Del Collegio de la Comp.ª de Jesus de Granada
R. 25576
(1)
Del aposento del P.e M.o de escritura

TERTIVS TOMVS

OPERVM VENERABI-
lis Bedæ, historica, uitas aliquot Sanctorum, ac collectanea quædam cõplectens, quorum catalogum uersa pagina docet.

Se vendio de orden del Consejo
Rector D.r Villavicencio

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

BASILEAE, M. D. LXIII

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

R. 25576

Del Collegio de la Comp.ª de Jesus de Granada
Del aposento del P.e M.o de escritura

TERTIVS TOMVS

OPERVM VENERABI-
lis Bedæ, historica, uitas aliquot Sanctorum, ac collectanea quædam cõplectens, quorum catalogum uersa pagina docet.

Se vendio de orden del Consejo
D.r Villavicencio
Rector

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

BASILEAE, M. D. LXIII

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

TERTII TOMI
ELENCHVS.

	Gentis Anglorũ Eccleſiaſtica hiſtoria, Lib. v.	
	Pagina	2
	Epitome eiuſdem Hiſtoriæ	203
Vita	*Diui Cuthberti*	210
	Diui Felicis	256
	Diui Vedaſti	263
	Diui Columbani	275
	Diui Attalæ	306
	Diui Patritij, Libri II.	311
	Diui Euſtaſij	335
	Diui Bertolfi	342
	Diui Arnolfi	349
	Diuæ Burgundoforæ	356
	Iuſtini martyrium, carmine	367
	Martyrologium	380
	De ſitu urbis Hieruſalem	487
	Interpretatio nominum Hebraicorum & [illegible] eorum in ſacris Bibliis	498
	Excerptiones & Collectanea quædam.	647

GLORIOSISSIMO REgi Ceoluulpho, Beda famulus Chriſti & presbyter.

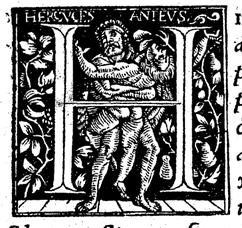

ISTORIAM *Gentis Anglorum Eccleſiaſticam, quam nuper ædideram, libentiſſimè tibi deſideranti Rex, & prius ad legendum ac probandum tranſmiſi, & nunc ad tranſcribendum ac plenius ex tempore meditandum retranſmitto: ſatisq; ſtudiũ tuæ ſynceritatis amplector, quo non ſolum audiendis ſcripturæ ſacræ uerbis aurem ſedulus accommodas, uerumetiam noſcendis priorum geſtis ſiue dictis, & maximè noſtræ gentis, uirorum illuſtrium curam uigilanter impendis. Siue enim hiſtoria de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor ſolicitus inſtigatur: ſeu mala commemoret de prauis, nihilominus religioſus ac pius auditor ſiue Lector, uitando quod noxium eſt ac peruerſum, ſolertius ad exequenda ea quæ bona ac Deo digna eſſe cognouerit, accenditur. Quod ipſum tu quoq; uigilantiſſimè deprehendens, hiſtoriam memoratam in notitiam tibi, ſimul & eis quibus te regendis diuina præfecit authoritas, ob generalis curam ſalutis latius propagari deſideras. Vt autem in his quæ ſcripſi uel tibi magnanime Rex, uel cæteris auditoribus ſiue Lectoribus huius hiſtoriæ occaſionem dubitandi ſubtrahã, quibus hæc maximè authoribus didicerim, breuiter intimare curabo. Author ante omnes atque adiutor Opuſculi huius Albinus abbas reuerendiſſimus, uir per omnia doctiſſimus extitit: qui in eccleſia Cantuariorum à beatæ memoriæ Theodoro archiepiſcopo, & Hadriano abbate uiris uenerabilibus atque eruditiſſimis inſtitutus, diligenter omnia quæ in ipſa Cantuariorum prouincia, uel etiam in contiguis eiuſdem regionibus à diſcipulis beati Papæ Gregorij geſta fuere, uel monimentis literarum uel ſeniorum traditione cognouerat, ea mihi de his quæ memoriæ digna uidebantur per religioſum Londinenſis eccleſiæ preſbyterum Nothelmum, ſiue literis mandata, ſiue ipſius Nothelmi uiua uoce referenda, tranſmiſit. Qui uidelicet Nothelmus poſtea Romam ueniens, nonnullas ibi beati Gregorij papæ ſimul & aliorum pontificum epiſtolas, perſcrutato eiuſdem ſanctæ eccleſiæ Romanæ ſcrinio, permiſſu eius qui nunc ipſi eccleſiæ præeſt, Gregorij pontificis, inuenit: reuerſus q; nobis noſtræ hiſtoriæ inſerendas cum conſilio præfati Albini reuerendiſſimi patris attulit. A principio itaque uoluminis huius uſque ad tempus quo gens Anglorum fidem Chriſti percepit, ex priorum maximè ſcriptis hinc inde collectis ea quæ promemus, didicimus. Exinde autem uſque ad tempora præſentia, quæ in eccleſia Cantuariorum per diſcipulos beati Gregorij Papæ, ſiue ſucceſſores eorum, uel ſub quibus regibus geſta ſint, memorati abbatis Albini induſtria, Nothelmo ut diximus perferente, cognouimus. Qui etiam prouinciæ Orientalium Saxonum ſimul & Occidentalium, necnon & Orientalium Anglorum atque Nordan Humbrorum, à quibus præſulibus, uel quorum tempore regũ gratiam Euangelij perceperint, nonnulla mihi ex parte prodiderunt. Denique hortatu præcipuè ipſius Albini, ut hoc Opus aggredi auderem, prouocatus ſum. Daniel quoque reuerendiſſimus Occidentalium Saxonum epiſcopus, qui nunc uſque ſupereſt, nonnulla mihi de Hiſtoria Eccleſiaſtica prouinciæ ipſius, ſimul & proxima illi Auſtralium Saxonum, necnon & Vectæ inſulæ literis mandata declarauit. Qualiter uerò per miniſterium Ceddi & Ceadda religioſorũ Chriſti ſacerdotum, uel prouincia Merciorum ad fidem Chriſti quam non nouerat, peruenerit, uel prouincia Orientalium Saxonum fidem quam olim exufflauerat, recuperauerit, qualis etiam ipſorum patrum uita uel obitus extiterit, diligenter à fratribus monaſterij, quod ab ipſis conditum Læſtingen cognominatur, agnouimus. Porrò in prouincia Orientalium Anglorum, quæ fuerint geſta Eccleſiaſtica, partim ex ſcriptis, uel traditione priorum, partim reuerendiſſimi abbatis Eſij relatione cõperimus. At uerò in prouincia Lindiſſig, quæ ſint geſta erga fidem Chri-*

Epistola.

sti, quæue successio sacerdotalis extiterit, uel literis reuerendissimi antistitis Cyneberthi, uel aliorum fidelium uirorum uiua uoce didicimus. Ad hæc quæ in Nordan Humbrorum prouincia, ex quo tempore fidem Christi perceperunt usque ad præsens, per diuersas regiones in ecclesia sint acta, non unoquolibet auctore, sed fideli innumerorum testium, qui hæc scire uel meminisse potuerunt, assertione cognoui, exceptis his quæ per meipsum nosse poteram. Inter quæ notandum, quod ea quæ de sanctissimo patre nostro, & antistite Cudberto, uel in hoc uolumine, uel in libello gestorum ipsius conscripsi, partim ex eis quæ de illo prius à fratribus Lindisfarnensis ecclesiæ scripta reperi, assumpsi, simpliciter fidem historiæ quam legebam, accommodans: partim uero ea quæ certissima fidelium uirorum attestatione per meipsum cognoscere potui, solerter adijcere curaui. Lectoremq; suppliciter obsecro, ut si qua in his quæ scripsimus, aliter quàm se ueritas habet, posita repererit, non hoc nobis imputet, qui (quæ uera lex historiæ est) simpliciter ea quæ fama uulgante collegimus, ad institutionem posteritatis literis mandare studuimus.

BEDA AD LECTOREM.

OMNES ad quos hæc Historia peruenire poterit nostræ nationis legentes siue audientes, supplicíter precor, ut pro meis infirmitatibus & mentis & corporis, apud supernam clementiam sæpius interuenire meminerint: & in suis quique prouincijs hanc mihi suæ remunerationis uicem rependant, ut qui de singulis prouincijs siue locis sublimioribus, quæ memoratu digna, atque incolis grata crediderim, diligenter adnotare curaui, apud omnes fructum piæ intercessionis inueniã.

Vale.

Ecclesiasticæ

Ecclesiasticæ Historiæ gentis Anglorum,

LIBER I.

De situ Britanniæ uel Hyberniæ, & priscis earum incolis. Caput I.

BRITANNIA Oceani insula, cui quondã Albion nomen fuit, inter Septentrionẽ & Occidentem locata est, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, maximis Europæ partibus multo interuallo aduersa. Quæ per milia passuum octingenta in Boream longa, latitudinis habet milia ducẽta, exceptis duntaxat prolixioribus diuersorum promontoriorũ tractibus, quibus efficitur, ut circuitus eius quadragies octies septuaginta quinq; milia compleat. Habet à meridie Galliam belgicam, cuius proximum littus transmeantibus aperit ciuitas, quæ dicitur Ruthubi portus, qui portus à gente Anglorum nunc corruptè Reptacestir uocata, interposito mari à Gessoriaco Morinorũ gentis littore proximo traiectu, miliarium quinquaginta, siue, ut quidam scripsere, stadiorum quadringentorum quinquaginta: à tergo autem, unde Oceano infinito patet, Orcadas insulas habet. Optima frugibus atq; arboribus insula, & alendis apta pecoribus ac iumentis. Vineas etiam quibusdam in locis germinans: sed & auium ferax terra maricq; generis diuersi, fluuijs quoq; multum piscosis, ac fontibus præclara copiosis. Et quidẽ præcipuè ísicio abundat & anguilla. Capiuntur autem sæpissimè & uituli marini, & delphines, necnon & balænæ. Exceptis autem uariorum generibus conchiliorum: in quibus sunt & musculæ, quibus inclusam sæpe margaritã omnis quidem coloris optimam inueniunt: id est, & rubicundi & purpurei, & hyacinthini & prasini, sed maximè candidi. Sunt & cochleæ satis superq; abundantes, quibus tinctura coccinei coloris conficitur. Cuius rubor pulcherrimus nullo unquã solis ardore, nulla ualet pluuiarũ iniuria pallescere: sed quo uetustior, eo solet esse uenustior. Habet fontes salinarum, habet & fontes calidos, & ex eis fluuios balnearum calidarum, omni ætati & sexui per distincta loca iuxta suum cuiq; modum accommodos. Aqua enim (ut sanctus Basilius dicit) feruidam qualitatem recipit, quum per certa quædam metalla transcurrit, & fit non solũ calida, sed & ardens. Quæ etiam uenis metallorum æris, ferri, plumbi, & argenti fœcunda: gignit & lapidem gagatem plurimum optimumq;. Est autẽ nigrogemmeus, & ardens igni admotus, incensus serpentes fugat: attritu calefactus adplicita detinet æquè ut succinum. Erat & uiginti & octo ciuitatibus quondam nobilissimis insignita, præter castella innumera, quę & ipsa muris, turribus, portis ac seris erant instructa firmissimis. Et quia prope sub ipso septentrionali uertice mundi iacet, lucidas æstate noctes habet, ita ut medio sæpe tempore noctis in quæstionẽ ueniat intuentibus, utrũ crepusculum adhuc permaneat uespertinum, an iam aduenerit matutinum: utpote nocturno sole non longè sub terris ad orientem Boreales per plagas redeunte. Vnde etiã plurimę longitudinis habet dies æstate, sicut & noctes contrà in bruma, sole nimirum tunc in Libycas partes secedente, id est, horarum decẽ & octo. Plurimæ item breuitatis noctes æstate, & dies habet in bruma, hoc est, sex solummodo æquinoctialium horarũ. Cùm in Armenia, Macedonia, Italia, cæteriscq; eiusdem lineæ regionibus longissima dies siue nox quindecim, breuissima nouem compleat horas. Hæc in presenti iuxta numerum librorum, quibus lex diuina scripta est, quinque gentium linguis unam eandemq; summæ ueritatis & ueræ sublimitatis scientiam scrutatur & confitetur, Anglorum uidelicet, Britonum, Scottorum, Pictorum & Latinorum, quæ meditatione scripturarum cæteris omnibus est facta communis. In primis hæc insula Britones solum, à quibus nomen accepit, incolas habuit, qui de tractu Armoricano (ut fertur) Britanniam aduecti, australes sibi partes illius uindicarunt. Et cum plurimam insulę partem (incipientes ab austro) possedissent, cõtigit gentem Pictorum de Scythia (ut perhibent) longis nauibus non multis Oceanum ingressam, circumagente flatu uentorum extra fines omnes Britanniæ Hyberniam peruenisse, eiusq; Septentrionales oras intrasse, atq; inuenta ibi gente Scottorum sibi quoque in partibus illius sedes petisse, nec impetrare potuisse. Est autem Hybernia insula omnium post Britanniam maxima, ad Occidentem quidem Britanniæ sita: sed sicut contra Aquilonem ea brevior, ita in meridiem se trans illius fines plurimum protendens, usque contra Hispaniæ Septentrionalia, quamuis magno æquore interiacente, peruenit. Ad hanc ergo usque peruenientes nauigio Picti (ut diximus) petierunt in ea sibi quoque sedes & habitationem donari. Responderunt Scotti, quòd non ambos eos caperet insula: sed possumus (inquiunt) salubre uobis dare consilium, quid agere ualeatis. Nouimus insulam aliam esse non procul à nostra, contra ortum solis, quam sæpe lucidioribus diebus de longe aspicere solemus. Hanc adire si uultis, habitabilem uobis facere ualeatis: uel si qui restiterint, nobis auxiliarijs utimini. Itaque petentes Britanniam Picti habitare per Septentrionales insulæ partes cœperunt. Nam austrina Britones occupauerant. Cumque uxores Picti non habentes peterent à Scottis, ea solum conditione dare consenserunt, ut ubi res ueniret in dubium, magis de fœminea regum prosapia, quàm de masculina regem sibi eligerent: quod usq; hodie apud Pictos constat esse seruatum. Procedente autem tempore Britannia post Britones & Pictos tertiam

Scottorum nationem in Pictorum parte recepit: qui duce Reuda de Hybernia egressi, uel amicitiâ uel ferro sibimet inter eos sedes, quas hactenus habent, uindicarunt: à quo uidelicet duce usq; hodie Dalreudini uocantur. nam lingua eorum dal partem significat. Hybernia autem & latitudine sui status & salubritate ac serenitate aërum multum Britanniæ præstat, ita ut raro ibi nix plus quàm triduana remaneat: nemo propter hyemem aut fœna secet æstate, aut stabula fabricet iumentis. Nullum ibi reptile uideri soleat, nullus uiuere serpens ualeat. Nam sæpè illò de Britannia allati serpentes, mox ut proximante terris nauigio, odore aeris illius attacti fuerint, intereant: quin potius omnia penè, quæ de eadem insula sunt, contra uenenum ualent. Denique uidimus, quibusdam à serpente percussis, rasa folia codicum, qui de Hybernia fuerunt, & ipsam rasuram aquæ immissam, ac potui datam, talibus protinus totam uim ueneni grassantis, totum inflati corporis absumpsisse ac sedasse tumorẽ. Diues lactis ac mellis insula, nec uinearum expers, piscium uo lucrumq; sed & ceruorum uenatu insignis. Hęc autem propriè patria Scottorum est. Ab hac egressi (ut diximus) tertiam in Britannia Britonibus, & Pictis gentem addiderunt. Est autem sinus maris permaximus, qui antiquitus gentem Britonum à Pictis secernebat: qui ab occidente in terras longo spacio erumpit, ubi est ciuitas Britonum munitissima usque hodie, quæ uocatur Alcuith: ad cuius uidelicet sinus partem septentrionalem Scotti (quos diximus) aduenientes sibi locum patriæ fecerunt.

Vt Britanniam primus Romanorum Caius Iulius adierit. Caput II.

VErùm eadem Britannia Romanis usq; ad Caium Iulium Cæsarem inaccessa atq; incognita fuit: qui anno ab urbe condita quingentesimo nonagesimo tertio, ante uerò incarnationis Dominicæ tempus anno sexagesimo, functus gradu consulatus cum Lucio Bibulo, dum cõtra Germanorum Gallorumq; gentes, qui Rheno tantum flumine dirimebantur, bellum gereret, uenit ad Morinos, unde in Britanniam proximus & breuissimus transitus est. Et nauib. circiter onerarijs atq; actuarijs octoginta præparatis in Britanniam transuehitur, ubi acerba primũ pugna fatigatus, deinde aduersa tẽpestate correptus, plurimã classis partem, & non paruum numerum militum, equitum uerò penè omnem dispersidit. Regressus in Galliam, legiones in hyberna dimisit, ac sexcẽtas naues utriusque commodi fieri imperauit: quibus iterum in Britanniam transuectus, dum ipse in hostem cum ingenti exercitu pergit, naues in anchoris stãtes, tempestate correptæ uel collisæ inter se, uel harenis illisæ ac dissolutæ sunt: ex quibus quadraginta perierunt, cæteræ cum magna difficultate reparatæ sunt. Cæsaris equitatus primo cõgressu à Britãnis uictus, ibidem Labienus tribunus occisus est. Secundo prælio cum magno suorum discrimine uictos Britannos in fugam uertit. Inde ad flumen Thamesim profectus est, quem uno tantum loco uadis transmeabilem ferunt. In huius ulteriore ripa, Cassabellauno duce, immensa hostium multitudo confederat, ripamq; fluminis ac penè totum sub aqua uadum acutissimis sudibus præstruxerat. Quarum uestigia sudium ibidem usque hodie uisuntur, & uidetur inspectantibus, quòd singulæ earum ad modum humani femoris grossæ & circumfusæ plumbo immobiliter hæreant, in profundum fluminis infixę. Quod ubi à Romanis deprehensum ac uitatum est, Barbari legionum impetum non ferẽtes, syluis sese abdidere, unde crebris eruptionibus Romanos grauiter ac sæpè lacerabãt. Interea Trinobantum firmissima ciuitas, cum Androgorio duce, datis quadraginta obsidibus Cæsari sese dedidit. Quod exemplum secutæ urbes aliæ complures, in fœdus Romanorum uenerũt, ijsdem demonstrantibus, Cæsar oppidum Cassibellaum inter duas paludes situm, obtentu insuper syluarum munitum, omnibusq; rebus cõfertissimum, tandem graui pugna cepit. Exin Cęsar à Britannis reuersus in Galliam, postquã legiones in hyberna misit, repẽtinis bellorum tumultibus undique circumuentus & conflictatus est.

Vt eandem secundus Romanorum Claudius adiens, Orcadas etiam insulas adiecerit Romano imperio. Sed & Vespasianus ab eo missus, Vectam quoq; insulam Romanis subdiderit. Caput III.

ANno autem ab urbe condita septingentesimo nonagesimo septimo Claudius imperator ab Augusto quartus, cupiens se utilem reipublicę ostentare principem, bellum ubique & uictoriam undecunque quæsiuit. Itaque expeditionem in Britanniam mouit, quæ excitata in tumultum propter non redditos transfugas uidebatur. Transuectus in insulam est, quam neque ante Iulium Cæsarem, neq; post eum quisquam adire ausus fuerat, ibiq; sine ullo prælio ac sanguine intra paucissimos dies plurimam insulæ partem in deditionem recepit. Orcadas etiam insulas ultra Britanniam in Oceano positas, Romano adiecit imperio, ac sexto quam profectus erat mense Romam rediit, filioq; suo Britannici nomen imposuit. Hoc autem bellum quarto imperij sui anno compleuit, qui est annus ab incarnatione Domini quadragesimussextus: quo etiam anno fames grauissima per Syriam facta est, quæ in actibus Apostolorum per prophetam Agabum prædicta esse memoratur. Ab eodem Claudio Vespasianus, qui post Neronẽ imperauit, in Britãniã missus, etiã Vectã insulã Britanniæ proximã à meridie Romanorũ ditioni subiugauit: quæ habet ab oriẽte in occasum triginta circiter millia passuũ, ab austro in boreã duodecim, in Orientalibus suis partibus mari sex miliũ, in occidentalibus triũ à meridiano Britãniæ littore distans. Succedẽs aũt Claudio in imperium Nero, nil omnino in re militari ausus est. Vnde inter alia Romani regni detrimenta innumera Britanniam penè amisit. Nam duo sub eo nobilissima oppida illic capta atq; subuersa sunt.

Vt Lucius Britannorum rex missis ad Eleutherium Papam literis, Christianum se fieri petierit. Caput IIII.

ANno ab incarnatione Domini, centesimo quinquagesimo sexto, Marcus Antonius Verus decimusquartus, ab Augusto regnum cum Aurelio Commodo fratre suscepit. Quorum temporibus cum Eleutherius uir sanctus, pontificatui Romanæ ecclesiæ præesset, misit ad eum Lucius Britannorũ rex epistolam, obsecrans ut per eius mandatum Christianus efficeretur. Et mox effectum piæ postulationis consecutus est, susceptamq; fidem Britanni usque in tempora Diocletiani principis inuiolatam integramq; quieta pace seruabant.

Vt Seuerus receptam Britanniæ partem, uallo à cæteris distinxerit. Cap. V.

ANno ab incarnatione Domini, centesimo octagesimo nono, Seuerus genere Aphertripolitanus, ab oppido Lepti, decimus septimus ab Augusto imperium adeptus, decem & septem annis tenuit. Hic natura sæuus, multis semper bellis lacessitus, fortissimè quidẽ rempublicam, sed laboriosissimè rexit. Victor ergo ciuilium bellorum, quę ei grauissima occurrerunt, in Britanniam defectu penè omnium sociorum trahitur, ubi magnis grauibusq; prelijs sæpe gestis, receptam partem insulæ, à cæteris indomitis gentibus non muro (ut quidam æstimant) sed uallo distinguendam putauit. Murus etenim de lapidibus, uallum uerò (quoad repellendam uim hostium castra muniuntur) fit de cespitibus, quibus circumcisis è terra, uelut murus extruitur altus super terram, ita ut in ante fiat fossa, de qua leuati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur. Itaq; Seuerus magnam fossam firmissimumq; uallum, crebris insuper turribus communitũ, à mari ad mare duxit: ibiq; apud Eboracum oppidũ morbo obijt, relinquens duos filios, Bassianum & Getam: quorum Geta hostis publicus iudicatus interijt. Bassianus uerò Antonini cognomine assumpto regno potitus est.

De imperio Diocletiani, & ut Christianos persecutus sit. Cap. VI.

ANno incarnationis Dominicæ, ducentesimo octagesimosexto, Diocletianus tricesimus tertius, ab Augusto imperator ab exercitu electus, annis uiginti fuit, Maximianumq; cognomento Herculium socium creauit imperij. Quorum tempore Carausius quidam genere quidem infimus, sed consilio & manu promptus, cum ad obseruanda Oceani littora (quæ tunc Franci & Saxones infestabant) positus, plus in perniciem quàm in prouentum reipublicę ageret, ereptam prædonibus prædam, nulla ex parte restituendo dominis, sed sibi soli uẽdicãdo, accendẽs suspicionem, quia ipsos quoque hostes ad incursandos fines artificij negligentia permitteret. Quamobrem à Maximiano iussus occidi purpuram sumpsit, ac Britannias occupauit, quibus sibi per septem annos fortissimè uindicatis ac retentis, tandem fraude Allecti socij sui interfectus est. Allectus uerò postea ereptam Carausio insulam per triennium tenuit, quem Asclepiodotus præfectus prætorio oppressit, Britanniamq; post decem annos recepit. Interea Diocletianus in Oriente, Maximianus Herculius in Occidente uastari ecclesias, affligi, interficiq; Christianos decimo post Neronem loco præceperunt, quæ persecutio omnibus ferè anteactis diuturnior atq; immanior fuit. Nam per decem annos incendijs ecclesiarum, proscriptionibus innocentũ, cædibus martyrum incessabiliter acta est. Denique etiam Britanniam cum plurima confessionis Deo deuotè gloria sublimauit.

Passio sancti Albani & sociorum eius, qui eo tempore pro Domino sanguinem fuderunt. Cap. VII.

SIquidem in ea passus est sanctus Albanus, de quo presbyter Fortunatus in laude uirginum, cum beatorum martyrum, qui de toto orbe ad Dominum uenirent, mentionem faceret, ait: Albanum egregium fœcunda Britannia profert. Qui uidelicet Albanus Paganus, adhuc cum perfidorum principum mandata aduersum Christianos sęuirent, clericum quendam persecutores fugientem hospitio recepit: quem dum orationibus continuis ac uigilijs diu nocturnisq; studere conspiceret, subitò diuina gratia respectus exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari, ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris, Christianus integro excorde factus est. Cumq; prefatus clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, peruenit ad aures nefandi principis, confessorem Christi, cui necdũ fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanũ latere. Vnde statim iussit, milites eum diligentius inquirere. Qui cum ad tugurium martyris peruenissent, mox se sanctus Albanus pro hospite ac magistro suo ipsius habitu, id est, caracalla, qua uestiebatur indutus, militibus exhibuit, atq; ad iudicẽ uinctus perductus est. Contigit aũt iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris assistere, ac dæmonibus hostias offerre. Cũq; uidisset Albanũ, mox ira succensus nimia, q; se ille ultrò pro hospite, quẽ susceperat, militib. offerre, ac discrimini dare pre-

sumpsisset, ad simulachra dæmonum, quibus assistebat, eum iussit pertrahi. Quia rebellem, inquiens, ac sacrilegũ celare, quàm militibus reddere maluisti, ut contemptor diuum, meritam blasphemiæ suæ pœnam lueret, quęcunq; illi debantur supplicia, tu soluere habes, si à cultu nostræ religionis discedere tentas. At sanctus Albanus, qui se ultrò persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquã minas principis metuit, sed accinctus armis militiæ spiritualis palam se iussis illius parere nolle pronũciabat. Tum iudex: Cuius, inquit, familię uel generis es? Albanus respondit: Quid ad te pertinet, qua sim stirpe genitus: sed si ueritatem religionis audire desideras, Christianum iam me esse, Christianisq; officijs uacare cognosce. Ait iudex: Nomen tuum quæro, quod sine mora mihi insinua. At ille: Albanus, inquit, à parẽtibus uocor, & Deum uerum ac uiuum, qui uniuersa creauit, adoro semper & colo. Tum iudex repletus iracundia dixit: Si uis perennis uitę felicitate perfrui, dijs magnis sacrificare ne differas. Albanus respõdit: Sacrificia hæc quę à uobis redduntur dæmonibus, nec auxiliari subiectis possunt, nec supplicantiũ sibi desideria uel uota complere. Quinimò quicunq; his sacrificia simulachris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet. His auditis iudex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem à tortoribus præcepit: autumans se uerberibus, quam uerbis non poterat, cordis eius emoliri constantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, imò gaudenter ferebat. At ubi iudex illum tormentis superari, uel à cultu Christianæ religionis reuocari nõ posse persensit, capite eum plecti iussit. Cumq; ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro & arena, ubi feriẽdus erat, meatu rapidissimo diuidebatur. Viditq; ibi non paruam hominum multitudinem utriusq; sexus, conditionis diuersæ & ætatis, quæ sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequium beatissimi confessoris ac martyris uocabatur, & ita fluminis ipsius occupabat pontem, ut intra uesperam transire uix posset. Denicq; cunctis penè egressis, iudex sine obsequio in ciuitate substiterat. Igitur sanctus Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyriũ ocyus peruenire, accessit ad torrentem, & diri gens ad cœlum oculos, ilicò siccato alueo, uidit undã suis cessisse ac uiã dedisse uestigijs. Quod cùm inter alios etiã ipse carnifex, qui eum percussurus erat, uidisset, festinauit ei, ubi ad locũ destinatum morti uenerat, occurrere: diuino nimirũ admonitus instinctu, proiectoq; ense, quẽ strictum tenuerat, pedibus eius aduolui tur. multum desiderans, ut cum martyre, uel pro martyre, quẽ percutere iubebatur, ipse potius mereretur percuti. Dum ergo is ex persecutore factus esset collega ueritatis & fidei, ac iacente ferro esset inter carnifices iusta cunctatio, mõtem cum turbis reuerendissimus Dei cõfessor ascẽdit. Qui opportunè lætus gratia decentissima quingẽtis ferè passibus ad arenam situs est, uarijs herbarum floribus depictus, imò usquequaque uestitus, in quo nihil repente arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longè lateq; deductum in modum æquoris natura complanat. Dignum uidelicet eum pro insita sibi specie uenustatis iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur. In huius ergo uertice sanctus Albanus dari sibi à Deo aquam rogauit, statimq; incluso meatu ante pedes eius fons perennis exortus est, ut omnes agnoscerent, etiam torrentem martyri obsequium detulisse. Neq; enim fieri poterat, ut in arduo montis cacumine martyr aquam, quam in fluuio non reliquerat, peteret: si hoc opportunum esse non uideret. Qui uidelicet fluuius ministerio persoluto, deuotione completa, officij testimonium relinquens, reuersus est ad naturam. Decollatus itaq; martyr fortissimus, ibidem accepit coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed ille qui pijs ceruicibus impias intulit manus, gaudere super mortuũ non est permissus. Nam oculi eius in terrã unà cum beati martyris capite deciderunt. Decollatus est ibi etiam tum miles ille, qui antea superno nutu correptus, sanctum Dei confessorem ferire recusauit. De quo nimirum constat, quia & si fonte baptismatis non est ablutus: sui tamen est sanguinis lauacro mundatus, ac regni cœlestis dignus factus ingressu. Tunc iudex tãta miraculorum cœlestium nouitate perculsus, cessari mox à persecutione præcepit, honorem referre incipiens cædi sanctorum, per quam eos opinabatur prius à Christianę fidei posse deuotione cessare. Passus est autẽ beatus Albanus die decimo Kalendarum Iuliarum iuxta ciuitatem Verolamiũ, quæ nunc à gente Anglorũ Uuerlamacestir siue Uuarlingacestir appellatur, ubi postea redeũte temporum Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis, atq; eius martyrio condigna extructa. In quo uidelicet loco usque ad hanc diem curatio infirmorum, & frequẽtium operatio uirtutum celebrari nõ desinit. Passi sunt ea tempestate Aarõ & Iulius Legionum urbis ciues, alijq; utriusque sexus diuersis in locis per plures, qui diuersis cruciatibus torti, & inauditi membrorũ discerptione lacerati, animas ad supernæ ciuitatis gaudia perfecto agone miserunt.

Vt hac cessante persecutione, ecclesia in Britannis aliquantulum usq; ad tempora Arrianæ uesaniæ pacem habuerit. Cap. VIII.

At ubi turbo persecutionis quieuit, progressi in publicum fideles Christi, qui se tempore discriminis syluis ac desertis abditis'ue spelũcis occultauerant, renouant ecclesias ad solum usq; destructas, basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac ueluti uictricia signa passim propalãt, dies festos celebrãt, sacra mundo corde atq; ore cõficiunt. Manseruntq; hæc in ecclesijs Christi, quæ erant in Britannia, pax,

pax, usq; ad tempora Arrianæ uesaniæ, quę, corrupto orbe toto, hanc etiam insulam, extra orbem tam longè remotam, ueneno sui infecit error is. Et hac quasi uia pestilentiæ trans oceanũ patefacta, non mora, omnis se lues hæreseos cuiusq; insulę noui semper aliquid audire gaudenti, & nihil certi firmiter obtinenti insudit. His temporibus Constantius, qui uiuente Diocletiano Galliam Hispaniamq; regebat, uir summæ mansuetudinis & ciuilitatis, in Britannia mortem obijt. Hic Constantinum filium ex cõcubina Helena creatum imperatorem Galliarum reliquit. Scribit autem Eutropius, quòd Constantinus in Britannia creatus imperator patri in regnum successerit. Cuius temporibus Arriana hęresis exorta, & in Nicena synodo de secta atq; damnata, nihilominus exitiabile per fidiæ suæ uirus (ut diximus) non solùm orbis totius, sed & insularum ecclesijs asperſit.

Vt regnante Gratiano, Maximus in Britannia imperator creatus, cum magno exercitu in Galliam redierit. Caput. IX.

ANno ab incarnatione Domini trecẽtesimo septuagesimo septimo Gratianus quadragesimus ab Augusto post mortem Valẽtis sex annis imperium tenuit: quamuis iam dudum antea cum patruo Valente, & eum Valẽtiniano fratre regnaret. Qui cum afflictum & pene collapsum reipublicæ statum uideret, Theodosium Hispanum uirum restituendæ reipublicæ necessitate apud Sirmium purpuram induit, orientisq; & Thraciæ simul præfecit imperio. Qua tempestate Maximus, uir quidẽ strenuus & probus, atq; Augusto dignus, nisi contra sacramenti fidem per tyrannidem emersisset in Britannia: inuitus propemodum ab exercitu creatus imperator, in Galliam transijt, ubi Gratianum Augustum subita incursione perterritum, atq; in Italiam transire meditantem, dolis circumuentum interfecit, fratremq; eius Valẽtinianum Augustum Italia expulit. Valentinianus in orientem refugiens, à Theodosio paterna pietate susceptus, mox etiã imperio restitutus est: clauso uidelicet intra muros Aquilegię, & capto atq; occiso ab eis Maximo tyrãno.

Vt Arcadio regnante, Pelagius Brito contra gratiam Dei superba bella susceperit. Cap. X.

ANno ab incarnatione Domini trecẽtesimo nonagesimo quarto Arcadius filius Theodosij cum fratre Honorio, quadragesimus tertius ab Augusto regnum suscipiens, tenuit annos tredecim. Cuius temporibus Pelagius Brito contra auxilium gratiæ supernę uenena suę perfidiæ longè lateq; dispersit, utens cooperatore Iuliano de Campania, quem dudum amissi episcopatus intemperãs cupido exagitabat. Quibus sanctus Augustinus, sicut & cæteri patres orthodoxi, multis sententiarum catholicarum militibus responderunt, nec eorum tantum dementiam corrigere ualebant: sed quod grauius est, correpta eorum uesania, magis augescere contradicendo, quàm fauendo ueritati, uoluit emendari. Quod pulchrè uersibus heroicis Prosper rhetor insinuat, cùm ait:

Contra Augustinum narratur serpere quidam
Scriptor, quem dudum liuor adurit edax.
Quis caput obscuris contectũ utcũq; cauernis
Tollere humo miserũ protulit anguiculum?
Aut hunc fruge sua æquorei pauere Britanni,
Aut huic Campano gramine corda tument.

Vt regnante Honorio Gratianus & Constantinus in Britannia tyranni creati, & mox prior in Britannia, secundus in Gallia sint interempti. Cap. XI.

ANno ab incarnatione Domini quadringentesimo septimo, tenente imperium Honorio Augusto filio Theodosij iunioris loco, ab Augusto quadragesimo quarto, ante biennium Romanæ irruptionis, quæ per Alaricum regẽ Gotthorum facta est, cùm gentes Alanorum, Sueuorum, Vandalorum, multæq; cum his aliæ, protritis Francis, transito Rheno, totas per Gallias sæuirent, apud Britannias Gratianus municeps tyrãnus creatur & occiditur. Huius loco Constantinus ex infima militia, propter solam spem nominis sine merito uirtutis eligitur, qui continuò ut inuasit imperium, in Gallias transijt, ubi sæpe à Barbaris incertis fœderibus illusus, detrimento magis reipublicę fuit. Vnde mox iubente Honorio Constantius comes in Galliam cum exercitu profectus, Constantinum imperatorem apud Arelatem ciuitatem clausit, cepit, & occidit: Constantemq; filium eius, quem ex monacho Cęsarem fecerat, Gerontius comes suus apud Viennam interfecit. Fracta est autem à Gotthis anno millesimo centesimo sexagesimo quarto suæ conditionis, ex quo tempore Romani in Britannia regnare cessarunt, post annos ferè quadringentos septuaginta, ex quo Caius Iulius Cæsar eãdem insulam adijt. Habitabant autem intra uallum, quod Seuerum trans insulam fecisse commemorauimus, ad plagam meridianam, quod ciuitates, fana, pontes, & stratæ ibidem factæ usq; hodie testantur, & cæterum ulteriores Britanniæ partes, uel eas etiam quę ultra Britanniam sunt, insulas iure dominandi possidebant.

Vt Britones à Scottis uastati Pictisq;, Romanorum auxilia quæsierint, qui secundo uenientes murum trans insulam fecerunt. Sed hi confestim à præfatis hostibus interrupti, maiore sint calamitate depressi. Caput XII.

EXin Britannia omni armato milite, militaribus copijs uniuersis, tota floridę iuuẽtutis alacritate spoliata, quę tyrãnorũ temeritate abducta, nusq; ultra domũ redijt, prędę tm patuit, utpote ois bellici usus prorsus ignara. Denicq; subitò duabus gentibus trãsmarinis uehemẽter sæuis, Scottorũ à Circio, Pictorũ ab Aquilone multos

multos stupet gemitq; per annos. Transmarinas autem dicimus has gentes, non quòd extra Britanniam essent positæ, sed quia à parte Britonum erant remotæ, duobus sinibus mari interiacentibus, quorum unus ab orientali mari, alter ab occidentali, Britanniæ terras longè latèq; irrumpit, quamuis ad se inuicem pertingere possint. Oriētalis habet in medio sui urbem Guidi. Occidentalis supra se, hoc est, ad dexteram sui habet urbem Alcluit, quod lingua eorū significat Petram Cluith: est enim iuxta fluuiū nominis illius. Ob harum ergo infestationem gētium, Britones legatos Romam cum epistolis mittentes, lachrymosis precibus auxilia flagitabant, subiectionemq; continuam, dum modo hostis imminens, longius arceretur, promittebant. Quibus mox legio destinatur armata, quæ ubi in insulam aduecta, & congressa est cū hostibus, magnam eorum multitudinem sternens, cæteros sociorū finibus expulit, eosq; interim à dirissima depressione liberatos, hortata est, instruere inter duo maria trans insulam murum, qui arcendis hostibus posset esse præsidio: sicq; domum cum triumpho magno reuersa est. At insulani murū, quem iussi fuerant non tam lapidibus, quàm cespitibus construentes, utpote nullum tanti operis artificem habētes, ad nihil utilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta, uel sinus (de quibus diximus) maris, per milia passuum plurima: ut ubi aquarū munitio deerat, ibi præsidio uallí fines suos ab hostium irruptione defenderent. Cuius operis ibidem facti, id est, ualli latissimi & altissimi usq; hodie certissima uestigia cernere licet. Incipit autem duorum fermè milium spacio à monasterio Aebercurnig ad Occidentē, in loco qui sermone Pictorum Peanuahel, lingua autem Anglorum Penueltum appellatur, & tendens contra Occidentem terminatur iuxta urbem Alcluith. Verùm priores inimici ut Romanū militem abijsse conspexerant, mox aduecti nauibus irrumpunt terminos, cæduntq; omnia, & quasi maturam segetem obuia quæq; metunt, calcant, transeunt. Vnde rursum mittūtur Romam legati, flebili uoce auxilium implorātes, ne penitus misera patria deleretur, ne nomen Romanæ prouinciæ, quod apud eos tā diu claruerat, exterarum gentium improbitate obrutum uilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinata tempore autumni adueniens magnas hostium strages dedit, eosq; qui euadere poterant omnes trans maria fugauit, qui prius anni uersarias prædas trans maria, milite nullo obsistente, cogere solebant. Tum Romani denunciauere Britonibus non se ultra ob eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigari, ipsos potius monent arma corripere, & certandi cum hostibus studium subire, qui non ob aliam causam, quàm si ipsi inertia soluerentur, eis possent esse fortiores: quin etiā quia & hoc socijs, quos derelinquere cogebātur, alí quid commodi allaturum putabant, murum à mari ad mare recto tramite inter urbes, quę ibidem ob metum hostiū factæ fuerant (ubi & Seuerus quondam uallum fecerat) firmo de lapide locarunt. Quem uidelicet murum hactenus famosum atq; conspicuum, sumptu publico priuatoq; adiuncta secum Britannorum manu cōstruebant, octo pedes latum, & duodecim altū, recta ab Oriente in Occasum linea, ut usq; hodie intuentibus clarum est. Quo mox condito, dant fortia segni populo monita, præbent instruendorum exemplaria armorum. Sed & in litore Oceani ad meridiem, quo naues eorum habebantur, quia & inde Barbarorum irruptio timebatur, turres per interualla ad prospectū maris collocant, & ualedicunt socijs tanquam ultra non reuersuri. Quibus ad sua remeantibus, cognita Scotti Picticq; reditus denegatione redeunt confestim ipsi, & solito confidentiores facti, omnem aquilonarem extremamq; insulæ partem pro indigenis ad murū usq; capessunt. Statuitur ad hęc in ædito arcis acies segnis, ubi trementi corde stupida diu noctuq; mercebat. At contrà non cessant uncinata hostium tela. Ignaui propugnatores miserrimè de muris tracti solo allidebantur. Quid plura? relictis ciuitatibus ac muro, fugiunt, disperguntur. Insequitur hostis, accelerātur strages, cunctis crudeliores prioribus. Sicut enim agni à feris, ita miseriĉ diuturnam relinquens, multos eorū coegit uicias infestis prædonibus dare manus: alios uerò nunquam, quin potius confidentes in diuinum (ubi humanum cessauit) auxilium, de ipsis montibus, speluncis ac saltibus continuè rebellabāt, & tum primùm inimicis, qui per multos annos prædas in terra agebāt, strages dare cœperunt. Reuertuntur ergo impudentes grassatores Hyberni domum, post non longum tempus reuersuri. Picti in extrema parte insulæ tūc primùm & deinceps quieuerunt, prædas tamē nonnunquam exinde, & contritiones de Britonum gente agere non cessarunt. Cessante autē uastatione hostili, tantis frugum copijs insula, quantis nulla retrò ætas meminit, affluere cœpit, cum quibus & luxuria crescere, & hanc cōtinuò omnium lues scelerum comitari accelerauit: crudelitas præcipuè, & odium ueritatis amorq; mendacij: ita ut si quis eorum mitior & ueritati aliquatenus propior uideretur, in hūc quasi Britanniæ subuersorem, omnium odia telaq; sine respectu contorquerentur. Et non solùm hæc seculares uiri, sed etiam ipse grex Domini, eiusq; pastores egerunt, ebrietati, animositati, litigio, contentioni, inuidiæ, cæterisq; huiusmodi facinoribus sua colla, abiecto leui iugo Christi subdentes. Interea subitò corruptæ mētis homines acerba pestis corripuit, quæ in breui tantam eius multitudinem strauit, ut ne sepeliendis quidem mortuis uiui sufficerent: sed ne morte quidem suorū, nec timor mortis, hí qui supererant, à morte animæ, qua peccando sternebantur, reuocarí poterant. Vnde non multò post acrior gentem peccatricem ultio diri sceleris secuta est. Initum nanq; est cōcilium, quid agendum, ubi quærendum esset præsidium, ad euitandas uel repellendas tam feras, tamq; creberrimas gentium aquilonarium irruptiones: placuitq; omnibus cum suo rege Vortigerio, ut Saxonum gentem de transmarinis partibus in auxilium uocarent: quod Domini nutu disposítum esse constat, ut ueniret contra improbos malum, sicut euidentius rerum exitus probauit.

Vt regnante Theodosio iuniore, cuius tempore Palladius ad Scotos in Christum credentes missus est, Britones à Boetio consule auxilium flagitantes non impetrauerint.
Cap. XIII.

ANno Dominicæ incarnationis uigesimo quadringentesimo tertio Theodosius iunior post Honorium quadragesimus quintus, ab Augusto regnum suscipiens uiginti & septē annis tenuit. cuius anno imperij octauo Palladius ad Scottos in Christum credentes à pontifice Romanæ ecclesiæ Cælestino primus mittitur episcopus. Anno autē regni eius uigesimo tertio Boetius uir illustris, qui & patricius fuit, tertium cum Symacho gessit consulatum. Ad hunc pauperculæ Britonum reliquiæ mittunt epistolam, cuius hoc principium est: Boetio tertum consuli gemitus Britannorū. Et in processu epistolæ ita suas calamitates explicant: Repellunt Barbari ad mare, repellit mare ad Barbaros: inter hęc oriuntur duo genera funerum, aut iugulamur, aut mergimur. Neq; hęc tamen agentes quicquam ab illo auxilij impetrare quiuerunt, utpote qui grauissimis eo tempore bellis cum Bleda & Attila regibus Hunnorum erat occupatus. Et quāuis anno ante hunc proximo Bleda Attilæ fratris sui sit interemptus insidijs, Attila tamen ipse adeò intolerabilis reipublicę remansit hostis, ut totam penè Europam excisis inuasisq; ciuitatibus atq; castellis corroderet. Quin & ijsdem temporibus fames Constantinopolim inuasit, nec mora pestis secuta est: sed & plurimi eiusdem urbis muri cum quinquaginta septem turribus corruerunt, multis quoque ciuitatibus collapsis, fames & aerum pestifer odor plurima hominum milia iumentorumq; deleuit.

Vt Britones fame coacti, Barbaros suis è finibus pepulerint, nec mora frugum copia, luxuria, pestilentia, & exterminium gentis secutum sit.
Cap. XIIII.

INterea Britones fames illa præfata magis magisq; afficiens, ac famam suæ malitiæ posteris

Vt inuitata in Britanniam gens Anglorum primò quidem aduersarios longius abire compulerit, sed non multo post iuncto cum his fœdere, in socios arma uerterit. Cap. XV.

ANno ab incarnatione Domini quadringentesimo nono, Martianus cum Valentinio quadragesimus sextus ab Augusto regnum adeptus, septem annis tenuit. Tunc Anglorum siue Saxonum gens, inuitata à rege præfato in Britanniam, tribus longis nauibus aduehitur, & in orientali parte insulæ iubente eodem rege, locum manendi, quasi pro patria pugnatura, re autem uera hanc expugnatura suscepit. Inito ergo certamine cum hostibus, qui ab Aquilone ad aciem uenerant, uictoriam sumpsere Saxones. Quod ubi domi nunciatum est, simul & insulæ fertilitas, ac segnitia Britonum, mittitur cōfestim illò classis prolixior armatorum, ferens manum fortiorem, quæ præmissæ adiūcta cohorti, inuincibilem fecit exercitum. Susceperunt ergo qui aduenerant, donātibus Britannis locum habitationis inter eos: ea cōditione, ut hí pro patriæ pace & salute contra aduersarios militarent, illi militantibus debita stipenda conferrent. Aduenerant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est, Saxonibus, Anglis, Vitis. De Vitarum origine sunt Cantuarij & Vectuarij: hoc est, ea gens quę Vectam tenet insulam, & ea quæ usq; hodie in prouincia occidentalium Saxonum, Vitarum natio nominatur, posita cōtra ipsam insulam Vectam. De Saxonibus, id est, ea regione quæ nūc antiquorum Saxonum cognominatur, uenere orientales Saxones, Meridiani Saxones, Occidui Saxones. Porrò de Anglis, hoc est, de illa patria, quæ Anglia dicitur, & ab eo tempore usque hodie manere desertus inter prouincias Vitarum & Saxonum perhibetur, orientales Angli, Mediterranei Angli, Mercij, tota Nordhumbrorum progenies, id est, illarum gentiū, quæ ad Boream Tumbri fluminis inhabitant, cæteríque Anglorum populi sunt orti. Duces fuisse perhibentur eorum primi duo fratres Hengistus & Horsus. E quibus Horsus posteà occisus in bello à Britonibus, hactenus in orientalibus Cantij partibus monumentum habet suo nomine insigne. Erant autem filij Vuetgisi, cuius pater Vecta, cuius pater Voden: de cuius stirpe multarum prouinciarum regium genus originem duxit. Non mora ergo, confluentibus certatim in insulam gentium memoratarum cateruis, grandescere populus cœpit aduenarum, ita ut ipsis quoque, qui eos aduocauerant, indigenis essent terrori. Tum subitò inito ad tempus fœdere cum Pictis, quos longius iam bellando pepulerant, in socios arma uertere incipiunt. Et primùm quidem annonas sibi eos affluentius ministrare cogunt, quærentesq; occasionem diuortij protestantur, nisi profusior sibi alimētorum copia daret, se cuncta insulæ rupto fœdere loca uastaturos: neque alíquādo segniùs minas effectibus prosequuntur.

Siqui-

Siquidem, ut breuiter dicam, accenſus manibus paganorum ignis, iuſtas de ſceleribus populi Dei ultiones expetijt: non illius impar, qui quondam à Chaldæis ſuccenſus, Hieroſolymorum mœnia, imò & ædificia cuncta conſumpſit. Sic enim & hic agente impio uictore, imò diſponente iuſto iudice, proximas quaſq; ciuitates agroſq; depopulans, ab orientali mari uſq; ad occidentale, nullo perhibente ſuum continuauit incendium, totamq; propè inſulæ pereũtis ſuperficiem obtexit. Ruebant ædificia publica, ſimul & priuata, paſsim ſacerdotes inter altaria trucidabantur, præſules cum populis ſine ullo reſpectu honoris ferro pariter ac flammis abſumebantur, nec erat, qui crudeliter interemptos ſepulturæ traderet. Itaque nonnulli de miſerandis reliquijs in montibus comprehẽſi aceruatim iugulabantur. Alij fame confecti procedentes, manus hoſtibus dabant, pro accipiendis alimentorum ſubſidijs, æternum ſubituri ſeruitium: ſi tamen non continuò tricidarentur. Alij tranſmarinas regiones dolentes petebant: alij perſtantes in patria trepidi pauperẽ uitam in montibus, ſyluis, uel rupibus arduis, ſuſpecta ſemper mente agebant.

Vt Britones primum de gente Anglorum uictoriam, duce Ambroſio Romano homine, ſumpſerint.
Cap. XVI.

AT ubi hoſtilis exercitus, exterminatis diſperſiſq; inſulæ indigenis, domum reuerſus eſt, cœperũt & illi paulatim uires animosq; reſumere, emergentes de latibulis, quibus abditi fuerant, & unanimo conſenſu auxilium cœleſte precantes, ne uſque ad internicionem, uſquequaque delerentur. Vtebantur eo tempore duce Ambroſio Aureliano, uiro modeſto, qui ſolus forte Romanæ gentis præfatæ tempeſtati ſuperfuerat, occiſis in eadem parentibus regium nomen & inſigne ferentibus. Hoc ergo duce uires capeſſunt Britones, & uictores prouocantes ad prælium, uictoriam (ipſi Deo fauente) ſuſcipiunt. Et ex eo tempore nunc ciues, nunc hoſtes uincebant, uſq; ad annum obſeſionis Badonici montis, quando non minimas eiſdem hoſtibus ſtrages dabant, quadrageſimo circiter & quarto anno aduentus eorum in Britanniam. Sed hæc poſtmodum.

Vt Germanus epiſcopus cum Lupo in Britanniam nauigans, & primò maris, poſtmodum Pelagianorum tempeſtatem diuina uirtute ſedauerit.
Cap. XVII.

ANte paucos ſanè aduentus eorum annos hęreſis Pelagiana per Agricolam illata, Seueriani epiſcopi Pelagiani filium, fidem Britannorum fœda peſte commaculauerat. Verùm Britãni cum nec; ſuſcipere dogma peruerſum, gratiam Chriſti blaſphemando nullatenus uellent, nec; uerſutiam nefarię perſuaſionis refutare uerbis certando ſufficerent, inueniunt ſalubre conſilium, ut à Gallicanis antiſtibus auxilium belli ſpiritalis inquirãt. Quam ob cauſam collecta magna ſynodo quærebatur in commune, qui illuc ad ſuccurrendum fidei mitti debe-rent: atq; omnium iudicio eligebantur Apoſtolici ſacerdotes Germanus Altiſiodorenſis, & Lupus Trecaſſenæ ciuitatis epiſcopi, qui ad cõfirmandã fidem gratiæ cœleſtis in Britanniã uenirent. Qui cum prompta deuotione preces & iuſſa ſanctæ eccleſiæ ſuſcepiſſent, intrant Oceanum, & uſq; ad medium itineris, quo à Gallico ſinu in Britanniã uſq; tenditur, ſecundis flatibus nauis tuta uolabat. Tum ſubitò occurrit pergẽtibus inimica uis dæmonum, qui tantos tales; q; uiros ad recuperandam tendere populis ſalutẽ inuiderẽt. Concitant procellas, cœlum diemq; nubium nocte ſubducunt. Ventorum furores uela non ſuſtinent, cedebant miniſteria uicta nautarum, ferebatur nauigium oratione, non uiribus, & caſu dux ipſe uel pontifex fractus corpore, laſſitudine ac ſopore reſolutus eſt. Tunc uerò quaſi repugnatore ceſſante tempeſtas excitata conualuit, & iam nauigium ſuperfuſis fluctibus mergebatur. Tum beatus Lupus omnesq; turbati excitant ſeniorem, elementis furentibus opponendum, qui periculi immanitate cõſtantior Chriſtum inuocat, & aſſumpto in nomine ſanctæ Trinitatis leui aquæ aſpergine, fluctus ſæuientes opprimit, collegam commonet, hortatur uniuerſos, oratio uno ore & clamore profunditur. Adeſt diuinitas, fugãtur inimici, tranquillitas ſerena ſubſequitur, uenti è contrario ad itineris miniſteria reuertuntur, decurſiſq; breui ſpacijs pelagi, optati littoris quiete potiuntur. Ibi conueniẽs ex diuerſis partibus multitudo, excepit ſacerdotes, quos uenturos etiã uaticinatio aduerſa prędixerat. Nunciabant enim ſiniſtri ſpiritus, quod timebant, qui imperio ſacerdotum dum ab obſeſsis corporibus detruduntur, & tempeſtatis ordinem & pericula, quę intulerant, fatebantur, uictoſq; ſe eorum meritis & imperio non negabant. Interia Britanniarum inſulam apoſtolici ſacerdotes raptim opinione, prædicatione, uirtutibus impleuerunt. Diuinusq; per eos ſermo quotidie non ſolùm in eccleſijs, uerum etiam per triuia & per rura prædicabatur, ita ut paſsim & fideles catholici firmarentur, & deprauati uiam correctionis agnoſcerent. Erat illis apoſtolorum inſtar & gloria & auctoritas per conſcientiam, doctrina per literas, uirtutes ex meritis. Itaq; regionis uniuerſitas in eorum ſententiam prompta tranſierat. Latebant abditi ſiniſtræ perſuaſionis auctores, & more maligni ſpiritus gemebant perire ſibi populos euadẽtes, ad extremum diuturna meditatione concepta, præſumunt inire conflictum, procedunt conſpicui diuitijs, ueſte fulgẽtes, circundati aſſentatione multorũ. Diſcrimenq; certaminis ſubire malue-runt, cũ in populo, quẽ ſubuerterãt pudorẽ taciturnitatis incurrere, ne uiderentur ſe ipſi ſilẽtio dãnauiſſe. Illic planè immẽſa multitudo etiã cõiugibus ac liberis excitata, cõuenerat. Aderat populus & ſpectator futurus & iudex, aſtabant partes diſpari conditione diſsimiles, hinc diuina fides, inde humana præſumptio: hinc pietas, inde ſuperbia: inde Pelagius auctor, hinc Chriſtus. Primo in loco beatiſsimi ſacerdotes Germanus atq; Lupus præbuerunt aduerſarijs copiam diſputandi, quæ ſola nuditate uerborũ diu inaniter & aures occupauit & tempora: deinde uti antiſtites uenerãdi torrẽtes eloquij ſui cum apoſtolicis & euãgelicis imbribus proſuderunt. Miſcebatur ſermo propriùs cum diuino, & aſſertiones moleſtiſsimas lectionũ teſtimonia ſequebantur. Cõuincitur uanitas, perfidia confutatur, ita ut ad ſingulas uerborũ obiectiones errare ſe, dum reſpondere nequit, fateretur: populus arbiter uix manus continet, iudicium tamen clamore teſtatur.

Vt idem filiam Tribuni cæcam illuminauerit, ac deinde ad ſanctum Albanum perueniens reliquias ibidem & ipſius acceperit, & beatorum Apoſtolorum, ſiue aliorum martyrum poſuerit.
Cap. XVIII.

TVm ſubitò quidam Tribunicíæ poteſtatis cum coniuge procedit in mediũ, filiam decem annorum cæcam curandam ſacerdotibus offerens, quam illi aduerſarijs offerri præcepe-runt: ſed ij conſcientia puniente deterriti, iungunt cum parentibus preces, & curationẽ parulæ à ſacerdotibus deprecantur. Qui inclinatos animo aduerſarios intuentes, orationem breuiter fundũt. Ac deinde Germanus plenus ſpiritu ſancto inuocat trinitatem, nec mora adhærentem lateri ſuo capſulam cum ſanctorum reliquijs collo auulſam manibus comprehendit, eamq; in conſpectu omnium puellæ oculis applicuit. Quos ſtatim, euacuatis tenebris, lumen ueritatis impleuit. Exultant parentes, miraculum populus cõtremiſcit: poſt quam diem ita ex animis omnium ſuaſio iniqua deleta eſt, ut ſacerdotum doctrinam ſitientibus deſiderijs ſectarentur. Compreſſa itaq; peruerſitate damnabili, eiusq; auctoribus confutatis, atque animis omnium fidei puritate compoſitis, ſacerdotes beatum Albanum martyrem auctori Deo per ipſum gratias petierunt. Vbi Germanus omnium Apoſtolorum diuerſorumq; martyrũ ſecum reliquias habẽs, facta oratione ſuſsit reuelli ſepulchrum, preciosa ibidem munera conditurus: arbitrãs opportunum, ut membra ſanctorum ex diuerſis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cœlum, ſepulchri quoque unius teneret hoſpitium. Quibus depoſitis honorificè atque ſociatis de loco ipſo, ubi beati martyris effuſus erat ſanguis, maſſam puluerís ſecum portaturus abſtulit, in qua apparebat cruore ſeruato, rubuiſſe martyrum cædem, perſecutore pallente. Quibus ita geſtis innumera hominum eodem die ad Dominum turba conuerſa eſt.

Vt idem cauſa infirmitatis ibidem detentus, & incendia domorum orando reſtinxerit: & ipſe per uiſionem à ſuo ſit languore curatus. Cap. XIX.

VNde dum redeunt, inſidiator inimicus cauſalibus laqueis præparatis, Germani pedem lapſus occaſione contriuit, ignorans merita illius, ſicut Iob beatiſsimi, afflictione corporis propaganda. Et dum aliquamdiu uno in loco infirmitatis neceſsitate teneretur, in uicina qua manebat caſula exarſit incendium. Quod conſumptis domibus, quæ illic paluſtri arundine tegebantur, ad illud habitaculum in quo idẽ iacebat flabris ſtimulantibus ferebatur. Cõcurſus omnium ad antiſtitem conuolauit, ut elatis manibus, periculum quod imminebat, euaderet. Quibus increpatis moueri ſe, fidei præſumptione, non paſſus eſt. At multitudo omnis deſperatione perterrita obuiam currit incendio. Sed ut Dei potẽtia manifeſtior appareret, quic quid cuſtodire tentauerat turba, conſumitur. Quod uerò ęgcẽs & infirmus defenderat, referto hoſpitio ſancti uiri expaueſcens flãma trãſiliuit, ultra citra'que deſeuiens, & inter globos flammantis incendij, incolume tabernaculum, quod habitator incluſus ſeruabat, emicuit. Exultat turba miraculo, & uictam ſe diuinis uirtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctib. ante tugurium pauperis uulgus ſine numero. Hi animas curare cupientes, hi corpora. Referri nequeunt, quæ Chriſtus operabatur in famulo, qui uirtutes faciebat infirmus. Et cùm debilitatiſuæ nihil remedij pateretur adhiberi, quadam nocte candentem niueis ueſtibus uidit ſibi adeſſe perſonam, quæ manu extenſa iacentẽ uideretur attollere, eumq; conſiſtere firmis ueſtigijs imperabat. Poſt quam horam ita fugatis doloribus recepit priſtinam ſanitatem, ut die reddito itineris laborem ſubiret intrepidus.

Vt idem epiſcopi Britonibus in pugna auxilium cœleſte tulerint, ſicq; domum reuerſi ſunt.
Caput XX.

INterea Saxones Pictię; bellũ aduerſum Britones iunctis uiribus ſuſceperunt, quos eadẽ neceſsitas in caſtra contraxerat: & cum trepidi partes ſuas penè impares iudicarent, ſanctorũ antiſtitum auxilium petierũt: qui promiſſum maturantes aduentum, tantum pauentibus fiduciæ contulerunt, ut acceſsiſſe maximus crederetur exercitus. Itaque apoſtolicis ducibus Chriſtus militabat in caſtris. Aderãt etiam quadrageſimæ uenerabiles dies, quos religioſiores reddebat præſentia ſacerdotum, in tantum, ut quotidianis prædicationibus inſtituti, certatim populi ad gratiam baptiſmatis conuolarent. Nam maxima exercitus multitudo undam lauacri ſalutaris expetijt, & eccleſia ad diẽ reſurrectionis Dominicæ frondibus contexta componitur, atque in expeditione campeſtri inſtar ciuitatis aptatur. Madidus baptiſmate procedit exercitus, fides feruet in populo, &

conterrito armatorum præsidio, diuinitatis expectatur auxilium. Institutio, uel forma castitatis hostibus nunciatur, qui uictoriam quasi de inermi exercitu præsumentes assumpta alacritate festinant, quorum tamen aduentus exploratione cognoscitur: cumq; emensa solennitate Paschali, recens de lauacro pars maior exercitus arma capere ac bellum parare tentaret, Germanus se ducem prælij profitetur. Eligit expeditos, circūiecta percurrit, & eregione qua hostium sperabatur aduentus, uallem circunda tam medijs montibus intuetur. Quo in loco nouum componit exercitum ipse dux agminis. Et iam aderat ferox hostium multitudo, quam appropinquare intuebantur in insidijs constituti. Tunc subitò Germanus signifer uniuersos admonet & prædicat, ut uoci suæ uno clamore respondeant: securisq; hostibus qui se inspera-
tos adesse confiderent, Alleluia tertiò repetitū sacerdotes exclamabāt. Sequitur una uox omnium, & elatum clamorem repercusso aëre mōtium concluſa multiplicant, hostile agmen terrore prosternitur, & super se non solum rupes circundatas, sed etiam cœli machinam contremiscunt, trepidationiq; iniectę uix sufficere pedum pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma proijciunt, gaudentes uel nuda corpora eripuisse discrimini, plures etiam timore præcipites, flumen quod tranlierant, deuorauit. Vltionem suam innocens exercitus intuetur, & uictoriæ concessæ ocioſus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita, & cœlestis palmæ gaudia miles religiosus amplectitur. Triumphant pontifices hostibus fusis sine sanguine, triumphant uictoria fide obtenta, non uiribus. Compoſita itaque insula, securitati multiplici, superatisq; hostibus uel inuisibilibus uel carne conspicuis, reditum moliuntur pontifices. Quibus tranquillam nauigationem, & merita propria, & intercesio beati martyris Albani parauerunt, quietosq; eos suorum desiderijs fœlix carina restituit.

Vt renascentibus uirgultis Pelagianæ pestis Germanus cum Seuero Britanniam reuersus, prius claudo iuueni incessum, deinde & populo Dei, condemnatis siue emendatis hæreticis, gressum recuperarit fidei. Caput XXI.

NEc multo pòst interpoſito tempore nuncia tur ex eadem insula, Pelagianam peruersitatem iteratò paucis authoribus dilatari: rursusq; ad beatissimum uirum preces sacerdotū omnium deferūtur, ut causam Dei, quam prius obtinuerat, tueretur. Quorum petitioni festinus obtemperat. Nam adiuncto sibi Seuero totius sanctitatis uiro (qui erat discipulus beatissimi patris Lupi Trecasenorū episcopi, & tunc Treueris ordinatus episcopus, gentibus primæ Germaniæ uerbum Dei prædicabat) mare conscendit, & consentientibus elementis tranquillo naufigio Britannias petijt. Interea siniſtri spiritus prouolātes totam insulam Germanum uenire inuitis uaticinationibus nunciabant, intantum ut Elafius quidam regionis illius primus in occursum sanctorū sine ulla manifesti nuncij relatione properaret, exhibens secum filium, quem in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnauerat. Erat enim arescentibus neruis contracto poplite, cui per sicitatem cruris usus uestigij negabantur: hunc Elafium prouincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes, occurrit inscia multitudo, cōfestim benedictio, & sermonis diuini doctrina profundit ur. Recognoscunt populum, in ea qua illum reliquerant credulitate, durantem, intelligunt culpam esse paucorum, inquirunt auctores, inuentosq; condemnant. Tum subitò Elaficis pedibus aduoluitur sacerdotum, offerens filium, cuius necessitatē ipsa debilitas etiam sine precibus allegabat. Fit communis omnium dolor, & præcipuè sacerdotum, qui conceptam misericordiam ad diuinam clementiā contulerunt, statumq; adolescentem beatus Germanus sedere compulit, adtrectat poplitem debilitate curuatum, & per tota infirmitatis spacia medicabilis dextera percurrit, salubremq; tactum sanitas festina subsequitur, aridítas succum, nerui officia receperunt, & in conspectu omnium incolumis patri filius restituitur. Implentur populi stupore miracula, & in pectoribus omniū fides catholica inculcata firmatur, prædicatio deinde ad plebem de præuaricationis emendatione conuertitur. Omniumq; sententia prauitatis auctores qui erant expulsi insula, sacerdotibus adducuntur ad mediterranea deferendi, ut & regio absolutione, & illi emēdatione fruerentur, factumq; est ut illis locis multo ex eo tempore fides intemerata perduraret. Itaque compoſitis omnibus, beati sacerdotes ea qua uenerant prosperitate redierunt. Porrò Germanus posthæc ad Rauennam pro pace Armoricanæ gentis supplicaturus aduenit, ibiq; à Valentiniano & Placidia matre ipsius summa reuerentia susceptus, migrauit ad Christum. Cuius corpus honorifico agmine comitātibus uir tutum operibus suam defertur ad urbem. Nec multo pòst Valentinianus ab Etij patricij, quē occiderat, satellitibus interimitur, Anno imperij Marciani sexto, cum quo simul Hesperium concidit regnum.

Vt Britones quiescentibus ad tempus exteris, ciuilibus se se bellis contriuerint, simul & maioribus flagitijs submerserint. Caput XXII.

INterim Britannia cessatum quidem est parumper ab externis, sed non à ciuilibus bellis. Manebant exterminia ciuitatum ab hoste dirutarum ac desertarum, pugnabant contra inuicem, qui hostem euaserant ciues: attamen recenti adhuc memoria calamitatis & cladis inflictæ seruabant utcunque reges, sacerdotes, priuati & optimates suum quique ordinem. At illis decedentibus, quum succesisset ætas tempestatis illius nescia, & præsentia solum serenitatis statum experta, ita cuncta ueritatis ac iusticiæ moderamina concussa ac subuersa sunt, ut nullum earum non dicam uestigium, sed ne memoria quidem præter in paucis, & ualde paucis ulla appareret. Quin inter alia inenarrabilium scelerum facta, quæ historicus eorum Gildas flebili sermone describit, & hoc addebat, ut nunquam genti Saxonum siue Anglorum secum Britanniam incolenti, uerbum fidei prædicandum committerent. Sed non tamen diuina pietas plebem suam quam præsciuit, deseruit, quin multo digniores genti memoratæ præcones ueritatis, per quos crederet, destinauit.

Vt sanctus papa Gregorius Augustinum cum monachis ad prædicandum genti Anglorum mittens, epistola quoque illos exhortatoria, ne à laborando cessarent, confortauerit. Caput XXIII.

SIquidē anno ab incarnatione Domini quingentesimo octogesimo secundo Mauritius ab Augusto quinquagesimus quartus imperiū susciptens, uno & uiginti annis tenuit. Cuius anno regni decimo Gregorius uir doctrina & actione præcipuus pontificatum Romanæ & apostolicæ sedis sortitus, rexit annos tredecim, menses sex, & dies decem. Qui diuino admonitus instinctu anno decimoquarto eiusdē principis, aduentus uerò Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo missit seruum Dei Augustinum, & alios plures cum eo monachos timentes Dominum, prædicare uerbum Dei genti Anglorum. Qui cum iussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus aggredi cœpissent, iamq; aliquantum itineris confeciſſent, perculsi timore inerti redire domum, potius quàm barbaram, feram, incredulamq; gentem, cuius nec linguam quidem nosſent, adire, cogitabant, & hoc esse tutius communi consilio decernebant. Nec mora Augustinum, quem eis episcopum ordinandum (si ab Anglis susciperentur) dispoſuerat, domum remittunt, qui à beato Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam peregrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias mittens literas, in opus eos uerbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum uidelicet literarum ista est forma: Gregorius seruus seruorum Dei. Quia melius fuerat bona non incipere, quàm ab his quę cœpta sunt cogitatione retrorsum redire, summo studio dilectissimi filij oportet, ut opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec ergò labor uos itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant: sed omni instantia, omniq; feruore quæ inchoastis Deo authore peragite. Scientes quòd laborem magnum æternæ retributionis gloria sequitur. Remeanti autem Augustino præpoſito uestro, quem & abbatem uobis constituimus, in omnibus humiliter obedite. Scientes hoc uestris animabus per omnia profuturum, quicquid à uobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua uos gratia protegat, & uestri laboris fructum in æterna me patria uidere concedat. Quatenus & si uobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare scilicet uolo. Deus uos incolumes custodiat dilectissimi filij. Data die decima Kalēdarum Augustarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto anno decimo quarto, post Consulatum eiusdem Domini nostri anno decimo tertio, indictione decima quarta.

Vt Arelatensi Archiepiscopo epistolam pro eorum susceptione miserit. Caput XXIIII.

MIsit etiam tunc ijsdem uenerandus pontifex ad Etherium Arelatensem archiepiscopum (ut Augustinum Britanniam peragentem benignè susciperet) literas, quarum iste est textus. Reuerendissimo & sanctissimo fratri Etherio coepiscopo Gregorius seruus seruorū Dei. Licet apud sacerdotes habentes Deo placitam charitatem religiosi uiri nullius commendatione indigeant: quia tamen aptum tempus scribendi se ingesit, fraternitati uestræ nostra mittere scripta curauimus, insinuātes latorem præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei, illuc nos pro utilitate animarum auxiliante Domino direxisse. Quem necesse est, ut sacerdotali studio sanctitas uestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam uobis iniunximus subtiliter indicare. Scientes quòd ea cognita tota uos propter Deum deuotione ad solandum, quia res exigit, commodetis. Candidum præterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimoniali ecclesiæ nostræ transmisimus, charitati uestræ in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat reuerendissime frater. Data die decima Kalendarum Augustarum imperāte Domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, Anno decimo quarto post consulatum eiusdem Domini nostri, Anno decimo tertio, indictione decima quarta.

Vt ueniens Britanniam Augustinus primo in insulam Tanet rēgi Cantuariorum prædicarit, & sic accepta ab eo licentia Cantium prædicaturus intrauerit. Caput XXV.

ROboratus ergò confirmatione beati patris Gregorij Augustinus, cum famulis Christi qui erant cum eò, rediit in opus uerbi, peruenit in Britanniā. Erat eo tempore rex Edilbertus in Cantio potentissimus, qui ad cōfinium usque Humbri fluminis maximi, quo meridiani & Septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperij tetenderat. Est autem ad orien-

orientalem Cantij plagam Tanetos inſula non modica, id eſt, magnitudinis iuxta conſuetudinem æſtimationis Anglorum, miliarium ſexcentorum, quam à cõtinenti terra ſecernit fluuius Vantſumu, qui eſt latitudinis circiter triũ ſtadiorum, & duobus tantum in locis eſt tranſmeabilis. Vtrunque enim caput protendit in mare. In hac ergo applicuit ſeruus Domini Auguſtinus, & ſocij eius uiri (ut fertur) fermè quadraginta. Acceperunt autem præcipiente beato Papa Gregorio de gente Francorum interpretes, & mittens ad Edilberthum mandauit ſe ueniſſe de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui ſibi obtemperantibus æterna in cœlis gaudia, & regnum ſine fine cum Deo uiuo & uero futurũ, ſine ulla dubitatione promitteret. Qui hæc audiens, manere illos in ea quam adierant inſula, & eis neceſſaria miniſtrari, donec uideret quid eis faceret, iuſsit. Nam & antea fama ad eum Chriſtianæ religionis peruenerat, utpote qui & uxorem habebat Chriſtianam de gente Frãcorum regia, nomine Berthã: quam ea cõditione à parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis ſuæ cum epiſcopo, quem ei adiutorem fidei dederant nomine Luidhardo, inuiolatam ſeruare, licẽtiam haberet. Poſt dies ergo aliquot uenit ad inſulã rex, & reſidẽs ſub diuo iuſsit Auguſtinũ cum ſocijs ad ſuum ibidẽ aduenire colloquium. Cauerat autem ne in aliquam domum ad ſe introirent ueteri uſus augurio, ne ſuperuentu ſuo, ſi quid maleficæ artis habuiſſent, eum ſuperando deciperent. At illi non dæmonica, ſed diuina uirtute prædititi ueniebant, crucem pro uexillo ferentes argenteam, & imaginem Domini ſaluatoris in tabula depictam, letaniaſq; canentes pro ſua ſimul & eorum propter quos & ad quos uenerant ſalute æterna, Domino ſupplicabant. Cumq; ad iuſsionem regis reſidentes, uerbum ei uitæ unà cum omnibus, qui aderant eius comitibus prædicarent: reſpondit ille dicẽs, Pulchra ſunt quidem uerba & promiſſa quæ affertis, ſed quia noua ſunt & incerta, non his poſſum aſſenſum tribuere, relictis eis quæ tanto tempore cum omni Anglorum gente ſeruaui. Verùm quia de longè huc peregrini ueniſtis, & ut ego mihi uideor perſpexiſſe, ea quæ uos uera & optima credebatis, nobis quoque communicare deſideratis: nolumus moleſti eſſe uobis, quin potius benigno uos hoſpitio recipere, & quæ uictui ueſtro ſunt neceſſaria, miniſtrare curamus: nec prohibemus, quin omnes, quos poteſtis, fidei ueſtræ religionis prædicando ſocietis. Dedit ergo eis manſionẽ in ciuitate Dorouernenſi (quę imperij ſui totius erat metropolis) eiſq;, ut promiſerat, cum adminiſtratione uictus temporalis, licentiam quoque prædicandi non abſtulit. Fertur autem quòd appropinquantes ciuitati, more ſuo cum cruce ſancta & imagine magni regis Domini noſtri Ieſu Chriſti, hãc letaniam conſona uoce modularentur: Deprecamur te Domine in omni miſericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua à ciuitate iſta, & de domo ſancta tua, quoniam peccauimus, alleluia.

Vt idem in Cantio primitiuæ eccleſiæ & doctrinam ſit imitatus & uitam, atq; in urbe regis ſedem epiſcopatus acceperit. Caput XXVI.

AT ubi ſibi datam manſionem intrauerunt, cœperunt Apoſtolicam primitiuæ eccleſiæ uitam imitari, orationibus uidelicet aſsiduis, uigilijs, ac ieiunijs ſeruiendo, uerbum uitæ, quibus poterant, prædicando, cuncta huius mundi uelut aliena ſpernendo, ea tantum, quæ uictui neceſſaria uidebantur, ab eis, quos docebant, accipiendo, ſecundum ea quæ docebant ipſi per omnia uiuendo, & paratum ad patiendum aduerſa quęque, uel etiam ad moriendum pro ea quam prædicabant ueritate, animum habendo. Quidã Crediderunt nonnulli, & baptizabantur, mirantes ſimplicitatem innocentis uitæ, ac dulcedinem doctrinæ eorum cœleſtis. Erat autem prope ipſam ciuitatem ad oriẽtem eccleſia in honorem ſancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Britanniam incolerent, in qua regina, quam Chriſtianam fuiſſe prædiximus, orare conſueuerat. In hac ergo & ipſi primò conuenire, pſallere, orare, miſſas facere, prædicare, & baptizare cœperunt, donec rege ad fidem conuerſo, maiorem prædicandi per omnia, & eccleſias fabricandi, uel reſtaurãdi, licentiam acciperent. At ubi ipſe etiam inter alios delectatus uita mundiſsima ſanctorũ, & promiſsis eorum ſuauiſsimis, quæ uera eſſe miraculorum quoque multorum oſtenſione firmauerunt, credens baptizatus eſt, cœpere plures quotidie ad audiendum uerbum confluere, ac relicto gentilitatis ritu, unitati ſe ſanctę Chriſti eccleſiæ credendo ſociare. Quorum fidei & conuerſioni ita congratulatus eſſe rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad Chriſtianiſmum, ſed tantummodo credentes arctiori dilectione quaſi conciues ſibi regni cœleſtis amplecteretur. Didicerat enim & à doctoribus auctoribuſq; ſuæ ſalutis, ſeruitium Chriſti uoluntarium, non coactitium debere eſſe. Nec diſtulit, quin etiam ipſis doctoribus ſuis locum ſedis, eorum gradui congruum, in Dorouernia metropoli ſua donaret, ſimul & neceſſarias in diuerſis ſpeciebus poſſeſsiones conferret.

Vt idem epiſcopus factus Gregorio papæ, quæ ſint Britanniæ geſta mandarit, ſimul & de neceſſitatibus eius reſponſa petens, acceperit. Caput XXVII.

INterea uir Domini Auguſtinus uenit Arelas, & ab archiepiſcopo eiuſdẽ ciuitatis Etherio, iuxta quod iuſſa ſancti patris Gregorij acceperant, archiepiſcopus genti Anglorũ ordinatus eſt: reuerſuſq; in Britanniã, miſit continuò Romam Laurẽtium presbyterum, & Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio gentem Anglorum fidem Chriſti accepiſſe, ac ſe epiſcopum factum eſſe referrent: ſimul & de eis, quæ

quæ neceſſaria uidebantur, quæſtionibus eius conſulta flagitans. Nec mora, congrua quæſtionibus reſponſa recepit, quæ etiam huic hiſtorię noſtræ commodum duximus indere. Interrogatio Auguſtini epiſcopi Cantuariorum eccleſiæ. De epiſcopis, qualiter cum ſuis clericis conuerſentur, uel de his, quæ fidelium oblationibus accedunt altari, quantæ debeãt fieri portiones, & qualiter epiſcopus agere in eccleſia debeat. Reſpondit Gregorius Papa, urbis Romæ, Sacra ſcriptura teſtatur (quam te bene noſſe dubium non eſt) & ſpecialiter beati Pauli ad Timo. epiſtolæ, in quibus eum erudire ſtuduit, qualiter in domo Dei conuerſari debuiſſet. Mos autẽ ſedis Apoſtolicę eſt, ordinatis epiſcopis, præcepta tradere, ut in omni ſtipendio quod accedit, quatuor debeant fieri portiones: una uidelicet epiſcopo & familiæ propter hoſpitalitatem atque ſuſceptionem, alia clero, tertia pauperibus, quarta eccleſijs reparãdis. Sed quia fraternitas tua monaſterij regulis erudita, ſeorſum fieri non debet à clericis ſuis in eccleſia Anglorum, quæ authore Deo nuper adhuc ad fidem perducta eſt, hanc debet conuerſationem inſtituere, quæ initiò naſcẽtis eccleſiæ fuit patribus noſtris, in quibus nullus eorum ex his quæ poſsidebant aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia cõmunia. Si qui uerò ſunt clerici extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſunt, ſortiri uxores debent, & ſtipẽdia ſua exterius accipere. Quia & de iſſdem partibus, de quibus præfati ſumus, nouimus ſcriptum quod diuidebatur ſingulis prout cuiq; opus erat. De eorum quoque ſtipendio cogitandum atque prouidendum eſt, & ſub eccleſiaſtica regula ſunt tenendi, ut bonis moribus uiuant, & canendis pſalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis & cor & linguam & corpus Deo auctore conſeruent. Communi autem uita uiuentibus, ſam de faciendis portionibus, uel exhibenda hoſpitalitate, & ad implenda miſericordia, nobis quid erit loquendum? Cùm omne quod ſupereſt, in cauſis pijs ac religioſis erogandum eſt, Domino magiſtro omnium docente: Quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt uobis. Interrogatio Auguſtini: Cùm una ſit fides, cur ſunt eccleſiarum diuerſæ conſuetudines, & altera conſuetudo miſſarum in ſancta Romana eccleſia, atque altera in Galliarum tenetur. Reſpondit Gregorius Papa: Nouit fraternitas tua Romanę eccleſiæ conſuetudinem, in qua ſe meminit nutritam. Sed mihi placet, ut ſiue in Romana, ſiue in Galliarum, ſeu in qualibet eccleſia, aliquid inueniſti quod plus omnipotenti Deo poſsit placere, ſolicitè eligas, & in Anglorum eccleſia, quæ adhuc ad finem noua eſt, inſtitutione præcipua, quæ de multis eccleſijs colligere potuiſti, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro bonis rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque eccleſijs, quæ pia, quæ religioſa, quę recta ſunt elige, & hæc quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudi-

nem depone. Interrogatio Auguſtini: Obſecro quid pati debeat, ſiquis aliquid de eccleſia furto abſtulit? Reſpõdit Gregorius. Hoc tua fraternitas ex perſona furis pẽſare poteſt, qualiter ualeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes ſubſidia furtum perpetrant; & ſunt alij, qui hac in re ex inopia delinquũt. Vnde neceſſe eſt, ut quidam damnis, quidam uerò uerberibus: & quidã diſtrictius, quidam autem lenius corrigantur. Et cùm paulo diſtrictius agitur, ex charitate agendum eſt, non ex furore: quia ipſi hoc præſtatur qui corrigitur; ne gehennæ ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere diſciplinam debemus, ſicut boni patres carnalibus filijs ſolent, quos & pro culpis uerberibus ferſunt, & tamen ipſos, quos doloribus afligunt, habere hæredes quærunt: & quæ poſsident ipſis ſeruant, quos iratì inſequi uidentur. Hæc ergo charitas in mente tenenda eſt, & ipſa modum correptionis dictet, ita ut mens extra rationis regulam omnino nihil faciat. Addes etiam, quomodo ea, quæ furto de eccleſijs abſtulerunt, reddere debeant. Sed abſit, ut eccleſia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus uidetur amittere, & lucra de uanis quærere. Interrogatio Auguſtini: Si debeant duo germani fratres ſingulas ſorores accipere, quæ ſunt ab illis longa progenie generatæ? Reſpondit Gregorius: Hoc fieri modis omnibus licet. Nequaquam enim in ſacris eloquijs inuenitur, quod huic capitulo contradicere uideatur. Interrogatio Auguſtini: Vſque ad quotam generationem debeant fideles cum propinquis ſibi coniugio copulari? Reſpondit Gregorius: Quędam terrena lex in Romana republica permittit, ut ſiue frater & ſoror, ſeu duorum fratrum germanorum, uel duarum ſororum filius & filia miſceantur. Sed experimento didicimus, ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere. Et ſacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde neceſſe eſt, ut iam tertia uel quarta generatio fidelium licenter ſibi iungi debeat. Nam ſecunda, quam diximus, à ſe omni modo debet abſtinere. Cum nouerca autem miſceri graue eſt facinus: quia & in lege ſcriptum eſt, Turpitudinem patris tui nõ reuelabis. Neque enim patris turpitudinem filius reuelare poteſt: ſed quia ſcriptum eſt, Erunt duo in carne una, qui turpitudinem nouercæ, quæ una caro cum patre fuit, reuelare præſumpſerit, profectò patris turpitudinem reuelauit. Cùm cognata quoque miſceri prohibitum eſt, quia per iunctionem priorem caro fratris fuerit facta. Pro qua re etiam Iohãnes Baptiſta capite truncatus eſt, & ſancto martyrio conſummatus. Cui non eſt dictum, ut Chriſtum negaret, & tamẽ pro Chriſti cõfeſsione occiſus eſt: ſed quia iiſdem Dominus noſter Ieſus Chriſtus dixerat, Ego ſum ueritas, quia pro ueritate Iohannes occiſus eſt, uidelicet & pro Chriſto ſanguinẽ fudit. Quia uerò ſunt multi in Anglorum gẽte, qui dum adhuc in infidelitate eſſent, huic nefando coniugio dicuntur admixti, ad

fidem uenientes admonendi sunt, ut se abstineant, & graue hoc esse peccatum cognoscant. Tremendum Dei iudicium timeãt, ne pro carnali dilectione tormenta æterni cruciatus incurrant. Non tamen pro hac re corporis & sanguinis Domini communione priuandi sunt, ne in eis illa ulcisci uideantur, in quibus se per ignorantiam ante lauacrum baptismatis astrinxerunt. In hoc enim tempore sancta ecclesia quædam per feruorem corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat, atque ita portat & dissimulat, ut sæpè malum quod aduersatur portando & dissimulando compescat. Omnes autem qui ad fidem ueniunt, admonendi sunt, ne tale aliquid audeant perpetrare. Si qui autem perpetrauerint, corporis & sanguinis Domini cõmunione priuãdi sunt: quia sicut in his, qui per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est: ita in his fortiter insequenda, qui non metuunt sciendo peccare. Interrogatio Augustini: Si longinquitas itineris magna interiecat, ut episcopi non facilè ualeant conuenire, an debeat sine aliorum episcoporum præsentia episcopus ordinari? Respondit Gregorius: Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu episcopus inueniris, ordinare episcopũ nõ aliter, nisi sine episcopis potes. Nã quando de Gallis episcopi ueniunt, qui in ordinatione episcopi testes assistunt? Sed fraternitatem tuam ita uolumus episcopos ordinare, ut ipsi si bi episcopi longo interuallo minimè disiungãtur: quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione episcopi, alij conuenire nõ possint. Pastores quoque quorum præsentia ualde est utilis, facile debeant conuenire. Cùm igitur auctore Deo ita fuerint episcopi in propinquis sibi locis ordinati per omnia, episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus uel quatuor episcopis fieri non debet. Nam in ipsis rebus spiritalibus, ut sapienter & maturè disponantur, exemplum trahere à rebus etiã carnalibus possumus. Certè enim dum coniugia in mundo celebrantur, coniugati quique conuocantur: ut qui in uia iam coniugij præcesserũt, in subsequentis quoque copulæ gaudio misceantur. Cur non ergo & in hac spiritali ordinatione, qua per sacrum ministerium homo Deo cõiungitur, tales conueniant, qui uel in profectu ordinati episcopi gaudeant, uel pro eius custodia omnipotenti Deo preces pariter fundant? Interrogatio Augustini: Qualiter debemus cum Galliarum & Britanniarum episcopis agere? Respondit Gregorius: In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus: quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos priuare auctoritate percepta minimè debemus. Si igitur contingat, ut fraternitas tua ad Gallia rum prouinciam transeat, cum eodem Arelatensi episcopo debet agere, qualiter (si qua sunt uitia in episcopis) corrigantur. Qui si forte in disciplinæ uigore tepidus existat, tuę fraternitatis zelo accẽdendus est. Cui etiam epistolas fecimus, ut cum tuæ sanctitatis præsentia in Gallijs & ipse tota mẽte subueniat, & quę sunt creatoris nostri iussioni contraria, ab episcoporum moribus compescat. Ipse autem ex auctoritate propria episcopos Galliarum iudicare non poteris: sed suadendo, blandiendo, bona quoque opera eorum imitationi monstrando, prauorũ mentes ad sanctitatis studia reforma. Quia scriptum est in lege, Per alienam messem transiẽs, falcem mittere non debet: sed manu spicas conterere & manducare. Falcem enim iudicij mittere non potes in ea segete, quæ alteri uidetur esse commissa: sed per effectum boni operis frumenta Dominica uitiorum suorum paleis expolia, & in ecclesiæ corpore monendo & persuadendo, quasi mãdendo conuerte. Quicquid uerò ex auctoritate agendum est, cum prædicto Arelatẽsi episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc, quod antiqua patrũ institutio inuenit. Britanniarũ uerò omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, peruersi auctoritate corrigantur. Interrogatio Augustini: Si prægnans mulier debeat baptizari? Aut post quam genuerit, post quãtum tempus possit ecclesiam intrare? Aut etiam ne morte præoccupetur, quod genuerit, post quot dies hoc licet sacri baptismatis sacramenta percipere? Aut post quantum temporis huic uir suus possit in carnis copulatione coniungi? Aut si menstrua consuetudine tenetur, an ecclesiam intrare ei liceat? Aut sacræ communionis sacramenta percipere? Aut uir suæ coniugi permixtus, priusquam lauetur aqua, si ecclesiam possit intrare? Vel etiam ad mysterium communionis sacræ accedere? Quæ omnia rudi Anglorum genti oportet habere comperta. Respondit Gregorius: Hoc non ambigo, fraternitatem tuam esse requisitam, cui iam & responsum reddidisse me arbitror. Sed hoc quod ipse dicere & sentire potuisti, credo quòd mea apud te uolueris responsione firmari. Mulier etenim prægnans cur non debeat baptizari, cùm non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua fœcũditas carnis? Nam cùm primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem, quam acceperant, recto Dei iudicio perdiderunt. Quia itaque ijsdem omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditus extinguere noluit, immortalitatem homini pro peccato suo abstulit: & tamen pro benignitate suæ pietatis, fœcunditatem ei sobolis reseruauit. Quod ergo naturę humanæ ex omnipotentis Dei dono seruatum est, qua ratione poterit à sacri baptismatis gratia prohiberi? In illo quippe mysterio, in quo omnis culpa funditus extinguitur, ualde stultum est, si donum gratiæ ei contradicere posse uideatur. Cum uerò enixa fuerit mulier, post quot dies debeat ecclesiã intrare, Testamenti ueteris præcepto manifestũ est, quod ita habet: Mulier si suscepto semine pepererit masculum, triginta tribus diebus manebit in sangui-

sanguine purificationis suæ. Omne sanctũ non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis suæ: sin autem fœminã pepererit, sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suę. Quod tamẽ sciẽ dum est, quia in mysterio accipitur. Nam si hora eadem qua genuerit, actura gratias intret ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur. Voluptas etenim carnis, nõ dolor in culpa est. In carnis autẽ commixtione uoluptas est, nam in prolis prolatione gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium Dei præceptum transgressæ dictũ est: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, & in doloribus paries. Si itaq; enixam mulierem prohibemus ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus. Baptizare autem uel enixam mulierem, uel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgetur, uel ipsa hora eadem qua gignit, uel hoc quod gignitur eadem qua natũ est, nullo modo prohibetur: quia sancti mysterij gratia sicut uiuẽtibus atq; discernentibus, cum magna discretione prouidenda est. Ita his quibus mors imminet, sine ulla dilatione offerenda, ne dum adhuc tempus, ad præbendum redemptionis mysterium quęritur, interueniente paululum mora inueniri non ualeat, qui redimatur. Ad eius ergo concubitum uir suus accedere non debet, quo adusq; qui gignitur, ablactetur. Praua autem consuetudo in coniugatorum moribus effecit, ut mulieres filios quos gignunt, nutrire contemnant, eosq; alijs mulieribus ad nutriendum tradant, quod uidelicet ex sola causa incõtinentiæ uidetur inuentum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos praua ex consuetudine alijs ad nutriẽdum tradunt, nisi purgationis tempus transierit, uiris suis non debent admisceri: quippe & sine partus causa, quum in consuetis suis menstruis detinẽtur, uiris suis misceri prohibentur: ita ut morte lex sacra feriat, si quis uir ad menstruatam mulierem accedat. Quę tamen mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet: quia ei naturæ superfluitas in culpam nõ ualet reputari, & per hoc quod inuita patitur, iustum non est, ut ingressu ecclesiæ priuetur. Nouimus namque quod mulier, quę fluxum patiebatur sanguinis, post tergum Domini humiliter ueniens, uestimẽti eius fimbriam tetigit, atq; ab ea statim sua infirmitas recesit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini uestimentum tangere, cur quę menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dicis, illam infirmitas compulit: has uerò, de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem frater charissime, quia omne quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate naturæ, est digno Dei iudicio post culpam ordinatũ. Esurire nãq; sitire, æstuare, algere, lassescere, ex infirmitate naturæ est. Et quid est aliud contra famem alimenta, contra sitim potum, contra æstum auras, contra frigus uestem, contra lassitudinem requiem quærere, nisi medicamentum quoddã contra ægritudines explorare? Fœminæ itaq; & menstruus sui sanguinis fluxus, ægritudo est. Si igitur bene præsumpsit, quę uestimẽtũ Domini in languore posita tetigit, quod uni personę infirmanti conceditur, cur nõ cõcedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ uitio infirmantur? Sanctę autẽ communionis mysteriũ in ijsdem diebus percipere, non debet prohiberi. Si autẽ ex ueneratione magna percipere nõ præsumit, laudanda est: sed si perceperit, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est, & ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpè sine culpa agitur, quod uenit ex culpa. Vnde etiã cũ esurimus, sine culpa comedimus: ex culpa aũt primi hominis factũ est, ut esuriamus. Menstrua enim consuetudo mulieribus nõ aliqua culpa est, uidelicet quia naturaliter accidit: sed tamen quia natura ipsa ita uitiata est, ut etiã sine uoluntatis studio uideatur esse polluta, ex culpa uenit uitiũ, in quo se ipsa, qualis per iudicium facta fit, humana natura, cognoscat. Et homo qui culpã sponte perpetrauit, reatũ culpæ portet inuitus. Atq; ideo fœminæ cum semetipsas considerant, si in menstrua consuetudine ad sacramentum Dominici corporis & sanguinis accedere nõ præsumunt, de sua recta consideratione laudandæ sunt: dum uerò percipiendo ex religiosæ uitæ consuetudine eiusdem mysterij amore rapiuntur, reprimendæ (sicut prædiximus) non sunt. Sicut enim in Testamento ueteri exteriora opera obseruantur: ita in Testamento nouo, nõ tam quod exterius agitur, quã id quod interius cogitatur, solicita intentione attenditur, ut subtili sentẽtia puniatur. Nam cùm multa lex uelut immunda manducare prohibeat, in Euangelio tamen Dominus dicit: Non quod intrat in os, coinquinat hominẽ: sed quæ exeunt de ore, illa sunt quę coinquinant. Atque paulo pòst subiecit exponens: Ex corde exeũt cogitationes malę, ubi ubertim indicatum est, quod illud ab omnipotenti Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutæ cogitationis radice generatur. Vnde Paulus quoq; apostolus dicit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum. Atque mox eiusdem causam coinquinationis annuncians subiungit: Coinquinata sunt enim & mens eorum & conscientia. Si ergo ei cibus immundus non est, cui mens immunda non fuerit, cur quòd munda mente mulier ex natura patitur, ei in immunditiam reputetur? Vir autem cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua intrare ecclesiam non debet: sed neque lotus statim intrare debet. Lex autem ueteri populo præcipit, ut mixtus uir mulieri & lauari aqua debeat, & ante solis occasum ecclesiam non intrare. quod tamẽ intelligi spiritaliter potest: quia mulieri uir miscetur, quando illicitæ concupiscentiæ animus in cogitatione per delectationem coniungitur. Quia nisi prius ignis concupiscẽtię à mẽte deferueat, dignum se congregationi fratrum

æſtimare non debet, qui ſe grauari per nequi-
tiam prauæ uoluntatis uidetur. Quamuis de
hac re diuerſæ hominum nationes diuerſa ſen-
tiant, atque alia cuſtodire uideantur: Romano-
rum tamen ſemper ab antiquioribus uſus fuit,
poſt admixtionem propriæ coniugis, & laua-
cri purificationem quærere, & ab ingreſſu ec-
cleſiæ paululum reuerenter abſtinere. Nec hęc
dicentes culpam deputamus eſſe coniugium,
ſed quia ipſa licita admixtio coniugis ſine uo-
luptate carnis fieri non poteſt, à ſacri loci in-
greſſu abſtinendum eſt: quia uoluptas ipſa eſſe
ſine culpa nullatenus poteſt. Non enim de ad-
ulterio, uel fornicatione, ſed de legitimo con-
iugio natus fuerat, qui dicebat: Ecce enim in
iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis pe-
perit me mater mea. Qui enim in iniquitati-
bus conceptum ſe nouerat, à delicto ſe natum
gemebat: quia portat arbor in ramo humo-
rem uitij, quem traxit ex radice. In quibus ta-
men uerbis non admixtionem coniugum ini-
quitatem nominat, ſed ipſam uidelicet uolu-
ptatem admixtionis. Sunt etenim multa quæ
licita eſſe probantur ac legitima, & tamen in
eorum actu aliquatenus fœdamur: ſicut ſæpe i-
raſcendo culpas inſequimur, & tranquillita-
tem in nobis animi perturbamus: & cum re-
ctum ſit quod agitur, non eſt tamen approba-
bile, quòd in eo animus perturbatur. Contra ui
tia quippe delinquentium iratus fuerat, qui di
cebat: Turbatus eſt præ ira oculus meus. Quia
enim non ualet niſi tranquilla mens in contem
plationis ſe lucem ſuſpendere, in ira ſuum ocu-
lum turbatum dolebat: quia dum malè acta de-
orſum inſequitur, confundi atq; turbari à ſum-
morum contemplatione cogebatur. Eſt ergo
laudabilis ira contra uitium, & tamen mole-
ſta, quia turbatum ſe aliquem reatum incurriſ-
ſe æſtimat. Oportet itaque legitima carnis co-
pula ut cauſa prolis ſit, non uoluptatis: & car-
nis commixtio, creandorum liberorum ſit gra-
tia, non ſatisfactio uitiorum. Si quis uerò ſua
coniuge, non cupidine uoluptatis raptus, ſed
ſolummodo creandorum liberorum gratia uti-
tur, iſte profectò ſiue de ingreſſu eccleſiæ, ſiue
de ſumendo Dominici corporis ſanguiniſq;
myſterio, ſuo eſt relinquendus iudicio, quia à
nobis prohiberi non debet accipere, qui in i-
gne poſitus neſcit ardere. Cum uerò non amor
procreandæ ſobolis, ſed uoluptas dominatur
in opere commixtionis: habent coniuges e-
tiam de ſua commixtione quod defleant. Hoc
enim eis concedit ſancta prædicatio, & tamen
de ipſa conceſsione metu animum concutit.
Nam cum Paulus apoſtolus Corinthijs ſcribẽs
diceret, Qui ſe continere non poteſt, habeat
uxorem ſuam: ſtatim ſubiungere curauit, Hoc
autem dico ſecundum indulgentiam, non ſe-
cundum imperium: nõ enim indulgetur quod
licet, quia iuſtum eſt: quod igitur indulgere
dixit, culpam eſſe demonſtrauit. Vigilanti ue-
rò mente penſandum eſt, quòd in Sina monte
Dominus locuturus ad populum, prius eundẽ
populum abſtinere à mulieribus præcepit. Et ſi
illic ubi Dominus per creaturam ſubditam ho
minibus loquebatur, tanta prouiſione eſt mun
ditia corporis requiſita, ut qui uerba Dei per-
ciperent, mulieribus mixti non eſſent: quanto
magis mulieres quæ corpus Domini omnipo-
tentis accipiunt, cuſtodire in ſe munditiam car
nis debent, ne ipſa inæſtimabilis myſterij ma-
gnitudine grauentur. Hinc etenim ad Dauid
de pueris ſuis per ſacerdotem dicitur, ut ſi à mu
lieribus mundi eſſent, panes propoſitionis ac-
ciperent, quos omnino non acciperent, niſi pri-
us mundos eos Dauid à mulieribus fateretur.
Tunc autem uir, qui poſt admixtionem coniu-
gis lotus aqua fuerit, etiam ſacræ communio-
nis myſteriũ ualet accipere, cùm ei iuxta præ-
finitam ſententiam etiam eccleſiam licuerit in-
trare. Interrogatio. Auguſtinus: Si poſt il-
luſionem, quæ per ſomnium ſolet accidere, uel
corpus Domini quilibet accipere ualeat, uel ſi
ſacerdos ſit, ſacra myſteria celebrare? Re-
ſpondit Gregorius: Hunc quidem teſtamen-
tum ueteris legis, ſicut & in ſuperiori capitulo
iam diximus, pollutum dicit, & niſi lotum aqua
ei uſq; ad ueſperam intrare eccleſiam non con-
cedit. Quod tamen aliter populus ſpiritalis in-
telligens, ſub eodẽ intellectu accipiet quo præ-
fati ſumus: quia quaſi per ſomnium illuditur,
qui tentatus immunditia ueris imaginibus in
cogitatione inquinatur, ſed lauandus eſt aqua,
ut culpas cogitationis lachrymis abluat. Et niſi
prius ignis tentationis receſſerit, reum ſe quaſi
uſque ad ueſperum cognoſcat: ſed eſt in eadem
illuſione ualde neceſſaria diſcretio, quæ ſubti-
liter penſari debet, ex qua re accidat menti dor
mientis. Aliquando enim ex crapula, aliquan-
do ex naturæ ſuperfluitate uel infirmitate, ali-
quando ex cogitatione contingit. Ita & qui-
dem cùm ex naturæ ſuperfluitate uel infirmi-
tate euenerit, omnimodo hæc illuſio non eſt ti-
menda: quia hanc animus neſciens pertuliſſe
magis dolendum eſt, quàm feciſſe: cum uerò
ultra modum appetitus gulæ in ſumendis ali-
mentis rapitur, atque idcirco humorum rece-
ptacula grauantur, habet exinde animus ali-
quem reatum, non tamen uſque ad prohibitio
nem percipiendi ſancti myſterij, uel miſſarum
ſolẽnia celebrandi: cum fortaſſe aut feſtus dies
exigit, aut exhiberi myſterium (pro eo quod
ſacerdos alius in loco deeſt) ipſa neceſsitas cõ-
pellit. Nam ſi adſunt alij, qui implere myſte-
rium ualeant, illuſio pro crapula facta, à perce-
ptione ſacri myſterij prohibere non debet: ſed
ab immolatione ſacri myſterij abſtinere (ut ar-
bitror) humiliter debet, ſi tamen dormientis
mentem turpi imaginatione non concuſſerit.
Nam ſunt quibus ita plerumque illuſio naſci-
tur, ut eorum animus etiam in ſomno corporis
poſitus, turpibus imaginationibus non fœde-
tur: qua in re unum ibi oſtenditur ipſa mens
rea, non tamen uel ſuo iudicio libera, cum ſe,
etſi dormienti corpore nihil meminit uidiſſe,
tamen in uigilijs corporis meminit in inglu-
uiem

uiem cecidiſſe. Si uerò ex turpi cogitatione ui-
gilantis oritur illuſio dormientis, patet animo
ſuus reatus. Videt enim à qua radice inquina-
tio illa proceſſerit: quia quod cogitauit ſciens,
hoc protulit neſciens. Sed penſandum eſt, ipſa
cogitatio utrum ſuggeſtione, an delectatione,
uel quod maius eſt, peccati conſenſu acciderit.
Tribus etenim modis impletur omne pecca-
tum, uidelicet ſuggeſtione, delectatione, con-
ſenſu. Suggeſtio quippe fit per diabolum: de-
lectatio per carnem: conſenſus per ſpiritum.
Quia & primam culpam ſerpens ſuggeſsit, E-
ua uelut caro delectata eſt, Adam uerò uelut
ſpiritus conſenſit. Et neceſſaria eſt magna di-
ſcretio, ut inter ſuggeſtionem atque delectatio
nem: inter delectationem & conſenſum, iudex
ſui animus præſideat. Cum enim malignus ſpi-
ritus peccatum ſuggerit in mente, ſi nulla pec-
cati delectatio ſequatur, peccatum omnimo-
do perpetratum non eſt: cum uerò delectari ca
ro cœperit, tunc peccatum incipit naſci: ſi au-
tem ex deliberatione conſentit, tunc peccatum
cognoſcitur perfici: in ſuggeſtione igitur pec-
cati initium eſt, in delectatione fit nutrimen-
tum, in conſenſu perfectio. Et ſæpe contingit,
ut hoc quod malignus ſpiritus ſeminat in cogi-
tatione, caro in delectationem trahat, nec ta-
men anima eidem delectationi conſentiat. Et
cum caro delectari ſine anima nequeat, ipſe ta-
men animus carnis uoluptatibus reluctans, in
delectatione carnali aliquo modo ligatur inui-
tus, ut ei ex ratione contradicat, nec conſen-
tiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed liga-
tum ſe uehementer ingemiſcat. Vnde & ille
cœleſtis exercitus præcipuus miles gemebat,
dicens: Video aliam legem in membris meis
repugnantem legi mentis meæ, & captiuum
me ducentem in lege peccati, quæ eſt in mem-
bris meis. Si autem captiuus erat, minimè pu-
gnabat: ſed etſi pugnabat, quare captiuus e-
rat? Repugnabat igitur legi mentis, cui lex
quæ in membris eſt, repugnabat. Si autem pu-
gnabat, captiuus non erat. Ecce itaque homo
eſt (ut ita dixerim) captiuus & liber. Liber ex
iuſtitia quam diligit: captiuus ex delectatione
quam portat inuitus. Hucuſque reſponſiones
beati Papæ Gregorij, ad conſulta reuerendiſſi
mi antiſtitis Auguſtini. Epiſtolam uerò quam
ſe Arelatenſi epiſcopo feciſſe commemorat,
ad Vergilium Etherij ſucceſſorem dederat: cu-
ius hæc forma eſt.

Vt Papa Gregorius epiſtolam Arelatenſi epiſcopo, pro adiuuando in opere Dei Auguſtino, mi-ſerit. Cap. XXVIII.

REuerendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Ver-
gilio coëpiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruo-
rum Dei: Quantus ſit affectus ueniẽtibus ſpon
te fratribus impendendus, ex eo quòd plerun-
que ſolent charitatis cauſa inuitari, cognoſci-
tur. Et ideo ſi communem fratrem Auguſtinũ
epiſcopum ad uos uenire contigerit, ita illũ di-
lectio ueſtra, ſicut decet affectuoſe dulciterq; ſu
ſcipiat, ut & ipſum conſolationis ſuę honore fo
ueat, & alios qualiter fraterna charitas colenda
ſit, doceat. Et quoniam ſæpius euenit, ut hi qui
longè ſunt poſiti, prius ab alijs quæ ſunt emen-
data cognoſcant: ſi quas fortaſſe fraternitati
ueſtræ ſacerdotum uel aliorum culpas intule-
rint, unà cum eo reſidentes, ſubtili cuncta inue-
ſtigatione perquirite: & ita uos in ea quæ Deũ
offendunt, & ad iracundiam prouocant, diſtri-
ctos ac ſollicitos exhibete, ut ad aliorum emen
dationem & uindicta culpabilem feriat, & in-
nocentem falſa opinio non affligat. Deus te in-
columem cuſtodiat reuerendiſsime frater. Da-
ta die decimo Kalendarum Iuliarum, imperan
te Domino noſtro Mauricio Tiberio piiſsimo
Auguſto, Anno decimo octauo, poſt conſula-
tum eiuſdem domini noſtri, anno decimo no-
no, indictione quarta.

Videm Auguſtino pallium & epiſtolam, & plures ue-ra bi miniſtros miſerit. Cap. XXIX.

PRæterea idem papa Gregorius, Auguſtino
epiſcopo (quia ſuggeſſerat ei, multam qui-
dem ſibi eſſe meſſem, ſed operarios paucos) mi
ſit cum præfatis legatarijs ſuis plures coopera-
tores ac uerbi miniſtros, in quibus primi & præ
cipui erant Mellitus, Iuſtus, Paulinus, Ruffinia
nus: & per eos generaliter uniuerſa, quæ ad cul
tum erant ac miniſterium eccleſiæ neceſſaria,
uaſa uidelicet ſacra & ueſtimenta altarium, or
namenta quoque eccleſiarum, & ſacerdotalia
uel clericalia indumenta, ſanctorum etiam apo
ſtolorum ac martyrum reliquias, nec non & co
dices plurimos. Miſit etiam literas, in quibus
ſignificat, ſe ei pallium direxiſſe: ſimul & inſi-
nuat qualiter epiſcopos in Britannia conſtitue
re debuiſſet, quarum literarum iſte eſt textus:

Reuerendiſsimo & ſanctiſsimo fratri Augu-
guſtino coëpiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorũ
Dei. Cùm certum ſit, pro omnipotenti Deo la-
borantibus ineffabilia æterni regni præmia re-
ſeruari: nobis tamen eis neceſſe eſt honorũ be-
neficia tribuere, ut in ſpiritalis operis ſtudio ex
remuneratione ualeant multiplicius inſudare.
Et quia noua Anglorum eccleſia ad omnipotẽ-
tis Dei gratiam, eodem Domino largiente, &
te laborante perducta eſt, uſum tibi pallij in ea
ad ſola miſſarum ſolennia agenda, cõcedimus,
ita ut per loca ſingula duodecim epiſcopos or-
dines, qui tuæ ſubiaceãt ditioni, quatenus Lun
donienſis ciuitatis epiſcopus ſemper in poſte-
rum à ſynodo propria debeat conſecrari, atque
honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica
(cui Deo auctore deſeruio) ſede percipiat. Ad
Eboracum uerò ciuitatem te uolumus Epiſco-
pum mittere, quem ipſe iudicaueris ordina-
re: ita duntaxat, ut ſi eadem ciuitas cum fini-
timis locis uerbum Dei receperit, ipſe quoque
duodecim epiſcopos ordinet, & metropolitani
honore perfruatur: quia ei quoque (ſi uita co-
mes fuerit) pallium tribuere Domino fauente
diſponi-

disponimus, quem tamen tuæ fraternitatis uolumus dispositioni subiacere. Post obitum uerò tuum ita episcopis quos ordinauerit, præsit, ut Lundoniēsis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit uerò inter Lundonienſis & Eboracēsis ciuitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio, concordi actione quæque sunt pro Christi zelo agenda, disponant unanimiter, rectè sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua uerò fraternitas non solùm eos episcopos quos ordinauerit, neque hos tantummodo qui Eboraci per episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat Deo Domino nostro Iesu Christo auctore subiectos. Quatenus ex lingua & uita tuæ sanctitatis, & rectè credendi & bene uiuendi normam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exequentes, ad cœlestia, quum Dominus uoluerit regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reuerendissime frater. Data die decima Kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno decimonono, post consulatū eiusdē domini anno decimooctauo, indictiōe quarta.

Exemplar epistolæ, quam Mellito abbati Britanniam pergenti miserit. Caput XXX.

ABeuntibus autem præfatis legatarijs, misit post eos beatus pater Gregorius literas memoratu dignas, in quibus apertè, quàm studiose erga saluationem nostræ gentis inuigilauerit, ostendit, ita scribens: Dilectissimo filio Mellito abbati, Gregorius seruus seruorum Dei. Post discessum congregationis nostræ quæ tecum est, ualde sumus suspensi redditi: quia nihil de prosperitate uestri itineris audisse nos contigit. Quum ergo Deus omnipotens uos ad reuerendissimum uirum fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit, dicite ei, quid diu mecum de causa Anglorum cogitans tractauī, uidelicet quòd fana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant: sed ipsa quæ in eis sunt idola, destruantur: aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiæ componantur. Quia si fana eadem bene constructa sunt, necesse est ut à cultu dæmonum in obsequia ueri Dei debeant commutari, ut dum gens ipsa eadem fana sua non uidet destrui, de corde errorem deponat, & Deum uerum cognoscens ac adorans ad loca quæ consueuit familiarius concurrat. Et quia boues solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet eis etiam hac de re aliqua solennitas immutari. Vt die dedicationis, uel natalitijs sanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuijs solennitatem celebrēt, nec diabolo iam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate sua gratias referant, ut dum eis aliqua exterius gaudia reseruantur, ad interiora gaudia consentire facilius ualeant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est: quia & is qui summum locum ascendere nititur, gradibus uel passibus, non autem saltibus eleuatur. Sic Israëlitico populo Dominus in Aegypto quidem innotuit, sed tamen eis sacrificiorum usus, quæ diabolo solebat exhibere in cultu proprio reseruauit, ut eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet, quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent, ut & ipsa essent animalia, quę offerre consueuerant, uero tamen Deo hæc & non idolis immolantes iam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri necesse est dicere, ut ipse in præsenti illic positus perpendat, qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat dilectissime fili. Data die decima quinta Kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio pijssimo Augusto, anno decimonono, post consulatum eiusdem domini, anno decimooctauo, indictione quarta.

Vt Augustinum per literas, ne de uirtutibus suis gloriaretur, exhortatus sit. Caput XXXI.

QVo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis, quæ per eum facta esse cognouerat, in qua eum ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his uerbis hortatur: Scio frater charissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gentem quam eligi uoluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est, ut de eodem dono cœlesti & timendo gaudeas, & gaudendo pertimescas. Gaudeas uidelicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimescas uerò, ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sua præsumptione se eleuet, & unde foris in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quòd discipuli cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum cœlesti magistro dicerent, Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: protinus audierunt, Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in cœlo. In priuata enim & temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant. Sed de priuato ad communem, & de temporali ad æternā lætitiam reuocantur, quibus dicitur, In hoc gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in cœlo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen eorum nomina omniū in cœlo tenētur adscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudiū non debet, nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, & in

& in quo finem lætitię non habent. Restat itaq; frater charissime, ut inter ea quæ operante Domino exterius facis, semper te interius subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas, & temetipsum quis sis, & quanta sit in eadem gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando te creatori nostro seu per linguam seu per opera remiscēris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces, ut surgentē cordis gloriam memoria reatus premat. Et quicquid de faciendis signis acceperis uel accepisti, hæc non tibi, sed eis deputes donata, pro quorū tibi salute collata sūt.

Vt Edilberto regi literas & dona miserit. Caput XXII.

MIsit & idem beatus Papa Gregorius eodē tempore etiam regi Edilberto epistolā, simul & dona in diuersis speciebus perpulchra, temporalibus quoq; honoribus regem glorificare satagens, cui gloriæ cœlestis suo labore & industria notitiam proueniſſe gaudebat. Exemplar autem præfatæ epistolæ hoc est: Domino gloriosissimo atq; præcellentissimo filio Edilbertho regi Anglorum, Gregorius episcopus. Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad regimina populorum perducit, ut per eos omnibus quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat. Quod in Anglorū gente factum cognouimus, cui uestra gloria est idcirco præposita, ut per bona, quę uobis concessa sunt, etiam subiectæ uobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo gloriose fili, eam quam accepisti diuinitus gratiam, sollicita mēte custodi, Christianamq; fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum multiplica conuersione, idolorū cultus insequere, fanorum ædificia euerte, subditorum mores ex magna uitæ mundītia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica, ut illū retributorem inuenias in cœlo, cuius nomē atque cognitionē dilataueris in terra. Ipse enim uestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius uos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic etenim Constantinus quondam pijssimus imperator Romanā rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo, domino nostro Iesu Christo secum subdidit, secq; cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est, ut antiquorum principum nomen suis uir ille laudibus uinceret, & tanto in opinione præcessores suos, quanto & in bono opere superaret. Et nunc itaque uestra gloria cognitionem unius Dei patris, & filij & spiritus sancti regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, ut & antiquos gentis suæ reges laudibus ac meritis transeat, & quanto in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissimus frater noster Augustinus episcopus, in monasterij regula doctus, sacræ scripturæ scientia repletus, bonis auctore Deo operibus præditus, quæque uos admonet, libenter audite, deuotè peragite, studiose in memoria reseruate: quia si uos eum in eo quod pro omnipotenti Deo loquitur auditis, idem omnipotēs Deus hunc pro uobis exorantem celerius exaudiet. Si enim (quod absit) uerba eius postponitis, quomodo eum omnipotens Deus poterit audire pro uobis, quem uos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo uos in fer uore fidei stringite, atque ad nisum illius uirtute quam uobis diuinitas tribuit adiuuante, ut regni sui uos ipse faciat participes, cuius uos fidem in regno uestro recipi facitis & custodiri. Præterea scire uestram gloriam uolumus, quòd sicut in scriptura sacra ex uerbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxtà est, & sanctorum regnū uenturum est, quod nullo unquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent quæ antea non fuerunt, uidelicet immutationes aëris, terroresq; de cœlo, & contra ordinem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus uentura sunt, sed post nostros dies omnia subsequentur. Vos itaque, si qua ex his euenire in terra uestra cognoscitis, nullo modo animum uestrum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, & uenturo iudici in bonis actibus inueniamur esse præparati. Hæc nunc glorioſe fili paucis locutus sum, ut cum Christiana fides in regno uestro excreuerit, nostra quoque locutio apud uos latior excrescat, & tanto plus loqui libeat, quanto se in mente nostra gaudia de gentis uestræ perfecta conuersione multiplicant. Parua autē xenia transmisi, quæ uobis parua non erunt, quum à uobis ex beati Petri apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus, in uobis gratiam suam quam cœpit perficiat, atque uitam uestram, & hic per multorum annorum curricula extendat, & post longa tempora in cœlestis uos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excellentiam uestram gratia superna custodiat domine fili. Data die decima Kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauritio Tiberio pijssimo Augusto, anno decimonono, post consulatum eiusdem anno decimooctauo, indictione quarta.

Vt Augustinus ecclesiam Saluatoris instaurauerit, & monasterium beati Petri apostoli fecerit, & de primo eius abbate Petro. Caput XXXIII.

AT Augustinus ubi in regia ciuitate sedem episcopalem (ut prædiximus) accepit, recuperauit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam

siam quam ibi Romanorum antiquorum fide-
lium opere factam fuisse didicerat, & eam in no-
mine sancti saluatoris Dei & domini nostri Ie-
su Christi sacrauit, atq; ibidem sibi habitationē
statuit & cunctis successoribus suis. Fecit autē
& monasterium non longè ab ipsa ciuitate ad
Orientem, in quo eius hortatu Edelbert eccle-
siam beatorū apostolorum Petri & Pauli à fun-
damentis construxit, ac diuersis donis ditauit,
in qua & ipsius Augustini & omnium episco-
porum Dorouernensium, simul & regum Can
tij poni corpora possent. Quam tamen ecclesiā
non ipse Augustinus, sed successor eius Laurē-
tius consecrauit. Primus autem eiusdem mo
nasterij abbas Petrus presbyter fuit, qui lega-
tus Galliam missus, demersus est in sinu maris,
qui uocatur Ampleat, & ab incolis loci ignobi
li traditur sepulturæ: sed omnipotens Deus, ut
qualis meriti uir fuerit demonstraret, omni no
cte supra sepulchrum eius lux cœlestis appa-
ruit, donec animaduertentes uicini, qui uide-
bant sanctum fuisse uirū, qui ibi esset sepultus,
& inuestigantes unde & quis esset, abstulerunt
corpus, & in Bononia ciuitate iuxta honorem
tanto uiro congruum in ecclesia posuerunt.

*Vt Edelfridus rex Nord Humbrorum Scottorum gen-
tes prælio conterens, ab Anglorum fini-
bus expulsus est. Caput*
XXXIIII.

HIs temporibus Norda Humbrorum regno
præfuit rex fortissimus, & gloriæ cupidis-
simus Edelfridus, qui plus omnibus Anglorum
primatibus gentem uastabat Britonum, ita ut
Sauli quondam, regi Israëliticæ gentis compa-
randus uideretur: excepto duntaxat hoc, quòd
diuinæ erat religionis ignarus. Nemo enim in
tribunis, nemo in regibus plures eorum terras,
exterminatis uel subiugatis indigenis, aut tri-
butarias genti Anglorum, aut habitabiles fe-
cit. Cui meritò poterat illud, quod benedicens
filium Patriarcha in persona Saulis dicebat, ap-
tari: Beniamin lupus rapax, mane comedet
prædam, & uespere diuidet spolia. Vnde mo-
tus eius profectibus Edan rex Scottorum, qui
Britanniam inhabitant, uenit contra eum cum
immenso ac forti exercitu, sed cum paucis ui-
ctus aufugit. Siquidē in loco celeberrimo, qui
dicitur Degsastē, id est, degsa lapis, omnis penè
eius est cæsus exercitus. In qua etiam pugna
Theodbaldus frater Edilfridi, cum omni illo,
quē ipse ducebat exercitu, perēptus est. Quod
uidelicet bellū Edilfridus anno ab incarnatio-
ne Domini sexcentesimo tertio, regni autē sui,
quod uigintiquatuor annis tenuit, anno unde-
cimo perfecit. Porrò anno Focatis, qui tum re-
gni Romani apicē tenebat, primo, Neq; ex eo
tempore quisquam regum Scottorū in Britan-
niam aduersus gentem Anglorum usq; ad hanc
diem in prælium uenire audebat.

LIBRI PRIMI FINIS.

Ecclesiasticæ Historiæ gentis Anglorum,

LIBER II.

De obitu beati Papæ Gregorij.
Caput I.

HIS temporibus, id est, anno
Dominicæ incarnationis sex-
centesimo quinto, beatus Pa-
pa Gregorius, postquam sedē
Romanæ & apostolicæ eccle-
siæ tredecim annos, mēses sex,
& dies decē gloriosissimè rexit, defunctus est,
atq; ad æternam regni cœlestis sedem transla-
tus. De quo nos conuenit (quia nostram, id est,
Anglorum gentem de potestate Satanæ ad fi-
dem Christi sua industria conuertit) latiorem
in nostra historia Ecclesiastica facere sermonē,
quem rectè nostrum appellare possumus & de
bemus Apostolum. Quia cum primum in toto
orbe gereret pontificatum, & conuersis iamdu
dum ad fidem ueritatis esset prælatus ecclesijs,
nostram gentem eatenus idolis mancipatam
Christi fecit ecclesiam, ita ut apostolicum illum
de eo liceat nobis proferre sermonem, Quia &
si alijs non est apostolus, sed tamen nobis est.
Nam signaculum apostolatus eius nos sumus
in Domino. Erat autem natione Romanus, ex
patre Gordiano, genus à proauis non solum no
bile, sed & religiosum ducens. Deinde Felix e-
iusdem sedis Apostolicæ quondam episcopus,
uir magnæ glorię in Christo & ecclesię eius fuit
atauus. Sed & ipse nobilitatem religionis non
minore quàm parentes & cognati uirtute deuo
tionis exercuit. Nobilitatem uerò illam, quam
ad seculum uidebatur habere, totam ad nanci-
scendam supernæ gloriā dignitatis diuina gra-
tia largiente conuertit. Nam mutato repentè
seculari habitu, monasterium petijt, in quo tan
ta perfectionis gratia cœpit conuersari, ut (sic-
ut ipse postea flendo attestari solebat) animo il
lius labentia cuncta subtereſſent, ut rebus om-
nibus quę uoluuntur, emineret, ut nulla nisi cœ
lestia cogitare soleret, ut etiam retentus corpo
re ipsa iam carnis claustra contēplatione transi
ret, ut mortem quoq;, quæ penè cunctis pœna
est: uidelicet ut ingressum uitę & laboris sui prę
mium amaret. Hoc autem ipse de se non profe-
ctum iactando uirtutū, sed deflendo potius dese
ctum, quem (ut referre consueuerat) sibi per cu
ram pastoralem incurrisse uidebatur. Denique
tempore quodam secreto, cum diacono suo Pe
tro colloquens, enumeratis animi sui uirtuti-
bus priscis mox dolendo subiunxit. At nunc ex
occasione curæ pastoralis secularium hominū
negocia patitur, & post tam pulchram quietis
suæ speciē terreni actus puluere fœdatur. Cūq;
se pro condescensione multorum ad exteriora
sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hæc
procul-

proculdubio minor rediit. Perpendo itaq; quid
tolero: perpendo quid amisi, dumq; intueor il-
lud quod perdidi, fit hoc grauius quod porto.
Hæc quidem sanctus uir ex magna humilitatis
intentione dicebat: sed nos credere decet, nihil
eum monasticæ perfectionis perdidisse, occasio
ne curæ pastoralis, imò potiorem tunc sumpsis-
se profectum de labore conuersionis multorū,
quàm de propria quondam quiete conuersatio
nis habuerat, maximè quia & pontificali fun-
ctus officio, domum suam monasterium facere
curauit. Et dum primum de monasterio abstra-
ctus, ad ministerium altaris ordinatus, atq; Con
stantinopolim apocrisarius ab apostolica sede
directus est, non tamen in terreno conuersatus
palatio, propositum uitæ cœlestis intermisit.
Nam quosdam fratrum ex monasterio suo, qui
eum gratia germanæ charitatis ad regiam ur-
bem secuti sunt, in tutamentum cœpit obseruā
tiæ regularis habere, uidelicet ut eorū semper
exemplo (sicut ipse scribit) ad orationis placi-
dum littus, quasi anchoræ fune restringeretur,
cum incessabili causarum secularium impulsu
fluctuaret, concussamq; seculi actibus mentem
inter eos quotidie per studiosæ lectionis robo-
raret alloquium. Horum ergo consortio non so
lùm à terrenis est munitus incursibus, uerume-
tiam ad cœlestis exercitia uitæ magis magisq;
succensus. Nam hortati sunt eum, ut librū bea-
ti Iob magnis inuolutum obscuritatibus, mysti
ca interpretatione discuteret: neq; negare po-
tuit opus, quod sibi fraternus amor multis utile
futurum imponebat. Sed eundem librum, quo-
modo iuxta literam intelligendus, qualiter ad
Christi & ecclesiæ sacramenta referendus, quo
sensu unicuiq; fidelium sit aptandus, per trigin
ta quinq; libros expositionis, miranda ratione
perdocuit: quod uidelicet opus in regia quidē
urbe apocrisarius inchoauit, Romæ autē iam
factus pontifex impleuit. Qui cum esset adhuc
regia in urbe positus, nascentem ibi nouam hæ
resim de statu nostræ resurrectionis, cum ipso
quo exorta est initio, iuuante se gratia catholi-
cæ ueritatis attriuit. Siquidē Euthichius eiusdē
urbis episcopus dogmatizabat, corpus nostrū
in illa resurrectionis gloria impalpabile, uentis
aeriq; subtilius esse futurum. Quod ille audiēs,
& ratione ueritatis, & exemplo Dominicæ re-
surrectionis probauit hoc dogma orthodoxæ
fidei omnibus modis esse contrarium. Catholi
ca etenim fides habet, quòd corpus nostrum in
illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile
quidem sit per effectum spiritalis potentiæ, sed
palpabile per ueritatem naturę, iuxta exemplū
Dominici corporis, de quo à mortuis suscitato,
dicit ipse discipulis: Palpate & uidete, quia spi-
ritus carnem & ossa nō habet, sicut me uidetis
habere. In cuius assertione fidei uenerabilis pa-
ter Gregorius, in tantum contra nascentem hæ
resim nouam laborare contendit, tanta hac in-
stantia iuuante etiam pijssimo imperatore Ti-
berio Constantino comminuit, ut nullus exin-
de sit inuentus, qui eius resuscitator existeret.

Alium quoq; librum composuit egregium, qui
uocatur Pastoralis, in quo manifesta luce pate-
fecit, qualis ad ecclesiæ regimen assumi, quali-
ter ipsi rectores uiuere, qua discretione singu-
las quasque audientium instruere personas, &
quanta consideratione propriam quotidie de-
beant fragilitatem pensare. Sed & Homilias
euangelij numero quadraginta cōposuit, quas
in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Li-
bros etiam dialogorū quatuor fecit, in quibus
rogatu Petri diaconi sui uirtutes sanctorum,
quos in Italia clariores nosse uel audire pote-
rat, ad exemplum uiuendi posteris collegit, ut
(sicut in libris expositionum suarum, quibus sit
uirtutibus insudandum edocuit) ita etiam de-
scriptis sanctorum miraculis, quæ uirtutum ea
rundem sit claritas ostenderet. Primam quoq;
& ultimam Ezechielis prophetæ partem, quæ
uidebantur obscuriores, per homilias uiginti
duas, quantum lucis intus habeant, demonstra
uit: excepto libello responsionum, quem ad in-
terrogationes sancti Augustini primi Anglorū
gentis episcopi scripsit, ut suprà docuimus, to-
tum ipsum libellum his inserentes historijs: li-
bello quoq; Synodico, quem cum episcopis Ita
liæ de necessarijs ecclesiæ causis utilissimū com
posuit: & familiaribus ad quosdā literis. Quod
eo magis mirum est, tot eum ac tanta condere
uolumina potuisse, quòd penè omni iuuentu-
tis suę tempore (ut uerbis ipsius loquar) crebris
uiscerum doloribus cruciabatur, horis momen
tisq; omnibus fracta stomachi uirtute lasscsce-
bat, lentis quidem, sed tamē continuis febribus
anhelabat. Verùm inter hæc dum solicitus pen
saret, quia scriptura teste, omnis filius qui reci-
pitur, flagellatur, quo malis presentibus durius
deprimebatur, eo de æterna certius præsum-
ptione respirabat. Hæc quidem de immortali
eius dicta sint ingenio, quod nec tāto corporis
potuit dolore restringi. Nam alij quidem pon-
tifices construendis ornandisq; auro uel argen
to ecclesijs operam dabant: hic autem totus er-
ga animarum lucra uacabat. Quicquid pecu-
niæ habuerat, hoc sedulus dispergere ac dare
pauperibus curabat, ut iustitia eius maneret in
seculum seculi, & cornu eius exaltaretur in glo
ria: ita ut illud beati Iob ueraciter dicere posset,
Auris audiens beatificabat me, & oculus ui-
dens testimonium reddebat mihi: eo quòd libe
rassem pauperem uociferantem, & pupillum
cui non esset adiutor. Benedictio perituri super
me ueniebat, & cor uiduæ consolatus sum. Iusti
tia indutus sum, & uestiuit me sicut uestimento
& diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, &
pes claudo. Pater eram pauperum, & causam
quam nesciebam, diligētissimè inuestigabam.
Cōterebam molas iniqui, & de dentibus illius
auferebam prædam. Et paulo post: Si negaui, in
quit, quod uolebāt pauperibus, & oculos uiduę
expectare feci. Si comedi buccellā meā solus,
& nō comedi pupillus ex ea. Quia ab infantia
mea creuit mecum miseratio, & de utero ma-
tris meæ egressa est mecum. Ad cuius pietatis

& iustitiæopus pertinet etiam hoc, quòd nostrã gentem per prædicatores quos huc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens,æternæ libertatis fecit esse participem: cuius fidei & saluti congaudens, quanque digna laude commendans, ipse dicit in expositione beati Iob: Ecce lingua Britãniæ, quæ nihil aliud nouerat quàm barbarum frendere,iamdudum in diuinis laudibus Hebræum cœpit alleluia resonare. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctorum pedibus, seruit oceanus, eiusq; barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro nequiuerant,hos pro diuina formidine sacerdotũ ora simplicibus uerbis ligant: & qui cateruas pugnantium infideles nequaquam metueret, iam nũc fideles humilium linguas timet. Quia enim præceptis,cœlestibus uerbis,claresccntibus quoque miraculis, uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur,eiusdem diuinitatis terrore refrenatur,ut praue agere metuat,ac totis desideriis ad æternitatis gloriam uenire concupiscat. Quibus uerbis beatus Gregorius hoc quoque declarat,quòd sanctus Augustinus,& socij eius non sola prædicatione uerborum,sed etiam cœlestium ostensione signorum gentem Anglorũ ad agnitionem ueritatis perducebant. Fecit inter alia beatus papa Gregorius, ut in ecclesijs beatorum apostolorũ Petri & Pauli,super corpora eorum missæ celebrarentur. Sed & in ipsa missarum celebratione tria uerba maximę perfectionis plena super adiecit,Diesq; nostros in tua pace disponas, atq; ab æterna damnatione nos eripi,& in electorum tuorum iubeas grege numerari. Rexit autem ecclesiam temporibus imperatorũ Mauricij & Focatis. Secundo autem eiusdem Focatis anno transiens ex hac uita, migrauit ad ueram, quæ in cœlis est, uitam. Sepultus uerò est corpore in ecclesia beati Petri apostoli ante secretarium, die quarto iduum Martiarũ: quandoq; in ipso cum cæteris sanctę ecclesiæ pastoribus resurrecturus in gloria: scriptumq; est in tũba ipsius Epitaphiũ huiusmodi,

Suscipe terra tuo corpus de corpore sumptũ,
Reddere quod ualeas uiuificante Deo.
Spiritus astra petit,lethi nil iura nocebunt,
Cui uitæ alterius mors magis ipsa uia est.
Põtificis sũmi hoc claudũtur mẽbra sepulchro,
Qui innumeris semper uiuit ubiq; bonis.
Esuriem dapibus superauit,frigora uestę,
Atq; animas monitis texit ab hoste sacris.
Implebatq; actu,quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum, mystica uerba loquens.
Ad Christũ Anglos cõuertit pietate magistra,
Acquirẽs fidei agmina gẽte noua. (agebas,
Hic labor, hoc studiũ, hæc tibi cura, hoc pastor
Vt Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisq; Dei consul factus lætare triumphis,
Nam mercedẽ operum iam sine fine tenes.

Nec silentio prætereunda opinio, quæ de Beato Gregorio, traditione maiorum, ad nos usque perlata est: qua uidelicet ex causa admonitus,tam sedulam erga salutem nostræ gentis curam gesserit. Dicunt, quia die quadam cum aduenientibus nuper mercatoribus multa uenalia in forum fuissent collata,multiq; ad emẽdum confluxissent, & ipsum Gregorium inter alios aduenisse,ac uidisse inter alia pueros uenales positos,candidi corporis,ac uenusti uultus,capillorum quoque forma egregia. Quos cum aspiceret,interrogauit(ut aiunt)de qua regione uel terra essent allati? dictumq; est quòd de Britãnia insula,cuius incolæ tales essent aspectu. Rursus interrogauit, utrum ijdem insulani Christiani, an paganis adhuc erroribus essent implicati? Dictumq; est,quòd essent pagani. At ille intimo ex corde longa trahẽs suspiria: Heu proh dolor, inquit, quòd tam lucidi uultus homines tenebrarum auctor possidet, tantaq; gratia frontis conspicui mentem ab interna gratia uacuã gestant. Rursus ergo interrogauit,quod esset uocabulum gentis illius? Responsum est, quòd Angli uocarentur. At ille, Bene, inquit. Nam & angelicam habent faciem, & tales angelorum in cœlis decet esse cohæredes. Quod (ait)habet nomẽ ipsa prouincia,de qua isti sunt allati? Responsum est, quòd Deiri uocarentur ijdem prouinciales. At ille, Bene,inquit,Deiri de ira eruti,& ad misericordiam Christi uocati. Rex prouinciæ illius quomodo uocatur? Responsum est, quòd Elle diceretur. At ille alludens ad nomen,ait: Alleluia laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cãtari. accedẽsq; ad pontificem Romanę & Apostolicę sedis(nõdum enim erat ipse pontifex factus)rogauit,ut genti Anglorum in Britanniam aliquos uerbi ministros, per quos ad Christũ conuerteretur, mitteret:seipsum paratum esse in hoc opus,Domino cooperante,perficiendum,si tamen apostolico papæ,hoc ut fieret,placeret. Quod dum perficere non posset, quia etsi pontifex concedere illi quod petierat, uoluit:non tamen ciues Romani ut tã longè ab urbe secederet, potuere permittere. Mox ut ipse pontificatus officio functus est, perfecit opus diu desideratũ: alios quidem prædicatores mittens,sed ipse prędicatione ut fructificaret, suis exhortationibus ac precibus adiuuans. Hæc iuxta opinionem quã ab antiquis accepimus, historiæ nostræ ecclesiasticæ inserere optimum duximus.

Vt Augustinus Britonum episcopos pro pace catholica etiam miraculo cœlesti coram eis facto monuerit, quæ ue illos spernentes ultio secuta sit. Caput II.

INterea Augustinus adiutorio usus Edilberthi regis, conuocauit ad suum colloquium episcopos siue doctores maximæ & proximæ Britonum prouinciæ, in loco ubi usque hodie lingua Anglorum Augustineizat, id est,robur Augustini, in cõfinio Vectiorũ & occidẽtalium Saxonũ appellatur:cœpitq; eis fraterna admonitione suadere, ut pace catholica secũ habita, communẽ euangelizãdi gẽtibus pro Domino laborẽ susciperẽt. Nõ enim paschę diẽ Domini cũ suo tẽpore,sed à decima quarta usq; ad uicesimam

simam lunam obseruabant. Quæ computatio octoginta quatuor annorũ circulo continetur. Sed & alia plurima unitati ecclesię contraria faciebant. Qui cum longa disputatione habita, neq; precibus neq; hortamentis neq; increpationibus Augustini ac sociorum eius assensum præbere uoluissent,sed suas potius traditiones uniuersis, quę per orbem sibi in Christo concordant,ecclesijs præferrent,sanctus pater Augustinus hũc laborioſi ac longi certaminis finem fecit,ut diceret: Obsecremus Deum,qui habitare facit unanimes in domo patris sui,ut ipse nobis insinuare cœlestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit uijs ad ingressum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger,& per cuius preces fuerit curatus,huius fides & operatio Deo deuota atque omnibus sequenda credatur. Quod cum aduersarij inuiti illi cet concederent, allatus est quidam de genere Anglorũ oculorum luce priuatus,qui cum oblatus Britonũ sacerdotibus nil curationis uel sanationis horum ministerio percíperet:tandẽ Augustinus iusta necessitate compulsus,flectit genua sua ad patrem Domini nostri Iesu Christi,deprecans ut uisum cæco,quem amiserat, restitueret,& per illuminationem unius hominis corporalem in plurimorum cordibus fidelium spiritalis gratia lucem accenderet. Nec mora, illuminatur cæcus, ac uerus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus. Tum Britones confitentur quidem intellexisse se,ueram esse uiam iustitiæ quam prædicaret Augustinus: sed non se posse absq; suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus. Vnde postulabant,ut secũdò synodus pluribus aduenientibus fieret. Quod cum esset statutum,uenerũt (ut perhibent) septem Britonũ episcopi,& plures uiri doctissimi, maximè de nobilissimo eorum monasterio, quod uocatur lingua Anglorum Bancornaburg,cui tempore illo Dinooth abbas præfuisse narratur,qui ad prędictum ituri concilium, uenerunt primò ad quẽdam uirum sanctum ac prudentem, qui apud eos anachoriticam ducere solebat uitam, consulentes,an ad prædicationem Augustini suas deserere traditiones deberent? Quiresp̃ondebat: Si homo Dei est, sequimini illum. Dixerũt,Et unde hoc possumus probare? At ille, Dominus inquit, ait: Tollite iugum meum super uos,& discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si ergo Augustinus ille mitis est & humilis corde, credibile est,quia iugum Christi & ipse portet, & uobis portandum offerat: sin autem immitis ac superbus est,constat,quia non est de Deo,neq; nobis eius sermo curandus est. Qui rursus aiebant, Et unde uel hoc dinoscere ualemus? Procurate,inquit,ut ipse prior cum suis ad locum synodi ad ueniat,& si uobis appropinquantibus assurrexerit,scientes quia famulus Christi est,obtemperanter illum audite. Sin autem uos spreuerit, nec coram uobis assurgere uoluerit, cum sitis numero plures,& ipse spernatur à uobis. Fecerunt ut dixerat. Factumq; est,ut uenientibus illis sederet Augustinus in sella. Quod illi uidentes, mox in iram conuersi sunt, eumq; notantes superbiæ,cunctis quæ dicebat,contradicere laborabant. Dicebat autẽ eis, quòd in multis quidem nostræ consuetudini, imò uniuersalis ecclesię contraria geritis: & tamen si in tribus his mihi obtemperare uultis,ut pascha suo tempore celebretis, ut ministerium baptizandi, quo Deo renascimur,iuxta morem Romanę sanctę ecclesiæ & Apostolicæ ecclesiæ compleatis,ut genti Anglorum unà nobiscum prædicetis uerbum Domini:cætera quæ agitis quamuis moribus nostris contraria,æquanimiter cuncta tolerabimus. At illi nihil horum se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant: conferentes ad inuicem, quia si modò nobis assurgere noluit,quanto magis si ei subdi cœperimus,iam nos pro nihilo cõtemnet. Quibus uir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse,quòd si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi. Et si nationi Anglorum noluissent uiam uitę prædicare, per horum manus ultionem essent mortis passuri. Quod ita per omnia(ut prędixerat)diuino agente iudicio patratum est. Siquidem post hæc ipse,de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Edilfridus collecto grandi exercitu ad ciuitatem Legionum,quę à gente Anglorum Legacestir:à Britonibus autem rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cumq; bellum acturus uideret sacerdotes eorum, qui ad exorãdum Deum pro milite bellum agente conuenerãt,seorsum in tutiore loco consistere: scisc̃itabatur qui essent ij,quid'ue acturi illò cõuenissent? Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tãtus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minus quàm trecentos homines haberet,qui omnes de labore manuum suarum uiuere solebãt. Horum ergo plurimi ad memoratã aciem, peracto ieiunio triduano,cum aliis orandi causa conuenerunt,habentes defensorẽ nomine Brocmalium, qui eos intentos precibus à Barbarorum gladijs protegeret. Quorũ causam aduentus cum intellexisset rex Edilfridus, ait: Ergo si aduersum nos ad Deum suum clamant,profectò & ipsi, quamuis arma non ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos imprecationibus persequuntur. Itaq; in hos primum arma uerti iubet, & sic cæteras nefandæ militiæ copias, non sine magno exercitus sui damno, deleuit. Extinctos in ea pugna ferunt, de his qui ad orandum uenerunt,uiros circiter mille ducentos,& solùm quinquagínta fuga esse lapsos. Brocmalius ad primum hostium aduentum cum suis terga uertens,eos quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladijs reliquit. Sicq; completum est prędictum sancti pontificis Augustini, quamuis ipso iam multo antè tempore ad cœlestia regna sublato,ut etiam temporalis interitus ultionem sentirent

tirent perfidi, quòd oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreuerant.

Vt idem Mellitum ac Iustum episcopos fecerit, & de obitu eius. Caput III.

ANno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto, Augustinus Britanniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum uidelicet & Iustum: Mellitū quidē ad prædicandum prouinciæ orientalium Saxonum, qui Thamesi fluuio diriműtur à Cantio, & ipsi orientali mari contigui, quorū metropolis Londonia ciuitas est, super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorū terra mariq; uenientium: in qua uidelicet gente tūc temporis Saberethus nepos Edelberthi ex sorore Ricula regnauit, quamuis sub potestate positus eiusdem Edelberthi, qui omnibus (ut suprà dictum est) usq; ad terminum Humbri fluminis Anglorum gentibus imperabat. Vbi uerò & hæc prouincia uerbum ueritatis prædicante Mellito accepit, fecit rex Edelberthus in ciuitate Londonia ecclesiam sancti Pauli apostoli, in qua locum sedis episcopalis & ipse & successores eius haberent. Iustū uerò in ipso Cantio Augustinus ordinauit episcopū, in ciuitate Dorouerni, quam gens Anglorum à primario quondam illius qui dicebatur Rotschester, cognominat. Distat autem à Dorouerni milibus passuum fermè uiginti quatuor ad occidētem, in qua rex Edelberthus ecclesiā beati Andreæ apostoli fecit, qui etiā episcopis utriusq; huius ecclesiæ dona multa, sicut & Dorouernienſis obtulit: sed & territoria ac possessiones in usum eorum, qui erant cum episcopis, adiecit. Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, & positum corpus eius foras iuxta ecclesiam beatorum apostolorum Petri & Pauli, cuius suprà meminimus, quòd ea necdum fuerat pertecta, nec dedicata: mox uerò ut dedicata est, intrò illata, in porticu illius aquilonari decenter sepultum est: in qua etiam sequentium archiepiscoporū omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodo, id est, Theodori & Berthuualdi, quorum corpora in ipsa ecclesia posita sunt, eo quòd prædicta porticus plura capere nequiuit. Habet hæc in medio sui penè altare in honorem beati Gregorij papæ dedicatum, in quo per omne sabbatum à presbytero loci illius agendæ eorum solenniter celebrantur. Scriptum uerò est in tumba eiusdem Augustini epitaphium huiusmodi: Hic requiescit Dominus Augustinus Dorouernensis archiepiscopus primus, qui olim huc à beato Gregorio Romanæ urbis pontifice directus, & à Deo operatione miraculorū suffultus, & Edelberthum regem, ac gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit, & completis in pace diebus officij sui defunctus est septimo Kalendas Iunias, eodem rege regnante.

Vt Laurentius cum episcopis suis Scottos unitatem sanctæ Ecclesiæ, & maximè in pascha obseruando sequi monuerit: & ut Mellitus Romam uenerit. Cap. IIII.

SVccessit autem Augustino in episcopatum Laurentius, quem ipse idcirco adhuc uiuēs ordinauerat, ne se defuncto status ecclesiæ tam rudis uel ad horam pastore destitutus uacillare inciperet. In quo & exemplum sequebatur primi pastoris ecclesiæ, hoc est, beatissimi apostolorum principis Petri, qui fundata Romæ ecclesia Christi, Clementem sibi adiutorem euangelizandi, simul & successorem cōsecrasse perhibetur. Laurētius archiepiscopatus gradu potitus, strenuissimè fundamenta ecclesiæ, quæ nobiliter iacta, uidit augmentare, atque ad perfectum debiti culminis, & crebra uoce sanctæ exhortationis, & continuis piæ operationis exemplis prouehere curauit. Deniq; nō solùm nouæ, quę de Anglis erat collecta, ecclesiæ curam gerebat, sed & ueterum Britanniæ incolarum, nec nō & Scottorum, qui Hyberniam insulam Britanniæ proximam incolunt populis pastoralem impendere solicitudinem curabat. Siquidem ubi Scottorum in præfata ipsorum patria, quomodo & Britonum in ipsa Britānia uitam ac professionem minus ecclesiasticā in multis esse cognouit, maximè quòd paschæ solennitatem non suo tempore celebrarent, sed ut suprà docuimus, à decima quarta luna usque ad uicesimam Dominicæ resurrectionis diem obseruandum esse putarent, scripsit cum coepiscopis suis exhortatoriam ad eos epistolam, obsecrans eos & contestans, unitatem pacis & catholicæ obseruationis cum ea, quæ toto orbe diffusa est Christi Ecclesia tenere. cuius uidelicet epistolæ principium hoc est: Dominis charissimis fratribus, episcopis uel abbatibus per uniuersam Scotiam, Laurentius, Mellitus & Iustus episcopi, serui seruorū Dei. Dum nos sedes Apostolica more suo, sicut in uniuerso orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam, quæ Britannia nuncupatur, contigit introisse, antequam cognosceremus credentes, quòd iuxta morem uniuersalis ecclesiæ ingrederentur, in magna reuerentia sanctitatis tam Britones quàm Scottos uenerati sumus. Sed cognoscentes Britones, Scottos meliores putauimus. Scottos uerò per Dagamum episcopum in hanc quam superius memorauimus insulam, & Columbanum abbatem in Gallijs uenientem, nihil discrepare à Britonibus in eorum conuersatione didicimus. Nam Dagamus episcopus ad nos ueniens, nō solùm cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio quo uescebamur, sumere uoluit. Misit idem Laurētius cum coepiscopis suis, etiā Britonum sacerdotibus literas suo gradu condignas, quibus eas in unitate catholica confirmare sategit. Sed quātum hęc agendo profecerit, adhuc præsentia tēpora declarāt. His tēporibus uenit Mellitus Lundonię episcopus Romā, de necessarijs ecclesię Anglorum

glorum causis cum apostolico papa Bonifacio tractaturus. Et cum idem papa reuerēdissimus cogeret synodum episcoporum Italiæ, de uita monachorū & quiete ordinaturus, & ipse Mellitus inter eos assedit anno octauo imperij Focatis principis, indictione decima tertia, tertia die Kalendarum Martiarum: ut quæque erant regulariter decreta, sua quoq; auctoritate subscribens confirmaret, ac in Britanniā rediens, secum Anglorum ecclesiæ mandata atque obseruāda deferret, unà cum epistolis, quas idem pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio, & clero uniuerso, similiter & Edilbertho regi atque genti Anglorum direxit. Hic est Boni facius quartus à beato Gregorio Romanæ urbis episcopo, qui impetrauit à Focatis principe donari Ecclesiæ Christi templū Romę, quod Pantheon uocabatur ab antiquis, quasi simulacrum esset omnium deorum: in quo ipse eliminata omni spurcitia, fecit ecclesiam sanctæ Dei genetricis atque omnium martyrum Christi, ut excluſa multitudine dæmonum, multitudo ibi sanctorum memoriam haberet.

Vt defunctis Edelbertho & Sebertho regibus, successores eorum idololatriam resuscitarint, ob quod & Mellitus ac Iustus à Britannia discesserunt. Caput V.

ANno ab incarnatione Dominica sexcentesimo decimo tertio (qui est annus uicesimus primus, ex quo Augustinus episcopus cū sociis ad predicandum genti Anglorum missus est) Edelberthus rex Cātuariorum post regnū tēporale, quod quinquaginta & sex annis gloriosissimè tenuerat, æterna cœlestis regni gaudia subijt: qui tertius quidem in regibus gentis Anglorum cunctis Australibus eorum prouincijs, qui Humbro fluuio & cōtiguis ei terminis sequestrantur à Borealibus, imperauit: sed primus omnium cœli regna conscendit. Nam primus imperium huiusmodi Elli rex Australium Saxonum: secundus Celin rex occidentalium Saxonum, qui lingua ipsorum Ceulin uocabatur: tertius, ut diximus, Edelberthus rex Cantuariorum: quartus Reduald, rex orientalium Anglorum, qui etiam uiuente Edelbertho ijdē suæ genti ducatum præbebat, obtinuit: quintus Eduinus rex Nord Humbrorum gentis, id est, eius quæ ad Borealem Humbri fluminis plagā inhabitat, maiore potentia cunctis qui Britanniam incolūt, Anglorum pariter & Britonum populis præfuit, præter Cantuarijs tātum: nec non & Meuanias Britonum insulas, quæ inter Hyberniam & Britanniam sitæ sunt, Anglorū subiecit imperio. Sextus Osuualdus & ipse Nord Humbrorū rex Christianissimus, ijsdem finibus regnum tenuit. Septimus Osuui frater eius æqualibus penè terminis regnum nonnullo tempore coercens, Pictorum quoq; ac Scottorum gentes, quæ Septentrionales Britanniæ fines tenent, maxima ex parte perdomuit, ac tributarias fecit: sed hæc postmodū. Defunctus uerò est rex Edelberthus die uigesima quarta mensis Februarij, post uiginti & unum annos acceptæ fidei, atq; in porticu S. Martini intra ecclesiam beatorum apostolorum Petri & Pauli sepultus, ubi & Bertha regina condita est: qui inter cætera bona, quæ genti suę cōsulendo conferebat, etiam decreta illi iudiciorum iuxta exempla Romanorum cum consilio sapientium constituit: quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur, & obseruantur ab eis in quibus primitus posuit, qualiter id emendare deberet, qui aliquid rerum uel ecclesię, uel episcopi, uel reliquorum ordinum furto auferret: uolens scilicet tuitionem eis, quos & quorum doctrinam susceperat, præstare. Erat autem idem Edelberthus filius Irminrici, cuius pater Octa, cuius pater Orrich cognomento Oisc, à quo reges Cantuariorum solent Oiscingas cognominari. Cuius pater Hengist, qui cū filio suo Oisc inuitatus à Vortigerio Britanniam primus intrauit, ut suprà retulimus. At uerò post mortē Edelberthi, cum filius eius Eadbaldus regni gubernacula suscepisset, magno tenellis adhuc ibi ecclesiæ crementis detrimento fuit. Siquidem non solùm Christi fidem recipere noluerat, sed & fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam Apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet. Quo utroq; scelere occasionem dedit ad priorem uomitum reuertendi ijs, qui sub imperio sui parētis, uel fauore uel timore regio fidei & castimoniæ iura susceperant. Nec supernæ flagella districtionis perfido regi castigando uel corrigendo defuere. Nam crebra mentis uesania, & spiritus immundi inuasione premebatur. Auxit autem procellam huiusmodi perturbationis etiam mors Saberethi regis orientalium Saxonum, qui ubi regna perennia petens, tres filios suos, qui pagani perdurauerant, regni temporalis heredes reliquit. Cœperunt illi mox idololatriæ, quam uiuente eo aliquantulum intermisisse uidebantur, palàm seruire, subiectisq; populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumq; uiderent pontificem celebratis in ecclesia missarum solennijs, eucharistiam populo dare, dicebant (ut uulgò fertur) ad eum, Barbara inflate stultitia: quare nō & nobis porrigis panem nitidum, quem & patri nostro Saba (sic namque eum appellare consueuerant) dabas, & populo adhuc in ecclesia dare non desistis? Quibus ille respondebat, Si uultis ablui fonte illo salutari, quo pater uester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes: si uero lauacrum uitæ contemnitis, nullatenus ualetis panem uitæ percipere. At illi, Nolumus, inquiūt fontē illū intrare: quia nec illo opus nos habere nouimus, sed tamē pane illo refici uolumus. Cumq; diligenter ac sæpè ab illo essent admoniti, nequaquam fieri posse, ut absq; purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctæ communicet, ad ultimum furore commoti aiebant: Si non uis assentire nobis in tam facili causa, quā petimus, non poteris iam in nostra prouin-

cia demorari. Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire iusserunt. Qui expulsus inde, uenit Cantium tractaturus cum Laurētio & Iusto coepiscopis, quid in his esset agendū. Decretumq; est communi consilio, quia satius esset, ut omnes in patriā redeuntes, libera ibi mente Domino deseruirent, quàm inter rebelles fidei Barbaros sine fructu residerent. Discessere itaq; primò Mellitus ac Iustus, atque ad partes Galliæ secessere, ibi rerū finē expectare disponētes. Sed nō multo tēpore reges, qui præconē à se ueritatis expulerāt, dæmonicis cultibus impunè seruiebant. Nam egressi contra gentem Geniſſorum in prelium, omnes pariter cum sua militia corruerunt: nec sic (licet auctoribus perditis) excitatum ad scelera uulgus potuit corrigi, atq; ad simplicitatem fidei & charitatis quæ est in Christo, reuocari.

Vt correptus ab apostolo Petro Laurentius, Eadbaldum regem ad Christum conuertert, qui mox Mellitum & Iustum ad prædicandum reuocauerit.

Caput VI.

CVm uerò Laurentius Mellitum Iustumq; secuturus, ac Britanniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in Ecclesia beatorum apostolorum Petri & Pauli, de qua frequenter iam diximus, stratum parari: in quo quum post multas preces ac lachrymas ad Deum pro statu Ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis acrioribus afficiens, suscitabatur Apostolica districtione, quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret: uel cui pastorum oues Christi in medio luporū positas fugiēs ipse dimitteret? An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in iudicium suæ dilectionis commēdauerat, uincula, uerbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem, mortem autē crucis, ab infidelibus & inimicis Christi ipse cū Christo coronandus pertuli. His beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurētius, mox mane facto uenit ad regem, & retecto uestimento, quantis esset uerberibus laceratus, ei ostendit: qui multum miratus, & inquirens quis tanto uiro tales ausus esset plagas infligere. Vt audiuit, quia causa suæ salutis episcopus ab apostolo Christi tanta esset tormenta plagasq; perpessus, extimuit multum: atque anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, & baptizatus ecclesiæ rebus quantum ualuit, in omnibus consulere ac fauere curauit. Misit etiam in Galliā, & reuocauit Mellitum & Iustum, eosq; ad suas ecclesias liberè instituendas redire præcepit: qui post annum ex quo abierant, reuersi sunt. & Iustus quidem ad ciuitatem Rhofi, cui præfuerat, redijt: Mellitum uerò Londonienses episcopum recipere noluerunt, idololatris pontificibus magis seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis antistitē suæ posset ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum cōuersus est, diuinis se studuit mancipare præceptis. Denicq; & in monasterio beatissimi apostolorum principis, ecclesiā sanctæ Dei genetricis fecit, quam consecrauit archiepiscopus Mellitus.

Vt Mellitus episcopus flammas ardentes suæ ciuitatis orando restinxerit. Cap. VII.

HOc enim regnante rege, beatus archiepiscopus Laurentius regnum cœleste conscēdit, atq; in ecclesia & monasterio sancti apostoli Petri, iuxta prædecessorem suum Augustinū sepultus est, die quarto nonarum Februarium: postquam Mellitus, qui erat Londoniæ episcopus, sedem Dorouernensis ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit: Iustus autem adhuc superstes, Rhofensem regebat ecclesiam: qui cum magna ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria à pontifice Romanæ & Apostolicæ sedis Bonifacio. Iustus pòst Deusdedit ecclesiæ præfuit, anno incarnationis Dominicæ sexcentesimo decimo octauo. Erat autem Mellitus quidem corporis infirmitate, id est, podagra grauatus, sed mentis gressibus sanus, alacriter terrena quęq; trāsiliens, atq; ad cœlestia regna semper amāda, pertenda & quærenda peruolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Denicq;, ut unum uirtutis eius (unde cætera intelligi possint) testimonium referam: tempore quodam ciuitas Dorouernensis, per culpam incuriæ igne correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi: quibus cum nullo aquarum iniecto posset aliquis obsistere, iamq; ciuitatis esset pars uastata non minima, atque ad episcopum furens se flamma dilataret, confidens episcopus in diuinum, ubi humanum deerat auxilium, iussit se obuiam sæuientibus & huc illucq; uolātibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci, ubi flammarum impetus maximè incumbebat, martyrium beatorum quatuor coronatorum. Ibi ergo perlatus obsequentum manibus episcopus, cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiuerat. Nec mora, uentus qui à meridie flans, ubi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primò uim furoris sui à læsione locorum quę contra erant, abstraxit, ac mox funditus quiescendo flammis pariter sopitis atque extinctis compescuit. Et quia uir Dei igne diuinæ charitatis fortiter ardebat, qui tēpestates potestatum aeriarum à sua suorūq; læsione crebris orationibus uel exhortationib. repellere cōsueuerat, meritò uentis flammisq; mūdialibus prequalere, & ne sibi suisq; nocerēt, obtinere poterat. Et hìc ergo postēq annis quinque rexit ecclesiā, Eadbaldo regnāte migrauit ad cœlos: sepultusq; est cū patribus suis in sępe dicto monasterio, & ecclesia beatissimi principis apostolorū, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo uicesimo quarto, die octauo Kalendarum Maiarum.

Vt Bonifacius Papa Iusto successori eius pallium & epistolam miserit. Cap. VIII.

CVi statim successit in pontificatum Iustus, qui erat Rhofensis ecclesiæ episcopus. Illi autē ecclesię Romanum pro se consecrauit episcopum, data sibi ordinandi episcopos auctoritate à pontifice Bonifacio, quem successorem fuisse Deusdedit, suprà meminimus. cuius auctoritatis ista est forma: Dilectissimo fratri Iusto Bonifacius. Quàm deuotè, quamq; etiam uigilanter pro Christi Euangelio elaborauerit uestra fraternitas, non solum epistolę à uobis directæ tenor, imò indulta desuper operi uestro perfectio indicauit. Nec enim omnipotens Deus aut sui nominis sacramentum, aut fructū uestri laboris deseruit, dum ipse prædicatoribus Euangelij fideliter repromisit: Ecce ego uobiscū sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Quod specialiter, iniūcto uobis ministerio, eius clementia demonstrauit, aperiens corda gentium ad suscipiendum prædicationis uestræ singulare mysterium. Magno enim præmio fastigiorum uestrorum, delectabilem cursum bonitatis suæ suffragijs illustrauit, dum creditorum uobis talentorum fidelissimæ negociationis officijs, uberem fructum impendens ei, quod signare possitis multiplicatis generibus, præparauit. Hocq; etiam illa uobis repensatione collatum est, qui iniuncto ministerio iugiter persistentes, laudabili patientia redemptionem gentis illius expectatis, & uestris ut proficerent meritis eorum est saluatio propinata, dicente Domino: Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Saluati ergo estis spe patientiæ, & tolerantiæ uirtute, ut infidelium corda naturali ac superstitioso morbo purgata, sui consequerentur misericordiam Saluatoris. Susceptis nanque apicibus filij nostri Adelualdi regis, reperimus quanta sacri eloquij eruditione eius animum ad ueræ conuersionis, & indubitatæ fidei credulitatem fraternitas uestra perduxerit. Qua ex re de longanimitate clementiæ cœlestis certam assumentes fiduciā, non solùm suppositarum ei gentium plenissimam salutem, imò quoque uicinarum, uestræ quoq; prædicationis ministerio credimus subsequendum, quatenus sicut scriptum est: Consummati operis uobis merces à retributore omnium bonorum Domino tribuatur. Et uere per omnem terram exisse sonum eorum, & in fines orbis terræ uerba ipsorum, uniuersalis gētium confessio (suscepto Christianæ sacramento fidei) præstetur. Pallium præterea per latorem præsentium, fraternitati tuæ benignitatis studijs inuitati, direximus: quod uidelicet tantum in sacrosanctis mysterijs celebrandis licentiam utendi imperauimus: concedentes etiam tibi ordinationes episcoporū, exigente opportunitate, Domini præueniente misericordia celebrare: ita ut Christi euangelium plurimorū annunciatione in omnibus gentibus, quàm nec dum conuersæ sunt, dilatetur. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod sedis Apostolicæ humanitate percepit, intemerata mētis synceritate seruare intendens: cuius rei similitudine tam præcipuum indumentum humeris tuis baiulandū susceperis: talēq; te Domini implorata clementia exhibendum stude, ut indulti muneris præmia non cum reatitudine, sed cum commodis animarum ante tribunal summi & uenturi iudicis repræsentes. Deus te incolumem custodiat dilectissime frater.

De imperio regis Eduini, & ut ueniens ad euangelizandum Paulinus, primò filiam eius cum alijs fidei Christianæ sacramentis imbuerit. Cap. I X.

QVo tempore etiā gens Nordan Humbrorū, hoc est, ea natio Anglorū, quæ ad Aquilonarē Humbri fluminis plagā habitabat, cum rege suo Eduino uerbum fidei, prædicante Paulino (cuius suprà meminimus) suscepit. Cui uidelicet regi in auspicium suscipiendæ fidei, & regni cœlestis potestas, & terreni creuerat imperij, ita ut (quod nemo Anglorū ante eum fecit) omnes Britanniæ fines, quà uel ipsorū uel Britonū prouinciæ habitabātur, subditione acceperit. Quin & Meuanias insulas, sicut & suprà docuimus, imperio subiugauit Anglorum: quarū prior, quæ ad Austrū est, & situ amplior, & frugū prouentu atq; ubertate fœlicior, nongentarū sexaginta familiarū mensuram, iuxta æstimationem Anglorū: secunda trecentorum & ultrà, spacium tenet. Huic autem genti occasio fuit percipiendæ fidei, quòd præfatus rex eius cognatione iunctus est regibus Cantuariorum, accepta in coniugem Edelburga filia Edelberthi regis, quæ alio nomine Tate uocabatur. Huius consortiū cum primò ipse, missis procis à fratre eius Eadbaldo, qui tunc regno Cantuariorū præerat, peteret: responsum est, nō esse licitū, Christianam uirginē pagano in coniugiū dari, ne fides & sacramenta cœlestis regis consortio profanarentur regis, qui ueri Dei cultus esset prorsus ignarus. Quæ dum Eduino uerba nuncij referrent, promisit se nihil omnibus modis contrariū Christianæ fidei, quam uirgo colebat, esse facturū: quin potius permissurum, ut fidē cultumq; suæ religionis cum omnibus qui secū uenissent uiris suę fœminis, sacerdotibus seu ministris more Christiano seruaret. Neq; abnegauit se etiam eandem subiturū esse religionem, si tamē examinata à prudentibus, sanctior ac Deo dignior posset inueniri. Itaq; promittitur uirgo, atq; Eduino mittitur, & iuxta quod dispositū fuerat, ordinatur episcopus, uir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa ueniret, eamq; & comites eius, ne paganorum possent societate polluī, quotidiana exhortatione & sacramentorum cœlestium celebratione confirmauit. Ordinatus est autem Paulinus episcopus à

Iusto archiepiscopo, sub die duodecima Kalendarum Augustarũ, anno ab incarnatione Dominí quingẽtesimo uicesimo quinto. Et sic cum præfata uirgine ad regem Eduinum, quasi comes copulę carnalis aduenit. Sed ipse potius toto animo intendens, ut gentem quam adibat, ad agnitionem ueritatis aduocans, iuxta uocẽ Apostoli, Vni uiro uirginem castam exhiberet Christo. Cumq; in prouinciam uenisset, laborauit multum, ut & eos qui secum uenerant, ne à fide deficerent, Domino adiuuante contineret, & aliquos, si forte posset, de paganis ad fidei gratiam prædicando conuerteret. Sed sicut Apostolus ait, Quamuis multo tempore illo laborante in uerbo, Deus seculi huius excæcauit mentes infidelium, ne eis fulgeret illuminatio euangelij gloriæ Christi. Anno autem sequenti uenit in prouinciam quidam Sicarius, uocabulo Eumerus, missus à rege Occidentaliũ Saxonum, nomine Cuichelmo, sperans se regem Eduinum regno simul & uita priuaturum: qui habebat sicam bicipitem toxicatam, ut si ferri uulnus minus ad mortem regis sufficeret, peste iuuaretur ueneni. Peruenit autẽ ad regem primo die Paschę, iuxta amnem Dorouentionem, ubi tunc erat uilla regalis. Intrauitq; quasi nuncium domini sui referens: & cum simulatam legationem ore astuto uolueret, exurrexit repente, & euaginata sub ueste sica, impetum fecit in regem. Quod cum uideret Lilla, minister regis amicissimus, non habens scutum ad manum, quo regem à nece defenderet, mox interposuit corpus suum ante ictum pungentis. Sed tanta ui hostibus ferrum infixit, ut per corpus militis occisi etiam regem uulneraret. Qui cum mox undiq; gladijs impeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Fordherio, sica nefanda peremit. Eadem autem nocte sacrosancta Dominicæ Paschæ, pepererat regina filiam regi, cui nomen Eanfled. Cumq; idem rex præsente Paulino episcopo gratias ageret dijs suis pro nata sibi filia: contrà episcopus gratias cœpit agere Domino Christo, regiq; astruere, quòd ipse precibus suis apud illũ obtinuerit, ut regina sospes & absq; dolore grauí sobolem procrearet. Cuius uerbis delectatus rex, promisit se abrenunciatis idolis Christo seruiturum, si uitam sibi & uictoriam donaret pugnanti aduersus regem, à quo homicida ille, qui eum uulnerauerat, missus est: & in pignus promissionis implendæ, eandem filiam suam Christo consecrandam Paulino episcopo adsignauit: quæ baptizata est die sancto Pentecostes, prima de gẽte Nord Humbrorum, cum duodecim alijs de familia eius. Quo tempore curatus à uulnere sibi pridem inflicto, rex collecto exercitu uenit aduersus gentem Occidentalium Saxonum, ac bello inito, uniuersos quos in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit, aut in deditionem recepit. Sicq; uictor in patriam reuersus, non statim & inconsultè sacramenta fidei Christianæ percipere uoluit: quãuis nec idolis ultrà seruiuit, ex quo se Christo seruiturum esse promiserat: uerùm primò diligentius ex eo tempore, & ab ipso uenerabili uiro Paulino rationem fidei ediscere, & cum suis primatibus, quos sapientiores nouerat, cu rauit conferre, quid de ijs agendum arbitrarentur. Sed & ipse, cum esset uir natura sagacissimus, sæpe diu solus residens, ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum colloquens, quid sibi esset faciendum, quæ religio seruanda tractabat.

Vt papa Bonifacius eundem regem, missis literis, sit hortatus ad fidem. Cap. X.

QVo tempore exhortatorias ad fidem literas à pontifice sedis Apostolicæ Bonifacio accepit, quarum ista est forma: Viro glorioso Eduino regi Anglorum, Bonifacius episcopus, seruus seruorum Dei. Licet summæ diuinitatis potentia humanæ locutionis officijs explanari non ualeat: quippe quæ sui magnitudine ita inuisibili atque inuestigabili æternitate consistit, ut eam nulla ingenij sagacitas, quanta sit, comprehendere differeq; sufficiat: quia tamen eius humanitas ad insinuationem sui reseratis cordis ianuis, quę de semetipsa proferentur, secreta humanis mentibus inspiratione clementer infundit, ad annunciandam uobis plenitudinem fidei Christianæ, sacerdotalem curauimus solicitudinẽ prærogare, ut perinde Christi euangelium, quod Saluator noster omnibus præcepit gentibus prædicari, uestris quoque sensibus inserentes, salutis uestræ remedio propinentur. Supernæ igitur maiestatis clementia, quæ cuncta solo uerbo preceptionis suæ condidit & creauit, cœlum uidelicet & terram, mare & omnia quæ in eis sunt (dispositis ordinibus quibus subsisterent) coæterni uerbi sui consilio, & sancti spiritus unitate dispensans, hominem ad imaginem & similitudinem suam ex limo terræ plasmatum constituit, eiq; tantam præmij prærogatiuam indulsit, ut eum cunctis præponeret, atq; seruato termino præceptionis æternitatis subsistentia præmuniret. Hunc ergo Deum patrem, filium & spiritum sanctum, quod est indiuidua trinitas, ab ortu solis usque ad occasum humanum genus, quippe ut creatorem omnium, atque factorem suũ salutifera confessione, fide ueneratur & colit: cui etiam summitates imperij, rerumq; potestates submissæ sunt: quia eius dispositione omnium prælatio regnorum conceditur. Eius ergo bonitatis misericordia, totius creaturæ suæ dilatandæ subsidijs, etiam in extremitate terræ positarum gentium corda frigida sancti spiritus feruore in sui quoque agnitione mirabiliter est dignata succendere. Quæ enim in gloriosi filij nostri Audubaldi regis, gentibusq; ei suppositis illustratione, clementia redemptoris fuerit operata, plenius ex uicinitate locorũ uestram gloriam conijcimus cognouisse. Eius ergo mirabile donum, & in uobis certa spei cœlesti longanimitate conferri confidimus. Cùm profe-

Exemplar epistolæ beatissimi & apostolici papæ urbis Romanæ ecclesiæ Bonifacij directæ, uiro glorioso Eduino regi Anglorum.

profectò gloriosam coniugem uestram, quæ uestri corporis pars esse dignoscitur, æternitatis præmio per sacri baptismatis regenerationem illuminatam agnouimus. Vnde præsenti stylo gloriosius uos adhortandos cum omni affectu intimæ charitatis curauimus, quatenus abominatis idolis, eorumq; cultu, spretisq; fanorum fatuitatibus, & auguriorũ deceptibilibus blandimentis, credatis in Deum patrem omnipotentem, eiusq; filium Iesum Christum, & spiritum sanctum, ut credentes à diabolicæ captiuitatis nexibus, sanctæ & indiuiduæ trinitatis cooperante potentia, absoluti, æternæ uitæ positis esse participes. Quanta autem reatitudinis culpa teneantur astricti hi, qui idololatriarum pernicioſissimam superstitionem colentes amplecuntur, eorum quos colunt exempla perditionis insinuant. unde de eis per Psalmistam dicitur: Omnes dij gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. & iterum, Oculos habẽt & non uident, aures habent & non audiunt, nares habent & non odorabunt. Manus habent & nõ palpabunt, pedes habent & non ambulabunt. Similes ergo efficiuntur his, qui spem suæ confidentiæ ponunt in eis. Quomodo enim iuuandi quemlibet possunt habere uirtutem hi, qui ex corruptibili materia inferiorum etiam, suppositorumq; tibi manibus construuntur, quibus uidelicet artificium humanum accommodãs eis inanimatam membrorum similitudinem contulisti: qui nisi à te moti fuerint, ambulare non poterunt: sed tanquam lapis in uno loco positus, ita constructi, nihilq; intelligentiæ habentes, ipsaq; insensibilitate obruti, nullam neq; lædendi neq; iuuandi facultatẽ adepti sunt? Qua ergo mentis deceptione eos deos, quibus uosipsi imaginem corporis tradidistis, colentes sequimini, iudicio discreto reperire non possumus. Vnde oportet uos suscepto signo sanctæ crucis, per quod humanum genus redemptum est, execrando diabolicæ uersutię supplantationem, qui diuinæ bonitatis operibus inuidus æmulusq; consistit, à cordibus uestris abijcere: in iectisq; manibus hos, quos eatenus materiæ cõpage uobis deos fabricastis, confringendos diminuẽdosq; summopere procurare. ipsa enim eorum dissolutio corruptioq;, quę nunquam uidentem spiritum habuit, nec sensibilitatẽ à suis factoribus potuit quolibet modo suscipere, uobis patenter insinuet, quòd nihil erat quod eatenus colebatis; dum profectò meliores uos, qui spiritum uiuentem à Domino percepistis, eorũ constructioni nihilominus existatis: quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis quem plasmauit cognatione deductos, per secula innumerabilibus propaginibus pullulare constituit. Accedite ergo ad agnitionem eius qui uos creauit, qui in uobis uitæ insufflauit spiritum, qui pro uestra redemptione filium suum unigenitum misit, ut uos ab originali peccato eriperet, & ereptos de potestate diabolicæ nequitiæ cœlestibus præmijs muneraret. Suscipite uerba prædicatorum, & Euangelium Dei, quod uobis annunciant, quatenus credentes (licut sæpius dictum est) in Deum patrem omnipotentem, & in Iesum Christum eius filium, & spiritum sanctum, & inseparabilem trinitatem: fugatis dæmoniorum sensibus, expulsaq; à uobis solicitatione uenenosi & deceptibilis hostis per aquam & spiritum sanctum renati, ei cui crediderit is, in splendore gloriæ sempiternæ cohabitare eius opitulatione & munificentia ualeatis. Præterea benedictionem protectoris uestri beati Petri apostolorum principis uobis direximus, id est, camisiam cum ornatura in auro una, & læna anciriana una: quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria uestra suscipiat, quo à nobis noscitur destinatum.

Vt coniugem ipsius per epistolam salutis illius sedulam agere curam monuerit. Cap. XI.

AD coniugẽ quoq; eius Edelburgam huiusmodi literas idẽ pontifex misit. Exemplar epistolæ beatissimi & apostolici Bonifacij Papæ urbis Romæ directę, Edelburgi reginæ Eduini regis: Dominæ gloriosæ filiæ Edelburgæ reginę. Bonifacius episcopus seruus seruorũ Dei. Redemptoris nostri benignitas humano generi, quòd preciosi sanguinis sui effusione à uinculis diabolicæ captiuitatis eripuit, multa prouidentia quibus saluaretur, propinauit remedia, quatenus sui nominis agnitionẽ diuerso modo gentibus innotescẽs, creatorem suum suscepto Christianę fidei agnoscerent sacramento, quod quidem in uestrę glorię sensibus cœlesti collatũ munere mystica regeneratio uestræ purgationis, patenter innuit. Magno ergo largitatis Dominicę beneficio mẽs nostra gaudio exultauit, quòd scintillam orthodoxæ religionis in uestri dignatus est cõuersione succendere. Ex qua re nõ solum gloriosi cõiugis uestri, imò totius gentis suppositæ uobis intelligentiã in amorẽ sui facilius inflammaret. Didicimus nanq; referentibus his, qui ad nos gloriosi filij nostri Audubaldi regis laudabilem conuersionẽ nunciãtes peruenerunt, quòd etiã uestra gloria Christianæ fidei susceptо mirabili sacramẽto pijs & Deo placitis iugiter operibus enitescat: ab idolorũ etiã cultu, seu fanorũ auguriorumq; illecebris se diligenter abstineat, & ita in amore redemptoris sui immutata deuotione persistens inuigilet, ut ad dilatandam Christianã fidem incessabiliter nõ desistat operam commodare. Cumq; de gloriosa coniuge uestra paterna charitas sollicitè perquisisset, cognouimus, quòd eatenus abominandis idolis seruiens, ad susciпiendam uocem prædicatorum suam distulerit obedientiã exhibere. Qua ex re non modica nobis amaritudo cõgesta est, ab eo quòd pars corporis uestri ab agnitione summæ & indiuiduę trinitatis remãsit extranea. Vnde paternis officijs uestræ gloriosæ Christianitati nostram commonitionem nõ distulimus conferre, adhortantes quatenus diuinæ inspirationis imbuta subsidijs importune & opportunè agendum non differas, ut & ipse

ipse saluatoris nostri Domini Iesu Christi cooperante potẽtia Christianorum numero copuletur, ut perinde intemerato societatis fœdere iura teneas maritalis consortij. Scriptum nanq; est: Erunt duo in carne una. Quomodo nanq; unitas uobis coniunctionis inesse dici poterit, si à uestræ fidei splendore interpositis detestabilis erroris tenebris remanserit ille alienus? Vnde orationi continuò insistens, à longanimitate cœlestis clementiæ illuminationis illius beneficia impetrare nõ desinas: ut uidelicet, quos copulatio carnalis affectus unum quodammodo corpus exhibuisse monstratur, hos quoq; unitas fidei etiam post huius uitæ transitũ in perpetua societate conseruet. Insiste ergo gloriosa filia, & summis conatibus duriciã cordis ipsius religiosa diuinorum præceptorum insinuatione mollire summopere dematura, infundẽs sensibus eius, quantum sit præclarum, quòd credendo susceperis mysterium: quantum'ue sit admirabile, quòd renata præmium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius sancti spiritus annunciatione succende, quatenus amoto corpore pernicios issimi cultus, diuinæ fidei calor eius intelligentiam tuarum exhortationum frequentatione succendat: ut profectò sacræ scripturæ testimonium per te expletum indubitanter præclareat, Saluabitur uir infidelis per mulierẽ fidelem. Ad hoc enim misericordiam dominicæ pietatis consecuta es, ut fructũ fidei creditorumq; tibi beneficiorum redemptori tuo multiplicem resignares. Quod equidem suffragante præsidio benignitatis ipsius, ut explere ualeas, assiduis non desistimus precibus postulare. His ergo premissis, paternę uobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, ut nos (reperta portitoris occasione) de his quæ per uos superna potẽtia mirabiliter in cõuersatione congis uestri, submissæq; uobis gentis dignatus fuerit operari, prosperis quantocyus nuncijs reueletis, quatenus sollicitudo nostra, quæ de uestri uestrorumq; omnium animæ salute optabilia desideranter expectat, uobis nunciantibus reueleturillustratione emq; diuinæ propitiationis in uobis diffusam opulentius agnoscentes, hilari confessione largitori omnium bonorum Deo, & beato Petro apostolorum principi uberes meritò gratias exoluamus. Præterea benedictionem protectoris uestri beati Petri apostolorum principis uobis direximus, id est, specum argenteum, & pectinem eburneum inauratum: quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria uestra susciṗiat, quo à nobis nosci tur destinatum.

Vt Eduinus per uisionem quandam sibi exuli ostensam, sit ad credendum prouocatus.
Caput XII.

HAec quidem memoratus papa Bonifacius, de salute regis Eduini ac gentis ipsius literis agebat: sed & oraculum cœleste, quod illi quondam exulanti apud Redualdum regem Anglorum pietas diuina reuelare dignata est, non minimum ad susciṗienda uel intelligenda doctrinæ monita salutaris sensum illius iuuit. Cùm ergo uideret Paulinus difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem uię salutaris, & susciṗiendum mysterium uiuificæ crucis inclinari, ac pro salute illius simul & gentis cui prę erat, & uerbo exhortationis apud homines, & apud diuinam pietatem uerbo deprecationis ageret, tandem (ut uerisimile uidetur) didicit in spiritu, quod uel quale esset oraculum regi quondã cœlitus ostensum. Nec exinde distulit, quin continuò regem admoneret explere uotum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius ærumnis exẽptus ad regni fastigia peruenire. Erat autẽ oraculũ huiusmodi: Cum persequẽte illũ Edelfrido, qui ante eum regnauit, per diuersa occultus loca uel regna, multo annorũ tempore profugus uagaretur, tandem uenit ad regem Redualdum, obsecrans ut uitam suam à tanti persecutoris insidijs tutando seruaret: qui libenter eum excipiens, promisit se quæ petebat esse facturum. At postquã Edelfridus in hac eum prouincia apparuisse, & apud regem illius familiariter cum socijs habitare cognouit, misit nũcios qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrẽt: neq; aliquid profecit. misit secundò, misit tertiò, & copiosiora auri & argenti dona oferens, & bellum insuper illi, si contemneretur, indicens. Qui uel minis fractus, uel corruptus muneribus cessit deprecanti, & siue occidere se Eduinum, seu legatarijs tradere promisit. Quod ubi fidelissimus quidam amicus illius animaduertit, intrauit cubiculum quo dormire disponebat (erat enim prima hora noctis) & euocatum foràs, quid erga eum agere rex promisisset, edocuit, & insuper adiecit: Si ergo uis, hac ipsa hora educam te de hac prouincia, & ea in loca te introducam, ubi nunquam te uel Redualdus uel Edelfridus inuenire ualeant. Qui ait, Gratias quidem ago beneuolẽtiæ tuæ, non tamen hoc facere possum quod suggeris, ut pactũ quod cum tanto rege iniṽ, ipse primus irritum faciam, cùm ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarũ intulerit: quin potius si moriturus sum, ille me magis quàm ignobilior quisquam morti tradat. Quò enim nunc fugiam, qui per omnes Britanniæ prouincias tot annorum temporumq; curriculis uagabundus hostium uitabam insidias? Abeunte igitur amico remansit Eduinus solus foris, residensq; mœstus ante palatium, multis cœpit cogitationũ æstibus affici: quid ageret, quo uepedem uerteret nescius. Cũq; diu tacitis mentis angoribus, & cæco carperetur igne, uidit subitò intemperiæ noctis silentio appropinquantem sibi hominem uultus habitusq; incogniti, quem uidens, ut ignotum & inopinatum non parum expauit. At ille accedens salutauit eum, & interrogauit, quare illa hora cæteris quiescentibus, & alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide peruigil sederet? At ille uicissim scisciṫabatur, quid ad eum pertineret, utrum ipse intus an foris noctem transigeret? Qui respondens ait: Ne me æstimes tuæ mœstitiæ, & insomniorum, & forinsecæ ac solitariæ sessionis causam nescire. Scio enim certissimè qui es, & qua re mœres, & quæ uentura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mercedis dare uelis ei, siqui sit, qui his te mœroribus absoluat, & Redualdo suadeat, ut nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hostibus perimendum tradat? Qui cum se omnia quæ posset, huic tali pro mercede beneficij daturum esse responderet: adiecit ille, Quid si etiam te regem futurum extinctis hostibus in ueritate promittat, ita ut non solùm omnes progenitores tuos, sed & omnes, qui ante te reges in gente Anglorum potestate fuerant, transcendas. At Eduinus constantior interrogando factus, non dubitauit promittere, quin etiam ei qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertiò: Si autem, inquit, is qui tibi tanta taliaq; dona ueraciter aduentura prædixerit, etiam consilium tibi tuę salutis ac uitæ melius atq; utilius, quàm aliquis de tuis parentibus aut cognatis unquam audiuit, ostendere potuerit: num ei obtemperare, & monita eius salutaria susciṗere consentis? Nec distulit Eduinus, quin continuò polliceretur, se in omnibus secuturum doctrinã illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem prouehueret. Quo accepto responso, cõfestim is qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam capiti eius dicens: Cum hoc ergo tibi aduenerit, memento huius tẽporis ac loquelæ nostræ, & ea quæ nunc promittis, adimplere ne differas. Et his dictis, ut ferunt, repentè disparuit, ut intelligeret non hominẽ esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum. Et cùm regius iuuenis solus adhuc ibidem sederet, gauisus quidem de collata sibi pia ac benigna consolatione: sed multùm sollicitus, ac mente sedula cogitans, quis esset ille, uel unde uenisset, qui hæc sibi loqueretur? Venit ad eum præfatus amicus illius, læto'que uultu salutans eum: Surge (inquit) intra, & sopitis ac relictis curarum anxietatibus, quieti membra simul & animum compone: quia immutatum est cor regis, nec tibi aliquid mali facere, sed fidem potius pollicitam seruare disponit. Postquam enim cogitationem suam, de qua tibi antè dixi, regiæ in secreto reuelauit, reuocauit eum illa ab intentione, admonens quia nulla ratione conueniat tanto regi amicum suum optimum in necessitate positum auro uendere: imò fidem suam, quæ omnibus ornamentis preciosior est, amore pecuniæ perdere. Quid plura? Fecit rex ut dictum est, nec solùm exulem nuncijs hostibus non tradidit, sed etiam eum, ut in regnum peruenireṫ, adiuuit. Nam mox redeuntibus domum nuncijs, exercitum ad debellandum Edelfridum collegit copiosum, eumq; sibi occurrentem cum exercitu multum impari (non enim dederat illi spacium, quo totum

suum congregaret atque adunaret exercitum) occidit in finibus gentis Merciorum, ad Orientalem plagam amnis, qui uocatur Idle. In quo certamine & filius Redualdi, uocabulo Reghere occisus est, ac sic Eduinus iuxta oraculum quod acceperat, non tantum regis sibi infesti insidias uitauit, uerum etiam eidem perempto in regni gloriam succesit. Cùm ergo prædicante uerbum Dei Paulino rex credere differret, & per aliquod tempus, ut diximus, horis competentibus solitarius sederet, & quid agendum sibi esset, quæ religio sequenda sedulus secum ipse scrutari consuesset, ingrediens ad eum quadam die uir Dei, imposuit dexterã capiti eius, & an hoc signum agnosceret, requisiuit. Qui cùm tremens ad pedes eius procidere uellet, leuauit eum, & quasi familiari uoce affatus: Ecce, inquit, hostium manus quos timuisti, Domino donante euasisti. Ecce regnum quod desiderasti, ipso largiente percepisti. Memento, ut tertium quod promisisti, facere non differas, susciṗiendo fidem eius, & præcepta seruando, qui te & à temporalibus aduersis eripiens, temporalis regni honore sublimauit: & si deinceps uoluntati eius, quam per me tibi prædicat, obsecundare uolueris, etiam à perpetuis malorum tormentis te liberabit, & æterni secum regni in cœlis faciet esse particiṗem.

Quale consilium idem cum primatibus suis de percipienda Christi fide habuerit, & ut pontifex eius suas aras profanauerit. *Cap.* XIII.

QVibus auditis rex susciṗere quidem se fidem, quam docebat, & uelle & debere respondebat: uerùm adhuc cum amicis principatibus & consiliarijs suis sese de hoc collaturum esse dicebat, ut si & illi eadem cum eo sentire uellent, omnes pariter in fonte uitæ Christo consecrarentur. Et annuente Paulino, fecit ut dixerat. Habito enim cum sapientibus cõsilio, sciscitabatur singillatim ab omnibus, qualis sibi doctrina hæc eatenus inaudita, & nouus diuinitatis qui prædicabatur, cultus uideretur, cui primus pontificũ ipsius Coifi continuò respondit: Tu uide rex, quale sit hoc, quod nobis modò prædicatur: ego tibi uerissimè quod certum didici, profiteor, quia nihil omnino uirtutis habet religio illa, quam hucusque tenuimus. Nullus enim tuorum studiosius quàm ego culturæ deorum nostrorum se subdidit: & nihilominus multi sunt, qui ampliora à te beneficia quàm ego, & maiores accipiunt dignitates, magisq; prosperãtur in omnibus quæ agenda uel acquirenda disponunt. Si autem dij aliquid ualerent, me potius iuuare uellent, qui illis impensius seruire curaui. Vnde restat, ut si ea, quæ nunc nobis noua prædicantur, meliora esse & fortiora, habita examinatiõe perspexeris, absq; ullo cunctamine susciṗere illa festinemus. Cuius suasioni uerbisq; prudẽtibus alius optimatũ regis tribuẽs assensum, cõtinuò subdidit: Talis, inquiẽs mihi uidetur rex uita hominum præsens in terris,

ris, ad comparationem eius quod nobis in certum est temporis, quale cùm te residente ad cœnam cum ducibus ac ministris tuis tẽpore brumali, accenso quidem foco in medio, & calido effecto cœnaculo, furentibus autẽ foris per omnia turbinibus hyemalium pluuiarũ uel niuiũ: aduenienscꝫ unus passerum domum citissimè peruolarit, qui cum per unũ ostium ingrediẽs, mox per aliud exierit, ipso quidẽ tempore quo intus est hyemis tempestate nõ tangitur: sed tamen minimo spacio serenitatis ad momentum excurso, mox de hyeme in hyemem regrediẽs tuis oculis elabitur: ita hæc uita hominũ ad modicum apparet, quid autẽ sequatur quidue præcesserit, prorsus ignoramus. Vnde si hæc noua doctrina certius aliquid attulerit, meritò sequenda esse uidetur. His similia & cæteri maiores natu ac regis consiliarij diuinitus admoniti prosequebãtur. Adiecit autẽ Coifi, quia uellet ipsum Paulinũ diligentius audire de Deo, quem prædicabat uerbum facientem. Quod cùm iubẽte rege faceret, exclamauit auditis eius sermonibus dicẽs: Iam olim intellexerã, nihil esse quod colebamus: quia uidelicet quanto studiosius in eo cultu ueritatem quærebam, tanto minus inueniebam. Nunc autem apertè profiteor, quia in hac prædicatione ueritas claret illa, quæ nobis uitæ, salutis & beatitudinis æternę dona ualet tribuere. Vnde suggero rex, ut templa & altaria, quæ sine fructu utilitatis sacrauimus, ocyus anathemati & igni tradamus. Quid plura? Præbuit palàm assensum euangelizãdi beato Paulino rex, & abrenunciata idololatria, fidem se Christi suscipere confessus est. Cumcꝫ à præfato pontifice sacrorum suorum quæreret, quis aras & fana idolorum cum septis quibus erant circundata, primus profanare deberet: Ille respondit, Ego. quis enim ea quę per stultitiã colui, nunc ad exemplũ omnium aptius, quàm ipse per sapientiam mihi à Deo uero donatam, destruam? Statimcꝫ abiecta superstitione uanitatis, rogauit sibi regem arma dare, & equum emissarium, quem ascendens ad idola destruenda uenit. Non enim licuerat pontificem sacrorum, uel arma ferre, uel præter in equa equitare. Accinctus ergo gladio accepit lanceam in manu, & ascendẽs emissarium regis, pergebat ad idola. Quod aspiciens uulgus, æstimabat eũ insanire. Nec distulit ille, mox ut appropiabat ad fanum, profanare illud, iniecta in eo lancea quam tenebat, multumcꝫ gauisus de agnitione ueri Dei cultus, iussit sociis suis destruere ac succendere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondam idolorum non longè ab Eboraco ad orientem amnem Doruentionem, & uocatur hodie Gotmundin Gaham, ubi pontifex ille, inspirãte Deo uero, polluit ac destruxit eas, quas ipse sacrauerat, aras.

Vt idem Eduinus cum sua gente fidelis sit factus, & ubi Paulinus illos baptizauerit. Cap. XIIII.

IGitur accepit rex Eduinus, cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe perplurima, fidem & lauacrum sanctę regenerationis, anno regni sui undecimo, qui est annus Dominicæ incarnationis sexcentesimus uicesimus septimus: ab aduentu uerò Anglorum in Britanniam, annus circiter centesimus octogesimus. Baptizatus est autẽ Eboraci die sancto Paschę, pridie iduum Aprilium, in ecclesia sancti Petri apostoli, quã ibidem ipse de ligno cum catechizaretur, atcꝫ ad percipiendum baptisma imbueretur, citato opere construxit: in qua etiam ciuitate ipsi doctori atcꝫ antistiti suo Paulino sedem episcopatus donauit. Mox autem ut baptisma consecutus est, curauit docente eodem Paulino maiorem ipso in loco, & augustiorem de lapide fabricare basilicã, in cuius medio ipsum quod prius fecerat oratorium includeretur. Præparatis ergo fundamẽtis in gyro prioris oratorij, per quadrum cœpit ædificare basilicam. Sed priusquã altitudo parietis esset consummata, rex ipse impia nece occisus, opus idem successori suo Oswaldo perficiendum reliquit. Paulinus autem ex eo tempore sex annis continuis, id est, usque ad finem imperij regis illius, uerbum Dei (annuente ac fauente ipso) in ea prouincia prædicabat: credebantcꝫ & baptizabantur quotquot erant præordinati ad uitam æternam: in quibus erant Osfridus & Eadfridus, filij regis Eduini, qui ambo ei exuli nati sunt de Quenburga filia Cearli regis Merciorũ. Baptizati sunt tempore sequenti & alij liberi eius de Edelburga regina progeniti Edilhimus & Ediltridis filia, & alter filius Buscfrea: quorum primi albati adhuc, rapti sunt de hac uita, & Eboraci in ecclesia sepulti. Baptizatus est & Iffi filius Osfridi: necnon & alij nobiles & egregij uiri nõ pauci. Tantus autem fertur tunc fuisse feruor fidei ac desiderij lauacri salutaris genti Nordhumbrorum, ut quodam tempore Paulinus ueniẽs cum rege & regina in uillam regiam, quæ uocatur Adregin, triginta sex diebus ibidem cum eis catechizandi & baptizandi officio deditus moraretur: quibus diebus cunctis à mane usqꝫ ad uesperam, nil aliud ageret, quàm confluentem eò de cunctis uiculis ac locis plebem, Christi uerbo salutis instruere, atcꝫ instructam in fluuio Gleni, qui proximus erat, lauacro remissionis abluere. Hæc uilla tempore sequentium regum deserta, & alia pro illa est facta in loco, qui uocatur Melmin. Hæc quidem in prouincia Berniciorum, sed & in prouincia Deirorum, ubi sæpius manere cum rege solebat, baptizabat in fluuio Swalua, qui uicum iuxta Cataractam præterfluit. Nondum enim oratoria uel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi ecclesiæ poterant ædificari. Attamen in campo Dono (ubi tunc etiam uilla regia erat) fecit basilicam, quam postmodum pagani, à quibus Eduinus rex occisus est, cum tota eadem uilla succẽderunt: pro qua reges posteriores fecere sibi uillam in regione quæ uocatur Loidis. Euasit autẽ ignẽ altare, quia lapideum erat, & seruatur adhuc in monasterio reuerendissimi abbatis & presbyteri Trumuulfi, qd in sylua Elmete est.

Vt pro-

Vt prouincia orientalium Anglorum fidem Christi susceperit. Caput XV.

TAntam autem (ut fertur) deuotionem Eduinus erga cultum ueritatis habuit, ut etiam regi orientalium Anglorum, Carpualdo filio Redualdi persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem & sacramẽta Christi cum sua prouincia suscipere. Et quidem pater eius Redualt, iamdudum in Cantio sacramentis Christianę fidei imbutus est, sed frustra: nam rediens domum ab uxore sua, & à quibusdam peruersis doctoribus seductus est, atcꝫ à sinceritate fidei deprauatus habuit posteriora peiora prioribus, ita ut in morem antiquorum Samaritanorum & Christo seruire uideretur, & dijs quibus antea seruiebat. Atcꝫ in eodem fano & altare haberet ad sacrificium Christi, & arulam ad uictimas dæmoniorũ: quod uidelicet fanum rex eiusdem prouinciæ Alduulf (qui nostra ætate fuit) usque ad suum tempus perdurasse, & se in pueritia uidisse testabatur. Erat autem præfatus rex Redualdus natu nobilis, quãlibet actu ignobilis, filius Tytili, cuius pater fuit Vuffa, à quo reges Anglorum orientalium Vuffingas appellantur. Verum Carpualdus non multo post quàm fidem accepit, tempore occisus est, à uiro gentili nomine Richberto, & exinde tribus annis prouincia in errore uersata est, donec accepit regnum eiusdem frater Carpualdi Sibertus, uir per omnia doctissimus atcꝫ Christianissimus: qui uiuẽte adhuc fratre, cùm exularet in Gallia, fidei sacramentis imbutus est, quorum participem, mox ubi regnare cœpit, totam suam prouinciam facere curauit: cuius studijs gloriosissimè fauit Felix episcopus, qui de Burgundiorum partibus ubi ortus & ordinatus est, cum uenisset ad Honorium archiepiscopum, eiscꝫ indicasset desiderium suum, misit eum ad prædicandum uerbum uitæ, præfatę nationi Anglorum. Nec uota ipsius incassum cecidere, quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritalis cultor inuenit. Siquidem totam illam prouinciam iuxta sui nominis sacramentum, à longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem & opera iustitiæ ac perpetuæ felicitatis dona perduxit: accepitcꝫ sedem episcopatus in ciuitate Dummock, & cum septendecim annos eidem prouinciæ pontificali regimine præfuisset, ibidem in pace uitam finiuit.

Vt Paulinus in prouincia Lindisi prædicauerit, & de qualitate regni Eduini. Cap. XVI.

PRædicabat autem Paulinus uerbum etiam prouinciæ Lindisi, quę est prima ad meridianam Humbri fluminis ripam, pertingens usque ad mare: præfectumcꝫ Lindocolinæ ciuitatis, cui nomẽ erat Blecca, primùm cum domo sua conuertit ad Dominum. In qua uidelicet ciuitate & ecclesiam operis egregij de lapide fecit, cuius tecto uel longa incuria, uel hostili manu deiecto, parietes hactenus stare uidẽtur, & omnibus annis aliqua miracula sanitatum in eodẽ loco solent ad utilitatem eorum qui fideliter quærunt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus trãseunte ad Christum Iusto, Honorium pro eo cõsecrauit episcopum, ut in sequentibus suo loco dicemus. De huius fide prouinciæ narrauit mihi presbyter & abbas quidã, uir ueracissimus, de monasterio Peartan, uocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniorum, baptizatũ se fuisse die media, à Paulino episcopo, præsente rege Eduino, & multã populi turbam in fluuio Trehenta, iuxta ciuitatem quæ lingua Anglorum Tiouulfingaceastir uocatur: qui etiam effigiem eiusdem Paulini referre esset solitus, quòd esset longæ staturæ, paululum incuruus, nigro capillo, facie macilẽta, naso adunco, pertenui, uenerabilis simul & terribilis aspectu. Habuit autẽ secum in ministerio & Iacobum diaconum, uirum utiq; industrium ac nobilem in Christo & in ecclesia, qui ad nostra usqꝫ tempora permansit. Tanta autem eo tempore pax in Britannia, quoquouersum imperiũ regis Eduini peruenerat, fuisse perhibetur, ut (sicut usqꝫ hodie in prouerbio dicitur) etiamsi mulier unà cum recens nato paruulo uellet totam perambulare insulã à mari ad mare, nullo se lædente, ualeret. Tantum quoqꝫ rex idem utilitati suæ gentis consuluit, ut plerisqꝫ in locis, ubi fontes lucidos iuxta publicos uiarum transitus conspexit, ibi ob refrigerium uiantium erectis stipitibus & æreos caucos suspendi iuberet, neque hos quisquam nisi ad usum necessarium contingere præsumeret, uel timoris eius auderet, uel amoris uellet. Tantum uerò excellentiæ in regno habuit, ut non solùm in pugna ante illum uexilla gestarentur, sed & tempore pacis equitantẽ inter ciuitates siue uillas aut prouincias suas, cũ ministris semper antecedere signifer cõsueuisset. Nec non & incedente illo ubilibet per plateas illud genus uexilli, qꝫ Romani Tufam, Angli uerò appellant Thuuf, ante eũ ferri solebat.

Vt Eduinus ab Honorio papa exhortatorias literas accepit, qui etiam Paulino pallium miserit. Cap. XVII.

QVo tempore præsulatum sedis Apostolicæ Honorius Bonifacij successor habebat, qui ubi gentem Nordhumbrorum cum suo rege ad fidem confessionemcꝫ Christi Paulino euangelizante cõuersam esse didicit, misit eidẽ Paulino pallia: misit & regi Eduino literas exhortatorias, paterna illum charitate accendens, ut in fide ueritatis, quam acceperãt, persistere semper ac proficere curarent. Quarum uidelicet literarum iste est ordo: Domino excellentissimo atcꝫ præcellentissimo filio Eduino regi Anglorum Honorius episcopus seruus seruorum Dei salutem. Ita Christianitatis uestræ integritas circa conditoris sui cultum fidei est ardore succensa, uel longè lateqꝫ resplendeat, & in omni mundo annunciata, uestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim uos reges esse cognosci-

gnoscitis, dum regem & creatorem uestrum or
thodoxa prædicatione edocti Deum uenerãdo
colitis, eíq; quod humana ualet conditio men
tis uestræ sinceram deuotionẽ exoluitis. Quid
Deo nostro aliud offerre ualebimus, nisi ut in
bonis actibus persistentes, ipsumq; auctorẽ hu
mani generis confitentes, eum colere, eíq; uota
nostra reddere festinemus? Et ideo excellentis
sime fili, paterna uos charitate qua cõuenit, ex
hortamur, ut hoc quod uos diuina miserior
dia ad suam gratiã uocare dignata est, solicita
intentione, & assiduis orationibus seruare om
nimodo festinetis, ut qui uos in præsenti seculo
ex omni errore absolutos, ad agnitionẽ sui no
minis est dignatus perducere, cœlestis patriæ
uobis præparet mansionẽ. Prædicatoris igitur
uestri, domini mei Apostolicæ memoriæ Gre
gorij lectione frequenter occupati, præ oculis
affectum doctrinæ ipsius, quem pro uestris ani
mabus libenter exercuit, habetote, quatenus
eius oratio & regnum uestrum populumq; au
geat, & uos omnipotẽti Deo irreprehensibiles
repræsentet. Ea uerò quæ à nobis pro uestris sa
cerdotibus ordinãda sperastis, hæc pro fidei ue
stræ sinceritate, quæ nobis multimoda relatio
ne per præsentium portitores laudabiliter insi
nuata est, gratuito animo attribuere illis sine ul
la dilatione prouidemus. Et duo pallia utrorũq;
metropolitanorum, id est, Honorio & Paulino
direximus, ut dum quis eorũ de hoc seculo ad
auctorem suum fuerit accersitus, in loco ipsius
alterum episcopũ ex hac nostra auctoritate de
beat subrogare: quod quidẽ tam pro uestræ cha
ritatis affectu, quàm pro tãtarum prouinciarũ
spacio, quæ inter nos & uos esse noscuntur, su
mus inuitati concedere, ut in omnibus deuotio
ni uestræ nostrum concursum, & iuxta uestra
desideria præberemus. Incolumem excellentiã
uestram gratia superna custodiat.

Vt Honorius, qui iusto in episcopatu Dorouernensis eccleſiæ succeſsit, ab Honorio papa pallium & literas ac ceperit. Caput XVIII.

INter hæc Iustus archiepiscopus ad cœlestia
regna sublatus est, quarto iduũ Nouembriũ
die, & Honorius pro illo est in præsulatum ele
ctus: qui ordinandus uenit ad Paulinum, & oc
currẽte sibi illo in Lindocolino, quintus ab Au
gustino Dorouernensis ecclesiæ cõsecratus est
antistes: cui etiam præfatus papa Honorius mi
sit pallium & literas, in quibus decreuit hoc ip
sum, quod in epistola ad Eduinũ regem missa
decreuerat: scilicet ut cùm Dorouernensis uel
Eboracẽsis antistes de hac uita transierit, is qui
superest consors eiusdem gradus, habeat pote
statem alterũ ordinandi in loco eius qui trãsie
rat sacerdotem, ne sit necesse ad Romanã usq;
ciuitatem per tam prolixa terrarũ & maris spa
cia pro ordinando archiepiscopo semper fati
gari. Quarum etiam textum literarũ in nostra
hac historia ponere commodũ duximus: Dile
ctissimo fratri Honorio, Honorius, inter pluri
ma quę redemptoris nostri misericordia suis fa
mulis dignatur bonorũ munera prærogare, il
lud etiam clementer collata suę pietatis munifi
cẽtia tribuit, quotiẽs per fraternos affatus una
nimam dilectionẽ quadam contemplatione al
ternis aspectibus repræsentat, pro quibus maie
stati eius gratias indesinẽter exoluimus: eumq;
uotis supplicibus exoramus, ut uestrã dilectio
nem in prædicatione euangelij elaborantem
& fructificantem, sectãtemq; magistri uestri &
capitis sui sancti Gregorij regulam, perpeti sta
bilitate confirmet: & ad augmentum ecclesiæ
suæ potiora per uos suscitet incrementa, ut fide
& opere in timore Dei, & charitate uestra ac
quisitio decessorumq; uestrorum, quę per domi
ni Gregorij exordium pullulat, conualescendo
amplius extendatur, ut ipsa uos Dominici elo
quij promissa in futuro respiciant. Vosq; uox
ista ad æternam festiuitatem euocet: Venite ad
me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego
reficiam uos. & iterum, Euge serue bone & fi
delis, quia super pauca fuisti fidelis, super mul
ta te constituam, intra in gaudium Domini tui.
Et nos equidem fratres charissimi, hæc uobis
pro æterna charitate exhortationis uerba præ
mittentes, quæ rursus pro ecclesiarum uestrarũ
priuilegijs congruere posse conspicimus, non
desistimus impartire. Et iam iuxta uestram pe
titionem, quam filiorum nostrorum regum uo
bis præsenti nostra præceptione, uice beati Pe
tri apostolorum principis, auctoritatem tribui
mus, ut quãdo unum ex uobis diuina ad se ius
serit gratia uocari, is qui superstes fuerit, alterũ
in loco defuncti debeat episcopũ ordinare. Pro
qua etiã re singula uestræ dilectioni pallia pro
eadem ordinatione celebranda direximus, ut
per nostræ præceptionis auctoritatem posítis
Deo placitam ordinationẽ efficere: quia ut hæc
uobis concederemus, longa terrarum marisq;
interualla, quæ inter nos ac uos obsistũt, ad hęc
nos cõdescendere coegerunt: ut nulla possit ec
clesiarum uestrarũ iactura per cuiuslibet occa
sionis obtentum quoquo modo peruenire: sed
potius commissi uobis populi deuotionẽ ple
nius propagare. Deus te incolumem custo
diat dilectissime frater. Data die tertia idus Iu
nias, imperantibus Dominis nostris pijssimis
Augustis: Heraclio, anno uicesimo quarto, pro
consulatus eiusdẽ anno uicesimo tertio, & con
sulatus eius anno tertio: sed & Heraclio felicis
simo Cæsare, id est, filio eius, anno tertio, indi
ctione septima, id est, anno Dominicæ incarna
tionis sexcentesimo tricesimo tertio.

Vt primò idem Honorius, & pòst Iohannes, literas genti Scottorum pro paschæ obseruatione, simul & pro Pelagiana hæresi miserit. Caput XIX.

MIsit idem papa Honorius literas etiã genti
Scottorum, quos in obseruatione sancti pa
schæ errare compererat, iuxta quod suprà do
cuimus, solerter exhortans, ne paucitatem suã
in extremis terræ finibus cõstitutã, sapientiorẽ
anti-

antiquis siue modernis, quæ per orbem terrę e
rant, Christi ecclesijs æstimarent: ne ue contra
paschales computos, & decreta synodaliũ to
tius orbis pontificum aliud pascha celebrarẽt.
Sed & Iohannes, qui & successori eiusdẽ Ho
norij Seuerino succesit; cũ adhuc esset electus
in pontificatum, pro eodem errore corrigẽdo,
literas eis magna auctoritate atque eruditione
plenas direxit, euidenter astruẽs, quia Domini
cum paschæ diem à quintadecima luna usq; ad
uicesimam primam lunam (quod in Nicena sy
nodo probatum est) oporteret inquiri. Nec nõ
& pro Pelagiana hæresi (quam apud eos reuiui
scere didicerat) cauenda ac repellenda, in eadẽ
illos epistola admonere curauit. cuius epistolæ
principium hoc est: Dilectissimis & sanctissi
mis Thomiano, Columbano, Chromano, Di
mano & Bathano episcopis: Chromano, Her
mannoq;, Laustrano, Stellano & Segiano pres
byteris: Sarano cæterisq; doctoribus seu abba
tibus Scottis, Hilarius archipresbyter, & ser
uans locum sanctæ sedis Apostolicæ, Iohannes
diaconus & in Dei nomine electus: item Iohã
nes primicerius, & seruans locum sanctæ sedis
Apostolicæ, & Iohannes seruus Dei consilia
rius eiusdem Apostolicæ sedis. Scripta quæ per
latores ad sanctæ memoriæ Seuerinum papã
adduxerunt, eo de hac luce migrãte, reciproca
responsa ad ea quæ postulata fuerant, siluerunt.
Quibus reseratis, ne diu tantæ quæstionis cali
go indiscussa remaneret, reperimus quosdam
prouinciæ uestræ cõtra orthodoxã fidẽ, nouam
ex ueteri hæresim renouare conãtes, pascha no
strum in quo immolatus est Christus, nebulosa
caligine refutantes, & quartadecima luna cum
Hebræis celebrare nitentes. Quo epistolę prin
cipio manifeste declaratur, & nuperrimè tẽpo
ribus illis hanc apud eos hæresim exortã, & nõ
totam eorũ gentem, sed quosdã ex eis hac fuisse
implicitos. Exposita autẽ ratione paschalis ob
seruantiæ, ita de Pelagianis in eadem epistola
subdũt: Et hoc quoq; cognouimus, quòd uirus
Pelagianę hereseos apud uos denuò reuiuiscit:
quod omnino hortamur, ut à uestris mentibus
huiusmodi uenenatũ superstitionis facinus au
feratur. Nam qualiter ipsa quoq; execranda hæ
resis damnata est, latere uos nõ debet: quia nõ
solùm per istos ducentos annos abolita est, sed
& quotidie à nobis perpetuo anathemate se
pulta dãnatur: & hortamur, ne quorũ arma cõ
busta sunt, apud uos eorũ cineres suscitentur.
Nam quis non execretur superbum eorũ cona
men & impium, dicentiũ, posse sine peccato ho
minẽ existere ex propria uoluntate, & non ex
gratia Dei? Et primũ quidẽ blasphemia & stul
tiloquium est dicere, esse hominẽ sine peccato:
quod omnino non potest, nisi unus mediator
Dei & hominũ homo Christus Iesus, qui sine
peccato est cõceptus & partus. Nam cæteri ho
mines cũ peccato originali nascẽtes, testimo
nium, præuaricationis Adæ (etiã sine peccato
actuali existentes) portare noscuntur, secundũ
prophetã dicẽtẽ: Ecce enim in iniquitatib; cõce
ptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea.

Vt occiso Eduino Paulinus Cantium rediens, Rhofensis ecclesiæ præsulatum susceperit. Cap. XX.

AT uerò Eduinus, cùm decem & septem an
nis genti Anglorum, simul & Britonũ glo
riosissimè præesset, è quibus etiam rex ipse (ut
diximus) Christi regno militauit, rebellauit ad
uersus eum Carduella rex Britonum, auxiliũ
præbẽte illi Penda, uiro strenuissimo, de regio
genere Merciorum, qui & ipse ex eo tempore
gentis eiusdem regno annis uiginti & duobus
uaria sorte præfuit. Et conserto graui prælio in
campo, qui uocatur Hethfelth, occisus est Edui
nus die quarta iduum Octobris, anno Domini
cę incarnationis sexcentesimo tricesimotertio,
cum esset annorũ quadraginta & septẽ: eiusq;
totus uel interemptus, uel dispersus est exerci
tus. In quo etiam bello ante illum unus filius e
ius Osfrid, iuuenis bellicosus cecidit: alter Ed
frid necessitate cogente ad Pendã regem trãs
fugit, & ab eo postmodum regnãte Osiuualdo
contra fidem iurisiurandi, peremptus est. Quo
tẽpore maxima est facta strages in ecclesia, uel
gente Nord Humbrorum, maximè quòd unus
ex ducibus (à quibus acta est) paganus, alter
quia barbarus erat, pagano sæuior. Siquidem
Penda cum omni Merciorũ gente idolis dedi
tus, & Christiani erat nominis ignarus. At ue
rò Carduella quamuis nomẽ & professionem
haberet Christiani, adeò tamen erat animo ac
moribus barbarus, ut nec sexui quidem mulie
bri, uel innocuæ paruulorũ parceret ętati, quin
uniuersos atrocitate ferina morti per tormẽta
contraderet: multò tempore totas eorum pró
uincias debacchando peruagatus, ac totum ge
nus Anglorum Britanniæ finibus erasurum se
esse deliberans. Sed nec religioni Christianæ,
quæ apud eos exorta erat, aliquid impendebat
honoris. Quippe cùm usq; hodie moris sit Bri
tonum, fidem religionemq; Anglorum pro ni
hilo habere, neq; in aliquo eis magis communi
care quàm paganis. Allatum est autem caput
Eduini regis Eboracum, & illatũ postea in ec
clesiam beati Petri apostoli, quam ipse cœpit:
sed successor eius Osuualdus perfecit, ut suprà
docuimus. Positum est autem in porticu sancti
papæ Gregorij, à cuius ipse discipulis uerbum
uitæ susceperat. Turbatis itaq; rebus Nord Hũ
brorum huius articulo cladis, cũ nihil alicubi
præsidij nisi in fuga esse uideretur, Paulinus as
sumpta secum Edelburga regina, quam pridem
adduxerat, rediit Cantium nauigio, atq; ab Ho
norio archiepiscopo & rege Edulbaldo multũ
honorificè susceptus est. Venit autem illuc du
ce Basso, milite regis Eduini fortissimo, habẽs
secum Heanfredam filiam, & Vulcfream filiũ
Eduini: nec non & Iffi filium Osfridi filij eius,
quos postea mater metu Edboldi & Osuualdi
regum misit in Galliam, nutriendos regi Dec
berto: ibiq; ambo in infantia defuncti, & iuxta
honorẽ uel regijs pueris uel innocẽtibus Chri
sti cõgruũ in ecclesia sepulti sunt. Attulit quoq;

secum uasa preciosa Eduini regis perplura, in quibus & crucem magnam auream, & calicem aureum consecratum ad ministeriũ altaris, quę hactenus in ecclesia Cantij conseruata monstrãtur. Quo in tempore Rhofensis ecclesia pastorem minimè habebat; eo quòd Romanus præsul illius ad Honorium papam à Iusto archiepiscopo legatarius missus, absorptus fuerat fluctibus Italici maris, ac per hoc curam illius præfatus Paulinus inuitatione Honorij antistitis, & Eadbaldi regis suscepit, ac tenuit usq; dum & ipse suo tempore ad cœlestia regna, cum gloriosi fructu laboris ascendit: in qua ecclesia mories pallium quoq; quod à Romano papa acceperat, reliquit. Reliquerat autẽ in ecclesia sua Eboraci Iacobum Diaconum, uirum utiq; ecclesiasticum & sanctum, qui multo ex hinc tempore in ecclesia manẽs, magnas antiquo hosti predas docendo & baptizando eripuit. Cuius nomine uicus in quo maximè solebat habitare iuxta Cataractã, usq; hodie cognominatur. Qui quoniam cantãdi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodum pace, in prouincia crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticæ cantionis iuxta morem Romanorũ seu Cantuariorum, multis cœpit existere. Et ipse senex & plenus dierum, iuxta scripturas, patrum uiam secutus est.

SECVNDI LIBRI FINIS.

Ecclesiasticæ Historiæ gentis Anglorum, LIBER III.

Vt primi successores Eduini regis, & fidem suæ gentis prodiderint, & regnum. Porrò Osuualdus Christianissimus rex utrunque restaurauit. Caput I.

AT interfecto in pugna Eduino, suscepit pro illo regnum Deirorum (de qua prouincia ille generis prosapiam & primordia regni habuerat) filius patrui eius Elfrici, uocabulo Osrichus, qui ad prædicationem Paulini fidei erat sacramentis imbutus. Porrò regnum Berniciorũ (nã in has duas prouincias gens Nord Humbrorum antiquitus diuisa erat) suscepit filius Edelfridi, qui de illa prouincia generis & regni originem duxerat, nomine Eanfridus. Siquidẽ tempore toto quo regnauit Eduinus, filij præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna nobilitate iuuẽtute apud Scotos siue Pictos exulabãt: ibiq; ad doctrinã Scottorũ catechizati, & baptismatis gratia sunt recreati: qui ut mortuo rege inimico, patriã sunt redire permissi, accepit primus eorũ, quem diximus, Osrichus regnum Deirorum, secundus uerò Eanfridus regnum Berniciorum. Vterq; autem, ut terreni regni insulas fortitus est, ita sacramenta regni cœlestis, quibus initiatus erat, anathematizando perdidit, ac se priscis idololatrię sordibus polluendũ perdendumq; restituit. Nec mora, utrunq; rex Britonum Cedualla impia manu, sed iusta ultione peremit. Et primò quidem proxima æstate Osrichum, dum se in oppidi municipio temerarie obsedisset, erumpens subitò cum suis omnibus, imparatum cum toto exercitu deleuit. Deinde cum anno integro prouincias Nord Humbrorum non ut rex uictor possideret, sed quasi tyrannus seuiens disperderet, ac tragica cędę dilaceraret, Eanfridũ inconsultè ad se cum duodecim electis militibus postulandæ pacis gratia uenientem, simili sorte damnauit. Infaustus ille annus, & omnibus bonis exosus usq; hodie permanet, tam propter apostasiam regum Anglorum, quam fidei sacramentis se exuerant, quàm propter uesanam Britonici regis tyrãnidem. Vnde cunctis placuit, regum tempora computantibus, ut ablata de medio regum perfidorum memoria, idẽ annus sequẽtis regis, id est, Osuualdi, uiri Deo dilecti, regno assignaretur: quo, post occisionẽ fratris Eanfridi, superueniente cum paruo exercitu, sed fide Christi munito, infandus Britonum dux cum immensis illis copijs, quibus nihil resistere posse iactabat, interẽptus est, in loco qui lingua Anglorum Denises burna, id est, riuus Denisi uocatur.

Vt de ligno crucis, quod idem rex contra Barbaros pugnaturus erexerat, inter innumera sanitatum miracula quidam adolescens sit brachij languore curatus. Caput II.

OStenditur autẽ usq; hodie, & in magna ueneratione habetur locus ille, ubi uenturus ad hanc pugnam Osuualdus signum sanctę crucis erexit, ac flexis genibus Deum deprecatus est, ut in tãta rerum necessitate suis cultoribus cœlesti succurreret auxilio. Deniq; fertur, quia facta citato opere cruce ac fouea, præparata in qua statui deberet, ipse fide feruẽs hãc arripuerit, ac foueæ imposuerit, atq; utraq; manu erectam tenuerit, donec aggesto à militibus puluere terræ figeretur. Et hoc facto elata in altũ uoce, cuncto exercitui proclamauerit: Flectamus omnes genua, & Deum omnipotẽtem uiuum ac uerum in communi deprecemur, uti nos ab hoste superbo ac feroce, sua miseratione defendat. scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostræ bella suscepimus. Fecerũt omnes ut iusserat. Et sic incipiẽte diluculo in hostẽ progressi, iuxta meritum suæ fidei uictoria potiti sunt. In cuius loco orationis innumeræ uirtutes sanitatũ noscũtur esse patratæ, ad indiciũ uidelicet ac memoriã fidei regis. Nã & usq; hodie multi de ipso ligno sacrosanctæ crucis assulas excidere solent, quas cum in aquas miserint, eisq; languentes homines ac pecudes potauerint siue asperserint, mox sanitati restituuntur. Vocatur

catur locus ille lingua Anglorum Heofonfeld, quod dici potest Latinè, cœlestis cãpus, quod certo utiq; præsagio futurorum antiquitus nomen accepit: significãs nimirum quòd cœleste ibidem erigendum trophæum, cœlestis inchoãda uictoria, cœlestia usque hodie forent miracula celebranda. Est autẽ locus ille iuxta murum illum ad aquilonem, quo Romani quondam ob arcendos barbarorum impetus totam à mari usq; ad mare præcinxere Britãniam, ut suprà docuimus. In quo uidelicet loco consuetudinem multo iam tempore fecerant fratres Hagustaldensis ecclesiæ (quæ non longè abest) aduenientes omni anno, pridie quàm postea idem rex Osuualdus occisus est, uigilias pro salute animæ eius facere, plurimaq; psalmorum laude celebrata, uictimã pro eo manè sacræ oblationis offerre. Qui etiam crescente bona consuetudine, nuper ibidem ecclesia cõstructa atq; dedicata, sacratiorem & cunctis honorabilirem omnibus locum fecerunt. Nec immeritò: quia nullum, ut comperimus, fidei Christianæ signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquam hoc sacræ crucis uexillum nouus militiæ eductor dictante fidei deuotione, contra hostẽ immanissimum pugnaturus statueret. Nec abre est, unũ è pluribus, quæ ad hanc crucẽ patrata sunt, uirtutis miraculum narrare. Quidam è fratribus eiusdẽ Hagustaldensis ecclesiæ, nomine Bothelmus, qui nũc usq; supersit, ante paucos annos, dum incautus forte noctu in glacie incederet, repentè corruens brachiũ contriuit, ac grauissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari, ita ut ne ad eos quidem adducere ipsum brachium nullatenus dolore arcẽte ualeret. Qui cùm die quadam manè audiret unum de fratribus ad locum eiusdẽ sanctæ crucis ascendere dispositisse, rogauit ut aliquam sibi partem de illo ligno uenerabili rediẽs afferret: credere se dicẽs, quia per hoc donante Domino, salutem posset consequi. Fecit ille ut rogatus est, & reuersus ad uesperã, sedentibus iã ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de ueteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cum sedens ad mensam nõ haberet ad manum, ubi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinum suum. Et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore cum euigilaret, sensit, nescio quid frigidi suo lateri adiacere: admotaq; manu requirere quid esset, ita sanum brachium manumq; reperit, ac si nil unquam tanti languoris habuisset.

Vt idem rex postulans de gente Scottorum, acceperit Aidanum, eidemq; in insula Lindisfarnensi sedem episcopatus donauerit. Caput III.

IDem ergo Osuualdus, mox ubi regnũ suscepit, desiderans totam cui præesse cœpit gentẽ, fidei Christianę gratia imbui, cuius experimenta permaxima in expugnandis Barbaris iam ceperat, misit ad maiores natu Scottorũ, inter quos exulans ipse baptismatis sacramẽta cum his qui secum erant militibus consecutus erat, petens ut sibi mitteretur antistes, cuius doctrina ac ministerio gens, quam regebat Anglorũ Dominicæ fidei & dona disceret, & susciperet sacramenta. Neq; aliquãto tardius quod petijt, impetrauit: accepit namq; pontificem Aidanũ summę mansuetudinis & pietatis ac moderaminis uirum, habentemq; zelum Dei, quamuis nõ plenè secũdum scientiam. Namq; diem paschæ Dominicum more suæ gentis, cuius sæpius mẽtionem fecimus, à quartadecima luna usq; ad uicesimam obseruare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scottorum prouincia, & omnis natio Pictorum illo adhuc tempore paschæ Dominicum celebrabat, æstimans se in hac obseruantia sancti ac laude digni patris Anathonijs scripta secutum. Quod quidem an uerum sit, peritus quisq; facillimè cognoscit. Porrò gẽtes Scottorum, quæ in Australibus Hyberniæ insulæ partibus morabantur, iamdudum ad admonitionem Apostolicæ sedis antistitis pascha canonico ritu obseruare didicerũt. Veniente igitur ad se episcopo, rex locum sedis episcopalis in insula Lindisfarnensi, ubi ipse petebat, tribuit. Qui uidelicet locus accedente ac recedente reumate, bis quotidie instar insulæ, maris circunluitur undis, bis renudato litore contiguus terræ redditur: atq; eius admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans, ecclesiam Christi in regno suo multum diligenter ędificare ac dilatare curauit. Vbi pulcherrimo sæpè spectaculo contigit, ut euangelizante antistite, qui Anglorum linguam perfectè non nouerat, ipse rex suis ducibus ac ministris interpres uerbi existeret cœlestis: quia nimirũ tam longo exilij sui tempore linguam Scottorum iam plenè didicerat. Exinde cœpere plures per dies de Scottorum regione uenire in Britanniam, atq; illis Anglorum prouinciis quibus regnauit rex Osuualdus magna deuotione uerbum fidei prædicare, & credentibus gratiam baptismi, quicunque sacerdotali erant gradu prædíti, ministrare. Construebantur ergo ecclesiæ per loca, confluebant ad audiẽdum uerbum Dei populi gaudentes, donabantur munere regio possessiones & territoria ad instituẽda monasteria, imbuebantur præceptoribus Scottis paruuli Anglorum unà cum maioribus studijs, & obseruatione disciplinæ regularis. Nam monachi erant, maximè qui ad prædicandum uenerant. Monachus ipse episcopus Aidanus, ut pote de insula quę uocatur Hydestinatus: cuius monasterium in cunctis pene septentrionalium Scottorum & omnium Pictorum monasterijs non paruo tempore arcem tenebat, regendisq; eorum populis præerat: quę uidelicet insula adius quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, iamdudum monachis Scottorum tradita, eo quòd illis prædicantibus fidem Christi perceperunt.

Quando gens Pictorum fidem Christi susceperit. Caput IIII.

SIquidē anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimo quinto (quo tempore gubernaculum Romani imperij post Iustinianū Iustinus minor accepit) uenit de Hybernia presbyter & abbas habitu & uita monachi insignis, nomine Columbanus, in Britanniam, prædicaturus uerbum Dei prouincijs Septentrionalium Pictorum: hoc est, eis qui arduis atque horrentibus montium iugis ab australibus eorum sunt regionibus sequestrati. Namque ipsi australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo antè tempore (ut perhibent) relicto errore idololatriæ fidem ueritatis acceperant, prædicante eis uerbum Nynia episcopo reuerēdissimo & sanctissimo uiro de natione Britonum, qui erat Romę regulariter fidem & mysteria ueritatis edoctus: cuius sedem episcopatus, sancti Martini episcopi nomine, & ecclesia insignem (ubi ipse etiam corpore unà cum pluribus sanctis requiescit) iam nunc Anglorum gēs obtinet. Qui locus ad prouinciam Berniciorum pertinēs, uulgò uocatur Ad candidam casam, eo quòd ibi ecclesiam de lapide insolito Britonibus more fecerit. Venit autem in Britanniā Columbanus, regnante Pictis Bridio filio Meilochon, rege potentissimo, nono anno regni eius: gētemq; illam uerbo & exemplo ad fidem Christi conuertit. unde & præfatam insulam ab eis in possessionem monasterij faciendi acceperit. Neque enim magna est, sed quasi familiarum quinque, iuxta ęstimationem Anglorum, quam successores eius usque hodie tenent, ubi & ipse sepultus est, cùm esset annorum septuaginta septem, post annos circiter triginta & duos, ex quo ipse Britanniam prædicaturus adijt. Fecerat autem priusquā in Britanniam ueniret, monasteriū nobile in Hybernia, quod à copia roborum Dearmach lingua Scottorum, hoc est, campus roborum, cognominatur. Ex quo utroq; monasterio perplurima exin de monasteria per discipulos eius & in Britannia & in Hybernia propagata sunt: in quibus omnibus idem monasterium insulanū, in quo ipse requiescit corpore, principatū tenet. Habere autem solet ipsa insula rectorem semper abbatem presbyterū, cuius iurí & omnis prouincia & ipsi etiā episcopi ordine inusitato debeant esse subiecti, iuxta exemplum primi doctoris illius, qui non episcopus, sed presbyter extitit & monachus: de cuius uita & uerbis nō nulla à discipulis eius feruntur scripta haberi. Verum qualiscunque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quòd reliquit successores magna continētia, ac diuino amore regulariq; institutione insignes: in tempore quidem summę festiuitatis dubios circulos sequentes, utpote quibus longè ultra orbem positis, nemo synodalia Paschalis obseruantiæ decreta porrexerat, tantum ea quæ in propheticis, euangelicis & Apostolicis literis discere poterant, pietatis & castitatis opera diligenter obseruantes. Permansit autem huiusmodi obseruātia paschalis apud eos tempore non pauco, hoc est, usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimū sextum, per annos centum quinquaginta. At tunc ueniente ad eos reuerendissimo & sanctissimo patre & sacerdote Egbertho, de natione Anglorū, qui in Hybernia diutius exulauerat pro Christo, eratq; doctissimus in scripturis, & longæua uitæ perfectione eximius, correcti sunt per eum, & ad uerum canonicumq; paschę diem translati: quem tamen & antea nō semper in luna quartadecima cum Iudæis, ut quidam rebantur, sed in die quidē Dominica, alia tamen quàm decebat hebdomada, celebrabant. Sciebant enim (ut Christiani) resurrectionem Dominicam, quæ prima sabbati facta est, prima sabbati semper esse celebrandā: sed ut barbari & rustici, quando eadem prima sabbati, quæ nunc Dominica dies cognominatur, ueniret, minimè didicerant. Verum quia gratia charitatis feruere non omiserant, huius quoq; notitiā rei ad perfectum percipere meruerunt, iuxta promissum Apostoli dicentis: Et si quid aliter sapitis, & hoc quoq; uobis Deus reuelauit. de quo plenius in sequentibus suo loco dicendum.

De uita Aidani episcopi. Caput V.

AB hac ergo insula, ab horū collegio monachorū ad prouinciā Anglorū instituēdam, in Christo missus est Aidanus accepto gradu episcopatus, quo tēpore eidē monasterio Segenius abbas & presbyter præfuit: unde inter alia uiuendi documenta, saluberrimū abstinētię uel continētiæ clericis exemplū reliquit: cuius doctrinā id maximè commendabat omnibus, q̄ nō aliter quàm uiuebat cum suis, ipse docebat. Nihil enim huius mundi quęrere, nil amare curabat. Cuncta quę sibi à regibus uel diuitibus seculi donabantur, mox pauperibus qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta, & urbana & rustica loca: nō equorū dorso, sed pedū incessu uectus, nisi si maior forte necessitas compulisset, solebat. Quatenus ubicunq; alíquos, uel diuites uel pauperes incedēs aspexisset, cōfestim ad hos diuertens, uel ad fidei suscipiędæ sacramentū, si infideles essent, inuitaret: uel si fideles, in ipsa eos fide confortaret, atq; ad eleemosynas bonorumq; operum executionē & uerbis excitaret & factis. In tātum autē uita illius à nostri temporis segnicia distabat, ut omnes qui cum eo incedebant, siue adtonsi siue laici, meditari deberent: id est, aut legēdis scripturis, aut psalmis discendis operā dare. Hoc erat quotidianū opus illius, & omniū qui cum eo erāt fratrū, ubicūq; locorū deuenissent. Et si fortè euenisset (quod tamē rarò euenit) ut ad regis conuiuiū uocaretur, intrabat cū uno clerico aut duob. & ubi paululū refíciebatur, accelerabat ocyus ad legēdū cū suis, siue ad orandū exiuit. Cuius exēplis informati, tēpore illo, religiosi quiq;

quiq; uiri ac fœminæ, consuetudinē fecerūt per totū annū, excepta remissione quinquagesimę paschalis, quarta & sexta sabbati ieiuniū ad nonam usq; horam protelare. Nunquā diuitibus honoris siue timoris gratia, si qua deliquissent, rēticebat, sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus seculi pecuniam, exceptа solummodo esca, si quos hospitio suscepisset, unquam dare solebat: sed ea potius quæ sibi à diuitibus donaria pecuniarum largiębantur, uel in usus pauperū (ut diximus) dispergebat, uel ad redemptionem eorum qui iniustè fuerāt uenditi, dispensabat. Denię multos quos precio dato redemerat, redemptos postmodum suos discipulos fecit, atq; ad sacerdotalem usq; gradum erudiendo atq; instituendo prouexit. Ferunt autem, quia cùm de prouincia Scottorū rex Osuualdus postulasset antistitem, qui sibi suęq; genti uerbum fidei ministraret, missus fuerit primò alius austerioris animi uir: qui cùm aliquandiu genti Anglorum prædicans, nil proficeret, nec libēter à populo audiretur, redierit in patriam, atq; in cōuentu seniorum retulerit, quia nihil prodesse docendo genti ad quā missus erat, potuisset: eo quòd essent homines indomabiles, & duræ ac barbaræ mentis. At illi, ut perhibent, tractatum magnū in cōcilio quid esset agendum, habere cœperunt: desiderantes quidem genti quam petebant, salutem esse, sed non recepto quem miserant prædicatore dolentes. Tunc ait Aidanus (nam & ipse concilio intererat) ad eum de quo agebatur sacerdotē: Videtur mihi frater, quia durior iusto indoctis auditoribus fuisti, & non eis iuxta apostolicam disciplinam primò lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti uerbo Dei ad capienda perfectiora, & ad facienda sublimiora Dei præcepta sufficerent. Quo audito, omniū qui consedebant, ad ipsum ora & oculi conuersi, diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum esse dignū episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos & indoctos mitti debere decernunt: qui gratia discretionis, quæ uirtutum mater est, ante omnia probatur imbutus: sicq; illū ordinantes ad prędicandum miserunt. Qui ubi tempus accepit, sicut prius moderamine discretionis, ita postmodum & cæteris uirtutibus ornatus apparuit.

De religione ac pietate miranda Osuualdi regis. Caput VI.

HVius igitur reuerēdissimi antistitis doctrina, rex Osuualdus cum ea cui præerat gente Anglorū instítutus, nō solùm incognita progenitoribus suis regna cœlorum sperare didicit: sed & regna terrarum pluſquam ullí maiorum suorum ab eodem uno omnipotenti Deo, qui fecit cœlum & terram, consecutus est. Denię omnes nationes & prouincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas (id est, Britonum, Pictorum, Scottorum, Anglorum) diuisæ sunt, in ditione accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominus, quod mirum dictu est, pauperibus & peregrinis semper humilis, benignus & largus fuit. Denię fertur, quòd tempore quodam, cùm die sancto Paschæ cum præfato episcopo consedisset ad prandium, positusq; esset in mensa coram eo discus argenteus regalibus epulis refertus, iamq; essent manus ad panem benedicendum missuri, intrasse subitò ministrū ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, & indicasse regi, quia multitudo pauperū undecunq; adueniens maxima per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ à rege. Qui mox dapes sibimet appositas deferri pauperibus, & discum cōfringi, atq; eisdem minutatim diuidi præcepit. Quo uiso, pontifex qui assidebat, delectatus tali facto pietatis, apprehendit dexteram eius, & ait: Nunquam inueteraſcat hæc manus. Quod & ita iuxta uotum benedictionis eius prouenit. Nam cùm interfecto illo in pugna manus cū brachio à cætero essent corpore refectæ, contigit ut hactenus incorruptæ perdurent. Denię in urbe regia, quæ à regina quondam uocabulo Bebba cognominatur, loculo inclusæ argēteo in ecclesia S. Petri seruantur, ac digno à cunctis honore uenerantur. Huius industria regis Deirorum & Bernicíorum prouinciæ, quæ eatenus ab inuicem discordabant, in unā sunt pacem, & uelut unum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Eduini regis ex sorore Acha: dignumq; fuit, ut tantus præcessor talem haberet de sua consanguinitate & religionis hæredem, & regni.

Vt prouincia Occidentalium Saxonum uerbum Dei prædicante Byrino susceperit, & de successoribus eius Agilberchto & Eleutherio. Cap. VII.

EO tempore gens Occidentalium Saxonū, qui antiquitus Geuisse uocabantur, regnante Cynigilso, fidem Christi suscepit. Prædicante illis uerbum Byrino episcopo, qui cum consilio papæ Honorij uenerat in Britanniā, promittens quidē se illo præsente in intimis ultra Anglorū partibus, quo nullus doctor præcessisset, sanctę fidei semina esse sparsurum. Vnde & iussu eiusdem pontificis per Asteriū Genuensem episcopum in episcopatus consecratus est gradum. Sed in Britāniam perueniens, ac primum Geuissorum gentem ingrediens, cùm omnes ibidem paganissimos inueniret, utilius esse ratus est, ibi potius uerbum Dei prædicare, quàm ultrà progrediens, eos quibus prædicaré deberet, inquirere. Itaq; euangelizante illo in præfata prouincia, cū rex ipse catechizatus fonte baptismi cum sua gente ablueretur, contigit tunc temporis sanctissimum ac uictoriosissimum regem Nord Humbrorum Osuualdum assuisse, eumq; de lauacro exeuntem suscepisse, ac pulcherrimo prorsus & Deo dignus consortio, cuius erat filiā accepturus in cōiugē, ipsum prius secunda generatione Deo dedicatū sibi accepit in filium. Donauerūt ergo ambo reges eidē episcopo ciuitatē, quæ uocatur Dorcinca, ad faciē-

dam inibi sedem episcopalem, ubi factis dedicatisq; ecclesijs, multisq; ad Dominum pro eius labore populis aduocatis, migrauit ad Dominū: sepultusq; in eadem ciuitate, & post annos multos Hedde episcopatum agente, translatus inde in Ventam ciuitatem, atq; in ecclesia beatorum apostolorum Petri & Pauli positus est. Defuncto autem & rege, successit in regnum filius eius Cenuualch, qui & fidem & sacramenta regni cœlestis susscipere renuit, & non multo post etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendam regis Merciorū, quam duxerat, aliam accepit uxorem. Ideoq; bellō petitus, ac regno priuatus ab illo, secessit ad regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna: apud quem triennio exulans fidem cognouit, ac susscepit ueritatem. Nam & ipse apud quem exulabat rex, erat uir bonus, & bona ac sancta sobole felix, ut in sequentibus docebimus. Cùm uerò restitutus esset in regnum Cenuualch, uenit in prouinciam de Hybernia Pontifex quidam, nomine Agilbertus, natione quidem Gallus, sed tamen legendarum gratia scripturarum in Hybernia non paruo tempore demoratus: coniunxitq; se regi, sponte ministerium prædicandi assumens, cuius eruditionem atque industriam uidens rex rogauit eum, accepta ibi sede episcopali, suæ gentis manere pontificem: qui precibus eius annuens, multis annis eidē genti sacerdotali iure præfuit. Tandem rex, qui Saxonum linguam tantùm nouerat, pertæsus barbaræ loquelæ, subintroduxit in prouinciam alium suæ linguæ episcopum, uocabulo Vuini, & ipsum in Gallia ordinatū: diuidensq; in duas parochias prouinciam, huic in ciuitate Venta, quæ à gente Saxonum Vintanceastir appellatur, sedem episcopalem tribuit. Vnde offensus grauiter Agilbertus, quòd hoc ipso inconsulto ageret rex, rediit in Galliā, & accepto episcopatu Parisiacæ ciuitatis, ibidem senex & plenus dierum obiit. Non multis autem annis post abscessum eius à Britannia transactis, pulsus est Vuini ab eodem rege de episcopatu: qui secedens ad regem Merciorū, uocabulo Vulfheri, emit precio ab eodem sedem Londoniæ ciuitatis, eiusq; episcopus usq; ad uitæ suæ terminum mansit. Sicq; prouincia Occidentalium Saxonum tempore non pauco absque præsule fuit. Quo etiam tempore rex præfatus ipsius gentis grauissimis regni sui damnis sæpissimè ab hostibus afflictus, tandem ad memoriam reduxit, quòd eum quem prídē perfidia regno depulerit, fide agnita Christi in regnum reuocauerit: intellexitq; quòd etiam tunc destituta pontifice prouincia, recte pariter diuino fuerit destituta præsidio. Misit ergo legatarios in Galliam ad Agilbertum, submissa illum satisfactione deprecans ad episcopatum suæ gentis redire. At ille se excusans, & eò uenire non posse contestans, quia episcopatu propriæ ciuitatis ac parochiæ teneretur astrictus. Ne tamen obnixè petenti nil ferret auxilij, misit pro se illò presbyterum Eleutherium nomine, nepotem suum, qui ei si uellet, ordinaretur episcopus, dicēs, quòd ipse eum dignum esse episcopatu iudicaret. Quo honorifice à populo & à rege susceptо, rogauerunt Theodorum tunc archiepiscopum Dorouernensis ecclesiæ, ipsum sibi antistitem consecrari: qui consecratus in ipsa ciuitate, multis annis episcopatum Geuissorum ex synodica sanctione solus sedulo moderamine gessit.

Vt rex Cantuariorum Earconbertus idola destrui præcepit, & de filia eius Eartongatha, & propinqua eius Edelburg sacratis Deo uirginibus. Cap. VIII.

ANno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quadragesimo, Eadbaldus rex Cantuariorum transiens ex hac uita, Earconberto filio regni gubernacula reliquit: quę ille susceptа uiginti quatuor annis & aliquot mensibus nobilissimè tenuit. Hic primus regum Anglorum in toto regno suo idola relinqui ac destrui, simul & ieiunium quadraginta dierum obseruari, principali auctoritate præcepit. Quæ ne facile à quopiam possent contemni, in transgressores dignas & competentes punitiones proposuit. Cuius filia Eartongatha, ut condigna parenti soboles, magnarum fuit uirgo uirtutum, indesinenter semper seruiens Deo in monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab abbatissa nobilissima, uocabulo Fara, in loco qui dicitur Brige. Nam eo tempore necdum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Britannia monasticæ conuersationis gratia Francorum uel Galliarum monasteria adire solebant, & filias suas eisdem erudiendas, ac sponso cœlesti copulandas mittebant: maximè in Brige & in Cale, & in Andilegum monasterio. inter quas erat Sedrido filia uxoris, Annæ regis Orientalium Anglorū, cuius suprà meminimus, & filia naturalis eiusdem regis Edelburg: utraq; cum esset peregrina, præ merito uirtutum eiusdem monasterij Brigensis est abbatissa constituta. Cuius regis filia maior Sexburg, uxor Earconberti regis Cantuariorum, habuit filiam Eartongatham, de qua sumus dicturi. Huius autem uirginis Deo dedicatæ, multa quidem ab incolis loci illius solent opera uirtutum & signa miraculorum usque hodie narrari. Verùm nos de transitu tantū illius, quo cœlestia regna petijt, aliquid breuiter dicere sufficiat. Imminente ergo die suæ uocationis, cœpit circumire in monasterio casulas infirmarum Christi famularū, earumq; maximè quæ uel ætate prouecta, uel probitate erant morum insigniores, quarum se omnium precibus humiliter commendans, obitum proximè suum, quem reuelatione didicerat, nō celabat esse futurum: quam uidelicet reuelationē huiusmodi esse perhibebat: Vidisse sese albatorum cateruam hominū idem monasterium intrare, hosq; à se interrogatos quid quererēt, aut quid ibi uellent, respondisse, quòd ob hoc illò fuerint destinati, ut aureū illud numisma, quod eò de

eò de Cantio uenerat, secū assumerent. Ipsa autem nocte, in cuius ultima parte, id est, incipiente aurora, præsentis mundi tenebras transiens, supernam migrauit ad lucē, multi de fratribus eiusdem monasterij, qui alijs erant in ædibus, iam manifestè se concentus angelorum psallentium audisse referebant, & sonitum quasi pluri mæ multidinis monasterium ingredientis. Vnde mox egressi dignoscere quid esset, uiderunt lucem cœlitus emissam fuisse permaximā, quæ sanctam illam animam carnis uinculis absolutam ad æterna patriæ cœlestis gaudia deducebat. Addunt & alia, quæ in ipsa nocte in monasterio eodem diuinitus fuerint ostensa miracula: sed hæc nos ad alia tendētes suis narrare permittimus. Sepultum est autem corpus uenerabile uirginis & sponsæ Christi in ecclesia beati protomartyris Stephani: placuitq; post diē tertium, ut lapis quo monumentum tegebatur, amoueretur, & altius in ipso loco reponeretur, quod dum fieret, tantæ fragrantiæ suauitas abimis ebulliuit, ut cunctis qui astabant fratribus & sororibus, quasi opobalsami cellaria esse uiderentur aperta. Sed & matertera eius, de qua diximus Edelburga, & ipsa Deo dilectam perpetuæ uirginitatis gloriam in magna corporis cōtinentia seruauit, quæ cuius esset uirtutis magis post mortem claruit. Cùm enim esset abbatissa, cœpit facere in monasterio suo ecclesiam in honorem omnium apostolorum, in qua suū corpus sepeliri cupiebat. Sed cum opus idem ad medium fermè esset perductum, illa ne hoc perficeret, morte prærepta est, & in ipso ecclesiæ loco ubi desiderabat, cōdita. Post cuius mortem fratribus alia magis curantibus, intermissum est hoc ædificium annis septem, quibus cō pletis, statuerunt ob nimietatem laboris huius structuram funditus relinquere: ossa uerò abbatissæ illo de loco eleuata, in ecclesiam quæ esset perfecta ac dedicata, transferre. Et aperientes sepulchrum eius, ita intemeratum corpus inuenere, ut à corruptione concupiscentiæ carnalis erat immune, & ita denuò lotum, atque alijs uestibus indutum, transtulerunt illud in ecclesiam beati Stephani martyris: cuius uidelicet natalis ibi in magna gloria solet celebrari, die nonarum Iuliarum.

Vt in loco in quo occisus est rex Osuualdus, crebra sanitatū miracula facta: utq; ibi primò iumentum cuiusdam uiantis, ac deinde puella paralytica sit curata. Caput IX.

REgnauit autē Osuualdus rex Christianissimus Nord Humbrorū nouem annos, annumerato etiā illo anno, quē & feralis impietas regis Britonū, & apostasia demēs regū Anglorum detestabilē fecerat. Siquidē (ut suprà docuimus) uno animo omniū cōsensu firmatū est, ut nomē & memoria apostatarū de catalogo regū Christi annorū prorsus aboleri deberet, neq; aliquis regno eorū annus adnotari. Quo cōpleto annorū curriculo occisus est, cōmisso graui prælio, ab eadem gente pagana, paganoq; rege Merciorū, à quo & prædecessor eius Eduinus perēptus fuerat, in loco qui lingua Anglorū nūcupatur Maserfelth, anno ætatis suæ trigesimo octauo, die quinto mensis Augusti. Cuius quanta fides in Deum, quæ deuotio mentis fuerit id post mortem uirtutū miraculis claruit. Namq; in loco ubi pro patria dimicās, à paganis interfectus est, usq; hodie sanitates infirmorū, & hominum & pecorū celebrari nō desinunt. Vnde cōtigit, ut puluerē ipsum, ubi corpus eius in terram corruit, multi auferentes, & in aquam mittentes, suis per hoc infirmis multū cōmodi afferrēt: qui uidelicet mos adeò increbuit, ut paulatim ablata exinde terra, fossam ad mensuram staturæ uirilis altā reddiderit. Nec mirandū in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper dum uiueret, infirmis & pauperibus cōsulere, & eleemosynas dare, opē ferre nō cessabat. Et multa quidem in loco illo, uel de puluere loci illius facta uirtutum miracula narrantur: sed nos duo tantū, quæ à maioribus audiuimus, referre satis duximus. Non multo post interfectionē eius exacto tēpore contigit, ut quidam equo sedens iter iuxta locū ageret illū, cuius equus subitò lassescere, cōsistere, caput in terram declinare, spumas ex ore dimittere, & augescētē dolore nimio in terrā cœpit ruere: desiluit eques, & stramine substrato cœpit expectare horam, qua aut melioratū reciperet iumentū, aut relinqueret mortuū. At ipsum diu graui dolore uexatum, cùm diuersas in partes se torqueret, repentè uolutando deuenit in illud loci, ubi rex memorabilis occubuit. Nec mora, quiescēte dolore cessabat ab insanis membrorū motibus, & consueto equorū more, quasi post lassitudinem in diuersum latus uicisim sese uoluere, statimq; exurgens quasi sanus per omnia uireta herbarum auidius carpere cœpit: quo ille uiso, ut uir sagacis ingenij, intellexit aliquid miræ sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse. Et posito ibi signo, non multo pòst ascendit equū, atq; hospitium quò proposuerat, accessit: quò dum aduenisset, inuenit puellam ibi neptem patrisfamilias longo paralysis morbo grauatam. Et cùm familiares domus illius, de acerba puellę infirmitate ipso presente quererentur, cœpit dicere ille de loco ubi caballus suus esset curatus. Quid multa? imponentes carro, duxerunt ad locum illum, ibidemq; deposuerunt. At illa posita in loco, obdormiuit parumper, & ubi euigilauit, sanatā se ab illa corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lauit faciē, crines cōposuit, caput linteo cooperuit, & cū his qui se adduxerāt, sana pedibus incedēdo reuersa est.

Vt puluis illius contra ignem ualuerit. Caput X.

EO tempore uenit alius quidam de natione Britonum (ut ferunt) iter faciens iuxta ipsum locū, in quo præfata erat pugna completa: & uidit unius loci spacium cætero campo uiri-

uiridius ac uenustius, cœpitq; sagaci animo cõ/
iscere, quòd nulla esset alia causa insolitæ illo in
loco uiriditatis, nisi quòd ibidem sanctior cæte
ro exercitu uir aliquis fuisset interfectus. Tulit
itaq; de puluere terræ illius secum, illigans in
linteo, cogitans quod futurum erat, quia ad me
delam infirmantium idem puluis proficeret: &
pergens itinere suo, peruenit ad uicum quen/
dam uespere, intrauitq; in domum in qua uicini
cœnantes epulabantur, & susceptus à dominis
domus, resedit & ipse cum eis ad conuiuiũ, ap/
pendens linteolum cum puluere quem attule/
rat in uno poste parietis. Cumq; diutius epulis
atq; ebrietati uacarent, accenso grandi igne in
medio, contigit uolantibus in altum scintillis,
culmen domus quod erat uirgis contextum at/
que fœno tectum, subitaneis flammis impleri.
Quod cùm repentè cõuiuę terrore confusi con
spicerent, fugerunt foràs nihil ardenti domui,
iamiamq; perituræ prodesse ualentes. Consum
pta ergo domo flammis, postis solummodo, in
quo puluis ille inclusus perdebat, tutus ab igni
bus & intactus remansit. Qua uisa uirtute mira
ti sunt ualde, & perquirentes subtilius inuene-
runt, quòd de illo loco adsumptus erat puluis,
ubi regis Osuualdi sanguis erat effusus. Quibus
patefactis ac diffamatis longè lateq; miraculis,
multi locum frequẽtare illum, & sanitatum ibi
gratiam capere sibi suisq; cœperunt.

Vt super reliquias eius lux cœlestis tota nocte fleterit, & ut per eas sint dæmoniaci curati.
Caput XI.

INter quæ nequaquam silentio prætereundũ
reor, quid uirtutis ac miraculi cœlestis fuerit
ostensum, cùm ossa eius inuẽta, atq; ad eccleſiã,
in qua nunc seruantur, translata sunt. Factũ est
autem hoc per industriam reginæ Merciorum
Offridæ, quæ erat filia fratris eius Osuuini, qui
post illum regni apicẽ tenebat, ut in sequenti/
bus dicemus. Est monasteriũ nobile in prouin/
cia Lindisi, nomine Beardanẽ, quod eadem re
gina cum uiro suo Adilredo multum diligebat,
uenerabatur, excolebat, in quo desiderabat ho
noranda patrui sui ossa recondere. Cumq; ue/
nisset carrum, in quo eadem ossa ducebantur,
incumbente uespera, in monasterium præfatũ
noluerunt ea, qui erant in monasterio, libenter
excipere: quia etsi sanctum eum nouerant, ta/
men quia de alia prouincia ortus fuerat, & su/
per eos regnum acceperat, ueteranis eum odijs
etiam mortuum insequebantur. Vnde factum
est, ut ipsa nocte reliquiæ allatæ foris permane/
rent, tentorio tamen maiore supra carrũ in quo
inerant extenso: sed miraculi cœlestis ostentio,
quàm reuerenter ea suscipienda à cunctis fideli
bus esset, patefecit. Nam tota ea nocte colum
na lucis à carro illo ad cœlum usq; porrecta, om
nibus penè eiusdem Lindissæ prouinciæ locis
conspicua stabat. Vnde mane facto fratres mo-
nasterij illius, qui pridie abnuerant, diligenter
ipsi petere cœperunt, ut apud se eædem sanctæ
ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Tota igi-
tur ossa intulerunt in thecam, quam in hoc præ
parauerant, atq; in ecclesia, iuxta honorem con
gruum, posuerunt: & ut regia uiri sancti perso/
na memoriam haberet æternam, uexillum eius
super tumbam ex auro & purpura compositũ
apposuerunt, ipsamq; aquam in qua lauerũt os-
sa, in angulum sacrarij fuderunt. Ex quo tempo
re factum est, ut ipsa terra quæ lauacrum uene/
rabile susceperit, ad abigendos ex obsessis corpo
ribus dæmones, gratiæ salutaris haberet effe/
ctum. Deniq; tempore sequẽte, cùm præfata re-
gina in eodem monasterio moraretur, uenit ad
salutandam eam abbatissa quædam uenerabi-
lis, quæ usq; hodie superest, uocabulo Edilhilt,
soror utrorum sanctorũ Edeluuini & Aldeuui/
ni: quorum prior episcopus in Lindisi prouin/
cia, secũdus erat abbas in monasterio, quod uo
catur Peartaneu, à quo non longè & illa mona
sterium habebat. Quum ergo ueniens illuc lo-
queretur cum regina, atque inter alia sermone
de Osuualdo exorto diceret, quòd & ipsa lucẽ
ipsa nocte illa supra reliquias eius ad cœlũ usq;
altam uidisset: adiecit regina, quòd de puluere
pauimenti in quo aqua lauacri illius effusa est,
multi iam sanati essent infirmi. At illa petit sibi
portionem puluis salutiferi dari, & accipiens
illigatum panno condidit in capsella, & redijt.
Transacto autem tempore aliquanto, cùm es/
set in suo monasterio, uenit illuc quidã hospes,
qui solebat nocturnis sæpius horis repentè ab
immundo spiritu grauissimè uexari: qui quum
benignè susceptus, post cœnam in lecto mem/
bra posuisset, subitò à diabolo arreptus, incla/
mare, dentibus frendere, spumare, & diuersis
motibus cœpit membra torquere. Cumq; à nul
lo uel teneri uel ligari potuisset, cucurrit mini/
ster, & pulsans ad ostium nunciauit abbatissæ.
At illa aperiens ianuam monasterij, exiuit ipsa
cum una sanctimonialium fœminarum ad locũ
uirorum, & euocans presbyterum, rogauit se/
cum uenire ad patientem. Vbi cùm uenientes
uiderent multos affuisse, qui uexatum tenere,
& motus eius insanos comprimere conati ne/
quaquam ualebant, dicebat presbyter exorcis/
mum, & quæcunq; poterat, pro sedando miseri
furore, agebat: sed nec ipse, quamuis multum
laborans, proficere aliquid ualebat. Cumq; nil
salutis furenti superesse uideretur, repentè ue/
nit in mentem abbatissæ puluis ille prefatus: ista
timq; iussit ire ministram, & capsellam in qua
erat adducere. Et cùm illa afferẽs quæ iussa est,
intraret atriũ domus, in cuius interioribus dæ-
moniosus torquebatur, contiçuit ille subitò, &
quasi in somnũ laxatus deposuit caput, mẽbra
in quietẽ omnia composuit. Cõticuere omnes,
intentiq; ora tenebant, quẽ res exitum haberet,
solicitè expectantes. Et post aliquantum horæ
spaciũ resedit qui uexabatur, & grauiter suspi/
rans, Modò, inquit, sanũ sapio: recepi enim sen-
sum animi mei. At illi sedulò scisciabãtur, quo
modo hoc cõtigisset: qui ait, Mox ut uirgo hæc
cũ capsella quã portabat, appropinquauit atrio
domus

domus huius, discessere omnes qui me preme/
bant spiritus maligni, & me relicto, nusquam
comparuerũt. Tunc dedit ei abbatissa portiun/
culam de puluere illo, & sic data oratione à
presbytero noctem illam quietissimam duxit:
neque aliquid ex toto nocturni timoris aut ue/
xationis ab antiquo hoste pertulit.

Vt ad tumbam eius sit puerulus à febre curatus.
Caput XII.

SEquente dehinc tempore fuit in eodem mo/
nasterio puerulus quidam, longo febriũ in/
commodo grauiter uexatus: qui cùm die qua/
dam solicitus horam accessionis expectaret, in
gressus ad eum quidã de fratribus: Vis, inquit,
mi nate, doceam te quomodo cureris ab huius
molestia languoris? Surge, inquit, ingredere ec
clesiam, & accedens ad sepulchrum Osuualdi,
ibi reside, & quietus manens adhære tumbæ: ui
de ne exeas inde, nec de loco mouearis, donec
hora recessionis febrium transierit, tunc ipse in
trabo, & educam te inde. Fecit ut ille suaserat:
sedentemq; eum ad tumbam, sancti infirmitas
tangere nequaquã præsumpsit, quoniam in tan
tum timens aufugit, ut nec secunda die, nec ter-
tia, nec unquam exinde eum auderet continge-
re. Quod ita esse gestum, qui referebat mihi fra-
ter inde aduenies adiecit, quòd eo adhuc tem
pore quo mecum loquebatur, superesset in eo/
dem monasterio iam iuuenis ille, in quo tunc
puero factum erat hoc miraculũ sanitatis. Nec
mirãdum preces regis illius iam cum domino
regnantis multum ualere apud eum, qui tem/
poralis regni quondam gubernacula tenens,
magis pro æterno regno semper laborare ac de
precari solebat. Deniq; ferunt, quia à tempore
matutinæ laudis sæpius ad diem usq; in oratio/
nibus perstiterit, atq; ob crebrum morem oran
di, siue gratias agendi Domino, semper ubicun
que sedens supinas super genua sua manus ha/
bere solitus sit. Vulgatum est autem, & in con-
suetudinem prouerbij uersum, quòd etiam in-
ter uerba orationis uitam finierit. Namq; cum
armis & hostibus circunseptus, iamiamq; uide
ret se esse perimendum, orauit ad Dominũ pro
animabus exercitus sui. unde dicunt in prouer
bio: Deus miserere animabus, dixit Osuualdus
cadens in terram. Ossa illius translata & condi
ta sunt in monasterio quod diximus. Porrò ca/
put & manus cum brachijs à corpore præcisas,
iussit rex qui occiderat, in stipitibus suspendi.
Quò post annũ deueniens cum exercitu succes
sor regni eius, Osuuinus abstulit ea, & caput
quidẽ in cœmiterio Lindisfarnensis ecclesiæ, in
regia uerò ciuitate manus cũ brachijs cõdidit.

Vt in Hybernia sit quidam à mortis articulo per eius reliquias reuocatus. Cap. XIII.

NEc solùm inclyti fama uiri Britanniæ fines
lustrauit uniuersos, sed etiam trans Ocea/
num longè radios salutiferæ lucis spargẽs, Ger
maniæ simul & Hyberniæ partes attigit. Deni/
que reuerendissimus antistes Acca solet refer
re, quia cùm Romam uadens apud sanctissimũ
Frisonum gentis episcopum Vuillibrordum
cum suo antistite Vuilfrido moraretur, crebrò
eum audiret, quę de mirandis reliquijs eiusdem
reuerendissimi regis in illa prouincia gesta fue
rint, narrare. Et in Hybernia cùm presbyter ad
huc peregrinam pro æterna patria duceret ui/
tam, rumorem sanctitatis eius, in ea quoq; insu
la longè lateq; iam percrebuisse ferebat: è qui/
bus unum quod inter alia retulit miraculum,
præsenti nostræ historiæ inserendum credidi/
mus. Tempore, inquit, mortalitatis quę Britã/
niam Hyberniamq; lata strage uastauit, percus-
sus est eiusdem clade pestis inter alios scholasti
cus quidam de genere Scottorum, doctus qui/
dem uir studio literarum, sed erga curam perpe
tuæ suæ saluationis nil omnino studij & indu/
striæ gerens: qui cùm se morti proximum uide/
ret, timere cœpit & pauere, ne mox mortuus
ob merita scelerum ad inferni claustra rapere/
tur: clamauitq; quum essem in uicino positus, et
inter ęgra tremẽs suspiria, flebili uoce talia me/
cum querebatur: Vides, inquit, quia iam cre/
scente corporis molestia ad articulum subeun
dæ mortis compellor: nec dubito me post mor/
tem corporis statim ad perpetuam animæ mor
tem rapiendum, ac infernalibus subdendũ esse
tormentis, qui tempore non pauco inter studia
diuinæ lectionis uitiorum potius implicamen/
tis, quàm diuinis solebã seruire mandatis. Ineſt
autem animo (si mihi pietas diuina aliqua uiuẽ
di spacia donauerit) uitiosos mores corrigere,
& ad imperium diuinæ uoluntatis totam ex in
tegro mentem uitamq; transferre. Verùm no/
ui, non hoc esse meriti mei, ut inducias uiuendi
uel accipiam, uel me accepturum esse confidã,
nisi forte misero mihi & indigno uenia per au/
xilium eorum, qui illi fideliter seruierunt, pro-
piciari dignatus fuerit. Audiuimus enim, & fa
ma est celeberrima, quòd fuerit in gente uestra
rex mirandæ sanctitatis, uocabulo Osuualdus,
cuius excellentia fidei & uirtutis etiam post
mortem uirtutum frequentium operatione cla
ruerit: precorq; si aliquid reliquiarum illius pe/
nes te depositũ habeas, afferas mihi, si forte mi/
hi Dominus per eius merita misereri uoluerit.
At ego respondi: Habeo quidẽ de ligno, in quo
caput eius occisi à paganis infixum est, & si fir/
mo corde credideris, potest diuina pietas per
tanti meritum uiri & huius uitæ spacia longio/
ra concedere, & ingressu te uitæ perennis di-
gnum reddere. Nec moratus ille, integram se
in hoc habere fidem respondebat. Tunc bene-
dixi aquam, & assulam roboris præfati immit/
tens, obtuli ægro potandam. Nec mora, melius
habere cœpit, & conualescens ab infirmitate
multo deinceps tempore uixit, totoq; ad Deũ
corde & opere conuersus, omnibus ubicunque
perueniebat clementiam pij conditoris,
& fidelis eius famuli gloriã prædicabat.

Vt de/

Vt defuncto Paulino, Thamar pro eo Rhofensis ecclesiæ præsulatum susceperit: & de humilitate mirabili Osuini, qui ab Osiuu crudeli cæde peremptus est.
Caput XIIII.

TRanslato ergo ad cœlestia regna Osualdo, suscepit regni terrestris sedē pro eo frater eius Osuuin, iuuenis triginta circiter annorum, & per annos uiginti octo laboriosissimè tenuit. Impugnatus uidelicet à pagano rege Penda, & ab ea quæ fratrem eius occiderat pagana gente Merciorum, & à filio quoque suo Alcfrido, necnon & à fratruo, id est, fratris sui qui ante eum regnauit filio Adilualdo, cuius anno secundo, hoc est, ab incarnatione Dominica, anno sexcentesimo quadragesimo quarto, reuerendissimus pater Paulinus quondam qui dem Eboracensis, sed tunc episcopus Rhofensis ciuitatis, transijt ad Dominum sexto Iduum Octobrium die. Qui decem & nouem annos, & menses duos, & uiginti unum dies episcopatum tenuit: sepultusq; est in secretario beati apostoli Andreæ, quod rex Edilbertus à fundamentis in eadem Rhofi ciuitate construxit. In cuius locum Honorius archiepiscopus ordinauit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorū, sed uita & eruditione antecessoribus suis æquandum. Habuit autem Osuuin primus regni sui temporibus consortem regię dignitatis, uocabulo Osuuini, de stirpe regis Eduini, hoc est, filium Osrici, de quo suprà retulimus, uirum eximiæ pietatis & religionis, qui prouinciæ Deirorum septem annis in maxima omniū rerum affluentia, & ipse amabilis omnibus præfuit. Sed nec cū eo ille, qui cæteram Transhumbranæ gentis partem ab Aquilone, id est, Berniciorum prouinciam regebat, habere pacem potuit, quin potius ingraue scentibus causis dissensionum miserrima hunc cędę peremit. Siquidem cōgregato contra inuicem exercitu, cùm uideret se Osuuinus cum illo qui plures habebat auxiliarios non posse bello confligere, ratus est utilius tunc dimissa intentione bellandi seruari se ad tēpora meliora. Remisit ergo exercitum, quem congregauerat, ac singulos domū redire præcepit à loco, qui uocatur Uuilfares Duun, id est, mons Uuilfari, & est à uico Catractone decem fermè millia passuum cōtra solstitialem occasum secretus. Diuertitq; ipse cum uno tantū milite suo fidelissimo nomine Condheri celandus in domo comitis Hunualdi, quē etiam ipsum sibi amicissimum autumabat. Sed heu proh dolor longè aliter erat. Nam ab eodem comite proditum eum Osuuino cum præfato ipsius milite per præfectum suum Ediluinū detestanda omnibus morte interfecit. Quod factum est die tertiadecima kalendarum Septēbrium, anno regni eius nono, in loco qui dicitur Ingethlingum, ubi postmodum castigandi huius facinoris gratia monasteriū cōstructum est, in quo pro utriusq; regis & occisi uidelicet, & eius qui occidere iussit, animæ redemptione quotidie Domino preces offerri deberēt. Erat autem rex Osuuinus & aspectu uenustus, & statura sublimis, & affatu iucundus, & moribus ciuilis, & manu omnibus nobilibus simul atque ignobilibus largus. Vnde contigit ut ob regiā eius & animi & uultus, & meritorum dignitatem ab omnibus diligeretur, & undiq; ad eius ministerium de cunctis propè prouincijs uiri etiam nobilissimi concurrerent. Cuius inter cęteras uirtutis & modestium, & (ut ita dicā) spe cialis benedictionis glorias etiam maxima fuisse fertur humilitas, ut uno probare sat erit exemplo. Donauerat equum optimum antistiti Aidano, in quo ille quamuis ambulare solitus, uel amnium fluenta transire, uel si alia quelibet necessitas insisteret, uiam peragere posset: cui cùm paruo interiecto tempore pauper quidā occurreret, eleemosynam petens, desiliens ille præcepit equū, ita ut erat stratus regaliter pauperi dari: erat enim multum misericors & cultor pauperum, ac uelut pater miserorum. Hoc cùm regi esset relatum, dicebat episcopo, cùm forte ingressuri essent ad prandium: Quid uoluisti domine antistes equum regium, quem te conueniebat proprium habere, pauperi dare? Nunquid non habuimus equos uiliores plurimos, & alias species quæ ad pauperum dona sufficerent, quamuis illum eis equum nō dares, quem tibi specialiter possidendum elegi? Cui statim episcopus: Quid loqueris, inquit, rex? Num tibi carior est ille filius equæ quàm ille filius Dei? Quibus dictis intrabant ad prandendum, & episcopus quidem residebat in suo loco. Porrò rex uenerat de uenatu, & cœpit consistens ad focum calefieri cum ministris. Et repētè inter calefaciendum recordans uerbi, quod dixerat illi antistes, discinxit se gladio suo, & dedit illum ministro, festinusq; accedens ante pedes episcopi corruit, postulans ut sibi placatus esset, quia nunquam, inquit, deinceps aliquid loquar de hoc, aut iudicabo quid uel quantum de pecunia nostra filijs Dei tribuas: quod uidēs episcopus multū pertimuit, ac statim exurgens lauit eum, promittens se multum illi esse placatum, dummodo ille residens ad epulas tristitiam deponeret. Dumq; rex iubente ac postulante episcopo lætitiam reciperet: cœpit cōtrà episcopus tristis usq; ad lachrymarum profusionem effici. Quem dum presbyter suus lingua patria, quam rex & domestici eius non nouerant, quare lachrymaretur interrogasset. Scio, inquit, quòd non multo tempore uicturus est rex: nunquam enim uidi ante hac humilem regem: unde animaduerto citius illum ex hac uita rapiendum. Non enim digna est hæc gens talem habere rectorem. Nec multo pòst dira antistitis præsagia tristi regis funere, de quo suprà diximus, impleta sunt. Sed & ipse antistes Aidan, non plus quàm duodecimo pòst occisionem regis quem amabat die, id est, pridie kalendarum Septembrium de seculo sublatus, perpetua laborum suorū à Domino præmia recepit.

Vt epi-

Vt episcopus Aidan nauib⁹ & tempestatem futuram prædixerit, & oleum sanctum quo hanc sedarent, dederit. Caput XV.

QVi cuius meriti fuerit, etiam miraculorū signis internus arbiter edocuit: è quibus tria memoriæ causa ponere satis sit. Presbyter quidam nomine Vtta, multæ grauitatis ac ueritatis uir, & ob id omnibus etiam ipsis principibus seculi honorabilis, cum mitteret Cantiam ob adducendam cōiugem regi Osuuini, filiam uidelicet Eduini regis Eanfledā, quæ occiso patre illuc fuerat adducta: qui terrestri quidē itinere illò uenire, sed nauigio cum uirgine redire disponebat: accessit ad episcopum Aidanum, obsecrans eum pro se suisq; qui tunc iter erant aggressuri, Domino supplicare. Qui benedicēs illos, ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificatum. Scio, inquiens, quia ubi nauem ascenderitis, tēpestas uobis & uentus contrarius superueniet: sed tu memento, ut hoc oleū quod tibi do, mittas in mare, & statim quiescentibus uentis serenitas maris uos lęta prosequetur, & cupito itinere domum remittet. quæ cuncta, ut prædixerat antistes, ex ordine completa sunt. Equidem in primis furentibus undis pelagi, tentabant nautæ anchoris in mare missis nauem retinere, neq; hoc agētes aliquid proficiebant. Cumq; mergentibus undiq; & implere incipientibus nauem fluctibus, mortem sibi omnes imminere, iam iamq; adesse uiderent, tādem presbyter reminiscens uerba antistitis, assumpta ampulla misit de oleo in pontum, & statim ut prædictū erat, suo quieuit à feruore. Sicq; factum est, ut uir Dei per prophetiæ spiritum tempestatem prædixerit futuram, & per uirtutem eiusdem spiritus hanc exortam, quamuis corporaliter absens, sopiuerit. Cuius ordinem miraculi non quilibet dubius relator, sed fidissimus mihi nostræ ecclesiæ presbyter, Cynimūd uocabulo narrauit, qui se hoc ab ipso Vtta presbytero, in quo & per quem completum est, audisse perhibebat.

Vt idem admotum ab hostibus urbi regiæ ignem orando amouerit. Caput XVI.

ALiud eiusdem patris memorabile miraculū ferunt multi, qui nosse potuerūt. Nam cùm tempore episcopatus eius hostilis Merciorum exercitus Pēda duce Nordhumbrorum regiones impia clade longè lateq; deuastans, peruenit ad urbem usq; regiam, quæ ex Bebbæ quondam reginę uocabulo cognominatur: eamq; cū neq; armis, neq; obsidione capere poterat, flammis absumere conatus est, discisisq; uinculis quæ in uicinia urbis inuenit, aduexit illò plurimam cōgeriem trabium, tignorum, parietum, uirgeorum, aliarumq; rerum. Et his urbem in magna altitudine circundedit à parte, quæ terræ est contigua. Et dum uentum opportunum cerneret, illato igne cōburere urbem nisus est. Quo tempore reuerendissimus antistes Aidan in insula Farne, quæ duobus fermè milibus passuum ab urbe procul abest, morabatur. Illò enim sæpius secretè orationis & silentij causa secedere cōsueuerat. Deniq; usq; hodie locum sedis illius solitariè in eadem insula solent ostēdere. Qui cùm uentis furentibus globos ignis ac fumum supra muros urbis exhalare cōspiceret, fertur eleuatis ad cœlū oculis manibusq; cum lachrymis dixisse: Vide Domine quanta mala facit Penda. Quo dicto statim mutati ab urbe uenti, in eos qui accenderant flammarum incendia retorserunt, ita ut aliqui læsi omnes territi impugnare ultra urbem cessarent, quam diuinitus iuuari cognouerant.

Vt destina ecclesiæ, cui idem accumbens obierat, ardentibus cæteris domus, flammis absumi nequiuerit, & de interna uita illius. Caput XVII.

HVnc cùm dies mortis egredi è corpore coegeret, completis annis episcopatus sui septendecim, erat in uilla regia non longè ab urbe de qua prefati sumus: in hac enim habens ecclesiam & cubiculum, sæpius ibidem diuerti ac manere, atq; inde ad prædicandū circumquaq; consueuerat exire, quod ipsum & in aliis uillis regijs facere solebat, utpote nihil propriæ possessionis excepta ecclesia sua & adiacentibus agellis habens. Tetenderunt ergo eī ægrotanti tentorium ad occidentalem ecclesiæ partem, ita ut ipsum tētorium parieti hæreret ecclesiæ. Vnde factū est ut accliuis destinæ, quæ extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum uitæ exhalaret ultimum. Obijt autem de cimoseptimo episcopatus sui anno, pridie Kalendarum Septēbrium. Cuius corpus mox inde translatum ad insulam Lindisfarnensium, atq; in cœmiterio fratrum sepultum est. At interiecto tempore aliquāto, cùm fabricata esset ibi basilica maior, atq; in honorem beatissimi apostolorum principis dedicata, illò ossa eius translata, atq; ad dexterā eius altaris iuxta uenerationem tanto pontifice dignam condita sunt. Successit uerò ei in episcopatum Sinan, & ipse illo ab Hij Scottorum insula ac monasterio destinatus, ac tempore non pauco in episcopatū permansit. Contigit autē post aliquot annos, ut Penda Merciorum rex cum hostili exercitu hæc in loca peruenięs, cum cuncta quæ poterat ferro flāmaq; perderet, uicusq; ille in quo antistes obijt una cum ecclesia memorata flammis absumeretur. Sed mirum in modum sola illa destina cui incumbens obijt, ab ignibus circumcincta uorantibus, absumi no potuit. Quo clarescente miraculo mox ibidem ecclesia restaurata, & hęc eadem destina in munimentum est parietis, ut ante fuerat forinsecus apposita. Rursumq; peracto tempore aliquanto euenit per culpam incuriæ uicum eundem & ipsam pariter ecclesiam ignibus cōsumi, sed nec tunc quidem eandem tangere flamma destinam ualebat. Et cum magno utriq; miraculo ipsa eius structura ingrediens, quibus ædificio erat affixa

e perde-

perderet, ipsam tamen lædere nullatenus sine-
batur. Vnde tertia ędificata ibi ecclesia destinã
illam, non ut antea de foris in fulcimentum do
mus apposuerunt, sed intro ipsam ecclesiam in
memoriam miraculi posuerunt, ubi intrantes
genu flectere ac misericordiæ cœlesti supplica-
re deberent. Constatq; multos ex eo tempore
gratiam sanitatis in eodem loco consecutos,
quinetiam assulis ex ipsa destina excisis, & in
aquam missis plures sibi suisq; languorũ reme-
dia conquisiere. Scripsi hęc de persona & operi
bus uiri præfati, nequaquam in eo laudans, aut
eligens hoc quod de obseruatione paschæ mi-
nus perfecte sapiebat: imò hoc multum dete-
stans, sicut in libro quem de temporibus com-
posui manifestissime probaui. Sed quasi uerax
historicus simpliciter ea quæ de illo siue per il-
lum sunt gesta describens, & quæ laude sunt dig-
na in eius actibus laudans, atq; ad utilitatem
legentium memorię commendans: studium ui
delicet pacis & charitatis, continentię & humi
litatis, animum iræ & auaritię uictorem, super-
biæ simul & uanæ gloriæ contemptorem: indu
striam faciendi simul & docendi mandata cœle
stia, solertiam lectionis & uigiliarum, auctorita
tem sacerdote dignam, redarguendi superbos
ac potentes, pariter & infirmos consolandi, ac
pauperes recreandi, uel defendendi clementiã.
Qui (ut breuiter multa comprehendam) quan-
tum ab eis qui illum nouere didicimus, nil ex
omnibus quę in euangelicis, siue apostolicis, si-
ue prophetícis literis faciẽda cognouerat, pre-
termittere, sed cũcta pro suis uiribus operibus
explere curabat. Hæc in præfato antistite mul-
tum complector & amo, quia nimirũ hæc Deo
placuisse non ambigo. Quod autem pascha nõ
suo tempore obseruabat, uel canonicum eius
tempus ignorans, uel suę gentis auctoritate, ne
agnitum sequeretur, deiectus, nõ approbo nec
laudo. In quo tamen hoc approbo, quia in cele
bratione sui paschæ non aliud corde tenebat,
uenerabatur & prędicabat, quàm quod nos: id
est, redemptionem generis humani per passio-
nem, resurrectionem, ascẽsionem in cœlos me-
diatoris Dei & hominũ hominis Iesu Christi.
Vnde & hanc non, ut quidam falso opinantur,
quartadecima luna in qualibet feria cũ Iudæis,
sed die Dominica semper agebat, à luna quar-
tadecima usq; ad uicesimam, propter fidem ui-
delicet Dominicę resurrectionis, quam una sab
bati factã, propter spem nostræ resurrectionis,
quam eandem unam sabbati, quæ nunc Domi-
nica dies dicitur, ueraciter futuram sancta ec-
clesia credebat.

De uita uel morte religiosi regis Sigberti. Ca-put XVIII.

His temporibus regni orientalium Anglorũ
post Eorduualdum Redualdi successorem,
Sigbertus frater eius præfuit, homo bonus ac
religiosus, qui dudũ in Gallia dum inimicitias
Redualdi fugiẽs exularet, lauacrum baptismi
percepit, & in patriã reuersus, ubi regno poti-
tus est, mox ea quæ in Gallijs bene disposita ui
dit, imitari cupiens, instituit scholã, in qua pue-
ri literis erudirentur, iuuante se episcopo Feli-
ce, quem de Cãtia acceperat, eisq; pædagogos
ac magistros iuxta morem Cantuariorum præ
bente. Tãtumq; rex ille cœlestis regni amator
factus est, ut adultimum relictis regni negocijs,
& cognato suo Ecgrico cõmendatis, qui & an-
tea partem eiusdem regni tenebat, intraret mo
nasterium quod sibi fecerat; atq; accepta tonsu
ra, pro æterno magis regno militare curaret.
Quod dum multo tempore faceret, contigit gẽ
tem Merciorum duce rege Penda aduersus o-
riẽtales Anglos in bellum procedere: qui dum
se inferiores in bello hostibus conspicerent, ro
gauerunt Sigbertum ad confirmandum mili-
tes secum uenire in prælium: illo nolente ac
cõtradicente, inuitum de monasterio eruentes
duxerunt in certamen, sperãtes minus animos
militum trepidare, minus præsente duce quon
dam strenuissimo & eximio posse de fuga me-
ditari. Sed ipse professionis suæ non immemor,
dum optimo esset uallatus exercitu, nõ nisi uir-
gam tamen habere in manu uoluit. Occisusq;
est unà cum rege Ecgrico, & cunctus eorum, in-
sistentibus paganis, cæsus siue dispersus exerci-
tus. Successor autem regni illorũ factus est An-
na, filius Enide, regio genere, uir optimus atq;
optimæ genitor sobolis, de quibus in sequenti-
bus suo tempore dicendum est: qui & ipse po-
stea ab eodem pagano Merciorum duce, à quo
& prædecessores eius, occisus est.

Vt Fursęus apud orientales Anglos monasterium fecerit, & de uisionibus uel sanctitate eius, cui etiam caro post mortem incorrupta testimonium perhi-buerit. Cap. XIX.

VErùm dum adhuc Sigbertus regni insulas
teneret, superuenit de Hybernia uir san-
ctus, nomine Furseus, uerbo & actibus clarus,
sed egregijs insignis uirtutibus, cupiẽs pro Do
mino, ubicunq; sibi opportunũ inueniret, pere-
grinam ducere uitam. Qui cùm ad prouinciam
orientalium peruenisset Anglorum, susceptus
est honorifice à rege præfato, & solitũ sibi opus
euangelizandi exequens, multos & exemplo
uirtutis, & incitamento sermonis, uel incredu-
los ad Christum conuertit, uel etiam credẽtes
amplius in fide atq; amore Christi cõfirmauit.
ubi quadam infirmitate corporis arreptus, an-
gelica meruit uisione perfrui, in qua admoni-
tus est, cœpto uerbi ministerio sedulus insiste-
re, uigilijsq; cõsuetis & orationibus indefessus
incumbere: eo quòd certus sibi exitus esset, sed
incerta eiusdem exitus hora futura, dicẽte Do-
mino: Vigilate itaq;, quia nescitis diem neque
horam. Qua uisione cõfirmatus, curauit locum
monasterij, quem à præfato rege Sigberto acce
perat, uelocissimè construere, ac regularibus
instituere disciplinis. Erat autem monasterium
syluarum & maris uicinitate amœnum, con-
structum

structum in castro quodã, quod lingua Anglo-
rum Cnobhersburg, id est urbs Cnobheri uoca
tur: quod deinde rex prouinciæ illius Anna, ac
nobiles quique augustioribus ædificijs ac dona
rijs adornauerunt. Erat autẽ uir iste de nobilissi
mo genere Scotorum: sed longè animo nobi-
lior, quàm carne. Ab ipso tempore pueritiæ suę
curam non modicam lectionibus sacris, simul
& monasticis exhibebat disciplinis: & quod
maximè sanctos decet, cuncta quæ agenda didi
cerat, solicitus agere curabat. Quid multa? pro-
cedente tempore & ipse sibi monasterium, in
quo liberius cœlestibus studijs uacaret, cõstru-
xit: ubi correptus infirmitate (sicut libellus de
uita eius cõscriptus sufficienter edocet) raptus
est è corpore: & à uespera usque ad galli cantũ
corpore exutus, angelicorũ agminum & aspe-
ctus intueri, & laudes beatas meruit audire. Re
ferre autem erat solitus, quòd apertè eos inter
alia resonare audiret, Ibunt sancti de uirtute in
uirtutem. & iterum, Videbitur Deus Deorum
in Syon. Qui reductus in corpore, & die tertia
rursum eductus, uidit non solùm maiora beato-
rum gaudia, sed & maxima malignorum spiri-
tuũ certamina, qui crebris accusationibus im-
probiter illi cœleste intercludere cõtendebãt:
nec tamen protegentibus eum angelis, quic-
quam proficiebant. De quibus omnibus, si quis
plenius scire uult: id est, quãta fraudis solertia
dæmones & actus eius, & uerba superflua, &
ipsas etiam cogitationes, quasi in libro descri-
ptas replicauerint, quæ ab angelis sanctisq; ac
uiris iustis sibi inter angelos apparentibus lęta
uel tristia cognouerit, legat ipsum, de quo dixi
libellum uitæ eius, & multum ex illo (ut reor)
profectus spiritalis accipiet: in quibus tamen u-
nũ est, quod & nos in hac historia ponere mul-
tis commodum duximus. Cùm ergo in altum
esset elatus, iussus est ab angelis qui eum duce-
bant, respicere in mundum. At ille oculos in in
feriora deflectens, uidit quasi uallẽ tenebrosam
subtus se in imo positã. Vidit & quatuor ignes
in aëre nõ multo ab inuicẽ spacio distantes: &
interrogans angelos qui essent hi ignes, audi-
uit hos esse ignes, qui mundum succẽdentes es-
sent consumpturi. Primum mendacij cùm hoc
quod in baptismo abrenunciare nos satanæ, &
omnibus operibus eius promisimus, minimè
implemus: secundum cupiditatis, cùm mundi
diuitias amori cœlestium præponimus: tertiũ
dissensionis, cùm animas proximorũ etiam in
superuacuis rebus offendere non formidamus:
quartum impietatis, cùm infirmiores spoliare,
& eis fraudem facere pro nihilo ducimus. Cre-
scentes uerò paulatim ignes usque ad inuicem
sese extenderunt, atque in immensam adunatæ
sunt flammam: cumq; appropinquassent, perti
mescens ille dicit angelo: Domine, ecce ignis
mihi appropinquat. At ille, Quod non incendi
sti inquit, non ardebit te. Nam etsi terribilis iste
& grandis esse rogus uidetur, tamen iuxta me-
rita operum singulos examinat: quia uniuscu-
iusq; cupiditas in hoc igne ardebit. Sicut enim
quis ardet in corpore per illicitam uoluptatẽ,
ita solutus corpore ardebit per debitam pœnã.
Tunc uidit unum de tribus angelis, qui sibi in
tota utraq; uisione ductores affuerunt, præce-
dentem ignis flammas diuidere, & duos ab u-
troque latere circumuolantes, ab ignium se pe-
riculo defendere. Vidit autem & dęmones per
ignem uolantes, incendia bellorum contra iu-
stos struere: sequuntur aduersus ipsum accusa-
tiones malignorum, defensiones spirituum, bo
norum copiosior cœlestium agminũ uisio: sed
& uirorum de sua natione Scottorum, quos o-
lim sacerdotali gradu non ignobiliter potitos
fama iam uulgante compererat, à quibus non
pauca, quæ uel ipsi uel omnibus qui audire uel-
lent, multum salubria essent, audiuit. Qui cum
uerba finissent, & cum angelicis spiritibus ipsi
quoque ad cœlos redirent, remanserunt cum
beato Furseo tres angeli, de quibus diximus,
qui eum ad corpus referrent. Cumq; præfato i-
gni maximo appropiaret, diuisit quidem ange
lus sicut priùs ignem flammę: sed uir Dei ubi ad
patefactam usq; inter flammas ianuam perue-
nit, arripientes immundi spiritus unum de eis
quos in ignibus torrebant, iactauerunt in eum,
& contingentes humerum maxillamq; eius in
cenderunt. cognouitq; hominem, & quod ue-
stimentum eius morientis acceperit, ad memo
riam reduxit, quem angelus sanctus statim ap-
prehendens in ignem reiecit. Dicebatq; hostis
malignus: Nolite repellere, quem antè susce-
pistis. Nam sicut bona eius peccatoris susscepi-
stis, ita & de pœnis eius participes esse debe-
tis. Contradicẽs angelus, Non inquit, hoc pro-
pter auaritiam, sed propter saluandam eius ani
mam susscepit. Cessauitq; ignis: & conuersus ad
eum angelus, Quod incendisti, inquit, hoc arsit
in te. Si enim huius uiri in peccatis suis mortui
pecuniam non accepisses, nec pœna eius in te
arderet. Et plura locutus, quid erga salutem eo-
rum qui pœniterent, esset agendum, salubri ser
mone edocuit. Qui postmodum in corpore re-
stitutus, omni uitæ suæ tempore signum incen-
dij, quod in anima pertulit, uisibile cũctis in hu-
mero maxillaq; portauit: mirumq; in modum
quod anima in occulto passa sit, caro palam pre
monstrabat. curabat autem semper, sicut & an
tea consueuerat, omnibus opus uirtutum & ex
emplis ostendere, & prædicare sermonibus: or
dinem autem uisionum suarum illis solummo-
do, qui propter desiderium compunctionis in-
terrogabant, exponere uolebat. Superest ad-
huc quidam frater senior monasterij nostri, qui
narrare solet, dixisse sibi quendam multum ue-
racem ac religiosum hominẽ, quòd ipsum Fur-
seum uiderit in prouincia orientalium Anglo-
rum, illasq; uisiones ex ipsius ore audierit: adij
ciensq;, quòd tempus hyemis fuerit acerrimum
& glacie constrictum, cùm sedens in tenui ue-
ste uir iste inter dicendum, propter magnitudi-
nem memorati timoris uel suauitatis, quasi in
mediæ æstatis caumate sudauerit. Cùm ergo,
ut ad superiora redeamus, multis annis in Sco-

tia uerbum Dei omnibus annuncians, tumultus irruentium turbarum non facile ferret, relictis omnibus quæ habere uidebatur, ab ipsa quoque insula patria discesit: & paucis cum fratribus per Britones in prouinciam Anglorum deuenit, ibiq; prædicans uerbum Dei, ut diximus, monasterium nobile cõstruxit. Quibus rite gestis, cupiens se ab omnibus seculi huius, & ipsius quoque monasterij negocijs alienare, reliquit monasterium, & animarum curam fratri suo Fullano & presbyteris Gobbano & Dicullo, & ipse ab omnibus mundi rebus liber in anachoretica cõuersatione uitam finire disposuit. Habuit alterum fratrem uocabulo Vltanum, qui de monasterij probatione diuturna ad eremiticam uitam peruenerat. Hunc ergo solus petens, annum totum cum eo in continẽtia & orationibus, in quotidianis manuum uixit laboribus. Dein turbatam incursione gentilium prouinciam uidens, & monasterijs quoq; periculum imminere præuidens, dimissis ordinatè omnibus nauigauit in Galliam, ibiq; à rege Frãcorum Lothouuio, uel patricio Herconualdo honorificè susceptus, monasteriũ construxit in loco Latiniaco nominato: ac nõ multo post infirmitate correptus, diem clausit ultimum: cuius corpus idem Herconualdus patricius accipiens, seruauit in porticu quadam ecclesiæ, quam in uilla sua, cui nomen erat Perroma, faciebat, donec ipsa ecclesia dedicaretur. Quod cum post dies uiginti sex esset factum, & corpus ipsum de porticu ablatum, prope altare esset recondendum, inuẽtum est ita illæsum, ac si eadẽ hora de hac luce fuisset egressus. Sed & post annos quatuor constructa domuncula cultiore receptui corporis eiusdem, ad orientẽ altaris adhuc sine macula corruptionis inuentum ibidem digno cum honore translatum est, ubi merita illius, multis sæpè constat Deo operante claruisse uirtutibus. Hæc & de corporis eius incorruptione breuiter attigimus, ut quanta esset uiri sublimitas, legentibus notius existeret: quæ cuncta in libello eius sufficientius, & de alijs commilitonibus ipsius quisquis legerit, inueniet.

Vt defuncto Honorio, pontificatu sit functus Deusdedit, & qui in tempore illo orientalium Anglorum, qui Rhofensis ecclesiæ fuerint antistites.
Caput XX.

INterea defuncto Felice orientalium Anglorum episcopo, post decem & septem annos accepti episcopatus Honorius loco eius ordinauit Thomam diaconum eius de prouincia Giruiorum: & post annos sui episcopatus quinque de hac uita subtracto Beretgilsum cognomine Bonifacium, de prouincia Cãtuariorum loco eius substituit. Et ipse quoque Honorius postquam metas sui cursus impleuit, migrauit ex hac luce, anno ab incarnatione Domini septingẽtesimo quinquagesimo tertio, prídie Kalendarum Octobrium, & cessante episcopatu per annum & sex menses electus est archiepiscopus cathedræ Dorouernensis sextus Deusdedit, de gente occidentalium Saxonum: quẽ ordinaturus uenit illuc Ithamar, antistes ecclesiæ Rhofensis. Ordinatus est autem die septimo Kalendarum Aprilium, & rexit ecclesiam annos nouem, menses quatuor, duos dies: & ipso defuncto Ithamar cõsecrauit pro eo Damianũ, qui de genere Australiũ Saxonũ erat oriũdus.

Vt prouincia mediterraneorum Anglorum sub rege Penda Christiana sit facta. Cap. XXI.

HIs temporibus Middelengli, id est, mediterranei Angli, sub principe Penda filio, Penadam regis fidem & sacramenta ueritatis percepũt. Qui cùm esset iuuenis optimus, ac regis nomine ac persona dignissimus, prælatus est à patre regno gentis illius: uenitq; ad regẽ Nord Humbrorum Osuui, postulãs filiam eius Alchfledan sibi coniugem dari: nec; aliter quod petebat impetrare potuit, nisi fidem Christi ac baptisma cum gente cui præerat, acciperet. At ille audita prædicatione ueritatis, & promissione regni cœlestis, speq; resurrectionis ac futuræ immortalitatis, libenter se Christianum fieri uelle confessus est, etiamsi uirginem non acciperet: persuasus maximè ad percipiendam fidẽ à filio regis Osuui nomine Alchfrido, qui erat cognatus & amicus eius, habẽs sororem ipsius coniugem uocabulo Cymburgam filiam Pendã regis. Baptizatus est ergo à Finano episcopo, cum omnibus qui secum uenerant comitibus ac militibus, eorumq; famulis uniuersis, in uico regis illustri, qui uocatur Admurum. Et acceptis quatuor presbyteris, qui ad docendam baptizandamq; gentem illius & eruditione & uita uidebantur idonei, multo cum gaudio reuersus est. Erant autẽ presbyteri Cedda & Adda, & Betti & Diuna, quorum ultimus natione Scotus, cæteri fuere Angli. Adda autẽ erat frater Vttan presbyteri illustris, & abbatis monasterij, quod uocatur ad Capreæ caput, cuius suprà memínimus. Venientes igitur in prouinciam memorati sacerdotes cum principe, prædicabant uerbum, & libenter auditi sunt: multiq; quotidie & nobilium & infimorum abrenunciata sorde idololatriæ, fidei sunt fonte abluti. Nec prohibuit Penda rex, quin etiã in sua, hoc est, Merciorum natione uerbum (si qui uellent audire) prędicaretur. Quin potius odio habebat & despiciebat eos, quos fide Christi imbutos opera fidei non habere deprehendit, dicens contẽnendos & míseros esse eos, qui Deo suo in quem crederent, obedire contemnerẽt. Cœpta sunt hæc biennio ante mortẽ Penda regis: ipso autem occiso, cùm Osuui rex Christianíssimus regnum eius acciperet (ut in sequentibus dicemus) factus est Diuma unus ex præfatis quatuor sacerdotibus, episcopus mediterraneorum Anglorum, simul & Merciorum ordinatus à Finano episcopo. Paucitas enim sacerdotum cogebat unum antistitem duobus populis

lis præfici. Qui cum pauco sub tẽpore non paucàm Domino plebẽ acquisisset, defunctus est apud mediterraneos Anglos, in regione quę uocatur in Feppingum. Suscepitq; pro illo episcopatum Ceollach, & ipse de natione Scotorum, quinon multo pòst episcopatu relicto reuersus est ad insulam Hij, ubi plurímorum caput & arcem Scoti habuere cœnobiorum: succedente illo in episcopatum Trumhere uiro religioso, & monachica uita instituto, natione quidem Anglo, sed à Scotis ordinato episcopo, quod temporibus Vulfheri regis (de quo in sequentibus dicemus) factum est.

Vt orientales Saxones, fidem quam dudum abiecerant, sub rege Sigberechto prædicante Ced receperint. Caput XXII.

EO tempore etiam orientales Saxones fidem quã olim expulso Mellito antistite abiecerant, instantia regis Osuui receperunt. Erat enim rex eiusdẽ gentis Sigbert, qui post Sigbertum cognomento paruum regnauit, amicus eiusdem Osuui regis, qui cum frequẽter ad eum in prouinciam Nord Humbrorum ueniret, sõlebat eum hortari, ad intelligendum deos esse non posse, qui hominum manibus facti essent: Dei creandi materiam uiuam, lignum uel lapidem esse non posse, quorum reciſuræ uel igni absumerentur, uel in uasa quælibet humani usus formarentur, uel certè despectui habita, foras proijcerentur, & pedibus conculcata in terram uerterentur. Deum potius intelligendum maiestate incomprehensibilem, humanis oculis inuisibilem, omnipotentem & æternum, qui cœlum & terram, & humanum genus creasset, regeret, & iudicaturus esset orbẽ in æquitate, cuius sedes æterna meritoq; intelligendũ: quia omnes qui uoluntatem eius à quo creati sunt, discerent & facerent, æterna ab illo præmia essent percepturi. Hæc & huiusmodi multa cum rex Osuui regi Sigberto amicabili, & quasi fraterno consílio, sæpè inculcaret, tandem iuuante amicorũ consensu credidit, & facto cum suis consílio, cum exhortatione fauentibus cunctis & annuentibus fidei, baptizatus est cum eis à Finano episcopo in uilla regia, cuius suprà meminimus, quæ cognominatur Ad murum. est enim iuxta murum, quo olim Romani Britanniam insulam præcinxere, duodecim milibus passuum à mari orientali secreta. Igitur rex Sigbert æterni regni iam ciuis effectus, temporalis sui regni sedem repetijt, postulans ab Osuui rege, ut aliquos sibi doctores daret, qui gentem suam ad fidem Christi conuerterent, ac fonte salutari abluerent. At ille mittens ad prouinciam mediterraneorum Anglorum clamauit ad se uirũ Dei Cedd, & dato illi socio altero quodam presbytero, misit prædicare uerbum genti orientalium Saxonum. Vbi cùm omnia perambulantes multam Domino ecclesiam congregassent, contigit quodam tempore eundem Cedd redire domum, ac peruenire ad ecclesiã

Lindisfarnensem, propter colloquium Finani episcopi: qui ubi prosperatum ei opus euangelij comperit, fecit eum episcopum in gente oriẽtalium Saxonum, uocatis ad se in ministerium ordinationis alijs duobus episcopis: qui acceptò gradus episcopatus rediit ad prouinciam, & maiore auctoritate ceptum opus explens, secit per loca ecclesias, presbyteros & diaconos ordinauit, qui se in uerbo fidei & ministerio baptisandi adiuuarẽt, maximè in ciuitate, quę lingua Saxonum Ithancestir appellatur: sed & in illa quæ Tilaburg cognominatur, quorũ prior locus est in ripa Pente amnis, secundus in ripa Tamensis, in quibus collecto examine famulorum Christi disciplinam uitæ regularis, in quãtum rudes adhuc capere poterant, erudíri docuit. Cumq; tempore nõ pauco in præfata prouincia gaudente rege, congaudente uniuerso populo, uitæ cœlestis institutio quotidianum sumeret augmentum, contigit ipsum regem in stigante omnium bonorum inimico propinquorum suorum manu interfici. Erant autem duo germani fratres qui hoc facinus patrarũt: qui cùm interrogarentur, cur hoc facerent, níhil aliud respondere potuerunt, nisi ob hoc se iratos fuisse & inimicos regi, quòd ille nimium suis parcere soleret inimicis, & factas ab eis iniurias mox obsecrantibus placida mente dimitteret. Talis erat culpa regis pro qua occideretur, quòd euangelica præcepta deuoto corde seruaret: in qua tamẽ morte eius innoxia, iuxta prædictum uiri Dei, uera est eius culpa punita. Habuerat enim unus exhis, qui eum occiderãt comitibus illicitum coniugium, quod cùm episcopus prohibere & corrigere non posset, excommunicauit eum, atque omnibus qui se audire uellent, præcepit ne domum eius intrarẽt, neque de cibis illius acciperent. Contempsit hoc rex præceptum, & rogatus à comite intrauit epulaturus domum eius, qui cum abisset, obuiauit ei antistes. At rex intuens eum, mox tremefactus desiliuit de equo, cecidítq; ante pedes eius ueniam reatus sui postulans. Nam & episcopus pariter desiliuit: sederat enim & ipse in equo. Iratus autem tetigit regem facentem uirga quam tenebat manu, & pontificali auctoritate protestans, Dico tibi, inquit, quia noluisti te continere à domo perditi & damnati illius, tu in ipsa domo mori habes. Sed credẽdum est, quia talis mors uiri religiosi non solùm talem culpam diluerit, sed etiam meritum eius auxerit: quia nimirum ob causam pietatis, quæ propter obseruantiam mandatorum Christi contigit. Successit autem Sigberto in regnum Suidhelmus filius Sexbaldi, qui baptizatus est ab ipso Cedde in prouincia orientalium Anglorum, in uico regio qui dicitur Rendlesham, id est, mansio Rendili: susceptóq; eum ascendentem de fonte sancto Edeluualdus rex ipsius gentis orientalium Anglorum, frater Annæ regis eorundem.

Vt idem episcopus Cedd locum monasterij construendi ab Osuualdo rege accipiens, orationibus & ieiunijs Domino consecrauerit, & de obitu ipsius. Cap. XXIII.

SOlebat autem idem uir Domini, cùm apud orientales Saxones episcopatus officio fungeretur, sæpius etiam suam, id est, Nord Humbrorum prouinciam exhortandi gratia reuisere: quẽ cum Ediluualdus filius Osuualdi regis, qui in Deirorum partibus regnum habebat, uirum sanctum & sapientem probumq; moribus uideret, postulauit eum possessionem terræ aliquam à se, ad construendum monasteriũ, in quo ipse rex & frequentius ad deprecandum Dominum, uerbumq; audiendum aduenire, & defunctos sepelire deberet. Nã & ipsum fideliter credidit, multum iuuari eorum orationibus quoti dianis, qui illo in loco Domino seruirent. Habuerat autem idem rex secum fratrem germanum, eiusdem episcopi uocabulo Celin, uirum æquè Deo deuotum, qui & ipsi ac familiæ ipsius uerbum & sacramenta fidei (erat enim presbyter) ministrare solebat, per cuius notitiam maximè ad diligendũ noscendumq; episcopũ peruenit. Fauens ergo uotis regis antistes, elegit sibi locũ monasterij construendi in montibus arduis ac remotis: in quibus latronum magis lati bula ac lustra ferarum, quàm habitacula fuisse uidebantur hominum, ut iuxta prophetiam Esaiæ in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orirentur uiro, calami & iunci: id est, quòd fructus bonorum operum ibi nascerẽtur, ubi prius uel bestiæ commorari, uel homines bestialiter uiuere consueuerant. Studens autẽ uir Domini acceptum monasterij locũ primò precibus ac ieiunijs à pristina flagitiorũ sorde purgare, & sic in eo monasterij fundamenta iacere, postulauit à rege, ut sibi per totum quadragesimæ tempus quod instabat, facultatem ac licẽtiam ibidem orationis causa demorandi concederet: quibus diebus cunctis, excepta Dominica, ieiunium ad uesperam iuxta morem protelans, nec tunc nisi panis permodicum & unum ouum gallinaceũ cum paruo lacte aqua mixto percipiebat. Dicebat enim hanc esse consuetudinem eorum, à quibus normam disciplinæ regularis didicerat, ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium uel ecclesiam, prius orationibus ac ieiunijs Domino consecrẽt. Cumq; decem dies quadragesimæ restarent, uenit qui clamaret eum ad regem. At ille ne opus religiosum negociorum regalium causa intermitteretur, petijt presbyterum suum Cymbellum, qui etiam frater germanus erat ipsius, pia cœpta complere. Cui cùm ille libenter acquiesceret, expleto studio ieiuniorum & orationis, fecit ibi monasterium, quod nunc Lestinghẽ uocatur, & religiosis moribus iuxta ritum Lindisfarnẽsium, ubi educatus erat, instituit: qui cùm annis multis & in præfata prouincia episcopatum administraret, & huius quoq; monasterij statutis præpositis curam gereret, casu cõtigit, ut ad ipsum monasteriũ tempore mortalitatis aduenientis, tactus ibidem infirmitate corporis obiret: qui primò quidẽ foris sepultus est, tempore autem præcedente in monasterio ecclesia est in honorem beatæ Dei genetricis, de lapide facta, & in illa corpus ipsius ad dexteram altaris reconditum. Dedit autem episcopus regẽdum post se monasterium fratri suo Ceadda, qui postea episcopus factus est, ut in sequentibus dicemus. Quatuor siquidem quos diximus germani fratres, Cedd & Cymbil, & Ceulin & Ceadda (quod rarò inuenitur) omnes sacerdotes Domini fuere præclari, & duo ex eis etiam summi sacerdotij gradu functi sunt. Cùm ergo episcopum defunctum ac sepultum in prouincia Nord Humbrorum audirentur, fratres qui in monasterio eius erant in prouincia orientalium Saxonum, uenerũt illò de suo monasterio homines circiter triginta, cupientes ad corpus sui patris aut uiuere (si sic Deo placeret) aut mori entes ibi sepeliri: qui libenter à suis fratribus & commilitonibus suscepti, omnes ibidem superueniente præfatæ pestilentiæ clade defuncti sunt, excepto uno puerulo, quem orationibus patris sui à morte cõstat esse seruatum. Nam cũ multo post hæc tempore uiueret, & scripturis legendis operam daret, tandem didicit se aqua baptismatis non esse regeneratum, & mox fonte lauacri salutaris ablutus, etiam postmodum ad ordinem presbyterij promotus est, multisq; in ecclesia utilis fuit: de quo dubitandum non crediderim, quin intercessionibus (ut dixi) sui patris, ad cuius corpus dilectionis ipsius gratia uenerat, sit ab articulo mortis retẽtus, ut & ipse sic mortẽ euaderet eternã, & alijs quoq; fratribus ministeriũ uitæ ac salutis docendo exhiberet.

Vt prouincia Merciorum occiso rege Penda fidem Christi susceperit, & Osuui pro adepta uictoria Deo ad construenda monasteria dederit. Caput XXIIII.

HIs temporibus rex Osuui cum acerbas & intolerabiles pateretur irruptiones sæpè dicti regis Merciorum, qui fratrem eius occiderat, ad ultimũ necessitate cogente, promisit se ei innumera & maiora quã credi potest, ornamenta regia, uel donaria in precium pacis largiturum, dummodo ille domũ rediret, & prouincias regni eius usq; ad internecionẽ uastare desineret. Cumq; rex perfidus, nullatenus precibus illius assensum præberet, qui totam eius gẽtem à paruo usq; ad magnum delere, atq; exterminare decreuerat, respexit ille ad diuinæ auxilium pietatis, quo ab impietate barbarica posset eripi: uotoq; se obligans, Si paganus inquit, nescit accipere nostra donaria, offeramus ei, qui nouit, Domino Deo nostro. Vouit ergo quod si uictor existeret, filiã suã Domino sacra uirginitate dicandã offerre, simulq; duodecim possessiones prædiorũ ad cõstruenda monasteria donare, & sic cum paucissimo exercitu se certamini dedit. Denique fertur, quòd tricies maiorem pagani habuerint exercitum, siquidẽ ipsi triginta legiones ducibus nobilissimis instructas in bello habuere: quibus Osuui rex cũ Alchfrido filio perparuum (ut dixi) habens exercitũ, sed Christo duce confisus occurrit. Nam alius filius eius Ecfrid eo tempore in prouincia Merciorum apud reginam Cinuise obses tenebatur. Filius autem Osuualdi regis Edeluuald, qui eis auxilio esse debuerat, in parte erat aduersariorum, eisdemq; contra patriam & patruum suum pugnaturis ductor extiterat, quãuis ipso tempore pugnandi sese pugna subtraxerat, euentumq; discriminis tuto in loco expectabat. Initò ergo certamine fugati sunt & cæsi pagani duces regis triginta, & qui ad auxilium uenerãt, penè omnes interfecti, in quibus Edilhere, frater Annę regis Orientalium Anglorũ, qui post eum regnauit auctor ipse belli, perditis militibus siue auxilijs interemptus est. Et à prope fluuium Iuuuet pugnatum est, qui tunc præ inundantia pluuiarum latè alueum suum, imò omnes ripas suas transierat, cõtigit ut multo plures aqua fugientes, quàm bellantes perderent ensis. Tunc rex Osuui iuxta quod Domino uouerat, p collata sibi uictoria gratias Deo referens, dedit filiam suam Elfledam, quę uixdũ unius anni ætatem impleuerat, perpetua ei uirginitate consecrandam, donatis insuper duodecim possessiunculis terrarum, in quibus ablato studio militiæ terrestris, ad exercendam militiam cœlestem, supplicandumq; pro pace gentis eius æterna deuotioni sedulæ monachorum locus facultasq; suppeteret: è quibus uidelicet possessiunculis sex in prouincia Deirorum, sex in Berniciorum dedit. Singulæ uerò possessiones decem erant familiarum, id est, simul omnes centum uiginti. Intrauit autem præfata regis Osuui filia Deo dicanda monasteriũ, quod nuncupatur Herutheu, id est, insula cerui, cui tunc Hilea abbatissa præfuit: quæ post biennũ comparata possessione decem familiarum, in loco qui dicitur Streaneshalch, ibi monasteriũ construxit, in quo memorata regis filia primò discipula uitæ regularis, deinde etiam magistra extitit, donec completo sexaginta annorum numero ad complexum & nuptias sponsi cœlestis uirgo beata intraret. In quo monasterio & ipsa & pater eius Osuui, & mater eius Eanfled, & pater matris eius Eduinus, & multi alij nobiles in ecclesia sancti Petri apostoli sepulti sunt. Hoc autem bellum rex Osuui in regione Loidis tertiodecimo regni sui anno, decimoseptimo die Kalendarum Decembrium, cum magna utriusque populi utilitate confecit. Nam & suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberauit, & ipsam gentem Merciorum finitimarumq; prouinciarũ defecto capite perfido, ad fidei Christianæ gratiam conuertit. Primus autem in prouincia Merciorum simul & Lindisfarorum, ac mediterraneorum Anglorum factus est episcopus Diuma (ut suprà diximus) qui apud mediterraneos Anglos defunctus est: secundus Cellach, qui relicto episcopatus officio uiuẽs ad Scotiam rediit, uterque de genere Scottorum; tertius Trumhere de natione quidem Anglorum, sed doctus & ordinatus à Scotis, qui erat abbas in monasterio quod dicitur Ingethlingum. ipse est locus in quo occisus est rex Osuui, ut suprà meminimus. Nam regina Eanfled propinqua illius, ob castigationẽ necis eius iniustæ, postulauit à rege Osuui, ut donaret ibi locũ monasterio construendo præfato Dei famulo Tumhere (quia propinquus & ipse erat regis occisi) in quo uidelicet monasterio orationes assiduæ pro utriusq; regis, id est, & occisi, & eius qui occidere iussit, æterna salute fierent. Idem autem rex Osuuin tribus annis post occisionem Pendam regis Merciorum gentis, necnon & cæteris australium prouinciarum populis præfuit, qui etiam gentem Pictorum maxima ex parte regno Anglorum subiecit. Quo tempore donauit præfato Penda filio regis Pendã, eo quòd esset cognatus suus, regnum australium Merciorum, qui sunt (ut dicunt) familiarum quinque milium, discreti fluuio Treanta ab aquilonaribus Mercis, quorũ terra est familiarum septem milium: sed idem Penda proximo uere multum nefariè peremptus est, proditione (ut dicunt) coniugis suæ, in ipso tempore festi Paschalis. Completis autem tribus annis post interfectionem Pendæ regis, rebellauerunt aduersus regẽ Osuui duces gentis Merciorum Immin, & Eaba & Eadbert, leuato in regem Vulfhere, filio eiusdem Penda adolescente, quem occultũ seruauerant: & eiectis principibus regis nõ proprij, fines suos fortiter, simul & libertatem receperunt: sicq; cum suo rege liberi, Christo uero regi pro sempiterno in cœlis regno seruire gaudebant. Præfuit autem rex idem genti Merciorum annis decem & septem: habuitq; primum episcopum Trumhere, de quo suprà diximus, secundum Iaroman: tertium Ceaddan: quartum Vuinfridum. Omnes hi per ordinem sibimet succedentes, sub rege Vulfhere, gentis Merciorum, episcopatu sunt functi.

Vt quæstio sit mota de tempore paschæ, aduersus eos qui de Scotia uenerant. Cap. XXV.

INterea Aidano episcopo de hac uita sublato, Finan pro illo gradum episcopatus à Scotis ordinatus ac missus acceperat, qui in insula Lindisfarnensi fecit ecclesiam episcopali sede congruam: quam tamen more Scotorum non de lapide, sed de robore secto totam compositam, atq; arundine texit: quam tempore sequente reuerendissimus archiepiscopus Theodorus, in honorem beati Petri apostoli dedicauit. Sed episcopus loci illius Eadbert, ablata arundine plumbi laminis, eam totam, hoc est, & tectum & ipsos quoq; parietes eius cooperire curauit. His tẽporibus quæstio facta est frequẽs & magna, de obseruatione paschæ: cõfirmantibus eis qui de Cantia uel de Gallijs aduenerãt, quòd Scoti Dominicũ paschæ diẽ cõtra uniuersalis ecclesiæ morẽ celebrarent. Erat in his acerrimus ueri Paschæ defensor, nomine Ronan,

natione quidem Scotus, sed in Galliæ uel Italiæ partibus regula ecclesiasticæ ueritatis edoctus, qui cum Finano confligens, multos quidē correxit uel ad solertiorem ueritatis inquisitionem accendit, nequaquam tamen Finanum emendare potuit, quin potius quod esset homo ferocis animi, acerbiorem castigando, & apertum ueritatis aduersarium reddidit. Obseruabat autem Iacob diaconus quondam (ut suprà docuimus) uenerabilis archiepiscopi Paulini, uerum & catholicū pascha cum omnibus quos ad correctionis uiam erudire poterat. Obseruabat & regina Eanfeld cum suis, iuxta quod in Cantia fieri uiderat, habens secum de Cantia presbyterum catholicæ obseruationis nomine Romanum. Vnde nonnunquam contigisse fertur illis temporibus, ut bis in anno uno Pascha celebraretur. Et cum rex Pascha dominicum solutis ieiunijs faceret, tunc regina cum suis persistens adhuc in ieiunio diem Palmarum celebraret. Hæc autem dissonantia paschalis obseruantiæ uiuente Aidano patienter ab omnibus tolerabatur, qui patenter intellexerant, quia etsi pascha contra morem eorum qui ipsum miserant, facere nō potuit, opera tamen fidei, pietatis & dilectionis, iuxta morem omnibus sanctis consuetum diligenter exequi curauit. Vnde ab omnibus, etiam his qui de pascha aliter sentiebant, meritò diligebatur: nec solum à mediocribus, uerùm ab ipsis quoq; episcopis Honorio Cantuariorum, & Felice Orientalium Anglorum uenerationi habitus est. Defuncto autem Finano, qui post illum fuit, cùm Colmanus in episcopatu succederet, & ipse missus à Scotia, grauior de obseruatione paschę, necnō & de alijs ecclesiasticæ uitæ disciplinis controuersia nata est. Vnde meritò mouit hæc quæstio sensus & corda multorum timentium, ne forte accepto Christianitatis uocabulo, in uacuum currerent aut cucurrissent. Peruenit & ad ipsas principum aures, Osuui uidelicet regis & filij eius Alchfridi, quia nimirum Osuui à Scotis edoctus ac baptizatus, illorū etiam lingua optimè imbutus, nil melius quàm quod illi docuissent, autumabat. Porrò Alchfrid magistrū habuit eruditionis Christianæ Vilfridum, uirum doctissimum. Nam & Romam prius propter doctrinam ecclesiasticam adierat, & apud Dalphinum archiepiscopum Galliarum, Lugduni multum temporis egerat, à quo etiā tonsuræ ecclesiasticæ coronam susceperat. Huius doctrinam omnibus Scotorum traditionibus iure præferendam sciebat. Vnde ei etiam donauerat monasterium quadraginta familiarū, in loco qui dicitur Humpum: quem uidelicet locum paulo ante eis qui Scotos sequebantur, in possessionem monasterij dederat. Sed quia illi postmodum, data sibi optione, magis loco cedere, quàm suam mutare consuetudinem uolebant, dedit eum illi, qui dignam loco & doctrinam haberet & uitam. Venerat eo tempore Agilbertus Occidentalium Saxonum episcopus, cuius suprà meminimus, amicus Alchfridi regis, & Vuilfridi abbatis ad prouinciam Nordan Humbrorum, & apud eos aliquandiu demorabatur, qui etiam Vuilfridum, rogatu Alchfridi in præfato suo monasterio presbyterum fecit: habebat autem secum ipse presbyterum, nomine Agathonem. Mota ergo ibi quæstione de pascha, uel tonsura, uel alijs rebus ecclesiasticis, dispositum est, ut in monasterio, quod dicitur Strenaeshalch, quod interpretatur sinus fari, cui tūc Hilda abbatissa Deo deuota fœmina præfuit, synodus fieret, & hæc quæstio terminari deberet. Veneruntq; illò reges ambo, pater scilicet & filius, episcopi Colman cùm clericis suis de Scotia: Agilbertus cum Agathone & Vuilfrido presbyteris. Iacobus & Romanus in horum parte erant: Hilda abbatissa cum suis in parte Scotorum, in qua erat etiam uenerabilis episcopus Cedda iamdudum ordinatus à Scotis, ut suprà docuimus, qui & interpres in eo concilio uigilantissimus utriusque partis extitit. Primusq; rex Osuui, præmissa præfatione, quod oporteret eos qui uni Deo seruirent, unam uiuendi regulam tenere, nec discrepare in celebratione sacramentorū cœlestium, qui unum omnes in cœlis regnum expectarent: inquirendum potius, quæ esset uerior traditio, & hanc ab omnibus communiter esse sequendam. Iussit primò dicere episcopū suum Colmanum qui esset ritus, & unde origi nem ducens ille quem ipse sequeretur. Tunc Colmanus, Pascha, inquit, hoc quod agere soleo, à maioribus meis accepi, qui me huc episcopum miserunt, quod omnes patres nostri uiri Deo dilecti eodem modo celebrasse noscuntur. Quod ne cui contemnendum & reprobandum esse uideatur, ipsum est quod beatus euangelista Ioannes, discipulus specialiter Domino dilectus, cum omnibus quibus præerat ecclesijs, celebrasse legitur. Quo hæc & his similia dicente, iussit rex & Agilbertum proferre in medium, morem suæ obseruationis, unde initium haberet, uel qua hunc auctoritate sequeretur. Respondit Agilbertus, Loquatur obsecro uice mea discipulus meus Vuilfrid presbyter: quia unum ambo sapimus cum cæteris qui hic assident ecclesiasticæ traditionis cultoribus, & ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quàm ego per interpretem, potest explanare quæ sentimus. Tunc Vuilfrid iubente rege ut diceret, ita exorsus est: Pascha quod facimus, inquit, uidimus Romæ, ubi beati apostoli Petrus & Paulus uixere, docuere, passi sunt & sepulti, ab omnibus celebrari: hoc in Italia, hoc in Gallia, quas discendi uel orandi studio pertransiuimus, ab omnibus agi conspeximus: hoc Africam, Asiam & Aegyptum, Græciam & omnem orbem quacunque Christi ecclesia diffusa est, per diuersas nationes ac linguas, uno ac non diuerso temporis ordine geri comperimus: præter hos tantum & obstinationis eorum complices, Pictos dico, & Britones, cum quibus de duabus ultimis Oceani insulis, his non totis, contra totum orbem stulto labore repu-

repugnant. Cui hæc dicenti respondit Colmanus, Mirum quare stultum appellare uelitis laborem nostrum, in quo tanti apostoli, qui super pectus Domini recumbere dignus fuit, exempla sectamur, cum ipsum sapientissimè uixisse omnis mūdus nouerit. At Vuilfridus, Absit, inquit, ut Iohannem stultitiæ reprehendamus, cū scita legis Moysaicæ iuxta literam seruaret, iudaizante adhuc in multis ecclesia, nec subitò ualentibus apostolis, omnem legis obseruantiam, quæ à Deo instituta est abdicare. Quomodo simulachra, quæ à dæmonibus inuenta sunt, repudiare omnes qui ad fidem ueniunt, necesse est, uidelicet ne scandalum facerent eis, qui inter gentes erant Iudæis. Hinc est enim quòd Paulus Timotheum circumcidit, quòd hostias in templo immolauit, quòd cum Aquila & Priscilla caput Corinthi totondit, ad nihil uidelicet utile, nisi ad scandalum uitandum Iudæorū. Hinc quòd eidem Paulo Iacobus ait, Vides frater, quot milia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes isti æmulatores sunt legis: nec tamē hodie clarescente per mundum euangelio necesse est, imò nec licitum fidelibus uel circumcidi, uel hostias Deo uictimarum offerre carnalium. Itaq; Iohannes secundum legis consuetudinem decimaquarta die mensis primi, ad uesperam incipiebat celebrationem festi Paschalis, nil curans utrum hæc sabbato, an alia qualibet feria proueniret. At uerò Petrus cùm Romæ prædicaret, memor quia Dominus prima sabbati resurrexit à mortuis, ac mundo spem resurrectionis contulit, ita Pascha faciendum intellexit, ut secundum consuetudinem ac præcepta legis, decimamquartam lunam primi mensis, æquè sicut Ioannes orientē, ad uesperam semper expectaret: & hac exorta, si Dominica dies (quæ tunc prima sabbati uocabatur) erat manè uentura, in ipsa uespera Pascha Dominicū celebrare incipiebat, quomodo & nos omnes hodie facere solemus: sin autem Dominica non proximo mane post lunam decimamquartam, sed sextadecima aut septimadecima, aut alia qualibet luna, usq; ad uicesimamprimam esset uentura, expectabat eam, & præcedente sabbato uespere sacrosanctæ Paschæ solēnia inchoabat: sicq; fiebat, ut dominica Paschæ dies, non nisi à quintadecima luna usq; ad uicesimam primam seruaretur. Necq; hæc euangelica & apostolica traditio legē soluit, sed potius adimplet, in qua obseruandum Pascha à quartadecima luna primi mensis ad uesperam, usque ad uicesimā primam lunam eiusdem mensis ad uesperam præceptum est: in quam obseruātiam imitandam, omnes sancti Iohannis successores in Asia post obitum eius, & omnis per orbem ecclesia conuersa est: & hoc esse uerum, Pascha hoc solum fidelibus celebrandū, Niceno concilio nostra tutum nouiter, sed confirmatum est, ut Ecclesiastica docet historia. Vnde constat uos Colmane, neque Iohannis (ut autumatis) exempla sectari, neque Petri, cuius traditioni scientes contradicitis: neque legi, neque euangelio, in obseruatione uestri Paschæ congruere. Ioannes enim ad legis Mosaicæ decreta tempus paschale custodies, nil de prima sabbati curabat: quod uos non facitis, qui nō nisi prima sabbati pascha celebratis. Petrus à decimaquinta luna usque ad uicesimam primam diem Paschæ dominicū celebrabat: quod uos non facitis, qui à decimaquarta usq; ad uicesimam lunam diem dominicum Paschæ obseruatis: ita ut tertiadecima luna ad uesperam sæpius Pascha incipiatis, cuius neque lex ullam fecit mentionem, necq; auctor ac dator euangelij Dominus in ea, sed in quartadecima luna uel uetus Pascha māducauit ad uesperam, uel noui Testamenti sacramenta in commemorationem suæ passionis Ecclesiæ celebranda tradidit. Itemq; lunam uicesimam primam, quam lex maximè celebrandam cōmendauit, à celebratione uestri Paschæ funditus eliminatis: sicq; ut dixi, in celebratione summæ festiuitatis, neque Iohanni, neque Petro, necq; legi, necq; euangelio concordatis. His contrà Colmanus: Nunquid, ait, Anatholius uir sanctus, & in præfata historia Ecclesiastica multum laudatus, legi uel euangelio contraria sapuit, qui à quartadecima usq; ad uicesimam Pascha celebrandum scripsit? Nunquid reuerendissimum patrē nostrum Columbam, & successores eius, uiros Deo dilectos, qui eodem modo Pascha fecerunt, diuinis paginis contraria sapuisse uel egisse credendū est? cùm plurimi fuerint in eis, quorum sanctitati cœlesti signa & uirtutū quæ fecerunt miracula, testimonium præbuerunt, quos ut ipse sanctos esse non dubitans, semper eorum uitam, mores & disciplinam sequi non desisto. At Vuilfridus, Constat, inquit, Anatholium uirum sanctissimum, doctissimum ac laude esse dignissimum: sed quid uobis cum illo, cùm nec eius decreta seruetis? Ille enim in Pascha suo regulam utique ueritatis sequens, circulum nouendecim annorum posuit, quē uos aut ignoratis, aut agnitum à tota Christi ecclesia custoditum, pro nihilo contemnitis. Ille sic in Paschæ dominicum decimam quartam lunam computauit, ut hanc eadem ipsa die, more Aegyptiorum decimamquintam lunam ad uesperam esse fateretur. Sic idem uicesimam diem dominico Paschæ annotauit, ut hanc declinata, eadem die esse uicesimamprimam crederet. Cuius regulam distinctionis uos ignorasse probat, quòd aliquotiens Pascha manifestissimè ante plenilunium, id est, in tertiadecima luna facitis. De patre autem uestro Columba & sequacibus eius, quorum sanctitatem uos imitari, & regulam ac præcepta cœlestibus signis confirmata sequi perhibetis, possum respondere: quia multis in iudicio dicentibus Domino, quòd in nomine eius prophetauerint, & dæmonia eiecerint, & uirtutes multas fecerint, respondurus sit Dominus, quia nunquā eos nouerit. Sed absit, ut de patribus uestris hoc dicam: quia iustius multo est, de incognitis bonū credere quàm malum. Vnde & illos Dei famulos, ac Deo dilectos esse nō nego, qui sim-

simplicitate rustica, sed intentione pia, Deũ dilexerunt. Neq; illis multum obesse Paschæ talem reor obseruantiam, quamdiu nullus aduenerat, qui eis instituti perfectioris decreta, quæ sequerentur, ostenderet: quos utiq; credo, si qui tunc ad eos catholicus calculator aduenisset, sicut eius monita fuisse secuturos, quomodo ea quæ nouerant ac didicerant Dei mandata, probantur fuisse secuti. Tu autem & socij tui, si audita decreta sedis apostolicæ, imò uniuersalis Ecclesiæ, & hęc literis sacris confirmata sequi cõtemnitis, absq; ulla dubietate peccatis: etsi enim patres tui sancti fuerunt, nunquid uniuersali quæ per orbem est Christi ecclesiæ, horum est pauca tas una de angulo extremæ insulę præferenda? Etsi sanctus erat ac potens, uirtutibus ille Columba uester, imò & noster si Christi erat, num præferri potuit beatissimo apostolorum principi? cui Dominus ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Hæc perorante Uuilfrido dixit rex, Vere'ne Colmane hæc illi Petro dicta sunt à Domino qui ait, Vere rex. At ille, Habetis, inquit, uos proferre aliquid tantæ potestatis uestro Columbæ datum. At ille ait, Nihil. Rursum autem rex: Si utriq; uestrum, inquit, in hoc sine ulla controuersia consentiunt, quòd hæc principaliter Petro dicta, & ei claues regni cœlorum sint datæ à Domino, responderunt, Etiam, utriq;. At ille ita concluſit, Et ego uobis dico, quia hic est ostiarius ille, cui ego cõtradicere nolo, sed in quantum noui uel ualeo, huius cupio in omnibus obedire statutis, ne forte me adueniente ad fores regni cœlorum, non sit qui reserat, auerso illo qui claues tenere probatur. Hæc dicente rege, fauerunt assidentes quiq; siue astantes maiores unà cum mediocribus, & abdicata minus perfecta institutione, ad ea quæ meliora cognouerant, sese transferre festinabant.

Vt Colman uictus domum redierit, & Tuda pro illo episcopatu sit functus, qualisq; illis doctoribus ecclesiæ fuerit habitus. Cap. XXVI.

FInitoq; conflictu, ac soluta concione Agilbertus domum redijt. Colman uidens spretam suam doctrinam, sectamq; esse despectã, assumptis his qui se sequi uoluerũt, id est, qui Pascha catholicũ & tonsuram coronæ (nam & de hoc quæstio non minima erat) recipere nolebãt, in Scotiam regressus est, tractaturus cũ suis quid de his facere deberet. Cedd relictis Scottorum uestigijs ad suã sedem redijt, utpote agnita obseruatione catholici Paschæ. Facta est autẽ hęc quæstio anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto, qui fuit annus Osuuini regis uicesimus secundus: episcopatus autem Scottorum, quem gesserunt in prouincia Anglorum, annus tricesimus: siquidem Aidan decem & septem annis, Finan decem, Colman tribus episcopatus tenuere. Reuerso aũt in patriam Colmano, suscepit pro illo episcopatum Nord Humbrorum famulus Christi Tuda, qui erat apud Scottos austrinos eruditus atq; ordinatus episcopus, habens iuxta morem prouinciæ illius coronam tonsuræ ecclesiasticæ, & catholicam temporis paschalis regulam obseruans: uir quidem bonus ac religiosus, sed pro modico tempore ecclesiam regens. Venerat enim de Scotia tenẽte adhuc pontificatũ Colmano, & diligenter ea quæ ad fidem ac ueritatem pertinent, & uerbo cunctos docebat & opere. Porrò fratribus qui in Lindisfarnensi ecclesia Scottis abeuntibus remanere maluerũt, præpositus est abbatis iure uir reuerẽdissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat abbas in monasterio quod uocatur Mailros, quod aiũt Colmanum abeuntem petisse & impetrasse à rege Osuuin, eo quòd esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. Multum namq; eundem episcopum Colmanum rex pro insita illi prudentia diligebat. Ipse est Eata, qui non multo pòst eidem ecclesiæ Lindisfarnensis episcopus factus est. Abiens autem domum Colman assumpsit secum partem ossium reuerendissimi patris Aidani: partem uerò in ecclesia cui præerat reliquit, & in secretario eius condi præcepit. Quantæ autem parsimoniæ, cuiusq; continentiæ fuerit, ipse cum prædecessoribus suis testabatur: etiam locus ille quẽ regebat, ubi abeũtibus eis, excepta ecclesia paucissimæ domus repertæ sunt: hoc est illæ solummodo, sine quibus conuersatio ciuilis esse nullatenus poterat, nil pecuniarum absq; pecoribus habebant. Si quid enim pecunię à diuitibus accipiebãt, mox pauperibus dabãt. Nam neq; ad susceptionem potentium seculi, uel pecunias colligi, uel domos prouidere necesse fuit: qui nunquam ad ecclesiam, nisi orationis tantum, & audiendi uerbum Dei causa ueniebãt. Rex ipse cùm opportunitas exegisset, cum quinq; tantum aut sex ueniebat, & expleta in ecclesia oratione discedebat. Quod si forte eos ibi refici contingeret, simplici tantum & quotidiano fratrũ cibo contenti, nil ultrà quærebant. Tota enim tunc fuit sollicitudo doctoribus illis Deo seruiendi non seculo: tota cura cordis excolendi, non uentris. Vnde & in magna erat ueneratione tempore illo religionis habitus, ita ut ubicunq; clericus aliquis, aut monachus aduenisset, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur: & iam si in itinere pergens inueniretur, accurrebãt, & flexo ceruice uel manu signari, uel ore illius se benedici gaudebant: uerbis quoq; horum exhortatorijs diligenter auditum præbebant: sed & diebus Dominicis ad ecclesiam siue ad monasteria certatim, non reficiendi corporis, sed erudiendi sermonis Dei gratia confluebant: & si quis sacerdotum in uicum fortè deueniret, mox congregati in unum uicani uerbum uitæ ab illo expetere curabant. Nam neq; alia ipsis sacerdotibus aut clericis uicos adeundi, quàm

quàm prædicandi, baptizandi, infirmos uisitandi, & ut breuiter dicam, animas curandi causa fuit, qui in tantum erant ab omni auaritię peste castigati, ut ne territoria ac possessiones ad cõstruenda monasteria, nisi à potestatibus seculi coacti acciperent. Quæ consuetudo per omnia aliquanto post hæc tempora in ecclesijs Nord Humbrorum seruata est. Sed de his satis dictũ.

Vt Egberecht uir sanctus de natione Anglorum monachi eam in Hybernia uitam duxerit. Caput XXVII.

EOdem anno Dominicę incarnationis sexcẽtesimo sexagesimo quarto facta est eclipsis solis, die tertio mensis Maij, hora circiter decima diei: quo etiam anno subita pestilẽtiæ lues, depopulatis prius australibus Britanniæ plagis, Nord Humbrorum quoq; prouinciam corripiens, atq; acerba clade diutius longè lateq; desæuiens, magnam hominum multitudinem strauit. Qua plaga præfatus Domini sacerdos Tuda raptus est de mundo, & in monasterio, quod uocatur Pegnalech, honorificè sepultus. Hæc autem plaga Hyberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium, simul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani episcoporum, relicta insula patria, uel diuinæ lectionis, uel continentioris uitæ gratia illò secesserant. Et quidam quidem mox se monasticæ conuersationi fideliter mancipauerunt, alij magis circumeundo per cellas magistrorum, lectioni operam dare gaudebant: quos omnes Scoti libentissimè suscipientes, uictum eis quotidianum sine precio, libros quoque ad legendum, & magisterium gratuitum præbere curabant. Erant inter hos duo iuuenes magnæ indolis, de nobilibus Anglorum, Edelhun & Ecgbert: quorum prior frater fuit Edilhun, uiri æquè Deo dilecti, qui & ipse æuo sequente Hyberniam gratia legẽdi adijt, & bene instructus in patriam redijt, atque episcopus in prouincia Lindisse factus, multo ecclesiam tempore nobilissimè rexit. Hi ergo quum essent in monasterio, quod lingua Scotorum Rathmelsigi appellatur, & omnes socij ipsorum uel mortalitate de seculo rapti, uel peralia essent loca dispersi, correpti sunt ambo morbo eiusdem mortalitatis, & grauissimè afflicti. E quibus Ecgbert (sicut mihi referebat quidam ueracissimus & uenerandæ canitiei presbyter, qui se hæc ab ipso audisse perhibebat) cùm se æstimaret esse moriturum, egressus est tempore matutino de cubiculo, in quo infirmi quiescebant, & residens solus in loco opportuno, cœpit sedulus cogitare de actibus suis, & compunctus memoria peccatorum suorum faciem lachrymis abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priusquam uel præteritas negligentias, quas in pueritia siue infantia commiserat, perfectius ex tempore castigaret, uel in bonis se operibus abundantius exerceret, Vouit etiam uotũ, quia adeò peregrinus uiuere uellet, ut nunquã in insulam, in qua natus est, id est, Britanniam rediret: quòd præter solennem canonici temporis psalmodiã (si non ualetudo corporis obsisteret) quotidie psalterium totum in memoriam diuinę laudis decantaret, quod in omni septimana diem cum nocte Iesus trãsiret. Cumq; finitis lachrymis, precibus & uotis domum rediret, inuenit sodalem dormientem, & ipse quoq; lectulum conscendens, cœpit in quietẽ membra laxare: & quum paululum quiesceret, expergefactus sodalis respexit eum, & ait: O frater Ecgberte, ò quid fecisti? Sperabam, quia pariter ad uitam æternam intraremus. Veruntamen scito, quia quæ postulasti, accipies. Didicerat enim per uisionem & quid ille petisset, & quia petita impetrasset. Quid multa? Ipse Edilhun proxima nocte defunctus est: at uerò Ecgbert decussa molestia egritudinis conualuit, ac multo pòst tempore ueniens, acceptumq; sacerdotij gradum cõdignis ornans actibus, pòst multa uirtutum bona, ut ipse desiderabat nuper, id est anno Dominicę incarnationis septingentesimo uicesimo nono, cũ esset ipse annorum nonaginta, migrauit ad regna cœlestia. Duxit autem uitam in magna humilitatis, mansuetudinis, continentiæ, simplicitatis, & iustitiæ perfectione. Vnde & genti suę, & illis in quibus exulabat nationibus Scotorum siue Pictorum, & exemplo uiuendi, & instantia docendi, & auctoritate corripiendi, & pietate largiendi de his, quę à diuitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem uotis quæ diximus, ut in quadragesima semper non plus quàm semel in die reficeretur, non aliud quàm panem ac lac tenuissimum, & hoc cum mensura gustaret: quod uidelicet lac pridie nouum in phialà ponere solebat, & pòst noctẽ ablata superficie crassiore ipse reliquum cum modico (ut diximus) pane bibebat. Cuius modum continentiæ etiam quadraginta diebus ante natiuitatem Domini, totidem quoq; pòst peracta solennia pentecostes, hoc est quinquagesimæ, semper obseruare curabat.

Vt defuncto Tuda Uuilfrid in Gallia Leadda, apud occidentales Saxones in prouincia Nord Humbrorum sint ordinati episcopi. Cap. XXVIII.

INterea rex Alchfrid misit Uuilfridũ presbyterum ad regẽ Galliarũ, qui eum sibi suisq; cõsecrari faceret episcopũ. At ille misit illum ordinãdum ad Agilbertum, de quò suprà diximus, qui relicta Britannia Parisiacæ ciuitatis factus erat episcopus. & consecratus est magno cũ honore ab ipso, conuenientibus plurimis episcopis in uico regio, qui uocatur In coppendio: quo adhuc in Trãsmarinis partibus pòst ordinationem demorante, imitatus industriam filij regis Osuui, misit Cantiam utrum sanctum, modestum moribus, scripturarum lectione sufficienter instructum, & ea quæ agenda in scripturis didicerat, operibus solerter exequentem, qui Eboracensis ecclesiæ ordinaretur episcopus. Erat autem presbyter uocabulo Ceadda, frater reueren-

reuerēdissimi antistitis Ceddi, cuius sæpius me minimus, & abbas monasterij illius, quod uocatur Lestingaheu. Misitq; rex cum eo presbyterum suum uocabulo Eadhedum, qui postea regnante Ecgfrido Rhypensis ecclesiæ præsul factus est. Verùm illi Cantiam peruenientes inuenerunt archiepiscopū Deusdedit iam migrasse de seculo, & necdum alium pro eo cōstitutum fuisse pontificem. Vnde diuerterunt ad prouinciam occidentalium Saxonum, ubi erat Vuini episcopus, & ab illo est uir præfatus consecratus antistes, assumptis in societatem ordinationis duobus de Britonum gente episcopis, qui Dominicum paschæ diem, ut sæpius dictum est, secus morem canonicum à quarta decima usq; ad uicesimamprimam lunam celebrāt. Non enim erat tunc ullus, excepto illo Vuini, in tota Britannia canonicè ordinatus episcopus. Consecratus ergo in episcopatum Ceadda, maximā mox cœpit ecclesiasticæ ueritati & castitati curam impendere, humilitati, continentiq;, lectioni operam dare, oppida, rura, casas, uicos, castella, propter euangelizandum non equitando, sed apostolorū more pedibus incedendo peragrare. Erat enim discipulus Aidani, ijsdemq; actibus ac moribus iuxta exemplum eius ac fratris sui Ceddi suos instituere curauit auditores. Veniens quoq; in Britanniam Vuilfridus iam episcopus factus, & ipse per plura catholicæ observationis moderamina ecclesijs Anglorum sua doctrina contulit: unde factum est, ut crescēte per dies institutione catholica, Scoti omnes qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut suam redirent ad patriam.

Vt Vuighardus presbyter ordinandus in archiepiscopum de Britannia sit missus Romam, quem remissa mox scripta papæ ibidem obisse narrauerunt. Caput XXIX.

His temporibus reges Anglorum nobilissimi, Osuui prouinciæ Nordan Humbrorū, & Ecgbert Cantuariorum, habito inter se consilio, quid de statu ecclesiæ Anglorum esset agēdum: intellexerat enim ueraciter Osuui, quamuis educatus à Scotis, quia Romana esset catholica & Apostolica ecclesia. Assumpserunt cum electione & cōsensu sanctæ Ecclesiæ gentis Anglorum, uirum bonum, & aptum episcopatu presbyterum, nomine Vuighardum, de clero Deusdedit archiepiscopi, & hunc antistitem ordinandum Romā miserunt, quatenus accepto ipse gradu archiepiscopatus, catholicis per omnem Britanniam ecclesijs Anglorum ordinare posset antistites. Verùm Vuighardus Romam perueniens, priusquam consecrari in episcopū posset, morte præreptus est, & huiusmodi literę regi Osuui in Britanniam remissæ sunt: Domino excellētissimo filio Osuuio regi Saxonum, Vitalianus episcopus seruus seruorū Dei. Desiderabiles literas excellētiæ uestræ suscepimus, quas relegentes cognouimus eius pijssimā deuotionem, feruentissimumq; amorē, quem habet propter beatam uitam. Et quia dextera Domini protegente, ad ueram & Apostolicam fidem sit conuersus, sperans, ut sicut in sua gente regnat, ita & cum Christo in futuro conregnare. Benedicta igitur gens quæ talem sapientissimum, & Dei cultorem promeruit habere regem: quia non solùm ipse Dei cultor existit, sed etiam omnes subiectos suos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atq; Apostolicam, pro suæ animæ redemptione conuerti. Quis enim audiens hæc suauia non lætetur? Quis nō exultet & gaudeat in his pijs operibus? Quia & gens uestra Christo omnipotenti Deo creditur, secundum diuinorum prophetarum uoces, sicut scriptum est in Esaia: In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gētes deprecabuntur. & iterum, Audite insulæ, & attendite populi de longe. & pòst paululum, Parum, inquit est, ut mihi lis seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fęces Israel conuertendas. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usq; ad extremum terræ. & rursum, Reges uidebunt, & consurgent principes, & adorabunt. & pòst pusillū: Dedi te in fœdus populi, ut suscitares terrā, & possideres hæreditates dissipatas, & diceres his qui uincti sunt, Exite: & his qui in tenebris, Reuelamini. Et rursum, Ego Dominus uocaui te in iustitia, & apprehendi manum tuam, & seruaui, & dedi te in lucem gētium, & in fœdus populi, ut aperires oculos cæcorum, & educeres de conclusione uinctum, de domo carceris sedentem in tenebris. Ecce excellentissime fili, quàm luce clarius est, non solùm de uobis, sed etiam de omnibus prophetarum gētibus, quòd sint creditura in Christo omnium conditore. Quamobrem oportet uestram cellitudinē, utpote membrum existēs Christi, in omnibus pīā regulam sequi perēniter principis apostolorū, siue in pascha celebrando, siue in omnibus quæ tradiderūt sancti apostoli Petrus & Paulus, qui ut duo luminaria cœli illuminant mundum, sic doctrina eorum corda hominum quotidie illustrat credentium. Et post nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum uno uero pascha loquitur, Hominem denique, inquit, docibilem, & in omnibus ornatum antistitem secundum uestrorū scriptorū tenorem minimè ualuimus nunc reperire, pro longinquitate itineris. Profectò enim dum huiusmodi apta repertaq; persona fuerit, eum instructum ad uestram dirigemus patriam, ut ipse & uiua uoce, & per diuina oracula omnem inimici zizaniam ex omni uestra insula cum diuino nutu eradicet. Munuscula à uestra cellitudine beato principi apostolorum directa, pro æterna eius memoria suscepimus, gratiasq; ei agimus, ac pro eius incolumitate iugiter Deū deprecamur cum Christi clero. Itaq; qui hæc obtulit munera, de hac subtractus est luce, situsq; ad limina apostolorum, pro quo ualde sumus contristati, cum hic esset defunctus. Veruntamen gerulis harum nostrarū literarum uestris missis, & beneficia sanctorū martyrum, hoc est, reliquias beatorum apostolorum

lorum Petri & Pauli, & sanctorum martyrum Laurentij, Iohannis & Pauli, & Gregorij atq; Pancratij, eis fecimus dari, uestræ excellentiæ profectò omnes contradendas. Nam & coniugi nostræ spirituali filiæ, direximus per præfatos gerulos crucem clauem auream habentem, de sacratissimis uinculis beatorum apostolorum Petri & Pauli: de cuius pio studio cognoscentes tantum cūcta sedes Apostolica unà nobiscum lætatur, quantum eius pia opera coram Deo flagrant & uernant. Festinet igitur quæsumus uestra cellitudo (ut optamus) totam insulā suam Deo Christo dicare. Habet enim profectò protectorem humani generis redemptorē Dominum nostrum Iesum Christū, qui ei cuncta prospera impartiet, uti nouum Christi populum coaceruet, catholicam ibi & Apostolicam constituēs fidem. Scriptum est enim, Quęrite primùm regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Nimirum enim quærit & impetrabit, & ei omnes fręinsulæ (ut optamus) subdentur. Paterno itaque affectu salutantes uestram excellentiam, diuinam iugiter precamur clementiam, quæ uos uestrosq; omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, ut cum Christo in futuro regnetis secuIo. Incolumem excellentiam uestram gratia superna custodiat. Quis sanè pro Vuighardo repertus ac dedicatus sit antistes, libro sequente opportunius dicetur.

Vt orientales Saxones tempore mortalitatis ad idololatriam reuersi, sed per instantiam Iarumanni episcopi mox sint ab errore correcti. Caput XXX.

Eodem tempore prouinciæ orientalium Saxonum post Guuidhelmū (de quo suprà diximus) præfuere reges Sighere & Sebbi, quam uis ipsi regi Merciorū Vulfhere subiecti. Quæ uidelicet prouincia cum præfatæ mortalitatis clade premeretur, Sighere cum sua parte populi relictis Christianæ fidei sacramentis ad apostasiam conuersus est. Nam & ipse rex, & plurimi de plebe siue optimatibus diligentes hanc uitam, & futuram non quærentes, siue etiā non esse credentes, cœperunt sana quæ derelicta erāt, restaurare, & adorare simulachra, quasi per hæc possent à mortalitate defendi. Porrò socius eius & coheres regni eiusdem Sebbi magna fidem perceptam cum suis omnibus deuotione seruauit, & magna (ut in sequētibus dicemus) uitam fidelem felicitate compleuit. Quod ubi rex Vulfhere comperit, fidē uidelicet prouincię ex parte profanatam, misit ad corrigendum errorem, reuocandamq; ad fidem ueritatis prouinciam Iarumannum episcopum, qui successor erat Trumhere, qui multa agens solertia iuxta quod mihi presbyter, qui comes itineris illi & cooperator uerbi extiterat, referebat. Erat enim religiosus & bonus uir longè lateq; omnia peruagatus, & populum & regem præfatū ad uiam iustitiæ reduxit, adeò ut relictis siue de structis fanis ariscq; quas fecerant, aperirent ecclesias, ac nomen Christi cui contradixerant, confiteri gauderēt, magis cum fide resurrectionis in illo mori, quàm in perfidię sordibus inter idola uiuere cupiētes. Quib. ita gestis, & ipsi sacerdotes, doctoresq; eorū domū redierę lętātes.

TERTII LIBRI FINIS.

Ecclesiasticæ Historiæ gentis Anglorum,

LIBER IIII.

Vt defuncto Deusdedit Vuighart ad suscipiendum episcopatum Romam sit missus: sed illo ibidem defuncto Theodorus archiepiscopus ordinatus, & cum Adriano abbate sit in Britanniam missus. Cap. I.

ANNO memorato præfatæ eclipsis, & mox sequentis pestilentiæ, quo & Colman episcopus unanima catholicorū intentione superatus, ad suos reuersus est, Deusdedit sextus ecclesiæ Dorouernensis episcopus obijt, pridie iduum Iuliarum. Sed & Erconbert rex Cantuariorum eodem mense ac die defunctus Ecgberto filio sedem regni reliquit, quam ille susceptā per nouē annos tenuit. Tunc cessante non pauco tempore episcopatu, missus est Romam ab ipso simul & à rege Nordan Humbrorū Osuui (ut in precedēte libro diximus) Vuighart presbyter, uir in ecclesiasticis disciplinis doctissimus, de genere Anglorum, petentibus ecclesia Anglorum episcopum ordinari: missis pariter Apostolico papæ donarijs & aureis atq; argenteis uasis non paucis. Qui ubi Romam peruenit, cui sedi Apostolicæ tempore illo Vitalianus præerat, postquam itineris sui causam præfato papæ Apostolico patefecit, nō multo pòst & ipse, & omnes penè qui cum eo aduenerant socij, pestilentia superueniente, deleti sunt. At Apostolicus papa habito de his consilio, quæsiuit sedulus quem ecclesijs Anglorum archiepiscopum mitteret. Erat autem in monasterio Niridano, quod est non longè à Neapoli Campaniæ, abbas Adrianus, uir natione Afer, sacris literis diligenter imbutus, monasterialibus simul & ecclesiasticis disciplinis institutus, Græcæ pariter & Latinæ linguæ peritissimus: hunc ad se accitum papa iussit, episcopatu accepto, in Britanniam uenire: qui indignum se tanto gradu respondens, ostendere posse se dixit alium, cuius magis ad suscipiendum episcopatū & eruditio conueniret & ætas. Cumq; monachum quendam de uicino uirginum monasterio, nomine Andream, pontifici offerret, hic ab omnibus, qui eum nouere, dignus episcopatu iudicatus est: uerùm pondus corporeæ infirmi-

tatis, ne episcopus fieri posset, obstitit. Et rursum Adrianus ad suscipiēdum episcopatum actus est: qui petijt inducias, si fortè aliū, qui episcopus ordinaretur, ex tempore posset inuenire. Erat ipso tempore Romæ monachus Adriano notus, nomine Theodorus, natus ex Tharso Ciliciæ, uir & secularī, & diuina literatura, Græcè & Latinè instructus, probus moribus, & ætate uenerandus, id est, annos habēs ætatis 66. Hunc offerēs Adrianus pontifici, ut episcopus ordinaretur, obtinuit: his tamē conditionibus interpositis, ut ipse eum perduceret in Britanniam, eo quòd iam bis partes Galliarum diuersis ex caulis adijsset, & ob id maiorem huius itineris peragendi notitiam haberet, sufficiensq; esset in possessione hominum propriorū: & ut ei doctrinæ cooperator existens diligenter attenderet, ne quid ille contrarium ueritati fidei Græcorum more in ecclesiam cui præesset, introduceret. Qui subdiaconus ordinatus, quatuor expectauit menses, donec illi coma crescere, quo in coronā tonderi posset. Habuerat enim tonsuram more orientalium sancti Pauli apostoli. qui ordinatus est à Vitaliano papa, anno Dominicæ incarnationis 668. sub die 7. Kalē darum Aprilium Dominica, & ita unà cum Adriano 6. Kalendas Iunias in Britāniam missus est: qui cùm pariter per mare ad Massiliam, & deinde per terram Arelatem peruenissent, & tradidissent Ioāni archiepiscopo ciuitatis illius scripta commendatitia Vitaliani pontificis, retenti sunt ab eo, quousque Ebroinus maior domus regiæ copiā pergendi quoquò uellent, tribuit eis: qua accepta Theodorus profectus est ad Agilbertum Parisiorum episcopum, de quo superius diximus, & ab eo benignè susceptus, & multo tempore habitus est. Adrianus uerò perrexit primum ad Emmesenonum, & postea ad Faronem Meldorū episcopos, & bene cum eis diutius fuit. Coegerat enim eos imminens hyems, ut ubicunq; potuissent, quieti manerēt. Quod cùm nuncij certi narrassent regi Ecgberto, adesse scilicet episcopum, quem petierant à Romano antistite, in regno Francorum, misit illò continuò Redfridum præfectum suum ad ducēdum eum: quo cum peruenisset, assumpsit Theodorum cum Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomē est Quentauuic, ubi fatigatus infirmitate aliquātis per moratus est, & cùm conualescere cœpisset, nauigauit in Britanniam. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem imperatoris ad Britanniæ reges aduersus regnum, cuius tunc ipse maximam curā gerebat. Sed cum tale nihil illum habere uel habuisse ueraciter comperisset, absoluit eum, & post Theodorum ire permisit: qui statim ut ad illum peruenit, dedit ei monasterium beati Petri apostoli, ubi archiepiscopi Cantiæ sepeliri, ut præfatus sum, solent. Præceperat enim Theodoro abeunti Dominus papa Apostolicus, ut in diœcesi sua prouideret & daret ei locum, in quo cum suis aptè degere potuisset.

Vt Theodoro cuncta peragrante, Anglorum ecclesiæ cum catholica ueritate literarum quoq; sanctarum cœperint studijs imbui, & ut Putta pro Damiano Rhofensis ecclesiæ sit factus episcopus. Cap. II.

PEruenit autem Theodorus ad ecclesiam suā secundo postquam cōsecratus est anno, sub die sexto Kalendarum Iuniarum Dominica, & fecit in ea annos uiginti & unum, menses tres, dies uiginti sex. Moxq; peragrata insula tota quaquauersum Anglorum gentes morabātur (nam & libētissimè ab omnibus suscipiebatur atq; audiebatur) rectum uiuendi ordinem, ritū celebrandi paschæ canonicum, per omnia cōmitante & cooperante Adriano disseminabat. Isq; primus erat archiepiscopus, cui omnis Anglorum ecclesia manus dare cōsentiret: & quia literis sacris simul & secularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterua, scientiæ salutaris quotidie flumina in rigādis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam metricæ artis, astronomicę & arithmeticæ, ecclesiasticæ disciplinam inter sacrorum apicum uolumina suis auditoribus cōtraderēt. Indicio est, quòd usq; hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam, Græcamq; linguam æquè ut propriam in qua nati sunt, norunt. Neq; unquam prorsus ex quo Britāniam petierunt Angli, feliciora fuere tempora, dum & fortissimos Christianosq; habentes reges cūctis barbaris nationibus essent terrori, & omnium uota ad nuper audita cœlestis regni gaudia penderent: & quicunq; lectionibus sacris cuperent erudiri, haberēt in promptu magistros qui docerent: & sonos cantādi in ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum nouerāt, ab hoc tempore per omnes Anglorū ecclesias discere cœperūt: primusq; excepto Iacobo (de quo suprà diximus) cantandi magister Nordan Humbrorum ecclesijs Eddi cognomēto Stephanus fuit inuitatus de Cantia à reuerēdissimo uiro Vuilfrido, qui primus inter episcopos, qui de Anglorum gente essent, catholicum uiuendi morem ecclesijs Anglorum tradere didicit. Itaq; Theodorus perlustrans uniuersa, ordinabat locis opportunis episcopos, & ea quę minus perfecta reperit, his quoq; iuuantibus corrigebat. In quibus & Ceadda episcopū cùm argueret, nō fuisse ritè consecratum, respondens ipse uoce humillima dixit: Si me, inquit, nosti episcopatū nō ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me unquam hoc esse dignū arbitrabar, sed obedientię causa iussus subire, hoc quamuis indignus consensi. At ille audiens humilitatem responsionis eius dixit, non eum episcopatum dimittere debere, sed ipse ordinationem eius denuò catholica ratione consummauit. Eo autem tempore quo defuncto Deusdedit, Dorouernensis ecclesiæ episcopus quærebatur, ordinabatur, mittebatur, Vuilfridus quoq; de Britannia in Galliā ordinādus est missus: & quoniam ante Theodorū rediit ipse etiam in Cantia, presbyteros & diaconos usq; dum

dum archiepiscopus ad sedem suam peruenire, ordinabat. At ipse ueniens mox in ciuitate Rhofi, ubi defuncto Damiano, episcopatus iā diu cessabat, ordinauit uirum magis ecclesiasticis disciplinis institutum, & uitæ simplicitate contentum, quàm in seculi rebus strenuum, cui nomen erat Putta, maximè autem modulandi in ecclesia more Romanorum, quem à discipulis papæ Gregorij didicerat, peritum.

Vt Ceadda, de quo suprà dictum est, prouinciæ Merciorum sit episcopus datus, & de uita & obitu & sepultura eius. Caput III.

EO tempore prouinciæ Merciorū rex Vulfhere præfuit, qui cum mortuo Iarumanno sibi quicq; suisq; à Theodoro episcopum dari peteret, nō eis nouum uoluit ordinare episcopū, sed postulauit à rege Osuuio, ut illis episcopus Ceadda daretur: qui tunc in monasterio suo, quod est, in Lestingahe quietam uitam agebat, Vuilfrido administrante episcopatum Eboracensis ecclesiæ, necnon & omnium Nordā Hūbrorum, sed & Pictorum, quousq; rex Osuui imperium protendere poterat. Et quia moris erat ijdem reuerendissimo antistiti opus euangelij magis ambulando per loca, quàm equitando perficere, iussit eum Theodorus, ubicunq; longius iter instaret, equitare: multumq; renitentem studio & amore pij laboris, ipse eum manu sua leuauit in equum: quia nimirum sanctū esse uirum cōperit, atq; equo uehi quò esset necesse, compulit. Susceptum itaq; episcopatum gentis Merciorum, simul & Lindisfarorum Ceadda, iuxta exempla patrum antiquorum in magna uitæ perfectione administrare curauit: cui etiam rex Vulfhere donauit terram quinquaginta familiarum ad construendum monasterium in loco qui dicitur Etbearue: id est, ad nemus in prouincia Lindissi, in quo usq; hodie instituta ab ipso regularis uitæ uestigia permanent. Habuit autem sedem episcopalem in loco qui uocatur Licidfeld, in quo & defunctus ac sepultus est, ubi usq; hodie sequentium quoque prouincię illius episcoporum sedes est. Fecerat uerò sibi mansionem non longè ab ecclesia remotiorem, in qua secretius cum paucis, id est, septem siue octo fratribus quoties à labore & ministerio uerbi uacabat, orare ac legere solebat. Qui cùm in illa prouincia duobus annis ac dimidio ecclesiam gloriosissimè rexisset, adfuit superno dispensante iudicio, tempus de quo loquitur Ecclesiastes, Quia tempus mittendi lapides, & tempus colligendi. Superuenit namq; clades diuinitus missa, quæ per mortem carnis uiuos ecclesiæ lapides, de terrenis sedibus ad ædificium cœleste trāsferret. Cumq; plurimis de ecclesia eiusdem reuerēdissimi antistitis de carne subtractis ueniret hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad Dominum, contigit die quadā, ut in præfata mansione fortè ipse cum uno tantum fratre, cui uocabulum erat Ouuinus commoraretur, cæteris eius socijs pro causa oppor-

tuna ad ecclesiam reuersis. Erat autem idem Ouuinus monachus magni meriti, & pura intentione supernæ retributionis mundum dere linquēs, dignusq; per omnia, cui Dominus specialiter sua reuelaret arcana, dignus cui fidem narranti audientes accommodarent. Venerat enim cum regina Edildride de prouincia oriētalium Anglorum, eratq; primus ministrorum, & princeps domus eius. Qui cùm crescente fidei feruore seculo abrenunciare disponeret, nō hoc segniter fecit, sed adeò se mūdi rebus exuit, ut relictis omnibus quæ habebat, simplici tantum habitu indutus, & securim atq; asciam in manu ferens, ueniret ad monasterium eiusdem reuerēdissimi patris, quod uocatur Lestinghē. Non enim ad ocium, ut quidam, sed ad laborē se monasterium intrare signabat, quod ipsum etiam facto mōstrauit: nam quo minus sufficiebat meditationi scripturarum, eo amplius operi manuū studium impendebat. Deniq; cum episcopo in præfata mansione pro suæ reuerentia deuotionis inter fratres habitus, cùm illi intus lectioni uacabant, ipse foris, quæ opus esse uidebantur, operabatur. Qui cùm die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam socijs, ut dicere cœperam, & episcopus solus in oratorio loci lectioni uel orationi operam daret, audiuit repētè, ut postea referebat, uocem suauissimam cantantium atq; lętantium de cœlo ad terras usq; descendere: quam uidelicet uocē ab Euro austro, id est, ab alto brumalis exortam, primò se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi appropinquare, donec ad tectum usq; oratorij in quo erat episcopus, peueniret, quod ingressa totum impleuit atq; in gyro circumdedit. At ille dum solicitus in ea quæ audiebat, animum intenderet, audiuit denuò transacto quasi horæ spacio ascēdere de tecto eiusdē oratorij idem lætitiæ canticum, & ipsa qua uenerat uia, ad cœlos usq; cum ineffabili dulcedine reuerti. Qui cùm aliquantulum horæ quasi attonitus maneret, & quid hoc esset solerti animo scrutaretur, aperuit episcopus fenestrā oratorij, & sonitum manu faciens, ut sæpius consueuit, siquis foris esset ad se intrare præcepit. Introiuit ille concitus, cui dixit antistes: Vade citò ad ecclesiam, & hos septem fratres huc uenire facito, tu quoq; simul adesto. Qui cùm uenissent, primò admonuit eos, ut uirtutē dilectionis & pacis ad inuicem & ad omnes fideles seruarent: institutа quoq; disciplinę regularis, quę uel ab ipso didicissent, & in ipso uidissent, uel in patrum præcedentium factis siue dictis inuenissent, indefessa instantia sequerentur: deinde subiūxit, diem sui obitus iam proximè instare. Namq; hospes, inquit, ille amabilis, qui fratres nostros uisitare solebat, ad me quoq; hodie uenire, meq; de seculo euocare dignatus est. Propter quod reuertentes ad ecclesiam, dicite fratribus, ut & meum exitum Domino precibus commendent & suum quoque exitum (cuius hora incerta est) uigilijs, orationibus, bonis operibus præuenire meminerint. Cumq; hæc & huiusmo-

huiusmodi plura loqueretur, atque illi perce-
pta eius benedictione iam multum tristes exis-
sent, redijt ipse solus qui carmen cœleste audie
rat, & prosternēs se in terram, Obsecro, inquit,
pater, licetne aliquid interrogare? Interroga,
inquit, quod uis. At ille, Obsecro, inquit, ut di-
cas quod erat canticum illud lætantium, quod
audiui uenientium de cœlis super oratorium
hoc, & post tempus redeuntium ad cœlos. Re-
spondit ille, Si uocem carminis audiuisti, & cœ
lestes superuenire cœtus cognouisti, præcipio
tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante
meum obitum dicas. Reuera autem angelorū
fuere spiritus, qui me ad cœlestia, quæ semper
amabam ac desiderabam, præmia uocare uene-
runt, & post dies septem se redituros, ac me se-
cum adducturos esse promiserunt. Quod qui-
dem, ita ut ei prædictum erat, opere comple-
tum est. Nam confestim languore corporis ta-
ctus est, & hoc per dies ingrauescente, septimo
(ut promissum ei fuerat) die postquam obitum
suum Dominici corporis & sanguinis perce-
ptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis a-
nima sancta ducentibus, ut credi fas est, angelis
comitibus æterna gaudia petiuit. Non autem
mirum, si diem mortis uel potius diem Domini
lætus aspexit, quem semper usque dum ueni-
ret, solicitus expectare curauit. Namque inter
plura continentiæ, humilitatis, doctrinæ, ora-
tionis, uoluntariæ paupertatis, & cæterarum
uirtutum merita, in tantum erat timori Domi-
ni subditus, in tātum nouissimorum suorum in
omnibus operibus suis memor, ut sicut mihi
quidā frater, de ijs qui me in scripturis diuinis
erudiebant, & erat in monasterio ac magiste-
rio illius educatus, uocabulo Trumbert, refer-
re solebat: si forte legente eo uel aliud quid agē
te, repente flatus uenti maior assurgeret, conti-
nuò misericordiam Domini inuocaret, & eam
generi humano propitiari rogaret: si autē uio-
lentior aura insisteret, iam clauso codice proci-
deret in faciem, atq; obnixius orationi incum-
beret: at si procella fortior aut nimbus perurge
ret, uel etiam coruscī ac tonitrua terras & aera
terrerent, tunc ueniens ad ecclesiam solicitus
orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris
rediret, fixa mente uacaret. Cumq; interrogare
tur à suis, quare hoc faceret: respondebat, Non
legistis: Quia intonuit de cœlo Dominus, & al
tissimus dedit uocem suam. Misit sagittas suas,
& dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & con
turbauit eos. Mouet enim aera Dominus, uen
tos excitat, iaculatur fulgura, de cœlo intonat,
ut terrigenas ad timendum se suscitet, ut corda
eorum in memoriam futuri iudicij reuocet, ut
superbiam eorum dissipet, & conturbet auda-
ciam, reducto ad mentem tremendo illo tem-
pore, quando ipse cœlis ac terris ardentibus
uenturus est in nubibus cum potestate magna
ac maiestate, ad iudicandos uiuos ac mortuos.
Propter quod, inquit, oportet nos admonitio-
ni eius cœlesti debito cum timore & amore re
spondere, ut quotiens aere commoto, manum
quasi ad feriendum minitans erexerit, nec ad-
huc tamen percutit, mox imploremus eius mi-
sericordiā, & discussis penetralibus cordis no-
stri, atque expurgatis uitiorum ruderibus, soli-
citi ne unquam percuti mereamur, agamus.
Conuenit autem reuelationi & relationi præsa
ti fratris de obitu huius antistitis etiam sermo
reuerendissimi patris Ecgberti, de quo suprà di
ximus, qui dudum eum eodem Ceadda adole-
scente & ipse adolescēs in Hybernia monachi-
cam in orationibus & continentia & medita-
tione diuinarum scripturarum uitam sedulus
agebat. Sed illo postmodū in patriam reuerso,
ipse peregrinus pro Domino usq; ad finem ui-
tæ permansit. Cum ergo ueniret ad eum longo
pòst tempore gratia uisitationis de Britannia
uir sanctissimus & continentissimus, uocabulo
Higbald, qui erat abbas in prouincia Lindissi,
& ut sanctos decebat, de uita patrum priorum
sermonem facerent, atque hanc æmulari gau-
derent, interuenit mentio reuerendissimi anti-
stitis Ceadda: dixitq; Ecgbert, Scio hominem
in hac insula adhuc in carne manentem, qui
quum uir ille de mundo trāsiret, uidit animam
Ceddi fratris ipsius cum agmine angelorū de-
scendētium de cœlo, & assumpta secum anima
eius ad cœlestia regna redire. Quod utrum de
se, an de alio aliquo diceret, nobis manet incer-
tum: dum tamen hoc tantus uir dixit, quia ue-
rum sit, esse non possit incertum. Obijt autem
Ceadda sexto die nonarum Martiarum, & se-
pultus est quidem primò iuxta ecclesiam san-
ctæ Mariæ, sed postmodum ibidem constructa
ecclesia beatissimi principis apostolorum Pe-
tri, in eandem sunt eius ossa translata: in quo u-
troque loco ad indicium uirtutis illius solent
crebra sanitatum miracula operari. Denique
nuper phreneticus quidam, dum per cuncta er
rando discurreret, deuenit ibi uespere, nescien-
tibus siue nō curantibus loci custodibus, & ibi
tota nocte requieuit, manè sanato sensu egres-
sus, mirantibus & gaudentibus cunctis, quòd i-
dem ibi sanitatē Domino largiente consequere-
tur, ostendit. Est autem locus sepulchritum-
ba lignea in modum domunculi facta cooper-
tus, habens foramen in pariete, per quod solēt
hi, qui causa deuotionis illò aduenīūt, manum
suam immittere, ac partem puluerис inde assu-
mere: quam cùm in aquas miserint, atque has
infirmantibus iumentis siue hominibus gustan
das dederint, mox infirmitatis ablata mole-
stia ad cupitæ sospitatis gaudia redeunt. In cu-
ius locum ordinauit Theodorus Vuinfridum
uirum bonum & modestum, qui sicut præde-
cessores eius prouincijs Merciorum & Medi-
terraneorum Anglorum, & Lindisfarorū epi-
scopatus officio præesset: in quibus cūctis Vulf-
here (qui adhuc supererat) sceptrū regni tene-
bat. Erat autem Vuinfridus de clero eius cui
ipse successerat antistitis, & diacona-
tus officio sub eo non pauco
tempore funge-
batur.

Ve

Vt Colmanus episcopus relicta Britannia duo monasteria in Scotia: unum Scotis, alterum Anglis, quos secum adduxerat, fecerit. Caput IIII.

INterea Colmanus qui de Scotia erat episco-
pus, relinquens Britanniā tulit secum omnes
quos in Lindisfarorum insula congregauerat
Scotos: sed & de gente Anglorum uiros circi-
ter triginta, qui utriq; monachicæ conuersatio-
nis erāt studijs imbuti. Et relictis in ecclesia sua
aliquot fratribus, primò uenit ad insulam Hu,
unde erat ad prædicandum uerbum Dei An-
glorum genti destinatus. Deinde secessit ad in-
sulam quandam paruam, quę ad occidentalem
plagam ab Hybernia procul secreta sermone
Stotico Inhisbouinde, id est, insula uitulæ albæ
nuncupatur. In hanc ergo perueniens constru-
xit monasterium, & monachos inibi, quos de
utraque natione collectos adduxerat, colloca-
uit: qui cum inuicem concordare non possent,
eo quòd Scoti tempore æstatis quo fruges erāt
colligendæ, relicto monasterio per nota sibi lo-
ca dispersi uagarentur: at uerò hyeme succedē-
te redirent, & his quæ Angli præparauerant,
communiter uti desiderabant, quæsiuit Colmā
nus huic dissensioni remedium, & circumiens
omnia prope uel longe, inuenit locum in Hy-
bernia insula aptum monasterio construendo,
qui lingua Scotorū Magio nominatur: emitq;
partem eius non grandem ad construendum
ibi monasterium à comite ad cuius possessio-
nem pertinebat, ea conditione addita, ut pro i-
pso etiam, qui eis locum commodaret, consi-
stentes ibi monachi Domino, preces offerrent.
Et cōstructo statim monasterio, iuuante etiam
comite & uicinis omnibus, Anglos ibidem col
locauit, relictis in præfata insula Scotis. Quod
uidelicet monasterium usq; hodie ab Anglis te
netur incolis: ipsum namq; est quod nunc gran
de de modico effectum Iniugeo consuetè uoca
tur: & conuersis iamdudum ad meliora institu-
ta omnibus, egregium examen continet mona
chorum, qui de prouincia Anglorum ibidem
collecti, ad exemplum uenerabilium patrum sub
regula & abbate canonico in magna cōtinētia
& syncerita te proprio labore manuum uiuūt.

De morte Osuui & Ecgberti regum, & de synodo facta ad locum Herudford, cui præsidebat archiepiscopus Theodorus. Caput V.

ANno Dominicæ incarnationis sexcentesi-
mo septuagesimo, qui est annus secundus
ex quo in Britanniam uenit Theodorus, Osuui
rex Nordan Humbrorum, pressus est infirmita
te, qua & mortuus est, anno ætatis suæ 58, qui in
tantum eo tempore tenebatur amore Roma-
næ & apostolicæ institutionis, ut si ab infirmita
te saluaretur, etiam Romam uenire, ibiq; ad lo-
ca sancta uitam finire disponeret, Vuilfridumq;
episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa
non parua pecuniarum donatione rogaret: qui
defunctus die decima quinta Kalendarū Mar-
tiarum Ecgfridum filium regni hæredem reli-
quit: cuius anno regni tertio Theodorus cogit
concilium episcoporum, unà cum eis, qui cano
nica pātrum statuta diligerent & nossent, ma-
gistris ecclesiæ pluribus: quibus pariter con-
gregatis, diligenter ea quæ unitati pacis eccle-
siasticæ congruerent, eo quo pontificem dece-
bat animo, cœpit obseruanda docere. cuius sy-
nodicæ actionis huiusmodi textus est:

In nomine Domini Dei & saluatoris nostri
Iesu Christi regnante in perpetuum, ac guber-
nante Ecclesiam suam eodem Domino nostro
Iesu Christo, placuit conuenire nos iuxta mo-
rem canonum uenerabilium tractaturos de ne
cessarijs Ecclesię negocijs. Conuenimus autem
die 24. mensis Septembris, indictione prima, in
loco qui dicitur Herudford. Ego quidē Theo-
dorus quāuis indignus ab Apostolica sede de-
stinatus Dorouernensis ecclesiæ episcopus, &
consacerdos ac frater noster reuerendissimus
Bisi orientalium Anglorum episcopus, quibus
etiam frater & consacerdos noster Vuilfridus
Nordan Humbrorū gentis episcopus per pro-
prios legatarios affuit. Affuerunt & fratres ac
consacerdotes nostri Putta episcopus Castelli
Cantuariorum, quod dicitur Rotschester, Leu-
therius episcopus Occidentalium Saxonum,
Vuinfridus episcopus prouincię Merciorum.
Cumq; in unum conuenientes iuxta ordinem
quique suum resedissemus, Rogo, inquam, di-
lectissimi fratres propter timorem & amorem
redemptoris nostri, ut in commune omnes pro
nostra fide tractemus, ut quęque decreta ac dis-
finita sunt à sanctis ac probabilibus patribus,
incorruptè ab omnibus nobis seruentur. Hæc
& alia quàm plura, quæ ad charitatem pertine-
bant, unitatemq; ecclesiæ conseruandam, pro-
secutus sum. Cumq; expleßem prolocutionē,
interrogaui unumquemq; eorum per ordinem,
si consentirēt, ea quæ à patribus canonicè sunt
antiquitus decreta, custodire. Ad quod omnes
consacerdotes nostri respondentes dixerunt:
Optimè omnibus placet, quæque definierunt
sanctorum canones patrum, nos quoque om-
nes alacri animo libentissimè seruare. Quibus
statim protuli eundem librum canonum, & ex
eodem libro decem capitula, quæ per loca no-
taueram: quia maximè nobis necessaria sciebā,
illis coram ostendi, & ut hęc diligentius ab om
nibus susciperentur, rogaui.

Primum capitulum, ut sanctum diem paschę
in commune omnes seruemus Dominica post
decimamquartam lunam primi mensis. Secun
dum, ut nullus episcoporum parochiā alterius
inuadat, sed contentus sit gubernatione credi-
tæ sibi plebis. Tertium, ut quæque monaste-
ria Deo consecrata nulli episcoporum liceat ea
in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum
rebus uiolēter abstrahere. Quartum, ut episco-
pi, monachi nō migrent de loco ad locum, hoc
est, de monasterio ad monasterium, nisi per di-
missionē proprij abbatis: sed in ea permaneant
obedientia, quā tempore suæ conuersionis pro
miserunt. Quintum, ut nullus clericorum relin
quens

quẽs proprium episcopum passim quolibet discurrat, neq; alicubi ueniens absq; commendatitijs literis sui præsulis suscipiatur. Quòd si semel susceptus est, & noluerit inuitatus redire, & susceptor & is qui susceptus est excommunicationi subiacebit. Sextum, ut episcopi atq; clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nulliq; eorum liceat ullum officiũ sacerdotale absq; permissu episcopi, in cuius parochia esse cognoscitur, agere. Septimum, ut bis in anno synodus congregetur: sed quia diuersæ causæ impediunt, placuit omnibus in cõmune, ut Kalendis Augusti in loco qui appellatur Closeshooh, semel in anno cõgregetur. Octauum, ut nullus episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed omnes agnoscant tempus & ordinem consecrationis suæ. Nonum capitulum in commune tractatum est, ut plures episcopi crescente numero fidelium augerentur: sed de hac re ad præsens silemus. Decimum pro coniugijs, ut nulli liceat nisi legitimum habere cõnubium. Nullus incestum faciat, nullus coniugem propriam, nisi ut sanctum euangeliũ docet, fornicationis causa relinquat. Quòd si quisquam propriam expulerit coniugem legitimo sibi matrimonio cõiunctam, si Christianus esse recte uoluerit, nulli alteri copuletur: sed ita permaneat, aut proprię reconcilietur cõiugi. His itaq; capitulis in commune tractatis ac diffinitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrũ oriatur contentionis scandalum, aut alia præ alijs diuulgarentur, placuit ut quæque diffinita sunt, unusquisque nostrum manus propriæ subscriptione confirmaret. Quam sententiam diffinitionis nostræ Titillo notario scribendam dictaui, actum in mense & indictione suprà scriptis. Quisquis igitur contra hanc sententiam iuxta decreta canonum, nostra etiam consensione ac subscriptione manus nostræ confirmatam, quoquo modo uenire, eamq; infringere tentauerit, nouerit se ab omni officio sacerdotali & nostra societate separatum. Diuina nos gratia in unitate sanctæ Ecclesiæ suæ uiuentes custodiat incolumes. Facta autem est hæc synodus anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimno tertio, quo anno rex Cantuariorum Ecgbert mense Iulio obierat, succedente in regnum fratre Lothere, quod ipse annos undecim & menses septem tenuit. Bisi autem episcopus orientalium Anglorum, qui in præfata synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor Bonifacij, cuius suprà meminimus, uir multę sanctitatis & religionis. Nam Bonifacio post decem & septem annos episcopatus sui defuncto, episcopus pro eo Theodoro ordinante factus est. Quo adhuc superstite, sed grauissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, duo sunt pro illo Aecci & Baduui ne electi & consecrati episcopi: ex quo usq; hodie prouincia illa duos habere solet episcopos.

Vt depositio Vinfridi Sexuulfus episcopatum eius acceperit, & Earcanuualdus orientalibus Saxonibus sit episcopus datus. Caput VI.

NOn multo post hæc elapso tempore offensus à Vinfrido Merciorum episcopo per meritum cuiusdam inobedientiæ, Theodorus archiepiscopus, deposuit eum de episcopatu, post annos accepti episcopatus non multos, & in loco eius ordinauit episcopum Sexuulfum, qui erat constructor & abbas monasterij, quod dicitur Medeshãstedi, in regione Giruiorum. Depositus uerò Vinfridus rediit ad monasterium suum, quod dicitur Aetbearne, ibiq; in optima cõuersatione uitam finiuit. Tunc etiam orientalibus Saxonibus, quibus eo tẽpore præfuerunt Sebbe & Sighere, quorum suprà meminimus, Earconuualdum constituit episcopum in ciuitate Londoniæ: cuius uidelicet uiri in episcopatu & ante episcopatum uita & conuersatio fertur fuisse sanctissima, sicut etiam nunc cœlestium signa uirtutum indicio sunt. Etenim usq; hodie feretrum eius caballarium, quo infirmus uehi solebat, seruatum à discipulis eius, multos febricitantes, uel alio quolibet incommodo fessos sanare non desistit. Non solum autem suppositi eidem feretro, uel appositi curantur ægroti, sed & assulæ de illo abscisæ atque ad infirmos allatæ, citam illis solent afferre medelam. Hic sanè priusquã episcopus factus esset, duo præclara monasteria, unum sibi, alterum sorori suæ Edilburgæ cõstruxerat, quod utrumq; regularibus disciplinis optimè instituerat. Sibi quidem in regione Suthriona iuxta fluuium Tamysam, in loco qui uocatur Ceorotesei, id est, Ceoroti insula: sorori autem in orientalium Saxonum prouincia, in loco qui nuncupatur in Berecingum, in quo ipsa Deo deuotarum mater ac nutrix posset existere fœminarũ. Quæ suscepto regimine monasterij cõdignã se in omnibus episcopo fratre & ipsa, rectè uiuendo & subiectis regulariter ac pie cõsulendo præbuit, ut etiam cœlestia indicio fuere miracula.

Vt in monasterio Berecingensi, ubi corpora sanctimonialium fœminarum poni deberẽt, cœlesti sit luce monstratum. Cap. VII.

IN hoc etenim monasterio plura uirtutũ sunt signa patrata, quę & ad memoriam ędificatio nemq; sequentiũ, ab his qui nouere, descripta habentur à multis, e quibus & nos aliqua historiæ nostræ ecclesiasticę inserere curauimus. Cũ tẽpestas sæpè dictę cladis late cũcta depopulãs, etiã partẽ monasterij huius illã, qua uiri tenebãtur, inuasisset, & passim quotidie raperẽtur ad Dominũ, solicita mater cõgregationis, qua hora etiã monasterij partẽ, qua ancillarũ Dei caterua à uirorũ erat secreta contubernio, eadẽ plaga tãgeret, crebrius in cõuentu sororũ perquirere cœpit, quo loco in monasterio corpora sua poni, & cœmiteriũ fieri uellẽt, cũ eas eodẽ quo cæteros exterminio raptari è mũdo cõtingeret. Cũq; nil certi rescisci, tametsi sępius inquirens,

rens, à sororibus accepisset, accepit ipsa cum omnibus certissimũ supernæ prouisionis responsum. Cùm enim nocte quadam, expletis matutinæ laudis psalmodijs, egressæ de oratorio famulæ Christi ad sepulchra fratrum, qui eas ex hac luce præcesserant, solitas Domino laudes decantarent: ecce subitò lux emissa cœlitus ueluti linteum magnum uenit super omnes, tantoq; eas stupore perculit, ut etiã canticũ quod canebant tremefactæ intermitterent. Ipse autẽ splendor emissæ lucis, in cuius comparatione sol meridianus uideri posset obscurus, non multo post illo eleuatus de loco in meridianã monasterij partem, hoc est, ad Occidentem oratorij secessit, ibiq; aliquandiu remoratus, & ea loca operiens, sic uidentibus cunctis ad cœli se alta subduxit, ut nulli esset dubium, quin ipsa lux quæ animas famularũ Christi esset ductura uel susceptura in cœlis, etiam corporibus earum locum, in quo requietura, & diem resurrectionis essent expectatura, monstraret. Cuius radius lucis tantus extitit, ut quidam de fratribus senior, qui in ipsa hora in oratorio eorũ cũ alio iuniore positus fuerat, referret, quod manè ingressi per rimas ostiorũ uel fenestrarũ radij lucis, omnem diurni luminis uiderentur superare fulgorem.

Vt in eodem monasterio puerulus moriens uirginem quæ se erat secutura, uocauerit: utq; alia de corpore egressura iã parte aliquam futuræ lucis aspexerit. Cap. VIII.

ERat in eodem monasterio puer trium circiter nõ amplius annorum, Esica nomine, qui propter infantilem adhuc ætatem in uirginum Deo dedicatarũ solebat cella nutriri, ibiq; meditari. Hic prefata pestilentia tactus, ubi ad extrema peruenit, clamauit ter, unam de cõsecratis Christi uirginibus proprio eã nomine quasi præsentẽ alloquens, Eadgit Eadgit Eadgit: & sic terminans temporalem uitam intrauit æternam. At uirgo illa quam moriẽs uocabat, mox in loco quo erat eadem attacta infirmitate, ipso quo uocata est die de hac luce subtracta, & illũ qui se uocauit ad regnũ cœleste secuta est. Itẽ quædam ex eisdem ancillis Dei cum præfato tacta morbo atq; ad extrema esset perducta, cœpit subitò circa mediam noctẽ clamare his qui sibi ministrabant, petens ut lucernam quę in sibi accensa erat, extinguerẽt. Quod cum frequenti uoce repeteret, nec tamen ei aliquis obtemperaret, ad extremũ intulit: Scio quòd me hæc insana mente loqui arbitramini, sed iam nunc non ita esse cognoscite. Nam uere dico uobis, quòd domum hanc tanta luce impletã esse perspicio, ut uestra illa lucerna mihi omnibus modis esse uideatur obscura. Et quũ ne adhuc quidem illi talia loquenti quisquam responderet, uel assensum præberet, iterum dixit, Accendite ergo lucernam illam quamdiu uultis: attamẽ scitote, quia non est mea lux. nam mea lux, incipiente aurora mihi aduentura est. Cœpitq; narrare, quia apparuerit sibi uir Dei quidam, qui eodem anno fuerat defunctus, dicens, quòd adueniente diluculo perennem esset exitura ad lucem. Cuius ueritas uisionis ita circa exortum diei puellæ morte probata est.

Quæ sint ostensa cœlitus signa, cum & ipsa mater cõgregationis illius è mundo transiret. Cap. IX.

CVm aũt & ipsa mater pia Deo deuotæ congregationis Edilburga esset rapiẽda de mũdo, apparuit uisio miranda cuidã de sororibus, cui nomẽ erat Thorithgid, quæ multis iam annis in eodem monasterio cõmorata, & ipsa semper in omni humilitate ac sinceritate Deo seruire satagebat, & adiutrix disciplinæ regularis eidem matri existere, minores docendo uel castigando curabat. Cuius ut uirtus iuxta apostolũ in infirmitate perficeretur, tacta est repentè grauissimo corporis morbo, & per annos nouem pia redemptoris nostri prouisione multũ fatigata, uidelicet ut quicquid in ea uitij sordidantis inter uirtutes per ignorantiam uel incuriam diutinè resedisset, totum hoc camĩnus diutinæ tribulationis excoqueret. Hæc autẽ quadã nocte, incipiente crepusculo, egressa de cubiculo quo manebat, uidit manifestè quasi corpus hominis, quod esset sole clarius sindone inuolutum, in sublime ferri, elatum uidelicet de domo, in qua sorores pausare solebant. Cumq; diligentius intueretur quo trahente leuaretur sursum, hęc quam contemplabatur species corporis glorioli, uidit quòd quasi funibus auro clarioribus in superna tolleretur, donec cœlis patentibus introducta amplius ab illa uideri non potuit. Nec dubium remansit cogitanti de uisione, quin aliquis de illa congregatione citius esset moriturus, cuius anima per bona quę fecisset opera, quasi per funes aureos leuanda esset ad cœlos. Quod reuera ita contigit. Nam non multis interpositis diebus, Deo dilecta mater congregationis ipsius ergastulo carnis educta est, cuius talẽ fuisse cõstat uitã, ut nemo qui eam nouerit, dubitare debeat, quin ei exeunti de hac uita, cœlestis patriæ patuerit ingressus.

In eodem quoq; monasterio quædã erat fœmina sanctimonialis, & ad seculi huius dignitatem nobilis, & in amore futuri seculi nobilior, quæ ita multis iam annis omni corporis fuerat officio destituta, ut ne unum quidẽ mouere ipsa membrũ ualeret. Hæc ubi corpus abbatissæ uenerabilis in ecclesiã delatum, donec sepulturæ daretur, cognouit, postulauit se afferri illò, & in modum orãtium ad illud adinclinari. Quod dum fieret, quasi uiuentem allocuta rogauit, ut apud misericordiam pij conditoris impetraret se à tantis tamq; diutinis cruciatibus absolui. nec multo tardius exaudita est: nam post dies duodecim & ipsa educta ex carne temporales afflictiones æterna mercede mutauit. Cùm uerò præfata Christi famula Thorithgid tres adhuc annos post obitũ Domini in hac uita teneretur, in tãtum ea, quã prædiximus, infirmitate decocta est, ut uix ossibus hæreret, & ad ultimũ cũ tẽpus iã resolutionis eius instaret, nõ solùm membrorum cæterorũ, sed & linguæ motu ca-

ruit. Quod dum tribus diebus ac totidem noctibus ageretur, subitò uisione spiritali recreatа os & oculos aperuit, aspiciensq; in cœlum, sic ad eam quam intuebatur uisionem cœpit loqui: Gratus est mihi multum aduentus tuus, & bene ueneristi. Et hoc dicto parumper reticuit, quasi responsum eius quem uidebat, & cui loquebatur, expectans. Rursumq; quasi leuiter indignata subiunxit, Nequaquam hoc læta ferre queo. Rursumq; modicum silens tertiò dixit: Si nullatenus hodie fieri potest, obsecro ne sit longum spacium in medio. Et sicut antea parum silens, ita sermonem concluſit: Si omnimodis ita definitum est, neque hanc sententiam licet immutari, obsecro ne amplius quàm hæc solummodo proxima nox interſit. Quibus dictis interrogata à circumsedentibus, cum quo loqueretur: Cum charissima, inquit, mea matre Edilburga. Ex quo intellexere, quòd ipsa ei tempus transmigrationis suæ proximum nunciare uenisset. Nam & ita ut rogabat, transacta una die ac nocte, soluta carnis simul & infirmitatis uinculis ad æterna gaudia salutis intrauit.

Vt ad cœmiterium eiusdem monasterij orans cæca lumen receperit. Cap. X.

SVccesit autem Edelburgæ in officio abbatissæ deuota Deo famula nomine Hildilhid, multisq; annis, id est, usq; ad ultimam senectutem, eidem monasterio strenuissimè, & in obseruantia disciplinæ regularis, & in earum quę ad communes usus pertinent rerum prouidentia, præfuit: cui quum propter angustiam loci, in quo monasterium constructum est, placuisset, ut ossa famulorum famularumq; Christi, quæ ibidem fuerant tumulata, tollerentur, & transferrentur omnia in ecclesiam beatæ Dei genitricis, unoq; conderentur in loco: quotiens ibi claritas luminis cœlestis, quanta sæpe fragrantia mirandi apparuerint odoris, quæ alia sint signa ostensa, in ipso libro de quo excerpsimus, hæc quisquis legerit, inueniet. Sanè nullatenus prætereundum arbitror miraculum sanitatis, quod ad ipsum cœmiterium Deo dicatæ congregationis factum idem libellus refert. Erat quippe in proximo comes quidam, cuius uxor ingruente oculis caligine subitò tantum per dies eadem molestia crebrescente grauata est, ut ne minimam quidem lucis alicuius posset particulam uidere. cui dum aliquandiu cæcitatis huius nocte clausa maneret, repente uenit in mentem, quia si ad monasterium delata uirginum sanctimonialium ad reliquias sanctorũ pereret, perditam posset recipere lucem. Nec distulit quin continuò quod mente concepérat, expleret. Perducta namque à puellis suis in monasterium (quia in proximo erat) ubi fidem suæ sanationis integram se habere professa est, introducta est in cœmiterium: & cùm ibidem diutius flexis genibus oraret, nihilo tardius meruit exaudiri. Nã exurgens ab oratione priusquã exiret de loco, petitæ lucis gratiã recepit, & quę famularum manibus adducta fuerat, ipsa libero pedum incessu domum læta reuersa est: quasi ad hoc solummodo lucem amitteret temporalem, ut quanta sanctos Christi lux in cœlis, quæ gratia uirtutis possideret, sua sanatione demonstraret.

Vt rex eiusdem prouinciæ Sebbi in monachica conuersatione uitam finierit. Caput XI.

EO tempore præerat regno orientalium Saxonum, ut idem etiã libellus docet, uir multum Deo deuotus nomine Sebbi, cuius suprà meminimus. Erat enim religiosis actibus, crebris precibus, pijs eleemosynarũ fructibus plurimum intẽtus, uitam priuatam & monachicã cunctis regni diuitijs & honoribus præferens, quam & olim iam, sinon obstinatus coniugis animus diuortiũ negaret, relicto regno subijsset. Vnde & multis usum (ut sæpè dictum est) quia talis animi uirum episcopũ magis, quàm regem ordinari deceret. Cumq; annos triginta in regno, miles regni cœlestis exegisset, correptus est corporis infirmitate permaxima, quã & mortuus est: admonuitq; coniugem, ut uel tunc diuino se seruitio pariter manciparent, cũ amplius pariter mundum amplecti, uel potius mundo seruire non possent. Quod dum ægrè impetraret ab ea, uenit ad antistitem Londoniæ ciuitatis, uocabulo Valdhere, qui Erconualdo successerat, & per eius benedictionem habitum religionis, quem diu desiderarat, accepit. Attulit autẽ eidem & summam pecuniæ non paruam pauperibus erogandam, nil omni modis sibi reseruans, sed pauper spiritu magis propter regnum cœlorum manere desiderans. Qui cùm in graueſcẽte præfata ægritudine diẽ sibi mortis imminere sensisset, timere cœpit homo animi regalis, ne ad mortem ueniens tanto affectus dolore aliquid indignum suæ personæ uel ore proferret, uel aliorum motu gereret mẽbrorum. Vnde accito ad se præfatæ urbis Londoniæ in qua tunc ipse manebat episcopo, rogauit ne plures eo moriente quàm ipse episcopus, & duo sui ministri adessent. Quod dum episcopus libẽtissimè se facturum promitteret, non multo pòst idem uir Dei, cùm membra sopori dedisset, uidit uisionem cõsolatoriam, quæ omnem ei anxietatem memoratæ solicitudinis auferret: insuper & qua die esset hanc uitam terminaturus, ostenderet. Vidit enim (ut pòst ipse referebat) tres ad se uenisse uiros claro indutos habitu, quorum unus residens ante lectulum eius, stantibus his qui secum aduenerunt comitibus, & interrogantibus de statu eius quẽ languentem uisitare uenerunt, dixit, quòd anima eius & sine ullo dolore, & cũ magno lucis splendore esset egressura de corpore. Sed & tertium exinde diem quo esset moriturus, insinuauit. Quod ita utrumque (ut ex uisione didicit) completum est. Nam die dehinc tertio completa hora nona, subitò quasi leuiter obdormiens, sine ullo sensu doloris emisit spiritum. Cuius corpori

pori tumulando præparauerant sarcophagum lapideum: sed cùm huic corpus imponere cœpissent, inuenerũt hoc mensura palmi longius esse sarcophago. Dolantes ergo lapidẽ in quantum ualebant, addiderũt longitudini sarcophagi quasi duorum mensuram digitorum, sed nec sic quidem corpus capiebat. Vnde facta difficultate tumulandi, cogitabant aut alium quærere loculũ, aut ipsum corpus si possent in genibus inflectendo breuiare, donec ipso loculo caperetur. Sed mira res, & non nisi cœlitus facta, ne aliquid horũ fieri deberet, prohibuit. Nam subitò astante episcopo & filio regis eiusdem, ac monacho Sighardo, qui post illum cum fratre suo Fredo regnauit, & turba hominum non modica, inuentum est sarcophagum illud congruæ lõgitudinis ad mensurã corporis, adeò ut à parte capitis etiã ceruical posset interponi: à parte uerò pedũ mensura quatuor digitorũ in sarcophago corpus excederet. Conditus est autem in ecclesia beati doctoris gentiũ, cuius edoctus monitis cœlestia spirare didicerat.

Vt episcopatum Occidentalium Saxonum pro Eleutherio Headdi, episcopatũ Rhofensis ecclesiæ pro Putta Quichelmũ, & pro ipso Gebmundum acceperit, & qui tunc Nordan Humbrorum fuerint episcopi. Caput XII.

QVartus Occidẽtalium Saxonum antistes Eleutherius fuit: siquidẽ primus Birinus, secundus Agilbertus, tertius extitit Vini. Cũq; mortuus esset Conuualch, quo regnante idem Eleutherius episcopus factus est, acceperunt subreguli regnũ gentis, & diuisum inter se tenuerunt annis circiter decem: ipsisq; regnantibus defunctus est ille, & episcopatu functus, Hæddi pro eo consecratus est à Theodoro in ciuitate Londonia, cuius episcopatus tempore deuictis atq; amotis subreguli Ceadualla suscepit imperium: & cùm duobus annis hoc teniſſet, tandem superni regni amore compunctus reliquit, eodem adhuc præsule ecclesiam gubernante: ac Romam abiens ibi uitam finiuit, ut in sequentibus latius dicendum est. Anno autem Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo septimo, cũ Edilred rex Merciorum adducto maligno exercitu Cantiam uastaret, & ecclesias ac monasteria sine respectu pietatis uel diuini timoris fœdaret, ciuitatem quoq; Rhofi, in qua erat Putta episcopus, quibus eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod ille ubi comperit, ecclesiam uidelicet suam rebus ablatis omnibus depopulatã, diuertit ad Sexuulfum Merciorum antistitem, & accepta ab eo possessione ecclesiæ cuiusdam, & agelli non grandis, ibidem in pace uitam finiuit, nil omnino de restaurando episcopatu suo agens: quia (sicut & suprà diximus) magis in ecclesiasticis quàm in mũdanis rebus erat industrius: sed in illo solũ ecclesia Deo seruiens, & ubicũq; rogabatur ad docenda ecclesiastica carmina diuertẽs. Pro quo Theodorus in ciuitate Rhofi Vuilhelmũ consecrauit episcopũ, sed illo pòst non multũ temporis præ inopia rerũ ab episcopatu decedente, atq; ad alia loca secedente, Gebmundũ pro eo substituit antistitẽ. Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo octauo, qui est annus imperij regis Ecgfridi octauus, apparuit mẽse Augusto stella quę dicitur cometa, & tribus mensibus permanẽs, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnã præferens. Quo etiã anno orta inter ipsum regem Ecgfridum & reuerendissimũ antistitem Vuilfridum dissensione, pulsus est idem antistes à sede suæ episcopatus, & duo in locũ eius substituti episcopi, qui Nordan Humbrorũ genti præessent: Bosa uidelicet qui Deirorũ, & Eata qui Berniciorũ prouinciã gubernaret: hic in ciuitate Eboraci, ille in Hagustaldensi siue Lindisfarnensi ecclesia cathedram habens episcopalem: ambo de monachorum collegio in episcopatus gradũ adsciti. Cũ quibus & Eadhedus in prouincia Lindisfarorũ, quã nuperrimè rex Ecgfridus superato in bello, & fugato Vulfhere obtinuerat, ordinatur episcopus: & hunc primum eadem prouincia accepit propriũ præsulem, secundum Ediluinũ, tertium Eadgarum, quartũ Cimberthum, quẽ in præsenti habet. Habebat enim ante Eadhedũ antistitem Sexuulfum, qui etiam Merciorũ & Mediterraneorum Anglorum simul episcopus fuit: unde & expulsus de Lindisfi, in illarũ prouinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhedus, Bosa, & Eata Eboraci ab archiepiscopo Theodoro, qui etiam pòst tres abscesionis Vuilfridi annos, horũ numero duos addidit antistites, Tumbertũ ad ecclesiam Hagustaldensem, remanẽte Eata ad Lindisfarnensem, & Trumuini ad prouinciam Pictorum, quę tunc temporis Anglorum erat imperio subiecta. Eadhedum de Lindisfi reuersum, eo quòd Edilredus prouinciam recepisset, Rhipensi ecclesiæ præfecit.

Vt Vuilfridus episcopus prouinciam Australium Saxonum ad Christum conuerterit. Cap. XIII.

PVlsus est autem ab episcopatu suo Vuilfridus, & multa diu loca peruagatus Romam adijt, in Britanniam redijt. Etsi propter inimicitias memorati regis in patriam siue parochiam suam recipi non potuit, nõ tamen ab euangelizandi potuit ministerio cohiberi: siquidem diuertens ad prouinciam Australium Saxonum, quæ pòst Cantuarios ad Austrum & ad Occidentem usq; ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum septem milium, & eo adhuc tempore paganis cultibus seruiebat, huic uerbum fidei & lauacrum salutis ministrabat. Erat autẽ rex gentis illius Ediluualch nõ multo antè baptizatus in prouincia Merciorũ, præsente ac suggerẽte rege Vulfhere: à quo etiã egressus de fonte loco filij susceptus est, in cuius signũ adoptiõis duas illi prouincias donauit, Vectã uidelicet insulã, & Meanuarorũ prouinciã in gẽte Occidẽtaliũ Saxonũ. Itaq; episcopus,

pus,concedente, imò multum gaudente rege, primos prouincię duces ac milites ſacroſancto fonte abluebat. Verū presbyteri Eappa & Padda,& Bruchelin & Oidda,cæteram plebem uel tunc uel tempore ſequente baptizabant. Porrò regina nomine Ebba, in ſua inſula, id eſt, Vicciorum prouincia fuerat baptizata. Erat autem filia Eanfridi fratris Eanheri, qui ambo cum ſuo populo Chriſtiani fuere. Cæterùm tota prouincia Auſtralium Saxonum diuini nominis & fidei erat ignara. Erat autem ibi monachus quidam de natione Scotorum, uocabulo Dicul, habens monaſteriolum permodicum in loco qui uocatur Boſanham, ſyluis & mari circundatum, & in eo fratres quinq; ſiue ſex in humili & paupere uita Domino famulantes. Sed prouincialium nullus eorum uel uitam æmulari, uel prædicationem curabat audire. Euangelizans autem genti epiſcopus Vuilfridus, non ſolùm eam ab ærumna perpetuę damnationis, uerùm & à clade infanda temporalis interitus eripuit: ſiquidem tribus annis ante aduentum eius in prouinciam nulla illis in locis pluuia ceciderat: unde & fames acerbiſſima plebem inuadens, impia nece proſtrauit. Denique fertur, quia ſæpè quadraginta ſimul aut quinquaginta homines inedia macerati procederent ad præcipitiū aliquod ſiue ripam maris, & iunctis miſere manibus pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus abſorbendi deciderent. Verùm ipſa die quo baptiſma fidei gens ſuſcepit illa, deſcendit pluuia ſerena & copioſa, refloruit terra, reditq; uiridantibus aruis annus lætus & frugifer. Sicq; abiecta priſca ſuperſtitione, exufflata idololatria, cor omnium & caro omnium exultauerunt in Deum uiuum: intelligentes eum, qui uerus eſt Deus, & interioribus ſe bonis & exterioribus cœleſti gratia ditaſſe. Nam & antiſtes cùm ueniſſet in prouinciam, tantamq; ibi famis pœnam uideret, docuit eos piſcando uictum quærere. namq; mare & flumina eorum piſcibus abundabant: ſed piſcandi peritia genti nulla niſi ad anguillas tantum inerat. Collectis ergo undecunq; retibus anguillaribus homines, antiſtites miſerunt in mare, & diuina ſe iuuante gratia, mox cepere piſces diuerſi generis trecentos: quibus triſariam diuiſis, centum pauperibus dederunt, centum his à quibus retia acceperunt, centum in ſuos uſus habebant. Quo beneficio multum antiſtes cor omnium in ſuum diuertit amorem, & libentius eo prædicante cœleſtia ſperare cœperūt, cuius miniſterio temporalia bona ſumpſerunt. Quo tempore rex Ediluualch donauit reuerendiſſimo antiſtiti Vuilfrido terram octoginta ſeptem familiarum, ubi ſuos homines qui exules uagabantur, recipere poſſet, uocabulo Seoleſeu, quod dicitur Latinè Inſula uituli marini. Eſt autem locus ille undiq; mari circundatus, præter ab Occidente, unde habet ingreſſum amplitudinis quaſi iactus fundæ: qualis locus à Latinis peninſula, à Græcis ſolet Cherroneſos uocari. Hunc ergo locum cùm accepiſſet epiſcopus Vuilfridus, fundauit ibi monaſterium, ac regulari uita inſtituit, maximè ex his quos ſecum adduxerat fratribus, quod uſq; hodie ſucceſſores eius tenere noſcuntur. Nam ipſe illis in partibus annos quinq;, id eſt, uſq; ad mortem Ecgfridi regis merito omnibus honorabilis, officiū epiſcopatus & uerbo exercebat & opere. Et quoniā illi rex cum præfata loci poſſeſsione omnes quæ ibidē erāt facultates cū agris & hominibus donauit, omnes fide Chriſti inſtitutos unda baptiſmatis abluit. Inter quos ſeruos & ancillas ducentos quinquaginta, quos omnes nō ſolū baptizādo à ſeruitute dęmonica ſaluauit, ſed etiam libertate donando humanæ iugo ſeruitutis abſoluit.

Vt interceßione Oſuualdi regis, peſtifera mortalitas ſit ſublata. Cap. XIIII.

IN quo tunc monaſterio nōnulla cœleſtis gratiæ dona ſpiritualiter oſtenſa fuiſſe perhibēt, utpote ubi nuper expulſa diaboli tyrannide Chriſtus iam regnare cœperat: è quibus unum quod mihi reuerendiſſimus antiſtes Acca ſæpius referre, & à fideliſſimis eiuſdem monaſterij fratribus ſibi reuelatum aſſerere ſolebat, memorię mandare commodum duximus. Eodem fermè tempore quo ipſa prouincia nomē Chriſti ſuſceperat, multas Britānię prouincias mortalitas ſæua corripiebat: quæ cùm præfatū quoque monaſterium, cui tunc regendo reuerendiſſimus ac religioſiſſimus Chriſti ſacerdos uocabulo Eappa præfuit, nutu diuinæ diſpenſationis attingeret, multiq; ſiue de his qui cum antiſtite illò uenerant, ſiue de illis qui de eadē prouincia Saxonum nuper ad fidem fuerant uocati, paſſim de hac uita raperentur, uiſum eſt fratribus triduanum ieiunium agere, & diuinam ſupplici ter obſecrare clemētiam, ut miſericordiam ſibi dignaretur impendere: ſiue periclitantes hoc morbo à præſenti morte liberaret, ſeu raptos è mundo à perpetua animæ damnatione ſeruaret. Erat tunc temporis in eodē monaſterio puerulus quidam de natione Saxonū, nuper uocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate, non pauco tempore recubans in lecto iacebat. Cùm ergo ſecunda memorati ieiunij ac ſupplicationum dies ageretur, contigit forte ipſum puerum hora fermè ſecunda diei in loco in quo æger iacebat ſolùm inueniri, cui diuina diſpenſatione ſubitò beatiſſimi apoſtolorum principes dignati ſunt apparere. Erat enim puer multum ſimplicis ac manſueti animi, ſynceraq; deuotione ſacramenta fidei quæ ſuſceperat, ſeruans. Salutantes ergo illum uerbis piiſſimis apoſtoli dicebant, Noli timere fili mortem, pro qua ſolicitus es: nos enim te hodierna die ad cœleſtia regna ſumus perducturi. Sed primùm expectare habes, donec miſſæ celebrentur, ac uiatico Dominici corporis ac ſanguinis accepto, ſic infirmitate ſimul & morte abſolutus ad æterna in cœlis gaudia ſubleueris. Clama ergo ad te presbyterum Eappan, & dicito illi, quia Dominus exaudiuit preces

preces ueſtras & deuotionem, ac ieiunia propitius aſpexit, neq; aliquis de hoc monaſterio, ſiue de adiacentibus ei poſſeſsiunculis hac clade ultrà moriturus eſt: ſed omnes qui alicubi de ueſtris hac ægritudine laborant, reſurrecturi à languore ad priſtinam ſunt ſoſpitatem recuperandi. præterea ſolum, qui hodierna es die liberandus à morte, & ad uiſionem Domini Chriſti, cui fideliter ſeruiſti, perducendus in cœlum: quod diuina uobis miſericordia, per interceſsionem religioſi ac Deo dilecti regis Oſuualdi, qui quōdam genti Nordan Humbrorum, & regni temporalis auctoritate, & Chriſtianæ pietatis, quæ ad regnum perenne ducit, deuotione ſublimiter præfuit, cōferre dignata eſt. Hac etenim die idem rex ab infidelibus in bello corporaliter extinctus, mox ad ſempiterna animarum gaudia aſſumptus in cœlum, & electorum eſt ſocius agminibus. Quærant in ſuis codicibus, in quibus defunctorum eſt adnotata depoſitio, & inuenient illum hac (ut diximus) die raptum eſſe de ſeculo. Celebrent ergo miſſas per cuncta monaſterij oratoria huius, ſiue pro gratiarū actione exauditæ ſuæ deprecationis, ſiue etiam in memoriam præfati regis Oſuualdi, qui quondam ipſorū genti præerat. Ideoq; pro eis, quaſi pro ſuæ gentis aduenis ſupplex orabat ad Dominum, & cunctis cōuenientibus ad eccleſiam fratribus, communicent omnes ſacrificijs cœleſtibus, & ita ſoluto ieiunio corpus quoq; ſuis reficiant alimentis. Quæ uerba cùm omnia uocato ad ſe presbytero puer narraſſet, interrogauit eum ſolicitus, quales eſſent habitu uel ſpecie uiri, qui ſibi apparuiſſent. Reſpondit, præclari omnino habitu & uultu erant: lætiſſimi ac pulcherrimi, quales nunquam antè uideram, neq; aliquos hominum tanti decoris ac uenuſtatis eſſe poſſe credebam. Vnus quidem attonſus erat ut clericus, alius barbam habebat prolixā: dicebantq; quòd unus eorum Petrus, alius uocaretur Paulus, & ipſi eſſent miniſtri Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ad tuitionem noſtri monaſterij miſſi ab ipſo de cœlis. Credidit ergo uerbis pueri presbyter, ac ſtatim egreſſus requiſiuit in annali ſuo, & inuenit eadem ipſa die Oſuualdum regem fuiſſe peremptum. Vocatisq; fratribus parare prandium, miſſas fieri, atque omnes communicare more ſolito præcepit: ſimul & infirmāti puero de eodem ſacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandauit. Quibus ita geſtis, non multo pòſt eadem ipſa die puer defunctus eſt, ſuaq; morte probauit uera fuiſſe uerba, quæ ab apoſtolis Chriſti audierat. Sed & hoc uerbis eius teſtimonium perhibuit, quòd nemo præter ipſum tempore illo ex eodem eſt monaſterio raptus de mundo. Ex qua nimirum uiſione multi, qui hæc audire potuerunt, & ad exorandam in aduerſis diuinam clementiam, & ad ſalutaria ieiuniorum remedia ſubeunda, ſunt mirabiliter accenſi: & ex eo tempore non ſolùm in eodem monaſterio, ſed & in pleriſque locis aliis cœpit annuatim eiuſdem regis ac mi-

litis Chriſti natalitius dies miſſarum celebratione uenerari.

Vt Ceadualla rex interfecto rege Geuiſſorum Ediluualch prouinciam illam ſæua cæde ac depopulatione attriuerit. Cap. XV.

INterea ſuperueniens cum exercitu Ceadualla iuuenis ſtrenuiſſimus, de regio genere Geuiſſorum, cùm exularet à patria ſua, interfecit regem Ediluualch, ac prouinciam illam ſæua cæde ac depopulatione attriuit. Sed mox expulſus eſt à ducibus regis Bertthuno & Anthuno, qui deinceps regnum prouinciæ tenuerūt: quorū prior poſtea ab eodem Ceadualla, cùm eſſet rex Geuiſſorum, occiſus eſt, & prouincia grauiore eſt ſeruitio ſubacta. Sed is qui poſt Ceaduallam regnauit, ſimili prouinciam illam afflictione plurimo annorum tempore mancipauit. Quare factum eſt, ut toto illo tempore Epiſcopum proprium habere nequiuerit: ſed reuocato domum Vuilfrido primo ſuo antiſtite, ipſi epiſcopo Geuiſſorum, id eſt, Occidentalium Saxonum, qui eſſent inuenti in ciuitate, ſubiacerent.

Vt Vecta inſula Chriſtianos incolas ſuſceperit, cuius regij duo pueri ſtatim poſt acceptū baptiſma ſint interempti. Cap. XVI.

POſtquam ergo Ceadualla regno potitus eſt Geuiſſorum, cepit & inſulam Vectam, quæ eatenus erat tota idololatriæ dedita, ac tragica cæde omnes indigenas exterminare, ac ſuæ prouinciæ homines pro his ſubſtituere contendit, uoto ſe obligans, quamuis nondum regeneratus (ut fertur) in Chriſto: quia ſi cepiſſet inſulam, quartam partem eius ſimul & prædæ Domino daret. Quod ita ſoluit, ut hanc Vuilfrido epiſcopo, qui tunc forte de gente ſua ſuperueniens aderat, utendam pro Domino offerret. Eſt autem menſura eiuſdem inſulæ iuxta æſtimationem Anglorum mille ducentarum familiarum: unde data eſt epiſcopo poſſeſsio terræ trecentarū familiarum. At ipſe partem quam accepit, cōmendauit cuidam de clericis ſuis, cui nomen Bernuuini, & erat filius ſororis eius, dans illi presbyterū nomine Hildila, qui omnibus qui ſaluari uellent, uerbum ac lauacrū uitæ miniſtraret. Vbi ſilentio prætereundum nō eſſe reor, quòd in primitias eorum, qui de eadem inſula credendo ſaluati ſunt, duo regij pueri, fratres uidelicet Arualdi regis inſulę ſpeciali ſunt Dei gratia coronati: ſiquidem imminentibus inſulæ hoſtibus fuga lapſi ſunt de inſula, & in proximam Vitorum prouinciam trāslati, ubi cùm delati in locū qui uocatur Ad lapidem, occultandos ſe à facie regis uictoris credidiſſent, proditi ſūt, atq; occidi iuſsi. Quod cùm audiſſet abbas quidam & presbyter uocabulo Cimberth, habens non longè abinde monaſterioū in loco qui uocatur Reodford, id eſt, uadum arundinis, uenit ad regē, qui tunc eiſdē in par-

in partibus occultus curabatur à uulneribus, quæ ei inflicta fuerant prælianti in insula Vecta: postulauitq; ab eo, ut si necesse esset pueros interfici, prius eos liceret fidei Christianæ sacramentis imbui. Concessit rex, & ipse instructos eos uerbo ueritatis, ac fonte salutaris ablutos, de ingressu regni æterni certos reddidit. Moxq; illi instante carnifice mortem lætí subiere temporalem, per quam se ad uitã animæ perpetuam non dubitabant esse transituros. Hoc ergo ordine postquam omnes Britanniarũ prouinciæ fidem Christi susceperant, suscepit & insula Vecta: in qua tamen ob ærumnam externæ subiectionis, nemo gradum ministerij ac sedis episcopalis ante Danielem, qui nunc Occidentalium Saxonum & Geuissorum est episcopus, accepit. Sita est autẽ hæc insula contra medium Australium Saxonum & Geuissorum, interposito pelago latitudinis trium milliũ, quod uocatur Solente: in quo uidelicet pelago bini æstus Oceani, qui circum Britanniam ex infinito Oceano Septentrionali erumpunt, sibimet inuicem quotidie compugnantes occurrũt, ultra ostium fluminis Homelea, quod per terras Vitarum, quæ ad regionem Geuissorum pertinent, præfatũ pelagus intrat, finitoq; conflictu in Oceanum refusi, unde uenerant, redeunt.

De synodo facta in campo Heathfeld, præsidente archiepiscopo Theodoro. Cap. XVII.

HIs temporibus audiens Theodorus fidem ecclesiæ Constantinopoli per hæresim Eutychetis multum esse turbatam, & ecclesias Anglorum quibus præerat, ab huiusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto uenerabilium sacerdotum doctorumq; plurimorum cœtu, cuius essent fidei singuli, sedulus inquirebat, omniumq; unanimem in fide catholica reperit consensum: & hunc synodalibus literis ad institutionem memoriamq; sequentium commendare curauit, quarum uidelicet literarum istud exordium est:

In nomine Domini Iesu Christi saluatoris, imperantibus dominis pijssimis nostris, Ecgfrido rege Humbronensium, anno decimo regni eius, sub die quinta, decima Kalend. Octobris, indictiõe octaua: & Edilredo rege Merciorũ, anno sexto regni eius, & Alduulfo rege Estranglorum, anno decimoseptimo regni eius: & Lodthario rege Cantuariorum, regni eius anno septimo, præsidente ipso Theodoro gratia Dei archiepiscopo Britanniæ insulæ, & ciuitatis Dorouernis, unà cum eo sedentibus cæteris episcopis Britanniæ insulæ, uiris uenerabilibus, præpositis sacro sanctis Euangelijs, in loco qui Saxonico uocabulo Hedtfeld nominatur, pariter tractantes fidem rectam & orthodoxã expositionis, sicut Dominus noster Iesus incarnatus tradidit discipulis suis, qui præsentialiter uiderunt & audierunt sermones eius, atq; sanctorum patrum tradidit symbolum, & generaliter omnes sancti & uniuersales synodi, & omnis probabilium catholicæ ecclesiæ doctorum chorus. Hos itaq; sequentes nos pie atq; orthodoxe, iuxta diuinitus inspiratam doctrinam eorum, professi credimus constanter, & confitemur secundum sanctos patres, proprie & ueraciter patrem, & filium & spiritum sanctum, trinitatem in unitate consubstantialem, & unitatem in trinitate: hoc est, unum Deum in tribus subsistentijs uel personis consubstantialibus, & qualis gloriæ & honoris. Et post multa huiusmodi quæ ad rectæ fidei confessionem pertinebãt, hæc quoq; sancta synodus suis literis addidit: Suscepimus sanctas & uniuersales quinq; synodos beatorum & Deo acceptabilium patrum, id est, qui in Nicena congregati fuerunt trecentorum decem & octo, contra Arrium impijssimum & eiusdem dogmata: & in Constantinopoli centum quinquaginta, cõtra uesaniã Macedonij & Eudoxij, & eorum dogmata: & in Epheso primo ducentorum, contra nequissimũ Nestorium & eiusdem dogmata: & in Chalcedone ducẽtorum & triginta contra Eutychem & Nestorium & eorum dogmata: & iterum in Constantinopoli quinto congregati sunt concilio, in tempore Iustiniani minoris, cõtra Theodorum & Theodoretum, & Ibe epistolas & eorum dogmata: contra Cyrillum paulo post: & synodum quæ facta est in urbe Roma, in tempore Martini papæ beatissimi, indictione octaua, imperante Constantino pijssimo anno nono. Suscipimus & glorificamus Dominum nostrum Iesum Christum, sicut isti glorificauerũt, nihil addentes uel subtrahentes, & anathematizamus corde & ore, quos anathematizauerũt: & quos susceperunt, susscipimus, glorificantes Deum patrem sine initio, & filium eius unigenitum ex patre generatum ante secula, & spiritum sanctum procedentem ex patre & filio inenarrabiliter, sicut prædicauerunt hi, quos memorauimus suprà, sancti Apostoli, & Prophetæ, & doctores. Et nos omnes subscribimus, qui cum Theodoro archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.

De Ioanne cantore sedis Apostolicæ, qui propter docendum uenerat in Britanniam. Caput XVIII.

INtererat huic synodo, pariterq; catholicæ fidei decreta firmabat uir uenerabilis Ioannes archicantor ecclesiæ sancti Petri, & abbas monasterij beati Martini, qui nuper uenerat à Roma per iussionem papæ Agathonis, duce reuerendissimo abbate Biscopo, cognomine Benedicto, cuius suprà meminimus. Cùm aũt idem Benedictus construxisset monasterium Britanniæ, in honorem beatissimi Apostolorum principis, iuxta ostium fluminis Vuyri, uenit Romã cum cooperatore ac socio eiusdẽ operis Ceolfrido, qui post ipsum eiusdem monasterij abbas fuit (quod & antè sæpius facere consueuerat) atq; honorificè à beatæ memoriæ papa Agathone susceptus est: petijtq; & accepit ab eo in munimentum

nimentum libertatis monasterij quod fecerat, epistolam priuilegij ex auctoritate Apostolica firmatam, iuxta quod Ecgfridũ regem uoluisse ac licentiam dedisse nouerat: quo concedente & possessionem terræ largiente ipsum monasterium fecerat: accepit & præfatum Ioannem abbatem in Britanniam perducendum, quatenus in monasterio suo cursum canẽdi annuum, sicut ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitq; abbas Ioannes, ut iussionem acceperat pontificis, & ordinem uidelicet, ritumq; canendi ac legendi uiua uoce præfati monasterij cantores edocendo, & ea quę totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam literis mandando: quæ hactenus in eodem monasterio seruata, & à multis iam sunt circumquaque transcripta. Non solùm autem idem Ioãnes ipsius monasterij fratres docebat, uerùm de omnibus penè eiusdem prouinciæ monasterijs ad audiendum eum, qui cantandi erant periti confluebant. Sed & ipsum, per loca in quibus doceret, multi inuitare curabant. Ipse autem, excepto cantandi uel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apostolico papa acceperat, ut cuius esset fidei, Anglorum ecclesia diligenter ediscereț, Romamq; rediens referret. Nam & synodum beati papæ Martini centum quinque episcoporum consensum, nõ multo antè Romæ celebratam, contra eos maximè, qui unam in Christo operationem & uoluntatem prædicabant, secum ueniens attulit, atque in præfato religiosissimi abbatis Benedicti monasterio transcribendam commodauit. Tales namque eo tempore Constantinopolitanæ ecclesiæ fidem multum turba uerant, sed Domino donãte proditi iam tunc & uicti sunt. Vnde uolens Agatho papa, sicut in alijs prouincijs, ita etiam in Britannia, qualis esset status ecclesiæ, quomodo ab hæreticorum contagijs castus, ediscere, hoc negocium reuerendissimo abbati Ioanni in Britanniam destinato iniunxit. Quamobrem collecto pro hoc in Britannia synodo, quam diximus, inuenta est in omnibus fides catholica inuiolata: datumq; illi exemplar eius Romam perferendum, uerum ille patriam reuertens, non multo postquam Oceanum transijt, arreptus infirmitate, ac defunctus est: corpusq; eius ab amicis propter amorem sancti Martini, cuius monasterio præerat, Turonis delatum, atque honorificè sepultum est. Nam & benigno ecclesię illius hospitio cùm in Britanniam iret, exceptus est, rogatusq; multum à fratribus, ut Romam reuertens illo itinere reuerteretur, atque ad eam diuerteret ecclesiam. Denique ibidem adiutores itineris & iniuncti operis accepit: qui etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicæ fidei Anglorum Romam perlatum est, atq; ab Apostolico papa omnibusq; qui audiere uel legere, gratantissimè susceptum.

Vt Edildrida regina uirgo perpetua permanserit, cuius nec corpus in monumento corrumpi potuerit. Caput XIX.

ACcepit autem rex Ecgfridus coniugem nomine Edildridam, filiam Annæ regis orientalium Anglorum, cuius sæpius mentionem fecimus, uiri bene religiosi, ac per omnia mente & opere egregij: quam & alter ante illum uir habuerat uxorem, princeps uidelicet Australium Giruiorum, uocabulo Tonbert: sed illo post modicũ temporis ex quo eam accepit defuncto, data est regi præfato: cuius consortio cùm uteretur duodecim annis, perpetua tamẽ mansit uirginitatis integritate gloriosa, sicut mihimet scisscitanti (cùm hoc an ita esset, quibusdam uenisset in dubium) beatæ memoriæ Vuilfridus episcopus referebat, dicens se testem uirginitatis eius esse certissimum, adeò ut Ecgfridus promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginę posset persuadere eius uri connubio, quia sciebat illam nullũ uirorum plus illo diligere. Nec diffidẽdum est, nostra etiam ætate fieri potuisse, quòd æuo præcedente aliquotiens factum fideles historiæ narrant, donante uno eodemq; Domino, qui se nobiscum usq; in finem seculi manere pollicetur. Nam etiam signum diuini miraculi, quo eiusdẽ fœminæ sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est, quòd à uirili contactu incorrupta perduraverit: quæ multum diu regem postulans, ut seculi curas relinquere, atque in monasterio tãtum uero regi Christo seruire permitteretur: quod ubi uix aliquando impetrauit, intrauit monasterium Ebbe abbatissæ, quæ erat amica Ecgfridi regis, positũ in loco quem Coludi urbem nominãt, accepto uelamine sanctimonialis habitus à præfato antistite Vuilfrido. Post annum uerò ipsa facta est abbatissa in regione quæ uocatur Elge, ubi constructo monasterio uirginum Deo deuotarum perplurimũ mater uirgo, & exemplis uitæ cœlestis esse cœpit, & monitis. De qua ferunt, quia ex quo monasterium petijt, nunquã lineis, sed solum laneis uestimentis uti uoluerit, rarоq; in calidis balneis præter imminentibus solennijs maioribus, uerbi gratia, Paschæ, Pentecostes, Epiphanię, lauari uoluerit, & tunc nouissima omniũ lotis prius suo suarumq; ministrarũ obsequio cæteris, quæ ibi essent famulabus Christi. Rarò etiam præter maiora solennia uel arctiorem necessitatẽ, plusquam semel per diem manducauerit semper, si non infirmitas grauior prohibuisset. Ex tempore matutinæ synaxeos usq; ad ortũ diei in ecclesia precibus intenta perstiterit. Sunt etiam qui dicunt, quòd per prophetiæ spiritum, & pestilentiam qua ipsa esset moritura, prædixerit, & numerum quoq; eorum qui de suo monasterio hoc essent de mundo rapiendi, palàm cunctis præsentibus intimauerit. Rapta est autem ad Dominum in medio suorũ post annos septem, ex quo abbatissæ gradum susceperat: & æquè ut ipsa iusserat, non alibi quàm in me-

dio eorum iuxta ordinem quo trāslatus erat, ligneo in locello sepulta: cui successit in ministerium abbatissæ soror eius Sexburga, quam habuerat in coniugem Earcombertus, rex Cantuariorū. Et cùm sedecim annos esset sepulta, placuit eidem sorori abbatissæ leuari ossa eius, & in locello nouo posita in ecclesiam transferri: iussitq; quosdam è fratribus quærere lapidem, de quo locellum in hoc facere possent: qui ascensa naui (ipsa enim regio Elgie undiq; est aquis & paludibus circundata, neq; lapides maiores habet) uenerunt ad ciuitatulam quandam desolatam non procul inde sitam, quæ lingua Anglorum Grandacestir uocatur, & mox inuenerūt iuxta muros ciuitatis locellū de marmore albo pulcherrimè factū, operculo quoq; similis lapidis aptissimè tectum. Vnde intelligētes à Domino suum iter esse prosperatum, gratias agentes retulerunt ad monasterium. Cumq; corpus sacræ uirginis ac sponsæ Christi aperto sepulchro esset prolatum in lucem, ita incorruptum inuentum est, ac si eodem die fuisset defuncta, siue humo condita, sicut & præfatus antistes Vuilfridus, & multi alij, qui nouere, testantur. Sed certiori notitia medicus Cinfridus, qui & morienti illi & eleuatæ de tumulo affuit, referre erat solitus, quòd illa infirmata habuerat tumorē maximum sub axilla: & iusserūt me, inquit, incidere tumorem illum, ut efflueret noxius humor qui inerat. Quod dum facerem, uidebatur illa per biduum aliquanto leuius habere, ita ut multi putarent, quòd sanari posset à languore. Tertia autem die prioribus aggrauata doloribus, & rapta cōfestim de mundo, dolorem omnem ac mortē perpetua salute ac uita mutauit. Cūq; post tam multos annos eleuanda essent ossa de sepulchro, & extēto desuper papilione, omnis congregatio hinc fratrum, inde sororum psallens circunstaret: ipsa autem abbatissa intus cū paucis ossa eleuatura & delatura intrasset, repentè audiuimus abbatissam intus clara uoce proclamare, Sit gloria nomini Domini. Nec multo pòst clamauerūt me intrò, referato ostio papilionis, undiq; eleuatum de tumulo, & positum in lectulo corpus sacræ Deo uirginis quasi dormientis simile. Sed & discooperto uultus indumento monstrauerunt mihi etiam uulnus in cisuræ, quod feceram curatum, ita ut mirum in modum pro aperto & hiante uulnere cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis uestigia apparerent. Sed & linteamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, & ita noua, ut ipso die uiderētur castis eius mēbris esse circundata. Ferunt autem, quia cùm prefato tumore ac dolore maxillæ siue colli premeretur, multum delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere, Scio certissimè, quia meritò in collo pondus languoris porto, in quo iuuenculam memini me super uacua moniliū pondera portare: & credo quòd ideo me super na pietas dolore colli uoluit grauari, ut sic absoluat à reatu superuacuæ leuitatis, dum mihi nunc pro auro & margaritis de collo rubor tumoris ardorq; prominеat. Cōtigit autem tactu indumentorum eorundem & dæmonia ab obsessis fugata corporibus, & infirmitates alias aliquotiens esse curatas: & loculum in quo primò sepulta est nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibēt: qui cùm suum caput eidem loculo apponentes orassent, mox doloris siue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerunt igitur uirginis corpus, & nouis indutum uestibus intulerunt in ecclesiam, atq; in eo quod allatum erat, sarcophago posuerunt, ubi usq; hodie in magna ueneratione habetur. Mirum uerò in modū ita aptum corpori uirginis sarcophagum inuentum est, ac si ei specialiter præparatum fuisset: & locus quoq; capitis seorsum fabrefactus, ad mēsurā capitis illius aptissimè figuratus apparuit. Est autem Elge in prouincia orientalium Anglorum regio familiarū circiter sexcentarum, in similitudinē insulæ uel paludibus (ut diximus) circundata, uel aquis: unde & à copia anguillarum, quæ in ijsdem paludibus capiuntur, nomen accepit. ubi monasterium habere desiderauit memorata Christi famula, quoniam de prouincia eorundem oriētalium Anglorum ipsa, ut prefati sumus, carnis originem duxerat.

Hymnus de illa. Caput XX.

VIdetur opportunū huic historiæ etiā hymnum uirginitatis inserere, quem ante annos plurimos in laudem ac præconium eiusdē reginæ ac sponsæ Christi (& ideo ueraciter reginæ, quia sponsa Christi) Elegiaco metro consuimus: & imitari morem sacrę scripturę, cuius historiæ carmina plurima indita, & hæc metro ac uersibus constat esse compositа:

Alma Deus trinitas, qui secula cūcta gubernas
Annue iam cœptis alma Deus trinitas.
Bella Maro resonet, nos pacis dona canamus:
Munera nos Christi, bella Maro resonet.
Carmina casta mihi, fœdæ non raptus Helenæ:
Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
Dona superna loquar, miseræ nō prelia Troię:
Terra quibus gaudet, dona superna loquar.
En Deus altus adit uenerandæ uirginis aluum:
Liberet ut homines, en Deus altus adit.
Fœmina uirgo parit mundi deuota parentem,
Porta Maria Dei fœmina uirgo parit. (tis:
Gaudet amica cohors de uirgine matre tonan-
Virginitate micans gaudet amica cohors.
Huius honor genuit casto de germine plures:
Virgineos flores huius honor genuit.
Ignibus usta feris uirgo non cessat Agathe:
Eulalia perfert ignibus usta feris.
Casta feras superat mentis pro culmine Tecla:
Eufemia sacra casta feras superat.
Læta ridet gladios ferro robustior Agnes:
Cecilia infestos læta ridet gladios. (phus:
Multus in orbe uiget per sobria corda triumSobrietatis amor multus in orbe uiget.
Nostra quoq; egregia iā tēpora uirgo beauit:
Edildrida

Edildrida nitet nostra quoq; egregia.
Orta patre eximio regali & stemmate clara:
Nobilior Domino est, orta patre eximio.
Percipit inde decus reginę & sceptra sub astris
Plus supra astra manēs, percipit inde decus.
Quid petis alma uirū spōso iā dedita summo?
Spōsus adest Christus, quid petis alma uirū?
Regis ut ætherei matrem iam credo sequaris:
Tu quoq; sis mater regis ut ætherei.
Sponsa dicata Deo bis sex regnauerat annis,
Inq; monasterio est sponsa dicata Deo.
Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis:
Reddidit atq; animā tota sacrata polo. (bres,
Virginis alma caro est tumulata bis octo Nouēbres
Nec putet in tumulo uirginis alma caro.
Christe tui est operis, quia uestis in ipsa sepulInuiolata nitet, Christe tui est operis. chro)
Hydros & ater abit sacræ pro uestis honore:
Morbi diffugiunt, hydros & ater abit.
Zelus in hoste furit quondā qui uicerat Euam:
Virgo triumphat ouans, zelus in hoste furit.
Aspice nupta Deo, quæ sit tibi gloria terris:
Quæ maneat cœlis, aspice nupta Deo.
Munera læta capis festiuis fulgida tædis:
Ecce uenit sponsus munera læta capis.
Et noua dulcisono modularis carmina plectro:
Sponsa hymno exultas & noua dulcisono.
Nullus ab altithroni comitatu segregat agni,
Quam affectu tulerat, nullus ab altithroni.

Vt Theodorus episcopus inter Ecgfridum & Edilredum reges pacem fecerit. Caput XXI.

ANno regni Ecgfridi nono conserto graui prælio inter ipsum & Edilredū regem Merciorum, iuxta fluuium Treanta, occisus est Elbuini frater regis Ecgfridi, iuuenis circiter decē & octo annorum, utriq; prouinciæ multū amabilis. Nam sororem eius, quæ dicebatur Osthridi, rex Edilred habebat uxorem. Cumq; materies belli acrioris, & inimicitię lōgioris inter reges populosq; feroces uideretur exorta, Theodorus Deo dilectus antistes diuino fretus auxilio salutifera exhortatione cœptum tanti periculi funditus extinguit incendium, adeò ut patratis alterutrum regibus ac populis nullius anima hominis pro interfecto regis fratre, sed debita solummodo multa pecuniæ regi ultori daretur. Cuius fœdera pacis multo exinde tēpore inter eosdem reges, eorumq; regna durarūt.

Vt uincula cuiusdam captiui cum pro eo missæ cantarentur, soluta sint. Caput XXII.

IN præfato autem prælio, quo occisus est rex Elbuini, memorabile quoddam factum esse constat, quod nequaquam silentio prætereundum arbitror, sed multorum saluti, si referatur, fore proficuum. Occisus est ibi inter alios de militia eius iuuenis uocabulo Imma, qui cùm die illo & nocte sequente inter cadauera occisorum similis mortuo iaceret, tandem recepto spiritu reuixit, ac residēs sua uulnera prout potuit, ipse alligauit: deinde modicum requietus leuauit se, & cœpit abire sic, ubi amicos qui sui curam agerent, posset inuenire. Quod dum faceret, inuētus est & captus à uiris hostilis exercitus, & ad Dominum ipsorum, comitem uidelicet Edilredi regis adductus: à quo interrogatus quis esset, timuit se militem fuisse, confiteri: rusticum se potius & pauperē, atq; uxoreo uinculo colligatum fuisse respondit, & propter uictum militibus ad ferendum in expeditionem se cum sui similibus uenisse testatus est. At ille suscipiens eum, curam uulneribus egit, & ubi sanari cœpit, noctu eum ne aufugeret, uinciri præcepit, nec tamen uinciri potuit. Nam mox, ut abiere qui uincierant, eadem sunt eius uincula soluta. Habebat enim germanū fratrem, cui nomen erat Tunna, presbyterum & abbatem monasterij in ciuitate quæ hactenus ab eius nomine Tūnacestir cognominatur: qui cùm eum in pugna peremptum audiret, uenit quærere, si forte corpus eius inuenire posset: inuentumq; alium illi per omnia similimum putauit, ipsum esse, quem ad monasterium suum deferens honorificè sepeliuit, & pro absolutione animæ eius sæpius missas facere curauit. Quarum celebratione factum est quod dixi, ut nullus eum posset uincire, quin continuò solueretur. Interea comes qui eum tenebat, mirari & interrogare cœpit, quare ligari non posset: an forte literas solutorias, de quibus fabulæ ferunt, apud se haberet, propter quas ligari non posset. At ille respondit nihil se talium artium nosse: sed habeo fratrem, inquit, presbyterum in mea prouincia, & scio, quia ille me interfectum putans pro me missas crebras facit, & si nunc in alia uita essem, ibi anima mea per intercessiones eius solueretur à pœnis. Dumq; aliquanto tempore apud comitem teneretur, animaduerterūt qui eum diligentius considerabāt, ex uultu & habitu & sermonibus eius, quia non erat de paupere uulgo (ut dixerat) sed de nobilibus. Tum secretè aduocans eum comes, interrogauit intentius unde esset, promittens se nihil ei mali facturum pro eo, si simpliciter sibi quis esset, proderet. Quod dum ille faceret, ministrum se regis fuisse manifestans, respondit, Et ego per singula tua responsa cognoueram, quòd rusticus nō eras. Et nunc quidem dignus es morte, quia omnes fratres & cognati mei in illa sunt pugna interempti: nec te tamen occidam, ne fidem mei promissi præuaricem. Vt ergo conualuit, uenidit eum Londoniam Fresoni cuidam, sed nec ab illo, nec cùm illuc duceretur ullatenus potuit alligari: uerùm cùm alia atq; alia uinculorū genera ei hostes imponerent, dissoluta sunt: cumq; uideret qui emerat, eū uinculis nō posse cohiberi, donauit ei facultatem sese redimēdi, si posset. A tertia enim hora, quando missæ fieri solebant, sæpissimè uincula soluebantur. At ille dato iureiurando ut rediret, uel pecuniam illi pro se mitteret, uenit Cantiam ad regem Lodhere, qui erat filius sororis Edildridę reginę (de qua suprà dictum est, qui & ipse quondā eiusdē

regineq; minister fuerat) petijtq; & accepit ab eo precium suę redemptionis, ac suo Domino pro se (ut promiserat) misit: qui post hæc in patriam reuersus, atq; ad suum fratrẽ perueniens, repli-cauit ex ordine cuncta quæ sibi aduersa, quæue in aduersis solatia prouenissent: cognouitq; referente eo illis maximè temporibus sua fuisse uincula soluta, quibus pro se missarum fuerant celebrata solennia: sed & alia quæ periclitanti ei commoda contigissent & prospera, per inter cessionem fraternam & oblationem hostię salu-taris cœlitus sibi fuisse donata, intellexit. Mul-tiq; hæc à præfato uiro audientes, accensi sunt in fide ac deuotione pietatis ad orãdum, uel ad eleemosynas faciendas, uel ad offerendas Do-mino uictimas sacræ oblationis, pro ereptione suorum, qui de seculo migrauerũt. Intellexerũt enim, quòd sacrificium salutare ad redemptio-nem ualeret & animæ & corporis sempiternã. Hanc mihi historiam etiam quidam eorum, qui ab ipso uiro in quo facta est, audiere, narrarũt: unde eam quam liquidò cõperi, indubitãter hi-storiæ nostræ ecclesiasticę inserendam credidi.

De uita & obitu Hildæ abbatissæ. Ca-put XXIII.

ANno post hunc sequente, hoc est, anno Do-minicæ incarnationis sexcẽtesimo octoge-simo, religiosissima Christi famula Hilda, abba-tissa monasterij quod dicitur Streaneshalch (ut supra retulimus) post multa quæ fecit in terris opera cœlestia, ad percipienda præmia uitę cœ-lestis de terris ablata trãsiuit, die quintadecima Kalend. Decembrium, cùm esset annorũ sexa-ginta sex, quibus æqua portione diuisis, trigin-ta tres primos in seculari habitu nobilissimè cõ-uersata compleuit, & tot idem sequentes nobi-lius in monachica uita Domino consecrauit. Nam & nobilis natu erat, hoc est, filia nepotis Eduini regis, uocabulo Hereric, cum quo etiã rege ad prædicationẽ beatæ memoriæ Paulini primi Nordan Humbrorum episcopi fidem & sacramenta Christi suscepit, atq; hæc usq; dum ad eius uisionẽ peruenire meruit, intemerata seruauit: quæ cùm relicto habitu seculari illi so-li seruire decreuisset, secessit ad prouinciã orię-talium Anglorum (erat nanq; propinqua regis illius) desiderãs exinde, si quo modo posset, de-relicta patria, & omnibus quæcunq; habuerat, in Galliam peruenire, atq; in monasterio Cale peregrinã pro Domino uitam ducere, quo faci-lius perpetuam in cœlis patriam posset mereri. Nam & in eodem monasterio soror ipsius Hæ-resuid, mater Aldulfi regis orientalium Anglo-rum, regularibus subdita disciplinis ipso tẽpo-re coronam expectabat æternam: cuius æmu-lata exemplum & ipsa proposito peregrinãdi, annum totum in præfata prouincia retenta est: deinde ab Aidano episcopo in patriam reuoca-ta, accepit locum unius familiæ ad Septentrio-nalem plagam Vuiri fluminis, ubi æquè anno uno monachicam cum perpaucis socijs uitam agebat. Post hæc facta est abbatissa in monaste-rio quod uocatur Heortheu, quod uidelicet mo-nasterium factum erat non multo ante à religio-sa Christi famula Heiu: quæ prima fœminarum fertur in prouincia Nordan Humbrorum pro-positum, uestemq; sanctimonialis habitus con-secrante Aidano episcopo suscepisse. Sed illa post non multum tempus facti monasterij se-cessit ad ciuitatem Calcariam, quę à gente An-glorum Kalcacestir appellatur, ibiq; mansionẽ sibi instituit. Prælata autem regimini monaste-rij illius famula Christi Hilda mox hoc regulari uita per omnia, prout à doctis uiris discere po-terat, ordinare curabat. Nam & episcopus Ai-dan, & quique nouerãt eam religiosi, pro insita ei sapientia & amore diuini famulatus, sedulò eam uisitare, obnixè amare, diligenter erudire solebant. Cùm ergo aliquot annos huic mona-sterio rugularis uitæ institutioni multum inten-ta præesset, contigit eam suscipere etiam con-struendum siue ordinandum monasterium, in loco qui uocatur Streaneshalch, quod opus si-bi iniunctum non segniter impleuit. Nam ijsdẽ, quibus prius monasterium etiam hoc discipli-nis uitæ regularis instituit. Et quidem multam ibi quoque iustitiæ, pietatis & castimoniæ, cæterarumq; uirtutum, sed maximè pacis & ca-ritatis custodiam docuit: ita ut in exemplũ pri-mitiuæ ecclesiæ nullus ibi dives, nullus esset e-gens, omnibus essent omnia communia, cùm nihil cuiusquam esse uideretur proprium. Tan-tæ enim erat ipsa prudentiæ, ut non solùm me-diocres quiq; in necessitatibus suis, sed etiam reges ac principes nonnunquam ab ea consi-lium quærerent & inuenirent. Tantum lectio-ni diuinarum scripturarum suos uacare subdi-tos, tantum operibus iustitiæ se exercere facie-bat, ut facillimè uiderẽtur ibidem, qui ecclesia-sticum gradum, hoc est, altaris officium apte subirẽt, plurimos posse reperiri. Deniq; quinq; ex eodem monasterio postea episcopos uidi-mus, & hos omnes singularis meriti ac sanctita-tis uiros, quorũ hæc sunt nomina: Bosa, Aeda, Oftfor, Ioannes & Vuilfridus. De primo suprà diximus, quòd Eboraci fuerit consecratus anti-stes: de secundo breuiter intimandum, quòd in episcopatum Dorcicestre fuerit ordinatus: de ultimis infrà dicẽdum est, quòd eorum primus Hagustaldensis, secundus Eboracensis ecclesiæ ordinatus sit episcopus. De medio nunc dica-mus, quia cũ in utroq; Hildę abbatissæ monaste-rio lectioni & obseruationi scripturarũ operã dedisset, tandem perfectiora desiderans, uenit Cantiã ad archiepiscopũ beatæ recordationis Theodorũ: ubi posteaquã aliquãdiu lectionib; sacris uacauit, etiã Romam adire curauit, quod eo tẽporis magnæ uirtutis æstimabatur: & inde cũ rediẽs Britanniã adijsset, diuertit ad prouin-ciã Victiorũ, cui tũc rex Ofric præfuit, ibiq; uer-bũ fidei prædicãs, simul & exemplũ uiuẽdi sese uiuẽtibus atq; audiẽtibus exhibẽs, multo tẽpo-re mãsit. Quo tẽpore antistes prouinciæ illius uocabulo Boselus tãta erat corporis infirmita-te de-

te depressus, ut officium episcopatus per se im-plere nõ posset: propter quod omnium iudicio præfatus uir in episcopatum pro eo electus, ac iubente Edilredo rege per Vuilfridum beatæ memoriæ antistitem, qui tunc temporis Medi-terraneorum Anglorum episcopatũ gerebat, ordinatus est, pro eo q; archiepiscopus Theo-dorus iam defunctus erat, & nondum alius pro eo ordinatus episcopus. In qua uidelicet pro-uincia paulo ante, hoc est, ante præfatũ uirum Dei Boselum uir strenuissimus & doctissimus atq; excellentis ingenij, uocabulo Tatfrid, de eiusdem abbatissæ monasterio electus est anti-stes: sed priusquam ordinari posset, morte im-matura præreptus est. Non solùm autem præ-fata Christi ancilla & abbatissa Hilda, quã om-nes qui nouerant, ob insigne pietatis & gratiæ matrem uocare consueuerant, in suo monaste-rio uitæ exemplo prę sentibus extitit, sed etiam in plurimis longius manentibus, ad quos felix industriæ ac uirtutis eius rumor peruenit, occa-sionẽ salutis & correctionis ministrauit. Opor-tebat nanq; impleri somnium, quod mater eius Bregoswid in infantia eius uidit. Quæ cùm uir eius Heriric exularet sub rege Britonum Cerdi ce, ubi & ueneno perijt, uidit per somniũ, quasi subitò sublatum eum quæsierit cum omni dili-gentia, nullumq; eius uspiam uestigium appa-ruerit. Verùm cùm solertissimè illum quęrisset, extemplò se reperire sub ueste sua monile pre-ciosissimum, quod dum attentius consideraret, tanti fulgore luminis refulgere uidebatur, ut omnes Britanniæ fines illius gratia splendoris impleret. Quod nimirum somniũ ueraciter in filia eius, de qua loquimur, impletum est: cuius uita non sibi solummodo, sed multis bene uiue re uolentibus, exempla operum lucis præbuit. Verùm illa cùm multis annis huic monasterio præesset, placuit pio prouisori salutis nostræ sanctam eius animam longa etiam infirmitate carnis examinari, ut iuxta exemplum Aposto-li uirtus eius in infirmitate perficeretur. Per-cussa etenim febribus acri cœpit ardore fatiga-ri, & per sex continuos annos eadem molestia laborare nõ cessabat: in quo toto tempore nun-quam ipsa uel conditori suo gratias agere, uel cõmissum sibi gregem & publicè & priuatim docere prætermittebat. Nam suo prædocta exẽ-plo monebat omnes, & in salute accepta cor-poris Domino obtemperanter seruiendum, & in aduersis rerum siue in infirmitatibus mem-brorum fideliter Domino esse gratias semper agendas. Septimo ergo suæ infirmitatis anno, conuerso ad intranea dolore, ad diem peruenit ultimum, & circa galli cantum percepto uiati-co sacrosanctæ communionis, cùm accersitis ancillis Christi, quæ erãt in eodem monasterio, de seruandâ eas inuicem, imò cum omni pace euangelica admoneret, inter uerba exhortatio-nis læta mortem uidit, imò (ut uerbis Domini loquar) de morte transiuit ad uitam. Qua uide-licet nocte Dominus omnipotẽs obitum ipsius in alio longius posito monasterio (quod ipsa eo dem anno construxerat, & appellatur Haca-nes) manifesta uisione reuelare dignatus est. E-rat in eodem monasterio quædam sanctimo-nialis fœmina nomine Begu, quæ triginta & amplius annos dedicata Domino uirginitate in monachica conuersatione seruiebat. Hæc tunc in dormitorio sororũ pausans audiuit subi-tò in aere notum campanæ sonum, quo ad ora-tiones excitari uel conuocari solebant, cũ quis eorum de seculo fuisset euocatus, apertisq; (ut sibi uidebatur) oculis aspexit, detecto domus culmine fusam desuper lucẽ omnia repleuisse: cui uidelicet luci cùm solicita intenderet, uidit animam præfatæ Dei famulæ in ipsa luce comi-tantibus ac ducentibus eam angelis ad cœlum ferri. Cũq; somno excussa uideret cæteras pau-santes circa se sorores, intellexit uel insomnio, uel in uisione mentis ostensum sibi esse quod ui-derat. Statimq; exurgens nimio timore perter-rita cucurrit ad uirginem, quæ tunc monaste-rio abbatissæ uice præfuit, cui nomen erat Fri-git: fletuq; ac lachrymis multum perfusa, ac su-spiria longa trahens, nũciauit matrem illarum omnium Hildam abbatissam iam migrasse de seculo, & se aspectante cum luce immensa duci-bus angelis ad æternæ limina lucis, & superno-rum consortia ciuium ascendisse. Quod cùm il-la audisset, suscitauit cunctas sorores, & in ec-clesiam cõuocatas, orationibus ac psalmis pro anima matris operam dare monuit. Quod cùm resíduo noctis tempore diligenter agerent, ue-nerunt primo diluculo fratres, qui eius obitum nunciarent, à loco ubi defuncta est. At illi respõ-dentes dixerunt se prius eadem cognouisse, & cùm exponerent per ordinem quomodo hæc uel quando didicissent, inuentum est eadem ho-ra transitum eius illis ostensum esse per uisio-nem, qua illam referebãt exisse de mundo. Pul-chraq; rerum concordia procuratum est diuini tus, ut cùm illi exitum eius de hac uita uiderẽt, tunc isti introitum eius in perpetuam anima-rum uitam cognoscerent. Distant autem inter se monasteria hæc tredecim fermè milibus pas-suum. Ferunt autem quòd eadem nocte in ipso quoq; monasterio ubi præfata Dei famula obijt, cuidam uirginum Deo deuotarum, quæ illam immenso amore diligebat, obitus illius in uisio-ne apparuerit, quæ animam eius cum angelis ad cœlum ire conspexerit, atque hoc ipsa qua factum est hora, his quæ secum erant famula-bus Christi manifestè narrauerit, easq; ad ora-dum pro anima eius, etiam priusquam cætera congregatio eius obitum cognouisset, excita-uerit. Quod ita fuisse factum mox congrega-tioni mane facto innotuit. Erat enim hæc ipsa hora cum aliis nonnullis Christi ancillis in ex-tremis monasterij locis seorsum posita, ubi nu-per uenientes ad conuersionem fœminæ so-lebant probari, donec regulariter in-stitutæ in societatem con-gregationis susci-perentur.

Quod in monasterio eius fratri cuidam canendi donum diuinitus sit concessum. Cap. XXIIII.

IN huius monasterio abbatissæ fuit frater quidam diuina gratia specialiter insignis, qui carmina religioni & pietati apta facere solebat, ita ut quicquid ex diuinis literis per interpretes disceret, hoc ipse post pusillum uerbis poeticis maxima suauitate & compunctione compositis, in sua, id est, Anglorum lingua proferret: cuius carminibus multorum sæpe animi ad contemptum seculi, & ad appetitum sunt uitæ cœlestis accensi. Et quidem alij post illum in gente Anglorum religiosa poemata facere tentabant, sed nullus ei æquiparari potuit. Namq; ipse non ab hominibus, neq; per hominem instructus canendi artem didicit, sed diuinitus adiutus, gratis canendi donum accepit. Vnde nihil unquam friuoli & superuacui poematis facere potuit: sed ea tantummodo quæ ad religionem pertinent, religiosam eius linguam decebant. Siquidē in habitu seculari usq; ad tempora prouectioris ætatis constitutus, nil carminum aliquando didicerat. Vnde nonnunquam in conuiuio cum esset lætitiæ causa decretum, ut omnes per ordinem cantare deberent, ille ubi appropinquare sibi citharam cernebat, surgebat à media cœna, & egressus ad suam domum repedabat. Quod dum tempore quodam faceret, & relicta domo conuiuij egressus esset ad stabula iumentorum, quorum ei custodia nocte illa erat delegata, ibiq; hora iam competenti membra dedisset soporí, astitit ei quidā per somniū, eumq; salutans, ac suo appellans nomine, Ced nom, inquit, canta mihi aliquid. At ille respondit, Nescio, inquit, cantare. Nam & ideo de cōuiuio egressus, huc secessi, quia cantare non poteram. Rursum ille qui cum eo loquebatur, At tamen, ait, cantare mihi habes. Quid, inquit, debeo cantare? At ille, Canta, inquit, principiū creaturarum. Quo accepto responso statim ipse cœpit cantare in laudem Dei cōditoris uersus, quos nūquam audierat, quorum iste est sensus: Nunc laudare debemus auctorem regni cœlestis, potentiam creatoris, & consilium illius, facta patris gloriæ: Quomodo ille cùm sit æternus Deus omnium miraculorū auctor extitit, qui primo filijs hominum cœlum pro culmine tecti, de hinc terrā custos humani generis omnipotens creauit. Hic est sensus, non autem ordo ipse uerborum quæ dormiens ille canebat. neque enim possunt carmina, quamuis optimè composita, ex alia in aliam linguam ad uerbū sine detrimento sui decoris ac dignitatis transferri. Exurgens autem à somno cuncta, quę dormiens cantauerat, memoriter retinuit, & his mox plura in eundē modum uerba Deo digni carminis adiunxit: ueniensq; manè ad uillicum qui sibi præerat, quid doni percepisset, indicauit, atque ad abbatissam perductus, iussus est multis doctioribus uiris præsentibus indicare somnium, & dicere carmen, ut uniuersorum iudicio quid uel unde esset quod referebat, probaretur. Visumq; est omnibus cœlestem ei à Domino concessam esse gratiam. Exponebantq; illi quendam sacræ historiæ siue doctrinæ sermonem, præcipientes ei si posset hunc in modulationem carminis transferre. At ille suscepto negocio abijt, & manè rediens optimo carmine quod iubebatur, compositum reddidit. unde mox abbatissa amplexata gratiam Dei in uiro secularem, illum habitum relinquere, & monachicum suscipere propositum docuit: susceptumq; in monasterium cum omnibus suis fratrum cohorti associauit, iussitq; illum seriem sacræ historiæ doceri. At ipse cuncta quæ audiendo discere poterat, rememorando secum, & quasi mundum animal ruminando in carmen dulcissimum conuertebat, suauiusq; resonādo doctores suos uicissim auditores faciebat suos. Canebat autem de creatione mundi, & origine humani generis, & tota Genesis historia, de egressu Israel ex Aegypto, & ingressu in terram repromissionis: de alijs plurimis sacræ scripturę historijs: de incarnatione Domini, ac passione, & resurrectione, & ascensione in cœlum: de aduentu spiritus sancti, & apostolorum doctrina: item de terrore futuri iudicij, & horrore pœnæ gehennalis, ac dulcedine regni cœlestis multa carmina faciebat. Sed & alia perplura, de beneficijs & iudicijs diuinis, in quibus cunctis homines ab amore scelerum abstrahere, ad dilectionem uerò & solertiam bonę actionis excitare curabat. Erat enim uir multum religiosus, & regularibus disciplinis humiliter subditus: aduersum uerò illos, qui aliter facere uolebant, zelo magni feruoris accēsus. unde & pulchro uitam suam fine concluſit. Nam propinquāte hora sui discessus, quatuordecim diebus præueniente corporea infirmitate pressus est, adeò tamen moderatè, ut & loqui toto eo tempore posset, & ingredi. Erat autem in proxima casa, in qua infirmiores, & qui propè morituri esse uidebantur, induci solebant. Rogauit ergo ministrū suum uespere incumbente, nocte qua de seculo erat exiturus, ut in ea sibi locum quiescendi præpararet: qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquā adhuc moriturus esse uidebatur, fecit tamen quod dixerat. Cumq; ibidem positi uicissim aliqua gaudente animo unà cū eis qui ibidē antea inerant, loquerētur ac iocarētur; & iam medię noctis tēpus esset transcensum, interrogauit omnes, si Eucharistiā intus haberēt. Respondebāt quid opus est Eucharistia: neq; enim mori adhuc habes, qui tā hilariter nobiscū uelut sospes loqueris. Rursus ille, Et tamē, ait, afferte mihi Eucharistiam. Qua accepta in manu interrogauit, si omnes placidū erga se animū, & sine querela controuersiæ ac rancoris haberent. Respondebāt omnes, placidissimā semen tē ad illū, & ab omni ira remotā habere. eumq; uicissim rogabant, an placidā erga ipsos mentē haberet? qui cōfestim respōdit, Placidā ego mē tē, filioli, erga omnes famulos Dei gero. Sicq; se cœlesti muniēs uiatico uitæ alterius ingressui parauit, & interrogauit, Quā propè esset hora qua

qua fratres ad dicēdas Domino laudes nocturnas excitari deberēt. Respōdebāt, Nō lōgè est. At ille, Bene ergo, expectemus horā illā. Et signās se signo sanctæ crucis reclinauit caput ad ceruical, modicūq; obdormiēs ita cū silentio uitam finiuit. Sicq; factū est, ut quomodo simplici ac pura mente, trāquillaq; deuotione Domino seruierat, ita etiam tranquilla morte mundum relinquens ad eius uisionem ueniret: illaq; lingua quæ tot salutaria uerba in laudem conditoris composuerat, ultima quæq; uerba in laudem ipsius signando sese, & spiritū suum in manus eius commendando clauderet: qui etiam præscius sui obitus extitisse ex his quæ narramus, uidetur.

Qualis uisio cuidam uiro Dei apparuerit, priusquam monasterium Colodanæ urbis esset incendio consumptum. Cap. XXV.

HIs temporibus monasteriū uirginū, quod Coludi urbem cognominant, cuius & supra meminimus, per culpam incuriæ flammis absumptum est. Quod tamen à militia inhabitantium in eo, & præcipuè illorum, qui maiores esse uidebantur, contigisse omnes qui nouere, facilimè potuerunt aduertere. Sed non defuit puniendis admonitio diuinæ pietatis, qua correcti per ieiunia, fletus & preces, iram à se instar Niniuitarum iusti iudicis auerterent. Erat namque in eodem monasterio uir de genere Scotorum Adamanus uocabulo, ducens uitam in cōtinentia & orationibus multū Deo deuotā, ita ut nil unquā cibi uel potus, excepta die Dominica & quinta Sabbati, perciperet, sæpe autem noctes integras peruigil in oratione transigeret. Quæ quidem illi districtio uitę arctioris primò ex necessitate emendandæ suæ prauitatis obuenerat: sed procedente tempore necessitatem in consuetudinem uerterat. Siquidem in adolescentia sua sceleris aliquid commiserat, quod cōmissum ubi ad cor suum rediit, grauissimè exhorruit, & se pro illo puniendum à districto iudice timebat. Accedens ergo ad sacerdotem, à quo sibi sperabat iter salutis posse demōstrari, confessus est reatum suum, petijtq; ut consiliū sibi daret, quo posset fugere à uentura Dei ira. Qui audito eius cōmisso dixit, Grande uulnus grandioris curā medelæ desiderat, & ideo ieiunijs, psalmis & orationibus quantum uales insiste, quo præoccupando faciē Domini in cōfessione propitiū eum inuenire merearis. At ille quem nimius reæ conscientię tenebat dolor, & internis peccatorū uinculis quibus grauabatur, ocyus desiderabat absolui, Adolescentior sum (inquit) ætate, & uegetus corpore, quicqd mihi imposueris agendū, dummodo saluus hā in die Domini, totū facile ferā, etiamsi totā nocte stando in precibus peragere, & integram septimanam iubeas abstinendo transigere. Qui dixit, Multū est, ut tota septimana absq; alimento corporis perdures, sed biduanū uel triduanū satis est obseruare ieiunium. Hoc facito donec post modicū tempus rediens ad te, quid facere debeas, & quamdiu pœnitētiæ insistere tibi plenius ostendam. Quibus dictis & descripta illi mensura pœnitendi, abijt sacerdos: & ingruente causa subita, secessit in Hyberniam, unde originē duxerat: neq; ultrà ad eum iuxta suū cōdictum rediit. At ipse memor præcepti eius, simul & promissi sui, totū se lachrymis, pœnitentiæ, uigilijs sanctis, & cōtinentię mancipauit, ita ut quinta solū Sabbati & Dominica (sicut prædixi) reficeretur, cæteris septimanæ diebus ieiunus permaneret. Cumq; sacerdotē suum in Hyberniam secessisse, ibiq; defunctū esse audisset, semper ex eo tempore, iuxta condictū eius memoratum, continentiæ modum obseruabat: & quod causa diuini timoris semel obreatū compunctus cœperat, iam causa diuini amoris delectatus præmijs indefessus agebat. Quod dū multo tempore sedulus exequeretur, cōtigit eū die quadā de monasterio illo longius egressum, comitāte secū uno de fratribus peracto itinere redire: qui cùm monasterio propinquarent, & ædificia illius sublimiter erecta aspicerēt, solutus est in lachrymas uir Dei, & tristitiā cordis uultu indice prodebat. Quod intuens comes, quare faceret, inquisiuit. At ille, Cuncta, inquit, hæc quæ cernis ædificia publica uel priuata in proximo est, ut ignis absumens in cinerē cōuertat. Quod ille audiens, mox ut intrauerunt monasteriū matri congregationis uocabulo Ebbę, curauit indicare. At illa meritò turbata de tali præsagio, uocauit ad se uirū, & diligētius ab eo rē, uel unde hoc ipse nosset inquirebat. qui ait, Nu per præoccupatus noctu uigilijs & psalmis, uidi astantē mihi subitò quendam incogniti uultus, cuius presentia cùm essem exterritus, dixit mihi, ne timerē: & quasi familiari me uoce alloquēs, Bene facis, inquit, qui tēpore isto nocturno quietis, nō somno indulgere, sed uigilijs & orationibus insistere ualuisti. At ego: Nouí, inquit, multū mihi esse necesse uigilijs salutaribus insistere, & pro meis erratibus sedulò Dominū deprecari. qui adijciēs, Verū, inquit, dicis, quia tibi & multis opus est peccata sua bonis operibus redimere, & cùm cessant à laboribus rerum temporaliū, tunc pro appetitu æternorū bonorum liberius laborare: sed hoc tamē pauciſsimi faciunt. Siquidem modò totū hoc monasteriū ex ordine perlustrans singulorū casas ac lectos inspexi, & neminē ex omnibus præter te erga sanitatē animæ suæ occupatum reperi: sed omnes prorsus & uiri & fœminæ aut somno torpent inerti, aut ad peccata uigilant. Nam & domunculæ quæ ad orandum uel legendum factę erant, nunc in comessationum, potationum, fabulationum, & cæterarum sunt illecebrarū cubilia conuersæ. Virgines quoq; Deo dicatæ, cō tēpta reuerētia suæ professionis, quotiescunq; uacant, texendis subtilioribus indumentis operam dant, quibus aut se ipsas ad uicem sponsarum in periculum suī status adornent, aut externorum sibi uirorum amicitiam comparent: unde meritò loco huic & habitatoribus eius

grauis de cœlo uindicta flāmis sæuientibus præ
parata est. Dixit autem abbatissa, Et quare non
citius hoc compertum mihi reuelare uoluisti?
Qui respondit, Timui propter reuerentiā tuā,
ne fortè nimium conturbareris: & tamen hanc
consolationem habeas, quòd in diebus tuis hæc
plaga non superueniet. Qua diuulgata uisione
aliquantulum loci accolæ paucis diebus time-
re, & seipsos intermissis facinoribus castigare
cœperunt. Verùm post obitū ipsius abbatissæ
redierunt ad pristinas sordes, imò sceleratiora
fecerunt. Et cùm dicerent pax & securitas, ex-
tēplò præfatæ ultionis sunt pœna multati. Quę
mihi cuncta sic esse facta reuerēdissimus meus
conpresbyter Edgils referebat, qui tunc in illo
monasterio degebat. Postea autem discedenti-
bus inde ob desolationē plurimis incolarum, in
nostro monasterio plurimo tempore conuersa-
tus, ibidemq; defunctus est. Hæc ideo nostræ hi
storiæ inserenda credidimus, ut admoneremus
lectorem operum Domini, quàm terribilis sit
in consilijs super filios hominū, ne fortè nos tē-
pore aliquo carnis illecebris seruiētes, minusq;
Dei iudicium formidantes, repentina ira eius
corripiat, & uel temporalibus damnis iustè sæ-
uiens affligat, uel ad perpetuam perditionē di-
strictius examinans tollat.

De morte Ecgfridi & Lotheri regum. Caput XXVI.

ANno Dominicæ incarnationis sexcentesi-
mo octogesimo quarto, Ecgfridus rex Nor
dan Humbrorū missō in Hyberniam cum exer
citu duce Berto, uastauit miserè gentem inno-
xiam, & nationi Anglorū semper amicissimā,
ita ut nec ecclesijs quidem aut monasterijs ma-
nus parceret hostilis. At insulani & quantū ua-
luere armis, arma repellebant, & inuocantes di
uinæ auxilium pietatis cœlitus se uindicari cō
tinuis diu imprecationibus postulabāt. Et quā-
uis maledici regnū Dei possidere non possint,
creditū tamen est quod hi qui meritò impieta-
tis suæ maledicebantur, ocyus Domino uindi-
ce pœnas sui reatus luerēt. Siquidem anno post
hunc proximo, idem rex cùm temerè exercitū
ad uastandam Pictorū prouinciā duxisset, mul-
tum prohibentibus amicis, & maximè beatæ
memoriæ Cutberto, qui nuper fuerat ordina-
tus episcopus, introductus est (simulantibus fu
gā hostibus) in angustias inaccessorū montiū,
& cum maxima parte copiarū quas secū addu-
xerat, extinctus, anno ætatis suę quadragesimo,
regni autē quintodecimo, die XIII. Kalenda-
rum Iuniarū. Et quidem (ut dixi) prohibuerūt
amici, ne hoc bellum iniret, sed quomodo an-
no præcedēte noluerat audire reuerendissimū
patrem Ecgbertū, ne Scotiam nil se lædentem
impugnaret, datum est illi ex pœna peccati il-
lius, ne nunc eos qui ipsum ab interitu reuoca-
re cupiebant, audiret. Ex quo tempore spes cœ
pit & uirtus regni Anglorū fluere, ac retro sub-
lapsa referri. Nam & Picti terram possessionis
suæ quam tenuerunt Angli & Scoti, qui erāt in
Britannia, & Britonum quoq; pars nonulla, li-
bertatē receperunt, quam & hactenus habent
per annos circiter quadraginta sex. Vbi inter
plurimas gentes Anglorū uel interemptos gla
dio, uel seruitio addictos, uel de terra Pictorū
fuga lapsos, etiam reuerendissimus uir domini
Trumuuini, qui in eos episcopatū acceperat, re
cessit cum suis qui erant in monasterio Ebber-
cuni, posito quidem in regione Anglorū, sed in
uicinia freti, quod Anglorū terras Pictorumq;
disterminat: eosq; ubicūq; poterat, amicis per
monasteria commendans, ipse in sæpè dicto fa
mulorū famularumq; Dei monasterio, quod uo
catur Streaneshalch, locū māsionis elegit: ibiq;
cum paucis suorū in monachica districtione ui
tam nō sibi solūmodo, sed & multis utilē pluri-
mo annorū tempore duxit: ubi etiā defunctus
in ecclesia beati Petri apostoli iuxta honorē &
uita & gradu eius condignū conditus est. Præ
erat quidem tunc eidē monasterio regia uirgo
Elflet, unà cum matre Eanflede, quarum suprà
fecimus mentionē. Sed aduenientе illuc episco
po, maximū regendi auxilium, simul & suę uitę
solatium deuota Deo doctrix inuenit. Succes-
sit autem Ecgfrido in regnum Altfrit uir in scri
pturis doctissimus, qui frater eius & filius Osui
ni regis esse dicebatur. Destructumq; regni sta-
tum, quāuis intra fines angustiores, nobiliter
recuperauit. Quo uidelicet anno, qui est ab in-
carnatione Dominica sexcentesimus octogesi-
mus quintus, Lothere Cantuariorum rex cum
post Ecgbertū fratrem suum, qui nouē annis re
gnauerat, ipse duodecim annis regnasset, mor-
tuus erat octauo idus Februarij. Vulneratus
nanq; est in pugna Australium Saxonum, quā
contra eum Edric, filius Ecgberti aggregarat,
& inter medendum defunctus est. Ac post eum
idem Edric anno uno ac dimidio regnauit: quo
defuncto regnū illud per aliquod temporis spa
cium reges dubij uel externi disperdiderūt, do
nec legitimus rex Victred, id est, filius Ecgber
ti cōfortatus in regno, religione simul & indu-
stria gentē suā ab extranea inuasione liberaret.

Vt uir Domini Cudbertus sit episcopus factus, utq; in monachica adhuc uita positus uixerit & docuerit. Caput XXVII.

IPso etiam anno, quo finem uitæ accepit rex
Ecgfridus, episcopum (ut diximus) fecit ordi
nari Lindisfarnensium ecclesię, uirum sanctum
& uenerabilem Cudbertum, qui in insula per-
modica, quæ appellatur Farne, & ab eadem ec
clesia nouem fermè milibus passuum in Ocea-
no procul abest, uitam solitariā per annos plu
res in magna corporis & mentis cōtinentia du
xerat. Qui quidem à prima ætate pueritiæ stu-
dio religiosæ uitę semper ardebat: sed ab ineun
te adolescentia monachicum & nomen assum-
psit, & habitum. Intrauit enim primò monaste-
rium Mailros, quod in ripa Tindi fluminis po-
situm, tunc abbas Eata uir omnium mansuetis-
simus

simus regebat: qui postea episcopus Hagustal-
densis siue Lindisfarnensis ecclesiæ factus est, ut
suprà memorauimus: cui tempore illo præposi
tus Boisil magnarū uirtutum & prophetici spi-
ritus sacerdos fuit. Huius discipulatui Cudber-
tus humiliter subditus, & scientiā ab eo sancta-
rum scripturarum, & bonorū operum sumpsit
exempla. Qui postquam migrauit ad Dominū,
Cudbertus eidem monasterio factus præposi-
tus, plures & auctoritate magistri, & exemplo
suæ actionis, regularem instituebat ad uitam.
Nec solū ipsi monasterio regularis uitæ moni-
ta, simul & exempla prębebat, sed & uulgus cir
cumpositum longè lateq; à uita stultæ consue-
tudinis ad cœlestium gaudiorū conuertere cu-
rabat amorem. Nam & multi fidem quā habe-
bant, iniquis profanabant operibus: & aliqui
etiā tempore mortalitatis neglectis fidei sacra-
mentis (quibus erant imbuti) ad erratica idolo
latriæ medicamina concurrebant, quasi missam
à Deo conditore plagam per incantationes uel
phylacteria, uel alia quælibet dæmoniacæ artis
arcana cohibere ualerēt. Ad utrorūq; ergo cor
rigendum errorem, crebrò ipse de monasterio
egressus, aliquotiēs equo sedens, sed sæpius pe
dibus incedens, circumpositas ueniebat ad uil-
las, & uiam ueritatis prædicabat errantibus,
quod ipsum etiam Boisil suo tempore facere cō
sueuerat. Erat quippe moris eo tempore popu
lis Anglorum, ut ueniente in uillam clerico uel
presbytero, cuncti ad eius imperiū uerbum au
diturі conflluerent, libenter ea quæ dicerentur,
audirent, libentius ea quæ audire & intelligere
poterant, operando sequerentur. Porrò Cud-
berto tanta erat dicendi peritia, tantus amor
persuadendi quę docuerat, tale uultus angelici
lumen, ut nullus præsentium latebras ei sui cor
dis celare præsumeret, quin omnes palàm quæ
gesserant, confitendo proferrēt: quia nimirum
hæc eadem illum latere nullo modo putarent,
& confessa dignis (ut imperabat) pœnitentiæ
fructibus abstergerent. Solebat aūt ea maximè
loca peragrare, & illis prædicare in uiculis, qui
in arduis asperisq; montibus procul positi alijs
horrori erant ad uisendum, & paupertate pari
ter ac rusticitate sua doctorum arcebant acces-
sum. Quos tamen ille libenter, pio mancipatus
labori tanta doctrinæ solertis excolebat indu-
stria, ut de monasterio egressus sæpè hebdoma
da integra, aliquando duabus uel tribus, non-
nunquam etiam mense pleno domū non redi-
ret: sed demoratus in montanis plebē rusticā
uerbo predicationis, simul & opere uirtutis ad
cœlestia uocaret. Cùm ergo uenerabilis Domi
ni famulus multos in Mailrosensi monasterio
degens annos, magnis uirtutum signis effulge-
ret, transtulit eum reuerēdissimus abbas ipsius
Eata ad insulam Lindisfarnēsium, ut ibi quoq;
fratribus custodiam disciplinæ regularis & au-
ctoritate præpositi intimaret, & propria actio-
ne præmonstraret. Nam & ipsum locum tunc
idem reuerendissimus pater abbatis iure rege-
bat. Siquidē à temporibus antiquis ibidem &
episcopus cum clero, & abbas solebat manere
cum monachis, qui tamen & ipsi ad curam epi
scopi familiariter pertinerent. Quia nimirum
Aidan, qui primus eius loci episcopus fuit, cum
monachis illuc & ipse monachus aduenіens,
monachicā in eo conuersationē instituit, quo-
modo & prius beatus pater Augustinus in Can
tia fecisse noscitur, scribente ei reuerendissimo
papa Gregorio, quod & suprà posuimus. Sed
quia tua fraternitas, inquit, monasterij regulis
erudita seorsum fieri nō debet à clericis suis in
ecclesia Anglorum, quæ nuper auctore Deo ad
fidem perducta est, hanc debet cōuersationem
instituere, quæ in initio nascentis ecclesiæ fuit
patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his
qui possidebant, aliquid suum esse dicebat: sed
erant eis omnia communia.

Vt idem in uita anachoretica, & fontem de saxosa terra orando produxerit, & segetem de labore manuū ultra tempus serendi acceperit. Caput XXVIII.

EX in Cudbertus crescētibus meritis religio-
sæ intentionis ad anachoreticę quoq; contē
plationis (quæ diximus) silentia secreta perue-
nit. Verū quia de uita illius & uirtutibus ante
annos plures sufficienter & uersibus heroicis,
& simplici oratione conscripsimus, hoc tantum
in presenti cōmemorare satis sit, quòd aditurus
insulam protestatus est fratribus dicens: Si mi-
hi diuina gratia in loco illo donauerit, ut de o-
pere manuū mearum uiuere queam, libens ibi
morabor; sin aliàs, ad uos citissimè Deo uolente
reuertar. Erat autem locus & aquæ prorsus &
frugis & arboris inops, sed & spirituū maligno
rum frequentia humanæ habitationi minus ac
cōmodus: sed ad uotū uiri Dei habitabilis per
omnia factus est. Siquidem ad aduentū eius spi
ritus recesserunt maligni. Cùm aūt ipse sibi ibi-
dem expulsis hostibus mansionem angustā cir-
cumuallāte aggere, & domos in ea necessarias
iuuante fratrū manu, id est, oratoriū & habita-
culū cōmune cōstruxisset, iussit fratres in eius-
dem habitaculi pauimento foueam facere: erat
aūt tellus durissima & saxosa, cui nulla omnino
species uenæ fontanæ uideretur inesse. Quod
dum facerent ad fidē & preces famuli Dei, alio
die aqua plena inuenta est, quę usq; ad hanc diē
sufficientē cunctis illò aduenientibus gratię suę
cœlestis copiā ministrat. Sed & ferramēta sibi
ruralia cum frumento afferri rogauit, quod dū
preparata terra tempore cōgruo seminaret, nil
omnino nō dico spicarum, sed ne herbæ quidē
ex eo germinari usq; ad æstatis tempora conti-
git. Vnde utilitantibus se ex more fratribus hor
deum iussit afferri, si forte uel natura soli illius,
uel uolūtas esset superni largitoris, ut illius fru
gis ibi potius seges oriretur. Quod dum sibi al-
latum ultra omnē tempus serēdi, ultra omnem
spem fructificandi eodem in agro sereret, mox
copiosa seges exorta desideratam proprij la-
boris uiro Dei refectionem præbebat. Cum
ergo

ergo ibidem multis annis Deo ſolitarius ſeruiret (tanta autem erat altitudo aggeris quo manſio eius erat uallata, ut cœlum tantum ex ea, cuius introitum ſitiebat, aſpicere poſſet) contigit ut congregata ſynodo non parua ſub præſentia regis Ecgfridi iuxta fluuium Alnæ, in loco qui dicitur Adtuuiforda, quod ſignificat ad duplex uadum, cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiſcopus præſidebat, uno animo omniumq; cõſenſu ad epiſcopatum eccleſiæ Lindisfarnenſis eligeretur. Qui cùm multis legatarijs ac literis ad ſe præmiſſis nequaquã ſuo monaſterio poſſet erui, tandem rex ipſe præfatus unà cum ſanctiſſimo antiſtite Trumuuini, necnõ & alijs religioſis ac potentibus uiris in inſulã nauigauit. Conueniunt & de ipſa inſula Lindisfarnenſiin hoc ipſum multi de fratribus, genu flectunt, omnes adiurant per Dominũ, lachrymas fundunt, obſecrant, donec ipſum quoq; lachrymis dulcibus plenum extrahunt latebris, atq; in ſynodũ pertrahunt. Quòd dum peruenirent, quãuis multum renitens, unanima cunctorũ uoluntate ſuperatur, atq; ad ſuſcipiendũ epiſcopatus officiũ collum ſubmittere compellitur: eo maximè uictus ſermone, quòd famulus Dei Boiſil (cũ mẽte prophetica cuncta, quæ ei eſſent ſuperuentura, patefaceret) antiſtitem quoq; eum futurum eſſe prædixerat. Non tamen ſtatim ordinatio decreta, ſed peracta hyeme quæ imminebat in ipſa ſolẽnitate Paſchali completa eſt Eboraci, ſub præſentia præfati regis Ecgfridi, conueniẽtibus ad cõſecrationem eius ſeptem epiſcopis, in quibus beatæ memorię Theodorus primatũ tenebat. Electus eſt autem primò in epiſcopatũ Haguſtaldẽſis eccleſiæ pro Trumberto, qui ab epiſcopatu fuerat depoſitus. Sed quoniam ipſe plus Lindisfarnenſi eccleſiæ, in qua cõuerſatus fuerat, dilexit præfici, placuit ut Eata reuerſo ad ſedem eccleſiæ Haguſtaldenſis, cui regendæ primò fuerat ordinatus, Cudbertus eccleſię Lindisfarnenſis gubernacula ſuſciperet. Qui ſuſceptum epiſcopatus gradum, ad imitationẽ beatorum apoſtolorum, uirtutũ ornabat operibus. Commiſſam nanq; ſibi plebem & orationibus protegebat aſsiduis, & admonitionibus ſaluberrimis ad cœleſtia uocabat. Et (quod maximè doctores iuuare ſolet) ea quæ agenda docebat, ipſe prius agendo præmõſtrabat. Erat quippe ante omnia diuinę charitatis igne feruidus, patientię uirtute modeſtus, orationum deuotioni ſolertiſſimè intentus, affabilis omnibus, qui ad ſe conſolationis gratia ueniebãt. Hoc ipſum quoq; orationis loco ducẽs, ſi infirmis fratribus opem ſuæ exhortationis tribueret, ſciens quia qui dixit: Diliges Dominũ Deum tuum: dixit &, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Erat & abſtinentię caſtigatione inſignis, erat gratia compunctionis ſemper ad cœleſtia ſuſpenſus. Deniq; cum ſacrificium Deo uictimæ ſalutaris offerret, non eleuata in altum uoce, ſed profuſis eximo pectore lachrymis, Domino ſua uota cõmendabat. Duobus autem annis in epiſcopatu peractis, repetijt inſulam ac monaſteriũ ſuum diuinò admonitus oraculo, quia dies ſibi mortis, uel uitę magis illius, quę ſola uita dicẽda eſt, iã appropiaret introitus. Sicut ipſe quoq; tẽpore eodẽ nõnullis, ſed uerbis obſcurioribus, quæ tamẽ poſtmodum manifeſtè intelligerentur, ſolita ſibi ſimplicitate pandebat: quibuſdam autem hoc idem etiam manifeſtè reuelabat.

Vt idem iam epiſcopus obitum ſuum proximè futurum Hereberto prædixerit. Caput XXIX.

ERat enim quidam presbyter uitæ & morũ probitate uenerabilis, nomine Herebertus, iamdudum uiro Dei ſpiritalis amicitiæ fœdere copulatus: qui in inſula ſtagni illius pergrãdis, de quo Deruuentionis fluuij primordia erumpunt, uitam ducens ſolitariam, annis ſingulis eum uiſitare, & monita perpetuæ ab eo ſalutis audire ſolebat. Hic cum audiret eum ad ciuitatem Lugubaliam deueniſſe, uenit ex more cupiẽs ſalutaribus eius exhortationibus ad ſuperna deſideria magis magisq; accendi. Qui dum ſeſe alterutrum cœleſtis uitę poculis ebriarent, dixit inter alia antiſtes: Memento, frater Herebertę, ut modò quicquid opus habes, me interroges, mecumq; loquaris: poſtquam enim abinuicem digreſsi fuerimus, non ultrà nos in hoc ſeculo carnis obtutibus inuicẽ aſpiciemus. Certus ſum namq;, quia tempus meæ reſolutionis inſtat, & uelox eſt depoſitio tabernaculi mei. Qui hæc audiens, prouolutus eſt eius ueſtigijs, & fuſis cũ gemitu lachrymis, Obſecro (inquit) per Dominum, ne me deſeras: ſed tui memor ſis fideliſsimi ſodalis, rogesq; ſupernam pietatẽ, ut cui ſimul in terris ſeruiuimus, ad eius uidendam gratiam ſimul tranſeamus ad cœlos. Noſti enim, quia ad tui oris imperium ſemper uiuere ſtudui, & quicquid ignorantia uel fragilitate deliqui, æquè ad tuæ uoluntatis examen mox emendare curaui. Incubuit precibus antiſtes, ſtatimq; edoctus in ſpiritu impetraſſe ſe quod petebat à Domino, Surge (inquit) frater mi, & noli plorare, ſed gaudio gaude: quia quod rogauimus, ſuperna nobis clementia donauit. Cuius promiſsi & prophetiæ ueritatẽ ſequens rerum aſtruxit euentus: quia & digredientes ab inuicem non ſe ultrà corporaliter uiderunt, ſed uno eodemq; die, hoc eſt, Kalendarum Aprilių tertiadecima egredientes è corpore ſpiritus eorũ, mox beata inuicem uiſione cõiuncti ſunt, atq; angelico miniſterio pariter ad regnũ cœleſte trãslati. Sed Herebertus diutina prius infirmitate decoquitur, illa ut credibile eſt diſpenſatione Dominicæ pietatis, ut ſi quid minus haberet meriti à beato Cudberto, ſuppleret hoc caſtigãs lõgæ ægritudinis dolor, quatenus æquatus gratia ſuo interceſſori, ſicut uno eodemq; tẽpore cũ eo de corpore egredi, ita etiam una atque indiſsimili ſede perpetuę beatitudinis meruiſſet recipi. Obijt aũt pater reuerẽdiſsimus in inſula Farne, multũ deprecatus fratres, ut ibi ẽq; ſepeliretur, ubi non paruo tempore pro Domino militarat. Attamen tandem eorum precibus uictus,

uictus, aſſenſum dedit, ut ad inſulam Lindisfarnẽſium relatus, in eccleſia deponeretur. Quod dum factum eſſet, epiſcopatum eccleſiæ illius anno uno ſeruabat uenerabilis antiſtes Vuilfridus, donec eligeretur qui pro Cudberto antiſtes ordinari deberet. Ordinatus eſt autẽ poſt hæc Eadbertus, uir ſcientia ſcripturarũ diuinarum, ſimul & præceptorũ cœleſtium obſeruantia, ac maximè eleemoſynarum operatione inſignis: ita ut iuxta legẽ omnibus annis decimã, non ſolùm quadrupedum, uerumetiam frugũ omnium atq; pomorum, necnon & ueſtimentorum partem pauperibus daret.

Vt corpus illius poſt undecim annos ſepulturæ ſit corruptionis immune repertum: utq; non multo pòſt ſucceſſor epiſcopatus eius de mundo tranſierit. Cap. XXX.

VOlens autem latius demonſtrare diuina diſpenſatio, quanta in gloria uir Domini Cudbertus poſt mortem uiueret, cuius ante mortẽ uita ſublimis crebris etiam miraculorũ patebat indicijs, tranſactis ſepulturę eius annis undecim immiſit in animo fratrum, ut tollerẽt oſſa illius: qui more mortuorum cõſumpto iam & in puluerem redacto corpore, reliqua ſicca inuenienda putabant, atq; in nouo recondita loculo in eodem quidem loco, ſed ſupra pauimentum dignæ uenerationis gratia locarent. Quod dum ſibi placuiſſe Eadberto antiſtiti ſuo referrent, annuit conſilio eorum, iuſsitq; ut die depoſitionis eius hoc facere meminiſſent. Fecerunt autẽ ita: & aperientes ſepulchrũ, inueniunt corpus totũ, quaſi adhuc uiueret integrũ, & flexibilibus artũm compagibus multò dormienti quàm mortuo ſimilius: ſed & ueſtimenta omnia quibus indutũ erat nõ ſolum integrata, uerumetiam priſca nouitate & claritudine miranda apparebant. Quod ubi uidere fratres, nimio mox timore perculſi feſtinauerunt referre antiſtiti quæ inuenerant, qui tum fortè in remotiori ab eccleſia loco refluis undique pelagi fluctibus cincto, ſolitarius manebat. In hoc etenim ſemper Quadrageſimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante Dominicum natale dies in magna continentiæ, orationis & lachrymarum deuotione tranſigere ſolebat: in quo etiã uenerabilis prædeceſſor eius Cudbertus, priuſquam inſulam Farne peteret, aliquandiu ſecretius Domino militabat. Attulerũt autem ei & partem indumentorũ, quę corpus ſanctum ambierant, quæ cum ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret (nam & ipſa indumenta quaſi patris adhuc corpori circundata, miro deoſculabatur affectu) Noua, inquit, indumenta corpori prohis quæ tuliſtis, circundate, & ſic reponite in arcã quam paraſtis. Scio aũt certiſsimè, quòd nõ diu uacuus remanebit locus ille, qui tanta miraculi cœleſtis gratia ſacratus eſt. &, quàm beatus eſt, cui in eo faculta-
tem quieſcendi Dominus totius beatitudinis auctor atq; largitor præſtare dignabitur. Hæc & huiuſmodi plura ubi multis cũ lachrymis, & magna compunctione antiſtes lingua etiã tremente cõpleuit, fecerunt fratres ut iuſſerat, & inuolutũ nouo amictu corpus, nouaq; in theca reconditum ſupra pauimentũ ſanctuarij poſuerunt. Nec mora, Deo dilectus antiſtes Eadbertus morbo correptus eſt acerbo, ac per dies creſcente, multumq; ingraueſcente ardore languoris, non multo pòſt, id eſt, pridie nonas Maias etiã ipſe migrauit ad Dominũ: cuius etiam corpus in ſepulchro benedicti patris Cudberti ponentes, poſuerunt deſuper arcã, in qua incorrupta eiuſdem patris membra locaueranr: in quo etiam loco ſigna ſanitatũ aliquoties facta meritis amborum teſtimonium ferunt, è quibus aliqua in libro uitæ illius olim memoriæ mandauimus. Sed & in hac hiſtoria quædam quæ nos nuper audiſſe contigit, ſuperadijcere commodum duximus.

Vt quidam ad tumbam eius ſit à paralyſi curatus. Caput XXXI.

ERat in eodem monaſterio frater quidam nomine Beaduuegen, tempore non pauco hoſpitium miniſterio deſeruiens, qui nunc uſq; ſupereſt, teſtimonium habens ab uniuerſis fratribus, cũctisq; ſuperueniẽtibus hoſpitibus, quòd uir eſſet multæ pietatis ac religionis: iniunctoq; ſibi officio ſupernæ tantũ mercedis gratia ſubditus. Hic cùm quadam die lænas ſiue ſaga, quibus in hoſpitali utebatur, in mare lauiſſet, rediens domum repẽtina medio itinere moleſtia corporali tactus eſt, ita ut corruẽs in terram, & aliquamdiu pronus iacens, uix tandem reſurgeret. Reſurgens autem ſenſit dimidiã corporis ſui partem à capite uſq; ad pedes paralyſis languore depreſſam, & maximo cũ labore baculo innitẽs domũ peruenit. Creſcebat morbus paulatim, & nocte ſuperueniente grauior effectus eſt, ita ut die redeunte uix ipſe per ſe exurgere aut incedere ualeret. Quo affectus incõmodo concepit utile mente cõſilium, ut ad eccleſiam quoquo modo poſſet peruenies, intraret ad tũbam reuerendiſsimi patris Cudberti, ibiq; genibus flexis ſupplex ſupernam pietatem rogaret, ut uel ab huiuſcemodi languore, ſi hoc ſibi utile eſſe, liberaretur: uel ſi ſe tali moleſtia diutius caſtigari diuina prouidente gratia oporteret, patienter dolorem ac placida mente ſuſtineret tillatum. Fecit igitur ut animo diſpoſuerat, & imbecilles artus baculo ſuſtentãs intrauit eccleſiã, ac proſternens ſe ad corpus uiri Dei, pia intentione per eius auxiliũ Dominũ ſibi fieri propitiũ precabatur: atq; inter preces uelut in ſoporẽ ſolutus, ſenſit (ut ipſe poſtea referre erat ſolitus) quaſi magnã latãq; manũ caput ſibi in parte qua dolebat, tetigiſſe, eodẽq; tactu totã illã, quæ languore preſſa fuerat, corporis ſui partẽ paulatim fugiẽte dolore ac ſanitate ſubſequẽte ad pedes uſq; pertranſiſſe. Quo facto mox euigilans ſaniſsimus ſurrexit, ac pro ſua ſanitate Domino gratias denuò referens, quid erga ſe actũ eſſet, fratribus indicauit: cũctisq; cõgaudentibus, ad miniſteriũ qd' ſolicitus exhibere ſolebat, quaſi

flagel-

flagello probante castigatior rediit. Sed & indumenta quibus Deo dicatum corpus Cudberti uel uiuum antea, uel postea defunctum uestierant, etiam ipsa à gratia curandi non uacarunt: sicut in uolumine uitæ & uirtutum eius quisq; legerit, inueniet.

Vt quidam ad reliquias eius nuper fuerit ab oculi languore curatus. Cap. XXXII.

NEc silentio prætereundum, quòd ante triennium per reliquias eius factum, nuper mihi per ipsum in quo factum est, fratrem innotuit. Est autem factū in monasterio, quod iuxta amnem Dacore constructum ab eo cognomen accepit, cui tunc uir religiosus Suidbertus abbatis iure præfuit. Erat namq; in eo quidam adolescens, cui tumor deformis palpebram oculi fœdauerat, qui cùm per dies crescens oculo interitum minaretur, curabant medici hunc appositis pigmentorum fomentis emollire: nec ualebant. quidam abscindendum esse dicebāt, alij hoc fieri metu maioris periculi, uetabant. Cumq; tempore non pauco frater præfatus tali incommodo laboraret, neq; imminens oculo exitiū humana manus curare ualeret, quin potius per dies augesceret, contigit eum subitò diuinæ pietatis gratia per sanctissimi patris Cudberti reliquias sanari. Nam quando fratres sui corpus ipsius post multos sepulturæ annos incorruptum repererant, tulerunt partem de capillis, quam more reliquiarum rogantibus amicis dare uel ostendere in signum miraculi possent. Harum particulam reliquiarum eo tempore habebat penes se quidā de presbyteris eiusdem monasterij, nomine Thridredus, qui nunc ipsius monasterij abbas est. Qui cùm die quadā ingressus ecclesiam aperuisset thecam reliquiarum, ut portionem earum roganti amico præstaret, contigit & ipsum adolescentem, cui oculus languebat, in eadem tunc ecclesia adesse: cumq; presbyter portionem (quantam uoluit) amico dedisset, residuum dedit adolescenti, ut suo in loco reponeret. At ille salubri instinctu admonitus, cùm accepisset capillos sancti capitis, apposuit palpebræ languenti, & aliquandiu tumorem illum infestum horum appositione comprimere ac mollire curabat. Quo facto, reliquias ut iusserat, sua in theca recondidit, credens suum oculum capillis uiri Dei, quibus attactus erat, ocyus esse sanandum. Neque enim eum sua fides fefellit. Erat enim, ut referre est solitus, tunc circiter horam secundam diei. Sed cùm alia quæq; dies illa exigebat, cogitaret & faceret, imminente hora ipsius diei sexta, repētè contingens oculum ita sanū cum palpebra inuenit, ac si nihil unquam in eo deformitatis ac tumoris apparuisset.

QVARTI LIBRI FINIS.

Ecclesiasticæ Historiæ gentis Anglorum,

LIBER V.

Vt Aediluualdus successor Cudberti in anachoretica uita laborans, in mari fratribus tempestatē orando sedauerit. Cap. I.

SVCCESSIT autē uiro domini Cudberto in exercenda uita solitaria, quam in insula Farne, ante episcopatus sui tempora gerebat, uir uenerabilis Aediluualdus, qui multis annis in monasterio, quod dicitur Inripum, acceptum presbyteratus officium, condignis gradu ipso consecrabat actibus. Cuius ut meritum uel uita qualis fuerit, claresçat certius, unum eius narro miraculum, quod mihi unus è fratribus, propter quos & in quibus patratum est, ipse narrauit: uidelicet Gudfridus uenerabilis Christi famulus & presbyter, qui etiam postea fratribus eiusdem ecclesiæ Lindisfarnensis, in qua educatus est, abbatis iure præfuit. Veni, inquit, cum duobus fratribus alijs ad insulam Farne, loqui desiderans cum reuerendissimo patre Aediluualdo: cumq; allocutione eius refecti & benedictione petita domū rediremus, ecce subitò positis nobis in medio mari interrupta est serenitas qua uehebamur, & tanta ingruit tamq; fera tempestas hyemis, ut neq; uelo neq; remigio quicquā proficere, neq; aliud quàm mortem sperare ualeremus. Cumq; diu multum cum uento pelagoq; frustra certantes, tandem post terga respiceremus, si forte uel ipsam, de qua egressi eramus insulam aliquo conamine repetere possemus, inuenimus nos undiq; uersum pari tempestate præclusos, nullamq; spem nobis in nobis restare salutis. Vbi autem longius uisum leuauimus, uidimus in ipsa insula Farne egressum de latibulis suis amantissimū Deo patrem Aediluualdum iter nostrum inspicere. Audito etenim fragore procellarum, ac feruentis Oceani, exierat uidere quid nobis accideret: cumq; nos in labore ac desperatione positos cerneret, flectebat genua sua ad patrem domini nostri Iesu Christi, pro nostra uita & salute deprecaturus. Et cùm orationem compleret, simul tumida æquora placauit, adeò ut cessante per omnia sæuitia tempestatis, secundi nos uenti ad terram usq; per plana maris terga comitarētur. Cumq; euadētes ad terram nauiculam quoq; nostram ab undis exportaremus, mox eadē quæ nostri gratia modicum siluerat tempestas, redijt, & toto illo die multum furere nō cessauit: ut palàm daretur intelligi, quòd modica illa quæ prouenerat intercapedo quietis, ad uiri Dei preces nostræ euasionis gratia cœlitus donata esset. Mansit itaq; idem uir Dei in insula Farne duodecim annis, ibidemq; defunctus est: sed in insula Lindisfarnensi iuxta præfatorum corpora episcoporum in ecclesia sancti Petri apostoli sepultus est. Gesta uerò sunt hæc temporibus Alfridi regis, qui post fratrē suum Ecgfridū genti Nordan Humbrorū decē & octo annis præfuit.

Vt episcopus Ioannes mutum benedicendo curauerit. Caput II.

HVius regni principio, defuncto Eata episcopo, Ioannes uir sanctus Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit: de quo plura uirtutum miracula, qui eum familiariter nouerūt, dicere solent, & maximè uir reuerendissimus ac uenerabilissimus Berethun, diaconus quondam eius, nunc autem abbas monasterij quod uocatur Inderauuda, id est, in sylua Deirorum: è quibus aliqua memoriæ tradere, commodum duximus. Est autem mansio quædam secretior, ne more raro, & uallo circundata, nō longè ab Hagustaldensi ecclesia, id est, unius ferme miliarij & dimidij spacio, interfluente Thino amne seperata: habens cœmiterium sancti Michaëlis archangeli, in qua uir Dei sæpius, ubi opportunitas arridebat tēporis, & maximè in Quadragesima manere cum paucis, atq; orationibus ac lectioni quietus operā dare cōsueuerat. Cumq; tempore quodā incipiente Quadragesima ibidē mansurus aduenire t, iussit suis quærere pauperem aliquem, maiore infirmitate uel inopia grauatum, quem secum habere illis diebus ad faciendam eleemosynam posset (sic enim semper facere solebat) Erat autem in uilla non longè posita quidam adolescens mutus, episcopo notus (nam sæpius ante illum percipiendæ eleemosynæ gratia uenire consueuerat) qui ne unū quidem sermonem unquā profari poterat: sed & scabiem tantam & furfures habebat in capite, ut nil unquam capillorū ei in superiori parte capitis nasci ualeret, tātum in circuitu horridi crines stare uidebantur. Hunc ergo adduci præcipit episcopus, & ei in conceptis eiusdem mansionis paruum tugurium fieri, in quo manēs quotidianā ab eo stipem acciperet. Cumq; una Quadragesimæ esset impleta septimana, sequēti Dominica iussit ad se intrare pauperem. Ingresso linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere iussit, & apprehendens eum de mento, signum sanctæ crucis linguæ eius impressit, quā signatam reuocare in os, & loqui illum præcepit: Dicito (inquiens) aliquod uerbū, dicito gea gea: quod est, lingua Anglorum uerbum affirmandi & consentiendi, id est, etiam. Dixit ille statim soluto uinculo linguæ quod iussus erat. Addidit episcopus nomina literarum. Dicito a: dixit ille a: Dicito b: dixit ille b. Cumq; singula literarum nomina dicente episcopo responderet, addidit & syllabas, ac uerba illi dicenda proponere. Et cum in omnibus consequenter responderet, præcepit eum sentētias longiores dicere, & fecit. Neq; ultrà cessauit tota die illa, & nocte sequente, quantum uigilare potuit (ut ferunt qui præsentes fuere) loqui aliquid, & arcana suæ cogitationis ac uoluntatis, quod nunquam antea potuit, alijs ostendere: in similitudinem illius diu claudi, qui curatus ab apostolis Petro & Ioanne, exiliens stetit & ambulabat, & intrauit cum illis in templum, ambulans & exiliens, & laudans Dominum: gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto tempore erat destitutus: cuius sanitati congaudens episcopus, præcepit medico etiam sanandæ scabredini capitis eius curam adhibere. Fecit ut iusserat, & iuuante benedictione ac precibus antistitis, nata est cum sanitate cutis, uenusta species capillorum. Factusq; est iuuenis limpidus uultu & loquela promptus, capillis pulcherrimè crispis, qui antè fuerat deformis, pauper & mutus: sicq; de percepta lætatus sospitate, offerente ei etiam episcopo, ut in sua familia manendi locum acciperet, magis domum reuersus est.

Vt idem puellam languentem orando sanauerit. Caput III.

NArrauit idem Berechtus & aliud de præfato antistite miraculum. Quia cum reuerendissimus uir Vuilfridus post longum exilium in episcopatum esset Hagustaldensis ecclesię receptus, & idem Ioannes, defuncto Bosa, uiro multæ sanctitatis & humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, ueniret ipse tēpore quodam ad monasterium uirginum, in loco qui uocatur Veradū, cui tunc Hereburg abbatissa præfuit. Vbi cū uenissemus, inquit, & magno uniuersorū gaudio susceptī essemus, indicauit nobis abbatissa, quòd quædam de numero uirginum, quæ erat filia ipsius carnalis, grauissimo languore teneretur (quia phlebotomata est nu per in brachio) & cùm adhuc esset in studio, tacta est infirmitate repētini doloris: quo mox increscēte magis grauatum est brachium illud uulneratum, ac uersum in tumorē, adeò ut uix duabus manibus circumplecti posset: ipsaq; iacens in lecto præ nimietate doloris iam moritura uideretur. Rogauit ergo episcopum abbatissa, ut intrare ad eam ac benedicere illam dignaretur: quia crederet eam ad benedictionē uel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille, quando phlebotomata esset puella. & ut cognouit, quia in luna quarta, dixit, Multum insipiēter & indoctè fecistis, in luna quarta phlebotomando. Memini enim beatæ memorię Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit satis illius temporis phlebotomia, quando & lumē lunę, & reuma Oceani in cremento est. Et quid ego possim puellæ, si moritura est, facere? At illa instātius obsecrās pro filia, quam oppidò diligebat (nam & abbatissam eam pro se facere dispoſuerat) tādem obtinuit, ut ad languentem intraret. Intrauit ergo me secum assumpto ad uirginem, quæ iacebat multo, ut dixi, dolore constricta, & brachio in tantum grossescente, ut nihil prorsus in cubitu flexionis haberet: & astans dixit orationem su-

per illã,ac benedicens egreſſus eſt. Cumq; poſt hæc hora cõpetente conſederemus ad menſam, aduenies quidam clamauit me,ducẽs foras & ait: Poſtulat Coenburg(hoc enim erat nomen uirginis) ut ocyus regrediaris ad eam. Quod dum facerem,reperi illam ingrediens uultu hilariorem,& uelut ſoſpiti ſimilem. Et dum aſſiderem illi,dixit: Vis petamus bibere? Et ego, Volo (inquã) & multũ delector, ſi potes. Cũq; oblato poculo biberemus ambo,cœpit mihi dicere, quòd ex quo epiſcopus orationẽ pro me (benedictione completa) fecit, & egreſſus eſt, ſtatim melius habere incipio:etſi necdum uires priſtinas recepi,dolor tamen omnis,& de brachio ubi ardẽtior inerat, & de toto meo corpore,uelut ipſo epiſcopo foras eũ exportãte,funditus ablatus eſt, tametſi tumor adhuc in brachio manere uideatur. Abeuntibus autem nobis inde,continuò fugatũ dolorẽ membrorum, fuga quoq; tumoris horrendi ſecuta eſt, & erecta morti ac doloribus uirgo laudes Domino ſaluatori,unà cum cæteris,qui ibi erant,feruis illius, referebat.

Vt coniugem comitis infirmam aqua benedicta curauerit. Caput IIII.

ALiud quoq;, non multum huic diſsimile miraculum,de prefato antiſtite narrauit idem abbas dicens: Villa erat comitis cuiuſdam, qui uocabatur Puch,nõ lõgè à monaſterio noſtro, id eſt, duorũ fermè milium ſpacio ſeparata, cuius cõiunx quadraginta fermè diebus erat acerbiſsimo languore detenta,ita ut tribus ſeptimanis nõ poſſet de cubiculo in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore uirum Dei illò ad dedicandam eccleſiam ab eodem comite uocari:cumq; dedicata eſſet eccleſia, rogauit comes eum ad prandendum domum ſuam ingredi:renuit epiſcopus,dicens ſe ad monaſterium quod proximum erat,reuerti debere. At ille obnixius precibus inſtans,uouit etiam ſe elemoſynas pauperibus daturũ, dummodo ille dignaretur ea die domum ſuam ingrediens,ieiuniũ ſoluere. Rogaui & ego unà cum illo,promittẽs etiam me elemoſynas in alimoniã inopum dare,dum ille domum comitis prãſurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumq; hoc tarde ac difficulter impetraremus,intrauimus ad reficiendum. Miſerat autem epiſcopus mulieri, quæ infirma iacebat, de aqua benedicta, quã in dedicationẽ eccleſiæ conſecrauerat,per unum de his qui mecũ uenerant fratribus,præcipiẽs ut guſtandã illi daret,& ubicunq; maximum ei dolorẽ ineſſe didiciſſet, de ipſa eã aqua lauaret. Quod ut factum eſt, ſurrexit ſtatim mulier ſana, & nõ ſolũ ſe infirmitate longa carere, ſed & perditas dudũ uires recepiſſe ſentiẽs,obtulit poculũ epiſcopo,ac nobis: cœptumq; miniſteriũ nobis omnibus propinandi, uſq; ad prandium completũ non omiſit:imitata ſocrũ beati Petri, quę cùm febrium fuiſſet ardoribus fatigata,ad tactũ manus Dominicę ſurrexit,& ſanitate ſimul ac uirtute recepta miniſtrabat eis.

Vt puerum comitis orando à morte reuocauerit. Caput V.

ALio item tempore uocatus ad dedicandam eccleſiam comitis, uocabulo Addi, cùm poſtulatum compleſſet miniſterium, rogatus eſt ab eodẽ comite intrare ad unum de pueris eius, qui acerrima ægritudine premebatur, ita ut deficiente penitus omnium membrorũ officio iam iamq; moriturus eſſe uideretur. cui etiam loculus iam tunc erat præparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem uiretiam lachrymas precibus,diligenter obſecrans ut intraret oraturus pro illo, quia multum neceſſaria ſibi eſſet uita ipſius. crederet uerò,quia ſi ille ei manum imponeret, atque eum benedicere uoluiſſet, ſtatim melius haberet. Intrauit ergo illò epiſcopus, & uidit eum mœſtis omnibus iam morti proximum, poſitumq; loculum iuxta eum, in quo ſepeliendus poni deberet: dixitq; orationem, ac benedixit eum, & egrediens dixit ſolito conſolantium ſermone:Bene conualeſcas, & citò. Cumq; poſt hæc ſederent ad menſam, miſit puer ad dominum ſuum, rogans ſibi poculum uini mittere,quia ſitiret. Gauiſus ille multũ quòd bibere poſſet, miſit ei calicem uini benedictum ab epiſcopo:quem ut bibit, ſurrexit continuò, & ueterno infirmitatis diſcuſſo, induit ſe ipſe ueſtimẽtis ſuis, & egreſſus inde intrauit & ſalutauit epiſcopum & conuiuas, dicens quòd ipſe quoque delectaretur manducare & bibere cum eis. Iuſſerunt eum ſedere ſecum ad epulas, multum gaudentes de ſoſpitate illius. Reſidebat,ueſcebatur,bibebat, lętabatur,quaſi unus è conuiuis agebat,& multis poſt hæc annis uiuens,in eadem quam acceperat,ſalute permanſit. Hoc autem miraculum memoratus abbas nõ ſe præſente factũ, ſed ab his qui præſentes fuerũt,ſibi ꝓhibet eſſe relatũ.

Vt clericum ſuum cadendo contritum, orando ac benedicendo à morte reuocauerit. Caput VI.

NEq; hoc ſilẽtio prætereundũ arbitror,quòd famulus Chriſti Herebaldus in ſeipſo ab eo factũ ſolet narrare miraculũ: qui tunc quidẽ in clero illius cõuerſatus,nũc in monaſterio quod eſt iuxta hoſtium Vuinri fluminis,abbatis iure præeſt. Vitam,inquit,illius(quantum hominibus æſtimare fas eſt)quam præſens optimè cognoui,per omnia epiſcopo dignam eſſe compери: ſed & cuius meriti apud internum iudicem habitus ſit,& in multis aliis & in meipſo maximè expertus ſum. quippe quem ab ipſo (ut ita dicam)mortis limite reuocãs,ad uiam uitæ ſua oratione ac benedictione reduxit. Nam cũ primæuo adoleſcẽtiæ meæ tempore in clero illius degerem,legendi quidem canendiq; ſtudijs traditus,ſed non adhuc animum perfectè à iuuenilibus cohibens illecebris, contigit die quadam nos iter agẽtes cum illo deueniſſe in uiam planam & amplam,atq; curſui equorũ aptam: cœperuntq; iuuenes qui cum ipſo erant, maximè laici, poſtulare epiſcopum, ut curſu maiore equos ſuos inuicem probare liceret. At ille primò negauit,ocioſum dicẽs eſſe,quod deſiderabant:ſed ad ultimum multorũ unanima intentione deuictus, Facite, inquit, ſi uultis:ita tam, ut Herebaldus ab illo ſe certamine abſtineat. Porrò ipſe diligentius obſecrãs,ut & mihi certandi cum illis copia daretur(fidebam nanq; equo, quem mihi ipſe optimum donauerat) nequaquam impetrare potui. At cùm ſæpius huc atque illuc,ſpectante me & epiſcopo, cõcitatis in curſum equis reuerterentur, & ipſe laſciuo ſuperatus animo, non me potui cohibere, ſed (prohibente licet illo)ludentibus me miſcui,& ſimul curſu equi contendere cœpi. Quod dum agerem,audiui illum poſt tergum mihi cum gemitu dicentem:O quam magnum uę facis mihi ſic equitando. Et ego audiens nihilominus cœptis inſtiti uetitis. Nec mora, dũ feruens equus quoddam itineris concauum ualentiore impetu tranſiliret,lapſus decidi:& mox uelut emoriẽs ſenſum penitus motumq; omnem perdidi. Erat namq; in loco illo lapis terræ æqualis, obtectus ceſpite tenui: neq; ullus alter in tota illa campi planicie lapis inueniri poterat. Caſuq; euenit,uel potius diuina prouiſione,ad punien dam inobedientiæ meę culpam,ut hunc capite ac manu quam capiti ruens ſuppoſueram,tangerem, atq; infracto pollice,capitis quoq; iuncura ſolueretur,& ego,ut dixi,ſimillimus mortuo fierem. Et quia moueri non poteram,teten derunt ibidem papilionem, in quo iacerem. Erat autem circiter horam diei ſeptimam, à qua ad ueſperam uſq; quietus,& quaſi mortuus permanens, tunc paululum reuiuiſco, ferorq; domũ à ſocijs,ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem ſanguinẽ, eo quòd & interanea eſſent ruendo conuulſa. At epiſcopus grauiſsimè de caſu & interitu meo dolebat, eo quòd me ſpeciali diligeret affectu. Nec uoluit nocte illa iuxta morem cum clericis ſuis manere, uerùm ſolus in oratione perſiſtens noctem ducebat peruigilem, pro mea (ut reor) ſoſpitate ſuperną pietati ſupplicãs. Et mane primo ingreſſus ad me, & dicta ſuper me oratione, uocauit me nomine meo, & quaſi de graui ſomno excitatum interrogauit, ſi noſſem quis eſſet, qui loqueretur ad me. at ego aperiẽs oculos aio, Etiã: Tu es antiſtes meus amatus. Potes, inquit, uiuere? Et ego: Poſſum (inquam) per orationes ueſtras, ſi uoluerit Dominus. Qui imponens capiti meo manum cum uerbis benedictionis rediit ad orandum. Et poſt puſillum me reuiſens inuenit ſedentem, & iam loqui ualentem, cœpitq; me interrogare(diuino,ut mox patuit,admonitus inſtinctu) an me eſſe baptizatum abſq; ſcrupulo noſſem? Cui ego, abſq; ulla me hoc dubietate ſcire reſpõdi, quòd ſalutari fonte in remiſſionem peccatorum eſſem ablutus, & nomen presbyteri, à quo me baptizatum noueram, dixi. At ille, Si ab hoc, inquit, ſacerdote baptizatus es, non es rectè baptizatus. Noui namque

eum,& quia cũ eſſet presbyter ordinatus,nullatenus propter ingenij tarditatem potuit catechizandi uel baptizandi miniſterium diſcere:propter quod & ipſe illum ab huius præſumptione miniſterij,quod regulariter implere nequibat,omnino ceſſare præcepi. Quibus dictis eadem hora me catechizare ipſe curauit: factumq; eſt,ut exuffl ante illo in faciem meam cõfeſtim me melius habere ſentirem. Vocauit autem medicum,& diſſolutam mei cranij iuncturam componere atque alligare iuſsit:tantumq; mox accepta eius benedictione conualui, ut in craſtinum aſcendẽs equum cum ipſo iter in alium locum facerem. Nec multo poſt plenè curatus,uitali etiam unda perfuſus ſum. Mãſit autem in epiſcopatu annis triginta tribus, & ſic cœleſtia regna conſcendẽs,ſepultus eſt in porticu ſancti Petri, in monaſterio ſuo quod dicitur In ſylua Deirorum, anno ab incarnatione Domini ſeptingẽteſimo uiceſimo primo. Nam cùm præ maiore ſenectute minus epiſcopatui adminiſtrando ſufficeret,ordinato in epiſcopũ Eboracẽſis eccleſiæ Vuilfrido presbytero ſuo, ſeceſsit ad monaſterium præfatum, ibiq; uitam Deo digna conuerſatione compleuit.

Vt Ceadualla rex occidentalium Saxonum baptizandus Romam uenerit: & ut ſucceſſor eius ad eadem beatorum Apoſtolorum limina deuotus adijt. Caput VII.

ANno autem regni Aldfridi tertio, Ceadualla rex occidentalium Saxonum cùm genti ſuæ duobus annis ſtrenuiſsimè præeſſet,relicto imperio propter Dominum regnumq; perpetuum, uenit Romam:hoc ſibi gloriæ ſingularis deſiderãs adipiſci,ut ad limina beatorum apoſtolorum fonte baptiſmatis ablueretur, in quo ſolo didicerat generi humano patere uitæ cœleſtis introitum:ſimul etiam ſperans,quia mox baptizatus, carne ſolutus ad æterna gaudia iã mundus tranſiret. Quod utrumque ut mente diſpoſuerat, Domino adiuuante completum eſt. Etenim illò perueniens pontificatum agente Sergio,baptizatus eſt die ſancto ſabbati paſchalis,anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo octuageſimonono,& in albis adhuc poſitus,languore correptus duodecimo Kalendarum Maiarum die ſolutus eſt à carne,& beatorum eſt conſortio ſociatus in cœlis. Cui etiam tẽpore baptiſmatis papa memoratus Petri nomen impoſuerat, ut beatiſsimi apoſtolorũ principis(ad cuius ſacratiſsimum corpus per longa locorum interualla pio ductus amore uenerat) etiam ſanctiſsimum nomen referret,qui in eius quoque eccleſia ſepultus eſt. Et iubente pontifice, epitaphium in eius monumento ſcriptum eſt, ut & memoria deuotionis ipſius fixa per ſe cuſa maneret, & legentes quoq; uel audientes exemplũ factiad ſtudium religionis accẽderet. Scriptum eſt ergo hoc modo:

Culmẽ, opus, ſobolẽ, pollẽtia regna, triũphos,
Exuuias, proceres, mœnia, caſtra, lares:

Quæq; patrũm uirtus,& quæ congeſſerat ipſe,
Ceadual armipotens liquit amore Dei.
Vt Petrum ſedemq; Petri rex cerneret hoſpes,
Cuius fonte meras ſumeret almus aquas:
Splẽdificumq; iubar radianti carperet hauſtu,
Ex quo uiuificus fulgor ubiq; fluit.
Percipiensq; alacer rediuiuæ præmia uitæ,
Barbaricam rabiem nomen & inde ſuum.
Conuerſus conuertit ouans, Petrumq; uocari
Sergius antiſtes iuſsit ut ipſe pater.
Fonte renaſcentis, quẽ Chriſti gratia purgans,
Protinus ablatum uexit in arce poli.
Mira fides regis, clementia maxima Chriſti,
Cuius conſilium nullus adire poteſt.
Soſpes enim ueniẽs ſupremo ex orbe Britãni,
Per uarias gentes, per freta, perq; uias,
Vrbem Romuleã uidit, templumq; uerẽdum,
Aſpexit Petri myſtica dona gerens.
Candidus inter oues Chriſti ſociabilis ibit,
Corpore nam tumulũ mente ſuperna tenet.
Cõmutaſſe magis ſceptrorum inſignia credas,
Quem regnum Chriſti promeruiſſe uides.
Hic depoſitus eſt Ceadualla, qui & Petrus,
rex Saxonum, ſub die duodecim Kalendarum
Maiarum, indictione ſecunda, qui uixit annos
plus minus triginta, imperante Domino Iuſti-
niano piiſsimo auguſto, anno eius conſulatus
quarto, pontificante Apoſtolico uiro Domino
Sergio papa, anno ſecundo. Abeunte autẽ Ro
mam Ceadualla ſucceſsit in regnũ Huu, de ſtir-
pe regia, qui cùm triginta & ſeptẽ annis impe-
rium tenuiſſet gẽtis illius, & ipſe relicto regno
ac iunioribus commendato, ad limina beatorũ
Apoſtolorũ Gregorio pontificatũ tenẽte pro-
fectus eſt, cupiens in uicinia locorum ſanctorũ
ad tẽpus peregrinari in terris, quo familiarius à
ſanctis recipi mereretur in cœlis: quod his tem
poribus plures de gente Anglorum nobiles i-
gnobilesq;, laici & clerici, uiri ac fœminæ certa
tim facere conſueuerunt.

De obitu Theodori archiepiſcopi. Cap. VIII.

ANno autem poſt hunc, quo Ceadualla Ro-
mæ defunctus eſt proximo: id eſt, ſexcẽteſi-
mononageſimo incarnatiõis Dominicę, Theo
dorus beatæ memoriæ archiepiſcopus ſenex
& plenus dierũ, id eſt, annorum octoginta & o-
cto, defunctus eſt: quem ſe numerum annorum
fuiſſe habiturum, ipſe iamdudũ ſomnij reuela-
tione edoctus, ſuis prædicere ſolebat. Mãſit au
tem in epiſcopatu annis uiginti duobus, ſepul-
tusq; eſt in eccleſia ſancti Petri, in qua omnium
epiſcoporum Dorouernenſiũ ſunt corpora de-
poſita. De quo unà cum conſortibus eiuſdẽ ſui
gradus recte & ueraciter dici poteſt, quia cor-
pora ipſorum in pace ſepulta ſunt, & nomen eo
rum uiuet in generatione & generationes. Vt
enim breuiter dicam, tantum profectus ſpirita
lis tempore præſulatus illius Anglorum eccle
ſiæ, quantum nunquam antea potuere, cœpe-
runt. Cuius perſonam, uitam, ætatem & obitũ,
epitaphium quoque monumenti ipſius uerſi-
bus Heroicis triginta & quatuor palam ac lu-
cidè cunctis illò uenientibus pandit: quorum
primi ſunt hi,

Hic ſacer in tumba pauſat cum corpore præſul,
Quẽ Theodorũ nunc lingua Pelaſga uocat.
Princeps põtificum, felix, ſummuſq; ſacerdos,
Limpida diſcipulis dogmata diſſeruit.
Vltimi autem hi:
Namq; diẽ nonã decimã September habebat,
Cùm carnis clauſtra ſpiritus egreditur.
Alma nouæ ſcandens felix conſortia uitæ,
Ciuibus angelicis iunctus in arce poli.

*Vt Theodoro defuncto archiepiſcopatus gradum Berechtuual-
dus ſuſceperit, & inter plurimos quos ordinauit, etiam
Tobiam uirum doctiſsimum Rhofenſis eccleſiæ
fecerit antiſtitem. Cap. IX.*

SVcceſsit autẽ Theodoro in epiſcopatu Be-
rechtuualdus, qui erat abbas in monaſterio
quodam iuxta oſtiũ aquilonare fluminis Gen-
lade poſitum, quod Racuulf nuncupatur. Vir
& ipſe ſcientia ſcripturarum imbutus, & eccle-
ſiaſticis ſimul ac monaſterialib. diſciplinis ſum
mè inſtructus, tametſi prędeceſſori ſuo minimè
cõparandus: qui electus eſt quidem in epiſco-
patum anno Dominicæ incarnationis ſexcen-
teſimo nonageſimo ſecundo, die primo menſis
Iulij, regnãtibus in Cãtia Vuichtredo & Sueb-
hardo. Ordinatus autem anno ſequente, tertio
die Kalendarũ Iuliarum Dominica, à Goduui-
no Metropolitano epiſcopo Galliarũ, & ſedit
in ſede ſua pridie Kalendarum Septembriũ Do
minica: qui inter multos quos ordinauit anti-
ſtites etiam Gebmundo Rhofenſis eccleſię præ
ſule defuncto, Tobiam pro illo conſecrauit, ui-
rum Latina, Græca & Saxonica lingua, atque
eruditione multiplici inſtructum.

*Vt Ecgbertus uir ſanctus ad prædicandum in Germaniam uenia
re uoluerit, nec ualuerit: & ut Victbertus adierit quidem,
ſed quia nec ipſe aliquid profeciſſet, rurſus in Hy
berniam unde uenerat, redierit.
Caput X.*

EO tẽpore uenerabilis, & cum omni honori-
ficentia nominandus famulus Chriſti, & ſa
cerdos Ecgbertus, quem in Hybernia inſula pe
regrinam ducere uitã pro adipiſcenda in cœlis
patria retulimus, propoſuit animo plurib. pro-
deſſe: id eſt, inito opere Apoſtolico uerbũ Dei
aliquibus earũ, quę nondũ audierant, gentibus
euangelizando cõmittere, quarũ in Germania
plurimas nouerat eſſe nationes, à quibus An-
gli uel Saxones, qui nunc Britanniã incolunt,
genus & originem duxiſſe noſcuntur: unde ha
ctenus à uicina gente Britonum, corruptè Ger
mani nũcupantur. Sunt autẽ Freſones, Rugini,
Dani, Huni, antiqui Saxones, Boruchtuarij:
ſunt etiam alij perplures iſtdẽ in partibus popu
li paganis adhuc ritibus ſeruiẽtes, ad quos ue-
nire præfatus Chriſti miles circũnauigata Bri-
tannia diſpoſuit, ſi quos forte ex illis ereptos ſa

thanæ

thanæ ad Chriſtum trãsferre ualeret: uel ſi hoc
fieri non poſſet, Romam uenire ad uidẽda atq;
adoranda beatorum apoſtolorum, ac martyrũ
Chriſti limina cogitauit. Sed ne aliquid horũ
perficeret, ſuperna illi oracula, ſimul & opera
reſtiterunt. Siquidem electis ſocijs ſtrenuiſsi-
mis, & ad prædicandum uerbum idoneis, utpo
te actione ſimul & eruditione præclaris, præpa
ratiſq; omnibus, quæ nauigantibus eſſe neceſſa
ria uidebantur, uenit die quadam mane primo
ad eum unus de fratribus, diſcipulus quondam
in Britannia, & miniſter Deo dilecti ſacerdotis
Boiſili. Cùm eſſet idem Boiſil præpoſitus mona
ſterij Mailroſenſis ſub abbate Eata, ut ſuprà
narrauimus, referens ei uiſionem, quæ ſibi eadẽ
nocte apparuiſſet. Cùm expletis (inquiẽs) hym
nis matutinalibus in lecto membra depoſuiſ-
ſem, ac leuis mihi ſomnus obrepſiſſet, apparuit
magiſter quondam meus & nutritor amantiſsi
mus Boiſil, interrogauitq; me an eum cognoſce
re poſſem: aio. Etiam: Tu es enim Boiſil. At il-
le, Ad hoc, inquit, ueni, ut reſponſum Domini
ſaluatoris Ecgberto afferam, quod te tamen re-
ferente oportet ad illum uenire. Dic ergo illi,
quia non ualet iter quod propoſuit, implere:
Dei enim uoluntas eſt, ut ad Columbæ mona-
ſteria magis docenda pergat. Erat autem Co-
lumba primus doctor fidei Chriſtianæ Tranſ-
montanis Pictis ad Aquilonem, primuſq; fun-
dator monaſterij, quod in Hu inſula multis diu
Scotorum Pictorumq; populis uenerabile man
ſit. Qui uidelicet Columba nunc à nonnullis,
compoſito à cella & Columba nomine, Colom
celli uocatur. Audiens autẽ uerba uiſionis Ecg
bertus, præcepit fratri, qui retulerat, ne cuiquã
hæc alteri referret, ne fortè illuſoria eſſet uiſio.
Ipſe autem tacitus rem conſiderans, ueracem
eſſe timebat: nec tamen à parando itinere, quo
ad gẽtes docẽdas iret, ceſſare uolebat. At poſt
paucos dies rurſum uenit ad eum præfatus fra-
ter dicens, quia & ea nocte ſibi poſt expleras
matutinas Boiſil per uiſum apparuerit dicens,
Quare tam negligenter ac tepidè dixiſti Ecg-
berto, quæ tibi dicenda præcepi. At nunc ua-
de, & dic illi, Quia uelit nolit, debet ad mona-
ſteria Columbæ uenire, quia aratra eorum non
rectè incedunt. Oportet autem eum ad rectum
hæc tramitem reuocare. Qui hæc audiens, de-
nuò præcepit fratri, ne hæc cuiquam pateface-
ret. Ipſe uerò tametſi certus eſt factus de uiſio-
ne, nihilominus tentauit iter diſpoſitũ cum fra-
tribus memoratis incipere. Cumq; iam naui im
poſuiſſent, quæ tanti itineris neceſsitas poſce-
bat, atque opportunos aliquot diebus uentos
expectarent, facta eſt nocte quadam tam ſæua
tempeſtas, quæ perditis nonnulla ex parte his
quæ in naui erant rebus, ipſam in latus iacen-
tem inter undas relinqueret. Saluata ſunt tamẽ
omnia, quæ erant Ecgberti & ſociorum eius.
Tum ille quaſi propheticum illud dicens, quia
propter me eſt tempeſtas hæc, ſubtraxit ſe illi
profectioni, & remanere domi paſſus eſt. At ue
rò unus de ſocijs eius, uocabulo Victbertus, cũ
eſſet & ipſe contemptu mundi, ac doctrinæ ſcię
tia inſignis (nam multos annos in Hybernia pe
regrinus anachoreticam in magna perfectio-
ne uitam egerat) aſcendit nauẽ, & in Freſiã per-
ueniens, duobus annis continuis genti illi, ac
regi illius Radbedo uerbum ſalutis prædica-
bat: neque aliquem tanti laboris fructum apud
barbaros inuenit auditores. Tunc reuerſus ad
dilectæ locum peregrinationis, ſolito in ſilen-
tio Domino uacare cœpit: & quoniam exter-
nis prodeſſe ad fidem nõ poterat, ſuis amplius
ex uirtutum exemplis prodeſſe curabat.

*Vt Vuilbrordus in Freſia prædicans multos ad Chriſtum con-
uerterit, & ut ſocij eius Heuuualdi ſint marty-
rium paſſi. Caput XI.*

VT autẽ uidit uir Domini Ecgbertus, quia
nec ipſe ad prædicandum gentibus uenire
permittebatur, retentus ob aliam ſanctæ eccle-
ſiæ utilitatem, de qua oraculo fuerat præmoni-
tus, nec Vuitbertus illas deueniens in partes
quicquam proficiebat, tentauit adhuc in opus
uerbi mittere uiros ſanctos & induſtrios, in qui
bus eximius Vuilbrordus presbyterij gradu &
merito præfulgebat. Qui cùm illò adueniſſent
(erant autem numero duodecim) diuertentes
ad Pipinum ducem Francorum, gratãter ab il-
lo ſuſcepti ſunt: & quia nuper citeriorem Fre-
ſiam, expulſo inde Radbedo rege, ceperat, illò
eos ad prædicandum miſit. Ipſe quoque impe-
riali auctoritate iuuans, ne quis prædicantibus
quicquam moleſtiæ inferret, multisq; eos qui
fidem ſuſcipere uellent, beneficijs attollẽs. Vn-
de factum eſt opitulante gratia diuina, ut mul-
tos in breui ab idololatria ad fidem conuerte-
rent Chriſti. Horum ſecuti exempla duo quidã
presbyteri de natione Anglorũ, qui in Hyber-
nia multo tempore pro æterna patria exulaue
rant, uenerunt ad prouinciam antiquorum Sa-
xonũ, ſi forte aliquos ibidem prædicando Chri
ſto acquirere poſſent. Erãt autem unius ambo
ſicut deuotionis, ſic etiam uocabuli. Nam uter-
que eorum appellabatur Heuuualdus: ea tamẽ
diſtinctione, ut pro diuerſa capillorum ſpecie,
unus niger, alter albus Heuuualdus diceretur.
Quorum uterque pietate religionis imbutus,
ſed niger Heuuualdus magis ſacrarum litera-
rum erat ſcientia inſtructus. Qui uenientes in
prouinciam intrauerunt hoſpitium cuiuſdam
uillici, petieruntq; ab eo, ut tranſmitteretur ad
ſatrapam, qui ſuper eos erat, eò quòd haberent
aliquid legationis & cauſę utilitatis, quod debe
rent ad illum perferre. Non enim habẽt regem
ijdem antiqui Saxones, ſed ſatrapas plurimos
ſuæ genti prępoſitos, qui ingruente belli articu
lo mittunt æqualiter ſortes, & quemcunq; ſors
oſtenderit, hunc tempore belli ducem omnes
ſequuntur, & huic obtemperãt: peracto autem
bello, rurſum æqualis potentiæ omnes fiunt ſa-
trapæ. Suſcepit ergo eos uillicus, & promittẽs
ſe mittere eos ad ſatrapam, qui ſuper ſe erat (ut
petebant) aliquot diebus ſecum retinuit. Qui

cùm cogniti eſſent à barbaris, quòd eſſent alterius religionis (nam hymnis & pſalmis ſemper, & orationibus uacabant & quotidie ſacrificiũ Deo uictimæ ſalutaris offerebant, habentes ſecum uaſcula ſacra, & tabulam altaris uice dedicatam) ſuſpecti ſunt habiti: quia ſi peruenirent ad ſatrapam, & loquerentur cum illo, auerterent illum à diſs ſuis, & ad nouam Chriſtianæ fidei religionem transferrent: ſicq; paulatim omnis eorum prouincia ueterem cogeretur in nouam mutare culturam. Itaque rapuerũt eos ſubitò, & interemerunt album quidẽ Heuualdum ueloci occiſione gladij: nigellum autem longo ſupplicíorum cruciatu, & horrenda mẽbrorum omnium diſcerptione. quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Quod cùm ſatrapa ille, quem uidere uolebãt, audiſſet, iratus eſt ualde, quòd ad ſe uenire uolentes peregrini nõ permitterentur: & mittens occidit uicanos illos omnes uicumq; incendio conſumpſit. Paſſi ſunt autem præfati ſacerdotes & famuli Chriſti quinto nonarum Octobrium die. Nec martyrio eorũ cœleſtia defuere miracula. Nam cùm perempta eorum corpora, amni (ut diximus) à paganis eſſent iniecta, contigit ut hæc contra impetum fluuij decurrentis per quadraginta ferè milia paſſuum, ad ea uſq; loca ubi illorum eſſent ſocij, transferrentur. Sed & radius lucis permaximus, atque ad cœlum uſque altus, omni nocte ſupra locum fulgebat illum, ubicunq; ea perueniſſe contingeret: & hoc etiam paganis, qui eos occiderant intuẽtibus. Sed & unus ex eis in uiſione nocturna apparuit cuidam de ſocijs ſuis, cui nomen erat Tilmon, uiro illuſtri, & ad ſeculum quoque nobili, qui de milite factus fuerat monachus, indicans quòd eo loci corpora eorum poſſet inuenire, ubi lucẽ de cœlo terris radiaſſe conſpiceret. Quod ita completum eſt. Inuenta namque eorum corpora iuxta honorem martyribus condignum, recondita ſunt: & dies paſſionis uel inuentionis eorum, congrua illis in locis ueneratione celebratur. Deniq; glorioſiſsimus dux Frãcorum Pipinus ubi hæc comperit, adducta ad ſe eorum corpora condidit cum multa gloria in eccleſia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum. Fertur autẽ, quia in loco in quo occiſi ſunt, fons ebullierit, qui in eodem loco uſque hodie copioſa fluenti ſui dona perfundat.

Vt uiri uenerabiles Suidbertus in Britannia, Vuilbrordus Romæ in Freſiam ſint ordinati epiſcopi.
Caput XII.

PRimis ſanè temporibus aduentus eorum in Freſiam, mox ut comperit Vuilbrordus datam ſibi à principe licentiam ibidem prædicandi, accelerauit uenire Romam, cuius ſedi Apoſtolicæ tunc Sergius papa præerat, ut cum eius licentia & benedictione deſideratum euangelizandi gentibus opus iniret: ſimul & reliquias beatorũ apoſtolorũ ac martyrũ Chriſti ab eo ſe ſperans accipere, ut dum in gente cui prædicaret, deſtructis idolis eccleſias inſtitueret, haberet in promptu reliquias ſanctorum quas ibi introduceret, quibuſq; ibidem depoſitis conſequenter in eorum honorem, quorum eſſent illa ſingula, quæq; loca dedicaret. Sed & alia per plura, quæ tanti operis negocium quærebat, uel ibi diſcere, uel inde accipere cupiebat. In quibus omnibus cùm ſui uoti compos eſſet effectus, ad prædicandũ rediit. Quo tempore fratres qui erant in Freſia uerbi miniſterio mancipati, elegerunt ex ſuo numero uirum modeſtum moribus, & manſueto corde Suidbertum, qui eis ordinaretur antiſtes: quem in Britanniam deſtinatum ad petitionem eorum ordinauit reuerendiſsimus Vuilfridus epiſcopus, qui tunc fortè patria pulſus in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat epiſcopum Cãtia. Defuncto quidẽ Theodoro, ſed necdũ Berthuualdo ſucceſſore eius, qui trans mare ordinãdus ierat, ad ſedem episcopatus ſui reuerſo: qui uidelicet Suidbertus accepto epiſcopatu de Britannia regreſſus, nõ multo pòſt ad gentem Boruchtuariorum ſeceſsit, ac multos eorum prædicando ad uiam ueritatis perduxit. Sed expugnatis non longo pòſt tempore Boruchtuarijs, à gente antiquorum Saxonũ, diſperſi ſunt quolibet hi, qui uerbum receperãt: ipſeq; antiſtes cum quibuſdam Pipinum petijt, qui interpellante Slichildedrũ de coniuge ſua, dedit ei locum manſionis in inſula quadam Rheni, quæ lingua eorum uocatur In litore: in qua ipſe conſtructo monaſterio, quod hactenus hæredes eius poſsident, aliquãdiu continentiſsimam geſsit uitam, ibiq; diem clauſit ultimum. Poſtquam uerò per annos aliquot in Freſia qui aduenerant, docuerunt, miſit Pipinus, fauente omnium conſenſu, uirũ uenerabilem Vuilbrordum Romã, cuius adhuc pontificatum Sergius habebat, poſtulans ut ei dem Freſonum genti archiepiſcopus ordinaretur. Quod ita ut petierat, impletũ eſt, anno ab incarnatione Domini ſexcenteſimo nonageſimo ſexto. Ordinatus eſt autem in eccleſia ſanctæ martyris Cæciliæ, die natalis eius, impoſito ſibi à papa memorato nomine Clementis, ac mox remiſſus ad ſedem epiſcopatus ſui, id eſt, poſt dies quatuordecim, ex quo in urbem uenerat. Donauit autem ei Pipinus locum cathedræ epiſcopalis in caſtello ſuo illuſtri, qd' antiquo gentium illarum uocabulo Vuiltaburg, id eſt, oppidum Vuiltorũ, lingua autẽ Gallica Traiectum uocatur: in quo ædificata eccleſia, reuerẽ diſsimus pontifex longè lateq; uerbũ fidei prædicans, multosq; ab errore reuocãs, plures per illas regiones eccleſias & monaſteria nõnulla conſtruxit. Nam non multo pòſt alios quoq; illis in regionibus cõſtituit ipſe antiſtites, ex eorum numero fratrum, qui uel ſecum, uel poſt ſe illò ad prædicandũ uenerant: ex quibus aliquanti iam dormierunt in Domino: ipſe autẽ Vuilbrordus cognomẽto Clemens, adhuc ſupereſt, lõga iam uenerabilis ætate, utpote triceſimum & ſextum in epiſcopatu habens annum, & poſt multiplí-

multiplices militiæ cœleſtis agones ad premia remunerationis ſupernæ tota mente ſuſpirans.

Vt quidam in prouincia Nordan Humbrorum à mortuis reſurgens, multa & tremenda & deſideranda quæ uiderat, narrauerit. Cap. XIII.

HIs temporibus miraculum memorabile, & antiquorum ſimile in Britannia factũ eſt. Namq; ad excitationem uiuentium de morte animæ, quidam aliquandiu mortuus ad uitam reſurrexit corporis, & multa memoratu digna quæ uiderat, narrauit: è quibus hic aliqua breuiter perſtringenda eſſe putaui. Erat autem paterfamilias in regione Nordan Humbrorũ, quę uocatur Incuningun, religioſam cũ domo ſua gerens uitam: qui infirmitate corporis tactus, & hac creſcẽte per dies, ad extrema perductus, primo tempore noctis defunctus eſt: ſed dilucu lo reuiuiſcens, ac repentè reſidens, omnes qui corpori flentes aſſederãt, timore immenſo perculſos in fugam conuertit: uxor tantũ quę eum amplius amabat (quamuis multum tremens & pauida) remanſit. Quam ille conſolatus, Noli, inquit, timere, quia iam uerè reſurrexi à morte, qua tenebar, & apud homines ſum iterũ uiuere permiſſus: non tamen ea mihi, qua antè conſueueram conuerſatione, ſed multum diſsimili ex hoc tempore uiuendũ eſt. Statimq; ſurgens abijt ad uillulæ oratorium, & uſq; ad diem in oratione perſiſtens, mox omnem quam poſſederat ſubſtantiam, in tres diuiſit portiones: è quibus unam cõiugi, alteram filijs tradidit, tertiam ſibijpſi retentans, ſtatim pauperibus diſtribuit. Nec multo pòſt ſeculi curis abſolutus ad monaſterium Mailros, quod Tuidi fluminis circunflexu maxima ex parte clauditur, peruenit: acceptaq; tonſura, locum ſecretæ mãſionis quã præuiderat, abbas intrauit, & ibi uſq; ad diem mortis in tanta mentis & corporis contritione durauit, ut multa illum quæ alios laterent, uel horrenda uel deſideranda uidiſſe (etiamſi lingua ſileret) uita loqueretur. Narrabat enim hoc modo quod uiderat: Lucidus, inquit, aſpectu, & clarus erat indumento, qui me ducebat. Incedebamus autem tacentes (ut uidebatur mihi) contra ortum ſolis ſolſtitialem: cumq; ambularemus, deuenimus ad uallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ autem longitudinis, quæ ad læuam nobis ſita unum latus flammis feruentibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore niuiũ omnia perflante atq; uerrente non minus intolerabile præferebat: utrumq; autem erat animabus hominum plenum, quę uiciſsim hinc inde uidebãtur quaſi tempeſtatis impetu iactari. Cùm enim uim feruoris immenſi tolerare non poſſent, proſiliebãt miſeræ in medium frigoris infeſti: & cùm neq; ibi quippiam requiei inuenire ualerent, reſiliebant rurſus urendæ in medium flammarum inextinguibilium. Cumq; hac infelici uiciſſitudine longè lateq;, prout aſpicere poteram, ſine ulla quietis intercapedine innumerabilis ſpiritũ tuum deformium multitudo torqueretur, cogitare cœpi, quòd hic fortaſſe eſſet infernus, de cuius tormentis intolerabilibus narrare ſæpius audiui. Reſpondit cogitationi meæ ductor, qui me præcedebat, Non hoc, inquiens, ſuſpiceris: non enim hic infernus eſt ille, quem putas. At cùm me hoc ſpectaculo tam horrendo perterritum paulatim in ulteriora produceret, uidi ſubitò ante nos obſcurari incipere loca, & tenebris omnia repleri. Quas cùm intraremus, in tantum pauliſper condenſatæ ſunt, ut nihil præter ipſas aſpicerem, excepta dũtaxat ſpecie & ueſte eius qui me ducebat. Et cùm progrederemur ſola ſub nocte per umbras, ecce ſubitò apparẽt ante nos crebri flammarũ tartarearũ globi aſcendẽtes quaſi de puteo magno, rurſumq; decidentes in eundem. Quò cùm perductus eſſem, repente ductor meus diſparuit, ac me ſolũ reliquit in medio tenebrarum & horrendæ uiſionis. At cùm eidem globi ignium ſine intermiſsione modò alta peterent, modò ima barathri repeterent, cerno omnia quæ aſcendebant faſtigia flammarum plena eſſe ſpiritibus hominum, qui inſtar fauillarum cum fumo aſcendentium, nunc ad ſublimiora proijcerentur, nunc retractis ignium uaporibus relaberentur in profundum. Sed & fœtor incomparabilis cum eiſdem uaporibus ebulliens, omnia illa tenebrarum loca replebat. Et cùm diutius ibi pauidus conſiſterem, utpote incertus quid agerem, quòue terem greſſum, quiue mihi finis maneret: audio ſubitò poſt terga ſonitum immaniſsimi fletus ac miſerrimi, ſimul & cachinnum crepitantem, quaſi uulgi indocti captis hoſtibus inſultantis. Vt autem ſonitus idem clarior redditus ad me uſq; peruenit, conſidero turbã malignorum ſpirituum, quæ animas hominum mœrentes eiulantesq;, ipſa uerò multum exultans & cachinnans, medias illas trahebat in tenebras. E quibus uidelicet hominibus, ut dignoſcere potui, quidam erat attonſus ut clericus, quidã laicus, quædam fœmina. Trahentes autem eos maligni ſpiritus, deſcenderunt in medium barathri illius ardentis. Factumq; eſt, ut cùm longius ſubeuntibus eis, fletum hominum & riſum dæmoniorum clarè diſcernere nequirem, ſonũ tamen adhuc promiſcuum in auribus haberẽ: interea aſcenderunt quidam ſpirituum obſcurorum de abyſſo illa flammiuoma, & accurrentes circundederunt me, atq; oculis flammantibus, & de ore ac naribus ignem putidum efflantes, angebant. Forcipibus quoq; igneis quos tenebant in manibus, minitabantur me comprehendere: nec tamen me ullatenus contingere, tametſi terrere præſumebant. Qui cùm undiq; uerſum hoſtibus & cæcitate tenebrarum conclusus, huc illucq; oculos circumferrem, ſi fortè alicunde quid auxilij quo ſaluarer, aduenire, apparuit retrò uiam qua ueneram, quaſi fulgor ſtellæ micãtis inter tenebras, qui paulatim creſcens, & ad me ocyus feſtinãs, ubi appropin quauit, diſperſi ſunt, & aufugerunt omnes qui me forcipib, rapere quærebãt ſpiritus infeſti. Illeau-

le autem qui aduenientes eos fugauit, erat ipſe qui me ante ducebat: qui mox conuerſus ad dexterum iter, quaſi cõtra ortum ſolis brumalem me ducere cœpit. Nec mora, exemptum tenebris in auras me ſerenæ lucis eduxit. Cumq; me in luce aperta duceret, uidi ante nos murũ permaximum, cuius neq; longitudini hinc uel inde, neq; altitudini ullus eſſe terminus uidebatur. Cœpi autem mirari, quare ad murum accederemus, cum in eo nullam ianuam, uel feneſtram, uel aſcenſum alicubi conſpicerem. Cùm ergo peruenìſſemus ad murum, ſtatim, neſcio quo ordine, fuimus in ſummitate eius. Et ecce, ibi erat campus latiſſimus ac lætiſſimus, tantaq; fragrantia uernantium floſculorũ plenus, ut omnem mox fœtorem tenebroſæ fornacis, qui me peruaſerat, effugaret admirandi huius ſuauitas odoris. Tanta autem lux cuncta ea loca perfuderat, ut omni ſplendore diei, ſiue ſolis meridiani radijs uideretur eſſe præclarior. Erantq; in hoc campo innumera hominum alba torum conuenticula, ſedesq; plurimæ agminũ lætantium. Cumq; inter choros felicium incolarum medios me duceret, cogitare cœpi, quòd hoc fortaſſe eſſet regnum cœlorum, de quo prędicari ſæpius audiui. Reſpondit ille cogitatui meo: Non, inquiens, hoc eſt regnum cœlorum, quod autumas. Cumq; procedentes tranſiſſemus, & has beatorum manſiones ſpirituum, aſpicio ante nos multo maiorem luminis gratiã quàm prius, in qua etiam uocem cantantiũ dulciſſimam audiui, & odoris fragrantia miri tanta de loco effundebatur, ut is quem antea degu ſtans quaſi maximum rebar, iam permodicus mihi odor uideretur: ſicut etiam lux illa campi florentis eximia, in comparatione eius quę nũc apparuit lucis, tenuiſſima prorſus uidebatur & parua. In cuius amœnitatem loci cùm nos intraturos ſperarem, repentè ductor ſubſtitit, nec mora greſſum retorquens, ipſa me uia qua uenimus, reduxit. Cumq; reuerſi peruenìremus ad manſiones illas lætas ſpirituum candidatorum, dixit mihi: Scis quæ ſint iſta omnia, quæ uidiſti? Reſpondi ego, Non. & ait, Vallis illa quã aſpexiſti flammis feruẽtibus & frigoribus horrenda rigidis, ipſe eſt locus in quo examinandę & caſtigandæ ſunt animæ illorum, qui differentes confiteri & emendare ſcelera ſua quæ fecerunt, in ipſo tandem mortis articulo ad pœnitentiam confugiunt, & ſic de corpore exeunt, qui tamen quia confeſsionem & pœnitentiam uel in morte habuerunt, omnes in die iudicij ad regnum cœlorum peruenient. Multos autem preces uiuentium, & eleemoſynæ, & ieiunia, & maximè celebratio miſſarum, ut etiam ante diem iudicij liberentur, adiuuãt. Porrò puteus ille flammiuomus ac putidus, quẽ uidiſti, ipſum eſt os gehennæ, in quo quicunq; ſemel inciderit, nunquam inde liberabitur in æuum. Locus uerò ille floriſer, in quo pulcherrimam hanc iuuentutem iocundari ac fulgere conſpicis, ipſe eſt in quo recipiuntur animæ eorum, qui in bonis quidem operibus de corpore exeunt, non tamen ſunt tantæ perfectionis, ut in regnũ cœlorum ſtatim mereantur introduci: qui tamen omnes in die iudicij ad viſionem Chriſti, & gaudia regni cœleſtis intrabunt. Nam quicunq; in omni uerbo, & opere & cogitatione perfecti ſunt, mox de corpore egreſſi ad regnum cœleſte perueniunt. Ad cuius uicinia pertinet locus ille, ubi ſonum cantilenæ dulcis cum odore ſuauitatis ac ſplendore lucis audiſti. Tu autem quia nũc ad corpus reuerti, & rurſum inter homines uiuere debes, ſi actus tuos curioſius diſcutere, & mores ſermonesq; tuos in rectitudine ac ſimplicitate ſeruare ſtudueris, accipies & ipſe poſt mortem locum manſionis inter hæc, quæ cernis, agmina lætabunda ſpirituum beatorũ. Namq; ego cùm ad tempus abſceſsiſſem abs te, ad hoc feci, ut quid de te fieri deberet, agnoſcerem. Hęc mihi cùm dixiſſet, multum deteſtatus ſum reuerti ad corpus, delectatis nimirum ſuauitate ac decore loci illius quem intuebar, ſimul & conſortio eorum, quos in illo eſſe uidebam. Nec tamen ductorem meum aliquid rogare audebam: ſed inter hæc, neſcio quo ordine repẽte inter homines me uiuere cerno. Hęc & alia quæ uiderat idem uir Domini non omnibus paſsim deſidioſis, ac uitæ ſuæ incurioſis referre uolebat, ſed illis ſolummodo, qui uel tormentorum metu perterriti, uel ſpe gaudiorum perennium delectati, profectum pietatis ex eius uerbis haurire uolebant. Deniq; in uicinia cellæ illius habitabat quidam monachus, nomine Henigils, presbyteratus etiam (quem bonis operibus adornabat) gradu præeminẽs, qui adhuc ſupereſt, & in Hybernia inſula ſolitarius ultimam uitæ ætatem pane cibario & frigida aqua ſuſtentat: hic ſæpius ad eundem uirum ingrediens, audiuit ab eo repetita interrogatione, quæ & qualia eſſent, quæ exutus corpore uiderat: per cuius relationem ad noſtram quoque agnitionem peruenere, quæ de his pauca perſtrinximus. Narrabat autem uiſiones ſuas etiã regi Alfrido, uiro undecunq; doctiſſimo: & tam libenter tamq; ſtudioſe ab illo auditus eſt, ut eius rogatu in monaſterio ſuprà memorato inditus, ac monachica ſit tonſura coronatus, atq; ad eum audiendum ſæpiſsimè cum illas in partes deueniſſet, accederet. Cui uidelicet monaſterio tempore illo religioſæ ac modeſtæ uitæ abbas & presbyter Edilualdus præerat, qui nunc epiſcopalem Lindisfarnenſis eccleſiæ cathedrã condignis gradu actibus tenet. Accepit autem in eodem monaſterio locũ manſionis ſecretiorem, ubi liberius cõtinuis in orationibus famulatui ſui conditoris uacaret. Et quia locus ipſe ſuper ripam fluminis erat ſitus, ſolebat hunc crebrò ob magnum caſtigandi corporis affectũ ingredi, ac ſæpius in eo ſupermeantibus undis immergi, ſicq; ibidem quamdiu ſuſtinere poſſe uidebatur, pſalmis uel precibus inſiſtere, ſiq; manere, aſcendente aqua fluminis uſque ad lumbos, aliquando & uſque ad collum, atque inde egrediens ad terram, nunquam ipſa ueſtimenta uda uel algida deponere curabat, donec

donec ex ſuo corpore calefierent & ſiccarẽtur. Cumq; tempore hyemali defluentibus circa eũ ſemifractarum cruſtis glacierum, quas & ipſe aliquando contriuerat, quo haberet locũ ſtandi ſiue immergendi ſe in fluuio: dicerentq; qui uidebant, Mirum frater Drithelme (hoc enim erat uiro nomen) quòd tantã frigoris aſperitatem ulla ratione tolerare præuales? Reſpondebat ille ſimpliciter (erat namq; homo ſimplicis ingenij, ac moderatæ naturę) Frigidiora ego uidi. Et cùm dicerẽt, Mirum quòd tam auſteram tenere continentiam uelis? Reſpondebat, Auſteriora ego uidi. Sicq; uſq; ad diem ſuę uocationis infatigabili cœleſtium bonorum deſiderio corpus ſenile inter quotidiana ieiunia domabat, multisq; & uerbo & cõuerſatiõe ſaluti fuit.

Vt econtrà alter ad mortem ueniens, in oblato ſibi à dæmonibus codice omnia ſua inuenerit peccata. Caput XIIII.

AT contrà fuit quidam in prouincia Mercio rum, cuius uiſiones ac uerba & cõuerſatio plurimis, ſed non ſibimetipſi profuit. Fuit autẽ quidam temporibus Coenredi, qui poſt Edilre dum regnauit, uir in laico habitu, atq; officio militari poſitus, ſed quantum pro induſtria exteriori regi placens, tantum pro interna ſuimet negligentia diſplicens. Admonebat ergo illum ſedulò, ut confiteretur & emendaret ac relinqueret ſcelera ſua, priuſquam ſubito mortis ſuperuentu tempus omne pœnitendi & emendandi perderet. Verùm ille, licet frequẽter admonitus ſpernebat uerba ſalutis, ſeſeq; tempore ſequenti pœnitentiam acturum eſſe promittebat: inter hæc tactus infirmitate decidit in lectum, atq; acri cœpit dolore torqueri. Ad quem ingreſſus rex (diligebat enim eum) multũ hortabatur, ut uel tunc antequam moreretur, pœnitentiam ageret commiſſorum. At ille reſpondebat, non ſe tunc uelle confiteri peccata ſua, ſed cùm ab infirmitate reſurgeret, ne forte exprobrarent ſibi ſodales, quòd timore mortis faceret ea quæ ſoſpes facere noluerat. Fortiter quidem, ut ſibi uidebatur locutus, ſed miſerabiliter, ut poſtea patuit, dæmoniaca fraude ſeductus eſt. Cumq; morbo ingraueſcẽte denuò ad eum uiſitandum ac docendum rex intraret, clamauit ſtatim miſerabili uoce: Quid uis, modò? quid huc uenìſti? Non enim mihi aliquid utilitatis aut ſalutis potes ultrà cõferre. At ille, Noli, inquit, ita loqui, uide ut ſanum ſapias. Non, inquit, inſanio, ſed peſsimam mihi conſcientiã certus præ oculis habeo. Et quid, inquit, hoc eſt? Paulo antè, inquit, intrauerunt domũ hanc duo pulcherrimi iuuenes, & reſederunt circa me, unus ad caput, & unus ad pedes: protulitq; unus libellum perpulchrũ, ſed uehementer modicum, ac mihi ad legendum dedit, in quo omnia quæ unquam bona feceram intuens ſcripta reperi: & hæc erant nimium pauca & modica. Receperunt codicẽ, neq; aliquid mihi dicebãt. Tũc ſubitò ſuperuenit exercitus malignorum & horrendorum uultu ſpirituũ, domumq; hãc & exterius obſedit, & intus maxima ex parte reſidens impleuit. Tunc ille, qui & obſcuritate tenebroſæ faciei, & primatu ſedis maior eſſe uidebatur eorum, proferens codicem horrendæ uiſionis, & magnitudinis enormis, & ponderis penè importabilis, iuſsit uni ex ſatellitibus ſuis mihi ad legendum deferri. Quẽ cùm legiſſem, inueni omnia ſcelera, non ſolùm quę opere uel uerbo, ſed etiam quæ tenuiſsima cogitatione peccaui, manifeſtiſsimè in eo tetris eſſe deſcripta literis. Dicebatq; ad illos, qui mihi aſſederãt uiros albatos & præclaros: Quid hic ſedetis, ſcientes certiſsimè, quia noſter eſt iſte? Reſponderunt, Verum dicis, accipite, & in cumulum damnationis ueſtrę ducite. Quo dicto, ſtatim diſparuerunt. Surgentesq; duo nequiſsimi ſpiritus, habentes in manibus furcas, percuſſerunt me, unus in capite, & alius in pede. Qui uidelicet modò cum magno tormento irrepunt mea uiſcera in interiora corporis mei, moxq; ut ad inuicem peruenient, moriar, & paratis ad rapiendum me dæmonibus in inferni clauſtra pertrahar. Sic loquebatur miſer deſperans, & non multo pòſt defunctus pœnitentiam, quam ad breue tempus cum fructu ueniæ facere ſuperſedit, in æternum ſine fructu pœnis ſubditus facit. De quo conſtat, quia (ſicut beatus papa Gregorius de quibuſdã ſcribit) non pro ſe iſta, cui non profuere, ſed pro aliis uiderit, qui eius interitũ cognoſcentes, differre tempus pœnitentię dum uacat, timerent, ne improuiſo mortis articulo prœuenti, impœnitentes perirent. Quòd autem codices diuerſos per bonos ſiue malos ſpiritus ſibi uidit offerri, ob id ſuperna diſpenſatione factum eſt, ut meminerimus facta & cogitationes noſtras, non in uentum diffluere, ſed ad examẽ ſummi iudicis cuncta ſeruari, & ſiue per amicos angelos in fine nobis oſtendenda, ſiue per hoſtes. Quòd uerò príus candidum codicem protulerunt angeli, deinde atrum dæmones: illi per paruum, iſti enormem, animaduertendum eſt, quòd in prima ætate bona aliqua fecit, quæ tamen uniuerſa praue agendo iuuenis obnubilauit. Qui ſi econtrario errores pueritiæ corrigere in adoleſcentia, ac benefaciendo à Dei oculis abſcondere curaſſet, poſſet eorum numero ſociari, de quibus ait Pſalmus, Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Hanc hiſtoriam ſicut à uenerabili antiſtite Pechtelmo didici, ſimpliciter ob ſalutẽ legentiũ ſiue audientiũ, narrandã eſſe putaui.

Vt item alius moriturus deputatum ſibi apud inferos locum pœnarum uiderit. Caput XV.

NOui autẽ ipſe fratrem, quẽ utinam nõ noſſem, cuius etiã nomẽ, ſi hoc aliquid prodeſſet, dicere poſſem, poſitũ in monaſterio nobili, ſed ipſum ignobiliter uiuentẽ. corripiebat quidẽ ſedulò à fratribus ac maioribus loci, atq; ad caſtigatiorẽ uitã cõuerti admonebatur. Et q̃uis eos audire

audire noluiſſet,tolerabatur tamen ab eis lon/
ganimiter,ob neceſsitatem operum ipſius ex/
teriorum:erat enim fabrili arte ſingularis.Ser/
uiebat autem multum ebrietati, & cæteris uitę
remiſsioris illecebris: magisq; in officina ſua
die noctuq; reſidere, quàm ad pſallendum atq;
orandum in eccleſia, audiendumq; cum fratri/
bus uerbum uitæ concurrere conſuerat. Vnde
accidit illi (quod ſolent dicere quidã) quia qui
non uult eccleſiæ ianuam ſponte humiliatus in
gredi,neceſſe habet in ianuam inferni nõ ſpon/
te damnatus introduci.Percuſſus enim langue
re,atq; ad extrema perductus, uocauit fratres,
& multum mœrens ac damnato ſimilis cœpit
narrare,quia uideret inferos apertos, & ſatanã
immerſum in profundũ tartari. Caiphan quoq;
cum cæteris qui occiderunt Dominum iuxta
eum flammis ultricibus contraditũ: in quorum
uicinia,inquit,heu miſero mihi, locum aſpicio
æternæ perditionis eſſe præparatum. Audien/
tes hæc fratres,cœperunt diligenter exhortari,
ut uel tunc poſitus adhuc in corpore pœniten/
tiam ageret.Reſpondebat ille deſperans, Non
eſt mihi modò tempus uitam mutãdi, cùm ipſe
uiderim iudicium meum iam eſſe completum.
Talia dicens ſine uiatico ſalutis obijt,& corpus
eius in ultimis eſt monaſterij locis humatũ:ne-
que aliquis pro eo uel miſſas facere, uel pſal/
mos cantare, uel ſaltem orare præſumebat. O
quàm grandi diſtantia diuiſit Dominus lucẽ &
tenebras.Beatus protomartyr Stephanus paſ/
ſurus mortẽ pro ueritate uidit cœlos apertos,
uidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris
Dei:& ubi erat futurus ipſe poſt mortem,ibi o/
culos mentis ante mortem, quo lætior occum/
beret,miſit. At contrà faber ille tenebroſę men
tis & actionis,imminẽte morte uidit aperta tar
tara,uidit damnationem diaboli & ſequacium
eius:uidit etiam ſuum infelix inter tales carce/
rem,quo miſerabilius ipſe deſperata ſalute pe/
riret,ſed uiuentibus qui hæc cognouiſſent,cau/
ſam ſalutis ſua perditione relinqueret. Factum
eſt hoc nuper in prouincia Berniciorum,ac lon
gè lateq; diffamatum, multosq; ad agendam,&
non differendam ſcelerum ſuorum pœnitudi/
nem prouocauit. Quod utinam exhinc etiam
noſtrarum fiat lectione literarum.

Vt plurimæ Scotorum eccleſiæ inſtante Adamnano catholicum paſcha ſuſceperint: utq; idem librum de locis ſanctis ſcripſerit. Caput XVI.

QVo tempore plurima pars Scotorũ in Hy
bernia, & nonnulla etiam de Britonibus
in Britannia,rationabile & eccleſiaſticum pa/
ſchalis obſeruantiæ tempus, Domino donante
ſuſcepit. Siquidem Adamnanus, presbyter &
abbas monachorum qui erat in inſula Hu,cùm
legationis gratia miſſus à ſua gente uenisſet ad
Alfridum regem Anglorum, & aliquandiu in
ea prouincia moratus uideret ritus eccleſiæ ca
nonicos,& à pluribus qui erant eruditiores,eſ/
ſet ſolerter admonitus, ne contra uniuerſalem
Eccleſiæ morem, uel in obſeruantia paſchali,
uel in aliis quibuſq; decretis cum ſuis pauciſsi/
mis, & in extremo mundi angulo poſitis uiue/
re præſumeret,mutatus mente eſt:ita ut ea quæ
uiderat & audierat in eccleſijs Anglorum, ſuæ
ſuorumq; conſuetudini libentiſsimè præferret.
Erat enim uir bonus & ſapiens,& ſcientia ſcri/
pturarum nobiliſsimè inſtructus. Qui cùm do
mũ rediſſet, curauit ſuos qui erant in Hu, qui/
ue eidem erãt ſubditi monaſterio ad eum, quẽ
cognouerat,quemq; ipſe ex toto corde ſuſcepe
rat,ueritatis callem perducere,nec ualuit. Na/
uigauit itaque in Hyberniam,& prædicans eis
ac modeſta exhortatione declarãs legitimum
paſchæ tempus,plurimos eorum, & penè om
nes,qui ab Hiensium erant dominio liberi, ab
errore correctos,ad unitatem reduxit catholi/
cam, ac legitimum Paſchæ tempus obſeruare
perdocuit.Qui cùm celebrato in Hybernia ca/
nonico Paſcha,ad ſuam inſulam reuertiſſet, ſu/
iſq; in monaſterio catholicã temporis paſcha/
lis obſeruantiam inſtantiſsimè prædicaret,nec
tamen perficere quod conabatur,poſſet,contí/
git eum ante expletum anni circulum migraſ/
ſe de ſeculo, diuina utique gratia diſponente,
ut uir unitatis & pacis ſtudioſiſsimus ante ad
uitam raperetur æternam, quàm redeunte tẽ/
pore paſchali grauiorem cum eis, qui eum ad
ueritatem ſequi nolebant,cogeretur habere di/
ſcordiam. Scripſit idem uir de locis ſanctis li/
brum legentibus multum utiliſsimũ, cuius au
ctor erat docendo ac dictando Galliarum epi/
ſcopus Arcuulfus, qui locorum gratia ſancto/
rum uenerat Hieroſolymam: & luſtrata omni
terra repromiſsionis,Damaſcum quoque,Con
ſtantinopolim, Alexandriam, multasq; maris
inſulas adierat, patriamq; nauigio reuertens,
ui tempeſtatis in Occidentalia Britanniæ lito/
ra delatus eſt:ac poſt multa ad memoratũ Chri
ſti famulum Adamnanum perueniens,ubi do/
ctus in ſcripturis, ſanctorumq; locorum gna/
rus eſſe compertus eſt, libentiſsimè eſt ab illo
ſuſceptus,libentius auditus: adeò ut quæcq; ille
ſe in locis ſanctis memoratu digna uidiſſe teſta
batur,cuncta mox ille literis mãdare curauerit.
Fecitq; opus (ut dixi) multis utile, & maximè
illis qui longius ab eis locis, in quibus Patriar/
chæ & Apoſtoli erant ſecreti, ea tantum de his
quæ lectione didicerint,norunt. Porrexit autẽ
librum hunc Adamnanus Alfrido regi, ac per
eius eſt largitionem etiam minoribus ad legen
dum contraditus. Scriptor quoque ipſe multis
ab eo muneribus donatus,in patriam remiſſus
eſt. De cuius ſcriptis aliqua decerpere, ac no/
ſtræ huic hiſtoriæ inſerere commodum fore le-
gentibus reor.

Quæ in eodem libro de loco Dominicæ natiuitatis, paſſionis, & reſurrectionis commemorauerit. Caput XVII.

SCripſit ergo de loco Dominicæ natiuitatis
in hunc modum:Bethleem ciuitas Dauid,in
dor/

dorſo ſita eſt anguſto,ex omni parte uallibus cir
cundata,ab occidente in orientẽ mille paſſibus
longa,humilis,ſine turribus muro per extrema
plani uerticis inſtructo:in cuius orientali angu
lo,quaſi quoddam naturale ſemiantrum eſt,cu/
ius exterior pars natiuitatis Dominicæ fuiſſe
dicitur locus,interior præſepe Domini nomina
tur.Hæc ſpelunca tota interius precioſo mar/
more tecta, ſupra locum ubi Dominus natus,
ſpecialius traditur,ſanctæ Mariæ grandem ge/
ſtat eccleſiam. Scripſit item hoc modo de loco
paſſionis & reſurrectionis illius:Ingreſſus à ſe/
ptentrionali parte urbem Hieroſolymam,pri/
mùm de locis ſanctis pro conditione platearũ
diuertendum eſt ad eccleſiam Conſtantiniana,
quæ Martyrium appellatur. Hanc Conſtanti/
nus imperator,eo quòd ibi crux Domini ab He
lena eius matre reperta ſit,magnifico & regio
cultu conſtruxit.Dehinc ab occaſu Golgotana
uidetur eccleſia,in qua etiam rupis illa apparet,
quæ quondam ipſa infixo Domini corpore cru
cem Domini tulit argenteam, modò pergran/
dem ſuſtinens crucem,pendente magna deſu/
per ærea rota cum lampadibus:infra ipſum ue
rò locum Dominicæ crucis exciſa in petra cryp
ta eſt,in qua ſuper altare pro defunctis hono/
ratis ſacrificium ſolet offerri,poſitis interim in
platea corporibus.Huius quoque ad occaſum
eccleſiæ anaſtaſis, hoc eſt,reſurrectionis Domi
nicæ rotunda eccleſia tribus cincta parietibus,
duodecim columnis ſuſtentatur,inter parietes
ſingulos latũ habẽs ſpaciũ uiæ,quæ tria altaria,
in tribus locis parietis mediũ cõtinet: hoc eſt,
auſtrali,aquilonali & occidentali.Hæc bis qua
ternas portas,id eſt,introitus, per tres eregio/
nè parietes habet,è quibus quatuor ad Vultur
num,& quatuor ad Eurum ſpectant: huius in
medio monumentũ Domini rotundum petra
exciſum eſt,cuius culmen intrinſecus ſtans ho/
mo manu contingere poteſt:ab oriente habẽs
introitum,cui lapis ille magnus appoſitus eſt,
quod intrinſecus ferramentorum ueſtigia uſq;
in præſens oſtendit.Nam extrinſecus uſque ad
culminis ſummitatem totum marmore tectum
eſt:ſummum uerò culmen auro ornatum,aurea
am magnam geſtat crucem.In huius ergo mo/
numenti aquilonari parte,ſepulchrum Domi/
ni in eadem petra exciſum eſt,longitudinis ſe/
ptem pedum,trium menſura palmarum pauí/
mento altius eminet:introitum habens à late/
re meridiano,ubi die noctuq; duodecim lãpa/
des ardent:quatuor intra ſepulchrum,octo ſu/
prà in margine dextro.Lapis qui ad oſtium mo
numenti poſitus erat,nunc fiſſus eſt,cuius pars
minor quadratum altare ante oſtium nihilomi
nus eiuſdem monumenti ſtat:maior uerò pars,
in orientali eiuſdem eccleſiæ loco,quadrangu/
lum aliud altare ſub linteaminibus extat. Co/
lor autem eiuſdem monumenti & ſe/
pulchri,albo & rubicundo
permixtus ui/
detur.

Quæ item de loco aſcenſionis Dominicæ, & ſepulchris patriarcharum ſcripſerit. Cap. XVIII.

DE loco quoque aſcenſionis Dominicæ pre/
fatus auctor hoc modo refert:Mons Oliua
rum altitudine monti Sion par eſt,ſed latitudi/
ne & longitudine præſtat, exceptis uitibus &
oliuis: raræ ferax arboris, frumẽti quoq; & hor
dei fertilis. Neq; enim brucoſa, ſed herboſa &
florida ſoli illius eſt qualitas: in cuius ſummo
uertice,ubi Dominus ad cœlos aſcendit, eccle
ſia rotunda grandis ternas per circuitum came
ratas habet porticus deſuper tectas. Interior
nãq; domus propter Dominici corporis mea/
tum camerari & tegi nõ potuit:altare ad Orien
tem habens auguſto culmine protectum, in cu
ius medio ultima Domini ueſtigia cœlo deſu/
per patente ubi aſcendit, uiſuntur. Quæ cùm
quotidie à credentibus terra tollatur, nihilo mi
nus manet, eandemq; adhuc ſpeciem ueluti im
preſsis ſignatam ueſtigijs ſeruat. Hæc circa æ
rea rota iacet,uſque ad ceruicem alta,ab occa/
ſu habens introitum, pendente deſuper in tro/
chleis magna lampade, totaq; die ac nocte lu/
cente. In occidentali eiuſdem eccleſiæ parte
ſunt feneſtræ octo,totidemq; è regione lampa/
des in funibus pendentes, uſque Hieroſolymã
per uitrum fulgent: quarum lux corda intuen/
tium cum quadam alacritate & compunctio/
ne pauefacere dicitur. In die aſcenſionis Domi
nicæ, per annos ſingulos miſſa peracta ualidi
flaminis procella deſurſum uenire conſueuit,
& omnes qui in eccleſia adſuerint, terræ pro/
ſternere.De ſitu etiam Hebron, & monumen/
tis patrum ita ſcribit: Hebron quondam ciui/
tas & metropolis regni Dauid,nunc ruinis tan
tum, quid tunc fuerit,oſtendens: uno ad Ori/
entem ſtadio ſpeluncam duplicem in ualle ha/
bet, ubi ſepulchra patriarcharũ quadrato mu/
ro circundantur, capitibus uerſis ad Aquilo/
nem: & hæc ſingula ſingulis tecta lapidibus,
inſtar baſilicę dolatis trium patriarcharum can
didis.Adam obſcurioris & uilioris operis, qui
haud longè ab illis ad Borealem extremamq;
muri illius partem pauſat. Trium quoque fœ/
minarum uiliores & minores memoriæ cer/
nuntur. Mambre etiam collis mille paſsibus
eſt à monumentis, his ad Boream herboſus ual
de & floridus, campeſtrem habens in uertice
planiciem: in cuius Aquilonari parte quercus
Abrahæ duorum hominum altitudinis trun/
cus, eccleſia circundata eſt. Hæc de opuſcu/
lis excerpta præfati ſcriptoris ad ſenſum qui/
dem uerborum illius, ſed breuioribus ſtrictisq;
comprehenſa ſermonibus noſtris, ad utilitatẽ
legentium hiſtorijs indere placuit. Plura uo/
luminis illius, ſi quem ſcire delectat, uel in ipſo
illo uolumine,uel in eo,quod de illo du/
dum ſtrictim excerpſimus,
epitomate requi/
rat.

Vt

Vt Avstrales Saxones episcopos acceperint Eadbertum & Eolan, Occidentales Danielem & Aldhelmum, & de scriptis eiusdem Aldhelmi. Cap. XIX.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo quinto, Alfridus rex Nordan Humbrorum defunctus est, anno regni sui uicesimo, necdum impleto: cui succedens in imperiū filius suus Osredus, puer octo circiter annorum, regnauit annis undecim. Huius regni principio antistes occidentalium Saxonū Heddi cœlestem migrauit ad uitā. Bonus quippe erat uir ac iustus, & episcopalem uitam siue doctrinam magis insito sibi uirtutum amore, quàm lectionibus institutus exercebat. Denicq; reuerendissimus antistes Pechelmus, de quo in sequētibus loco suo dicendum est, qui cum successore eius Aldhelmo multo tempore adhuc diaconus siue monachus fuit, referre est solitus, quòd in loco quo defunctus est, ob meritum sanctitatis eius, multa sanitatum sint patrata miracula: hominesq; prouinciæ illius solitos ablatum inde puluerem, propter languentes in aquam mittere, atq; huius gustum siue aspersionem multis sanitatem ægrotis & hominibus & pecoribus conferre: propter quod, frequenti ablatione pulueris sacri, fossa sit ibidem facta non minima. Quo defuncto episcopatus prouinciæ illius in duas parochias diuisus est. una data est Danieli, quā usque hodie regit: altera Aldhelmo, cui annis quatuor strenuissimè præfuit: ambo & in rebus ecclesiasticis & in scientia scripturarū sufficienter instructi. Denicq; Aldhelmus cùm esset adhuc presbyter & abbas monasterij: quod Maildui urbem nominat, scripsit iubente synodo suę gentis librum egregium aduersus errorem Britonum, quo uel pascha non suo tempore celebrant, uel alia perplura ecclesiasticę castitati & pacі contraria gerunt: multosq; eorum, qui occidētalibus Saxonibus subditi erant Britones, ad catholicam Dominici paschæ celebrationē huius lectione perduxit. Scripsit & de uirginitate librum eximium, quem in exemplū Sedulij geminato opere, & uersib. hexametris, & prosa composuit. Scripsit & alia nonnulla, utpote uir undecunq; doctissimus: nam & sermone nitidus, & scripturarum (ut dixi) tam liberalium quàm ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Quo defuncto pōtificatum pro eo suscepit Forthere, qui usque hodie supereſt, uir & ipse in scripturis sanctis multum eruditus. Quibus episcopatum administrantibus statutum est synodali decreto, ut prouincia Australium Saxonū, quæ eatenus ad ciuitatis Ventanę, cui tunc Daniel præerat, parochiam pertinebat, & ipsa sedem episcopalem ac proprium haberet episcopum: consecratusq; est eis primus antistes Eadbertus, qui erat abbas in monasterio beatæ memorię Vuilfridi episcopi, quod dicitur Seleseu: quo defuncto Ceolla suscepit officium pontificatus. Ipso autem ante aliquot annos ex hac luce subtracto, episcopatus usq; hodie cessauit.

Vt Coenredus Merciorum, & Offa Orientalium Saxonum rex in monachico habitu Romæ uitam finierint: & de uita uel obitu Vuilfridi episcopi. Caput XX.

ANno autem imperij Hosredi quarto Coenredus, qui regno Merciorū nobilissimè tēpore aliquanto præfuerat, nobilius multo sceptra regni reliquit. Nam uenit Romā, ibiq; attonsus, pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina Apostolorū in precibus, ieiunijs & eleemosynis usq; ad diem permansit ultimum: succedente in regnum Coenredo filio Edilredi, qui ante ipsum Coenredum idem regnum tenebat. Venit autem cum illo & filius Sigheri regis Orientalium Saxonum, cuius suprà meminimus, uocabulo Offa, iuuenis amātissimę ætatis & uenustatis, totæq; suæ genti ad tenenda seruandaq; regni sceptra exoptatissimus. Qui pari ductus deuotione mentis reliquit uxorem, agros, cognatos & patriam, propter Christum & propter Euāgelium, ut in hac uita centuplum acciperet, & in seculo uenturo uitam æternam. Et ipse ergo, ubi ad loca sancta Romam peruenerunt, attonsus, & in monachi habitu complens, ad uisionem beatorum Apostolorum in cœlis diu desideratā peruenit. Eodem sanè anno, quo hi Britanniā reliquere, antistes eximius Vuilfridus post quadraginta & quinq; annos accepti episcopatus diem clausit extremum, in prouincia quæ uocatur Inundalum, corpusq; eius loculo inditum, perlatum est in monasterium ipsius, quod dicitur Inrhypum, & iuxta honorem tanto pontificі congruum in ecclesia beati apostoli Petri sepultum. De cuius statu uitæ (ut ad priora repedantes, paucis quæ sunt gesta, memoremus) cùm esset puer bonæ indolis, atq; uitam in probis moribus transigens, ita se modestè & circūspectè in omnibus gerebat, ut meritò à maioribus quasi unus ex ipsis amaretur, & ueneraretur. Vbi quartum decimum ætatis contigit annum, monasticam seculari uitā prætulit. Quod ubi patri suo narrauit (iam enim mater obierat) libenter eius uotis ac desiderijs cœlestibus annuit, eumq; cœptis insistere salutaribus iussit. Venit ergo ad insulā Lindisfarnensem, ibiq; monachorum famulatui se contradens, diligēter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erāt, & discere curabat, & agere. Et quia acris erat ingenij, didicit citissimè psalmos & aliquot codices, necdum quidem attonsus: uerùm his qui tonsura maiores sunt uirtutibus, id est, humilitatis & obedientiæ nō mediocriter insignitus: propter quod & à senioribus & coætaneis suis iusto colebatur affectu: in quo uidelicet monasterio cum aliquot annos Deo seruiret, animad uertit paulatim adolescens animi sagacis, minimè perfectam esse uirtutis uiam quæ tradebatur à Scotis: proposuitq; animo uenire Romā, & qui ad sedem Apostolicam ritus ecclesiastici siue monasteriales seruarentur, uidere. Quod cum fratribus referret, laudauerunt eius propositum,

situm, eumq; id quod mente disposuit, perficere suadebant. At ille confestim ueniens ad reginā Eanfledam, cui notus erat, eiusq; cōsilio & suffragijs prefato fuerat monasterio sociatus, indicauit ei desiderium sibi inesse beatorum Apostolorum limina uisitandi: quæ delectata bono adolescentis proposito, misit eum in Cantiā ad regem Erconbertū, qui erat filius auunculi sui, postulans ut eum honorificè Romam transmitteret. Quo tēpore ibi gradū archiepiscopatus Honorius unus ex discipulis beati papæ Gregorij, uir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus, seruabat. Vbi cùm aliquandiu demoratus adolescens animi uiuacis, diligēter his quæ inspiciebat, discēdis operam daret, superuenit illō alius adolescens nomine Biscop, cognomēto Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiēs & ipse Romā uenire, cuius suprà meminimus. Huius ergo comitatui rex sociauit Vuilfridū, atq; illum secum Romā perducere iussit. Qui cum Lugdunū peruenissent, Vuilfridus à Dalfino ciuitatis episcopo ibi retentus est, Benedictus cœptum iter gnauiter Romam usq; compleuit. Delectabatur enim antistes prudentia uerborum iuuenis, gratia uenusti uultus, alacritate actionis, & constantia ac maturitate cogitationis. Vnde & omnia quæ necesse habebat, abundanter ipsi cum socijs suis (quandiu secum erāt) donabat: & insuper offerebat, ut si uellet, partem Galliarum non minimam illi regendā committeret, ac filiam fratris sui uirginem illi coniugē daret, eumq; ipse loco adoptiui haberet. At ille gratias agēs pietati, quam erga eum (cum esset peregrinus) habere dignaretur, respondit, propositum se magis alterius conuersationis habere, & ideo patria relicta Romam iter agere cœpisse. Quibus auditis antistes misit eum Romam, dato duce itineris, & cunctis simul, quæ necessitas poscebat itineris largiter subministratis, obsecrans sedulò, ut cùm in patriā reuerteretur, per se iter facere meminisset. Veniēs uerò Vuilfridus Romam, & orationibus ac meditationi rerum ecclesiasticarum (ut animo proposuerat) quotidiana mācipatus instātia, peruenit ad amicitiam uiri sanctissimi ac doctissimi, Bonifacij uidelicet archidiaconi, qui etiam consiliarius erat Apostolici papæ: cuius magisterio quatuor Euāgeliorum libros ex ordine didicit, computum paschæ rationabilē, & alia multa, quæ in patria nequiuerat, ecclesiasticis disciplinis accommoda, eodem magistro tradente percepit. Et cum mēses aliquot ibi studijs occupatus felicibus exegisset, rediit ad Dalfinum in Galliam, & tres annos apud ipsum cō moratus, attonsus est ab eo, & in tanto habitus amore, ut hæredem sibi illum facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, antistes crudeli morte præreptus est, & Vuilfridus ad suæ potius, hoc est, Anglorum gentis episcopatum reseruatus. Nam Brunechilda regina missis militibus episcopū iussit interfici, quem ad locū quidē quo decollādus erat, secutus est Vuilfridus clericus illius, desiderans cum eo (tametsi ipso multum prohibente) pariter occumbere. Sed hunc ubi peregrinum atq; oriundum de natione Anglorum cognouere, carnifices pepercere illi, neq; eum trucidare cum suo uoluere pontifice. At ille in Britanniā ueniens, cōiunctus est amicitijs Aldfridi regis, qui catholicas Ecclesiæ regulas sequi semper, & amare didicerat. Vnde & illi, quia catholicum eum esse comperit, mox donauit terram decem familiarum, in loco qui dicitur Stanford: & non multo pòst monasterium trigínta familiarum, in loco qui uocatur Inrhypum. quem uidelicet locum dederat pridē, ad construendum inibi monasterium, his qui Scotos sequebātur: uerū quia illi postmodū optione data maluerūt loco cedere, quàm pascha catholicum, cæterosq; ritus canonicos iuxta Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ consuetudinem recipere, dedit hoc illi, quem melioribus imbutum disciplinis ac moribus uidit. Quo in tēpore ad iusionem præfati regis presbyter ordinatus est in eodem monasterio, ab Agilberto episcopo Geuissorum, cuius suprà meminimus, desiderante rege, ut uir tantæ eruditionis ac religionis sibi specialiter indiuiduo comitatu sacerdos esset ac doctor. Quem non multo pòst, detecta & eliminata (ut suprà docuimus) Scotorum secta, in Galliam mittens cum consilio atq; consensu patris sui Osrui, episcopum sibi rogauit ordinari; cum esset annorū circiter trigínta, eodem Agilberto tunc episcopatū agente Parisiacæ ciuitatis, cū quo & alij undecim episcopi ad dedicationem antistitis cōuenientes, multum honorificè ministerium impleuerūt. Quo adhuc in Trāsmarinis partibus demorante, cōsecratus est in episcopatum Eboraci, iubēte rege Osuui Ceadda, uir sanctus, ut suprà memoratum est: & tribus annis ecclesiam sublimiter regens, de hinc ad monasterij sui quod est in Læstingari, curam secessit, accipiente Vuilfrido episcopatum totius Nordan Humbrorum prouinciæ: qui deinde regnāte Ecgfrido pulsus est episcopatu, & alij pro illo consecrati antistites, quorū suprà meminimus, Romamq; iturus, & corā Apostolico papa causam dicturus, ubi nauē conscendit, flante Fauonio pulsus est in Frēsiam, & honorificè susceptus à barbaris a rege illorum Aldgislo, prædicabat eis Christum, & multa eorum milia uerbo ueritatis instituens, à peccatorum suorū sordibus fonte saluatoris abluit: & quod postmodum Vuilbrordus reuerendissimus Christi pontifex in magna deuotione compleuit, ipse primus ibi opus Euangelicum cœpit. Ibi ergo hyemem cum noua Dei plebe feliciter exigens, sic Romā ueniendi iter repetijt, & ubi causa eius uētilata est præsente Agathone papa, & pluribus episcopis, uniuersorū iudicio absq; crimine accusatus fuisset, episcopatu esse dignus inuētus est. Quo in tempore idem papa Agathō cùm synodum congregaret Romę centum uigintiquinq; episcoporum, aduersus eos qui unā in Domino saluatore uoluntatē atq; operationē dogmatizabāt, uocari iussit & Vuilfridū, atq; inter episcopos consedentem

dentē dicere fidē suā, simul & prouincię siue insulę de qua uenerat: cūq; catholicus fide cū suis esset inuētus, placuit hoc inter cætera eiusdē synodi gestis inseri, scriptūq; est hoc modo: Vuilfridus Deo amabilis episcopus Eboracēsis ciuitatis, apostolicā sedē de sua causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisq; rebus absolutus. & cū alijs 125. coepiscopis in synodo in iudicij sede cōstitutus, & pomni aquilonari parte Britāniæ & Hyberniæ insulis, quę ab Anglorū & Britonū, necnō Scotorū & Pictorū gentibus incolūtur, uerā & catholicā fidem confessus est, & conscriptione sua corroborauit. Post hęc reuersus in Britanniā, prouinciā Australiū Saxonū ab idololatriæ ritibus ad Christi fidem cōuertit: Vectę quoq; insulę uerbi ministros destinauit, & secūdo anno Aldfridi, qui post Ecgfridū regnauit, sedem suā & episcopatū ipso rege inuitāte recepit. Sed post quinq; annos denuò accusatus ab eodē ipso rege & plurimis episcopis, præsulatu pulsus est: ueniensq; Romā cū præsentibus accusatoribus, acciperet locum se defendēdi, cōsedentibus episcopis pluribus cū apostolico papa Ioāne, omniū iudicio probatū est, accusatores eius nōnulla in parte falsas contra eū esse machinatos calūnias. Scriptūq; est à præfato papa regib. Anglorū Edilredo & Aldfrido, ut eum in episcopatū suū (eo quòd iniuste fuerit condēnatus) facerēt recipi. Iuuit autē causam absolutiōis eius lectio synodi beatę memoriæ papæ Agathonis, quæ quondā ipso presente in urbe atq; in eodem cōcilio inter episcopos residente, ut prædiximus, acta est. Cū ergo causa exigente synodus eadē corā nobilibus & frequētia populi iubente apostolico papa diebus aliquot legeretur, uentū est ad locū ubi scriptū erat: Vuilfridus Deo amabilis, episcopus Eboracensis ciuitatis, apostolicā sedem de sua causa appellans, & ab hac potestate de certis incertisq; rebus absolutus, &c. quæ suprà posuimus. Quod ubi lectū est, stupor apprehendit audientes, & silēte lectore cœperūt alterutrū requirere, quis esset ille Vuilfridus episcopus. Tum Bonifacius consiliarius apostolici papæ, & alij perplures, qui eum tēporibus Agathonis papę ibi uiderūt, dicebāt ipsum esse episcopū, qui nu per Romā accusatus à suis, atq; ab apostolica sede iudicandus, aduenerat. Qui iādudū, inquiūt, æque accusatus huc aduenies, mox audita ac diudicata causa & cōtrouersia utriusq; partis, à beatæ memoriæ papa Agathone probatus est, cōtra fas à suo episcopatu repulsus: & tāto apud eū habitus est honore, ut ipsum in cōcilio quod cōgregarat episcoporū, quasi uirū incorruptæ fidei, & animi probi residere præciperet. Quibus auditis dicebāt omnes unà cū ipso pontifice, uirū tantæ autoritatis, qui per quadraginta prope annos episcopatu fungebatur, nequaq; dānari debere, sed ad integrū culpis accusationū absolutū, patriā cū honore reuerti. qui cùm in Britanniā remeās in Galliarū partes deuenisset, tactus est infirmitate repētina, & ea crescēte adeò pressus, ut neq; equo uehi posset, sed manibus ministrorū portaretur in grabato. Sic delatus in ciuitatē Meldū Galliæ, quatuor diebus ac noctibus quasi mortuus iacebat, halitu tantū pertenui, quia uiueret demonstrās. Cūq; ita sine cibo & potu, sine uoce & auditu quatriduo perseueraret, quinta demū illucescēte die, quasi de graui experrectus somno, exurgens resedit, apertisq; oculis, uidit circa se choros psallentiū simul & flentiū fratrū: ac modicū suspirās interrogauit ubi esset Acca presbyter. qui statim uocatus intrauit, & uidens eū melius habentē ac loqui iā ualentē, flexis genib. gratias egit Deo, cū omnibus qui aderant fratribus. Et cum parū consedissent, ac de supernis iudicijs trepidi aliquantū fabulari cœpissent, iussit pontifex cæteros ad horā egredi, & ad Accan presbyterū ita loqui exorsus est: Visio mihi modò tremēda apparuit, quā te audire ac silentio tegere uolo, do nec sciā, quid de me fieri uelit Deus. Astitit ēm mihi quidā candido præclarus habitu, dicēs se Michaēlem esse archangelū, & ob hoc, inquit, missus sum, ut te à morte reuocē. Donauit enim tibi Dominus uitā per orationes ac lachrymas discipulorū & fratrū tuorū, & per intercessiōnē suæ beatæ genitricis semperq; uirginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modò quidē ab infirmitate hac sanaberis: sed paratus esto, quia post quadrienniū reuertēs uisitabo te. in patriā uerò peruenies, maximā possessionū tuarū quę tibi ablatæ sunt, portionē recipies, atq; in pace tranquilla uitā terminabis. Conualuit igitur episcopus cunctis gaudentibus, & Deo gratias agentibus, cœptoq; itinere in Britanniā uenit. Lectis autē epistolis, quas ab Apostolico Papa aduexerat, Bertuualdus archiepiscopus, & Edilredus quondā rex, tunc aūt abbas, libentissimè fauerūt: qui uidelicet Edilredus accitū ad se Conredū, quē pro se regē fecerat, amicū episcopo fieri petijt. & impetrauit: sed Aldfridus Nordan Humbrorū rex eum suscipere contempsit, nec longo tēpore superfuit. Vnde factū est, ut regnante Osredo filio eius, mox synodo facta iuxta fluuiū Nidd, post aliquantū utriusq; partis conflictū, tandē cunctis fauentibus in præsu latū sit suæ receptus ecclesiæ. Sicq; quatuor annis, id est, usq; ad diē obitus sui uitā duxit in pace. Defunctus est aūt quarto idus Octob. in monasterio suo, quod habebat in prouincia Vndalū, sub regimine Cudbaldi abbatis, & ministerio fratrū perlatus in primū suū monasteriū, qd dicitur Inrhypū, positusq; est in ecclesia beati apostoli Petri iuxta altare ad Austrū, ut & suprà docuimus, & hoc de illo epitaphiū est scriptū:

Vuilfridus hic magnus requiescit corpore pīsul,
Hanc Domino, qui aulā ductus pietatis amore
Fecit, & eximio sacrauit nomine Petri:
Cui claues cœli Christus dedit arbiter orbis,
Atq; auro ac Tyrio deuotus uestiit ostro.
Quin etiam sublime crucis radiante metallo,
Hic posuit trophæum, necnon & quatuor auro
Scribi Euangelij præcepit in ordine libros:
Ac thecā è rutilo his condignā condidit auro.
Paschalis qui etiam solennia tempora cursus,

Catho-

Catholici ad iustum correxit dogma canonis,
Quem statuere patres, dubioq; errore remoto
Certa suæ genti ostendit moderamina ritus:
Inq; locis istis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cauit quæ regula patrum
Sedulus instituit, multisq; domiq; foriscq;
Iactatus nimium per tempora longa periclis:
Quindecies ternos postquā egit episcopus annos,
Trāsijt, & gaudēs cœlestia regna petiuit, nos,)
Dona Iesu ut grex pastoris calle sequatur.

Vt religioso abbati Adriano Albinus, Vuilfrido in episcopatum Acca successerit. Caput XXI.

ANno post obitum præfati patris proximo, id est, quinto Osredi regis, reuerēdissimus pater Adrianus abbas, cooperator in uerbo Dei Theodori beatæ memoriæ episcopi, defunctus est, & in monasterio suo in ecclesia beatæ Dei genetricis sepultus: qui est annus quadragesimusprimus, ex quo à Vitaliano papa directus est cum Theodoro: ex quo autem in Britanniam uenit, tricesimusnonus. Cuius doctrinæ, simul & Theodori, inter alia testimonium perhibet, quòd Albinus discipulus eius, qui monasterio ipsius in regimine successit, in tantum studijs scripturarum institutus est, ut Græcam quidem linguam non parua ex parte, Latinam uerò non minus quàm Anglorum, quæ sibi naturalis est, nouerit. Suscepit uerò pro Vuilfrido episcopatū Hagustaldensis ecclesiæ Acca presbyter eius, uir & ipse strenuissimus, & coram Deo & hominibus magnificus: qui & ipsius ecclesiæ suæ, quæ in beati Andreæ apostoli honorem consecrata est, ædificium multifario decore, ac mirificis ampliauit operibus. Dedit nanque operam (quod & hodie facit) ut acquisitis undecunque reliquijs beatorum Apostolorum & martyrum Christi, in ueneratione illorū poneret altaria, distinctis porticibus in hoc ipsum intra muros eiusdem ecclesię. Sed & historias passionum eorum unà cum cæteris ecclesiasticis uoluminibus summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit. Nec non & uasa sancta & lumināria, aliaq; huiusmodi quæ ad ornatum domus Dei pertinent, studiosissimè parauit. Cantorē quoq; egregium nomine Maban, qui à successoribus discipulorum beati papæ Gregorij in Cātia fuerat cantandi sonos edoctus, ad se suosq; instituendos accersijt, ac per annos duodecim tenuit, quatenus & ea quæ illi non nouerāt, carmina ecclesiastica doceret: & ea quę quondam cognita longo usu uel negligentia inueterare cœperant, huius doctrina in priscum renouarē tur statum. Nam & ipse episcopus Acca cantator erat peritissimus, quomodo etiam in literis sanctis doctissimus, & in catholicę fidei confessione castissimus, in ecclesiasticæ quoque institutionis regulis solertissimus extiterat, & usq; dum sua præmia piæ deuotionis acciperet, existere non destitit: utpote qui à pueritia in clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosa Eboracensis epi

Bedæ tom. I.

scopi nutritus atq; eruditus est. Deindè ad Vuilfridum episcopum spe melioris propositi aduenies, omnem in eius obsequio usq; ad obitum illius expleuit ętatem: cum quo etiam Romam ueniens, multa illic quę in patria nequiuerat ec clesiæ sanctæ institutionis, utilia didicit.

Vt Ceolfridus abbas regi Pictorum architectos ecclesiæ, simul & epistolam de catholico pascha, & tonsura misserit. Caput XXII.

EO tempore Naitanus rex Pictorum (qui Septentrionales Britanniæ plagas inhabitāt) admonitus ecclesiasticarum frequenti meditatione scripturarum, abrenunciauit errori, quo eatenus in obseruatione paschæ cum sua gente tenebatur: & se suosq; omnes ad catholicam obseruantiam, Dominicæ resurrectionis tempus celebrandū perduxit. Quod ut facilius & maiori autoritate perficeret, quęsiuit auxiliū de gente Anglorum, quos iamdudum ad exemplum sanctæ Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ suā religionem instituisse cognouit. Siquidem misit legatarios ad uirum uenerabilem Ceolfridum, abbatem monasterij beatorum apostolorū Petri & Pauli, quod est ad ostium Vuyri amnis, & iuxta amnē Tinā, in loco qui uocatur Ingriuū, cui ipse post Benedictū (de quo suprà diximus) gloriosissimè præfuit, postulans ut exhortatorias sibi literas mitteret, quibus potentius confutare posset eos, qui pascha non suo tēpore obseruare præsumerent: simul & de tōsuræ modo uel ratione qua clericos insigniri deceret: excepto quòd etiam ipse in his non parua ex parte esset imbutus. Et architectos sibi mitti petijt, qui iuxta morem Romanorum ecclesiam de lapide ingenti ipsius facerent, promittens hanc in honorem beati apostolorum principis dedicandam: se quoq; ipsum cum suis omnibus morē sanctæ Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ semper imitaturum, in quantum duntaxat tam longè à Romanorum loquela & natione segregati hunc edisceré possent. Cuius religiosis uotis ac precibus fauens reuerēdissimus abbas Ceolfridus, misit architectos quos petebat, & literas scriptas in hunc modum: Domino excellentissimo & gloriosissimo regi Naitano, Ceolfridus abbas in Domino salutem. Catholicam sancti paschæ obseruantiā, quam à nobis rex Deo deuote religioso studio quæsisti, promptissimè ac libentissimè tuo desiderio, iuxta quod ab Apostolica sede didicimus, patefacere satagimus. Scimus nanq; cœlitus sanctæ Ecclesiæ donatū, quotiens ipsi rerū Domini discendæ, docendæ, custodiendæ ueritati operam impendūt. Nam & uere omnino dixit quidam secularium scriptorum, quòd felicissimo mundi statu ageretur, si uel reges philosopharentur, uel regnarent philosophi. Quòd si de philosophia huius mundi uere intelligere de statu huius mūdi, meritò diligere potuit homo hunc mundum: quanto magis ciuibus patriæ cœlestis in hoc mundo peregrinantibus optandum est, & totis animi uiri-

bus supplicãdum, ut quo plus in mundo quiq; ualent, eo amplius eius, qui super omnia est, iudicis mandatis auscultare contendant, atq; ad hæc obseruanda secum eos quoq; qui sibi commissi sunt, & exemplis simul & autoritate instituant. Tres sunt ergo regulæ sacris inditæ literis, quibus paschæ celebrandi tẽpus nobis prefinitum nulla prorsus humana licet autoritate mutari: è quibus duæ in lege Moysi diuinitus statutę, tertia in Euangelio per effectum Dominicæ passionis & resurrectionis adiũcta est. Præcepit enim lex, ut pascha primo mense anni, & tertia eiusdem mẽsis septimana, id est, à quinta decima die usq; ad uicesimam primam fieri deberet. Additumq; est per institutionem Apostolicam ex Euangelio, ut in ipsa tertia septimana diem Dominicam expectare, atq; in ea temporis paschalis initium tenere debeamus. Quam uidelicet regulam triformem, si quis rite custodierit, nunquam in adnotatione festi paschalis errabit. Verum si de his singulis enucleatius ac latius audire desideras, scriptum est in Exodo, ubi liberandus de Aegypto populus Israel primum pascha facere iubetur: quia dixerit Dominus ad Moysen & Aaron: Mensis iste uobis principium mensium primus erit in mensibus anni. Loquimini ad uniuersum cœtum filiorũ Israel, & dicite eis, Decima die mẽsis huius tollat unusquisque agnum per familias & domos suas. Et paulo post, Et seruabitis eũ usq; ad quartamdecimam diem mensis huius: Immolabitq; eum uniuersa multitudo filiorũ Israel ad uesperam. Quibus uerbis manifestissime constat, q; ita in obseruatione paschali mẽtio sit diei quartædecimæ, ut non tamen in ipsa die quartadecima pascha fieri præcipiatur, sed aduẽiente tã dem uespera diei quartædecimæ, id est, quintadecima luna, quæ initium tertiæ septimanæ faciat, in cœli faciem prodeũte, agnus immolari iubeatur. Et quòd ipsa sit nox quintædecimæ lunæ, in qua percussis Aegyptijs, Israel est à lõga seruitute redemptus, Septẽ, inquit diebus azyma comedetis. Quibus iterũ uerbis tota tertia septimana eiusdem primi mensis decernitur solennis esse debere. Sed ne putaremus eadem septem dies à quartadecima usq; ad uicesimã esse computandas, continuò subiecit, In die primo non erit fermentum in domibus uestris. Quicunq; comederit fermentũ in domibus uestris, peribit anima illa de Israel. A die primo usq; ad diem septimum, & cætera, usq; dum ait: In eadem enim ipsa die educam exercitum uestrum de terra Aegypti. Primum ergo diem azymorum appellat eum, in quo exercitum eorũ esset educturus de Aegypto. Constat autẽ, quia non quartadecima die, in cuius uespera agnus est immolatus, & quę proprie pascha siue Phase dicitur: sed quintadecima sunt educti ex Aegypto, sicut in libro Numerorum apertissime scribitur: Profecti igitur de Rameſſe quintadecima die mensis primi, altera die fecerunt Phase filij Israel in manu excelsa. Septẽ ergo dies azymorum, in quarum prima eductus est populus Domini ex Aegypto, ab initio (ut diximus) tertiæ septimanæ, hoc est, à quintadecima die mẽsis primi usq; ad uicesimã primam eiusdẽ mensis diem completam computari oportet. Porro dies quartus decimus extra hunc numerum seperatum, sub paschæ titulo prænotatur, sicut Exodi sequentia patẽter edocent: Vbi cùm dictum esset, In eadem enim ipsa die educã exercitum uestrum de terra Aegypti, protinus additum est: Et custodietis diem istum in generationes uestras ritu perpetuo. Primo mense quarta decima die mẽsis comedetis azyma usq; ad diẽ uicesimam primam eiusdem mensis ad uesperam. Septem diebus fermẽtatum non inuenietur in domibus uestris. Quis enim non uideat, à quartadecima usq; ad uicesimam primam, nõ septem solummodo, sed octo potius esse dies, si & ipsa quartadecima annumeretur? Sin autem (ut diligentius explorata scripturæ ueritas docet) à uespera diei quartædecimæ usq; ad uesperam uicesimæ primæ computauerimus, uidebimus profectò, quòd ita dies quartamdecimam uesperam suam festi paschalis initiũ porrigat, ut non amplius tota sacra solennitas, quam septem tantũmodo noctes, cum totidem diebus comprehẽdat. Vnde uera esse probatur nostra diffinitio, qua tẽpus paschale primo mense anni, & tertia eius hebdomada celebrandum esse diximus. Veraciter enim tertia agitur hebdomada, quòd à uespera quartædecimæ diei incipit, & in uespera uicesimæ primæ completur. Postquam uerò pascha nostrum immolatus est Christus, diemq; nobis Dominicam, quæ apud antiquos una uel prima Sabbati siue Sabbatorũ uocatur, gaudio suæ resurrectionis fecit esse solennem, ita hanc nunc Apostolica traditio festis paschalibus inseruit, ut nihil omnino tempore paschæ legalis præoccupandum, nihil minuendum esse decerneret: quin potius statuit, ut expectaretur iuxta præceptũ legis idem primus anni mensis, expectaretur quartadecima dies illius, expectaretur uespera eiusdẽ. Et cùm hæc dies in sabbatum fortè incideret, tolleret unusquisq; agnum per familias & domos suas, & immolarent eum ad uesperam: id est, præparent omnes ecclesiæ per orbem, quæ unã catholicam faciunt, panem & uinum in mysterium carnis & sanguinis agni immaculati, qui abstulit peccata mundi, & præcedente cõgrua lectionum, orationum & cęremoniarum paschalium solennitate, offerrent hæc Domino in spem futuræ suæ redemptionis. Ipsa est enim eadẽ nox, in qua de Aegypto per sanguinem agni Israelitica plebs erepta est: ipsa est, in qua per resurrectionẽ Christi liberatus est à morte æterna omnis Dei populus. Mane autem illucescente die Dominica primã paschalis festi diem celebrãt. Ipsa est enim dies, in qua resurrectionis suæ gloriam Dominus multifario piæ reuelationis gaudio discipulis patefecit. Ipsa prima dies azymorum, de qua multũ distincte in Leuitico scriptum est, Mense primo quartadacima die mensis huius, ad uesperã phasę Domini est, & quintadecima

tadecima die mensis huius solennitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis, dies primus erit celeberrimus sanctusq;. Si ergo fieri posset, ut semper in diem quintum decimum primi mẽsis, id est, in lunam quintam decimam Dominica dies incurreret, uno semper eodemq; tempore cum antiquo Dei populo, quanquam sacramẽtorum genere discreto, sicut una eademq; fide pascha celebrare possemus. Quia uerò dies septimanę nõ æquali cũ luna tramite procurrit, decreuit Apostolica traditio, quæ per beatum Petrum Romæ prædicata, per Marcum euangelistam & interpretem ipsius Alexandriæ confirmata est, ut adueniente primo mense, adueniente in eo uespera diei quartædecimæ, expectetur etiam dies Dominica à quintadecima usq; ad uicesimã primam diẽ eiusdem mensis. In quacunq; enim harũ inuenta fuerit, meritò in ea pascha celebratur: quia nimirum hæc ad numerum pertinet illarum septem dierũ, quibus azyma celebrari iubetur. Itaq; fit, ut nunquam pascha nostrũ à septima na mensis primi tertia in utramuis partem declinet: sed uel totam eam, id est, omnes septem legalium azymorum dies, uel certè aliquos de illis teneat. Nam etsi saltẽ unum ex eis, hoc est, ipsum septimum apprehenderit, quem tam excellenter scriptura commendat: Dies autem, in quiens, septimus erit celebrior & sanctior, nullumq; seruile opus fiet in eo: nullus arguere nos poterit, quòd nõ rectè Dominicum paschæ diẽ, quem de euangelio suscepimus, in ipsa quam lex statuit, tertia primi mensis hebdomada celebremus. Cuius obseruantiæ catholica ratione patefacta patet è contrario error irrationabilis eorum, qui præfixos in lege terminos nulla cogente necessitate uel anticipare uel transcẽdere præsumunt. Namq; sine ratione necessitatis alicuius anticipant illi tempus in lege præscriptum, qui Dominicum paschæ diem à quartadecima mensis primi usq; ad uicesimam putant lunam esse seruandum. Cùm enim à uespera diei tertiædecimæ uigilias sanctæ noctis celebrare incipiunt, claret quòd illum in exordio sui paschę diem statuunt, cuius nullam omnino mentionem in decreto legis inueniunt. Et cùm uicesima prima die mensis pascha Dominicum celebrare refugiunt, patet profectò quòd illam per omnia diem à sua solennitate secernũt, quã lex maiore præ cæteris festiuitate memorabilem sæpenumerò commendat. Sicq; diem paschæ ordine peruerso, & aliquando in secunda hebdomada totam compleant, & nunquam in hebdomadæ tertiæ die septimo ponant. Rursumq; qui à sextadecima die mensis sæpè dicti usque ad uicesimam secundam pascha celebrandum magis autumant, non minore utique errore (tametsi altero latere) à recto ueritatis tramite diuertunt, & ueluti naufragia Scyllæ fugientes, in Charybdis uoraginem submergendi decidunt. Nã cùm à luna decimasexta primi mensis oriente, id est, à uespera diei quintædecimæ pascha incipiendum doceant, nimirũ constat, quòd quartamdecimam diem mensis eiusdem, quam lex primitus & præcipuè commendat, à sua prorsus solennitate secludunt: ita ut quintę decimæ, in qua populus Dei ab Aegyptiaca seruitute redẽptus est, & in qua Dominus suo mũdum sanguine à peccatorum tenebris liberauit, in qua etiam sepultus spem nobis post mortem beatę quietis tribuit, uix uesperã tangant. Idemq; pœnam erroris sui in semetipsos recipientes, cùm in uicesima secunda die mensis paschæ diem statuunt Dominicum, legitimos utique terminos paschę aperta trãsgressione uiolant: utpote qui ab illius diei uespera pascha incipiunt, in qua hoc lex consummari & perfici debere decreuit. Illam in pascha diem assignẽt primam, cuius in lege mentio nulla usquam reperitur, id est, quartæ primam septimanæ. Qui utrique non solum in diffinitione & computo lunaris ætatis, sed & in mensis primi nonnunquam inuentione falluntur. Quę disputatio maior est, quàm epistola hac uel ualeat comprehendi, uel debeat. Tãtum hoc dicam, quòd per æquinoctiũ uernale semper inerrabiliter posset inueniri, qui mensis iuxta computum lunæ primus anni, qui esse debeat ultimus. Aequinoctium autem iuxta sententiam omnium orientalium, & maximè Aegyptiorum, qui præ cæteris doctoribus calculandi palmam tenent, duodecimo Kalendarum Aprilium die prouenire consueuit, ut etiam ipsi horologica inspectione probauimus. Quæcunq; ergo luna ante æquinoctium plena est, quartadecima uidelicet uel quintadecima existens, hæc ad præcedẽtis anni nouissimum pertinet mensem, ideoq; paschæ celebrando habilis non est. Quæ uerò post æquinoctium, uel in ipso equinoctio suum plenilunium habet, in hac absque ulla dubietate, quia primi mensis est, & antiquos pascha celebrare solitos, & nos ubi Dominica dies aduenerit, celebrare debere, noscẽdum est. Quod ita fieri oportere, illa nimirum ratio cogit: quia in Genesi scriptũ est, quòd Deus fecit duo magna luminaria. Luminare maius, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti. Vel sicut alia dicit editio, Luminare maius in inchoationem diei, & luminare minus in inchoationem noctis. Sicut ergo prius sol à medio procedens orientis æquinoctium uernale suo præsixit exortu, deinde luna sole ad uesperam occidente, & ipsa plena à medio secuta est orientis: ita omnibus annis idem primus lunæ mensis eodem necesse est ordine seruari, ut nõ ante æquinoctiũ, sed uel ipso æquinoctij die (sicut in principio factum est) uel eo transcenso pleniluniũ habere debeat. At si uno saltem die pleniluniũ tempus æquinoctij præcesserit, nõ hanc primo mense anni incipientis, sed ultimo potius præteriti, lunam esse asscribendã, & ideo festis paschalibus inhabilem, memorata ratio probat. Quòd si mysticam quoque uos in his rationem audire delectat, primo mense anni, qui etiam mensis nouorum dictus est, pascha facere iubemur: quia renouato ad amorem cœlestium spi-

ritu mentis nostræ, sacramenta Dominicæ resurrectionis, & ereptionis nostræ celebrare debemus. Tertia eiusdem mensis septimana facere præcipimur, quia ante legem & sub lege promissus tertio tempore seculi cum gratia uenit ipse, qui pascha nostrum immolaretur Christus: quia tertia post immolationem suæ passionis die resurgens à mortuis, hanc Dominicam uocari, & in ea nos annuatim paschalia eiusdē resurrectionis uoluit festa celebrare. Quia nos quoque ita solùm ueraciter eius solennia celebramus, si per fidem, spem & charitatē pascha, id est, transitum de hoc mundo ad patrem cum illo facere curamus. Post equinoctium ueris plenilunium mensis præcipimur obseruare paschalis, ut uidelicet primò sol longiorem nocte faciat diem, deinde luna plenum suæ lucis orbem mundo præsentet: quia primò quidem sol iustitiæ, in cuius pennis est sanitas, id est, Dominus Iesus per resurrectionis suæ triumphū cunctas mortis tenebras superauit, ac sic ascendens in cœlos, misso desuper spiritu, ecclesiam suam, quæ sæpe lunæ uocabulo designatur, internæ gratiæ luce repleuit: quem uidelicet ordinem nostræ salutis propheta contēplatus aiebat: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. Qui ergo plenitudinem lunæ paschalis ante æquinoctium prouenire posse contenderit, talis in mysteriorum celebratione maximorum à sanctarum quidem scripturarum doctrina discordat: concordat autem eis, qui sine præueniente gratia Christi, se saluari posse confidūt: qui etsi uera lux tenebras mundi moriendo ac resurgendo nunquam uicisset, perfectam se habere posse iustitiam dogmatizare præsumunt. Itaq; per equinoctialem solis exortum post plenilunium primi mensis hunc ex ordine subsequens, id est, post completam diem eiusdem mensis quartamdecimam, quæ cuncta ex lege obseruanda accepimus, expectamus adhuc, monente Euangelio, in ipsa hebdomada tertia tempus diei Dominicæ, & sic demum uotiua paschæ nostri festa celebramus: ut indicemus nos non cum antiquis excussum Aegyptię seruitutis iugum uenerari, sed redemptionem totius mundi, quę in antiqui Dei populi liberatione prefigurata, in Christi autem resurrectione completa est, deuota fide ac dilectione colere, ut de resurrectionis etiam nostræ, quam eadem die Dominica futuram credimus, spe nos certissima gaudere signemus. Hic autem, quem uobis sequendum monstramus, computus paschę decennouenali circulo cōtinetur, qui dudum quidem, hoc est, ipsis Apostolorum temporibus iam seruari in Ecclesia cœpit, maximè Romæ & Aegypti, ut suprà iam diximus: sed per industriam Eusebij, qui à beato martyre Pamphilo cognomen habet, distinctius in ordinem compositus est, ut quòd eatenus per Alexandriæ pontificem singulis annis per omnes ecclesias mandari consueuerat, iam deinde cōgesta in ordinem serie lunæ quartædecimæ, facillimè posset ab omnibus sciri. Cuius computum paschalis Theophilus Alexandriæ præsul, in centum annorū tempus Theodosio imperatori cōposuit. Item successor eius Cyrillus seriem nonaginta & quinque annorum, in quinq; decennouenalibus circulis comprehendit: post quem Dionysius exiguus totidē alios ex ordine pari schemate subnexuit, qui ad nostra usq; tēpora pertingebant. Quibus termino appropinquantibus tanta hodie calculatorum exuberat copia, ut etiam in nostris per Britanniam ecclesijs plures sint, qui mandatis memoriæ ueteribus illis Aegyptiorum argumentis facilimè possint in quotlibet spacia temporum paschales protendere circulos, etiamsi ad quingentos usq; & triginta duos uoluerint annos: quibus expletis, omnia quæ ad solis & lunæ, mensis & septimanę consequētiam spectant, eodem quo prius ordine, recurrunt. Ideo autem circulos eosdem temporū instantium uobis mittere supersedimus, quia de ratione tantum temporis paschalis instrui quęrentes, ipsos uobis circulos paschæ catholicos abundare probastis. Verùm his de pascha succincte, ut petistis, strictimq; commemoratis, tonsuram quoque (de qua pariter uobis literas fieri uoluistis) hortor, ut ecclesiasticam & Christianæ fidei congruam habere curetis. Et quidē scimus, quia neq; Apostoli omnes uno eodēq; sunt modo attonsi, neq; nunc ecclesia catholica sicut una fide, spe & charitate in Deum consentit: ita etiam una atq; indissimili totum per orbem tonsuræ sibi forma congruit. Denique ut superiora, id est, patriarcharum tempora respiciamus, Iob exemplar patientiæ ingruente tribulationum articulo caput totondit: probauit utique, quia tempore felicitatis capillos nutrire consueuerat. At Ioseph & ipse castitatis, humilitatis, pietatis, cæterarumq; uirtutum executor ac doctor eximius, cum esset seruitio absoluendus, attonsus esse legitur: patet profectò, quia tempore seruitutis intonsis in carcere crinibus manere solebat. Ecce uterque uir Dei diuersum ab altero uultus habitum foris prēmonstrabat, quorum tamen intus conscientia in parili uirtutum sibi gratia concordabat. Verùm si profiteri nobis liberum est, quia tonsuræ discrimen non noceat, quibus pura in Deum fides & charitas in proximū syncera est, maximè cùm nunquam patribus catholicis, sicut de paschæ uel fidei diuersitate conflictus, ita etiam de tonsuræ differentia legatur aliqua fuisse controuersia. Inter omnes tamen quas uel in ecclesia, uel in uniuerso hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequēdam nobis amplecten-damq; iure dixerim ea, quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prealebūt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Nullam uerò magis abominandam detestandamq; meritò cunctis fidelibus crediderim ea, quam habebat ille, cui gratiam sanctiſpiritus comparare uolente dicit idem Petrus, Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum

Dei

Dei existimasti pecunia possideri. Nō enim est tibi pars neq; sors in sermone hoc. Neque uerò ob id tantum in coronam attondimur, quia Petrus ita attonsus est: sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus est, idcirco & nos, qui per eandem passionē saluari desideramus, ipsius passionis signū cum illo in uertice, summa uidelicet corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis ecclesia, quę per mortem sui uiuificatoris ecclesia facta est, signū sanctæ crucis eius in fronte portare consueuit, ut crebrò uexilli huius munimine à malignorum spirituum defendatur incursibus, crebra huius admonitione doceatur, se quoq; carnem suam cum uitijs & concupiscentijs crucifigere debere: ita etiam oportet eos, qui uel monachi uotū, uel gradum clericatus habentes, arctioribus se necesse habent, pro Domino continentiæ frænis astringere. Formam quoq; coronæ, quam ipse in passione sua spineam portauit in capite, ut spinas ac tribulos peccatorum nostrorū portaret, id est, exportaret & auferret à nobis, suo quemque in capite per tonsuram præferre: ut se etiam irrisiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo sufferre ipso etiam frontispicio doceant: ut coronam uitæ æternę, quam repromisit Deus diligentibus se, se semper expectare, proq; huius perceptione & aduersa se mundi & prospera contemnere designent. Cæterùm tonsuram eam, quam Magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo fidelium non statim cum ipsa magia primò detestetur, & meritò exufflet? Quæ aspectu in frontis quidem superficie coronæ uidetur speciem præferre, sed ubi ad ceruicem cōsiderando perueneris, decurtatam eam quam te uidere putabas, inuenies coronā. Vt meritò talem simoniacis, & non Christianis habitum conuenire cognoscas, qui in præsenti quidem uita à deceptis hominibus putabantur digni perpetuæ gloria coronę: sed in ea quæ hanc sequitur uitam, non solùm omni spe coronæ priuati, sed æterna insuper sunt pœna damnati. Neq; uerò me hæc ita prosecutum æstimes, quasi eos qui hanc tonsuram habent, cōdemnandos iudicem, si fide & operibus unitati catholicæ fauerint: imò confidenter profiteor, plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos extitisse: ex quibus est Adamnanis abbas, & sacerdos Columbiensium egregius, qui cùm legatus suę gentis ad Aldfridum regem missus, nostrū quoque monasterium uidere uoluisset, miramq; in moribus ac uerbis prudētiam, humilitatem, religionem ostenderet, dixi illi inter alia colloquēs: Obsecro sancte frater, qui ad coronam te uitæ, quæ terminū nescit, tendere credis, quid contrario tuæ fidei habitu terminatā in capite coronæ imaginem portas? Etsi consortium beati Petri quæris, cur eius quem ille anathematizauit, tonsuræ imaginem imitaris: & nō potius eius, cum quo in æternum beatus uiuere cupis, etiam nunc habitum te, quantum potes, dilige, re monstras? Respondit ille, Scias pro certo frater mi dilecte, quia etsi Simonis tonsurā ex consuetudine patriæ habeam, simoniacam tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo: beatissimi autem Apostolorum principis, quātum mea paruitas sufficit, uestigia sequi desidero. At ego, Credo (inquam) uere, quòd ita sit, sed tamē indicio sit, quòd ea quæ Apostoli sunt Petri, in abdito cordis amplectimini, si quæ eius esse notis, etiam in facie tenetis. Namq; prudentiam tuam facilimè dijudicare reor, quòd aptius multo sit eius, quem toto corde abominaris, cuiusq; horrendam faciem uidere refugis, habitum uultus à tuo uultu Deo iam dicato separare: & econtrà eius, quem apud Deum patrem habere patronum quæris, sicut facta uel monita cupis sequi, sic etiam morem habitus re imitari condeceat. Hæc tunc Adamnano dixi, qui quidem quantum cōspectis ecclesiarum nostrarum statutis profecisset, probauit, cùm reuersus ad Scotiam multas postea gentis eiusdem turbas ad catholicam temporis paschalis obseruantiam sua prædicatione correxit: tametsi eos qui in Hij insula morabātur monachos, quibusq; specialiter rectoris iure præerat, nec dum ad uiam statuti melioris reducere ualebat. Tonsuram quoque si tantum sibi autoritatis subesset, emendare meminisset. Sed & nunc tuam prudentiam rex admoneo, ut ea quæ unitati catholicæ & Apostolicæ ecclesiæ conciunt, unà cum gente, cui te Rex regum, & Dominus dominorum præfecit, in omnibus seruare contendas. Sic enim fit, ut post acceptam temporalis regni potentiam, ipse beatissimus Apostolorum princeps cœlestis quoque regni tibi tuisq; cum cæteris electis libens pandat introitum. Gratia te regis æterni longiori tempore regnantem ad nostram omnium pacem custodiat incolumē, dilectissime in Christo fili. Hæc epistola cùm præsente rege Naitano, multisq; uiris doctioribus esset lecta, ac diligenter ab his qui intelligere poterant, in linguam eius propriam interpretata, multum de eius exhortatione gaudium esse perhibetur: ita ut surgens de medio optimatum suorum concessu genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quòd tale munusculū de terra Anglorum mereretur accipere. Et quidem & antea noui, inquit, quia hæc erat uera paschæ celebratio, sed in tantum modò rationem huius temporis obseruandam cognosco, ut parum mihi omnino uidear de his antea intellexisse. Vnde palā profiteor, uobisq; qui assidetis præsentibus protestor, quia hoc obseruare tēpus paschæ cum uniuersa mea gente perpetuò uolo, & hanc accipere debere tōsuram, quam plenam esse rationis audiuimus, omnes qui in meo regno sunt clericos, decerno. Nec mora, quę dixerat, regia autoritate perfecit. Statim nanq; iussu publico mittebātur ad transferēdum, discēdum, obseruandum per uniuersas Pictorū prouincias circuli paschæ decēnouenales, obliteratis per omnia erroneis octoginta et quatuor annorū circulis. Attondebātur omnes in coronā ministri altaris ac monachi: & quasi nouo se discipulatui beatissimi apostolorum

principis Petri subditam, eiusq; tutandam patrocinio gens correcta gaudebat.

Vt Hijenses monachi cum subiectis sibi monasterijs canonicum, prædicante Ecgberto, celebrare Paschа cœperint.
Caput XXIII.

NEc multo post illi quoq; qui insulam Hij incolebant monachi, Scoticæ nationis, cum his quæ sibi erant subdita monasterijs, ad ritum Paschæ, ac tonsuræ canonicum, Domino procurãte, perducti sunt. Siquidem anno ab incarnatione Domini, septingentesimo sexto, decimo quo Osredo occiso Coenredus gubernacula regni Nordan Humbrorum suscepit, cum uenisset ad eos de Hybernia Deo amabilis, & cũ omni honorificentia nominandus pater ac sacerdos Ecgbertus (cuius superius memoriam sæpius fecimus) honorifice ab eis, & multo cũ gaudio susceptus est. Qui quoniam & doctor suauissimus, & eorum quæ agenda docebat, erat executor deuotissimus, libenter auditus ab uniuersis, immutauit pijs ac sedulis exhortationibus inueteratam illam traditionem parentũ eorum, de quibus apostolicum illum licet proferre sermonem, quòd æmulationem Dei habebant, sed non secundum scientiam: catholicosq; illos atque apostolico more celebrationem (ut diximus) præcipue solennitatis sub figura coronæ perpetuæ agere perdocuit. Quod mira diuinæ constat factum dispensatione pietatis, ut quoniam gens illa, quæ nouerat scientiam diuinæ cognitionis, libenter ac sine inuidia populis Anglorum cõmunicare curauit: ipsa quoque postmodum per gentem Anglorum in eis, quam minus habuerat, ad perfectam uiuendi normam perueniret. Sicut econtrà Britones, qui nolebant Anglis eam quam habebant, fidei Christianæ notitiam pandere, credẽtibus iam populis Anglorum, & in regula fidei catholicæ per omnia instructis, ipsi adhuc inueterati & claudicantes à semitis suis, & capita fieri sine corona prætendunt, & solennia Christi sine Ecclesiæ Christi societate uenerantur. Susceperunt autem Hijenses monachi, docente Ecgberto, ritus uiuendi catholicos, sub abbate Duumchado, post annos circiter octoginta, ex quo ad prædicationem gentis Anglorum Aidanũ miserant antistitem. Mansit aũt uir Domini Ecgbertus annos tredecim in præfata insula, quam ipse uelut noua quadam relucente gratia ecclesiasticæ societatis & pacis Christo consecrauerat: annoq; incarnationis Dominicæ septingentesimo uicesimo octauo, quo Pascha Dominicum octauo kalendarum Maiarum die celebratur, cùm missarum solennia in memoriã eiusdem Dominicæ resurrectionis celebrasset, eodem die & ipse migrauit ad Dominum, ac gaudium summæ festiuitatis quod cum fratribus, quos ad unitatis gratiam conuerterat, inchoauit, cum Domino & Apostolis cæterisq; cœli ciuibus cõpleuit, imò idipsum celebrare sine fine nõ desinit. Mira aũt diuinę dispensatio prouisionis erat, quòd uenerabilis uir non solũ in Pascha transiuit de hoc mundo ad patrẽ: uerũ etiã cùm eo die Pascha celebraretur, quo nunquam prius in eis locis celebrari solebat. Gaudebant ergò fratres de cognitione certa, & catholica temporis Paschalis: lætabantur de patrocinio pergentis ad Dominũ patris, per quẽ fuerant correcti. Gratulabatur ille quòd eatenus in carne seruatus esset, donec illum in Paschа diẽ suos auditores, quẽ semper antea uitabant, suscipere ac secũ agere uideret. Sicq; certus de illorũ correctione reuerẽdissimus pater exultauit, ut uideret diẽ Domini: uidit, & gauisus est.

Quis sit in præsenti status gentis Anglorum uel Britaniæ totius, cum recapitulatione chronica totius operis. *Caput* XXIIII.

ANno Dominicæ incarnationis septingentesimo uicesimo quinto (qui erat annus septimus Osrici regis Nordan Humbrorũ, qui Coenredo successerat) Victredus filius Ecgberti, rex Cantuariorũ defunctus est, nono die kalendarũ Maiarum: & regni quod per triginta quatuor & semis annos tenebat, filios tres, Edilbertum, Eadbertũ & Aldricũ reliquit hæredes: anno post quẽ proximo Tobias Rhofensis ecclesiæ præsul defunctus est, uir (ut suprà meminimus) doctissimus. Erat enim discipulus beatæ memorię magistrorũ Theodori archiepiscopi, & abbatis Adriani, unde (ut dictũ est) cùm eruditione literarũ uel ecclesiasticarũ uel generalium: ita Græcam quoq; cum Latina didicit linguam, ut tam notas & familiares sibi eas, quàm natiuitatis suæ loquelam haberet. Sepultus uerò est in porticu sancti Pauli apostoli, quam intro ecclesiam sancti Andreę sibijpsi in locum sepulchri fecerat. Post quem episcopatus officiũ Alduulff Bertuualdo archiepiscopo consecrante suscepit, Anno Dominicæ incarnationis septingentesimo uicesimo nono, apparuerunt cometæ duo circa solem, multum intuentibus terrorem incutientes. Vnus quippe solem præcedebat mane orientẽ, alter uespere sequebatur occidentem, quasi orienti simul & occidenti diræ cladis præsagi: uel certè unus diei, alter noctis præcurrebat exortum, ut utroq; tempore mala mortalibus imminere signarent. Portabant autem facem ignis contra aquilonẽ, quasi ad accẽndendum accliuem: apparebantq; mense Ianuario, & duabus fermè septimanis permanebant. Quo tempore grauissima Sarracenorum lues Gallias misera cæde uastabat, & ipsi non multo pòst in eadem prouincia dignas suæ perfidię pœnas luebant. Quo anno sanctus uir Domini Ecgbertus, ut suprà commemorauimus, ipso die Paschæ migrauit ad Dominum: & mox peracto Pascha hoc est, septimo iduum Maiarum die, Osric rex Nordan Humbrorum uita decessit, cùm ipse regni, quod undecim annis gubernabat, successorem fore Ceoluulfum decreuisset, fratrem illius qui ante se regnauerat Coenredi regis; cuius regni & principia

cipia & processus tot ac tantis redundauere rerum aduersantium motibus, ut quid de his scribi debeat, quem'ue habitura sint finem, singula necdum sciri ualeat. Anno Dominicæ incarnationis septingẽtesimo tricesimo primo, Bertuualdus archiepiscopus longa consumptus ætate, defunctus est, die quinto iduum Ianuariarum, qui sedit annos triginta septem, menses sex, dies quatuordecim. Pro quo anno eodem factus est archiepiscopus uocabulo Tacuine, de prouincia Merciorum, cùm fuisset presbyter in monasterio quod uocatur Bruidum. Cõsecratus est autem in Dorouernensi ciuitate, à uiris uenerabilibus, Daniele Ventano & Ingualdo Londoniensi, & Alduino Lucidfeldensi, & Alduulfo Rhofensi, antistitibus, die decima Iunij mensis Dominica, uir religione & prudentia insignis, sacris quoque literis nobiliter instructus. Itaque in præsenti ecclesijs Cantuariorum Tacuine & Alduulfus episcopi præsunt. Porrò prouinciæ Orientalium Saxonum Ingualdus episcopus, prouinciæ Orientaliũ Anglorum Eadbertus & Hadulacus episcopi, prouinciæ Occidentalium Saxonũ Daniel & Forthere episcopi, prouinciæ Merciorum Alduinus episcopus: & eis populis qui ultra amnem Sabrinam ad Occidentem habitant, Vualstodus episcopus: prouinciæ Huicciorum Vuilfridus episcopus, prouinciæ Lindisfarorũ Cymbertus episcopus præest: episcopatus Vectæ insulæ ad Danielem pertinet episcopum Ventæ ciuitatis. Prouincia Australium Saxonum iam aliquot annis absque episcopo manens, ministerium sibi episcopale ab Occidentalium Saxonum antistite quærit. Et hæ omnes prouinciæ cæteræ que Australes, ad confinium usque Humbre fluminis, cum suis quoque regibus, Merciorum regi Edilbaldo subiectæ sunt. At uerò prouinciæ Nordan Humbrorum, cui rex Ceoluulf præest, quatuor nunc episcopi præsulatum tenent: Vuilfridus in Eboracensi ecclesia, Edilwaldus in Lindisfarorensi ecclesia, Acca in Hagustaldensi ecclesia, Pecthelmus in ea quæ Candida casa uocatur, quæ nuper multiplicatis fidelium plebibus, in sedem pontificatus addita, ipsum primum habet antistitem. Pictorum quoque natio tempore hoc & fœdus pacis cum gente habet Anglorum, & catholicæ pacis & ueritatis cum uniuersali Ecclesia particeps existere gaudet. Scoti qui Britanniam incolunt, suis contenti finibus, nihil contra gentem Anglorum insidiarum moliuntur, aut fraudium. Britones, quamuis & maxima ex parte domestico sibi odio gentem Anglorum, & totius catholicæ ecclesiæ statutum Pascha, minus recte, moribusq; improbis impugnent, tamen & diuina sibi & humana prorsus resistente uirtute, in neutro cupitum possunt obtinere propositum: quippe qui quamuis ex parte sui sint iuris, nonnulla tamen ex parte Anglorum sunt seruitio mancipati. Et arridente pace ac serenitate temporum, plures in gente Nordan Humbrorum, tam nobiles quàm priuati, se suosq; liberos depositis armis satagunt magis accepta tonsura monasterialibus ascribere uotis, quàm bellicis exercere studijs. Quæ res quem sit habitura finem, posterior ætas uidebit. Hic est in præsentiarum uniuersæ status Britanniæ: Anno aduentus Anglorum in Britanniam, circiter ducentesimo octogesimo quinto: Dominicæ autem incarnationis anno septingentesimo tricesimo primo: in cuius regno perpetuò exultet terra, & congratulante in fide eius Britannia, lætentur insulæ multæ, & confiteantur memoriæ sanctitatis eius.

ECCLESIASTICAE HISTORIAE GENTIS ANGLORVM LIBRI QVINTI FINIS.

EPITO/

EPITOME SIVE BREVIARIVM TOTIVS PRAEcedentis *Hiſtoriæ Anglorum, per eundem uenerabilem Bedam Angloſaxonem.*

VERVM EA QVAE TEMporum diſtinctione latius digeſta ſunt, ob memoriam conſeruandam breuiter recapitulari placuit.

Anno igitur ante incarnationem Dominicam ſexageſimo, Caius Iulius Cæſar, primus Romanorum, Britanniam bello pulſauit, & uicit, nec tamen ibi potuit regnum obtinere.

Anno ab incarnatione Domini quadrageſimo ſexto, Claudius ſecundus Romanorum, Britannias adiens, plurimam inſulæ partem in deditionem recepit, & Orchadas quoq; inſulas Romano adiecit imperio.

Anno ab incarnatione Domini centeſimo ſexageſimo ſeptimo, Eleutherius Romæ præfuit factus, quindecim annos eccleſiam gloriоſiſsimè rexit, cui literas rex Britanniæ Lucius mittens, ut Chriſtianus efficeretur, petijt & impetrauit.

Anno ab incarnatione Domini centeſimo octogeſimo nono, Seuerus imperator factus, decem & ſeptem annis regnauit, qui Britanniam uallo à mari uſq; ad mare præcinxit.

Anno trecenteſimo octogeſimo primo, Maximus in Britannia creatus imperator, in Galliam tranſijt, & Gratianum interfecit.

Anno quadringẽteſimo nono, Roma à Gothis fracta eſt, ex quo tempore Romani in Britãnia regnare ceſſarunt.

Anno quadringenteſimo triceſimo, Palladius ad Scotos in Chriſtum credentes à Cæleſtino papa primus mittitur epiſcopus.

Anno quadringenteſimo quadrageſimo nono, Martianus cum Valentiniano imperiũ ſuſcipiens, ſeptem annis tenuit. Quorum tempore Angli à Britonibus accerſiti, Britanniam adierunt.

Anno quingenteſimo uiceſimo octauo, eclipſis ſolis facta eſt decimoquarto calendarũ Martiarum, ab hora prima uſq; ad tertiam.

Anno quingenteſimo quadrageſimo, eclipſis ſolis facta eſt duodecimo calendas Iulij, & apparuerunt ſtellæ, pene hora dimidia ab hora diei tertia.

Anno quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo, Ida regnare cœpit, à quo regalis Nordan Humbrorũ proſapia originem tenet, & duodecim annis in regno permanſit.

Anno quingenteſimo ſexageſimo quinto, Columba presbyter de Scotia uenit in Britanniam ad docẽdos Pictos, & in inſula Hij monaſterium fecit.

Anno quingenteſimo nonageſimo ſexto, Gregorius papa miſit in Britanniam Auguſtinũ cum monachis, qui uerbum Dei genti Anglorum euangelizarent.

Anno quingenteſimo nonageſimo ſeptimo, uenere in Britanniam præfati doctores, quũ fuit annus plus minus centeſimus quinquageſimus, aduentus Anglorum in Britanniam.

Anno ſexcenteſimo primo, miſit papa Gregorius pallium in Britanniam Auguſtino epiſcopo iam facto, & plures uerbi miniſtros, cum quibus & Paulinum.

Anno ſexcenteſimo tertio, pugnatum eſt Addeglaſtane.

Anno ſexcenteſimo quarto, Orientales Saxones fidem Chriſti perceperunt, ſub rege Geberto & antiſtite Mellito.

Anno ſexcenteſimo quinto, Gregorius papa obijt.

Anno ſexcenteſimo decimo ſexto, Edilbertus rex Cantuariorum defunctus eſt.

Anno ſexcenteſimo uiceſimo ſecundo, Paulinus à Iuſto archiepiſcopo, ordinatur genti Nordan Humbrorum antiſtes.

Anno ſexcenteſimo uiceſimo ſexto, Eanfleda filia Eduini regis baptizata eſt, cum duodecim in ſabbato Pentecoſtes.

Anno ſexcenteſimo uiceſimo ſeptimo, Eduinus rex baptizatus eſt cum ſua gente in Paſcha.

Anno ſexcenteſimo triceſimo tertio, Eduino rege perempto, Paulinus in Cantiam redijt.

Anno ſexcenteſimo quadrageſimo, Eadbaldus rex Cantuariorum obijt.

Anno ſexcenteſimo quadrageſimo ſecundo, Oſuualdus rex occiſus eſt.

Anno ſexcẽteſimo quadrageſimo quarto, Paulinus quondam Eboraci, ſed nunc Rhofenſis ciuitatis epiſcopus, migrauit ad Dominũ.

Anno ſexcẽteſimo quinquageſimo primo, Oſuuine rex occiſus, & Aidan epiſcopus defunctus eſt.

Anno ſexcẽteſimo quinquageſimo tertio, Middilangli ſub principe Penda, fidei myſterijs ſunt imbuti.

Anno ſexcenteſimo quinquageſimo quinto, perijt Penda, & Mercij facti ſunt Chriſtiani.

Anno ſexcenteſimo ſexageſimo quarto, eclipſis ſolis facta, Earcombertus rex Cantuariorum defunctus, & Colmanus cum ſuis ad Scotos reuerſus eſt, & peſtilentia uenit. Et Ceadda ac Vuilfridus Nordan Humbrorũ ordinantur epiſcopi.

Anno ſexcenteſimo ſexageſimo octauo, Theodorus ordinatur epiſcopus.

Anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo, Oſuui rex Nordan Humbrorum obijt.

Anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio, Ecgbertus rex Cantuariorum obijt. Et ſynodus facta eſt ad Herudforda præſente Ecgfrido rege, præſidente uerò Theodoro archiepiſcopo, utiliſsima decem capitulorum.

Anno ſexcẽteſimo ſeptuageſimo quinto Vulfhere rex Merciorum, poſtquam ſeptendecim annis regnauerat defunctus, Edilredo fratri reliquit imperium.

Anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſexto, Edilredus uaſtauit Cantiam.

Anno ſexcenteſimo ſeptuageſimo octauo, eo meta apparuit: Vuilfridus epiſcopus à ſede ſua pulſus eſt ab Ecgfrido rege, & pro eo Boſa, Eata & Eadhedus conſecrati antiſtites.

Anno ſexcẽteſimo ſeptuageſimo nono, Elfuuini occiſus eſt.

Anno ſexcenteſimo octogeſimo, facta eſt ſynodus in campo Hedfelda, de fide catholica, præſidente archiepiſcopo Theodoro, in qua adfuit & Ioannes abbas Romanus, quo anno Hilda abbatiſſa in Streaneshale obijt.

Anno ſexcenteſimo octogeſimo quinto, Ecgfridus rex Nordan Humbrorum occiſus eſt.

Anno eodem Lotheri rex Cantuariorũ obijt.

Anno ſexcenteſimo octogeſimo octauo, Ceadualla rex Occidentalium Saxonum Romã de Britannia pergit.

Anno ſexcenteſimo nonageſimo, Theodorus archiepiſcopus obijt.

Anno ſexcẽteſimo nonageſimo ſeptimo, Oſtrida regina à ſuis, id eſt, Merciorũ primatibus interempta eſt.

Anno ſexcenteſimo nonageſimo octauo, Berthredus dux regius Nordan Humbrorum à Pictis interfectus eſt.

Anno ſeptingẽteſimo quarto, Edilredus poſtquam triginta & unum annos genti Merciorum præfuit, monachus factus, Conredo regnum dedit.

Anno ſeptingenteſimo quinto, Aldfridus rex Nordan Humbrorum defunctus eſt.

Anno ſeptingẽteſimo nono, Cõredus rex Merciorum poſtquam ſex annos regnauit, Romam pergit.

Anno ſeptingenteſimo undecimo, Berthfridus præfectus cum Pictis pugnauit.

Anno ſeptingenteſimo decimo ſexto, Oſredus rex Nordan Humbrorum interfectus eſt. Et rex Merciorum Ceolredus defunctus eſt. Et uir Domini Ecgbertus, Hijenſes monachos ad catholicum Paſcha, & eccleſiaſticam correxit tonſuram.

Anno ſeptingẽteſimo uiceſimo quinto, Vuichtredus rex Cantuariorum obijt.

Anno ſeptingenteſimo uiceſimo nono, comete apparuerunt, ſanctus Ecgbertus tranſijt, Oſrichus mortuus eſt.

Anno ſeptingẽteſimo triceſimo primo, Berthuualdus archiepiſcopus obijt.

Anno eodem, Taruuini conſecratus eſt archiepiſcopus.

Anno ab incarnatione Domini, ſeptingenteſimo triceſimo ſecundo, Ecgbertus pro Vuilfrido Eboraci epiſcopus factus. Cymbertus epiſcopus Lindisfarorum obijt.

Anno ſeptingẽteſimo triceſimo tertio, eclipſis facta eſt ſolis, decimo octauo kalend. Septẽbris, circa horam diei tertiam, ita ut pene totus orbis ſolis quaſi nigerrimo & horrendo ſcuto uideretur eſſe coopertus.

Anno ab incarnatione Domini, ſeptingenteſimo triceſimo tertio, Taruuini archiepiſcopus, accepto ab Apoſtolica authoritate pallio, ordinauit Aluuich, & Sigfridum epiſcopos.

Anno ſeptingenteſimo triceſimo quarto, luna ſanguineo rubore perfuſa, quaſi hora integra ſecunda, kalendarum Februariarum, circa galli cantum, dehinc nigredine ſubſequẽte, ad lucem propriam reuerſa.

Anno ab incarnatione Chriſti, ſeptingenteſimo triceſimo quarto, Taruuini epiſcopus obijt.

Anno ab incarnatione Domini, ſeptingenteſimo triceſimo quinto, Nothelmus archiepiſcopus ordinatur: & Ecgbertus epiſcopus, accepto ab Apoſtolica ſede pallio, primus poſt Paulinum in archiepiſcopatum confirmatus eſt, ordinauitq; Fruidbertũ & Fruiduualdum epiſcopos.

Anno ſeptingenteſimo triceſimo ſeptimo, nimia ſiccitas terrã fecit infœcundam, & Ceoluulfus ſua uoluntate attonſus, regnum Eadberto reliquit.

Anno ab incarnatione Chriſti, ſeptingenteſimo triceſimo nono, Edilhartus Occidentalium Saxonum rex obijt, & Nothelmus archiepiſcopus.

Anno ab incarnatione Domini, ſeptingenteſimo quadrageſimo, Cudbertus pro Nothelmo conſecratus eſt. Ediluualdus rex Merciorum per impiam fraudem uaſtabat partem Nordan Humbrorum, eratq; rex eorũ Eadbertus occupatus cum ſuo exercitu contra Pictos. Ediluualdus quoq; epiſcopus obijt, & pro eo Conuulfus ordinatur antiſtes. Aruuuini & Eadbertus interempti.

Anno ſeptingẽteſimo quadrageſimo primo, ſiccitas magna terram occupauit. Carolus rex Francorum obijt, & pro eo filij Caroloman & Pippin regnum acceperunt.

Anno ſeptingenteſimo quadrageſimo quinto, Vuilfridus epiſcopus & Ingualdus Lundoniæ epiſcopus migrauerunt ad Dominum.

Anno ſeptingẽteſimo quadrageſimo ſeptimo, Herefridus uir Dei obijt.

Anno ſeptingenteſimo quinquageſimo, Cudretus rex Occidentalium Saxonum, ſurrexit contra Ediluualdum regem & Oengus̃um. Theneorus atque Eanredus obijt. Eadbertus campum Cyil cum alijs regionibus ſuo regno addidit.

Anno ſeptingenteſimo quinquageſimo ſexto, anno regis Eadberti, quinto idus Ianuarias, eclipſis ſolis facta eſt: poſtea eodem anno & menſe, hoc eſt, nono kalendarum Februariũ luna eclipſim pertulit horrendo & nigerrimo ſcuto.

Anno ſeptingenteſimo quinquageſimo quarto, Bonifacius qui & Vuinfridus Francorũ epiſcopus cum quinquaginta tribus martyrio coronatus eſt, & pro eo Redgerus conſecratur archiepiſcopus à Stephano papa.

Anno ſeptingenteſimo quinquageſimo ſeptimo,

mo, Edilbaldus rex Merciorum, à ſuis tutoribus noctu morte fraudulenta miſerabiliter ereptus occubuit, Beonredus regnare cœpit, Cymuulfus rex Occidentalium Saxonum obiit. Eodem etiam anno, Offa fugato Beonredo Merciorum regnũ ſanguinolento quæſiuit gladio.

Anno ſeptingenteſimo quinquageſimo octauo, Eadbertus rex Nordan Humbrorũ, Dei amoris cauſa & cœleſtis patriæ, uiolentia accepta ſancti Petri tonſura, filio ſuo Oſuuulfo regnum reliquit.

Anno ſeptingenteſimo quinquageſimo nono, Oſuuulfus à ſuis miniſtris facinoroſe occiſus eſt. Et Ediluualdus anno eodem à ſua plebe electus, intrauit in regnum: cuius ſecundo anno magna tribulatio mortalitatis uenit, & duobus fermè annis permanſit, populantibus duris ac diuerſis ægritudinibus, maximè tamen dyſenteriæ languore.

Anno ſeptingẽteſimo ſexageſimo primo, Oengus Pictorum rex obiit: qui regni ſui principium uſque ad finem facinore cruento tyrannus perduxit carnifex, & Oſuuini occiſus eſt.

Anno ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto, Aluchredus rex ſuſceptus eſt in regnum.

Anno ſeptingeſimo ſexageſimo ſexto Ecgbertus archiepiſcopus proſapia regali ditatus, ac diuina ſcientia imbutus, & Erithubertus uere fideles epiſcopi ad Dominum migrauerunt.

HAec de Hiſtoria Eccleſiaſtica Britannorum, & maximè gentis Anglorum, prout uel ex literis antiquorum, uel ex traditione maiorum, uel ex mea ipſe cognitione ſcire potui, Domino adiuuante, digeſſi Beda Dei famulus & preſbyter monaſterij beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, quod eſt ad Uuirimudam & Ingiruum. Qui natus in territorio eiuſdem monaſterij, cùm eſſem annorũ ſeptem, cura propinquorum datus ſum educandus reuerendiſſimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido, cunctumq; ex eo tempus uitæ in eiuſdem monaſterij habitatione peragens, omnem meditandis ſcripturis operam dedi, atque inter obſeruantiam diſciplina regularis & quotidianam cantandi in eccleſia curam ſemper aut diſcere, aut docere, aut ſcribere dulce habui. Decimonono autem uitæ meæ anno diaconatum, triceſimo gradum preſbyteratus, utrumque per miniſterium reuerendiſſimi Epiſcopi Ioannis, iubente Ceolfrido abbate, ſuſcepi. Ex quo tempore accepti preſbyteratus, uſque ad annũ ætatis meæ quinquageſimum nonum, hæc in ſcripturam ſanctam meæ meorumq; neceſſitati ex opuſculis uenerabilium patrum breuiter annotare, ſiue etiam ad formam ſenſus & interpretationis eorum ſuperadijcere curaui.

ORATIO BEDAE
AD CHRISTVM.

TE deprecor bone IESV, ut cui propitius donaſti uerba tuæ ſapientiæ uel ſcientiæ dulciter haurire: dones etiam benignus aliquando ad te omnis ſapientiæ fontem peruenire, & apparere ſemper ante faciem tuã, qui uiuis & regnas Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

DOMINO

DOMINO SANCTO AC BEATISSIMO PATRI EDfrido Epiſcopo, ſed & omni congregationi fratrum, qui in Lindisfarnenſi inſula Chriſto deſeruiunt, Beda fidelis ueſter conſeruus, Salutem.

QVIA iuſiſtis dilectiſſimi, ut libro quem de uita beatæ memoriæ patris noſtri Cuthberti, ueſtro rogatu cõpoſui, præfationẽ aliquam in fronte iuxta morem præfigerem, per quam legentibus uniuerſis & ueſtrę uoluntatis deſiderium, & obeditionis noſtræ pariter aſſenſio fraterna clareſceret: placuit in capite præfationis & uobis qui noſtis ad memoriam reuocare, & eis qui ignorant hæc, fortè legentibus notum facere: quia nec ſine certiſſima exquiſitione rerum geſtarũ aliquid de tanto uiro ſcribere, nec tandem ea quæ ſcripſeram, ſine ſubtili examinatione teſtium indubiorum, paſſim tranſcribenda quibuſdam dare preſumpſi: quin potius primò diligenter exordiũ, progreſſum & terminum glorioſiſſimæ cõuerſationis ac uitæ illius ab his qui nouerant, inueſtigans. Quorum etiam nomina in ipſo libro aliquotiens ob certum cognitę ueritatis indicium apponenda iudicaui, & ſic demum ad ſchedulas manũ mittere incipio. At digeſto opuſculo, ſed adhuc in ſchedulis retento, frequenter & reuerendiſſimo fratri noſtro Herefrido presbytero huc aduentanti, & alijs qui diutius cum uiro Dei conuerſati, uitam illius optimè nouerant, quæ ſcripſi legenda, atq; ex tempore præſtiti retractanda, ac nonnulla ad arbitrium eorum, prout iudebantur, ſedulus emendaui, ſicq; ablatis omnibus ſcrupulorum ambagibus ad purum, certã ueritatis indaginem ſimplicibus explicitã ſermonibus commendare membranulis, atque ad ueſtræ quoq; fraternitatis præſentiam aſportare curaui, quatenus ueſtræ authoritatis iudicio uel emendarentur falſa, uel probarentur uera eſſe quæ ſcripta ſunt. Quod cùm Domino adiuuante patrarem, & coram ſenioribus ac doctoribus ueſtræ congregationis libellus biduo legeretur, ac ſolertiſſimè per ſingula ad ueſtrum penſaretur examen: nullus omnimodis inuentus eſt ſermo, qui mutari debuiſſet, ſed cuncta quę ſcripta erant, communi conſilio decernebãtur abſq; ulla ambiguitate legenda, & his qui religionis ſtudio uellent ad tranſcribendũ eſſe tradenda. Sed & alia multa nec minora his quę ſcripſimus, præſentibus nobis adinuicem conferentes, de uita & uirtutibus beati uiri ſuperintuliſtis, quæ prorſus memoria digna uidebantur, ſi non deliberato ac perfecto operi noua interſerere uel ſupradicere minus congruum atq; indecorum eſſe conſtaret. Dehinc admonendã ueſtræ almitatis coronã ratus ſum, ut ſicut ipſe munus obedientiæ meæ, quod iubere eſtis dignati, promptus ſoluere nõ diſtuli: ita uos quoque ad reddendum mihi ueſtræ interceſſionis præmium pigri non ſitis, ſed cum eundem librũ relegentes pia ſanctiſſimi patris memoria ueſtros animos ad deſideria regni cœleſtis ardentius attollitis: pro mea quoq; paruitate meminerit is diuinam exorare clementiam, quatenus & nũc pura mente deſiderare, & in futuro perfecta beatitudine merear uidere bona Domini in terra uiuentium: ſed & me defuncto pro redemptione animæ meæ quaſi pro familiaris & uernaculi ueſtri orare, & miſſas facere, & nomen meũ inter ueſtra ſcribere dignemini. Nam & cum ſanctiſſime antiſtes, hoc te mihi promiſiſſe iam retines, in cuius etiam teſtimonium ſuturæ conſcriptionis religioſo fratri ueſtro Gudfrido Manſionario præcepiſti, ut in albo ueſtrę ſanctæ congregationis meum nunc quoq; nomen apponeret. Sciat aũt ſanctitas ueſtra, quia uitam eiuſdem Deo dilecti patris noſtri, quam uobis proſa editam dedi, aliquãto quidem breuius, ſed eodem tamen ordine, rogantibus quibuſdam è noſtris fratribus heroicis dudum uerſibus edidi. Quos ſi uos habere delectat, à nobis exemplar accipere poteſtis: in cuius operis prefatione promiſi me aliàs de uita & miraculis eius latius eſſe ſcripturum: quam uidelicet promiſſionem in præſenti opuſculo, prout Deus dederit, adimplere ſatago. Orantem pro nobis beatitudinem ueſtram Dominus omnipotens cuſtodire dignetur incolumem dilectiſſimi fratres, & domini mei, Amen.

Cuthberti Epiſcopi & confeſſoris uita.

Quomodo puer Dei Cuthbertus per infantem ſit prædicto epiſcopatu admonitus. Caput I.

PRINCIPIVM nobis ſcribẽdi de uita beati Cuthberti, Hieremias propheta conſecrat, qui anachoreticæ perfectionis ſtatum glorificans ait, Bonum eſt uiro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolitarius & tacebit, quia leuabit ſe ſuper ſe. Huius nanq; boni dulcedine accenſus uir Domini Cuthbertus, ab ineunte adoleſcentia iugo monachicæ inſtitutionis collum ſubdidit: & ubi opportunitas iuuit, arrepta etiã conuerſatione anachoretica, nõ pauco tempore ſolitarius ſedere, atq; ob ſuauitatem diuinæ contemplationis ab humanis tacere delectabatur alloquijs. Sed ut hęc in maiore ætate poſſet, ſuperna illũ gratia ad uiam ueritatis paulatim à primis iam puerítiæ incitauerat annis: ſiquidem uſq; ad octauum ætatis annum, qui poſt infantiam pueritiæ primus eſt, ſolis paruulorum ludis & laſciuiæ mentem dare nouerat, ita ut illud beati Samuelis tunc de ipſo poſſet teſtimo-

nium dici. Porrò Cuthbertus necdum sciebat Dominum, neq; reuelatus fuerat ei sermo Domini: quod in præconium laudis dictum est pueritiæ illius, qui ætate maior perfectè iam cognoturus erat Dominum, ac sermonem Domini reuelata cordis aure percepturus. Oblectabatur ergo ut diximus, iocis & uagitib. & iuxta qd ætatis ordo poscebat, paruulorum conuenticulis interesse cupiebat, ludentibus colludere desiderabat: & quia agilis natura atq; acutus erat ingenio, contendentibus ludo sæpius præualere consueuerat, adeò ut fessis nonnunquam ceteris ille indefessus adhuc, si quis ultra secū uellet certare quasi uictor lætabundus inquireret. Siue enim saltu, siue cursu, siue luctatu, seu quolibet alio membrorum sinuamine se exercerēt, ille omnes æqueuos, & nonnullos etiam maiores à se gloriabatur esse superatos. Cùm enim esset paruulus, ut paruulus sapiebat, ut paruulus cogitabat: qui postmodū factus uir, plenissime ea quæ paruuli erant, deposuit: & quidem diuina dispensatio primitus elationem animi puerilis digno se pedagogo compescere digna ta est. Nam sicut beatæ memoriæ Trumuuine episcopus ab ipso Cuthberto sibi dictum perhibebat, dum quadā die solito luctamini in campo quodam non modica puerorum turba insisteret, interesset & ipse, & sicut ludentium leuitas solet contra congruum naturę statum uariis flexibus mēbra plericq; sinuarent, repentè unus de paruulis triennis fermè, ut uidebatur, accurrit ad eum, & quasi senili constantia cœpit hortari, ne iocis & ocio indulgeret, sed stabilitati potius mētem simul & mēbra subiugaret. Quo monita spernente, luget ille corruēs in terram, & faciem lachrymis rigans. Accurrunt consolaturi cæteri, sed ille perstat in fletibus. Interrogant quid haberet repentinum, unde tantis afficeretur lamētis. At ille tandem exclamās, consolanti se Cuthberto, Quid inquit, sanctissime antistes & presbyter Cuthberte hæc & naturæ & graduí tuo contraria geris? Ludere te inter paruulos non decet, quem Dominus etiam maioribus natu magistrum uirtutis cōsecrauit. Audiens hæc bonę indolis puer, fixa intentione suscepit, illo nimirum spiritu interius eius præcordia docente, qui per os infantis extrinsecus eius auribus insonuit. Nec mirādum cuiquam paruuli lasciuiam per paruulū potuisse Domino agente cohiberi, qui ad prohibendam prophetæ insipientiam ore subiugalis muti, rationabilia uerba, cum uoluit, edidit, in cuius laude ueraciter dictum est, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

Quomodo genu dolente claudus sit effectus, & angelo medicante sine mora sanatus. Caput II.

VErùm quia omni habenti dabitur & abundabit, id est, habēti propositum amoremq; uirtutum harum copia superno munere donabitur: quoniam puer Domini Cuthbertus, qui per hominē accepit hortamenta, sedulò corde retinebat, etiam angelico uisu & affatu confortari promeruit. Nam subitò dolore genu corripti illius acri cœpit tumore grossescere, ita ut neruis in poplite contractis, pedem primò altera suspensum claudicās portaret, dehinc ingraescēte molestia, omni penè priuaretur incessu. Qui die quadam deportatus foras à ministris, atq; sub diuo recumbens, uidit repentè uenientem delongè equitem albis indutum uestimētis & honorabilem uultu: sed & equum cui insidebat incōparandi decoris. Qui cū aduenies mansueto illum salutaret alloquio, addidit quasi per iocum inquirere, si aliquod tali hospiti præbere uellet obsequium. At ille, Iam, inquit, promptissimè tuis cuperem astare deuotus obsequijs, si non exigētibus culpis huius cōpede languoris retinerer. Diu nanque est quod molestia genu tumentis oppressus, nulla cuiuslibet medicorum industria possum sanari. Quidesiliens equo, ac genu languidum diligentius considerās: Coque, inquit, triticeam in lacte farinam, & hac confectione calida tumorē superunge, & sanaberis. Et his dictis, ascendēs equū, abiit. Ille iussis obtemperans, post dies paucos sanatus est, agnouitq; angelum fuisse, qui hæc sibi monita dedisset, mittente illo qui quondam Raphaelem archangelum ad sanandos Tobiæ uisus destinare dignatus est. Quod si cui uidetur incredibile, angelum in equo apparuisse, legat historiam Machabeorum, in qua angeli in equis & ad Iudæ Machabei, & ad ipsius templi defensionem aduenisse memorantur.

Quomodo uentis oratione mutatis rates Oceano delapsas reuocarit ad litus. Caput III.

AB hoc autē tēpore deuotus Domino puer, sicut ipse postea familiaribus suis attestari solebat, sæpè in angustijs se uallantibus orans Dominū, angelica meruit opitulatione defendi: nec non etiā pro alijs in periculo constitutis, quia benigna pietate supplicabat, exaudiebatur ab illo qui clamantem pauperem exaudire, & ex omnibus tribulationibus eius consueuit eripere. Est denicq; monasterium non longè ab hostio fluminis Tini ad meridiē situm, tunc quidem uirorum, nunc autem mutato, ut solet, pertempora rerum statu, uirginum Christo seruiētium nobili examine pollens: qui uidelicet famuli Christi dum ligna monasterij usibus apta per memorati alueum fluminis delongè ratibus ueherent, iamq; eregione eiusdem monasterij uehendo deuenirent, ac rates ad terrā educere conarentur: ecce uentus subitò ab occasu intēpestiuus assurgēs abripuit rates, atq; ad ostium fluminis trahere cœpit. Quod uidentes è monasterio fratres, emissis in fluuio nauiculis, eos qui in ratibus laborabāt adiuuare nitebantur: sed ui fluminis ac uentorum uiolentia superati, nequaquam ualebant: unde facta desperatione humani adiutorij, confugerūt ad diuinū. Egressi namq; de monasterio, & labentibus in oceanum ratibus, collecti in proxima obice flebant genua, supplicantes Domino pro his quos in tantum mortis discrimen iam iamq; iruere cernebant. Sed prouisione diuina, quam uis diu precātium uota sunt dilata, ut uidelicet quanta esset in Cuthberto uirtus precandi, patesceret. Stabat enim in altera amnis ripa uulgaris turba non modica, in qua stabat & ipse: quæ cum aspectantibus cum tristitia monachis raptas porrò per mare cerneret rates, adeò ut quasi quinque aues paruulæ (quinque enim erant rates) undis insidentes apparerent, cœpit irridere uitam conuersationis eorum, quasi meritò talia paterētur, qui communia mortalium iura spernentes, noua & ignota darent statuta uiuendi. Prohibuit probra deridentium Cuthberthus, Quid agitis inquiens, fratres, maledicentes his quos in lethum iam trahi uidetis? Non'ne melius esset & humanius, Dominum pro eorum deprecari salute, quàm de illorum gaudere periculis? At illi rustico & animo & ore stomachātes aduersus eū, Nullus, inquiūt, hominū pro eis roget, nullius eorum miserea'tur Deus, qui & ueteres culturas hominibus tulere, & nouas qualiter obseruare debeant, nemo nouit. Quo accepto respōso, ipse oraturus Dominum genua flexit, caput in terram declinauit, statimq; retorta uis uentorum rates cum his qui ducebant gaudentibus integras ad terrā eiecit, & iuxta ipsum monasteriū in loco opportuno deposuit. Videtes autē rustici erubuerunt de sua infidelitate: fidem uerò uenerabilis Cuthberti extunc laude digna prædicabant, & deinceps prædicare nullatenus cessabant, adeò ut frater quidam nostri monasterij probatissimus, cuius ipse hęc relatione didici, sese hęc ab uno ipsorum rusticæ simplicitatis uiro, & simulandi prorsus ignaro, coram multis sæpè assidētibus audisse narrauerit.

Quomodo cum pastoribus positus, animam sancti Aidani Lindisfarnensis episcopi ad cœlum ferri ab angelis aspexerit. Cap. IIII.

AT ubi gubernatrix uitę fidelium gratia Christi uoluit famulū suum arctioris propositi subire uirtutē, altioris præmij gloriam promereri, contigit eum remotis in montibus cōmissorum sibi pecorum agere custodiam: qui dum nocte quadā dormientibus socijs ipse iuxta morem peruigil in oratione duraret, uidit subitò fusum de cœlo lumen, medias longæ noctis interrupisse tenebras, in quo cœlestiū choros agminum terras petisse, nec mora rapta secum anima claritatis eximię supernam redisse ad patriam. Compunctus est multū hoc uisu Deo dilectus adolescens ad subeundum gratiam spiritualis exercitij, ac promerendæ inter magnificos uiros uitæ felicitatisq; perennis, cōfestimq; Deo laudes gratiarumq; referens actiones, sed & socios ad laudandū Dominū fraterna exhortatione prouocans: Heu miseri, inquit, qui somno & inertiæ dediti, non meremur semper uigilantium ministrorū Christi cernere lucem. En ipse cum modico noctis tēpore peruigil orarē, tanta Dei magnalia conspexi: aperta est ianua cœli, & inductus illuc angelico comitatu spiritus cuiusdā sancti, qui nunc nobis in infima caligine uersantibus supernæ mansionis gloriā, ac regem illius Christum perpetuò beatus intuetur: & quidem hunc uel episcopum quemlibet sanctum, uel eximium de fidelium numero uirum fuisse existimo, quem tantę splendore lucis, tot ducentium choris angelorum cœlos allatum uidi. Hæc dicēs uir Domini Cuthbertus, non parum corda pastorum ad reuerentiam diuinæ laudationis accendit, agnouitq; mane facto antistitem Lindisfarnensis ecclesiæ Aidanum magnę utiq; uirtutis uirum, per id temporis quo uiderat raptum de corpore cœlestia regna petisse, ac statim cōmendās suis pecora quę pascebat dominis, monasteriū petere decreuit.

Quomodo iter faciens cibos Domino procurante perceperit. Caput V.

CVmq; nouū uitæ continentioris ingressum sedulò iam corde meditaretur, affuit gratia superna, quæ animum eius arctius in proposito firmaret, ac manifestis edoceret indicijs: quia quærētibus regnum Dei & iustitiā eius, ea quæ ad uictum corporis pertinent, beneficio diuinę prouisionis adijciuntur. Quadā nanq; die dum iter solus ageret, diuertit hora tertia in uillam, quam eminus positam fortè reperit, intrauitq; domum cuiusdā religiosæ matris familias, paululum ibidem quiescere desiderās, & iumento potius cui insedebat, quā sibi alimentū poscere curans. erat enim tempus incipientis brumę. Suscepit ergo eum mulier benignè, rogauitq; festinè, ut prandium parare, atq; illum reficere liceret. Negauit uir Domini, Non possum, inquiēs, adhuc māducare, quia dies ieiunij est. Erat nanque sexta sabbati, qua plerique fidelium obseruentiam Dominicę passionis usq; ad nonam horam solent protelare ieiuniū. Perstitit in rogando mulier hospitalitatis studio deuota, Ecce inquiens, itinere quo uadis, nullum uiculum, nulla hominum habitacula reperies, & quidem lōgum restat iter, neq; ante solis occubitum ualet consummari: unde precor antequā egrediaris, accipias cibos, ne tota die ieiunium sustinere, uel etiam procrastinare cogaris. At ille, quamuis multum rogante fœmina, rogātis instantiā religionis amore deuincens, ieiunus uiam repetijt, ieiunus diem duxit ad uesperam: cumq; instante iam uespera cerneret se iter, quod proposuerat, eodem die non posse finire, neq; ulla in proximo hominū hospitia ubi manere posset, adesse: ecce subitò iter faciēs uidit iuxta pastorū tuguria, quæ ætate infirmiter posita tūc, iam deserta patebant. Huc propter manēdum ingrediens, equum in quo uenerat, allīgauit ad parietem, collectumq; fœni fasciculū, quem tecto uentus abstulerat, edendū illi apposuit, ipse orando horā ducere cœpit. At subitò inter psallendum uidit equum elato sursum capite tecta

casæ carpentem ore uisumq; trahentem, atq; in ter cadentia fœna tecti inuolutum pariter deci dere lintheum: uolēsq; dinoscere certius quid esset, finita oratione accessit, & inuenit inuolu tum lintheo dimidium panis calidi & carnem, quę ad unam sibi refectionem sufficere possent: laudemq; decantās beneficijs cœlestibus, Deo, inquit, gratias, qui & mihi pro eius amore ieiu nanti, & meo comiti cœnam prouidere digna tus est. Diuisit ergo fragmen panis quod inue nit, partemq; eius dimidiam equo dedit, reli quum suo esui reseruauit, atque exillo iam die promptior factus est ad ieiunandum: qui nimi rum intellexit eius dono sibi refectionem pro curatam in solitudine, qui quondam Heliam so litarium, quia nullus hominū aderat qui mini straret, eiusmodi cibo per uolucres non pau co tempore pauit, cuius oculi super timentes eum, sperantes autem in misericordia eius, ut eripiat à morte animas eorum, & alat eos in fa me. Hęc mihi religiosus nostri monasterij, quod est ad ostium Vuiri fluminis, presbyter nomine Inguuald, qui nunc longę gratia senectutis ma gis corde mūdo cœlestia, quàm terrena carnali bus contēplatur aspectibus, ab ipso Cuthberto iam tunc episcopo se audisse perhibuit.

Quale ei testimonium uenienti ad monasterium Boisilus, uir sanctus in spiritu perhibuerit.
Caput VI.

INterea uenerabilis Domini seruus relictis se culi rebus monasterialem properat subire di sciplinam, utpote cœlesti uisione ad appetēda perpetuę gaudia beatitudinis incitatus, ad tole randam pro Domino esuriem sitimq; tempora lem epulis inuitatus cœlestibus: & quidē Lin disfarnensem ecclesiam multos habere sanctos uiros, quorū doctrina & exemplis instrui pos set, nouerat, sed fama præuetus Boisili sublimiū uirtutum monachi & sacerdotis, Mailros pete re maluit: casuq; cōtigit, ut cum illò peruenies equo desiliisset, ingressurusq; ad orandum eccle siam, ipsum pariter equum & hastam, quam te nuerat manu, ministro dedisset (nec dum enim habitum deposuerat seculārē) Boisilus ipse præ foribus monasterij consistens, prior illum uide ret: prouidensq; in spiritu, quantus conuersatio ne esset futurus quem cernebat, hoc unum di xit astantibus, Ecce seruus Dei imitatus illum, qui uenientem ad se Nathanael intuitus, Ecce, inquit, uerè Israelita, in quo dolus non est, sicut religiosus ac ueteranus Dei famulus, & pres byter Sigfridus solet attestari, qui eidem Boisi lo hæc dicēti inter alios astabat, tunc in ipso mo nasterio adolescens primis adhuc monachicæ uitæ rudimētis institutus, nunc in nostro, id est, Gyruensi monasterio perfectum in Christo a gens uirum, & inter ægra spiritus extremi su spiria lætum uitæ alterius sitiens introitū. Nec plura loquens Boisilus, peruenientem mox ad se Cuthbertum benignè suscepit, causamq; iti neris exponentem, quia uidelicet monasteriū seculo prætulerit, benignius secum retinuit. e rat enim præpositus eiusdē monasterij. Et post dies paucos aduenientе uiro beatæ recordatio nis Eata tunc presbytero & abbate monasterij ipsius, postea Lindisfarnensis ecclesiæ simul & eiusdem loci antistite indicauit ei de Cuthber to: & quia boni propositi animum gereret, ex posuit, obtinuitq; apud eum, ut accepta tōsura, fratrum iungeretur consortio. Et ingressus mo nasterium, confestim æqualem cæteris fratri bus uitæ regularis obseruantiam tenere, uel et iam arctioris disciplinæ studijs supergredi cura bat, legendi uidelicet, operandi, uigilandi, atq; orandi solertior: sed & iuxta exemplum Sam sonis fortissimi quondā Nazarei ab omni quod inebriare potest, sedulus abstinebat: nō autem tantam escarum ualebat subire continentiam, ne necessarijs minus idoneus efficeretur operi bus. Erat enim robustus corpore, & integer ui ribus, atq; ad quæcunque uolebat, aptus exer citia laboris.

Quomodo angelum hospitio suscipiens, dum panem quæri ministrare terrenum, cœlesti ab eo remunera ri meruerit. Caput VII.

CVmq; post aliquot annos regi Alchfrido placeret pro redemptione animæ suæ locū quendam regni sui, qui uocatur Inrhypum, ad construendum ibidem monasterium Eatæ ab bati donare, tollens idem abbas quosdam è fra tribus secum, in quibus & Cuthbertum, condi dit ibi, quod petebatur, monasterium; atque eisdē quibus antea Mailros institutis disciplī nę regularis imbuit: ubi famulus Domini Cuth bertus susciпiendorum officio prępositus hospi tum probandæ suæ gratia deuotionis, angelū Domini suo susceпisse fertur hospitio. Exiens enim primo mane de interioribus monasterij ædibus ad hospitum cellulā, inuenit inibi quen dam sedentem iuuenem, quem hominem æsti mans, solito mox humanitatis more suscepit. Nam lauandis manibus aquam dedit, pedes ip se abluit, lintheo exterſit, fouendos humiliter manibus suo in sinu composuit, atq; ut horam diei tertiam etiam cibo reficiēdus expectaret, rogauit, ne si ieiunus iret, fame pariter & frigo re lassaretur hyberno. Putabat nanque homi nem nocturno itinere simul & flatibus defes sum niueis, illò requiescendi gratia diuculo diuertisse. Negauit ille, & se citò iturum, quia longius esset mansio, ad quam properaret, re spondit. At Cuthbertus diu multumq; rogans, tandem adiuratione addita diuini nominis, ad manendum coēgit: statimq; ut expletis horæ tertiæ precibus uescendi tempus aderat, appo suit mensam, sumendas obtulit escas, & obse cro te, inquit, frater reficias, dum rediens panē calidum affero. Spero enim, quia iam cocti sint. At ubi rediit, non inuenit hospitē, quem eden tem reliquerat. Explorat uestigia quà iret, sed nulla uspiam inuenit. Recēs autem nix terram texerat, quæ facillimè uiantis iter proderet, & quò

quò declinaret mōstraret. Stupefactus ergo uir Dei, & secum quærens de facto, reposuit men sam in conclaui. Quod ingressus, continuò ob uiam habuit miri odoris fragrantiam: circum spiciens autē unde esset orta tanta nidoris sua uitas, uidit iuxtà positos tres panes calidos in soliti candoris & gratiæ, pauensq; talia secum loquitur, Cerno quòd angelus Dei erat quem suscepi, pascere, non pasci ueniens. En panes at tulit, quales terra gignere nequit. Nam & lilia candore, & rosas odore, & mella præcellunt sa pore: unde constat, quia non de nostra tellure orti, sed de paradiso uoluptatis sunt allati. Nec mirum quòd epulas in terris sumere respuerit humanas, qui æternæ uitæ pane fruitur in cœ lis. Itaq; uir Domini de ostensa miraculi uirtute compunctus, maiorem ex eo uirtutum operi bus curam impendebat: crescētibus autem uir tutibus, creuit & gratia cœlestis. Deniq; sæpius ex eo tempore angelos uidere & alloqui, sed & esuriens cibis speciali munere à Domino præ paratis meruit refici. Nam quia affabilis & io cundus erat moribus, plerunque dum ad exem plum uiuendi præsentibus patrum præceden tium gesta referret, etiā quid sibi doni spiritua lis superna pietas contulerit, humiliter interse rere solebat. Et aliquando quidem palam, ali quādo autem uelatè quasi sub persona alterius id facere curabat. Quod tamē qui audiere, quia de seipso dixerit, intelligebant, iuxta exemplū magistri Gentium, qui modò sub prætextu alte rius personę loquitur dicens, Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim raptum us que ad tertium cœlum, & cætera illius loci.

Quomodo sancto à languore Cuthberto Boisilus moriturus omnia, quæ ei erant uentura prædixerit. Caput VIII.

INterea quia fragilis est, & more freti uolubi lis omnis seculi status, instante subito turbi ne præfatus abbas Eata cum Cuthberto & cæ teris, quos secum adduxerat, fratribus domum repulsus est, & locus monasterij, quod condide rat, alijs ad incolendum monachis datus. Nec memoratus athleta Christi, mutatione loci mu tauit mentem ab arrepto semel proposito mili tiæ cœlestis, uerum diligentiſsimè iuxta quòd & ante facere consueuerat, beati Boisili dictis pariter auscultabat, & actis. Quo tempore si cut Herefridus familiaris eius presbyter & ab bas quondam monasterij Lindisfarnēsis ipsum referre solitum testatur, morbo pestilentiæ, quo tunc plurimi per Britanniam longè lateq; de ficiebant, corrēptus est. At fratres monasterij il lius totam pro eius uita & salute præcantes, du xere noctem peruigilē. Omnes enim quasi ho minis sancti necessariam sibi eius adhuc in car ne præsentiam rebantur. Quod dum ipsi manè quidā de illis indicaret (nam nescio eo fecerāt) respondens statim, Et quid iaceo, inquit. Neq; enim dubitandum est, quia tot taliumq; uirorū preces Deus non despexerit. Date baculum & caligas. Statimq; exurgens cœpit tētare incessum, baculo innitens, & crescente per dies uir tute, sanitatē quidem recepit: sed quia tumor, qui in femore apparebat, paulatim à superficie detumescens corporis ad uiscerū interiora per lapsus est, toto penè uitæ suæ tempore aliquan tulum interaneorum non cessabat sentire dolo rem, uidelicet ut iuxta Apostolum uirtus in ir firmitate perficeretur. Quem cum famulus Do mini Boisilus à ualetudine sanatū cerneret, ait, Vides frater, quia liberatus es à molestia, qua laborabas, & dico tibi, quòd ea iam ultra tan gendus nō es, neq; hoc moriturus in tempore: simulq; moneo, ut quia me mors uicina præsto latur, discere à me aliquid quandiu docere ua leam, nō omittas. Non enim plusquam septem dies sunt, quibus mihi ad docendū sanitas cor poris, & linguę suppetat uirtus. Respōdit Cuth bertus, nihil hælitās de ueritate dictorum illius, Et quid rogo optimū mihi est legere, qđ tamen una ualeam consummare septimana? At ille, Jo hannem, inquit, euangelistam. Est autem mihi codex, habens quaterniones septem, quos sin gulis diebus singulos possumus Domino adiu uante legendo, & quantum opus est, inter nos conferēdo percurrere. factumq; est, ut dixerat. Quam ideo lectionem tam citiſsimè complere ualebāt, quia solam in ea fidei, quę per dilectio nem operatur, simplicitatem, non autem quæ stionum profunda tractabant. Completa ergo post dies septem lectione, memorato morbo ar reptus uir Domini Boisilus diem peruenit ad ultimū, & hoc magna cum exultatione transcē so ad gaudium perpetuæ lucis intrauit. Ferunt illum his septē diebus omnia Cuthberto, quæ ei futura restabant, exposuisse. Propheticus nā que, ut dixi, & miræ sanctitatis erat homo. De niq; præfatæ acerbitatem pestilentiæ, triennio priusquam ueniret, Eatano abbati suo prędixit fuisse futuram, nec se illa tollendum celauit: ip sum uerò abbatem suum, non ea moriturum, sed illo potius morbo, quem dysenteriam me dici appellant, uerídico, ut rerū exitus docuit, sermone prænmonuit. Sed & Cuthberto inter a lia, quia episcopus esset ordinādus, insinuauit, unde idem Cuthbertus postmodum in secessu anachoreseos positus, dicere quidem nulli uo lebat, quia episcopum eum prædixerat futurū: sed tamen uisitantibus se aliquotiens fratribus solebat multo cum dolore protestari, quia etiā si fieri possit, ut incautè permodicā domuncu lam habens deliteam, ubi circūferentes me un diq; fluctus oceani tumescentis à cunctorū mor talium uisu pariter & cognitione secludāt, nec sic quidem liberum me ab insidijs mundi fallen tis æstimo, sed ibi quoq;, quia qualibet ex causa philargyria me tētans, abripere possit, uereor.

Quàm sedulus erga ministerium uerbi Cuthbertus extiterit. Caput IX.

POst obitum uerò dilecti Deo sacerdotis Boi silí, memoratum præpositi officiū Cuthber tus susceпit, & per aliquot annos spirituali, ut

sanctum decebat, exercens industria: nō solùm ipsi monasterio regularis uitæ monita, simul & exemplum præferebat, sed & uulgus circūpositum longè lateq; à uita stultæ cōsuetudinis ad cœlestium gaudiorū conuertere curabat amorem. Nam & multi fidem quam habebant, iniquis profanabāt operibus, & aliqui etiam tempore mortalitatis neglecto fidei, quo imbuti erant sacramento, ad erratica idolatriæ medicamina concurrebant, quasi missam à Deo conditore plagam per incātationes uel alligaturas, uel alia quælibet demoniacæ artis arcana cohibere ualerent. Ad utrorumq; ergo corrigēdum errorē crebrò ipse de monasterio egressus, aliquotiens equo sedens, sed sæpius pedes incedens circumpositas ueniebat ad uillas: & uiam ueritatis prædicabat errantibus, quod ipsum etiam Boisilus suo tempore facere consueuerat. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum, ut ueniente in uillam clerico uel presbytero cuncti ad eius imperium uerbum audituri confluerent, libenter ea quæ dicerentur, audirent, libentiusq; quæ audire & intelligere poterant, operando sequerentur. Porrò Cuthberto tanta erat docendi peritia, tantus amor persuadèndi quæ cœperat, tale uultus angelici lumen, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret, omnes palàm quæ gesserant, cōfitendo proferrent, quia nimirum hæc eadem illum latere nullo modo putabant, & confessa dignis, ut imperabat, pœnitentię fructibus abstergerent. Solebat autē ea maximè loca peragrare, illis prædicare in uiculis, qui in arduis asperisq; montibus procul positi aliis horrori erant ad uisendum, & paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum prohibebant accessum: quos tamen ille pio libenter mancipatus labori, tanta doctrinæ excolebat industria, ut de monasterio egrediens. sępè hebdomada integra, aliquā do duabus uel tribus, nonnunquam etiam mense pleno domum non rediret, sed demoratus in montanis plebem rusticā uerbo prædicationis simul & exemplo uirtutis ad cœlestia uocaret.

Quomodo animalia maris, in quo pernox orauerat, illi egresso præbuerint obsequium: & frater qui hæc uidebat, præ timore languescens, eius sit oratione recreatus. Caput X.

CVm uerò sanctus uir in eodem monasterio uirtutibus signisq; succresceret, famaq; operum eius circunquaq; crebresceret, erat sanctimonialis fœmina & mater ancillarum Christi nomine Ebbe, regēs monasterium, quod est in loco quem Coludi urbem nuncupant, religione pariter, & nobilitate cunctis honorabilis: namq; erat soror uterina regis Osuuini. Hęc ad uirum Dei mittens, rogauit ut se suumq; monasterium gratia exhortationis inuisere dignaretur: nec negare potuit, quod ab eo caritas exancillæ Dei corde poposcit. Venit igitur ad locum, diesq; aliquot ibi permanēs, uiam iustitiæ quam precabatur omnibus, actu pariter & sermone pandebat: qui cum more sibi solito quiescentibus noctu cæteris ad orationem solus exiret, & post longas intempestæ noctis, uigilias tandem instante hora communis synaxeos domum rediret: quadam nocte unus è fratribus eiusdem monasterij cum egredientem illum silentio cerneret, clanculo secutus eius uestigia, quò ire, quid ue agere uellet, dinoscere quærebat. At ille egressus monasterio, sequente exploratore descendit ad mare, cuius ripæ monasterium idem superpositum erat: ingressusq; altitudinem maris, donec ad collum usq; & brachia unda tumēs assurgeret, peruigiles undisonis in laudibus tenebras noctis exegit: approp̄inquante autem diluculo, ascendēs in terram, denuò cœpit in litore flexis genib. orare. Quod dum ageret, uenere continuò duo de profundo maris quadrupedia, quę uulgò lutrę uocantur. Hæc ante illum strata in arena, anhelitu suo pedes eius fouere cœperunt, ac uillo satagebant extergere: completoq; ministerio, percepta abeo benedictione, patrias sunt relapsa sub undas. Ipse quoq; mox domum reuersus, canonicos cum fratribus hymnos hora competente compleuit. At frater qui eum de speculis præstolabatur, perculsus pauore ingenti uix præangustia premente, domū nutante gressu peruenit: primoq; mane accedens ad eum, sese in terram strauit, ueniam de reatu stulti ausus cū lachrymis flagitauit, nil dubitans illum nosse quid ipse noctu egerit, quid ue pateretur. Cui ille, Quid, inquit, habes frater? Quid fecisti? Nūnostrum iter nocturnum lustrando explorare tentasti? Sed ea solum conditione tibi hoc indulgeo commissum, si promiseris te, quæ uidisti, nulli ante meum obitum esse dicturum: in quo nimirum præcepto eius secutus es exemplum, qui discipulis in monte gloriam suę maiestatis ostendēs, ait, Nemini dixeritis uisionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. Promittentem ergo quæ iusserat, fratrem benedixit, pariterq; culpam & molestiam, quam temerarius incurrerat, absterſit: qui uirtutem quam uiderat, ipso uiuente silentio tegens, post obitum eius plurimis indicare curabat.

Quomodo nautis tempestate præclusis serenum mare ad certum prædixerit, & orando cibos impetrauerit. Caput XI.

Cœpit interea uir Dei etiam prophetiæ spiritu pollere, uentura prædicere, præsentibus absentia nunciare. Quodam etenim tempore pergēs de suo monasterio pro necessitate causæ accidentis, ad terram Pictorum, qui Niduari uocantur, nauigando peruenit, comitantibus eum duobus è fratribus, quorum unus postea presbyterij functus officio, uirtutem miraculi, quam ibidem uir Domini monstrauit, multorum notitiæ patefecit. Venerunt autem illò post natalis Dominici diem, sperantes se, quia undarum simul & aurarum arridebat temperies, citius esse redituros, ideoq; nec cibaria secum

cum tulere, tanquàm ocyus reuersuri: sed longè aliter quàm putabant, euenit. Nam mox ut terram tetigere, tempestas fera suborta est, quę iter eis omne remeandi precluderet: cumq; per dies aliquot ibidem inter famis & frigoris pericula laterent, quo tamen tempore uir Dei non marcida luxu ocia gerere, nec somnis uacare uolebat inertibus, sed perñox in oratione perstare satagebat, aderat sacratissima Dominicæ apparitionis dies. Tum ille socios blando, ut iucundus atq; affabilis erat, sermone alloquitur, Quid rogo tanta ignauia torpemus, & nō quacunque iter salutis inquirimus? En tellus niuibus, nebulis cœlū horrescit, aër flatibus, aduersis furit fluctibus æquor, ipsi inopia deficimus, nec adest homo qui reficiat: pulsemus ergo Dominum precibus, qui suo quondam populo maris rubri uiam aperuit, eumq; in deserto mirabiliter pauit, orantes ut nostri quoque misereatur in periculis: credo si nō nostra fides titubat, nō uult nos hodierna die ieiunos permanere, quā ipse per tot ac tanta suæ miracula maiestatis illustrare curauit: precorq; eamus alicubi, quærentes quid nobis epularum in gaudium suæ festiuitatis præstare dignetur. Hæc dicens, eduxit eos sub ripam, quo ipse noctu peruigil orare consueuerat. Vbi aduenientes inuenerunt tria frusta delphininæ carnis, quasi humano ministerio secta & præparata ad cocturam, flexisq; genibus gratias egerunt Domino. Dixit autē Cuthbertus, Videtis dilectissimi, quæ sit gratia confidendi & sperandi in Domino: ecce & cibaria famulis suis præparauit, & ternario quoque numero quot diebus hic residendum sit, nobis ostendit. Sumite ergo munera, quæ misit nobis Christus, & abeuntes reficiamus nos, maneamusq; intrepidi, certissima enim nobis post triduum serenitas cœli & maris aduenier. Factum est ut dixerat, manente triduo tempestate perualida: quarto demum die tranquillitas promissa secuta est, quæ illos secundis flatibus in patriam referret.

Quomodo iter faciens aquila ministra uiaticum & præceptorum se esse prædixerit, & perceperit. Caput XII.

QVadam quoq; die, cum prædicaturus iuxta consuetudinem suam populis, de monasterio exiret uno comite puero, iamq; diu gradiendo fatigatis non parum adhuc restaret itineris, quo usq; ad uicum, quò tendebant, peruenirent: ait ad puerum tentans eum, Dic agefodalis, ubi hodie refici disponas, an habeas aliquem in uia, ad quem diuertere ualeas hospitem? At ille respondēs, Et hęc ipsa, inquit, mecum taciro in corde tractaui: quia nec uiaticū iturі tulimus nobiscum, neq; aliquem in itinere notum habemus, qui nos suo recipere uelit hospitio, & non parum adhuc itineris supereſt, quod ieiuni sine molestia cōplere nequimus. Cui uir Domini, Discę, inquit, filiole fidem semper & spem habere in Domino: quia nunquā fame perit, qui Deo fideliter seruit. Et sursum aspectans, uidensq; aquilam in alto uolantem, Cernis, inquit, aquilam illam porrò uolantem? etiam per huius ministerium possibile est Domino nos hodie reficere. Talia confabulantes, agebant iter iuxta fluuium quendam, & ecce subitò uident aquilam in ripa residentē: dixitq; uir Dei, Vides ubi nostra quam prædixi, ministra residet? Curre rogo, & quid nobis epularū Domino mittente attulerit inspice, & citius affer. Qui accurrens attulit piscem non modicū, quem illa nuper de fluuio prehenderat. At uir Dei, Quid, inquit, fecisti fili? quare ministræ suā partem non dedisti? Seca citius medium, & illi partem, quam nobis ministrando meretur, remitte. Fecit ut iusserat, sumptaq; secū parte reliqua, ubi tempus reficiendi aderat, diuerterunt ad proximum uicum: & dato ad assandum pisciculo, se pariter & eos ad quos intrabant, gratissimo refecere conuiuio, prædicante Cuthberto uerbū Dei, atq; eius beneficia collaudante: & quia beatus uir, cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in uanitates & in insanias falsas. Ac sic resumpto itinere, ad docendū eos quos proposuere, profecti sunt.

Quomodo prædicans populis fantasticum subitò ignem diaboli, & præuiderit uenturum, & uenientem extinxerit. Cap. XIII.

EOdem tempore dum congregatis in quadā uillula perplurimis uerbū uitæ prædicaret, præuidit subitò in spiritu antiquum hostem ad retardandū opus salutis adesse: moxq; eius insidias quas futuras intellexit, docendo præoccupare curauit. Namq; inter ea quę disputauerat, repentè huiusmodi monita inseruit, Oportet charissimi, ut quotiēs uobis mysteria regni cœlestis prædicantur, intento hæc corde & sensu semper uigilantissimo audiatis, ne fortè diabolus, qui mille nocendi habet artes, superuacuis uos curis ab æternæ salutis auditione præpediat. Et hæc dicens, denuò sermonis, quē intermiserat, ordinem repetijt: statimq; hostis ille nequissimus fantasticum deferens ignem, domū iuxta positam incendit, ita ut uiderentur faces ignitū totam uolitare per uillam, ac iuuāte uento fragor aëra cōcutere. Tum exiliens quasi ad extinguendum ignem turba penè tota, quādocebat (nam paucos ipse manu missa retinuit) certatim aquas iactabat: nec tamen unda uera falsas potuit restinguere flammas, donec orante uiro Dei Cuthberto, fugatus author fallaciarum ficta secum incendia uacuas reportaret in auras. Quod uidens turba multum saluberrimè erubuit, rursusq; ad uirum Dei ingressa, flexis genibus instabilis animi ueniam precabatur, confitens se intellexisse, quia diabolus ab impedienda salute humana, ne ad horam uacaret. At ipse confirmans inconstantiam fragilium, rursus quę ceperat uitæ monita, exequitur.

Quomodo flammas domus cuiusdam uero igne ardentis orando restinxerit. Cap. XIIII.

NEc tantum ignem fantasticum, sed etiam uerum, quem multi frigidis fontium undis minimè ualebant extinguere, ipse solis feruentibus lachrymarum riuulis compressit: siquidem dum more apostolorum gratia salutiferæ instructionis uniuersa pertranssiret, deuenit die quadam in domum cuiusdam deuotæ Deo fœminæ, quam crebrius inuisere curabat, quia & bonis operibus intentam nouerat, & ipsa eum primis pueritiæ nutriebat ab annis, unde & mater ab eo cognominari solebat. Habebat autem domum in occidentali parte uiculi: quam cum uir Domini Cuthbertus uerbum feminaturus intraret, repentè in orientali plaga eiusdem uici per culpam incuriæ domus incensa, uehementer cœpit ardere. Nam & uentus ab eodem climate assurgens non modicus, abripiebat ignitos fœni tecti fasciculos, & totam late iactabat per uillam: iactantes aquam qui aderant, fortior flamma repulit, longiusq; fugauit. Tum præfata Dei famula cucurrit concita ad domum, in qua uirum Dei receperat, obsecrãs ut orando succurreret, priusquam domus ipsius & tota simul uilla periret. At ille, Ne timeas, inquit, mater, animæquior esto. nõ enim tibi tuis'ue hæc quamlibet ferox flamma nocebit: statimq; egressus, ante ostium sternitur in terram. Quo adhuc orante, mutatur flatus uentorum, spiransq; ab occasu totum tanti incendij periculum ab inuasione uillulæ, quam uir Domini intrauerat, reiecit. Sicq; in duobus miraculis, duorum patrum est uirtutes imitatus, in fantasticis quidem præuisis & euacuatis incendijs uirtutem reuerendissimi & sanctissimi patris Benedicti, qui simulatum ab antiquo hoste quasi ardentis coquinæ incendium ab oculis discipulorum orando pepulit: in ueris uerò æquè uictis ac retortis ignium globis uirtutem uiri uenerabilis Marcellini Anchonitani antistitis, qui ardente eadem ciuitate ipse contra ignem positus, orando flammas compescuit, quas tanta ciuium manus aquam proijciendo nequiuerat. Nec mirandum perfectos & fideliter Deo seruientes uiros tantam contra uim flammarum accipere potestatem, qui quotidiana uirtutum industria, & incentiua suæ carnis edomare, & omnia tela nequissimi ignea norunt extinguere. Quibus aptissimè congruit illud propheticum, Cum transieris per ignem, non combureris, & flamma non ardebit in te. At ego & mei similes propriæ fragilitatis & inertiæ conscij, certi quidem sumus, quia contra ignem materialem nil tale audemus: incerti autem, an ignem illum inextinguibilem futuræ castigationis immunes euadere queamus. Sed potens est & larga pietas Saluatoris nostri, quæ indignis nobis & nunc ad extinguenda uitiorum incendia, & ad euadendas in futuro pœnarum flammas gratiam suæ protectionis impendat.

Qualiter dæmonium ab uxore præfecti, necdum aduenientis eiecerit. Cap. XV.

VErùm quia paulò superius, quantum idem uenerabilis Cuthbertus aduersum simulatitias diaboli fraudes ualuerit exposuimus: nũc etiam quid aduersus uerum apertumq; eius furorem ualeat, explicemus. Erat præfectus Egfridi regis Hildmer nomine, uir religiosis cum omni domo sua deditus operibus: ideoq; à beato Cuthberto specialiter dilectus, & cum itineris propinquitas congrueret, crebrò ab eo uisitatus. Cuius uxor cum eleemosynis & cæteris uirtutum fructibus esset intenta, subitò correpta à dæmone acerrimè cepit uexari, ita ut stridendo dentibus uoces miserabiles emittendo, brachia uel cætera sui corporis membra in diuersa raptando, non minimum cunctis intuentibus uel audientibus incuteret horrorẽ. Cumq; faceret explosa, & iam iamq; uideretur esse moritura, ascendit uir eius equum, & concitus uenit ad hominem Dei, precatusq; est eum dicẽs, Obsecro, quia uxor mea malè habet, & uidetur iam proxima morti, ut mittas presbyterũ, qui illam priusquam moriatur, uisitet, eiq; Dominici corporis & sanguinis sacramenta ministret: sed & corpus illius hic in locis sanctis sepeliri permittat. Erubescebat enim eam confiteri insanam, quã uir Domini sobriam semper uidere consueuerat: qui cum parumper ab eo diuerteret uisurus, quẽ mitteret presbyterum cum illo, cognouit repentè in spiritu, quia non communi infirmitate, sed dæmonis infestatione premeretur cõiunx, pro qua supplicabat. Reuersusq; ad eum, Non, inquit, aliũ mittere, sed ipse ad uisitandam eam tecũ pergere debeo. Cumq; agerent iter, cœpit flere homo, & dolorem cordis profluentibus in maxillam prodere lachrymis. Timebat enim, ne cum eam dæmoniosam inueniret, arbitrari inciperet, quia non integra Domino, sed ficta fide seruisset: quem uir Domini blandè cõsolatus, Noli, inquit, plorare, quasi inuenturus sim coniugem tuam, qualem nõ uelim. Scio enim ipse, quamuis te dicere pudeat, quia dæmonio uexatur: scio etiã, quia priusquã illò perueneremus, fugato dæmonio liberabitur, ac nobis aduenientibus cum gaudio occurrẽs, has ipsa habenas sanissima mente excipiet, nosq; intrare citius obsecrans, ministeriũ quod consueuerat, nobis sedula impendet. Neque enim tali tormento soli subijciuntur mali, sed occulto Dei iudicio aliquotiens etiam innocentes in hoc seculo non tantum corpore, sed & mente captiuantur à diabolo: dumq; hæc & huiusmodi uerba in consolationem & eruditionem illius perorante Cuthberto appropinquarent domui, fugit repente spiritus nequam aduentum spiritus sancti, quo plenus erat uir Dei ferre non ualens. Cuius soluta uinculis mulier quasi graui expergefacta de somno surrexit cõtinuò, ac uiro Dei gratulabunda occurrens, iumentum quo sedebat, per frenũ tenuit. Moxq; ad integrum recepto uigore mentis & corporis,

ris, eum citò descendere, atq; ad benedicẽdam domũ suam precabatur ingredi, deuotumq; illi ministeriũ præbens, testabatur palàm, quomodo ad primũ freni eius tactum omni se molestia priscæ uexationis absolutam sensisset.

Qualiter in Lindisfarnensi monasterio uixerit uel docuerit. Caput XVI.

CVm ergo uenerabilis domini famulus multos in Mailrosensi monasterio degẽs annos, multis uirtutum spiritualiũ claresceret signis, transtulit eum reuerẽdissimus abbas ipsius Eata, in monasterium quod in Lindisfarnensiũ insula sitũ est, ut ibi quoq; regulã monachicæ perfectionis & præpositi authoritate doceret, & exemplo uirtutis ostenderet. Nam & ipsum locum tunc idem reuerendissimus pater abbatis iure regebat: neq; aliquis miretur, quod in eadẽ insula Lindisfarnea cũ permodica sit, & supra episcopi, & nunc abbatis & monachorum esse locum dixerimus, reuera enim ita est. Nanq; una eademq; seruorum Dei habitatio utroq; simul tenet, imò omnes monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus eiusdem loci episcopus fuit, monachus erat, & monachicam cum suis omnibus uitam semper agere solebat: unde ab illo omnes loci ipsius antistites usq; hodie sic episcopale exercẽt officium, ut regente monasterium abbate, quẽ ipsi cum consilio fratrũ elegerint, omnes presbyteri, diaconi, cantores, lectores, cæteriq; gradus ecclesiastici monachicam per omnia cum ipso episcopo regulam seruent. Quam uiuendi normam multum se diligere probauit beatus papa Gregorius, cum sciscitanti per literas Augustino, quem primũ genti Anglorum episcopum miserat, qualiter episcopi cum suis clericis conuersari debeant: respondit inter alia, Sed quia tua fraternitas monasterij regulis erudita seorsum fieri non debet à clericis suis in ecclesia Anglorum, quæ Deo autore nuper adhuc ad fidem perducta est, hanc debet conuersationem instituere, quę in initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia cõmunia. Igitur ad Lindisfarnensem ecclesiã siue monasterium uir Domini adueniens, mox instituta monachica fratribus uiuendo pariter & docendo tradebat: sed & circumquaq; morantem uulgi multitudinem, more suo crebra uisitatione ad cœlestia quærenda ac promerenda succendebat. Necnon etiam signis clarior effectus, plurimos uarijs languoribus & tormentis comprehensos orationũ instantia priscę sanitati restituit: nõnullos ab immundorum spirituũ uexatione non solùm præsens orando, uel certè eorum sanationẽ prædicendo curauit, in quibus erat & illa præfecti uxor, de qua suprà retulimus. Erant autem quidam in monasterio fratres, qui priscæ suæ consuetudini, quàm regulari mallent, obtẽperare custodiæ: quos tamẽ ille modesta patiẽtiæ suæ uirtute superabat, & quotidiano exercitio paulatim ad melioris propositi statũ cõuertebat. Denicq; sæpius in cœtu fratrum de regula disputans, cum acerrimis cõtradicentiũ fatigaretur iniurijs, exurgebat repentè, & placido uultu atq; animo egrediens dimittebat cõuentum: ac sequente nihilominus die, quasi nil obiectionis pridie sustinuisset, eadem quæ prius monita eisdẽ dabat auditoribus, donec illos paulatim, ut diximus, ad ea quę uellet, cõuerteret. Erat nanq; uir patientiæ uirtute præcipuus, atq; ad perferenda fortiter omnia quæ uel animo uel corpori aduersa ingerebantur, inuictissimus: nec minus inter tristia, quæ cõtigissent, faciem prætendens hilarem, ita ut palàm daretur intelligi, quia interna spiritus sancti consolatione pressuras cõtemneret extrinsecas. Sed & uigiliarũ atq; orationis ita studiosus existebat, ut aliquotiens tres siue quatuor noctes cõtinuas perui gil trãsegisse credebatur, cũ per tantũ temporis nec ad lectũ proprium, nec extra dormitoriũ fratrum locum aliquẽ, in quo pausare posset, haberet. Siue enim locis secretioribus solus orationi uacabat, siue inter psallendum operabatur manibus, torporemq; dormiendi laborando propellebat, seu certè circuibat insulam, quomodo se singula quæq; haberent pius explorator inquirens, pariter & longitudinẽ sibi psalmodię ac uigiliarũ incedendo alleuians. Denicq; arguere solebat pusillanimitatem fratrũ, qui grauiter ferrẽt, si qui se nocturnæ uel meridianæ quietis tempore importuna forte inquietudine susciarent, Nemo, inquiẽs, mihi molestiam facit me excitando de somno, sed potius lætificat me qui excitat. Facit enim me, discusso torpore somni utilitatis aliquid agere uel cogitare. Tantum autem cõpunctioni erat deditus, tantum cœlestibus ardebat desiderijs, ut missarum solennia celebrans nequaquã sine profusione lachrymarũ implere posset officium. Sed congruo satis ordine dum passionis Dominicæ mysteria celebraret, imitaretur ipse quod ageret, se ipsum uidelicet Deo in cordis contritione mactando, sed & astantes populos sursum corda habere, & gratias agere domino Deo nostro, magis ipse cor quàm uocẽ exaltando, potius gemendo quàm canendo admoneret. Erat zelo iustitię feruidus ad arguendũ peccantes, erat spiritu mansuetudinis modestus ad ignoscendũ pœnitentibus, ut nonnunquã confitentibus sibi peccata sua his qui deliquerant, prior ipse miserans infirmos lachrymas funderet, & quid peccatori agendum esset, ipse iustus suo prænostraret exẽplo. Vestimentis uteba tur cõmunibus: ita tẽperanter agens, ut horum neq; munditijs neq; sordibus esset notabilis: unde usq; hodie in eodem monasterio exẽplo eius obseruatur, ne quis uarij aut precioſi coloris habeat indumentũ: sed ea maximè uestiũ specie sint contenti, quã naturalis ouiũ lana ministrat. His & huiusmodi spiritualib. exercitijs uirueneabilis, & bonorũ quorũq; ad se imitandũ provocabat affectũ, & improbos ꝙsq; ac rebelles uitæ regulari à pertinacia sui reuocabat erroris.

Qualiter

Qualiter sibi in insula Farne pulsis dæmonibus habitationem fecerit. Cap. XVII.

AT postquã in eodem monasterio multa annorum curricula expleuit, tandem diu concupita, quæsita ac petita solitudinis secreta, comitãte præfati abbatis sui simul & fratrum gratia multum lætabundus adijt. Gaudebat nanq; quia de longa perfectione conuersationis actiuæ, ad ocium diuinæ speculationis iam mererebatur ascendere. Lętabatur ad eorum sortẽ se pertingere, de quibus canitur in Psalmo, Ambulabunt de uirtute in uirtutẽ, uidebitur Deus deorum in Syon. Et quidem in primis uitæ solitarię rudimentis fecesit ad locum quendam, qui in exterioribus eius cellę partibus secretior apparet. At cum ibidẽ aliquandiu solitarius cum hoste inuisibili orando ac ieiunando certaret, tandem maiora præsumens, longinquiorẽ ac remotiorẽ ab hominibus locũ certaminis petijt. Fertur dicitur insula mędio in mari posita, quæ non sicut Lindisfarnensium incolarũ regio, bis quotidie accedente æstu Oceani, quẽ reuma uocãt Græci, fit insula, bis renudatis abeunte reumate litoribus contigua terrę redditur: sed aliquot milibus passuũ ab hac semiinsula ad Eurũ secreta, & hinc altissimo, & inde infinito clauditur Oceano. Nullus hãc facile ante famulũ Domini Cuthbertum solus ualebat inhabitare colonus, propter uidelicet demorantiũ ibi phantasias dæmonũ: uerũ intrante eam milite Christi armato galea salutis, scuto fidei, & gladio spiritus, quod est uerbũ Dei, omnia tela nequissimi ignea extincta, & ipse nequissimus cũ omni satellitũ suorũ turba porrò fugatus est hostis: qui uidelicet miles Christi, ut deuicta tyrannorum acie, monarcha terræ quã adierat, factus est: cõdidit ciuitatẽ suo aptã imperio, & domos in hac æquè ciuitati cõgruas erexit. Est aũt ædificium situ penè rotundũ, à muro usq; ad murũ mẽsura quatuor fermè siue quinq; perticarũ distentũ, murus ipse deforis altior lõgitudine stantis hominis. Nã intrinsecus uiuã cedendo rupẽ multo illũ fecit altiorẽ, quatenus ad cohibendã oculorũ siue cogitationũ lasciuiam, ad erigendã in superna desideria totã mentis intentionẽ, pius incola nil de sua mãsione pręter cœlũ posset intueri: quẽ uidelicet murũ nõ de secto lapide uel latere & cæmẽto, sed impolitis prorsus lapidibus & cespite, quẽ de medio loci fodiendo tulerat, cõposuit. E quibus quidã tantæ erãt granditatis, ut uix à quatuor uiris uiderentur potuisse leuari: quos tamẽ ipse angelico adiutus auxilio illuc attulisse alitũde, & muro imposuisse repertus est. Duas in mansione habebat domos, oratoriũ scilicet & aliud ad cõmunes usus aptũ habitaculũ: quorũ parietes quidẽ de naturali terra multũ intus foriscq; circũfodiendo siue cedendo confecit, culmina uerò de lignis informibus & fœno superposuit. Porrò ad portam insulæ maior erat domus, in qua uisitãtes eum fratres iuscipi & quiescere possent, nec lõgè ab ea fons eorundem usibus accommodus.

Quomodo precibus aquã de arida produxerit, uel qualiter ipse in anachoresi uixerit. Cap. XVIII.

AT uerò ipsa eius mansio aquæ erat indiga, utpote in durissima & prope saxea rupe cõdita: accitis ergo uir Domini fratribus, necdum enim se ab aduentiũ secluserat aspectibus, Cernitis, inquit, quia fontis inops sit mansio, quam adij: sed rogemus obsecro illum qui conuertit solidam petram in stagnũ aquæ, & rupes in fontes aquarum, ut nõ nobis, sed nomini suo dans gloriã, de hac quoq; rupe saxosa nobis uenam fontis aperire dignetur: fodiamus in mędio tuguriunculi mei, credo torrente uoluptatis suæ potabit nos. Fecerunt ergo foueam, quã in crastinũ emanante ab internis unda repletã inuenerunt: unde dubium non erat, hanc oratio nibus uiri Dei de aridissima prius terra elicitã fuisse aquam, quæ uidelicet aqua mirum in modum primis contenta ripis, nec foras ebulliendo pauimẽtum inuadere, nec hauriendo nouit deficere, ita moderata gratia largitoris, ut nec necessitati accipientis superflueret, nec sustentandæ necessitati copia deesset. Facta ergo iuuantibus se fratribus mansione ac domibus prędictis, incipit habitare solus uir Domini Cuthbertus, & primò quidem uenientibus ad se fratribus de sua cella egredi, eisq; ministrare solebat: quorum dum pedes aqua calida deuotus lauaret, coactus est aliquotiens ab eis etiam se discalciare, suosq; pedes illis ad abluendum præbere. Namq; in tantum à cultu sui corporis animum sustulerat, atq; ad animæ solius cultũ contulerat, ut semel calciatus tibracis, quas pelliceas habere solebat, sic menses perduraret integros. Aliquando etiam calciatus in pascha, non nisi post annum redeunte paschę tempore propter lauationem pedum, quæ in cœna Domini fieri solet, se discalciasse dicatur: unde ob crebras preces incuruationesq; genuum, quas calciatus exercebat, callum oblongum, nec exilẽ in confinio pedum & tibiarum habuisse deprehensus est. Deinde increscente studio perfectionis includitur in suo monasterio, atq; ab hominum remotus aspectibus, solitariam in ieiunijs, orationibus & uigilijs duxit agere uitam, rarũ cum aduenientibus deintus habens colloquiũ, & hoc per fenestram: qua primitus aperta & uideri à fratribus, & fratres quos alloquebatur, ipse uidere gaudebat: exinde procedente tẽpore & ipsam occlusit, nec nisi dandæ benedictionis uel alterius cuiuslibet certę necessitatis gratia reserabat.

Qualiter à messe quam sua manu seruerat, uerbo uolucres abegerit. Caput XIX.

ET primùm quidem permodicum ab eis panem, quo uescereturaccipiebat, ac suo bibebat è fonte: postmodum uerò proprio manuum labore iuxta exempla patrum uiuere magis aptum ducebat. Rogauit ergo afferri sibi in-

bi instrumenta, quibus terram exerceret, & triticum quod sereret. Sed seminata uerno tempore terra, nullos usq; ad mędium æstatis reddidit fructus: unde uisitantibus se iuxta morem fratribus asebat uir Dei, Forsitan aut telluris huiusce natura, aut uoluntas Dei nõ est, ut hoc in loco mihi triticum nascatur: afferte rogo hordeum, si fortè uel illud fructum facere possit. Quod si nec illi Deus incrementum dare uoluerit, satius est me ad cœnobium reuerti, quàm alieno hic labore sustẽtari: allatumq; hordeum, dum ultra omne tempus serendi, ultra omnem spem fructificandi terræ cõmendaret, mox abundanter exortum fecit fructum copiosum: qui dum maturescere cœpisset, uenere uolucres, & huic depascendo certatim insistebãt. Ad quos pijssimus Christi seruus appropians, sicut pòst ipse referebat: solebat enim sæpe, quia læti uultus & affabilis erat, ad confirmandam fidem audientium, aliqua etiam de eis quæ ipse credendo obtinuerit in mędium proferre: Quid tangitis, inquit, fata, quæ non seruistis? An fortè uos plus me his opus habetis? Si tamen à Deo licentiam accepistis, facite quod ipse permisit: sin autem, recedite, neque ulterius aliena lædatis. Dixerat, & ad primam iubentis uocem, uniuersa uolucrum multitudo recessit, seq; per omnia deinceps ab eiusdem messis inuasione continuit. Et hic quoq; uenerabilis Christi famulus in duobus miraculis duorum patrum est factum beati patris Benedicti, qui idem penè & eodem modo legitur fecisse miraculum: sed idcirco uberius, quia plures erant, qui aquæ inopia laborarent. Porrò in arcesitis à messe uolatilibus, reuerendissimi & sanctissimi patris Antonij sequebatur exemplum, qui à læsione hortuli quem ipse plantauerat, uno onagros sermone compescuit.

Quomodo corui iniuriam quam uiro Dei intulerant, precibus & munere purgauerint. Cap. XX.

LIbet etiam quoddã beati Cuthberti, in exẽplum præfati patris benedicti factum narrare miraculum, in quo auium obedientia & humilitate palàm contumacia & superbia condẽnatur humana. Erant siquidem coruí multo ex tempore eiusdem insulæ sedibus assueti: quos cum die quadam uir Dei nidificantes hospitiolum fratrum, de quo præfatus sum, rostro lacerare, ablatosq; culmos quibus tectũ fuerat ad fabricã nidi ore ferre conspiceret, coẽrcuit eos leui protensione dexteræ, atq; à læsura fratrum iam cessare præcepit: sed illis imperiũ spernentibus, In nomine, inquit, Iesu Christi abite quãtocius, neq; in loco quem lædítis, ultra manere præsumatis. Vix uerba cõpleuerat, & cõfestim tristes abiere: peracto autẽ triduo, unus è duobus redijt, & fodientẽ reperiẽs famulũ Christi, sparsis lamentabiliter pennis, & summisso ad pedes eius capite, atq; humiliata uoce quibus ualebat indicijs, ueniam precabatur. Quod intelligens uenerabilis pater, dedit facultatẽ remeandi: at ille impetrata redeundi licẽtia, mox sodalẽ adducturus abijt. Nec mora, redeunt ambo, & secũ digna munera ferunt, dimidiã uidelicet axungiã porcinam: quã uir Domini aduentãtibus postea fratribus sæpius ostendere, atq; ad ungendas caligas prębere solebat, contestãs eis quanta hominibus obedientię, quanta sit cura humilitatis habenda, cum auis superbissima iniuriam, quam uiro Dei intulerat precibus, lamentis & muneribus festinauit abluere. Denicq; ad dandum hominibus exemplũ correctionis, multos deinceps annos in ipsa insula manebãt & nidificabant, neq; aliquid molestiæ cuiquam irrogare audebãt. Nulli autem uideatur absurdum à uolatilibus formam discere uirtutis, cum Salomon dicat, Vade ad formicam ò piger, & considera uias eius, & disce sapientiam.

Qualiter eius necessitatibus etiam mare seruierit. Caput XXI.

NOn sola autẽ aëris, sed & maris animalia, imò & ipsum mare sicut & aër & ignis, iuxta quod in superioribus exposuimus, uiro uenerabili prębuere obsequium. Qui enim autho ri omnium creaturarũ fideliter & integro corde famulatur, non est mirandũ, si eius imperijs ac uotis omnis creatura deseruiat. At nos plerunq; iccirco subiectæ nobis creaturæ dominiũ perdimus, quia Domino & creatori omniũ ipsi seruire negligimus. Et ipsum, inquã, mare prõptum famulo Christi, ubi opus habuit, impendebat officium. Disponebat nanq; paruulam sibi in suo monasterio, sed cotidianis necessitatibus aptam condere casulam, cui à parte maris, qua alluuione frequentium gurgitum excauata rupis altissimum, nec breuem fecerat hiatũ, basis supponenda erat, & hæc iuxta latitudinẽ hiatus duodecim pedes longa. Rogauit ergo fratres, qui se uisitaturi aduenerant, ut cum redire uellẽt, lignum sibi longitudinis duodecim pedum ad faciendam domunculæ basim deferrent: qui promiserunt se libentissimè facturos, quod petijt: sed accepta ab eo benedictione, ubi domũ sunt reuersi, fugit mentem petitio patris, reuersiq; die debito ad eum, non attulere quod rogabantur: quibus ille benignissimè receptis, & oratione solita Deo cõmendatis, Vbi est, inquit, lignum quod uos afferre rogaram? Tum illi reminiscẽtes petitionem eius, suamq; confitentes obliuionẽ, ueniam de admisso precabantur. At uir mitissimus blando illos sermone consolatus, usq; ad manè in insula manere & quiescere præcepit, dicens, Credo quia Deus non obliuiscatur meæ uoluntatis & necessitatis. Fecerunt ut dixerat, & exurgentes manè uiderũt, quia nocturnus Oceani æstus lignum memoratæ longitudinis attulit, & in ipso insuper loco deposuit, ubi in ędificium desuper erat imponendum. Videntes autem, mox & uiri uenerabilis sanctitatem mirabantur, cui etiam elementa seruirent, & suæ mentis tarditatem debito-

bito cum pudore culpabant, quos etiam insensibile elementum, quàm sit sanctis obtemperandum doceret.

Quomodo multis ad se uenientibus, monita dans salutis fragiles exposuerit antiqui hostis insidias.
Caput XXII.

VEniebant autem multi ad uirum Dei, non solùm de proximis Lindisfarnensium finibus, sed etiam de remotioribus Britanniæ partibus, fama nimirũ uirtutum eius accíti, qui uel sua quæ commisissent errata, uel dæmonũ, quæ paterentur, tentamenta profitentes, uel certè communia mortalium quibus affligerentur, aduersa patefaciẽtes, à tantę sanctitatis uiro se cõsolandos sperabãt. Nec eos fefellit spes. Nanq; nullus ab eo sine gaudio consolationis abíbat, nullum dolor animi, quem illò attulerat, redeũtẽ comitatus est. Nouerat quippe mœstos pia exhortatione refouere, sciebat angustiatis gaudia uitę cœlestis ad memoriã reuocare, fragilia seculi huius & prospera simul & aduersa monstrare, didicerat tentatis multifarias antiqui hostis pandere uersutias, quibus facile caperetur animus, qui uel fraterno uel diuíno amore nudatus existeret: at qui integra fide roboratus incederet, insidias aduersarij Domino auxiliante, quasi casses transiret araneę. Quotiens, inquit, meipsum de alta rupe per præceps misere, quotiens quasi ad interficiẽdum me lapides iactabãt: sed & alijs alijsq; fantasiarum tentamentis me appetentes deterrere, ac de loco huius certaminis conabantur eliminare, nec tamen ullatenus uel corpus meum læsura aliqua uel mentẽ timore cõtaminare ualebant. Hoc quoque fratribus solebat crebrius intimare, ne conuersationem eius quasi singulariter celsam mirarentur, quía contemptis secularibus curis secretus uíuere mallet: sed iure, inquit, est cœnobitarum uita miranda, qui abbatis per omnia subijciuntur imperijs, ad eius arbitrium cuncta uigilandi, orandi, ieiunandi atq; operandi tempora moderantur, quorum plurimos noui paritatẽ meam longè & munditia mentis, & culmine gratiæ prophetalis anteire: è quibus est uenerabilis & cum omni honorificentia nominandus seruus Christi Boisilus, qui me in Mailrosensi monasterio quondam senex adolescentem nutriebat, & inter enutriendũ cuncta quæ mihi erant uentura, prophetica ueritate prędixit. & unum tãtummodo restat ex omnibus abeo mihi prædictis, quod utinam nunquam impleatur: hoc autem dicebat, quía præfatus Christi famulus episcopatus eum gradu significabat esse functurum, cuius perceptionẽ ipse nõ parum desiderio uitæ secretioris horrebat.

Quomodo Elfled abbatissa & puella eius per zonam ipsius sint sanatæ. *Caput* XXIII.

NEq; uerò sanitatum miracula per hominẽ Dei, tametsi longè ab hominibus positum fieri cessabant: siquidẽ uenerabilis ancilla Christi Elfled, quæ inter gaudia uirginitatis nõ paucis famularum Christi agminibus maternę pietatis curã adhibebat, ac regalis stemmata nobilitatis potíori nobilitate summę uirtutis accumulabat, multo uírum Dei semper excolebat amore. Hæc eo tempore, sicut ipsa postea reuerẽdissimo Lindisfarnensis ecclesiæ presbytero Herefrido, & ille mihi referebat, graui percussa lãguore, ac diu uexata, penè uita est quenisse ad mortem. Cui cum nil curationis possent adhibere medici, subitò diuina intrinsecus gratia curante paulatim morti subtracta est, nec tamẽ plenè sanata. Nam dolor quidem interaneorũ abscessit, membrorum uigor redijt, sed facultas standi uel ambulandi prorsus defuit: quía nec ad stãdum erigi, nec nisi quadrupes ualebat ingredi. Cœpit ergo tristis æternã timere debilitatem: nam & de medicorum auxilio iam pridẽ fuerat facta desperatio: cui cum die quadam inter angustias tristium cogitationum ueniret in mentem beata & quieta conuersatio reuerendissimi patris Cuthberti, Vtinam, inquit, haberem aliquid de rebus Cuthberti mei, scio certè, & credo & confido in Domino, quía citò sanarer. Et non multo pòst aduenit, qui ei zonam lineam ab eo missam deferret: quæ multum gauisa de munere, & desideriũ suum uíro sancto iam cœlitus patefactum intelligens, succinxit se illa, & mane mox erecta ad standum, tertia uerò die plenè est reddita sanitati. Post dies autem paucos cœpit ægrotare quædam de uirgínibus monasterij ipsius, dolore capitis intolerabili: quæ cum ingraueſcente morbo per dies uideretur esse moritura, intrauit ad uisitãdam eam uenerabilis abbatissa: cumq; eam grauiter afflictam cõspiceret, tulit memoratam uiri Dei zonam, & hac illi caput circumligare curauit: quę eodem mox die abeunte dolore curata est, tolensq; zonam, sua cõdidit in capsa. Quam cum post dies aliquot abbatissa requireret, neq; in capsa eadem, neq; uspiam prorsus potuit inueniri. Quod diuina dispensatione factum intelligitur, uidelicet ut & per duo sanitatis miracula Deo dilecti patris sanctitas appareret credentibus, & deinceps dubitandi de sanctitate illius occasio tolleretur incredulis. Si enim eadẽ zona semper adesset, semper ad hanc concurrere uoluissent ægroti: & dũ fortè aliquis ex his non merereturà sua infirmitate curari, derogaret impotentiæ nõ saluantis, cum ipse potius esset salutis indignus. Vnde prouida, ut dictum est, dispensatione superne pietatis, postquam fides credentium confirmata est, mox inuidiæ perfidorum materia detrahendi est prorsus ablata.

Quid scisciti eidem Elfledæ de uita Egfridi regis & episcopatu suo prædixerit. *Caput* XXIIII.

ALio item tempore misit eadem reuerendissima uirgo & mater uirginũ Christi Elfled, rogauitq; uirum Dei, adiurans in nomine Domini ut eum uidere, & de necessarijs mereretur

tur alloqui: qui ascensa cum fratribus naui, uenit ad insulam, quæ Coquedi fluminis ostio prętacens ab eodem nomen accepit, & ipsa monachorum cœtibus insignis. Nam præfata abbatissa illò eum sibi occurrere rogauerat: cuius potita colloquijs cum multa ab eo quæ scíscitabatur, audiret, ecce repentè in medio sermone ad uoluta pedibus eius, adiurauit eũ per nomen illud terribile ac uenerabile superni regis & angelorum eius, ut díceret illi quàm longo tempore uicturus esset Egfridus frater illíus, & regnum gubernaturus Anglorum. Scio enim inquit, quía prophetiæ spíritu quo polles, etiam hoc dícere potes, siuis. At ille expauẽs ad iuramentum, nec tamen uolens apertè quod petebatur, reuelare secretum: Mirum inquit, quare sapiens fœmina & in sanctis erudita scripturis, longa uocare uelis humanæ tempora uitæ, dicẽte psalmista, Quía anni nostri sicut aranea meditabuntur: & cum moneat Salomon, si annis multis uixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum, qui cum uenerint, uanitatis arguuntur præterita: quanto magis is cui unius solũ anni uita supereſt, breui uidetur tẽpore uixisse, ubi mors astiterit in ianuis? Hæc audiens illa, fusis lachrymis præsagia dira deflebat, extersaq; facie, rursus audacia fœminea ad iurauit per maiestatem summę diuinitatis, ut díceret, quem habiturus esset heredẽ regni, cum filijs careret & fratribus, qui parum sílens, Ne dicas, inquit, quía cares, habebis enim succeſſorem, quem germana, ut ipsum Egfridum, dilectione complectaris. At illa, Obsecro, inquit, dicas quibus in locis sit ille. Qui ait, Cernis hoc mare magnum & spacíosum, quot abundet insulis? Facile est Deo de aliqua harum sibi prouidere, quem regno præficiat Anglorum. Intelexit ergo, quía de Aldfrido diceret, qui fereba tur filius fuisse patris illíus, & tũc in insulis Scotorum ob studium literarum exulabat. Sciebat autem, quía Egfridus proponeret eum constituere episcopum, uolensq; dinoscere si propositum sequeretur effectus, ita quęrẽdo exorsa est, O quàm uaría intẽtione diuíduntur corda mortalium. Quídam adeptis gaudens diuitijs, alij amantes diuitias, semper egent, tu gloriã mundi, quamuis offeratur, respuis, etiãsi ad episcopatum pertingere possis, quo sublímius apud mortales nihil est, cui clausira deserti huic gradui præferes? At ille, Scio me, inquit, tanto gradu dignum non esse, nec tamen iudicium superni gubernatoris uspiam effugere queo: qui si tãto oneri me subijciendum disposuit, credo quía post modicum liberum reddet, & fortasse non amplius quàm duobus annis exactis solitam me meæ solitudinis remittet ad requiem. Precipio autem tibi in nomine Domini & saluatoris nostri, ne cui ante meum obitum, quæ à me audiuisti, referas. Cumq; illi hæc & multa alia quę quærebat, exponeret, atq; eam de quibus opus habebat, instrueret, reuersus ad insulam & monasterium suum, solitariam, ut cœperat, agebat sedulus uitam. Nec multo post congregata synodo non parua sub præsentia pijssimi ac Deo dilecti regis Egfridi, cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiscopus prędisebat, unanimo omnium cõsensu ad episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis electus est: qui cum multis legatarijs ac literis ad se præmissis nequaquam suo loco posset erui, tandem rex ipse præfatus unà cum sanctissimo antistite Trumuuine, nec non & alijs quamplurimis religiosis ac potẽtibus uíris ad insulam nauigauit, genu flectunt omnes, adiurant per Dominum, lachrymas fundunt, obsecrant donec ipsum quoq; lachrymis plenum dulcibus extrahunt latebris, atq; ad synodum pertrahunt. Quò dum peruenirẽt, quãuis multum renitens unanima omnium uoluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatus officium collum submittere compellitur. Nec tamẽ statim ordinatio, sed peracta hyeme, quæ imminebat expleta est: atq; ut uerbis eius propheticis per omnia satis fieret, Egfridus post annum Pictorum gladio trucidatur, & Aldfridus in regnum frater eius nothus substituitur, qui nõ paucis antè temporibus in regionibus Scotorum lectioni operam dabat, ibi ob amorẽ sapientiæ spontaneum passus exilium.

Quomodo electus ad episcopatum seruum comitis languentem aqua per se benedicta curauerit. *Caput*
XXV.

CVm ergo electus ad episcopatũ uir Domini Cuthbertus suam remeasset ad insulam, atque aliquantulum temporis secretus Domino solita deuotione militaret: euocauit eum uenerabilis episcopus eius Eata, atque ad suum colloquium Mailros uenire præcepit. Quo expleto colloquio, dum domum redire cœpisset, occurrit illi comes quidam Egfridi regis, rogauitq; obnixè, ut ad benedictionem dandam in uillulam suam domumq; diuerteret. Quò cum peruenisset, & gratifico omnium susceptus esset officio, indicauit ei uir de infirmitate famuli sui, Deo, inquiens, gratias sanctissimè pater, quòd nos uidere, nostramq; domum intrare dignatus es: & uere credimus, quía maximũ nobis lucrum & mentis & corporis præstet aduẽtus tuus. Est autem nobis famulus pessima diutius infirmitate cruciatus, & in tantum doloris hodie perductus, ut morienti similior, quàm lãguenti appareat. Extrema nanq; corporis parte præmortua, per modicum ore & naribus flatum trahere uidetur: qui confestim benedixit aquã, & dedit ministro comitis nomine Baldhelmo, qui nunc usque supereſt, & in ecclesia Lindisfarnensi presbyterij gradum officio tenens, moribus implet, uirtutesq; uiri Dei cunctis scire uolentibus referre melle dulcius habet, qui & mihi hoc ipsum quod refero, miraculum narrauit. Huic ergo dans aquam benedictam uir Dei, Vade, inquit, & gustandam præbe languenti, Qui dictis parens, attulit aquam

ægrotanti: quam dum tertiò ori eius infunderet, continuò contra morem se quietum dimisit in soporem. Erat enim iam uespera: qui etiã silentio transegit noctem, & uisitanti se Domino suo saluus mane apparuit.

Qualiter in episcopatu uixerit. Caput XXVI.

SVsceptum autem episcopatus ordinem uenerabilis uir Domini Cuthbertus, iuxta præcepta & exempla Apostolica uirtutũ ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitionibus salubérrimis ad cœlestia uocabat, & quod maximè doctores iuuat, ea quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Erat piebat inopem de manu fortioris eius, egentũ & pauperem à rapientibus eum: tristes ac pusillanimes consolari, malè autem gaudentes ad tristitiam, quæ secundum Deum est, reuocare curabat: solitam sibi parsimoniam sedulus exercere, & inter frequentiam turbarum monachicæ uitæ rigorem solicitus obseruare gaudebat: esurientibus alimenta, indumenta præbebat algentibus, cæterisq; uitę pontificalis insignibus rite decoratus incedebat. Cuius internis, id est animi uirtutibus, ea quoque quibus foris effulgebat, miraculorum signa testimonium dabãt, ex quibus aliqua breuiter memoriæ commendare curauimus.

Quomodo interitum Egfridi regis & militiæ eius, quem prædixerat, absens uiderit in spiritu. Caput XXVII.

IGitur dum Egfridus rex ausu temerario exercitum in Pictos duceret, eorumq; regna atroci ac feroci sęuitia deuastaret, sciens uir Domini Cuthbertus adesse tempus, de quo anno præteríto interroganti eius sorori prædixerat, non eum amplius quàm uno anno esse uicturum: uenit ad Lugubaliã ciuitatem, quæ à populis Anglorum corruptè Luel uocatur, ut alloqueretur reginam, quæ ibidem in monasterio suæ sororis euentum belli expectaret, dispositi. Postera autem die deducentibus eum ciuibus, ut uideret mœnia ciuitatis, fontemq; in ea miro quodam Romanorum opere extructum, repentè turbatus spiritu, ut stabat super baculum mœstam faciem deflexit ad terram, rursumq; se erigens, atq; ad cœlum oculos attollens, ingemuit grauiter, & nõ grandi uoce ait, Fortè modò discrimen factum est certaminis. At presbyter, qui astabat, intelligens de quo diceret, incauta uelocitate ductus, respondit & dixit, Vnde scis? Nolens autem ille amplius de his, quæ sibi erant reuelata, patefacere, Non'ne uidetis inquit, quã mirè mutatus ac turbatus sit aer? Et quis mortalium sufficit inuestigare iudicia Dei? Attamen confestim intrauit ad reginam, & secretò eam alloquẽs (erat autem dies sabbati) Vide inquit, maturè illucescente secũda sabbati ascendas currum, quia die Dominico curru ire non licet, uadasq; & regiam ciuitatem citissimè introeas, ne fortè occisus sit rex. Ego autem, quia crastina die ad uicinum monasterium ob dedicandam ibi ecclesiam uenire rogatus sum, expleta dedicatione te cõtinuò subsequor. Veniente autem die Dominico prædicans uerbum Dei fratribus eiusdem monasterij, finito sermone, & fauentibus cunctis qui aderant, rursus ita cœpit, Obsecro dilectissimi iuxta Apostoli monita uigiletis, stetis in fide, uiriliter agatis, & confortemini, ne fortè superueniens aliqua tentatio uos imparatos inueniat: sed memores potius semper illius Dominici præcepti, Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Putabant autem, quia non multo antè pestilentiæ clades & eos & multos circumquaque lata cæde strauerat, eum de huiusmodi plaga iam reditura fuisse locutum. At ille rursus assumpto sermone, Quondam inquit, cum adhuc in mea demorarer insula solitarius, uenerunt ad me quidam de fratribus die sancto Dominicæ natiuitatis, rogabantq; ut de mea casula & mansione egrediens, solennem cum eis & lætum diem tantæ uenerationis transigerem: quorum ego precibus deuotis acquiescens egrediebar, & consedimus ad epulas. At in media fortè refectione dixi ad eos, Obsecro fratres cautè agamus, & uigilãter, ne per incuriam fortè & securitatem inducamur in tentationem. At illi responderunt, Obsecramus hodie lætum agamus diem, quia natale est Domini nostri Iesu Christi. Et ego, Sic inquam faciamus. Cumq; post hæc aliquandiu epulis, exultationi, ac fabulis indulgeremus, rursus admonere cœpi, ut soliciti existeremus in orationibus & uigilijs, atque ad omnes tentationum incursus parati. Et illi bene, inquiunt, & optimè doces: sed tamen quia abundant dies ieiuniorum, orationis, & uigiliarũ, hodie gaudeamus in Domino. nam & angelus nascente Domino euangelizabat pastoribus gaudium magnum, quod esset omni populo celebrandum. Et ego, Bene inquã, faciamus sic. Sed cum epulantibus nobis & diem lætũ ducentibus, tertiò eiusdem admonitionis uerba repeterem, intellexere illi, quia nõ frustra hæc tam studiosè sug gererem, & expauescentes dicebãt, Faciamus ut doces: quia necessitas magna nobis incumbit, ut contra insidias diaboli, & omnia tentamenta semper accincti spiritualiter uigilemus. Hęc dicens ego, nesciebam sicut nec illi aliquid nobis occursurum nouæ tentationis: sed tantũ instinctu mentis admonitus sum aduersus subitas tentationum procellas statum cordis semper esse muniendum. Sed ubi reuersi à me manè ad suum, id est Lindisfarnense monasterium redierunt, ecce quendam de suis morbo pestilentiæ obisse reperierunt. Et crescente ac sæuiente per dies, immò etiam per menses, & annũ penè totum eadem clade, nobilissimus ille patrum fratrumq; cœtus spiritualium penè uniuersus migrauit ad Dominũ. Et nunc ergo fratres

tres uigilate & uos in orationibus, ut siquid uobis tribulationis ingruerit, uos iam paratos inueniat. Hæc dicente uenerabili antistite Cuthberto, rebantur ut præfatus sum, quia de reditu pestilentiæ diceret. Sed post unum diem aduẽniens, qui fugerat è bello, occulta uiri Dei uaticinia miseris exponebat eloquijs: probatumq; est ipsa die eademq; hora qua uiro Dei iuxta puteum stanti reuelatum est, cæsis circumtutoribus regem hostili gladio fuisse prostratum.

Quomodo Hereberto anachoretæ obitum suum prædixerit, comitatumq; illius à Domino precibus obtinuerit sine mora. Caput XXVIII.

NOn multo post tempore idem famulus Domini Cuthbertus ad eandem Lugubaliam ciuitatem rogatus aduenit, quatenus ibidem sacerdotes consecrare, sed & ipsam reginam dato habitu sanctæ conuersationis benedicere deberet. Erat autem presbyter uitæ uenerabilis, nomine Herebertus iam dudum uiro Dei Cuthberto spiritualis amicitiæ fœdere copulatus, qui in insula stagni illius pergrãdis, de quo de Oruuentionis fluuij primordia erumpunt, uitam solitariam ducẽs, annis singulis ad eum uenire, & monita ab eo perpetuæ salutis accipere consueuerat. Hic cum audisset eum illa in ciuitate demoratum, uenit ex more cupiens salutaribus eius exhortationibus ad superna desideria magis magisq; inflammari: qui dum sese alterutrum cœlestis sapientiæ poculis debriarent, dixit inter alia Cuthbertus, Memento frater Hereberte, ut modò quicquid opus habes, me interroges, mecumq; loquaris: quia postquam ab inuicem digressi fuerimus, non ultrà nos inuicem in hoc seculo carneis oculis uidebimus. Certus sum enim, quia tempus meæ resolutionis instat, & uelox est depositio taberna culi mei. Qui hæc audiens prouolutus eius pedibus, fusisq; cum gemitu lachrymis, Obsecro inquit, per Dominũ, ne me derelinquas, sed tui sodalis memineris, rogesq; supernam pietatẽ, ut cui pariter in terris seruiuimus, ad eius uidẽdam claritatem pariter transeamus ad cœlos. Nosti enim, quia ad tui oris imperium semper uiuere studui, & quicquid ignorãtia uel fragilitate deliqui, æquè ad tuæ uoluntatis arbitrium castigare curauí. Incubuit precibus episcopus, statimq; edoctus in spiritu impetrasse se quod petierat à Domino: Surge inquit, frater mi, & noli plorare, sed gaudio gaude: quia donauit nobis superna clementia, quod rogauimus eam. Cuius promissi & prophetiæ ueritatem sequẽs rerum finis astruxit, quia & digredientes ab inuicem, non amplius se corporaliter uiderunt: & unius eiusdemq; momento temporis egredientes è corpore spiritus eorum, mox beata inuicem uisione coniuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnum cœleste translati. Sed Herebertus diutina prius infirmitate decoquitur, illa fortasis dispensatione Dominicę pietatis, ut si quid minus haberet meriti beato Cuthberto, suppleret dolor continuus longę ægritudinis, quatenus equatus gratia suo intercessori, sicut uno eodemq; tempore cum eo de corpore egredi, ita etiã una atq; indissimili sede perpetuæ beatitudinis mereretur recipi.

Quomodo uxorem comitis per presbyterum suum aquâ benedicta sanauerit. Caput XXIX.

QVadam autem die dum parochiam suam circumiens monita salutis omnibus ruri casis & uiculis largiretur, nec non etiam nuper baptizatis ad accipiendam spiritus sancti gratiam manum imponeret: deuenit ad uillulã cuiusdam comitis, cuius uxor malè habẽs, quasi proxima morti iacebat. Cui iam uenienti occurrens ipse comes flexis genibus, gratias egit Domino de aduentu illius, & introducens illũ benigno recepit hospitio: cumq; lotis more hospitalitatis manibus & pedibus resedisset antistes, cœpit referre illi uir de languore coniugis desperatæ, obsecrans ut ad spargendam eam aquã benediceret, Credo inquit, quia mox aut sanitati Deo donante restituatur, aut si moritura est, perpetuam de morte transeat ad uitam, citiusq; moriendo compendium tam miserabilis ac diutinæ uexationis accipiat. Annuit deprecanti uir Dei, & allatam benedicẽs aquam dedit presbytero, præcipiens ut super languidam aspergeret. Qui introgressus cubiculum, in quo illa exanimi simillima iacebat, aspersit illam & lectulum eius: sed & os illius aperiens, gustũ salutiferi hausti immisit. Res mira & uehementer stupenda. Mox ut eam aqua benedicta tetigit languentem, & quid erga eam agere tur prorsus ignorantem, ita plenam & mentis & corporis sanitatem recepit, ut confestim resipiscens benediceret Dominum, gratiasq; referret ei qui tales tantosq; hospites ad se uisitãdam curãdamq; destinare dignatus sit. Nec mora exurgens, ipsis suæ sanitatis ministris ministerium sana præbuit, pulchroq; spectaculo ipsa prima de tota tanti uiri familia episcopo potũ refectionis obtulit, quæ per ipsius benedictionem poculum mortis euasit, secuta exemplum socrus apostoli Petri, quæ curata à febribus per Dominum, continuò surgens ministrabat illi ac discipulis eius.

Quomodo puellam oleo perunctam à dolore capitis lateriscq; curauerit. Caput XXX.

NEq; huic dissimile sanitatis miraculum à uenerabili antistite Cuthberto factum, multi qui præsentes fuere, testati sunt: è quibus est religiosus presbyter Edilwaldus, tunc minister uiri Dei, nunc autẽ abbas cœnobij Mailrosensis. Dum enim more suo pertransiret uniuersa docendo, deuenit in uicum quendam, in quo erant fœminæ sanctimoniales nõ multæ, quibus timore barbarici exercitus à monasterio suo profugis, ibidẽ manendi sedẽ uir Domini pau

lo ante donauerat: quarum una quæ erat cognata præfati sacerdotis Ediluualdi, grauissimo tenebatur languore depressa: per integrum namque annum intolerabilis capitis & totius lateris alterius dolore uexata, funditus à medicis erat desperata. Indicantibus autem de illa uiro Dei, & pro sanatione eius obsecrantibus his qui uenerãt cum eo, miseratus ille miseram unxit oleo benedicto: quæ ab illa mox hora meliorari incipiens, post dies paucos plena sospitate conualuit.

Quomodo per panem ab eo benedictum infirmus sit sanatus. Caput XXXI.

NEc silentio prætereundum arbitramur miraculum, quod eiusdẽ uiri uenerabilis uirtute, quamuis ipso absente patratum cognouimus. Meminimus suprà Hildmeri præfecti, cuius uxorem uir Dei ab immundo spiritu liberauerit. Idem ergo præfectus postea decidit in lectum grauissima pressus infirmitate, adeò ut crescente molestia per dies, iam iamq; uideretur esse moriturus. Aderant multi amicorũ, qui ad consolandum uenerãt languentem: cumq; lecto iacentis assiderent, repentè unus eorum intulit, quia secum haberet panem, quem sibi nuper uir Domini Cuthbertus benedictionis gratia dedisset: & Credo inquit, quia huius gustu posit, si tamen fidei nostræ tarditas non obsistit, medelam recipere salutis. Erant autẽ laici omnes, sed religiosi. Conuersi igitur ad inuicem, confitebantur singuli, quia absque ulla dubietate crederent per eiusdem benedicti panis communionem eum posse sanari: implentesq; calicem aqua, immiserunt pauxillulum panis illius, & dederunt ei bibere. Cuius statim ut uiscera gustus ille aquæ per panem sanctificatus attigit, fugit dolor interaneorum omnis, fugit exteriorum tabitudo membrorum. Nec mora expeditũ à languore uirum salus subsecuta cõfirmauit, atque ad laudandam famuli Christi sanctitatem & ad mirandam fidei non fictæ uirtutem, meritò & ipsum & omnes qui celeritatẽ tã inopinatæ salutis uidere uel audiere, sustulit.

Qualiter oblatum sibi in itinere iuuenem moriturum orando reuocarit ad uitam sine omni mora. Caput XXXII.

QVodam quoque tempore dum sanctissimus gregis Dominici pastor sua lustrando circuiret ouilia, deuenit in mõtana & agrestia loca, ubi multi erant de circumpositis late uillulis, quibus manus erat imponenda. Nec tamen in montibus ecclesia uel locus inueniri potuit aptus, qui pontificẽ cum suo comitatu susciperet. Tetenderunt ergo ei tentoria in uia, & cæsis de uicina sylua ramusculis, sibi quique tabernacula ad manendum, qualia potuere, fixerunt: ubi dum confluentibus ad se turbis uir Dei uerbum biduo prædicaret, ac spiritus sancti gratiam nuper regeneratis in Christo per manus impositionem ministraret, ecce subitò apparuerunt mulieres ferentes in grabbato iuuenem lõgæ egritudinis acerbitate tabefactũ, ponentesq; in exitu syluæ, miserunt ad episcopum, rogantes, ut ad accipiendam benedictionem ad se hunc afferri permitteret. Quem cum ad se perductum acerrimè uexatum conspiceret, iussit omnes secedere lõgius: & ad solita orationis arma cõfugiens, data benedictione pepulit pestem, quam solicita medicorum manus Pigmentorũ compositione nequiuerat. Denicq; eadem hora surgens, & accepto cibo confortatus, reddita Deo gratiarũ actione regressus est ad eas, quæ se portauerant fœminas: sicq; factũ est, ut quæ eum illò tristes languidum aduexerant, cum eis inde gaudentibus, & ipse sospes ac lætabundus domum rediret.

Quomodo tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum restituerit. Caput XXXIII.

EOdem tempore pestilentia subitò exorta insulis in partibus grauissima nece incubuit, ita ut in magnis quõdam, refertisq; habitatoribus uillis ac possessionibus uix paruæ raræq; reliquiæ, & interdum nullæ, residerent. Vnde sanctissimus pater Cuthbertus diligẽtissimè suam lustrans parochiam, eisdem minimis, quæ superfuere reliquijs ministerium uerbi, & necessariæ consolationis opem ferre non desijt. Adueniens autem in uiculum quẽdam, ibidemq; omnibus quos inuenerat auxilio exhortationis adhibito, dixit ad presbyterũ suũ, Putas ne, supereſt quispiam his in locis, cui nostra uisitatione & allocutione opus sit, an cunctis qui male habebãt uisis, iam ad alios transire licet? Qui circumspiciens omnia, uidit mulierem eminus stantem, quę extincto paulo antè filio, fratrem eius, iam morti proximũ, tenebat in manibus, lachrymisq; faciem rigantibus præteritam pariter & præsentem testabatur ærumnam: quam cum uiro Dei ostenderet, nil moratus accessit ad eam, & benedicens dedit osculum puero, dixitq; ad matrem, Ne metuas nec mœsta sis, saluabitur enim, & uiuet infans, neque ullus ultra de domo tua hac mortalitatis peste deficiet: cuius prophetiæ ueritati, ipsa cũ filio mater multo exinde tempore uiuẽs testimonium dabat.

Qualiter animam cuiusdam qui de arbore cadendo mortuus est, ad cœlum ferri conspexerit. Caput XXXIIII.

INterea dum presciis uicini sui obitus uir Domini Cuthbertus iam decreuisset animo, deposita cura pastoralis officij solitariam redire ad uitã, quatenus excussa solicitudine externa inter libera orationum & psalmodię studia diẽ mortis, uel potius uitæ cœlestis præstolaretur ingressum: uoluit prius non solùm sua circuita parochia, sed & alijs circa fidelium mansionibus uisitatis, cunctos necessariò exhortationis uerbo confirmare, ac sic ipse desideratæ solitudinis

dinis gaudio resoueri. Quod dum ageret, rogatus à nobilissima & sanctissima uirgine Christi Elflede abbatissa, cuius superius memoriam feci, uenit ad possessionem monasterij ipsius, quatenus ibidem & ipsam uidere atque alloqui, & ecclesiã dedicare deberet. Nam & ipsa possessio non pauco famulorum Christi examine polebat: ubi dum hora refectionis ad mensam consedissent, subitò uenerabilis pater Cuthbertus auersam à carnalibus epulis mentem ad spiritualia contemplanda contulit: unde lassatis ab officio suo membris corporis, mutato colore facies, & quasi attonitis contra morem oculis, cultellus quoq; quem tenebat, decidit in mensam. Quod dum presbyter eius qui astabat & ministrabat, aspiceret, inclinatus ad abbatissam, dixit silentio, Interroga episcopum quid uiderit. Scio enim, quia non sine causa manus eius tremefacta cultellum deseruit, uultusq; mutatur illius: sed uidit aliquid spirituale, quod nos cæteri uidere nequiuimus. At illa statim cõuersa ad eum, Obsecro inquit, Domine mi episcope, dic eas quid uideris modò: neque enim frustra lassata tua dextera cultellum, quem tenebat, amisit. Qui dissimulare conatus uidisse se quippiam secreti, iocosè respondit, Num tota die manducare ualebam? iam aliquando quiescere debui. Illa autem diligentius adiurante ac flagitante, ut exponeret uisionem, Vidi inquit, animam cuiusdã sancti manibus angelicis ad gaudia regni cœlestis ferri. Rursus illa, De quo inquit, loco assumpta est? Respõdit, De tuo monasterio. Adiecit nomen inquirere. Et ille, Tu mihi inquit, die crastino missas celebranti nomen eius indicabis. Hæc audiens illa, confestim misit ad maius suum monasterium uidere, qui nuper raptus esset è corpore. At nũcius omnes ibidem saluos incolumesq; reperiens, postquam mane facto reuerti ad Dominum cœpit, obuios habuit eos qui corpus defuncti fratris sepeliendũ in carro deferrent, interrogansq; qui esset, didicit quia quidam de pastoribus bonæ actionis uir incautius in arborem ascendens deciderat deorsum, & contrito corpore ipsa hora spiritũ exhalauit, qua hunc uir Domini ad cœlestia ductum uidebat. Quod dum rediens abbatissæ referret, statim illa ingressa ad episcopũ, iam tunc dedicantem ecclesiam, stupore fœmineo quasi nouum aliquid incertumq; nunciatura, Precor inquit, Domine mi episcope, memineris ad missas Haduualdi mei (hoc enim uiro erat nomen) quia heri cadẽdo de arbore defunctus est. Tunc liquidò omnibus patuit, quia multi formis prophetiæ, spiritus uiri sancti precordijs inerat, qui & in præsenti occultum animæ raptũ uidere, & quid sibi in futuro ab alijs indicandũ esset, potuit præuidere.

Quomodo aquam gustando in uini saporem conuerterit. Caput XXXV.

INde peragratis ex ordine superioribus locis, uenit ad monasterium uirginũ, quod nõ longe ab ostio Tini fluminis situ, suprà docuimus: ubi à religiosa, & ad seculum quoque nobilissima famula Christi Verca abbatissa magnificè susceptus, postquam de meridiana quiete surrexerunt, sitire se dicens, ut biberet rogauit. Quæ rebant quid bibere uellet, rogantes ut uinum siue ceruisiã afferri liceret, Aquã inquit, date mihi: qui haustam de fonte aquam, obtulerunt ei. At ille data benedictione, ubi paululũ gustauit, dedit astanti presbytero suo, qui reddidit ministro. Et minister accepto poculo, Licet inquit, mihi bibere de potu, de quo bibit episcopus? Respondit, Etiam. Quare non liceat? Erat autem & ille presbyter eiusdem monasterij. Bibit ergo, & uisa est ei aqua quasi in saporem uini conuersa, tanticq; sibi testem uolens adhibere miraculi fratrem, qui proximè astabat, porrexit ei poculũ: qui cum & ipse biberet, eius quoque palato pro aqua uinum sapiebat. Aspectabant autem mirãtes adinuicem, & ubi uacuum tempus ad loquendum acceperunt, confitebantur alterutrum, quia uiderentur sibi nunquam melius uinum bibisse: sicut unus ex ipsis postea in nostro monasterio, quod est ad ostium Vuiri fluminis, non paruo tempore demoratus, ibidemq; nunc placida quiete sepultus, sua mihi relatione testatus est.

Quomodo inobedientes ei quosdam fratres tempestas maris per septem dies obsederit. Caput XXXVI.

DVobus igitur annis in regimine episcopali transactis, sciens in spiritu uir Domini Cuthbertus appropinquare diem sui transitus, abiecit pondus curæ pastoralis, atque ad dilectum eremiticæ conuersationis agonem quantocyus remeare curauit, quatenus inolita sibi solicitudinis mundanæ spineta liberior priscæ compunctionis flamma consumeret. Quo tempore sępius ad uisitantes se fratres de mansione sua egredi, eosq; præsens solebat alloqui. Libet autem referre quoddam tunc ab eo factum miraculum, quo clarius eluceſcat, quantum uiris sanctis obtemperandum sit etiam in his, quę negligentius imperare uidentur. Quadã die dum uenissent quidam, egressusq; ille exhortatorio ut illos sermone reficeret, post admonitionẽ cõpletam subiunxit dicens, Iam hora est, ut ad mãsionem meam regrediar, uos autem, quia proficisci disponitis, primò sumite cibos, & aucam illam (pẽdebat enim auca in pariete) coquite & comedite, & sic in nomine Domini nauem ascẽdite, ac domum redite. Dixerat hęc, & data oratione & benedictione suam mansionem introiuit. Illi autẽ ut præceperat sumpsere cibos: sed quia abundabant cibis, quos secum attulerãt, aucam, de qua præceperat, tangere non curabant. At cum refecti nauiculam uellent ascendere, exorta subitò tempestas fera omnem eis nauigandi facultatem abstulit: factumq; est ut septem diebus feruente unda cõclusi tristes in insula residerent, nec tamen culpam inobediẽtiæ,

tiæ, pro qua huiusmodi carcerem patiebantur, ad memoriam reuocarent: qui cum sedulò ad patris colloquium reuersi, ac de reditus sui dispendio conquesti, patientiæ ab illo monita perciperent: septima tandem die egressus ipse ad eos, uolebat mœsticiam eorum, gratia suæ uisitationis & consolationis piæ, uerbo lenire. Ingressus autem domum, in qua manebant, ut uidit aucam non fuisse comestam, placido uultu & læto potius sermone redarguit eorum inobedientiam, Non ne inquiens, incomesta adhuc pendet auca? Et quid mirum si uos mare non siuit abire? Citissimè ergo mittite eam in caldariũ, coquite & comedite, ut possit mare quiescere, & uos domum remittere. Fecerũt statim ut iusserat, contigitq; miro ordine, ut cũ ad præceptum uiri Dei coctura in caldario foco agente feruere cœpisset, eadem hora unda in mari cessantibus uentis suo à feruore quiesceret. Expleta itaq; refectione uidentes mare placidum, ascenderunt nauem, & secundis flatibus cum gaudio simul & pudore domum remeauerunt. Pudebat namq; eos inobedientiæ & sensus tardioris, quo uerebantur suum etiam inter flagella conditoris dinoscere & emendare reatum. Gaudebãt, quia intellexere tantam suimet curam suo fuisse creatori, ut etiam manifesto miraculo ipsorum errata corrigeret. Hoc sanè quod retuli miraculũ, non quolibet auctore, sed uno eorum qui interfuere narrante cognoui, uitæ uidelicet uenerabilis monacho & presbytero eiusdẽ monasterij Cynemundo, qui plurimis latè fidelium longæuitatis & uitæ gratia iam notus exiſtit.

Quanta ægrotus tentamenta pertulerit, quid'ue de sua sepultura mandauerit. Cap. XXXVII.

REpetijt autem insulam mansionemq; suam uir Dei Cuthbertus, mox peracto die solẽni natiuitatis Dominicæ: cumq; eum nauem ascensurum caterua fratrum circumstaret, interrogauit unus ex eis ueteranus & uenerabilis uitæ monachus, fortis quidem fide, sed dysenteriæ morbo corpore iam factus imbecillis: Dic nobis inquiens, Domine episcope, quando reditum tuum sperare debeamus. At ille simpliciter interroganti, simpliciter & ipse, quod uerũ nouerat, pandens: Quando inquit, meum corpus huc referetis. Qui cum duos fermè menses in magna repetitæ suę quietis exultatione trãsigeret, multo consuetæ districtionis rigore corpus mentemq; constringeret, arreptus infirmitate subita, temporalis igne doloris ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari: cuius obitum libet uerbis illius cuius relatione dicti, describere, Herefridi uidelicet deuotæ religionis presbyteri, qui etiam tunc Lindisfarnẽsi monasterio abbatis iure præfuit. Tribus inquit, hebdomadibus cõtinuis infirmitate decoctus sic ad extrema peruenit; siquidem quarta feria cœpit ægrotare, & rursus quarta feria finita ægritudine migrauit ad Dominum. At cum mane primo inchoatæ infirmitatis uenirem (nam & ante triduum cum fratribus insulam adieram) cupiẽs solitæ benedictionis & exhortationis ab eo solatia percipere, ut dato iuxta morem signo me aduenisse prodidi, processit ad fenestram, & salutãti se mihi suspirium pro responso reddidit. Cui ego, Quid habes inquã, Domine mi episcope, an forte nocte hac tuus te languor tetigit? At ille, Etiam inquit, lãguor me tetigit nocte hac. Putabam quia de ueteri sua infirmitate, cuius quotidiana penè molestia consueuerat excoqui, non autem de noua & insolita diceret. Nec plura interrogans, Da inquam, benedictionem nobis, quia iam tempus nauigandi, ac domum remeandi adest. Facite inquit, ut dicis, ascẽdite nauem, ac domum salui redite. Cum autem Deus susceperit animã meam, sepelite me in hac mansione iuxta oratorium meum, ad meridiem contra orientalem plagam sanctæ crucis, quam ibidem erexi. Est autem ad aquilonalem eiusdem oratorij partẽ sarcophagum terræ cespite abditũ, quod olim mihi Cudda uenerabilis abbas donauit: in hoc corpus meum reponite, inuoluẽtes in sindone, quam inuenietis istic. Nolui quidem ea uiuens indui, sed pro amore dilectæ Deo fœminæ, quæ hanc mihi misit, Vercæ uidelicet abbatissæ, ad obuoluẽdum corpus meum reseruare curaui. Hęc ego audiens, Obsecro inquam, pater, quia infirmum & moriturum te audio, aliquos de fratribus hic ad ministrandum tibi remanere permittas. At ille, Ite inquit, modò, tempore autem opportuno redite. Cumq; diligẽtius obsecrans, ut ministrum susciperet, nequaquam impetrare ualerem, tandem interrogaui, quando deberemus reuerti. Qui ait, Quando Deus uoluerit, & ipse uobis ostenderit. Fecimus ut iusserat, conuocatisq; mox in ecclesiã fratribus cunctis, iussi orationẽ fieri sine intermissione pro eo: quia uidetur, inquiens, mihi ex quibusdam uerbis illius appropinquare diem, quo sit exitus rus ad Dominũ. Eram autẽ solicitus de reditu propter infirmitatẽ eius, sed quinq; diebus obstitit tẽpestas, ne redire possemus: quod diuinitus dispensatũ fuisse rei probauit euẽtus. Vt enim omnipotẽs Deus famulũ suum ab omni labe mũdanæ fragilitatis ad purũ castigaret, utq; aduersarijs eius, quàm nihil cõtra fidei uirtutẽ ualerent, ostenderet, uoluit eum tãto tempore segregatũ ab hominibus & suæ carnis dolore, & antiqui hostis acriori certamine probari: ut autem reddita trãquillitate insulã repetiuimus, inuenimus eũ suo monasterio egressum sedere in domo, in qua nos manere solebamus: & quia necessitas quædã poscebat, fratres qui mecum uenerant, renauigare ad proximũ litus, ipse remanens in insula, confestim patri ministerium præbere curaui. Si quidem calefaciens aquam abluebã pedem eius, qui gratia diutini tumoris iam tunc ulcus habebat, ac profluente sanie cura indigebat; sed & uinum calefaciẽs attulit, eumq;

eumq; gustare rogaui. Videbam nanque in facie eius, quia multum inedia simul & languore erat defessus. Completa curatione, resedit quietus in stratu, resedi & ego iuxta eum: cumq; sileret, dixi, Video domine episcope, quia multum uexatus es ab infirmitate, postquam recessimus à te: & mirum, quare nolueris, ut aliquos nostrum, qui tibi ministrarẽt, hic dimitteremus abeuntes. At ille, Dei, inquit, prouidentia & uoluntate gestum est, ut præsentia & auxilio destitutus humano, aliqua paterer aduersa. Postquã enim à me digressi estis, continuò cœpit languor ingraueſcere: ideoq; de mea mansione egrediens huc intraui, ut quicunq; uestrum mihi ministraturi aduenirent, hic me possent inuenire, nec meam mansionem necesse haberent ingredi. Ex quo autem ingrediens hac in sede membra cõposui, non mouí me hinc, sed quinque diebus his & noctibus hic quietus permansi. Cui ego, Et quomodo, inquam, domine mi episcope, sic uiuere potuisti? Num absque cibi perceptione tanto tempore mansisti? Tum ille retecto lectisternio, cui superſedebat, ostendit ibi cepas quinque reconditas, & ait, Hic mihi uictus erat his quinque diebus. Quotiens cunque enim os ariditate ac siti nimia aruit & ardebat, hæc gustando me recreare ac refrigerare curaui. Videbatur autem una de cepis minus quàm dimidia parte corrosa. Insuper ait, Et cõcertatores mei nunquam per omne tempus ex quo in hac insula conuersari cœpi, tot mihi persecutiones, quot in his quinque diebus intulere. Non audebam interrogare, quæ essent tentationes, de quibus dixerat, tantum rogaui ut ministros susciperet. Annuit ille, & quosdã nostrum secum retinuit, in quibus erat maior Beda presbyter, qui ministerio eius familiariter semper adesse cõsueuerat, ideoq; donationum acceptionumq; eius omnium conscius erat indubius: quem ob id maximè secum manere uoluit, ut si cuiuslibet acceptis muneribus digna recompensatione nõ respondisset, illius admonitione recoleret, & priusquam obiret, sua cuique restitueret. Sed & alium quendam de fratribus specialiter, ut inter ministros sibi adesset designauit: qui longo quidem uentris fluxu grauiter quidem ægrotabat, neque à medicis poterat curari: sed merito religionis, prudentiæ & grauitatis dignus extiterat, qui testis esset uerborum, quæ uir Dei ultima diceret, uel quo ordine ad Dominum migraret. Interea rediens domum narrabam fratribus, quia uenerabilis pater in sua se insula sepeliri iuberet: & uidetur, inquam, mihi iustius esse multo, & dignius impetrare ab eo, quatenus huc transferri corpus suum, & iuxta honorem congruum in ecclesia condi permittat. Placuerunt illis quæ dixeram, & uenientes ad episcopum rogabamus dicentes: Non ausi sumus domine episcope, cõtemnere iussionem tuam, qua te hic tumulari mandasti: & tamen rogandum uidebatur nobis, ut te ad nos transferre, & nobiscum habere mereamur. At ille, Et meæ, inquit, uoluntatis erat, hic requiescere corpore, ubi quantulumcunq; pro Domino certamen certaui, ubi cursum consummare desidero, unde ad coronam iustitiæ subleuandum me à pio iudice spero: sed & uobis quoq; commodius esse arbitror, ut hic requiescam, propter incursionem profugorum uel noxiorũ quorumlibet. Qui cùm ad corpus meum fortè confugerint, quia qualiscunq; sim, fama tamen exiuit de me, quia famulus Christi sim, necesse habetis sæpius pro talibus apud potentes seculi intercedere, atque ideo de præsentia corporis mei multum tolerare laborem. At nobis multum diu precantibus, laboremq; huiusmodi gratum nobis ac leuem fore asseueranti bus, tandem cum consilio locutus uir Domini: Si meam, inquit, dispositionem superare, & meum corpus illò reducere uultis, uidetur mihi optimum, ut in interioribus basilicæ uestræ illud tumuletis, quatenus & ipsi cũ uultis, meũ sepulchrum uisitare possitis, & in potestate sit uestra, an aliqui illò de aduenientibus accedãt. Gratias egimus permissioni & consilio illius flexis in terram genibus, ac domum redeuntes, frequentius illum exinde uisitare non destitimus.

Quomodo ministrum suum à profluuio uentris sanauerit ægrotus uir beatus. Caput XXXVIII.

CVmq; increscente languore uideret tempus suæ resolutionis instare, præcepit se in suam mansiunculam atq; oratorium referri, erat autem hora diei tertia. Portauimus ergo illum, quia præ molestia languoris ipse non ualebat ingredi: at ubi ad portam peruenimus, rogabamus ut alicui nostrum liceret ad ministrandum ei pariter intrare. Non enim per annos plurimos quispiam illuc, præter ipsum intrauerat: qui circumspectis omnibus, uidit fratrẽ, cuius suprà memini, uentris fluxu languentem, & ait, Vualchstod ingrediatur mecũ, hoc enim erat nomen fratris. Qui cùm ad nonam usque horam intus cum illo maneret, sic egrediens uocauit me, Episcopus, inquiens, te iussit ad se intrare: possum autem tibi rem referre nouam permirabilem, quia ex quo ingrediens illuc tetigi episcopum, deducturus eum ad oratorium, continuò sensi me omni illa longæ infirmitatis molestia carere. Non autem dubito, tandũ supernæ pietatis hoc dispensatione procuratum, ut qui multos antea sospes adhuc ualens'que curauerat, hunc quoque moriturus curaret, quatenus hoc quoque indicio pateret, etiam corpore infirmatus uir sanctus, quantum spiritu ualeret. In qua profectò curatione sequebatur exemplum sanctissimi & reuerendissimi patris Aurelij Augustini episcopi, qui dum pressus infirmitate, qua & mortuus est, decumberet, uenit quidam cum suo ægroto, rogans ut eidem manum imponeret, quo sanus esse posset. At ille, Si, inquit, aliquid in his possẽ, mihi hoc utiq; primitus præstitissem.

Rursus is qui uenerat, Te, inquit, uisitare iussus sum: siquidem in somnis dictum accepi, Vade ad Augustinum episcopum, ut eidem manum imponat, & saluus erit. Quo ille audito, mox ægrotanti manū benedicens imposuit: nec mora, sanatum ad propria remisit.

Quæ ultima fratribus mandata dederit, & ut percepto uiatico inter uerba orationis spiritum reddiderit cœlis. Cap. XXXIX.

INtraui autem, inquit ad eum, circa horā diei circiter nonam, inueniq; eum recumbentem in angulo sui oratorij contra altare: assidere cœpi & ipse. Nec multa loquebatur, quia pondus ægritudinis facilitatem loquendi minorauerat: uerūm me diligentius inquirente, quem hæreditarium sermonem, quod ultimum uale fratribus relinqueret, cœpit disserere pauca, sed fortia de pace & humilitate, cauendisq; eis qui his obluctari, quàm oblectari mallent. Pacem, inquit, inter uos semper, & charitatem custodite diuinam: & cum de uestro statu consilium uos agere necessitas poposcerit, uidete attentius, ut unanimes existatis in consilijs: sed & cum alijs Christi seruis mutuam habetote concordiā, nec uenientes ad uos hospitalitatis gratia, domesticos fidei habeatis contemptui: sed familiariter ac benignè tales suscipere, tenere, ac dimittere curate, nequaquam uos meliores arbitrantes cæteris eiusdem fidei & uitæ consortibus. Cum illis autē qui ab unitate catholicæ pacis, uel Pascha nō suo tempore celebrando, uel peruerse uiuendo aberrant, uobis sit nulla communio: sciatisq;, & memoria retineatis, quia si uos unum è duobus aduersis eligere necessitas coēgerit, multo plus diligo, ut eruentes de tumulo, tollentesq; uobiscum mea ossa, recedatis ab his locis, & ubicunq; Deus prouiderit, inco læ maneatis, quàm ut ulla ratione consentientes iniquitati, schismaticorum iugo colla subdatis. Catholica patrum statuta diligentissimè discere atq; obseruare contendite, ea quoq; quæ per meum ministerium uobis diuina pietas instituta uitæ regularis dare dignata est, exercete solliciti. Scio enim, quia etsi quibusdam contemptibilis uixi, post meum tamen obitū qualis fuerim, quàm mea doctrina non sit contemnenda, uidebitis. Hæc & his similia uir Domini per interualla locutus, quia uis, ut diximus, infirmitatis possibilitatem loquendi ademerat, quietum expectatione futuræ beatitudinis diē duxit ad uesperam: cui etiam peruigilem quietis in precibus continuauit & noctem. At ubi consuetum nocturnę orationis tempus aderat, acceptis à me sacramentis salutaribus exitum suum, quem iam uenisse cognouit, Dominici corporis & sanguinis communione muniuit: atque eleuatis ad cœlum oculis, extensisq; in altum manibus, intentam supernis laudibus animam, ad gaudia regni cœlestis emisit.

Quomodo iuxta prophetiam Psalmi, quem eo moriente cantauerant, Lindisfarnenses sint impugnati, sed Domino iuuante iterum protecti. Cap. XL.

AT ego statim egressus, nūciaui obitum eius fratribus, qui & ipsi noctem uigilando atq; orando transegerant: & tunc forte sub ordine nocturnæ laudis dicebant Psalmum quinquagesimumnonum, cuius initium est, Deus repulisti nos, & destruxisti nos: iratus es, & misertus es nobis. Nec mora, currens unus ex eis, accendit duas candelas, & utraque tenens manu, ascendit eminentiorem locum ad ostendendum fratribus, qui in Lindisfarnensi monasterio manebant, quia sancta illa anima iam migrasset ad Dominum. tale nanque inter se signū sanctissimi eius obitus condixerāt. Quod cum uideret frater, qui in specula Lindisfarnensis insulæ longè decontrà euentus eiusdem perūigil expectauerat horam: cucurrit citius ad ecclesiam, ubi collectus omnis fratrum cœtus nocturnæ Psalmodiæ solennia celebrabat: contigitq; ut ipsi quoque intrante illo præfatum canerent Psalmum, quod superna dispensatione procuratum rerum exitus ostendit. Sepulto siquidem uiro Dei, tanta ecclesiam illam tentationis aura concussit, ut plures è fratribus loco magis cedere, quàm talibus uellent interesse periculis. Attamen post annum ordinato in episcopatum Eadberto, magnarum uirtutum uiro, & in scripturis nobiliter erudito, maximeq; eleemosynarum operibus dedito, fugatis per turbationum procellis, ut scripturæ uerbis utar, ædificauit Ierusalem, id est, uisionem pacis Dominus, & dispersiones Israēl congregauit. Sanauit contritos corde, & alligauit contritiones eorū: ut palàm daretur intelligi, quid significauerit Psalmus cum cognita beati uiri morte cantatus: quia uidelicet post eius obitum repellendi ac destruendi essent eius ciues, sed post ostensionem iræ minantis cœlesti protinus miseratione refouendi: cuius sequentia quoque Psalmi eidem sensui concordare, qui retractat, intelligit. Impositum autem naui uenerabile corpus patris, ad insulam Lindisfarnensium retulimus: quod magno occurrentium agmine, chorisq; canentium susceptum est, atq; in ecclesia beati apostoli Petri ad dextram altaris petrino in sarcophago repositum.

Quomodo puer dæmoniacus sit humo, cui lauacrum corporis eius infusum est, in aquam missa, sanatus. Caput XLI.

SEd nec defuncto ac tumulato Christi famulo signa sanitatum, quæ uiuens exercuerat, cessare potuerunt. Contigit nanque puerum quendam in territorio Lindisfarnensium atrocissimo dæmone uexari, ita ut sensu rationis funditus amisso clamaret, ejularet, & uel sua membra, uel quicquid attingere posset, morsibus dilaniare niteretur. Missus est ad Euergumenum presbyter de monasterio: qui cum solitus fuisset per exorcismi gratiam immūdos fugare spiritus, huic tamē obsesso prodesse nil prorsus ualebat. Vnde dedit cōsiliū patri illius, ut impositum carro puerum ad monasteriū deferret, atque ad reliquias beatorum martyrum quæ ibi sunt, Dominum pro illo precaretur. Fecit ut monuerat, sed noluere sancti Dei martyres ei petitam reddere sanitatem, ut quàm celsum inter se locum Cuthbertus haberet, ostenderent. Cùm ergo insanus ululando, ingemiscendo & frendendo dentibus nimio cunctorum uisus & auditus horrore concuteret, nec esset qui aliquod remedij genus excogitare qui uisset, tum ecce quidam de presbyteris edoctus in spiritu, per opitulationem beati patris Cuthberti, illum posse sanari, uenit clanculo ad locum, ubi nouerat effusam fuisse aquam, qua corpus eius defunctum fuerat lotum: tollensq; modicā humi particulam, immisit in aquam: quā deferens ad patientem, infudit in ore eius. Quo horribiliter hiante, uoces diras ac flebiles emittebat. Statim autem ut attigit aquam, cōtinuit clamorem, clausit os, clausit & oculos, qui sanguinei & furibundi patebant, caput & corpus totum reclinauit in requiem. Qui etiam placido sopore noctem transegit, & mane de somno simul & uesania consurgens, liberatum se à demonio, quo premebatur, beati Cuthberti meritis & intercessione cognouit. Mirandum, & bonis omnibus delectabile spectaculum, cum uideres filium cum patre sospitem loca sancta circumire, sanctorum auxilio gratias sanissima mente referre, qui pridie præ insania mentis nec seipsum, qui esset, uel ubi esset, poterat agnoscere. Qui ubi tota fratrum caterua astante, uidente & congratulante ad reliquias martyrum genibus flexis dedit laudem Deo, Domino & saluatori nostro Iesu Christo: iam & ab hostis uerbere liberatus, & in fide firmior, quā fuerat effectus, ad propria redijt. Ostenditur usque hodie fossa illa, cui memorabile infusum est lauacrum, quadrato schemate facta, ligno undique circumdata, & lapillis intus impleta. Est autem iuxta ecclesiam, in qua corpus eius requiescit, ad partem meridianam: factumq; est ex eo tempore, ut plures sanitatum operationes per eosdem lapides uel eandem terram Domino donante fierent.

Quomodo corpus ipsius post undecim annos sit sine corruptione repertum. Cap. XLII.

VOlens autem latius monstrare diuina dispensatio, quāta in gloria uir sanctus post mortem uiueret, cuius ante mortem uita sublimis, crebris etiam miraculorum patebat indicijs, transactis sepulturæ eius annis undecim, immisit in animo fratrum, ut tollerent ossa illius, quæ more mortuorum consumpto, iam & in puluerem redacto, corpore reliquo sicca inuenienda rebantur, atque in leui arca recondita, in eodem quidem loco, sed supra pauimentum dignę uenerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse Eadberto antistiti suo medio fermè quadragesimæ tempore referrent, annuit consilio eorum, iussitq; ut die depositionis eius, quæ est tertiadecima Kalendarum Aprilium hoc facere meminissent. fecerunt autem ita. Et aperientes sepulchrum, inuenerunt corpus totum, quasi adhuc uiueret integrum, & flexibilibus artuum compagibus multo dormienti quàm mortuo similius: sed & uestimenta omnia quibus indutum erat, non solùm intemerata, uerumetiam prisca nouitate & claritudine miranda parebant. Quod ubi uiderunt, nimio mox timore & tremore sunt perculsi, adeò ut uix aliquid loqui, uix auderent intueri miraculum quod parebat, uix ipsi quid agerēt, nossent. Extremam autem indumentorū eius partem pro ostendendo incorruptionis signo tollentes (nam quæ carni illius proxima aderant, prorsus tangere timebant) festinarunt referre antistiti quod inuenerant: qui cum forte in remotiore à monasterio loco refluis undique maris fluctibus cincto solitarius manebat (in hoc etenim semper Quadragesimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante Dominicum natale dies in magna continentiæ, orationis & lachrymarum deuotione ducere consueuerat) in quo etiam uenerabilis præcessor eius Cuthbertus, priusquam Farne peteret, sicut & suprà docuimus, aliquandiu secretus Domino militabat. Attulerunt autem & partem indumentorum, quæ corpus sanctum ambierant. Quæ cùm ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret (nam & ipsa indumenta, quasi patris adhuc corpori circumdata, miro deosculabatur affectu) Noua, inquit, indumenta corpori pro his quæ tulistis circumdate, & sic reponite in thecam, quam parastis. Scio autem certissimè, quia non diu uacuus remanebit locus, qui tanta cœlestis miraculi uirtute consecratus est. Et beatus est multum, cui in eo sedem quiescendi Dominus ueræ batitudinis author atque largitor concedere dignatur: adiecitque mirando, quæ quondam uersibus dixi, & ait,

Quis Domini expediet cœlestia munera dictis,
Vel Paradisiacas, quæ capit auris opes:
Dum pius infesti dirupto pondere lethi,
Viuere sidereā semper in arce dabit.
Mortua nūc tanto, qui mēbra decorat honore,
Pulchraq; perpetuæ pignora præstat opis:
Quāq; beata domus, sub tāto q̄ hospite fulges,
Nescia quæ næui lumine læta micas.
Nec tibi difficile omnipotēs mādare sub aruo,
Ne deposta uoret funera labes edax.
Qui triduo seruas ceti sub uiscere uatem,
Lucis iter pandens, mortis ab ore tuo:
Qui ignibus in medijs insontia mēbra tueris,
Ne Hebræū lædat Chaldæa flamma decus.
Dena quater renouas p frigora plebis amictū,
Quæ phariam fugiens inuia seruat humum:

Qui

Qui rediuiua leuem formas in membra fauillã,
Cum tremet angelicis mundus ab axe tubis.
Hæc ubi multis cum lachrymis, ac magna compunctione pontifex tremente lingua complevit, fecerunt fratres ut iusserat, & inuolutum nouo amictu corpus, leuiq; in theca reconditum, supra pauimentũ sanctuariũ cõposuerunt.

Quomodo corpus Eadberti episcopi in tumulo uiri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerunt. Caput XLIII.

INterea Deo dilectus antistes Eadbertus morbo corripitur acerbo, & crescente per dies, multumq; ingraues cente ardore languoris, nõ multo pòst, id est pridie nonas Maias, etiam ipse migrauit ad Dominum, impetrato ab eo munere, quod diligentissimè petierat: uidelicet ut non repentina morte, sed longa excoctus ægritudine transiret è corpore. Cuius corpus in sepulchro beati patris Cuthberti ponentes, apposuerunt desuper arcam, in qua incorrupta eiusdem patris membra locauerant: ubi nunc usque, si petentium fides exigat, miraculorum signa fieri nõ desinunt. Sed & indumenta, quæ sanctissimum corpus eius, uel uiuũ uel sepultũ uestierant, à gratia curandi nõ uacant.

Qualiter ægrotus ad tumbam eius orando sit sanatus. Caput XLIIII.

DEniq; aduenies transmarinis è partibus clericus quidam reuerendissimi & sanctissimi Vuilbrordi clementis Fresonum gentis episcopi, dum aliquot dies ibidem hospes moratur, decidit in infirmitatem grauissimam, ita ut inualescente per longum tempus ægritudine iam desperatus iaceret: qui cum uictus dolore, uideretur sibi nec mori nec uiuere posse, inuento salubri cõsilio, dixit ministro suo, Obsecro perducas me hodie post celebratas missas, adorare ad corpus sacratissimum uiri Dei (erat enim dies Dominica) spero per gratiam intercessionis eius his cruciatibus eripiar, & uel sanatus ad præsentem uitam redeam, uel defunctus perueniam ad æternam. Fecit ille ut rogauerat, baculoq; innitentem ægrotum in ecclesiam non paruo cum labore perduxit. Qui cum ad sanctissimi, ac Deo dilecti patris sepulchrum genua curuaret, caput in terram dimitteret, pro sua sospitate rogaret, tantas cõtinuò uires suum corpus de incorrupto illius corpore accepisse persensit, ut absq; labore ipse ab oratione resurgeret, absque adminiculo uel ministri ducentis uel baculi sustentantis ad hospitium rediret: qui post dies paucos roborata ad integrũ uirtute, uiam quã disposuerat, peregit.

Quomodo paralyticus per eius calceamenta sit sanatus. Caput XLV.

ERat in monasterio quodam non procul inde posito adolescens, ea quam Græci paralysin uocant, infirmitate, omni membrorum officio destitutus: unde abbas ipsius sciens in monasterio Lindisfarnẽsi medicos esse peritissimos: misit eum illo, rogans, infirmanti si quid possent, curationis conferrent. Qui cum suo quoque abbate & episcopo iubentibus diligẽter illi assisterẽt, & quicquid nossent erga eum industriæ medicinalis impenderent, nihil omnino proficere ualebant: quin potius crescebat quotidie morbus, & paulatim in deteriora uergebat, adeò ut excepto ore nullum penè membrum posset loco mouere. Cum que à carnalibus medicis diu frustra laborãtibus desperatus ac desertus iaceret, confugit ad diuinum medici cœlestis auxilium, qui in ueritate petitus, propitius fit omnibus iniquitatibus nostris, qui sanat omnes languores nostros. Rogauit nanque ministrum suum, ut aliquam sibi portiunculam de incorruptibilibus sacri corporis afferret exuuijs, quia crederet per huius se uirtutem ad gratiam sanitatis Domino largiente reuersurum. Qui consulto abbate attulit calceamenta, quæ uiri Dei in sepulchro pedes induerant, & ea pedibus dissolutis ægroti circumdedit: siquidem primò à pedibus eum paralysis apprehenderat. Fecit autem hoc nocte initio, cum tempus requiescendi adesset: statimq; ille placidum dimissus in soporem, procedente intempestæ noctis silentio, cœpit alternis palpitare pedibus, ut palàm qui uigilabant, & uidebant, ministri animaduerterent, quia donata per reliquias uiri sancti uirtute medicandi, sanitas optata à planta pedum per cætera membra esset transitura. Atubi consuetum in monasterio nocturnæ orationis signum insonuit, excitatus sonitu resedit ipse. Nec mora, solidatis interna uirtute neruis, artuumq; compagibus uniuersis, & dolore fugato, sanatum se esse intelligens surrexit, & in gratiarum actione Domino omne nocturnæ siue matutinæ psalmodiæ tempus stando persoluit: mane autem iam facto, processit ad ecclesiam, uidentibusq; & congratulantibus uniuersis, circumiuit loca sancta orando, & suo Saluatori sacrificium laudis offerendo. Factum namque est, ut pulcherrima rerum conuersione, is qui dissolutus toto corpore illuc in uehiculo perlatus fuerat, inde strictis firmatisq; membris omnibus domum per se rediret incolumis. Vnde meminisse iuuat, quia hæc est immutatio dexteræ excelsi, cuius memoranda ab initio mirabilia mundo fulgere non cessant.

Qualiter anachoreta Felgildus operimento parietis eius in uultu sit mundatus. Caput XLVI.

NEc prætereundum arbitor, quid miraculi cœlestis etiam per reliquias sanctissimi oratorij, in quo pater uenerabilis solitarius Domino militare consueuerat, diuina pietas ostenderit: quod tamen utrum meritis eiusdem beati patris Cuthberti, an successoris eius Ediluualdi, uiri æquè Deo dediti, ascribendum sit,

sit, internus arbiter nouerit. Neque aliqua ratio uetat utriusque merito factum credi, comitante etiam fide reuerendissimi patris Felgildi, per quem & in quo miraculum ipsum, quod refero, sanationis completum est. Ipse est, qui tertius eiusdem loci & militiæ spiritualis hæres hodie maior septuagenario in magno uitæ futuræ desiderio terminum præsentis expectat. Cùm ergo uiro domini Cuthberto ad cœlestia translato, Ediluualdus eiusdem insulę & monasterij colonus existere cœpisset, qui & ipse multos antea per annos in monachica conuersatione probatus, ritè gradum anachoreticæ sublimitatis ascenderat, reperit: quia parietes præfati oratorij, qui tabulis minus diligenter coaptatis erant compositi, longa essent uetustate dissoluti, & separatis ab inuicem tabulis, facilem turbinibus præbuissent ingressum. Sed uir uenerabilis, qui cœlestis ædificij magis quàm terreni decorem quærebat, sumpto fœno uel argilla, uel quicquid huiusmodi materiæ reperisset, stipauerat rimulas, ne quotidianis imbrium siue uentorum iniurijs ab orandi retardaretur instantia. Cùm hæc igitur Ediluualdus ingressus locum uidisset, postulauit à frequentantibus se fratribus pelliculam uituli, eamq; in illo angulo quo & ipse & prædecessor eius Cuthbertus sæpius orans, stare, uel genu flectere solebat, clauis affixam uiolentiss procellarum oppositi. At postquam ipse quoque expletis ibi duodecim continuis annis, gaudium supernæ beatitudinis intrauit, ac tertius locum eundem Felgildus incolere cœpit: placuit reuerendissimo Lindisfarnensis ecclesiæ pontifici Eadfrido, dissolutum uetustate oratoriũ illud à fundamentis restaurare. Quòd dum esset opus expletum, & multi deuota religione à beato Christi athleta Felgildo postularent, quatenus aliquam illis particulam de reliquijs sancti ac Deo dilecti patris Cuthberti, siue successoris eius Ediluualdi dare debuisset: uisum est illi diuisam particulatim memoratam pelliculam petentibus dandam: sed daturus eam alijs, prius in se ipse, quid hæc uirtutis haberet, expertus est. Habebat namq; uultum deformi rubore, simul & tumore perfusum, cuius quidem futuri in eo languoris, & prius cum adhuc communi inter fratres uita degeret, aspicientibus in facie eius signa patebant. At cum in solitudine remotus minorem corpori cultum, maiorem adhiberet continentiam, & quasi diutino carcere inclusus rarius uel fotu solis uel aëris uteretur afflatu, excreuit languor in maius, faciemq; totam tumenti ardore repleuit. Timens ergo, ne forte magnitudine huiusmodi infirmitatis solitariã deserere uitam, & communem necesse esset conuersationem repetere, fideli usus est præsumptione, sperauitq; se illorum ope curandum, quorum se mansionem tenere, & uitam gaudebat imitari. Mittens enim præfatæ partem pelliculæ in aquam, ipsa aqua lauit faciem suam, statimq; tumor omnis, qui hanc obsederat, & scabies fœda recessit. Iuxta quod mihi & primò religiosus quidam presbyter huius monasterij Gyruensis indicauit, qui se uultum illius, & prius tumentem ac deformem nosse, & postea mundatum per fenestram manu palpasse referebat: & ipse postmodum Felgildus retulit, astruens, quia res, ita ut presbyter narrauerat, esset expleta, & quòd ex eo tempore cum incluſus per multa annorum curricula maneret, ut prius immunem ab huiusmodi molestia uultum semper haberet, agente gratia Dei omnipotentis, quæ & in præsenti multos, & in futuro cordis & corporis nostri languores sanare consueuit: satiansq; in bonis desiderium nostrum, sua nos in in perpetuum misericordia & miseratione coronat.

CVTHBERTI EPISCOPI ET CONFESSORIS VITAE, FINIS.

Beati

Beati Felicis confeſſoris uita.

FELICISSIMVM beati Felicis triumphum, quem in Nola Campaniæ ciuitate Domino adiuuante promeruit, Paulinus eiuſdem ciuitatis epiſcopus, uerſibus hexametris pulcherrimè ac pleniſſimè deſcripſit: qui quia metricis potius quàm ſimplicibus ſunt habiles lectoribus, placuit nobis ob plurimorum utilitatem eandem ſancti cõfeſſoris hiſtoriam planioribus dilucidare ſermonibus, eiuſq; imitari induſtriam, qui martyrium beati Caſsiani de metrico opere prudenti in commune, apertumq; omnibus eloquium tranſtulit. Igitur Felix natus eſt in Nola quidem Campaniæ, ſed patre Syro, nomine Hermia, quide oriente Nolam ueniens, ibidemq; quaſi indigena inhabitãs, genuit filium Felicem, eiq; defunctus reliquit hæreditatem ſubſtantiæ locupletis, cui tamen ipſe promiſſæ in cœleſtibus hæreditatis dona propoſuit. Habuit autem & fratrẽ cognomine ſui patris, id eſt, Hermiã, cum quo patrimonium diuideret terrenum, qui longe à Felicis moribus agens, atq; ideo felicitate indignus perpetua effectus eſt. Nam terrena ſolum modò bona diligere ſtuduit, & Cæſaris potius quàm Chriſti eſſe miles elegit: at contrà, Felix nominis ſui myſterium factis exequens, mox à puero ſe diuino famulatui ſubiecit, & creſcente gratia uirtutum, primò lectoris officium in eccleſia ſuſcepit, ac pòſt ad exorciſtæ gradum prouectus, immundos ex obſeſſis corporibus ſpiritus eiicere cœpit. Cumq; & in hoc miniſterio uirtutibus clarus extitiſſet, non mora condignum meritis presbyterij gradum ſubijt. Nec minor gradu, mente & opere remanſit, ſicut & iam aduenientes tentationum turbo probauit. Nam tempore eodem exorta infidelium perſecutio, graui eccleſiam certamine pulſauit: nec tamen portæ mortis portas filiæ Syon, abnunciandæ laude ſui creatoris auertere potuerunt. Cumq; magiſtri auctoresq; perfidiæ, primum ſuæ ueſaniæ conflictum contra ipſos ueritatis ac fidei Dominicę magiſtros intendiſſent, primosq; epiſcopos uel presbyteros eccleſiarũ ad terrorem minorum, aut morti tradere, aut ad negandam fidem cogere conſpiraſſent: factũ eſt, ut miniſtri erroris, & infeſti furoris, Nolam quoq; peruenientes, epiſcopum urbis illius nomine Maximũ, uirum doctrina, pietate atq; ætate uenerabilẽ, ad tormenta quererent: quod ille animaduertẽs, memor Dominici præcepti, quod dictum eſt, Cum uos perſecuti fuerint in ciuitate iſta, fugite in aliam: petit ad tempus ſeceſſum loci remotioris, relicto ad tuitionem ciuitatis Felice presbytero, quem filij loco amplectebatur, atq; hæredẽ ſuæ ſedis accipere deſiderabat. At perſecutores ubi epiſcopum inuenire nequiuerunt, nihil morati manus in Felicem mittere contendunt, eumq; primum quaſi maximum poſt epiſcopum urbis, arcent à conſtantia famoſæ ſuæ uirtutis deiicere, uel blandiendo promiſsis, uel pœnis terrendo ſatagũt. Comprehenſus igitur Felix ab aduerſarijs furentibus, ſed ipſe multũ de interna ſpiritus ſancti conſolatione confiſus, mittitur in carcerem tenebrarum, manus ſimul & collum ferrea uincula ſtringunt: neruo pedes arctantur, fragmenta quoq; teſtarum ſubter eum ſternebantur, ne inter horrorem, & frigora longę noctis ligatus, uel ſomnum, uel requiem capere aliquam, continuo horum acumine compunctus ſineretur. Interea epiſcopus, qui ad montium latibula hoſtem fugiendo ſeceſſerat, & ipſe non minore martyrium paſsione gerebat, quàm ſi ferro uinctus, aut teſtis ſuperpoſitus, uel flammis eſſet datus urentibus. Vrebat namq; animum illius cura maxima ſui gregis: urebat & corpus fames, unà cum gelidi rigore hyemis, qui intra ſpineta ſine tecto & alimento iacens, noctem unà cũ die peruigil ſollicitis continuabat in precibus. Nec difficile membra ſenilia, & longis exhauſta ieiunijs, tanta uis malorum comprimens, ad mortem uſq; coẽgit: ſed ut ſuperna pietas apertiſsimè, quanta ſui cura uir ille dignus eſſet, oſtenderet, mittitur è cœlo angelus, qui beatum Felicem confeſſorem, uinculis exemptum, ad quærendum, recreandum, ac domi reuocandũ, antiſtitem ocyus uenire præciperet. Erant autem plures eodem in carcere clauſi, ſed angelus aduenies ſoli Felici, qui pietatis gratia uinctus erat, apparuit, luce ſplendens coruſca, & ipſam quoq; domum gratia lucis adimplens, cuius uoce ſimul & luce Felix motus intremuit. Ac primùm quidem ſe ſomnij imagine illudi putauit: at angelus ſurgere illũ, & ſe ſequi exeũdo præcepit: qui ſtupens ad imperium iubentis, cauſabatur ſe exire non poſſe, quia & uinculis, & clauſtro carceris, & cuſtodum diligentia teneretur. Porrò angelus iterata uoce ſurgere illum propere nihil obſiſtentibus uinculis iuſſit, & dicto citius catenæ de manibus & collo eius, & compedes cecidere de pedibus. Duxit autem illum foras miro rerum ordine, aperta ſibi quidem ianua carceris: ſed cæteris clauſa, ita ut per ipſos cuſtodes, quibus claudebatur, ignaros rerum iter agerent, ipſo angelo inſtar columnæ Moſaicæ, & ducatum Felici, & lumẽ uſq; dum hoſtium manus euaderet, præſentiæ ſuæ fulgore prębente. Vt autem peruenit beatus cõfeſſor Felix ad locum deſerti, quò epiſcopus ſeceſſerat, inuenit eum ægra ſuſpiria tenui flatu trahentem: & quidem gauiſus, quòd eum uiuentem inuenerat, contriſtatus uerò eſt multum, quòd inuentum morti proximum uidit. Itaq; amplexus & oſculatus eſt patrẽ, cœpitq; tentare, ſi fortè crebro anhelitu ſui oris & ſui fotu corporis, aliquid caloris poſſet gelidis eius artubus afferre. Cum uerò laborãs, neq; clamãdo, neq; tangendo aliquid ſenſus uitalis in eius poſſet

poſſet uel animo excitare, uel corpore: ſed neq; ignem aut alimentum in proximo, quo eum rigentem ac tabeſcentem recrearet, haberet: tandem inuento ſalubri conſilio, flectit genua ſua ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſupplicíter obſecrans, ut ipſe cœlitus eum iuuaret, quo miniſterium pietatis, quod iuſſus erat erga patrem ſuum, explere ualeret. Nec mora exaudítus, uidit pendentem uicinis in ſentibus uuam: & illius eſſe munus agnouit, qui naturarum cõditor atque auctor omnium, & aquam de petra produxit arida, & ipſam cum uoluit in uinum conuertit. Lætatusq; multum hoc munere diuinæ pietatis, tulit racemum, atq; ad os epiſcopi morientis admouit: ſed quia ille ſtrictis dentibus inſtar mortui, utpote omni ſenſu & cordis & animæ carens, oblatum ſibi guſtum prorſus accipere neſciebat, tandem ſanctus presbyter Felix felici manuum ſuarũ luctamine aperuit arida eius labia: & ſic ori eius reſoluta uua, quã tũ potuit, ſucci ſalutaris infudit. Quo guſtato, mox pater ſenſum & animæ recepit, & corporis aperiuntur oculi, lingua quæ ſiccis hærebat faucibus ad loquendum ſoluta eſt: & ubi plenè reuiuiſcens Felicem eſſe, qui ad ſe quærendum ueniſſet, agnouit, paterna illum pietate complexus, & quare tam ſerò ueniret conqueſtus. Vbi inquiens, tamdiu demoratus es fili? Nam te iamdudum Dominus ad me uenturum promiſerat. Vides autem, quia ſi fragilitate uictus corporis ad horam ceſſi, ſolidam tamen animi fidelis conſtantiam ſeruaui, ſicut etiam loci huius, ad quem ſeceſſi, ſtatus indicat. Poterã quidem ad uicum aliquẽ ſiue aliam urbem, ubi ab hoſtibus eſſem tutus, intrare, ſi mihi uilis fides, & chara hæc uita fuiſſet: nunc autem cuncta hominum refugia declinans, ad deſerta uerò montium confugiens, diuinæ tantum me gratiæ tuitioni credidi, ut uidelicet meipſe quocunq; modo uel ordine uellet, aut in hac uita conſeruaret, aut in futuram transferret. Neque uerò me ſpes quæ in Deum erat, fefellit, ſicut tuo manifeſtè probatur aduentu, per quem ab ipſo, ut ita dixerim, limine mortis ſum reuocatus ad uitam. Vnde nate mi, complere feſtinus cœptum pietatis opus curato, & impoſitũ me humeris domum reportare ſatage. Quibus dictis Felix celerrimè quod iubebatur, expleuit: reuectũq; in humeris antiſtitem ſuam ad domum retulit, quam unica ſeruabat anus. In tantum namque antiſtes uenerabilis à mundi erat rebus alienatus, ut illi de omni turba domus, & ſumma cenſus, anus una ſupereſſet. Pulſatis ergo foribus hãc ſuſcitauit Felix, ſurgentiq;, ac ianuam aperienti dedit & commẽdauit epiſcopum. Tunc epiſcopus pro impenſo ſibi officio pietatis, beato Felici debitam gratiarum retulit actionem, & impoſita capiti eius dextera, paterna illum benedictione donauit: qui egreſſus inde, paucis diebus & ipſe in domo ſua, donec perfectionis turbo ceſſaret, delituit. Quod dum fieret deſeruit latebram, & lætantibus de ſuo aduentu ciuibus ſeſe lætum reddidit: ac per omnia digrediens, ſolabatur & confortabat uerbo exhortationis animos ſingulorum, qui acerbitate præmiſſę tempeſtatis non modicum fuerant conturbati. Nec ſolum uerbo, ſed & ſuo illos docebat exemplo, & proſpera mundi, & aduerſa deſpicere, ſola æternę patriæ gaudia quęrere, ſolam ſuperni iudicis iram formidare. Rurſum mota perſecutione quæritur Felix, ueniuntq; hoſtes uſque ad habitaculum eius, illum ocyus rapere, ac morti tradere ſitientes, qui tum fortè ab ædibus ſuis abſens in medio ciuitatis cum amicis conſiſtebat, ſibi ſolito uerbum fidei circumſtantibus turbis prædicabat: quem eo loci eſſe audiẽtes aduerſarij, mox ſtrictis gladijs adcurrunt: ſed peruenientes ad eum, mutato diuinæ prouiſione aut uultu ipſius, aut corde illorũ, nequaquã eum quem optimè nouerant, agnoſcere ualebant. Interrogãtibus ergo ipſum, ubi eſſet Felix: intellexit uir prudentiſsimus, diuinitus actum eſſe, ne eum cognoſcerẽt, ridensq; inquirentibus, Neſcio inquit, Felicem, quem quæritis. Nec prorſus fefellit: nemo enim ſeipſum facie nouit: qui ſtatim relinquentes eum, diuerterunt aliò: & quos fortè obuios habebant, interrogabant, ubi eſſet Felix: è quibus unus cauſæ prorſus ignarus, & furere eos credens, cœpit obiurgare eos dementiæ, qui præſentem non poſſent cognoſcere eum, cum quo loquebantur: pariterq; eis quò diſcederet ille, quem quærebant, oſtendit. qui grauius furentes, ſtatim ueſtigia beati Felicis inſequuntur. At ille adpropinquantibus ad ſe eis, admonitus tumultu præcurrente ciuitatis, & clamoribus attoniti, aduentu hoſtium uulgi ſeceſſit in ſecretiorem locum: qui nil quidem munimenti firmioris habens, ſemiruti tantũ muri erat fragmine præſeptus, ſed mox ut uirum Dei recepit, miro diuinæ manus eſt opere tutatus. repentino etenim rudere concreuit ibidem ager, qui eundem locum præcluderet: ſed & aranea diuino nutu, cui omnis creatura deſeruit, confeſtim nutantes ipſo in loco, telas ſuſpẽdit. quò cum peruenìſſent, obſtupuerunt hoſtes, & preſſo gradu loquebantur mutuò, dicentes, Non ne ſtultum eſt nos huc hominem quærendo ingredi, cum liquidò appareat, neminẽ hìc præſſe: quia ſi quiſpiam intraſſet, nequaquam hic aranearum fila integra remanerent, quæ etiam muſcæ perrumpentes minimæ nonnunquam ſcindere ſolent. Conſtat ergo, quia qui huc ſeceſsiſſe Felicem dixit, aſtu fecit, ut nos ab eius inuentione longius abſtraheret: ergo recedamus, ac dimittamus hic hominis latebras ſcrutari, ubi ipſa loci facies neminem intraſſe præmonſtrat. ſic deluſa ſollicitudine quærentium, diſcedunt propere frementes: & non minus quàm infelicem rabida mẽte frẽdentes, in eum qui ſe in loca talia ſuis dolis induxerat, ubi multa claruit ſapientia pij cõditoris ac protectoris noſtri. Certe nonnunquam muri urbiũ altiſsimi ac munitiſsimi, ciues ſuos obſidentibus aduerſarijs produnt, magis quàm liberant: & humilem Chriſtus famulũ ſuum perſequen-

tibus armatis hostibus, tremulis aranearum ca
sibus ne inueniri uel capi possit, absc̃dit, uere
ut uenerabilis pater Paulinus de his loquens
ait, Vbicunq; Christus adest nobis, & aranea,
murus fiet: at cui Christus abest, & murus, ara
nea fiet. Discesserunt ergo incumbente iam ue
spera hostes: & Felix illis abeuntibus, liberior
alias petit latebras, gaudens de adiutorio diui
næ protectionis, secumq; decantans: Nam et
si ambulem in medio umbræ mortis, non time
bo mala, quoniam tu mecum es. Die autem fa
cta, secessit in locum inter ipsa ædificiorum te
cta secretiorem, ubi sex mensibus continuis ab
hominum quidem notitia omniũ segregatus,
sed diuinæ præsentiæ gratia fretus manebat ab
sconditus, uidelicet iuxta uocem psalmistæ, In
abdito uultus eius à conturbatione hominum:
qui etiam miro illum, atque hominibus inusita
to ordine, tanto temporis spacio pauit. Mane
bat namque in uicinis ædibus quædam deuota
Deo mulier, cuius ministerio nescientis, scien
ter ipse totius scientiæ fons & origo Dominus
utebatur. coquebat enim panes mulier, coque
bat alias escas in cibaria domus suæ: & facta in
excessu eo loci inferebat has, ubi Felix con
fessor latebat, ibiq; sumendas illi ponebat, ita
ut neque huc se intrasse, neque rediisse unquam
scire posset: sed præparatas escas domi se cre
dens, ita semper abibat ponendas memor: &
posita mox immemor escæ. sic beatum Felicem
ferunt sex, ut dixi, mensibus in eisdem latebris
obscuri & angusti tecti mãsisse ab humana qui
dem societate seiunctum, sed nunquam ciuium
supernorum presentia desertum: & parco nimi
rum uictu, sed cœlitus ministrato, uitam duxis
se Felicem, quo tempore perhibetur etiam di
uinæ collocutionis dono sæpius dignus fuisse
habitus. hærebat autem ijsdem, in quibus mo
rabatur habitaculis, cisterna uetus, de qua ipse
in primis potum paruum hauriebat: sed hæc
quamuis nimio æstatis esset siccata calore, non
tamẽ beato confessori unde uiueret, defuit, ete
nim pius cõditor ac prouisor salutis nostræ, qui
quondam sicco aëre cætero, unum solum modo
uellus pluuia cœlesti perfudit, ipse confessori si
lente prorsus, & sereno aëre, pro ut opus habe
bat, occulti roris gratiam, qua sitiens recreare
tur, ministrauit. Completo autẽ hoc tempore,
admonitus est oracula diuino procedere de la
tebris, eo quòd iam persecutionis turbo per
transisset: qui ut repentinus apparuit in publi
co, gratissimè ab omnibus quasi paradiso ue
niens, susceptus est: cœpitq; ex tempore fidem
confirmare omnium, quæ sæuitia tempestatis
erat nimium cõuulsa. Interea Deo dilectus an
tistes Maximus longa prouectus ætate, diem
clausit ultimum. Nec mora Felix in episcopatũ
omnium iudicio eligitur, qui & confessor inui
ctissimus, & doctor extitit suauissimus: & quæ
ore docebat, ipse cuncta opere compleuit. Ve
rum Felix ut etiam humilitatis quãtam in cor
de haberet sublimitatem, insinuaret, uerecun
da se uoce ne hunc gradum susc̃ipere deberet,
excusauit dicens: Cõpresbyterum suum quin
tum, multo dignius honorem præfati gradus
posse subire, eo quòd is septem diebus, ante
quam ipse ad ordinem presbyterij fuisset pro
motus. quod ita ut postulabat, expletum est:
susceptumq; episcopatus officiũ, ita idem quin
tus administrauit, ut humiliter beatissimo con
fessori submissus illum pro se ad populum ser
monem facere iuberet: & ipse plebem officio,
Felix doctrina regeret: qui uidelicet Felix cũ
cõstãtia cõfessionis, & uirtute ualde preclarus
esset, humilitatis etiã summus uoluntariæ pau
pertatis amator extitit. Possederat namque ex
paterna hæreditate prædia multa, domusq;, ac
diuitias plurimas: sed tẽpore persecutionis pro
scriptus cuncta amiserat. At uerò pace eccles̃is
reddita, cũ posset sua iura repetere, nequaquã
ultra uolebat: sed amicis suadentibus, ut debi
ta sibi iura reposceret. Quæ recepta cum fœno
re magne mercedis dispergere, ac dare pauperi
bus posset, nullatenus id facere cõsentiens, for
ti sententia suggestiones eorum repellebat, di
cens, Omnia mihi licent, sed non omnia expe
diunt. absit enim ut res, quas causa cõfessionis
perdidi, repetã: absit ut terrenas opes, quas cœ
lestium bonorum contemplatione semel con
tempsi, quasi hæc minus sola sufficiant, ulla ra
tione reposcam: quin potius pauper spiritu se
quar Iesum, quò opulentius regni cœlorum do
na percipiam: nec diffidẽdum, quin ille qui me
& uinculis tenebrisq; diri carceris eripuit, &
ab hominibus secretum tanto tempore pauit,
etiam cætero uitæ meæ spacio, iactantem in se
cogitatum meum, ipse me enutriet. hunc reti
nens animum beatus confessor, tria tantum iu
gera ruris modici, & hæc conducta, & unũ hor
tulum proprij iuris, unde uiueret, habuit. Sed
hæc utraque ne uno quidem famulo adiutus,
propria manu coluit: fructum autem eiusdem
suæ messis, uel hortuli adultũ cum pauperibus
semper communicare gaudebat. Eandem autẽ
& in habitu parsimoniam uir beatissimus secta
batur, ita ut simplici tantum uestimento, & qui
nonnunquam uix sibi sufficeret, esset cõtentus:
si quid uerò supereset, pauperibus erogaret: &
si forte aliunde contigit, ut geminum haberet
indumentũ, mox nudum meliore refouit. Tali
uiuens pietate uir & nomine & merito Felix,
plenus dierum atq; operum bonorum defun
ctus est: ac uiam patrum secutus, æternam est re
ceptus in gloriam, sicut etiam signa quæ in ec
clesia, in qua sepultus est, sunt facta, perplura te
stantur. Erat enim ibi quidam rusticus pauper
rebus, sed fide integer, qui angustam pauperiẽ
duorum solummodò boum possessione susten
tabat, uel ipse uidelicet his utens, uel uicinis u
tendos, pacta mercede commutans: quos cum
multa inops cura diligeret, atque seruaret, qua
dam nocte furto ablatos perdidit, at mane fa
cto, cum eos furatos certissimè comperisset, a
missa omni spe suæ quæsitionis, uel inuentio
nis petit rapido cursu ecclesiam sancti Felicis,
ibidemq; aduenies, ante fores domus sanctæ
prosterꝛ

prosternitur, fixoq; in terram uultu implorat
& obsecrat sanctum Felicẽ, reddere sibi boues,
quas perdiderat: testatus multum cum lachry
mis, nunquam seipsum, si non boues reciperet,
exiturum. Quod dum die toto uoce quidem ru
stica, sed fidelissima mente fecisset, superueniẽ
te uespera, eiectus est uiolentia turbæ, & sacris
propulsatus ab ædibus. uenit autem domum,
nec omittit continuis in lamẽtis noctem duce
re perui̇gilem, uerum quia omnis qui petit acci
pit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur,
& sicut psalmista ait, desiderium pauperum ex
audiuit Dominus: medio noctis tempore cum
cæteris hominibus, ac rebus omnibus quietis,
ipse solus excitante suo dolore, ac paupertate
peruigil faceret: mirum dictu, uenire subitò ad
hostium eius boues, quos quærebat, diuino ui
delicet nutu, & prædonibus erepti, ad domum
Domini per loca auia inter tenebras noctis er
roris̃q; reuocati: pulsantes̃q; cornibus hostia e
ius, in quo manebat tuguri̇j, iam sese aduenisse
signabant: sed ille multum tremens, nõ iam bo
ues suos, sed fures sibi rursus adesse credẽs, diu
tius fores aperire tardauit, donec idem boues,
quasi causam Domini tardantis intelligentes,
mugitu quoque emisso se esse, qui ad ostia do
mestica pulsassent, demonstrarent: receptis au
tem bobus rusticus, non rustice sed docte ac fi
deliter agens, festinauit primo mane debitas
redditori suo gratias rependere: assumẽs enim
secum boues, uenit ad ecclesiam sancti Felicis,
omnibus & illò iter faciens, & ibidem perue
niens, beneficia quæ à sancto confessore perce
pisset, lętabunda uoce replicans, & ostendens:
& quia multũ plorans uel inquirendo suos bo
ues, uel in recipiendo præ gaudio oculorũ quo
que aciem non minimum læserat: & huius de
trimenti solatium à beato Felice quærens, acce
pit: sic̃q; domum redi̇jt, duplici gratiæ cœlestis
munere repletus. Cumq; in honorem eiusdem
beati confessoris, augustior ecclesia fabricare
tur, erant in proximo ipsius ecclesiæ duo rusti
ca ędificia importuna situ, simul & deformia ui
su, quæ omne decus ecclesiæ non parum sua ob
scuritate fœdabãt. Volens autem uenerabilis,
ac Deo dilectus antistes Paulinus tolli hæc ædi
ficia, & emundari loca, in quibus sita fuerant,
postulauit eos, ad quorum possessionem perti
nebant, hanc beato Felici præberè reuerentiã,
ut ad illustrandum decorandumq; locum eccle
siæ eius priuata sua tecta paterentur auferri. at
illi preces eius rustica obstinatione spernẽtes,
magis se animas dare, quàm suas possessiones
relinquere posse dicebant. Cumq; episcopum
tæderet rusticos rixa uincere, uicti sunt diuinæ
potentiæ manu. nam nocte quadam quiescenti
bus cunctis, subitus ignis ex una cellarum earũ
dem exoriens, uicina paulatim ædificia petere
cœpit, ita ut magis magisq; suis incrementis ad
auctus, & propè & longè posita habitacula cũ
cta consumpturus esse uideretur. Tunc tantis
excitatis fragoribus & globis ignium, ciues ac
currerunt, ut uel incendium, si possent, omne a
quas fundendo restinguerent: uel de suis singu
li domibus, quæ possent, igni præripientes, au
ferrent. Cumq; se nil ualere posse conspicerent,
cœperunt quærere diuinum, ubi humanũ cessa
bat auxilium: aduolant ergo duce episcopo ad
ecclesiam sancti Felicis, flectunt genua, super
ne auxilia protectionis implorant: diuertunt in
de ad ecclesiam beatorum Apostolorum, quæ
contigua erat ecclesiæ beati Felicis: & inde per
intercessionem Apostolicam cœlestis præsidij
dona flagitantes. ubi postquàm oratum est, re
di̇jt domum episcopus, sumptamq; de ligno Do
minicæ crucis non grandem assulam, misit in
medium incendij furentis, statimq; immensa il
la uolumina flammarum, quæ tanta uirorum
manus, aquas spargendo nequiuerat, ipse lignũ
addendo restinxit. tanta etenim sanctæ crucis
erat uirtus, ut sese natura relinqueret: & ignis
qui omnia solet ligna deuorare, ipse ligno Do
minicæ passionis uelut exustus, absumeretur.
Vbi uerò tempestas tanta sopita, & mane re
deunte ciues dira noctis opera cõsiderare uene
runt, credunt non parua tantis incendijs dam
na esse perpessos: inuentum est autẽ nihil pror
sus exustũ, nisi quod debebat aduri. ex illis ete
nim domibus duabus, de quibus prædiximus,
quas & homines consumere atq; auferre dispo
suerant, unam flammis absumptam uidebant.
Quo facto multum erubuit rusticus ille, qui sua
tecta contra decorem sanctorum ædificiorum
stolida obstinatione defenderat, cernẽs se inui
tum nulla mercede perdidisse, quæ in gratiam
sanctorum sponte nolebat amittere, & mox i
pse quod igni superfuerat de ædibus, propria
cœpit manu abolere, quatenus ocyssimè om
nis circa ecclesiam beati confessoris locus con
grua sanctis claritate ac luce redderetur insi
gnis. ablata autem omni fœditate ruderum ac
sordium earundem perstabat beatus antistes
Paulinus ecclesiam, quam cœperat ad perfe
ctum deducere: cuius ædificium omne tribus
annis perfecit, & in picturis atque omni orna
tu suo debito fine concluſit: in qua felicissima
beati Felicis uita & passio in æternum memo
rabilis celebratur, qui die quartadecima men
sis Ianuarij consummato cursu certami
nis glorioſi percepit coronã uitę,
quam repromisit Deus di
ligentibus se.

EXPLICIT LIBER DE VITA ET
confessione sancti Felicis, quem ego famulus
Christi Beda de metrico opere beati epi
scopi Paulini simplici sermo
ne transtuli.

Sancti Vedasti uita.

Quomodo uir Dei sanctus Vedastus Regi Hluthuuico adiunctus esset. Caput I.

POSTQVAM Deus & Dominus noster Iesus Christus ouem quærere perditã de cœlis in hunc mundum per uirginalem uenerat uterum, & tota suę dispensationis, & nostræ salutis, peracta plenitudine cum triumpho gloriæ, ad sedem paternæ maiestatis reuersus, ut tetricas ignorãtię tenebras toto depelleret orbe, multa sanctorum lumina doctorũ Euangelicæ prædicationis luce fulgẽtia, toto diuiserat mundo: ut sicut cœlum fulgentibus ornatur stellis, quę tamẽ omnes ab uno illustrantur sole, sic & lata terrarum spacia sanctis splendescerent doctoribus: qui tamen ab æterno sole illuminati, diuina præueniente gratia cæcos ignorãtiæ tenebris ueræ fidei fulgore, & glorioso Christi nomine illustrarẽt, ut eis ministrãtibus longa ab initio seculi esuries, æternæ uitæ epulis satiaretur. De quorum numero sanctus Dei sacerdos Vedastus, & prædicator egregius temporibus fortissimi regis tũc temporis Frãcorum Hluthuuici, in has diuina dirigente gratia, ob multorum salutem peruenit regiones, quatenus supernæ pietatis suffultus auxilio, populũ diabolica fraude deceptũ, & errorum laqueis captiuũ, in uiam dirigeret salutis æternæ, & ueræ quæ in Christo est, libertati restitueret: sed ut hoc acceptabili secundũ Apostolum fieret tempore, quia it, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: Dominus Iesus, qui uult omnes homines saluos fieri, competentem suo famulo præuidebat causam, quomodo opportunè ad ministerium uerbi Dei peruenire ualuisset. Contigit uerò præfatum Francorum regem Hluthuuicum Alamannis bella inferre, qui tunc temporis regno suo per se potiti sunt: sed non eos ita offendit imparatos, ut uoluit. Nam fortissima collecta manu, regi circa ripas Rheni fluminis obuiauerunt unanimes bellica uirtute patriam defendere, uel libera manu pro patria mori. & fortissimè utrinque decertatum est: hi ne triumphi gloriam, illi ne patriæ perderent libertatem in mutuam corruentes cædem. Igitur rex nimio turbatus terrore, dum inimicos uidit fortiter pugnare, & suos penè ad internecionem uinci, magis cœpit de salute desperare, quàm de uictoria sperare: etsi necdum uoluntate renatus esset in Christo, tamen necessitate cogente ad Christi confugit auxilium. Et quia reginam habuit religiosam, baptismiq; sacramentis initiatam nomine Hluthilt, oculos cum hac uoce ad cœlũ leuauit, O Deus unicæ potestatis, & summæ maiestatis, quem regina Hluthilt cõfitetur, & adorat, cõcede mihi hodie de inimicis meis uictoriam. Nam ex hac die tu solus mihi eris Deus, & uenerãda potestas: tu mihi triumphũ præsta, & ego tibi promitto sempiternum seruitium. Mox diuina operãte pietate terga uerterunt Alamanni, uictoria cessit regi & Francis.

Quomodo rex festinauit post uictoriam ad baptismum, & sibi sanctum Vedastum socium asciuit, cuius doctrina fidei sacramenta suscepit. Caput II.

OMira omnipotentis Dei clementia, o ineffabilis bonitas, qui sic exaudiet, & nunquam derelinquet sperantes in se: quanta fide Christiani illius inuocare misericordiã debẽt, dum paganus rex ad unius precis effectum tantam promeruit uictoriam? Cui ex antiquis huius diuinæ pietatis auxilium adæquare debemus, qui ob unius momenti lachrymas tam celebrem uenturo suo seruo cõtulit triumphum: nisi Ezechiæ regi, qui angustia tribulationis una tantummodo petitione promeruit, non solùm à præsenti uastatione ciuitatẽ superna protectione defendi, sed etiam in eadem nocte, qua preces in diuinas effuderat aures, centum & octoginta quinq; milia hostium lætus & liberatus occidi uiderat. Hæc uerò uictoria, de qua ante diximus, regi populoq; suo causa fuit salutis æternæ, & ne lucerna, sanctus scilicet Vedastus sub modio lateret abscõditus, sed supra candelabrum positus, exemplis uel prædicationibus in domo Dei lucens, ab errore idolatriæ, & caligine ignorantiæ, in uiam plurimos educeret ueritatis: igitur superatis hostibus, & rebus in pace compositis, & Alamannis suę subiectis ditioni, rex ouans, cum laude triumphãs, in patriã rediit: & ut fidelis tantæ sibi gloriæ largitori sponsor appareret, festinauit seruorum Christi sacra imbui prædicatione, & sancti baptismatis ablui sacramentis: uenitq; ad Tullum oppidũ, ubi sanctũ agnouit Vedastũ laudabili religione soli seruire Deo, & dulcissimos cõtẽplatiuę uitæ carpere fructus. Hunc uerò ad sanctum Remedium Christi clarissimum sacerdotẽ ad Remanam properans ciuitatem, sibi socium ad sumpsit, quatenus per singulos itineris sui gressus saluberrimis ab eo imbueretur doctrinis, & catholicæ fidei firmis initiaretur fundamentis, ut paratus fide, & uirtutum scientia, à tanto põtifice spiritali ablueretur lauacro, & ab illo doctrinis cœlestibus cõfirmaretur, quod ab isto prius diuina præueniente gratia, Euangelicis cœptũ fuerat prædicationibus. Hic ad fontem uitæ festinantem deducebat regem, ille in fonte salutis æternæ uenientem abluebat, ambo propemodum pari pietate patres: hic doctrina fidei, ille baptismatis unda, utriq; æterno regi, regem temporalem, munus obtulerunt acceptabile. Hi sunt duæ oliuæ, duo cãdelabra lucẽtia, à quibus rex præfatus in uia Dei eruditus, & à diaboli catenis erutus miserante Deo, portam perpetuæ lucis ingressus, cũ fortissima gente Francorum credidit Christo: & facta est gens sancta, populus acquisitionis, ut annuncientur in eo uirtutes illius, qui eos de tenebris uocauit in admirabile lumen suum.

Quomodo præsentia regis & populi uir Dei Vedastus cæcum illuminauit. Caput III.

SAcra igitur Euangelicæ auctoritatis narrat historia, Dominum Iesum Hiericho pergentem ad confirmanda in fidẽ suæ maiestatis corda populi præsentis, cuidam cęco ad se clamanti, lumen reddidisse oculorum, ut per corporale unius illius cæci lumen, spiritaliter multorum illuminarentur pectora: ita & Vedastus sanctus, Deo Christo donante per cuiusdam illuminationem cæci fidem, quam uerbo prædicauit in corde regis miraculo confirmauit: ut rex ipse intelligeret, tam sibi esse necessarium cordis lumen, quàm cæco oculorum illustrationem: & quod diuina operata est gratia, per preces famuli sui in oculis cæca nocte castigatis, hoc per sermones eiusdem famuli, eadem operante potentia, per spiritalis intelligentiam lucis in suo pectore perficeretur. Nam regia excellentia condigno comitatu cum multitudine maxima populi iter agentibus illis, uenerunt in quendam pagum, qui incolarum terræ illius consuetudine Vungisepagus dicitur, prope Reguliacam uillam, quæ sita est super florigeras Axnæ fluminis ripas: & ecce eiusdem pontem rege transeunte, cum multitudine populi, obuiauit illis cęcus quidam huius diutissimè solaris expers luminis, forte nec sui cęcatus culpa, sed ut manifestarentur opera Dei in illo, & per illius illuminationem præsentem plurimorum illuminarentur corda spiritualiter: qui cum intellexisset à prętereuntibus sanctum Vedastum Christi seruum in eodem iter agere comitatu, clamauit, Sancte & electe Deo Vedaste, miserere mei: & supernam pio pectore diligentius depoſce potẽtiam, ut meæ subueniat miseriæ: non aurum posco, nec argentum, sed ut mihi lumen per sanctitatis tuæ preces restituat oculorum. sensit itaq; uir Dei uirtutem sibi adesse supernam, non ob illius cæci tantummodò, sed plus propter præsentis populi salutem, totum se in sacras effudit preces: in diuina fidens pietate, dexteram cum signo crucis posuit super oculos cæci dicẽs, Domine Iesu qui es lumen uerum, qui aperuisti oculos cæci ad te clamantis, aperi oculos & istius: ut intelligat populus iste præsens, quia tu es solus Deus, faciens mirabilia in cœlo & in terra. mox ille cęcus lumine recepto gaudẽs perrexit uiam suã, in quo loco tempore sequenti à religiosis uiris ædificata est ecclesia in testimonium miraculi istius, in qua orantibus & credentibus usque hodie beneficia præstantur diuina.

Quod rex Hluthuuicus ad baptismum, ibiq; in Remis ciuitate uirum Dei Vedastum sancto commendauit Remedio pontifici. Caput IIII.

IGitur rex à uiro Dei Euangelicis apprimè imbutus doctrinis, & huic præsenti miraculo in fidem firmiter confortatus, nil moratus in uia, nil dubitans in fide: sed magna alacritate animi, magna festinatione itineris, sanctissimum pontificem Remedium uidere properauit, ut illius sacratissimo ministerio spiritui sancto operante, in remissionem peccatorum, & spem uitæ æternę catholici baptismatis uiuo abluerentur fonte. Cum quo aliquantis moratus diebus, ut ecclesiasticis satisfaceret sanctionib⁹, & pœnitentiæ secundum Apostolicum præceptum prius ablueretur lachrymis, dicente beato Petro principe apostolorum, Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Domini nostri Iesu Christi: & sic in nomine sanctæ trinitatis cœlestis mysterij baptisma susciperet. Sciens uerò beatus pontifex apostolum dicere Paulum, Omnia uestra honesto cum ordine fiant, statuit diem, quo rex ecclesiam intraret, ad suscipienda diuinę pietatis sacramenta. Quale fuit tunc sanctis Dei gaudium, qualis in ecclesia Christi lætitia, cum uiderent regem Niniuæ ad prædicationem Ionæ de solio maiestatis suæ descendisse, & in cinere sedisse pœnitentię, & sub pia Dei sacerdotis dextera, suę excellentię caput humiliare. Baptizatus itaq; rex cũ optimatibus suis, & populo, qui diuina prę-ueniente gratia salutaris lauacri gaudebat suscipere sacramentum: utrumque & uictoria ex hostibus, & suæ salutis uoti compos ad sceptra regni regenda reuersus est, sanctumq; Vedastũ beato pontifici commendauit Remedio, qui ibi moratus, uitæ meritis, & uirtutum claruit exemplis: omnibus amabilis & uenerabilis factus est. fuit enim morum dignitate religiosus, caritate præcipuus, fraterna dilectione iocundus, humili pietate eximius, orationum uigilãtia assiduus, sermone modestus, corpore castus, ieiunio sobrius, miserorum consolator: non de crastino cogitans, sed semper de Dei confidens clementia, omnes ad se uenientes, æternæ uitæ pane pascebat. Nullum in sua despiciebat angustia, sed pię consolationis uerbo reficiebat mœstos, nemini uel uerbo nocuit, sed fraterno amore cunctis prodesse satagebat, unde & à cõplurimis illustribus frequentabatur uiris, ut illius sacratissimo alloquio, & in tristitia cuiuslibet solicitudinis susciperent consolationem, uel in religione ecclesiasticæ exercitationis ab eo puram audirent ueritatem. Vnde & illius pia deuotione multi à diaboli laqueis liberati, & uias uitæ perpetuæ super na adiuuante pietate sunt ingressi.

De conuersatione uiri Dei in Remis, & de miraculo ibi gesto. Caput V.

SCilicet multi, ut suprà diximus, ob celeberri mam sanctitatis famam nobilitū uel plebia/ lium, uirum Dei uisitare solebant, ut consolarē tur per gratiam, quæ abundabat in labijs illius: & quia ex abundantia cordis os loquitur, & quia fraterno amore omnes diligebat, omni/ bus se affabilem præstabat, aliorum salutem su/ um reputans lucrum: nec Dominicæ talentum pecuniæ pigritiæ obruit humo, sed quotidiano charitatis sudore multiplicare studebat, ne ua/ cuus reuertente Domino suo in conspectu ap/ pareret illius. Igitur quidam uir nobilis & reli/ giosus inter alios famulum uenit uisitare Chri sti, ut per eum cœlestis doctrinę reficeretur mel le: & dum sermo dulcissimæ alloquutionis in longum traheretur, & sol meditū cœli transiens centrum, crescētis duplicauit umbras, nolebat uir Dei hospitem suum absq; charitatis dimitte re uiatico: mandauit puero, ut si quid illi remā/ sisset uini, charo pocula portare amico, quate/ nus utrumq; uel anima refectus, uel corpore cō fortatus, domum rediret: sed propter hospitum frequentiā, & uiri Dei largam hominibus mu/ nificentiam, non arida patris caritate, aridum inuenit uasculum, in quo uinū seruari solebat: mox tristis, tacito murmure hoc ipsum puer pa ternis intimauit auribus: qui uerecundiæ rubo rę perfusus, caritatis tamen dulcedine abundās corde in diuina confisus suffragia, tacitas pauli sper Deo preces effudit: nil de diuino dubitans auxilio, nil de suæ petitionis hæsitans effectu, totus in eius credens clementiam, qui de arida petra sitienti populo fontem aquæ uiuæ produ xit: uel in Cana Galilææ aquam in mirabilis ui ni conuertit saporē. Dixit puero: Vade, in Dei confidens bonitatem, & quodcunq; inueneris, in uasculo, matura nobis afferre. Qui celer pa/ terno obediens præcepto cucurrit, & uas uino optimo superfluēs inuenit: gratias agēs Deo, alacri animo suis socijs propinauit, & uenienti amico, qui duplici roboratus charitate remea/ uit in propria. Sed famulus Christi ne uanis ia/ ctantiæ uerbis, uel rumigero populi celebrare/ tur fauore, sub magna attestatione præcepit puero, omnibus diebus uitæ suæ hoc tacere mi raculum: plus Deo soli cognitus esse cupiens, quàm hominibus: certissimè sciens omniū esse uirtutum ueram in humilitate custodiā: & hāc esse, quæ caritatis gradibus altissima cœli re/ gna conscendat, ipsa dicente ueritate, Omnis qui se humiliat, exaltabitur.

Vt uir Dei à sancto Remedio episcopo ordinatus est, & Attrebatæ ciuitati missus est uerbum Dei prædicare, & in ciuita tis introitu cæcum & claudum curauit. Cap. VI.

DVmq; uir Dei celeberrima uulgaretur fa/ ma, & caritatis in eo munificentia & reli/ gio uitæ, & uerbi Dei instantia longè lateq; ab omnibus celebraretur, uisum est beatissimo pō tifici Remedio tam præclaram Christi lucer/ nam melius esse supra candelabrum ponere, ut splendidissimo suæ sanctitatis fulgore latius ad salutem luceret multorum, quàm sub uniꝰ lo/ ci latebris propemodum abscondita latuisset. Diuina dispensatione & salubri sacerdotum cō silio ordinauit eum episcopum, & ad prædican dum uerbum uitæ Attrebatæ eum direxerat urbi, quatenus populus diu in antiquis malæ consuetudinis erroribus iacens, Deo auxilian/ te per assiduam sacræ prædicationis institātiam, per illum in uiam ueritatis, & agnitionem filij Dei deduceretur: qui pōtificatus gradu, & prę/ dicationis officio suscepto, concitus ad præfa/ tam iam perrexerat urbem, sed in auspicium fu turæ prosperitatis & salutis, Deus cuiusdam miraculi testificatione eius ciuib. patefecit in/ troitum. Igitur in ipsa ciuitatis porta duos ha/ buit obuiam sibi egenos & infirmos: cæcum scilicet, & claudum, miserabili à uiro Dei uoce stipendia postulātes. mox sacerdos Christi illo rum condolens miseriæ, secum tractans quid il lis solatij præstare potuisset: & dum apostolicus prædicator pecuniā in sacculis se non habuisse sciret, in diuina confidens clementia, & sancto/ rum apostolorum Petri & Ioannis confortatus exemplo, ait, Aurum & argentum non est me/ cum: quod autem habeo, id est charitatis officia & pietatem orationis ad Deum, hoc uobis præ stare non differo. & in hęc uerba serui Dei ex in timo cordis affectu pro illorum lachrymas fu/ dit miseria: & cum fidei puritate opem illis po scebat diuinā, uel pro illorū corporali, uel pro populi præsentis spirituali salute. Nec tam pię, & tam necessariæ preces inefficaces esse potue runt, sed ab illo qui per Isaiam inquit prophetā: Tempore opportuno exaudiui te, & in die salu tis adiuui te. mox ambo in conspectu multitu/ dinis optatam receperunt sanitatem: hic lumi nis claritate ditatus, ille pedum uelocitate læta tus: ambo supernæ gratias agentes pietati, ma/ iora quàm sperauerunt munera portantes, do/ mum reuersi sunt: sed & hoc miraculum sanita tis in illis plurimis fuit causa salutis æternæ, ui/ dētes cœlestē uirtutē uerba cōsequi sacerdotis Dei, relictis idolatriæ sordibus, in Christū cre/ dētes uiuo sacri baptismatis fonte purgati sunt.

Quomodo ciuitatis loca peragrans, & uix ecclesiæ uestigia in/ ter ruinas murorum reperit, & lustra ferarum tantum ibi esse conspexit. Caput VII.

PRæfati uerò miraculi testificatione uir Dei fauore populi suffultus, singula ciuitatis lo/ ca peragrans, quæsiuit inter ruinas ædificiorū, si quodlibet ecclesię signum inuenire ualuisset. Nam antiquis fermè tęporibus sacræ in illis lo/ cis fidei floruisse religionem agnouit: sed pro/ pter peccata habitatorum terræ illius occulto Dei iudicio, sed iustissimo tradita est cū cęteris Gallię uel Germanię ciuitatibus pagano & per fido Hunnorū regi Attyla urbs quoq; illa deprę dāda: qui propter nimiā animæ suæ seuitiā, nec sacer/

sacerdotibus Dei honorem, nec ecclesijs Chri/ sti reuerentiam impendere sciebat, sed omnia quasi tempestas immanissima, ferro uastauit, & igne. Tunc in similitudine Hierosolymitanæ uastationis, quæ ab impio Babyloniæ rege fa/ cta est, Venerunt gentes in hæreditatem Dei: & pollutis manibus profanauerunt sacraria Christi, effundentes sanguinem seruorum Dei circa altaria altissimi regis. Non hæc pagano/ rum fecit fortitudo, sed populi Christiani pro/ meruerunt peccata. Inuenit uerò famulus Chri sti antiquæ ruinas ecclesiæ inter murorum fra/ gmenta, ueprium'que crescere densitates, ubi quondam psallentium chori, ibi lustra & lati/ bula ferarum uisa sunt stercoribus & immun/ ditijs omnia plena, ita ut uix uestigium aliquod remansisset murorum. hæc cernens intimo cor dis dolore ingemuit, dicens: O domine, hæc omnia uenerunt super nos, quia peccauimus cum patribus nostris, iniustè egimus, iniquita/ tem fecimus: sed tu Domine memor esto mi/ sericordiæ tuæ, & nostris parce peccatis, & ne obliuiscaris pauperum tuorum in finem. Dum hæc itaque lachrymosis murmuraret querelis, ecce subitò ex ruinosis speluncis ursus prosili/ uit, cui uir Dei cum indignatione præcepit, ut in deserta secederet loca, nec ultra illius flu/ minis ripas transiret: qui mox tali territus mi/ natione fugit, nec unquam postea illis usus est in partibus. O mira omnipotentis Dei in san/ ctis suis potentia, quibus bestiæ ferocissimæ ob edire sciunt. O miserabilis hominum audacia, qui salutiferę prædicationis uerba à sanctis pro lata doctoribus contemnere non metuunt. ir/ rationabilis bestia in obtemperando sanctorū præceptis quodammodo ratione utitur huma/ na: homo uerò ad imaginem Dei conditus, ra/ tione præditus, comparatus est iumentis insi/ pientibus, & similis factus illis, honorem suum non intelligit.

Quomodo in conuiuio apud Hlutharium regem uir Dei signo sanctæ crucis diabolica moli/ mina euanescere fecit. Ca/ put VIII.

DVm uerò cōperisset uir Dei ecclesias Chri sti desertas, cor populi idololatriæ errori/ bus infectum, ignorantię tenebris obcæcatum, gemino se pietatis subdidit labori: populum sedula intentione ad agnitionem ueri luminis perduxit, ecclesias ad culmen summi decoris erexit, presbyteros & diaconos sibi in adiuto/ rium per diuersa ecclesiarum disposuit loca: & ubi prius spelunceæ fuerunt latronum, ibi ora/ tionum domos construxerat, magisq; inten/ dit eas diuinis ornare laudibus, quàm pompa/ ticis seculi diuitijs comere: fuit uerò pauperi/ bus largus, diuitibus affabilis, quatenus omnes uel largitate munerum, uel iucunditate uerbo/ rum in uiam deduceret ueritatis. Sciens itaque nullatenus superba secularis potentiæ colla ad Christianæ religionis humilitatem inclinari, nisi per suauissimas pietatis admonitiones, A/ postolico instructus exemplo, omnia omni/ bus factus, ut omnes lucrifaceret. Seniores ho noribus pręueniens, iuniores paterna dilectio/ ne admonens, ubique per officia charitatis nō sua quærens, sed quæ Dei sunt, Christi secutus uestigia, potentium conuiuia non contempsit: non luxuriæ causa, sed prædicationis obten/ tu, ut familiaritate concordiæ facilius uerbum Dei conuiuantium infunderet cordibus. Igi/ tur quidam nobilis Francus, potentia clarus, Hocinus nomine, regem Hlutharium prædi/ cti regis Hluthuuici filium, qui tunc temporis Francorum regni nobiliter rexerat sceptra, uo cauit ad prandium, quod magno apparatu in domo sua regi & suis parauerat optimatibus. Rogatus quoque est sanctus ad conuiuium Ve dastus, qui domum intrans more sibi solito de/ xtera extenta, omnia sanctæ crucis uexillo si/ gnauit. Quædam uerò uascula, ubi ceruisię sta/ bant, impleta, sed male gentili errore dæmo/ nicis incantationibus infecta, quæ mox ob po/ tentiam sanctæ crucis destructa crepuerunt, & quicquid liquoris habuerunt, in terram effu/ derunt. Territus uerò rex & optimates illius huius uisione miraculi, scisscitabatur pontificē causam repentini prodigij. Cui sanctus respon dit episcopus, Per quasdam maleficiorum in/ cantationes, ad decipiendas conuiuarum ani/ mas, diabolica in his latuit liquoribus poten/ tia: sed uirtute crucis Christi territa, sic inuisi/ biliter de domo effugit ista, sicut uisibiliter con sideratis liquorem effundi in terram. Hæc uerò res multis proficiebat in salutem. Nam pluri/ mi occultis diabolicæ fraudis catenis absolu/ ti, auguriorum uanitate spreta, incantationum consuetudine relicta, ad ueræ religionis conuo lauerunt puritatem, intelligentes diuinæ po/ tentiæ efficaciam in suo famulo facere signa, nihil contra eius sanctitatem antiqui serpentis ualere machinamenta: & quod ille ad perdi/ tionem parauerat aliquorum, hoc Christi gra tia ad redemptionem conuertit plurimorum.

De infirmitate, obitu & sepultura sancti uiri, & quo/ modo illæsa ab igne eadem domus manssisset, in qua sanctus uir obijt. Ca/ put IX.

RExerat igitur præfatus Dei sacerdos eccle/ siam Christi, diuina auxiliāte gratia, annis circiter quadraginta, sub magna Euangelicæ prædicationis deuotione, sub magno pietatis amore: ac per idem temporis multitudinem populi catholico dogmate ad Christianæ fidei conuertit sanctitatem. Claruit ubiq; diuinæ co gnitio legis, sanctissimū Christi nomen cuncto rū audiebatur in ore, floruit in moribus castissi/ mæ uitæ honestas, ardebat in pectoribus singu lorum cœlestis patriæ amor, populus statutis diebus ad ecclesiā concurrebat, festa cū magno gaudio nostri Saluatoris opportunis celebrabā tur diebus, eleemosynæ circa domos uberrimè

pauperibus dispertiebantur, uerbum Dei quotidie per loca singula populis prædicabatur, hymnificas laudes Deo horis canonicis clerus cantabat in ecclesijs: Beatum dixerunt populũ cui hæc sunt, beatus populus cuius est Dominus Deus eorum. Omnes enim in pulchritudine pacis quiescebãt, in agnitione ueritatis gaudebant, in sanctitate Christianæ religionis læti sunt. Postquam uerò pius prædicator, & sanctus Dei sacerdos meritis maturus, & annis præmiæ suæ laboris Deo dispensante accipere debuit, in eadem Atrebata ciuitate ualida infirmitatis febre correptus est, diuina præuidente misericordia, ut ubi plurimum in Dei sudauit seruitio, inde ad palmam æternæ beatitudinis perueniret: & inter charissimorum manus filiorũ animam suo redderet creatori. Vt uerò sui obitum famuli Dei designaret, uisa est nocte quadam clarissimæ columna lucis à culmine domus, in qua sanctus iacebat sacerdos, usque ad summum cœli horarum fermè spacio duarum stare fastigium. Quod cum uiro Dei diceretur, intellexit statim hoc signum suum demonstrare obitum: uocauitq; suos ad se filios, ut eorum precibus suam fideli conditori commendaret animam. Et post dulces paternæ pietatis admonitiones, & extrema charitatis uerba, sacrosancti corporis & sanguinis Christi confirmatus uiatico, inter manus lachrymantium spiritum emisit. O dies sancto lętissima sacerdoti, sed cũcto mœstissima populo, quẽ tantus subitò corporali uita deseruit pastor: quem tamen spiritali nunquam deserit intercessione, si sacræ illius admonitionis uerba, & probatissimæ uitæ uestigia sequi non desistit. Conuenerunt itaque ad ultima uenerandi uiri exequia clerus & populus copiosus, aliarumq; ecclesiarum sacerdotes, presbyteri & diaconi: sed mirum inter lachrymantium uoces in terra psallentium, ut fertur à quibusdam religiosis uiris, cœtus audiebantur in cœlo: & dum digno honoris officio feretrum, in quo iacebat corpus paratum, staret in medio, accedentes mouere eum non ualebant. Quid uerò agerent, ambigebant: quo se uerterent, nesciebant: scisscitabantur à Scopilione archipresbytero, uiro equidẽ religioso, qui secretarius fuerat sermonum sancti Dei, si aliquid de sua eum testari sepultura memoraret, timentes, ne fortè illis hoc ideo accidisset, quia intra murum eiusdem ciuitatis illum sepelire disponebãt. quibus ille respondit, Sæpius eum audire dicentem, quòd nullus intra muros ciuitatis sepeliri debuisset: quia omnis ciuitas locus debet esse uiuorum, non mortuorum: consilioq; ab eo accepto, foras ciuitatẽ in oratorio, quod sibi ipse parauerat, sepelirẽt patrem: qui mox facilimè leuantes feretrum, portabãt sanctum corpus cum luminibus, laudibus & hymnis ad locum sibi placitum, sepeliẽtes eum cum magno honore iuxta altare eiusdem oratorij: nobilem terrę condentes thesaurum, in quo loco diuina præstante pietate usque hodie solent miracula fieri, quæ magis cernentium ore narrantur, quàm dictantis stilo scribantur. Superueniente itaque tempore, domus in qua Deo dilectus diem obijt, flammis arrepta ardere cœpit: sed uidente quadam religiosa fœmina, Habita nomine, sanctus aduenies Vedastus flammas à domo discussit: & ita incolumis remansit cum lectulo, in qua uir uenerabilis sanctam ad cœlestia regna animam emisit, ut omnes agnoscerent, quanta illius esset beatitudo in cœlis, cuius lectuli domus in terris ardere non potuit. pro cuius meritorum quoque sanctitate, diuina operante pietate, quotidie uel uetera narrantur miracula, uel noua uidentur. Felix equidem Adrabata ciuitas, tam excellenti munita patrono, etsi murorum ruinis uilescat, illius tamẽ meritorum nobilitate clarescit: totusq; pro eius sanctitatis intercessione gaudeat populus, omnipotẽtiq; Deo æternas referat laudes, qui tam clarum illis perdonauit doctorem, cuius prædicatione uiam agnouit ueritatis, cuius precibus si in fidei firmitate, & uitæ sanctitate consistit, ab omni aduersitate secura permanserit, & usq; ad perfectam beatitudinis gloriam peruenirет, prestãte Domino nostro Iesu Christo, qui cũ patre & spiritu sancto regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Homelia in die natalis sancti Vedasti pontificis, dicenda ad populum. Caput X.

GAudete dilectissimi fratres in Domino, qui ad sanctissimi patris & protectoris nostri sancti scilicet Vedasti solennia conuenistis: & spiritali iucunditate lætamini, & ex intimo cordis affectu clementiã Domini nostri Iesu Christi collaudate, qui nos ab idololatriæ erroribus ad agnitionem sui sancti nominis per huius sancti sacerdotis prædicationem perducere digna tus est: sequamur unanimiter tam sancti doctoris uestigia, non simus tanti patris degeneres filij, sed sanctitatem uitæ illius morum nobilitate imitemur. Abijciamus ergo à nobis opera tenebrarum, & induamus arma lucis, sic ut in die honestè ambulemus: quia nox ignorantiæ recessit, & ueræ scientiæ nobis lumen illuxit, ut filij lucis in omni castitate & pietate ambulemus. Non sint alicuius nequitiæ uel malitiæ occulta in cordibus nostris semina: quia homo uidit in facie, Deus autem corda considerat, nec aliquid illius omnipotentię oculis occultari potest. Præparemus nos in omni bonitate, ut præclarus pontifex & pius prædicator noster Vedastus, gaudens nos ante tribunal summi iudicis in die ultimo deducat: quatenus ex numero sitate filiorum, illius cumuletur gloria, & nos cum illo desiderabilem audire mereamur sententiam, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. Ille de cœlesti patria pijs orationibus nostrum quotidie agonẽ adiuuare non desistit, desiderans suos charissimos filios, quos paterna pietate genuit in Christo, ad gloriam perpetuæ peruenire beatitudinis. Quapropter charissimi

rissimi fratres, unusquisque in suo ordine secundum uirium facultatem fortiter diabolicis resistat suggestionibus, ut æternam triumphi coronam cum pio parente nostro accipere dignus efficiatur. Non sunt enim condignæ, ut ait Apostolus, passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Igitur breue laboris tempus diuina nobis uoluit esse pietas, & agonis nostri retributionem esse perpetuam, & pro temporali tribulatione permanentis glorię mercede gaudere. Audiuimus itaque, cum Deo dilecti sacerdotis uita legeretur, quantam in omni bonitate habuit deuotionem, quomodo per abstinentiæ rigorem suum castigauit corpus, qualiter per charitatis officia omnibus prodesse contendit: incedamus cum omni alacritate mentis, & tota uirium facultate illius uitæ uestigia, ut beatitudinis, in qua regnat cum Christo, consortes effici mereamur. Nulla carnalis concupiscentia, nulla secularis ambitio impediat iter nostrum: curramus per opera pietatis ad cœlestis patrię portas, expectant nos ciues æternæ ciuitatis, & rex ipse qui uult omnes homines saluos fieri, nostram cum sanctis suis uehemẽter desiderat salutẽ. Decet enim nos illius esse cooperatores in salute nostra, qui nos in tantum dilexit, ut proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Diligamus eum, quia ille prior dilexit nos: faciamus illius uoluntatem, quia uoluntas illius felicitas est nostra: habeamus semper in mente, quod ipsa ueritas cuidam diuiti respondit in Euangelio, Si uis uitam ingredi, seua mandata. quæ sunt mandata, nisi charitas Dei, & dilectio proximi? In his duobus præceptis tota lex pendet, & prophetæ. Dilectio itaque proximi, in operibus misericordię compro batur. qui seculi habeat substantiam, auxilietur non habenti: qui doctrinę habeat scientiam, corrigat errantem, dicente apostolo Iacobo, Qui conuertit peccatorem ab errore uiæ suæ, cooperit multitudinem peccatorum suorũ. Scire debemus charissimi fratres, quia quot animas quisque lucratus fuerit Deo, tantum acceptus erit mercedis à Deo. Quantam gloriam habere putatis sanctum Vedastum in cœlesti regno cum Christo, qui tam innumerabilẽ populum sedula prædicatione Christo in terris acquisiuit, uel quanta sit gloria animæ illius speratis inter angelos, dum tantum honorem habet corpus illius inter homines? uel quid non potest pietatis precibus impetrare in cœlis, qui tantis in mundo claruit miraculis? sed omnibus miraculis maior est Euangelicæ prædicationis instantia, & sanctæ charitatis in corde flagrantia. Valde enim uiriliter accepta Domini cæ pecuniæ talenta multiplicare studuit: ideo feliciter sibi Dominum audiet dicentem, Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini Dei tui. Parua sunt præsentis uitæ bona, comparatione futurorum bonorum: sed qui in his fideliter laborat, in illis feliciter requiescit. Iste sanctus, ad cuius concurrere festa uoluistis, pro multorum laborauit salute, ideo plurimorum præmia in die iudicij susceptu rus erit. Seipsum abstinentię macerauit rigore, alijs per prædicationis profuit sedulitatẽ: ideo laudabilis omnibus extat, iuxta uocem sapientissimi Salomonis, Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescit. dum uita iustorum laudabitur, iniquitas impiorum quasi stercus detestatur ab omnibus. Quid est felicius, quàm in bona conuersatione à Deo perpetuæ promereri beatitudinis gloriam, & omniũ ore laudari? Cogitemus quotidie, qua fiducia ueniamus ante tribunal summi iudicis, quid boni operis nobiscum deferamus: æquitas illius nullius accipiet personam, sed unicuique reddet secundum opera sua: & qui plus laborat in opere Dei, plus mercedis accipiet in regno Dei. Vnusquisque in qua uocatione uocatus est, in ea uiriliter suam operetur salutem. Omnibus cœlestis regni ianua patescit, sed meritorum qualitas alium introducet, alium expellet. Quàm miserum, hominem à gloria excludi sanctorum, & æternis cum diabolo deputari flammis? peccatorum sarcina animam submergit in tartara: iustitiæ abundantia ad cœlestem euehit gloriam. frequentemus sæpius ecclesiã Christi, audiamus in ea diligentius uerba Dei: & quod aure percipimus, hoc corde retineamus, ut boni operis fructum feramus in patientia, & fraterno amore unusquisque alium adiuuare studeat. habemus præclara sanctissimi patris nostri abundanter exempla in omni charitatis officio, in fidei feruore, in spei longanimitate, & perseuerantia totius bonitatis illius, quem tanta celebramus laude, & tanto diligamus amore, tota mentis intentione in omni conuersatione sancta eius sequamur uestigia, quatenus uiam uitæ illius currentes, æternæ beatitudinis cum illo gloriam accipere mereamur, auxiliante nobis rege æterno Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

SANCTI VEDASTI VITAE FINIS.

PROLO-

PROLOGVS IN VITAM SANCTI COLVMBANI.

RVTILANTEM, atq; eximio fulgore micantem sanctorum præsulum atq; monachorũ uitam, solertia nobilium cõdidit & conscripsit doctorum, scilicet, ut & posteris alma redolerent priscorum exempla. Egit hoc à seculis rerũ sator æternus, ut suorum famulorum famam cõmendaret perennem, utq; præterita gesta inquerent futuris exempla: & de præcedentium meritis, uel imitando exempla, uel memoriæ commendando, uentura soboles gloriaretur: ꝺrum beatus Athanasius Antonij, Hieronymus Pauli & Hilarionis, uel ceterorum, quos cultus bonæ uitæ laudabiles reddebat, Posthumianus uerò, Seuerus & Gallus, Martini egregij præsulis, nostris memoriam dimisere seclis, pleriq; aliorum, quos aut fama, aut bonorum operum exempla, uel uirtutum commendarunt monimenta, ut sunt columnæ ecclesiarum, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, qui inter tot seculi turbines, fluctuante mundo, statum ecclesiæ sustentarunt: nec flatu aduersante iniquo, ac hæreticorum procella quatiente, ueram fidem aduersitas macularet. Quorum nos exempla temerario conatu secuti, qui nec meritorũ supplemento, nec facundiæ flore suffulti, nec elucubrante scientiæ fonte, tanti patris nostris seculis refulgẽtis Columbani aggredimur texere gesta. Erit tamen nostrorum arbiter dictorum, uirtutũ largitor immensus, qui illi & gratiæ suæ munera, & uitæ perennis largitus est coronam.

Sancti Columbani abbatis uita.

CAPVT I.

COLVMBANVS igitur, qui & Columbæ ortus est in Hybernia insula, quæ est in extremo oceano sita, & spectat Titanis occasum, dum uertitur orbis, & lux occiduas ponti descendit in umbras: unde denuò peracto cursu noctis, irradiat totũ rediuiuo lumine mundum. Insulę huius situs, ut fertur, est amœnus, ac aduersantium exterarum carens bello nationum. Hanc & Scotorũ gens incolit, gens quanquam absq; reliquarum gentium legibus, tamen in Christiani uigoris dogmate florens, omnium uicinarum gentium fidem prepollet. Natus ergo hic inter primordia fidei gentis illius est, uir iste beatus, ut fides, ꝙ infœcundam ex parte gens illa habebat, suo ac sodalium suorũ munimine, cultu uberi fœcundaretur. Sed priusquam lucem uitæ præsentis caperet, quid ante eius ortum actum sit, non est silendum. Nam cum eius genitrix aluo grauida teneretur, subitò per intempestam noctem sopore depressa, uidit è sinu suo rutilãtem solem, & nimio fulgore micantem procedere, & mundo magnum lumen præbere. Postquam autem sopor membra laxauit, & cæcas surgens tenebras aurora fugauit, intrà semetipsam pensare cœpit quæ uiderat: & ancipiti gaudio, tantæ uisionis uim sagaci animo trutinans, solaminis supplementum à uicinis petit, quos doctrina sollertes reddidit, quærens ut tantæ uisionis mysterium sapienti corde rimarentur. Tandem peritorum libramine responsa recepit, se egregiæ indolis utero concepisse uirum, qui & suæ saluti utilia, & proximorũ prouideret utilitati opportuna. Quem mater postquam edidit, tanta custodia seruauit, ut uix eum uel cognatus, uel aliorum moribus crederet, quoadusq; uita pueri ad boni cultus operis, duce Christo, sine quo nihil boni agitur, aspiraret. Nec immeritò solem fulgentem è sinu suo mater prodire conspexit, quia hic in matris uniuersorũ ecclesię membris, instar Phœbi fulgore micuit, Domino dicente, Tunc iusti fulgebũt sicut sol in regno patris eorum. Sic Debbora supplici uoce ad Dominum spiritu sancto monente, olim loquebatur, dicens, Qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, sic rutilabunt. Aethereus etenim axis siderum distinctione flauescens, sicut de frequentia celebris lucis speciosior est, sicut diei lux, Phœbi aucta splendore, mundo amœna refulget: ita corpus ecclesiæ cum conditoris sui ditatum opibus, sanctorum augmentato numero, scientiæ religione nitescit, ut ex frequentia doctorum pullulent lucra subsequentium. Et ut sol uel luna astraq; omnia noctem & diem suo nitore nobilitant, ita sanctorum merita sacerdotum, ecclesiæ munimenta roborant.

CAPVT II.

PEractis itaq; infantiæ annis, in pueritiæ ætate pubescens, liberalium literarum doctrinis & grammaticorum studijs, ingenio capaci dare cœpit laborem, quem per omne pueritiæ & adolescentiæ tempus exercens, usq; ad uirilem ætatem uberi intentione defixit. Sed cum eum elegantia formæ, præsertim corporis candor & pubertas nobilis omnibus gratũ redderet, cœpit tandem contra eum antiquus hostis lethifera tela relaxare, ut quem tanto ingenio crescere cerneret, suis habenis si ualuisset, irretiret. Aggressus est igitur lasciuarum puellarum in eum suscitare amorem, præcipuè quas forma corporis, perfunctorio decore, horrendo desiderio in miserorum animos solet immergere. Sed cum se egregius miles tantis telis undique urgeri conspiceret, & micantem sicam callidi hostis se contra erigi conspexisset, expertus fragilitatem humanam citò ad procliuia labendo demergi,

demergi, ut Liuius ait, Nihil esse tam sanctum religione, tamq; custodia clausum, quò penetrare libido nequeat: euangelicũ clypeum tenens læua, ensemq; ancipitem ferens dextra, contra immanes cuneos hostium pugnaturus cœpit pergere, ne frustrato labore, quo potissimo ingenio sudauerat in grammatica, rhetorica, geometria, & diuinarum scripturarum serie, secuti illecebris occuparetur. datur scilicet adhuc stimulus urgendi. Cùm hæc iam penes se uoluret, uenit ad cuiusdam religiosæ ac Deo dicatæ cellulam fœminę, quam cum prius humili uoce salutasset, postea castigare illam iuuenili ut poterat hortamine est aggressus. Quæ uidens in adolescente uigorem, Ego, ait, ut cunq; potui, ad bellum progressa exiui: en duodecim tempora uoluuntur, quo & domo carui, & hunc peregrinationis locum expetij, & nunquam de inceps Christo præsule, manu stituam tenens, retrò respexi: & nisi fragilis sexus obstaret, mare transito, potioris peregrinationis locum petissem, tu uerò adolescentiæ flammis æstuans, natale solum incolis, & ad fragiles uoces, uelis nolis fragilitati aurem accommodas, & uisitare te fœmineum sexum libere credis. Non remini sceris suasu Euæ Adam dilapsum, Samsonem à Dalila seductum, Dauid à pristina iusticia pulchritudine Bersabeæ corruptum, sapientissimũ Salomonem mulierum amore deceptum. Perge, inquit, ò iuuenis, perge, euade ruinam, per quam multos comperis corruisse: declina uiã, quæ inferi ducit ad ualuas. Huius ergo dictis stimulatus adolescens, & ultra quàm adolescentem terreri crederes, grates tales increpanti refert: & sodalibus ualedicens iter arripuit, matercq; eius dolore stimulata, precatur ut se non relinqueret. At ille, Non, inquit, audisti, qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus? Obstanti matri & limini ostij inhærenti, postulat ut se ire sinat: illa autem eiulans, & pauimento prostrata, denegat se permissuram. Ille enim limen matremq; transilijt, postq; matrem se lætam habeat, illum nunquam deinceps in hac uita uisuram, sed quocunq; salutis uiam iter pandat, se progressurum. Relicto ergo natali solo, quod Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad uirum uenerabilem nomine Senile perrexit, qui eo tempore singulari religione, & scripturarum sacrarum scientiæ flore inter suos pollebat. Quem cum uir sanctus ingenij sagacis esse uideret, omnium diuinarum scripturarum studijs imbuit: ita tamen ut fieri assolet, cum ludendo magistri discipulos scisciatari conãtur, ut de illorum ingenio cognoscant, uel flagrantem ubertate sensum, uel negligentiæ somno torpentem, cœpit ab eo ex difficilium quæstionum materia sensus quærere. At ille pauido quanquam, tamen sagaci e pectore, ne inobediens magistro appareret: nõ xenodochiæ auctus uitio, sed magistro parendo, uersa uice obiecta sibi elucubrabat, memor illius Psalmographi preconij, Aperi os tuum, et ego adimplebo illud. Tantũ in eius pectore diuinarum thesauri scripturarũ conditi tenebantur, ut intra adolescentiæ ætatẽ detentus, psalmorũ librum elimato sermone exponeret, multaq; alia quæ uel ad cantum sunt digna, uel ad docendum utilia, condidit dicta.

CAPVT III.

DEdit deinde operam, ut monachorum ne/ cteretur societati, ac monasterium, cuius uocabulum est Benchor, petijt, in quo præsul uirtutum ubertate cluebat beatus Congellus, egregius inter suos monachorum pater, quiq; & religionis studio, & regularis disciplinæ cultu præcipuus habebatur. Ibi solis orationibus & ieiunijs uacare cœpit, & iugum Christi, quod ferentibus leue est, super se ferre, semetipsumq; sibi abnegando, ac crucem suam tollendo, Christum sequi: ut qui aliorum doctor futurus erat, ipse quod doctrina didicerat, in suo corpore mortificationẽ ferendo, uberius exemplo monstraret, quod alijs implendum fore docuisset. Peractis itaq; annorum multorum in monasterio circulis, cœpit peregrinationem desiderare, memor illius Domini imperij ad Abraham, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & uade in terram quam monstrauero tibi. Cõfessus igitur uenerabili patri Congello cordis ardorem, & ignitum igne Domini desiderium, de quo igne Dominus in Euangelio loquitur, Ignem ueni mittere in terram, quem uolo ut ardeat: ardentem patri patefaciebat affectũ, sed non ita patris reperiebat responsum, ut sua petitio anhelabat. erat enim uenerabili Congello arduum tanti solaminis pati dispendium. Tandem tamen aspirare cœpit, & cordi anteponere, ut non plus suæ necessitati studeret, quàm aliorum utilitati opportuna pararet: nec sine omnipotentis arbitrio fiebat, qui tyronem suum ad bella futura erudiebat, ut de eius uictorijs gloriosos referret triumphos, lauream; supellectilem de cæsorum hostium reportaret phalangis: uocatoq; eo tristem licet sibi, tamen alijs utilem depromit sententiam: se & pacis uinculum, & solaminis supplementum, comitesq; itineris, quos religio claros reddebat, largiturum. Collecto sanè fratrum cœtu, omnium orationum suffragia postulat, ut futuro itineri solamen largitor pietatis tribuat. Vicesimum ergo ætatis annum agens, arrepto itinere cum duodecim comitibus, Christo duce ad littus maris accedunt: ibi omnipotentis misericordiam præstolantur, ut li suę uoluntati inhæreant, concepti consilij effectus perficiantur, agnoscuntq; secum clemẽtis iudicis uoluntatem adesse: carinamq; ingressi, dubias per freta ingrediuntur uias, & mite salum properantibus zephyrorum flabris; pernici cursu ad Britannicos perueniunt sinus. Paulisper ibidẽ commorantes, uires resumunt, ancipiti que animo, anxia cordis consilia trutinantur. Placet tandem arua Gallica planta terere, & mores hominum feruenti æstu scisciatari; & si salus ibi

serenda,

ſerenda ſit, quantiſper commorari: ſi autem obduratas caligine arrogantię mentes reperiant, ad uicinas regionum nationes pertranſire.

CAPVT IIII.

ABritannicis ergo finibus progreſsi, ad Gallias tendunt, ubi tunc uel ob frequentiã hoſtium externorum, uel negligentiam preſulum religionis uirtus penè abolita habebatur, fides tantũ manebat Chriſtiana. Nam pœnitentiæ medicamento, & mortificationis amor, uix uel paucis in illis reperiebatur locis. Agebat autem uenerandus uir, ut ad quæcunq; loca progrederetur, uerbum Euangelicum annũciaret. Erat enim gratum hominibus, quia quod facundiæ cultus adornabat, elucubrante prædicationis doctrina, ſimul & exempla uirtutum confirmabant. Tanta enim erat humilitatis ubertas, ut uerſa uice, ſicut de honoribus homines ſeculi conantur quærere dignitates, ita iſte cum ſodalibus ſuis de humilitatis cultu alter alterum niterẽtur præuenire: memores præcepti illius, Qui ſe humiliat, exaltabitur: & illud Iſaiæ, Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementem ſermones meos? Tanta pietas, tanta charitas omnibus inerat, ut unum uelle, & unum nolle eſſet omnibus: modeſtia atq; ſobrietas, manſuetudo & lenitas, æquè in omnibus redolebat. Execrabatur ab his deſidiæ atq; diſcordiæ uitium, arrogantiæ aut elationis ſupercilĩ duris caſtigationũ ictibus feriebatur, iræ ac liuoris noxa ſagaci intentione pellebatur. Tanta itaq; patientiæ uirtus, charitatis affectus, lenitatis cultus aderat, ut mitem in medio eorum Dominum patulè non ambigeres habitare. Si quenquam in his labi in uitium reperiſſent, ſimul omnes æquo iure negligentem correptionibus cędere ſtudebant: communia omnia omnibus erãt. Si quiſpiam aliquid propriũ uſurpare tentaſſet, cæterorum conſortio ſegregatus, pœnitentiæ ultione uindicabatur: nullus proximo contrarietatem rependere, nullus aſperũ ſermonem audebat proferre, ita ut in humana conuerſatione angelicã uitam agi crederes. Tanta in beato uiro gratia redundabat, ut in quorũcũq; domibus quãtiſper cõmoraretur, omniũ animos ad religionis cultum defigeret.

CAPVT V.

PEruenit ergo fama beati Columbani ad aulam Sigeberti regis, qui eo tempore duobus regnis Auſtraſiorum Burgundionumq; inclytus regnabat Francis, quorum eximium nomen præ cæteris gentibus quę Galliás incolũt, habetur. Ad quem cum uir ſanctus cum ſuis accеſsiſſet, gratus regi & aulicis ob egregiæ doctrinæ copiam redditur. Cœpit tandem ab eo rex quærere, ut intra terminos Galliarum reſideret, nec ad alias gentes tranſiens ſe relinqueret, omnia quæ eius uoluntas popoſciſſet ſe paraturum. Tunc ille ait regi, Nõ ſe aliarum opũ fore cupidum, ſed Euangelici præconij, in quantum carnis fragilitas non obſtabat, ſectaturum exemplũ: Qui uult, inquit, poſt me uenire, abneget ſemetipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Cui talia obijcienti, rex præbet reſponſum, Si Chriſti crucem tollere, & ipſum ſequi deſideras, potioris eremi ſectare quietẽ, tantum ne noſtræ ditionis ſolo relicto, ad uicinas pertranſeas nationes: ut & tui præmij augmentum, & noſtrę ſaluti prouideas opportuna. Data itaq; optione, obtemperans regis perſuaſionibus eremum petit. Erat enim tunc uaſta eremus Voſagus nomine, in qua caſtrum olim dirutum, quod antiquorum traditio Anagrates nuncupabat. Ad quem cum uir Dei uenisſet, licet aſpera eſſent uaſtitate ſolitudinis, & ſcopulorũ interpoſitione loca, ibi cum ſuis reſedit paruo alimentorum ſolamine contentus: memor illius uerbi, Nõ in ſolo pane hominem uiuere, ſed uerbo uitę ſatiatos affluẽti dape abũdare, qua quiſq; ſumpta, eſuriẽ neſciat in æuũ.

CAPVT VI.

EO ergo in loco uiro Dei cum ſuis commorante, ſubitò unum è fratribus, uel ob probationem, uel qualibet culpa attrahente, uis ſebrium cœpit flagellare: ſed cum nulla alimentorum ſolamina adeſſent, niſi corticum & herbarum pabula præberentur tantummodo, cœpit omnium animis aſpirare, ut pro ægri fratris ſoſpitate, ieiunio omnes & oratione uacarent. Tertio die iam peracto ieiunio, nihil habentibus unde feſſa corpora reficerentur, ſubitò conſpiciens uirum quendam cum panum ſupplemento, uel pulmentorũ equos oneratos habentẽ, ante fores aſtare: qui ſe referebat ſubita cordis admonitione actum, ut eis ex ſua ſubſtantia ſubueniret, qui tantam pro Chriſto egeſtatem in eremo ſuſtinerẽt. Oblatis itaq; uiro Dei quæ detulerat, cœpit cum cordis humilitate deposcere, ut uir ſanctus pro coniuge ſua deprecaretur Dominum, quam per anni circulum tantus ignis febrium urebat, ut iam crederetur ſuperis reddi. Humili ergo & anxio corde poſcenti, noluit uir ſanctus denegare ſolamen, adhibitiſq; ſimul fratribus, pro ea Domini miſericordiam deprecatur: cumq; ille cum ſuis orationem cõpleſſet, ſtatim ea quæ periculum mortis in propatulo habebat, ſanitati eſt reddita. At uerò cũ uir eius largita ſibi à uiro Dei benedictione domum remeaſſet, inuenit coniugem ſuam domi ſedentem: ſciſcitatusq; qua hora eam uis febrium reliquiſſet, reperit ea hora ſanatam fuiſſe, qua uir Dei pro ea Dominũ deprecatus eſſet. Trãſacto itaq; deinceps paruo temporis interuallo, quo pia capiti Chriſto placamenta ac piamina mentis, per contritionem carnis, iniuriasq; famis, mortificata Deo membra offerrent, ac inuiolatũ religionis ſtatum ſeruare ſtuderent, duris acerbitatibus omnis frangeretur uoluptas: ut uidelicet prędo uirtutũ omnium explorator criminum foret, nouẽ iam tranſierunt dies, quo uir

uir Dei cum ſuis nõ alias dapes caperet, quàm arborum cortices, herbasq; ſaltus. Sed temperauit eſcæ ariditatem, pietas uirtutis æternæ: monuit per uiſum abbatem quendam, nomine Carantocum, qui monaſterio cui Salicis nomen eſt, præerat, ut famulo ſuo Columbę, intra eremi uaſtitatem conſiſtenti, neceſſaria deferret. Expergefactus igitur Carãtocus cellarium ſuum Marchulfum nomine, uocat, eiq; admonitæ rei cauſam narrat. at ille, Fac inquit, ut impe ratum eſt tibi. Iubet ergo Carãtocus Marchulfum ire, & omnia quæ poſſet, parare, & beato Columbano deferre. Oneratis ergo Marchulfus uehiculis, iter arripuit: ſed cum ſolitudinis ora attigit, uiam ſibi pandi itineris nequaquã reperit. Fuit autem tandem conſiliũ, ut ſi in hoc Dei eſſet imperium, præmiſſis equis, imperantis potẽtia uiam aperiret. Mira itaq; uirtus, antecedentes equi ignotum iter ungula callem terunt, rectoq; itinere ante fores beati Columbani ad Anagrates perueniunt. Mirans ergo Marchulfus, equorum ueſtigia ſubſecutus, ad uirum Dei peruenit, & quæ detulerat, præſentat. Ille autem grates conditori rependit, qui ſic famulis ſuis in deſerto parare menſam non diſtulit. Accepta ergo Marchulfus ab eo benedictione, calle quo uenerat, repedauit, omnibusq; rei geſtæ cauſam patefecit. Cœpit namq; exinde frequentia populi & infirmantium cohortes, ob ſanitatem redintegrandam eum frequentare, & omnium infirmitatũ ſuffragia quę rere: quorum uota cum reuocare à ſe nequiret, omnium petitionibus parens, orationum adiumento cunctorum ad ſe uenientium infirmitates, diuino fultus auxilio, curãdo ſubueniebat.

CAPVT VII.

IIſdem in locis euenit, ut per opaca ſaltus, inter deuia idem uir Dei deambularet: & librũ humero ferens, de ſcripturis ſacris ſecum diſputaret: ſubita cogitatio in mentem ruit, quid de duobus eligeret melius, in hominum iniurias incidere, quàm ferarũ ſæuitiã ſuſtinere. Cumq; urgeret cogitationem innata ſeueritas, crebrò frontem ſigno crucis armans, atq; orans intra ſe ait, melius eſſe ferocitatẽ beſtiarũ abſq; alieno peccato, quàm hominum rabiem ſuſtinere cum damno animarum. Dumq; hæc animo uolueret, conſpicit duodecim lupos aduenire, & dextra læuaq; ſibi aſtare, manebatq; immobilis, atq; dicens, Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuãdum me feſtina. Propius autem illi accedunt, atq; ora ueſtimentis ſuis iungunt: cumq; ille conſtans aſtaret, intactum relinquunt, ſaltumq; peruagantur. Hac tẽtatione in ſecuritatem traiecta, iter per ſaltum carpit: cumq; haud procul abiſſet, audit uocem multorum Sueuorum per auia oberrantium, qui eo tempore iiſdem in locis latrocinia exercebant. ſicq; dæmon per conſtantiam traiecta tentatione, pepulit aduerſitatem: ſed hoc utrũ diaboli fallacia finxerit, an rei ueritas geſſerit, patulè non agnouit. Rurſumq; receſsit à cellula, longioriq; uia eremi uaſta penetrãs, reperit ſaxum immane, prærupta rupis latera, aſpera ſcopulis terga, auia hominibus, ibiq; conſpicit concauum in caute ſinum: aggreſſusq; abdita perſcrutari, reperit in interiore ſinu, urſi habitaculum, ipſumq; interius reſidentem. Mitis ergo ferã iubet abire, Nec deinceps, inquit, hos repetas calles. Abijt autẽ fera mitis, nec prorſus eſt auſa repedare: diſtabatq; ab Anagrate locus ille plus minusq; ſeptem milibus.

CAPVT VIII.

QVodam in tempore cum in eadem concauitate ſcopuli ſolitariam uitam duceret, ſicut eius erat conſuetudinis, ut cum Dominici feſti uel quorumlibet ſanctorum ſacræ ſolennitatis appropinquaret aduentus, ab aliorum ſocietate ſegregatus, & abditis locis receptus, longioris ſpacij eremi ſecreto tutaretur, ut ſolida mente, & abſq; curarum inquietudine ſolus orationi uacaret, & religioni omni conatu intẽderet: erat cibus eius attenuatus, ita ut uix eũ uiuere crederes, nec aliud penitus, quã agreſtium herbarum exigua menſura, uel pomorũ paruulorum, quę eremus illa ferebat, quas etiã Bulgulas uulgò appellant: potus illius aqua erat, ut qui ſæpè in aliorũ curis occupatus, hæc æquè agere nequiret, ſaltem per interualla tẽporum pro parte mentis uota patraret. eratq; in monaſterio eius puerulus quidam nomine Domualis, qui cum certa opportunitas monaſterij euenisſet, ſolus patri renũciaret, ac fratribus obſeruanda referret. Poſitus ergo in præfato ſinu eminẽtis ſaxi, qui aliunde penè aditum denegabat, multis cum iam inibi diebus reſediſſet, cœpit ſupradictus puerulus ſubſilẽti uoce conquirere, cur in promptu aquam non haberet, ſed grãdi labore per montis ardua feſsis poplitibus deferret. Cui Columbanus inquit, Fili, pauliſper ſaxi terga ſciſcitare, memẽto populo Iſrael Dominum de caute latices produxiſſe. At ille patri obediens, rupem cædere aggreſſus eſt. Sãctus itaq; uir ſtatim genibus prouolutus, orationibus deprecatur, ut ſuæ neceſsitati tribuat opportuna. Tãdẽ eius precibus parens, pie petẽti larga ſubuenit poteſtas: moxq; latice producto, fons cœpit manare perennis, qui uſq; in hodiernum diem manat. Nec immeritò miſericors Dominus ſuis ſanctis tribuit poſtulata, qui ob ſuorum præceptorum imperiũ proprias crucifixerũt uoluntates, tantum fide pollentes, ut qui eius miſericordiam poſtulauerint, impetrare nõ dubitent, quia ipſe promiſit dicẽs, Si habueritis fidẽ ſicut granũ ſynapis, dicetis mõti huic tranſi, & trãſiet: & nihil impoſsibile erit uobis. Et alibi, Omnia quæcũq; orãtes petitis, credite: qa accipietis, & eueniẽt uobis.

CAPVT IX.

CVmq; iam multorum monachorũ ſocietate denſaretur, cœpit cogitare, ut potioris loci ſpacium quæreret in eadem eremo, quo monaſterium conſtruxiſſet. Inuenit autem caſtrũ firmiſsimo olim fuiſſe munimine cultum, à ſupradicto loco diſtans plus minus octo milibus: quem locum Luxouiũ priſca tempora nuncupauerant.

pauerant. Ibi aquæ calidæ cultu eximio constructæ habebantur, ibi imaginum lapidearum dentes uicina saltus densabat, quas cultu miserabili ritúq; prophano, uetusta paganorum tempora honorabant, quibusq; execrabiles cæremonias litabant. Solæ ibi bestiæ ac ferę ursorũ, bubalorum, luporum multorum frequentabãt. Ibi residens uir egregius, monasteriũ construere cœpit. Ad cuius famam plebs undiq; concurrere, & se cultui religionis dicare curabat, ita ut plurima monachorum multitudo adunata, uix unius cœnobij collegio consídere ualeret. Ibi nobilium liberi undiq; concurrere nitebantur, ut spretis phaleramentis seculi, & præsentiũ pompam facultatũ contemnentes, æterna præmia caperent. Quod beatus Columbanus cernens, undiq; ad pœnitentiæ medicamina plebem cõcurrere, & unius cœnobij septa tantam conuersantium cohortem, absq; difficultate nõ continere: quamuis mente una & corde uno, tamen conuersationi tantæ multitudinis incõgruum, alium experimento locum quærit, quẽ aquarum irriguitas adornabat. aliudq; monasterium construxit, cui Ad fontanas nomẽ indidit, deditq; gubernatores præpositos, de quorũ religione nihil dubitabatur. His ergo in locis monachorũ plebibus constitutis, ipse uicíssim omnibus intererat, regulamq; quam tenerent, spiritui sancto repletus condidit. in qua autem qualis & quantæ disciplinæ uir sanctus fuerit, prudens lector, uel auditor agnoscit.

CAPVT X.

Eo itaq; tempore quidam frater nomine Auciernus pulsare aures uiri Dei cœpit, ut peregrinãdi causa in Hyberniam perueniret: cui Columbanus ait, Pergentes in eremum, uoluntatem Domini probemus, utrum desideratum arripias iter, an in cœtu fratrum permaneas. Pergentes ergo simul, tertium adolescẽtem nomine Soniarium, qui adhuc superis iunctus est, in comitatũ sumpserunt: & ad destinatum in eremo locum uenerunt, unius panis tantum cíbo contenti. Cumq; iam duodecimus transísset dies, nec quicquam panis fragmenti remanísset, horaq; refectionis appropinquaret, impératur à patre, ut per prærupta ruris eant, atq; ad ima uallis perueniant, & quicquid ad cíbum opportunè reperiant, deferant. Quantes illi per concaua uallis, Mosellatenus peruenerũt, capturamq; píscium olim à pastoribus consertam, & undis oppositam cernunt: accedẽtesq;, quinq; magnos reperiũt pisces, sumẽtesq; tres qui adhuc uiuerent, patri præsentandos uehũt. at ille, Cur inquit, non quinq; detulístis? Respõdent, mortuos reperísse duos, proinde reliquísse. et ille, Nequaquã ait, ex his comedetis, nísi quos dimisístis, uenerint. At illi miraculo perculsi de prouidentia diuinæ gratiæ, pernici cursu locum repetunt, pisces relictos deferunt, increpantur cur repertum manna reliquíssent, & sic cibos parare iubẽtur: nempe spíritu sancto uir Deo plenus, nouerat sibi à Domino passim dapes paratas. Alia quoq; uice, cum in eadem solitudine moraretur, nõ tamen eo in loco, iam quinquaginta dies transierunt, unusq; tantum de fratribus cum eo erat, Gallus nomine: cui ille imperat, ut ad Brusca eat, pisces q; capiat. Ille abijt, retimq; duxit, ut ad Ligonem amnẽ pergeret. Quo cũ peruenísset, reteq; in alueũ iactauísset, aspicit tantam multitudinem aduenire, nec prorsus à reti teneri, sed uelut in parietem impingerent, retro reuerti. Laborauit itaq; per totum diem, nec uel unum capere quiuit. Reuersus itaq; renunciat patri defrustratũ laborem: ille inobedientem increpat, cur non ad denunciatum locum properasset: aitq; denuò, Vade citò, & ad denunciatum pergelocum. Peruenit itaq;, & undis rete opposuit, tantaq; píscium copia impletum est rete, ut uix prę multitudine trahi potuísset. Hæc nobis supradictus Gallus sæpè narrauit.

CAPVT XI.

MOrabatur autẽ alia uice in supradicto sco puliſinu, à quo ursum expulerat, diuq; ibi oratione & ieiunio corpus afflixerat. Cognouit ergo per reuelationẽ, fratres qui penes Luxouiũ erant, diuersis morborum generibus uexari: nec amplius remansísse, quàm qui ægrotis administrabant. Egressus itaq; de specu, ad Luxouium uenit. Cumq; omnes afflictos cerneret, imperat ut omnes surgant, atq; ad messem in area uirgas cædant. Surrexerunt ergo, quorum conscientiã obedientiæ ignis urebat, ad areãq; uenientes, uirga messem cædere cum fidei gratia aggressi sunt. Videns ergo pater fidem in filijs & obedientiæ gratiam abundare, ait, Sinite, inquit, fessa ægritudine membra à labore reficere. Mirãtur de sospitate obediẽtes, nullo doloris uestigio remanente, mensasq; parare iubet, ut uberi gaudio omnes reficerentur. Increpantur deinde inobedientes, ignauia fidei arguitur, longitudo ægritudinis eis denunciatur. Mira ultio: nam supra metam anni inobedientes ægritudinis pœna ita uehementer exusit, ut uix mortẽ euaderent, impleuerũtq; mensurã pœnitentię de suscepto inobedientiæ tempore.

CAPVT XII.

INterea tempus euenerat, ut copia segetũ horreis conderetur, nec prorsus uis uentorũ nubes compilare cessabat. Vrgebat sanè necessitas, ne maturæ messis spicæ in stipula germine misso perirent. Eratq; uir Dei apud Fontanas cœnobium, ubi & messiũ copiam nouus ager locupletem tenebat. Irruebãt enim uentorum flabra cum uehementia imbrium, nec omnino nubila cœli dare terris pluuiam quiescebant. Quid inter hæc uir Dei ageret, anxio corde pẽsabat. Armauit mentem fides, docuit impetrare opportuna: accersiuitq; omnes, ac segetem præcidi iubet. Mirantur illi patris imperium, nec tamẽ quisquam patri cogitatum depromit. Venerũt ergo omnes, falcesq; inter diffusiones imbrium secant segetem, patremq; quid agat conspiciunt. Ille autem quatuor plenos religione uiros, per quatuor angulos messi præponit, Cominium & Eunocum, ac Aequonum, ex Scotorum genere, quartumq; Gorganum, genere Britonem. His ordinatis, ipse cum reliquis messem medius præcidebat. Mira uirtus: fugiebat imber à segete, & undique pluuia diffundebatur: medios tamen messores solis ardor torrebat, æstusq; uehemens, quousq; messem conderent, afflauit. Sic fides & oratio meruit, ut pulsa pluuia æstum inter imbres haberet.

CAPVT XIII.

ERat enim tunc temporis dux quidã, nomine Vualdelenus, qui gentes quę inter alpiũ septa, & Iurani saltus arua incolunt, regebat: huic soboles nulla erat, ut Iuuencus de Zacharia & Elisabeth ait, Gratius ut donum iam desperantibus esset. Hic cum coniuge sua Flauia nomine, & genere & prudentia nobili, ad beatum Columbanum ex Vesocionensi oppido pergit, precantes simul, ut pro eis Dominũ deprecaretur, dicentesq; se multis opibus esse ditatos, sed cui hæreditatem post obitum relinquerent, hæredẽ non haberent. Quibus uir sanctus, Si inquit, uoti uestri est, ut largitoris donũ, eius nomini consecretis, mihiq; ex lauacro suscipiendum tradatis, pro uobis Domini clemẽtiam implorabo, ut non solùm eum, quem Domino uoueatis, habeatis: uerùm quanta uoluerítis, pòst pignora suscípiatis. At illi læto animo promittunt, se eius imperijs parituros: tamen pro ipsis Domini misericordiam non desínat implorare. Spondet uir Dei muneribus plenus, se in promptu habere: tantum ne pacti fœdus studeãt uiolare. Mirum dictu, uix domum remeant, donum creatoris aluo grauida, mater futura expectat. Editum autem puerum ad uirũ Dei defert, suis orationibus largitum munus demonstrat, grates conditori agit, quíc; ad petitiones famulorum suorum, quęsita dona largitur. Quem uir sanctus suis manibus receptum sacrauit, sacroq; lauacro ablutum ipse suscepit: donatumq; nomen imponit, matriq; ad nutriẽdum reddit. Qui pòst alitus, in eodem monasterío sapientia imbutus, Vesocionensis pontifex est præfectus, nunciusq; supereſt eandem cathedrã regens. Qui pòst in amore beati Columbani, ex ipsius regula monasterium uirorum construxit, quod Palatium nuncupãt, ob ueterum munimenta murorum. Addidit post eum bonitatis largitor famuli sui promissum, alium filiũ Ramelenum nomine, qui nobilitate & sapientia polles, post obitum patris in eius honorem est suffectus: quamuis seculari habitu, tamen in creatoris amore uigil. Nã & ipse in amore beati uiri, in saltu Iurensi, super Nouisonam fluuiolum monasterium ex eius regula cõstruxit, in quo Agrium abbatem præfecit: addiditq; adhuc duas filias pristino muneri, & seculo nobiles, & Christi timori deditos. Post ista munera mater ipsorum Flauia, post mariti obitum, monasterium puellarum constrúxit in supradicta urbe Vesocionis, & omni munimine roborãs, multarum puellarum concionẽ adunauit. Tanta autem in eis uiri Dei gratia flagrauit, ut omnia phaleramenta præsentis uitæ contẽnentes, ad omnipotentis Dei cultum anhelarent.

CAPVT XIIII.

HIc uerò aliqua inserere nitimur, quæ licet parua hominibus uideantur, erũt obtrectatorum latratibus patentia, conditoris tamen largitio æquè in minimis, ut in magnis miseríter aspíret: nec differt in modicis aurem pietatis accommodare, sicut in maximis exaudit uota petentis. Quadã etenim die, cum uir egregius Columbanus ad præcidendã messem cum fratribus penes Calmẽ, quam Baniaricã uocant, uenísset, & blando commodoq; austro flante, falce segetem secarẽt, euenit ut unus eorum Theodegisus nomine, digitum falce præciderẽt, nec prorsus hæreret, præter paruæ pellis retentaculũ. Itaq; stantẽ uir Dei Theodegisum cernens à longè, imperat, ut cum sodalibus cœptũ opus perficiat. At ille rei gestæ causam promít, celer autẽ ille ad ipsum properat, digitũq; illitum saliua, pristinæ statim sanitati restituit, imperatq; ut celer ad cœptũ opus uires augeat. Cœpit ergo cum gaudio geminare laborẽ, ac præ cæteris ad præcidendam stipulam uberius urgere, qui dudum de præciso membro animũ mœrori subdiderat. Hæc nobis ipse Theodegisus narrauit, digitumq; monstrauit. Et in supradicto cœnobio Luxouio tale quid uice alia gessit símile. Nam quídam presbyter ex parochianis, pater Boboleni, qui nunc Bobiensi cœnobio præest, Vuinicosus nomine, ad beatum Columbanum uenit: eratq; ille in saltu cum fratribus oblignorũ opportunitates parandas. Cũq; supradictus Vuinicosus superuenísset, mirãsq; aspiceret, quanta ui truncum quercus cuneis arieteq; partirent, elapsus è trunco cuneus, medíam frontem secauit, ac uenarum profluas sanguinis undas produxit. Videns autem uir Dei Columbanus detectum os, sanguinem fluentẽ, statim in terram orans ruit, surgensq; saliua illitum, sanum reddidit, ut uix cicatricis uestigiũ remaneret. Alia uice cum ad cíbum capiendũ ueníret beatus Columbanus in sępè fato cœnobio Luxouio, tegumenta manuum, quæ Galli Vuantos, id est, chirothecas uocãt, quos ad operis laborem solitus erat habere, supra lapidem qui ante fores refectorij erat, deposuit. Moxq; quiete reddita, coruus ales rapax aduolauit, unumq; exeis rostro ferens abstulit. Peracta autem refectionis hora, foris uir Dei rediẽs, tegumenta manuum requirit. Cumq; omnes inter se conquirerent, quis abstulísset: uir sanctus ait, nullum alium esse qui sine cõmeatu aliquid præsumeret cõtingere, nísi alitẽ, qui à Noẽ dimíssus, ad archam nõ remeauísset: addiditq; se nullo modo suos pullos aliturum, si rapax furtum celeri uolatu non referret. Expectantibus autẽ omnibus fratribus in medio eorum, coruus aduolat, malè sublatum furtum rostro reportat, nec se pennigera conatur erípere fuga: sed mítis ante omnium conspectum, oblitus ferocitatis, ultionem expectat. Quem uir sanctus abire imperat. O mira æterni iudicis uirtus, qui tanta suis famulis præstat, ut nõ solùm hominum hono-

noribus,sed etiam auium obedientia clarescãt.

CAPVT XV.

PAtratum deinceps aliud miraculum, quod per beatum Columbanũ, & eius cellerariũ factũ fuit refero. Cum iam hora refectionis appropinquaret, & minister refectorij ceruisiam administrare conaretur, quæ ex frumenti & hordei succo excoquitur, quamq; præ cæteris in orbe terrarum gentibus præter Scordiscas & Dardanas gentes, quæ oceanum incolunt, usitant, id est Gallia, Britannia, Hybernia, Germania, cæteræq; quę ab eorum moribus non discrepant, uas quod Typrum nuncupant, ad cellerarium deportat, & ante uas quo ceruisia condita erat, apponit, tractoq; serraculo, meatim in Typrum currere sinit. Quẽ subitò beati Columbani patris imperio, alius è fratribus uocauit. At ille obedientię igne ardens, oblitus meatum obserare, pernici cursu ad beatum uirum pergit, serraculum, quem Duciolum uocãt, manu deferens. Postquam autem sibi uir Dei, quæ uoluerat imperata deprompsit, recordatus negligentiæ, celeriter ad cellerarium rediit, conijciens nihil in uase, de quo ceruisia recurrebat, remansisse: intuitusq; est supra Typrum ceruisiam creuisse, & ne minimam stillam foris cecidisse, ut crederes in longitudine Typrum geminatum esse, ut qualis & quanta rotunditate infra Typrũ inerat corona, talis in altum creuisset urna. Quantum imperantis imperium, quanta obedientia obsequentis, ut sic utriusq; tristitiam Dominus uoluisset auertere, ne si fratrum substantiam, & imperantis & obedientis ardor diminuisset, ambo se à licitis alimẽtis abdicassent. Sicq; æquus arbiter occurrit, ut utrorumq; culpas ablueret, quas illis si casu uenientе, uel Domino permittẽte fuissent patratę, ambo suis noxis euenisse asseruissent.

CAPVT XVI.

EOdem in tempore actum est, ut per dẽsa saltus uiburna fruticum solitudinis amator, quę propter Fredemungiacas culmen erat, uir Dei ambularet, reperitq; cadauer cerui, quem luporũ feritas peremerat, ursum deuorare uelle: cuius iam sanguinem lambens, exiguam partem carnis uorauit. Ad quem uir Dei accessit, increpans ne corium, quod ad usus calciamentorum necessarium erat, læderet. Tunc bestia oblita ferocitatis, mitis esse cœpit, & contra naturam absq; murmure blandiens, atq; colla submittens, cadauer reliquit. Quod uir Dei ad fratres rediẽs indicauit, in eum locum ut irent, & de cerui cadauere corium auellerent. Abeuntes ergo fratres, reperiunt undiq; rapacium alitum procul multitudinem abesse, nec ad cadauer supra uiri Dei interdictum accedere audere, diuq; expectantes à longe, si uel fera uel auis audaci conatu prohibitæ escæ urgeretur prædam capere, conspiciunt ad odorem cadaueris lupos aduentare, & procul adstantes, ac si mortiferũ aclethale aliquid euitare, & celeri fuga omittere. Morãtesq; alia uice penes Luxouiũ Columbanus, Vuinicosus presbyter, cuius superius fecimus mentionem, ad eum uenit, sequebaturq; Vuinicosus Colũbæ uestigia, quocunq; iret: uenerunt q; ad horreũ quo frumenta condebantur, aspiciensq; Vuinicosus paruipẽdentis copię exiguitatem, ait se non habere panis abundantiam, quo tanta multitudo alatur, curq; segnicia torpeat quærendi frumenta, increpat. Cui beatus Columbanus respondit, Si rite conditori suę deseruiant plebes, nunquam per æuum esurient: scient: sic enim præconcinentis uox psalmigraphi concelebrat, Non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Perfacile farre horreum replet, qui de quinq; panibus quinq; milia hominũ satiauit. Manente denique nocte illa ibi Vuinicoso, uiri Dei fide & oratione horreum repletum est: manęq; consurgens Vuinicosus, iuxta horreũ transiens inopinatò horreum cernit apertum, clauigerumq; simul ante ostium astantem. Scisscitatur autem, quis hoc direxerit, aut quę plaustrorum congeries hæc frumenta deuexerint. Cui horrei custos ait, Non ita est, ut putas. nam cerne, si uestigia plaustrorum, uel iumentorum telluri impressa appareant: nequaquã enim claues à me hac nocte discesserunt, sed obserato horrei ostio, diuino solamine, frumento repletũ est horreum. Cœpit autem ille de industria intentis oculis terram respicere, & deferenti umuestigia diligenti examinatione cognoscere. Cumq; nihil horũ simile quid reperisset, ait, Potens est Deus seruis suis parare mensas in deserto. Traiecto autem exinde tẽporis interuallo, uenit beatus Columbanus ad Fontanas cœnobium, reperitq; fratres sexaginta sarculo terram colere, & semini futuro confectũ glebis arauũ parare: cũq; uidisset eos magno labore glebas scindere, ait, Sit uobis ò fratres à Domino collata refectio. Quo audito, minister ait, Pater mi, nõ sunt nobis amplius quàm duo panes, & parum ceruisię. ille, Vade, inquit, & defer huc. Cõcito ille gradu perrexit, duosq; panes & parum ceruisiæ detulit. Intuens autem cœlos sanctus Columbanus, ait, Christe Iesu, unica spes orbis, tu hos panes & hunc potum multiplica, qui de quinq; panibus quinq; satiasti milia hominũ in deserto. Mira res. Satiati sunt omnes, potuq; hausto, pro ut uoluntas cuiq; fuit, dupla minister fragminum spolia recolligit, potusq; duplicatam mensuram: sicq; intellexit plus merері fidem, digna diuini muneris lucra, quã desperationem, quæ solet diminuere etiam collata. Cùm ergo quodã in tempore in eodẽ cœnobio Luxouio uir Dei commoraretur, accidit ut unus è fratribus nomine & ipse Columbanus, febre correptus, atq; in extremis positus, felicẽ postularet exitũ. Cumq; iam ultimo halitu careret uellet, fidens de cœlesti munere, quod longo famulatu quæsierat, uidit ad se uirum fulua luce amictũ accedere, sibiq; dicere, Non te modò à corpore ducere possum, quia orationibus & lachrymis patris tui Columbani prepedior. Cumq; hæc Columbanus audisset, mœrens ac si somno euigilasset, suum ministrum Theodegisum,

gisum, cuius superius fecimus mentionem, uocare cœpit: Festina, inquit, perge, & patrẽ cõmunem Columbanũ ad me uenire compelle. Concito ergo gradu ille uenit, ac beatum Columbanum in ecclesia positum flentem reperit, postulatq; ut ad ægrotum festinus accedat. Venit ergo perniciter, & quid uellet interrogauit. At ille causam obiecit, Cur me, inquit, tuis orationibus in hac ærumnosa uita detines? Nam adsunt qui me ducere uolũt, si tuis precibus & fletibus non præpediantur. Retentionis solue obstacula, ut mihi iam pateant cœlestia regna. Tum metu Colũba perculsus, signo tacto omnes adesse imperauit, sancti Solalis amissionẽ gaudio temperauit, corpus Christi abeunti de hac uita, uiaticũ præbet, ac post extrema oscula, defunctionis cantus impleuit. Erat enim ex eodem genere quo beatus Colũbanus, unoq; commeatu & nomine, ex Hybernia processerant. Quomodo autem bestiæ ac uolucres uiri Dei parerent imperio, non est silendum. Nam Chagnoaldum Lugduni pontificem, qui eius minister & discipulus fuit, nouimus referentẽ, qui se testabatur sæpè uidisse, cum in eremo uel ieiunio, uel oratione uacans deambularet, esse sæpè solitũ feras bestias, ac aues accersere: quæ ad imperium eius statim ueniebant. Quas manu blandiens attrectabat, & ita ferę, auesq; gaudentes ac ludentes lætitia uberi, ueluti catuli solent dominis adulari, exultabant. Et ferusculam, quam uulgò homines Squirium uocant, sæpè de arduis arborum culminibus accersitã, manuq; receptam, suoq; collo positam, & sinũ ingredientem ac exeuntem, sæpè se uidisse supradictus uir testabatur.

CAPVT XVII.

CReuerat nanq; iam passim fama sancti uiri in uniuersas Galliæ, & Germaniæ prouincias, eratq; omnium rumore laudabilis, omniũ cultu uenerabilis, in tãtũ, ut Theodericus rex, qui eo regnabat in tempore ad eum sæpè ueniret, & orationum suarum suffragiũ omni cum humilitate deposceret. Sigebertus etenim, cuius superius fecimus mentionẽ, apud Victuria cum uillam publicam, quæ in suburbano Attrauiensis urbis sita est, Hilprici germani sui dolo, qui apud Turnacum oppidum tũc erat, quẽ Sigebertus usq; ad internitionem persequebatur, interfectus est. Perempto itaq; Sigeberto, Hildebertus filius eius, regni sceptra suscepit annuente matre Brunehilde. Mortuo deinde Hildeberto, infra adolescentiæ annos regnauerũt filij Hildeberti duo, Theodebertus & Theodericus, cũ auia sua Brunehilde. Regno Burgundionum Theodericus potitur, regnum Austrasionum Theodebertus suscepit regendum. Theodericus ergo, quia in terminis regni sui beatum Columbanũ haberet, gratulabatur nõ minimè. Ad quem cum sæpissimè ueniret, cœpit eum uir Dei increpare, cur concubinarum adulteriis misceretur, & non potius legitimi coniugij solamine frueretur, ut regalis proles ex honorabili regina prodiret, & nõ potius ex lupanaribus uideretur emergi. Cumq; iam ad uiri Dei imperium regis sermo obtemperaret, & se ab omnibus illicitis segregare respondеret, mentem Brunehildis auiæ, secundæ ut erat Iezabelis antiquus anguis adijt, eamq; contra uirum Dei stimulatã superbiæ aculeo excitat, quia cerneret uiro Dei Theodericum obedire. Verebatur enim, ne si abiectis concubinis, regi nam aulę præfecisset, & dignitatis atq; honoris sui modum amputasset.

CAPVT XVIII.

EVenit ergo, ut quadam die beatus Columbanus ad Brunehildem ueniret (erat enim tũc apud Brocoriacũ uillam) cumq; illa eum in aulã uenisse cerneret, filios Theoderici, quos de adulterinis permixtionibus habebat, ad uirum Dei adducit. Quos cũ uidisset, scisscitatur quid sibi uelint. Cui Brunehildis ait, Regis sunt filij, tu eos tua benedictione robora, at ille, Nequaquam inquit, istos regalia sceptra suscepturos scias, quia de lupanaribus emerserunt. Illa furẽs, paruulos abire iubet. Egrediens ergo uir Dei regiam aulam, dum limitem transiliret fragor exortus, totam domum quatiẽs, omnibus terrorem incussit: nec tamen miseræ fœminæ furorem compescuit. Parat deinde insidias moliri, uicinisq; monasterijs per nuncios imperat, ut nulli eorum extra monasterium iter pandatur, neq; receptacula monachis eius, uel quælibet subsidia tribuantur. Cernens autem beatus Columbanus regios animos aduersum se per motos, ad eum properat, ut suis monitis miseræ pertinacię in tantũ frangat: erat enim tunc temporis apud Spisiam uillam publicã. Quò cum iam sole occumbente ueniisset, regi nunciant uirum Dei inibi esse, nec in regis domibus metari uelle. Tunc ait Theodericus, melius esse uirum Dei opportunis subsidijs honorare, quã Dominum ex seruorum eius offensa ad iracundiam prouocare. Iubet ergo regio cultu opportuna parare, Deiq; famulo dirigi. Itaque uenerunt, & iuxta imperium regis oblata obtulerunt. Qui cum uidisset dapes & pocula cultu regio administrata, inquirit quid sibi uelint ista. Aiũt illi, sibi à rege esse directa. Abominatus autem ea, ait, Scriptum est, munera impiorum reprobat altissimus: non enim dignum est, ut famulorum Dei ora cibis eius polluantur, qui non solum suis, uerùm etiam aliorum habitaculis, famulis Dei aditum denegant. His dictis, uascula omnia in frusta disrupta sunt, uinaq; ac sicera solo diffusa, & cætera seperatim dispersa. Pauefacti autem ministri, rei gestæ causam regi nunciant. Tunc ille pauore perculsus, cum à uia diluculo ad uirum Dei properat: precantur de commisso ueniam, se in postmodum emendare pollicentur. His placatus promissis, ad monasterium rediit: sed polliciti uadimonij iura non diu seruata uiolantur: exercentur miseriarum incremẽta, solitoq; à rege adulteria patrantur. Quo audito, beatus Colũbanus literas ad eum uerberibus plenas direxit, comminaturq; excommunicationem, si emendare dilatando nõ

uellet. Ad hæc rursum permota Brunehildis, regis animũ aduersus beatum Columbanũ excitat, omnicq; conatu perturbare contendit: orabatq; proceres aulicos, optimates omnes, ut regis animũ contra uirum Dei perturbarent. Episcopos autẽ solicitare adgressa est, ut de eius religione detrahendo, statum regulæ, quam suis custodiendum monachis indiderat, macularẽt. Obtemperãtes igitur aulici persuasionibus miseræ reginæ, regis animum contra uirũ Dei perturbant, cogẽtes ut accederet, ac religionẽ probaret. Coactus itaq; rex ad uirũ Dei Luxouiũ uenit, conquestusq; est cum eo, cur à cõprouincialiũ morib. discederet, & intra septa secretiora, omnibus Christianis aditus nõ pateret. Beatus itaq; Colũbanus, ut erat audax atq; animo uigens, talia obijcienti regi, respondit se cõsuetudinẽ nõ habere, ut secularibus hominibus & à religione alienis, famulorum Dei habitationis pandat introitũ, se & opportuna aptaq; loca ad hoc habere parata, quo omniũ hospitum aduentus suscipiatur. ad hæc rex, Si inquit, largitatis nostræ munera, & solaminis supplemẽtum capere cupis, omnibus in locis omniũ patebit introitus. Vir Dei respondit, Si quod nũc usq; sub regularis disciplinę habenis constrictũ fuit, uiolare conaris, nec tuis muneribus, nec quibuscunq; subsidijs, me fore à te scias sustentãdum: & si hãc ob causam tu hoc in loco ueneris, ut seruorum Dei cœnobia destruas, & regularẽ disciplinã macules, scito tuũ regnum funditus ruiturũ, & cum omni propagine regia demergendũ. Quod postea rei probauit euentus: iam enim temerario conatu rex refectoriũ ingressus fuerat. His ergo territus dictis, foras celerre pedat. Duris post hęc uiri Dei increpationibus rex urgetur. Contra quę Theodericus ait, Martyrij coronam à me tibi inferẽdam speras? Non esse ait tantæ dementiæ se, ut hoc tantum patraret scelus: sed quæ sunt potioris cõsilij se agere, & utiliora paraturũ: ut quia ab omniũ seculariũ moribus descisceat, qua uenerat, ea uia repedare studeat. Aulicorũ simul cõsona uoce uota prorũpunt, se habere nõ uelle his in locis qui omnibus non societur. Ad hæc beatus Colũbanus se dicit de cœnobijs septis nõ egressurũ, nisi uiolenter abstrahatur. Discessit ergo rex, relinquens uirum quendã procerẽ, nomine Baudolfum. Is enim cum remansisset, uirũ Dei à monasterio pellit, & penes Vesocionense oppidum perducit ad exulandũ, quo ad usq; regalis sentẽtia, ex eo quid uoluisset decerneret. Cõmorans ergo inibi, audit carcerẽ eo in loco plenũ esse damnatorũ hominũ, mortis dãna expectantiũ. Ad quẽ uir Dei properat, ingressusq; ostiũ nullo obstante, uerbũ Dei damnatis depromit: spõdentq; illi, si liberarẽtur emendaturos, & de cõmissa noxa pœnitẽtiã acturos. Beatus itaq; Colũbanus, post hæc ministro Domoali, cuius superius fecimus mentionẽ, imperat, ut manu ferrum quo cõpedes irretiti erant, atq; innexi, aprehẽdat ac trahat. Quod ille apprehẽsum trahit, & ueluti frutex putrefactus, per partes cõminuitur, egredicq; carcerẽ dãnatos solutis cõpedibus iubet. Peracto autẽ Euangelici cultus officio, pedes lauit, linteoq; absterxit: imperatq; deinde ut ecclesiã petãt, & cõmissi sceleris pœnitendo, ac fletibus abluendo culpas lauẽt. Properantes ergo illi ecclesiæ fores obseratas reperiunt. Tribunus igitur militũ cũ uidisset uirtute Dei per beatũ Columbanũ damnatorũ compedes fractos, & uacuũ sibi tantũmodo relictũ ergastulũ, insequi calces damnatorũ ac sũ à somno excitatus cũ militibus cœpit. Illi uerò post tergũ appropinquare satellites uidentes, & fores ecclesiæ obseratas cernẽtes, gemina uallati angustia, utrum Dei cõpellant ut eruantur. Ille autẽ anxio anhelitu sursum caput attollit, precaturq; Dominũ, ut sua uirtute ereptos è ferro nõ sinat denuò tradi satellitũ nexui. Nec morata auctoris bonitas, fores firmis obseratas claustris reserat, atq; in angustia positis aditum pandit, pernicicq; cursu ingrediũtur ecclesiã. Fores autẽ post damnatorũ introitũ in oculis militũ absq; humana manu obserantur, ac si custos usu clauigero, perniciter & reserasset & obserasset. Perueniens ergo beatus Colũbanus cũ suis, simulq; & tribunus cũ militibus, fores obseratas repererũt: Aspasiumq; nomine custodẽ quęrũt, ut claues largiatur. Qui cum uenisset, clauigeroq; usu fores reserare uoluisset, ait, se nunquã diligẽtius obserata claustra inuenisse. Nec quisquam post ausus est damnatis iniuriã inferre, quos diuina uirtus eruerat.

CAPVT XIX.

POst hæc uir Dei cernèns quòd nullis custodijs angeretur, à nulloq; molestiã sustineret: uidebant enim omnes in eo Dei uirtutẽ flagrare, ideoq; omnes ab eius iniurijs segregabãtur, ne socij culparũ forent: ascendit Dominicadie in uerticẽ ardui cacuminis montis illius: ita enim situs urbis habetur, cum domorũ densitas in diffuso latere procliui montis sita est, prorumpunt ardua in sublimibus cacuminibus, qui undiq; abscisi fluminis Douæ alueo uallante, nullatenus cõmeantibus uiam pandit: ibiq; usq; ad mediã diẽ expectat, si aliquis iter ad monasterium reuertendi prohibeat. Et cũ nullus contrarius existeret, ipse per mediã urbẽ cum suis ad monasteriũ regreditur. Quo audito Brunehildis ac Theodericus, quòd scilicet ab exilio reuertisset, atrocioribus iræ aculeis stimulantur, iubentq; militũ cohortẽ ut rursum uirũ Dei abstrahant, & ad pristinũ prorsus exilũ reuocẽt. Venientes ergo milites cum tribuno, peragrãt septa monasterij, uirumq; Dei perquirũt. Residebat autẽ ille in atrio ecclesiæ, librũq; legebat. Vbi cum sæpè uenissent, & prope eum trãsirẽt, ita ut nõnulli in eius pedibus offenderẽt, & uestimentis suis eum tangerent, sed obcęcatis luminibus ipsum nequaquam uiderent, erat spectaculum pulcherrimum. Ille autem ouans cernebat quærẽtes, nec omnino uidebatur: illi in medio eorum positũ, cum uiderentur ab eo, nõ uidebant: uenitq; tribunus, intuitusq; per fenestram, uirum Dei uidit inter ipsos lætum residere &

re & legere: cernensq; uirtutem Dei ait, Quid tam intentè atria ecclesiæ peragratis, nec omnino reperitis? Nequaquam amplius insaniæ errore cor uestrum decipiatur: non enim uos poteritis eum inuenire, quem uirtus diuina tegit. Redite ab hac intentione, & regi properemus nũciare, quia eum minimè reperistis. Datur autem manifestè intelligi, tribunum militum nõ sponte ad parandum uiro Dei iniuriam uenisse, & ideo ad eum uidendum lumen meruisse. Renunciantibus ergo illis auribus regis, ille auctо furore miseræ intentionis, Bertharium comitem ad eum requirendum attentus uirorum cum præsidio, simulq; & Baudolfum, quem superius direxit, destinauit. Quò cum uenissent, beatum Columbanum in ecclesia positum psallentem, ac orationi deditũ, cum omni congregatione fratrum reperiunt: sicq; uirum Dei alloquuntur, Vir Dei precamur, ut tam regijs, quam etiã nostris præceptis obedias, egressusq; pergas eo itinere, quo primum his aduentasti in locis. at ille, Non enim, inquit, reor placere cõditori, semel natali solo ob Christi timorem relicto, denuò repedare. Cumq; nullatenus cernerent sibi uirum Dei obedire, relictis quibusdam quibus ferocia animi fortior erat, Bertharius abscessit. Hi uerò qui remanserant, uirum Dei hortantur, ut illis misereatur, qui ad tale opus patrandum infeliciter fuerant relicti, eorumq; periculo consuleret, qui si eum uiolenter non abstraherent, mortis periculum incurrerent. At ille ait, iam sæpius testatum esse, nisi ui abstraheretur, se nõ discessurum. Illi autem gemino uallati periculo, undiq; urgente formidine, pallium quo indutus erat, attingunt: alij genibus prouoluti, cum lachrymis precantur, ut pro tanti sceleris culpa illis ignosceret, qui non suis desiderijs, sed regijs obtemperarent præceptis. Videns itaq; uir Dei periculum aliorum fore, si suæ seueritati satisfaceret, cum omnium eiulatu atq; mœrore egreditur, deputatis à rege custodibus, qui quousq; ditionis suæ regno pelleretur, non eum relinquerẽt, sed pariter cum illo ambularent. Inter quos primus Ragamundus erat, qui cum uniuersis fratribus uelut funus subsequentibus, Nammetis eum usq; perduxit. Anxius itaq; pater tantorũ mem brorum dispendio, cœlos respicit, Aeterne inquiens conditor rerum, tu nobis locum præpara opportunum, quo tibi tuæ famulentur in secula plebes. Consolatur deinde uniuersam simul cohortem, ut spem nõ præpediant, sed omnipotenti Deo immensas laudes rependant: se hoc non ob dispendium suum, uel suorum pati, sed ob multiplicandas monachorũ plebes hãc esse datam occasionem: & quicunq; se sequi uellint, promptissimo animo ad sustinendas iniurias conuenirent: qui uerò in supradicto cœnobio remanere uoluerint, securi in hoc loco remanerent, citò Dominum de eorum mœrore unctionem daturum. Sed cum æquo animo de custodia pastoris segregari nollent, custodes regis inquiunt, nequaquam hinc se sequi alios permissuros, nisi eos quos sui ortus terra dederat, uel qui è Britannicis aruis ipsum secuti fuerãt, cæteros qui Gallico orti forent solo, præceptis esse regijs inibi remansuros. At cum egregius pater cerneret uiã à se sua membra discerpi, tã suus quàm etiam membrorũ suorũ dolor multiplicabatur: & pro tanti sceleris pondere Dominum omniũ consolatorem deprecatur, ut quos à se regia pertinacia segregabat, ipse sua custodia tueretur. Inter quos uenerabilis uir, q̃ post in eodem monasterio pater extitit Eustasius, discipulus & minister sancti uiri, uiolẽter auellitur, intendente super eum Nugetio auunculo eius, qui Lingononicæ ecclesiæ pontifex erat. Egressus ergo uir sanctus cum suis, uicesimo anno post incolatum eremi illius, per urbem Vesontionum Augustudunumq;, ad Aualloně castrũ peruenit. Sed priusquam ad Aualloně peruenire, in uia ei custos equorũ Theoderici occurrit, lãceaq; uirũ Dei trajicere uoluit, sed maleuolã animã ultio mox digna præuenit. Nam dextera, quam aduersum uirũ Dei leuauerat, torpente, lanceam ante pedes suos humo defixit: ipseq; à dęmonio correptus, ante uestigia uiri Dei ruit. Quẽ ille cernens ultione diuina per cussum, die illa nocteq; penes se tenuit. Cumq; sequens rursus dies illuxisset, ad se accersiuit, Deoq; fauente curatus à peste, ad propria remeauit. Deinde ad Carã fluuium properans, ad domum cuiusdam nobilis & religiosę fœminæ Theodemãdæ peruenit. Quò cum peruenisset, occurrerunt ei 12. uiri pleni rabido dæmone, furentes atq; ruentes in terrã: quos uir Dei protinus oratione curauit. Eadem autem die ad uicum, quem Corã uocant, uenerũt: ibiq; quinq; uiri phrenesi uexati obuenerunt, ubi & mox sanati sunt. Et in Autisiodorum properauit, ibiq; allocutus est Ragamundum, quia ipse eum uia, qua ibat, ducebat. Memento, inquit, ò Ragamunde, quod Chlotharium, quem nunc spernitis, intra triennium dominum habebitis. at ille, Cur inquit, talia domine mi, ais? ille q̃ ait, Videbis prorsus, quæ dixi, si tunc uitam cum superis feras.

CAPVT XX.

PRogressus ergo exin ab Autisiodoro, conspicit iuuenem à dęmonio correptum, pernicі ex aduerso currere cursu: 20. etenim milibus totis uiribus cucurrerat. Quo uiso substitit, quousq; saucius homo dæmonis arte ueniret: ueniensq; ante uirum Dei, ruit se discerpens. Quem uir Dei orationibus curauit, patriq; suspitem reddidit. Deinde ad Niuernense oppidum uenit, custodibus antecedentibus ac subsequentibus, ut Ligeris scapha reciperetur, Britannicoq; sinu redderetur. Vbi etiam cum uenissent, & tardo conamine scapham insilirent, quidam è custodibus arrepto remo, unum eorum qui Lua dicebatur, percussit uirũ sanctissimum, & omni religione deditũ. Vir autẽ Dei intuens sua coram se membra cædi, Cur in-

quit, crudelis addis mœrori mœrorem? An nõ ſufficit ad ueſtram ruinam patrati ſceleris malum? Cur feſſa Chriſti membra cædis? Cur contra mitem immitis appares? Cur ſeuitiã in manſuetos prætendis? Memento te diuina ultione in hoc loco percutiendum, in quo Chriſti membrum furens percuſſiſti. Probauit autem illatæ ſententiæ pœnam, ultio mox ſubſecuta. nam ut ſubſequenti uice rediens ad eundem portũ trãſiturus uenit, diuinitus percuſſus, in eodem eſt loco demerſus. Quid cauſæ fuit, ut iuſtus arbiter eandem ultionem in poſtmodum diſtuliſſet, niſi ut tunc ſancti obtutus, de uindicta eius non macularentur? Inde ad Aurelianenſem urbem uenerunt: quò cum nec aditum eccleſiarum ſibi ex regijs præceptis pãdi uideret, cũ grandi mœrore ſuper ripam Ligeris, tentorijs contentus pauliſper quieſcit. Cumq; iam ſumptuũ neceſſarijs indigerent, duos in urbẽ direxit, ut neceſſaria quærerent: quorum unus erat Potentinus nomine, qui adhuc ſupereſt, & in Armoricano loco, in ſuburbano Conſtantiæ urbis monachorum cohortem adunauit. Sed cum luſtrantes urbem illi nihil reperiſſent, quia regio timore omnium corda perculſa manebant, uia qua urbem intrauerant, repedabant: obuiamq; habẽt mulierem in platea ex genere Syrorum: quę cũ eos uidiſſet, ſciſcitata eſt qui nam eſſent. Illi rei ueritate digeſta, aiũt ſe neceſſaria quæſiſſe, nec prorſus reperiſſe. Illa autem infit, Accedite domini mei, ad metatum famulæ ueſtræ, & quæ ſunt neceſſaria uobiſcũ uehite. Nam & ego aduena ſum, ex longinquo orientis ſolo. Illi enim ouãtes, eam ſunt calce ſecuti, ueneruntq; ad domum eius: ſellaq; poſita, quieuerunt donec detulit quod eis eſſet ad uictum: eratq; ſimul in cõſeſſu uiri eius, olim iam luminibus orbatus: de quo ſciſcitati ſunt, quis eſſet. Illa autem infit, Vir meus eſt ex eodem genere Syrorum, ſicut & ego, quem per multorum circulũ annorum lumine priuatum traho. Illi inquiunt, Si Chriſti famuli Columbæ obtutibus præſentaretur, eius interuentu orationum lumen poſſet recipere. At ille promiſsi muneris, fideiq; nexibus mentem roborat, ſurgensq;, eorum eſt proſecutus cum duce ueſtigia. Narrauit ergo Potentinus hoſpitalitatis munus in peregrinis. Nec prorſus uerba impleuerat, cæcus aſtabat, precaturq; Dei uirum, ut ſuis orationibus ei lumẽ reſtituat. Videns itaq; illius fidem, omnes poſcit ut pro cæco orent: pronusq; diu ſupra humum iacuit, ſurgensq; manu oculos attigit, ac poſt crucis ſignum poſtulatũ lumen reddidit. Gaudens ergo ille reddito lumine, domum remeauit, ut uidelicet qui interiorem lucem non amiſerat, exteriori non careret. Sicq; exinde turba obſeſſorum, quos dæmones horrido furore torquebant, ad uirum Dei curandi gratia properabant: daturq; ſalus largita à Domino omnibus per uirum Dei beatum Columbanum. His nanq; uirtutibus populus urbis permotus, uirum Dei ſuis facultatibus latenter atque honorifice fulciebat; non enim manifeſtè propter cuſtodes quicquam præbere audebant, ne regis irã incurreret: deinde arreptũ iter peragũt.

CAPVT XXI.

NAuigantes ergo per Ligurim, ad Turonenſem perueniunt urbẽ: ubi uir ſanctus cuſtodes precatur, ut ſcapha portui appropinquẽt, ſeq; ad ſepulchrũ beati confeſſoris Chriſti Martini ire ſinant. Quod abnuentes cuſtodes, nauigare ueloci conatu compellunt, remigeroſq; urgẽt, ut omni uirtute curſu celeri portũ tranſeant: gubernatori imperant, ut medio fluminis alueo ſcaphã teneat. Quod uidens beatus Columbanus, mœſtos uultus ad cœlum erigit, cõpellans ſe tantæ mœſtitiæ ſubdi, ut ne ſanctorũ ſepulchra uiſere permittatur. Vrgentibus ergo omnibus, mox ut contra portum uentũ eſt, uelut quibuſdam anchoris defixis, ſcapha ſtare cœpit, & ad portum caput dirigere. Quod cum cuſtodes obſtare non ualerent, inuiti ſcapham quò uelit ire ſinunt: mirum in modum è medio fluuij chilos ad portum ceu pennigero uolatu peruenit, portuq; recepto, uiro Dei uiam pandit. Gratias autem ille regi refert æterno, qui ſuis ſic obtemperare non dedignatur ſeruis. Egreſſus ſanè ad ſepulchrum beati Martini confeſſoris Chriſti accedit, totaq; ibi nocte in oratione excubat. Illuceſcente uerò die, à Leuparío urbis illius epiſcopo inuitatus ad eſum, ire non abnuit, præſertim ob ſuorum requiem fratrum, moratusq; eſt eo die cum ſupradicto pontifice: qui cum hora refectionis cum eo ad menſam reſideret, interrogatus cur retrò ad patriã repedaret? reſpondit, Canis me Theodericus, à meis fratribus abegit. Tunc unus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, qui amitam Theodoberti regis in coniugium habebat, regi tamen Theoderico fidelis erat: hic uiro Dei humili uoce reſpõdit, eſſe melius lac potare quàm abſynthium. Cui uir Dei ait, Cognoſco enim te regis Theoderici fœderis iura ſeruare uelle. At ille fatetur ſe fœdus fidei promiſſæ, quamdiu ualeret obſeruare. Cui beatus Columbanus reſpõdens, Si inquit, regis Theoderici uinctus es fœderi, amico tuo & domino lætus eris à me legatus directus. Hæc ergo eius auribus infer, & ipſum & ſuos liberos intra triennij circulum eſſe defendos, radicitusq; eius ſtirpem Dominum eſſe eradicaturum. Cur inquit, ſupradictus uir, famulæ Dei talia promiſ? At ille, Non enim queo ſilere, quæ mihi loquenda Dominus tradit. Quod in poſtmodum omnes nationes Galliæ ſenſere impletum, confirmauitq; hoc ſuperius ad Ragamundum ſententia illata. Subla to deinde prandio, uir Dei ad ſcapham remeat, reperitq; ſuos multa triſtitia depreſſos: inquirensq; inuenit præterita nocte, quę in ſcapha habuiſſent, furto ſe perdidiſſe, ſimulq; aureos quos in pauperes non erogauerat furto ablatos. quo audito ad ſepulchrum beati Martini repedat, queſtusq; eſt, ſe non iccirco ad eius excubias iſſe, ut ille ſua, ſuorumq; ſineret damna patrari fratrum. Nec mora, is qui ſaccellum cum aureis furatus erat, cœpit inter flagella corporis, pœnasq;

pœnasq; clamare & dicere, illo & illo in loco ſe aureos occultatos habere. Quod uidẽtes ſoci, omnes currunt, furtoq; ſublata omnia reddunt: & uirum Dei precantur, ut tanti ſceleris culpas ignoſcat. Quod miraculũ omnibus terrorem incutit, ut deinceps quicunq; iſta audiſſent, uelut ſacrata omnia, quæ ad uirum Dei pertinebant, attingere non auderent. Prębens itaq; neceſſaria Leuparius uiro Dei ualedicit. Nauali ergo itinere ouans uſq; ad Nammetenſe oppidum uenit, ibiq; aliquantiſper commoratus eſt. Quò cum quadam die quidam egenus ante fores cellulæ, in qua uir Dei metatus erat, clamaret, illo uocato miniſtro, ait, Præbe cibos alimoniam petẽti. at ille, Non eſt nobis panis, ait, niſi paululum tantum farinæ. at ille, Quantum inquit, habes? Teſtatus eſt ille amplius ſe non habere, ut rebatur, quàm farinæ modium. Dicit ergo, Da totum, nec quicquam reſerues in craſtinum. Obediens autem miniſter, totum ſimul pauperi tribuit, nihil ad neceſsitatem communem reſeruans. Ieiunantibus ergo illis, tertia dies illuxerat, nihil penes ſe habentibus præter ſpei & fidei gratiam, unde feſsis ieiunio membris ſubuenirent. Subitò autem audiuit quendam fores ſigno terere: cumq; oſtiarius ſciſcitaretur, cuius rei neceſsitas poſceret, ſono fragoris fratrũ aures inquietari: is qui fores terebat, ait ſe à domina ſua Procula nomine, eſſe directum, quæ diuinitus admonita, ut ſumptus uiro Dei Colũbæ atq; comitibus eius, qui apud Nãmetenſe oppidum morarentur, dirigeret, habeq; in proximo: ſeq; ideo præueniſſe, ut uaſa quo reciperentur, pararent, centum dicens modia eſſe uini, ducentaq; frumenti, ſed & bracis centum modia: quod oſtiarius celeri curſu patri indicare properat. At ille, Sine inquit: fratrumq; cœtum adunari præcipit, ut ſimul poſiti pro largitate Dominum precarentur, ſimulq; grates referãt conditori, qui ſuos conſolari non deſinit famulos in omnibus neceſsitatibus. et poſt hæc munus oblatum recipiunt. O mira cõditoris pietas: egere ſinit, ut ſua dona egentibus largiendo demonſtret: tentari permittit, ut in tentatione ſubueniens, ſuorum in ſe corda uberius excitet famulorum: ſua membra ſæuis laceranda tradit, ut circa ſanandorum medicamina multiplicata dilectio cõfirmetur. Alia ſimul nobilis fœmina & religioſa, nomine Dola, direxit ducenta frumenti, ac promiſcuè centum modia. Quæ cauſa maximam uerecundiam, urbis illius pontifici excitauit, nomine Soffronio: à quo cũ nihil muneris impetrauiſſent, nec quicquam commutando capere potuere. Ibi cũ moraretur quædam mulier, dæmonis peſte plena, cum filia itidem tali atrocitate repleta uenit. Quas cum Columba uidiſſet, communem pro eis Dominũ exorauit, ſanitatiq; poſt redditas, metatui ſuo redire præcepit.

CAPVT XXII.

POſt hæc Soffronius Nammetenſis urbis epiſcopus, unà cum Theodoaldo comite, iuxta regis imperium beatum Columbanum naue ſuſceptum, ad Hyberniam deſtinare properabant: uir autem Dei inquit, Si nauis, quæ ſinibus Hyberniæ reddatur adeſt, omniem ſupellectilem, comitesq; ſuſcipiat: ego, uerò interim ſcapha recepta, Ligeris unda uehar, quo uſque ad magis alta deferat. reperta ergo naui, quæ Scotorũ commercia uexerat, omnẽ ſupellectilem, comitesq; ſuſcepit. Cumq; iam remigeræ arte proſperantibus zephyris, nauis ad alta pelagi tenderet, undarum moles obuenerat, nauemq; ad litus redire coẽgit, planoq; terris ſalo depulſam reliquit. Collecto itaq; fluctu in ſinus equorum quieuit, manſitq; per triduum abſque undis carina. Intellexit ergo dominus nauis, ob uiri Dei ſupellectilem, comitesq; receptos ſe eſſe detentum. Fuit tandem conſilium, & reiecit omnia à nauis ſinibus, quæ ad uirum Dei pertinebãt. Nec mora, undarum moles adfuit, carinamq; ad alta prouexit. Mirantes itaq; omnes, cognouere non eſſe uoluntatem Dei, ut rurſus amplius repedaret. Ad metatum ergo ſuũ, quo prius fuerat, redijt nullo iam obſtante, quò uellet ire: ſed magis prout quiſq; poterat, uirum Dei honoribus ac ſumptibus fulciebat. Nec defuit quicquam præſidij, dum in omnibus conditoris manebat auxilium: quia prorſus nunquã obdormiet, qui ſub alarum ſuarũ umbra Iſrael degit. Sic nẽpe omnibus omnia largiendo demonſtrat, ut ab omnibus pro munerum ſuorũ glorificetur largitione.

CAPVT XXIII.

MOratus ergo paululũ ibidem, poſt ad Clotharium Helperici regis filium, qui in Auſtraſijs Francis regnabat, in extrema Gallia ad Oceanum poſitis pergit. Porrò Clotharius audierat, quantis qualibus ue iniurijs uirum Dei Brunehildis ac Theodericus fatigauerant: quẽ cum uidiſſet, uelut cœleſte munus recepit, orauſq; precatur, ut ſi uelit, intra ſui regni terminos reſideat, ſeq; ei, prout uoluerit famulaturũ. At ille, Nequaquam ait, his in locis ſe conſiſtere uelle, uel ob ſuam peregrinationem augendam, uel illis inimicitiarum occaſionem ſedandam. Tenuit ergo eum Clotharius quantis potuit penes ſe diebus, caſtigatusq; ab eo pro quibuſdam erroribus, quibus uix aula regia caret, ſpondet ſe Clotharius iuxta eius imperium omnia emendaturum. Erat enim Clotharius fo-
lers in amore ſapientiæ: inuentum ergo optatũ munus gratificabatur. Morãte igitur eo penes Clotharium, lis oritur inter Theodebertum & Theodericum, diſceptãtibus utriſque de regni termino: & utrique ad Clotharium legatos dirigunt, uterq; aduerſus parem auxilium poſtulat. Quod Clotharius beato Columbano inſinuare procurat, conſulens ut ſi uideretur eius conſilio, ſe uni conſentiendo, contra alium dimicare. Ad quem ille prophetico repletus ſpiritu ait, neutris cum fore pariturum conſilijs, ſuam autem intra triennij tempus in ditionem, utrorumque regna uenire. Videns autem Clotharius à uiro Dei talia ſibi prophetí-

ni,ne simul cum damno præsentis regni, æternæ pateretur uitæ dispendia. Quod & regi & omnibus circunstantibus ridiculũ excitat,aientes se nunquam audisse merungum in regno sublimatum,uoluntarie clericum fuisse. Detestantibus ergo omnibus, beatus Columbanus ait,Si uoluntarius nullatenus clericatus honorem sumit,in breui inuitus clericus existit. His ergo dictis,uir Dei ad cellulam remeat, moxq; prophetici dicti euentum, res nõ diu dilata affirmat. Nec mora, Theodericus Theodebertum ad bellũ prouocat, & propter Tullum deuictum fugat, postq; collecto exercitus robore persequitur. Simili modo gentium multarum Theodebertus robore uallatus,ad Tulbiacense castrum pugnaturus occurrit: ibi prælio inito, innumeræ gentium phalanges ex utroque exercitu perierunt, & uictus tandem Theodebertus fugit. Eo igitur in tempore uir Dei in eremo morabatur, contentus tantum unius ministri Chagnoaldi famulatu. Ea hora ergo qua apud Tulbiacum commissum est bellum,supra quercus putrefactum truncum, uir librum legens residebat: quem subitus sopor oppressit, & quid inter duos reges ageretur,uidit. Moxq; excitatus,ministrum uocat,cruentamq; regum pugnam indicat,ac multum humanum sanguinem fusum suspirat. Cui temerario conatu minister ait,Pater mi, Theodeberto tuis precibus præbe suffragium,ut communem debellet hostem Theodericum. Ad hæc beatus Columbanus ait, Stultum, ac religioni alienum cõsilium administras. Non enim Dominus ita uoluit, qui nos pro inimicis nostris orare præcepit. Inquisiuit ergo post minister temporis diẽ & horam,reperitq; ita fuisse,sicut uiro Dei fuerat reuelatum. Persecutus est ergo Theodebertum Theodericus, & suorum proditione captum, ad auiam Brunehildem direxit: quẽ cum auia recepisset,quia Theoderici partibus Brunehildis fauens erat,furens Theodebertum fieri clericum rogauit. At non post multos dies, impiè nimis post clericatum perimi iussit.

CAPVT XXVIII.

POrrò Theodericus penes Metense morãs oppidum,diuinitus percussus, interflagrantis ignis incendia mortuus est: post quem Brunehildis filium eius Sigebertum in regnũ suffecit. Itaque Clotharius memor prophetiæ uiri Dei,collecto exercitu, fines regni, quæ suæ ditioni debebãtur,conatur recipere. Contra quẽ Sigebertus cum hostiũ cuneis pugnaturus aduenit:quem Clotharius captum peremit, fratresq; eius quinque Theoderici filios cum auia Brunehilde cepit: pueros separatim peremit: Brunehildem uerò primo ignobiliter camelo impositam,hostibus gyrãdo monstrauit: postq; indomitorũ equorum caudis irretitã, miserabiliter uita priuauit. Funditus ergo radicitusq; deleta Theoderici stirpe, Clotharius potitus est trium regnorum solus monarchia. Quo facto beati Colũbæ prophetia in omnibus impleta est, uno intra trienniũ cũ omni stirpe deleto funditus, alio uiolẽter clerico facto, tertio triũ regnorũ possessione ac dominatione dilatato.

CAPVT XXIX.

BEatus ergo Columbanus cum uidisset,ut superius diximus,deuictũ à Theoderico Theodebertum,relicta Gallia atq; Germania, Italiã ingreditur, ubi ab Egilolfo Langobardorũ rege honorificè receptus est.qui largita optione, ut intra Italiam,quocunq; in loco uoluisset,habitaret,Dei consultu actum est,dum ille penes Mediolanum urbem moraretur, ut hæresis eorum fraudes,id est Arrianæ perfidiæ, scriptura rum cauterio discerpere ac dissecare uellet:contra quos etiam libellum florentis scientiæ edidit. Vir quidam nomine Iocundus ad regem uenit,qui regi indicat,se in solitudine ruribus Apenninis basilicam beati Petri apostolorũ principis scire,in qua uirtutes expertus sit,fieri: loca ubertate fœcunda,aquis irrigua, piscium copiam. Quem locum ueterum traditio Bobium nuncupabat, ob riuum in eo loco hoc nomine fluentem:amnemq; alium profluentem, nomine Treuiam, super quem olim Hannibal hyemans,hominum,equorum,elephantorũ, atrocissima damna sensit. Vbi cum uir Dei uenisset,omni cum intentione basilicam inibi semirutam reperiens, prisco decori renouans reddidit,in cuius restauratione mira Domini uirtus panditur. Nam cum per præruptos saxorũ scopulos trabes ex abietibus inter densa saltus, locis inaccessibilibus cæderentur,uel alibi cæsæ,inibi casu elapsæ aspero, aditum plaustrorũ denegarent,mirum in modum trabem, quã uix triginta uel quadraginta plano terræ positam, solo uehere ualebant: ibi cum duobus uel tribus,prout ardui callis meatus patebat, uir Dei accedẽs,suis ac suorum humeris immane pondus imponebat:& ubi antea pro asperitate itineris,liberogressu uix graderẽtur,onerati mox trabium pondere festini gradiebantur: ut uersa uice qui onera ferrent,ac si ab alijs ueherentur, firmis uestigijs,uelut ocio uacantes, ouantes irent. Videns itaq; uir Dei tanti auxilij supplementum,suos hortatur, ut arreptum opus læti perficiant,animoq; roborati,eò consistere in eremo studerent,Deiq; hoc uoluntatis esse affirmat. Secto itaq; templi culmine,murorũ restaurat ruinas,cæteraq; quæ ad monasterij necessitatem pertinent,construere parat. Interea memoratur Clotharius uiri Dei prophetiæ effectum in se fuisse impletum, cernens uenerabilẽ Eustasium,qui eius in loco Luxouiense monasterium regebat,ad se uenire imperat: quẽ pio affamine rogat, ut sibi cum supplemento publico legatione fungi curet, sociosq; quos uellet nobilium uirorum haberet, qui sui uadimonij arbitri essent, postq; beatum Columbanũ perderent,quocũq; reperissent in loco: elegantiq; suasu ad se uenire hortarentur.Perrexit itaque uenerabilis discipulus, magistri uestigia prosecutus:qui cum ad eum uenisset, Clotharij uerba depromit. Viso ergo Eustasio,beatus Colũbanus gauisus, recepti muneris aditu gratulatur: retentumq; penes se aliquantisper, hortatur ut sui laboris reminiscereturcohortẽ fratrum disciplinæ habenis erudiret, multorumq; collegio Christi plebem adunaret, suisq; institutis educaret.Dimissum ergo post hæc ad Clotharij ire iubet,talibusq; responsis regias mulcere imperat aures, secq; retrò repedare nullatenus ratum duceret:tantummodo poscere, ut sodales suos,qui Luxouiũ incolebant, regali adminiculo ac præsidio foueret, & literas castigationum effamine plenas regi dirigit. Gratissimum autem munus rex uelut pignus fœderis uiri Dei ouans recepit, nec eius petitioni oblitionis noxam præponit, omni præsidio suprà dictum monasteriũ munire studet, annuis censibus ditat:terminos undiq; prout uoluntas uenerabilis Eustasij erat,auget,omniq; conatu ad auxilium inibi habitantium, ob uiri Dei amorem intẽdit. Porrò beatus Columbanus expleto anni circulo,in antedicto cœnobio Bobiense,uita beata functus,animam membris solutã cœlo reddidit,ix.calend.Decembris. cuius sterenuitatem si quis nosse uelit, in eius dictis reperiet. Reliquiæ autem eius eo habentur in loco conditæ,ubi & uirtutum decore pollent, præsule Christo,cui est gloria per omnia secula seculorum, Amen.

SANCTI COLVMBANI VITAE FINIS.

Sancti Attalæ abbatis uita.

VM uenerabilis pater Columbanus de hac luce migrasset, omni religione laudabilis Attala in locum eius subrogatus est,cuius post magistrum uirtutes claræ fulserunt: qui Burgundionum ortus genere,nobilis natione,sed nobilior sanctitate,perfectè uestigia magistri secutus est. Huius autem beati uiri rudimenta, qualiter inter ipsa fidei primordia uberem à Domino profectum inuenerint,prætermittendum nõ est. Igitur dum à patre nobili liberalibus literis imbutus fuisset, Arigio quondam pontifici ab ipsõ genitore commendatus est. Sed bonæ indolis puer,nihil ibi utilitatis,aut disciplinæ spiritalis se agere dolẽs, cœpit mente ac spiritu ad potiora tendere,& ad altiora anhelare: dedit ergo operam,ut præpositis totius mundi phaleramentis, monachorum iungeretur cohorti. Clam itaq; à sodalibus progressus, duobus pueris cõtentus,ad Lirinense cœnobium uenit. Quo in loco aliquandiu degens,uitamq; suam, qua potuit innocẽtia custodiens,cum cerneret monachos eiusdem cœnobij nequaquam regulari disciplinę colla submittere uelle,cœpit anxio corde trutinare,quò potioris consilij aditus pandere retur ei.Progressus ergo inde, ad beatũ Columbanum Luxouium uenit: quem uir sanctus cũ ingenij sagacis solertem esse cerneret, suo ministerio coniunxit,atq; in omnibus diuinis erudi tionibus informare, & ad perfectum instruere cœpit. Cumq; beatus Attala in omni religione iamiam perfectus ad unguem, egregie ac strenuè post magistrum patremq; suum Columbanum supradictum cœnobium regeret, & in omnem disciplinam regularis tenoris mentes fratrum prouocaret,cœpit contra eum antiqui hostis uersutia lethiferum discordiæ uirus noxijs ictibus laxare, excitans & instigans aduersus eum aliquorum corda subditorum fratrum,qui musitando,ac sacræ religioni derogando, dicebant se nimiam austeritatem feruoris nõ posse ferre,& arduæ disciplinæ rigorẽ portare non ualere. At ille, ut erat sacro semper animo diuina moderamina gestans,pia fomenta præbere, & salutaris antidoti, quo sanies putrefacta amputaretur,potum dare statuens, tumentia corda mollire nitebatur: multis precibus exorans eos,ut se nõ relinquerent,sed ardui itineris callem fortiter tenerent: reminiscentes, quia sancti patres per mortificationem carnis & contemptum præsentis uitæ regna cœlorum possiderent. Tandem cum nihil se proficere cerneret,nec eos sanctorum patrum exemplis ad regularem districtionẽ inflectere posset,finit eos pertinaces abire. Postquã ergo segregati sunt ab eo, alij eorum marinis finibus recepti sunt, alij locum eremi ob libertatem habendam petierunt,& temeritatis intenti inibi positi,arrogantiæ suæ mox damna senserunt. Nam cum in eisdẽ locis morarentur,& uirum Dei suis detractionibus laniarent,unus eorum qui Roccolenus dicebatur,qui & iurgiorum incrementa ministrauerat, subitò ictu febrium igneo accẽsus, inter pœnarum incendia clamare cœpit,se siua luisset,ad beatum Attalam uenire uelle, & admissi criminis damna pœnitentiæ medicamen to lenire. Nec mora, uix hæc dicere licuit,statimq; obmutuit, ac extremum halitum dimisit. Ast hi qui aderant, uidentes uiri Dei iniurias diuina ultione uindicari,plurimi eorum ad uirum Dei remeabant,suasq; noxas confitentur, seq; in omnibus,si recipiantur,emendaturos pollicentes. Quos uir sanctus miro gaudio, ac si è luporum ore liberatas oues recepit, & suis in locis singulos eorum restituit. At uerò alij, qui uerecundia præueniente, uel arrogantiæ uitio maculati redire noluerunt,& datum pœnitentiæ locũ contempserunt,diuersis mortibus sunt direpti: ut manifestè daretur intelligi, socios eos fuisse eius,ad excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio diuina percusserit, ac propterea cum cæteris ueniam non meruisse.nam

unus eorũ Theodemundus nomine, ſecuri per
cuſſus interijt: alius dum paruí fluminis alueũ
trãſmearet, irretitus poplitibus, per paruulam
undam necatus eſt: tertius uerò, quí Theoda-
rius dicebatur, cum ſe carínæ credidiſſet, in ma
ri demerſus eſt. Videntes hęc, quí adhuc ſupere
rant, uerecundia ſubmota, ad beatum patrem
Attalam repedãt: à quo mox benignè ſuſcepti,
ac ſaluati ſunt. Plura poſt hæc ab eo patrata mi
racula omnium in ſupradicto monaſterio fra-
trum teſtimonio approbantur, inter quos ego
poſitus & beati uiri miniſterio deputatus, tene
bar, de quibus etiam nunc aliqua diſſerere ten
tabo. Quodam tempore fluuiolus Bobius no-
mine, turbidis aquarum molibus ac rapaci cur
ſu uiolenter defluens, ut ſolent torrentes ex al
pium cacuminibus dilapſi, & imbrium effuſio-
nibus aucti, ſaxorum rupes & arborum conge-
ries nimia ui tumeſcens, coaceruabat, molendi
numq; monaſterij impetu ualido ſuffodere, &
totam iam officinam quatiens demergere nite
batur. Quo fragore audito, cuſtos molendini
nomine Agibodus, ad molẽdinum uelociter cu
currit, ut uideret ſi tanti fragoris moles inibi
diſpendij damna generaret. Vbi cum uenifſet,
uidit niſi celeri auxilio ſubueniret, cũcta deperi
re. Feſtinus igitur patri Attalæ nunciandũ cre-
didit, ut ſolamina præbeat, quatenus ex aqua-
rum fluctibus ſaltem ædificia molendinæ libe-
rari queãt. Ad quem uir Dei ait, Vade, uoca mi
hi Sinoaldum diaconum: tu uerò ſtratu tuo re-
ceptus, ſomnum cape, nec metu aliquo deten-
tus ſis, aut mœrori mentem ſubijcias. erat enim
mane, priusquam aurora funderet grata lumi
na terris. Vocatus ergo Sinoaldus, uenit ad ui-
rum Dei: cui beatus pater Attala ait, Appre-
henſo baculo, quo ſuſtentor, uade ad Bo-
bium, imperantiſq; uoce dicito ei ſigno Domi-
nicæ crucis prælibato, ut iſtas deſinat perfode-
re ripas, nec præſumptæ audaciæ modum ſup-
pleat, ſed ad alia cedẽs litora, iſta ſinat illæſa, im
perijſq; Domini ſe agnoſcat receſſurum. Tunc
Sinoaldus diaconus imperio patris obediens,
cum fidei adminiculo pergit: impoſitoq; ripæ
baculo, imperat fluuio ex uiri Dei præceptis, an
nuente diuina potentia, ab illo loco citius pro-
moueri, aliaq; collis latera uiolento conatu pe
tere. Mox obediens fluuius, relicto alueo, col-
lis ad latera cedẽs, fluendo per ardua uelut ſtri-
ctis ripis latices ſuſtentabat, quouſq; concaua
aluei paterent, quo ſuſtinente liquido fluerent.
Iamq; prorumpens ſol, mundo ut lumen pande
ret, ſurgebat, cœpitq; Sinoaldus infra ſemeti-
pſum cogitans dicere, Vadam, & uidebo ſi ui-
ro Dei uiolẽtia fluminis huius obediat: uenitq;
ad ripam aluei, ubi ſtetit prius pleno tũc fluctu:
& cernẽs iam ſubitò uacuũ litus, ſpectabat qua
liter ad alterius collis latera ex imperio patris
cederet, ut ſibi alueum, quo fluere poſſet, aperi
ret, feſtinusq; ad uirum Dei uenit, partæ uicto-
riæ trophęum nunciauit. cui uir Dei, Nullate-
nus inquit, me in hoc ſeculo uiuente ulli dice-
re præſumas, ne forte proculdubio fauor adula

torum corda plena uirtutibus maculet. Quod
uitium quamuis diuerſis ſint uirtutibus dita-
ti, ab omnibus tamen ſanctis eſt ſtudioſe uitan
dum atq; fugiendum. Nam callidus hoſtis, dum
in maioribus culpis ſanctos Dei maculare non
ualet, ſaltem in minoribus & occultis tentat ut
polluat. Deinde cum in aliquo tempore unus
monachorum Fraimerus nomine, ad frumen-
ta ſeminanda uomere tellurem excoleret, mox
ſtiuæ firmitatem, glebæ firmitas fregit. Quam
cum prædictus frater componere conaretur,
ſubitò in cippo leuato ferramento pollicem de
lęua amputauit, ſoloq; conditum ſuperpoſita
gleba ſepulturæ tradidit: relictoq; uomere ad
monaſterium pergit, patriq; factum in confeſ-
ſione humo proſtratus prodit. Quod uidẽs uir
Dei, Vbi eſt, inquit, pars abſciſſi pollicis? at ille
fatetur eam eſſe terræ conditam, ſoloq; ſepultã.
Male ille ait, feciſti. Cur eam ad me non detuli
ſti? Concito ergo gradu, nulli cauſam indicans
perge, ſumptamq; eandem pollicis partem huc
deporta. Egreſſus ille pergit ad locum, effoſ-
ſamq; pollicis portionem detulit ad uirum Dei
Attalam. Porrò uir Dei ſuſcipiens damna pol-
licis, ſuiſq; ſaliuis ambo fruſta liniens ſimul cõ-
iunxit: ſtatimq; pollex carnis glutino compa-
ctus, uelut ante fuerat, ſanus ſibi adhæſit, ma-
nuiq; & operi quolibet aptiſſime redditus eſt.
Tunc pater ſanctiſſimus imperato illi ſilentio,
ne alicui hoc proderet, ut abiret, opusq; incœ-
ptum perficeret, iuſſit. O mira uirtus omnipo-
tentis Dei, quæ ſic ſanctos in terris glorificat, ut
frigida abſciſſaq; membra, eorum interuentu
priſtinę ſanitati atq; decori reddat. Idem etiam
ſanctiſſimus uir, cum quodam tempore ad ur-
bem Mediolanenſium ueniſſet, quidam ibi pue
rulus in extremis febriũ anxietatibus poſitus,
uitæ tantum expectabat exitum: cuius parẽtes
audito beati Attalæ aduentu, feſtino ad eũ pro
perant curſu, eumq; ſupplici prece, ut eis ſubue
niat, depoſcunt. At uir Domini, cum diſſimu-
lare & ſe excuſare uoluiſſet, illi eum fletibus &
terribilibus ſacramentis compellebant, ut ci-
tius puero moribũdo ſubueniat, priuſquã eum
noxius ardor ſupremo hiatu uitalibus priuet
auris. Anxius ergo pater ſanctiſſimus, ut eſt
ſanctarũ mentiũ prudẽs & cauta circũſpectio,
ne uidelicet popularis fauor bona opera uirtu
tũ polluat, Ite inquit, ego ſi potero, quãtocyus
uos proſequar. Pergens ergo baſilicas marty-
rũ ac ſanctorũ loca circuit, & pro infirmo puer
ro precatur, ut meritis eorũ ſoſpitati reddatur.
Deinde ut promiſſæ fidei impleret effectum, ad
infirmũ feſtinus uenit: ſed nequis largitori ſalu
tis preco exiſteret laudis, latẽter domũ ingreſ-
ſus, infirmum attigit, moxq; uirtus diuina ſan-
ctis fauens precibus ſanitati priſtinæ ægrũ red
didit: uerũ quia lumẽ in tenebris abſcõdi nõ po
tuit, parẽtes pueri in laudibus erũpunt, gratias
ſimul cõditori referũt, qui ad ſuorũ petitiones
famulorum pietatis ſuę aures accomodat. Erat
nimirũ beatus pater Attala ſingularis cuiuſdã
ſeruoris, ſingularis alacritatis, ſingularis carita
tis in

tis in pauperibus & peregrinis. Nouerat ſuper
bis reſiſtere, humilibus ſubditus eſſe, ſapienti-
bus condigna rependere, ſimplicibus myſtica
aperire, in ſoluendis ac componendis quæſtio-
nibus ſagax, aduerſus hæreticorum procellas
uigens ac ſolidus: fortis in aduerſis, ſobrius in
proſperis: temperatus in omnibus, diſcretus in
cunctis, redundãs amore & timore in ſubditis.
Redolebat eius doctrina in diſciplinis, nullus
inter eos uel mœrore terrebatur, uel nimia læ-
titia extollebatur. Cum ergo iam ſeruum ſuum
ab ærumnis ſeculi rerum conditor liberare uel
let, monſtrari ſibi per uiſionem uoluit, ut de mũ
do egreſſurus, paratum in omnibus iter habe-
ret, quinquaginta dierum ſpacio ſuſpenſo, quo
pararet iter uenturũ. Verùm animus uiri Dei
non cognouit aperte, an iſtud eſſet exitus uitæ
eius, an ad alium locum eſſet progreſſurus. Pre
parat itaq; diligenti cura ſepta monaſterij, te-
gmenta renouat, omnia roborat, ut ſi abiret, ni
hil imbecille dimitteret. Vehicula ad iter agen
dum componit, libros ligaminibus firmat, ſu-
pellectilia ablui, diſſuta aſſui, corrupta renoua-
ri, calcíamẽta præparari, ut in omnibus his nul
la ſit tarditas, ſed ad manus præſto eſſe omnia
iubet. Ipſe uerò ſe uigiliſq; ac ieiunijs afficit, ita
ut nunquam intentius antea in oratione perſti-
terit. Et ne cuiquam incredibile uideatur quod
refero, aperte narro quid in me idem ſanctiſſi-
mus pater peregit. Cum iam nouem annorum
per circulũ in monaſterio conuerſatus fuiſſem,
& ſæpè parentes mei poſtulaſſent, ut eos ex e-
ius permiſsione uiſitarem, nec impetrare ua-
luiſſent, quadam poſtea die nullo exinde men
tionem faciente, ait: Vade fili feſtinus, & ma-
trem fratremq; uiſita, & nulla mora præpedien
te quantocyus reuertere. Cum autẽ ego differ-
rem, & temporis opportunitatem euenire in
proximo dicerem (erat enim tempus nimij frí-
goris, tempus uidelicet Februarij menſis) ille
reſpondit, Accelera iter quod dixi. Nam igno-
ras, utrum in poſterum liceat illud agere tibi.
Datis ergo comitibus Blidolfo presbytero, &
Ermenado diacono uiris religioſis, ad deſtina-
tum peruenimus locum, à monaſterio diſtantẽ
centum & quadraginta milibus. Vbi cum ueni
mus, gratuita pietate à genetrice poſt tantorũ
interuallum annorum ſuſceptus ſum: ſed non
diu genetrix optato fruitur dono. Nam eadem
nocte febre correptus, inter incendia clamare
cœpi, me uiri Dei precibus torqueri, ne inibi
cõtra interdictum quantiſper moram facerem:
& ſi non me citò ſubmouens, quocunq; cum co
namine potuiſſem, ad monaſterium repedarẽ,
me citò morte præuentum. Mater ad hæc, me-
lius eſſe me ibi ſanũ ſcire, quàm iuxta ſe mori.
Fateor longum fuit diei expectare aduentum.
Vix erumpente aurora, ad monaſterium repe-
dare ſtuduimus. Nequaquam ego cibi per tri-
duum quicquam cepi, donec medij penè itine-
ris loca pertingeremus. Feſtinantibus ergo ac
urgẽtibus me ſocijs, ſoſpitatem rurſum recepit
uenientesq; ad monaſterium, patrem noſtrum

Attalam iam febribus detentum reperimus, ac
morti proximum inuentũ lugebamus: ipſe ue-
rò uiſis nobis gauiſurs eſt. Sicq; aperte cognoui
mus, uiri Dei in hoc præualuiſſe preces, ut me
uis febrium urgeret, citò ad monaſterium ante
eius exitũ redire: qui cum adhuc ingẽs halitus
ſupereſſet, iuſsit ſe foris cellam fratrum admi-
niculo perduci. Vbi dum monachorum ſuſten
taculo fuiſſet cõſtitutus, aſpiciens crucem, quã
ipſe in eodẽ loco poni præceperat, ut ingrediẽs
egrediensq; cellulam eius intuitu frõtem ſuam
& cor muniret, cœpit mœſtus lachrymas fun-
dere, ac trophæũ crucis, Chriſtiq; paſsionis ſtí-
gmata commemorare: Aue inquit, alma crux,
quæ mundi precium portaſti, quæ uexilla fers
æterna: tu noſtrorum uulnerum medicinam at-
tuliſti, tu cruore eius illita es, qui ut humanum
genus ſaluaret, de cœlo in hanc lachrymarum
uallem deſcẽdit: qui in te primi Adæ rugam ex
tendit, & ſecundus Adam factus, maculã gene
ris humani lauacro baptiſmatis, & cruore ſuæ
paſsionis ablúit. Cum hæc & his ſimilia oraret
ſanctus Attala, rogat fratres ut à ſe recederent,
ſibiq; paulíſper locum ſecretũ præberẽt. Abeũ-
tibus ergo omnibus, unus tantũ frater nomine
Blitmundus poſt tergum uiri Dei tanto anheli
tu ac deſiderio ſtetit, ut cogitaret, ſi uiri Dei po
plites ſeſſos orationũ conatibus labefactari uí-
diſſet, ſe ad ſuſcipiendũ eũ paratũ eſſe. Cum er-
go nullũ ſupereſſe ſanctus pater putaret, cœpit
cõditoris clementiã cum lachrymarũ ubertate
flagitare, ut largitatis ſuæ ſibi acſi indigno fa-
mulo ſuo dona largiretur, & ueteres maculas
delens omnia ſaluti redintegraret: ac antiquã
miſericordiã exercens, ſe à cœleſti munere non
abdicaret. Inter hæc mœſta ſuſpiria & fluentes
lachrymas, cœlos intuẽs, uidit ſibi eos apertos:
quos multarũ horarum ſpacio affectuoſe inſpí-
ciẽs, uberes cordis rugitus emiſit. Gratias dein
de referẽs omnipotẽti Deo, qui ſibi ianuas cœli
apertos adhuc uiuenti in carne demonſtrauit,
quas poſt paululũ corporis mẽbris depoſitis pe
netraturus eſſet, facto ſigno, ut fratres aduení-
rent, præcepit ut eũ cellę domicilio reportarẽt.
Hæc nobis ſupradictus frater eadem die retulit,
quantæ cõſolationis certitudinẽ Dominus fa-
mulo ſuo oſtenderit, ut extremũ halitũ ſecurus
de futura uita ouans ad cœlũ dimitteret. Quod
uir Dei libenter occultare uoluiſſet, ſi ſupradi-
ctus Blidmũdus abdítè poſt eius dorſum nõ re
mãſiſſet. Altera die ualefaciẽs omnib. fratrib.
uir Domini ſanctus Attala, exhortabat eos ut
cœptũ iter ſacræ religionis nõ relinquerẽt: ſed
ut meliorib. actibus roborati, quotidie perſeue
rãdo firmarẽt. Conſolatis ergo cũctis, uitæ pre-
ſentis nexibus abſolutus, animã cœlo feliciter
reddidit. Meritò itaq; rerũ conditor, & humani
generis reparator ſanctos ſuos uirtutũ copia ad
ornat, ſicut ſcriptũ eſt in libr. Sapiẽtię, Spiritus
eius ornauit cœlos: quia illi ad cœleſtẽ uitã an-
helantes, eius præceptis parere ſemper ſtudẽt,
ut de labore obediẽtiæ fructũ recipiãt palmam
uitę æternæ, per Chriſtũ Dominũ noſtrũ, Amẽ.

Beati Patricii primi prædicatoris & episcopi totius Britanniæ, uita & actus, Liber I.

SANCTVS Patricius, qui & Sochet uocabatur, Brito fuit natione: in qua etiam multa aduersa in adolescētia perpessus, omni genti suæ ac patrię factus est in salutem. Hic in Britannijs natus est à patre Calpurnio diacono, qui fuit filius Potiti presbyteri: & matre Cōcessa nomine, de uico Bannauę Tyburnię regionis haud procul à mari occidentali, quem uicum indubitanter comperimus esse Nentriæ prouinciæ, in qua olim gigantes habitasse dicuntur. Qui cū esset puer annorum 13. cum cæteris alijs multis captus ad barbarorū insulam deuectus est, & apud quendam gentilem immitem regem in seruitute detentus. Quam captiuitatem sanctus Patricius secundum psalmistæ præceptum cum tremore & timore Domino seruiens, in uigilijs & orationibus multis exegit. Centies enim in die & nocte similiter orabat, libenter reddēs quæ Dei sunt Deo, & quæ Cæsaris Cæsari: incipiebatq; semper in melius timere & amare Dominum omnipotentem, unde & spiritus sancti gratia feruebat in eo. Quotidie autem pecora pascebat cum cæteris seruis regis, nec tamē quicquā minuit de opere diuino. Frequenter enim psalmos & hymnos ruminabat, & ad uenias faciendas furabatur horas. Vnaquaque die laborabat ad opus Dei, & noctibus similiter, proprio non parcens corpori, ira ut in syluis & montibus manens, ante lucē absconse surgeret ad orationem. Per niuem enim & gelu, per pluuiā & pruinam laborans nihil mali sentiebat, neq; ulla pigricia erat in eo. In tali ergo labore positus, quadam nocte in somnis audiuit uocem dicentem sibi, Bene ieiunas & oras, citò iturus es ad patriam tuam. Deinde post paruum tempus audiuit uocem dicētem sibi, Ecce nauis tua parata est. Et ita inuenit manè, ut dictum est ad eū. Cucurrit igitur manè cōtra mare 200. milia passuum, ut ueniret ad nauē, & uenit ubi nunquā antea fuerat, nec ubi notum quenquam habebat, relinquens homines cum quibus fuerat, captiuus septem annis. Sic ergo currens in uirtute Dei, qui uiā eius dirigebat, nihil metuebat, donec ueniret ad nauem à Deo sibi præparatā. Et ipsa die qua uenit, profecta est nauis de loco suo. Nauclerus uerò cum locutus esset ad eū de mercede nauis, ille respōdit se non habere. Quod uerbum gubernatori satis displicuit, & grauiter eum, quòd sine naulo suam ingressus fuerat nauim, cum indignatione corripuit, & de naui mox proturbauit, dicens, Nequaquam tu nobiscum ibis sine naulo. Hæc audiens & sentiens, ac patienter perferens, seq; parauit se ab illis cum gemitu & lachrymis, orās ad Dominū, ut sui misereretur, & iter eius disponere dignaretur. Sed antequam orationē consummasset, audiuit unum ex illis fortiter exclamātem post eum, & dicentem, Reuertere iuuenis, quia uocant te homines isti. Qui statim Deo gratias agens reuersus est. Et cœperūt nautæ dicere ad eum, Veni nobiscum iuuenis, & esto nobis in auxilio: uidemus enim uirtutem Dei tui tecū esse. Quapropter ex fide recipimus te, ut facias nobiscum amicitiam contra incommoda & pericula maris, ac uastitatem longæ solitudinis, quam transituri sumus. Eadem die cœpit Patricius prædicare nautis uerbum Dei, & timorem eius. Nā sperabat illos ad fidē Christi uēturos, quia gentes erant: & hoc ordine cōuersatus cū illis, accipiebat ab eis fructū prædicationis, uitā uidelicet suæ necessitatis. Nauigātes ergo per uastū æquor, post triduum ceperunt terrā cōtra solitudinē: statimq; exeuntes de naui, 28. dies ambulauerunt per desertū, & cibus defuit illis, famisq; afflictio inualuit super eos. Tunc cœpit gubernator dicere ad Patriciū, Quid est nunc Christiane? Tu dicis, quia Deus tuus magnus est & omnipotens, & timentibus eum, nihil deest: quare ergo nō potest nos saluare à periculo famis, q uerba fidei eius per tuā prædicationē suscepimus? In dubio est enim, ut aliquē hominē unquā uideamus, sed potius in hac solitudine fame omnes moriamur. Quos statim beatus Patricius cōsolās, sic alloquutus est, Nolite desperare fratres, sed conuertimini ex toto corde de infidelitate uestra ad Dominū Deū meū, quem prędicaui uobis, quia nihil est impossibile ei. Confidite ei, & orate ex corde, ut hodie cibum mittat sufficientem in uiam uestram, quia omniū bonorum abundantia est illi. Nam eius est orbis terræ, & plenitudo eius: & ipse potēs est ubiq; terrarū, spes omniū finium terræ, & in mari longè. Clamantibus autē illis & orātibus, & se credituros esse uota facientibus, ecce subitò grex porcorū in uia ante oculos eorū apparuit. Quod uidentes cœperunt laudare Dominum, & crediderūt Christo per beatū Patriciū: & expletis laudibus multis interfecerunt porcos: excussoq; igne de silicibus coxerūt carnes, & comederūt ad saturitatē, siccantesq; alias detulerunt secū, usq; dū peruenissent ad ciuitates, ad quas pergere uolebāt. Dum autē adhuc essent in solitudine, iter agentes cum Patricio, inuenerunt mel syluestre, quod offerentes ei, rogauerunt ut ipse ex hoc gustaret: nam carnes ipse nō comedebat. Et post hoc summas gratias egerūt Deo, sed & Patricius honorificatus est sub oculis eorū. Eadē nocte cū dormiret Patricius, grauiter tentauit eum satanas, fingēs saxa ingētia, & quasi cōminuentia omnia membra eius. Dixitq; ad eum, Quare Patrici auertisti à me homines istos? Ecce morte morieris tu, & non uiues. Expergefactus ergo Patricius signaculo crucis consignauit se, & surgens ad orationem,

nem, solito more prostrauit se ad uenias suas. Et cum trina uoce inuocasset Christum uerū solē, statim ortus est ei sol, qui refulgens expulit omnes caliginū tenebras, & restitutæ sunt uires eius, & terrores dæmonum insidiasq; eorū amodò non pertimuit. Veniens igitur cum prędictis nautis ad ciuitates eorū, prædicauit ibi uerbū Dei, & multum populū conuertit ad Christū. Post multos autē annos sanctus Patricius captionē iterum ab alienigenis pertulit. In qua captione dum ductus esset in terrā longinquā, & lingtiæ suæ prorsus alienā, in una nocte audire meruit diuinū responsum, dicēs sibi, Noli timere Patrici, sed esto fidelis in tentationibus tuis: duobus tantum mensibus eris in captiuitate, & post hoc ad patriā uenies: sed & ibi cum paruo tempore fueris demoratus, tertiò captiuitatē patieris, deinde Romam uenies: exinde reuersus, omnē terram hanc subiugabis mihi, reges & principes subiecti erunt tibi, Scotiā atq; Britanniā, Angliam & Nortmanniā, cæterasq; gētes insulanorū baptizabis, & post hæc cum honore assumā te mihi. Quod & ita factū est. Sexagesima enim die liberauit eum Dominus de manibus barbarorū: & fugiens cū alijs captiuis saluatus est per misericordiā Dei, qui & prædidit ei & comitibus suis cibum & ignem ac sicci tatem quotidie, donec decima die peruenirent ad homines patriæ suæ. Per paucos autē annos apud parentes suos requiescens, rogatus est ab illis obnixè, ut uel adhuc post tantas tribulationes & tentationes de reliquo uitæ nunquā ab eis discederet. Porrò ille non consensit petitionibus eorū. Interim ostensæ sunt ei multę uisiones spirituales. Erat iam tunc incipiens quasi annorū 30. occurrensq; secundū Apostolū in uirum perfectū, in mensuram ętatis plenitudinis Christi. Cumq; adhuc esset in patria cum patre Calpurnio & matre Cōcessa, fratre etiā Ructhi, ac sorore Mila nomine, in ciuitate eorū Arimuric, facta est seditio magna in partibus illis. Nā filij Rethmiti regis de Britannia uastantes Arimuric, & alia circumposita loca fugulauerunt Calpurniū, & uxorē eius Cōcessam: filios autē eorum Patricium & fratrem eius Ructi unà cū sorore captiuos abducentes Hyberniā ingressi sunt: & uendiderūt Patritiū Milchoni regi, Ructi uerò fratrē eius ac sororē alteri principi: ubi & post multū tēporis data est fratri suo Ructi in coniugium. At ille sciens esse sororem suam, nō tetigit eam, mansit tamē cum ea in continētia. Post hæc uenit angelus Domini ad beatum Patriciū iuxta petrā mōtis Egli, & dixit illi, Vade ad hæreditatē tuam, de qua uenisti. Qui statim fugiens de captiuitate, perrexit iter unius diei, usq; dū ueniret ad domū cuiusdā uiri in Arcennacte ciuitate. De cuius domo cum exiret, suscepit eum uir in nauim suam, & uendidit eū in Gallia, & portauit preciū eius domū, solidos scilicet 30. Suscipientes ergo Galli beatū Patricium, duxerunt eum in naui in terrā suam: qui cum nauigare cœpissent, fuit illis uentus cōtrarius multis diebus. Rogauit autē sanctus Patricius Dominū, & dedit illis uentū congruū. De inde uenit cum Gallis post dies 12. ad Brotgalū, inde Traiectū, ubi cū uenisset beatus Patricius, absolutus est à Christianis de captiuitate. Et fugiens inde, peruenit ad Martinū episcopū Turoni, & quatuor annis mansit cum eo: & tonso capite ordinatus est ab eo in clericum, & tenuit lectionem & doctrinam ab eo. Peracto uerò quadriennio, apparuit ei angelus Domini, & dixit illi, Vade ad plebē Dei, id est eremitas & solitarios nudis pedibus, & cōuersare cum eis, ut proberis per aliquod tempus. Et uenit in solitudinem, & mansit cum eremitis per octo annos. Venit iterum ad eum angelus Domini, dixitq; ad eū, Vade ad illos, qui sunt in insula inter montes & mare. Exiēs igitur de solitudine, uenit ad insulanos, sicut præceptum erat illi: & fuit uita quotidiana eius Domino disponēte di midius panis. Cumq; mansisset inter insulanos illos, & longo tēpore laborē pro Christo sustinuisset, dixerūt insulani illi, Non potest homo habitare nobiscū, qui non possit portare aquā nobis de fonte. Erat enim bestia magna iuxta fontē in circuitu per totū annū, nisi in uno mense, id est Maio. Tūc orauit ad Dominū sanctus Patricius, & fugata est bestia de fonte: sicq; permānsit cū insulanis illis nouē annis, habitus ab eis in magna ueneratione. Rursus angelus Domini apparuit sancto Patricio dicens, Vade ad sanctū Seniorē episcopū, qui est in monte Hermō in dextro latere maris oceani, & uallata est ciuitas eius septē muris. Cumq; uenisset illuc, mansit cum eo per aliquot dies. Deinde ordinauit eū episcopus ille in sacerdotē, & lectitauit cum eo multis tēporibus. Dum autē ibi moraretur, nocte quadā audiuit in uisione uoces puerorū de sinu & de uentre matrū, qui fuerunt in Hybernia dicentiū, Veni sancte Patrici, saluos nos fac ab ira uentura. Eadē quoq; hora dixit angelus ad eū, Vade ad Hyberniā, & eris apostolus insulę illius. Patricius respōdit, Non possum ire, quia mali sunt homines qui habitant in ea. Angelus dixit, Vade: Patricius econtrà, Nō possum ait, nisi uidero Dominū. Dicit ei angelus, Ascēde cacumen montis Hermon, & uidebis ibi Dominū. Exiuit ergo Patricius cū nouē uiris, & uidit Dominū. Dixitq; Dominus ad eū, Veni ad dexteram meā. Et fuit Patricius ad dexterā Domini. Tunc ait illi Dominus, Vade in Hyberniā, & prędica in ea uerbū salutis ęternę. Patricius respondit, Tres petitiones postulo à te Domine, ut homines uidelicet Hyberniæ diuites sint in auro & argento, & ego sim patronus eorū, & post hanc uitā sedeam ad dexterā tuā in cœlo. Ait illi Dominus, Habebis Patrici, sicut rogasti: & insuper qui cōmemorauerit te in die uel in nocte, nō peribit in æternū. Surgēs igitur Patricius uenit in Hyberniā, statimq; uaticinati sunt prophetæ Hybernię, quòd uenisset Patricius illuc. Cū autē prædicantē illū diebus ac noctibus spernerēt insulani, qui tamē resistere nō poterant Dei ordinationi, sanctus Patricius fudit ad Dominū huiusmodi preces, Domine Iesu Christe, qui iter meū per Gallias atq; per Italiā ad has insulas direxisti, perduc me ob

secro ad sedē sanctæ Romanæ ecclesiæ, ut acce
pta inde autoritate prædicādi cum fiducia uer-
bum tuum, fiant Christiani per me populi Hy-
berniorū. Nec multo pōst progressus ad Hyber
niā uir Domini Patricius, uenit ad caput, ut po
stularat, omnium ecclesiarū Romam: ibiq; be-
nedictione apostolica petita & accepta, reuer-
sus est itinere, quo uenerat illuc. Trānauigato
uerò marī Britannico & arrepto uersus Galli-
as itinere, uenit, ut corde proposuerat, ad homi
nem sanctissimum ac probatissimum in fide &
doctrina, omnium penè Galliarum primatē exi
mium, Germanū uidelicet, Autissiodorensis ec-
clesiæ episcopū: apud quem non paruo tēpore
demoratus est in omni subiectione, cū patiētia,
obediētia, caritate, castimonia, & omni tā spiri
tus q̄ animæ mundicia, uirgo manēs in timore
Dñi, ambulans in bonitate & simplicitate cor-
dis omnibus diebus uitæ suæ. Interim aūt dum
ibi per multos dies demoraretur, angelus Dñi,
qui ei indesinenter apparuerat, etiā modò cre
bris uisionibus uisitauit eū, dicēs iam adesse tē
pus, ut ueniret in Hyberniā, & Euangelico ore
nationes feras ac barbaras, ad quas docendas
destinatus fuerat, conuerteret ad Christū. Na-
ctus ergo tēpus opportunū, comitante consilio
diuino aggreditur iter, ad quod illū Dominus
uocare dignatus est: misitq; cū illo sanctus Ger
manus presbyterum nomine Regirū, ut testē
& comitē eum haberet idoneū in omnibus uijs
& operibus suis. Nec dum tamē uir Domini Pa
tricius ad pōtificalē gradum fuerat promotus:
quod ideo nimirū distulerat, quia sciebat quod
Palladius archidiaconus Cælestini papæ, qui
quadragesimus quintus à sancto Petro Aposto
licæ sedi præerat, ordinatus ab eodē papa dire
ctus fuerat ad hanc insulā, sub brumali rigore
positā, conuertendā. sed prohibuit illum Deus
conuertere gentē illā, quia nemo potest accipe
re quicquā in terra, nisi datū fuerit ei de cœlo.
Immites enim & feri homines recipere nole-
bant doctrinā eius, neq; ipse longū uoluit transi
gere tempus in terra non sua, sed reuerti dispo-
suit ad eum, qui misit illū. Cumq; aggressus Pal
ladius mare transmeasset, & ad fines Pictorum
peruenisset, ibidē uita decessit. Audientes itaq;
de morte Palladij archidiaconi, discipuli ipsius
qui erant in Britannijs, id est, Augustinus, Bene
dictus & cæteri, uenerunt ad sanctū Patricium in
Euboriā, & mortē Palladij ei denunciabant. Pa
tricius autē, & qui cum eo erant, declinauerūt
iter ad quendā miræ sanctitatis hominem, sum
mū episcopū, Amatorē nomine, in propinquo
loco habitantē: ubiq; sanctus Patricius sciens,
quę superuētura essent illi, episcopali gradu ab
eodem archipręsule Amatore sublimatus. est.
Sed & alij nonnulli clerici ad officiū inferioris
gradus ordinati sunt. Eodem uerò die, quo san-
ctus Patricius sacris benedictionib. cōsecratus
est, conuenienter hoc psalmistæ canticū in cho
ro psallentium clericorū decantatum est, Tu es
sacerdos in æternum, secundum ordinem Mel
chisedech. Tunc uenerabilis sacerdos Domini
Patricius nauem celeriter ascēdit, & peruenit
in Britanniā, omissisq; omnibus ambulandi an
fractibus, cum omni uelocitate prospero fluctu
mare nostrū in nomine sanctę trinitatis adijt. In
diebus illis fuit quidā rex in ijsdem regionibus
magnus, ferox & gētilis imperator barbarorū
hominū, regnās in Themoria ciuitate, ubi etiā
tunc regni Scotorū erat caput Logareus nomi
ne, filius Nel, origo stirpis regiæ insulæ illius:
hic tunc secum magos & aruspices ac incanta
tores & omnis malę artis inuētores habuit, qui
omnia præsagia more gentilitatis scire & pro-
uidere se posse affirmabant. Ex quibus tres præ
cæteris præferebātur, quorū nomina sunt hæc,
Locri, Eglid & Mel. Isti tres magi arte sua ma-
gica crebrius prophetabāt regi & cunctis opti
matibus suis, quendā prophetam exterū aduē-
turum fore cum ignota ac noua quadam doctri
na molesta ac dura, de longinquis regionibus
trans maria aduectū, à paucis optatū, ante mul
tis susceptū, ab omnibus honorandū, regna sub
uersurum, resistētes reges occisurū, turbas po-
pulorum seducturum, omnesq; deos eorum de-
structurū, & eiectis omnibus artibus & opibus
in secula regnaturū. His & alijs uerbis magi illi
concitauerūt tam regem, quàm omnē populū
in odium sancti Patricij episcopi, & prophetā-
do præcinebant quasi in modū cantici lyrico
modo compositi, ante aduētum sancti uiri duo-
bus aut tribus annis decantātes de eo. Hęc sunt
autem uerba cantici secundū linguæ illius idio
ma in Latinum translata, nō tamen manifesta:
Aduenit artis caput, cum suo ligno præcursi
cipite: ex eo omnis domus erit capite perfora-
ta: incantabit nefas ex sua mensa, ex anteriore
parte domus suæ respondebit ei sua familia to
ta, Fiat fiat. Quod nostris uerbis potest manife
stius exprimi: Aduenit totius artis magister
cum signo suæ crucis, & quod omne cor homi-
num compungitur, & de altari sacramētorum
conuertet animas ad Christum, & omnis popu
lus Christianorū respondebit, amen. Quādo e-
runt hęc omnia, tūc regnū nostrū gentile nō sta
bit. Quod sic totū postea completū est. Euersis
enim in aduentu Patricij idolorū culturis, fides
Christi oīa nostra loca ad aduētum sanctissimi
spiritus repleuit. De istis in hoc loco sufficiat.
Nam in cōsequentibus de magorū istorū cona
tu plenius exequemur. Cōsummato igitur na-
uigio ac labore sanctus Patricius episcopus, o-
nerata nauí cū spiritalib. thesauris, id est cū ar
matura sanctę predicationis, in optatū portū re
gionis Euolenorū portū utiq; apud nos clarís-
simū delatus est: ubi uisum est ei nihil prius se fa
cturū esse, quā ut se ipsum primitus redimeret,
statimq; ad illū gentilē regē Milconem, apud
quem quondam in captiuitate uenditus fuerat,
iter direxit, portans ei seruitutis preciū, terre-
num utiq; ac cœleste mercimoniū: ut de capti-
uitate æterna liberaret illū, cui antea captiuus
seruierat. Cumq; uenisset Patricius, & qui cum
eo erant, ad interiorem insulam, quæ eius no-
mine usq; hodie Milcon appellatur, absconde-
runt nauiculam, & perrexerunt ambulantes in
terra per regionē. Qui cū requiescerent in quo
dam

dā loco, inuenit eos Porcarius Diconis cuiusdā
uirí natura nō fide boni, habitātis ibi, ubi nunc
est Patricij horreum, suo nomine usq; hodie co-
gnominatum. Porcarius uerò putans eos fures
aut latrones, uenit & indicauit domino suo Di
coni, quòd inuenissēt homines ignotos: & indu
xit illū super eos ipsis ignorātibus. Qui statim
ueniens cū armis suis, uolebat occidere eos: ui
dens uerò faciem sancti Patricij, cōpunctus est
corde: cōuertit enim subitò Dominus Deus co
gitationes eius, & induxit eos in domū suam.
Tunc sanctus Patricius cœpit prædicare illi fi-
dem Christi, & requieuit apud illum nō multis
diebus. Credidit ergo homo ille primus omniū
insulanorū cum omni domo & familia sua. uo-
lens autē sanctus Patricius ire, ut uisitaret præ
dictum hominē Milcon, & portare ei seruitu-
tis suę precium, relicta ibi naui apud Dicon, cœ
pit cum suis per terrā dirigere iter suum in re-
gionem Cruthenorū, donec perueniret ad mō-
tem Egli: de quo monte multo ante tempore,
quādo ibi captiuus fuerat, presso uestigio in pe
tra, uidit angelum Domini in conspectu suo a-
scendere in cœlum. Audiens uerò Milcon ser-
uum suum Patricium ad se uenientē, ut morem
quē nolebat, in fine uitę suę ab eo susciperet, do
luit uehementer, & indignabatur ne seruo suo
subiectus fieret, & ne ille sui dominaretur om-
ni nisu detrectabat. Instinctu itaq; diaboli, igni
se sua sponte tradidit, & in domo sua cōgrega-
to ad se omni instrumento substantiæ suæ incē-
sus est. stans autem sanctus Patricius in supradi
cto loco à dextero latere montis Egli, ubi pri-
mum regionem illam ingressus fuerat, uidit ro
gum, ubi nunc usq; crux posita uidetur ad pri-
mum signum illius regionis. Videns uerò san-
ctus Patricius rogū incendij præfati regis Mil-
conis, stupefactus est: suspiransq; ac gemens, &
lachrymas emittens, hęc uerba protulit, Hic ho
mo miserrimè perijt, qui licet rex esset, & impe
rio uti potuisset, semetipsum igni tradidit, ne
crederet in fine uitæ suæ, & ne seruiret Deo æ-
terno. Idcirco de filijs eius nemo sedebit super
sedē regni eius à generatione in generationē,
insuper & semen eius seruiens erit in sempiter-
nū. His dictis orans & armās se signo crucis, cō
uertit iter suum per eadē uestigia, quibus uene
rat: rursumq; peruenit in campū prędicti Dico
nis, & mansit ibi diebus multis, prædicās homi
nib⁹ regionis illius cū omni fiducia uerbū Dei,
& multos eorū cōuertens ad fidem Dñi nostri
Iesu Christi. Ad præmissa iterū recurrat oratio.
Angelus Dñi ad eum in omni septima die sem-
per uenire consueuerat, & sicut homo cum ho-
mine loquitur, ita colloquio eius Patricius frue
batur, etiam cum in sexto ætatis suæ anno capti
uus teneretur. Is inquam, angelus uiginti uici-
bus in loco, quo tunc morabatur, apud Diconē
scilicet, quē ad fidem Christi cōuerterat, appa-
ruit ei, ubi & nunc fidelium preces fructū feli-
cissimū obtinent, in oratorio inibi constructo.
Appropinquauit autem Pascha, quod primum
in hac insula, nō sicut quondam in terra Gesen
celebratū est, sed sicut Dei filius in cœna sua cū
discipulis corpus & sanguinem suum in redem
ptionem nostram consecrauit. Et inierunt con-
silium Patricius & discipuli eius, ubi primū hoc
ipsum Pascha in gentibus, ad quas illos misit
Deus, celebrarent. Multis ergo super hac re cō-
silijs habitis, postremò diuinitus inspirato san-
cto Patricio, uisum est ei, hanc maximam resur-
rectionis Domini solennitatem, quasi caput o-
mnium solennitatum celebrari debere in cam-
po Breg maximo, qui est iuxta Themoriam ci-
uitatem regis Logareni, ubi erat maximum re-
gnum nationū illarū, & caput omnis gentilita
tis & idolatriæ: ut iuxta Psalmistę uocem caput
draconū confringeret Dominus, quatenus hoc
in loco capite totius idolatrię destructo, nō pos
set ulterius diabolicus error aduersus Christi
fidem insurgere. & ita factum est. Eleuata deni-
que naui ad mare, & dimisso in fide plena & pa
ce bona præfato Dicone, migrantes de regio-
ne illa, & ad dexterā manum dimittentes om-
nia loca in portum, qui uocatur Colbdi, bene
& prosperè delati sunt: ubi relicta naui pedestri
itinere uenerūt in campū illum maximū Breg
nuncupatū, fixoq; ibi tentorio, debita Paschæ
uota in sacrificiū laudis, cum omni deuotione
sanctus Patricius cum suis omnibus altissimo
Deo secundum prophetæ uocē reddidit. Conti
git uerò eodem tempore, ut rex Logareus ma-
ximam ageret solennitatē idolatriæ in Themo
ria, quā gentiles multis incantationibus, & ma
gicis inuentionibus, & sacrificiorū superstitio-
nibus summo studio celebrare solebant. Con-
gregatis ergo tunc regibus & optimatibus po-
puli, ducibus, principibus, satrapis & magistra
tibus, insuper & magis atq; incantatoribus, aru
spicibus, & omnis artis inuentoribus ac docto-
ribus: Logareus rex cogitabat solennitatem il-
lam in Themoria, uelut quondam Nabuchodo
nosor in Babylonia cum canticis & citharis, si-
stris & lyris, & omnis generis carminibus cele
brare. Eadem ergo nocte qua sanctus Patricius
sacrū Pascha illic celebrare decreuit, contigit
etiam à prædicto rege, cum omniū gentilium
congregatione, quam præfati sumus solennita
tem celebrari. Erat tunc quidam mos apud gē-
tiles illos per edictum regis omnibus annis im
peratus, ut quicunq; in cunctis regionibus siue
procul siue iuxta, nulla nocte incendisset ignē,
antequam in domo regia, id est in palatio The-
moriæ succenderetur, periret anima illa de po-
pulo suo. Sanctus uerò Patricius diuinū Pascha
celebrās, accendit sacrum ignē anteq; in domo
regis, ualde lucidū & benedictū, qui in nocte re
fulgēs, à cunctis penè per planiciē cāpi habitan
tibus uisus est. Accidit etiā ut in Themoria ciui
tate uideretur: quē uidens rex & oēs qui cum eo
erāt, admirati sunt, cōuocatisq; senioribus & ma
ioribus natu, rectoribus quoq;, necnō & magis
ad regē, dixit ad eos rex, Quid est hoc? quis est
qui hæc tanta ausus est facere in regno meo?
Pereat ille de populo suo. Respondentibus au-
tē omnibus senioribus & maioribus natu regi
se nescire illum qui hæc fecerit: magi respon-
derunt, Rex in sempiternum uiue. Hic ignis

quem uidemus, qui in hac nocte succensus est, anteq̃ succẽderetur ignis in domo tua, scilicet in palatio Themorię, nisi extinctus fuerit hac nocte, nõ extinguetur in æternũ: insuper & omnes ignes nostrę cõsuetudinis superexcellei, & ille qui incẽdit eum, regnũ tuum dissipabit. Superabit eñ omnes nos & te, & homines regni tui seducet: & cedent ei omnia regna, & implebit doctrina sua omnia loca, & regnabit in secula seculorũ. His auditis cõturbatus est rex Logareus ualde, & omnis ciuitas Themoria cum eo: & respondens dixit, Non sic erit, sed ipsi nos ibimus, ut uideamus exitum rei: & occidemus eos, qui faciũt tantũ nefas in regno nostro. Iunctis ergo ter nouẽ curribus, secundum responsa deorũ, & assumptis duobus magis Ligitmail & Locri, in fine noctis illius perrexit de Themoria ad campũ Breg. Euntibus autẽ illis, dixerũt magi ad regẽ, Rex, tu nõ ibis ad locum in quo ignis succensus est, ne forte adoraueris illũ qui incendit: sed eris foris iuxta locũ, & uocabitur ad te ille, ut ipse te adoret, & tu ipsius domineris: nosq̃ sermocinabimur ad inuicẽ in conspectu tuo, ut ille uincatur à nobis. Respondens ad hæc rex ait, Bonum inuenistis consilium, sic facietis, ut locuti estis. Et peruenerunt ad præfinitum locũ: descendentesq̃ de curribus & equis suis, nõ intrauerunt in circuitũ loci incensi, sed sederunt iuxta locũ. Tunc uocatus est sanctus Patricius ad regẽ extra locum incensi ignis, dixeruntq̃ magi ad suos, Non surgamus in aduẽtu uiri istius: nam quicunq̃ surrexerit ad aduentum eius, credet ei, & postea adorabit eum. Surgens denicq̃ sanctus Patricius uenit ad eos, & uidens multos currus & equos eorum, hunc Psalmistæ uersiculũ nõ incongruè in labijs & in corde decantabat, Hi in curribus & hi in equis, nos autẽ in nomine Domini Dei nostri magnificabimur. Illi uerò nõ surrexerunt in aduẽtu eius, sicut antea consiliati sunt: unus tamen à Domino instigatus, noluit obedire dictis magorũ, nomine Bereg, filius Dego, cuius reliquiæ nunc uenerãtur in ciuitate quæ uocatur Hylane. Hic inquã surrexit & benedixit Patricio, & credidit per eum Deo æterno: incipientibus autẽ illis sermocinari adinuicẽ, unus magorum nomine Locri procax erat in conspectu sancti Patricij: qui audens detrahere Deo æterno, & fidei catholicę, tumultuosis uerbis cõtendebat blasphemare, quæ prædicabat beatissimus episcopus. Quẽ intuens toruo oculo talia promit sanctus uir: Parce contentioni atq̃ blasphemiæ contra Deum cœli, quia ecce adest tẽpus uindictæ & iudicij eius. Et sicut quondam Petrus & Paulus contra Simonẽ magum dimicauerant, sic beatus Patricius episcopus cum fiducia & clamore magno orauit & dixit, Domine, qui omnia potes, & in tua potestate sunt omnia, quicq̃ misisti nos huc ad destruendos errores iniquorum, iudica nunc causam tuam ab homine iniquo & doloso. Eleuetur ergo nũc impius iste, qui blasphemauit nomen tuum à tua potentia, & foras projiciatur, citoq̃ moriatur. His dictis eleuatus est magus in aëra, & iterũ dimissus est mortuus, & foras cõcilium projectũ est cadauer eius: quod uidẽtes gentiles timuerunt ualde. Iratus autem rex cum suis, cogitauit occidere beatũ Patriciũ super hac re: & dixit ministris suis, Injicite manus in hominẽ istum perdentem nos & amicos nostros. Vidẽs ergo sanctus Patricius, quòd irruerẽt in eum, surrexit & dixit clara uoce, Exurgat Deus, & dissipẽtur inimici eius. Quo dicto, Dei iudicio statim irruerunt in seipsos gẽtiles, & cõmotio quædã horribilis facta est inter eos: & expugnauerunt impij semetipsos, alter aduersus alterum insurgẽs: & terræmotus factus est magnus, ita ut præcipitarent sese currus & equi per planiciẽ campi maximi, & uix pauci ex omnibus mortẽ euaderent. Denicq̃ prostrati sunt ibidem corã rege septies septẽ uiri. Porrò ipse rex cum septẽ tantum hominibus remãsit illæsus, uxore uidelicet sua & duobus regibus, necnõ & quatuor uiris. Veniens ergo regina ad sanctum Patriciũ dixit, Homo iuste & potens, noli perdere regẽ. Nam ipse ueniẽs ad te, flectet genua sua, & adorabit Deũ tuũ. Hæc ea dicẽte, superuenit rex timore coactus, & flectens genua corã sancto Patricio, finxit se adorare quẽ nolebat. Et postq̃ separauerunt se abinuicẽ paululum iter gradiẽtes, uocauit rex sanctum Patricium simulato uerbo, uolens interficere eum. Sciens autẽ sanctus Patricius cogitationes regis pessimi, benedictis ac consignatis in nomine Domini socijs suis, viij. uidelicet uiris & puero, uenit ad regẽ: numerauitq̃ eos rex ad se uenientes cum iniqua & pessima ira, uolens occidere omnes. Statim ergo nõ cõparuerunt, sed sublati sunt ab oculis regis, & pro eorũ personis uiderũt gentiles, qui parati erãt ad interficiendũ eos, viij. ceruos cũ hinnulo euntes, & quasi ad desertũ tẽdẽtes. Rex uerò Logarenꝰ mœstus tumidusq̃ & ignominiosè cõfusus, cũ paucis qui mortẽ euaserãt, ad Themoriã reuersus est. Sequenti etiã die suæ solẽnitatis, hoc est in die sancto Paschæ, nostræ summę festiuitatis, recumbẽtibus simul regibus & principibus, & magis totius Hybernię apud Logarenũ regẽ. festus enim dies maximus ab eis tunc agebatur Themorię, mãducantibusq̃ illis & bibentibus uinum cum iucunditate, tum profestiuitate regis, tum quia mortẽ euaserãt perendie, sermocinantibus alijs, & alijs cogitãtibus de his quę facta fuerãt à sancto Patricio, repẽtè inter omnes ipse sanctissimus pontifex cum duobus tm̃ uiris, ut cõtenderet de fide sancta, & uerbum Dei prædicaret in Themoria corã omnibus nationibus, Hyberniensiũ: tũc illic collectis, ostijs clausis, secundũ hoc quod de Christo legitur, apparuit. Eo igitur intrãte cœnaculum Themorię, nemo de omnib. ad aduẽtum eius surrexit, præter unũ, hoc est Dubtag poẽtã optimum, apud quẽ tunc tẽporis erat quidã adolescẽs poẽta, nomine Pheg, qui postea mirabilis episcopus factus est in Themoria, cuius reliquię nunc uenerãtur ibidẽ. Hic uidelicet Dubtag solus exigẽtib. illo die ob honorẽ sancti Patricij surrexit: unde & benedixit ei uir dñi Patricius, credidit q̃ deo primus in illo die, & reputatum est ei ad iustitiam.

Vocatus est autẽ sanctus Patricius à gentibus ad uescendum cum eis, ut probarent eum in futuris rebus. At ille per spiritum intelligens quę uentura essent, nõ renuit ire cum illis. Cœnantibus ergo omnibus, prędictus magus Ligitmail, qui fuerat in nocturna conflictatione quã prędiximus, solicitus erat, extincto socio suo confligere aduersus sanctum Patriciũ: qui tamen ut initium causæ haberet, intuentibus alijs immiscuit aliquid de uase suo in poculum uiri Dei, ut probaret quid faceret. Videns uerò sanctus Patricius hoc genus probationis, orauit ad Dominum, & uidentibus cunctis, benedixit poculũ suũ, uersusq̃ est liquor in gelu, & cõuerso uase, cecidit guttula illa, quã immiserat magus. tunc iterũ benedixit poculũ, cõuersusq̃ est liquor in naturã suã, & mirati sunt uniuersi. Frustratus in hoc ausu magus ille, uertitur ad alia dicens, Faciamus signa in campo isto. Respondẽs sanctus Patricius dixit, Quæ? Ego, inquit magus, inducã niuẽ super terrã uidentibus cunctis. Sanctus Patricius dixit, Noli cõtraria uolũtati Dei inducere. Magus dixit, Ego inducã ut dixi. Tunc inuocatione magica niuẽ induxit super totũ illũ campũ, q̃ intuẽtes oẽs admirati sunt. Sãctus aũt Patricius dixit ad magum, Ecce uidimus ea quæ fecisti, fac ergo nũc ut amoueatur nix quã induxisti. Dicit ei magus, Ante hãc horã crastinam nõ possum amouere niuẽ istã. Sanctus Patricius dixit, Vt uideo malũ potes facere, & nõ bonũ: ego autẽ nõ sic. Tunc benedicẽte eo per circuitũ totũ campũ, dicto citius absq̃ ulla pluuia; aut nebulis aut uento euanuit nix: quo uiso exclamauerũt turbæ, & mirati ualde, cõpuncti sunt corde. Paulo post inuocatis dęmonibus, induxit magus densissimas tenebras super terrã, & murmurauerũt omnes. Ait aũt sanctus Patricius ad magũ, Expelle tenebras. Quod cum ille nullatenus facere potuisset, sanctus Patricius orauit ad Dominũ, & facto signo crucis, pulsæ sunt tenebrę, & resulsit sol: & exclamauerũt omnes, & gratias egerunt, quòd à tenebris densissimis liberati sunt. His ergo omnibus in cõspectu regis mirabiliter gestis inter magũ & Patriciũ, ait ad eos rex, Libros uestros in aquã mittite, & illũ cuius libri illæsi euaserint, adorabimus. Respondit sanctus Patricius, Paratus sum ego hoc facere. Respõdit magus, & dixit ad regẽ, Nolo ad iudiciũ aquæ cũ ipso ire: aqua enim Deũ habet. Audierat eñ baptisma à Patricio per aquã datũ esse, & ideo timuit aquã, ne forte incideret in baptismũ. Tunc ait rex, Mittite in ignẽ. Sanctus Patricius dixit, Prõptus sum. Nec hoc quidem uolens, magus dixit, Hic homo uersa uice in alternos animos agitatus, nũc aquã nũc ignẽ ueneratur. Sanctus Patricius dixit, Non sic erit ut tu uis: sed ibis in ignẽ, & unus ex pueris meis ibit tecũ in separatã & clausam domũ, & meũ apud te, & tuũ apud meũ puerũ erit uestimentũ, sicq̃ simul incẽdemini, & iudicabimur in cõspectu altissimi. His uerbis uiri Dei cõsensit magus, & ædificata est eis domus dimidia ex materia uiridi, & dimidia ex arida: missusq̃ est magus in partẽ domus uiridẽ cũ casula Patricij, & unus è pueris Patricij, Beneneus nomine, cum ueste magica in partẽ domus aridam. Conclusa itaq̃ domo extrinsecus, corã omni turba incẽsa est ex omni parte, orãteq̃ beato Patricio, factũ est eadẽ hora, ut cõsumeret flamma ignis magũ cũ uiridi parte domus, Patricij casula permanẽte intacta. Beneneũ autẽ cũ arida parte domus, secundũ quod de tribus pueris dictũ est, nõ tetigit ignis, neq̃ contristauit, nec quicq̃ molestiæ intulit, uestimẽto magi quod circa eũ fuerat, nõ sine Dei nutu exusto. Iratus est itaq̃ rex ualde aduersus Patriciũ de morte magi sui, & uoluit eum occidere: sed prohibuit illũ Deus. Ad precem denicq̃ Patricij descendit ira Dei in populũ impiũ, & perierũt multi ex eis. Ait ergo sanctus Patricius ad regẽ, Nisi iam nũc crederis, morieris, quia descendet ira Dei in uerticẽ tuum. tunc extimuit rex uehemẽter, & omnis ciuitas cum eo: cõgregatisq̃ senioribus & omni populo, dixit ad eos rex, Melius est enim mihi credere, q̃ mori. Consilio igitur inito cũ optimatibus suis, cõuersus est rex ad dñm Deũ æternũ, & alij multi crediderunt eodẽ die. Et ait sanctus Patricius ad regẽ, Quia restitisti doctrinę meæ, & fuisti scandalũ mihi, licet prolongentur dies regni tui, nullus tamẽ erit ex semine tuo rex in æternum post te. His ita gestis, sanctus Patricius secundũ præceptũ Domini nostri Iesu Christi, docere disponẽs omnes gentes baptizandas in nomine patris, & filij & spiritus sancti, profectus est à Themoria, & prædicauit ubiq̃ in Hybernia, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

De miraculis & transitu S. Patricii, Lib. II.

DOMINI & Apostolici uiri, patris nostri Patricij, cuius laborum & itinerũ mentionẽ fecimus in priori libello, nunc miraculorum & transitus eius seriẽ, prout possumus, enarrare proponentes, opusculũ paruulũ Deo adiuuante aggrediamur cõtexere: in cuius initio quodã miraculũ, quod ei & Stephano puero contigisse legitur, breui relatu retexã. Quodã tẽpore cum orationis causa ad locũ solitum pernoctuna spacia comite prædicto puero pergeret, uidit magnũ in cœlo miraculum, suumq̃ charissimum ac fidelem probare uolens sanctũ puerũ dixit, Fili mi dilectissime, dic mihi quæso, si sentis aut uides ea quæ ego sentio & uideo. Tunc prædictus puer Stephanus, qui & Benignus, incunctãter dixit, Iam pater charissime, de tuis meritis præsumenti ex Domini gratia cognita sunt mihi ea quæ sentis & uides. Nam uideo cœlum apertum, & filium Dei in maiestate residentem, & angelos eius corã eo. Tunc sanctus Patri-

Patricius dixit,Iam te fili meum successorem dignum esse sentio futurum. Nec mora,gradu cōcito,ad consuetum locum orationis peruenerunt. His uerò in oratione in medio fluminis alueo constitutis puer dixit,Pater adiuua me, nā algorem aquaticum sustinere non possum. erat enim illa aqua nimis frigida. Dicit ei Patricius, Descende fili charissime de superiori loco ad inferiorem:& nihilominus ille ibi diu præstare non potuit. Nam aquam nimis calidam se senti re testabatur. Tum ille non sustinens in eo loco diu stare puerum,exiuit de aqua cum eo super terram.Fuit homo quidam diues & honorabilis in regionibus orientalium, cui nomen erat Daire:quem rogans sanctus Patricius petijt ab eo, ut aliquem locum daret ei, ubi monasteriū construeret,& sanctæ conuersationis religioseuiuentibus mansionem præpararet.Respondit diues ille, dicens ad sanctum Patricium, Ecce terra coram te est. Dic ergo mihi, quem locum desideres ad inhabitandum? Peto, inquit sanctus Patricius,ut illam altitudinem terræ, quæ nominatur Saileg,dones mihi ad inhabitandū, ut cōstruam ibi locum ad cultum diuinum. At ille noluit dare sancto uiro terram altam quam petierat,sed dedit illi locum alium in inferiori terra:& habitauit ibi sanctus Patricius cum suis. Post aliquot dies uenit eques Dairi, diuitis præfati, ducens equum domini sui satis opimum,ut pasceretur in herboso loco Christiano rum: & offendit Patricium talis depastio equi in loco suo, dixitq; Stulte fecit Daire,mittens bruta animalia turbare locum paruum, quem obtulit Deo. At uerò eques non attendit uerba ista,sed dimisso ibi equo nocte illa, discessit: crastina uerò die ueniens uidere equum, inuenit eum iam mortuum: reuersusq; ad dominū suum cum festinatione dixit ei, Ecce Christianus ille occidit equum tuum, offendit enim illum turbatio loci sui.Et dixit Daire seruis suis, Dignus est morte homo iste, qui reddidit nobis malū pro bono:ite ergo occidite eum.Euntibus uerò seruis ad interficiendum eum, dicto citius repētina mors irruit super Daire: dixitq; uxor sua, Causa Christiani est hæc mors. Eat quis citò,& portentur ei beneficia nostra,& reuocentur qui exierunt occidere eum.Exeuntes ergo duo uiri ad sanctum Patricium, dixerunt ei,Ecce infirmatur Daire:portetur illi aliquid à te, si forte sanari possit. Sanctus autem Patricius sciens quæ facta sunt,benedixit aquam,& dedit eis,dicēs, Ite aspergite dominum uestrū, & equum eius hac aqua. Et fecerunt sicut præcepit eis sanctus uir,sanatusq; est Daire, & reuixit equus aspersione aquæ sanctæ. Venit ergo Daire ut honoraret sanctum Patricium,portās secum æneum cyphū mirabilem ac preciosum, capientē metretas ternas:dixitq; Daire ad sanctum Patricium, Ecce hic æneus sit tecum ob memoriam meam. Et ait ei sanctus Patricius, Grazagam.Reuersus autem Daire domum, dixit ad suos,Stultus est homo,qui nihil aliud mihi respondit, cum darem ei æneum uas precium, præter solum uerbū Grazagā. Addiditq; Daire dicens militibus suis, Ite reportate nobis æneum nostrum, quia ingratè accepit eum homo ille.ueneruntitaq; ministri Dairi,& dixerunt patricio,Misit nos dominus noster, ut reportemus ei æneum suum, quia ingratè accepisti eum.Et illa uice sanctus Patricius nihil aliud dixit,præter Grazagam.Reportantibus aūt illis,interrogauit Daire seruos suos,dicēs, Quid dixit Christianus ille,quādo reportastis æneū? At illi dixerūt, Grazagam. Et ille respondens dixit,Mirabilis est homo iste,qui nihil aliud dixit,q̄ Grazagam in dato, Grazagā in ablato. ut uideo bonum est eius dictū Grazaga, & non malum.Reportetur ergo illi rursum æneū uas. Et remisit illi rursum cyphum argenteū, dicens ei,Sit tecum æneus tuus: constans enim & incōmutabilis homo es, & uerbū bonū,nō malū profers.Insuper & partem illam agri, quam olim petisti,do tibi nunc, quā meliorē habeo, ut inhabites eam.Accepit ergo ab eo sanctus Patricius prædium optatū & placitū sibi, & ædificauit in eo monasteria,& habitationes religiosorum uirorum.In quo loco nunc ciuitas est Arithmache nominata, ubi sedes episcopatus & regiminis est Hyberniæ.Et exierunt ambo, sanctus Patricius episcopus & Daire,ut considerent prædium illud,optabile uidelicet & beneplacitum oblationis munus. Ascendentes igitur altitudinem terræ,quam considerare uenerant, inuenerunt ibi ceruam cum suo hinnulo, iacentē in loco,in quo nunc est altare sinistralis ecclesiæ in Arithmache. Videntes aūt comites beati Patricij ceruā & hinnulū,uoluerunt tenere & occidere: sed sanctus Patricius prohibuit eos,& cōprehendens uitulum,portauit eum in alterū saltū densissimi nemoris,sequente cerua uelut oue mitissima ac mansuetissima, ubi usq; hodie signa eius & uirtutes monstrantur. Erat homo quidā in regionibus Vltorū, tēporibus beati Patricij episcopi,Macfil nomine: hic homo erat ualde impius,uerbis intemperatus, ac spiritu malignus,mentecq; crudelis, ita ut quotidie in montuoso asperoq; loco sedens, tyrannidem suā exerceret,& transeuntes peregrinos crudeliter interficeret. Is ergo cum sanctū Patriciū claro fidei lumine radiantē,& miro quodam cœlestis gloriæ diademate fulgentē uideret,forte prope se transeuntē cum incōcussa doctrinæ fiducia,cogitabat eum interficere dicēs, Ecce seductor ille & peruersor hominū uenit, cui mos est facere præstigia, ut decipiat homines,multosq; seducat:eamus & tentemus eum, ut sciamus si aliquā habet potestatē ille Deus, in quo se signa facere gloriatur. Tētauerūt itaq; sanctū Patriciū hoc modo: posuerūt quendam ex suis sanū in medio eorū sub sago,infirmitatē mortis simulantē,ut probarent hominē Dei in huiusce modi fallacia. Aduenientе uerò sancto Patricio cū discipulis suis, prædictus ille tyrannus & alij gētiles qui cū eo erāt, dixerūt ad eū, Ecce unus ex nobis infirmatur,accede & canta super eū aliquas incantationes sectæ tuæ,si forte sanari

te sanari posit.Sanctus uerò Patricius sciēs dolos omnes & fallacias eorū,constanter & intrepidè ait, Non est mirū si infirmus est, quia iam moritur. Quo dicto socij releuantes faciē eius, qui simulauerat infirmitatē, iam eum mortuū inuenerunt:& obstupescētes admirantesq; tale miraculū,dixerūt inter se gementes, Vere Dei homo est iste,male fecimus tentantes eum.Sanctus aūt Patricius cōuersus ad Macfil ait, Quare me tentare uoluisti? Respondens ille crudelis tyrannus ait, Pœnitet me domine facti huius,& quodcunq; mihi præceperis,faciam,tradens me nunc in pœnitētiam Dei tui. Sanctus Patricius ait, Confitere primū peccata tua, & credens Domino meo Iesu Christo baptizare in nomine patris, & filij & spiritus sancti. Conuersus igitur eadem hora Macfil, baptizatus est,& egressus de lauacro regenerationis,dixit ad hominē Dei, Confiteor tibi domine mi Patrici,quòd proposui interficere te: iudica ergo quantū debeam puniri pro tanto crimine.dicit ei sanctus Patricius, Non ego,sed Deus iudicabit:attamen si consilium meū habere uolueris, egredere nunc inermis ad mare,& transi uelociter de regione hac Hyberniæ,nihil tollens tecū de omni substantia tua præter uile & paruū uestimentū, quo possit corpus tuum tegi: nihilq; comedens aut bibens de fructibus huius insulę, abiēsq; signa peccata tua in capite tuo:& postquam perueneris ad mare, colliga pedes tuos compede ferreo, & proijce compedis clauē in mare,immittesq; te in nauem unius pellis absq; gubernaculo, & quocunq; te duxerit uentus, esto paratus ire ad terram,in quam te deferat diuina prouidentia,ut exerceas ibi diuina mandata.Respondens autem Macfil, cum lachrymis ait ad beatū episcopum Patricium,Faciam domine sicut præcipis, ueruntamen rogo ut ores pro me, ut suscipiat Deus pœnitentiā meā. Sed de uiro hoc mortuo quid facies? Dicit ei beatus Patricius,Noli timere,quia resurget sine dolore. Et statim suscitauit eum Patricius episcopus,reuixitq; sanus, & lætificati sunt omnes. Tunc migrauit Macfil secundum uerbum sancti Patricij ad mare, habēs fiduciam magnā in Domino,colligabatq; se in litore, proijciens clauem uinculorum suorum in mare, sicut iussus fuerat. Cumq; esset super mare in naui pellea,aspirante aquilone,proiectus est in insulam Euaniam nomine: quò cum diuino gubernaculo peruenisset,inuenit ibi duos uiros mirabiles ualde in fide & doctrina fulgētes,qui primi docuerunt uerbum Dei,& baptismū in Euonia,et per eos conuersi sunt homines insulæ ad catholicam fidem.Sancti ergo prædicatores Christi, quos præfati sumus,quorū nomina sunt Conindrus & Romulus,cū uidissent uirū huius habitus,mirati ac miserti eius eleuauerunt eum de mari,suscipientes pœnitentiam illius cum gaudio.Igitur Macfil ubi susceptus est ab eis,ad regulam eorū corpus & animam suam exercitauit, & totū uitæ tēpus apud istos duos sanctos episcopos exegit, usq; dū successor eorū in eodem episcopatu Deo cooperante fieri promeruit.Hic est Macfil episcopus clarus ac sanctus, postmodū effectus in Euonienſium ciuitate, cuius nos adiuuent sancta suffragia. Quadā uerò die requiescens sanctus Patricius supra mare, iuxta salsuginē,quæ est ad aquilonarē plagam: uenit ad eum locū,qui Collū boūis nūcupatur, distantē à mari nō magno spacio,audiuitq; sonitum intemperatū gentilium, in die Dominica agricultura laborantium: quos cōuocans ad se Patricius prohibuit ne laborarent in die Dominico. At illi nō consentiētes uerbis sancti pontificis,deridebant eum.Et ait sanctus Patricius ad eos,Modebroth:quod interpretatur,Quod laboratis,non proderit uobis.hoc etiam statim completū est.In sequēti enim nocte uentus ualidus à Deo missus,turbauit mare,ita ut ebullieret,& omnes agros pertransiret,& ita omne opus gentilium tempestas maris secundū uerbū uiri Dei destruxit. Venit aliquando sanctus Patricius episcopus per alueū fluminis Synone, per quaſtū cantū auiū secedens in campū Hair. Audientes aūt duo magi regis Themoriæ filij, scilicet Nel, Caplis & Caplid nūcupati, qui nutrierāt duas filias Logareni regis, Aethne albā, & Fethlen rufam,omnia quæ facta sunt regi,& magis cūctisq; qui in cāpo Themoriæ à sancto Patricio ceciderūt,indignati sunt ualde,& timētes ne præfatæ filię regis quas nutrierāt,mores Christianorū acciperēt,induxerūt densissimas tenebras,& noctuales caligines super totū campū Hair suis magicis artibus,nescio cuius potestatis permissiōe:sed notū est omnib Hybernio rū populis,quia nox illa triū dierū & tot noctiū erat. tūc sanctus Patricius uidēs malitiā illorū, arripuit arma spiritalia.i.ieiuniū,uigilias & orationes,& tribus noctib.cū cētenis uenijs,ac precibus assiduis perdurans,Deū regū rogabat,ut discuteret omnē grauitatē magicæ caliginis à cāpo Hair.Exaudiuit dns preces beati Patricij, & discussit oēs tenebras illas,refulsitq; sol super terrā,& lętati sunt homines gētis illius. Hoc cū uidisset beatus Patricius,gratias egit Deo: deinde sanctissimus episcopus Patricius uenit ad fontē,qui dicitur Debach, in laterib.Crochon cōtra ortū solis,cū tribº episcopis & multis clericis,ut haberēt cōciliū de Ecclesiasticis rebus, & sederūt iuxta fontē.Et ecce duæ filię,quas p̄diximus Logareni regis, Aethne alba,& Fethlē rufa,ad fontē illū more mulierū,mane ad lauandū uenerūt, & sanctā synodū episcoporū cū Patricio iuxta fontē inuenerūt:sed unde esset, aut de qua plebe uel regiōe,nō cognouerūt,ęstimātes eos deorū terrenorū sacerdotes aut phantasiā esse. Quappter interrogauerūt eos dicētes, Vnde estis,& unde uenistis? Sanctus Patricius respōdit,Melius erat uos deo nostro cōfiteri,q̄ de genere nostro interrogare.Prima filia dixit: qs est deus,& ubi est deus,& cuius est deus,& ubi est habitaculū eius? si habet filios & filias,aurū & argētū,si uiuit semp,si pulcher: si filiū eius nutrierunt multi,si filię eius claræ & pulchriores sunt hominibus mundi; si in cœlo est, an in terra,

terra,in æquore, in fluminibus,in montanis, in conuallibus edicito nobis. Quomodo uidebitur,quomodo inuenitur, in iuuentute an in senectute? Respondens ad hæc sanctus Patricius, plenus spiritu sancto dixit, Deus noster,Deus omnium hominum, Deus cœli & terræ, maris & fluminum,Deus solis & lunę,omniumq; siderum, Deus est montium sublimium,uallium q; humilium,Deus super cœlos & in cœlis, & sub cœlo habet habitaculum. Ergo cœlum & mare,& omnia quæ in eis sunt,inspirat,omnia uiuificat,regit omnia,gubernat omnia:solis lumen illuminat, lumen noctis splendore suo perlustrat:fontes fecit in arida terra, & insulas siccas in mari,& stellas in ministerium omnium hominum posuit,coæternum etiam consimilemq; sibi genuit filium, qui tamen filius nō minor est patre, nec pater filio senior, & spiritus sanctus spirat in eis:nec ab inuicem separātur pater, & filius & spiritus sanctus,quomodo hæc tres personæ,unus & uerus Deus est: quem & ego fiducialiter annuncio uobis, hortans & obsecrans, ut ad notitiam nominis eius fideliter accedatis. Responderunt ambæ filiæ regis, quasi ex uno ore dicentes,Doce nos diligentius, quomodo ad notitiam nominis eius pertingentes, uerum Deum habere possimus,uel qualiter credere debeamus in eum,& quicquid dixeris nobis,faciemus. Sanctus Patricius dixit, Creditis in Deum post patris & matris peccatum? Responderunt,Credimus. Creditis ait uitam post mortem? Responderunt, Credimus. Creditis resurrectionem in die iudicij? Responderunt, Credimus. Creditis unitatem sanctæ ecclesiæ? Responderūt,Credimus. Tunc baptizauit eas sanctus Patricius,& induit eas ueste alba & candida. Quæ cum essent baptizatæ,postulauerūt uidere faciem Christi.Et dixit eis sanctus Patricius episcopus, Nisi gustaueritis de corpore & sanguine Christi, & nisi mortem corporis senseritis, non potestis Christum uidere in gloria sua. Dixerunt, Da nobis sacrificium corporis & sanguinis Christi, ut soluamur à corruptione carnis,& uideamus sponsum nostrum qui in cœlis est. Tunc missam celebrante sancto Patricio,communicauerunt filiæ regis cum spe magna & fide perfecta: & cum communicassent, statim requieuerunt in pace. Posita sunt autem corpora earum in lectulo uno,uno uestimento cooperta:feceruntq; planctum magnum amici earum. Venit ergo magnus Caplid.qui nutrierat primam filiam regis:cui cum predicaret sanctus Patricius uerbum Dei,credidit ipse Domino nostro Iesu Christo,& capilli capitis eius ablati sunt à sancto episcopo,in testimonium prioris infidelitatis illius. Frater etiam eius Caplis,qui filiam alteram nutrierat,uenit & dixit, Ecce frater meus Caplid credidit Patricio,sed de me ita non erit:nam ego faciam eum reuerti ad gentilitatem. Et conuersus ad Patricium, protulit uerba dura & blasphema aduersus eū: sanctus autem Patricius patienter pertulit blasphemiam ab eo illatam, prædicauitq; etiam ei uerba salutis & uitæ,& conuertit illum in pœnitentiam & compunctionem cordis. Tunc iubente sancto Patricio,ablati sunt capilli capitis eius,id est norma magica,quæ prius in capite illius uidebatur. Completi sunt itaq; dies luctus filiarum regis,& sepultæ sunt iuxta fontē Clebach,feceruntq; eis fossam rotundam in similitudinem petræ incisæ: quæ fossa consecrata est à sancto Patricio cum sanctarum uirginum ossibus,& celebrata est eorum memoria ab eodem sancto uiro,& ab hæredibus eius episcopis post se in secula.nam ecclesiam uirginum cōstruxit in eodem loco. Post hæc perrexit Patricius episcopus ad montem Crocanegli, ut ieiunaret in illo quadraginta diebus & quadraginta noctibus,Moysaicam tenens disciplinam, & Heliacam atq; Christianā.Ibi cum moreretur auriga illius,sepeliunt eū in loco qui dicitur Croconegli: congregauitq; lapides contra sepulchrū eius,& dixit,Hic anima requiescet, & uisi tabitur à me in nouissimis diebus. Tunc ascendit Patricius ad cacumina montis Croconegli, & multitudo auium uenit circa illum, ita ut nō posset uidere faciem cœli & terræ ac maris,propter aues. Mansit ergo sanctus Patricius in mōte quadraginta diebus orans, & responsa diuina frequenter accipiens. Exinde facta est consuetudo omnibus sanctis Hyberniorum,ut ascēderent super eundem montem, dicente ad eos Domino, Ascendite ò sancti mei super montē hunc,qui imminet cœlo, & altior est omnibus montibus qui sunt ad occidentem,ad benedicēdos Hyberniæ populos. Vt ergo uideret sanctus Patricius fructum laboris sui, ascendit in montem hūc,& chorus seniorum omnium Hyberniorum uenit ad eum, quasi ad patrem eorū charissimum uisitandum. Hæ sunt tres petitiones sancti Patricij, quas petijt à Domino Deo cœli,in monte Croconegli. Prima est, ut unusquisq; fidelis homo Hyberniorum,per pœnitētiam & confessionem Deo satisfaciens,licet in extremo uitæ suæ spatio, ab ipso clementer suscipiatur. Secunda est,ne barbari irruptionem in eos facientes, dominentur in sempiternū illis. Tertia est,ne aliquis Hyberniorum superuiuat in hac uita usq; in diem iudicij, quia debētur omnia æquora quarto anno ante diem iudicij. Post hęc uenit sanctus Patricius per campos regionis ad locum qui Dicfil appellatur, & sepulchrum magnum miræ magnitudinis, immēsæq; longitudinis inuenit in eodem loco: quod cum uidissent socij ac discipuli qui erant cū eo, mirabantur nimis,atq; stupebant,metientes in lōgitudine sepulchrum illius pedes quasi xxx. dixeruntq; ad beatum Patricium, Non credimus hominem aliquem huius longitudinis extitisse.Respondit eis sanctus Patricius, dicens, Si uolueritis,uidebitis illum.Et dixerunt, Maxime ac libentissime uolumus. Tunc sanctus Patricius percussit lapidem sepulchri baculo suo,iuxta caput scilicet hominis sepulti: signauitq; sepulchrum signaculo crucis,& dixit,Aperi Domine sepulchrum uiri huius: & statim diuina

uina uirtute apertū est,& ecce uir magnus surrexit sanus, dixitq; ad beatum Patricium, Bene sit tibi ò uir bone & sancte, quòd suscitasti me, ut una hora requiescam à laboribus & pœnis meis.Hæc dicens fleuit amarissimè,& dixit, Si ambulabo uobiscum? Respondit ei sanctus Patricius,& dixit, Nō poteris ambulare nobiscū, quia non possunt homines uidere faciem tuam propter timorem tui:sed potius crede Deo cœli,& baptismum Domini accipe,& sic reuerteris in locū ubi sepultus eras: indica tamē prius nobis, cuius ciuis antea fueris. Et dixit, Ego sum maemaic cais maicglais. quod potest dici, ego sum maximus uirorum insulanorū, qui fui Porcarius Ricrote regis: & iugulauit me dormientem semmaic magus in anno chorbri nuotfer, qui est annus centesimus usque hodie. His dictis baptizatus est à beato Patricio, facta confessione, dictoq; symbolo fidei ac Dominica oratione, prædicente sancto episcopo atque mergēte eum in aqua profundissima ter,in nomine sanctæ trinitatis. Cūq; fuisset baptizatus, læto animo intrauit sepulchrū suum,& requieuit in pace. Venit iterum sanctus Patricius in alium campum in regionibus maritimis, & insulis Hyberniæ, inuenitq; in eo loco signaculū crucis Christi iuxta duo sepulchra noua infixum, & de curru suo proclamans dixit, Quis est sepultus hic? Respōdit ei uox de sepulchro dicens, Ego sum gentilis homo, & paganus. Cur, inquit, iuxta te crux Christi infixa est? Et iterum respondit ei uox de sepulchro. Quia, inquit, uir qui sepultus iuxta me est, Christianus fuit, rogauitq; mater eius ut hoc signum crucis poneretur iuxta sepulchrum filij sui:sed uir qui dam fatuus & insensatus posuit illud iuxta me. Quod audiens Patricius, exiluit de curru suo, auferensq; crucem de gentilis tumulo, infixit eam sepulchro baptizati: ascenditq; iterum super currum suum, & recessit,orans Deum pro anima baptizati: & decantans aperte Dominicam orationem. cumq; dixisset, Libera nos à malo, interrogauit illum auriga illius, & dixit, Quare non resuscitasti & istum hominem paganum,ut per baptismū posset saluari? & quare iste non sicut prior per baptismum poterat saluari? Et non respondit ei Patricius. Puto enim ideo reliquit illum non suscitatum & non baptizatum,quia Deus illum saluare noluit,sicut priorem. Cum aliquando uenisset sanctus Patricius in regiones filiorum Amalgit, congregata est multitudo magorum. Ad primum magum Recraidum nomine, rogantes ut ulciscereturse de inimico deorum suorum: at ille statim surgens ambulauit cum illis,habens erga se artem magicam scriptam in uestimentis suis albis. Cumq; uidissent eos uenientes ad se Patricius & Endeus filius Amalgit, & Conallus filius Endei, dum iam baptizaret Patricius multitudinē barbarorum, arripuere arma sua Endeus & filius eius, ut repellerent magos à sancto Patricio:uir autem Domini Patricius eleuauit manum suam sinistrā in cœlum, & maledixit Recraidum præfatum principem magorum.Qui statim morte preuentus,cecidit in medio magorum,qui uenerant cum eo, & exustus est ante faciem omnium eorum, & in signū uindictæ Dei, terra deglutiuit eum: quo uiso cæteri dispersi sunt per totum campum Damnon, & territi sunt uehemēter à facie Dei cœli. Quodam tempore cum tota Britannia incredulitatis algore riguisset, & pauci essent qui fidei femina perfecto corde susciperе uellent, beatus Patricius fleuit ad Dominum,& dixit,Domine Deus tolle me,quia frustra prædico uerbū tuū. Nolunt enim per me credere homines isti. Cui respōdit Dominus, Noli turbari Patrici, quia ego noui quos elegerim.Non enim per te, sed per me credere habent: sed & labor tuus non erit inanis. Crastina enim die audies filiam regis uirginem, sine omni prædicatione perfecte in me credere:quam tu cum baptizaueris,mitte ad me. & ita factum est. Cuiusdam enim regis filia egregia facie & perfecta uirtute,cui nomen tum erat Muneria,spiritus sancti subitò repleta est gratia. cuius multi nobiles ac diuites expetierunt amplexus coniugales, & non ad quieuit eis,licet adhuc non esset baptizata, nec fide imbuta. Nam ad id quod nolebat,à parentibus compelli non poterat:quæ uidelicet cum inter uerbera & crebras increpationes interrogaret matrem & nutricem,si compertum haberent rotæ factorem, cuius luce mundus illuminatur:& cum responsum ab eis acciperet, solis factorem esse eum cui cœlū sedes est, rogauit ut illi copularetur coniugali uinculo, qui tam decorum lumen possideret in cœlo. Intellexit siquidem uirgo præfata per naturā totius creaturæ factorem, in hoc patriarchæ Abrahæ secuta exemplum: parentes autem eius quid agerent,quò se uerterent nesciebant. Tandem inito consilio à Deo sibi tradito, sanctum Patricium accersiri fecerunt, ut super hac causa consuleret illum. At ille per spiritū sanctum edoctus omnia, statim ad præfatam uirginem accessit, & eleuata uoce dixit ad eum, Si credis in Deū ex toto corde tuo? Puella respondit, Credo. Tum uir Domini Patricius sacro lauacro spiritus & aquæ regenerauit eam. Nec mora solo prostrata, spiritum tradidit in manus angelorū:& ubi moritur, ibi & sepelitur.In ipso quoq; loco, cellulam postmodum futuram esse sanctus Patricius prædixit,in qua uirgines Deo famulaturæ cōgregari deberet. quod & factū est, nō lōge ab illo tempore:nam eiusdē sanctę uirginis memoria colitur in eodem loco usque in præsentem diem. Item mirabile quoddam gestum sancti Patricij silentio non transibo. Nunciatum est ei aliquando nequissimum opus cuiusdam Britannici regis, nomine Chairtic, infausti crudelisq; tyranni, qui erat maximus persecutor & interfector Christianorum. Sanctus igitur Patricius per epistolā suam ad uiam ueritatis eum reuocare tentauit, sed ille salutaria eius monita deridebat. Quod ubi nūciatum est homini Dei,flexis genibus orauit & dixit, Do-

mine si fieri potest, expelle perfidum hunc de
præsenti seculo & futuro. Nec multo post præ-
fatus ille tyrannus Musicam artem à quodam
sibi prę cantari fecit, à quo audiuit, quòd citò de
suo regali transiturus imperio esset: omnesq;
charissimi eius in hanc ipsam uocem prorupe-
runt. Tum ille, cũ esset in medio foro, ilicò uul-
peculæ miserabiliter arrepta forma profectus
est in præsentia suorum, quò eum impetus ani-
mi duxit: & ex illo die illaq; hora uelut à diabo-
lo raptus, nusquam comparuit. Virum aliquẽ
ualde durum & auarum in campo Hanyr habi
tantem, in tantum stultitiæ auaritiæq; incurris-
se crimen periti ferunt, ut duos boues à carro
Patricij auferret uiolenter, & ad suum usum
transferret: cui irascens sanctus Patricius, cum
maledictione dixit, Madebrot. Quod potest in
telligi, Male fecisti, nunquam proficiet tibi, sed
ager hic tuus neque tibi neque semini tuo in æ-
ternum unquam utilis erit. & factum est ita. In-
undatio enim tam abunda maris eodem die cir
cuiuit atque perfudit eiusdem uiri agrum, ut
nunquam amodò faceret fructum: politaq; est
iuxta Prophetæ uerbũ, terra fructifera in sal-
suginem, à malitia inhabitãtium in ea. Arenosa
ergo & infructifera eadem terra facta est à die
qua maledixit eã sanctus Patricius, usq; in ho-
diernũ diem. De diligentia orationis eius pau-
ca de multis, quæ enarrare possumus, scribere
conabimur. Omnes psalmos & hymnos, & A-
pocalypsin Iohannis, & omnia cantica spiritu-
lia scripturarum quotidie decantabat, siue in
uno loco manens, aut in itinere pergens. Per
trophæum quoque Dominicæ crucis in omni
hora diei noctisq; centies se signabat, & ad om-
nes cruces quascunque uidisset, dum aliquod i-
ter perageret, orationis gratia se inclinabat: &
interdum de curru descendẽs in terram se pro-
strauit, manuq; tangens crucem, signum eius si
bimet impressit. Consuetudo illi erat, ut à ue-
spera Dominicæ noctis, usque ad mane secun-
dæ feriæ propter honorem sacri diei nullum
omnino iter perageret. Accidit ergo quodam
die Dominico, ut dum pro reuerẽtia sancti diei
pronocaret in campo, grauis pluuia cum tem-
pestate subitò instaret: per cuius inundationẽ,
dum tota illa prouincia depopulata esset, in lo-
co ubi sanctus Patricius manebat, siccitas erat.
Tunc eadem nocte auriga eius murmurare cœ
pit, equos amissos, & eos quasi amicos charos
plangit, quia illos quærere tenebris arcentibus
uisum non poterat. Vnde pietas beati Patricij
permota est, & flebili uoce aurigæ dixit, Deus
in angustijs & tribulationibus opportunus ad-
iutor est. ipse promptus adiutorium tibi præsta
bit, & citius equos amissos inuenies. His dictis
manum de manica extulit, & quinque digitis
eius, sicut tot luminaribus noctis tenebras il-
luminauit, ita ut non tantum proxima, sed &
longinqua atque remota omnia regionis illius
illuminarentur loca. Tunc auriga lætus effe-
ctus de luce concessa, equos amissos inuenit, &
Deo gratias retulit, quod miraculũ eidem san-
cti patris indiuiduus comes, simul & auri-
ga, usque ad obitum Patricij silentio abscondit.
Appropinquante die mortis beatissimi patris
nostri Patricij, uenit ad eum angelus Domini,
qui ante sæpissimè apparuerat, & dixit ei de
morte sua, & de exequijs eius, ac de alijs secre-
tis Dei: ille uerò ad Arthmache uoluit ire, ut
ibi moreretur atque sepeliretur, uenerunt q; ad
eum uiri familiares eius, & amici nominis Chri
sti ad deducendum eum quocunq; uellet: cumq;
ad Arthmache cœpisset ire cum multis socijs se
comitantibus, ecce iuxta uiam rubus quidam
apparuit ardens, & tamen non combureba-
tur, sicut quondam Moisi apparuit Dominus
in igne rubi. Erat autem in rubo angelus ille
qui eum uisitare solebat: qui uocans ad se Pa-
tricium dixit illi, Quare sine Dei consilio pro-
ficiscéris ad locum, quem non præelegit Do-
minus? Reuertere ad locum unde uenis, hoc
est ad Sabul. Illic enim morieris, nec Arthma-
che adibis: unde prę moneo te ut Domino Deo
tuo gratias referas, quia datæ sunt tibi petitio-
nes quas petisti. Prima petitio est, ut in tota Hy
bernia fiat à Domino salutis præstatio de me-
ritis tuis: secunda petitio tua, ut quicunq; hym
num, qui de te compositus est, in die natalis tui
decantauerit, tu eius pœnitentiam de pecca-
tis suis suscipias: tertia petitio tua est, ut qui
tuam memoriam benigne celebrauerint, mi-
sericordiam Dei mereantur, ut non pereant in
futuro: quarta petitio est, ut Hybernienses om-
nes in die iudicij à te iudicentur, ut uidelicet
eos quibus apostolus fuisti, iudices, sicut dictũ
est à Domino ad apostolos, Sedebitis super se-
des duodecim, iudicantes duodecim tribus I-
srael. Reuertere igitur sicut dixi tibi, & ingre-
dieris uiã patrũ tuorum. Hæc angeli dicta post
septem dies, in die scilicet xvj. Kalend. Aprilis
expleta sunt circa beatum Patricium, peractis
totius uitæ eius cxxx. duobus annis, sicut in
omnibus Hyberniæ finibus celebratur. Ma-
gnum autem & inauditum miraculum tunc
per totam Hyberniam factum est. Per duode-
cim enim dies in prouincia illa, ubi mortis eius
exequiæ factę sunt, nox non erat, nec pallor ue
speri, neq; crepusculi umbra uidebatur: plebs
etiam illius loci, in quo sepultus est, certissima
confirmat attestatione, quòd usq; ad finem to-
tius anni, in quo obierat, nunquã noctuales te-
nebræ tales extitissent, quales antea fuerunt.
Quod nimirum ad tanti uiri meritum declaran
dum accidisse non dubium est. Siquis autem cõ
tra noctis huius claritatem contendere uolue-
rit, & hæc eadem lucis indicia, quæ morte bea-
ti Patricij peracta sunt, fideliterq; ostensa mira
cula infideliter negare præsumpserit, diligẽter
attẽdat, qualiter Ezechiæ languenti in horolo
gio sanitatis indicio demonstrato, sol per x. li-
neas recurrens ostensus sit, penè duplicato die:
recẽseat etiam, quòd sol cõtra Gabaon, & luna
cõtra uallem Achilon stetit duplicato die sine
nocte, quando Iesu Naue pugnans contra ini-
micos Israel deleuit eos, Sed hoc miraculũ per

totum

totum clarum fuit mundum, & ideo minimè du
bitãdum: istud uerò miraculum sancti Patricij,
quod gestum est in ista prouincia tãtum, ad hoc
à solis nobis uisum est, ut fideles animæ tantum
Hyberniorũ his patris sui sanentur exẽplis. nã
cęteræ gentes, si minus sancti Patricij miraculũ
credunt, suorum apostolorum ac prædicatorũ
exemplis ac miraculis credant. Igitur ægrota-
uit sanctus Patricius, ut dictum est, 7. dies, & di
sposuit pacem & concordiam per omnes eccle
sias suas: appropinquante autem hora exitus
sui, ab episcopo Thassach uiaticum beatæ me-
moriæ accepit: & exinde post mortuos suscita-
tos, post populum multum ad Christum con-
uersum, post episcopos & presbyteros in eccle
sijs ordinatos, post totum ecclesiasticum ordi-
nem bene ac perfectè compositum, post æta-
tem annorum, ut antè dictum est, cxxxij. pera-
ctis omnibus quæ in Deum sunt, ad Dominum
nostrum Iesum Christum, qui eum in uestigijs
suorum apostolorum miserat, cum beatis meri
tis ad beata & æterna regna felicissimè profe-
ctus est. In prima autem nocte exequiarũ eius,
sancti angeli excubias uigiliarum ibidem fece-
runt, hymnorum atq; psalmorũ modulationes
in omnibus complentes: quicunq; uerò ad uigi
lias primę noctis clerici uel laici uenerant, subi
tò obdormierunt, & angelis excubantibus lo-
cum dabant: in cæteris autem noctibus homi-
nes religiosi orantes, ac psalmos canentes, sa-
crũ corpus ex more custodiebant. Sed postquã
peractis uigilijs angeli in cœlos profecti sunt,
odorem suauissimum quasi mellis, & fragran-
tiam myrrhæ dulcedinis, & quasi saporem uini
iuxta corpus in terra dimiserunt: ut impleretur
quod in patriarchę Iacob benedictionibus prę
dictũ est, Ecce odor filij mei sicut odor agri ple
ni, quem benedixit Dominus. Porrò ut ad supe
riora redeamus, quãdo angelus ad eum uenit,
& de sepultura sua ei prædixit, hæc quoq; inter
alia subiunxit, Eligantur duo boues indomiti,
& pergant quocunq; uoluerint, in plaustro por
tantes corpus tuum: & ubicunque requieue-
rint, illic ecclesia in honorem corpusculi tui ab
hominibus ædificetur. Factum est ergo secun-
dum præceptum angeli, & electi sunt duo bo-
ues indomiti, & plaustrum cum gestamine cor
poris eius impositũ est eis: & à loco qui Cloch
uocatur, exierunt Dei nutu regente, & ad eum
locum ubi sepultus est sanctus Patricius, perue
nere. Apparuit autem angelus Domini omni-
bus qui ad sepulturam eius conuenerant, & di
xit eis, Videte ne reliquiæ corpusculi huius san
ctissimi uiri à terra uobis furtim auferãtur, &
ideo profunditate unius cubiti in terra eius cor
pus obruatur, quod quidem Dei iussu neces-
sariò factum, postea demonstratum est. Nam in
nouissimis temporibus cum ecclesia super cor-
pus eius ædificaretur, homines humum fodien
tes, ignẽ de sepulchro eius exurgere uiderunt:
quo timore perterriti fodere desierunt, ac rece
dentes ab hac intentione, maiori ueneratione
memoriam eius celebrare cœperũt. In tempo-
re transitus sanctissimi patris nostri Patricij, di
ra quædam belli cõtentio inter orientales Bri-
tanniæ populos ex parte una, & inter Vltanos
ex altera parte orta est de tollẽdo corpore eius-
dem sanctissimi uiri, in loco qui Collum bouis
nominatur: sed meritis beati Patricij, & miseri
cordia Dei, ne sanguis effunderetur Christia-
norum, seditio ilico sedata est. Condicto enim
bellorum die, intumescebant ultra modum flu
ctus maris, quod erat inter insulanos istos; pro-
hibentes naues bellicas, ne ad inuicem conue-
nire ullatenus potuissent. Alio autem tempore
cum quieuissent maria, surrexerunt iterum o-
rientales cõtra Vltanos populos, & acriter ad
certamen irruerunt, ac certatim armati in bel-
lũ hostili impetu, ad locum beati corporis pro-
ruperunt, sed felici mirabiliter sunt fallacia se-
ducti. Nam cum tali bello fortitudini suæ confi
dentes, sanctum corpus orientales, utpote se-
uissimi hostes, ab Vltanis expeterent, corpus
ilicò Dei nutu plaustro cum duobus bobus ad-
uectum ad se quasi uenire conspiciunt: qui ni-
mium gauisi, sanctum esse corpus putabant, æ-
stimantes se sua hoc uirtute rapuisse, & præeun
te eos plaustro, ut putabant, domum cum festi
natione reuerti cupiebant. Sicq; cum tali appa
ratu & armatura usque ad flumen, qui dicitur
Caubene, cum corpore, ut putabant, peruene-
runt: quo transito, plaustrum cum corpore eis
ultrà non comparuit. Hoc enim Dei pietas ita
fieri, ut putamus, permisit, ut de tanto ac tam
beato corpore etiam inter pertinaces & contẽ
tiosos pax esset. Nam felix illa fallacia, pia pro-
pitiatione bellum prouidenter inter gẽtem &
gentem sedauit, ne quod esset animarum salus
innumerabilium, in exitium & mortem con-
uerteretur plurimorum. Et sicut Syri quondam
excæcati, ne sanctum Heliseum occiderent, ab
eodem propheta diuina prouisione ad Sama-
riam usque deducti sunt: ita etiam hæc seductio
ad concordiam, non ad seditionem istorum po
pulorum profuit. Ecce habes frater Pauline, à
me humili probo postulatum nostræ fraterni-
tatis indiciũ, quo nos pauperes aliqua tibi de
sanctissimi patris nostri Patricij episcopi uirtu
tibus scribere cupiebas. Peto ergo caritatem
tuam, ut pro me Deum rogare digneris, ut me-
ritis beatissimi Patricij meorum consequi me-
rear ueniam peccatorum, & qui nostris culpis
præpedientibus eius præmiorum non mere-
mur æquale consortium, sit nobis in præmio æ-
ternum euasisse supplicium: præstante Do-
mino nostro Iesu Christo, qui cum pa-
tre & spiritu sancto uiuit, Deus
per omnia secula seculo-
rum, Amen.

SANCTI PATRICII VI-
TAE FINIS.

Sancti Eustasii abbatis uita.

VENERABILIS Eustasius, discipulus sancti Colũbani abbatis apud cœnobium, quod uocatur Luxouium, adhuc in carne posito beato Columbano, monachorum cateruas regendas suscepit, quas & paterno affectu, & omni æquitatis moderamine ad instar reuerendi magistri informare curauit. Euenit aliquando, ut pro communi necessitate monasterij, ad regem Lotharium pergeret, qui eo tempore in ultimis Galliæ finibus, oceani maris uicina inhabitabat: in itinere uerò constitutus, uenit quadam uespera ad domum cuiusdam Chanerici, cuius uxor Leodegunda dicebatur, Christiana, & bonę mentis fœmina, quorum filiam Burgũdofloram nomine, beatus Columbanus Domino consecrauerat. Quam uidelicet puellam, cum contra uoluntatem eius pater ad nuptias tradere uoluisset, dolore oculorum percussa, tãto febrium igne succensa est, ut uix superis redditi crederetur: cumq; uenisset illuc beatus Eustasius, patrem puellæ increpat, dicens suæ noxæ esse, quòd ipsa tantis exureretur pœnis, qui uiri Dei Columbani interdictũ uiolare tentasset: at ille simulata compunctione, Vtinam inquit, sospitati redderetur, ut diuinis famularetur obsequijs, nec ego ulterius talibus obsisterem uotis. Accedens itaq; Eustasius ad stratum puellę, scisscitabatur, si suę fuerit assentationis, quod cõtra beati Columbani interdictum post uota cœlestia rursus iteraret terrena. Cui respondens puella, testatur se talibus uotis nunquã paruisse, ut terrenis cœlestia commutaret, sed paratã fuisse & esse beati uiri parere præconijs: secq; ait præterita nocte uidisse uirum similẽ eidem beato Eustasio, qui oculis suis lumen redderet, & uocem simul audisse dicentem, Quodcunq; tibi dixerit uir iste, fac, & sanaberis. Nunc igitur infer auribus meis, quæ mihi sunt custodienda, & tuis orationibus pelle dolorem à Domino illatum. Tunc prostratus humo uenerandus uir Eustasius cum lachrymis postulat Dominũ, ut pollicitum munus exhibeat: surgensq; crucem super oculos exprimit, & oculos manu palpando, diuinum auxilium adesse deplorat. Ad cuius tactum lumen ilicò redditur, frebrium ignis fugatur: redditamq; sospitati puellam matri cõmendat, donec à Lothario rege, quò iter arripuerat, rediens, religiosis eam uestibus subdat. Cum autem pater cerneret filiam suam sospitati redditam, cæcam, obliuionis iterum foueam incidens, decernit eam sponso tradere pristina pollicitatione: quo puella comperto, unius sodalium suarum consilio quæsito, & eandem assumens, felicem fugam inierũt; & clam elapsę, ad Basilicam beati Petri principis apostolorũ peruenerũt. Audiens hoc pater puellæ, dirigit cum furore pueros, iubens ut apprehensam filiam crudeliter perimant: pergentes ergo pueri finibus ecclesiæ receptam inueniunt, cui & statim minantur periculum mortis, at illa, Si inquit, mortem me formidare putatis, in hoc ecclesiæ pauimento probate. nam ego mortem ouans suscipio, pro eo qui propter me non dedignatus est mori. Interea peracta legatione sua uenerabilis pater Eustasius remeat, puellã à custodia liberat: patrem terribiliter increpat, religionis uestem per pontificem urbis illius, Gundoldum nomine, induit, monasterium uirginum Christi supra paternũ solum inter duos fluuios ædificat: fratres, qui ædificandi curam habeant, deputat, germanos puellæ Chagnoaldum & Vualdebertum, qui ei postea succesisset, ut regulam doceant, decernit: in quo uidelicet Vualdeberto, quantæ uirtutes postmodum factæ sint, si uita comes fuerit, prosequemur. Reuersus posthæc uenerabilis uir Eustasius ad Luxouium, magistri sui præceptum implere parat, ut gentes quæ uicinæ erant, fidei pabulo alerentur. Progressus ergo Vuarascos prædicando conuertit populos, quorum alij idolatris cultibus dediti, alij Fotini hæretici errore maculati erant: ubi cum multum populum ab erroribus diuersis conuertisset ad Dominum, ad Boias, qui nunc Bicarij uocantur, tendit, eosq; multo labore imbutos, ac fidei liniamento correctos, plurimos eorum ad fidem conuertit. Vbi cum aliquantisper moratus fuisset, dimisit sagaces uiros, qui cœpti laboris in studio desudarent, ipse uerò ad Luxouium remeare disponit: & dũ iter carperet, uenit ad quendam uirum nomine Gundoenum, habitantem in uilla, quæ Mosa, ab amne ibidem præterfluente uocatur: cuius statim ut ingressus est domum, præmissa benedictione, poscit ut liberos, quos habeat, repræsentet. At ille libenter obediens, duos bonæ indolis liberos præsentauit. Est inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter unam filiam luminibus orbatam, nomine Adelbergam, se amplius non habere: quam præsentatam cum uidisset famulus Dei, scisscitatus est ab ea, utrũ iuuenilis animus ad cultum diuini timoris aspiraret. Cumq; illa se paratam esse responderet, sacris præconijs obtẽperare, per duos ille dies ieiunijs corpus afficit, mentem fide armauit, super oculos benedictionis oleũ effudit: sicq; per interuentũ famuli sui redintegrauit diuina pietas damna luminis eiusdem puellæ: quæ nunc quoque supereſt, & diuinis obsequijs dedita, non solùm suæ utilitati, sed & alijs præuidet opportuna. Progressus inde beatus Eustasius, cũ cœptum iter perageret, quendam fratrem Agilum nomine, qui modò Respacensis cœnobij præsul existit, uehementi febrium igne subitò correptum interuentu orationis suæ sanauit, ac pristinæ sospitati reddidit. Deinde perueniens ad supradictum cœnobium, tam fratres interius, quàm uicinos populos ad Christiani uigoris emolumentũ inhianter excitauit, multosq; eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit.

traxit. De fratribus uerò sub eius regimine constitutis, postea plures ecclesiarum præsules extiterunt: Chagnoaldus Lugduni, Acharius Viromandorum & Nouiomensis ac Tornacẽsis episcopus: Rachnacarius Augustodoni & Basileæ, Audemarus Bononiæ & Tharonensis oppidi. Cumq; iam ab omnibus haberetur gratus, ut nullus se beatum Columbanum perdidisse gemeret, qui eius doctrinis imbutus fuisset, omniumq; Francorum procerum honore fulciretur, & precipuè Lotharij regis amore ac uenerationeclueret, præsertim cum cernerent in discipulo magistri instituta per omnia manere: exarsit more suo liuidus aduersus sancti uiri famam Chelidrus, excitans contra eum unũ è subditis Agrestinum nomine, qui quondam Theoderici regis notarius fuerat, & quadam compunctione cordis tactus, omnia quæ possederat relinquens, & Luxouium ueniens, se & sua omnia eidem uenerabili patri tradiderat. Is inquam, ut cuncta replicem, religionis speciẽ in monasterio gestans, post nõ longum tempus conuersationis eius, arrogantia mentis elatus, postulat ut gentium esse prædicator permitteretur: quem uir sanctus diu obiurgãs increpat, dicens eum rudem adhuc in religione non debere ad tale opus idoneum se putare, præponens ei in exemplum Hieremiam, qui electione Domini prædicator designatus, se dignum esse denegat dicens, A a a Domine Deus, ecce puer ego sum, & nescio loqui: Moysen quoq;, qui electus à Domino tardioris & impeditæ linguæ se esse testatur. His & huiusmodi dissuasionibus cum nihil proficeret, quẽ tenere non ualet, ire permittit: qui cum in regionem Baioariorum ueniſſet, nullum fructum exercens ibi post aliquantum temporis ad Aquilegiam transit. Aquilegienses etenim discordabant à communione sedis Apostolicæ, de qua Dominus in Euangelio ad beatum Petrum loquitur dicens, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam, ob trium uidelicet capitulorum dissensionem, quæ præsenti operi necessariũ nõ duximus inserere. Itaq; ueniens Aquileiã socius statim schismatis effectus, Romanæ sedis à communione seiunctus ac diuisus est, totius orbis communionem quicunque Romanæ sedi iungeretur damnans, in sola Aquileia Orthodoxam fidem retineri decertãs: quo schismate imbutus, epistolam uenenosam & increpationibus plenam ad beatum Attalã Bobiensis cœnobij patrem, per Aureum Adaluuardi regis Longobardorũ notarium dirigit. Quam epistolam beatus Attala perlectam, & ridiculo habitam, mihi tradidit seruãdam: quã ego etiam per multorum spacia annorum abditam penes me habui, & postea mea negligentia perdidi: nec alius utique quilibet eam, sed ipse proprio stilo scripsit. Directa itaq; ad beatũ Attalam epistola, ipse ad Luxouium properat, Eustasium schismatis aculeis tentat, si sanã mẽtem sua uesania corrumpere queat. Venerãdus autem uir Eustasius, paternis effaminibus errãtẽ increpat, ut resipiscat, hortatur & obsecrat. Cumq; salutaribus monitis & salubri antidoto mentem peste corruptam curare nequiuisset, à suo suorumq; collegio segregatũ abire coegit. Fugatus igitur ab Eustasio miserabilis Agrestinus, huc illucq; diuertit, ut aliquos sui erroris fautores facere posset: sed cum nihil eius imperitia longo tempore peragere quiuisset, tandẽ aduersus regulam beati Columbani liuido dẽte garrire cœpit, ac uelut cœnosa sus grunniẽs, per quoscunq; potuit parilitatis suæ similes abominabile murmur excitauit, annuẽte sibi Appilino Genuensis urbis episcopo, qui ei consanguinitate proximus erat. Hic denicq; Appellinus uicinos episcopos singulatim sibi iungere in auxilium Agrestini nisus est omni studio, ita ut regem Lotharĩũ tentaret, si suæ partis assentator fieri uoluisset. At ille sciens, & experimẽto cognitam habens beati Columbani sanctitatem, & discipulorum eius doctrinam, postquã diu redarguere tentauit grunnientis hæretici sectam, nec prævalere potuit aduersus eam, statuit ut synodali examinatione probaretur, non ambigens de auctoritate uenerabilis uiri Eustasij, quin omnes aduersantes sanctę regulę sua prudentia superaret. Tunc emanante regali auctoritate, multi iam Burgundiæ episcopi in suburbio Matasconensis urbis conueniunt, inter quos maximus hæreticorum Vuarnacharius quidã, dum & ipse fieri uellet assentator Agrestianæ partis, ipso die quando aduersus Eustasium altercatio futura erat, morte preuentus interijt: sed nec eo terrore turbati cæteri consultores aduersę partis, qui conuenerant, deductũ in medium Agrestinũ depromere cogunt, quid contra regulam Columbani uel Eustasij obijciẽdum haberet. Tum ille trementibus labijs assistẽs, & nihil auctoritatis uel elucubrati eloquij habens, ait superflua quædam, & canonicæ institutioni contraria in eorum studijs teneri, cochleam uidelicet, quam lamberẽt, crucis signo crebrò signari, & in ingressu cuiuslibet domus intra cœnobium, tam introeuntem, quàm egredientem benedictionem postulare: Columbanum etiam à cæterorum ecclesiasticorum more desciscere, & sacra missarum solennia multiplicatione orationum uel collectarum celebrare. Auditis huiusmodi obiectionibus beatus Eustasius conuersus ad suæ partis episcopos, dixit, Vos ò decus sacerdotij probare debetis, qui in ecclesijs ueritatis ac iustitiæ seminarium distribuant, & qui ueritati ac religione aliena tradãt. Quicquid enim à norma ueri tramitis dissentit, extra ecclesiæ corpus segregari debet: uestrũ est discernere obiecta, an sint à scripturarũ serie aliena. Agrestinus ait, Tuo ore nobis edicito: nosse enim à te uolumus, quod dignũ super hoc responsum reddas. Sanctus Eustasius respondit, Nequaquam, ait, reor contrariũ esse religioni, si cochlea, quam Christianus lambit, uel quòdcunq; uas aut poculũ crucis signo muniri, cum per aduentũ signi Dominici pellatur pestis

pestis aduersantis inimici. Introeuntē uerò monachum cellulam,uel exeuntem benedictione Domini armari,ratū duco,iuxta psalmistæ uocem,Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam Dominus: Dominus custodiat introitū tuum & exitum tuum,ex hoc nūc & usq; in seculū.Licet enim hoc ad unumquēq; Christianum referatur,ut gratia baptismi per fidem in ecclesia seruetur,in eo uidelicet, qui ad eam ingreditur,& usq; ad finem perseuerantiæ uigore firmetur:de quotidiano tamen motu siue ingressu uel egressu seu progressu unumquēque nostrū signo crucis armari, uel benedictione sodalium fas duco robari:multiplicationem uerò orationum in sacris officijs credo omnibus proficere ecclesijs, quia dū plus Dominus queritur,plus inuenitur:& cum uberius oratione pulsatur,eo citius exaudire probatur.Nihil enim amplius desiderare debemus,quàm orationi incumbere, sicut Dominus sub Apostolorū numero hortatur, Vigilate & orate,ne intretis in tentationem. Sic & Apostolus nos sine intermissione iubet orare, sic omnis scriptura sacra hortatur nos ad Dominū sine cessatione clamare. Nihil equidem tam utile,tamq; salutare, quàm creatorem multiplicatione precum, & assiduitate orationum pulsare. His & horum similibus responsis cōfusus Agrestinus, addit garrulitatis noxam, calumniatur capitis comam ineptè precidi, & ab omnium hominum more descisci.Eustasius autem, ut erat uirtute patientiæ & scientiæ comptus, in præsentia ait,Omnium horum qui præsto sunt,sacerdotū, ego eius discipulus & successor, cuius tu disciplinam & instituta damnas, te ad diuinum iudicium cum eo intra præsentis anni circulum causaturum inuito, ut iusti iudicis examine sentias, cuius famulum tuis detractionibus maculare procures. His dictis metus quosdam eorū, qui Agrestianæ partis fautores erant, perculit, hortanturq; omnes,ut pacis nexu corda iungerent:& ut iste temeritatis audaciam tolleret,& ille paterno affectu labentem pijs correptionibus foueret.Ad hęc Eustasius, Vestris,inquit,libens satisfacerem precibus,si misera mens duriciam uæcordiæ molliret, & correctis cauterio morbis,uel antidoto uisceribus defectis,reduxad salutifera monita remeare nitatur. Cogentibus ergo cunctis Agrestinus simulatam pacem postulat,quod postea actibus deprompsit: Eustasius uerò mitis animi suasione flexus, poscentium pacem tribuit,& pacis osculum illi porrexit. Vix ad interuallum breuis spacij manifestam uæsaniam suam Agrestinus uerecundiæ metu repellens,cœpit iterum monasteria tentare,& sub specie discipuli preciū proditionis taxare. ad quendam namq; uirum uenerabilem Romaricum nomine, uenit,qui primis nobilitatibus fuerat apud Theodebertum habitus, postq; per exemplum Columbani,ac per Eustasij prædicationem monitus ad Luxouium ueniens,monachicæ institutioni se subdidit: quo diu sub regulari tenore uitā agente,post ea Eustasio annuente puellarum monasterium in suo proprio inseruit,& regulā Columbani illis custodiendam indidit. Cumq; iam multa religione polleret, ad eum Agrestinus pergit, seseq; subditum atq; obedientē simulat:simulq; Amatum, quem ibi Eustasius ob imbuendam regulam præfecerat,mollibus suggillationibus tentat.Nam quibusdam sacrę religionis regulis ab eis neglectis, tam Amatus quàm Romaricus ab Eustasio obiurgati fuerant. Læsos ergo eos ut præsensit Agrestinus, exasperatas mentes suis assertionibus iungere uolēs,stimulauit uenenata uerba sanas mentes recipere,& in contemptum regulæ Columbani, propriam uæsaniam propagare. Proh dolor,exitiale uas ac lethifera doctrina repletum, sanas mentes diabolica insania maculauit.abiectis etenim pristinis institutis, rudibus conati sunt præfati iam uiri instruere plebē doctrinis: deinde nefandus Agrestinus ad uenerabilem matrem Burgundoforam iter dirigit, ut etiam illam suis stimulationibus si ualuisset,macularet: quem beata uirgo Christi non fæmineo more,sed uirili confudit responsione,dicens ad eum,Num tu consultator ueritatis & nouorum introductor argumētorum,ad hoc huc accessisti, ut ueneno tuo dulcia mella perfunderes, & uitalia alimenta lethali amaritudine commutares? Miser ac detestabilis tu detrahis illis,quorum ego uirtutes agnoui, quorum doctrinam salubrem recepi, ex quorum eruditione multos cœlestia regna penetrasse comperi: meminisse te uelim Isaiæ dictum, Væ qui dicit malum bonum,& bonum malum. Festina ergo ab his uenenatis assertionibus recedere, ne te ira Dei comprehendat. Confutatus itaq; his famulæ Dei increpationibus impius Agrestinus, rursus ad Romaricum & ad Amatum repedat,ut cœptum opus erroris ad effectum nequitiæ perducat. Nec defuit illis ultio diuina, cum & ipsi & alij quāplures iam ad hoc aspirarent,ut peruersi dogmatis hæretici huius assentatores fierent. Lupi siquidē per intempestam noctem intra septa monasterij irrumpentes, aliquos ex fratribus morsibus suis laniarūt, atq; in prædicta peste derelictos, direq morti miserabiliter tradiderunt:quendam etiam Plereum nomine,qui adhuc discordię fomitem uehementer administrabat, dæmonum rabies peruasit, & ignobiliter ad extrema perduxit.nam propria manu ipse laqueo se suspendit. Porrò cum hæc ultio nequaquam fieret correctio delinquentium, maior protinus uindicta secuta est. Subitò namque fulgur ingens è cœlo lapsum,tanto fragore percutit locum, de uastat monasterium, tegumenta subuertit,plebē exurit, ut præsens correptio manifestè monstraret, futuram debere fugere iram: mortuiq; sunt ad præsens plusquā xx. homines, auctore tamen totius criminis ad pœnitentiam reseruato,ut si cognosceret semetipsum, & rediret, sanitatem proculdubio reciperet.nullū etenim Dominus perire desiderat, sed semper, quāuis grauibus delictis obrutum, per pœnitentiæ fomenta

menta redire expectat. Cumq; sibi sæpius pœnitentiæ locum datum infelix Agrestinus non cognouisset,ut Eustasij sentētia ad iudiciū eum inuocantis præualeret,ante triginta dierum circulum,quàm uertentis anni meta compleret, à seruo suo quem ipse redemerat, securi percussus interijt,& occasio criminis dicebatur uxoris permixtio. Quod quamuis multi dixerint, & uera asserere uellent, nostrum tamen affirmare nō est. cuncta etenim iuxta Salomonem, Adducet Deus in iudicium pro omni reatu, siue bonum siue malum.Et Apostolus dicit, Vniuscuiusq; opus,quale sit,ignis probabit. Hoc solum à nobis libere dicendum est, iusta eum sententia diuini iudicij percussum,ut & assentatoribus suis à lacerationibus famulorum Dei fugere monstraret, & ille contumaciam suam per meritam ultionem lueret. Post hæc Amatus & Romaricus Eustasij patris indulgentiam postulantes,ab eo recipiuntur, & in pristinum gradum restituuntur.Appelinus quoq; & cæteri Galliarum episcopi, ad roboranda sancti Columbani instituta aspirant:quorum multi in amore eiusdem sancti patris nostri feruentes,secundum eius regulam monasteria construunt, gregem Christo congregant, & religionē monasticæ professionis adaptant: inter quos uir il lustris Elegius nomine,qui modò Veromandēsis ecclesiæ pontifex præest, iuxta Lemouicensem urbem,monasterium nobile Solenniacum nomine construxit,super fluuium Vincennam, distans à supradicta urbe milibus quatuor: & alia multa in ijsdem locis cœnobia. Sed & in ciuitate Parisiensi puellarum monasteriū, quod de regio munere susceperat, ædificat: in quo Christi uirginem Auream præfecit.In Bethoricense uerò urbe,puellarum monasteriū ex beati Columbani regula, Berhtrada nobilis genere & religione,fœmina sanctissima construxit. In suburbano etiam Bethoricensis urbis,uir uenerabilis Theodolfus, cognomēto Babelenus, monasteria ex regula Columbani,religione omni pollenti construxit. Primum quoque in insula super fluuium Milinandram, ubi religiosorum uirorum adunauit cateruam : aliud Gaudiacum nomine, haud procul à fluuiolo Albeto:tertium uirginibus ac religiosis fœminis institutum, in loco Caranthomo supra fluuium iam dictum Milinandram: itemq; aliud Christi uirginum, iuxta Niuernense oppidum sub eadem regula construxit. Beatus ergo Eustasius post has uictorias corrigere mentes delinquentium studet, ac sua pace, qui remanserant, adunare decreuit:deinde monachorū sub eius obedientia in sæpè fato cœnobio, quàm maxima creuerat turba,ut iam multa per uicina cōstruerentur monasteria,quæ eius successor Vualdebertus firmauit atque ædificauit. Iamq; beatū de hac uita exitum præstolans omni intentione ad contemplanda mysticorum præconiorū documenta desudat, ac soli Deo mente intentissima preces effundere non cessat. Postquam per multorum circulum annorum in hoc opere uacauit intentio,aduenit tempus uocationis eius,daturq; sententia iusti iudicis,ut quod minus annorū circuli diuersis afflictionibus peracti purgauerunt,paucorum dierum corporis infirmitas sanaret: interrogatusq; inter pœnę incendia per uisionem nocturnam, si quadraginta dierum spacio leuiori pœna curari uelit, an triginta feruentiori incendio.respondit ille, Melius esse quāuis duris, in breui subiacere flagellis,quàm leuibus consumi longius pœnis. Expleuit ergo prouisam atque electam corporis pœnā,& trigesimo die omnibus ualedicit,eandem diem ultimam esse denuncians:& sumpto uiatico animam cœlo reddidit, Christoq; duce paradisi gaudia penetrauit,cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

SANCTI EVSTASII ABBATIS VITAE, FINIS.

Sanctissimi uiri Bertolfi Abbatis Bobiensis coenobii,uita & transitus.

QVAM præclara sint monimenta iustorum, studuit declarare posteris diligentia scriptorū: quapropter & ea, quæ nostris noscūtur patrata tēporibus, nequaquam negligentiæ somno torpentes prætermittere debemus:ut sicut nobis præcedentium exempla uberius religionis studia generant,ita nostrorum temporum acta,uirtutum augmenta austeritati pareant. Venerabilis igitur Bertolfus, Bobiensis cœnobij abbas,quis quantus'que fuerit,non est omittendum tradere memoriæ: sed prius qualiter à seculo conuersus sit, memorandum. Fuit enim genere nobilis,licet gentilis,consanguineus beati Arnolfi Metensis urbis pontificis: qui cum præfatum Arnolfum pontificē ad cultum religionis post aliquos honores, post insulas pompasq; seculi ad religionis studia anhelare perspexisset,nisus est & ipse calcando terrena cœlestia desiderare. Postposuit ergo patrem natale'que solum & pompas urbis, iuxta Euangelij uocem, post rerum amissionem nudus tollendo crucem, ac sibimetipsi abnegan-

negando se, secutus est Christum, iunctusq; supradicto pontifici Arnolfo, cum ipso aliquantisper commoratus est: deinde ad uenerabilem uirum Eustasium, cuius iam suprà uitam descripsimus, Luxouium perrexit, ubi diu subiectus sanctæ regulæ, & monasticæ religioni, omnibus inibi conuersantibus gratissimus effectus est. Exin aduentante beato Attala Bobiensis cœnobij abbate, ex Ausoniæ partibus, cum uoluntate & pacis uinculo beati patris Eustasij, eius societati subiectus est, quia erat illis cor unum & anima una: nec quicquam manebat discordiæ, si mutuò ac uicissim subiectos sibi fratres commutarent. Abijt ergo post uestigia uenerabilis Attalæ, Ausoniæq; finibus receptus, in Bobiensi monasterio sub obedientia eiusdem sancti uiri permansit. Cum autem conditor rerum beatum patrem Attalam ad cœlestia regna post ærumnas huius seculi transtulisset, omnis monachorum concio, uoce simul & animo præfatum Bertolfum sublimauerunt honore paterno: qui per tredecim annos omni diligentiæ studio plebem sibi commissam salubribus monitis erudire non omisit. Porrò quid in his temporibus gesserit, memoriæ tradendum est. Cum iam egregijs moribus, bonitate, disciplina, & omni uirtutum ornamento polleret, cœpit antiquus anguis quiddam contrarietatis aduersus eum machinari. Excitauit enim quendam Procum nomine, Cleronensis urbis pontificem: qui ut subiectum sibi præfatum abbatem cum cœnobij supplemento faceret, omni nisu intendebat, uicinosq; pontifices, & alios quoslibet primates ad id peragendum muneribus attentabat. Super eadem quoque re adijt regem Auriouuardum Longobardũ, qui eodem tempore regnabat: sed cum nihil aliud à rege in responsis accepisset, nisi ut ecclesiastico iure probarent, utrum cœnobia procul ab urbibus sita, episcopali debeant ministrare dominio, ille omnes quos potuit suo intentui iungit. Cumq; hæc agerentur, unus aliquis ex aula clàm præfato Bertolfo totius machinamenti causam per internuncium manifestauit. At ille statim experiendi causa quosdam de pueris suis direxit ad regem: quibus Auriouualdus inter alia respondit, Non est meum sacerdotum causas discernere, quas synodalis examinatio ad purum debet iudicare: scisciantur illi qui missi fuerant, utrum fautor esse uelit prædicti episcopi, an abbatis sui. Ad quod rex, Nequaquam se, ait, illis fauere uelle, qui famulo Dei molestias aliquas aut iniurias uellent irrogare. Cum ergo uenerabilis Bertolfus regem cẽtuis barbarum, & Arrianæ sectæ credulum tam humanè de causa sua locutum fuisse cognouisset, poscit ut supplemento ipsius Romam ad sedem Apostolicam uenire queat: quo statim largis manibus impenso, Romam iter arripiens ad Honorium papam accessit: cui cum rei causam patefecisset, ille de industria quærit, quę sit consuetudinis suæ regularis disciplina. Cumq; cuncta alacri animo in aures præsulis digessisset, placuit beato Honorio ut regularis series, religionis cultum ac humilitatis indicia teneret: at ubi hæc omnia uera relatione perdidicit, sanctus papa quotidiano affamine uenerabilẽ Bertolfum roborare nisus est, ut cœpti itineris laborẽ non relinqueret, & Arrianæ pestis perfidiam Euangelico mucrone ferire non abnueret. Erat enim uenerabilis præsul Honorius sagax animo, uigens consilio, doctrina clarus, dulcedine & humilitate pollens: lætabatur è gentibus socium reperisse, cum quo dulcia promeret effamina: nec prorsus delectabatur, ut citò ab eius consortio segregaretur. Sed cum uehemens æstus quiescendi longum prohiberet spacium, prębuit optatum munus sanctus papa patri memorato Bertolfo, priuilegia scilicet sedis Apostolicæ, quatenus nullus episcoporum in præfato cœnobio quolibet iure dominari conaretur. Percepto ergo munere optato, ad patriã reuersi sumus: cumq; peracto aliquanto itineris spacio, Tuscanis aruis postpositis, Apennina rura attingentes, castrũ, cui nomen Bismantum est, uenissemus, tanta uis febrium Bertolfum patrem oppressit, ut omnino morte præuenire crederetur: erat enim uigilia passionis beatorum apostolorum Petri & Pauli. Cumq; iam atra nox irrueret, ille inter ignes febrium accersiuit me, ac curis mens dedita de nocturna uigilia inquisiuit: sed cum ego dicerem omnia iam bene esse disposita, ille ait, Et tu ante stratum meum per totã noctis metam, quousq; diei prorumpat crepusculum, excuba. Cum ergo excubassem, quousq; intempesta nox irrueret, tãtus sopor oppressit me, ut sursum caput attollere non ualerẽ, omnesq; qui erga tentorium farcinas uel equos custodientes excubabant, simili sunt oppressi sopore. Interea beatus apostolorum princeps Petrus aduenit, ac super stratum ægri patris astans, Surge, inquit, & sospes cum conuisatoribus tuis abscede. Inquirente aũt beato patre quis esset, qui sibi talia iuberet. ille respondit, Ego sum Petrus, cuius hodie clara in toto orbe celebrantur solennia. & hæc dicens abscessit. At ille timore perculsus, trepido corde scisciatari cœpit à me, si audissem uocem, uel aspectũ alicuius uidissem. ad quod ego respondi, Minimè. Non cernis, inquit, suluã lucẽ, ubi Petrus apostolus pergit? Tunc tandẽ agnoscẽs quid causæ gestaret interrogatio eius, uix obtinere merui obnixis precibus, ut mihi rei panderet ueritatẽ. Quodam tẽpore, dum expleto psallendi officio unà cum fratribus secũda diei hora, de ecclesia beati Petri egrederetur, obuiũ habuit hominẽ nomine Viatorẽ, dæmonis rabie plenũ: quem intuens, eleuatis ad cœlũ oculis, conditorẽ omnium postulauit, ut suis uotis clemẽter adesset, & hominẽ illũ de diabolica peste liberaret. Cũ igitur expleta oratione imperasset demoni ut exiret, & imaginẽ Dei ulterius maculare nõ præsumeret, miserabiliter discerpẽs hominẽ iniqua pestis aufugit, & eadẽ hora salus subsecuta est. Interposito deinde aliquãto temporum circulo, infantulus quidam uocabulo Dominicus, filius cuiusdã nomine Vrbani, sæua dæmonis infestatione oppressus, ad beatũ uirum curandi gratia perductus est: quem ille protinus fusa ad Dominum prece post increpationem maligni peruasoris curauit, & sanũ ad propria abire permisit. Quidam etiam leprosus ualida lepra perfusus, nec prorsus ad recipiendam sospitatem à medicis fiduciam gerens, ad uenerabilem uirum Bertolfum uenit, suisq; orationibus ut opẽ misericordiæ mereretur, postulauit: quem ubi uir Dei fiducia plenus aspexit, graui ultioni hominem subiacere suspirauit, & ut secũ quoad usq; sospes redderetur, maneret imperauit. Mens ergo uirtutum conscia cœlos penetrans, ad suas preces rerum conditorẽ excitauit, peractoq; biduano ieiunio, oleũ super hominẽ ulceribus plenum effudit. Cuius ilico membra leprosa didicere post uiscerũ putredinem sanitatẽ puram recipere, & ad pristinũ decorem denuò reuerti: & ita sanus æger effectus est, ut nec uestigiũ lepræ in eius corpore remaneret. Sic creator omnibus suis famulis fauendo subuenit, ut ubertim uirtutum uigore roborati, calcando secularia, cœlestia semper studeant adimplere præconia. Plerunq; etiam aliorũ monachorũ experti sumus flagrare uirtutes, & ideo ratum duximus, ut ex his aliqua interseramus. Cum aliquo tempore Blidulfus presbyter à beato patre Attala ad Ticinum urbẽ directus fuisset, ibiq; peruenisset, obuium habuit Auriouualdum regem Longobardorum, Arrianæ sectæ credulum: is ergo cum uidisset Blidulfum presbyterũ, ait ad suos, De Columbani monachis est iste, qui nobis salutantibus apta denegant respondere: cumq; iam haud procul abesset presbyter, salutauit eum rex, ironicè tamẽ. Ad hæc Blidulfus, Salutem, inquit, optarẽ tuã, si tu seductoribus tuis non faueres, & alienis à ueritate Christi doctrinis animũ non accõmodares. Iustum etenim esset, ineffabilem trinitatem una deitate confiteri, non tres potestates, sed tres personas: nec unam trium nominũ personam, sed tres in ueritate patris, & filij & spiritus sancti personas, una uoluntate, potestate & essentia. Hęc pauliſper audiens rex, cũ progressus fuisset, iracundia succẽsus, quęstus est se nõ habere ministros, qui obruente noctis caligine, monachum illum ita contumaciter in conspectu suo locutum sollicitarent, & fustibus ac sudibus consciſum morti traderent. Tunc unus uesanior cæteris, ad hoc patrandum se respondit esse paratum. Dicit ei rex, Si uoluntati meæ satisfeceris in hoc, muneribus te mox illuceſcẽte die crastino ditabo. Progressus itaque pessimus ille, alium sibi sceleris socium simílem sibi assumit, & obortis tetris tenebris. iam quamonachus à cœna cuiusdam Christiani, qui inuitauerat eum ad hospitium, regredi debuit, uigilanter custodit. Cum ergo monachus inopinatè uenisset ad locum custodiæ, percussus in cerebro, & omni compage corporis collisus, pro mortuo cadauere relictus est ab ipsis satellitibus, nullo de populo id sentiente. Erat enim ab ditus locus, sed nec uocem dare quiuerat, anticipatus loco, & immanibus ictibus. Porrò is ad cuius domum metatus fuerat, neſciens quidem euentum rei, sed tamen suspicatus hoc ipsum quod euenerat (erat enim & ipse presbyter) arrepto baculo uenit ad locum, reperiensq; iacẽtẽ, acsi somno depressum excitare conatus est. Ad cuius ille uocem uelut ab stratu incolumis surgit, nec plagarum uestigijs apparentibus, cũ eo pariter ad hospitium pergit, indicans qualiter à latronibus quibusdam comprehensus diriſsimis plagis mactatus fuisset, nec tamen aliquid inde sensisset. Peractis deinde causis pro quibus exierat, ad monasteriũ repedauit. Post cuius discessum protinus ille qui se ſponteneũ ad iniquum opus patrandum indiderat, dæmonio corripitur, & diuersis pœnarum incendijs flagellatur, cõmissum facinus exitiabiliter confitetur: uniuersus autem populus in eius cruciatibus timore perculsus clamauit & dixit, Quicunque Bobiensibus monachis malum aliquod intulerit, simili ultioni subiacebit: & qui Arrianorum persuasionibus acquieſcit, tales iras iusti iudicis meritò sustinebit. Videns facinus suum infelix Auriouualdus diuinitus manifestatum: confusus inde, & metuens ne sibi tale quid eueniat, ipsum quem uis horrida torquebat, cum conuiatoribus ad beatum Attalam dirigit, postulãs ut commissum malum ignoscat, spondens se multum eius obsequio paratum fore, si sua dona dignaretur accipere. Beatus pater Attala respondit, se nunquam in perpetuũ Arriani hominis dona suscepturum: rogat tamen uniuersos fratres, ut pro pestifero, qui adductus fuerat, orationem ad Dominũ fundant: quibus attentius orantibus, pestifer ille sanitati redditur, sed uitæ lucris nõ diu potitur. Nam cum ad propria redire desideraret, correptus igne febrium, inter pœnales incendij calamitates uita priuatus est: quem nequaq; iuxta aliorum sepulchra sepelire ausi sunt, sed procul ab hominibus in quodam conspicuo loco posuerunt, quò prætereuntes dicerent, Hic iacet ille miser humatus, qui Bobiensibus monachis crudelitatem suam ostendit. Per idem tempus alius monachus Meroueus nomine, ad Therdonam urbem à beato patre Attala directus, ad quandam uillam supra Yram fluuium sitam, peruenit: ubi fanum inter arbores positum uidens, allatum ignem suppositum, lignorumq; cõgeriem in modum pyræ coaceruauit. Quod uidentes cultores fani, Meroueũ apprehensum, diuq; fustibus cæsum, & ictibus collisum, in fluuium dimergere conantur: sed monachum unda recipere nolebat, quanquam ille omnimodo pro tali causa mori paratus esset. Cumq; cernerent non posse dimergi, quẽ Domini miseratio custodiret, prosternunt super undas Meroueum, maceriamq; lapidum desuper coacernant, ut immane pondus corpus eius submitteret undis, relictoq;, ut ipsi rebantur, cadauere ad metatus reuertũtur. Quibus abeũtibus, Meroueus nihil mali sentiẽs, incolumis à fluuio surgit:

git: ac disruptis nexibus Therdonam ingredi-
tur,& peracto negocio suo ad monasterium re
pedat:continuò diuina ultione prosequente,o-
mnes qui ad opus illud patrandum crudeles se
exhibuerant,diuersis pœnis afflicti sunt. Alios
namq; cæcitas,alios ignis urit:alios contractio
publica, alios omnium membrorum debilitas
inuadit,diuersiq; diuersa percepere tormenta:
quorum tamen aliqui ad Bobiense cœnobium
se deduci rogauerunt, & postulata iam uenia,
per pœnitentiæ medicamenta illatas pœnas e-
uaserunt, reliqui omnes in eadem ultione mor
tui sunt. Aliorum uerò monachorum in supra-
dicto cœnobio felicem uitam & feliciorem exi
tum uidimus, qui de hac luce exeuntes diuersa
superstitibus exempla reliquerunt: ex quibus
aliqua ponenda sunt,ut uiuentibus, eorumq; ui
tam imitari uolentibus,adhortatio crescat. Qui-
dam monachus Agibodus nomine,qui sub bea
to patre Attala molendinum monasterij guber
nauit,in extremis anxietatibus positus,horam
sui exitus expectabat:cumq; iam fratrum cater
ua astaret,quæ exeunti de mundo animæ supre
mos impenderet honores,atq; ex more ad psal
lendi officium se præpararent,elapsa illa de cor
pore,uidit æternam lucem sibi præparatam, so
lemq; rutilo fulgore micantem. Tunc unus ex
cœlicolis ad eum accessit, scisciratusq; quid at
tonitus intueretur:responsum accepit ab eo, so
lis se fulgorem uidere micantem,& talem eius
esse splendorem,cui nunquam uiderit parē.Ille
ait, Noueris te hac die ad nos uenturum esse,
& huius fore lucis habitatorem,septiesq; super
hunc solem noueris animas iustorum choris in
sertas splendere. Reuersus ergo ualedic fratrū
tuorū cœtui, & sic deinceps redies ad nos. His
dictis frater ille redijt ad superos, & ultimū ua-
le omnibus fecit: quē dum unus ex astantibus
interrogaret, ubi tamdiu ancipiti exitu mora-
tus esset,exponit quid uiderit,& quanta sibi cla
ritas promissa esset,edicens, quod eadem hora
iturus esset denunciat, uiaticum tantum cape-
re,& ualedicere fratribus regressus. Sumens i-
taq; sacrum Domini corpus, dato pacis osculo
omnibus, postulat ut charitatis officium defe-
rant corpori, animam attentius commendan-
tes creatori. Tunc à seculo migrans ad promis-
sæ sibi claritatis splendorē euolauit,relinquens
posteris exemplum beatæ conuersationis, ut
qui eius coronam ante exitum promissam co-
gnouissent,puritatis nihilominus eius, & reli-
gionis in omnibus imitatores existerent. Is ete
nim fuerat à pueritia sub regularis disciplinæ
norma eruditus, sub beato Columbano à secu-
lo cōuersus, simplex & omni bonitate inter fra
tres habitus:obediētia & religione pollens,ma
litia omnino iuxta Euangelium paruulus exi-
stens.Et quid aliud fuerat, quod clemētissimus
rerum creator exeunti de mundo uoluit mon-
strare,qualis futurus esset, nisi quòd hi qui simi-
li simplicitate uiuunt,& obedientiæ ac mortifi-
cationi uoluntarie se subijciunt,similem remu-
nerationem expectent, & æterni luminis clari-
tate potiantur? Alium similem obedientia, pie-
tate ac mansuetudine fratrem, Theoaldum no
mine,uidimus feliciter de presenti uita segrega
ri,& cum omni lætitia atq; exultatione ad æter
na gaudia properare. Nam cum lætus suo face-
ret in stratu, rogabat ut omnes ad se uenirent
fratres,omnibusq; ualedicit,iudicans se eadem
hora egressurum: sed qualiter suum uideret exi
tum,nobis nequaquā uoluit manifestare. Cūq;
ualedixisset omnibus, uiaticum popposcit: quo
sumpto,antiphonam ipse imposuit dicens,Ibūt
sancti de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus
deorum in Syon. Impleta autē antiphonæ me-
lodia, lætus & omni amœnitate repletus, ani-
mam datori reddidit: ut nobis qui astabamus,
apertè daretur intelligi, eum de diuina gloria,
& promissi præmij lætitia fuisse repletum. Mo-
nachus quidam sub abbate Bertolfo, nomine
Baudacharius,cum tempore uindemiæ ordina
tus esset ut uineam custodiret,ne auium bestia-
rumq; incursus damnum inferret,euenit ut tri-
ginta fratres ad eandem uineam deuenirent:
at ille charitate plenus,postulat ut ibi post labo
rem fessa membra reficiant: nec tamen aliud
quicquam ad manus habebat,nisi modicum pa
nis,quem ad usus suos detulerat:quem cū præ-
positus increparet, cur refectionem his quibus
nihil dare habuerat, præbuisset, ille respondit,
Largæ dapes mecum sunt,è quibus multo plu-
res satiari possunt. Inquirente uerò præposito,
quæ essent illæ dapes,alitem, inquit,sibi datam
à domino,quam à nando Anatem uulgò uocāt.
Præpositus dixit,Fac sicut dixisti. Ille ergo fra-
ter,qui charitatem amabat, & charitatem cum
fratribus facere uolebat, diuisit cibos quos ha-
bebat per triginta, & fiduciam habens in Do-
mino,desiderabat omnes saturari de modico ci
bo. Quod & ita plenariè cooperāte gratia Dei
perfecit, ut dicerent omnes, nullo se tempore
uitæ suæ tanta saturitate fuisse repletos. Auxit
enim fides, quod in se non habuerant dapes.
Alius item monachus Leobardus nomine, cū
ad uineam custodiendam aliquando deputa-
tus fuisset,inuenit uulpeculam uuas uorātem:
quam statim comminando corripuit, ac ne am
plius attingeret,imperando prohibuit. Cumq;
ille abijsset,ad solitum furtum fera regressa est:
sed cum gustasset prohibitum, in ore cibo hæ-
rente,fera expirauit,moxq; Leobardus de stu-
dio uineam circuiens,reperit uulpem mortuā,
prohibitos cibos in ore tenentem. Alia uice
Leobardus idem cum Merouco, cuius superi-
us fecimus mentionem,septa uineæ ex abbatis
imperio defensabant, atq; muniebant: euenit
autem ut securi arborem succiderent, & de ra-
morum congerie septa densarent:cumq; iam co
lumnam ramis spoliassent,consilij fuit ut terræ
prostrati dominum postularent, ut ipse auge-
ret fortitudinem, quatenus ipsam columnam
arboris integram ad sepem uehere potuissent.
Surgentes igitur ab oratione, cum inuocatio-
ne nominis Christi arborem arripiunt,& quam
uix multi trahere quiuerant, duo homines ar-
mati

mati fide leui motu portabant. Hanc ipsam ar-
borem multi postea fratres simul positi moue-
re tentabant, & cum minimè leuare ualerent,
tum demum uirtutem omnipotentis Dei circa
famulos suos operantis agnoscebant. Sed for-
tasse nos aliquis reprehendendo,noscq; roden-
do,quòd talia scripserimus de fratribus nostris,
dijudicat atq; condemnat:nos tamen obtrectā-
tium linguas non attendentes,quæ ad diuinam
gloriam pertinēt, silentio tegere nequiuimus.
Illi dijudicent,utrum hæc conditoris dona sint,
aut non sint recipienda:& cum didicerint talia
non posse nisi à Deo fieri, laudes & condignas
gratiarum actiones referant ipsi, qui semper &
ubiq; mirabilis est in electis suis:Iesus Christus
Dominus noster, cui est cum Deo patre & spi-
ritu sancto, honor & gloria, in secula seculo-
rum, Amen.

SANCTI BERTOLFI VI-
TAE FINIS.

Sancti Arnolfi episcopi uita.

BEATVS Arnolfus episco-
pus,prosapia gentis Franco-
rum,altus satis & nobilis pa-
rentibus, atque opulentissi-
mus in rebus seculi fuit: sed
nobilior deinceps & sublimior fide fuit. Huius itaque
laudabilia facta quæ gessit,nonnulla ego fami-
liaribus illius narrantibus, pleraq; per memet-
ipsum agnoscēs,operæprecium reor, ut iam ab
ortu natiuitatis eius,locutionis meę sumā exor
dium. Erat igitur quidam peregrinus seruus
Dei, nomine Stephanus, qui à partibus Italiæ
uenies, habitauit in loco contiguo parentibus
huius beati uiri. Cumq; reuelata fuisset per spi-
ritum eidem peregrino natiuitas pueri,silentio
paulisper interposito,præsaga tandem uoce sic
exorsus est: Scitote omnes,quomodo puer iste
qui natus est summis honoribus exaltandus,
magnus erit apud Dominū & homines: quod
ita rei probauit euentus. Laudabilis enim indo
lis puer,gratia Dei præuentus, cum literarū stu
dijs imbuendus traditus fuisset, cæteris contu-
bernalibus suis sagaci ingenio,& capaci memo
ria præcellebat,ac de die in diem per gradus uir
tutum ascendendo proficiebat. Cum autē iam
bene edoctus ad perfectam uenisset ætatem,
Gundolfo subregulo consiliario uidelicet re-
gis, exercitandus in uirtuosis actibus commen
datur: quem ille per multa experimenta pro-
batum, Theodeberti regis ministerio dignum
adaptauit:in cuius seruitio commorans,quan-
ta potentia belligerando præcesserit omnes,
quis enarrare sufficiat,præsertim cum sępè pha
langes aduersariorū suo uiriliter abegisset mu-
crone? Quapropter effectus est in breui om-
nium primus,ita ut sex prouinciæ,quas extūc
& nunc totidem agunt officiales, sub solius e-
ius arbitrio regerentur. Interea cum strenuus
miles iste,quæ Dei sunt, redderet Deo sedulò:
scilicet in oratione,in ieiunijs, in eleemosynis,
& quæ Cæsaris sunt Cæsari,fortis scilicet in bel
lo,prouidus in consilio, cogentibus amicis at-
que parentibus, à nobilissima gente puellam
quandam præclaris moribus ornatam, duxit
uxorem. Quo in facto speciale quoddam mu-
nus gratiæ suæ,eidem uiro Dominus indulsit,ut
ex eadem uidelicet egregia fœmina duorum
filiorum gaudia susciperе mereretur: qui quasi
duarum gemmarum splendidū decus, in mun-
do postmodum claresсere cœperunt. Tempo-
ribus illis erat in ministerio regis,uir egregius,
nomine Romaricus,familiari affectu beato Ar
nolfo copulatus. Hic cum ex assiduitate secum
commanendi,desiderium beati uiri, quo circa
monasteria uel loca sancta iugis illi meditatio
fuit,agnouisset, habito inter se consilio, dispo-
nunt secundum Euangelij præceptum, relin-
quere omnia sua, & peregrinari pro Christi a-
more: sed uoluntas Domini obstitit in hac cau
sa proposito utriusque. Nec enim fas censuit
fore prouidētia Christi,ut hi duo uiri, qui quā-
doque ueluti duæ lampades fulgerent in secu-
lo, sub unius modij occultarentur articulo: sed
potius super candelabrum positi, lucerent om
nibus operatione sua fideli. In illis siquidē die-
bus accidit,ut ciuitas Metensis uiduata suo pa-
store, una uoce pariq; consensu Arnolfum do-
mesticum atque consiliarium regis,peterent si-
bi ordinari episcopum. Qui licet lachrymans
ac multum renitens, compulsus tandem, quia
sic placitum fuit Deo,præfatam urbem guber-
nandam suscepit. Nec tamen primatum,quem
in palatio gerebat,deserere permissus est. Sub-
limatus igitur episcopali dignitate, tanta tāq;
perfecta munificentia indigentiam pauperum
releuabat, ut etiam de longinquis regionibus
fama beati uiri audita,innumerabilis uirorum
ac mulierum caterua ad eum refocillanda festi-
naret. Porrò normam abstinentiæ eius quis
enarrare ualeat, cum interdum post triduana,
uel etiam amplius protracta ieiunia, pane hor
deaceo seu lymphæ poculo uicitaret? Indutus
quoque iugiter infra tunicam suam occulto ci-
licio, geminum ingerebat cruciatum membris
uigilijs atque ieiunijs uehementer exesis. Inter
has assiduas corporis afflictiones,quibus ob a-
morem cœlestis patriæ,beatus Arnolfus semet
spontanea uoluntate castigabat,multas per eū
Dominus dignatus est uirtutum operationes
demonstrare, de quibus hic aliquas aggrediar
enarrare. Cum in cōtiguis partibus Vosagi, in
prædijs scilicet sancti Stephani patroni Meten
sis loci,uir Domini moraretur, & mulier quæ-
dam,nomine Becila,à dæmonio correpta,gra-
uiter ante conspectū eius uexaretur, ut erat o-
mni pietate suffultus, cum altis suspirijs dixit,

Heu

Heu miserum humanum genus, in quo tantum prævaluit inimicus, ut domicilio ipsius existat, quod potius Christus inhabitare debuerat. Et hæc dicens, dedit se cum lachrymis in oratione: qua finita, fugato dæmonio, sanam ilico reddit mulierem. Eo tempore quatriduanum ieiunium uniuersalis celebrare consueuit ecclesia, uir sanctus extra ciuitatem cum crucibus atq; promiscua populi multitudine, orandi gratia secundum morem urbis processit: & ecce mulier ex medijs cateruis uoces emisit in cœlum. Quod audiens uir Domini, cum cognouisset eam arreptam à dæmonio, oppositio crucis uexillo, liberauit eam ab hoste maligno. Alio quoque tempore cum infra urbem orationis causa ad basilicā sanctæ Crucis accessisset, ibiq; puellam nequiter debacchantem reperisset, misericordia motus, archidiacono suo ait, Hac nocte frater pro ista paupercula uigilias agamus, ut si per gratiam Dei sanata fuerit, crastina die læti domum redeamus: & ità factum est. Temporibus Dagoberti regis, cum in palatio eius maneret beatus Arnolfus, leprosus quidam clamauit ad eum, deposcens victum siue uestitum: at ille statim iussit eum ad hospitium suum duci. Vbi cum erga languidum secundum morem suū paternam exhiberet pietatē, scisscitatus est ab eo, si sacra unda baptismatis ablutus esset. Nequaquam ait domine mi: nam infelici mihi abiecto à populo, quis hāc gratiam tribueret? Sanctus episcopus dixit, Modo dilecte frater crede in Dominum Iesum Christum, & continuò recipies corporis animæq; medelam. Accepto igitur leprosus à beato uiro baptismi sacramento, liberatus est ab omni corporis incōmodo: atq; de reliquo factus est in utraq; substantia sanus, q̄ prius fuerat peccator & maculosus. Posthæc cū ad partes Thuringorū in comitatu prefati regis sanctus episcopus uenisset, accidit ut quidā procerum nomine Nutilo, puerum suum, quē satis diligebat, iam extremum spiritum trahentem, magno eiulatu defleret. Cuius doloribus compatiens beatus Arnolfus, cum ille desperatus de salute dilecti pueri, nihil aliud intenderet, nisi ut amputato capite eius, more gentilitū cadauer ignibus comburendum traderetur: accessit ad lectulum languentis, & facta oratione, his eum alloquitur uerbis, Pœnitere fili si quid male gessisti, & restitueris ilicò pristinæ sanitati. Quid plura? Promens ille potius singultibus, quàm uerbis confessionem cuiuslibet suæ transgressionis, perunctus est oleo benedicto, per manus sacerdotis Christi, atq; eadē hora ita conualuit, ac si nullam prorsus infirmitatem iampridem passus fuisset. Quidam homo scelestus nomine Notto, ausus est irrogare cum complicibus suis episcopo sancto iniuriam, asserens scilicet eum non esse cultorem Dei, sed potius hominem deditum uoluptati: ad cuius lectum nocturnis horis, non solum rex, uerum etiam regina, tanquam consilium flagitantes interdum properarent. Cum ergo uir ille die quadam aluo referto uino unà cum detrahente socio suo strata petisset, iubente Domino, omnia uestimenta illorum uallantur undiq; flamma. Quibus ilicò cum ingenti clamore prosilientibus, & aquam circa nates ac genitalia loca, ubi camisiæ illorum acerrimè cremabātur inijcientibus, nec omnino flammam diuinitus missam extinguere ualentibus, tandem ad instar porcorum luto uolutabri sese pariter inuoluunt: & ibi diu uociferantes, uix ad ultimum pœnam, quam meritò patiebantur, euaserunt. In quibus profectò impletum est hoc, quod scriptum est in Psalmo, Detrahentem secreto proximo suo hunc persequar: in tantū ut & illud diuina censura factum esse non ambigamus, quod detractores isti uehementissimè cremabantur in partibus illis, ubi libido de qua calumniabantur uirum iustum, regnare nō dubitatur. Nec multo pòst auctor huius detractionis, præfatus uidelicet Notto, in huiusmodi criminibus diffamatus apud regem, ut scelera eius unà cum uita regalis gladius amputaret. Necnon & filius eius eidem sententiæ subiaceret. Per idem tempus cū beatus Arnolfus iam penè omnes thesauros ecclesiæ in usus pauperum erogasset, supererat adhuc discus argenteus, habens libras lxxij. Hunc quidam Hugo primas procerū dato precio comparauit, sed omnipotens Deus non passus est, ut laicus illo frueretur, qui in honore beati Stephani protomartyris iam olim consecratus habebatur. Prædicto siquidē Hugone præpeti morte prostrato, discus ille Lotharío regi allatus est: qui cum referentibus quibusdam cō perisset, hunc à beato Arnolfo ob alimoniā pauperum uenundatum fuisse, mox tanquam cœlitus inspiratus, iubet eum uelociter superpositis centum aureis, ad Metensem ciuitatem sancto pontifici deferri. Cum igitur quàmplures uirtutes per beatum uirum crebrescere cœpissent, soli Deo uacare uolens, remotiora quædā loca iuxta Vosagium expetijt: & ibi retrusus in cellula quadam, diebus ac noctibus cœlum sanctissimis precibus pulsauit. Sollicitari uerò cœpit interea, ne plebs sibi à Domino credita, eo remoto de æternæ uitæ pabulo aliquid iam minus acciperent: mittensq; per internuncios epistolas ad regem, rogabat intentissimè, ut alium loco suo subrogare uellet pontificem, qui prædicationis uerbo dignius se erudiret Christi plebem. Qua legatione accepta, Lotharius nō modicis repletur angoribus: & queritans se ab omni consilio destitutum, si beatus Arnolfus à frequentia palatij remotus fuisset, rescribit ei sic inter cætera: Hoc quod per epistolam uestram domine pater rogare uoluistis, ut in loco uestro alter substituatur episcopus, nullatenus nostra præsumptio facere præsumit: sed potius omni deuotione rogamus, ut si in bonorum operum exercitio uitam alicubi ducere deliberatis, apud populum uobis commissum, sicut cœpistis conuersando, exemplum ei sitis promerendæ salutis. Nec mirum, quòd tanta dilectione Lotharius rex beatum uirum amplexatus sit, cui & filium suum Dagobertū in principatu sublimatum,

limatum, quasi propriam sobolem erudiendum commisit: & ipse quamdiu uixit, per eius consilium & prouidentiam quæq; regni negocia disponere satis utile duxit. Defuncto itaq; Lothario rege, cū adhuc beatus Arnolfus episcopus eodem desiderio quo prius, conuersandi uidelicet in eremo flagraret, & iterum atq; iterum à Dagoberto principe, quem ipse diligētissimè nutrierat, licentiam huius rei postularet, instinctu diaboli commotus aduersus eum rex, cum ei die quadam nimis importunus in petendo fuisset, arrepto mucrone uoluit eum fauciatum à se remouere. Tunc ille paruipendēs iram moriturí regis, constanter dixit, Quid agis miser? Mala pro bonis mihi rependere uis? Nunc autem, quandoquidē ita placet, sęuias in me quantum uelis: ego pro illius amore mori non dubito, qui mihi uitam dedit, & pro me mortuus est. Hæc eo dicente, cum unus astātium procerum blandis uerbis redargueret temeritatem regis, sedatus est furor ipsius, & mediante gratia Dei, caruit effectu sceleratus affectus. Interea superueniēte regina, ut audiuit commotionem, quæ contra uirum Dei sine causa incanduerat, prostrauit se unà cū rege pedibus eius: & ut sui miserearur remittendo illatam iniuriam, cum lachrymis postulauere dicentes, Perge domine ad eremum, sicut desideras: tantum te placatū habeamus, quem iniustè offendimus. Data igitur illis uenia, cum egrederetur à palatio beatus Arnolfus episcopus, ecce pro foribus claudorum, cæcorum & uniuersorum pauperum astans multitudo eleuatis uocibus clamabant ad eum dicentes, O sancte pastor, cur nos miseros derelinquis? Quis miserebitur nostri, uel quis tribuet nobis uictum aut uestitum? His & huiusmodi lachrymosis uocibus, respondit eis pius pater, & ipse flendo dicens, Nolite contristari filioli: dabit enim uobis Deus pastorē, qui uos pascat in miseratione & misericordia. Esto te pacati inuicem, benigni, misericordes, ut dū in hac præsenti uita paupertate & miseria angustiemini, in futura uita felices cum Christo regnare mereamini. & his dictis statim ad orationum pergit certamina. Post hęc pauco euoluto tēpore, sanctus Goericus, cognomento Appo, huius successor eligitur, uitæ sanctitate admirabilis, & omnibus sibi commissis amabilis. Quo audito, uir egregius Romaricus, scilicet beatū Arnolfum solitariam uitam elegisse, à partibus Vosagi egressus, pergit ad eum, atq; ex cōuentia utriusq; infra uastæ eremi solitudinem, aptū sibi idem præparat locum. Sed antequam urbē exirent, ut ad eremum pergerent, quid miraculi per beatum Arnolfum in eadem urbe sit gestum, silere non debeo. Casu nanq; cōtigit, ut in una nocte iam promptuarium regis ignis uorans uexaret, atq; eructans flamma domum circumquaq; minaciter lamberet. Repente exurgens omnis ciuitas, cum suū uideret exitium, in eiulatum atq; clamorem conuersa est. Quō audito, præpeti gressu ad uirī Dei domum peruenimus, & eum sicut illi iugiter moris erat, psalmodiæ uacantem reperimus. Statim apprehensa manu illius, ait Romaricus, Egredere domine, ecce adsunt pro foribus equi nostri: egredere inquam, ne quod absit, te in hac urbe ignis iste absumat. Ad hæc ille, Nequaquam inquit dilectissime: sed ducite me illò, & ponite prope ignem, ut uideamus hoc impium quod grassatur incendium: & si ita uult Deus, ut ardeam, ecce in manu eius sum. Nos itaq; tenentes manus illius, ad larem ardentem peruenimus: & iubente illo, statim in orationem prostrati, capitulo dicto omnes exurgimus. Tum ille eleuans manum, signum crucis contra flammas opposuit, moxq; mirum in modum tanquā cælitus percussus, nil alibi nocens, infra parietes totus retorsus ignis interijt. Quod nos uidentes gratias Deo egimus, & dictis matutinis ad lectulos nostros remeauimus. Eadem hora uni è fratribus talis apparuit uisio: intuens in cœlum, uidit tanquam flammam ignis depictū signaculum crucis, & uox facta est de cœlo dicens: Cernis hoc signum? Hac nocte Arnolfus episcopus per ipsum totam ciuitatem istam ab incendio liberauit. Mirātibus autem nobis omnibus uirtutē, quam uidimus de igne superius ab eo extincto, frater ille hanc uisionem narrauit, omnesq; nos in maiorē admirationem adduxit. His ita gestis, beatus Arnolfus relictis cū ctis seculi rebus, & facultatibus suis pauperibus erogatis, iam fidus & securus de thesauro in cœlo recondito, pauper quidē propter Christum in seculo effectus: sed iam diues de uirtute Dei, ueluti nouus Helias ad eremum properat, & inter bestias & feras quotidiana meditatione laudes Deo personat, ascitis secum aliquātis monachis, quibus proprijs manibus fidelissimam seruitutem iugiter impendebat, calciamenta à pedibus detrahens atq; detergens, capita & pedes illorum crebrius abluens, nec nō & lectos ipsorum singulis diebus studiosissimè componens: coquinæ etiam seruitium non abhorrens, cocus ipse sæpè esuriens, suos contubernales pascebat. Sed & lectum stratus ipsius, uilem quidem in oculis hominum, sed pulcherrimum in obtutibus angelorū, spretis mollibus & preciosis uestibus, cilicio exornabat. In his igitur atq; cæteris innumerabilibus bonis, dum angelicam duceret uitam, iamq; Deus omnipotens athletam suum ad destinatum brauium uellet uocare, astāte sibi religioso uiro Romarico, familiari suo cum cæteris monachis, & gloriosum eius transitum de hoc seculo præstolantibus, electus Dei pontifex his eos alloquitur uerbis: Amabiles domini, obsecrate Christū pro me. Iam enim adest dies, in quo iudici meo præsentandus apparebo. Quid faciam? Nihil boni gessi in hoc seculo. Omnibus sceleribus & peccatis uallatus coarctor, pro quibus Dominū, ut ueniam merear, obsecro postulate. Interea uenit hora, ut sancta illa anima manibus angelorum ad Christum gestaretur. Fit illicò gaudium magnum supernarum uirtutum in cœlo, sed ingens luctus pauperum Christi, atq; monachorū

in seculo. Audiēs autem uenerabilis Goericus episcopus transitum beati pontificis Arnolfi, assumptis secum duobus alijs episcopis, & coaeruata ingenti caterua clericorum & laicorū pergit ad eremum, & cum magna reuerentia tollētes corpus uiri Dei, regrediuntur ad urbē. Cumq; uenissent ad quendam fluuium, cuius ripæ tenera tellus exesa euntibus lubricum præbebat meatum, posteriores qui feretrum portabāt, lapsi corruunt: sed ut reor, ibidem statim angeli adsunt. Nā priores nullo retardati gressu, liberè gradiuntur ante se, donec illi qui lapsi fuerant, euidenter coram omnibus assurgētes, & iterum se feretro subijciētes, ministerij sui locum, sicut antea, suppleuerūt. Accidit & aliud in eodem itinere miraculum. Quidam siquidē homo in pago Caluomōtinse, nomine Centa, incestuosus fuit: quem beatus Arnolfus cum in hac uita positus esset, sępius ad emēdationē perducere uolens, nec ualens, sine pœnitentia reliquit. Venientibus igitur illis, qui beati uiri funus portabāt, ad terminos huius incestuosi hominis, repentè membra portantium obrigueruńt, ita ut ulterius nullomodo procedere possent. Quo uiso sacerdotes & uniuersi populi, cū non modicum angustiari cœpissent, quid facerent, quò diuerterent, præsertim cum iam dies declinata esset ad uesperam, Notto dux, qui unus erat de simul gradiētibus ait, Manifestum est, quia sanctus iste terram huius incestuosi hominis ingredi despiciat: & ideo, si ad mansionē meam, quę aliquantulum hinc remota est, ante quam nox initium sumat, uenire possemus, de his quæ mihi de instanti suppetunt, licet diffidātam multitudinem me iam posse reficere, utpote ex improuiso aduentantē, & me prorsus imparatum inuenientem, necessaria ministrarem. His auditis, uniuersus populus arripiunt iter uersus oppidum eiusdem ducis: & portito res feretri tāta sunt uelocitate donati, ut ad destinatum locum ante terminum diei peruenientes, potius semetipsos portari sentirent, quàm ipsi portarēt. Tunc Notto ait, Quia parū quid in promptu habemus, sanctus Arnolfus nocte hac prouideat nobis. cuius fidei uerba secutā est rerum efficacia. Tanta nanq; abundantia cibi & potus excreuit, ut medietas illius omnibus ad sufficientiam satiatis, adhuc in crastinū supereſſet. posthæc cum magna prosperitate & lætitia ad urbem peruenīunt. Hac fama prouocati ciues, cum crucibus & cereis, atq; ingenti gaudio & admiratione obuiam currunt, pastoremq; suum, quem dudum iudicio Dei fugacē amiserant, cœlo iam regnantem recipiunt, atq; sacrum corpus illius in basilica sanctorum apostolorū cum magna reuerētia recondunt. Quo sepulto, quid apud Christum in eremo mercatus fuerit ciuibus suis, miraculis demonstrauit. Nam mulier quædam nomine Iulia, luminibus olim cæcata, cum ad sepulchrum uiri Dei accedens fiducialiter orasset, absq; mora lumen longo tempore desideratum recepit: atq; per exitus uiarum, quos non nisi aliena manu auxiliante calcare consueuerat, propriis cerneris luminibus, ad diuersoriū læta remeabat. Aliud rursum miraculum non silleam, quod nuper narrāte uiro religioso Arnegaudio abbate cognoui. Cum per idem tempus mulier quædam in suburbano degēs, Dominica die operari ausa fuisset, iudicio Dei tacta, utraq; manu cōtracta est: unde illa nimijs uallata angoribus ad prædictū abbatem peruenit, misericordiamq; ab eo flebiliter postulauit. Qui mox præcepit ei, quatenus ad sepulchrum sancti antistitis cum fide festinaret. Quò cū peruenisset, ostia monasterij clausa inuenit, secq; cum lachrymis in orationem dedit, orās sanctū Arnolfum, ut se sanaret. Cumq; diutius illa Dominum deprecata fuisset, suffragantibus meritis beata pontificis, contracti digiti resoluuntur, & optata remedia celerrimè subsequuntur. Per idem quoq; tempus homuncio quidam nomine Cero, ita contractos habens pedes, ut ex utroq; latere sustentatus baculis, miserabilem pedetentim regeret gressum, sanatus est ad uiri Dei sepulchrum: & reuertitur ad domicilium suum solidatis plantis naturalibus, qui illuc uenerat non innatis sibi pedibus. Hæc pauca de plurimis huius beati pontificis miraculorum exhibitionibus, scriptis, ut cunq; potuimus, indidimus: cæterum si omnia quæ egit, stylo prosequente chartis inserere statuissemus, enorme uolumen, & nimis fastidiosum composuissemus. Nunc interim ista sufficiāt beneuolo lectori, qui pro beneficijs circa multorum salutem permerita sancti præsulis exhibitis benedicat nomen Domini nostri Iesu Christi, cui est potestas & imperium in secula seculorum, Amen.

SANCTI ARNOLFI EPISCOPI VITAE FINIS.

Sanctæ Burgundoforæ abbatissæ uita.

BEATA Burgundofora monasterium, quod Euoriacas appellatur, cui ipsa uenerabiliter præerat, omni intentione ac deuotione secundū regulam sancti Columbani instituit, & ad exemplum sanctorum præcedētium patrum cum alijs ancillis Dei religiosam uitam inibi duxit: sub cuius magisterij tempore quanta & qualia rerum sator ob eiusdem famulæ suæ merita dignatus sit in monasterio illo demonstrare miracula, non est silentio prætereundum, imò potius ob roborandam spem fidelium, tenaci memoriæ commendandum. Cum sub regulari disciplina multarū adunatam secum puellarū regeret Christo duce cohortem, tempore quodam una de subiectis nomine Sisindrudis celleraria monasterij, exitum

exitum uitæ per reuelationē agnouit, atq; per interiectum spacium xl. dierum mores corrigere, uitam emendare, & se in omnibus præparare monetur & imperatur. Transierant xxxvij. dies cum omni religione & oratione, cum fluētis lachrymarum uigiliarumq; labore, & ecce duo iuuenes candidis circumamicti stolis uenientes ad eam, animam à corpore segregant, quam uacuum ferentes per aerem, multis discussionibus inquisitam ad cœlos deportāt: per mixtamq; angelicis choris, & cœlestium omnium insertam multitudini, cohortantur capere lætos de seculo triumphos: cumq; iam ouans uberi exultatione inter æterna gaudia haberetur secura, & uirginum choris inserta, excellenti gloria tripudians gauderet, & ante tribunal clementis iudicis astaret, iubetur reduci in corpus, & tertia die denuò redire à corpore, quatenus se uberius præparatam post triduū habeat, ut quadraginta dierum curriculus impleatur. Reuersa itaq; in corpus, uenerandam matrem ancillarum Dei Burgundoforam, & omnem sororum cateruam ad se uocat, & orationibus earum se attentius commendans, tres adhuc dies sibi uitę concessos esse testatur. Aduenīente igitur tertia die, cum & mater & alię simul sorores adessent, conspicit illa duos iuuenes superius uisos ad se uenire, & si iam abire uellet, scisciari. At illa, Vadam inquit, domini mei, hinc uadam, nec amplius in hac ærumnosa uita detinebor, sed ouans fuluæ luci, de qua redij, reddar. Sciscitante ergo matre Burgundofora, quibus talia proferret dicta, Non cernis inquit, stola indutos, qui me nudiustertius ad cœlos uexerāt uiros, & nunc paratos esse eodem me itinere reducere? Quibus in uerbis mirante matre, & omnibus circumstantibus ultimum ualefaciēs præsentis uitæ terminum clausit: omnes autem qui eius funeri intererant, choros angelicos audierunt psallere, & dulci modulamine animam eius in cœlum deferre, metusq; simul & gaudia omnes perculere. Hanc primam exhortationē prefati cœnobij, Dominus famulabus suis ideo uoluit tam euidenter demōstrare, ut quotquot superstites essent, omni intentione ad cultum religionis aspirarēt. Alia rursus post hæc oritur exhortatio. Quędam etenim uirgo Gibitrudis nomine, in genere & religione nobilis, supradictum cœnobium cōuersa à seculo petijt: quam uelut munus gratum ouans monasterij mater Burgundofora recepit. Erat enim consanguinitate ei proxima, quæ tāti ardoris igne feruebat, ut in omnibus sancti spiritus gratia uideretur flagrare. Nam cum adhuc paterna detineretur domo, & spiritu sancto monente cultui se religionis dicare uellet, postulat patrē matremq; ut sibi oratorium, quo suo conditori exhiberet famulatum, construerent: sed cum ægrè parentes ferrent petitionem filiæ (erant enim ambo genere Francorum nobiles) nec prorsus eo itinere; quod ad regna perducit cœlorum nitebantur ingredi, immò fulgere magis secularibus desiderabant phalerarmentis, & ob hoc sobolem magis desiderabant à filia, quàm sua tradere pignora monasterio, nitebantur animum eius ab hac intentione reuocare. Quorum persuasionibus cum illa nullatenus adquiesceret, paruum admodum ei construunt oraculum: ubi cum in bona conuersatione per aliquantum temporis degisset, parentibus per aspirationē Dei circa uoluntatem filiæ amplius iam aliquid inclinatis, obtinuit interuentu eorum, ut supra dicto cœnobio Euoriacas mereretur associari: in cuius reclusione monasterij cum per multa annorum spacia religiosam uitam duxisset, cōtigit ut uenerabilis mater Burgundofora febribus ualidis correpta, præsentibus uitæ nexibus crederetur absolui. Quod animaduertens uirgo Domini Gibitrudis, basilicā ocyus ingressa, flebilibus Deum uocibus exorat, ut antiquam reminiscens misericordiam, matrem monasterij mori non sinat, sed prius se ac sodales suas suscipiens cœlo recondat, & sic demum matrem subsequi iubeat. Audiuitq; uocem post lachrymas desuper dicentem, Vade famula Christi, quod petisti, obtinuisti. Illa etenim sospes adhuc iungetur superis, tu uerò prior carnis uinculis absolueris. Nec mora uenerabilis uirgo morte corripitur, ac supremis functa exequijs animam reddidit: cumq; iam ab angelis suscepta supra æthera ueheretur, & ante tribunal æterni iudicis posita candidatorum, ut ipsa post referebat, cateruas aspiceret, audiuit à throno uocem dicentem, Reuertere ad seculum, quia nec dum illud plenè dereliquisti. Scriptum est enim, Date, & dabitur uobis: & alibi in oratione, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc tu nō imple uisti, quia sodalibus tuis contumelias tibi illatas ab eis, non dimisisti. Reminiscere aduersus tres cōpares læsos te portasse animos, nec omnino medicamine pœnitentiæ uulnus illatum sanasse: corrige igitur mores, cōpone animos, quos tempore uel negligentia maculasti. Mox itaq; reducta est ad corpus, ac pristinæ reddita uitæ, tristibus lamentis illatam depromit sententiam, reatumq; suum confitetur: & accersitis sodalibus, contra quas motos animos portarat, ueniam poscit, ne tacita dolositate damna incurreret uitæ æternæ. At postquam integræ reddita est sanitati, mensibus sex præsenti uixit in quo: quibus expletis, febre correpta diē prædicit exitus sui, & horā de hoc mundo prænunciat abeundi: quæ uidelicet uirgo Domini tam felicem exitum peregit, ut intra cellulam, qua eius corpus iacebat exanime, balsamum crederes desudare. & hoc omnibus nobis qui tunc ibidem affuimus, maximum miraculum generauit. Die autem xxx. cum eius commemorationē ex more pristino ageremus, & missarum solennia celebraremus, tanta fragrantia repleuit ecclesiam, ut omnium unguentorum ac pigmentorū copiam putaremus adesse. Meritò enim rerum sator animas sibi dicatas suis muneribus hic facit effulgere, quæ ob amorem eius seculum istud noluerunt diligere uel ama-

re. Quædam puella in infantiæ annis adhuc detenta Erkantrudis nomine, parentibus nobilibus orta, supradictum monasterium conuersa à seculo introiuit: quæ cum uitam religiosam ageret, uolens eam iustus arbiter per præsentis corporis pœnas probare, tantis teneram ætatē flagellis attriuit, ut exemplum in eā Iob ex pœnarum immanium multitudine crederes redūdare. Sed mira in iuuenili ætate patientia reperiebatur, mira uirtus humilitatis, mira mansuetudo, mira pietas, mira lenitas, mira charitas pollebat: & inter pœnarum incēdia uirtus animæ manebat inconcussa, fides stabilis, immobilis bonitas, & incomparabilis lachrymarum ubertas. Quantum enim corpus angebant pœnæ illatæ, tantum animam lætificabat spes gaudiorum, & exultatio uitæ æternæ. hæc tempore quodam sacri corporis participationem interdictam sibi sciens propter illusiones noctur-
nas, grauibus percussa doloribus flere cœpit. Erat in crastino sacrata solennitas beati antistis Martini. Peruigilans itaque ea nocte, & ablutionem culpæ exorans, ne tanti damni incurreret causam, ut à corpore Christi sua culpa segregaretur, meruit tādem post lachrymas ubertes, luctus ac crebra suspiria, uenerabilem à Domino consolationem habere: Vade inquit, & in hac die reconciliare corpori Christi, quia delictum, pro quo postulasti, dimissum est tibi, matricq; indicans mane patefacito, quod dixi. Quæ gaudens & exultans in Domino, summo diluculo per humilem confessionem, quæ uiderat matri patefecit, sacroq; corpori Domini nostri Iesu Christi recōciliata, districtius aliquid, quā antea, uixit. Post multorum autē circulos temporum cum iam eam creator omnium cœlo cōdere uellet, igne ualidæ febris arrepta est: cūq; iam in extremis esset posita, subitò exclamauit, Citò currentes unam è consortio uestro mortuam segregate, atque deijcite. Non enim est dignum, ut quæ crucifixę mundo, Christo, non sibi uiuunt, mortuam, & à uita segregatam habeant inter se. Conquirētibus itaque omnibus inter se sororibus, & quid nam dicere uellet sciscitantibus, una earum confusa, ac terrore perculsa solo prosternitur, noxam suam cōfitetur, & in omnibus se de relíquo emendaturam pollicetur. Erat enim seculo uacans, & secularem uitam desiderans, nec mortificationi omnino prębebat studium, sed tota uiuebat seculo. Post hæc Erkandrudis, cum iam nox incumberet, in cellula qua iacebat, lumen ignis rogat extinguere: cumq; cæteræ scisciterentur, quid uellet dicere, Non uidetis, inquit, quantus splēdor aduenit, & choros canentium non auditis? Quærentes illę, quid cantari audiret. Illa ait, Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius. Confitemini Deo deorum, & cætera quæ subsequuntur. Hæc, inquit, omnium ora concinunt. Admirantibus ergo omnibus tam matre quàm sodalibus, ultimum uale dicēs, emisit spiritum. Alia quædam Christi uirgo in eodem monasterio cum extremos halitus dimitteret, ut pro damno uitæ præsentis lucra caperet uitæ æternæ, lætaq; carnis nexibus separaretur, similis meruit exiens de æuo præsenti habere cantus melodiam. Nam apertis auribus, quę procul ab eius excubijs aderant, audierunt canere cantus, & has uoces prærumpere, Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuē dealbabor. Sed dum rerum repertor maiestatis suæ ornamentum, per animas iustorum innocentiæ plenas munere, per seculorum uices accumulare non desineret, uidelicet ut renouādi hortaminis ac religionis accresceret supplementum, euenit ut supradicto in cœnobio quædam adolescentula cum genetrice conuerteretur: multis itaq; diebus peractis, ipsius adolescentulæ genetricem tentator aggressus est, ut cœptum eius opus bonum præpediret: sed quantum genetrix imbecillitati obtemperabat, tantum uersa uice malorum coaceruationē adolescentis filiæ cor dissipauit. Cumq; iam per multa temporum curricula mens adolescentulæ tota Deo dedita uberes fructus redderet conditori, quadam die uidit cœlos apertos: & æternarum rerum satorem aspectibus contemplata, ad cœlestis claritatis lumē intenta audire meruit, Veni ad nos dilecta, & corporeis nexibus absoluta, æternā suscipe claritatem. Quod cum hæ quæ audierant, mirarentur, & simul intendentes ad cœlum oculis aspicerent, nec omnino palpebris mouentibus, quid oculi contemplarentur cognoscerent, ait se rursum uocari, & à præsentis uitæ nexibus absolui. erat enim dies sabbati. Illucescente ergo in crastinum Dominico die, febre correpta adolescentula, supremum expectat exitum: uidens autem anxia genitrix incumbentem unicæ prolis exitum, inter singultus ac gemitus filiæ poscit, ut si ualeat impetrare, superis reddatur: aut si suæ uitæ metam suppleat, se citò de hac uita post se ducat, quia non posset post eius uiuere exitum. Ad hæc illa, Carnalibus, inquit, licet adhuc plus iusto desiderijs stimuleris, ego tamen si ualuero, tuis obsecrationibus satis faciens, post digna pœnitentiæ medicamenta, post me te Christo fauente adtraham. Nec mora in extremis horis posita, beatam Burgundoforam uocat: cumq; festina mater ad egressuram animam de mundo extremos honores impendere adueniret, cōspicata in eam puella ouans gratulatur, ac ei & omnibus ualedicens, genitricem commendat, interimq; silentium fieri postulat. Facto igitur silentio expectantibus omnibus animæ egressionē, illa ait, Date locum, ecce iam creator meus uenit, saluator ad me properat: rogatq; matrem ut Dominicam orationem symbolumq; dicere iuberet, quia ipsa trementibus labijs immobili effamine exprimere uerba nequiret: quibus peractis, nimia amœnitate ac relustratione cella renitente, animam cum laudibus reddidit creatori. Nec mora genitrix corripitur, quadragintaq; dierum spacio in corpore flagellatur: quo completo primùm terribilibus dæmonum

nū aspectibus territa est, deindè largitoris ope consolata, ueniam se intercessione filiæ suæ meruisse fatetur, animamq; deinceps carnis nexibus solutam cœlo reddidit. Nulli dubium est, quod aliorum damna plerosque monendo ad capienda lucra uigilantiores reddant. Domini quodam die cum missarum solennia in collegio famularum Dei ex more agerentur, & iam sacri corporis communioni participarentur: quædam ex his nomine Domna, cum iam corpus Domini accepisset, ac sanguinem libasset, globus igneus candido fulgore rutilans micabat in ore ipsius. Quod infantulæ duæ cōminus astantes, quas innocentia reddebat immaculatas conspicantes, nec ea quæ uidebant silere scientes, dicere cœperunt ad alias sorores, Aspicite globū ab ore sororis nostrę Domnæ rutilantem. Audiens hoc uenerabilis mater Burgundofora, increpando adolescentulas imperat silere, ne uanitatis noxa cor eius uiolaret, per cuius os affluens gratia Dei lumen redderet amœnum. Nam instigante diabolo proh dolor hoc ita contigit, ut præsagus animus beatæ matris formidolose præuidit. Mens siquidē præfatæ sororis fragilitate conditionis humanæ corrupta, cœpit post spiritus sancti lucra elationis ac superbiæ stimulis pungi, contumaciæ crimen incurrere, arrogantiæ concilium præferre, ita ut matrem cōtemneret, sodales despiceret, & omnium monita sperneret. Nec mora febre correpta, & ad extremum deducta, nec sic quidem mores suos studuit emendare. adolescentulæ uerò illæ quas prædiximus, una capitis dolore, altera febrium incommodo detenta supremum exitum præstolabantur. Cumq; iam adesset sodalium cohors, & ad psallēdi officium in earum exitu se præpararent, cœpit una earū humanis auribus inaudita dulcia modulamina pio ore canere, orare conditorem mirisermonibus, inauditis precibus, ineffabilibus sacramentis. Odor autem miræ suauitatis quasi odor balsami totam cellulam replebat, & ab hora nona usque ad horam nonam sequentis diei unà cum modulamine cantus perseuerabat. Deinde matrem astantem canere poscunt, & se iam abituras prædicunt: sicq; reddito spiritu cum earum decessione recesit & odor fragrantiæ. Indubitanter uerò credendū est, quòd gloriam felicis exitus, quem ista habere meruerunt, supradicta Domna habuisset, si per elationis & arrogantiæ uitium se extollendo non perdidisset. Virgo quædam Quilisinda nomine, in supra memorato cœnobio conuersationis initium sumpsit: quę cum per multos annos uitam religiosam egisset, laborans die quadam in horto intra monasterij septa, sodalibus locuta est, Citò à nobis quæ in hac area olus excolit, de hac uita exitura est: & ideo paratæ simus ne per negligētiam sustineamus damna uitæ æternæ. Quærentibus illis quæ esset, nequaquam promere uoluit: nec multo pòst corporis infirmitate correpta, cum diuersis anxietatibus angeretur, cœpit lætos ad cœlum uultus referre, & ignotas sibi dudum scripturarum paginas enarrare: exorsaq; à principio libros Moysi cum eos per ordinem recitasset, & deinceps Euangelij uitalia sacramenta, atque simul Apostolica documenta, monuit sorores, ne se tristitiæ subdant: certum habentes, quia citò de aduersarijs suis Dominus ultionem esset daturus. Erat enim tunc aduersarius monasterij Egon nomine, uir in seculo sublimis, cui Dagobertus moriens filium suum Clodoueum cum regno commendauit: is ergo aduersabatur supradicto cœnobio, terminosq; uiolabat, & omnem familiam eius circummanentem, quacunque potuit, occasione persequebatur: sed non diu ut ceperat, pertinaciæ potitus est uoto. nam mox post promissam ultionē percussus interijt. Cœpit autem uirgo orationes & deprecationes, & quęuis sacerdotum officia depromendo dulci modulamine canere: unde dum multum admirarentur astantes, unam de sororibus sic allocuta est, Eia, inquit, soror foras iacta quisquilias. Cum igitur alię conquirerent, quid sibi uellent uerba ista: rursus adiecit, Non aspicitis quātis sordibus mentem habeat occupatam & cœnosam? Nec enim omnino per confessionē pectoris sui aream purgatam restituit, quam in seculo posita priusquā hic clauderetur omni spurcicia maculauit. Perculsa metu, uerecundia correpta, & à lumine spiritus sancti deprehēsa cui talia dicebantur, solo prosternitur, celataq; uitia matri humillimè cōfitetur. Cœpit post hæc quæ uitæ exitum expectabat rogare, ut spacio facto locum uenientibus darent: obtemperantibus ilicò sororibus inclinato capite hilari uultu dixit, Benedicite dominę meæ. Inquirentibus quæ astabant, quibus salutationis uerbum exhiberet, respondit, Non agnoscitis sorores, quæ de collegio uestro ad cœlos migrauerunt? Cumq; sciscitarentur, si ipsa cognosceret eas, increpantis uoce ad unam earum Antrudem nomine, loquitur dicens, Vel tu non agnoscis sororem tuam Anshildem, quæ dudum ad cœlos migrauit candidatorum choris insertam? Hæc ea dicente, anima è carne lapsa est: qua egressa, cantus angelicus mox in aere est auditus. Quædam etiam sorores longius à cellula qua corpus iacebat exanime remotæ, audierunt angelorum cœtus per aera resultantes, atque canentes: ex quo cantu compererunt beatam uirginem Quilisiudam carnis nexibus absolutam, & ilicò currentes repererunt membra defuncta, atque cœtum sororum exequiarum obsequia implentem, agnoscuntq; psallentium cantum, quem per auras audierant concrepare, eius exequiarum supplementum extitisse. Aliam uirginem eiusdem monasterij, Leudebertam nomine, monitis salubribus ac cœlestis prosapiæ documentis beata mater Burgundofora non cessauit assiduè monere uel præmunire: hæc dum per aliquod spacium temporis uitam egisset honestæ cōuersationis, insomnis admonita est, ne à reuerendæ matris suę monitis aliquo modo deuiaret, quia citò à superis

segreganda esset. Nec distulit diu promissi largitor muneris donum, quod pollicitus erat accumulare, correptamq; uirginem ægritudine soluere dignatus est à corporea mole: cumque iam extremos tam mater, quàm sodales rependere astarent honores, subitò post longum silentium uocem depromit dicens, Qua hora glorioſe apostolorum princeps Petre, uis ut eamus? Sororibus itaque quid diceret, nosse uolentibus, ait, Non uidetis patronum uestrum Apostolorum principem Petrum inter uos astare, & me de hac uita ducere uelle? Vix hæc dicere licuit, læto omnes circumspectat ultu, extremosq; dimisit halitus, ac superas linquẽs auras, ad æternæ uitæ gaudia est prouecta. Nã ideo rerum sator post longa silentia in hanc uocem flebilem promouere linguam permisit, ut alias ad eius uitæ exempla prouocaret, & tantorum munerũ copijs superis demõstraret, quibus sub hac luce in suo timore uel amore migrãtes ditare non desinit. Efferbuerat contra hanc plebem Christi nequitia diabolicæ fraudis, & dum pollere uirtutibus cerneret, aggressus est tentationibus maculare quasdam ex his, quas noua conuersatio rudes reddebat, & à cæterarum conuentione nisus reuellere, ac septa monasterij uiolare, tentauit præcipitare eas, quæ exitiabilem uitam seculi desiderarent, & canonico more reiecto, uisce rum putrimenta denuò sumere uellent. cumq; iam per opacas umbras & silentia fusca nox adesset, & mane perficiendi consilium aspirarent, septaq; monasterij per repagula scalæ transilire conarentur, subitò è medio dormitorij massa ignis in modum modij egressa totam domum perlustrauit, ac illuminauit, & post in tres diuisa globos, per ostiorum meatus cum magno tonitrus fragore progressa est: totidem enim ostia domus habebat, per quæ suos ignis globos proferret. Qui tonitrus fragor & dormientes excitauit, & egredientes septa monasterij correxit. Cum autem iam aliquæ earum per uallum pedes traiecissent, & tanto fragore perterritæ intra septa redire uellent, uelut plumbo aggrauatas plantas nequaquam ualebant reducere: quia diabolus arte qua potuit, studebat aggraua re, quas diuina correptio noluit perire. Confusæ ergo culpas suas agnoscunt, matriq; reuersæ per humilem confessionem lachrymabiliter produnt. Aggressus deinceps duas eiusdem cœnobij sorores antiquus hostis, quas nouiores ac multo imbecilliores conuersatio reddebat, primùm ad hoc impulit, ut nulla hora ueram depromerent confessionem. Erat enim cõsuetudinis monasterij & regulæ, ut ter in die per confessionem unaquæque earum mentem purgaret, & qualemcunque rugam mens per fragilitatem attraxisset, pia proditio ablueret. In talem igitur labem mentes prædictarũ puellarum diabolus merserat, ut nulla confessio uera prodiret ab ore, seu eorum quæ in seculo cõmiserant, seu quę quotidiana fragilitas attrahebat, in cogitatione, in sermone uel in operatione. cumq; lethifer anguis paulatim corda obdurando uirus suæ malignitatis infudisset, & mentes earum in omnibus sibi parere comperisset, tunc suggessit, eis ut quadam nocte extra septa monasterij progressæ fugam arriperent, & ad propria remearent. Hoc itaq; apud se delibe rato, cum per densam noctem abirent, nec prorsus pro densitate caliginis uiam tenere quiuissent, astitit ad læuam diabolus, ac lumen in modum lucernæ arte qua ualuit, assimilans tergiuersationi uires auxit, monstrans reducem ad seculum uiam. Postquam autẽ peruenerunt ad locum destinatum, subsequentibus inquisitoribus ad cœnobium suum rugata fronte regressæ sunt: ubi dum à matre monasterij beata Burgũdofora alijsq; sororibus diligenti scrutamine percontarentur, quæ causa coegisset eas discedere, respondent se telis diaboli fuisse stimulatas, & ideo mentes nequaquam habere posse directas. Cum itaque multum ab omni congregatione obiurgarentur, nec tamen aliquid huiusmodi proficeret in eis obiurgatio, diuinæ ultionis gladio percussæ ambæ meritas pœnas persoluere: de tanti uerò euentus lue uehementer anxia mater monasterij, hortatur eas indesinenter, ut uel adhuc inter supremas horas cõstitutę, facinus suum pandant humili confessione: sed obdurata corda nihil remedij capere ualentia, inter flagella clamare cœperunt, Sustine te paululum, sustinete, nec prorsus expectantes arguite. Inquirentibus ergo quæ aderant sororibus, à quibus sustinere rogarent, aiunt illæ; Non aspicitis turbas Aethiopum aduentantium, quæ nos rapere & abducere uolunt? Inter hæc auditus est fragor maximus supra cellulam & tegumenta personãs, ostiumq; cellulæ ui patefactum est, ita ut nigrescentes umbras astantes cernerent, & clamantes eas nomina fe bricitantium sororum audirẽt, adeò ut uix quæ aderant signo crucis armatæ, & psallẽdi officio detentæ ualerent astare. Tanti doloris ac mœroris euentu anxia mater Burgundofora urget in extremo constitutas, ut uel adhuc per cõfessionem pandantur uitia, & sacramento Christi corporis animæ roborentur. At illæ ut infelices, & à diabolo penitus possessæ audita sacri corporis mentione garrire, dentibusq; frendere cœperunt, & stridentes dicere, Cras, cras: & iterum supradictam uocem repetere, Expecta te, sustinete paululum, sustinete. Inter quas uoces extremum halitum dimiserunt. Quas cum in collegio cæterarum sepelire mater monasterij beata Burgundofora nequaquam ratum duceret, segregatim humandas, ac in extremo loco cœmiterij sepeliendas fore iubet: super quarum tumulum globus ignis in modum clypei intra triennium crebrò apparuit, maximè Quadragesimæ diebus usq; ad aduentum sanctũ Paschæ, uel etiã ante uigiliã natalis Domini feruẽtius apparebat, simulq; uoces tumultuantis turbæ multæ personabãt. Inter quas duæ ululantes erumpebãt, uelut in tormentis resonare solẽt, Væ mihi, uæ mihi, uæ mihi. Cernens itaq; præ-

dicta

dicta mater monasterij iustam sententiam à iusto iudice super iniustas animas illatam, manifestius damnatarum sentẽtiam est aggressa cõperire, accedensq; ad tumulum, experimento quærit, si cadauera quamuis putredine corrupta in sepulchro maneant. Iam mensis, ex quo defuncta corpora fuerant condita, præterierat: & ecce, reperit interius sepulchrum igne exustum, nec quicquam superesse cadaueris, præter fauillæ uestigium. Mansit ergo per triennium illatæ sententiæ tanta seueritas, ut terror damnatarum, timorẽ præberet sodalium remanentium, essetq; correptio uiuentium illata pœna mortuarum, & ex negligentia, imò duritia mẽtis pereuntium, salus propagaretur superstitũ. Interposito deinde temporum aliquanto spacio, quædam uirgo nomine Landeberta, cum extremas uitæ præsentis expectaret amittere horas, ualidis icta doloris stimulis, solum uitæ exitum, solamen habebat ægritudinis suæ. nocte igitur, qua iam eius imminebat uocatio, sororibus quæ circa ægram excubare debebãt, sopore depressis, cum una tantum earum Gernomeda nomine, & ipsa ægritudine fessa, peruigil inter sodales esset, nubes subitò densa, atque rutilo quodãmodo fulgore permixta, strauit prędictę uirginis operuit, simulq; uoces ita canentiũ auditæ sunt, Cantemus Domino, glorioſe enim honorificatus est. Quod statim ut audiuit Gernomeda, cœpit anxia sodales excitare, sed nulla prorsus earũ potuit euigilare: uidit interim illa paulatim nubem à lecto subleuari, & tunc demum intermisso cantu excitatas per clamorẽ suum sorores, monet & obsecrat, ut super defunctę uirginis membra debitũ exoluerent cantum exequiarum, indicans quę uiderat & audierat circa stratum illius. Ipsa nihilominus per septem deinceps dies grauibus febrium exagitata doloribus, octauo die uitã in pace finiuit: posthæc bonitatis ac munerum institutor Deus, rursus pietatis suæ munera largiri non distulit. Nam quædam puella nomine Bitihildis, in eodem cœnobio, intra adolescentię annos conuersa, cum diu regularis disciplinæ habenis confecta, immobili desiderio cœlestia ad prędmia anhelaret, euenit ut iustus arbiter iustam animam, iustitiæ copia plenam, cœlo condere uellet: cumq; iam in extremis posita posceret per successiones noctium lumen coram se accendi, & sacræ lectionis præconia ante se legi, & una assistentium uas quoddam oleo limphaq; repleſſet, omnis sopor oppressit sorores, sicq; traiecta noctis meta, absq; sodalium solamine ægra noctem peregit. Reuertente autem diei crepusculo, cum matutinas laudes Domino cecinissent, ægra quæ iacebat, intuita lucernam, quæ oleo limphaq; repleta erat, in lac cõmutatam, quærit utrum hoc aliqua sodaliũ commutasset. illę inquirit, An nescis, quia hic lac nõ fuerit? Aegra ait, Nequaquam hoc labore animam meam consumite, sed quid rei ueritas habeat, simpliciter indicate. Affirmantibus itaq; sororibus, quia nil prorsus inde certum habe-

rent, matrem monasterij uocant, & rei causam indicant: at illa protinus, ut diligẽtius agnosceret, oleum à lacte separare iubet: cumq; segregatum fuisset oleum, & nihil exinde super specie lactis remansisset, cœpit oleum denuò crescere, & uberius à uase manare. Tum demum hæ quę astabant, Dei uirtutem agnoscentes, omni studio collegerunt oleum illud, & in sacrario condiderunt, ex cuius olei perunctione quædam infirmæ sorores postmodum attactæ pristinę sanitati redditæ sunt. illa uerò quæ felicem expectabat exitum, omni iucunditate repleta, cum animam cœlo reddidisset, tanta suauitas odoris cellam repleuit, ut balsamum inibi crederes desudare. Quid autem aliud fuit, ut creatura aquę in lactis speciem uerteretur, uel oleum multiplicaretur, nisi quòd miseratio diuina alijs ostendere uoluit, qualiter ægram uisitauerit, & dum illa sodalibus noluit indicare quid uidisset, uestigium uisitationis suæ reliquit. Testes sunt huius rei, uenerabilis mater Burgundofora, pontifex Meldensis urbis, & beatus Vualdebertus, abbas cœnobij Luxouiensis: sicut ob religionis studium, & piæ consolationis incrementum præmissa miracula disseruimus, sic ob terrorem duræ & ignauæ mentis aliqua intima re curamus. Quędam puella nobilis genere, ad suprà memoratum cœnobium regulari disciplinæ colla submittere uenit: sed bonæ uitæ conuersationem antiquus hostis aggressus euincere, excitauit in ea gulæ auiditatem, ita ut esuriẽ furtiuo cibo semper exatiare studeret. quod facinus per longa spacia temporum non deprehensa patrauit, nec prorsus alicui sodalium patefactum est. Cum ergo diu gulæ auiditas animam maculasset, dedit iustus arbiter iustam sententiam super animam iniustam: corripuit grauissimum facinus pœna grauiori, ac super fessos artus excitauit odium liciti cibi. Nec alio quoquã genere ciborum alebatur, nisi furfurũ frondiumq; & herbarum agrestium more pecudum alimẽto. Cumq; iam multis diebus hæc ultio super animam transgressione deceptã maneret, & sibi hora refectionis supradictum cibum adduci postularet, uidit speciem apri magni secum comedere, & morticinosos cibos porci grunnio uentilare. At illa pauefacta, interrogauit quid esset. Respondit quæ uidebatur bestia, & ait, Aper ego sum, cibos quos hactenus per transgressionem comedisti, tecum ego comedi, & modò per istius anni circulum hunc cibum habebis. Permansit ergo cibus ille per metam uertentis anni, nec prorsus aliud quicquam edebat, quàm furfures frondesq; arborum, atq; herbas agrestes, & quodcunq; exceterarum radicum reliquijs proficitur. Quid enim fuit, ut diaboli uoce fragilis mens miseræ transgressionis conscia obiurgaretur, nisi quia per præsentium pœnarum immanitatem non sineret animã postmodum cruciatibus damnari, & diuina pietas per eum uoluit improperia cõstituẽdo deprõmere, per quẽ fuerat trãsgressio propagata, & hunc habere iudicem, cuius

suasionibus malis diu decepta obtemperaue-
rat,& post pœnas illatas cognoscere, non dia-
bolo, sed creatori creaturam debere obedire.
Similiter alia puella nomine Baractrudis,cum
diu in supradicto cœnobio conuersaretur,& ne
quaquam regularis disciplinæ omni conatu in
tẽderet prẽcepta seruare,misit diabolus in men
tem transgressione correptam, ut quæque po-
tuisset,furto rapere occulte comederet: quem
cum diu hac transgressione animam macula-
ret,dedit iustam ultionem de ea arbiter iustus.
Corripitur enim repente ignitis febribus, ac in
ter incendia clamare cœpit, Væ mihi,uæ mihi.
Et post has uoces ita sopita iacuit, ut mortua
ab omnibus crederetur:cumq; post multum ho
rarum spacium anhelaret,febris ab igne uexa-
ta,clamare cœpit,Veniat mater,ueniat mater.
Concito ergo gradu, quæ audierant, matrem
monasterij beatam Burgundoforam uocant:
quæ cum uenisset,ægra quæ iacebat, tota inten
tione cordis facinorum suorum cõfecturam per
confessionem pandit.Omnes uerò astantes, cũ
iam finem uitæ expectarent, subitò illa diuina
miseratione conualescens, melius habere cœ-
pit, & ita paulatim subtracta periculo mortis
beatam uitam postea duxit.Postquam enume-
ratæ sanctimoniales fœminæ sub magisterio
beatæ Burgundoforæ constitutæ,diuerso ac di-
spari,uti diximus,pro meritorũ qualitate trans-
itu uitam hanc corruptibilem exuerunt, ipsa
quoque uenerabilis mater earum cœlesti uo-
catione digna, cum multis annis suprà memo-
rato monasterio Euoriacas decentissimè præ-
fuisset, corporis tandem infirmitate correpta,
III. non. April. diem clausit extremum, cœti-
bus aggregata uirginum, quæ sequuntur agnũ
quocunque ierit,cœlestem uidelicet sponsum,
Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum
patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus per
omnia secula seculorum, Amen.

SANCTAE BVRGVNDOFO-
RAE ABBATISSAE VI-
TAE, FINIS.

Sancti ac beatissimi Iustini martyris passio.

QVando Christus Deus noster
Natus est ex uirgine,
Edictum imperiale,
Per mundum insonuit,
Quatenus totius orbis
Fieret descriptio;
Nimirum quia in carne
Tunc ille apparuit,
Qui in cœlo uniuersos
Electos ascriberet,
Quos sacræ commendauisset
Fidei professio.
Quam qui dignè obseruarint,
Cum bonis operibus,quæ sunt,
Velut quidam census
Domino amabiles,
Ciuitatis describuntur,
Cœlestis municipes.
Quos census utercq; sexus,
Omnis ætas exhibet,
Vt testatur plurimorum,
Martyrum exercitus:
Non solum constans ex uiris,
Verùm & ex fœminis:
Nec æuo tantum maturi
Subibant martyrium,
Sed & multos propter Christum,
Et fidem catholicam,
Legimus fuisse passos
In ætate tenera:
Ex quibus sanctus Iustinus,
Nouennis puerulus,
Qualiter per passionem
Migrarit ad Dominum,
Sequens textus demonstrabit
Scire cupientibus.
Dum crudelis Diocletianus,
Romani imperij,
Simul cum Maximiano
Teneret monarchiam,
Talis est in Christianos
Mota persecutio,
Vt darentur ad pœnarum
Vniuersa genera,
Vbicunq; comprehendi
Aliquem contingeret,
Quem huius professionis
Obligaret titulus.
Et ne quisquam potuisset
Contutari latebris,
Vbiq; componebantur
Hoc modo insidiæ,
Quæ euntes compulissent
In ius idolatriæ.
Non illis emendi quicquam,
Aut uendendi copia,
Nec ipsam haurire aquam
Dabatur licentia,
Antequam thurificarent
Detestandis idolis.
Ea tempestate fuit quidam
Præfectus in Gallia
Perfidus,ferox,immitis,
Christi nomen odiens,
Et in Christianos furens,
Riciouarus nomine:
Quem cum suprà nominati
Principes dirigerent,
Vt sanctos persequeretur
Positos in Gallia,
Cupidus cædis sanctorum
Protinus efficitur.
Et ingressus ciuitatem,
Basileam nomine,
Qua suos cursus in Rhenum

Infert Ara fluuius,
Multos ibi Christianos
Dimergi præceperat.
Sic per loca uniuersa
Edictum dat impium,
Vt nullus Christianorum
Sineretur uiuere,
Quibus uitam statuebat
Per tormenta adimi.
Erat ea tempestate
In Autisiodoro
Quidam uir bonus & iustus,
Matthæus uocabulo,
Illiq; Iustinianus
Et Iustinus filij.
Sed Iustinianus ortu
Carnali præcesserat:
Iustinus uerò ætate
Morum anteierat,
Per uitam immaculatam
Senectutem induens.
Qui in breui consummatus,
Longa explet tempora
Meritorum eius laude
Manente in secula:
Quia placuisse Deo
Eius constat animam.
Hic antequam nasceretur,
Frater eius senior,
Iam dictus Iustinianus,
Capitur ab hostibus,
Atq; à domo paterna
Longius abducitur.
Beatus uerò Iustinus
Mox à pueritia
Rebus animum diuinis
Incessanter dederat,
Profectum quotidianum,
Dante Dei gratia.
Qui cum polleret uirtutum
Donis spiritalium,
Inter cætera hoc primum
Illi Deus contulit,
Vt haberet futurorum
Sæpè præscientiam.
Tum per reuelationem
A Deo instruitur
De fraterna seruitute,
Et de eius domino,
Qui appellabatur Lupus,
Ambianis habitans:
Cum hoc illi reuelatum
Fuisset à Domino,
Patri suo hoc narrare
Confestim studuerat,
Ad redemptionem fratris
Hortans iter arripi:
Ad quod illi pater eius
Taliter responderat,
O,inquit,fili ignoro,
Quà sit eò translitus:
Et propter hoc quid agamus,
Me nescire fateor.
Tunc sanctus puer Iustinus
Animo accenditur,
Atq; omnem peragrabat
Mox Autisiodorum,
Sic ubi reperiretur
Dux eis itineris.
Sed cum non inueniretur,
Qui quæsitus fuerat:
Reuersus puer beatus,
Hoc patri annunciat,
Dicens tamen non cessandum
Esse ab itinere.
Nos,inquit,pergamus pater,
Christo nobis comite,
Qui non sinet nos fraudari
Nostro desiderio,
Quod de redimendo fratre
Habemus in animo.
Sed et transeundæ nobis
Christo uiæ præduce,
Nihil nobis aduersatur,
Nil erit contrarium,
Quin illæsi ambulemus,
Redeamus sospites.
Ad hos filij affatus,
Ista pater reddidit:
Possem ait ego forsan
O fili dulcissime
Sustinere iter tantum,
Qui sum fretus uiribus.
Tibi autem cum sis puer,
Vt non possis timeo,
Ne fortè teneritudo
Læsa tui corporis,
Fatigatum te quod abs te,
Faciat deficere.
Respondens sanctus Iustinus,
Patri suo retulit,
Famulus ait sum Christi,
In quo me confidere,
Et me illi commendare
Semper pater noueris.
Eamus ergo in eius
Adorando nomine,
Illi totum committentes
Effectum itineris,
Et quod illi inde placet,
Sit nobis amabile.
Adquieuit pater istis
Hortamentis filij,
Assumptisq; ad hoc iter
Sibi necessarijs,
Proficisci mox cœperunt
De Autisiodoro.
Et cum dies declinare
Cœpisset ad uesperam,
In Milidonensi castro
Recepti hospitio,
Quieuerunt sub eiusdem
Ibi noctis spacio:
Quibus ad portam castelli
Pauper quidam obuiat,
Qui & claudicabat gressu,

Et uisu caruerat,
Quem atra uexabat fames,
Pariter & nuditas:
Cui ut innotescebat
Iustini præsentia,
Mendicabat,ut donaret
Illi eleemosynam,
Quo penè extortam fame
Recrearet animam.
Tunc beatus puer suo
Genitori suggerit,
Alimentum fore dandum
Eidem famelico,
Obtentoq; à patre uictu
Emendat esuriem:
Ipse uerò sua sese
Tunica expolians,
Nuditatem eius simul
Operire studuit,
Geminum præbens egenti
Taliter auxilium.
Tunc aduersus illum pater
Motus aliquatenus,
Increpare cœpit eum,
Quare ita fecerit:
Eiusq; tam pium factum
Vocabat dispendium.
Non,inquit sanctus Iustinus,
Hoc uoca dispendium,
Propter quod beatitudo
Nobis repromittitur
Spiritu sancto dicente
Per Dauid Psalmographum,
Felix qui super egenum
Intendit,& pauperem,
Quomodo in die mala
Deus eum liberat.
Sed nec ab auditu malo
Timere compellitur.
Mala reprobis est dies
In die iudicij,
Cum ad æternum damnantur
A Deo interitum,
Arsuri igne æterno
Vnà cum diabolo.
A malo timent auditu,
Quibus in iudicio
Vox à tribunali Christi
Sonat terribiliter,
Ite à me maledicti
In ignem perpetuum.
In hac autem die mala,
Qua damnantur impij,
Liberari promeretur,
Qui dat eleemosynam,
Vt non eum ille malus
Auditus perterreat:
Sed magis dicatur ei
Ore Christi iudicis,
Vt accedat regno Dei,
Propter eleemosynas,
Fratribus quas ipse Christi
Impendebat minimis.
Vides,inquit pater,quanto
Bono compensabimus,
Dum ex his quæ nos habemus,
Subuenimus inopi:
Et idcirco quod mendico
Datum est,non quærere.
Igitur in Milidone
Noctu requieuerant,
Facto mane iter suum
Protinus accelerant:
Et Christo eos ducente,
Venerunt Parisium,
Vbi à quodam excepti
Nomine Hippolyto,
Ipsi omnem prodiderunt
Causam,pro qua uenerant,
Scilicet quia captiuum
Fratrem suum quærerent.
Proinde satis humanus
Fit eis Hippolytus,
Et cum eos refecisset,
In pace dimiserat,
Vt cœptum iter egissent
Cum Dei auxilio.
Tunc illi profecti,flumen
Attingebant Iseram:
Et dum transire per illud
Ipsos oportuerit,
Non inueniebant illic
Aliquam nauiculam.
Quod cum moleste tulisset
Pater sancti pueri,
Ipse beatus Iustinus
Demonstratum cœlitus
Conturbato genitori
Protulit præsagium.
Quamuis,ait,nunc in promptu
Non adsit nauigium,
Non est tamen anxiandum
Nobis de itinere:
Quia mihi est à Christo
Ostensum solatium.
Quidam enim homo nobis
Cum naui appropiat,
Cuius nobis impendetur
Incunctanter commodum,
Vt transire ualeamus
Hunc præsentem fluuium.
Cum adhuc puer parenti
Loqueretur talia,
Ecce quidam nauta uenit
Cum sua nauicula,
Sicut sanctus prædicebat
In præsagio spiritu.
Tunc accedentes ad illum
Qui cum naui uenerat,
Se petebant adiuuari
Vt transirent fluuium,
Nauigationis iustum
Offerentes precium.
Nauta igitur petita
Satis promptè annuit,
Ipsis uerò naulum dare

Debi-

Debitum uolentibus
Non accepit,ille quicquam
Gratis præstans commodum.
Illi autem properantes,
Ambianos ueniunt,
Inquiruntq; domum Lupi,
Fratris sui domini:
Qua mox inuenta ad illum
Preces ferunt supplices.
Quem prior sanctus Iustinus
His affatur uocibus:
Venimus ad tuam,aiens
O Lupe clementiam,
Vt captiuum fratrem nostrum
Reddas nobis liberum.
Compertum est enim nobis,
Ipsum sub te degere.
Et ad illum redimendum
Nostram substantiolam
Apportauimus donandam
Nunc pro tua gratia.
Tunc Lupus,qui essent illi
Cœperat inquirere:
Didicitq; quòd fuissent
Non ficti Christicolæ:
Et quòd habitantes essent
In Autisiodoro.
Frater autem aiunt,noster,
Propter quem huc uenimus,
Et quem à captiuitate
Conamur redimere,
Vocatur Iustinianus,
Tuusq; est domesticus.
Ego,inquit Lupus,uobis
Præbebo hospitium,
Et quos habeo,ostendam
Omnes meos pueros:
Et si frater uester hic est,
Redimatur precio.
Igitur cum domum Lupi
Introissent uespere,
Demonstrauit eis suos
Duodecim pueros,
Inter quos non est inuentus
Ille quem quæsierant.
Beatus uerò Iustinus
Oculos circumferens,
Vidit quendam extra ipsos
Assistentem puerum,
Cuius manibus accensa
Ferebatur lampada.
Hic erat frater Iustini
Glorioso pueri,
Captus tamen ante eius
Natalis exordium,
Nunquam ante tempus illud
Ei uisus fuerat.
Beatus uerò Iustinus
Plenus sancto spiritu,
Nullo homine docente,
Hactenus incognitum
Eundem germanum suum
Agnouit continuò.
Enimuero mens sanctorum
Dum adhæret Domino,
De internis & occultis
Ab eo instruitur,
Res ignotas edocetur
Spiritu prophetico.
Ostendit hoc liber,acta
Narrans Apostolica,
Vbi legitur frequenter,
Dixit sanctus spiritus
Siue Petro,siue Paulo,
Seu cuiq; discipulo.
Hoc modo sanctus Iustinus
Fratrem dum agnosceret,
Lupo qui eum tenebat,
Confestim hoc prodidit:
Meus inquiens est frater,
Qui fert manu lampadam.
Pro hoc redimendo ad te
Pater meus uenerat,
Tu nobis ut promisti,
Hinc esto benevolus,
Vt germano comitati
Repetamus propria.
His auditis frater eius,
Redditur attonitus,
Quòd ab eo nunquam uisus
Taliter sit cognitus:
Qui affuerant,mirantur
Super re insolita.
Gratulabantur fideles,
Gaudentes in Domino,
Atq; pro tanta uirtute
Deo agunt gratias:
Et cum laude Christi nomen
Frequenter ingeminant.
Erant ibi in eodem
Constituti tempore,
Homines retiarij,
Suprà dicti iudicis:
Qui ut eos Christianos
Esse recognouerant,
Conciti adnunciarunt
Illud suo domino,
Si quid forte uoluisset
De ipsis præcipere,
Iuxta leges promulgatas
Aduersus Christicolas.
Tunc misit confestim iudex
Qui eos adducerent.
Quos si noluissent sequi,
Iussit claudi carcere,
Donec opportunè possent
Præsentari sibimet.
Interim Lupus,qui illos
Suscepit hospitio,
Sub ipsis nocturnis horis
Eos excitauerat,
Et abire hortabatur
Inde ante diluculum.
Affuerunt serò,inquit,
Hic præfecti homines,
Qui ut esse Christianos

Vos

Vos primùm compererant,
Nunciare hoc præfecto
Festini abierunt.
Fratrem ergo quem quæsistis,
Vobiscum adducite,
Redemptionis à uobis
Precium non exigam,
Tantum fugitote istinc
A persecutoribus.
Illis sicut hortabatur
Profectis, uelociter
Superuenerunt ab ipso
Destinati iudice:
Qui si inuenire possent,
Ipsos comprehenderent.
Et cum non inuenirentur,
Qui quæsiti fuerant,
Regressi sunt ad præfectum,
Quos illuc direxerat,
Narrantes quod iam digressi
Ab hac domo fuerint.
Tunc præfectus iubet citò
Equites, ut quatuor
Insequi eos studerent
Cursu uelocissimo:
Atq; ad suum tribunal
Mox eos adducerent.
Si reniterentur quicquam,
Iussit eos perimi.
Igitur arreptis equis,
Insequuntur propere,
Quò sanctus puer Iustinus
Cum suis tetenderat.
Locus habetur antiquus
Lupera cognomine:
Ad quem cum appropinquarent,
Non longè abfuerant
Ipsis à præfecto missi
Crudeles carnifices.
Tunc Iustinianus sanctum
Iustinum alloquitur,
Opportunitatem ait
Istic cernis affore,
Qua aqua possit hauriri,
Et nos cibo refici.
Si placet, consideamus
Parum panis frangere,
Atq; aquæ haustu sitis
Ardorem extinguere,
Sicq; postea ualemus
Proficisci melius.
Cui beatus Iustinus
Iam futura præsciens,
Si gustare, inquit, istic
Aliquid disponitis,
Erit uobis hoc omnino
Faciendum citius.
Ecce enim appropinquant
Huc legati iudicis,
Qui nos si ualebunt, debent
Iudici adducere,
Et ad pœnas subeundas
Eidem contradere.
Vos ergo precor, si uultis,
Festinate refici:
Ego astans speculabor,
Aliquis si uenerit,
Qui insidietur nobis,
Ex mandato iudicis.
Et si quisquam ad hoc nobis
Forte superuenerit,
Ego colloquar cum illo:
At uos ingredimini,
Et in præsentis speluncæ
Antro uos abscondite.
Ista prophetali more
Puer sanctus loquitur,
Cum ecce mox adimplentur
Ipsius eloquia,
Quæ prædixit de transmissis
Sibi carnificibus.
Et enim inter loquendum
Apparebant quatuor,
Quos transmiserat præfectus
Eos comprehendere:
Vel si hoc non potuissent,
Tunc eos occiderent.
Quibus uisis, se in antrum
Cæteri abripiunt:
Beatus uerò Iustinus
Consistit intrepidus
Ad martyrij à Christo
Destinatus gloriam.
Ad quem ministeriales
Accedentes iudicis,
Scisciantur quis fuisset,
Quæ eius professio,
Qui ue, uel ubi fuissent,
Quos habebat socios.
Quibus ille referebat
Omnia per ordinem,
Ego, inquiens, Iustinus
Appellatus nomine,
Christianum me haberi
Exultans profiteor:
Et quia persecutores
Huius estis nominis,
Ob hoc prodere non possum
Meos uobis compares,
Ne propter me subigantur
Ad pœnarum genera.
Nisi, aiunt, illos nobis
Citius prodideris,
Nostro scias iugulandum
Te iam fore gladio,
Tam quòd abnuis hæc nobis,
Quàm quòd es Christicola.
Respondens sanctus Iustinus,
Dixit carnificibus,
Repromittit quidem sanctum
Nobis Euangelium,
Vt qui propter Christum suam
Animam perdiderit,
In uitam æternam uerè
Eandem custodiat:
Et idcirco pœnas pati

Prò illo non timeo,
Dilectu eius malens mori,
Quàm offense uiuere.
Quod uerò iubetis à me
Prodi meos compares,
Nihilominus hoc sanctum
Vetat Euangelium,
Ipso Domino monstrante
Quòd hoc nollet fieri.
Nam quando in passione,
Quam pro nobis pertulit,
Suos ipse est exactus
Prodere discipulos,
Minimè eorum delator
Voluit existere:
Et cum comprehenderetur
A persecutoribus,
Præcepit ut sinerentur
Abire discipuli:
Ne quenquam ut iam prædixit,
Ex eisdem perderet.
Nunc itaq; noueritis,
Neutrum me facere,
Vt uel Christi nomen sanctum
Metu mortis abnegem,
Socios ue meos prodam
Contra Euangelium.
Aduersum hæc documenta
Irascuntur nuncij,
Mutuoq; adhortatu
Necem sancto præparant,
Quos uel parum expectare
Vetat iracundia.
Itaq; euaginato
Demum unus gladio,
Amputauit caput eius
Cæteris hortantibus:
Sic cum gloria & laude
Martyr cœlos subijt,
Duplici proprietate
Duplex habens brauium,
Quòd & in confessione
Christi perduranerit,
Et usq; ad mortem suos
Proximos dilexerit:
In ipso præceptis Christi
Delectatus dulcibus,
Quòd nos iussit ante illos
Nihil fore timidos,
Qui occidunt corpus istud,
Textum uenis languidis.
In hoc à sancto Iohanne
Suasus apostolo,
Qui sicut Christus pro nobis
Animam posuerat,
Sic dicit & nos debere
Facere pro fratribus.
Proinde ad declarandum
Quantæ esset gloriæ,
Idem uenerandus martyr
Occisus pro Domino,
Glorioſum demonstratur
Protinus miraculum.
Amputato enim eius
Sacrosancto capite,
Corpus truncum hoc in suis
Manibus accipiens,
Ante suimet lictores
Steterat immobile:
Cuius mox obstupefacti
Terrore prodigij,
Fugiunt persecutores,
Non ausi subsistere,
Cum sanctum uiderent tantum
Facere miraculum.
Parentes uerò ipsius
Egressi de latebris,
Vident sanctum corpus eius
Consistens immobile,
Miratiq; quod abscisum
Caput ferret manibus.
Varia in mente uersant
De eius martyrio,
Dum talis ei gaudere
Censuisset gloria,
Et rursum flere de illo
Natura suggereret:
Maximè tamen de illo
Fiunt inde anxij,
Qua sepeliendum esset
Sacratum corpusculum:
Mutuaq; inde sibi
Conferunt colloquia.
Quæ cum agerent, diuersa
Motione animi
Caput beati Iustini,
Quod gestabat manibus,
Mirum dictu, cœpit illos
Absolutè alloqui:
Et docens de sepultura
Sui eos corporis,
Euntes, inquit, ad locum
Qui Lupera dicitur,
Atq; meum sepelite
Ibidem corpusculum:
Matri uerò meæ caput
Hoc meum aduehite,
Vt naturalem affectum
In illud exhibeat,
Et amoris mei secum
Istud pignus habeat:
Ipsa uerò si tenetur
Mei desiderio,
Studeat in paradiso
Me locatum subsequi,
Vbi animæ sanctorum
Quiescunt feliciter.
Tunc illi, ut sanctus martyr
Iustinus præceperat,
Condientes corpus eius,
Ibi sepelierant,
Vbi ipse locum ad hoc
Signauit ex nomine:
Caput uerò eius, matri
Ipsius attulerant:
Quòd illa gaudens suscepit,

Deo agens gratias,
Quia innocentem eius
Animam asciuerit:
Tibi dicens Christe, honor,
Laus & iubilatio:
Quia dignatus es istum
Puerum assumere,
Et associare tuis
Beatis martyribus.
At tu beate Iustine,
Fili mi dulcissime,
Qui Christi regnum intrasti
Cum palma uictoriæ,
Ibi mei memor esto
In tuis suffragijs.
Hæc ipsius genitrice
Orante cum lachrymis,
Mox resplenduit lux ingens
Super habitaculum,
In quo sanctum caput eius,
Habebatur positum.
Hæc autem lux circumquaq;
Cuncta illustrauerat,
Ita ut admirarentur
Qui in urbe aderant:
Erat autem nox, cum istud
Fieret miraculum.
In illis diebus sedem
In Autisiodoro
Rexerat episcopalem,
Amator uir Domini,
Quem diuinorum ornabant
Munera charismatum.
Hic dum cælitus emissum
Splendorem conspiceret,
Ire ad domum Matthæi
Iussit tres presbyteros,
Qui de ipso studiose
Portento inquirerent.
Quibus omnia Matthæus
Retulit per ordinem,
Vt se de sancto Iustino
Res gesta habuerat:
Vel de passione eius,
Vel sepulto corpore:
Subiungit & de allato
Matri eius capite,
Qualiter lux de cœlo
Hora noctis tertia
Domum ipsam, in qua erat,
Omnem illustrauerit.
Hæc presbyteri ad suum
Referunt pontificem,
Qui adesse omnem clerum
Protinus præceperat:
Gratias omni potenti
Agunt pro miraculo.
Denicq; clarificatur
Hoc factum per populum:
Concurrunt omnes gaudentes,
Martyrem glorificant,
Immò Dominum, qui illum
Sic mirificauerat,
Interim iubente sancto
Amatore præsule,
Caput sanctum collocatum
Condigne in feretro,
Cum honore atq; hymnis
Fertur ad ecclesiam:
Et in loco, quem parauit
Sibimet episcopus,
Ibi illud ueneranter
Recondi prouiderat:
Vbi plura martyr sanctus
Præstat beneficia.
Nam ad comprobandam eius
Cum Deo potentiam,
Sacro capiti dum dignas
Celebrant exequias,
Puella quæ cæca uenit,
Clare uidens redijt:
Quæ cum esset in ætate,
Habens annos sedecim,
Inter martyris delatum
Veniens obsequium,
Adiuua, inquit, beate
Martyr Christi, adiuua,
Vt uisum diu negatum
Tuo patrocinio,
Domino Christo præstante
Adipisci merear,
Quo laudetur nomen eius
In tuo martyrio.
Dixit, atq; coram omni
Populo, continuò
Restituto, ut petebat
Oculorum lumine
In glorificatione
Martyris tripudiat.
Iterum plebs omnis gaudens,
Gratias congeminat,
Laudem dicens Saluatori
Iesu Christo Domino,
Cui sit honor & potestas
Per æterna secula. Amen.

IVSTINI MARTYRIS,
FINIS.

Martyrologium.

MENSIS IANVARIVS

HABET DIES XXXI. LVNAM TRICESIMAM.

CALENDAS IANVARII.

CIRCVNCISIO Domini nostri Iesu Christi secũdum carnem, & octaua Dominici natalis. Romæ natale sancti Almachij martyris, qui iubente Alypio urbis præfecto, cum diceret, Hodie octauæ Dominici diei sunt: cessate à superstitionibus idolorum, & sacrificijs pollutis: hac de causa captus, & à gladiatoribus occisus est. Itẽ Romæ sanctæ Martinæ uirginis, quæ sub Alexandro imperatore, post multa tormẽta gladio est occisa. Eodem die apud Spoletum ciuitatem Thusciæ, sancti Cõcordij martyris, qui post plurima tormenta decollatus est. Item Romæ uia Appia coronæ militum triginta. Apud Affricã natale sancti Fulgentij, episcopi Ruspensis ecclesiæ, cuius uita uirtutibus plena habetur. Apud Alexandriam sanctæ Eufrosinæ uirginis. Ipso die sancti Paragodæ, septimi Viennẽsis episcopi. Itẽ sancti Basilij episcopi, & sancti Eugendi abbatis.

B. IIII. NON. IANVARII.

NAtale beati Macharij abbatis. & in Ponto ciuitate Thomis trium fratrũ: Argei Narcissi, & Marcellini pueri, qui sub Licinio inter tyrones comprehensus, cum nollet militare, cẽsus ad mortem, & diu in carcere maceratus, in mare mersus martyrium cõsummauit. Corpus eius ad litus delatum, & à religiosis uiris depositum, magnis coruscat uirtutibus. Et sancti Isidori episcopi & martyris.

C. III. NON. IANVARII.

ROmæ natale sancti Antherij papæ & martyris, qui uicesimus post beatum Petrum, cum duodecim annis, mense uno, diebus duodecim rexisset ecclesiam, passus est sub Maximiano, & in cœmiterio Callisti sepultus est uia Appia. In ciuitate Parisiensi sanctæ Genouefæ uirginis, quæ à beato Germano Altisiodorensi episcopo Christo dicata, admirandis uirtutibus late claruit, & usq; ad octoginta annos in Christi seruitute consenuit. Eodem die sancti Florẽtij Viennensis episcopi, & martyris octaui eiusdẽ urbis. Natale sancti Theogenis martyris, & sancti Petri martyris. In Thomis ciuitate natale sancti Filij episcopi, qui post alia tormenta in mare est mersus.

D. PRID. NON. IANVARII.

NAtale beati Titi, apostolorũ discipuli, qui ordinatus est ab apostolo Paulo Cretensiũ episcopus: cui scripsit epistolam omni ecclesiæ Dei utilissimam idem apostolus. Demum post prædicationis officium fidelissimè consummatum, beatum finem adeptus: sepultus est in ecclesia, ubi à beato apostolo fuerat dignus minister constitutus. Apud Affricam natale sanctorũ, Aquilini, Gemini, Eugenij, Marciani, Quinti, Theodoti & Triphonis, præclarissimorum martyrum, quorum gesta habentur. Eodem die Romę sanctorum martyrum Prisci presbyteri, & Priscilliani clerici, atq; Benedictæ religiosissimæ fœminæ, tempore Iuliani impijssimi Augusti, qui gladio martyrium compleuerunt. Itẽ Romæ beatæ Dafrosæ, uxoris beati Fabiani martyris, quæ post damnationẽ uiri sui primũ relegata est exilio, deinde ab impio Iuliano capite iussa est puniri. & sancti Ferrutij martyris.

E. NON. IANVARII.

ROmæ natale sancti Telesphori papæ, qui septimus post Petrum apostolum pontifex ordinatus, sedit annos undecim, menses tres, dies uiginti unum. Hic constituit, ut septẽ hebdomatibus ante Pascha ieiuniũ celebraretur, & in natiuitate Domini nostri Iesu Christi missæ nocte celebrarentur, ac hymnus angelicus, id est, Gloria in excelsis Deo, hora sacrificij missæ celebretur, illustreq; ad extremum sub Hadriano principe martyriũ duxit. Item apud Antiochiam beati Symeonis monachi depositio, qui tertio decimo ætatis suæ anno, huic seculo abrenunciãs, monasterium expetijt: ubi uix septimo die cibum sibi indulgens, psalterium infra quatuor menses didicit: post remò in columna, usq; ad finem uitæ suæ stetit. Ierosolymæ depositio Symeonis prophetæ, qui Dominum Iesum in ulnis portauit.

F. VIII. IDVS IAN.

EPiphania Domini. Eodem die passio sanctę Marcæ uirginis. Quã cum Riciouarus præsens torqueri, & in ignem præcipitari iussisset, illæsa permansit. Deinde mamillis abscisis, & squalore carceris afflicta, sup testas acutissimas & prunas uolutata, orans migrauit ad Dñm.

G VII. IDVS IAN.

RElatio pueri Iesu ex Aegypto. Et natale sancti Luciani Antiochenæ ecclesię presbyteri & martyris, uiri doctissimi atq; eloquentissimi, qui passus est Nicomediæ, sub persecutione Maximini, sepultusq; Helenopoli Bithyniæ. In Antiochia beati Cleri diaconi & martyris, qui post plurima tormenta decollatus est.

A. VI. IDVS IAN.

NEapoli Campaniæ sancti Seuerini episcopi & confessoris, fratris beatissimi Victorini, clarissimi uiri in miraculis: qui & ipse fratris imitator, post multarum uirtutum perpetrationem, sanctitate plenus quieuit: sepultus in loco, ubi priusquam ad episcopatum uocaretur, cõuersatus fuerat. Bellouaco sanctorũ martyrũ, Luciani & Mesiani, & Timothei in Græcia.

B. V. IDVS IAN.

IN Mauritania Cæsariensi sanctæ Marcianæ uirginis & martyris. Eodem die apud Antiochiam sancti Iuliani martyris, & Basilissæ coniugis eius. Hi itaq; sanctissimo uoto casti coniuges, aliquot annos pariter uixerũt, carnem suã uirginem Christo seruantes, & monasteria de rebus suis instituerũt, ut ad decem milia monachorum pater beatus Iulianus fieret. Basilissa uerò multarum uirginum mater, quarum multitudinẽ cum iam uictricem præmisisset ad Dominum, ipsa conuersatione uitæ probatissima, inter uerba orationis migrauit ad Dominum. Iulianus uerò postmodũ à Marciano præside, per innumerabilia tormẽta, & cruciatus ad ultimum feriri iussus est, cum Antonio presbytero & Marcionella, & Celso puero, filio eius.

C. IIII. IDVS IAN.

APud Thebaidem natale beati Pauli, primi eremitæ, qui à sextodecimo ætatis suæ anno, usq; ad cẽtesimum tertium decimum solus in eremo permansit: cuius animã inter apostolorum & prophetarum choros ad cœlum ferri ab angelis Antonius uidit. Sancti Igini papæ,

qui sedit Romæ annos quatuor. Hic constituit clerũ, & distribuit gradus. Sepultus est in Vaticano, tertia idus Ian. Apud Cyprũ beati Nicanoris, qui unus fuit de septẽ primis diaconibus.

D. III. IDVS IAN.

APud Alexandriam natale sanctorum confessorũ, Petri, Seueri, Leucij, quorum gesta habẽtur. In Africa natale sancti Saluij. In huius natali S. Augustinus uerbum fecit ad populũ Carthagine. Eductio Domini de Aegypto.

E. PRID. IDVS IAN.

APud Achaiã natale sancti Satyri martyris, ciuis Arabię, qui trãsiẽs ante quoddã idolũ, cũ exuflasset in illud, signãs sibi frõtẽ, statim corruit: ob quã causam decollatus est. Eodẽ die sancti Archadij martyris, genere & miraculis clari.

F. IDVS IAN.

ROmæ uia Lauicana coronæ militum quadraginta, sub Gallieno imperatore. Pictauis sancti Hilarij episcopi & confessoris, qui ob catholicã fidem quadriẽnio apud Phrygiã relegatus, inter alias uirtutes fertur quòd mortuũ suscitauerit. Apud Viẽnã sancti Veri episcopi, qui præsedit ecclesię post sanctũ Euantiũ. Treueris sancti Agritij episcopi, & octaua Epiphanię.

G. XIX. CALEND. FEBR.

APud Nolam Campaniæ beati Felicis presbyteri. Hic à Maximiano Nolanę urbis episcopo, presbyterij honore prælatus est. Qui cũ multa à perfidis pro nomine Christi pateretur, uolentibusq; omnibus eiusdem urbis, ut episcopus leuaretur, non consensit: sed alterum eligẽs ad pontificatus honorem, ipse duodecim post annos, cessante persecutione, Dominica diemysterijs confectis, data pace omnibus se in patimentum oraturus proiecit: moxq; beati uiri anima de carnis ergastulo egressa, felicia regna ipse uere felix conscendit: sepultusq; est iuxta urbẽ ab Helpidio sancto presbytero, in loco qui dicitur Pincis, ubi claris fulget uirtutibus. Apud Viẽnam sancti Cadeoldi episcopi.

A. XVIII. CALEND. FEBR.

ABacuc & Michææ propheta rum, quorum corpora sub Arcadio imperatore diuina reuelatione reperta sunt. Item beati Macharij abbatis, discipuli beati Antonij, uita & miraculis celeberrimi. Ipso die beati Isidori, in sanctitate uitæ, fide, ac miraculis præclari. Apud Bituricas ciuitatem, translatio sancti Sulpicij episcopi & confessoris, qui à pueritia sacris literis eruditus, & sanctæ conuersationis luce cõspicuus, etiam laicus uirtutibus claruit: post etiã coma deposita monachorum pater extitit, atq; inde ad episcopalem prouectus cathedram, uita clarus quieuit. Et sancti Mauri abbatis.

B. XVII. CALEND. FEBR.

ROmæ uita Salaria in cœmiterio Priscillæ, natale sancti Marcelli papæ: qui iubente Maximiano imperatore, primò fustibus cæsus, & à facie eius, quem corripiebat, expulsus est. Hic fecit cœmiteria in uia Salaria, & uiginti quinq; titulos in urbe Roma cõstituit, propter baptismum & pœnitentiam multorum, qui cõuertebantur ex paganis, & propter sepulturas martyrum. Post multos itaq; annos in seruitio Dei indutus cilicio defunctus est, & cõditus aromatibus à Iohanne presbytero, & beata Lucina, sepultus est in cœmiterio Priscillæ. Apud Arelaten sancti Honorati episcopi, cuius uita doctrina & miraculis illustris refulsit. Et sancti Fursei confessoris.

C. XVI. CALEND. FEBR.

IN Aegypto apud Thebaidem beati Antonij monachi, qui sine ulla scientia literarũ scripturas diuinas & memoriter audiẽdo intellexisse, & prudẽter cogitãdo tenuisse prædicatur, multorumq; monachorũ pater uita preclarissimus uixit: cuius corpus sub Iustiniano imperatore diuina reuelatione repertũ, Alexãdriã delatũ est, & in ecclesia beati Iohannis baptistæ humatũ. Apud Lingonas natale sanctorũ geminorũ Speusippi, Eleosippi, & Meleosippi. Qui cum essent uiginti quinque annorum, cum auia sua Leonilla, & Loneila & Neone, martyrio coronati sunt, tẽpore Aureliani imperatoris: Gemini quidẽ in una arbore suspensi, ligatis manibus sursum, pedibus uerò deorsum ita extẽti, ut pene putarentur ab ipsa membrorũ cõpage separari: & post hæc in ignẽ præcipitati, nec tñ læsi, inter uerba orationũ simul migrabãt ad Dñm.

D. XV. CALEND. FEBR.

CAthedra sancti Petri apostoli, qua primùm Romæ sedit. Eodẽ die natale sancti Publij Athenarũ episcopi, qui princeps insulę Mileti, cum nauigantẽ beatũ apostolũ Paulũ Romã, sub custodia detentũ, per triduũ hospitio recepti, humanè tractasset (ut beatus Lucas refert) patrẽ ipsius Publij contigit febribus & dysenteria uexatũ iacere: ad quẽ cum intrasset beatus Paulus, & imposuisset illi manus, & orasset, sanauit eum. Quẽ Publiũ adhærentẽ sibi beatus Apostolus postea ordinatũ episcopũ, ad prædicandũ direxit: & præclarus uirtutibus, & doctrina præfulgens, ob Christũ martyrio gloriosè coronatur. Nã prius Dionysius, inde Publius iste Athenis præfuit. Ipso die natale sanctæ Priscæ uirginis & martyris. Et in Ponto natale sanctorum martyrũ, Mosei & Ammonij: qui cum essent milites, primò ad metalla deputati, nouissimè igni sunt traditi.

E. XIIII. CALEND. FEBR.

IN Smyrna natale sancti Germanici martyris. Qui cum primæuæ ætatis uenustate floreret, per gratiã uirtutis Dei metũ corporeę fragilitatis excludens, sponte præparatã sibi bestiã damnatus à iudice prouocabat: eius dentibus comminutus, uero pani, id est, Domino Iesu Christo moriẽs, pro ipso meruit incorporari. Eodẽ die sancti Potiani martyris. Ipso die natale sanctorum Marij & Marthæ, cum filijs suis, Audifface & Abacuc, nobilium de Persida, qui ad orationẽ uenerũt Romã tempore Claudij principis: è quibus post toleratos fustes, equuleum, ignes, ungues, manuũ præcisionem, Martha in puteum proiecta necata est, cæteri sunt decollati, & aliorum plurimorum.

F. XIII. CALEND. FEBR.

ROmę Fabiani episcopi: qui cum quatuordecim annos, mẽses undecim, dies duodecim ecclesiæ præesset, passus est martyriũ, tempore Decij, & in cœmiterio Callisti sepultus. Hic regiones diuisit diaconibus, & fecit septẽ diaconos, qui septẽ notarijs præeminerent, ut gesta martyrũ in integrum colligerent. Eodẽ die sancti Sebastiani martyris, qui in tantũ carus erat Diocletiano & Maximiano imperatoribus, ut principatũ ei primæ cohortis traderẽt. Quem Diocletianus ubi Christianũ cognouit, iussit ligari in medio cãpo, quasi signũ ad sagittã, & sagittari à militibus. Qui cũ sagittis plenus, quasi hericius staret, putantes eum mortuũ, abierũt. Nocte autẽ ueniens quędã mulier, nomine Hirene, tollere corpus, inuenit eum uiuũ, & adduxit in domũ suam, & curã eius egit: qui ubi conualuit, multos in fide cõfortauit. nec mora, ipsis imperatoribus apparens, hos pro ut dignè erãt, corripuit. Tunc iussit eum Diocletianus in hippodromum palatij duci, & fustigari donec deficeret: quẽ mortuũ, in cloacã maximã miserunt. Sed ille apparuit in somnis sanctæ matronæ Lucinæ, dicẽs, Iuxta circũ inueniẽs corpus meum pendens in unco, hoc sordes nõ tetigerunt: & dum leuaueris, perduces ad Catacundas, & sepelies me in crypta, iuxta uestigia apostolorũ. q̃ ipsa nocte ueniẽs cũ seruis, totũ ita cõpleuit.

G. XII. CALEND. FEBR.

NAtale beatissimæ Agnetis uirginis & martyris, quæ tertiodecimo ætatis suæ anno, in urbe Roma passa est. Hęc dum ab scholis reuertitur, à præfecti filio adamatur: quã cùm nullo modo sibi associare ualuisset, post multa tormẽta in gutture eius gladio percussa est. Passa est autẽ beata Agnes sub præfecto urbis Simphoriano, uicario eiusdem urbis Aspasio. In Hispania ciuitate Tarracona natale sanctorum Fructuosi episcopi, Auguli & Eulogij diaconorũ, qui tẽpore Gallieni sub Aemyliano præside primò in carcerẽ trusi, deinde flammis iniecti, exustis uinculis, manibus in modũ crucis expãsis, orantes ut urerentur, obtinuerũt, & mox unus è fratribus & filia præsidis, quæ assistebat, uiderunt sanctorũ animas cœlũ conscendere coronatas. Apud Trecas sancti Patrocli martyris.

A. XI. CALEND. FEBR.

IN Hispanijs natale sancti Vincẽtij diaconi & martyris, qui cũ Valerio episcopo suo à Cæsaraugusta ciuitate Valentiã usq; grauibus nexus catenis, iubente Daciano, perductus est, ibiq; fame & squalore carceris diu maceratus, tormentis equulei, & ungularũ horrenda laceratione uexatus, etiam grabato ferreo diutissimè ustulatus, aruinæ guttis, & crepitante sale perfusus est: post hęc in teterrimum carcerẽ trusus, diuaricatis in neruo cruribus, super acutissima testarum fragmẽta proiectus est: ubi nocte luxingęs apparuit, & uirtute Dei solutus martyr inter angelos, à quibus uisitari meruit, hymnum canebat, ita utipse custos crederet. Mane autẽ facto, cum iussisset eum Dacianus in lecto mollissimo reclinari, ut aliquantulũ recreatus acrius denuò torqueretur, infatigabilẽ spiritũ Christo reddidit. Tũc Dacianus corpus eius in cãpũ feris & auibus iussit exponi: sed mox coruus diuinitus ad custodiã eius datus, nõ solùm alias aues arcebat, sed & immanẽ lupũ à sancto corpore repulit. Quod cum nunciatũ Daciano esset, iussit eum insutũ culeo, in profundũ maris cum grauissimo saxi pondere immergi: sed priùs uirtute Dei super undas natãs ad litus delatus, & harenis cõditus est, quàm remiges portum tangere potuissent. Inde cũ se sanctus martyr cuidã fideli anui Ioniçæ reuelasset, cessante persecutionis rabie, à Christianis reuerenter sublatus, & in basilica conditus est. In Gallijs ciuitate Ebreduno, sanctorũ martyrũ, Vincentij, Orontij & Victoris. Romę ad Aquas salinas natale sancti Anastasij monachi, & martyris de Persida, qui post plurima tormẽta carceris, uerberum & uinculorũ, quæ in Cæsaria Palæstinæ perpessus fuerat, à Persis postremò in Perside multa pœna affectus, atq; ad ultimum decollatus est à rege eorũ Chosroe, cũ alijs septuaginta. Reliquiæ corporis eius priùs Hierosolymis ad monasteriũ suũ, deinde Romã delatæ, uenerantur in monasterio beati Pauli apostoli, quod dicitur ad Aquas salinas: & sancti Vincentij presbyteri & martyris.

B. X. CALEND. FEBR.

ROmæ sanctę Emerentianę uirginis & martyris, quæ erat collactanea sanctæ Agnetis: & dum oraret ad sepulchrum eius, ut eam à gẽtilium lęsione defenderet, lapidata est ab eis. Et in Mauritania, ciuitate Neocęsareæ, natale S. Seueriani, & Aquilæ uxoris eius, ignibus combustorum: & in Philippis beati Parmenæ diaconi, qui unus fuit de septem diaconibus. Qui traditus gratię Dei à fratribus, in iunctum officium prædicationis plena fide consummauit, martyrij gloriam adeptus, Philippis quieuit.

C. IX. CALEND. FEBR.

APud Ephesum natale sancti Timothei discipuli beati Pauli, qui apud Ephesum à beato Apostolo episcopus ordinatus, post multos pro Christo agones dormiuit: cuius corpus cum reliquijs beati Andreæ & Lucæ uicesimo Constantij anno Cõstantinopolim translatũ est. Apud Antiochiã sancti Babylæ episcopi, qui persecutione Decij, posteaquã frequẽter passionibus suis & cruciatibus glorificauerat Dominũ, gloriosæ uitæ finẽ sortitus est in uinculis. de quo in decimo ecclesiasticæ historiæ libro grande narratur miraculũ. Nam cum Iulianus imperator ad idolorum cultũ conuersus, quodã tempore Daphnis in suburbio Antiochię iuxta fontem Castalium litaret Apollini, & nulla ex his quæ quærebat, respõsa susciperet, causasq; silẽtij per contaretur à sacerdotibus, respondẽrũt dæmones, Babylę martyris sepulchrum prope assistere, & ideo respõsa non reddi. Tunc ille uenire Galilæos (hoc enim nomine nostros appellare solitus erat) & auferre sepulchrum martyris iubet. Moxigitur Christiani cõuenientes magna exulta

exultatione succincti, sustulere arcã martyris, & psallentes in aurib. profani principis, per sex milia passuũ summis uocib. & cũ exultatione dicebant, Confundãtur omnes, qui adorãt sculptilia, & qui gloriantur in simulachris suis. Et Neocæsaria ciuitate natale sanctorũ martyrũ, Martioni, Musonij, Eugenij, Mitelli, qui igni traditi sunt, & reliquiæ eorũ in Axiũ fluuiũ dispersæ. Et natale triũ paruulorũ, Vrbani, Prilidani & Eupoloni.

D. VIII. CALEND. FEBR.

COnuersio sancti Pauli. Eodẽ die sancti Ananiæ apud Damascũ, qui beatũ Paulũ baptizauit. Apud Gabilonẽ ciuitatẽ sancti Seuerianj episcopi, mirãdæ sanctitatis & doctrinæ uiri: item natale Præiecti Aruernẽsis episcopi, & natale sancti Gregorij theologi.

E. VII. CALEND. FEBR.

NAtale sancti Polycarpi beati Ioannis apostoli discipuli, qui ab eo Smyrnę episcopus ordinatus, totius Asiæ princeps fuit: & post dira tormenta ad ultimũ positus in medio rogo, mucrone perfossus, tã largus profusus est sanguis, ut ignẽ extingueret. Passi sunt cũ eo & alij duodecim ex Philadelphia ueniẽtes. Tũc etiã Germanicus, athleta Christi insignis, gloriosomartyrij agone translatus est. nã cum à iudice damnatus fuisset ad bestias, ultrò sibi præparatã bestiã prouocauit, despiciẽs tẽporalẽ mortẽ, & coronã uitæ æternæ ueloci fine adipisci desiderãs. Eodem die natale sancti Theogenis martyris, & aliorum sex. Apud Biturices ciuitatem, sancti Sulpitij episcopi & confessoris.

F. VI. CALEND. FEBR.

NAtale sancti Ioannis episcopi Constãtinopolitani, cognomẽto Chrysostomi, qui uerbo atq; exẽplo plurimũ profuit Christianæ religioni. Itẽ beati Mauri abbatis monasterij Bobacensis. Et apud Bethleẽ Iudeæ dormitio beatę Paulę matris Eustachij uirginis Christi. Quę cũ esset è nobilissimo senatorũ genere, abrenũcians seculo, & opibus suis in pauperes erogatis, Christi cõsecuta est paupertatẽ, & apud prędictum oppidũ Dominica natiuitate gloriosum monasterij uirginalis extitit mater. Huius uitã uirtutibus admirandã S. Hieronymus scribẽs, testatur eam longo coronatã esse martyrio. Et sanctorum Doti, Iuliani, Vincentij & aliorũ 27.

G. V. CALEND. FEBR.

NAtale sanctæ Agnetis secundò. Et in ciuitate Apollonia, Leucij, Tyrsi, Calenici martyrũ, qui tẽpore Decij imperatoris sub præsidibus Cũbritio, Syluano & Baudo, diuersis tormẽtorũ generibus excruciati. Primus & ultimus abscisioẽ capitis, medius cœlesti uoce euocatus, spiritũ reddẽs martyriũ cõsummauerunt, & in Christo quieuerunt. Apud Alexandriam beati Cyrilli episcopi, qui catholicæ fidei præclarissimus extitit propugnator. Et in monasterio Leomanensi Ioannis presbyteri, uiri Dei.

A. IIII. CALEND. FEBR.

ROmæ natale Papiæ & Mauri, militũ, tẽpore Diocletiani, qui uidẽtes constantiã Saturnini & Sisinij martyrum, conuersi sunt ad fidẽ, statimq; iussum est à Laodicio urbis præfecto, ut os eorũ, qui Christũ cõfitebantur, cũ lapidibus contũderẽtur, & retruderentur in carcerẽ: ubi baptizati sunt à beato papa Marcello, quos post dies duodecim eductos iussit sterni in terrã, & fustibus cædi: deinde leuatos de terra plumbatis cędi, donec expirarẽt. Quorũ corpora colligẽs nocte Ioãnes presbyter, sepeliuit uia Numẽtana ad nymphas beati Petri, ubi baptizabat. Scriptũ est in gestis beati papę Marcelli. Treueris depositio beati Valerij episcopi, discipuli sancti Petri apostoli.

B. III. CALEND. FEBR.

APud Antiochiã passio S. Hippolyti, q̃ Nouati schismate aliquãtulũ deceptus, operãte gratia Christi correctus, ad charitatẽ ecclesię redijt, p̃ qua, & in qua, postea illustre martyriũ cõsummauit. Hierosolymis beatissimi Mathię episcopi, de quo mira & fide plena gesta narrãtur, qui multa pro Christo perpessus, ultimò in pace uitã finiuit, qui octauus post Iacobũ rexit ecclesiã. Itẽ beati Alexãdri. Hic Deciana persecutione pro cõfessione fidei iudicijs sistitur, & uinculis carceris traditur. Qui cũ longæuæ ętatis uenerãda canicie præfulgeret, postq̃ frequẽter passionibus suis glorificauerat Dñm, cũ de uinculis ad tribunalia, & à tribunalibus reuocaretur ad uincula, inter ipsa uicissim sibi succedentia tormenta bono fine quieuit. In Albodio monasterio natale Aldegundæ uirginis, quæ tẽporibus Dagoberti regis Francorũ ex nobili genere progenita, uirginitatis propositũ elegit; in quo & permãsit, sæpiusq; illi angelica uisio reuelata fuit, exhortans eã, ut in ꝓposito permaneret. nouissimè uerò cum magna claritate cœlestis luminis ad uitam migrauit æternam.

C. PRID. CALEND. FEBR.

APud Alexandriã natale S. Methrani martyris, quẽ pagani correptũ iubent impia uerba proferre. Quod illo recusante, omne corpus eius fustibus collisserunt, uultumq; & oculos acutis calamis terebrantes, extra urbem cũ cruciatibus expulerunt, ibiq; quod in eo supererat spiritus lapidibus eiecerunt. Item Saturnini, Thyrsi & Victoris. & apud Tridentinam urbẽ, beati Vigilij episcopi & martyris: & natale sanctorũ, Rarsi, Zotici, Ammonini, & Publij.

FEBRVAR. HABET DIES XXVIII.
Lunam XXIX. In bissextili anno dies XXIX.

D. CALEND. FEBR.

APud Antiochiam passio sancti Ignatij episcopi & martyris. Apud Smyrnam sancti Pionij martyris, qui persecutione Antonini Veri, post insuperabilem responsionum constantiam, & squalorẽ carceris, ubi multos fratrũ ad martyrij tolerantiã suis exhortationib. roborauit, ad ultimũ cruciatibus multis uexatus, clauis confixus, & ardẽti rogo superpositus, beatũ pro Christo uitæ finẽ sortitus est. Passi sunt cũ eo & alij 15. Eodem die beati Effrem Edissenę ecclesię diaconi. Apud Scotiam sanctæ Brigidæ uirginis, cuius uita miraculis claruit. Quę cum lignum altaris in testimoniũ uirginitatis tetigisset, uiride factũ est. Et natale sancti Pauli episcopi ciuitatis Trecassinę, cuius & uita uirtutibus claruit, & mors p̃ciosa miraculis cõmẽdatur. In Græcia S. Polycarpi episcopi, & in Rauẽna S. Seueri episcopi.

E. IIII. NON. FEBR.

PVrificatio sanctę Mariæ, quãdo cum infante repræsentata est in tẽplo. Apud Cęsareã beatissimi Cornelij cẽturionis, quẽ beatus Petrus baptizauit: quiq; apud præfatã urbẽ episcopali honore sublimatus, quieuit. Romę sancti Aproniani martyris, qui sub persecutione Maximiani imperatoris, cũ præsentasset aspectibus Laodicij præfecti beatũ Sisinium diaconũ eductum de carcere (erat enim Commentariensis) & subitò factã lucẽ uidisset, uocemq; pariter audisset, tremefactus cecidit ad pedes Sisinij diaconi, dicens, Adiuro te per Christũ quẽ confiteris, ne tardes me baptizare, faciasq; me pertingere ad coronã. Quẽ beatus Sisinius baptizatum, ad consignandum sacro chrismate Marcello papę obtulit. Quo præfectus cõperto, iussit eũ capitalẽ subire sententiã. Perductus est itaq; uia Salaria miliario secundo, & truncatus capite, martyr uictorq; decessit. Aurelianis depositio Siccarię uirginis deo sacratę. In foro Sẽpronij sanctorũ Laurentij, Hippolyti: & natale S. Fortunati.

F. III. NON. FEBR.

APud Sebasten ciuitatẽ Cappadociæ, passio sancti martyris Christi Blasij episcopi, qui sub Agricola præside capite truncatus est cum duobus puerulis, filijs unius mulieris de illis septem, quæ per prædicationẽ eius cõfortatæ, & sub eodem præside sunt martyrizatæ. Lugduni depositio beati Lupicini episcopi. Viẽnę sancti Euentij glorioſi episcopi. In Africa B. Celerini diaconi & cõfessoris: & sanctorũ martyrũ Celerinæ auię eius, & Laurẽtini & Ignatij: q̃rũ prior patruus, sequẽs auũculus ipsius fuit. de q̃rũ omniũ gloriosis laudib. extat B. Cypriani epistola.

G. PRID. NON. FEBR.

IN ciuitate Aegypti, quę appellatur Thmuis, passio beati Phileæ, ciusdẽ urbis episcopi: & Philoromi tribuni militũ Romanorũ, cum quibus etiam innumera multitudo fidelium, ex eadem urbe pastoris sui uestigia sequens, persecutione Diocletiani martyrio coronata est. In foro Symfronij natale Gemini, Gelasij, Mamni, Aquilini & Donati. Item Themoij, Gelasij.

A. NON. FEBR.

IN Patras ciuitate ordinatio episcopatus sancti Andreæ apostoli. Apud Siciliã ciuitatẽ Cathanensium passio sanctæ Agathę uirginis sub Quintiano consule, tempore Diocletiani: quæ post alapas & carcerẽ, post equuleũ & torsiones, post mamillarũ abscisionẽ, sed à Domino sanationẽ: post uolutationẽ in testulis, & carbonibus, tandem in carcere cõsummata est. Viẽnę beati Auiti episcopi, cuius fide & industria atq; mirabili doctrina, tẽpore Gundobardi regis, ab infestatione Arianæ hæreseos Galliæ defensæ fũt. & sanctorũ Felicis, Fortunati & Saturnini.

B. VIII. IDVS FEBR.

ROmæ uia Appia in cœmiterio eiusdẽ passio sanctę Sotheris uirginis. In Cęsarea Cappadociæ natale S. Dorotheæ uirginis, & Theophili sub Aprício prefecto. Quæ cũ cõmendata esset duabus sororibus, id est, Christę & Calistę, quæ à fide nuper apostatarant, uictę doloribus, ut eã auerterẽt à Christo, eas iterũ conuertit ad Christũ, ita ut in cupã missæ per præfectũ, incẽsæ ad martyrij palmã peruenerint. Postea uerò Dorothea ducta ad locũ pœnarũ, ubi & passa est, cũ à Theophilo quodã scholastico irrideretur, q̃d ad paradisum uadẽs, à sponso suo Christo rosas & mala ei mitteret: quæ statim promisit se esse missurã. Vbi ergo uentũ est ad locũ, in quo iugulanda erat, paulisper oratione facta, protulit orariũ suũ, & uocato ad se quodã puerulo annorũ sex, misit Theophilo, dicẽs, Dic ei, Dorothea ancilla Dei, mittit tibi mala de paradiso sponsi sui Christi. Is accipiẽs, & gratias agẽs, q̃ petitionẽ eius impleſſet: cœpit sibi faciẽ tergere, tãtaq; repentè suauitate perfusus est, ut tota mente mutaretur: & cũ grandi exultatione & clara uoce sæpius replicaret, Benedictũ nomẽ Dñi mei Iesu Christi, ob hanc confessionẽ mox & ipse tentus, ac suspensus in equuleo tãta crudelitate tortus est, ut omnes circũstantes horrescerẽt, nouissimè cęso capite martyriũ consummauit. Apud Aruernã urbẽ natale sancti Anatholij martyris. In Gallia ciuitate Aderato, depositio sancti Vedasti episcopi & cõfessoris. Et in Ellone monasterio depositio sancti Amandi episcopi & cõfessoris. Romæ Zotici, Irenæi, Iacinti & Amantij. In Oriẽte sanctæ Sotheris uirginis, quæ grauiter & diutissimè alapis cæsa, cũ centum quoq; pœnarum genera uicisset, gladio martyrium consummauit.

C. VII. IDVS FEBR.

IN Britannijs ciuitate Augusta natale sancti Auguli episcopi & martyris: & sancti Moysetis uenerabilis episcopi, qui primò quidẽ in eremo solitariã uitã ducẽs, meritis & uirtutib. ac signis quę faciebat per illũ Deus, magnificè innotuit, qui postmodũ petẽte Manuia Saracenorũ regina, episcopus gẽtis illius factus, fidei catholicę custodiuit intemerata cõsortia, & gentẽ cui datus fuerat episcopus, ex grandi parte ad fidẽ Christi conuertit, sicq; in pace quieuit.

D. VI. IDVS FEBR.

ROmæ natale S. Pauli episcopi, & Iulij papę. Apud Armeniam minorẽ natale sanctorũ Dionysij, Aemiliani & Sebastiani. Apud Alexãdriã natale sanctæ Cointhę martyris. Hãc pagani correptã ad idola perducẽtes, adorare cogebãt. Quæ cũ illa execrãs recusaret, uincula pedibus eius innectentes, & per plateas totius ciuitatis eam trahentes, horrendo supplicio discerpserunt. Et sanctæ Helenæ reginæ.

E. V. IDVS FEBR.

IN Alexandria sanctæ Apolloniæ uirginis, cui persecutores omnes primũ dẽtes excusserũt: deinde cõstructo ac succẽso rogo, cum cõminarẽtur uiuã se eã incẽsuros, nisi cũ eis impia uer-

ba, pferret. At illa ut rogũ uidit esse succensum, paululũ quid intra semetipsam deliberans, repente de manibus impiorũ prorupit, & in ignẽ quẽ parauerant, sponte prosiliuit: ita ut perterrerentur etiam ipsi crudelitatis authores, quòd promptior inuenta est ad mortẽ fœmina, q̃ persecutor ad pœnã. Sueuo apud Cyprum natale sancti Alexandri, Ammonij. Itẽ Ammonis, & aliorum triginta octo.

F. IIII. IDVS FEBR.

IN Campania natale sancti Syluani episcopi & cõfessoris. In Bethleem ciuitate Iudææ, sub Herode rege passio sancti Andreæ Apostoli. Sanctonis ciuitate depositio sancti Troiani episcopi & confessoris, & Baldegundis abbatissæ. Romæ uia Lauicana militum decem, & depositio sanctæ Scolasticæ uirginis.

G. IIII. IDVS FEBR.

ROmæ Calocerij & Parthemij. Lugduni sancti Desiderij episcopi & martyris. Apud Viennam sancti Simplidis episcopi & cõfessoris. Item Alexandriæ depositio Eufrosinæ uirginis, quæ in monasterio mira uirtute abstinentiæ, & miraculis claruit.

C. PRID. IDVS FEBR.

IN Hispanijs ciuitate Barcinomę natale sanctę Eulaliæ uirginis, quæ passa est tẽpore Diocletiani imperatoris, sub præfecto Hispaniarũ Datiano: quãdo sub eodẽ apud Barcinomã, sanctũ Cuxupatẽ, & apud Gerundã sanctũ Felicẽ gloriosas cõstat martyrij accepisse coronas. In Africa passio sancti Damiani militis. In Alexandria Modesti & Ammonij infantum: & depositio Simplicij episcopi & confessoris.

B. IDVS FEBR.

APud Antiochiam natale Agabi prophetæ, de quo beatus Lucas scribit in Actibus apostolorum. In Militana ciuitate Armenię natale sancti Polyocti martyris, qui Latinè interpretatur multũ orans. Et natale sancti Gregorij papæ, qui rexit ecclesiã annos sedecim, Leonis & Constantini imperatorũ tẽpore. Hic uir castus, & in diuinis scripturis eruditus: hic in Germania per Bonifaciũ episcopũ uerbũ salutis prædicauit: ille quadragesimali tempore, ut quinta feria ieiunium atq; missarum celebritas fieret, quod non agebatur, instituit. Lugduni depositio beati Stephani episcopi.

C. XVI. CAL. MARTII.

ROmę natale sancti Valẽtini presbyteri, qui post multa sanitatũ & doctrinæ insignia fustibus cęsus est, & sic decollatus est sub Claudio Cæsare. Eodẽ die natale sancti Valentini Interamnensis episcopi, qui tentus à paganis ac uirgis cæsus, post diuturnã cædem custodiæ mancipatus, cum superari non posset, medio noctis silentio eiectus de carcere, decollatus est iussu furiosi Placidi, urbis præfecti. Tunc Proculus, Ephibus & Apollonius, discipuli eius transferentes corpus ad suã ecclesiam Interamnæ urbis, noctu sepelierunt. Vbi cum quotidianis uigilijs incubarẽt, tenti à gentilibus custodię sunt traditi cõsulari Leontio; quos ille iussit noctis medio suis tribunalibus præsentari, & cũ à fide reuocari, nec blandimentis nec minis possent, iussit capite cædi: qui nõ longe sunt à corpore sancti Valentini sepulti. Eodem die sanctorum martyrũ Vitalis, Felicułæ, & Zenonis. Apud Alexandriã sanctorũ Basi, Antonij, Protolici, qui immersi sunt mari. Item Cirionis presbyteri, Moseos, Basiani lectoris, Agathonis exorcistæ, qui omnes igni combusti sunt. Item Dionysij, Ammonij decollatorum.

D. XV. CAL. MARTII.

ROmæ sancti Cratonis martyris. Qui cũ haberet filiũ Cerimonẽ nomine scholasticũ, qui inciderat in ægritudinẽ grauissimã, eumq; beato Valentino episcopo ad sanandũ obtulisset, sub tali conditione: ut si puer sanaretur, ipse cum omni domo sua fieret Christianus. sanato puero, quod promiserat impleuit: atq; cũ uxore & uniuersa domo baptizatus, nõ multis post diebus martyrio est consummatus. In Gallijs ciuitate Vasionense, depositio sancti Quinidij episcopi, cuius mortẽ in conspectu Domini preciosam, miracula crebra testãtur. In Antiochia natale sancti Ioseph diaconi, Zenonis Interamnæ, natale sanctæ Agapæ uirginis, Saturnini & Castulæ. In ciuitate Prexia sanctorum Faustini & Ionitæ martyrum.

E. XIIII. CAL. MARTII.

NAtale sancti Onesimi apostoli, de quo beatus apostolus Paulus Philemoni familiares literas mittit. Quem beatus idem apostolus episcopum ordinans, prædicationisq; uerbũ ei committens, apud Ephesiorum ciuitatem reliquit: cui episcopus post beatum Timotheũ & ipse resedit. Hic Romam perductus, atq; ibi per fidẽ Christi lapidatus, sepultus est Christi martyr primùm ibi, inde ad loca, ubi fuerat ordinatus episcopus, corpus eius delatum est. Et in Cumis natale sanctæ Iulianæ uirginis, quæ tempore Maximiani imperatoris primò à suo patre Africano cæsa, & grauiter cruciata, deinde & à præfecto Eleusio, quem sponsum habuerat, nuda uirgis cæsa, & à capillis suspensa est, & plumbo soluto capite perfusa, & rursum in carcerem recepta, ubi palàm cum diabolo conflixit, & rursus euocata rotarum tormenta, flammas ignĩ, ollam feruentẽ superauit, ac decollatione capitis martyriũ consummauit. Quę passa est quidẽ in Nicomedia, sed post paucũ tẽpus Deo disponente in Campaniã translata. Apud Aegyptũ Iuliani, cum alijs numero quinq; milibus.

F. XIII. CAL. MARTII.

IN Babylonia natale Polycronij episcopi eiusdem ciuitatis, qui præsente Decio persecutore, ore lapidibus cæso, manibus extensis, oculos ad cœlum eleuans, emisit spiritum. Scriptũ est in passione sancti Laurentij.

G. XII. CAL. MARTII.

HIerosolymis beati Symeonis episcopi & martyris, qui traditur propinquus Saluatoris secundum carnem fuisse: constat tamen quia Cleophas, cuius filius iste fuit, frater erat Ioseph. Eodem die sanctorum martyrum Clau dij, &

dij, & uxoris eius Prepedignæ, & filiorũ Alexãdri, & Cutiæ, & fratris Claudij beati Maximi. Qui cum essent præclarissimi generis, agente fratre eorũ Gabinio presbytero, baptizati sunt à beato Gaio pontifice Romano, & postmodũ tenti sunt, iubẽte Diocletiano à iudice impio Iulio: & Claudius quidẽ cũ uxore sua & filijs deportatus in exiliũ, deinde incendio cõcremati odoriferũ sacrificiũ martyrij Deo reddiderũt, ac sic postmodum apud Hostiam in mare iacti sunt, quorum reliquias Christiani perquisitas iuxta ciuitatem sepelierunt.

A. XI. CAL. MARTII.

ROmæ sancti Gabinij presbyteri, patris beatissimæ Susannæ: qui à Diocletiano diu in custodia uinculis afflictus, preciosa morte cœli gaudia comparauit. In Africa natale sanctorũ Publij, Iuliani, Marubij. Item Iuliani, Marcelli, Tuli, Lampasi, Inauli.

B. X. CAL. MARTII.

ROmę natale Gaij papę. Et in Cypro natale Potamiæ, Nemersi & Didymi, & alibi Victoris, martyrũ & coronæ, & aliorũ uiginti. Apud Tyrũ, quæ est urbs maxima Phœnicis, natale beatorũ martyrũ, quorũ numerũ Deus scientia sola colligit, quos iubẽte Diocletiano Veturius magister militię diuersis tormentorũ generibus sibi inuicẽ succedentibus, occidit. Primò flagris per omne corpus martyres Dei dilaniabãtur, post hæc tradebãtur ad bestias: adhibebãtur leones, ursi, pardi, apri q̃q; & tauri: sed à nullo horũ læsi, ad ultimũ gladijs peragũt, quod bestijs nequiuerũt. Hos ducebãt, Tyrãnio & Syluanus episcopi, qui postea bestiarũ morsibus martyriũ cõpleuerunt. Pelenus atq; Linus episcopi cum plurimis clericis igne cõsumpti, Zenobius presbyter capite cæsus.

C. IX. CALEN. MART.

IN Africa natale sanctorũ Veroli. Seruoli, Secũdini. Sirici. Felicis. Saturnini. Fortunati, et aliorũ sedecim. Et depositio Eucherij episcopi. Apud Siciliã sanctorũ martyrũ 79. qui sub Dioletiano per diuersa tormẽta cõfessionis suę coronã à Christo sibi paratã percipere meruerũt.

D. VIII. CAL. MARTII.

CAthedra sancti Petri, qua sedit apud Antiochiã, ubi & primũ cognominati sunt discipuli Christiani. Apud Alexandriã, Abilij episcopi, q̃ post beatũ Marcũ secundus episcopus, tredecim annos sacerdotiũ ministrauit. In Ierapoli sancti Papiæ episcopi, auditoris Ioãnis apostoli. Viẽnæ sancti Pascasij episcopi & cõfessoris. Itẽ beati Aristionis, qui fuit unus de 72. discipulis Christi. In Nicomedia natale sanctę Teclę uirginis, discipulæ sancti Pauli apostoli, quę sub Nerone imp. pro Christi nomine igni est tradita, sed nõ exusta: postea serpentibus atq; bestijs deputata, sed à nullo eorũ est læsa: ad extremũ uerò in Seleucia cũ uirginitatis martyrio atque uirtutum honore per somnum pacis migrauit ad Dominum. Romæ uia Tiburtina ad sanctũ Laurentium natale sanctæ Concordiæ; quam Deciana persecutio trucidauit,

E. VII. CAL. MARTII.

IN Pannonijs natale sanctorũ Seroneti, Antigonij, Rutuli, Libi. Ipso die sancti Polycarpi presbyteri & cõfessoris, qui cũ beato Sebastiano plurimos ad fidem Christi cõuertit, atq; ad martyrij gloriã cohortãdo perduxit. Apud Sirmiũ natale sancti Syreni monachi, qui tempore Maximiani imperatoris, cũ unus ex domesticis eius uxorẽ, hora incõgrua in horto, quę ipse sibi excolebat, deambulantẽ, acrius increpãdo repulisset, iubẽte Maximiano tẽtus, & Christianũ se esse cõfessus, capite cæsus est. Itẽ aliorũ 25. q̃ibidẽ passi sunt. Et uigilia S. Matthię apostoli.

F. VI. CAL. MARTII.

NAtale sancti Matthiæ apostoli, q̃ de septuaginta discipulis, pro Iuda traditore ab apostolis electus, sorte in apostolatũ subrogatus, in Iudæa Christi Euangeliũ prędicauit. Et inuẽtio capitis pręcursoris, tẽpore Marciani principis, quando idẽ præcursor duobus monachis aßistẽs præcepit, ut ad Herodis quondã regis habitaculũ accedentes, caput suũ ibi requirerẽt, & inuentũ digno honore reconderẽt: quod ab eis inuentũ & assumptũ, sed non multo post culpa incurię perditũ. Perlatũ est Emessam ab alijs, & in quodã specu in urna sub terra nõ pauco tẽpore ignobiliter reconditũ est: donec denuo sese suũq; caput ostẽdit Marcello cuidam religioso presbytero, dum in eo specu habitaret. Ex quo tẽpore cœpit in eadẽ ciuitate beati pręcursoris decollatio ipso die q̃ caput inuentũ fuit eleuatũ est celebrari. Apud Cęsareã Cappadocię natale B. Sergij martyris, cuius gesta p̃clara habentur.

G. V. CAL. MARTII.

APud Aegyptũ natale sanctorum Victorini, Victoris, Nicofori, Claudiani, Dioscori, Serapionis: & Papiæ sub Numeriano, agẽte Sabino duce. Quorũ primus in pilã ex robore caũ, & undiq; circumforatã missus, ac per singula foramina diutißimè transpunctus, & cum nimius sanguis efflueret, eductus, è pila capite cæsus est. Secundus manibus ac pedib. amputatis, in eandẽ pilam missus, prioris tormẽta sustinuit, & nouißimè gladio cæsus est. Tertius cũ ultro in pilã fuisset ingressus, indignatus iudex iussit eũ inde produci, & super craticulã prunis subßtratã aliquantißper assari & inuerti. Cũmq; in confeßione perßisteret, sublatus inde minutatim gladio cõcißus spiritũ reddidit. Reliquorũ quatuor Claudianus & Dioscorus, flãmis incensi, Serapion & Papias gladio consummati sunt. In Africa natale sanctorũ Donati, Iußi, Rotuli, Herenæ, Pißionis, Pamphili, Nestoris, & Castæ, & sanctæ Vualpurgæ uirginis.

A. IIII. CAL. MARTII.

IN ciuitate Pergen Pamphyliæ, natale sancti Nestoris episcopi, qui sub persecutione Decij cum die noctuq; orationi inßisteret, postulãs ut grex Christi custodiretur: cõprehẽsus à quodã Irenarcho principe ciuitatis, oblatus est præsidi Polliõi. Et cũ nomẽ Christi cõfiteretur, deos gẽtiũ dęmonia memoraret, iußus est à p̃side crudelißimè torqueri. præsesuerò ßupẽs ßup tolerãtiã

eius

eius dixit ei, Vis nobiscum esse, aut cum Christo tuo? Cui sanctus Nestor cū gaudio magno respondit dicens, Cum Christo meo & eram, & sum, & ero. Tunc præses dictauit sententiam, ut qui Christum crucifixum fateretur, tanquā deuotus Deo suo, crucifixus solueretur à uita. Ille gratias agēs Deo, cum iam affixus esset patibulo, docebat populum Christianum ut in fide persisterent. Post hæc petēs omnes ut genua flectentes cum eo orarent: expleta oratione, cū dixissent omnes Amē, reddidit spiritum. Eodē die beati Alexandri, Alexandrinæ ciuitatis episcopi, glorioſi senis, qui post beatum Petrū, Arrium presbyterū suum, hæretica impietatē deprauatum, & diuina ueritate conuictum, de ecclesia eiecit. Item sanctorum Theonis, Opion, Iusti, Donati, Ampliati, Ingenij.

B. III. CALEND. MARTII.

APud Hispaniam, in ciuitate Hispali, natale sancti Leandri episcopi, ad quē beatus Gregorius libros moralium scripsit, cuius prædicatione & industria tota Visigothorum gens ab Arriana impietate conuersa est. Eodem die in Alexandria natale sancti Iuliani martyris. Qui cum ita podagra esset constrictus, ut neq; incedere neq; stare posset, in sellula iudici offertur, cum his qui eum portabant, quorum unus negauit, alter nomine Eunus, cum Iuliano sene in confessione Christi perdurat. Quiq; iubente iudice camelis impositi, & per totam circumducti urbem, & flagris hinc inde inspectāte populo laniati sunt, usquequo finē ipsis uerberibus sortirentur. Apud Lugdunum sancti Baldimeris uiri Dei. In Thessalonica natale Alexandri, Andrōgoni, Abūdantij. In Affrica Dionysij, & aliorum uiginti quatuor.

C. PRID. CALEND. MARTII.

IN territorio Lugdunensi locis uirētibus beati Romani abbatis, qui primus illic uitam eremiticam duxit, & multis uirtutibus ac miraculis clarus, plurimorum postea pater extitit monachorum. Venerabile corpus eius positum est in finibus Vesuntionū. In Alexādria sanctorū martyrum Cerealis, Pupuli, Gaij, Serapionis.

MARTIVS HABET DIES XXXI. LVNAM TRICESIMAM.

D. CALEN. MARTII.

ANdegauis depositio sancti Albini episcopi. Romæ sanctorum martyrum ducentorum sexaginta, tēporibus Claudij, qui uia Salaria arenam fodiētes damnati sunt pro Christi nomine: quos iussit Claudius, ut in fligina foris muros Salariæ mitterentur, & eo loco inclusi in ciuitatis amphitheatro, militū sagittis interficerentur. Eodem die depositio sancti Suitberti episcopi & confessoris.

E. VI. NON. MARTII.

ROmæ uia Latina sanctorum Iouini & Basilei, qui passi sunt sub Gallieno & Valeriano imperatoribus, & Simplicij papæ, qui sedit annos quindecim. Hic Acacium Constantinopolitanum episcopum, & Petrum Alexandrinum episcopum, Eutychianos damnauit. Eodē die martyrum plurimorum sub Alexandro imperatore passorum, quos diu cruciatos impius Alexander capitali sententia in extremo damnauit. In Cæsarea Cappadociæ Lucæ episcopi: in Portu Romanæ, Pauli, Secundolę, Ianuariæ, & sanctorum Lorgi, Hergli & Absaloni.

F. V. NON. MARTII.

NAtale sanctorum martyrū Emitherij & Celidonij, qui primū apud Legionensem Galatiæ ciuitatem, militis exurgente persecutionis procella, pro confessione nominis Christi plurimis afflicti tormentis, Callacurrim usque perducti, atq; ibi martyrio coronati sunt: cumq; capita lictores inciderent, miraculum populis magnū apparuit. Nam unius anulus, orariūq; alterius nube susceptum, & in cœlos euectum est. Viderunt hæc omnes qui aderāt, & usquequo acies oculorum intendere potuit, fulgōrē auri, candoremq; lintei attonito sequebantur intuitu. Scribit hæc Aurelianus Clemens, in libro coronatorum. Apud Cæsaream Palæstinæ sanctorum martyrum, militis Marini & Asterij senatoris, sub persecutione Valeriani. Scriptum est in historia Ecclesiastica. Et natale sanctorum Felicis, Lucioli, Fortunati, Marciæ, Herodis, Antigonij, Ianuarij, Tutellæ, Gabiani, Quiriuli: item Felicis, Floriani, Donati.

G. IIII. NON. MARTII.

NAtale sancti Lucij papæ & martyris, qui persecutione Valeriani & Gallieni, ob fidem Christi exilio relegatus, & postmodum diuino nutu ad ecclesiam suam redire permissus, martyrium capitis obtruncatione compleuit. positus est uia Appia ad sanctum Sixtum. Sedit autē in episcopatu annos tres, menses tres, dies tres. Hic præcepit, ut duo presbyteri & tres diaconi, in omni loco episcopum non deserent, propter testimonium ecclesiasticum. Itē Romæ uia Appia sanctorū martyrum nongentorum, qui sunt positi in cœmiterio ad sanctam Cæciliā. Eodem die sancti Gaij Palatini, in mare mersi. Romæ depositio Iulij episcopi & Nicomedis, & passio sanctorū Adriani cum alijs numero triginta tribus.

A. III. NON. MARTII.

APud Antiochiam passio sancti Phocæ martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris est passus iniurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphauerit, hodie quoq; populis declaratur. Deniq; si in quempiam locū coluber mortiferum stringens, uenena diffuderit, extemplò qui percussus est, ut sanuam Basilicæ martyris credens attigerit, euacuata uirtute ueneni saluatur. Itē ipso die sancti Eusebij Palatini, & aliorum nouem martyrum.

B. PRID.

B. PRID. NON. MARTII.

NIcomedię natale sanctorum Victoris & Victorini, qui per triennium cum Claudiano & Bassa uxore sua tormentis afflicti, & retrusi in carcerē, ibidem uitæ suę cursum impleuerūt. Et depositio sancti Quiriaci presbyteri.

C. NONAE MARTII.

IN Mauritania, ciuitate Tuburbinatorū passio sanctorum martyrum Perpetuæ & Felicitatis, & cum eis reuocati Saturnini & Secundo li, quorū ultimus in carcere quieuit, reliqui omnes ad bestias traditi sunt, sub Seuero principe, die natalis eius. Quęq; dum adhuc seruarentur in carcere, & Felicitas parturiret, omnium sanctorum cōmilitonum precibus impetratū est, ut octauo mense pareret. Iam uerò Perpetuę inter alia cōcessum est, ut eius mens quodammodo auerteretur à corpore, in quo uaccæ impetū pertulit, ita ut adhuc futurum expectaret, quod in se iam gestum esse nesciret.

D. VIII. IDVS MARTII.

APud Carthaginem sancti Pontiani diaconi, beati Cypriani episcopi, qui usq; ad diem passionis eius cum ipso exilium sustinuit, & egregium uolumen uitæ ipsius & passionis reliquit, atq; Dominum in passionibus suis glorificans coronam uitæ promeruit. In Nicomedia Quituli episcopi & Capitulini. In Africa Rogati, Felicis: itē Rogati, Berę, Heremę, Felicitatis, Orbani, Cyrilli episcopi, Syluani & Mamilli.

E. VII. IDVS MARTII.

IN Sebaste Armenię minoris quadraginta militum tempore Licinij regis, sub præside Agricolao, qui post uincula & carceres creberrimos, post cæsas lapidibus facies, missi sunt in stagnum, ubi gelu constricta corpora eorū nocte disrumpebantur, & mane crurium fractione martyrium consummauerunt. Deinde corpora eorum combusta, & in fluuium proiecta sunt: sed diuina dispensatione reliquiæ eorum sunt integræ repertæ, & honore digno conditę. Erant autem nobiliores inter eos Quirion & Candidus: nomina aliorum, Domitianus, Eunoicus, Sisinius, Eraclius, Alexander, Ioannes, Claudius, Athanasius, Valens, Helianus, Melion, Beditas, Achacius, Iubianus, Helius, Theodolus, Cyrillus, Flauius, Seuerianus, Cirion, Valerius, Chudion, Sacerdon, Priscus, Euthicius, Smaragdus, Philocimon, Aētius, Micallius, Lisymmachus, Domnus, Theophilus, Xātius, Aggius, Leōtius, Isitius, Gaius, Gorgonius.

F. VI. IDVS MARTII.

NAtale sanctorum martyrum Alexandri & Gaij de Eumenia, qui apud Apamiam persecutione Antonini Veri, martyrio coronati sunt, ut scribit Apollinaris Hierosolymitanus, in libro aduersum Cataphrygas. In Persida natale sanctorū martyrū numero 42. In Bobio natale Attalæ abbatis & cōfess. In Antiochia Agapæ uirginis, & Marianæ: Smyrnæ, Phronis. In Nicomedia Palatini, Firmiani & Rustici.

G. V. IDVS MARTII.

APud Nisenam ciuitatē sancti Gregorij episcopi, fratris beati Basilij Cæsariensis, uiri doctissimi, & eloquentia clarissimi. Apud Barcinonam Patiani episcopi, tam uita, q̄ sermone clari: qui optima senectute mortuus est, Theodosij principis tempore. In Alexandria, Eracli, Zosimi, Alexandri.

A. IIII. IDVS MARTII.

ROmæ sancti Gregorij papę, qui in lege Dei luculentissimus doctor extitit, & gentem Anglorum per Augustinum & Mellitum atq; Ioannem, seruos Dei ad fidem Christi conuertit, qui sedit ibi annos tredecim, mēses sex, dies decē. Hic augmētauit in precatione Canonis, Diesq; nostros in tua pace dispone. Eodem die beati Innocentij papæ, qui rexit ecclesiā annos quindecim, menses duos, dies uiginti unū. Hic constitutū fecit de ecclesia, & Pelagiū atq; Celestinū hæreticos damnauit: & cōstituit, ut qui natus fuisset de Christiana, per baptismū renasceretur, quod Pelagius damnabat. Apud Nicomediam beati Petri martyris sub Diocletiano, eo quòd de immēsis martyris sancti Nomæ supplicijs causaretur, appendi iussus est, & flagris totū corpus laniari, & uisceribus iam pelle nudatis, perfunditur aceto & sale: nouissimè in craticula prunis subterstrata uitam finiuit. Itē Nicomedię natale sanctorum Egdoni presbyteri, & aliorū septem, qui diebus singulis suffocati sunt, ut cæteris metus incuteretur. & passio sancti Maximiliani martyris.

B. III. IDVS MARTII.

APud Nicomediam natale sanctorū Macedonij presbyteri, & Patriciæ uxoris eius, & filiæ Modestæ. In Nicæa ciuitate natale sanctorū martyrū Teusetæ, & Horris filij eius: Theodoræ, Nymphodoræ, Marcæ, Arabiæ, qui omnes igni traditi sunt. Iulij episcopi Alexandriæ.

C. PRID. IDVS MARTII.

ROmę natale quadraginta septē martyrum, qui baptizati sunt à Petro apostolo, cum teneretur idem Apostolus in custodia Mamerti, cum coapostolo suo Paulo, ubi nouem menses detenti sunt: qui omnes sub deuotissima fidei confessione Neroniano gladio cōsumpti sunt. In Carthagine sanctorū Donati, Effrosi, Frumini. In Nicomedia natale Felicissimi & Frōtinę.

D. IDVS MARTII.

IN Cappadocia passio sancti Longini martyris, de quo in libello martyrij eius narratur, q̄ aliquando militans sub centurione Romano, in passione Domini latus eius cū lancea in cruce aperuerit, & uiso terræmotu & signis quę fiebant, crediderit in Christum, pœnitentiam agens de operibus pristinis: postea monachus factus, per triginta & octo annos Christo militauerit, multos conuertens ad fidem Dei: ad extremum uerò martyrium compleuit in Cappadocia sub Octauio præside, quē propter infidelitatē suam diuino iudicio percussum corporea cæcitate, post martyrium suū illuminauit. Apud Thessalonicam ciuitatē natale sanctæ Matronæ: quæ cum esset ancilla cuiusdam Iudææ,

& oc-

& occultè Christum colens, deprehensa à domina sua, & usq; ad mortem cæsa, incorruptum spiritum reddidit.

E. XVII. CAL. APRIL.

ROmæ natale sancti Cyriaci, qui post longã carceris maceratione, quam sub Maximiano pertulit, cum Sisinio condiacono suo, & Smaragdo & Largo, post multa facta miracula, in quibus etiam filiam Diocletiani Artemiã ipsius rogatu à dæmonio curauit ac baptizauit: filiam quoq; Saporis regis Persarum Iobiam, missus illò à Diocletiano pro hoc æquè à dæmonio liberauit ac baptizauit cum ipso rege & aliis quadringentis triginta: & rediens Romam post mortem Diocletiani, tentus est inter alios Christianos à filio eius Maximiano, & in custodiam missus, eo quòd sororem suam Christianã fecisset. Deinde præcepit, ut in die processionis suæ nudus catenis obligatus, ante rhedam eius traheretur. Et post hoc eductus de carcere, cum sociis Largo & Smaragdo & Crescẽtiano, per Carpasium uicarium pice reliquata, caput eius perfusum est: & rursum post dies quatuor eductus denuò de carcere, in catasta extẽtus ac tractus, neruis & fustibus cæsus. post dies aliquot iubente Maximiano, capite truncatus est, cum Largo & Smaragdo, & aliis uiginti. Scriptum est in gestis Marcelli papæ. Viennæ sancti Isicij episcopi.

F. XVI. CAL. APRIL.

IN Scotia natale sancti Patricij episcopi & cõfessoris, qui primus ibidem Christum euangelizauit. Eodem die sanctæ Gertrudis uirginis, & natale Mariæ martyris. Hęc quoq; cum esset ancilla cuiusdam Tertullij præclari uiri, & nolet in natali filij eius prandijs domini sui interesse, sed magis Christianorum more ieiunijs operam dare, flagellis atrocibus ab eodem domino suo lacerata est. Sed cum non posset per hoc ab instantia seruitij Christi, ad idolorum cultũ reuocari, iudici publico ad puniendum tradita est. Vbi dum carnifices eam incendio tradere uoluissent, propter preces populi datæ sunt ei inducię trium dierum. Triduo ergo completo, cum iterum puniri deberet, mirabiliter Domini misericordia erepta est. Nam cum orationẽ fudisset ad Dominum, petra ingens, quæ ante eam fuerat, per mediũ scissa illam in se recipiebat, & undiq; concludens ostium furori restitit: ad quam populus concurrens, cum uellet secũdum iussum principis ipsum lapidem destruere, fulmine ac tonitru cœlitus emisso, plurimi eorum interierunt, ita ut duo milia & septingẽti ex ipsis diuino iudicio extincti fuerint: pauci uerò qui remanserant, conuersi ad Dominum, in Christiana religione permanserunt.

G. XV. CAL. APRIL.

NAtale sancti Alexãdri episcopi, qui de Cappadocia ciuitate sua ueniẽs, cum desiderio sanctorum locorum Ierosolymam pergeret, & Narcissus episcopus eiusdem urbis, iam senex regeret ecclesiam, ipsi Narcisso & multis clericis eius reuelatum est; altera die mane intrare ad episcopum, qui adiutor sacerdotalis cathedræ esse deberet. Iraq; re ita completa, ut prædicta fuerat, cunctis in Palæstina in unum congregatis, adnitente uel maximè Narcisso Hierosolymitanæ ecclesiæ cum eo gubernaculum suscepit: quicq; persecutione Decij cum iam longæuę ætatis ueneranda canicie præfulgeret, ductus Cæsaream, & clausus carcere, ob confessionem Christi martyrio coronatus est. In Alexandria natale Colestici, & in Nicomedia Aprilis & Ceruoli.

A. XIIII. CAL. APRIL.

IN Spolitana ciuitate natale beati Iohannis, magnæ sanctitatis uiri & confessoris, qui peregrinus de Sicilia illuc uenit, & in suburbano eius ædificauit monasteriũ, & habitauit ibi quadraginta quatuor annis, ubi & requieuit in pace, ubi præstantur beneficia Dei usq; in hodiernum diem. Eodem die apud Surrentum sanctorum, Quinti, Quintilli, Quartillæ, Marci, cum alijs nouem. Lucaniæ, Ingenij, & Rogatæ & Timothei.

B. XIII. CAL. APRIL.

IN Britãnis sancti Cuthberti, qui ex anachorita ecclesiæ Lindisfarnensis antistes, totã ab infantia sua ad senium uitam miraculorum signis inclytam duxit: cuius dum undecim annis maneret corpus humatum, incorruptum, quasi eadem hora defuncti simul cum uestę, qua tegebatur, est inuentum.

C. XII. CAL. APRIL.

APud Casinum castrum natale sancti Benedicti abbatis, cuius uitam miraculis gloriosam in Dialogorum libris beatus papa scribit Gregorius. Eodem die beati Serapionis anachoritæ. Et in territorio Lugdunensi sancti Lupicini abbatis, cuius uita sanctitatis & miraculorum gloria illustris fuit.

D. XI. CAL. APRIL.

IN Gallijs ciuitate Narbone sancti Pauli episcopi & cõfessoris, discipuli apostolorũ Christi, quem tradũt eundem ipsum fuisse Sergium Paulum procõsulem, uirum prudentem, à quo ipse Paulus sortitus est nomen, quia ipse eum fidei Christi subegerat: quicq; ab eodem sancto Apostolo cum ad Hispanias prędicandi gratia pergeret, apud præfatam urbem Narbonem relictus, prædicationis officio non segniter impleto, clarus miraculis coronatus sepelitur. In Africa Saturnini, & aliorum nouem. In Sebastia Decroni & Alionis.

E. X. CAL. APRIL.

IN Africa sanctorum martyrum Victoriani, Frumentij & alterius Frumentij, & duorum Germanorum, qui omnes persecutione Vandalica sub Hunerico rege Arianorum apud Africam pro constantia catholicæ confessionis immanissimis supplicijs excruciati, egregiè coronati sunt. In Africa natale Felicis, & aliorum uiginti.

F. IX. CAL. APRIL.

ROmæ sancti Pigmenij presbyteri. Hic Iulianum apostatam & impium à puero nutriuit, & literis etiã sacris erudiuit. Sed factus imperator, culturam pietatis postquã reliquit, audito quòd corpora sanctorũ martyrum; qui ab eo necabãtur, idem Pigmenius sepeliret, mãdauit ei, Perge quò uolueris, hic enim non manebitur uita tua: tamẽ seruitijs tuis reddo, nõ tibi. Tunc sanctus Pigmenius in Persidam perrexit, ubi demoratus annos quatuor, factus est cæcus: inde monetur Pigmenius in somnis, ut reuerteretur Romã. Cumq; post menses quatuor reuersus, cliuum sacræ uiæ cum uno puero stipem petendo conscenderet, factum est, ut offenderet Iulianum imperatorem in rheda aurea sedentem: qui eminus conspiciens Pigmenium, uocari eum præcepit, dixitq; ei, Gloria dijs deabusq; meis, quia te uideo. Cui uir Dei illicò respondit, Gloria Domino meo Iesu Christo Nazaræno crucifixo, quia te non uideo. Ad hanc uocem iratus Iulianus, iussit eum per pontem in Tiberim precipitari. Cuius corpus inuentũ & collectum, sepultũ est in cœmiterio Pontiani, non longè à sanctis Abdon & Senne. Et natale sanctorum Seleucis & Agabi.

G. VIII. CALEND. APRIL.

APud ciuitatẽ Galilææ Nazareth annunciatio Dominica: & Ierosolymę ubi Dominus noster Christus crucifixus est. Et in Nicomedia natale Dulæ ancillæ cuiusdam militis pagani, quæ pro castitate occisa est. Romæ Cirini, qui interfectus à Claudio, & in Tiberim iactatus, in insula Licaonia inuentus, & in cœmiterio Pontiani conditus est. Et apud Smyrnã natale sancti Irenæi episcopi, qui tempore Maximiani imperatoris, sub præside Probo, primò tormẽtis acerrimis uexatus, deinde diebus plurimis in carcere cruciatus, nouissimè absciso capite consummatus est.

A. VII. CALEND. APRIL.

ROmæ uia Lauicina, in cœmiterio eiusdem natale sancti Castuli: qui cum esset cetarius palatij, & hospes sanctorum, à persecutoribus arctatus, & tertiò appensus, tertiò auditus, in confessione Domini perseuerans, missus est in foueam, & dimissa est super eum massa harenaria, atq; ita cum palma martyrij migrauit ad Christum. Apud Pentapolim Libyæ Theodori episcopi, Irenæi diaconi, Serapionis & Ammonij lectorum: & apud Sirmium natale sancti Montani presbyteri, qui cum Maxima uxore tentus, & in fluuium præcipitatus est. corpora eorũ nõ longè ab urbe sub lapide inuẽta. Et depositio sancti Luitgeri episcopi & confessoris.

B. VI. CALEND. APRIL.

HIerosolymę resurrectio Domini nostri Iesu Christi. Apud Aegyptum beati Iohannis eremitæ, admirãdæ sanctitatis uiri, qui etiã prophetico spiritu plenus, Theodosio imperatori Christianissimo uictorias de tyrãnis prædixit.

C. V. CALEND. APRIL.

APud Cęsaream Palæstinæ sanctorum martyrum, Prisci, Malchi & Alexandri, qui persecutione Valeriani, cum suburbanum agellum supradictæ urbis inhabitarent, atq; in ea cœlestis martyrij proponerentur coronæ, diuino fidei calore succensi, ultrò iudicem adeuntes, cur tantum in sanguinem piorum desęuiret, obiurgant: quos ille cõtinuò pro Christi nomine bestijs tradidit deuorandos. Et apud urbem Cabilonensium depositio Guntrammi regis, qui ita se spiritualibus actionibus mancipauit, ut relictis seculi põpis thesauros suos ecclesijs & pauperibus erogaret. Romæ Sixti papæ, qui sedit Romæ annos octo. In Africa natale Rogati, Successi, & aliorum sedecim. In Cæsarea sancti Dagalaisi.

D. IIII. CALEND. APRIL.

DEpositio Eustasij abbatis, discipuli sancti Columbani abbatis, qui pater fermè sexcẽtorum extitit monachorum, & sanctitate uitæ conspicuus, etiam miraculis claruit. Hic criminatorem suũ Bassum nomine, nutu diuino mortuum manibus suis cum linteaminibus & aromatibus tractãs sepeliuit apud beatum Petrũ. Apud Africam sanctorum confessorum Armogasti, Archinimi & Satyri. Hi tempore Vãdalicæ persecutionis sub Genserico rege Ariano, cum essent lucidissima mẽbra ecclesię Christi, & prauitatem Arianorum libertate catholica frequenter arguerent, pro confessione ueritatis multa & grauia perpessi supplicia atq; opprobria, eursum glorioso certaminis impleuerunt. Et passio sancti Achartij.

E. III. CALEND. APRIL.

APud Paphum Tychici apostolorũ discipuli. In Numidia apud Cirenensem colonią, natale sanctorum martyrum, Agapij & Secundini episcoporum: qui persecutione Valeriani post longum exilium apud præfatam urbem, in qua tunc maximè gentilium cæco furore, & officijs militaribus, ad tentandam iustorum fidem, rabies diaboli infestantis inhiabat, ex illustri sacerdotio effecti sunt martyres gloriosi. Passi sunt in eorũ collegio Aemylianus miles, Tertulla & Antonia sacræ uirgines, & quædã mulier cum suis geminis. Et natale Domni, Philipponij & Lacatij & Nicei episcopi.

F. PRID. CALEND. APRIL.

ROmæ sanctæ Balbinæ uirginis, filiæ Quirini martyris: qui beatus martyr tollens Boiam de collo Alexandri papę, secundum iussionem eius cum pergeret, ut collo filiæ suę strumã habentis imponeret, ecce puer subitò cum facula apparuit, quem constat angelum Domini fuisse, & uenit ad puellam dicens, Salua esto, & in uirginitate permane, & ego te faciam uidere sponsum tuum, qui pro amore tuo sanguinem suum fudit. Perueniens pater, ut perficeret quod de Boia ei iussum fuerat, uidit subitò filiam suam sanam: quæ postmodum à sancto Alexandro baptizata & instructa, in uirginitate plena operibus bonis permansit: quæ tamẽ post deuictum seculi huius cursum sepelitur iuxta patrem suum Quirinum martyrem. In Africa natale Anesij, & depositio Ambrosij episcopi, & natale septem uirginum.

APRIL. HABET DIES XXX. LVNAM VICESIMAM NONAM.

G. CALEND. APRIL.

ROmæ beatissimæ Theodoræ, sororis illustrissimi martyris Hermetis, quam beatus Alexander papa instruxit ac baptizauit, atq; fidem Christi docuit. Quę sub Aureliano imperatore martyriū compleuit, sepulta iuxta fratrē martyrē, uia Salaria, nō lōge ab urbe Roma. Eodē die S. Venantij episcopi & martyris. Et in pago Viēnoense S. Vualarici cōfessoris, cuius sepulchrum crebris miraculis illustratur.

A. IIII. NON. APRIL.

NAtale sancti Nicecij episcopi Lugdunēsis, cuius & uita miraculis claruit, & preciosa mors nihilominus miraculis commendatur. Et apud Cæsareā Cappadocię passio sanctę Theodosiæ uirginis, quæ tempore Diocletiani cum esset annorū decem & octo, ultrò se sanctis confessoribus in custodia socians, tenta est ab urbano præfecto, & in equuleo cruciata, deinde ferro onusta, & in carcerem trusa, ubi uirtute Dei omnia uincula eius disrupta sunt. Post hęc saxo alligata, in mare mersa est: sed mox incolumis litorib. reddita, bestijs in amphitheatro est proiecta: sed ab his intacta, martyrium capitis absscisione promeruit. In Africa, Amphiani, Victoris, & aliorū quatuordecim, & alibi Marcelli, Saturnini, Satulli, Quiaci, reginæ Proculæ.

B. III. NON. APRIL.

THessalonicę natale sanctarum uirginū, Agapis & Chioniæ, sub Diocletiano, quæ primò in carcere maceratæ, postea in ignem missę sunt: sed intactæ à flammis post orationem ad Deū fusam, animas reddiderūt. Apud Scythiā ciuitatē Thomis, natale sanctorū Euagri & Benigni. Apud Tauromeniū Siciliæ S. Pancratij.

C. PRID. NON. APRIL.

MEdiolani depositio beati Ambrosij episcopi & cōfessoris, cuius studio inter cętera doctrinæ & miraculorū insignia, tēpore Arrianæ perfidię tota Italia ad catholicā fidē cōuersa est.

D. NON. APRIL.

THessalonicæ natale sanctæ Hyrenis uirginis, quæ post tolerantiam carceris, sagitta percussa est à Sisinio comite, sub quo & sorores eius simul Agapes & Chionia martyrium compleuerunt. Item apud Aegyptum natale sanctorū Marciani, Nicanoris, Apollonij. Apud Cæsaream Lyciæ, natale sancti Amphiani.

E. VIII. IDVS APRIL.

ROmæ sancti Sixti papæ, qui rexit ecclesiā annos decem, menses duos, diem unū. Passus est autē temporibus Adriani imperatoris. In Sirmio natale Irenæi episcopi eiusdem loci.

F. VII. IDVS. APRIL.

EGesippi uiri sanctissimi, qui uicinus apostolorū temporibus omnes à passione Domini, usq; ad suā ętatē ecclesiasticorū actuū texens historias, multaq; ad utilitatē legētiū pertinentia, hinc inde cōgregans, quinq; libros compossuit, quibus sermones implicuit eorū, quorū uitā sectabatur. Dicēdi quoq; exprimebat characterē, asseritq; se uenisse sub Aniceto Romā, qui Decimus post beatū Petrum episcopus fuit, & perseueraſſe usq; ad Eleutherium eiusdē urbis episcopum, qui Aniceti quondā diaconus fuerat. Idem quoq; Egesippus in libris suis refert de conuersatione sua, quā habuit in gentili philosophia. nam & ego ipse, inquit, sectis Platonicis institutus, audiens infamari Christianos, & uidens eos impauidos ad suscipiēdam mortem atq; omne supplicium tolerandum, considerabam quòd impossibile esset, in malitia atq; in libidine eos conuersari. Romæ Celestini papæ, qui rexit ecclesiam annos octo. Hic constituit, ut sacrata mysteria nō tractarentur nisi à sacris ministris: & quicunq; episcopus euocatus fuisset ad sedem Apostolicam, rediens ad parochiā suam, non reciperetur, nisi salutatorias literas, hoc est formatas à sede Apostolica, plebi detulisset. Hic etiam constituit, ut intra actionē missarum, Sanctus, sanctus, sanctus decantaretur: & ut psalmi Dauidici centū quinquaginta ante sacrificium antiphonatim canerentur. nam antea tantum epistolæ recitabantur, & sanctū euāgeliū. In Alexādria natale Peleusij presbyteri. In Nicomedia natale Cyriaci cū aliis decē.

G. VI. IDVS APRIL.

TVronis sancti Perpetui episcopi admirādæ sanctitatis uiri, cuius opera templum super reuerēda ossa beati Martini episcopi perfectū est, eiusq; sacrū corpus de loco ubi primùm tumulatum fuerat, ad locum ubi nunc condigne ueneratur, translatū. In Africa natale Ianuarij, Maximæ, Macharij, & in Carthagine Cōcessę.

A. V. IDVS APRIL.

APud Sirmium natale septem uirginum, quę in unum meruerunt coronari. Apud Antiochiā beati Prochori diaconi, præclarissimi fide & miraculis uiri, martyrio cōsummati: q unus fuit de septē primis diaconib. ibiq; quiescētib.

B. IIII. IDVS APRIL.

EZechielis, pphetę. Romę beatorū martyrū plurimorum, quos beatus Alexander papa & martyr baptizauit, cū teneretur in carcere, & ipsi religati pariter cum illo. Hos omnes Aurelianus imperator nauī uetustæ impositos, in altum mare deduci, & illic ligatis collis, lapidibus mergi in profundum fecit.

C. III. IDVS APRIL.

APud Cretam urbem Cortinę beati Philippi episcopi, q uita & doctrina claruit tēporib. Antonini Veri & Lucij, Aurelij Cōmodi imp.

D. PRID. IDVS APRIL.

ROmæ uia Aurelia miliario tertio, in cœmiterio Calepodij, natale S. Iulij episcopi & cōfessoris, qui sub Cōstantio Arriano filio Cōstātini, x. mēsib. tribulationes & exilia perpessus, post eius mortē cum magna gloria ad suā sedē reuersus est. Hic cōstituit, ut nullus clericę causā quālibet in publico ageret, nisi in ecclesia: &

& noticia fidei per notarios colligeretur, & siue cautiones, uel iustrumenta, aut donationes, uel commutationes, aut traditiones, uel testamenta, aut allegationes, uel manumissiones à clericis in ecclesia celebrarentur. Apud Veronā ciuitatē passio sancti Zenonis martyris, de quo beatus Gregorius in libr. dialogorū refert.

E. IDVS APRIL.

APud Pergamum Asiæ urbem sanctorū Carpi episcopi, & Papyrij diaconi, & Agathonicæ optimæ fœminę, aliarumq; multarum, quę probatis confessionib. martyrio coronatę sunt, cum quibus & uir mirabilis Iustinus philosophus, qui habitu quoq; philosophorū incedēs, pro religione Christi plurimum laborauit, in tātum ut Antonino Pio, & filijs eius, & senatui libru contra gentes scriptū daret, ignominiamq; crucis non erubesceret. Cumq; iam secundum librū successoribus præfati imperatoris, id est, Antonino Vero, & Aurelio Commodo, pro religionis nostræ defensione porrexisset, remuneratione linguæ fidelis martyrij munus accepit. Apud Hispaniā natale Hermingildi, quem pater eius Leouigildis rex, Arianus, Gothorum ob fidei catholicæ confessionem inexpugnabilem uidens, in carcerem & uincula cōiecit, ubi nocte sancta Dominicę resurrectionis iussu per fidi patris securi percussus, regnū cœleste pro terreno rex & martyr intrauit. In ciuitate Chalcidona natale Euphemiæ uirginis & martyris.

F. XVIII. CALEND. MAII.

ROmæ uia Appia in cœmiterio Prætextati natale sanctorum martyrum Tiburtij, Valeriani & Maximi, sub Almachio præfecto, quorum primi fustibus cęsi, & gladio sunt percussi, ultimus tamdiu plūbatis uerberatus est, donec spiritū redderet. Interamnis sancti Proculi martyris. Item sanctæ Domnæ uirginis, cum socijs uirginibus coronatæ. Alexandriæ beati Frontonis abbatis, cuius uita sanctitate & miraculis extitit gloriosa, & qui septuaginta fermè pater extitit monachorum.

G. XVII. CALEND. MAII.

IN ciuitate Corduba natale Olympiadis & Maximi nobiliū, qui iubente Decio fustibus cæsi, & deinde plumbatis, ad ultimū capita eorum securibus tusa sunt, donec emitterent spiritum. Et in Hispanijs ciuitate Cęsarauguſta natale sanctorum martyrū, Obtati, Luperci, Successi, Martialis, Vrbani, Iulij, Quintiliani, Publij, Frontonis, Felicis, Ceciliani, Euoti, Primitiui, Apodemi, & reliquorum quatuor, qui omnes Saturnini uocati esse referuntur. Apud Italiam natale sanctorum martyrum Romani. Eutychetis & Victorini, quos Aurelianus per uaria tormenta occidi fecit.

A. XV. CALEND. MAII.

APud Corinthum Calisti & Cariffi, cum aliis septem, omnium in mare mersorū. Romæ sancti Aniceti papæ, qui sedit in episcopatu annos undecim, & temporibus Seueri & Marci martyrio coronatus, sepultus est in cœmiterio Calisti. Hic constituit, ut clerus comā nō nutriret, secundum apostoli præceptum.

B. XV. CALEND. MAII.

APud Africam natale sancti Mappalici, qui cum aliis pluribus martyrio coronatus est. Scribit beatus Cyprianus in epistola multa de illo. Apud Antiochiam natale sanctorum Petri diaconi & Hermogenis. Viennæ sancti Pantagati episcopi. In Africa Fortunati et Marciani.

C. XIIII. CALEND. MAII.

APud Mesanam Apuliæ natale sanctorum martyris Eleutherij episcopi, & Anthię matris eius. Hic Eleutherius in Aquileia episcopus ordinatus, sub Adriano imperatore Romę passus est. Hic primum Felicem & Correuum comites ad fidem cōuertit Christi, pro quo ipse Correuus percussus est gladio. Nā Eleutherius primùm uicit lectum ferreum, deinde craticulam, & ignem suppositum, postea sartaginem cum picę & adipe feruentē, dehinc bestias mitigauit, nouissimè unà cū matre iugulatur. Romæ sancti Apollonij senatoris, qui sub Cōmodo principe à seruo proditus, quòd Christianus esset, & imperatus ut rationem fidei suæ redderet, insigne uolumē composuit, quod in senatu legit, & nihilominus sentētia senatus pro Christo capite truncatus est.

D. XIII CALEND. MAII.

IN Armenia ciuitate Militana natale sanctorum Hermogenis, Gaij, Expediti, Aristonici, Rufi, Galathæ, una die coronatorum. In Hispania ciuitate Caucoliberi natale sancti Vincentij martyris. Apud Corinthum beati Timonis, de illis septem diaconibus primis, qui apud Berœā primò doctor sedit, deinde uerbū Domini disseminans uenit Corinthum, ibiq; à zelantibus Iudæis, & nomen Christi persequentibus Græcis traditur, ut primò flammis (ut ferunt) iniectus, sed nihil læsus. deinde cruci affixus, martyrium suum impleuit, & sepultus est apud Corinthum gloriosè.

E. XII. CALEND. MAII.

ROmæ sancti Victoris episcopi, qui tertiusdecimus post beatum Petrum rexit ecclesiam annis decem, & sub Seuero principe martyrio coronatur. Hic constituit, ut sanctum pascha die Dominico celebraretur, & à quintadecima luna primi mensis usq; ad uicesimam primam obseruaretur: & constituit ut necessitate faciente, siue in flumine, seu in mari, siue in fontibus, sub Christiana confessione, quicunq; hominum ex gentibus uenientes baptizarentur. In Gallis ciuitate Ebredunense natale sancti Marcellini, primi eiusdem urbis episcopi & cōfessoris. Romæ sanctorū Sulpicij & Seruiliani.

F. XI. CALEND. MAII.

ROmæ sancti Soteris papæ, qui sedit in episcopatu annos nouē, sepultus est in cœmiterio Calisti. Hic constituit, ut nulla monacha pallā sacratam contingeret in ecclesia, neq; in censum poneret. Apud Persidem natale sancti Simeonis episcopi Seleuciæ, & Thesifontis regalium ciuitatū, qui persecutione Saporis regis Persarum, iubente eodem tyrāno comprehen-

sus,ferroq; onustus,cū iniquis tribunalibus exhibitus,de Domino Iesu Christo uoce libera & cōstantissima testaretur, primùm carcerali ergastulo cum alijs cētum, è quibus alij episcopi, alij erant presbyteri, alij diuersorum ordinum clerici, longo tēpore maceratus est:nouissimè iussus est cum omnibus decollari,ita ut cæteri cū iugularentur,astaret,& ipse ultimus trucidaretur.Pasi sunt cum eo etiam Vstazadis eunuchus, nutritius regis: & Abdella atq; Ananias, uenerabiles senes:& Pusitius, præpositus artificum regalium:eo quòd uidēs præfatum senem Ananiam sub ictu gladij trementē,exclamauerit cōfidenter dicens, Paululū ò senex, claude oculos securus,mox Christi uidebis aspectum. Filia quoq; eiusdem Pusitij, uirgo sacra, simul perempta est.Apud Alexandriā natale sanctorum Fortunati,Aratoris presbyteri,Felicis, Silini, Vitalis, qui in carcere quieuerunt.In Asia natale Maximini martyris,qui tempore Decij post alia tormenta lapidibus oppressus est.

G. X. CALEND. MAII.

ROmæ uia Appia in cœmiterio Calisti Gai papæ. Hic constituit ut per omnes gradus primū ascēderet,siquis episcopus fieri mereretur,ut esset ostiarius, lector, exorcista, subdiaconus, diaconus,presbyter.Qui cū ecclesiā undecim annos, menses quatuor, dies duodecim rexisset,martyrio coronatus est sub Diocletiano principe, cū Gabinio fratre & presbytero. Agapiti pontificis,qui sedit Romæ menses undecim. Hic ingressus Constantinopolim ad Iustinianum imperatorem Antemium episcopū Cōstantinopolitanū, qui duas naturas in Christo negabat, depositi,& in eius loco Mennam catholicum consecrauit. Apud Persidē sanctorum martyrum plurimorum,qui iubente Sapore rege annuo die, quo passionis Dominicę memoria celebratur, per totā Persidis regionē tenti, ac pro Christi nomine gladio iugulati sunt. In quo fidei certamine passus est Milesius episcopus, sanctitate & miraculorum gloria insignis.Accepsimas episcopus,cū presbytero suo Iacobo:& Mareas,& Bicor episcopi cum clericis ferè ducētis & quinquaginta monachis: etiā cū sacratis uirginibus plurimis, inter quas etiā & sororē sancti episcopi Simeonis,nomine Tarbud, cum pedissequa sua stipitibus alligantes,serraq; findentes,crudelissimè necauerunt. In Corduba ciuitate natale Parmenij, Helimenæ,& Chrysoliti presbyterorū,& Lucæ & Mutij diaconorū de Babylonia,quorū primus pēcisa etiā lingua loquebatur. Oēs primò in equuleo suspensi, & nexibus attractati sunt, dein laminis ardentibus circa latera appositis ustulati & unguis lacerati, ad ultimum gladio trucidati sunt, præsente persecutore Decio. Lugduni Galliæ S.Epipodij martyris,sub Antonino Vero. Viennæ S. Iuliani episcopi & confessoris.

A. IX. CALEND. MAII.

NAtale sancti Georgij martyris, qui sub Datiano,rege Persarū potētissimo,qui dominabatur super septuaginta reges, multis miraculis claruit,plurimosq; conuertit ad fidē Christi, simul & Alexādriam uxorē ipsius Datiani usq; ad martyriū confortauit:ipse uerò nouissimè decollatus martyriū expleuit,quāuis gesta passionis eius,inter apocryphas connumerentur scripturas.In Gallijs ciuitate Valētia natale sanctorū Felicis presbyteri,Fortunati & Achilei diaconorū, q; à beato Ireneo Lugdunēsi episcopo & martyre ad predicādū uerbū Dei missi,cū maximā partē supradictę urbis ad fidē cōuertissēt, à duce Cornelio in carcerē trusi,dein durissima neruorū flagellatione diutissimè uerberati, pòst etiā uinctis post tergū manibus,cruribusq; cōfractis,circa rotarū uertiginē astricti, fuliginis q; amaritudine suppositā, die ac nocte cōtinuata equulei extēsiōe suspēsi, ad extremū gladio consummati sunt.In Fōtenella monasterio S. Vulfrāmi episcopi, præclari in miraculis uiri:& S.Adelberti episcopi & martyris.

B. VIII CALEND. MAII.

LVgduni Galliæ natale sancti Alexādri, qui tertio post beatū Epipodiū die productus è carcere,primò ita laniatus est crudelitate uerberantiū,ut crate soluta costarum,patefactis uisceribus secreta animæ panderētur, deinde crucis affixus patibulo beatū spiritū exanimatus emisit.Pasi sunt cum eo & alij numero triginta quatuor.Eodē die Mileti episcopi depositio in Britānia,qui tertius post Augustinū episcopū, Dorouernēsem ecclesiā suscepit,q; rexit annos 5.sepultus in ecclesia beati Petri. Hac die Ananias, Azarias, Misahel, liberati sūt de camino.

C. VII. CALEND. MAII.

ROmæ letania maior ad sanctum Petrū. Apud Alexandriā natale sancti Marci euangelistæ.Hic discipulus & interpres apostoli Petri Romæ rogatus à fratrib. scripsit euangeliū. Quod cū Petrus audisset, probauit,& ecclesijs legendū sua auctoritate edidit.Quo assumpto, idem Marcus perrexit in Aegyptū, & primus Alexandriæ Christū annuncians, constituit ecclesiam. At postquā constitutis & confirmatis ecclesijs per Libyam, Marmaricā, Ammonicā, Pentapolim, Alexandriā, atq; Aegyptū uniuersam,ad ultimum tētus est à paganis,qui remanserāt Alexandriæ.qui uidētes eū die sancto paschæ missas facientē, miserūt funē in collo eius, & trahebant eum ad loca buculi,quæ erant iuxta mare,sub rupibus ubi erat ecclesia constructa,& defluebant carnes eius in terram,& saxa inficiebantur sanguine. Vespere autem facto miserunt eum in carcerem,ubi circa mediā nocte primò angelica uisitatione cōfortatus est, deindeipso Domino sibi apparēte, ad cœlestia regna uocatus est.At mane dum traheretur ad loca buculi,gratias agens & dicens : Domine, in manus tuas commendo spiritum meum: defunctus est, & à uiris religiosis sepultus in loco lapidis excisi cum gloria. Ordinauerat autem pro se Alexandriæ episcopum Anianum.

D. VI. CALEND. MAII.

ROmæ natale S.Anacleti papę, qui quartus post beatum Petrū cum rexisset ecclesiā annis

nis nouem, persecutione Domitiani martyrio coronatus est. Hic memoriam beati Petri construxit & composuit loca,ubi episcopi reconderentur.Hic presbyter à beato Petro est ordinatus,hic ad sacrificandū ductus sacrificauit,deinde pœnitentia ductus,pro confessione ueræ fidei capite truncatur. Hic constituit,ut quotiēscunq; euāgelia sancta recitātur, sacerdotes nō sedeāt,sed curui stent.Et natale sancti Marcellini papæ,qui cum ecclesiā nouem annis,& mēsibus quatuor rexisset,temporibus Diocletiani & Maximiani,ab eodem Diocletiano pro fide Christi, cū Claudio & Cirino & Antonino capite truncatus est,& post dies triginta quinq; sepultus uia Salaria,in cubiculo à Marcello presbytero, & diaconibus cum hymnis. Quo tempore fuit magna persecutio,ut intra unum mēsem 18.millia hominū promiscui sexus,per diuersas prouincias martyrio coronarentur. Viennæ sancti Clarentij episcopi & confessoris.

E. V. CALEND. MAII.

ROmæ sancti Anastasij papæ, qui post beatū Petrū quadragesimus primus sedit annos tres,dies decē.Hic Manichæos in urbe Romana inueniens damnauit, & cōstitutum fecit, ut nullus Trāsmarinus in clericatū susciperetur, nisi quinq; episcoporum designaret chirographū.In Nicomedia natale S. Anthimi episcopi & martyris,qui persecutione Diocletiani, ob confessionē Christi martyrij gloriā capitis obtruncatione promeruit: quē tanquam bonum pastorem uniuersæ penè gregis sui multitudines secutæ sunt, quorum alios præfatus tyrannus gladio obtruncari,alios ignibus conflagrari, alios nauiculis impositos immergi pelago fecit.Scriptum est in historia Ecclesiastica.

F. IIII. CALEND. MAII.

APud Rauennam natale sancti Vitalis martyris, qui fuit pater sanctorum Geruasij & Prothasij.Hic ergo fuit militans & consularis, & cum Paulino iudice suo Rauennam ingressus est : & cum uideret in conspectu iudicis sui Christianum nomine Vrsicinum,arte medicū, natione Ligurū, post nimia tormēta capitalē accepisse sententiā,& cum iam uideret eum uenisse ad palmā & expauisse,exclamauit : Noli, noli Vrsicine medice,qui alios curare cōsuesti, teipsum ęternę mortis iaculo uulnerare: & qui per passiones nimias uenisti ad palmā, coronā à Domino tibi præparatā perdere. Audiēs hæc Vrsicinus genu posuit,& speculatorem ut feriret,hortabatur : agens pœnitentiā quòd expauisset. Vtq; martyriū consummauit idē Vrsicinus, Vitalis intra Rauennatiū urbē eum sepeliuit,ad iudicem ultrà uenire ipse contemnens. Tentus est itaq; à Paulino cōsulari,ob id maximè factū, quòd Vrsicinū suis exhortationibus roborasset, & post equulei tormenta iussus est perduci ad palmā (locusautē ubi decollabātur Christiani,hoc habebat uocabulū,eo quòd arbores palmæ illic essent) & facta fouea,quousq; inueniretur aqua,ibi supinus depositus,& terra ac lapidibus est oppressus.Alexādriæ sanctæ Theodoræ uirginis, de qua beatus Ambrosius scribit:quę sacrificare cōtemnēs,in lupanar tradita,miro Dei fauore est erepta. Astante quippe iam ad ostiū cellæ multitudine iuuenū impudicorū,repentè quidam ex fratribus,Didymus nomine,plenus fide diuinitus inspiratus, sumpto militari habitu, primus lupanar irrupit, & sanctæ uirgini cur uenisset,exponens,illi militares imponit exuuias, ipse uirginali ueste indui tur.Sic uirgo egressa,& à nullo agnita,ad ciuitatem fugiens euasit. Didymus præsidi exhibitus,& omne factū constanter exponens, Christianum se esse confessus,abscisò capite igni traditus est.Beata quoq; uirgo, quæ pro tuenda integritate ex lupanari profugerat,amore coronæ ad stadium regressa,simul cum Didymo percussa,simul coronata est. In Pānonijs sancti Pollionis martyris, & sanctorū Aphrodisij, Carilippi, Agapij,& Eusebij martyrum.

G. III. CALEND. MAII.

APud ciuitatē Sanctonas natale sancti Eutropis martyris,qui à beato Clemente episcopo directus in Gallias, ab eodem etiam pontificalis ordinis gratia cōsecratus, impleto huius officij ordine,peracta in incredulis prædicatione,insurgētibus paganis,illiso capite uictor occubuit.Deniq; post multa annorū spacia, cum Palladius eiusdem urbis episcopus, & cum eo alij uiri Dei corpus eius honoris debiti gratia in basilicam nouam transferrēt,reserato sarcophago cōtemplati sunt cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumē. Cumq; sequenti nocte strauissent sacerdotes membra quieti,apparuit eis per uisum dicens,Cicatricē quam cōtemplati estis in capite, scitote me per eam martyriū cōsummasse.Item sanctorū Mariani & Iacobi,quorū prior lector, sequens diaconus fuit.Romę S.Cleti papę,qui tertius post Petrū Romanæ urbis episcopatum annis 12.habuit,& ibidē martyrio coronatus est,sub Domitiano imperatore. & sancti Maximi martyris.

A. PRID. CALEND. MAII.

ROmæ sancti Quirini tribuni & martyris, sub Traiano imperatore:qui cum ex precepto eius beatum Alexandrū papam, & Hermē præfectum in uincula coniecisset, haberetq; filiam cuius collū struma circumdederat, audi tis exhortationib.beati Hermę de fide Christi, & uisis signis,quę Dominus in martyribus suis Alexandro & Herme operabatur,ipsam eandē filiam suam obtulit eis ad sanandum. Cui dixit beatus Alexander, Tolle Boiam de collo meo, & impone ei.Quod cum pater obediēs exequeretur, diuino nutu sanata est subitò. Vocabatur autem ipsa Balbina, atq; ità pater eius cum uniuersis, qui in custodia tenebantur, omniq; domo sua baptizatus est. Quod ut nunciauit, Commētariensis Aureliano iudici iratus, iussit ad se adduci Quirinum, & dixit ei, Ego te quasi filium dilexi : tu autem irrisisti me, deceptus ab Alexādro.Dixit ei Quirinus,Ego Christianus sum factus : uis occidere, uis fustigare, uis incendere, aliud non ero. Nam omnes qui

erant in carcere, feci fieri Christianos, & dimisi eos, & noluerunt usquam ire. Iratus Aurelianus fecit ei linguam abscidi, deinde in equuleo suspendi. Qui dum Aureliani non cederet iniurijs, iussit ei manus ac pedes abscindi, & sic eum decollari, & canibus proijci. Sed Christiani corpus eius raptum in uia Appia, sepelierũt in cœmiterio Prætextati. In Alexandria natale Ephrodisij presbyteri, & aliorum triginta: & uigilia apostolorum Philippi & Iacobi.

MAIVS HABET DIES XXXI. LVNAM TRICESIMAM.

B CALEND. MAII.

IEremiæ prophetæ. Et natale sanctorum apostolorum Philippi & Iacobi, filij Mariæ, quæ fuit soror matris Domini. Ex quibus Philippus cum pene Scythiam ad fidem Christi conuertisset, diaconibus, presbyteris & episcopis ibi constitutis, reuersus est ad Asiã, & apud Hierapolim dormiuit in pace. Iacobus uerò, qui & frater Domini legitur, post passionem Domini statim ab apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus est. Hic de utero matris sanctus fuit, uinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquã attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo. huic soli licitum erat ingredi sancta sanctorum: siquidem uestibus laneis non utebatur, sed lineis. solusq; ingrediebatur templum, & fixis genibus pro populo deprecabatur in tantum, ut camelorum duriciam eius genua traxisse uiderẽtur. Hunc Scribæ & Pharisæi præcipitauerunt de pinna templi, fullonis in cerebro percussus fuste occubuit. Triginta annos Hierosolymæ rexit ecclesiam, iuxta templum sepultus. In Gallijs sancti Andeoli subdiaconi, sub Seuero Cæsare, cuius caput in modum crucis scissum cum ligno est. Agauno passio sancti Sigismundi regis, filij Gundebadi regis Burgundionum, qui cum se cerneret non posse Francis resistere, solus fugiens, coma deposita habitum religionis suscepit, & ieiunijs, uigilijs die noctecq; uacans, captus est à Francis cum uxore ac filijs, in puteumq; demersus occubuit: postea uerò cuidam abbati reuelatus est, & ab eo reuerenter sepultus, etiam miraculis claruit. Et natale sanctæ Vualpurgæ uirginis. Et in Hierosolymis passio sancti Iudæ siue Quiriaci episcopi, cui reuelatum est lignum Dominicæ crucis.

C. VI. NON. MAII.

NAtale sancti patris nostri Athanasij, Alexandrinæ urbis episcopi & cõfessoris, qui multas Arrianorum perpessus est insidias, quadragesimo & sexto anno sacerdotij sui, post multos agones, multasq; patiẽtiæ coronas quieuit in pace. Et natale sanctorum Saturnini & Neopolis, qui in carcere quieuerunt.

D. V. NON. MAII.

HIerosolymis inuentio sanctæ crucis, ab Helena regina, sub Constantino principe, cuius & ipsa extitit mater. Romæ uia Nomentana, miliario septimo sancti Alexandri cum Euentio & Theodolo presbyteris, sub Traiano principe, iudice Aureliano, qui Romanæ ecclesiæ episcopatum quintus post Petrum annos tenuit decem, menses duos, dies decem, sanctitate incomparabilis, fide præclarissimus: maximam partem senatorum urbis conuertit ad Dominũ, qui post uincula carceris equuleum, ungulas & ignes, pũctis creberrimis per tota mẽbra peremptus est. Sequentes uerò post longam carceris continentiam ignibus examinati, ad ultimum sunt decollati. Et natale sancti Iuuenalis episcopi, & depositio sancti Philippi confessoris.

E. IIII. NON. MAII.

IN Palæstina ciuitate Gaza natale sancti Syluani eiusdem urbis episcopi, qui persecutione Diocletiani cum plurimis clericorum suorum martyrio coronatus. Viennæ sancti Iusti episcopi. In Metallofanensi sanctorum martyrum quadraginta, qui simul capite cæsi sunt. Ni comediæ natale sanctæ Antoniæ, quæ nimium torta, & uarijs afflicta cruciatibus, uno brachio tribus diebus suspensa, & in carcerem biennio trusa, à Prisciliano præside ad ultimũ flammis exusta est. Eodem die in Norico Ripensi loco Lauriaco natale sancti Floriani, qui præsidis Aquilini iussu, ligato ad collum saxo, in flumẽ Anisi præcipitatus est, & mox omnibus qui circumstabant uidentibus oculi præcipitatoris eius crepuerunt. Ipso die beati Quiriaci episcopi & martyris glorioſi, sub Iuliano imperatore. Et sancti Bothehardi episcopi & confessoris.

F. III. NON. MAII.

APud Alexandriam sancti Euthymij diaconi, in carcere quiescentis. Thessalonicæ natale sanctorum Irenęi & Peregrini, & Hyrenes ignibus combustorum. In Gallijs ciuitate Arelatensi sancti Hilarij episcopi, præclarissimi uiri, qui paupertatis amator, & erga inopum prouisionem non solum mentis pietate, sed & corporis sui labore solicitus erat. Nam pro reficiẽdis pauperibus etiam rusticationem contra uires suas, homo genere clarus exercuit: sed nec in spiritalibus neglexit. Nam & in docẽdo gratiam habuit, & absque personarum acceptione omnibus castigationem ingessit, uitamq; sancti Honorati prædecessoris sui composuit. moritur sub Valentiniano & Marciano imperatoribus.

G. PRID. NON. MAII.

NAtale sancti Ioannis apostoli ante portam Latinam Romæ, qui ab Epheso iussu Domitiani fratris Titi, secunda persecutione, quã ipse post Veronem exercuit, ad urbem Romam perductus, præsente senatu ante portam Latig

Latinam in feruentis olei dolium missus est: sed beatus Apostolus tam liber à pœna inde exijt, quàm à corruptionibus carnis fuerat immunis. Tunc in Pathmum insulam relegatus est exilio, ubi Apocalypsin uidit. Ad commendandam ergo ipsius memoriam dignam, & pro fidei apostolicæ constantiam, Christiani ecclesiastica uenerationem eius gestantem, in suprædicto loco ante portã Latinam præclaro & miro opere construxerunt, ubi festiuum concursum pridie nonas Maij usq; hodie faciunt. Eodẽ die beati Euodij Antiochiæ episcopi & martyris, qui primus ab apostolis ibi est ordinatus. Item beati Lucij, qui Cirenensem primus episcopus rexit ecclesiam ab apostolis institutus.

A. NON. MAII.

DEdicatio ecclesiæ sanctæ Mariæ uirginis. Et natale sancti Iuuenalis martyris, & beatæ Domitillæ. Quæ cum esset Flauij Clementis consulis ex sorore neptis, & à sancto Clemente sacro uelamine ob integritatis perseuerãtiam cõsecrata, persecutione Domitiani ob testimonium quod Christo perhibebat, cum alijs plurimis in insulam Pontiam exilio deportata, longum inibi martyrium duxit: dehinc ad Tarracinam urbem translata, primò Eufrosinam & Theodoram, deinde alios ad fidem Christi cõuertit, nouissimè cursum martyrij sui cum præfatis uirginibus consummauit, sub persecutione Traiani, ubi morabantur clausæ in carcere. In facies enim suas prostratæ, orantes Dominũ recesserunt: quarum corpora sanctus Cæsarius diaconus in sarcophago nouo simul condens, in profundo terræ sepeliuit. In Nicomedia passio sanctorum martyrum Flauij, Augusti, Augustini fratrum. Romæ Benedicti pontificis, qui sedit in episcopatu unũ mensem, imperante Constantino, apud beatum Petrũ sepultus.

B. VIII. IDVS MAII.

MEdiolani sancti Victoris martyris, qui natione Maurus, & à primæua ætate Christianus, cum esset in imperialibus castris miles, etiam canitie decoratus, compellente Maximiano, ut sacrificaret idolis, in confessione Domini fortissimè perseuerans: primò grauiter est cæsus, dein liquenti plumbo perfusus, sed nihil penitus læsus, nouissimè glorioſi martyrij cursum capitis abscissione promeruit. Quod sanctus Martinus audiens factum, collegit corpus eius, & in prædicta ciuitate cum honore sepeliuit. Viennæ sancti Dionysij, sexti urbis episcopi.

C. VII. IDVS MAII.

NAtale sancti Herme, cuius apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit, Salutate Phlegontẽ, Hermen, Patrobam, & qui sunt cum eis fratres. In Perside sanctorum martyrũ quadringentorum. Apud Nazanci oppidum beati Gregorij episcopi, qui theologus dicitur nobilis, Athenis eruditi, collegæ beati Basilij, Cęsareæ Cappadociæ postea episcopi: quicq; cũ se totus Dei seruitio mancipasset, tantũ de collega præsumpsit, ut sedentem Basilium de doctoris dextera deponeret, ac secum ad monasterium manu iniecta perduceret, ibicq; per annos tredecim omnium Græcorum secularium libris remotis, solis diuinæ scripturæ uoluminibus operam dabant. Constantinopoli natale sancti Timothei, quando ab Epheso eius sacra ossa delata sunt. In Ariopoli natale Quirilli, Gindei & Genonis. In Tarso Ciliciæ Aphrodisij. Romæ sancti Beati confessoris.

D. VI. IDVS MAII.

NAtale Iohel prophetæ. Romæ uia Latina in cœmiterio eiusdem natale sanctorũ Gordiani & Epimachi. Iulianus imperator apostata inter multos Christianos, quos publicis custodijs mancipauit, beatum Ianuarium, senem presbyterum comprehensum cuidam uicario Gordiano ad audiendum tradidit: qui beatum Ianuarium patienter audiens, spiritu Dei illuminatus credere cœpit: quem protinus beatus presbyter cum uxore Marina nomine, & familia promiscui sexus, numero quinquaginta tres, & eo amplius baptizauit. Quod audiens Iulianus, iussit in scriptionibus damnari sanctum Ianuarium presbyterum, & beatum Gordianum, uxorem eius ad aquas salinas manere præcepit, in seruitio rusticorum. Clementianus autem tribunali residens, beatum Gordianum uinctum catenis sibi præsentari fecit. Ille in confessione Christi fixus, diu plumbatis cæditur, in ultimo capite truncatur. Cuius corpus iussit iniquus iudex ante templum Apollinis iactari, ut à canibus roderetur. Quod nocturno tempore Christiani rapientes, miliario uno plus minus ab urbe Roma posuerunt in crypta, ubi iampridem corpus beati martyris Epimachi sepultum fuerat. Hic Epimachus Alexandriam abijt cum collega suo Alexandro, multo tempore in uinculis & in cruciatibus carceris tortus, ignibus postmodum consumitur, reliquiæ ipsius deinde Romam sunt translatæ. Romæ natale Calepodij senis presbyteri, sub Alexandro imperatore, qui eum fecit occidi à Laodiceo, & corpus trahi per ciuitatem, atq; in Tyberim iactari, die calendarum Maiarũ. Quod inuentum piscatores leuauerunt, & Calisto episcopo narrauerunt. Ille acceptum condiuit cum aromatibus & linteaminibus, & sepeliuit in cœmiterio eiusdem, miliario ab urbe tertio in crypta, sexto iduum Maiarum. Tunc decollatus est ab Alexandro Palmatius consul, cum uxore & filijs, & alijs promiscui sexus de domo sua quadraginta duobus, cum quibus & Simplicius senator cum uxore, & filijs & familia sua, promiscui sexus sexaginta octo: & similiter cũ uxore sua Blãda, qui per doctrinã Calisti papæ, & Calepodij presbyteri nuper fuerãt baptizati. Itẽ Romæ natale sanctorũ Quarti & Quinti.

E. V. IDVS MAII.

ROmæ uia Salaria, miliario uicesimo secundo, natale S. Anthuni, & passio sancti Euelij: qui uidẽs passionẽ sancti Torpetis martyris, & mirabilia quæ fecit, credidit Christo, q; antea consiliarius Neronis imperatoris fuit, qualiter Christiani martyrizarẽtur. Viẽnæ S. Mamerti

episcopi, qui ob imminentē cladem solēnes ante ascensionem Domini letanias instituit.

F. IIII. IDVS MAII.

ROmæ in cœmiterio Prætextati natale sanctorum martyrū Nerei & Achillei fratrū. Qui cum essent eunuchi beatæ Flauiæ, cum ea apud insulam Pontiam longū pro Christo duxerunt exilium: postmodum uerò ab Aureliano sponsæ Domitillæ, quē ipsa ob amorē Christi spreuerat, primò uerberibus grauissimis arctati, deinde Memmio Rufo consulari sunt traditi, à quo cum equuleo & flammis cōpellerentur ad immolandum, & dicerent se à beato Petro apostolo baptizatos, nulla ratiōe posse idolis immolare, capite cæsi sunt. Quorū corpora rapuit Ausapicius, discipulus eorum, nutritor sanctæ uirginis Domitillæ, & in crypta arenaria sepeliuit. Item uia Aurelia, miliario secundo natale sancti Pancratij martyris: qui cum esset annorum quatuordecim, sub Diocletiano martyrium capitis obtrūcatione compleuit, cuius reuerendum corpus Octauilla illustris fœmina occultè noctu sublatum aromatibus conditum sepeliuit. Eodem die beati Dionysij patrui eiusdem beati Pancratij, cuius studio idem Pancratius & baptizatus, & in timore Dei cōfortatus, ad martyrium animatus est. Apud Cyprū sancti patris nostri Epiphanij Salaminæ episcopi.

G. III. IDVS MAII.

NAtale sanctę Marię ad martyres, Phoca imperatore beatus Bonifacius papa in ueteri fano, quod Pantheon uocabatur, ablatis idolatriæ sordibus, ecclesiam beatæ semper uirginis Mariæ, & omniū martyrū dedicauit, cuius dedicationis sacratissima dies agitur Romæ tertio idus Maij. Ipso die sancti Seruatij episcopi Tungrēsis ecclesiæ, qui tēpore quo Hunni Germaniā uastabant, ne ciuitatis atq; ecclesiæ suæ uideret excidiū, Domini reuelatione cōmonitus, trāsijt ad uicū Traiectensiū, ibiq; defunctus, atq; in medio publici aggeris est sepultus. Ob cuius meritū hominibus demonstrandū, cū tēpore hyemis omnia in circuitu nix repleret, nū quā sepulchrū eius operuit nix nec pluuia, donec à successore suo sancto Munulfo episcopo templum magnū in eius honore constructum est. Et natale sancti Gangolfi martyris, & sancti Onesij confessoris.

A. PRID. IDVS MAII.

SAncti patris nostri Pacomij: qui cū esset factis apostolicæ gratiæ insignis, fundatorq; Aegypti cœnobiorum, scripsit monachorū regulas, quas angelo dictante didicerat, simul & de tēpore Paschali. In Syria natale Victoris & Coronæ, sub Antonino imperatore, duce Alexandriæ Sebastiano. Erat aūt Victor miles à Cilicia, cui Sebastianus in cōfessione fidei cōfrangi digitos, & euelli iussit, deinde illū in caminū ignis mitti, ubi triduò permanens, nō est læsus: deinde uenenum bibere iussus, nō est mortuus, sed uenefice potius ad fidē cōuertit. Deinde iussum est neruos corporis eius tolli, deinde oleū bulliens mitti in pudendis eius, post hoc iussit lampades ardētes suspenso ad latera applicari: post hoc acetū & calcē simul misceri, & dari ei: deinde oculos erui, deinde tríduo uissum capite suspendi: & dum adhuc suspirasset, iussit eū excoriari. Tunc Corona, cū esset uxor militis cuiusdam, cœpit beatificare sanctū Victorem pro gloria martyrij. Et dū hoc faceret, uidit duas coronas de cœlo lapsas, unam Victori, & alteram sibi missam. Cumq; & hoc cunctis audientibus protestaretur, tenta est à duce, iussum est duas arbores palmæ curuari adinuicē, & canabinis funibus ligari Coronā in utraq; manibus & pedibus, & sic arbores dimitti. Quod dū fieret, diuisa est Corona in duas partes: erat aūt annorū sedecim. Tunc quoq; Victor decollatur, & ipse uictoriæ perennis triumphum meruit.

B. IDVS MAII.

NAtale sanctorū confessorū Torquati & Isefontis, Secundi, Indaletij, Cæcilij, Esitij, Eufrasij, qui Romæ à sanctis apostolis episcopi ordinati, ad predicandū uerbū Dei ad Hispanias, tūc adhuc gētili errore implicatas, directi sunt. Cumq; ad ciuitatē Accitanā uenissent, & propter laborē itineris modicū quiescentes, & causa uictus emendi discipulos in urbem misissent, mox paganorū multitudo, qui tunc fortè diis suis festa celebrabāt, eos usq; ad fluuiū persecuta est: in quo pons miræ magnitudinis & firmitatis extructus, transeuntibus sanctis, Dei nutu cū omni insequentiū multitudine funditus corruit. Ad quod miraculū cæteri territi, & cuiusdam magnæ senatricis luparię, quæ diuinitus inspirata eos benignè suscipiens credidit, exemplum secuti, relictis idolis Christo Domino crediderūt. Post hæc diuersis urbibus euangelizātes, & innumeras multitudines Christi fidei sub iugantes, Torquatus Accij, & Isefon Vergij, Secundus Abulę, Indalecius Vrci, Cecilius Heliberri, Eficius Carcesę, Eufrasius Eliturgi, quie uerunt. Apud insulam Chiū, natale sancti Ilidori martyris. Apud Damosacum passio sanctorum Petri & Andreæ, Pauli & Dionysiæ.

C. XVII. CAL. IVNII.

APud Isauriam natale sanctorū Aquilini & Victoriani, quorum gesta habentur. Autisiodoro passio sancti Peregrini, episcopi primi ciuitatis ipsius: & sanctę Maximę uirginis, quę multis clara uirtutibus in pace quieuit. In Sirmio natale Timothei, & septem uirginum. In Sardinia natale Simplicij presbyteri, & sanctæ Rosulæ, & sanctorum Diocletiani & Florentij. Intra Casinæ depositio Fidoli presbyteri & confessoris.

D. XVI. CAL IVNII.

IN Tuscia sancti Torpetis martyris, sub Nerone principe. Hic magnus in officio Neronis fuit, & à beato Antonio presbytero baptizatus, & in fide Christi est eruditus. Hunc Nero cum cognouisset esse Christianū, tradidit eum cuidam propinquo suo Satellico, ut impelleret eum sacrificare. Sed cum spiritu Dei confortatus beatus uir immobilis permaneret, fecit eum Satellicus alapis cædi, & ligatum ad columnam

lumnam tamdiū uerberibus affici, quousq; sanguis guttatim de corpore ipsius defluere. Sed subitò dum cederetur, columna cadens oppressit iudicem, & quinquaginta cum eo. Inde tentus à ministris, positus est in rota, inde feris objicitur à filio satellici, nomine Syluio: sed minimè ab his est læsus. Post hæc iubente Syluio foras ciuitatē Pisinam ductus, decollatione capitis martyrium suum compleuit, tertio calendas Maij. Huius corpus ministri sceleris impo- 10
fuerunt penè fractæ & cariosæ nauicum quo simul canem & gallum proiecerūt in decursum fluminis. Apparens autē angelus Domini cuidam uenerabili fœminæ, cuius nomen Celerina, monuit, ut perquireret sancti martyris corpus, & sepeliret. Quod inuentum cum omni reuerentia sepeliuit, & de facultatibus suis cessante persecutione ecclesiam supra construxit. Agitur festiuitas martyris, & conuentus ciuium sextadecima calendas Iunij. In Alexandria natale Adrionis, Victoris, & Basillæ.

E. XV. CAL. IVNII.

APud Aegyptum sancti Dioscori lectoris, in quem præses multa & uaria tormenta exercuit, ita ut ungues eius effoderet, & lampadibus eius latera inflammaret: sed cœlestis lumnis fulgore territi, ceciderunt ministri. Nouissi mè laminis ardentibus adustus, martyrium cōsummauit. Et natale sanctorum Hortasij & Serapionis, & Marci papæ & Potamionis.

F. XIIII. CAL. IVNII.

ROmæ natale sanctæ Pudentianæ uel Potentianæ uirginis, quæ illustrissimi generis, Pudentis, discipuli beati Pauli apostoli, filia erat: cuius mater Sabinella, soror uerò Praxedis, quas pater earum in omni religione Christi eruditiuit, uirginesq; Christo dereliquit. Quę post obitum sancti patris in omni exercitatione pietatis ita excreuerunt, ut nocte dieq; incessanter hymnis & orationibus cum familia sua Domino inseruirent, beato Pio urbis episcopo cum eis in laudibus Dei participante. Remunerationem igitur pro pijssimis laboribus suis percepturæ, post innumeros agones, post multorum martyrū uenerabiliter exhibitas sepulturas, post omnes facultates suas in uisceribus pauperum inclusas, Christoq; fideliter commēdatas, tandem de terris ad Christum migrauerunt. Potentiana uenerabilis, quartadecima calendas Iunij posita in cœmiterio Priscillæ, uia Salaria: Praxedis uerò uirgo, eque sanctissima, duodecima calendas Augusti, & ipsa cum sorore iuxta patrem sanctum sepulta. Ipso die beati Pudentis, patris earum uirginum. Item Romæ natale sanctorum Calocerij & Partemij, uxoris Decij imperatoris eunuchorum: qui cū essent unus præpositus cubilis, alter primicerius, nolentes idolis sacrificare, à Decio occisi sunt. Corpora eorum iuxta uiam Appiam sunt posita. Depositio Domni, Alchuuini.

G. XIII. CAL. IVNII.

ROmæ uia Salaria natale sanctæ Basillæ uirginis & martyris Christi: quæ cum esset ex genere regio, & haberet sponsum illustrissimū nomine Pompeium, per beatam Eugeniam, & sanctos Dei Prothum & Iacinctum conuersa ad fidem, accusata est à præfato sponso suo, quòd esset Christiana. Decreuit continuò Gallienus Augustus, qui tunc Christi persequebatur ecclesiam, ut aut sponsum reciperet, aut gladio interiret. Conuenta de hoc, respondit se regem regum sponsum habere, qui est Christus filius Dei. Et cum hæc dixisset, gladio transuerberata est. In Gallijs ciuitate Nemauso, natale Baudelij, qui à paganis deorum suorum sacrificia celebrantibus comprehensus, cum sacrificare nollet, & in fide Christi immobilis inter uerbera & tormenta persisteret, martyrij palmā pretiosa morte percepit.

A. XII. CAL. IVNII.

IN Mauritania Cæsariense, natale sanctorum Timothei, Polij, & Eutychij diaconi, q apud præfatam regionem uerbum Domini dissemi- 20
nantes, pariter coronari meruerunt. Item apud Cæsaream Cappadociæ natale sanctorum Poli ueti, Victorij, Donati. In Africa Casti & Aemylij, qui per ignem passionis martyrium cōsummauerunt. Scribit Cyprianus in libro de lapsis. Apud Corsicam natale sanctæ Iuliæ, quæ crucis supplicio coronata est: & sancti Valentis martyris & pontificis, cum tribus pueris.

B. XI. CAL. IVNII.

ROmæ natale sanctorū Faustini, Timothei, Venusti. Autisiodori depositio sanctæ Helenæ uirginis: & in Rauenna natale sanctæ Martyriæ. In ciuitate Autisiodorense beati Vualis presbyteri & confessoris.

C. X. CAL. IVNII.

APud Lingones passio sancti Desiderij episcopi: qui cum plebē suā ab exercitu Vuandalorū uastari cerneret, ad regē eorū pro ea supplicaturus exiuit: à quo statim iugulari iussus, pro ouibus sibi creditis ceruicē libenter tetendit, & percussus gladio migrauit ad Christum. Percussor uerò eius mox amentia correptus interijt. Sepultus est ibidem beatus martyr in basilica, intra urbis muros. Passi sunt cū eo & plures alij de numero gregis sui, apud eandem urbem conditi. Item Viennę natale sancti Desiderij episcopi, qui passus est in territorio Lugdunēsi.

D. IX. CAL. IVNII.

NAtale sancti Manahen, Herodis tetrarchæ collactanei, doctoris & prophetæ sub gratia noui testamenti, apud Antiochiam in Christo quiescentis. Item beatissimæ Iohannæ, uxoris Euzæ, procuratoris Herodis, quam commemorant euangelistæ. In portu Romano natale sancti Vincentij martyris. In Gallijs ciuitate Nannetis natale sanctorū martyrū, Donatiani & Rogatiani fratrū. In Histria natale sanctorū Zoelli, Seruilij, Syluani & Dioclis.

E. VIII. CAL. IVNII.

ROmæ uia Numentana, in cœmiterio Prætextati, natale S. Vrbani episcopi & martyris. Hic sedit in episcopatu annos tres, menses decē, dies decē, cuius doctrina sub persecutiōe

Alexan-

Alexandri multi martyrio coronati sunt. Mediolani sancti Dionysij episcopi & confessoris, qui ab imperatore Constantio apud Cappadociam pro fide catholica damnatus, exilio ibidē requieuit. Reliquias corporis eius per sanctum Basilium præfatæ urbis episcopum receptas, beatus Ambrosius condigno honore condidit. Apud Mœsiam ciuitatē Dorostoro, natale sanctorum martyrum Pasicratis, Valentionis, & aliorum simul coronatorum. Item Romæ natale Eleutherij papæ, qui sedit in episcopatu annos quindecim. Hic accepit epistolas à Lucio, Britannico rege, ut per eius mandatum Christianus fieret. sepultus est iuxta corpus beati Petri apostoli.

F. VII. CAL. IVNII.

NAtale beati Iacobi apostoli, fratris Ioannis euangelistæ, qui decollatus est ab Herode rege Ierosolymis, ut liber Actuum apostolorū docet. Huius beatissimi sacra ossa ab Hispanijs translata sunt, & in ultimis earum finibus, uidelicet contra mare Britannicum condita. Apud Athenas beati Quadrati episcopi, discipuli Apostolorū. Hic firmauit, ut nulla esca à Christianis repudiaretur, quę rationalis & humana est. Item Quadrati martyris, in cuius solennitate sancti Augustini sermones habiti inueniuntur. Romę beatorum martyrum Sinmitrij presbyteri, & aliorum uiginti duorum, quos Antoninus imperator gladio pro Christo punire fecit, quorum corpora beata Praxedis sepeliuit noctu. Tuderti Tusciæ natale sanctorum Felicissimi, Heradij, Paulini. In territorio Autisiodorensi, passio sancti Prisci martyris, cum ingēti multitudine. In Britannijs sancti Augustini episcopi & confessoris, qui missus à beato Papa Gregorio, primus genti Anglorum Christi euangelium prædicauit, atq; illic uirtutibus & miraculis gloriosus quieuit. Viennę passio sancti Zachariæ, secundi eiusdem urbis episcopi.

G. VI. CAL. IVNII.

APud Mesiam ciuitatem Dorostorensem natale sancti Iulij, qui tempore persecutionis cum esset ueteranus eremitæ militiæ comprehensus ab officialibus, & Maximo præsidi oblatus, nolens sacrificare idolis, capitali sententia punitus est. Cumq; duceretur ad locum cædis implendę, Esicius quidam miles cum & ipse ob fidem Christi comprehensus detineretur, rogabat eum dicens, Memor esto mei, nam & ego subsequar te. primùm etiam saluta Pasicratem & Valentionem, qui nos iam per bonam confessionem præcesserunt ad Dominū. Iulius uerò osculans Esicium dixit, Frater, festina uenire: mandata enim tua iam audierunt, quos salutasti. Sic accepto orario ligans sibi oculos, martyrij palmam gladio cedente percepit. In Gallijs ciuitate Araulica, sancti Eutropi episcopi & confessoris.

A. V. CAL. IVNII.

NAtale sancti Ioannis papæ, quo tempore Theodoricus rex duos senatores præclaros, & consules Symmachum & Boëtium occidit: qui nonagesimooctauo die postquam papa Ioannes interijt, subitò defunctus est. Quem quia orthodoxus erat, & à Iustino imperatore orthodoxo Constantinopolim ueniens, gloriosę susceptus fuerat, Theodericus rex Arianus reuertentem Rauennam in custodia tentum, ad mortem usque cum alijs æquè catholicis uiris perduxit. Huius meminit sanctus Gregorius in libro Dialogorum. Cuius corpus translatum, sepultum est in basilica sancti Petri apostoli, quinta calend. Ianuarij, Olibrio consule. Apud Parisium sancti Germani episcopi & confessoris, qui post innumeras uirtutes octogenarius migrauit ad Dominum. In Sardinia sanctorum Aemilij, Felicis, Priami, Luciani.

F. IIII. CAL. IVNII.

ROmæ uia Aurelia sancti Restituti. Via Tyburtina septem Germanorum. Treueris beati Maximini episcopi & confessoris, à quo Athanasius persecutionem Constantij fugiēs, honorifice susceptus est. Item passio sancti Cononis martyris, & filij eius sub Aureliano imperatore, in Iconio ciuitate, prouinciæ Isauriæ, iudice Domitiano. Hic cum esset fide præclarus, exhibitus iudici cum filio suo annorum duodecim, spiritum sanctum habitare in se ueraci confessione manifestauerunt. Inde frixuram passi sunt, & inde suspensi ualido igne sub eis adhibito, malleo ad extremum ligneo manibus eorū contritis, in laude omnipotentis Dei spiritum emiserunt. Eodem die natale sanctorum Sisinij, Martyrij atq; Alexandri, qui in Augauniæ partibus persequentibus gentilibus uiris, martyrij coronam adepti sunt.

C. III. CAL. IVNII.

ROmæ uia Aurelia natale sancti Felicis papæ. Hic constituit supra memorias martyrum missas celebrari. Qui cum annos quinque rexisset ecclesiam, sub Claudio principe martyrio coronatus est. Turribus Sardinię natale sanctorum martyrum Gabinij & Crispuli. In Antiochia sanctorum martyrum Sitini & Palatini, qui multa tormenta propter nomen Christi passi sunt.

D. PRID. CAL. IVNII.

ROmæ sanctæ Petronellæ uirginis, quæ fuit filia beatissimi Petri apostoli: quę post multa miracula sanitatū, cum eam Flaccus comes suo coniugio uellet sociare, triduò inducias postulans, & cum sancta uirgine Felicula collacta nea sua continuis ieiunijs atq; orationibus uacans: tertio die celebratis Dominicæ oblationis mysterijs, à sancto Nicomede presbytero, mox ut Christi sacramenta percepit, reclinans se in lectulo emisit spiritum. Apud Aquileiam natale sanctorum martyrum, Cantij, Cantiani & Cancianillæ fratrum.

Turribus Sardiniæ natale S. Crescētiani.

IVNIVS

IVNIVS HABET DIES XXX. LVNAM VIGESIMAMNONAM.

E. CALEND. IVNII.

ROmæ dedicatio Nicomedis martyris & presbyteri, cuius martyriū celebratur septimadecima calendarū Octobris. Apud Cæsaream Palæstinæ natale sancti Pamphili presbyteri, uiri admirādæ fidei & sanctitatis, qui sub persecutione Maximini martyrio coronatus est. Huius uitam Eusebius Cæsariensis episcopus tribus libris cōprehendit. Viennę sancti Claudij, undecimi episcopi. Ipso die sancti Caprasij abbatis monasterij Lirinensis. In Thessalonica natale Octauij. In Antiochia Zosimi. Treueris sancti Simeonis recluſi.

F. IIII. NON. IVLII.

ROmę natale sanctorum Marcellini presbyteri, & Petri exorcistæ, qui multos in carcere ad fidem erudiētes, post dira uincula, & plurima tormenta decollati sunt sub iudice Sereno: & qui eos decollauit, uidit animas eorum splendidè ornatas ab angelis ferri ad cœlos, & pœnitentiam agens sub Iulio papa baptizatus est in senectute sua, nomine Theodorus. Lugduni sanctæ Blandinæ cum undecim & octo martyribus, cuius à prima luce usq; ad uesperam tormenta semper innouantes, ad ultimum uictos se tortores confitentur: quæ & secundo pulsata, cruciata non superatur. Tertio quoq; die religata ad stipitem, atq; in crucis modum distenta, bestijs pabulum præparatur. Quam cum nulla ex bestijs auderet tangere, rursum reuocatur ad carcerem: quarto etiam uerberibus acta, craticulis exusta, & multa alia perpessa, ad ultimum gladio iugulatur. Tūc & Pontius puer, annorum quindecim, per omnia tormentorum genera cum ipsa circumactus, & æterna eius cohortatione roboratus, ante illam martyrium consummauit. In Campania beati Erasmi martyris & episcopi, sub Diocletiano imperatore & Maximiano, qui iussu impij Diocletiani imperatoris, primò plumbatis crudeliter cæsus, deinde fustibus diutissimè mactatus, pòst resina, sulphure, plumbo, pice, cera, oleoq; solutis perfusus, ingenti miraculo illæsus apparuit. Quod cum multi uiderent, fidem Christi reiectis idolis susceperunt. Inde immenso pondere ferri cōstrictus, in carcere reclusus sub dira custodia est, de qua angelica uisitatiōe solutus eripitur. Verùm postmodum clarissima ipsius fama uulgāte, tētus est ab altero imperatore Maximiano, à quo diuersis supplicijs tortus est in tantum, ut tunica ignita ærea uestiretur, iterumq; in olla, quæ plumbo, pice, cera, resina, oleo feruefacta erat, missus uirtute Domini omnia superans illæsus exinde progreditur: sicq; tandem ad confirmandū cæteros à Domino seruatus, in Campaniam munitus angelico solatio peruenit: ubi cum plurimos siue in fide roborasset, siue ad fidem Christi cōuertisset, uocante Domino martyrio clarus sancto fine quieuit.

G. III. NON. IVNII.

APud Aretium ciuitatem Tusciæ natale sanctorum martyrum Pergentini & Laurentij fratrum, qui persecutione Decij, sub iudice Turcio, cum essent pueri, post dura uincula tolerata, & magna miracula ostensa, gladio sunt cæsi, & apud eandem urbem conditi.

A. PRID. NON. IVNII.

APud Illyricum ciuitatem Siscìam natale sancti Quirini episcopi, qui persecutione Maximini pro fide Christi (ut Prudentius scribit) ligato ad manum molari saxo, in flumen præcipitatus est: & circunstantibus diu collocutus, ne eius terrerentur exemplo, uix precibus ut mergeretur, obtinuit. Huius reliquiæ translatę sunt Romam, & positæ in Catacumbas. In Tuscia sancti Laurentij, & aliorū quadringentorū. Aurelianis ciuitate depositio S. Lisardi presbyteri. In Niniue natale Dinoscij, Attali, Camarij, Tyrini, Iuliæ & Saraciæ, Cyprini.

B. NONAE IVNII.

SAncti Bonifacij archiepiscopi, cuius in Frisonis martyrij passio pacta est, cū alijs seruis Dei, Vuinthrugæ & Vualteræ, Scirpaldæ, & Bosan, Hamōdę & Adelherę, Vuancarę & Gūdacaræ, Vuilleheræ & Athaliolfæ. Apud Aegyptū natale sanctorū martyrū Martiani, Nicandri & Apollonij, quorum gesta habētur. Eodē die passio sancti Bonifacij martyris, sub Diocletiano & Maximiano, apud Tharsum ciuitatē passi, sed Romę in uia quę Latina nuncupat, sepulti. Hūc uerò sua domina Aglaes à Romana urbe, licet cū ea adulterīū perpetrauerit, transmisit in loca ubi Christianorum maxima persecutio fuit, ut alicuius sancti corpus precio acquisitum sibi afferret. Ipse autem dictis obediēs dominæ suæ, perrexit illuc inter Christianos, sicq; comprehensus iussu principis primùm oleo feruente cum pice perfusus est: sed in nullo læsus, ad ultimum ab speculatore percussus est: postea uerò à comitibus suis, qui secum pergebant, post martyrij palmam ad dominam suā reductus est: quæ ipsum accipiens sepeliuit Romæ uia Latina. Beata uerò Aglaes abrenuncians mundo, distribuens uniuersa quæ possidebat egenis ac monasterijs, relaxans uniuersam familiam suam à iugo seruitutis, & tantam gratiam à Domino promeruit, ut in nomine eius uirtutum signis claresceret. Superuixit in habitu sanctimoniali annos tredecim, sepulta apud præfatum martyrem.

C. VIII. IDVS IVNII.

NAtale sancti Philippi diaconi, qui fuit unus de septem diaconibus, qui cum beato Stephano statim post ascensionem Domini ab Apostolis sunt ordinati: de quo beatus Lucas in Actibus apostolorum refert, quòd signa & prodigia faciendo, prædicatione sua Samariam ad fidē Christi conuertit, & Candacis reginæ Aethiopum baptizauit Eunuchū, quiq; apud Cæsaream

ſaream requieuit: iuxta quem tres uirgines, filiæ ipſius tumulatæ iacent. nam quarta filia illius plena ſpiritu ſancto in Epheſo occubuit. Romæ ſanctorum Artemij, cum uxore ſua Candida, & filia Paulina. Hic Artemius cum eſſet cuſtos carceris, & clauſum teneret Petrum exorciſtam in cuſtodia, eſſetq; illi filia unica dæmonio uexata, beati Petri precibus mox ſanata eſt, & ipſe cum uxore pariter, & eadem filia Chriſto credens, à beato Marcellino presbytero baptizatus eſt, omniſq; domus eius & multi alij, ita ut abſq; mulieribus, uirorum fieret trecentorũ numerus. Hoc iudex Serenus audiens factum, Artemium, Candidam, & filiam ipſorum Paulinã ſibi præſentatos, immenſo pondere ruderũ iuſſit obrui. Sicq; Dei ſancti perducti ad paſſionis locum, beatus quidem Artemius gladio percuſſus eſt, ſancta uerò Candida atq; Paulina per limina cryptæ præcipitatæ, lapidib. ſunt obrutæ.

D. VII. IDVS IVNII.

COnſtãtinopoli natale ſancti Pauli eiuſdem ciuitatis epiſcopi, qui tempore Arianæ perfidiæ à Conſtantino imperatore apud ciuitatulam quandam Cappadociæ Cucuſam nomine, ob catholicam fidem pulſus exilio, Arianorum inſidijs crudeliter ſtrangulatus, ad cœleſtia regna migrauit. In Cæſarea Cappadociæ natale ſancti Luciani martyris. In Africa ſancti Amantij, Lucij. In Alexãdria, Andreæ, Donati & Peregrini, & depoſitio beati Claudij epiſcopi.

E. VI. IDVS IVNII.

IN Gallia Sueſſionum ciuitate depoſitio ſancti Medardi epiſcopi & confeſſoris, cuius uita plena uirtutibus conſcripta eſt. Nam largus fuit in eleemoſynis, uirtutibus clarus, prophetiæ ſpiritum habuit, ter quinis annis Veromanduorum urbis epiſcopatum tenuit, ad extremũ ad cœleſtia migrans. Tunc ad Sueſſionum urbem corpus eius translatum eſt, ibiq; ſepultũ multis uirtutum titulis claruit. Andegauis ſancti Licinij epiſcopi & cõfeſſoris. Eodem die ſancti Carileffi confeſſoris, & ſancti Naboris confeſſoris. In Tharſo Ciliciæ martyrum uiginti ſub Simplicio iudice.

F. V. IDVS IVNII.

ROmæ in monte Cælio natale ſanctorũ martyrum Primi & Feliciani, qui ſub Diocletiano & Maximiano imperatoribus pro Chriſti nomine multa tormẽta paſſi ſunt. Nam Promoto præſidi ipſi nequiſſimi imperatores ad puniendum eos traditerũt. Qui cum uideret eos nullo modo poſſe à Chriſti confeſſione conuerti, ſeparauit eos abinuicem, & primitus Felicianum octoginta annos habentem, iuſsit plumbatis tundi, poſtea uerò miſit eum in carcerem, & neq; cibum, neq; aquam ei ſinebat præbere tribus diebus: deinde Primum ſimiliter iuſsit fuſtibus cædi, dehinc uerò in amphitheatro ſanctos martyres leonibus tradi præcepit: ſed nullo modo ab eis læſi ſunt. Quod uidentes turbæ crediderunt in Chriſtum plus quàm mille quinquaginti. Nouiſſimè uerò ſancti martyres à prædicto comite decollati ſunt: quorum corpora noctu à Chriſtianis fidelibus rapta, ſepulta ſunt ad arcus Numentanos intra harenarium. In Gallijs ciuitate Agino, loco Pompeiaco, paſſio ſancti Vincentij, leuitæ & martyris. In Scotia ſancti Columbæ confeſſoris.

G. IIII. IDVS IVNII.

ROmæ uia Aurelia, miliario tertiodecimo, natale ſancti Baſilidis martyris. Tripodis & Mandalis ſub Aureliano imperatore, Platone præſide, & aliorum uiginti martyrum. Eodẽ die beati Gethulij martyris, temporibus Adriani imperatoris, ſub iudice Licinio. nam cũ eſſet Chriſtianiſſimus, & multa bona opera feciſſet, traditus eſt Cereali uicario ad puniendum: ſed ſanctus Gethulius ſana prędicatione conuertit ad fidem Chriſti, ſicut fecit Amantium tribunũ fratrem eius. Sanctus uerò Sixtus papa baptizauit Cerealem, & confirmauit in fide. Poſtea uerò cum audiſſet hoc factum prædictus imperator, tradidit ſanctum Gethulium Licinio præfecto ſuo, ut eum cum ſocijs ſuis, ſi nollet ſacrificare idolis, mitteret in caminum ignis ardentẽ. Quod cùm factum fuiſſet, nullo modo ab igne læſi ſunt. Tunc fuſtibus illiſo capite martyrium compleuerunt: quorum corpora collegit beata Simphoroſa, uxor Gethulij martyris, & ſepeliuit in prædio ſuo. In Africa Areſirogati, & aliorum quindecim. In Hiſpanijs Chriſpuli reſtituti. In Nicomedia ſancti Zacharię. In Autiſiodoro depoſitio Cenſurij epiſcopi.

A. III. IDVS IVNII.

NAtale ſancti Barnabæ apoſtoli: qui cum eſſet Cyprius, cum Paulo gentium apoſtolus ordinatus eſt. Hic poſtea propter Ioannẽ diſcipulum, qui & Marcus uocabatur, ſeparatus à Paulo, nihilominus euangelicę prædicationis iniunctum ſibi opus exercuit. Cuius corpus tẽpore Zenonis imperatoris, ipſo reuelante repertum eſt. Apud Corinthum ſancti Soſthenes, diſcipuli ſancti Pauli apoſtoli. In Aquileia natale ſanctorum martyrum, Felicis & Fortunati, ſub perſecutione Diocletiani & Maximiani imperatorũ, præſide Euſimio. Qui cum eſſent germani fratres, fide Chriſti feruentes, primùm in equuleo ſuſpenſi ſunt, ardentibus lampadibus circa latera appoſitis, ſed mox pſallẽtibus martyribus extincti: inde per uentrem feruenti oleo ſuperfuſi, ad ultimum capite truncantur.

B. PRID. IDVS IVNII.

ROmæ uia Aurelia, miliario quinto, paſſio ſanctorum martyrũ, Baſilidis, Cyrini, Naboris & Nazarij: quorum Naborem & Nazarium, ſimul cum Gorgonio martyre tranſtulit à Roma in Galliam Grodegandus Metenſis epiſcopus, permittente Paulo papa Romano, anno Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto, & collocauit prædictus epiſcopus ſanctum Gorgoniũ in monaſterio quod dicitur Gorzia: ſanctum uerò Naborem in monaſterio quod dicitur Noua cella: ſanctũ quoq; Nazarium in monaſterio, quod dicitur Loreſhain, ubi ſigna & miracula in ſanitate infirmorum & debilium ſæpius fiunt. Mediolani natale

natale ſanctorum martyrum Nazarij & Celſi pueri. Sanctus namq; Nazarius à beato Clemẽte inſtructus & baptizatus eſt, quẽ Anolinus ſub Neronianæ perſecutionis rabie diu afflictũ in carcere cum Celſo puero, quem ipſe nutrierat, gladio feriri iuſsit, quorum corpora Chriſtiani furati ſepelierunt in proprijs hortis, quos beatus Ambroſius Domino reuelante reperit. Et depoſitio ſancti Odolfi presbyteri.

C. IDVS IVNII.

ROmæ natale ſanctæ Felicolæ uirginis, quã cum Flaccus comes poſt exceſſum Petronellæ uellet ducere uxorem, atq; ad terendum eam propoſuiſſet dicens, Vnum tibi è duobus elige: aut eſto uxor mea, aut dijs ſacrifica, reſpõſum ab ea accepit, Nec uxor tua ero (quia Chriſto ſacrata ſum) nec immolabo idolis (quia Chriſtiana ſum) Tunc Flaccus tradidit eam uicario, qui fecit eam in tenebroſo claudi cubiculo, ſine cibo per ſeptem dies. Poſt hæc duxerũt eam ad uirgines Veſtæ, ibiq; per alteros ſeptẽ dies ſine cibo permanſit: eo quòd nulla ratione cibũ patereturde eorum manu accipere. De hinc leuata eſt in equuleum, & tamdiu torqueri iuſſa eſt, donec emitteret ſpiritum: & ſic præcipitata eſt in cloacam, quam ſanctus Nicomedes preſbyter tulit, & ſepeliuit ſeptimo miliario ab urbe Roma. In Africa, Luciani & Fortunati.

D. XVIII. CALEND. IVLII.

HEliſęi prophetę, qui apud Samariam Palæſtinæ ſitus eſt, ubi & Abdias requieſcit, & quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannes baptiſta, ubi multa miracula fiunt. Sueſſionis ciuitate paſsio ſanctorũ martyrum, Valerij & Rufini. Apud Cæſaream Cappadociæ ſancti Baſilij epiſcopi, fratris Gregorij & Petri. Viennæ ſancti Etherij epiſcopi.

E. XVII. CALEND. IVLII.

APud Siciliam ſanctorum martyrum Viti, Modeſti, & Creſcentiæ. Qui beatus Vitus in puerilitate uirtutibus maturus, primùm à patre ſuo ſacrilego Hyla, ut à cultura Dei recederet, tentatus eſt: deinde à Valeriano iudice cathomis cęſus, in confeſsione Chriſti permanſit. Inde redditus patri, cum pœnis affligere illum pater meditaretur, monitu angeli nauem conſcendens, comitantibus ſecũ Modeſto & Creſcentia nutritoribus, ad Thani Agrithanũ territorium deuenit: inde propter filiã Diocletiani imperatoris dæmonio uexatam, quæſitus & adductus ad eum, eius filiam oratione curauit. Sed cum imperator impius nequaquam eum ad conſenſum idolorum perſuadere potuiſſet, uinculis ferreis aſtrictum in teterrimum induci carcerem iuſsit, cum Modeſto atq; Creſcentia: quos poſtea Diocletianus in ollam reſina & pice, & plumbo ſuccenſam iactari præcepit: egreſsiq; de olla illæſi, dimiſſus eis leo ferociſſimus, qui mox pedes eorum lingere cœpit. nouiſſimè uerò iuxta fluuium, qui dicitur Siler, quieſcentes ſub arbore, animas ſuas Domino reddiderunt. Florentia uerò fœmina illuſtriſſima, corpora ſanctorũ collegit, & in loco qui dicitur Marianus, condita aromatibus ſepeliuit. Apud Meſiam ſancti Elicij, qui ſub præſide Maximiano martyrio coronatus eſt.

F. XVI. CALEND. IVLII.

APud urbem Veſontionenſem ſanctorũ Ferreoli presbyteri, & Ferrutionis diaconi, q à B. Hyreneo Lugdunenſi epiſcopo & martyre ad prædicãdum uerbum Dei miſsi, ſub Claudio iudice ad trochleas extẽti, & flagellati ſunt: deinde incluſi carcere, manè amputatis linguis prædicabant uerbum Dei. Poſt hæc ſubulæ triginta utriſq; infixæ manibus & pedibus & pectore, ad ultimum gladio feriuntur. Et in ciuitate Maguntiaco paſsio ſanctorum Aurei & Iuſtinæ ſororis eius, qui ab Hunis uaſtãtibus Germaniam in eccleſia occiſi ſunt. Itẽ in Antiochia ſanctorum Cirici & Iulitæ matris eius, quorũ prior poſt dira uerbera, etiam calcem cum aceto & ſinapi in os accepit. Deinde clauis affixi pariter euulſis oculis in carcerẽ truſi ſunt. Poſt hæc decaluati & excoriati, ſuper carbones in lecto æreo aſſati ſunt: ad ultimũ ferris attriti, amputatis linguis martyrij ſui curſum obtruncatione capitis impleuerũt. Paſsi ſunt cum eis & alij quadringenti quatuor. Eodem die depoſitio ſancti Alexis confeſſoris.

G. XV. CALEND. IVLII.

ROmæ ſanctorum martyrum ducentorũ ſexaginta duorũ, qui poſiti ſunt uia Salaria uetere, ad cliuum cucumeris. Eodem die ſancti Vultmari confeſſoris, admirandæ ſanctitatis uiri & religionis. In ciuitate Nannetis ſancti Similiani epiſcopi & confeſſoris. Lugduni depoſitio S. Aureliani, epiſcopi Arelatenſis. Apud Viennam ſancti Domnoli epiſcopi. In Aureliani ciuitate ſancti Viti presbyteri & monachi, cuius uita miraculis coruſcabat. Hic inter alia facta quendam monachum defunctum in eccleſia, cæteris fratribus ſomno grauatis, oratione ſuſa ad Dominum à morte ſuſcitauit.

A. XIIII. CALEND. IVLII.

ROmæ uia Ardeatina natale ſanctorũ Marci & Marcelliani fratrum, præclariſſimi generis, Tranquillini & Marciæ filiorum, qui primò carcerem pro fide paſſi ſunt, poſtmodum à Fabiano iudice tenti, & ad ſtipitẽ ligati, in pedibus acutos clauos acceperũt. Cum autẽ trãſiſſet una dies & una nox, & illi laudantes Deum perſeuerarent, lanceis per latera transfixi, cum gloria martyrij ad ſiderea regna migrarunt. In Antiochia paſsio Marinę uirginis, quę per Olibriũ præfectum multa tormenta paſſa eſt pro nomine Chriſti: uincula, carceres, flagella, equuleũ, quam & diabolus in draconis ſpecie, ſimiliter & in Aethiopis tentauit: ſed per ſignũ ſanctę crucis ſuperatus eſt. Nouiſſimè uerò per prædictum præfectum decollata, ſacro martyrio uitam finiuit.

B. XIII. CALEND. IVLII.

MEdiolano natale ſanctorũ Geruaſij & Protaſij: qui cum per decẽ annos in uno cœnaculo concluſi, lectionibus & orationibus atq; ieiunijs uacaſſent, undecimo ad palmam mar-

tyrij peruenerũt, tẽti ab Astachio comite. Qui primum tamdiu iussit plumbatis cõtundi, quã diu exhalaret spíritum: sequentem uerò, id est, Prothasium, fustibus cæsum capite truncari. Quorũ corpora Philippus, uir religiosus, unà cum filio suo furtim abstulit, & in domo sua in arca marmorea sepeliuit: quorumq; sepulchra multo post tẽpore Theodosio imperatore Domino reuelante beatus Ambrosius reperit, & ita in corrupta eorum corpora inuenit, ac si eodem die fuissent interempti. Quæ cum in urbẽ introducerentur, quidam diu cæcus feretri tactu lumẽ recepit. Apud Rauennã sancti Vrsicini martyris, qui sub iudice Paulino, post nimia tormẽta capite cæsus martyrium cõsummauit.

C. XII. CALEND. IVLII.

SYluerij papæ, qui sedit Romæ anno uno, qui consentiente Iustiniano imperatore, à Vilisario patricio depositus, & monachus factus, in exilio confessor moritur. Romæ sancti Nouati fratris Timothei, presbyteri, qui à beatis apostolis eruditi sunt. De quo scribit Pastor in gestis Pudentianæ & Praxedis uirginũ. Et translatio sancti Zenonis martyris, & sanctæ Florentiæ uirginis.

D. XI. CALEND. IVLII.

IN Mogontia natale sancti Albani martyris, qui sub Diocletiano imperatore de insula Nasia pergẽs cum sancto Theonesto & Vrso Mediolanum uenit: indeq; exiens auxilíãte Domino peruenit ad Gallias, ibiq; in seruitio Dei manens, ad martyriũ pro nomine saluatoris promptus fuit. Postquam autem in Augusta ciuitate beatus Vrsus martyrium accepit, Theonestus cum Albano Moguntiam peruenit: dumq; ibi predicaret uerbum Dei, Albanus discipulus eius martyriũ expleuit, & sepultus est ibi iuxta prædictam ciuitatem. Syracusis natale sanctorum martyrum Rufi & Martiæ. Romæ sanctæ Demetriæ uirginis, quæ fuit beati Fausti filia. Hæc cum ante impium Iulianum pro fide Christi introduceretur, in confessione spiritum emisit: sepulta à beato Ioãne presbytero, iuxta matrem suam sanctam Daffrosam, & sororem Vitalianam, iuxta palatium Lucianum.

E. X. CALEND. IVLII.

IN Britannia sancti Albini martyris, qui tempore Diocletiani in Verelamio ciuitate, post uerbera & tormenta acerba capite plexus est. Sed illo in terrã cadẽte, oculi eius qui eum percussit, pariter ceciderunt. Passus est cum eo etiam unus de militibus, eo quòd eum ferire iussus, noluerit: diuino uticq; perterritus miraculo, quia uiderat beatum martyrem sibi dum ad coronam martyrij properaret, alueũ amnis interpositi orando transmeabilem reddidisse. In ciuitate Nolana Cãpaniæ natale sancti Paulini episcopi & cõfessoris, de quo beatus Gregorius in libro dialogorũ narrat. Et depositio beati Nicetę Romatianę ciuitatis episcopi, & Cõsortię uirginis. Et passio sanctorũ 10. miliũ martyrũ.

NF. IX. CALEND. IVLII.

Atale Ioannis presbyteri, quem impius Iulianus inauditum uia Salaria uetere ante simulachrum solis decollari præcepit: eiusq; corpus à beato Concordio presbytero collectum & sepultum est iuxta concilia martyrum. Apud Britanniã sanctę Ediltrudis uirginis & reginæ, cuius corpus cum undecim annis esset sepultum, incorruptum inuentum est. Et uigilia sancti Iohannis Baptistæ.

G. VIII. CALEND. IVLII.

NAtiuitas beati Ioannis baptistæ præcursoris Domini, Zachariæ & Elisabeth filij, qui spiritu sancto repletus adhuc in utero matris suæ, ad Israel cõfortatus, spiritu agebatur in desertis, uestitus pilis camelorũ, habens zonã pel liceam circa lũbos suos: èsca autem eius erat locusta, & mel syluestre edebat. xxx. ętatis anno, quintodecimo anno imperij Tyberij Cæsaris, cum procurator esset in Iudæa Pilatus, iamq; regnum Iudæorum in quatuor principatus esset diuisum, uenit in omnẽ regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentię in remissionem peccatorũ Romæ Fisci, Luciæ, cum alijs uiginti duob. Augustuduno depositio S. Simplicij.

A. VII. CALEND. IVLII.

APud Beroeã sancti Sosipatris, discipuli sancti Pauli apostoli. Apud Alexandriam sancti Gallicani martyris, qui per prædicationem Ioannis & Pauli ad fidẽ Christi conuersus, post innumera quæ perpetrauit bona, à Rauciano comite percussus gladio migrauit ad Christũ. Romæ Luciæ uirginis, cũ alijs uiginti duobus, & Aceiæ regis. Thessalonicæ sanctorũ: Bigati, Lantani, & dormitio sancti Ioãnis euangelistæ.

B. VI. CALEND. IVLII.

ROmæ Ioannis & Pauli fratrum, quorũ primus præpositus, secundus primicerius fuit Constantiæ uirginis, filiæ Constantini. Qui cũ omni die turmas Christianorum recrearent, ex his opibus, quas sacratissima uirgo Christi reliquerat, peruenit hoc ad Iulianum: qui missò Terrentiano campi ductore, intra domum propriam decollati sunt: qui tamẽ postea Christianus factus est. Eodem die sancti Quadrati apostolorũ discipuli, qui in locũ beati Publij Athenarum episcopi substituitur, & ecclesiã grandi terrore dispersam fide & industria cõgregauit.

C. V. CALEND. IVLII.

APud Galatiam beati Crescentis episcopi, discipuli sancti Pauli apostoli. Apud Tyburtinam urbem Italiæ, natale sanctæ Simphorosæ, beati Gethulij uxoris, cum septem filijs: quorũ mater sub Hadriano principe maxima cõstantia pro Christiana fide mortẽ passa est: q ipsam iussit pamlis cædi, deinde suspẽdi crinib. Sed cum superari nullatenus posset, iussit eam alligato saxo in fluuium præcipitari. Cuius frater Eugenius curiæ principalis, colligens corpus eius sepeliuit. Et mane Imperator septem iussit figi stipites, ibiq; filios eius ad trochleas extendi, & Crescentem in gutture trãsfigi, Lucianum in pectore, Nemesium in corde. Primitiũm per umbilicum, Iustinum per membra distẽtum scindi per singulos corporis nodos atq; iuncturas, Stacteum lanceis innumerabilibus, donec moreretur in terra cõfigi, Eugenium findi à pectore usq; ad inferiores partes. Altera autem die Adrianus præcepit corpora eorum in foueam altam proijci. Et pontifices templorũ posuerunt nomen loci illius, Ad septem biothanatos. Cordubæ sanctorum Zoili, & aliorũ decem & nouem. In Epheso ciuitate festiuitas celebratur septem fratrum dormiẽtium: hoc est, Maximiani, Malchi, Marciani, Dionysij, Ioannis, Serapionis, Constantini.

D. IIII. CALEND. IVLII.

LEonis papæ, qui post Petrum apostolũ quadragesimus septimus in urbe Roma sedit annos uiginti unũ, mensem unum, dies tredecim. Hic cum multis episcopis fidem catholicam exponens, Eutychianam & Nestorianam hæresim damnauit, & sanctissimum concilium Chalcedonense sua industria congregari fecit. Hic constituit intra actionem dicere sanctum sacrificium, & monacham nõ accipere uelamen capitis benedictum ab episcopo, nisi prius probata illius uirginitas fuerit. Apud Alexandriam sanctorum martyrum Plutarchi, Sereni, Eraclidis, Herois: item Sereni, Potamienę, Marcellæ, Catechuminæ, Heræ, Nomiæ, baptismum martyrij cõsecutæ. Inter quos præcipuè emicuit Potamiena uirgo, quæ post innumeros agones cũ uenerabili matre Marcella, ignis supplicijs cõsumpta, è terris migrauit ad cœlum. Lugduno Galliæ sancti Irenæi episcopi, qui cũ omni ferè ciuitatis suę populo glorioso coronatus est martyrio, sub Seuero principe, sepultusq; à Zacharia presbytero in crypta basilicæ beati Ioannis Baptistæ, sub altari. Et uigilia apostolorum Petri & Pauli.

E. III. CALEND. IVLII.

ROmę natale sanctorum apostolorum Petri & Pauli, qui passi sunt sub Nerone, Basso & Tusco cõsulibus. Petrus secundo Claudij anno, post episcopatum Antiochensis ecclesiæ, & prædicationem dispersionis eorum, qui de circũcisione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia & Bithynia ad expugnandum Simonem magum Romam missus est, ibiq; uiginti quinq; annos cathedram sacerdotalẽ tenuit, usq; ad ultimum annum Neronis, à quo affixus cruci martyrio est coronatus, capite ad terram uerso, & in sublime pedibus eleuatis, asserẽs se indignũ, qui crucifigeretur ut Dominus suus. Sepultus autẽ est in eadem urbe in Vaticano, iuxta uiã Triumphalẽ, qui totius orbis uenneratur celebratione. Hic ordinauit duos episcopos, Linum & Cletũ, qui præsentialiter omne ministerium sacerdotale in urbe Roma populo uel superuenientibus exhiberent: ipse uerò orationi & prædicationi operam dabat.

F. PRID. CALEND. IVLII.

EOdem anno, quo passus est Dominus, constat Paulum ad fidem uenisse. Paulus quoq; post passionẽ Domini uicesimo quinto anno, id est, secundo Neronis: postquam ab Hierusalem usq; Illyricum repleuit euangeliũ Christi, Romam uinctus missus est, & sicut ipse in secũda epistola ad Timotheum scribit, liberatus de ore leonis, uidelicet ferocissimi persecutoris Neronis, euangeliũ Christi in occidẽtis quoq; partibus prędicauit. Et hic ergo quartodecimo Neronis anno eodẽ die quo Petrus Romæ pro Christo capite truncatur, sepultusq; est in uia Ostiensi, anno post passionẽ Domini triceſimo septimo. Itẽ beatissimę Lucinę discipulę apostolorũ: & Lemouicas S. Martialis episcopi & cõfess. In Agrippina sanctorũ Asclyppi, Pãphili.

IVLIVS HABET DIES XXXI. LVNAM TRICESIMAM.

G. CALEND. IVLII.

IN monte Hor depositio Aaron sacerdotis. Eodem die Turonis sanctæ Monegundis uirginis. Viennæ beati Martini, tertij eiusdẽ urbis episcopi, ad præfatam urbẽ ab apostolis missi. In territorio Lugdunensi depositio beatissimi Domitiani abbatis, qui primus illic eremiticam uitam duxit, & natale Arelefi confessoris. Et octaua sancti Ioannis baptistæ.

A. VI. NON. IVLII.

ROmæ in cœmiterio Damasi natale sanctorũ Processi & Martiniani, qui à beatis apostolis Petro & Paulo baptizati & instructi sunt, cum alijs promiscui sexus, numero quadraginta septem. Quod cum audisset præfectus Paulinus, misit milites, & tenuit eos, iussitq; in custodiam retrudi, & sequenti die, ut os eorum cum lapidibus contunderetur, deinde in equuleo suspendi, & attrahi, neruis & fustibus cædi, deinde ut flammæ circa latera eorum apponerentur. Post triduum Paulinus arreptus à dæmonio expirauit. Cæsarius uerò præfectus hęc Neroni intimauit, cui Nero præcepit dicens, Non tardentur, sed celerius extinguantur. Tunc educti foras muros urbis Romæ, gladio sunt cæsi. Corpora eorum beata Lucina collegit, & cũ aromatibus sepeliuit in prædio suo. Item sanctorum martyrum, Aristionis, Crescẽtiani, Eutychiani, Vrbani, Vitalis, Iusti, Felicissimi, Felicis, Marciæ & Simphorosæ, qui omnes apud Campaniam martyrio coronati sunt.

B. V. NON. IVLII.

LEonis papę, qui sedit Romæ menses decem. Hic eloquẽtissimus & diuinis scripturis sufficienter instructus fuit, Græca Latinaq; lingua eruditus. Hic sanctam sextam synodum fecit, quæ in regia urbe celebrata est, ubi dãnati sunt, Cyrus, Sergius, Honorius, Pyrrhus, Paulus, Petrus, Macharius, Stephanus, Polychronius & nouus Symon, qui unam uoluntatem & operationem in Domino Iesu Christo prædicabant. Apud Edessam Mesopotamię trãslatio corporis sancti Thomæ apostoli. Cæsareæ Ponti na-

tale ſancti Gregorij epiſcopi & martyris, beati Athenodori epiſcopi fratris, qui orãdo ſtagnũ quoddam conuertit in ſiccitatem.

C. IIII. NON. IVLII.

OSeæ & Aggæi prophetarũ. Turonis trãſlatio ſancti Martini epiſcopi & confeſſoris, & ordinatio epiſcopatus eius, & dedicatio baſilicæ ipſius. In Africa ſancti Iucundiani martyris in mare merſi. Apud Sirmium natale ſanctorum Innocentij, Sabbatiæ, cum alijs triginta. In Bituricа ciuitate natale ſancti Lauriani martyris, & depoſitio ſancti Dalrici epiſcopi & confeſſoris.

D. III. NON. IVLII.

APud Syriam ſancti Domitij martyris, qui uirtutibus ſuis multa incolis beneficia præſtat. Romæ natale ſanctę Zoę uxoris beati Noſtrati martyris: quæ ad confeſsionem beati Petri apoſtoli dum oraret, à paganis arctata, ducta eſt ad patronum Naumachiæ, à quo primũ in cuſtodiam obſcuriſsimam truſa, & per dies ſex omni ſolatio lucis & uictus fraudata, ſeptimo die demum à collo & à capillis in corpore ſuſpenſa, adhibito ſubter fumo in confeſsione Domini emiſit ſpiritum. In Sicilia natale Agathonis & Triphinæ. Et in Thomis, Marini, Theodoti & Sodephæ.

B. PRID. NON. IVLII.

ISaiæ & Ioel prophetarum, & octaua apoſtolorum, & primus beati apoſtoli Pauli ingreſſus in urbem Romam anno ſecundo Neronis. Item depoſitio beati Goaris confeſſoris, qui in prouincia Aquitaniæ ortus, temporibus Hildeberti regis Francorum, ſtatim ab infantia uerus cultor Dei fuit. Hic poſtmodum ibi presbyter conſecratus, patriam parentesq; deſeruit, & in prouincia, quæ ripis Rheni fluminis contigua, Trigoria nuncupatur, atq; ad diœceſim pertinet Treuirorum, ibi Deo libere ſeruire delegit, uſq; in finem uitæ ſuæ. Romæ natale ſancti Tranquillini martyris, patris ſanctorũ Marci & Marcelliani, qui ad prædicationem beati Sebaſtiani credens in Dominum Ieſum Chriſtum, die octauarum apoſtolorum dum ad beati Pauli confeſsionem oraret, tentus à paganis ac lapidatus martyrium conſummauit.

F. NON. IVLII.

ROmæ beatorum martyrum, Nicoſtrati primiſcrinij, Claudij commentarieſsis, Caſtorij, Victorini, Simphoriani, quos beatus Sebaſtianus credere Chriſtum docuit, & ſanctus Polycarpus presbyter baptizauit. Qui cum corpora ſanctorum per ora Tyberina requirunt, tenti ſunt, & ad urbis præfectum perducti. Erat enim iudex Fabianus, qui eos hortabatur ad ſacrificandum, per decem dies minis eos & blandicijs agens, & nullum penitus potuit commouere. Tunc fecit de eis ſuggeſtionem imperatoribus, quicq; iuſſere eos tertiò torqueri. Cumq; nulla ratione compulſi cederent, iuſſerunt eos in mare præcipites dari. Immenſis itaq; arctati ponderibus, pelagi fluctibus dati ſunt, ut in loco mundo inter aquas coronam martyrij celebrarent. In Alexandria ſancti Panteni, uiri apoſtolici. Viennæ Eoaldi epiſcopi. Item in Alexãdria natale Parnieni, Eraclij, Elię, Apollonij, Anouí, & aliorum decem & nouem. Eodem die ſancti Vuilibaldi confeſſoris.

G. VIII. IDVS IVLII.

IN pago Auſtriæ, & caſtro, nomine Vuirciburg, iuxta Menum fluuium ſito, natale ſancti Kiliani martyris, & duorum ſociorum eius, qui ab Hybernia Scotorum inſula uenientes, nomen Chriſti in prædictis locis prędicauerũt, ibiq; ob ueritatis confeſsionem ſub quodam iudice Gozberto trucidati ſunt, & multis poſtea ſignis ueri Chriſti martyres eſſe claruerunt. In Palæſtina natale ſancti Procopij, qui ab Nicopoli ductus Cæſaream, ad primam reſponſionũ confidentiam, irato iudice Fabiano, capite cæſus eſt. Apud Aſiam minorem ſanctorũ Aquilæ & Priſcillæ uxoris eius, quorum Lucas in actibus Apoſtolorum meminit.

A. VII. IDVS IVLII.

ROmæ ad Guttam manantem ſancti Zenonis martyris, & aliorum decem milium duocentorum & trium. In ciuitate Tyro natale ſanctorum Anatholiæ & Audacis, ſub Decio imperatore. Quorum Anatholia cum multos in Picenooppido infirmos, lunaticos, ac demoniacos curaſſet, ducta eſt iubente Fauſtiniano, ad ciuitatem Tyrum, & diuerſis plagarum generibus uexata: deinde cum ſerpente tota nocte incluſa, nihil læſa eſt, quin & ipſum Marſum, qui ſerpentem dimiſerat, nomine Audacem, manè à ſuo ſerpente deuorandum, eripuit, & ad Chriſtum martyrium q; cõuertit. Nam ipſe poſt hæc ob confeſsionem ueritatis in cuſtodiam datus, nec mora capitali ſententia eſt coronatus. Ipſa quoq; uirgo Chriſti tranſuerberata, cum ſtaret extenſis manibus in oratione: ita ut per dextrũ latus gladius miſſus, per ſiniſtrum exiret. ſepulta eſt manè à ciuibus Tyrienſibus, quæ paſſa eſt ſeptima idus Iulij: Audax uerò quia de oriente erat, ab uxore ſua & filijs illò translatus eſt.

B. VI. IDVS IVLII.

ROmæ ſeptem fratrum, filiorum ſanctæ Felicitatis: id eſt, Ianuarij, Felicis, Philippi, Syluani, Alexandri, Vitalis & Martialis, ſub præfecto urbis Publio, tẽpore Antonini principis. E quibus Ianuarius poſt uerbera uirgarum & carcerem, plumbatis occiſus eſt: Felix & Philippus fuſtibus mactati, Syluanus præcipitio interemptus eſt, Alexander, Vitalis & Martialis capitali ſententia puniti ſunt. In Africa natale ſanctorum Ianuarij, Marini, Naboris & Felicis decollatorum, quorum corpora Mediolanum translata ſunt.

C. V. IDVS IVLII.

TRanslatio ſancti Benedicti abbatis. Poſtquam enim, ſicut ipſe uiuens prædixit, monaſterium eius à gentibus uaſtatum eſt, Domino reuelante repertũ eſt corpus eius, & in Gallias translatum, atq; in monaſterio quod uocatur Floriacum, condigne ſepultum. Translatũ eſt pariter etiam corpus beatæ Scolaſticæ, ſororis eius, atq; in partibus Cenomanenſium religioſorum deuotione cõditum. In Armenia minore, ciuitate Nicopoli, natale ſanctorũ martyrũ, Ianuarij & Pelagiæ, qui in equuleo ungulis & teſtarum fragmentis diebus quatuor cruciati, martyrium impleuere. Romæ ſancti Pij papæ, qui ſedit in epiſcopatu annos decẽ & nouẽ.

D. IIII. IDVS IVLII.

APud Aquilegiã natale ſancti Hermagoræ, primi eiuſdem ciuitatis epiſcopi, diſcipuli ſancti Marci euangeliſtæ. Apud Cyprum natale beati Naſonis, antiqui Chriſti diſcipuli. In Cæſarea ſancti Dij. Romæ ſancti Cleti papæ, qui ſedit ibi annos duodecim. Hic ex præcepto beati Petri, uiginti quinq; presbyteros in urbe Roma ordinauit: qui ſepultus eſt iuxta corpus beati Petri. Lugduno Galliæ depoſitio ſancti Iuuencioli epiſcopi.

E. III. IDVS IVLII.

NAtale ſancti Silæ apoſtoli: qui cum eſſet unus de primis fratribus, & ab apoſtolis ad eccleſias gentium deſtinatus, cum Barnaba & Iuda poſtea ab apoſtolo Paulo aſſumptus, prædicationis officium gratia Domini plenus inſtanter cõſummauit, atq; apud Macedoniam in paſsionibus ſuis Chriſtum clarificans, poſtmodum requieuit. In Antiochia paſsio ſanctæ Margaretæ uirginis.

F. PRID. IDVS IVLII.

APud Pontum natale ſancti Phocæ epiſcopi ciuitatis Sinopis, qui ſub Traiano imperatore, præfecto Africano carcerem, uincula, ferrum, ignem etiam pro Chriſto ſuperauit: cuius reliquiæ in baſilica apoſtolorum in Vienna ciuitate Galliæ habentur. Lugduno Galliæ natale ſancti Iuſti epiſcopi & confeſſoris.

G. IDVS IVLII.

NIſibi natale ſancti Iacobi epiſcopi, magnæ uirtutis uiri, ita ut ad eius preces ſæpè urbs diſcrimine liberata ſit. Romę in portu Eutropij, Zoſimæ & Bonoſę ſororum. In Alexandria ſanctorum Philippi, Zenonis, Narſei, & infantum decem. Eodem die ſubleuatio corporis ſancti Henrici imperatoris. In Carthagine natale ſanctorum Florentij, Catulini diaconi, Ianuarij, Iuliæ & Iuſtæ, qui ſunt poſiti in baſilica Fauſti, & in Sirmio Agrippini, Secundini, Maximini, Martialis & Iacobi epiſcopi. Eodem die S. Reginſuuindę uirginis, & diſperſio apoſtolorum.

A. XVII. CALEND. AVGVST.

IN Hoſtia natale ſancti Hilarini, qui ſub perſecutione Iuliani cũ nollet ſacrificare, fuſtibus cæſus martyrium ſumpſit. Apud Antiochiam Syriæ natale ſancti Euſtachij epiſcopi & confeſſoris, qui ſub Conſtantio principe ob catholicam fidem in Traianopolim ciuitatem Thraciæ pulſus exilio, ibidem requieuit.

B. XVI. CALEND. AVGVST.

IN Carthagine natale ſanctorũ Scillitanorũ: id eſt, Speratí, Narthalí, Cythini, Bethurij, Felicis, Aquilini, Letacij, Ianuariæ, Generoſę, Beſſiæ, Donatæ & Secundæ, ſub Saturnino præfecto, qui poſt primam confeſsionem Chriſti in carcerem miſsi, & in ligno confixi, manè gladio decollati ſunt. Horũ reliquiæ cum oſsibus beati Cypriani, & capite ſancti Pantaleonis martyris, ex Africa in Gallias trãslatæ, uenerãtur Lugduni in baſilica beati Ioannis baptiſtæ. & ſancti Alexis confeſſoris.

C. XV. CALEND. AVGVST.

APud Carthaginẽ natale ſanctæ Gundenes, quæ Plautiano & Zeta cõſulibus, iuſſu Rufini proconſulis, quater diuerſis temporibus equulei extenſione uexata, & ungularum horrẽda laceratione cruciata, carceris etiam ſqualore diutiſsimè afflicta, nouiſsimè gladio cæſa eſt. Apud ciuitatem Metenſium ſancti Arnolfi epiſcopi & confeſſoris, qui ſanctitate & miraculorum gratia illuſtris, eremiticam uitam diligẽs beato fine requieuit. & ſancti Materni epiſcopi & confeſſoris Mediolano.

D. XIIII. CALEND. AVGVST.

APud Thebaidam ſancti patris noſtri Arſenij, de quo in uerbis ſeniorũ refertur: quia propter redundationem lachrymarum tergendam ſudariũ ſemper in ſinu uel in manu habuerit. Apud Hiſpaniam in ciuitate Hiſpali natale ſanctarum Iuſtæ & Rufinæ, quæ à Diogeniano præſide comprehenſæ, equulei extenſione & ungularum laniatione uexatæ ſunt: deinde truſæ in carcerem, inedia & doloribus afflictę. Poſt hæc iuſsit præſes, ut quocunq; iret ipſe, nudis pedibus ſequerentur. Tandem Iuſta in carcere ſpiritum exhalauit: corpus eius in puteum proiectum, & à Sabino epiſcopo leuatum, in Hiſpalenſi cœmiterio conditum eſt. Rufinæ ceruix cõfracta, & corpus eius igni traditum eſt: cuius reliquiæ à fidelibus curatæ ſunt.

E. XIII. CALEND. AVGVST.

NAtale ſancti Epaphrę, qui à beato Paulo Coloſſenſis epiſcopus ordinatus, clarus uirtutibus martyrij palmam pro ouibus ſibi cõmendatis uirili agone percepit: ſepultus in eadem urbe. Et natale beati Ioſeph, qui cognominatus eſt Iuſtus, quicq; cum beato Matthia, ut numerum duodecimũ impleret, ab apoſtolis ſtatuitur: ſed Matthia locum Iudę præuaricatoris implente, beatus Ioſeph nihilominus prædicationis & ſanctitatis officio inſeruiẽs, multamq; pro fide Chriſti perſecutionẽ à Iudæis ſuſtinẽs, uictorioſiſsimo fine in Iudæa quieuit. de quo refertur, quòd uenenũ biberit, & nihil ex hoc triſte propter Domini fidem pertulerit. In Damaſco ſanctorum Sabini, Maximini, Iuliani, Macrobij, Caſsię, Paulę, cum alijs decem. In Africa natale Luciani, Petri, Amabilis, Nũnæ: & Theoaide Victoris.

F. XII. CALEND. AVGVST.

SAncti Danielis prophetæ, Romę ſanctæ Praxedis uirginis. Hęc cum ſorore ſua Potentiana, à beato Pudente patre erudita, in omni caſtitate & lege diuina, poſt multas eleemoſynas & ſepulturas ſanctorum, quas fecit, beato fine quieuit, ſepulta iuxta ſororem ſuam Romæ uia Salaria. Eodẽ die paſsio ſancti Victoris Maſſilienſis epiſcopi, qui ſub Diocletiano & Maximiano

miano imperatoribus, propter fidē Christi per Arteriū præsidē trucidatus est, simul cū militib. Alexādro, Feliciano, Longino & Deutherio.

G. XI. CALEND. AVGVST.

NAtale sanctæ Mariæ Magdalenæ, de qua, ut euangelium refert, septem dæmonia eiecit Dominus: quæ etiā inter alia dona insignia, Christū à mortuis resurgentē prima uidere meruit. Et obdormitio beatæ Syntychæ, q̄ Philippis dormit sepulta, de qua beatus apostol⁹ Philippēsibus scribit, Euodiā rogo, & Syntychē deprecor, id ipsum sapere in Dño. Ancyræ Galatię natale S. Platonis martyris, cuius gesta habētur. In Antiochia Cyrilli episcopi, & Andreæ.

A. X. CALEND. AVGVST.

APud Rauennā sancti Apollinaris episcopi. Hic Romæ ordinatus à beato Petro apostolo, Rauēnam directus est. Qui etiam in Aemilia prædicauit, & partibus Corinthiorum, & in Mysia, & in ripa Danubij, & in partibus Thraciæ, in quibus locis exilio relegatus est, & ubicunq; peruenit, innumeras uirtutes fecit, & passiones sustinuit. Nam cū nimia cæde mactatus esset, & rursum diutius fustib. cęsus, ac nudis pedibus super prunas impositus, rursum cęsus, & equuleo suspensus, tortus est, & saxo os eius contusum, & grauissimo ferri pondere inclusus, in carcere horrifico, atq; in ligno extensus est, ubi ab hominibus quidē neglectus, sed ab angelo publicè pastus est: deinde catenatus in exiliū directus est, in quo rursum diutius fustibus cæsus, & rursum ligatus à paganis, cæsus est & uulneratus, & iterum in carcerē missus, & cæsus martyrium consummauit, sub Vespasiano Cæsare, Demosthene patricio. Rexit ecclesiam annos uiginti octo, dies quatuor.

B. IX. CALEND. AVGVST.

ROmæ natale sancti Vincentij. Apud Emeritam Hispaniæ ciuitatem natale sancti Victoris militaris, qui cum duobus fratribus Trichino, & Antinogeno diuersis examinatus supplicijs, martyriū consummauit. In Tyro apud Italiam, quæ est circa lacum Vulsinum, natale sanctæ Christinæ uirginis, quæ in Christū credens, deos aureos & argēteos Vrbani præfecti patris sui cōfregit, pauperibusq; distribuit. Ob hoc iubente patre afflicta alapis, uerberibusq; dilaniata, ferro onusta, in carcerem est cōiecta. Post hæc cum diutissimè & crudelissimè dilaniaretur, de carnibus suis patri in faciem proiecit. Cumq; alligata rotæ igni suppositio & fuso desuper oleo torreretur, erumpēs flamma mille gentilium interfecit. Iterum carceri tradita, angelo uisitante sanata est & refecta: dein cum magno saxi pondere in mare iactata, angelico præsidio liberata est. Cum autem propter scelera sua pater eius fuisset extinctus, successor eius Dion multis eā supplicijs afflixit. Nouissimè successor prædicti, Iulianus nomine, post fornacem candentem, ubi quinq; diebus illæsa permansit, post serpentes à uenefico immissos, sed fide Christi superatos, post abscisionem linguę, sagittis eam configi præcepit, sicq; martyrij sui cursum compleuit, anno ætatis undecimo. Eodem die uigilia sancti Iacobi apostoli.

C. VIII. CALEND. AVGVST.

NAtale S. Iacobi apostoli, filij Zebedęi. In Licia, ciuitate Samon, natale S. Christophori martyris, qui sub Dagno rege uirgis ferreis attritus, à flammis æstuantis incēdij Christi uirtute saluatus est, ad ultimū sagittarū ictibus cōfossus, martyriū capitis obtrūcatione cōpleuit. In Hispaniis, ciuitate Barcinona natale S. Cucuphatis martyris, qui ex ciuitate Scillitana oriundus fuit, & Barcinonę sub Galerio & Maximiano & Rufino passus, primò grauissimè tortus & cęsus est, dein catenis adstrictus, in craticula insuper extentus, aceto & sinape perfusus est. Cumq; illæsus abigne apparuisset, iterū ferro uinctus, in custodiam retrusus est: ubi diuino splendore consolatur, & tunc neruis ferreis & taurinis crudelissimè est cęsus. In ultimo dictata est sentētia Cucuphatē rebellē gladio feriri iubemus, cuius corpus à Christianis sepelit.

D. VII. CALEND. AVGVST.

NAtale beati Herasti, qui Philippis à beato Paulo episcopus relictus, ibi martyrio coronatus quieuit. Romæ in portu Iacincti, sub cōsulari Leōtio, Luxurio, primò ciuitatis Terracinæ tradente, qui missus in ignē nullomodo lædi potuit. Inde præcipitatus in ualidissimum torrentē, incolumis eiectus est ad litus. Nunciantur hæc consulari Leontio, qui misit spiculatorē cum militibus, ut eum cōprehensum gladio ferirēt. Cuius corpus Iulia cū seruis suis nocte collegit, & cum honore sepeliuit in prædio suo, iuxta urbem Romam. In Phrygia sanctorum Iouiani & Iuliani.

E. VI. CALEND. AVGVST.

APud Nicomediā ciuit. natale S. Hermolai presbyteri, cuius doctrina beatus Pantaleō ad fidem conuersus est. Qui tentus à Maximiano cū duobus germanis suis Hermippo & Hermocrate, capitali sentētia ob confessionē Christi punitus est. In Sicilia Symeonis monachi. In ciuitatę Nolana, Felicis, Iuliæ & Iucundæ. Autisiodoro natale sancti Etherij episcopi.

F. V. CALEND. AVGVST.

NIcomediæ passio S. Pantaleonis martyris: qui cum iubente Maximiano artē discere medicinę, à presbytero Hermolao ad fidē Christi cōuersus, multa miracula fecit, patremq; suū senatorē Eustorgium Christi fidei subiugauit. Ob quā causam tētus est ab eodē Maximiano, equulei pœna, & lampadum exustione cruciatus. Sed inter hæc Domino sibi apparēte refrigeratus, tandē ictu gladij martyrium consummauit. Lugduno sancti Peregrini presbyteri.

G. IIII. CALEND. AVGVST.

ROmæ sancti Felicis pontificis. Hic declarauit Constantiū filiū Cōstantini esse hæreticū, cū secūdò rebaptizaretur ab Eusebio Nicomediēse episcopo: & iuxta præceptū eiusdē Cōstantij Augusti capite detrūcatur. Sedit autē in episcopatu annum unū, menses tres, dies duos. Eodem die passio sanctorum Simplicij, Faustini

ni germanorum, qui sub Diocletiano & Maximiano in urbe Romana propter fidem Christi, post multa ac diuersa supplicia decollati sunt: & germana eorū Beatrix nomine, eo quòd corpora eorū cum Crispo & Ioāne presbyteris sepeliuit, à Lucretio præfecto præfocata, tradidit spiritū. Lucretius uerò ab immundo spiritu arreptus, in conuiuio suo expirauit. Item depositio beati Lupi episcopi, qui cum Germano uenit in Britanniam, & quinquaginta duobus annis sacerdotio functus est, qui tēpore regis Attylæ, qui Galliam uastabat, sicut in hymno eius canitur, dū bella cuncta perderēt, orādo Trecas muniuit. Et depositio beati Prosperi episcopi.

A. III. CAL. AVG.

ROmæ Abdon & Sennen subreguli Persarū. Qui cum Corduba ciuitate Persarum uincula paterentur à Decio, ad ultimum duxit eos Romā catenis obligatos; & diuersis pœnis maceratos, ubi primò plumbatis cæsi, dein gladio interfecti sunt. Apud Africam ciuitatē Taburbo, lucernaria passio sanctarum uirginum, Maximæ, Donatillæ & Secundæ, sub Anylino proconsule: quæ post plurimas quas sustinuerunt pro Christo passiones, gladio cæsæ martyrium consummauerunt. Autisiodoro depositio sancti Vrsi episcopi.

B. PRID. CAL. AVG.

CAesareæ passio sancti Fabij: qui cum ferre uexilla præsidalia recusaret, primùm in carcerem trusus est, deinde productus atq; interrogatus, in Christi cōfessione perdurat. Qui mox à furibundo iudice capitali sententia condemnatur. Post hæc corpus reticulo insutum, in maris profunda seorsum caput, seorsumq; cadauer immergitur. Sed Domini uirtute integritati redditū corpus, ad Carenitanum litus euectū, & condigno cultu à fidelibus in basilica tumulatum. In Africa natale sanctorum Democriti, Secundi, Dionysij, Tirsi. Rauennæ translatio sancti Germani episcopi & confessoris.

AVGVSTVS HABET DIES XXXI. LVNAM VI, CESIMAMNONAM.

C. CAL. AVGVST.

SAnctorum Machabęorum septem fratrū cum matre sua, qui passi sunt sub Antiocho rege. Romæ dedicatio primæ ecclesię à beato Petro cōstructæ & consecratæ. Vienniæ sancti Veri episcopi, qui unus fuit de discipulis apostolorum, & sancti Nectari episcopi. Vercellis Eusebij episcopi, qui mouentibus persecutionē Arianis, sub Constantio principe martyrium passus est. Philadelphia ciuitate natale sanctorum martyrum, Cyrilli, Aquilæ, Petri, Domitiani, Rufi, Menandri, una die coronatorum. In ciuitate Gerunda natale sancti Felicis martyris, qui tamdiu iussus est laniari à Rufino, usq; dum uitam finiret.

D. IIII. NON. AVG.

ROmæ sancti Stephani papæ, & martyris, sub Valeriano & Gallieno imperatoribus. Qui cum persecutio sæua grassaretur, congregato uniuerso clero suo; hortatur ut pro Christo coronam martyrij alacriter susciperent. Hic constituit ut sacerdotes & leuitæ uestes sacras in quotidiano usu non haberent, nisi tantum in ecclesia. Ordinauerat tres presbyteros, & septē diaconos, & clericos decem, cum quibus de regno Dei assiduè docebat. Beatus igitur Stephanus, post multa quæ operatus est bona, missis à Valeriano militibus, iussus est decollari: qui uenientes inuenerunt eum sacrificium Deo offerentem, & decollauerunt eum in eodem loco. Cuius corpus Christiani sepelierunt in eadem crypta, ubi astantis effusus est sanguis eius, in loco qui appellatur cœmiterium Calisti. Sedit autem in episcopatu septē annos, menses quinq; dies tres. Eodem die natale sanctæ Theodoræ, cum tribus filijs suis in prouincia Bithynia, urbe Nicæa, tēpore Diocletiani, sub comite Leucadio, qui hanc ferro uinctam cum filijs, consulari Bithyniæ Nicetio destinauit. At ille filium eius primogenitum Euodium Christum fiducialiter confitentem fecit fustibus cædi, deinde illam cum omnibus filijs igne consumi. Scriptū est in passione sanctæ Anastasiæ.

E. III. NON. AVGVST.

HIerosolymis inuētio corporis sancti Stephani protomartyris, & sanctorum Gamalielis, Nicodemi, & Abibon: sicut reuelatum est à Domino beato Luciano presbytero, septimo Honorij principis anno. Item in Antiochia sancti Stephani protomartyris, ubi haberi dicitur unus de lapidibus, quibus in brachio percussus est, & multas ex eo uirtutes sanitatū fieri. Constantinopoli natale sancti Hermelli martyris.

F. PRID. NON. AVG.

NAtale beati Aristarchi, de quo beatus Paulus apostolus Colossensibus scribit. Salutat uos Aristarchus concaptiuus meus. qui comes indiuiduus Apostolo permansit usq; ad eius cōfessionem: qui constitutus Thessalonicensium episcopus, post longos ac beatissimos agones à Christo coronatus quieuit. Romæ in crypta arenaria beati Tertulliani martyris, quem beatus Stephanus baptizatum in Albis presbyterum consecrauit, qui non longè post abscisionem capitis martyrium promeruit, sepultus est à beato Stephano pontifice. Et natale sancti Iustini confessoris, Lugduni aduentus corporis sancti Iusti episcopi de eremo.

G. NON. AVGVST.

AVgustuduno S Cassiani episcopi. In ciuitate Catalaunicę depositio Mēmij episcopi et cōfessoris. & alibi sanctorū Floriani & Philistinæ. & natale S. Osuualdi regis, martyrio coro-

A. VIII. IDVS AVG. (nati.

ROmæ in cœmiterio Calisti, uia Appia nata le S. Sixti episcopi & martyris, sub Decio imperatore & Valeriano pfecto: & sanctorū Felicissimi & Agapiti diaconorū eiusdē, q̄s simul

iussit Decius ante templũ Martis decollari. Nocte uerò uenerũt clerici, & maxima pars Christianorũ, sepelierũt sanctorũ corpora cũ digno honore. Decollati sunt cũ eis & alij quatuor, ut in gestis pontificalibus legitur, Ianuarius, Magnus, Vincentius, Stephanus, subdiaconi. Passus est cum eis & beatus Quartus, ut scribit sanctus Cyprianus. Hic beatus Sixtus apud Athenas natus & doctus, primùm quidem philosophus, postea Christi discipulus fuit: sedit in episcopatu annum unum, menses decem, dies uiginti tres. In Hispanijs ciuitate Compluto, Iusti & Pastoris fratrum, qui cum adhuc pueri literis imbuerẽtur, profectis in schola tabulis, spõte ad martyrium cucurrerũt: qui mox iussu Daciani à carnificibus iugulati sunt, ubi etiam in basilica sui nominis quiescunt. Et natale Ormisdæ papæ, qui sedit Romæ annos decem & septem. Hic composuit clerum, & psalmos eruditit. Sub huius tempore Anastasius imperator hæreticus percussus fulmine interijt. Sepultus est idem pontifex in ecclesia beati Petri.

B. VII. IDVS AVG.

APud Tusciam ciuitatem Aretio, natale sancti Donati episcopi & martyris, qui tentus est tempore Iuliani imperatoris à Quadratiano Augustali, simul cum Hilarino monacho, iussusq; est idolis sacrificare: quo renuente, iussit Hilarinum tamdiu fustibus cædi in conspectu ipsius, donec emitteret spiritũ, deinde beatum Donatum gladio percuti. Quorum corpora Christiani uenerabiliter iuxta ciuitatem sepelierunt. Cuius meminit beatus Gregorius, quòd fractum calicem orando restauraret. Romæ sanctorum martyrum Petri, Iulianæ, cum alijs decem & octo. Mediolani sancti Faustini, tempore Aurelij Commodi martyrizati. Apud prouinciam Rhetię, ciuitatem Augustam, natale sanctæ Afræ martyris.

C. VI. IDVS AVG.

ROmæ uia Ostiensi, miliario septimo, natale sancti Cyriaci martyris, quem beatus Marcellus cum Lucina matrona Christianissima, cum alijs qui cum eo passi sunt sanctorum corporibus, transtulit in prædium suum, condiens aromatibus, & linteaminibus recondens in sarcophagis lapideis, octaua die mensis Augusti. Beatorum martyrum passiones, id est, Cyriaci, Largi & Smaragdi, suis locis notatæ sunt: hoc est, septima decima calendarum Aprilis. Apud Viennam natale sancti Seueri presbyteri & confessoris, qui etiam ingentem paganorum multitudinem uerbo & miraculis ad fidẽ Christi conuertit.

D. V. IDVS AVG.

ROmæ sancti Romani militis, qui confessione sancti Laurentij compunctus, petijt se ab eo baptizari, & mox iubente Decio cum fustibus exhibitus, ac decollatus est. In Verona ciuitate passio sanctorũ Firmi & Rustici, qui tempore Maximiani imperatoris, & Annolini cõsularis passi sunt. Et uigilia sancti Laurentij.

E. IIII. IDVS AVG.

NAtale sancti Laurentij archidiaconi sub Decio, qui post plurima tormẽta carceris, uerberũ, diuersarum laminarũ ardentium, ad ultimũ in craticula ferrea assatus; martyrium compleuit. Mane autẽ primo adhuc crepusculo rapuit corpus eius Hippolytus, & condiuit cũ linteis & aromatibus, cum beato Iustino presbytero, iam uespertina hora, & sepelierunt in agro Verano. Romæ militũ 65. Tũc passi sunt Claudius, Seuerus, Crescẽtius & Romanus ipso die.

F. III. IDVS AVG.

ROmæ inter duas lauros natale S. Tyburtij martyris, qui iussu Fabiani præsidis super prunas ardentes nudis pedibus incedẽs, in nullo læsus est. Postea uerò à prędicto Fabiano machinante Torquato apostata, gladio transuerberatus, martyrium expleuit. Item Romæ natale S. Susannæ uirginis, quæ fuit filia Gabinij presbyteri, fratris Gaij papæ. Hæc ergo sub Diocletiano imperatore passa est, eo quòd nollet Maximo filio eius in cõiugio sociari, sed in uirginitate permanere, hortante eam Gaio papa, nec non & Serena Augusta, ut stabilis permaneret in fide & castitate perpetua. Propter hoc iussit eam Diocletianus post alia tormenta in domo propria gladio percuti, & sic martyrium consummauit. Prædicta uerò Serena Augusta collegit corpus sanctæ uirginis, & sanguinẽ quem fuderat, in eodem loco cũ suo uelamine tersit, & posuit in capsa argentea in palatio suo, ubi die noctuq; furtiuis uicibus orare nõ cessabat. Corpus aũt sanctæ Susannæ ipse manibus suis ornauit, cũ linteaminib. & aromatibus, & posuit iuxta corpora sanctorũ in cœmiterio Alexandri. Et depositio Gaugerici episcopi & cõfessoris, qui 33. annos Cameracorensem rexit ecclesiam.

G. PRID. IDVS AVG.

IN Sicilia ciuitate Catinensium natale Euplidiaconi. Qui cum diutissimè torqueretur, de collatus est à Caluisiano consulari, tẽpore Diocletiani & Maximiani. Eodẽ die sanctæ Hilariæ, matris sanctæ Afræ martyris. Quæ cum ad sepulchrũ eius excubaret, ibidẽ pro fide Christi à persecutoribus igni tradita est, cum Digna & Eumenia, & Euprepia, q̃ fuerũt puellæ S. Afrę. In Syria natale sanctorum Macharij & Iuliani.

A. IDVS AVGVSTI.

ROmę S. Hippolyti, qui tẽpore Decij ligatis pedibus ad colla indomitorũ equorũ, & sic per carduos & tribulos tractus emisit spiritũ. Et natale Concordiæ nutricis eius, quam ante ipsum plũbatis cæsam martyrizauit, & aliorũ decẽ & nouẽ de domo eius, qui simul decollati sunt. Eodẽ die natale S. Cassiani Romæ. Qui cũ adorare idola nollet, interrogatus à persecutore, quid artis haberet: respõdit, quia pueros nostas doceret, & mox spoliatus uestibus, ac manibus post terga reuinctis, statuitur in medio, uocatisq; pueris, quibus docẽdo exosus factus fuerat, data est facultas eũ perimendi. At illi quantũ doluerãt discentes, tantũ se ulcisci gaudẽtes: alij eũ tabulis ac buxis feriebãt, alij stylis uulnerabãt, quanto quorũ infirmior erat manus, tãto grauio-

gratiorẽ pœnã martyrij dilata morte faciebãt. Pictauis ciuitate depositio sanctæ Radegundis reginę. In Germania prouincia natale S. Vuigberti presbyteri & confessoris.

B. XIX. CAL. SEPTEMB.

NAtale sancti Eusebij presbyteri & confessoris, qui sub Constantio imperatore Ariano machinante Liberio præsule similiter hæretico, confessionem suam compleuit. Nam à prædicto Constantio includitur in quodam cubiculo domus suæ, habente in latitudine pedes quatuor: ubi multos dies in oratione perseuerauit, & nonodecimo calendarum Septembris, post menses septem, adhuc tamẽ incluſus dormitionem accepit. Cuius corpus collegit Gregorius & Orosius presbyteri, & sepelierunt in crypta iuxta corpus beati Sixti episcopi & martyris, uia Appia, in cœmiterio Calisti, ubi & titulum ipsius scribentes posuerunt ita: Eusebio homini Dei. Audiens Constantius, quòd Gregorius & Orosius sepelissent corpus beati Eusebij, in eadem crypta, ubi illud condiderant, præcepit uiuum includi Gregorium. Hunc semiuiuũ nocte Orosius excepit inde, & post paululum defunctum iuxta corpus sancti Eusebij sepeliuit. Factaq; est grauissima persecutio in catholica ecclesia ab Arianis, sedem apostolicam tenente Liberio. Et uigilia assumptionis sanctæ Mariæ uirginis.

C. XVIII. CAL. SEPTEMB.

ASsumptio sanctæ Dei genitricis & perpetuæ uirginis Mariæ. Eodem die sancti Tharsicij acolyti & martyris. Quem pagani cum inuenissent Christi corporis sacramenta portantem, cœperunt discutere quid gereret. At ille indignum iudicans porcis prodere margaritas, tamdiu fustibus ac lapidibus mactatus est, quousque exhalaret spiritum. Et reuoluto eius corpore sacrilegi discussores nihil inuenire potuerunt sacramentorum Christi. Christiani autem collegerunt corpus martyris, & sepelierũt in cœmiterio Calisti. In Nicomedia sanctorum Stratonis, Philippi & Eutychiani, cum eorum socijs.

D. XVII. CAL. SEPTEMB.

IN Nicæa Bithyniæ natale sancti Vrsatij confessoris, sub Licinio persecutore, qui relicta militia solitariam uitam in quadam turri prætatæ urbis elegit: tantisq; uirtutibus claruit, ut & dæmones expulisse, & ingentem draconem orando interemisse legatur. Romæ sanctæ Serenæ, uxoris quondam Diocletiani Augusti. In Alexandria sanctorum Orionis, Aemilij & Ignatij. In Persida sanctorum Tyrsi cum socijs suis. Metis ciuitate sancti Arnulfi confessoris.

E. XVI. CAL. SEPTEMB.

APud Africam sanctorum martyrum, Liberati abbatis, Bonifacij diaconi, Serui & Rusticisubdiaconorum, Rogati & Septimi monachorum, & Maximi pueri: qui persecutione Vandalica, iussu crudelissimi regis Hunerici, de territorio Capsensis ciuitatis, ex habitaculo monasterij abstracti, atque ad urbem Carthaginem sunt producti, ubi pro confessione fidei carcerali custodiæ mancipati, & crudelibus ferri ponderibus arctati: nouissimè tyrannus iussit nauem lignorum manipulis adimpleri, atque in ea omnes pariter alligatos in medio pelagi igne subposito adcremari, qui Dei nutu extinctus est. Tunc præcepit eos remorum uectibus in modum canum cerebris comminutis singulos extingui. Corpora eorum in mare iactata sunt, sed eadem hora litoribus redditа, à Christiano populo in monasterio Celerinæ sunt condita. Apud Cæsaream Cappadociæ natale sancti Mamnetis martyris, qui passus est imperante Aureliano sub Alexandro præside. Ipso die octaua sancti Laurentij martyris & confessoris.

F. XV. CAL. SEPTEMB.

APud Prænestinam ciuitatem natale sancti Agapiti martyris, qui sub Antiocho rege, cum esset puer annorum quindecim, pro Christo passus est. Hic neruis cædebatur, & flagellis atrocissimis, & nudus suspensus est, capite deorsum uerso, & atro subter fumo facto, & tunc aquam bullientem fuderunt super uentrem eius. Postea leonibus proiectus, sed nihil ab eis est læsus, ad ultimum decollatus est. Corpus eius nocte sublatum est à Christianis, & positum in sarcophago nouo, nutu diuino ibi inuento. Romæ beatorum Ioannis & Crispi presbyterorum, qui multa corpora sanctorum in persecutione officiosissimè sepelierunt: & ipsi postmodum in pace quieuerunt.

G. XIIII. CAL. SEPTEMB.

NAtale sancti Magni. In Gallia sancti Donati presbyteri, qui anachoreticam uitã multis annis duxit. Romæ beati Iulij senatoris & martyris. Hunc docuerunt beati martyres, Eusebius, Vincentius, Peregrinus, Pontianus, per quorum manus etiam facultates suas pauperibus distribuens, à beato Rufino presbytero baptismum percepit. Quod audiens Commodus imperator, iratus tradidit eum Vitellio iudici, ut facultates eius requireret, & ad sacrificandum impelleret. Quiq; coniecit eum in carcerem, & post triduum catenis uinctum fecit sibi præsentari: & auditum eum, tamdiu iussit fustibus cædi, donec emitteret spiritum. Cuius corpus collegerunt noctu supradicti sancti martyres, & sepelierunt in cœmiterio Calepodij.

A. XIII. CAL. SEPTEMB.

SAmuelis prophetæ, cuius sacra ossa Augustus Arcadius de Iudæa transtulit in Thraciam portantibus episcopis, & omnium ecclesiarũ populis tanta lætitia occurrentibus, quasi uiuenteni susciperent. Eodem die beati Porphyrij, qui sanctum martyrem Agapitum eruditit in fide & doctrina Christi. In Alexandria natale Dioscori, & alibi Philiberti abbatis. In Lucania sanctorum Valentini, Leonti. In Sinida ciuitate sanctorum Valenti, Pirricij, Arci, Maximi, Pamphili, & Coloui confessoris. & sancti Bernhardi abbatis.

B. XII. CAL. SEPTEMB.

IN territorio Gamalitanæ ciuitatis, natale sancti Priuati martyris & episcopi, qui passus est persecutione Valeriani & Gallieni. Eodem die natale sanctorum Bonosi & Maximiani, quorum gesta habentur. In ciuitate Salona natale Anastasij martyris: qui cum uideret beatũ Agapitum inter tormenta fortiter Christum confitentem, exclamauit, Magnus est Christianorũ Deus, & non est alius præter eum. Erat autẽ cornicularius miles. Ad quem præses, Sicut uideo, inquit, seductus es. Ex quo præses imperatori Aureliano renunciauit, qui mox perire illũ iubet: & ita martyr factus, migrauit ad Dominũ. In Hispanijs Vincentij, Iuliani. In Sardinia sanctorum Luxurij & Traiani.

C. XI. CAL. SEPTEMB.

NAtale sancti Timothei, qui ab Antiochia ueniens Romam, sub Melchiade papa susceptus est in hospitium à Syluestro papa, qui postea episcopus factus est. Qui cum annum totum & aliquot menses prædicans, multos ad Christum conuertisset, tentus à Tarquinio urbis præfecto, & longa carceris custodia macerat⁹, cum sacrificare idolis noluisset, tertiò cæsus, & grauissimis supplicijs attrectatus, ad ultimum decollatus, & iuxta beatum Paulum apostolũ sepultus est. Augustuduno sancti Simphoriani, qui tempore Aureliani imperatoris sub Heraclio consulari, cum idolis sacrificare nollet, primò uerberibus afflictum, deinde carceri mancipatum, ad ultimum abscisso capite martyrem effecit. In portu Romano, sanctorum peregrinorum martyrum, Martialis, Epicteti, Saturnini, Aprilis & Felicis, cum socijs eorum. Item Romæ beati Antonini martyris: qui cum esset carnifex, uidit stantem iuuenem cum spongia, & detergentem latera sanctorum martyrũ Eusebij, Pontiani, Peregrini atq; Vincentij, cũ suspensi in equuleo cæderẽtur, exclamare cœpit, Verè Deus est Christus, quem hi prædicant: & fugiens occultè à Rufino presbytero baptizatus est; & reuersus ad Vitellium cum se Christianum liberè fateretur, capitali sententia dãnatus, uia Aurelia sepultus est. Eodem die octaua assumptionis sanctæ Mariæ.

D. X. CAL. SEPTEMB.

NAtale sanctorum martyrum Donati, Restituti, Valeriani, Fructuosæ, cum alijs duodecim in Antiochia coronatis. Eodem die beati Zachei episcopi, qui quartus ab Iacobo Hierosolymorum rexit ecclesiam. Lugduni sanctorũ martyrum Minerui, & Eleazari cum filijs octo. In portu urbis Romæ sanctorũ Hippolyti, Quiriaci & Archillai. Remis ciuitate, sanctorum Timothei & Apollinaris, qui ibidem martyrizati sunt. In Alexandria beati Theonę uenerabilis. Passio trium fratrum in ciuitate Aegæa sub Lysia præside, id est Claudij, Asteris, Neonis. Et uigilia sancti Bartholomæi apostoli.

E. IX. CAL. SEPTEMB.

NAtale S. Bartholomei apostoli, qui apud Indiam Christi euangelijũ prædicans, uiuens à barbaris decoriatus est, atq; iussu regis Astragis decollatus martyrium cõpleuit. Huius apostoli sacratissimum corpus primùm ad insulam Liparis, quæ Sicilia uicina est, deinde Beneuentum translatum, pia fidelium ueneratione celebratur. Apud Carthaginem sanctorũ qui passi sunt tempore Valeriani & Gallieni. Ferunt enim inter alia supplicia, tunc à præside clibanũ calcis accensum, & ante ora illius prunas cum thure exhibitas, & præsidẽ dixisse Christianis, Eligite è duobus unum: aut thura super his carbonibus offerte Ioui, aut in calcem demergemini. Tunc trecẽti uiri fide armati, se ictu rapidissimo Christum Dei filium Deum fatentes, iecerunt in ignem, & inter uapores calcis in puluerem sunt conuersi. Ex quo etiam candidatus ille exercitus beatorum, massa candida meruit nuncupari.

F. VIII. CAL. SEPTEMB.

PAssio Genesij martyris, sub Diocletiano imperatore, qui fuit primũ sub gentilitate mimus, Thymelicę artis mægister: sed postea Christi confessor factus, modis multis à persecutoribus est cruciatus, hoc est, fustibus cæsus, equuleo suspẽsus, flammis adustus, nouissimè decollatus. Romæ natale sanctorum quatuor martyrum, Eusebij, Pontiani, Peregrini & Vincentij, imperante Commodo, Vitellio iudice: qui primùm leuati in equuleo, ac neruis distenti, fustibusq; sunt cæsi, & flammæ ad latera eorum appositæ, nec tamen superati. Eusebius precisa lingua loquebatur, nouissimè plumbatis usq; ad emissionem spiritus mactati sunt. Quorum corpora collegit beatus Rufinus presbyter, & sepeliuit. Itẽ sancti Genesij Arelatẽsis, qui in ripa Rhodani fluminis decollatus, & proprio cruore baptizatus, martyrij gloriam accepit. Eodẽ die sancti Sandradi abbatis.

G. VII. CAL. SEPTEMB.

ROmæ sancti Zepherini papæ, qui rexit ecclesiam annos octo, menses septem, dies decem. Hic constituit ut præsentibus omnibus clericis & laicis fidelibus, siue diaconus, siue sacerdos ordinaretur, & astãtibus sacerdotibus missæ celebrarentur. Item natale sanctorum Hirenei & Habundij Romę, quos Deciana persecutione iussit Valerianus incloacari, eo quòd corpus beatæ Concordiæ in cloacam missum leuauerunt. Et ipsorum quoq; corpora leuauit Iustinus presbyter, & sepeliuit in crypta iuxta beatum Laurentium. Apud Victimilium, castrum Italiæ, sancti Secundi martyris ex legione Theorum. Et Pergamis sancti Alexandri martyris, qui & ipse erat ex legione prædictorũ sanctorũ, qui decollatione martyrium expleuit.

A. VI. CAL. SEPTEMB.

APud Capuam natale sancti Rufi martyris, quem beatus Apollinaris Petri apostoli discipulus docuit & baptizauit, cum esset idem Rufus patriciæ dignitatis. Thomis sanctorum martyrum Marcellini tribuni, & uxoris eius Manneæ, & filij ipsius Ioannis & Serapionis clerici, & Petri militis. In Gallijs ciuitate Arelatensi

latensi sancti Cæsarij episcopi & confessoris, uiri miræ sanctitatis. Augustuduno sancti Siagri episcopi & confessoris.

B. V. CAL. SEPTEMB.

NAtale beati Hermetis martyris. Hunc beatus Alexander papa urbis Romæ cum esset præfectus, baptizauit cum uxore & filijs ac sorore Theodora, & cum eo pariter mille ducẽtos quinquaginta seruos eius, uxores quoq; & filios eorum, prius ingenuitate illis concessa, ac non multo pòst ab Aureliano gladio plectitur. Cuius corpus collegit beata Theodora, atq; in uia Salaria sepeliuit. In Africa depositio sancti Augustini episcopi, qui primò de ciuitate sua propter barbaros in Sardiniã translatus est, & nuper à Luitprando rege Longobardorum Ticinum relatus, & honorificè conditus est. Constantinopoli sancti Alexandri episcopi & confessoris, cuius uirtute orationis Arius diuino iudicio condemnatus crepuit medius, & effusa sunt uiscera eius. Apud Sanctonas sancti Iuliani episcopi & confessoris. & natale sancti Iuliani martyris. Itẽ natale sancti Pelagij martyris.

C. IIII. CAL. SEPTEMB.

PAssio & decollatio, uel potius inuentio capitis beati Ioannis baptistæ, quem Herodes, ut euangelistæ referunt, decollari præcepit. Romæ in Auentino oppido Vindmense, ad arcũ Faustini beatæ Sabinæ martyris, quæ fuit uxor præclarissimi quondam Valentini. Hanc beata uirgo Serapia uera fide instruxit. Passa est autẽ famula Christi Sabina sub Adriano imperatore, sub præfecto quoq; Helpidio, cum in confessione Christi perduraret, decollatione capitis martyrij palmam adepta est. Cuius corpus sepultum est in sepulchro quod sibi ipsa parauerat, ubi & magistram Serapiam ipsa antè conderat. In Venusio ciuitate Apuliæ natale Felicis episcopi. Ciuitate Tubzozense Ianuarij presbyteri, & Fortunatiani & Septimi lectorum, qui sub Diocletiano imperatore à Magdelliano procuratore gladio consummati sunt.

D. III. CAL. SEPTEMB.

ROmæ uia Ostiensi sancti Felicis presbyteri, sub Diocletiano & Maximiano imperatoribus, præfecto & iudice Dracone. Hic cum ad secretariũ iudicis esset perductus, iuxta templum Serapis, dum cogeretur ad sacrificandũ, exufflauit in faciem statuæ æreę, & statim cecidit. Item ductus ad Mercurij statuam, quæ simili modo cecidit. Item ad simulachrum Dianæ, quod pari modo cecidit. Tunc præses iussit eũ decollari. Quidam ergo uir Christianus obuius ei fuit, hominibus quidẽ absc̃osus, Deo uerò manifestus: hic cœpit clamare, Ipsum quẽ hic sanctus pater confitetur, Dominũ Iesum Christum colo. Mox & ipse ab officio præfecti comprehensus, pariter dato sibi prius osculo pacis cum beato Felice decollatus est. Huius nomen quia non inuenerunt postmodum Christiani, Adauctum eum appellauerunt, eo quòd sancto martyri Felici auctus sit ad coronam. Christiani uerò noctu uenientes, ibi in eodem loco sepelierunt eos. Quorum corpora uoluerunt pagani exinde effodere, sed quicunq; manus apposuerunt, à diabolo correpti sunt. ubi postea pacis tempore basilica fabricata est. Et natale sanctæ Gaudentiæ uirginis, cum alijs tribus. Et depositio Agili abbatis.

E. PRID. CAL. SEPTEMB.

TReueris natale sancti Paulini episcopi & confessoris, qui tempore Arianæ infestationis, à Constantio imperatore, ob catholicam fidem exilio relegatus, & extra Christianum nomen usque ad mortem mutando exilia fatigatus est, ad ultimum apud Phrygiam defunctus, beatę passionis coronam percepit à Domino. Apud Athenas beati Aristidis confessoris.

SEPTEMBER HABET DIES XXX. LVNAM TRICESIMAM.

F. CALENDIS SEPTEMBRIS.

NAtale beatæ Annę prophetissæ, filiæ Phanuel de tribu Aser, de qua euangelistæ narrant, Iesu Naue & Gedeon prophetarum. Apud Capuam natale sancti Prisci martyris, qui unus fuit de illis antiquis Christi discipulis. Apud Senonas beati Lupi episcopi, sanctitate insignis, & beati Longini martyris. Scinomannis ciuitate Galliæ, natale Victoris episcopi. Nam dum sanctus Martinus Turonis episcopus pergeret ad sepeliendum Leporinum episcopum supradictæ urbis, & uenisset ad oppidum, respiciens uidit hominem operantem in uinea (eratq; subdiaconus) reuelatum est sancto Dei, eo quòd ipse successurus esset in episcopalem locum. Vocauitq; illum sanctus Martinus ad se dicens illi, Benedic domine Victor. Cui ille, Benedic mihi domine tumi, & benedictus sermo tuus. Sicq; iussu sancti uiri secutus est eum: quem conuocata plebe ordinauit episcopum, eicq; filium Victorinum nomine baptizauit, & secum ad nutriendum ad Dei seruitiũ tulit: quem etiam post obitum patris eidem ciuitati ordinauit episcopum. Ad aquas duras natale sanctæ Verenæ uirginis; & sancti Egidij abbatis & confessoris.

G. IIII. NON. SEPTEMBR.

NAtale sancti Iusti Lugdunensis episcopi, mirę sanctitatis & prophetici spiritus uiri. hic clàm episcopatũ suum relinquẽs, ascensa naui, cõmitante secum uno tantum puero, qui officio lector erat, nomine Viator, peruenit ad Aegyptum, ubi per aliquot annos sanctis monachis cœlũ solũ expectãtibus, cõsociatus, humilitate & sanctitate nõ mediocri uixit. Cursu itaq; temporis cõsummato, coronã iustitiæ percepturus migra-

migrauit ad Dominum, pridie idus Octobris. Corpus eius à religiosis ciuibus Lugdunū cum ossibus beati Viatoris ministri eius relatum, & condigno cultu in basilica sanctorum Machabæorum conditum est, quarta nonas Septemb. Item apud præfatam urbem beati Helpidij episcopi & confessoris. Apud Apamiam sancti Antonini martyris.

A. III. NON. SEPTEMB.

NAtale sanctæ Phœben, de qua beatus Apostolus Romanis scribit. Romæ passio sanctæ Serapiæ uirginis, sub Adriano imperatore, iudice Beryllo. Hęc Antiochena fuit genere, & cum in domo Sabinę commaneret, exhibita est in conspectu præsidis: cui ille dixit, Sacrifica dijs. Quæ respondit, Timeo & colo Deum omnipotentem: non sacrifico dæmonibus. Tunc præses iussit eam quinq; iuuenibus lasciuis tradi, ut ei nocturno furto insultarēt. A quibus perducta in cubiculum ualde obscurum, cum uellent eam tangere, subitò terræmotus factus est magnus: ceciderunt q; exanimes in terram membris omnibus resolutis. Post hæc præcepit eam fustibus cædi, & ardentes lampades lateribus eius apponi: sed qui ea tenebant, ceciderunt retrorsum. Tunc percuti gladio iubetur. Passa est autem quarta calendas Augusti, sepulta à beata Sabina, pridie calend. Augusti. Compositum & ornatum est ibi uenerabile sarcophagū amarum, & locus orationis condigne dedicatus, tertio non. Septembris. In Capua sanctorū martyrum, Antonini pueri uiginti annorum, & Aristæi episcopi, quorum gesta habentur.

B. PRID. NON. SEPTEMB.

MOysi prophetæ. Et apud Ancyram Galatiæ sanctorum martyrum, trium puerorū, Rufini, Syluani & Vitalicæ. Cabilone natale sancti Marcelli, qui sub Antonino imperatore per Priscum præsidem passus, hunc immolantē dijs suis incurrit. Cumq; ab eo ad conuiuiū pro sanum fuisset inuitatus, & huiusmodi execrans epulas omnes qui aderant, cur idolis deseruirent, libera increpatione corriperet, inaudito crudelitatis genere defodi eum cingulotenus erectum præses iussit. Sicq; sanctus Dei martyr triduo in laudibus Dei omnipotentis perseuerans, incontaminatum spiritum reddidit.

C. NON. SEPTEMB.

IN suburbano Romæ beati Victorini martyris: qui dum eremiticam uitam duceret, diaboli suasionibus est lapsus: sed per Dei gratiam recuperatus, & postea sacerdotium Aminternini urbis adipiscitur. Inde postmodum sub imperatore Nerua, cum alijs Dei seruis, Eutice & Maronæ ab Aureliano iudice primò relegatur apud eum locum, ubi putentes aquæ & sulphureæ emanant: in ipsis capite deorsum per tres horas suspendi iussus, & teneri ab impio iudice iussus est. Quod cum per triduum pro nomine Christi passus fuisset, glorioſe coronatus uictor migrauit ad Dominum. Cuius corpus Aminternenses populi rapientes, honorifica sepultura condiderunt. Romæ sancti Herculiani martyris. Capuæ sanctorum Quinti, Arcontij & Donati, Taurini, Nimpi & Saturnini, & depositio Ingenij episcopi.

D. VIII. IDVS SEPTEMB.

ZAchariæ prophetæ. Et natale beati Onesiphori, apostolorū discipuli, de quo ait Apostolus: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui. Apud Africā beatorum confessorū & episcoporū Donatiani, Præsidij, Mansueti, Germani, Fusculi, qui persecutione Vandalica, iussu Hunerici regis Ariani, pro assertione catholicæ ueritatis durissimè fustibus cæsi, & exilio sunt damnati: inter quos etiam episcopum, nomine Letum, incendio concremauit. Tunc etiā episcopis, quasi ad concilium congregatis Carthagine, una die uniuersæ Africæ ecclesias clausit, uniuersamq; substantiam episcoporum & ecclesiarum suis episcopis cōdonauit. Sancti Magni confessoris, discipuli sancti Galli. Romę Eleutherij episcopi. Cappadocia ciuitate sancti Cuttidi episcopi & Eugenij, & sociorum eius.

E. VII. IDVS SEPTEMB.

APud Nicomediam natale beati Ioannis sub Diocletiano imperatore. cuius cum iam uiscera in supplicijs defecissent, nunquam efficere potuerunt, ut eum ne æstuantem aliquis in pœnis uideret. Et natale sancti Eutitij episcopi & confessoris, & depositio Clodoaldi cōfessoris. Arelati sancti Augustalis episcopi & confessoris, & sanctæ Reginæ martyris.

F. VI. IDVS SEPTEMB.

NAtiuitas beatissimæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ uirginis. Apud Nicomediam natale sancti Adriani martyris, cum alijs uiginti tribus, quos Maximianus post innumeras pœnas iussit, ut uecte ferreo magno confringerentur tibiæ ipsorum. Confractis itaq; cruribus, ac pedibus incisis: insuper & beato Adriano incisa manu orantes & gratias agentes Deo spiritū emiserunt. Corpora eorum iussit tyrannus incendi: sed subitò factæ sunt coruscationes & tonitrua, ac pluuiæ, & extinctus est ignis. Tunc Christiani rapientes martyrum reliquias, ascensis nauibus fugerunt Byzantium, & reuerenti honore sepelierunt. Non longo post tempore beati Adriani corpus est Romam translatū. In suburbanis Magontiacensis ecclesię natale sancti Disboti cōfessoris: & Frisingæ depositio sancti Corbiniani episcopi.

G. V. IDVS SEPTEMB.

SErgij papæ qui sedit Romæ annos tredecim. Hic inuenit miræ magnitudinis portionem ligni salutaris Dominicę crucis, in sacrario beati Petri. Hic statuit in tempore Dominici corporis confractionis, Agnus Dei à clero & à populo decantari, & constituit, ut diebus annunciationis Domini, dormitionis, & natiuitatis sanctæ Dei genitricis Mariæ, ac sancti Simeonis, quod hypanti Græcè dicitur, letaniæ exeant à sancto Adriano, & ad sanctam Mariā populus occurrat. Passio beatorum martyrū, Dorothei & Gorgonij. Apud Nicomediam, sub Diocletiano imperatore, quos iussit appendi, & flagris

& flagris toto corpore laniari, & uisceribus iā pelle nudatis aceto & sale perfundi. Post hęc iubetur craticula prunis subterstrata in medio poni, ibiq; quod in eo reliquum fuerat, absumpti hominis supponi, & nō subitò, sed paulatim succendi: ad ultimum laqueo appenso iussit ne cari. Interiecto tempore beatus Gorgonius Romam transfertur. In Sabinis sanctorū Iacincti, Alexandri, Tyburcij. Eodem die sanctæ Kunegundis uirginis.

A. IIII. IDVS SEPT.

APud Africam sanctorum episcoporum Nemesiani, Felicis. Item Felicis, Littei, Polsani, Victoris, Iaderis & Datij, qui sub Diocletiano & Maximiano passi sunt. In Chalcedonia sanctorū Sosthenis & Victuris martyrum, sub Prisco consule. Romæ depositio Hilarij papæ, per quem Victurius ordinem paschalē conscripsit. Et depositio Saluij episcopi, de cuius sanctitate Gregorius Turonis episcopus scripsit, narrans quod per reuelationem uidisset diuinæ uocis euaginatum gladium imminere super tegulum, quod Hilpericus rex præcepit cōstrui. cui uisioni ueritas statim subsecuta est. Nā post dies uiginti duos, filij regis mortui sūt.

B. III. IDVS SEPT.

ROmæ natale sanctorum, Prothi & Iacincti, qui erant eunuchi beatæ Eugenię uirginis. Cumq; ab Heleno episcopo baptizati essent, aliquanto tempore diuinis solum eruditionibus uacantes, in seruorum Dei monasterio mira humilitate uersati sunt, & hoc apud Aegyptum, inde cum beata uirgine Romam reuersi, sub Gallieno imperatore, quòd essent Christiani deprehensi, coguntur sacrificare, sed nō cōsentientes, durissimè uerberabantur. Cumq; Deo fidem seruantes gauderent, pariter decollantur. Et sanctorum Felicis & Regulæ.

C. PRID. IDVS SEPT.

APud urbem Ticinū, quæ & Papia dicitur, sanctorum confessorum Siri & Iuentij, qui à beato Hermagore Aquileiensi episcopo, discipulo sancti Marci euangelistæ, ad præfatam urbem directi, primò illic Christi euangelium prędicantes, & magnis uirtutibus ac miraculis coruscantes, etiam uicinas urbes Veronēsem scilicet & Brixenā, & Laudensem, diuinis operibus illustrarūt: sicq; in pontificali honore, functa & confirmata fide credentium populorū glorioso fine quieuerunt in pace. In Antiochia natale Timothei. Catenas sancti Eupli. Lugduno depositio sacerdotis episcopi. Augustoduno beati Euentij episcopi.

D. IDVS SEPT.

IN Alexādria beati Philippi episcopi & martyris, qui præfectus primùm fuit: deinde baptismi gratia sanctificatus, episcopatus dignitatem, suffragium ferentibus populis Christianis assequitur, & sub Volusiano & Gallieno imperatoribus Perhemmius præfectus Alexandriæ cogitauit eum occidere. Sed cum hoc implere non posset, propter populum Christianum, immisit quosdam, qui se fingerent Christianos. Quiq; ingredientes percusserunt eum in oratione constitutum. Sedit autem in episcopatu annum unum, mēses tres. Et sancti Amati presbyteri, & abbatis monasterij sancti Romarici. Turonis depositio beati Licronis episcopi.

E. XVIII. CALEND. OCT.

ROmæ uia Appia natale S. Cornelij episcopi, sub persecutione Decij: cui primò os cū plumbatis est cęsum, & decollatus est cum alijs uiginti uno promiscui sexus, cum quibus & Cerealis miles cum Salustia uxore sua, quam Cornelius ab infirmitate sanauit orando. Beatus itaq; Cornelius rogatus à beata Lucina, corpora apostolorum beati Petri & Pauli de Catacumbis leuauit noctu primum quidem corpus beati Pauli beata Lucina acccepit, & posuit in prædio suo uia Ostiensi, ad latus ubi decollatus fuit. Beati Petri uerò corpus sanctus Cornelius accepit episcopus, & posuit iuxta locum ubi crucifixus est, inter corpora sanctorum, in templo Apollinis: in monte Aurelio Vaticani palatij Neroniani, tertio Kalend. Iulij. Item S. Cypriani episcopi, qui sub Valeriano principe post longum exilium detruncatus capite martyrium consummauit, sexto miliario à Carthagine iuxta mare. Eodem die exaltatio sanctæ crucis. Treueris depositio sancti Materni episcopi & confessoris.

F. XVII. CALEND. OCT.

NAtale sancti Nicomedis martyris, quem Flaccus comes, eo quòd corpus sanctæ uirginis Feliculæ, quā ipse pro Christo punierat, sepelisset, iussit duci ad sacrificandum. Quo renuente, plumbatis diutissimè cæsus migrauit ad Dominum. Cuius corpus in Tyberim iactauit, quod à clerico ipsius, nomine Iusto, est collectum, & sepultum iuxta muros uia Numentana. Cabilonensi castro Trenorcio sancti Valeriani martyris, sub præside Prisco, quem iussit suspendi, ac graui ungularum laceratione cruciari, ac deinde gladio percuti. Et natale sancti Apri episcopi, & sancti Leobini confessoris. In Alexādria sanctorū Serapionis, Leontij. In Cyra Galatiæ sancti Eleuci, Valerij & Cyrionis, Stratonis, Marcrobij & Constantij. In Ancyra sancti Pauli episcopi. Lugduno depositio Albini episcopi, & octaua natalis S. Marię uirginis.

G. XVI. CALEND. OCT.

NAtale sanctæ Eufemiæ uirginis, quæ martyrizata est sub Diocletiano imperatore, procōsule autem Prisco, in ciuitate Chalcēdona. Quę tormenta & carceres, uerbera & argumenta rotarum, ignes & pondera lapidum angularium, bestias & plagas uirgarū, serras actas & sartagines ignitas uicit. In ultimo sancta uirgo precibus obtinuit, ut una ex bestijs morsum sibi infigeret, & ita immaculatum spiritū Domino reddidit. Cuius corpus Philophronus pater eius, & Theodora mater eius curatum sepelierunt, quasi mille passus à ciuitate Chalcedona. Romæ sanctorum Lucię & Geminiani, imperatore Diocletiano, iudicibus Apofasio & Megasio, Manserat autē beata Lucia

in uiduitate annos triginta sex. totius enim uitæ suæ anni fuere septuaginta quinq. Quę accusata à filio suo quòd Christiana uiueret, primò in carcerem missa est, ubi consolationem diutinam promeruit: dein fustibus diutissimè cæsa, & subitò terræmotus factus est magnus, & tem plum Iouis ita subrutum, ut nec lapis super lapidem remaneret. Tunc in ollam æream missa est, pice & plumbo feruentem, ubi triduo illæsa permansit. Postea plumbo & ferro onerata, & per plateas ciuitatis ducta. quidam uir Geminianus uidit sibi patere cœlum, & statim associatus est sanctæ Luciæ in carcere, & ibi monẽte angelo, à presbytero, nomine Prothasio baptizatus. Deinde sancta Lucia cum beato Geminiano Amegasio cõsulari arctati, nouissimè gladio animaduersi sunt. Quorum corpora rapuit quædam mulier Christiana, nomine Maxima, & ut decuit, sepeliuit.

A. XV. CALEND. OCT.

TVngrensi diœcesi Leodio uilla publica natale sancti Lantberti episcopi. Qui dum regiam domum zelo religionis increpasset, cum rediens orationi incumberet, ab iniquissimis uiris de palatio regio missis ex improuiso conclusus intra domum ecclesiæ occiditur. Cuius sepulchrum creberrimis miraculis illustratur. In Britannia Socratis Stephani. Nouioduno sancti Valeriani, Macrini & Gordiani. Romæ beati Iustini presbyteri, quem beatus Sixtus ordinauit. Hic beatos Laurentium, Hippolytum, & Concordiam, Irenæum, Abundium, & Cyrillam filiam Decij Cæsaris martyres, & alios plurimos sepulturis condidit. Item Romæ sanctorum martyrũ Narcissi & Crescentionis.

B. XIIII. CALEND. OCT.

NAtale sancti Methodij, Olympij, Lucij, & postea Tyri episcopi, qui sub Diocletiano in Chalcide Græciæ martyrio coronatus est. Viennæ sancti Ferreoli, qui persecutionis tempore, cum esset tribunitię potestatis, iussu præsidis tentus primò crudelissimè est cęsus, deinde graui catenarum onustus pondere, in teterrimum carcerem trusus est: unde solutus Dei nutu, postea ab insequẽtibus captus, martyrij palmam capitis obtrũcatione percepit: cuius corpus cum capite beati Iuliani ad urbem Viennensium relatum, & condigno honore conditũ est. Mediolani depositio beati Eustorgij episcopi, & Satyri, Trophimi, Iociani.

C. XIII. CALEND. OCT.

IN Neapoli Campaniæ natale sanctorum Ianuarij, Beneuentanæ ciuitatis episcopi, cum Sosio diacono Mesenatæ ciuitatis, & diacono suo Festo, & lectore suo Desiderio, qui post uincula & carceres capite sunt cæsi in ciuitate Puteolana, sub Diocletiano principe, & iudice Draconcio. Qui cum ducerentur ad mortem, uiderunt inter alios, Proculum Puteolanæ ciuitatis diaconum, & duo laici Eutyches & Achatius, interrogauerunt quare iusti iuberẽtur occidi. Quos iudex ut uidit Christianos, iussit decollari cum illis. Sic omnes septem pariter sunt decollati, & tulerunt nocte eorum corpora populi Christianorum. Neapolitani Ianuarium, posuerunt iuxta ciuitatem in basilica, Mesenates Sosium æquè in basilica, Puteolani Proculũ Eutychen & Achatium, iuxta basilicam sancti Stephani. Festum & Desiderium Beneuentani collegere. In Palæstina sanctorum Pelei & Nili episcoporum, qui persecutione Diocletiani cum plurimis clericis igne consumpti sunt pro Christo. Apud Nuceriam sanctorum Felicis & Constantiæ, qui sub Nerone passi sunt. Lingonas Sigoni presbyteri, & Florentij episcopi & martyris, & natale sancti Eustochij.

D. XII. CALEND. OCT.

IN Cyzico natale Faustę uirginis, & Eiulasij sub Maximiano imperatore, quam idem Eiulasius, cum esset primus palatij, iussit decaluari, & radi ad turpitudinem, dein suspendi ac torqueri. Quo tẽpore coruscatio de cœlis multos ministrorũ percussit. Deinde iussit loculos afferri, & eam immissam ac fixam, quasi lignum secari media: sed non eam carnifices ferris lædere ualebãt. Inter quæ stupens Eiulasius Christo credere cœpit. Et hoc ubi imperatori nunciatum est, misit præfectum, qui eum suspẽsum fortiter torqueret. Qui etiam iussit Faustã nudam, & sine maforte flagellatam, incarcerãtã, caput terebrari, ac oculos infigi, cui postmodũ non solùm caput & facies, sed & pectus & totum corpus usq; ad tibias clauis impletum est. Post hæc sartaginem iussit igniri, sed hæc psallente illa refriguit. Hæc interueniens uox de cœlo uocauit eos, & sic tradiderunt spiritum. Erat autem Fausta annorum tredecim, & Eiulasius octoginta. Et uigilia sancti Matthæi apostoli.

E. XI. CALEND. OCT.

NAtale sancti Matthæi apostoli & euangelistæ, qui primus in Iudæa euangelium Christi Hebręo sermone conscripsit. Post uerò apud Aethiopiam prædicauit, & multos ad fidem conuertit: missusq; est spiculator ab Hirtaco rege, qui eum gladio feriebat efficiens martyrem Christi: cuius euangelium stylo scriptum, Hebræo ipso reuelante, tempore imperatoris cuiusdam inuentum est.

F. X. CALEND. OCT.

IN Gallia ciuitate Ceduno, loco Agauno, natale sanctorum martyrum Thebeorum, Mauricij, Candidi, Exuperij, Victoris, Innocentij, Vitalis cum socijs suis, nempe sex millibus, sexcentis, & sexaginta sex, qui sub Maximiano passi, pro Christo gloriosissimè coronati sunt. Victor uerò martyr, nec legionis eiusdem fuit, neq; miles, sed emeritæ iam militiæ ueteranus. Hic cum iter agens incidisset in hos, qui passim epulabãtur læti martyrũ spolijs, atq; ab his ad conuescendũ inuitatus, prolatã ab exultãtibus per ordinẽ causam cognouisset, deprestatus cõuiuas refugiebat. Qui mox ab eis captus & iugulatus est, ac cæteris martyribus honore cõiunctus est. At uerò beatissimorũ martyrũ corpora post multos passiõis annos, S. Theodoro episcopo reuelantur, & in honore eorum basilica honestè componitur. Apud Ratisponã beati Emmerami episcopi & martyris, cui singulariter omnia membra abscisa sunt.

G. IX. CALEND. OCT.

NAtale S. Sosij diaconi Mesenatæ ciuitatis in Cãpania. Qui cum esset annorũ xxx. cũ beato Ianuario Beneuentano episcopo capitis decollationẽ susceperit, tempore Diocletiani imperatoris. Is cum quodam tempore euangeliũ legeret in ecclesia Mesenatæ ciuitatis, præsente episcopo Ianuario (frequẽter enim eum pro sanctitate & prudentia eius uisitare consueuerat) uidit subitò idem episcopus de capite eius flammam exurgere, quam nemo alius uidit, & pronunciauit eum martyrem futurum: & non post multos dies idem diaconus tẽtus, & in carcerem missus est. Ad quem uisitandum cum uenisset episcopus cum diacono Festo, & lectore suo Desiderio, & ipse cum eis simul tẽtus est, ac pariter omnes cũ alijs tribus occisi sunt. Eodem die natale sanctæ Teclæ uirginis, de ciuitate Iconio, à beato Paulo apostolo instructa est: quæ sub Nerone imperatore pro Christi nomine igni est tradita, sed nõ exusta: postea bestijs atq; serpentibus deputata, sed à nullo eorum est læsa: ad extremum uerò in Seleucia cum duplici corona uirginitatis & martyrij persolnum pacis migrauit ad Dominum. Secunda assumptio sanctæ Mariæ uirginis.

A. VIII. CALEND. OCT.

CONceptio sancti Ioannis baptistę. Augusto duno natale Andochij presbyteri, Tyrii diaconi, & Felicis: q à sancto Polycarpo episcopo ab oriente directi ad docendam Gallią, sub Aureliano principe sunt gloriosissimè coronati. Siquidẽ flagellis cæsi, in ultimo tota die inuersis manibus suspensi, in ignem missi: sed non combusti, tandem uectibus colla feriuntur, atq; ita martyrium suum compleuerũt. Eodem die depositio solennis episcopi. Hic cum quadam die obuium haberet hominem à natiuitate cæcum & surdum, eum complexus collo, oscula tus est, & statim sanum reddidit. Hic etiã Carnotensium episcopus, Ludouicum regem cum trecentis septuaginta nobilibus sacro fonte regenerauit: sicq; Dei sanctus tres olympiades gerens in episcopatu, migrauit ad Dominum. Romæ Priscillæ & Liberij episcopi & confessoris. Aruernis depositio Rustici episcopi, & sancti Rutperti confessoris.

B. VII. CALEND. OCT.

NAtale beati Cleopę, qui unus fuit de septuaginta discipulis Christi, cui post resurrectionem Dominus, eunti cum alio cõdiscipulo in castellum Emaus, quod Nicopolis nunc dicitur, apparuit. Quem tradunt in eadem urbe, in eademq; domo, in qua mensam quasi peregrino Domino parauerat, pro confessione illius, quẽ ibi ipse cognouerat, à Iudæis occisum, & gloriosa memoria etiam sepultũ. Lugduno sancti Lupi episcopi, ex anachoretis, & natale sancti Firmini martyris. In Asia Bardomiani, Eucarpi, & aliorum uiginti sex.

C. VI. CALEND. OCT.

NAtale sanctorum martyrum Cypriani episcopi & Iustinæ uirginis. Quorum Iustina sub Diocletiano multa propter Christum perpessa, ipsum quoq; Cyprianum cum esset magus, & magicis artibus eam dementare conaretur, conuertit ad Christum. Cum quo iam episcopo & nobili doctore facto, martyrizata est sub Claudio principe, & iudice Eutelmio, & cũ eis Theognitus quidam: quorũ corpora iacuerunt proiecta foris sex diebus insepulta. Quidam autem nautæ Christiani nocte rapuerunt ea, & deportauerunt ad urbem Romam, & matrona uenerabilis Rufina reuerẽter excipiens illa sepeliuit in prædio suo.

E. V. CALEND. OCT.

APud Aegeam ciuitatẽ, natale sanctorũ martyrũ Cosmæ & Damiani, persecutione Diocletiani, sub præside Lysia, q̃ post multa tormẽta, uincula & carceres toleratos, post mare & ignes, cruces, lapidationes & sagittas, capite plectuntur cum Anthimo, Leontio & Euprepio. Quorum corpora religiosi uiri sepelierunt in loco uenerabili, non longè à ciuitate Aegæa. Duorum autem fratrum Cosmæ & Damiani memoria etiam templo præclaro opere, nomini eorum ædificato solenniter agitur.

F. IIII. CALEND. OCT.

IN Hispanijs Corduba ciuitate natale sanctorum Fausti, Ianuarij & Martialis, qui primũ equulei pœna cruciati, deinde rasis supercilijs, & auribus ac naribus præcisis, dentibus quoq; superioribus euulsis, deturpati, ad ultimũ ignis passione martyrium cõsummauere. In Germania sanctæ Liobæ uirginis, quę de Britannia insula à sancto Bonifacio archiepiscopo Mogontiacensis ecclesiæ aduocata, ut famulas Dei in monasterijs Germanię diuinis scripturis instrueret, ubi nõ solùm multa miracula uiuens fecit, imò post obitum in Buchonia sylua in monasterio Fulda, iuxta decretũ sancti Bonifacij sepulta, non paucis miraculis claret. Eodem die passio sancti Vuẽslai martyris. Romæ natale Stertei. In Africa Martialis, Laurentij, & aliorum uiginti. Autisiodoro depositio sancti Alodi episcopi, & in Gallia Solornis episcopi.

G. III. CALEND. OCT.

IN mõte Gargano uenerabilis memoria beati archangeli Michaëlis: ubi ipsius consecrata nomine habetur ecclesia, uili facta schemate, sed cœlesti prædita uirtute. Vertice siquidẽ montis excelsi posita, de corpore eiusdem saxi speluncæ ad instar præcauata ostenditur. Romano itaq; pontifice, & Sipontino episcopo de consecratione loci ipsius quærentibus, ac propterea triduanum ieiunium cum ciuibus celebrantibus, nocte ieiunij suprema sanctus Michaël episcopo Sipontino per uisionem apparens monuit, ut intrarent ecclesiam, quam ipse dedicauit, & missas ibi iuxta morem agerent. Innumera quoq; ibi præstantur beneficia, per sanctorum archangelorum merita. In Thracia

ciuitate Eracle, natale Eutici, Plati. Autisiodoro depositio Fraterni episcopi.

G PRID. CALEND. OCT.

IN Bethleē Iudææ depositio sancti Hieronymi presbyteri, cuius uita & doctrina ubiq; in ecclesijs Christi laudabilis extat, quomodo diuinos libros ex Hebræa lingua in Latinā transtulit, propheticosq; sensu allegorico exposuit, tādem perfectam placitamq; Deo post conuersationem, nonagesimooctauo ætatis suæ anno, apud Bethleē in pace quieuit, duodecimo Honorij imperatoris anno. In Gallijs castro Solodoro sanctorum martyrū Victoris & Vrsi, ex gloriosa legione Thebeorum, qui iussu Maximiani tyranni, ab Hirtaco executore, primò duris supplicijs excruciati, sed cœlesti lumine super eos coruscante, ruentibus in terram ministris erepti sunt. Deinde in ignē missi sunt, sed ueniente mox pluuia uehemēti extincta pyra, in nullo penitus sunt læsi, nouissimè gladio consummati sunt.

OCTOB. HABET DIES XXX. LVNAM VIGESIMAMOCTAVAM.

A. CALEND. OCT.

APud Autisiodorum natale sancti Germani episcopi & cōfessoris, qui multis uirtutibus & doctrina, continentiaq; clarus extitit. Remis ciuitate sancti Remigij episcopi & confessoris, uiri præclarissimæ uirtutis & sanctitatis. Hic gentem Francorum idolorū culturis deditam conuertit ad Christum, rege ipsorum sacro fonte baptismatis, & sacramentis fidei prius initiato: septuaginta & eo amplius annos in episcopatu expleuit. Hic inter cætera facta, puellam à morte corporis suscitauit. Treueris sancti Nicetij episcopi & cōfessoris, qui de utero matris sanctus fuit. Nam ab ipso ortus sui tempore mirabiliter clericus designatus est. Cum partu itaq; fuisset effusus, toto capite, ut est consuetudo nascentium, à capillis nudo egressus est, in circuitu modicorum ordine pilorum apparente. Adradis ciuitate beati Vedasti episcopi & cōfessoris, & Babonis episcopi. Item S. Fronti episcopi, cuius gesta miraculis plena conscripta habētur. Thomis ciuitate natale sanctorum Prisci, Crescētij & Euagri.

B. VI. NON. OCT.

NAtale sancti Eusebij papæ, qui sedit in episcopatu annos septem, sepultus est uia Appia, in cœmiterio Calisti. Sub huius tempore inuenta est crux Domini nostri Iesu Christi, quinta nonas Maij. Hic hereticos inuenit in urbe, quos ad manuum impositionem reconciliauit. In territorio Attrebatēsi, uilla Syricinio passio sancti Leodegarij Augustudunēlis episcopi, quē uarijs iniurijs & diuersis supplicijs pro ueritate afflictū Hebroinus maior regiæ domus interfecit. Cuius sacratissimum corpus in diœcesi Pictauorum translatum, in monasterio beati Maxentij honorifice est humatum. In Nicomedia sancti Eleutherij martyris, sub Diocletiano, qui per uaria tormentorum genera examinatus migrauit ad Christum.

C. V. NON. OCT.

NAtale sancti Dionysij Areopagitę, qui ab apostolo Paulo instructus credidit Christo, & primus Athenis ab eodem apostolo episcopus est ordinatus, & sub Adriano principe, post clarissimam confessionem fidei, post grauissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatur. Apud antiquos Saxones natale sanctorum duorum Eualdorum presbyterorū, qui cum beato Vuillibrordo episcopo uenientes in Germaniam, transiere ad Saxones, & cū prædicare ibi Christum cœpissent, comprehensi sunt à paganis, & occisi. Ad quorum corpora noctu multa diu lux apparens, & ubi essent, & cuius essent meriti declarauit.

D. IIII. NON. OCT.

APud Corinthum beatorum Crispi & Gaij, quos beatus apostolus se dicit baptizasse, cuius Gaij meminit idem apostolus ad Romanos, Salutat uos, inquit, Gaius hospes meus, & uniuersæ ecclesiæ. Cuius beatus Ioannes epistolam scribens meminit ita, Senior Gaio carissimo, quem ego diligo in ueritate. Apud Aegyptum sanctorum martyrum Marci & Martiani fratrum, & cum eis innumerabiles alij nō inferiori gloria tā uiri, quàm fœminæ, sed & pueri ac senes, pro fide Domini nostri Iesu Christi, præsentem uitam parui pendentes futuræ gloriæ beatitudinem quęsiuere: quidā ex ipsis post uerbera aliosq; diuersi generis horribiles cruciatus, flammis traditi sunt, alij in mare præcipitati, nonnulli inedia cōsumpti, alij patibulis affixi, nonulli etiā capite cæsi, ita ut sponte cer uices suas securibus darent. In quibus quidam more peruerso capite deorsum presso, & pedibus in sublime sublatis, beatissimam coronam passionis meruerūt. In Africa Audacti, Romæ Marcelli papæ, Autisiodoro depositio Marsi presbyteri. Eodem die S. Francisci confessoris.

E. III. NON. OCT.

APud Siciliam natale sanctorum Placidi, Eutychij & aliorum triginta. In Gallia ciuitate Valētia, natale sancti Apollinaris episcopi, cuius uita & uirtutibus insignis fuit, & mors nihilominus signis & prodigijs decoratur. Apud Eumeniam beati Praseæ episcopi, apud Smyrniam martyrio consummati, qui unus ex antiquis quasi ex traditione priorū se accepisse asseruit, saluatorem præcepisse apostolis suis, ut infra duodecimum annum ab Hierosolymis nō discederent. Autisiodoro depositio sanctorum Germanorum, & Firmati diaconi, & Flauinæ uirginis Deo sacratæ.

F. PRID. NON. OCT.

APud Capuam natale sanctorū Marcelli, Casti, Aemilij, Saturnini. In Gallijs ciuitate Agauino natale Fidei uirginis & martyris, cuius

ius exemplo beatus Caprasius ad agonem martyrij animatus est. Eodē die beati Sagaris martyris & episcopi Laodicensis, qui unus fuit de antiquis Pauli apostoli discipulis. Depositio Romani Autisiodorensis episcopi. Eodem die octaua sancti Michaēlis archangeli.

G. NON. OCT.

ROmę uia Appia natale sancti Marci episcopi & confessoris, qui sedit in episcopatu annos duos, menses nouem, dies uiginti, qui etiā sepultus est in cœmiterio Balbinæ uia Ardeatina. Item sanctorum martyrum Sergij & Bachi, qui sub Maximiano pro Christi nomine passi sunt. Nam Sergius primicerius erat scholę gentilium, amicus imperatoris, beatus uerò Bachus secundicerius erat eiusdem scholæ. Hi enim ab Antiocho duce pro Christi nomine, iussu Maximiani imperatoris passi sunt: ita ut Bachus dum extensus crucis flagellis cæderetur, emitteret spiritum: Sergius uerò post multa tormēta gladio cæsus est, & sic migrauit ad Dominū. Item sanctorū martyrum Marcelli & Apulei, qui quidem primò adhæserunt Simoni mago: sed uidentes mirabilia, quæ Dominus operabatur per apostolum suum Petrum, relicto Simone doctrinæ apostolicæ se tradiderunt, & post martyrium apostolorum sub Aureliano consulari martyrij coronam compleuerunt, sepulti non longè ab urbe Roma.

A. VIII. IDVS OCT.

NAtale beati Simeonis, qui Dominum nostrum Iesum Christum præsentauit in templum. Itē natale sanctæ Reparatæ uirginis, quæ passa est in Cæsarea urbe Palæstinæ, sub Decio præside. Hæc cum nollet idolis sacrificare, primùm adhibita est illi olla plumbo feruente impleta, postea abscisæ sunt illi mamillæ, & lampades ardentes adhibitæ, deinde in caminum ignis missa est. Quæ cum in nullo ibi fuisset læsa, decollata est, & cōtinuò de collo eius exiuit columba alba. Cuius corpus rapuerunt Christiani, & conditum aromatibus sepelierunt. Apud Cretā urbē Cortinę beati Philippi episcopi. Thessalonicæ sanctorū Demetrij & Pelagię. Eodem die sancti Amoris confessoris.

B. VII. IDVS OCT.

ABrahæ patriarchæ. Apud Parisium natale sanctorū martyrū Dionysij episcopi, Eleutherij presbyteri, & Rustici diaconi. Qui beatus episcopus à pontifice Clemente Romano in Gallias directus, ut prædicationis operā populis à fide Christi alienis exhiberet, tandemq; ad Parisiorum ciuitatem deuenit, & per annos aliquot sanctum opus fideliter & ardenter executus, à præfecto Fescennino Sisinio comprehensus est, & cum eo sanctus presbyter Eleutherius, & Rusticus diaconus gladio animaduersi martyrium cōpleuerunt. Item sancti Donini, qui sub Maximiano imperatore propter fidem Christi decollatus est.

C. VI. IDVS OCT.

LOth prophetæ. Apud Coloniam Agrippinam natale sanctorum martyrum, Gereonis cum alijs trecentis decem & octo, quos ferunt Thebæos fuisse: & cum legione illa beati Mauricij, iussu Maximiani imperatoris in Gallias transitum fecisse, atq; circa Rheni litora consedisse, & funestum tyranni imperium respuendo pro uera pietate colla pacienter gladijs subdidisse. Apud Cretam beati Piniti episcopi. In Britannia beati Paulini episcopi Eboraci, qui gentem Nordanhumbrorum, eam uidelicet nationem Anglorum, quę ad aquilonem Humbri fluminis habitabat, cū rege suo Heduuino prędicando uerbum fidei conuertit ad Dominum.

D. V. IDVS OCT.

APud Tharsum metropolim Ciliciæ natale sanctorum martyrū Tharaci, Probi & Andronici, qui persecutione Diocletiani sub Maximiano præside longo tempore carcerali squalore afflicti sunt, & tertiò diuersis supplicijs examinati. Nam neruis crudis grauiter cæsi, & testis asperrimis defricati, etiam papyro ardente circa uentrem & latera adusti, post mamillarū confractionem, post tormenta tibiarū, post acuti & sinapis infusionē, post obolos ignitos, post cōfixionem digitorum, clauis acutissimis, post oculorum transpunctionem, ac linguæ abscisionem, nouissimè in amphitheatro ursis & leonibus proiecti sunt. Sed cū nulla ex bestijs sanctorū corpora auderet attingere, Maximianus ira succēsus iussit eos gladio iugulari, & corpora eorum inter corpora gladiatorum proijci. Nocte uerò uenientes fideles, & deprecantes Dominum, ut ostenderet eis sanctorum reliquias, uiderunt subitò uelut stellam splēdidam de cœlo missam super singula sanctorum corpora residentem, sicq; cum ingenti gaudio rapiētes ea præcedente se eiusdem stellæ splendore glorioso s Christi athletas loco aptissimo cōdiderūt.

E. IIII. IDVS OCT.

APud Rauennam uia Laurentina natale sancti Hediſti. Apud Africam sanctorum confessorum & martyrum quatuor milium nongentorum septuaginta sex, qui persecutione Vandalica, cum essent ecclesiarum Dei episcopi, presbyteri, diaconi, associatis sibi turbis fidelium populorum, iussu Hunerici regis Arriani, pro defensione catholicæ ueritatis in horribile eremi exilium trusi, & inter Mauros ferocissimos sunt deputati. Inter quos erāt Cyprianus & Felix præcipui domini sacerdotes. E quibus plurimi cum crudeliter ducerentur, & hastilium cuspidibus ad currendum, ac lapidibus sibi alligatis dum tunderentur: siue ligatis pedibus uelut cadauera per dura & aspera loca traherentur, tam diro supplicio per singula membra discerpti, per gladios acutos petrarū. Huic caput loris terebrabatur, alij latera findebantur, inter manus trahētium spiritum exhalabant: Extat per totum aggerem publicum locuentibus tumulis sepultura sanctorum. In Syria Eustati presbyteri, & Eucharisti, Burri, Donati, Fortunatæ.

E. III. IDVS OCT.

NAtale sancti Carpi, discipuli apostoli Pau-

li. Apud Troadam Antiochiæ Theophili, qui sextus ab apostolis ecclesię pontificium tenuit, uiri eruditissimi. In Hispanijs natale Faustini, Marci & Adriæ. In Chalcedonia Marcelli. In Alexandria natale sancti Anastasij episcopi, & sancti Lupentij presbyteri, & S. Geraldi cõfess.

G. PRID. IDVS OCT.

NAtale sancti Calisti papæ, qui sedit in episcopatu annos septem, menses duos, dies decem. Hic constituit ieiunium die sabbati ter in anno fieri, frumenti, uini & olei, secundum prophetiam. Qui persecutione Alexandri imperatoris diutius fame in carcere cruciatus, & quotidie fustibus cæsus, per uisionem à presbytero suo Calepodio, qui antea martyrium consummauerat, confortatus est, qui in carcere eodem positus quendam militem nomine Priuatum, ab ulcerũ dolore ac fœditate simul & ab infidelitate curauit. Quod audiens Alexander, ipsum quidem militem fecit plumbatis deficere, beatum uerò Calistũ per fenestram domus præcipitari, & ligato ad collum eius saxo in puteum demergi, & in eum per rudera cumulari. Post uerò dies quatuordecim presbyter eius Asterius, cũ clericis noctu ueniens leuauit corpus, & sepeliuit in cœmiterio Calepodij. Corduba ciuitate S. Lupi Aureliæ. Lugduno Galliæ transitus sancti Iusti in eremo. Eodem die translatio S. Burchardi episcopi & cõfessoris.

A. IDVS OCT.

IN Gallia apud Coloniam Agrippinam sanctorum Maurorum de militibus, qui ex illa legione sacra Thebeorũ cum essent trecenti quadraginta, apud eandem urbem martyrium consummantes, conditi sunt in basilica, quæ admirabili opere ex Musiuo quodammodo deaurata resplendet. Vnde & incolæ ad Sanctos aureos uocitare consueuerunt. Viennæ sanctorũ episcoporum Agrati, Costori. In Capua Libuli, & sanctæ Fortunatæ.

B. XVII. CALEND. NOVEMB.

DEpositio sancti Galli confessoris, cuius uita plena uirtutibus cõscripta habetur. Apud Lugdunũ beati Antiochi episcopi. Apud Viennam sancti Theodati episcopi, item Heronis, qui post beatum Ignatium Antiochenam rexit ecclesiam. Erat enim hic beati martyris Ignatij diaconus: qui episcopus factus, uiam magistri pius imitator sequitur, & pro commẽdato grege amator Christi occubuit. In Gallijs ciuitate Arausica, sancti Florentij episcopi, qui multis clarus uirtutibus in pace quieuit. In Nicomedia Alexandri. In Mauritania, Nini, Victorij, Nobilitani, Mariani, Lucij, Mittini & Crescentiani, & sancti Eliphij martyris.

C. XVI. CALEND. NOVEMB.

IN Africa sanctorum martyrum ducentorum septuaginta pariter coronatorum: & sanctorum martyrũ Martiani & Satyriani, cum duobus fratribus eorum, & egregiæ Christi ancillę Maximæ uirginis, qui tempore Vãdalicæ persecutionis sub Gẽserico rege Ariano, pro cõstantia fidei catholicę primum nodosis fustibus cæsi, & usq; ad ossa laniati. Cumq; multo tempore talia paterentur, sequenti semper die incolumes inueniebãtur. Nouissimè legatis pedibus post terga currentium quadrigarum, inter spinosa loca syluarum pariter iussi sunt interire. Cumq; ducta atq; reducta à dumosis lignorum aculeis innocentium corpora carperentur, è uicino currentibus indomitis equis, uale sibi in uicem his uerbis dicebant, Frater ora pro mẽ, impleuit Deus desiderium nostrum, taliter peruenitur ad regnum cœlorum. Sicq; orando & psallendo gaudentibus angelis pias animas emiserunt. Item beati Aristonis, qui unus fuit de septuaginta Christi discipulis.

D. XV. CALEND. NOVEMB.

NAtale sancti Lucæ euangelistæ, qui fuit natione Syrus, Antiochensis, arte medicus, à postolorum discipulus, Paulum secutus usq; ad confessionẽ eius, seruiens Domino sine crimine, neq; unquam uxorem habens, neq; filios, septuaginta & trium annorum obijt in Bithynia plenus spiritu sancto. Sepultus est autẽ nũc Constantinopolim, ad quam urbem uicesimo Cõstantij anno ossa eius cum reliquijs Andreę apostoli translata sunt. Romæ sanctæ Triphoniæ, uxoris Decij Cæsaris: quæ uiro suo post interfectionem beatorum Sixti, Laurẽtij & Hippolyti diuinitus punito se petijt baptizari cum filia Decij Cyrilla, à Iustino presbytero, & alia die defuncta est, & iuxta sanctum Hippolytum in crypta sepulta. Item sancti Asclepiadis Antiocheni episcopi.

E. XIIII. CALEND. NOVEMB.

APud Antiochenam Syriæ, natale sanctorũ Beronici & Pelagiæ, quæ primùm fuit sub gentilitatis ritu meretricis officio functa, & mũdanis illecebris dedita, postea uerò per gratiã Dei, & sancti Nonni episcopi dogmata ad fidẽ Christi conuersa, & ab eodem episcopo baptizata, totam substantiam suam & supellectilem pauperibus erogauit: ipsaq; cilicio induta, & uili indumento uestita, in peregrinationem perrexit, & in Hierosolymis sub uirili habitu monasticam uitam duxit. Construxerat enim sibi paruam cellulam in monte Oliueti, ubi Dominus cœlum ascendit, & ibi uitam præsentem finiuit, atq; ad uitam æternam feliciter migrauit. Item beatorum martyrum Ptolemæi & Lucij, sub Antonino Pio, & filio eius passorũ: & sancti Aquilini episcopi & confessoris.

F. XIII. CALEND. NOVEMB.

IN Gallijs ciuitate Agauno S. Capraſij martyris: qui cum rabiem persecutionis declinans lateret in spelunca, audiens beatam uirginẽ fidem pro Christo fortiter agonizare, animatus ad tolerantiam passionum, orauit ad Dominũ, ut si pro certo eum dignum gloria martyrij iudicaret, ex lapide spelunce illius aqua limpidissima emanaret. Quod cum Dominus continuò præstitisset, ille securus ad aream certaminis properauit, & palmam martyrij fortiter dimicando promeruit. Item natale Simplicij.

G. XII

G. XII. CAL. NOVEMB.

APud Nicomediam natale sanctorum martyrum Dasij, Zotici, Gaij, cum duodecim militibus. Eodem die sancti patris nostri Hilarionis, cuius uitam Hieronymus uirtutibus plenam conscripsit. Item natale sancti Asterij presbyteri, Calisti papæ. Qui cum corpus eius leuatum de puteo sepeliisset, post dies sex audiens hoc Alexander imperator, præcepit eum per pontem præcipitari. Cuius corpus inuentum est, & à quibusdam Christianis in eadem ciuitate sepultum. Scriptum est in passione sancti Calisti. & transitus sancti Viatoris lectoris. In Colonia sanctarum uirginum undecim milium.

A. XI. CAL. NOVEMB.

HIerosolymis beati Marci, qui primus Hierosolymis ex gentibus post episcopos ex circumcisione sacerdotium ciuitatis illius accepit, clarissimi & doctissimi uiri, ac non multo post martyrio cõsummati. Item beatæ Salomæ, quæ in Euangelio legitur cum reliquis sanctis fœminis circa Domini sepulturam solicita. Apud Hadrianopolim Thraciæ passio sanctorũ Philippi episcopi, Seueri presbyteri, atq; Hermetis diaconi, & Eusebij, qui persecutione sæuiente Christianorũ, ecclesias claudere & spoliare, iussu imperatoris Iuliani, per iniquos præsides contradicebãt, & ob hoc per Bassum præsidem, necnon & Iustinum multis tormentis afficiebantur, hoc est, carceribus, uinculis, flagellis, ad ultimum uerò flammarum incendio: sed Domini uirtute roborati, usq; in finem in cõfessione nominis eius perseuerauerunt.

B. X. CAL. NOVEMB.

APud Antiochiam Syriæ natale sancti Theodori presbyteri, qui persecutione impij Iuliani sub præfecto & auunculo eius Iuliano, cũ ab eo Antiochenorum ecclesia spoliata, & religiosi quiq; fuissent eius terrore dispersi, in ecclesia permansit intrepidus, atque ab eo teneri iussus: post equulei pœnam, & multos ac durissimos cruciatus, etiam lampades circa eius latera appositæ sunt. Sed his diuina uirtute restinctis, cum milites qui eas tenebant, angelorum aspectu territi ruissent in faciem, & credentes in Christo impium ministerium recusarent, iussit eos Iulianus pelago immergi. Quibus beatus Theodorus ait, Præcedite fratres, ego uerò superans inimicum sequar Dominum. Sicq; occisione gladij martyrium consummauit. In Hispanijs natale sanctorum Seruandi & Germani, qui post uerbera squalorem carceris, & famis ac sitis iniuriam, & longissimi itineris, quę iubente Viatore præside ferro onusti pertulerunt laborem, nouissimè martyrij sui cursum ferro cæsis ceruicibus impleuerunt. Coloniæ sancti Seuerini archiepiscopi & confessoris. Viennæ sancti Ioditij episcopi. Item sancti Venantij abbatis.

C. IX. CAL. NOVEMB.

IN Venusia ciuitate Apuliæ natale sanctorum Felicis episcopi ciuitatis Tubrocensis, Audacti & Ianuarij presbyterorum, & Fortunatiani, & Septimi lectorum, qui temporibus Diocletiani in sua ciuitate Tyci, à Magnelliano procuratore multis diu uinculis & carceribus macerati, & in Africa & in Sicilia, tandem in occisione gladij consummati sunt. Sunt autẽ honorificè sepulturæ traditi inter Carthaginẽ & Vticã. In Nicomedia natale Seueri & Dorotheæ.

D. VIII. CAL. NOVEMB.

BOnifacij papæ, qui sedit Romæ annos tres. Hic sepultus est uia Salaria, iuxta corpus sanctę Felicitatis. Hic constituit seruum clericũ non fieri, nec obnoxium curiæ, uel cuiuslibet rei. In Gallia ciuitate Suessionis, natale sanctorum Crispini & Crispiniani: qui persecutione Diocletiani & Maximiani ad trochleas extenti, & fustibus cæsi, postquam digiti eorum subulis transfixi sunt, & de dorso eorum lora præcisa, ad ultimum gladio trucidati, coronam martyrij adepti sunt. Petragoricas ciuitate natale sancti Frontonis, qui Romæ à beato Petro episcopus ordinatus, cum Georgio presbytero ad prædicandum euangelium missus est. Cumq; tertio die itineris idem Georgius fuisset mortuus, mœrens Fronto reuersus est ad apostolum, acceptoq; eius baculo, & super corpus defuncti posito, socium de morte recepit: sicq; ad prædictam ciuitatem ueniens, magnam gentis illius multitudinem conuertit ad Christum, & multis clarus uirtutibus in pace quieuit. Romę uia Salaria natale quadraginta sex militum, qui simul baptizati sunt à beato Dionysio papa, & mox iubẽte Claudio imperatore decollati sunt.

E. VII. CAL. NOVEMB.

APud Africam natale sanctorum martyrum, Rogatiani presbyteri, & Felicissimi, qui persecutione Decij & Valeriani illustri martyrio sunt coronati. Scribit beatus Cyprianus in epistola ad confessores, his uerbis: Vt sequamini, inquit, in omnibus Rogatianum presbyterũ gloriosum senem, uiam uobis ad gloriam nostri temporis religiosa uirtute, & diuina dignatione facientem: qui cũ Felicissimo fratre nostro quieto semper & sobrio excipiens ferociẽtis populi impetum, primùm hospitium uobis in carcere præparauit, & metator quodammodo uester, nunc quoq; uos antecedit. In Nicomedia natale Luciani & Filori, Heraclidę & Martialis. Eodem die sancti Amandi confessoris.

F. VI. CAL. NOVEMB.

IN Hispanijs Abula ciuitate, natale sanctorum Vincẽtij, Sabinę & Cristẽstes, qui primò adeò in equuleo sunt extẽti, ut omnes compages mẽbrorũ eorum laxarentur: deinde capita eorũ lapidibus supposita, & usq; ad excussionẽ cerebri ualidis sunt uectibus contusa, atq; ita martyriũ compleuerunt, agente præside Datiano. Apud Thylę castrum, natale sancti Floretij martyris. Romæ Euaristi papæ, qui sedit annos nouẽ, sub Traiano martyrio coronatur, sepultus est in Vaticano. Hic constituit duos in urbe presbyteros, & septem ordinauit diaconos, qui custodirent epistolarum prædicantem. Et uigilia Apostolorum Symonis & Iudæ.

G. V. CAL. NOVEMB.

NAtale sanctorum apostolorum, Symonis Chananęi, qui & zelotes scribitur, & Thaddæi, qui etiam Iudas Iacobi legitur, & alibi appellatur Lebbęus, quod interpretatur corculus. E quibus Taddæus apud Mesopotamiã, Simon uerò apud Aegyptum traditur prædicasse: inde simul Persidam ingressi, cum fidei innumeram gentis illius multitudinem subdidissent, & ecclesiam Dei latè iam fundatam uiderent, martyrium ibi cursu temporis explentes, beato certamine consummauerunt, honorificè sepulti à populis Christianis, quos Domino ipsi genuerant. Romæ sanctæ Cyrillæ, filiæ Decij Cæsaris, quæ à Claudio principe iugulata est gladio, & sepulta à Iustino presbytero, cum matre sua, iuxta sanctum Hippolytum. Itẽ sancti Fidelis martyris.

A. IIII. CAL. NOVEMB.

NAtale sancti Narcissi Hierosolymorum episcopi, uiri sanctitate & patiẽtia, ac fide laudabilis. Accidit aliquando in die solenni uigiliarum Paschæ, oleum deesse luminaribus: tum præcepit repentè naturam aquæ in oleum uerti. Qui centum & sedecim annorum migrauit ad Dominum. Apud Sidonẽ urbem sancti Zenobij presbyteri, qui persecutione Diocletiani martyrio coronatur. Viennæ depositio beati Theodari abbatis. In Lucania sanctorum Iacincti, Quintini, Felicianæ, Lucinij. Eodem die sancti Felicis diaconi & martyris.

B. III. CAL. NOVEMB.

ROmæ natale sancti Pontiani papæ & martyris, qui ab Alexandro imperatore cum Hippolyto presbytero in exilium deportatus est in Sardiniam insulam, ubi est defunctus. Ciuitate Tingitana passio sancti Marcelli centurionis, qui capitis abscisione martyrium consummauit, sub Agricolano agente uices præfectorum prætorio. Apud Africam martyris numero ducentorum uiginti. In Antiochia beati Serapionis episcopi.

C. PRID. CAL. NOVEMB.

ROmæ beati Nemesij diaconi, & Lucillæ filiæ eius: quos sanctus pontifex Stephanus baptizauit, quicq; ipsum Nemesium diaconem constituit. Qui decollatione quidẽ capitis martyrium compleuit, simul cum filia, sub Valeriano & Gallieno, octaua calendas Septembris: eiusq; corpus à beato Stephano papa in eodẽ loco sepultum: sed à beato Sixto pontifice postea leuatum, pridie calendas Nouembris, & in crypta uenerabiliter curatum. In Gallia oppido Viromandẽsi natale sancti Quintini, qui sub Maximiano imperatore passus est, & post annos quinquaginta quinq; inuentum est, reuelante corpus eius angelo, & sepultum octaua calendas Iulij. Et uigilia omnium sanctorũ. Eodem die sancti Vuolfgangi episcopi & confessoris.

NOVEMBER HABET DIES XXX. LVNAM TRICESIMAM.

D. CALENDAE NOVEMBRIS.

IEstiuitas omnium sanctorum. Pertente nanq; papa Bonifacio, iussit Phocas imperator in ueteri fano, quod Pantheon uocabatur, & à Domitiano prius factum erat, ab Iatis idolatriæ sordibus ecclesiam beatę semper uirginis Mariæ, & omnium fieri martyrum: ut ubi quondam omnium non deorum, sed dæmonum cultus agebatur, ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum: quę ab illo tempore in calendis Nouembris, in urbe Roma celebris & generalis agitur: sed & in Gallijs monente sanctæ recordationis Gregorio pontifice, piissimus Ludouicus imperator omnibus regni sui & imperij episcopis consentientibus, statuit, ut solenniter festiuitas omnium sanctorum in præfata die annuatim perpetuò ageretur. Quam sanctam constitutionem reuerenti animo suscepit omnis ecclesia. In castro Diuione natale sancti Benigni presbyteri, qui cũ Antiocho compresbytero, & Tyrso diacono missus est à sancto Polycarpo ab Oriente in Galliã: cuius prædicatione comes Terentius comperta uinctum eum & cæsum ad se adduci præcepit: & rursum audita sermonum eius constantia, neruis durissimis cædi fecit. Post hæc ad trochleas extensus & cæsus, & rursum carceri mancipatus, mane idola orando destruxit, & reductus est in carcerem: cui subulas decem calentes in manibus infixerunt, & cum plumbo remisso pedes in lapide perforato fixerunt, & canes duodecim feroces incluserunt cum eo per sex dies. Et angelus attulit panem cœlestem ei, subulas abstulit, & eum de plumbo ac ferro eripuit. Post hoc collum eius uecte ferreo tundi præcepit, & corpus eius lancea perforari. Quo facto columba nitea de carcere Christianis aspicientibus ad cœlos ascendit, & odor suauissimus quasi de paradiso secutus est. Venit autem beata Leonilla, & conditum aromatibus corpus non longè ab ipso carcere sepeliuit. Item sanctorum Cæsarij diaconi, & Iuliani presbyteri: qui uidelicet Cæsarius tempore Claudij ueniens ex Africa ad Terracinam Campaniæ ciuitatem, dum contra idolatras proclamaret, in publico tentus est à Firmino pontifice, & in custodiam reclusus: ubi diebus multis maceratus, deinde traditus est Leontio consulari Campaniæ: quem ille cùm uerbis superare nequiret, iussit uinctum ante carpentum suum ducere ligatis manibus nudum usque ad templum Apollinis. Quò cum peruenisset, ad orationem eius corruit templum, & occidit pontificem Firminum. Post

Post hoc reclusus à Luxurio in carcere primò ciuitatis, fuit ibi annum unum & mensem: deinde eductus in forum ab eo, dum oraret, cœlesti est lumine circumdatus: ita ut ipse Leontius crederet, & Cæsarium qui erat nudus, sua chlamyde indueret, & baptizaretur, ac corpus & sanguinem Domini acciperet de manu Iuliani presbyteri. Nec mora, dicta super eũ oratione, tradidit spiritum, tertia calendas Nouembris. Tunc Luxurius iussit Iulianum & Cæsarium mitti in saccum, & præcipitari in mare. Qui eodem die reiecti sunt ad littus, & sepulti ab Eusebio homine Dei, iuxta urbem Terracinam, & idem Eusebius postea martyrium passus est cum Felice presbytero. Et depositio sancti Seuerini monachi de Tyburtina ciuitate, & sanctæ Mariæ martyris.

E. IIII. NON. NOVEMB.

NAtale sancti Victorini Pictauiensis episcopi, qui persecutione Diocletiani martyrio coronatus est. Apud Laoditiam beati Theodoti episcopi, uiri non solùm uerbis, sed & rebus & uirtutibus ornati. Hic arte medicus fuit quidem, sed ad animarum à Domino trãslatus est medicinam, uerè incomparabilis, qui super omnes penè homines fide, misericordia, studio, uigilantia, atque omnibus optimis institutionibus claruit. In scripturis quoque diuinis laborem quamplurimum gessit, quieuit, sepultus in senectute bona. Item sancti Ambrosij abbatis monasterij Agaunensis. Viennę sancti Georgij eiusdem urbis episcopi. In Africa sanctorũ Publij, Victoris, Hermetis, Iusti & Papiæ.

F. III. NON. NOVEMB.

NAtale sancti Quarti apostolorum discipuli. Apud Cæsaream Cappadocię natale sanctorum martyrum Germani, Theophili, Cæsarij & Vitalis, qui optimè duxerunt martyrium sub Deciana persecutione. Viẽnę sancti Domni episcopi glorioſi. Eodem die depositio sancti Pirminij episcopi & confessoris, & sancti Hugberti episcopi & confessoris.

G. PRID. NON. NOVEMB.

APud Alexandriam beati Hierij presbyteri, uiri acris ingenij. In Gallia ciuitate Redonis natale sancti Amantij episcopi & confessoris, cuius uita sanctitate & miraculis extitit gloriosa. Augustuduno beati Proculi episcopi. In Gallijs Biturícas depositio beati Illusoris pueri & confessoris. In Africa natale Primi, Cęsarij, Gregorij, Porphyrij, Amantis, Saturnini, Victorinæ.

A. NON. NOVEMB.

ZAchariæ prophetæ, patris Ioannis baptistæ. In Terracina Campaniæ ciuitate natale sanctorum Felicis presbyteri, & Eusebij monachi, temporibus Claudij imperatoris. Qui uidelicet Eusebius cum sepelisset sanctos martyres, Iulianum & Cæsarium, & ad sepulchra eorum orans multos conuerteret ad fidem, quos Felix presbyter baptizauit, tenti sunt ambo à Leontio, filio Leontij consularis, ob eam maximè causam, quia Cęsarius patrem eius Christianum fecisset. & ad forum eius ducti non sunt superati: inde carcere inclusi, nocte eadem cum sacrificare nollent, decollati sunt, atq; in fluuium iactati. Quorum corpora uenerunt usq; ad mare, & relicta sunt ad litus, atq; à presbytero quodam, nomine Quarto, de Capua inuẽta: qui ea mox imposita uehiculo duxit in casam suam, & curiosè quærens etiã capita inuenit, adiunctaq; corporibus sepeliuit iuxta sanctũ Cęsarium.

B. VIII. IDVS NOVEMB.

TVmissa Africæ natale sancti Felicis. In huius solennitate quendam psalmum beatus Augustinus uidetur exponere ad populum ita dicẽs, Felix martyr uerè felix, & nomine & corona, cuius hodie diei est festiuitas. In oriẽte ciuitate Theopoli sanctorum decem martyrum, qui sub Saracenis passi legũtur in gestis sanctorum quadraginta. In ciuitate Lemouicensi, in prouincia Aquitaniæ sancti Leonardi confessoris, discipuli sancti Remigij episcopi.

C. VII. IDVS NOVEMB.

APud Alexandriam beati Achilleæ episcopi, eruditione, fide, conuersatione & moribus insignis. Item apud Perusinam Italiæ urbẽ sancti Herculiani episcopi, & sancti Amaranti, qui apud Albiensem urbem martyrizatus est. Depositio Vuillibrordi episcopi, de gente Anglorum, uiri sanctissimi, & miraculorum gratia admodum insignis: qui à Sergio papa Romæ ordinatus est, & in Germaniam ad prædicandũ destinatus, ibidemq; requieuit. Itẽ sancti Rufi Metensis urbis episcopi & confessoris, qui translatus est à prædicta urbe, consentiente Drogone præsule, in Vormatiensem pagum, in uillã quæ uocatur Oternheim, temporibus Lotharij imperatoris, & Lodouici regis: ubi etiã sanctitas eius multis uirtutibus claruit. In Africa natale Rogati, Donati.

D. VI. IDVS NOVEMB.

ROmæ natale sanctorũ martyrum, Claudij, Nicostrati, Simphoriani, Castorij & Simplicij, qui tẽpore Diocletiani Augusti, p Christi nomine passi sunt, eo quòd nollent deos paganorum colere. Nam cum essent insignes artifices, & in lapidibus marmoreis imagines sculpere super omnes artifices regios nossent, & artis eorum peritia multũ Imperatori placuisset, tamen accusantibus eos Philosophis, eo quòd falsos deos adorare renuerãt, iussit eos Diocletianus loculis plumbeis inclusos omnes præcipitare in fluuium. Passus est autẽ cum eis & Simplicius, quem à gentilitatis ritu conuerterunt ad fidem Christi. Post dies autem quadraginta duos, uenit quidam Nicodemus Christianus, & leuauit cum ipsis loculis corpora martyrum, & in domo sua honorificè posuit. Passi sunt autem sexta idus Nouembris. Ipso die natale sanctorũ quatuor coronatorũ: id est, Seuerj, Seuerani, Carpophori & Victorini. Hi cũ impellerẽtur

tur ad sacrificandum, reluctantes: nec omnino consensum impijs præbentes, perstiterunt in fide. Nunciatum est hoc imperatori Diocletiano: quos ilicò iussit, ut ante simulachrũ Asclepij ictibus plumbatarum cæsi deficerent: quorum corpora iussit in platea canibus iactari, quæ iacuerunt ibi diebus quinque illæsæ. Tũc Christiani uenerunt, & collecta corpora sepelierunt. Via Lauicana, miliario ab urbe tertio, in arenario, iuxta corpora sanctorum martyrum Claudij, Nicostrati, Simphoriani, Castorij & Simplicij. Post duos tamen annos passionis horum quinque martyrum, cum nomina eorũ minimè reperirentur, statuit beatus Melchiades episcopus, ut anniuersarius quatuor coronatorum dies sub nominibus sanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrentibus tamen annis, cuidam sancto uiro etiam nomina eorum reuelata sunt. Festiuitas uerò, ut fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permansit, ac locus quatuor coronatorum nomine insignis. Eodem die commemoratio omnium sanctorum.

E. V. IDVS NOVEMB.

NAtale beati Theodori martyris, tempore Maximiani & Maximini imperatorum. Qui cum esset miles sub Brycha præposito legionis, missus est in carcerem, signatoq; ostio ibi diuina uisitatione consolatur. Post aliquot dies adductus iterum ante præsidem, suspensus est in ligno, & ungulis ferreis latera eius rasa, quousque costæ eius nudarentur: deinde manibus post tergum ligatis, in focum missus est, & circumspiciens uidit in turba lachrymantem Cleonicum, qui cum eo tyro adductus fuerat, & exclamans dixit, Cleonice expecto te, festina, & sequere me. Et cum iam flammarum globis undique uallaretur beatus martyr, orationem fudit, laudans patrem, & filium ac spiritum sanctum, sicq; sanctam animã Christo reddidit. Quædam autem mulier Eusebia nomine, collegit corpus eius, & sindone munda inuoluens transtulit in possessionem suam, in locum appellatum Euchata. Apud Biturigas sancti Vrlicini, qui Romæ ordinatus à successoribus apostolorum, primus ipsi urbi destinatur episcopus.

F. IIII. IDVS NOVEMB.

IN territorio Agatensi natale sanctorum martyrum Tyberij, Modesti & Florentiæ, qui tẽpore Diocletiani uarijs tormentis cruciati martyrium compleuerunt. Eodem die sancti Martini papæ, qui ob fidem catholicam ab imperatore Constantio hæretico, per Theodorũ exarchum de ecclesia raptus, ac productus Constãtinopolim, relegatur apud Chersonã Lycię pro uincię, ibidemq; uitam finiuit, multis in eodem loco uirtutum signis usque hodie refulgens. Romæ depositio sancti Leonis episcopi. In Antiochia natale Demetrij episcopi, Amnesi, Eustochij, & sociorum eius. Aurelianis depositio beati Monitoris episcopi.

G. III. IDVS NOVEMB.

IN Gallia Turonis ciuitate natale sancti Martini episcopi & confessoris, cuius uita & doctrina per miracula quæ Dominus per eum fecit, pene omnibus fidelibus claret: nec necesse est à nobis hic aliquid exinde commemorari, quia ipsius uitam, uirtutes & signa Sulpitius manifestè luculento sermone descripsit: necnõ & Gregorius eiusdem urbis episcopus in miraculorum libris plenissimè disseruit. In Scythia metropoli Phrygiæ passio sancti Mennæ martyris, qui persecutione Diocletiani & Maximiani cum esset miles nobili genere ex Aegyptiorum prouincia ortus, abrenuncians terrenæ militiæ, primùm cœlesti regi secreta conuersatione in eremo militauit: deinde in natalitijs præfatorum imperatorum procedens ad publicum, ac se Christianum libera coram ipsis uoce declarans, traditus est Pyrrho duci torquendus: qui iussit eum carcere includi, quamdiu imperatorum natalitia celebrabantur. Peracta igitur festiuitate, iubente Duce, & neruis bubulis manibus ligatis, tamdiu à militibus uirgis cæsus, donec sanguine ipsius plateæ replerentur: deinde in equuleo exungulatus, & lampadibus circa latera adustus, cilicioq; plagæ eius fricatę, & carbones ignis super plagas impositi, per tribulos quoque & sudes ferreos ligatis manibus ac pedibus tractus, plumbatis etiam collo & maxillis grauiter cæsus, in laude Dei omnipotentis immobilis permansit. Nouissimè gladio animaduerti iussus est, & corpus igne comburi. Quod furtim à Christianis è medio ignis eruptũ, & mundis linteaminibus aromatibusq; cõditum, debita ueneratione curatum est. Lugduni natale sancti Verani episcopi.

A. PRID. IDVS NOVEMB.

APud Africam commemoratio sanctorũ Arcadij, Pascasij, Probi & Eutychiani, qui ex Hispania oriundi, cum apud Gẽserichum Vandalorum regem merito sapientiæ, & fidelis obsequij chari clariq; haberẽtur, nec Marrianam perfidiam, cui ipse deditus erat, ullatenus declinari paterentur, excitato in rabidissimam iram barbaro, primùm proscripti, deinde in exilium acti, atrocissimis supplicijs excruciati, ad postremum diuersis mortibus interempti, illustri martyrio mirabiliter occubuerunt. Puer Paulinus nomine, frater Eutychiani & Pascasij, fustibus diu cæsus, & ad infimam seruitutem damnatus est. Coloniæ sancti Cuniberti episcopi & confessoris. Item sancti Melani Rodonicæ ciuitatis episcopi. Viennæ sancti Isicij episcopi. In Africa sanctorum martyrum Aurulí, Publij. In Cæsarea Cappadociæ sanctorũ Germani & Theophili, Cæsaris & Eusebij.

B. IDVS NOVEMB.

RAuennæ natale sanctorum martyrum Valentini, Solutoris, Victoris. Turonis depositio sancti Bricij episcopi & confessoris. In prouincia apud Aquis ciuitatem beati Metrij clarissimi martyris.

C. XVIII.

C. XVIII. CAL. DECEMB.

APud Thraciam ciuitatem Heracleam, natale sanctorum martyrum Clementini, Theodoti, Philomini. Apud Alexandriam beati Serapionis, quem persecutores sub Decio in domo sua crudelissimis affecerũt supplicijs, ita ut omnes iuncturas ei membrorum, prius soluentes de superioribus eius præcipitarent, ac sic Christi martyr efficeretur. Item Heracli, Martialis, Donati, & aliorum multorum.

D. XVII. CAL. DECEMB.

NAtale sancti Felicis episcopi, qui à quintodecimo ætatis suæ anno miraculorum gloria insignis fuit, & sub Martiano præside cum alijs triginta martyrium compleuit. corpus eius Elpidius presbyter in Nolẽli ecclesia sepeliuit. In Africa natale sanctorum Secundi, Fidentiani, Varici martyrum.

E. XVI. CAL. DECEMB.

NAtale sancti Eucherij, Lugdunensis episcopi, admirandæ fidei, uitæ & doctrinę uiri. In Capua natale S. Augustini. In Africa Vitalis, Ianuarij. & depositio beati Othmari abbatis.

F. XV. CAL. DECEMB.

APud Alexandriam beati Dionysij episcopi, in multis sæpè confessionibus satis clari, & pro passionum tormentorumq; diuersitate magnifici, Valeriani & Gallieni imperatorũ temporibus. In Hispanijs Corduba ciuitate passio sanctorum martyrum Acisculi & Victoriæ. Aurelianis ciuitate Galliæ depositio sancti Aniani episcopi & confessoris. Viennæ sancti Mamertĩ episcopi & confessoris. Sancti patris nostri Gregorij miraculorum libri factoris Turonicę.

G. XIIII. CAL. DECEMB.

ANtiochiæ natale sancti Romani, qui tẽporibus Diocletiani cum Asclepiades præfectus ecclesiam irrumperet, cęteros Christianos hortatus est, ut ei cõtradicerent. Vnde eum primum equuleo extendi, deinde plumbatis grauiter cædi, post hęc etiam nouacula acutissima maxillas eius radi fecit, tũc ad petitionem eius puerum paruulum induci præcepit. Quem Romanus Christi nomine inuocato, utrum unũ, an plures deos melius esset colere, interrogauit, ut ex eius confessione præfectus confunderetur: cumq; puer in unum Deum solum credẽdum esse dixisset, indignatus Asclepiades, cathamo eum suspendi, ac uerberari, ac postremò etiam decollari iussit, cui nomen Baralas. Romanus uerò rursus equuleo suspẽsus, ungulisq; exaratus, ad rogum ardentem, in quem præcipitaretur, perductus est. Sed orante eo, uenit repente imber inundãs, & extinxit. Post hæc iussit ei linguam abscindi. Quo facto, cum Christũ uoce clarissima laudaret, reclusus in carcere, ad extremum uerò laqueo strãgulatus est, sicq; sanctus martyr migrauit ad Christum. Item in eadem urbe natale sancti Hesychij, qui sub præfato imperatore cum esset miles, & præceptum audisset, ut quisquis non sacrificaret idolis, cingulum solueret: ob hanc causam imperator colobio muliebri indutum, primò eum in gynæcium dedit: deinde ligato in dextera eius saxo ingenti, inde in fluuium præcipitari iussit. Octaua sancti Martini episcopi & confessoris.

A. XIII. CAL. DECEMB.

ROmæ uia Appia natale S. Maximi presbyteri & martyris, qui persecutione Maximini passus, positus est ad sanctum Sixtum. Gelasij papæ, qui sedit in episcopatu annos quatuor. Hic reuocauit Mesenum episcopum, quem Felix antecessor illius damnauerat, & communioni ecclesiæq; suæ restituit. Hic libros aduersus Eutychen & Nestorium composuit. Viennæ sanctorum martyrum, Seuerini, Exuperij & Feliciani. Item sancti Fausti diaconi, cui tantam Deus contulit gratiam, cum nullus ad sanctos qui affligebantur, accedere præsumpsisset, isti una cum collega suo Eusebio nomine, inuitis omnibus hostibus, ad confessores Christi non negabatur ingressus. Grandæuus igitur beatus Faustus obtruncatione capitis consummatus est. Eodem die in Marburch beatæ Elizabeth Lantgrauiæ.

B. XII. CAL. DECEMB.

ROmæ S. Pontiani papę, qui Maximino aduersus ecclesiarũ sacerdotes persecutionẽ cõmouente cũ Hippolyto presbytero, in Sardiniã deportatur, ibiq; fustib. mactatus, martyriũ consummauit. Corpus eius à Fabiano papa relatum, atque in cœmiterio Calisti sepultum est. Sedit in episcopatu annos nouẽ, menses quinque, dies duos. Apud Siciliam ciuitatem Mesanam, sanctorum Ampeli & Gagi. Apud Cauillonẽ Sylueſtri episcopi. In Heraclea Basi, Dionysij, Agapiti, & aliorum quadraginta.

C. XI. CAL. DECEMB.

NAtale beati Rufi, de quo beatus Paulus apostolus ad Romanos scribit, Salutate Rufum electum, & matrem eius & meam. Item natale sancti Mauri martyris, qui ab infantia Christianus fuit, orationibus & ieiunijs uacans: qui sub Numeriano imperatore, & Celerino præfecto diuersis pœnis maceratus, hoc est primùm fustibus nodosis cæsus, deinde plũbatis iussum est maxillas eius contundi: postea in equuleo suspendi, atq; ungulis radi, & lampades ardentes lateribus eius applicari, ad extremum uerò caput eius amputari. Cuius corpus nocte nautæ Africani cognoscentes, ex sua patria ortum rapuerunt, & uoluentes eũ linteaminibus mundis, cum aromatibus posuerunt in sarcophagũ, scripseruntq; ad caput eius, Dei & Christi Iesu famulus Maurus, hoc seculum pro Christi fide relinquens, uitam æternam acquisiuit. Celerinus namq; præfectus, nautas iussit comprehendi: at illi omnes fugerunt. Tunc iussit nauem, in qua martyris corpus erat, sarmentis impleri, et igne supposito, in medio mari comburi: sed gubernante Domino, martyrem suum, ubi uoluit, ad portum salutis perduxit.

D. X. CAL. DECEMB.

NAtale sanctæ Cæciliæ uirginis, Marci, Aurelij, & Commodi imperatorum temporibus, quæ sponsum suum Valerianum, & fratrẽ

eius

eius Tyburtium, ad credendum Christo perdo
cuit, ac deinde ad martyrium incitauit. Hāc Al
machius urbis præfectus post martyrium eorū
teneri fecit, & ut thura dæmonibus poneret, im
pelli. Apparitores uerò attendentes decorē &
prudentiam eius, rogabant eam ne tale decus
omitteret. At illa consilium pietatis eis sufficiē
ter insinuans, cum ad credendum Christo per
motos cerneret, dicit eis, Ite, dicite infelici Al
machio, quòd ego inducias peto: & intra domū
meam faciam uenire, qui uos omnes uitæ æter
næ faciat participes. Veniens igitur papa Vr
banus, baptizauit plusquā quadringentos pro
miscui sexus homines. Iterum Almachius bea
tam Cæciliam sibi præsentari iussit. Et cum in
superabilem eam in confessione fidei perma
nere uideret, iubet ut ad domum suam ducere
tur, & ibi flammis balneatibus concremaretur.
Vbi inclusa die integro & nocte, quasi in loco
frigido integra perstitit sanitate, cum semper
incendialignis congestis ministrarētur. Quod
audiens Almachius, misit qui eam decollaret:
quam spiculator tertio ictu percussit, sed caput
eius amputare non potuit. superuixit autem tri
duo. Tunc sanctus Vrbanus corpus eius aufe
rens nocte, sepeliuit eam inter collegas suos e
piscopos. Item sanctæ Mederasmæ uirginis.

E. IX. CAL. DECEMB.

NAtale sancti Clementis. Hic quartus post
Petrū Romæ episcopus ordinatus est. Hic
septem regiones diuisit notarijs fidelibus, qui
gesta martyrum solicitè perquirerent. Hic ex
præcepto beati Petri, ecclesiæ suscepit pontifi
catum. Linus & Cletus ideo ante eum scribun
tur, quia ab ipso principe apostolorum ad mini
sterium sacerdotale episcopi sunt ordinati. Qui
iubente Traiano, missus est in exilium trans Pon
tum mare, in eremo: ubi multis ad fidem uoca
tis per miracula & doctrinam eius, præcipita
tus est in mare, ligata ad collum eius anchora:
sed recessit mare orantibus discipulis per tria
milia, & inuenerūt corpus in arca saxea, in mar
moreo templo, & anchoram iuxtà, taliq; mar
tyrio Petri discipulus coronatur. Itē natale san
ctæ Felicitatis matris septem filiorum marty
rum, quæ iubente Antonino decollata est pro
Christo. In Italia, monasterio Bobio, depositio
sancti Columbani abbatis, qui multorum cœ
nobiorum fundator, & innumerabilium pa
ter extitit monachorū, multisq; uirtutibus cla
rus quieuit in senectute bona. Et sancti Drudo
nis confessoris.

F. VIII. CAL. DECEMB.

NAtale sancti Ignatij episcopi & martyris,
qui tertius post Petrum apostolum Antio
chenam rexit ecclesiam, persecutione Traiani
damnatus, ad bestias Romam uinctus mittitur:
ubi præsente Traiano circumsedente senatu pi
lis plumbeis scapulæ eius primùm contusæ, de
inde ungulis latera eius dilaniata, & lapidibus
asperis confricata: pòst expansæ manus eius, &
igni repletę papyro oleo infuso & incenso, late
ra eius adusta, pòst super carbones pauimento
asperſos, ubi sanctæ plantę illius steterunt. Post
lectum flammantem, post dorsum eius ungulis
discissum & dilaceratum, post acetum & salem,
quibus plagæ eius infusæ sunt, post uinculis fer
reis beata illius astricta, & pedes in ima carce
ris in ligno conclusos: ubi tribus diebus ac no
ctibus panem non comedens, & aquam non bi
bens mansit. Sedente pro tribunali Traiano, in
amphitheatrō, cōcurrente omni turba Roma
norū, ligatus duobus obijcitur leonibus. Cūq;
iam proiectus bestias rugientes audiret, ardo
re patiēdi, ait: Viri Rom. qui hoc certamē spe
ctatis, non sine causa laboraui, quia nō propter
prauitatem hæc patior, sed propter pietatem.
Frumentum Christi sum, dentibus bestiarū mo
lar, ut panis Dei mundus inueniar. Hæc illo di
cente, accurrerunt ad eum leones, & ex utraq;
parte super eum incidentes, præfocauerunt eū
tantummodo, & non tetigerunt carnes eius. Itē
Romæ natale sancti Chrysogoni martyris, qui
per biennium iussu Diocletiani cōiectus est in
uincula: ubi multa perpessus sanctæ Anastasiæ
alimonijs fouebatur, ad ultimū decollatus est,
& in mare proiectus. Corpus eius Zoilus se
nex presbyter inuentum, adunato capite in cu
biculo suo collocauit. & natale sancti Crescen
tiani martyris, sub persecutione Maximini.

G. VII. CAL. DECEMB.

NAtale sancti Petri Alexandrini episcopi, in
ter præcipuos egregij. Hic duodecimo epi
scopatus sui anno martyrij coronam capitis ob
truncatione promeruit, tempore Maximiani
imperatoris: cū quo simul & alij plures ex Ae
gypto episcopi trucidātur, ferè cum clericis &
laicis sexcenti sexaginta. Hic dum in carcere
seruaretur, & uniuersus populus Alexandriæ
urbis fores carceris obseruaret amore patris
sui, Arrius infelix, qui à beato Petro excommu
nicatus, & degradatus propter dogma erroris
habebatur, cognita sentētia Maximiani aduer
sus beatum Petrum festinè peruenit ad eccle
siam, obsecrans ut pro eo clerus & populus a
pud episcopum intercederet, putans quòd post
discessum eius ipse leuaretur episcopus. Veni
entes igitur qui rogaturi fuerant, cœperūt pro
Arrio beato episcopo supplicare: quibus san
ctus episcopus cum magno suspirio respondit,
Quia iam Arrius Deo mortuus, à facie Dei pro
iectus esset, quia grauiter in essentia Deitatis
blasphemasset, dogmatizans patrem, & filium
ac spiritum sanctum non esse unius essentiæ &
naturæ. Et apprehendens duos presbyteros,
Alexandrum & Achillam, de turba seorsum,
ait illis secretè, Ego quidem etsi peccator sum,
tamen scio me uocatione cœlesti ad hunc ago
nem martyrij esse uocatum. Vobis igitur confi
teor mysterium Dei, quod mihi reuelatum est:
quia uos post martyrium meum sedem & epi
scopatum meum cōsecuturi estis, & tu quidem
primus Achilla, post te uerò Alexander. In hac
hora noctis, ut uobis totum de Arrio aperiam,
cum solenni consuetudine Deo sacrificium ora
tionum consummassem, ecce subitò apparuit
mihi

mihi in habitu pueri Christus Dominus meus:
ad cuius præsentiam splendore nimio illustra
tus, uultum maiestatis eius non ualebam aspi
cere. Erat autem indutus colobio nimis candi
do, quod conscissum à summo usque deorsum,
ambabus manibus coniungebat circa pectus
suum, quodammodo cooperiens nuditatē suā.
Quem ut uidi, timore nimio correptus, tādem
cōfortatus aio ad eum, Quid est Domine, quòd
uideo tunicam tuam scissam à summo usque de
orsum? Quirespondens dixit mihi, Quotidie
inde tractas, & nescis quomodo scissa est. Ar
rius namque hoc fecit, qui separauit à me po
pulum hæreditatis meæ, comparatum sangui
ne meo. Præcipio nunc, & moneo, ne eum reci
pias in communionem: nec rogantibus his, qui
uenturi sunt ad te, quos ille direxerit, ueniam
ei ne præstes. Hæc quę tibi manifestaui, duobus
presbyteris tu notum facias: ut ipsi post te, eū
anathematizando abijciant, ne populus illius
errore decipiatur. Exhortationis igitur sermo
nem eis faciens, & in catholicæ fidei unitate ut
manerent, commendans eos Domino, in quem
crediderant, dimisit in pace. Eodem die passio
sanctę Katherinæ uirginis & martyris Christi,
& aliorum.

A. VI. CALEND. DECEMB.

NAtale sancti Lini papę, qui post apostolum
Petrum primus Romanam ecclesiam te
nuit annos duodecim, menses tres, dies duode
cim. Hic ex præcepto beati Petri constituit, ut
mulier in ecclesiam uelato capite introiret, &
martyrio coronatus, sepultus est in Vaticano.
Apud Alexandriam natale sanctorum marty
rum, Fausti presbyteri, & Dij, & Ammonij, qui
cum beato Petro eiusdē episcopo iubente Ma
ximiano trucidati sunt. Eodē die beati episco
pi & martyris, sub Antonino imperatore, qui
inter alia facta miracula mortuum suscitauit.
Romę Syricij episcopi, & in Capua Nicanoris,
Cassiani & Felicissimi. Augustuduno depo
sitio sancti Amatoris episcopi. In Nicomedia
beati Marculi sacerdotis & martyris, qui tem
poribus Constantis regis tyranni persecutio
nes maximas pertulit, ad extremum ab alta ru
pe præcipitatus est.

B. V. CALEND. DECEMB.

NAtale sanctorum martyrum Vitalis & A
gricolæ, qui apud Bononiam urbem Italiæ
post alia tormenta ultimò crucifixi, martyrium
compleuerunt: quorum corpora postmodum,
cum essent posita inter sepulchra ludæorum, &
populo Christiano prorsus incognita, beatus
Ambrosius ipsis sanctis martyribus reuelanti
bus, apud Bononiensem ciuitatē reperit, quæq;
extructa ecclesia cum magna fidelium lætitia
& dæmonum pœnis confitentium merita mar
tyrum, sub altare deposuit. In Gallia ciuitate
Regensi, natale sancti Maximi episcopi, qui
primæua ætate uirtutum omnium gratia præ
ditus, primùm Lirinensis cœnobij pater, dein
de Regensis ecclesiæ episcopus, signis & prodi
gijs inclytus extitit. Denique inter alia gesta
magnifica tres mortuos uiuens, unum tactu,
quo ad sepulchrum uehebatur loculi, mortuū
suscitauit. In Nicomedia natale Marcelli, Pe
tri, Numeri, Hierenæ, & Melosi. Et depositio
Obtati episcopi.

C. IIII. CALEND. DECEMB.

NAtale sancti Sosthenes, discipuli apostolo
rū, & Trophimi, de quo scribit apostolus
ad Timotheum: Trophimum autem reliqui in
firmū Mileti. Hic ab apostolis Romę ordinatus
episcopus, primus ad Arelaten urbem Galliæ
illuc ob Christi euangelium prędicandum mis
sus est: ex cuius fonte, ut beatus papa Zosimus
scribit, tota Gallia fidei riuos accepit, qui apud
eandem urbem in pace quieuit. Gregorij papę,
qui rexit ecclesiam annos decē. Hic constituit
in Canone à sacerdote dicendum, Quorum so
lennitas hodie in conspectu tuæ maiestatis ce
lebratur, Domine Deus noster toto in orbe ter
rarum, inter quorum nos consortia, & cætera.
Sepultus est in ecclesia beati Petri apostoli. Eo
dem die sancti Rufi martyris, quem Dominus
Iesus Christus cum omni domo sua per Chry
sogonum martyrem lucratus est, & cum omni
domo sua Diocletianus punitum Christo mar
tyrem fecit. Apud Africam natale sanctorum
martyrum Papij & Mansueti episcoporū, qui
tempore Vandalicę persecutionis sub Genseri
cho rege Arriano, pro fidei catholicæ defen
sione, candentibus ferri laminis toto corpore
adusti, glorioſum agonem consummauerunt.
Quo in tempore etiam alij sancti episcopi, id
est, Quod uult Deus, Carthaginensis Valea
nus, Vrbanus, Crescens, & qui uocatur Habet
Deum, & Eustachius, Cresconius & Crescētia
nus, & Felix, & Hortulanus, & Florentianus,
damnati exilio cursum uitæ suæ consummaue
runt. Viennæ sancti Philippi eiusdem urbis epi
scopi. In Syria Trophimi, Theodoli, Expicati,
Eruceri, Eusebij & Iulij.

D. III. CALEND. DECEMB.

ROmę natale S. Saturnini martyris, & Sisinij
diaconi, sub Maximiano, à q̄ primò inter
alios seruos Dei dānati, ad fodiendā arenā, ad fa
ciēdas thermas Diocletianis, deinde in carcere
diu sunt macerati: ubi multos gentiles docen
tes baptizabāt, & denuò educti, uincti catenis
ac nudis pedibus ante præfectum urbis Laodi
cium iussi sunt in equuleo leuari, & attrahi ner
uis, & fustibus ac scorpionibus cædi. Quibus e
tiam postmodum flammas ad latera iussit ap
poni, & depositos de equuleo capite truncari.
Quorum corpora colligens Trason cum Ioan
ne presbytero sepeliuit in prædio suo uia Sala
ria. Apud Tholosam natale sancti Saturnini
episcopi, qui temporibus Decij in capitolio e
iusdem urbis tentus à Paganis, eo quòd ad eius
præsentiam omnes dij ipsorum obmutescerent,
nullum sacrificantibus possent dare respōsum,

tauro ad uictimam præparato funibus religatus est. Quo uehementius stimulato, à summa Capitolij arce per omnes gradus præcipitatus est, capite collisо, excussoq; cerebro, & omni corpore dilaniato dignam Christo animam exhalauit. Cuius corpus in ecclesia digno honore ueneratur. Et uigilia sancti Andreæ apostoli.

E. PRID. CALEND. DECEMB.

IN ciuitate Patras prouinciæ Achaiæ, natale beati Andreæ apostoli, qui interpretatur uirilis, uel decorus frater Petri. Hic prædicauit in Scythia, qui ab Egea proconsule cõprehensus, cum perseueranter in fide Christi & euangelio duraret, carcere clausus primùm, indecoram proconsule grauissimè cæsus: ad ultimum cruce ligatis manibus & pedibus, funibusq; toto corpore tensus, ut lõgius cruciaretur, biduo inibi superuixit, non cessans ea quæ Dei sunt, populum docere. Cumq; hi qui Christo crediderant Domino satis agerent, ut deponeretur, Egeamq; ut hoc perficerent, nolentem impellerent, apostolus Domini circumstante populo, & Egea proconsule, ut solueretur agente, post uerba orationis fulgore cœlesti fere una desuper circumfulsus hora, cum ipso lumine abscedente emittens spiritum perrexit ad Dominum. Cuius corpus Maximilla potentissima matronarum reuerenter depositum sepeliuit. Apud Sanctonas natale S. Trophiani episcopi, uirtutis uiri. Romæ Castuli, Euprepitis.

DECEMB. HABET DIES XXXI. LVNAM VICESIMAM NONAM.

F. CALENDAE DECEMBRIS.

NAtale sanctorum martyrũ Chrysanthi & Dariq, qui tempore Numeriani, iudice Celerino Romæ passi sunt. Chrysanthi pater Polemius uir illustris fuit: hic filium suum cuidam uirgini coniunxit, quam ex nobilissimis Romanis fuisse cõstat: hanc Chrysanthus ad fidem Christi conuertens, baptizari fecit. Factumq; est ut per Chrysanthũ multitudo uirorum & per Dariam innumerabiles fœminæ ad Christi gratiam confluerent. Præfectus namq; Celerinus, comprehensos tradidit Claudio tribuno, qui septuaginta milites ad torquẽdum dedit, qui neruis crudis eum astringunt, sed mox ligamenta omnia resoluta sunt. Deinde in cippum, ita ut in tertio pũcto eius tibiam coarctarent, eum mittunt, mox ligneus cippus in cinerem resoluitur. Tunc perfundunt eum lotio humano putentissimo, ut maleficia, inquiunt, amittas: sed fœtor in suauem odorem mutatus est. Deinde corio recenti uitulino nudum eum constringunt, & ad solem feruentem componunt: sed uirtute Domini corium ut erat, molle permansit. Deinde collum, manus ac pedes, catenis ferreis constringentes, recludũt in obscurissimo loco: & statim catenæ solutæ sunt, & magna lux insulsit. Daria uerò in publico meretricum lupanari ponitur, sed leo de caua ueniens ad tutelam Domini uirtute ei donatur. Qui ingressus cellam, in qua sancta Dei in oratione prostrata iacebat, iuxtà prosternitur, ut uenientes à se repelleret. Dum hæc omnia Celerinus imperatori indicasset, ille iussit eos duciuia Salaria in harenario, & uiuos deponi, & terra ac lapidibus obrui. Contigit ut ad diem natalis eorum infinita populi multitudo concurreret: hoc nunciatum est imperatori, qui iussit, ut in introitu cryptæ paries leuaretur: ac sic factum est, ut omnes dum sacramenta Christi perciperent, martyrij gloriam celebrarent: inter quos erant Diodorus presbyter & Martinianus diaconus, & plurimi clericorum. Ipso die beati Egilij Nouiomensis episcopi. Romæ Candidæ, Vmboni.

G. IIII. NON. DECEMB.

NAtale sanctæ Vinianæ martyris, beatorum martyrum Fausti & Dasrosæ filiæ, quæ iubente Iuliano imperatore sacrilego tãdiu plũbatis cæsa est, donec spiritum redderet: cuius corpus iussione imperatoris biduo in foro iacuit: tandem raptum nocte à Ioanne presbytero, sepultum est in domo, ubi mater & soror eius Demetria iam sepultæ erant, iuxta palatiũ Licieuanum. Romæ natale sanctorum Primenti, Pontiani, Pimini, Dimetri, Iubiani. In Mauritania, Seueri, Securi, Ianuarij, Victorini.

A. III. NON. DECEMB.

TIngi metropoli Mauritaniæ natale sancti Cassiani presbyteri, glorioſi martyris. Itẽ sanctorum martyrum Claudij tribuni, & uxoris eius Hilariæ, ac filiorum Iasonis & Mauri, & sexaginta militum, qui omnes ad prædicationem beati Chrysanthi crediderunt in Christo. Quod ut nunciatum est imperatori Numeriano, iussit Claudium tribunum ingenti saxo alligatum præcipitem in medio mari dari, milites uerò septuaginta, cum quibus Iasonem & Maurum filios Claudij capitali sententia puniri. Erat autem in loco ubi decollati sunt colliculus antiquus, hunc emundantes nocte Christiani, simul in unum omnia corpora sepelierunt uia Salaria. Corpora autem Iasonis & Mauri collegit sancta Hilaria, relicta martyr, ubi dum assiduis orationibus uacaret, migrauit ad Dominum. In oriente Mecrobi, Claudici & Felicis. In Nicomedia Ambici, Victoris &

ris & Iulij. In Africa Claudij, Crispini, Maginę, Iohannis, Stephani. In Pannonia S. Agricolæ.

B. PRID. NON. DECEMB.

ROmæ natale sanctorum martyrũ, Simphronij & Olympij, temporibus Valeriani & Gallieni imperatorum. Hic Simphronius traditur Olympio Tribuno, ut ab eo facultates Nemesij Tribuni requireret, sub pœnarum examinatione: qui interrogatus à præfecto respõdit, Si facultates quæris Nemesij domini mei, iam eas tradidi Christianis pauperibus, quoniam ipsius erant: si autem sacrificium me offerre compellis, sacrifico Christo Iesu Deo meo sacrificium laudis. Iratus Olympius, fecit eum extendi in catasta & fustibus mactari, deinde simulachrum Martis aureum unà cum tripoda deferri. Quod statim ad uerba Simphronij liquefactum sicut lutum. Hoc uidens Olympius cũ uxore sua Exuperia, & filio Theodolo, prostrauerunt se ad pedes Simphronij, agẽtes pœnitẽtiam. Vocatusq; beatus Stephanus papa, uenit nocte ad domũ Olympij, baptizauit eos, & omnes qui crediderunt in domo Olympij. Quod cum prædicti audirent imperatores, miserunt ut adducerentur. Simphronius nanq; adducitur ferreis uinculis onustus, nudusq; ac capistratus, cum Olympio & uxore & filio. Gallienus dixit Olympio, Adhuc differo pœnarũ tibi inferre supplicia, quia de tua conscientia dubius sum. Olympius respondit, Ego quidem non feci quasi Olympius, sed quasi impius & crudelis: pro quibus pœniteo commissis, & effundo lachrymas in conspectu cui credo uiuo & uero. Tunc data est sententia, ut igne consumerentur. Ducti sunt itaq; ante statuam Solis, fixisq; in terram stipitibus, ligatis manibus deuincti sunt, ac in congerie sarmentorum spinarumq; ignis est suppositus, statimq; in ipso ignis initio gratias Christo decantantes emiserunt spiritum: quorum colligẽs sanctus Stephanus episcopus corpora sepeliuit. Item Eracli, Christiani, Pudentí.

C. NON. DECEMB.

IN Africa apud Coloniam Thebestinam natale sanctæ Crispinæ, quæ tempore Diocletiani & Maximiani cum sacrificare nollet, iussu Anolini proconsulis decollata est. Item natale sancti Dalmatij martyris, & sanctorum Crispini, Felicis, Iulij, Potamiæ, Grati & aliorum septem, & Zeloti, Fortunati & Gatti.

D. VIII. IDVS DECEMB.

NAtale sancti Nicolai Myrẽsis ecclesiæ Metropolitani episcopi. Apud Africã sanctarum Dionysiæ, Datiuæ, Leontis, Aemiliani medici, & religioſi uiri nomine Tertij, Bonifacij, Seruij, Victricis & Maiorici adolescentis, qui omnes persecutione Vandalica sub Hunerico Arriano rege, pro confessione catholicæ fidei, & ne ab Arrianis rebaptizarẽtur, grauissimis & innumeris supplicijs excruciati, cõfessorum Christi numero sociari meruerunt: è quibus Maioricus cursum palmiferum in certamine consummauit.

E. VII. IDVS DECEMB.

APud Alexandriam beati Agathonis martyris. Qui cum esset militaris, & assisteret ubi beati martyres laniabantur, inter quos erat Iulianus & Eunus in Domini Iesu Christi confessione perdurantes, & quosdam uolentes etiam illudere mortuis cadaueribus martyrum, prohiberet, clamor aduersus eum totius uulgi extollitur. Offertur iudici fortissimus miles iã Domini, & nunquam se inferior factus in confessione persistens, capite pro pietate damnatur. Apud Sanctonas beati Martini abbatis, discipuli sancti Martini Turonicæ urbis episcopi, qui in monasterio quod ædificauit, in pace quieſcit. In Antiochia natale Polycarpi & Theodori. Eodem die octaua sancti Andreæ.

F. VI. IDVS DECEMB.

COnceptio sanctæ Mariæ perpetuę uirginis. Romæ natale sancti Eutychiani papæ, qui rexit ecclesiam annum unum, & sub Aurelio imperatore martyrio coronatus, sepultus est in cœmiterio Calisti, qui & ipse per diuersa loca trecentos quadraginta duos martyres manu sua sepeliuit. Hic constituit fruges super altare tantum fabas & uuas benedici. Apud Alexandriam beati Macharij sub Decio, qui gente Pibycus, cum multis uerbis à iudice ad negandum suaderetur, & eo maiore cõstantia fidem suam profiteretur, uiuus ad ultimum iubetur exuri. In ciuitate Verona natale sancti Zenonis martyris.

G. V. IDVS DECEMB.

NAtale sanctæ Leocadiæ uirginis, quæ tempore Diocletiani & Maximiani à præfecto Hispaniarum Daciano, apud Toletum dira carceris custodia macerata est. Vbi cum grauissimos beatæ Eulaliæ, & reliquorum martyrum, qui à Daciano interficiebantur, audisset cruciatus, genibus in oratione positis, impollutum Christo spiritum reddidit. Ipso die beati Cypriani abbatis Petragorici magnificę sanctitatis uiri. In Africa natale Petri, Successi, Primitiui, Publicini & aliorũ uiginti. Treuiris depositio sancti Eucharij episcopi & confessoris.

A. IIII. IDVS DECEMB.

ROmæ sancti Melchiadis papæ, qui sedit in episcopatu annos tres, sepultus est in cœmiterio Calisti. Hic constituit, ut die Dominico, aut feria quinta nullus ieiunaret, quia ipsos dies Pagani, quasi sacro ieiunio celebrant. Et hic constituit, ut ex consecratu episcopi, oblationes propter hæreticos per ecclesias dirigerentur. Apud Emeritam Hispanię ciuitatem natale sanctæ Eulaliæ. Quę cum esset annorum

tredecim, iussu Daciani præsidis, plurima tormenta perpessa, nouissimè in equuleo suspensa & exungulata, faculis ardentibus ex utroque latere appositis, hausto igne spiritum reddidit, & cernentibus Christianis in specie columbæ niueæ eius anima cœlum petijt. Cuius corpus per triduum iussu præsidis pependit in ligno. Sed cui non humana fuerant, diuina sunt concessa munera. Nam nix desuper puellæ corpus aspersit, utquod ex utraq; parte appositus ignis ardoris sui incendio conflagrauerat, niuali candore coopertum diuina gratia dealbaret. Sicq; à Christianis reuerenter ablata, & deuotione debita sub sacro altari deposita, miraculorum gratia illustratur. Apud præfatam urbem passio sanctæ Iuliæ, quæ fuit cõuirginalis beatæ Eulaliæ, quæq; illi ad passionem properanti individua comes & sodalis adhæsit. Item apud Hispalim ciuitatem, sanctorum martyrum Carpophori presbyteri, & Abundij diaconi, qui persecutione Diocletiani, sub iudice Martiano in confessione Christi primò fustibus crudelissime cæsi sunt, deinde in carcerē negato cibo & potu retrusi: unde per angelum educti, & uerbū Dei prædicantes iterum tenti sunt, & ora ipsorum lapidibus contusa, rursumq; equuleo torti, & post hæc diu in carcere macerati, nouissimè gladio sunt percussi. Viennæ sancti Sindulfi episcopi & confessoris.

B. III. IDVS DECEMB.

DAnielis prophetæ. Romæ Damasi papæ, qui rexit ecclesiam annos decem & octo, menses tres, dies duos. Hic constituit, ut Psalmi die noctuq; canerētur per omnes ecclesias. Hic multa corpora sanctorū requisiuit, & inuenit, quorum memoriam etiam uersibus declarauit. Item Romæ natale sanctorum martyrum Pontiani, Prætextati atq; Tarsonis, qui potens & locuples de facultatibus suis cum esset Christianus, sanctis martyribus in carceribus & in metallis damnatis, uictum ministrabat, per beatū Silinium & Cyriacum, non pòst multo & ipse tentus à Maximiano palmā martyrij cum duobus alijs percipere meruit. In ciuitate Ambianis Galliæ, sanctorum martyrum Victorici & Fusciani. In Hispania sancti Eutychij, cuius gesta habentur, & sancti Gentiani martyris.

C. PRID. IDVS DECEMB.

SAnctorū martyrum Hermogenis, Donati, & aliorum uiginti duorum. Apud Alexandriam beatorum martyrum Epimachi & Alexandri, qui multo tempore & magnis cruciatibus uinculorum & carceris torti, ignibus ad postremum consumi iubentur. Item sanctarum quatuor mulierū, Ammonariæ, Mercuriæ, Dionysiæ: & item aliæ Ammonariæ, quę dum nimia constantia uterentur apud iudicem, & ille erubesceret uinci à fœminis, inauditis tormentorum generibus toleratis, finem omnium ferro cædente suscipiunt, gloriosè apud Alexandriam sepultæ.

D. IDVS DECEMB.

APud Syracusas Siciliæ ciuitatem sanctæ Lucię uirginis & martyris, quę passa est persecutione Diocletiani & Maximiani sub Paschasio cõsulari. Hæc nobilissima Syracusanorum, postquam omnia sua quæ de parentibus ei remanserant, pauperibus, uiduis, orphanis, peregrinis, & Deo seruientibus distraxit, à sponso suo, quòd esset Christiana, Paschasio delata, impellebatur ad sacrificandum dęmonibus. Quæ cum nullo modo consentiret, traditur lenonibus, ut populum ad castitatem eius inuitarent, & tamdiu deluderetur, donec mortua nuncia retur. Quam lenones nullatenus mouere poterant. Tunc præcepit Paschasius, ut ignem copiosum circa eam accenderent, & picem & resinam, & feruens oleum super eam iactarent: sed illa in nomine Domini stetit immobilis. Tandē gladio in gutture merso percussa, quam diu uoluit turbam circumstantem allocuta est, nec omnino mortua est, donec uenientibus sacerdotibus communionem Dominici corporis & sanguinis acciperet: sepulta in loco in quo percussa est, basilica supra corpus eius postmodum ædificata.

E. XIX. CALEND. IAN.

APud Antiochiam sanctorum martyrū Drusi, Zosimi, Arsenij & Isidori atque Theodori. Apud Alexādriam beatorum martyrum Heronis, Dioscori, qui sub Deciana persecutione uarijs tormentis dilaniati, nouissimè ignibus sunt traditi. Item beati Lupicini Viennensis ecclesiæ octaui episcopi. Apud Cyprum natale sancti Spiridonis episcopi admirandæ beatitudinis uiri: qui unus fuit de illis confessoribus, quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, per metalla damnauerat, qui etiam prophetica uitam duxit. Lugduno Galliæ S. Viatoris episcopi. Remis Nicasij episcopi, & Eutropiæ, Aspedię & Theodoli.

F. XVIII. CALEND. IAN.

APud Africam sancti Valeriani episcopi & confessoris, qui tempore Vandalicæ persecutionis cum ex precepto Genserichi regis Ariani ad tradendum diuina mysteria uel libros, arcta rentur cuncti Domini sacerdotes: ita ut idem impij Arriani de ipsis pallijs altaris camisias sibi & femoralia facerent, uiriliter ne sacramenta diuina traderet dimicans, extra ciuitatem singulariter expelli iussus est, & ita præceptū, ut nulluseum neq; in domo, neq; in agro dimitteret habitare. Cumq; esset annorū plusq; octoginta, in strata publica multo tempore iacuit nudus sub aere, sicq; in confessione catholicæ

licæ ueritatis cursum beatæ uitæ impleuit. Aurelianis beati Maximini presbyteri. In Africa natale Faustini, Lucij, Candidi, Cæliani, Marci, Ianuarij & Fortunati.

G. XVII. CALEND. IAN.

MArtyrium trium uirorum sanctorum Ananiæ, Azarię & Misaelis. In Thuscia sanctę Barbaræ uirginis, quæ tempore Maximiniani imperatoris passa est pro Christo. Hæc primū à patre suo Dioscoro diu afflicta sub dira custodia, deinde tradita præsidi Marciano, & expoliata, neruis taureis ualde cæsa & discerpta est, & cilicio plagæ eius defricatæ, inde recluſa in carcerem, ubi luce diuina cõsolata est. Deinde circa latera eius lampades applicatæ, & malleis caput eius cæsum, & mamillæ eius præcisę: deinde per plateas circumducta, & flagellis diutissimè afflicta est, ad extremū uerò gladio martyrium cõsummauit. Rauennæ Valentini, Naualis, Agricolæ, Concordi. Viennæ beati Adonis episcopi. Eodem die translatio sanctorum martyrum Simplicij, Faustini & Beatricis.

A. XVI. CALEND. IAN.

TRanslatio sancti Ignatij martyris, qui tertius post Petrum apostolum Antiochenā rexit ecclesiam. Apud urbem Romam passus, sed Antiochiæ postmodū sepultus. Eodem die beati Lazari, quem Dominus suscitauit à mortuis, & beatæ Marthæ sororis eius, quorum uenerabilem memoriam extructa ecclesia non lõgè à Bethania, ubi è uicino domus eorum fuit, conseruat. In oriente apud Eleutheropolim ciuitatem passio sanctorum martyrum quinquaginta, qui sub Sarracenis passi sunt.

B. XV. CALEND. IAN.

BEatorum martyrum Rufi & Zosimi, qui de illis primis discipulis erant, per quos primitiua ecclesia in Iudæis & Græcis fundata est. Hi requiescunt apud ciuitatem Macedoniam Philippis. Apud Africam natale sancti Moysitis martyris. Turonis sancti Gratiani episcopi, qui ad prefatam urbem ab urbe Roma transmissus, multis clarus uirtutibus ibi quieuit in pace. Laodicea ciuitate Theotini, Basiliani. In Africa Quinti, Simplicij.

C. XIIII. CALEND. IAN.

APud Aegyptū beati Nemesij martyris, qui primò per calumniam quasi latro iudici delatus est Aemiliano. Quo crimine absoluto, postea quòd Christianus esset, defertur. In hoc uerò nulla à iudice miseratio reseruatur, sed gemi natis supplicijs excruciatum cum latronibus iussit incendi, ignorans quod crudelitate sua optimo martyri similitudinem saluatoris detulit, qui pro salute humani generis unà cum latronibus pertulit crucem. Aurelianis sancti Viti abbatis, qui spiritu prophetiæ illustris fuit. In Nicomedia Cyriaci, & Palili, Secundi, Anastasij, ac Syddimi episcoporum, & Gregorij papę.

D. XIII. CALEND. IAN.

BEatorum martyrum Ammonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenij & Theophili, qui tribunalibus apud Alexandriam astantes, cum quidam Christianus à iudice torqueretur, & iam pene ad negandum suaderetur, disrumpebantur intra semetipsos, & uultu oculis ac nutibus uelut erigere conabātur illum, qui in supplicijs positus trepidabat. Interdū etiam manus protendere, ac totius reliqui corporis motibus & habitu diuerse inclinati, tanquam subleuare lapsantis animos gestiebāt. Conuersi uerò ad eos omnes, & quid de semetipsis profiterentur, ex eorum motibus agnoscentes, prius pene quàm in eos uulgus clamoribus insiliret, ipsi in medium prorumpunt, ac se Christianos esse testātur. Per quorum uictoriam gloriosissimè Christus de inimico triumphauit. Romæ Zefenni episcopi, sanctorumq; Liberati & Baiuli. Et uigilia sancti Thomæ apostoli.

F. XII. CALEND. IAN.

NAtale beati Thomæ apostoli, qui Parthis & Medis Euangelium prædicans, passus est in India. Corpus eius in ciuitatē, quam Syri Edessen uocāt, translatum, ibiq; digno honore conditum est. Catalaunis sancti Maximi episcopi, primi illi ciuitati ab urbe Roma directi: qui inter alia innumera miracula mortuum suscitauit. In Thuscia natale sanctorum Iohannis & Festi.

F. XI. CALEND. IAN.

ROmæ uia Lauicana inter duas lauros, natale triginta martyrum, qui omnes una die persecutione Diocletiani coronati sunt. Apud Alexandriam beati Chiridonis martyris. Is nanq; cum rem cuiusdam potentis sub mercede procuraret, iubetur ab eo idolis immolare. Recusans cogebatur iniurijs: persistens rursum blandicijs mulcebatur. Cum uerò utrumq; contemneret, præacuta fude ualidissima transuerberatur per media uiscera, & neci traditur. Ipso die aliorum quàm plurimorum martyrum, qui in desertis & montibus apud Aegyptum oberrantes, fame, siti, frigore, languore, latronibus, bestijsq; consumpti sunt: qui omnes imitati electos Dei prophetas, gloria martyrij coronati sunt. Inter quos & uenerandus senex Chæremon. Hic episcopus urbis Aegypti, quæ dicitur Nicopolis, cum ad Arabicum mõtem unà cum grandæua coniuge discessisset, nulli ultrà apparuit. Romæ depositio sancti Felicis episcopi. In Antiochia natale sancti Basilei, & alibi passio Theodosiæ uirginis, & Didymi monachi.

G. X. CALEND. IAN.

ROmæ natale sanctæ Victoriæ uirginis, persecutione Decij imperatoris. Quæ cum esset desponsata uiro Pagano Eugenio, & nec nubere uellet, nec sacrificare, propter draconem pestiferum de illis locis expulsum, & alia facta miracula, & propter uirgines quas ad seruiendum Domino aggregauerat, percussa est gladio in corde à carnifice Thaliarcho. Corpus eius cum omni reuerētia curatum est. Apud Nicomediam sanctorum martyrum uiginti, quos Diocletiana persecutio grauissimis tormentis martyres Christo fecit. Item Romæ beati Ser-

uuli,cuius beatus meminit Gregorius in homeliis.In alio loco Euaristi, Victoris & aliorum octingentorum triginta duorum.

A. IX. CALEND. IAN.

VIgilia Domini nostri Iesu Christi. Apud Antiochiam Syriæ sanctarum uirginum quadraginta, quæ persecutione Decianâ per diuersa tormenta martyrium consummauerũt. Eodem die sancti Gregorij presbyteri & martyris:apud Spoletum, tempore Diocletiani & Maximiani imperatorum, sub iudice Flacco. qui dum perseuerãter in fide maneret, fustibus nodosis dorsum eius uerberatum rumpitur, rigiratus uenter eius dissipatur,indeligatis manus & pedes in craticula superponitur, lignis suppositis. Continuò terræmotu facto, cecidit una regio in ciuitate Spoletana, & oppressit plusquam trecentos idolis seruientes. Post ferro constrictus, sub custodia militum in carcerẽ truditur, ubi angelica uisitatione consolatur. eductus è carcere carduis ferreis genua illius percussa sunt:sed & ardentibus lampadibus latera eius incensa,dicente beato martyre iudici impio, Si totum corpus meum perdas, præstò est Dominus meus Iesus Christus,qui me sanat & corroborat.Tunc Flaccus iussit Tircano cuidam,ut beatum Gregorium tractum in amphitheatrum decollaret. Quo facto,iussit Tircanus feras terribiles dimitti,ut corpus sancti martyris absorberent.sed nulla earum corpus sanctum attigit.Quædam autem mulier Abundantia nomine, petijt corpus sancti martyris: sed quia aliter obtinere non potuit, datis triginta quinque aureis Tircano, corpus recepit, & ut decuit,martyrem sepeliuit iuxta pontem lapideum.In Thropoli ciuitate,sancti Luciani,Metrobi,Pauli,Zenoti,Theutini,Drusi.

B. VIII. CAL. IAN.

IESVS CHRISTVS FILIVS DEI IN BETHLEEM IVDAEAE NASCITVR, ANNO CAESARIS AVGVSTI OCTAVIANI QVADRAGESIMOSECVNDO: OLYMPIADIS VERO CENTESIMAE NONAGESIMAE TERTIO ANNO: AB VRBE AVTEM CONDITA, SEPTINGENTESIMO QVINQVAGESIMOSECVNDO, compressis cunctarum per orbem terræ gentium motibus,& firmissima pace ordinatione Dei à Cæsare Augusto Octauiano compositâ, quando Cyrenius ex consilio senatus in Iudæam missus,census hominum possessionum'que describebat, sextam mundi ætatem suo pijssimo consecrauit aduentu. Eodem die natale sanctæ Anastasiæ, quæ tempore Diocletiani primò durissimam & immitẽ custodiam à uiro suo Publio perpessa, in qua tamen à Chrysogono confessore Christi multum consolata & confortata est: deinde à præfecto Illyrico in grauissima, atque diutina custodia macerata est, in qua duobus mensibus refecta est cœlestibus escis per sanctam Theodoram, quę martyrium prius passa est.Deinde naui imposita cum ducentis uiris,& quingentis fœminis, ut demergerentur in mare: sed perlata est ad insulas Palmarias, ubi per manus & pedes extensa,& ligata ad palos fixos,& circa meditũ eius ignis accensus est,in quo martyrium consummauit,& omnes qui cum illa uenerant, uarijs interfectionibus martyrium celebrarunt. Inter quos omnes unus erat innocentissimę naturæ, nomine Eutychianus. qui sublatis sibi, cum diues esset, omnibus facultatibus, tacuit nihil cogitans, nihilq; metuens nisi hoc, ne facultates ac diuitias fidei perderet. Quotiens cunquè fuisset auditus, quotienscunque interrogatus, nihil aliud dicebat, Christum mihi nõ tollit,etiam qui caput abstulerit.Tunc Apollonia Christiana matrona tollens corpus beatæ Anastasiæ, exosculabatur, & aromatibus & linteaminibus mundis obuoluens, intra uiridarium domus suæ fabricata basilica, ut decuit martyrem,sepeliuit.Ipso die Romæ in cœmiterio Aproniani passio sanctæ Eugeniæ uirginis, quæ tempore Gallieni imperatoris post multa insignia uirtutum, & sacros uirginum choros, quos Christo Domino aggregauerat, sub Nyceti o urbis præfecto alligato saxo,& præcipitata in Tyberim:sed mergi non potuit.Inde thermis ignitis inclusa, illæsa reperta est, nouissime in die natalis Domini sicut ipse Saluator ei ante reuelauit, per spiculatorem in custodia gladio iugulatur. Et sublatum est corpus eius à Christianis, & positum non longè ab urbe uia Latina, in prædio eius proprio, ubi multorum ipsa sepelierat membra.

C. VII. CALEND. IAN.

INoppido Hierosolymitano Caphargamala passio sancti Stephani protomartyris Christi,qui non multo post ascensionem Domini ab apostolis diaconus ordinatus est. Scribit beatus Lucas euangelista eius passionem in actibus apostolorum.Eodem die sancti Ignatij, Rufi & Zosimi papæ,qui sedit Romę annum unũ. Hic constituit ut diaconus læuam tegeret pallijs: & præcepit ut nullus clericus poculum in publico propinaret, nisi tantum in cellis fidelium & clericorum. De quorum agone felici, sanctus Polycarpus in epistola ad Philippenses scribit dicens, Deprecor autem omnes uos obedientiæ dare operam, ac meditari patientiam,quam uidistis in Ignatio, & Rufo, & Zosimo beatis uiris: scientes quod hi non in uacuum, sed per fidem & iustitiam cucurrerunt, donec uenirent ad locum sibi à Domino præparatum, quoniam quidem passionũ eius participes extiterunt: nec dilexerunt præsens seculum,sed Christum, qui pro ipsis & pro omnibus mortuus est,& resurrexit.

D. VI.

D. VI. CALEND. IAN.

NAtale beati Iohannis euangelistæ, quem Dominus Iesus amauit plurimum: qui secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, posteaquam in oleo ignito demersus nihil passus est,in Pathmum insulam relegatus uidit apocalypsim. Interfecto autem Domitiano,& actis eius ob nimiam crudelitatem rescissis à senatu, sub Pertinace principe rediit Ephesum:& quia cõcussam se absente per hæreticos uidit ecclesiæ fidem,confestim hanc descriptam in Euangelio suo uerbi Dei æternitatem stabilíuit. Rogatus siquidem ab Asiæ episcopis, aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos,& maximè contra Ebionitarum tunc dogma surgens: qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse.unde compulsus est scribendi Euangelij sanctum opus suscipere. Ipse autem usq; ad Traiani principis tempora perseuerãs, totas Asiæ fundauit,rexitq; ecclesias,& confectus senio sexagesimooctauo post passionẽ Domini anno,ætatis autem suæ nonagesimonono mortuus,iuxta eandem urbem est sepultus. Romæ Dionysij papæ, qui sedit in episcopatu annos sex:sepultus uia Appia,in cœmiterio Calisti.Hic ecclesias presbyteris dedit,& parochias diœcesis dedit,atque constituit.Et ordinatio episcopatus sancti Iacobi,fratris Domini, qui ab Apostolis primus ex Iudæis est ordinatus Ierosolymis.

E. V. CALEND. IAN.

BEthleem Iudææ natale sanctorum Innocentum, quos Herodes cum Christi natiuitatẽ Magorum indicio cognouisset, tricesimo quinto anno regni sui interfici iussit,qui anno tricesimo sexto morbo intercutis aquæ, & scatentibus toto corpore uermibus, miserabiliter & dignè mortuus.

F. IIII. CALEND. IAN.

DAuid regis. Itè apud Arelaten natale sancti Trophimi episcopi & confessoris, discipuli apostolorum Petri & Pauli. Eodem die sancti Crescentij apostoli Pauli discipuli,Viennensis ecclesiæ primi doctoris. In Africa natale Dominici, Victoris,Primiani,Lyboli episcopi. Romæ Calisti, Felicis & Bonifacij episcopi in cœmiterio Calisti Eodem die sancti Thomę archiepiscopi & martyris Cantuariensis.

G. III. CALEND. IAN.

APud Spoletum passio sancti Sabini episcopi, Exuperantij & Marcelli diaconorum, & Venustiani cum uxore, à filijs sub Maximiano Augusto. Qui beatus Sabinus cum esset in omnibus diuinis institutionibus clarus, tentus est à præside Tusciæ Venustiano, cum duobus diaconibus Exuperantio & Marcello,& multis clericis. Cui Venustianus deum Iouem suum, quem habebat in cubiculo ex lapide mirè formatum; uestimentis aureis ad adorandum obtulit. Quem beatus Sabinus in manibus acceptum,facta oratione continuò elisit in pauimento, & confregit. Quod factum uidens Venustianus,cum furore iussit ut præciderentur ei manus, & in conspectu eius Marcellum & Exuperantium equuleo suspendi,ac fustibus cædi, & unguibus radi latera eorum, ignem etiam supponi. Hoc facto in confessione Domini spiritum emiserunt. Sabinum uerò episcopum iussit retrudi in carcerem. Audientes autem quidam piscator & presbyter, collegerunt corpora sanctorum, & sepelierunt iuxta uiam pridiè Calendas Ianuarij.Serena uerò Christiana uidua curam habens sancti Sabini episcopi, adduxit in carcerem nepotem suum Priscianum,qui erat cæcus. Tunc sanctus Sabinus trũcas manus super oculos eius posuit, & illuminauit. Videntes autem qui in custodia erant, miserunt se ad pedes eius,numero undecim,& baptizati sunt.Quod cum nunciatum esset Venustiano præsidi,indoluerant oculi eius,& præ dolore neque cibum,neque potum,neque somnum capere poterat, misitq; uxorem suam,& duos filios,ut adducerent beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus itaque prostrauit se ad pedes eius Venustianus cum fletu, uxorq; ac filij agentes pœnitentiam, & rogantes se baptizari. Mox baptizatus ut depelui leuatus est, nullum dolorem sensit oculorum: nunciatum est autem hoc Maximiano, qui iratus præcepit Sabinum damnari,& ipsum Venustianum capite truncari. Veniens autem Lucius Tribunus, sine auditione beatum Venustianum cum uxore & filijs necauit, in ciuitate Assisina: Sabinum uerò episcopum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tamdiu præcepit cædi, donec deficeret. Cuius corpus collegit uenerabilis Serena,quæ manus eius in dolio uitreo cum aromatibus condiuerat, & infra domum suam posuerat, sepeliuitq; eum à ciuitate Spoletana miliario plus minus uno,sub die septimo idus Decembris. Festiuitas tamen eius & supra nominatorum martyrum,tertio calendas Ianuarij agitur.

A. PRID. CALEND. IAN.

ROmæ natale Syluestri papæ, & confessoris,qui post beatum Petrũ tricesimus quintus sedit annos uiginti quatuor,menses decem, dies undecim. Cuius industria Synodus præclarissima toto orbe terrarum trecentorum decem & octo patrum, apud Nicæam urbem Bithyniæ celebratur, sub consulatu Constantini Augusti, & Licinij, tertio decimo calendarum Iuliarum. Iulij tamen papæ tempore consummatur. & constituit, ut nullus clericus propterẽ causam quamlibet in curiam introiret, nec ante iudicem causam diceret,nisi ut ecclesiæ & altaris sacrificium in sindone lintea celebraret. Fecit autem ordinationes sex mẽse Decembri, presbyteros quadraginta duos,diaconos uigin-

tiquinq; episcopos per diuersa loca sexaginta/quinq. Sepultus est in cœmiterio Priscillæ, uia Salaria. Hic constituit chrisma ab episcopo confici, & ut baptizatum liniat presbyter. Et constituit ut nullus laicus crimen audeat inferre de clerico, & Dalmaticas in ecclesia, ut eorũ læua tegeretur, scilicet diaconorum. Senonis sanctæ Columbæ uirginis sub Aureliano imperatore, quæ superato igne gladio cæsa est. Item Senonis beatorum Sabini & Potentiani, qui à beatis Apostolis ad prædicandum directi, præfatã urbem martyrij sui confessione illustrẽ fecerũt.

MARTYROLOGII FINIS.

De locis sanctis libellus, quẽ de opusculis maiorũ abbreuiando Beda composuit.

De situ Hierusalem. Caput I.

SITVS urbis Hierusalem pene in orbẽ circumactus, non paruo murorum ambitu sur/git, quo etiam montẽ Syon quondam uicinũ intra se re/cipit, qui à meridie positus pro arci urbi supereminet, & maior pars ciuitatis infra montem iacet, in planicie humilioris collis sita. Post passionem Domini quippe à Tito imperatore destructa, sed ab Helio Adriano Cæsare, à quo etiam He/lia nunc uocatur, instaurata, multoq; amplior effecta est. Vnde est, quòd cum Dominus extra portas urbis passus sepultusq; sit, modo loca passionis & resurrectionis illius, intra eiusdem media cernantur: cuius in magno murorũ am/bitu octoginta quatuor turres, portæ uerò sex uisuntur. Prima porta Dauid ad Occidentem montis Syon: secunda porta uallis fullonis: ter/tia porta sancti Stephani: quarta porta Beniamin: quinta portula, id est, paruula porta, ab hac per gradus ad uallem Iosaphat descendi/tur: sexta porta Thecuitis. Celebriores tamen ex his sunt tres exitus portarum. Vnus quidẽ ab Occasu, alius à septẽtrione, tertius ab Oriẽte. A meridie autem Aquilonali montis super/ciliũ Syon supereminet ciuitati, & ea pars murorum tum interpositis turribus nullas habere portas comprobatur, id est, à suprascripta Dauid porta, usq; ad eam montis Syon frontẽ, quæ prærupta rupe Orientalem respicit plagam. Situs quippe ipsius urbis est à supercilio Aquilonali montis Syon incipiens, id est, molli cliuo dispositus, usq; ad humiliora Aquilonaliũ Orientaliumq; loca murorum, ut pluuia ibi decidens nequaquam stet, sed instar fluuiorũ per Orientales defluens portas, cunctis secum platearum sordibus raptis, ualle Iosaphat torrentem Cedron augent.

De sepulchro Domini, & de Constantiniana atq; Golgothana ecclesia, & aliis sanctis locis in Hierusalem. Cap. II.

INgressio ergo à Septentrionali parte urbem, primum de locis sanctis pro conditione plagarum diuertendum est ad ecclesiam Constantinianam, quę Martyriũ appellatur. Hanc Constantinus imperator, eo quòd ibi crux Domini ab Helena matre eius reperta sit, magnifico & regio cultu construxit. Dehinc ab Occasu Golgothana uidetur ecclesia, in qua etiã rupes apparet illa, quæ quondam ipsam affixam Domini corpori crucem pertulit argenteam, modò pergrandem sustinens crucẽ, pendente magna desuper ærea rota cũ lampadibus: infra ipsum uerò locum Dominicæ crucis, excisa in petra crypta est, in qua super altare pro defunctis honorandis sacrificiũ solet offerri, positis interim in platea corporibus. Huius quoq; ad Occasum ecclesiæ ἀνάστασις, id est, resurrectionis Dominicæ rotunda ecclesia, tribus aucta parietibus, duodecim columnis sustentatur, inter parietes singulos latum habens spacium uiæ, quæ tria altaria in tribus locis parietis medij cõtinet, hoc est, Australi, Aquilonali & Occidentali. Hæbis quaternas portas, id est, introitus per tres è regione parietes habet, è quibus quatuor ad Vulturnum, & quatuor ad Eurum spectant. Huius in medio monumentum Domini rotundũ in petra excisum est, cuius culmen intrinsecus stans, homo manu contingere potest, ab Oriente habens introitum, cui lapis ille maximus appositus est, quod intrinsecus ferramentorũ uestigia usq; ad præsens ostendunt. Nam extrinsecus usq; culminis summitatem totum marmore tectum est, summum uerò culmen auro ornatum, auream magnam gestat crucem. In huius ergo monumentũ Aquilonali parte sepulchrũ Domini in eadem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmorum paumento altius eminet, introitum habens à latere meridiano: ubi die noctuq; duodecim lapides ardent, quatuor intra sepulchrum, octo supra in margine dextro. Lapis qui ad ostiũ monumenti positus erat, nunc fissus est, cuius pars minor quadratum altare ante ostium, nihilominus eiusdem monimenti stat, maior uerò in Orientali eiusdem loco quadrangulum, aliud altare sub linteaminibus extat. Color autẽ eiusdem monumenti & sepulchri, albo & rubicundo permixtus uidetur: à dextra autẽ parte huic ecclesiæ cohæret beatæ Domini genitricis ecclesia quadrangula. In platea, quæ martyriũ & Golgotha cõtinuat, exedra est, in qua calix Domini scriniolo reconditus, per operculi foramẽ tangi solet & osculari. Qui argẽteus calix duas

hinc & inde habẽs ansulas, sextarij Gallici mensuram capit: in quo est & illa spongia Domini potus ministra. In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium construxit, mensa est lignea non parua, in quam pauperũ eleemosynæ solent à populo deferri. Singula quæ dixi, ut manifestius agnoscerẽs, etiam præ oculis depingere curaui.

Figura hæc & pictura deerat in exemplari manuscripto, cuius gratia relictum est hoc interstitium.

Lãcea militis inserta habetur in cruce lignea in porticu martyrij, cuius hastile in duas intercisum partes, à tota ueneratur ciuitate.

De monte Syon, & de ecclesia super eum fundata, & Bethsaida & Siloa. Cap. III.

HAec quidem omnia quæ commemorauimus sancta loca, extra montem Syon posita cernuntur, quo se ad Aquilonem deficiens loci tumor porrexit: in inferiore uerò parte urbis, ubi templum in uicinia muri ab Oriente locatum, ipsiq; urbi transitu peruio ponte median te fuerat coniunctum, nunc is Saraceni quadratam domum sub rectis tabulis, & magnis trabibus super quasdam ruinarum reliquias uili ope re construentes, oratione frequentant, quæ tria milia hominum capere uidetur. Paucæ illic cisternæ in usum aquarum cernuntur. In uicinia templi Bethsaidã piscina gemino insignis lacu apparet, quorum alter hybernis plerũq; impletur imbribus, alter rubris est discolor aquis. Ab ea fronte montis Syon, quæ prærupta rupe Orientalem plagam spectat, inter muros atque in radicibus collis fons Siloę prorumpit, qui alternante quidem aquarum accessu in meridiem fluit, id est, non iugibus aquis, sed incertis horis diebusq; ebullit, & per terrarum concaua & antra saxi durissimi, cum magno sonitu uenire cõsueuit. In superiori montis Syon planicie, monachorum cellulæ frequẽtes ecclesiam magnã circundãt, illic (ut perhibent) ab Apostolis fundatam, eo quòd ibi spiritum sanctum acceperint, ibiq; sancta Maria obierit. In qua etiam locus cœnæ Domini uenerabilis ostenditur. Sed & columna marmorea in medio stat ecclesiæ, cui adhærens Dominus flagellatus est. Huius ergo ecclesiæ talis dicitur esse figura.

Etiam hic interstitiũ erat illi figuræ aptum.

Hic monstratur petra, super quam lapidatus est sanctus protomartyr Stephanus, extra ciuitatem: in medio autem Hierusalem, ubi cruce Domini superposita mortuus reuixit, columna celsa stat, quæ æstiuo solstitio umbram non facit, unde putant ibi mediam esse terram, & historicè dictum: Deus autem ante secula operatus est salutem in medio terræ. Qua ductus opinione Victorinus Pictauiensis antistes ecclesiæ, de Golgotha scribens ita inchoat:

Est locus, ex omni mediũ quẽ credimus orbe,
Golgotha Iudæi patrio cognomine dicunt.

De Acheldemach, & loco ubi suspensus est Iudas. Caput IIII.

POrtam Dauid egredientibus, fons occurrit in austrum per uallem directus, ad cuius metatem ab occasu Iudas se suspendisse narratur. Nam & ficus magna ibi, ac uetustissima stat, iuxta quod Iuuencus ait:

Informem rapuit ficus de uertice mortem.

Porrò Acheldemach ad Australem plagam montis Syon, peregrinos & ignobiles mortuos hodie quoque alios terra tegit, alios inhumatos putrefacit.

De sudario capitis Domini, & alio maiore linteo à sancta Maria confecto. Cap. V.

SVdarium capitis Domini post resurrectionem eius, mox Christianissimus quidam Iudæus suratus, usq; ad obitum diuitijs sibi affluentibus habuit. Qui moriturus interrogat filios, qui Domini sudarium, qui cæteras patris uelit accipere diuitias. Maior thesauros rerum, minor elegit sudarium. Et mox illi decrescunt opes usq; ad paupertatem: fratri autem cum fide crescunt & opes, quod usq; ad quintam generationem fideles tenuere. Hinc ad impios perueniens, diuitias tantum auxit, ut Iudæis, & hoc multo tempore, donec post longa litigia, quibus Christiani Iudæi se Christi: infideles uerò se patrum suorum affirmabant heredes, Maiumias Saracenorum rex, qui nostra ætate fuit, iudex postulatur. Qui accensa grandi pyra, Christum iudicem precatur, qui hoc pro suorum salute super caput habere dignatus est. Missum ergo in ignem sudarium, ueloci raptu effugiẽs euolat, & in summo aëre diutissimè quasi ludẽdo uolucritans: ad ultimum cunctis utrinq; intuentibus, sese leuiter in cuiusdam de Christiana plebe sinum deposuit, quod mane mox totus populus summa ueneratione salutabat & osculabatur. Habebat autem longitudinis pedes octo. Aliud quoq; aliquãto maius linteum in ecclesia illa ueneratur, quod fertur à sancta Maria contextum, duodecim Apostolorum & ipsius Domini continens imagines, uno latere rubro, & altero uiridi.

De locis circa Hierusalem, & ecclesia in ualle Iosaphat, ubi sepulta fuit sancta Maria. Caput VI.

CIrca Hierosolymã, aspera & montuosa cernuntur loca, hinc quoq; Septentrionẽ uersus usq; ad Arimathiam terra petrosa & aspera per interualla monstratur: ualles quoq; spinosæ usq; ad Thaniticam regionem patentes: ad Cæsaream uerò Palæstinæ ab Helia, quamuis aliqua reperiantur angusta & breuia aspera loca, præcipua tamen planicies camporum interpositis oliuetis. Distant autem septuaginta quinq; milibus passuum, longitudo uerò terræ repromissionis à Dan usq; Bersabee, tenditur spacio

centum

centum sexaginta milium, ab Ioppe usq; Bethleem quadraginta sex milibus. Iuxta murũ templi uel Hierusalem Gehennon occurrit, quæ est uallis Iosaphat, à Septentrionali plaga in Austrum porrecta, per quam torrens Cedron, siquando pluuiarũ aquas recipit, decurrit. Hæc uallis & parua campi planicies, irrigua & nemorosa, plenaq; delicijs, locum in se quondam Baali sacrũ habuit. In hac turris regis Iosaphat, sepulchrum eius continens: cuius ad dextram de rupe montis Oliueti, excisa & separata domus, duo cauata habet sepulchra, hoc est, Symeonis senis, & Ioseph sanctæ Mariæ sponsi: in eadem ualle sanctæ Mariæ rotunda est ecclesia, lapideo tabulatu discreta, cuius in superioribus quatuor altaria, in inferioribus unum habetur in Orientali plaga, & ad eius dexteram monumentum uacuum, in quo sancta Maria aliquandiu pausasse dicitur: sed à quo, uel quando sit ablata, nescitur. Hanc intrantes uident ad dexteram insertam parieti petram, in qua Dominus nocte, qua tradebatur, orauit, uestigijs genuum quasi ceræ molli impressis.

De monte Oliueti, & ecclesia ibi fundata, ubi Dominus ad cœlos ascendit. Cap. VII.

MOns Oliuarũ mille ab Hierusalem discretus passibus, altitudine monti Syon par est: sed latitudine & longitudine præstat, excepti is uitibus, & oliuæ raræ ferax est arboris, frumenti quoq; & hordei fertilis. Neq; enim rucosa, sed herbosa & florida soli illius est qualitas. In cuius summo uertice, ubi Dominus ad cœlos ascendit, ecclesia rotunda grandis, ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper tectas. Interior nanq; domus propter Dominici corporis meatum camerari & tegi non potuit, altare ad Orientem habens angusto culmine protectum: in cuius medio ultima Domini uestigia cœlo desuper patente, ubi ascendit, uisuntur. Quæ cum quotidie à credentibus terra tollatur, nihilominus manent, eandemq; adhuc speciem sui uelut impressis signata uestigijs seruant. Hæc circa ærea rota iacet usque ad uerticem uel cericem alta, ab occasũ habens introitum, pendente desuper in trochleis magna lampade, totaq; die ac nocte lucẽte. In Occidentali eiusdem ecclesiæ parte, fenestræ octo, totidemq; eregionè lampades in funibus pendentes, usq; Hierosolymam lucent, quarum lux corda intuentium cum quadam alacritate & compunctione pauefacere dicitur. In die ascensionis Dominicæ, per annos singulos missa peracta, ualidi flaminis procella desursum uenire consueuit, & omnes qui in ecclesia fuerint, terræ prosternere. Tota ibi illa nocte lucernæ ardent, ut non illustrari tantũ, sed & ardere mons & suppositæ loca uideantur. Et huius quoq; basilicæ figuram præ oculis depingere placuit.

Etiam hic picturæ deerat.

Monumentũ Lazari ecclesia ibidem extructa demonstrat, & monasterium grande in campo quodam Bethaniæ, magna Oliuarum sylua circundatum. Est autem Bethania quindecim stadijs ab Hierusalẽ. Tertia quoq; eiusdẽ montis ad Australem Bethaniæ partem ecclesia est, ubi Dominus ante passionem discipulis de die iudicij loquitur.

De situ Bethleem, & de ecclesia, ubi natus fuit Dominus, & de sepulchris Dauid & Hieronymi, & trium pastorum. Caput VIII.

BEthleem sex milibus in austrum ab Hierosolyma secreta, in dorso sita est angusto ex omni parte uallibus circundatõ, ab Occidente in Orientem mille passibus longa, humili sine turribus muro per extrema plani uerticis instructo: in cuius Orientali angulo, quasi quoddam naturale semiantrum est, cuius exterior natiuitatis Dominicæ fuisse dicitur locus, interior Domini præsepe nominatur. Hæc spelũca tota interius specioso marmore tecta, supra ipsum locum, ubi Dominus natus specialiter traditur, sanctæ Mariæ grandem gestat ecclesiam. Petra iuxta murum cauata, primum Dominici corporis lauacrũm de muro missum suscipiens, hactenus seruat: quæ si qua fortè occasione uel industria fuerit exhausta, nihilominus continuò, dũ respicit, sicut antè fuerat plena, redundat. Ad Aquilonem Bethleem in ualle contigua, sepulchrum Dauid in medio ecclesiæ humili lapide tegitur, lampade superposita: ad Austrum uerò in ualle contigua in ecclesia, sepulchrum Hieronymi. Porrò ad Orientem in turre Ader, id est, gregis mille passibus à ciuitate segregata est ecclesia, trium pastorum diuinæ natiuitatis consciorum monumenta continens. Hęc relationẽ Archulphi episcopi secutus dixerim. Cæterùm Erras apertè scribit, in Hierusalem Dauid esse sepultum, uia regia, quæ ab Helia Cedron ducit, ab Oriente Bethleem, ab Occidente sepulchrum Rachel, habens titulo nominis eius usque hodie signatum.

De situ Chebron, & monumentis patrum, & Adam. Cap. IX.

CHebron in campi latitudine sita est, & ab Helia uiginti duobus milibus separata, uno ad Orientem stadio speluncam duplicẽ in ualle habet, ubi sepulchra patriarcharum quadrato muro circũdantur, capitib. uersis ad Aquilonem: & hæc singula singulis tecta lapidibus instar basilicę dolatis, trium patriarcharum candidis. Adã obscurioris & uilioris operis, qui haud longo ab illis ad Borealem extremamq; muri illius partem pausat. Trium quoq; fœminarum uiliores & minores memoriæ cernuntur. Mambre collis mille passibus à monumentis his ad Boream, herbosus ualde & floridus, campestrẽ habet in uerticẽ planiciem, in cuius Aquilonali parte,

li parte, quercus Abrahæ, duorum hominum altitudinis truncus, ecclesia circundata est. Egredientibus uerò Chebron ad Aquilonem in sinistra parte uiæ occurrit mons pinosus, paruus, tribus milibus passuum à Chebron, unde Hierosolymam pinea lignea feruntur in camelis. nã in omni Iudæa currus uel plaustra raro fiũt.

De Hiericho, & locis eiusdem sanctis. Caput X.

HIericho ab Helia Orientem uersus, nouemdecim mille passibus abest, qua tertiò ad solum destructa, sola domus Raab ob signum fidei remanet: eius enim adhuc parietes sine culmine durant. Locus urbis segetes & uineas recipit. Inter hanc & Iordanem quinque uel sex ab ea milibus separatum, grandia sunt palmeta cãpulis interpositis & inhabitatoribus Chananæis. Duodecim lapides, quos Iosue de Iordane tolli præceperat, in ecclesia Galgatis facta altrinsecus iuxta parietes eiusdem iacent, uix singuli nunc duobus uiris eleuabiles, quorum unus nescio quo casu fractus, sed ferro mediante reconiunctus est. Est iuxta Hiericho fons uber ad potum, pinguis ad irrigandum, qui quondam sterilis ad generandum, parum salubris ad potandum per Helizeum prophetam, dum uas salis in eum mitteret, sanatus est. Denique campus circumiacet septuaginta stadiorum in longitudinem, & uiginti in latitudinem patens, in quo mirabilis hortorum gratia, uaria palmarum genera, præstantissimi apium fœtus. Illic opobalsamum gignitur, quod ideo cum adiectione significamus, quia agricolæ cortice tenues uirgulas acutis lapidibus incidunt, in quibus balsama generantur, ut per illas cauernas paulatim distillans humor se colligat lachrymis pulchrè rorantibus. Cauerna autem Græco nomine ὀπὴ dicitur. Illic cyprũ, illic myrobalanum nasci ferunt. Aqua ut cætera fontium, illic tamen præstantius: æstate frigida, hyeme tepens: aër mollior, ut summa hyeme lineis utantur indumentis. Vrbs ipsa condita in campo, cui supereminet & nudus gignẽtium: ægrum enim & ieiunum solum, & ideo desertum ab incolis. Hic à Scytopolis urbis terra, usq; ad regionem Sodomitanam & Asphaltios locus diffusus habetur. Aduersus hũc mõs supra Iordanem, ab urbe Iuliade usque ad Zoaros Arabiæ Petræ conterminos extentus, ubi etiam mons est, ferreus nuncupatus. Inter hos duos montes campus iacet, quem ueteres magnum appellauere, Hebraice autem Aulon. Cuius longitudo ducentorum triginta stadiorum, latitudo centum uiginti: exordium à uico Gennabara, finis usq; ad Asphaltum lacũ. Iordanis eum medium intersecat, uiridantibus ripis fluminis alluuione. siquidem super ripas eiusdem, fructus arborum uberior est, alias longè exilior: arida sunt enim omnia præter oram fluminis.

De Iordane, & mari Galilææ siue Tiberiados. Caput XI.

IPsius Iordanis exordiũ uulgò putatur in prouincia Phœnice, ad radices mõtis Libani, ubi Panium, id est, Cæsarea Philippi sita est. Vnde & idem Panium, hoc est, spelæum, per quod se se attollit Iordanis: à rege Agrippa decore admirabili extructum, uenustatumq; accepimus. Est autem in Traconitide terra fons, rotæ qualitatem exprimens, unde & Phialæ nomen accepit, quindecim à Cæsarea milibus passuũ discretus, ita iugiter plenus aquarum, ut neque superfluant, neque unquam minuantur. In hunc Philippus tetrarches eiusdem regionis paleas misit, quas in Panio fluuius ebulliuit. Vnde liquet in Phiala principiũ esse Iordanis, sed post subterraneos meatus in Panio cœpisse fluentũ, qui mox lacum ingressus, paludes eius intersecat: inde quoq; cursus suos dirigens, quindecim milia passuum sine ulla intersusione progreditur, usq; ad urbem, cui Iulias nomen est: post ea lacum Genesar medio transit fluento. Vnde plurima circũuagatus Asphaltium, hoc est, mortuum mare ingressus, laudabiles prodit aquas. Est enim coloris albi, sicut lac, & ob hoc in mari mortuo longo tramite discernitur. Est autem Genesar, id est, mare Galilææ magnis syluis circumdatum, in longitudine habens centum quadraginta stadia aquæ dulcis, & ad potandum habilis. Siquidem nec palustris uliginis crassum aliquid aut turbidum recipit, quia arenoso undique litore circunuenitur: sed & amœnis circumdatur oppidis, ab oriente Iulia, de & Hippo, ab occidẽte Tiberiade aquis calidis salubri: genera quoque piscium gustu, & in specie quàm in alio lacu præstantiora.

De mari mortuo, & natura eius siue adiacentis terræ. Caput XII.

MAre mortuum lõgitudine stadiorum quingentorum octoginta usque ad Zoaros Arabiæ, latitudine centum quinquaginta usque ad uicina Sodomorum protẽditur. Nam & de puteis quõdam salis, post Sodomæ & Gomorræ, & ciuitatum finitimarum combustionem, inundasse certissimum est. Apparet uerò procul de specula montis Oliueti cernẽtibus, quòd fluctuum collisione commotum, salsissimum eiicit sal, & hoc sole siccatum accipitur, multis ubique nationibus profuturũ. Aliter uerò in quodam Siculo monte sal fieri dicitur, ubi lapides de terra euulsi, uerùm salsissimum sal, & cunctis usibus aptissimum præbeant, quod esse sal terræ dicitur. Mortuum autẽ mare appellatur, quòd nihil recipiat generum uiuentium, neq; pisces, neq; assuetas aquis aues, tauri camelicq; fluitẽt. Denique si Iordanis imbribus pisces illuc influens rapuerit, statim moriuntur, & pinguibus aquis supernatant. Lucernam accensam ferunt supernatare sine ulla conuersione, extincto demergi lumine: quin & uas diuersum arte

qualis

qualibet difficile hærere in profundo, omniaq́ uiuentia, diuersa licet & uehementer illisa, statim resilire. Deniq́ Vespasianum præcepisse, nandi ignaros reuinctis manibus in profundū deijci, eosq́ omnes ilico supernatasse. Aqua sterilis & amara, ceteriscq́ aquis obscurior, & qua si adustæ præferens similitudinem. Vagari super aquas bituminis glebas certum est atro liquore, quas scaphis appropinquātes colligūt. Hærere sibi bitumen fertur, & nequaquam ferro precidi, sanguine tantum mulierū menstruo uel urina cedere: utile est autem ad compagem nauium, uel corporibus hominum medendis. Seruat adhuc regio speciem pœnæ: nascuntur enim ibi poma pulcherrima, quæ & edendi cupiditatē spectantibus generant, si carpas, fatiscunt ac resoluuntur in cinerem, fumumq́ exci tant, quasi adhuc ardeant. Sanè in diebus æstatis immodicus per spacia cāpi æstuat uapor, unde & coalescēte uitio nimiæ siccitatis atq́ corruptus aēr miserādas incolis excitat ægritudines.

De loco, in quo baptizatus est Dominus. Caput XIII.

IN loco in quo Dominus baptizatus est, crux lignea stat usq́ ad collū alta, quæ aliquotiens aqua transcendente absconditur: à quo loco ripa ulterior, id est, Orientalis in iactu fundæ est, citerior uerò ripa in supercilio monticuli grande monasterium gestat beati Ioannis Baptistæ ecclesia clarum: de quo per pontē arcubus suffultum solent descendere ad illam crucem, & orare. In extremo fluminis parte, quadrata ecclesia, quatuor lapideis cancris superposita est, cochili creta desuper tecta, ubi Domini uestimēta cum baptizaretur, seruata esse dicuntur. Hāc non homines intrare, sed undiq́ cingere ac penetrare solent, ab eo loco, quo de faucibus maris Galilææ Iordanis exit, usq́ ubi mare mortuū intrat, octo dierum iter.

De locustis & melle syluestri, & fonte sancti Ioannis Baptistæ. Caput XIIII.

MInimum genus locustarum fuisse, quo Ioānes baptista pastus est, usq́ hodie apparet, quæ corpusculis in modum digiti manus exilibus & breuibus, in herbis facile raptæ coctæq́ in oleo, pauperem præbent uictum. In eodē deserto sunt arbores, folia lata & rotunda lactei coloris & melliti saporis habentes, quæ natura fragilia, manibus confricantur & edūtur. Hoc esse mel syluestre dicitur. Ibidem & fons sancti Ioannis Baptistæ ostenditur lucida aqua, lapideo protectus tecto calce perlito.

De fonte Iacob iuxta Sichem. Cap. XV.

PRope ciuitatem Sichem, quæ nunc Neapolis dicitur, ecclesia quadrifida est, hoc est, in crucis modum facta. In cuius medio fons Iacob quadraginta cubitos altus, à latere ipso usq́ ad summum digitorū extentus, de quo Dominus aquas à Samaritana muliere petere dignat⁹ est.

De Tiberiade & Capharnaum, & Nazareth, & locis ibidem sanctis. Cap. XVI.

LOcus ille in quo Dominus panes benedixit & pisces citra mare Galilææ, ad Aquilonem ciuitatis Tiberiadis, campus herbosus & planus, nunquam ex illo tempore aratur, nulla suscipiens ædificia, fontem tantùm, ex quo tunc illi biberunt, ostendens. Qui ergo ab Helia Capharnaum pergunt, per Tiberiadem iter habent, deinde secus mare Galilææ, & locum benedictionis panum, à quo non longè Capharnaum in finibus Zabulon & Nephtalim, quæ murum non habet, angusto inter montē & stagnum situ, super maritimam oram Orientē uersus longo tramite protenditur, montem ab Aquilone, lacum ab Austro habens. Nazareth muros non habet, sed magna ædificia, duasq́ grandes ecclesias. Vna est in medio ciuitatis supra duos fundata cancros, ubi quondam fuerat domus, in qua Dominus nutritus est infans. Hæc autem ecclesia duobus (ut dictum est) tumulis, & interpositis arcubus suffulta, habet inferius inter eosdem tumulos fontem lucidissimum, unde ciues omnes aquas in uasculis per trochleas in ecclesiam extrahunt: altera uerò est ecclesia, ubi domus erat, in qua angelus ad beatam Mariam uenit.

De monte Thabor, & tribus ecclesijs super eum. Caput XVII.

MOns Tabor in medio Galilææ campo, in tribus milibus manans ad Boream à Chenesareth distat, ex omni parte rotundus, herbosus ualde & floridus, altitudine triginta stadiorum. Vertex ipse campestris & multum amœnus uiginti & trium stadio dilatatur, ubi grande monasterium, grandi quoq́ sylua circundatur, tres ecclesias habēs, iuxta quod Petrus ait, Faciamus hic tria tabernacula. locus muro cinctus, grandia gestans ædificia.

De situ Damasci. Caput XVIII.

DAmascus in campo sita, lato & amplo murorum ambitu, & crebris munita turribus, quam magna quatuor flumina interfluunt: ubi dum Christiani sancti Ioannis Baptistę ecclesiā frequentant, Saracenorum rex cum sua gente aliam instituit atq́ sacrauit. Plurima extra muros in gyro Oliueta. A Tabor usque Damascum, septem dierum iter.

De situ Alexandriæ, & Nilo & ecclesia, in qua requieſcit Marcus Euangelista. Caput XIX.

ALexandria ab occasu in ortum solis longa, ab Austro ostijs Nili cingitur, ab Aquilone lacu

lacu Mareotico: cuius portus cæteris difficilior, quasi ad formam humani corporis in capite ipso & statione capacior, in fluctibus uerò angustior, quia meatus maris ac nauium suscipit, quibus quædam spirandi subsidia portui submistrantur. Vbi quis angustias atq́ ora portus euaserit, tanquam reliqua corporis forma, ita diffusio maris longè lateq́ extēditur. In eiusdē dextera portus paruus habetur, in quo Pharus, id est, turris est maxima, nocturno tempore flāmarum facibus ardēs, ne decepti tenebris nautę in scopulos impingant, & uestibuli limitem comprehendere nequeant, qui & ipse semper inquietus est, fluctibus hinc inde collidētibus: portus uerò placidus semper, amplitudinē habens triginta stadiorum: à parte Aegypti urbē intrantibus ad dexteram occurrit ecclesia, in qua beatus euangelista Marcus requieſcit. Cuius corpus in Orientali parte eiusdem ecclesiæ ante altare humatum est, memoria superpositа, de quadrato marmore facta. Circa Nilum Aegyptij aggeres crebros propter irruptionē aquarum facere solent, qui si forte custodum in curia rupti fuerint non irrigant, sed opprimunt terras subiacentes: & qui plana Aegypti incolunt super riuos aquarum, ibi domos faciunt transuersis trabibus superponentes.

De Constantinopoli, & basilica in ea, quæ crucem Domini continet. Cap. XX.

COnstantinopolis undiq́ præter Aquilonē mari cincta, quòd à mari magno, sexaginta milibus passuum usq́ ad murum ciuitatis, & à muro ciuitatis usq́ ad ostia Danubij quadraginta milibus passuum extenditur, ambitu murorum iuxta situm maris anguloso duodecim milia passuum circumplectitur. Hanc primò Constantinus in Cilicia iuxta mare, quod Asiam Europāq́ disterminat, ædificare disposuit, sed quadam nocte ferramenta omnia ablata, missis qui requirerent, in parte Europæ inuenta sunt: ibi enim fieri Dei uoluntas intellecta est. In hac urbe basilica miri operis, quæ sanctæ Sophiæ cognominatur, rotundo schemate, & à fundamētis constructa & concamerata tribus cincta parietibus, & magnis sustentata columnis arcubusq́ sublimata est: cuius interior domus in Aquilonali sui parte grande & ualde pulchrū armarium habet, in quo capsa lignea ligneoq́ operculo tecta crucis Dominicæ tres particulas continet, longum uidelicet lignum in duas partes incisum, trāsuersum eiusdem sanctæ crucis lignum. Hæc tribus tantum per annum diebus, hoc est, cœna Domini, in parasceue, & in sabbato sancto, populis adorāda profertur: quarum prima capsa illa super altare aureum, duos cubitos altitudinis, & unum latitudinis habēs, cum cruce sancta patefacta componitur: accendensq́ primus imperator, deinde cunctus per ordinem laicorum gradus sanctam crucem adorat & osculatur: sequenti die Imperatrix, & omnes matronæ uel uirgines idem faciūt; ter-

tia nihilominus die episcopi & cuncti clericorum gradus idem faciunt, & sic capsa recluſa adsupradictum armarium reportatur. Quādiu autem super altare manet aperta, totam ecclesiam mirus odor perfundit. De nodis enim ligni sancti liquor odorifer oleo similis profluit, cuius si etiam modica particula contingat, omnem ægritudinem sanat.

VERSVS EIVSDEM.

Descripsi breuiter fines q́ situs q́ locorum,
Pagina sacra magis, quæ memorāda refert,
Bedа requēs ueterū monimēta, simul q́ nouorū
Charta magistrorum quæ sonet inspiciens.
Da Iesu patriam semper tendamus ad illam,
Quam beat æternum uisio summa tui.

PERORATIO.

HAec de locis sanctis prout potui fidem historicam secutus posui, & maxime Archulphi dictatus Galliarū episcopi, quos eruditissimus in scripturis presbyter Adomnanus laconioso sermone describens, tribus libellis comprehendit. Siquidem memoratus Antistes, desiderio locorum sanctorum patriam deserens, terram repromissionis adijt, aliquot mensibus Hierosolymis demoratus, ueterano monacho nomine Petro duce pariter atq́ interprete usus, cūcta in circuitu quæ desiderauerat, uiuida intētione lustrauit: necnon Alexandriam, Damascum, Constantinopolim, Siciliamq́ percurrit. Sed cum patriam reuisere uellet, nauis qua uehebatur post multos anfractus uento contrario, in nostrā, id est, Britannorum insulam portata est: tandemq́ ipso post nonnulla pericula ad prefatum uirum uenerabilem Adomnanum ueniens, iter pariter suum, & ea quę uiderat explicando, pulcherrimæ illū historiæ docuit esse scriptorem. Ex qua nos aliqua decerpentes ueterumq́ libris comparantes, tibi legenda trāsmittimus, obsecrantes per omnia, ut præsentis seculi laborem, nō ociosa lasciui temporis, sed lectiōis orationisq́ studio, tibi rēperare satagas.

FINIS LOCORVM SANCTORVM.

Bedæ interpretationes nominum Hebraicorum.

AAc, apprehēdēs, uel apprehēsio.
Aad, testificās, uel testimonium.
Aadhar, deprecatio, uel deprecationi.
Aalma, uirgo abscondens, uel abscondita, uel absconsio uirginitatis.
Aara, montana, uel mons fortitudinis.
Aaron, mons fortis, uel mons fortitudinis, siue montanus, aut mons eorum.

Aaronitæ,montes robusti, uel montium fortitudines:siue montani,aut montes eorum.
Aars, sol, uel lumen: siue illuminans, aut illuminatio.
Aathar, de patre tuo, uel tempore tuo, siue tu ante,aut temporalis tuus.
Aaz,apprehendēs,uel fortitudo:seu fortis,aut apprehensio.
Aazia,patruus, uel patruelis:seu apprehendēs Dominum,aut fortitudo Domini.
Abba,pater,uel paternitas.Syrum est,non Hebræum.
Abacuc,luctator fortis,uel rigidus: siue cōplexans eos,aut susceptio eorum,siue sustentatio eorum.
Abbadia,seruus Domini, uel seruiēs Domino.
Abbaga,pater solennis,uel patris solēnitas:seu pater loquens,aut patris locutio.
Abbaia, pater Dominus,uel pater abundans:siue pater meus iste,aut patris mei abundātia.
Abbaim,pater eius,uel paternitas eorum.
Abana,pater gratus,uel lapides colligens.
Abani,patris requies, uel pater commotus:seu pater gratus mihi, uel pater gratificans me.
Abamia,pater gratus Domino, uel pater gratificans Deum.
Abaria,transiens Dominus,uel in transitu Domini:siue pater suscitans Dominum, aut pater uigilans à Domino.
Abarim,pertransiens, aut pertransitio: seu mōtes in transitu,uel montes transeuntium.
Abaron,pater suscitās dolorem,uel pater uigilans murmurationi: siue pater suscitans iniquitatem,aut pater uigilans inutilitati.
Abasbai,parcens,uel pepercit:seu parcens mihi,aut parsimonia mea.
Abatha,pater tangens ridentem, uel patris tactus ridentis.
Abda,seruiens,uel seruitium: siue seruus eius, aut seruiens ei.
Abdai, seruus meus,uel seruiens mihi: siue seruiens eius,uel seruitus mea,uel seruitium eius mihi.
Abdehel,seruus Dei,uel seruiens Deo.
Abdemelech,seruus regis,uel seruiens regno: siue seruus regius,aut seruus regnator.
Abdenago,seruus tacēs,uel seruiens taceo, uel Domini auxilium, aut Dominus auxiliator.
Abdi,seruus meus,uel seruiens mihi.
Abdias, seruus Domini,uel seruiens Domino: siue Domini testis,aut Domino electus.
Abdiel,seruus Dei,uel seruiens Deo.
Abda,seruus eius,uel seruiens ei.
Abdai,seruus meus,uel seruiens mihi:siue seruitus eius,uel mea,uel seruitium eius mihi.
Abdoni,seruiens eis,uel seruus eorum.
Abdon,seruus mœrens,uel seruus inutilis.
Abdon,seruus musitans,uel seruus iniquus.
Abdon, ancilla dolēs, uel seruiēs murmurādo.
Abed,seruus populi,uel seruiens populo.
Abedia, seruiēs Domino, uel seruitiū Domini.
Abel,committens,uel commissio. (bilis.
Abel,luctus,uel pauor:seu uanitas,aut misera-

Abdela,committēs ei, uel commissio eius:siue lugens eum,aut miserabilis ei.
Abelga,uapor uallium,uel luctus deuorans.
Abelmain,uanitas habitaculi, uel luctus inhabitantium.
Abelmeola,uapor uallis falsæ,uel luctus partu rientium:seu uanitas domicilij, uel miserabilitas inhabitationis.
Abelmeula, idem est.
Abelsatim, uapor spinosus, uel luctus germinans:seu miserabilis positio, aut uanitas resurrectionis.
Abemboen,lapis pollicis eorum, uel lapis in medio eorum. (eorum.
Abenezer, lapis adiutorij, uel lapis auxiliator
Abenner,lapis lucidus,uel pater lucernæ.
Aber,cōmilit,uel certamē inijt: seu particeps, aut participatio. (ratus.
Abel,uulnus,uel liuor: siue liuidus, aut uulnerabus.
Abessalon,pax patris, uel pater pacis: siue patris luctus,aut patris amaricatio.
Abessan,pater abundans,uel patris egressio.
Abethā,patris repulsio, uel uia explorationis.
Abgata, pater tangens ridentem,uel patris tactus ridentis. (nis.
Abethsethim,luctus lictorū, uel uanitas germi
Abia,pater Dominus,uel patris Dominū: siue Domini paternitas, aut ubi pater fuit.
Abiahel, pater Dominus Deus, uel paternitas Domini Dei. (tatio.
Abiasl,pater meus exultās, uel patris mei exul
Abial, pater meus contemptus, uel patris mei despectio.
Abiasbori,pater meus superintelligens,uel patris mei superintelligentia.
Abiā,patris mei populus,uel pater meus eorū.
Abiasab, pater meus colligens, uel patris mei collectio. (cōgregatio.
Abiasaph,pater meus cōgregās,uel patris mei
Abiathar,pater meus ros,uel pater meus superfluus:siue pater meus suscitās peccatum,aut pater meus peccato uigilans.
Abida, pater meus sciēs, uel patris mei sciētia,
Abidae, idem.
Abidam,pater meus sciens eos,uel pater meus scientia eorum. (cium.
Abidā, pater meus iudex, uel patris mei iudi
Abiel,pater meus Deus,uel patris mei deitas.
Abiē,patris mei mater, uel pater meꝰ matrnꝰ.
Abiezer,pater meus fortis,uel patris mei auxilium: siue pater meus separatus, aut patris mei sanctificatio.
Abiezeri, patris mei auxilium,uel pater meus auxiliator meus.
Abigabaō, pater collis mœrētis, aut pater uallis mœstitię:siue pater meus uallis mœsta,uel pater meus collis mœrentium. (ultatio.
Abigail,pater meus exultās,uel patris mei ex
Abigal, pater roris, uel erroris:siue patris mei aceruus,aut patris mei inuolutio.
Abihel, pater meus Deus, uel patris mei deitas,uel imploratio. (tio.
Abilma,lugēs,uel plorās:siue luctus,aut plora-

Abilmei,lugētes,uel plorātes: seu uani,aut mi
Abilmes,idem. (serabiles.
Abimahel, pater meus à Deo, uel pater meus exaudiens Deum. (gnum.
Abimalech, pater meus rex,uel patris mei re
Abim,pater mensuræ, uel pater mensuratus:siue pater fuit, aut pater erit. (tio.
Abinaā,patris mei decus, uel patris mei cōmo
Abinadab, patris mei uotum, uel pater meus spontaneus. (quietio.
Abinoen, patris mei fidelitas:uel patris mei re
Abira,pater meus magister,uel patris mei magisterium.
Abiram, pater meus excelsus, uel pater meus exaltatus:siue pater meus sublimis, aut patris mei sublimitas.
Abirō,pater magister musitās, uł pater meus magister murmurans:siue pater meus magister iniquus,aut pater meus magister inutilis
Abisa,pater salutis,uel patris salutare.
Abisa,pater meus sacrificans,uel patris mei sacrificium, siue patris mei incensum, aut patris mei holocaustum. (hi.
Abisai,pater salutis meę,uel patris salutare mi
Abisai, pater meus incensum mihi, uel pater meus sacrificium meum.
Abisai, pater meus sit perfluus, uel patris mei rugitus. (caustum.
Abisag,patris mei incēsum, uł patris mei holo
Abisue, pater meus cantans,uel patris mei cantilena: siue pater meus loquens, aut patris mei locutio. (ctus.
Abisur,pater meus mutus,uel pater meus dire
Abisur,pater meus robustus,uel pater meus augustiatus:siue pater meus continens,aut patris mei acerbitas.
Abithal,pater meus ros, uel pater meus irroratus: siue patrem meum apprehendens, aut patris mei apprehensio.
Abiu,pater meus est,uel pater meus ipse.
Abiud,patris robur,uel patris robor:siue pater eorum,aut pater meus iste.
Abner,pater lucidus,uel patris lucerna, uel pater luminis.
Abobi,pater incātator, uel patris amplexatio.
Abor,pater montium, uel patris foramen: seu pater luminis,aut pater iracundus.
Abra,patris magisterium, uel patris exaltatio.
Abraam, pater uidens populum, uel pater uidens multitudinem:seu pater multitudinis, aut pater multarum, subintelligitur gentiū. non est enim in nomine.
Abrech, pater delicatus,uel pater tenerrimus. Ipse est Ioseph, qui prælatus Aegyptiorum, cum esset tener ac delicatus ætate iuuentutis, factus est pater senum merito sapientiæ, & prælatus sapientibus.
Absalon,pax patris, uel pater pacis, uel patris luctus,aut patris amaricati.
Absalon, patrem meum pacificans,uel patris mei amaricatio.
Absanias,pater egressus Domino,uel patris abundantia Domini.

Abur, patris lumen,uel pater igneus:seu pater incendens,aut patris apertio. (tus.
Abur,liuor,uel plaga:seu liuidus,aut uulnera-
Achab,frater patris,uł fraternitas paternitatis
Acham,frater patris sui, uel fraternitas paternitatis suæ.
Achaim,decenter,uel scorpiones.
Achaia, soror laborans, uel soror quæ, siue soror Domini,aut frater eius Dominus.
Achaicus,frater laborans, uel frater quis: siue frater Domini, aut frater eorum Dominus.
Achaici, fratres laborantes, uel fratres qui:seu fratres Domini, aut frater eorum Dominus.
Achaim, prærupta umbracula:siue soror laboris,aut frater eorum.
Achal,omnia,uel in omnibus:seu frater conceptus,aut fratris commixtio.
Acham,labor, uel necessitas: seu coluber insidians,aut fraternitas eorum. (mus.
Achamoni,frater sapiētiæ,uel frater sapiētissi-
Achan,necessitas,uel tribulatio.
Acharan,retinens, uel apprehendens:siue retinens gratiam,aut apprehensio gratiæ.
Achar, merces, uel turbator: siue tumulus, aut peruersio.
Acharam,turbans populum,uel peruersio populi: siue peruertens eos,aut turbatio eorū.
Acharā, merces gratiæ,uel turbās gratificatas.
Accharca,infernus,uel pauimentum.
Acharis,sterilis,uel ingratus:seu sterilitas, aut ingratitudo.
Acharob,mures,uel demolitio.
Accaron,in pascuis,uel gregis pascua:seu sterilitas,aut eruditio tristitiæ.
Accaronitæ,in pascuis, uel in pascua gregum: siue steriles,aut erudimenta tristitiarum.
Achas,tenens,aut apprehendēs: siue retentio, aut apprehensio.
Achan,conuertens,uel apprehendens:siue cōuersus uisioni, aut apprehendens fortitudinem,id est,resurrectionem Domini.
Achasias,apprehendens Dominum,uel apprehensio Domini:seu conuersus fortiter Domino,aut apprehendens uisionem Dominicā.
Achasib,frater lupi,uel frater deuorans:seu tenens lupum, aut apprehēdens rapacitatem.
Acsa,claudicans,uel fractura. (tionis.
Acsaph,clauda collectio,uel fractura cōgrega-
Aces,hamus,uel retentio:siue humilis,aut hu-
Acces,idem. (militas.
Acceret, dissipans,uel disperdens: siue demoliens,aut interficiens.
Accerethi,dissipans me, uel disperdens me, siue demolitio mea, aut interfectio mea.
Achela,susciens eum,uel susceptio eius.
Acheldemah, ager sanguinis, uel ager sanguineus Syrum est, non Hebræum.
Acherubin,cognosce, uel intellige: siue sciens multitudinem,aut multitudo scientiæ.
Achi,frater meus,uel fraternitas mea.
Achia, umbraculum,uel præruptio: seu frater Domini,aut fraternitatis Dominus.
Achiam, frater populi,uel fratris populus: siue

umbraculum eis,aut præruptio eorum.
Achias,merces,uel retributio:seu frater Dominus,aut fraternitas Domini.
Achie,umbraculum,uel in collibus.
Achila,suscipiens eum,uel susceptio eius.
Achilai,suscipiēs eū mihi,uł susceptio eiº mea.
Achim,fletus,uel plorans: siue frater eius,aut fraternitas eorum.
Achimaas,fratris mei onus,uel fratris mei assumptio.
Achimai,frater meus reductus,uel fratris mei reductio. (modo.
Achimau,frater meus qs,uel frater meus quo/
Achimelech,frater meus rex,uel fratris mei regnum.
Achimoth,frater meus mortuus,uel fratris mei desertio.
Achimaam,fratris decor,uel frater decorus.
Achinoem,fratris decus,uel fraternitati delectabilis.
Achior,fratris mei lumē,uel frater meus montanus:seu fratris mei foramē,aut fratris mei iracundia.
Achis,frater meus,uel quomodo est.
Achis,frater uir,uel uerūtamē uir frater meus, aut fraternitas uiri.
Achisamech,fratrem meum corroborans,uel fratris mei firmamentum.
Achisamech,fratrem adiuuans,aut fraternitatis adiutor: seu fraternitatis sultura,aut fraternitatis erectio. (nitas.
Achitob,frater meus bonus,uel fratris mei bo-
Achitophel,frater meus cadēs,uel frater meus irruens:siue frater meus tractans,aut frater meus cogitans.
Achisib,stultitia,uel mendaciū:seu frater meus deuorans,aut fratris mei hostia.
Accho,hamus,uel usq; adhuc,siue humilitas, aut retentio.
Acchoe,hamus,uel usq; huc:seu retinens eum, aut humilitas eius. (retenti.
Acchoitæ,hami,uel usq; huc:siue humiles,aut
Acchos,hamus,uel usq; huc:siue humilitas,aut retentio.
Achobor,mures,uel deuastatio.
Achor,turbatio,uel tumultus:seu peruertens, aut peruersio.
Achor,fratris lumē,uel fratris altitudo: seu fratris foramen,aut fratris iracundia.
Achron,retentio,uel apprehensio:seu retinēs, aut apprehendens. (tio.
Achub,hami grauitas,uel humilitatis cōdēna-
Accupha,hamus subditª,uel humilis eructatio
Acchus,retinēs consiliū,uel humilis cōsiliator.
Acchur,retinens lumen,uel humilitas ignea.
Achzib,retentio,uel derelicta:seu mēdacium, aut stultitia.
Achziba,mentiens ei,uel stultitia eius:seu retinens eum,aut derelicta ei.
Ada,testificans,uel testimonium. (truelis.
Adad,testis,uel patruus:siue præcipuus,aut pa
Adada,testis eius,uel usq; ad testimonium:siue præcipuus ei,aut patruelis eius.
Addabarim,deuteronomium Græcè,secunda legislatio Latinè. (rator.
Adadezer,decorū auxiliū,uel præcipuus sepa
Adadezer,testimoniū fortitudinis,uel patruelis sanctificatio: siue fortitudine præcipuus, aut testificatio sanctificationis.
Adaglā,congregās eos,uel cōgregatio eorū.
Adai,robustus,uel sufficiens: siue testis meus, aut fortitudo mea.
Adaia,seruiens Domino,uel testimoniū Dñi.
Addaia,seruus Domini,uel testificās Dominū.
Adalia,seruus laborans,uel seruus laboriosus.
Adam,homo,aut terrenus: siue indigena,uel terra rubra.
Adama,humus,aut terra: siue terrena,uel desiderabilis.
Adamę,cruores,uel sanguines plurali numero
Adami,magnificans,uel qui est magnificentia: siue seruiens populo meo,aut testificans populum meum.
Adar,grex,uel populus.
Adar,pallium,uel sublimis:siue testis uigilans, aut seruus suscitator.
Adarsa,testificans solē,uel seruus illuminator.
Adassa,noua,uel nouitas:seu testis factus,aut seruitus plasmationis.
Adassor,seruus fortis,uel testis angustiatus:seu seruiēs petræ,aut testificans sagittā luminis.
Adgam,pater sordis,uel testis sordidus.
Admatha,seruus donator,uel testificans consummationem.
Adrach,stola,uel decorus: siue indumenti,aut inductio. (morum.
Adraim,mūdans pessimos,uel mūdatio pessi/
Adramelech,stola regis,uel decor regni: seu rex indutus,aut regnator decorum.
Adenabeth,seruus prophetizans,uel testificator prophetiæ.
Ader,rex effusus,uel turris gregis: siue testis uigilans,aut seruus consurgens.
Adesa,testis facturæ,uel seruus plasmator: siue seruitus nouitatis,aut testificatio sanctifica/
Adema,seruus dñi,uel testificās dñm. (tionis.
Adrahel,greges Dei,uel oues diuinæ:seu decorans Deum,aut inductio Dei.
Adremelech,stola regis,uel decor regni: siue rex indutus,aut regnator decorus.
Adremmon,testis sublimis,uel seruus ecclesiæ.
Adrezer,stola fortis,uel decor separatus: seu decorū auxiliū,aut indumentū sanctificatio
Adi,seruus meus,uel testimoniū meū. (nis.
Adiada,seruiēs testib.uł fortitudo testificātiū.
Adihel,seruus Dei,uel testificans Deū deorū.
Adin,seruiens causæ,uel testis iudicij.
Adina,seruiēs causæ eius,uel testis iudicij eius.
Adino,tenellus,uel delicatus: seu fortis iudex, aut fortis causator.
Adithaim,seruitus duplex,uel testificatio.
Adrias,continens mala,uel locus malorū: siue decor facturæ,aut inductio plasmationis.
Adrihel,populus Dei,uel oues diuinæ: seu decorans Deū,aut inductio Dei. (do eius.
Ado,seruª,seu testis,uel seruiēs dño,aut fortitu

Adoar,seruus uigilans,uel seruus suscitator.
Adoch,seruum tenens,uel testificationis apprehensio.
Adollam,congregans eos,uel congregatio eorum: seu testimonium aquæ,aut testificatio in aqua.
Adollamin,idem quod Adollam.
Adollamites,congregans eos,uel cōgregatio eorū:seu testis aquæ,aut testificatio in aqua.
Adom,seruiens eis,uel fortitudo eorum.
Adomin,rubra,uel ascensus ruforum.Iste est locus ille cruentus & sanguinarius,quò deuenit homo,qui ab Hierusalem descendit in Hiericho,& incidit in latrones.
Adon,seruus mœrens,uel testis murmurans:siue fortis iniquus,aut fortitudo inutilis.
Adonai,Dominus,uel dominator.
Adonaia,dñs dominās,uel domini dominatio.
Adonias,dominator est Dominus,uel Domini est dominatio.
Adonibezech,Dominus micās,uel Dominus fulgurans,uel Dominus dominator egestatis,aut Dominus dominator uani cōceptus.
Adonicham,Dominus callidus,uel dominator calliditatis.
Adoniram,Dominus exaltatus,uel dominator sublimis.
Adonisedech,Dominus pacis,uel dominator iustitiæ.
Adopsithe,libertas,uel gaudium. (tionis.
Ador,seruitus generās:uel testificatio generā/
Adulā,testimoniū prius,uel seruiēs æternitati.
Adurā,ruina exaltata,uel fluuius exaltatus,uel decor excelsi,uel generatio excelsa,uel decor excelsus,aut fluuius generationis.
Aduram,decor excelsi,uel generatio excelsa: seu decor excelsus,aut fluuij exaltatio.
Adrumētina,uisio sublimis,uł uidēs sublimiter
Aegla,uitula,uel iuuencula: siue solennis,aut festiuitas eius.
Aegyptus,tenebræ,uel angustia:siue tribulatio coangustās,aut tribulationis coangustatio.
Aegyptij,tenebræ,uel angustantes:seu tribulātes coangustatos,aut tribulatores coangustatorum.
Aeglon,iuuencula,uel uacca eorum:seu uacca mœrens,aut iuuencula inutilis.
Aelam,uestibulum,uel ante fores: seu postis, aut superliminare.
Aelamite,uestibula,uel ante fores: seu postes, aut superliminaria.
Aelam,appositæ,uel obiecta:seu despiciens,aut comparata.
Aelamitæ,appositi,uel obiecti: seu despicientes,aut comparati.
Aelmoth,tabernæ,uel officinæ:seu tabernæ mortis,aut officinæ mortuorum. (eius.
Aena,fons,uel biuiū: seu fons eius,aut oculus
Aendor,fons generās,uel oculus generatiōis.
Aenas,pauper,uel miser: seu respondens,aut responsio.
Aengamin,fons hortorum,uel oculus elatorū.
Aenon,fons eorum,uel oculus eorum.
Aerim,aceruus lapidum,uel aceruati lapides.
Aesdrelō,auxilium mœroris,uel misericordia dolentium.
Aesmon,terra deserta,uel terra inculta:seu terra mœrens,aut terra inutilis.
Aetham,ualida,uel antiqua: siue ascendens, aut fortitudo.
Aethi,obstupefaciens,uel perterrēs: seu terror patris mei,aut stupefaciens pater meus.
Aethiopia,tenebræ,uel caligo:seu tenebrans, aut caligans.
Aethiopes,tenebrosi,uel caliginosi,seu tenebrantes,aut caligantes.
Aethonodosai,uia inferior,uel uiātes inferius.
Aphaim,humus eorum,uel uolatus eorū: seu liberans eos,aut securitas eorum.
Apha,idem.
Aphaim,humus,uel uolatus:seu liberans pauperes,aut securitas gratiæ.
Apham,humus mea,uel uolatus meus:seu liberās pauperes meos,aut securitas gratię meę.
Aphar,terra,uel puluis:siue humus,aut fodiēs.
Aphar,puluis suscitans,uel humus uigiliæ: seu liberans uigiles,aut securitas suscitatorum.
Aphara,terra eius,uel puluis eius: siue humus eius,aut fodiens eum.
Aphara,puluis suscitās eum,uel humus uigiliæ eius:seu liberans uigilantes eis,aut securitas suscitatorum eius.
Aphara,taurus,uel uitulus:seu puluis eius,aut fodiens eum.
Apharam,fodiens humum,uel puluis inutilis.
Apharaim,puluis suscitans eos,uel humus uigilia eorum: seu liberans uigilantes eis,aut securitas suscitatorum eius.
Apharim,fodiens mare,uel maris effossio.
Apharim,puluis suscitans eos,uel humus uigiliæ eorum:seu liberans uigilantes eis,aut securitas suscitatorum eius.
Apharsa,terra digna,uel fodiens eleuationem: seu liberalitas solis,aut liberās illuminatos.
Apharsacei,terreni dignē,uel fodientes eleuatos:seu liberi solis,aut liberātes illuminatos.
Apharsual,tellus saluata,uel terra salutis: siue puluis suscitans salutem,aut humus uigilans saluationi.
Arphasothi,securitas,uel libertas:seu liberum germen,aut securitas resurrectionis.
Apharias,iudicans Dominus,uel iudiciū Dñi.
Aphec,continuit,uel continentia: siue continens,aut furor nouus.
Aphec,continebit,uel apprehendet:siue continens,aut apprehensio.
Apheca,continebit eum,uel apprehēdet eum: siue continentia eius,aut apprehensio eius.
Aphee,furor alienus,uel uita dissipata:seu uitam dissipans,aut uitæ discussio.
Apheleti,mirabilis,uel admirandus: seu uiuificans,aut excludens. (lus.
Apher,humus,uel fodiens:seu puluis,aut uitu
Apherezei,separati,uel absq; muro:seu fodientes obuiam,aut uitulī fornicantes.
Aphes,in finibus,uel in extremis.

Aphes,liberè egrediẽs,uł ſecuritas egreſsiõis.
Aphia,liberalis Dominus,uel liberalitas Dñi.
Aphrica,fertilis,uel augmentata.
Aphricani,fertiles,uel augmentati.
Aphiba,colligens rectè,uel congregãs cõuerſionẽ:ſeu liber egreſſus, aut ſecura egreſsio.
Aphith, ſecurus,uel liber: ſeu ſecuritas, aut liberalitas.
Aphon,uolãs iniquè,uel uolatus mœroris: ſeu liberè murmurans,aut ſecuritas inutilis.
Aphonitæ, uolantes iniquè, uel uolando mœrentes: ſeu ſecuri inutiliter, aut liberè murmurantes.
Aphus,uolans conſilio,uel uolatus conſilij: ſeu liberè conſulens,aut ſecurus feſtinator.
Aphuth,eius indumẽtum, uel eius declinatio.
Aphutei,eius indumẽta,uel eius declinatiões.
Aga, loquens, uel meditans:ſeu meditatio,aut loquela.
Agaba,feſtiuus pater,uel ſolennitas patris.
Agabus, nuncius tribulans, uel tribulationis annunciatio.
Agag, ὰδμὰ, uel tectum: ſeu feſtiuè ſolennis, aut feſtiua ſolennitas.
Agagitæ, ὰδμὰτα, uel tecta: ſiue ſolennes feſtiuè, aut feſtiui ſolenniter.
Agai,quæſtio,aut feſtiuitas: ſeu loquens mihi, aut meditatio mea.
Agla,uitula,uel iuuencula:ſeu ſolennis, aut feſtiuitas eius.
Agar,aduena,uel conuertens:ſeu feſtum ſuſcitans,aut ſolennitas uigiliæ.
Agareni,aduenę,uel conuerſi:ſeu feſta ſuſcitantes,aut ſolennitates uigiliarum.
Agarai,aduena uultur, uel conuerſio deuoratoris:ſiue feſtiuus magiſter meus, aut ſolennitas magiſtri mei.
Age, quæſtio, uel ſolennis: ſeu meditatio,aut loquela.
Ageba,ſolennis pater,uel feſtiuitas patris.
Agedgad,feſtiua ſeruitus prædonis, uel ſolenne teſtimonium accinctionis.
Agelon,ſolennis candor,uel annuncia iniquitatem meam.
Aggæus,feſtiuus,uel ſolennis:ſeu quærens conſilium, aut lætus feſtiuator.
Agi,quæſtio,uel ſolennis:ſeu ſciens me,aut feſtiuitas mea.
Agia,quęrens Dominũ,uel ſolẽnitas Domini.
Agirẽmon,fons ſublimis, uel fons eccleſiæ:ſeu fons cõgregãs, aut fons malorũ granatorũ.
Agrippa,cõgregãs ſubitò,uł cõgregatio ſubita
Agrith, aduena, uel incola: ſiue aduena meus, uel incola meus.
Agrithæ, feſtiui, uel ſolennes: ſiue loquentes, aut meditantes.
Ahab,frater patris,uł fraternitas paternitatis.
Ahaion, campi, uel aulones: ſeu ualles grandes,aut ualles campeſtres.
Ahalath,mons diuidens,uel mons leuis,id eſt, limpidus,ſiue lubricus.
Ahamon,ſapientia,uel ſapientiſsimus.
Ahara,fratris odor,uel frater odoris,
Aharel,poſt exercitũ,uel ſequens exercitũ dei. Ipſe eſt Obab cognatus Moyſi,q & Iethro.
Ahares,teſta,uel ſol:ſeu ſiccitas,aut ariditas.
Aham patruus,uel patruelis:ſeu fortis,aut apprehendens.
Ahazias,patruus Dominus,uel patruelis dño: ſiue apprehendens Dñm, aut fortitudo Dñi.
Aheberim,Hebræorum, uel tranſeuntium:ſeu tranſitus,aut tranſitores eorundem.
Ahei,umbraculum,uel infœcunditas.
Aheri,declinans,uel declinatio.
Aheſam,uoluntas,uel conſilium, uel uoluntati,aut conſilio eorum.
Ahi,uiuet, uel uiuit: ſeu uita uallium,aut quæſtio uitæ.
Ahia,quærens eum,uel uallis eius:ſeu uita uallium eius,aut quæſtio uitæ eius.
Ahialim,certi, uel ceruorum lapides:ſiue uallis fermenti,aut quæſtio malitiæ.
Ahialon,admirans,uel admiratio:ſeu uita mœrens,aut uallis iniquitatis.
Ahias,uita plaſmata,uel uita facturæ:ſeu frater ſuſtollens,aut frater plaſmatio.
Ahidad,uiuens gloria, uel uita gloriæ: ſeu frater meus glorians,aut fratris mei gloria.
Ahie,ſterilitas,uel obũbratio:ſeu frater obumbrans,aut fratris obumbraculum.
Ahihel,uiuens Deo,uel uiuens Domini:ſeu uita uallium Dei,aut quæſtio uitæ diuinæ.
Ahiere, uallis amica, uel uita amici:ſeu frater meus amicus,uel fratris mei amicitia.
Ahiezer,frater meus fortis,uel fratris mei auxiliator:ſeu uita uallii ſeparatarum,aut quæſtio uitæ ſanctificationis.
Ahilam,dolens,uel parturiens: ſeu ante fores, uel ante ueſtibulum.
Ahiloth, frater uincens, uel frater ligatus: ſeu uallis declinans,aut uitæ uocatio.
Ahiluth,uallis inclyta,uel quęſtio nobis:ſeu frater inclytus,aut fraternitatis nobilitas.
Ahiman,uita qualis,uel quæſtio quæ:ſeu frater quis,aut fraternitas quomodo.
Ahimelech,uita regum, uel uallis regia:ſeu frater meus rex,aut fratris mei regnum.
Ahim,fons,uel oculus.
Ahinadab, frater ſponte, uel frater ſpõtaneus: ſeu uita uallium ſpontanearum, aut quæſtio uitæ ſpontaneæ.
Ahin,frater mœrens, aut frater iniquus:ſeu uita uallii dolẽtium, aut quæſtio uitæ inutilis.
Ahiram,uallis excelſa,uel uita exaltata:ſeu frater meus ſublimis,aut fratris mei exaltatio.
Ahiran,ſculptor,aut ſculpens.
Ahiroth,ſculptum,uel ſcalptum.
Ahiſamech, fratris mei ſculptura, uel fratris mei erectio:ſeu frater meus adiuuãs,aut fratrem meum roborans.
Ahiſar,frater meus princeps,uel fratris mei leuamen: ſeu uita uallium principis,aut quæſtio uitæ angustiantis.
Ahitub,frater meus bonus, uel fratris mei bonitas:ſeu uita uallium deſerentium,aut quæſtio uitæ deſertæ.

Ahoi,

Ahoi,ſpina uel compunctio.
Ahoites,ſpinoſi uel compungentes.
Ahoiban,ſpina ſapientiæ, uel compunctio intelligentis.
Ahoiman,perturbans,uel perturbator:ſeu pũgens quis,aut ſpina quomodo.
Ahim,inutile,uel iniquitas.
Ai,uultur uel deuorator.
Aia,uultur eius,uel deuorans eum.
Aiath,uultur uel condemnatio, ſeu uultur declinans,aut deuoratio peccatorum.
Aicham,frater meus ſurgens, uel fratris mei reſurrectio, ſeu uultur callidus, aut deuorator calliditatis.
Aihel,uultur Dei,uel deuorator Deus.
Ailath,dolens uel parturiens,ſeu uultur uictus, aut deuorator declinans.
Ahiron,uallis admirans, ſiue ubi erant uiri,aut ubi uiſi ſunt.
Ailud, uultur utinam utilis,uel deuorator utinam declinatus.
Ailul,ubi erant urſi,uel ubi urſi ſunt.
Aim,inutilis aut idolatra.
Aiman, idolum gratũ, uel inutilis donatio,ſeu uultur quis,aut deuorator quomodo.
Aim,fons uel oculus.
Ainan,uultur decorus, uel deuoratio pulchritudinis.
Ainagallim,oculus uituli,uel fons inundãs,ſiue oculus reuelatus,aut fons tranſmigrationis.
Ainon,uultur mœrens, uel uultur iniquus, ſeu deuoratus murmure,aut deuorator inutilis.
Air,ciuitas,uel oppidum.
Airſames,ciuitas ſolis, uel oppidũ illuminatũ.
Aiſmoth,deſertio,uel adductio mortis.
Aith,condemnatus uel condemnatio.
Aiud,uultur inclytus,uel deuorãs glorioſum.
Ala,commixtio,uel conſcendens,ſiue infirmus aut infirmitas.
Alab,lactea uel dulcedo.
Alach,lubricum,uel pars mea.
Alacarnaſum, fermentum cõcidens duces, uel commixtio diuidens principes. (do.
Alal,laxitas,uel laſsitas:ſiue leuitas,aut latitu-
Alala,laxitas eius, uel laſsitas eius: ſeu leuitas eius,aut latitudo eius.
Alam,infirmans eos,uel commixtio eorum.
Alamat,deſpiciens utrem,uel contemnens indignationem.
Alamõ,deſpectio,uel deſuper multitudinẽ,ſiue infirmãs eos dolori,aut cõmiſcẽs eos iniqtati.
Alas,commixtio,uel fermentum.
Alaſam,triplicem uel conſternatam,ſeu cõmiſcens populum,aut fermentatio populi.
Albialbon,patris mei dolor,uel pater meus ſub intelligens.
Alchimus,fermentum uani conſilij,uel commiſcens callidam feſtinationem.
Ale,conſcenſio,uel commiſcens, ſiue infirmus, aut infirmitas.
Aleph,mille,uel doctrina tentationum.
Alepſim,ignis uel igneus,ſeu doctrina mandati,aut milia tentationum.
Allel,laus uel laudatio.
Alleluia,laudate Dñm,uel laudatio Domini.
Alexander,alleuans tenebras, uel auferens anguſtias tenebrarum.
Alexandria,idem.
Alexandrini,tenebras alleuantes,uel tenebrarum anguſtias auferentes.
Alphalti,bitumen,uel aquæ bituminis.
Alpheus,doctus uel documentum, ſiue fugitiuus, aut milleſimus.
Alian,contemnens donũ,uel deſpectio gratiæ.
Alian,eiectus uel eiectio.
Alimis,ueſtibulis uel ſuperliminaribus.
Alinath,uter uel indignatio. (rem.
Alinathã, cõceptor doni,uel deſpiciẽs donato-
Almon,contemptus,uel deſpiciens.
Almondeblathaim,contemptus palatharũ,uel deſpiciens opprobria.
Almoth,uter uel indignatio.
Alõẽs,laus facturæ,uel laudatio plaſmatoris.
Allon,laus doloris, uel laus mœroris, ſiue laudator iniquus,aut laudator inutilis.
Alua,deſpiciens uel contemnens, ſiue contemptus,aut deſpectio.
Alua,contemnens eos, uel deſpiciens eos, ſeu contemptus eis,aut deſpectio eorum.
Alulan,contemptus uel deſpectus.
Alus,fermentum,aut commixtio, ſeu contemnens conſilium,aut deſpectus feſtinator.
Am,gens uel populus.
Ama,gens mea,uel populus meus.
Amaa, gens eius, uel populus eius: ſeu populi teſtis,aut populum teſtificans. (tio.
Amaad,populũ teſtificãs, uel populi teſtifica-
Amad,populus adhuc,uel populus ſeruiẽs,ſiue populus teſtis,aut populare teſtimonium.
Amadathi,populus ſeruiens peccato,uel populus teſtificans tempore.
Amador,populus teſtes generans,uel populus ſeruiens generationi.
Amal,gens cõmixta,uel populus conſcendẽs, ſiue populus infirmus,aut populi deſpectio.
Amalaſar,dixit princeps,uel dictum principis, ſiue gens commixta carceri,uel populus deſpecte carceratus.
Amalech,gens bruta,uel populus lambens.
Amalechitæ,gentes brutę,uel populi lãbentes.
Aman,iniquus,uel coanguſtans: ſeu cõprimẽs me,aut coanguſtatio mea.
Amana, iniquus ei, uel coanguſtans eum, ſeu comprimens eum,aut coanguſtatio eius.
Amanitæ,iniqui,uel coanguſtantes:ſeu cõprimentes eos,aut coanguſtatio eorum.
Amã, populo donatus, uel populi gratificatio.
Amanitæ, populo donati, uel populi gratificationes.
Amman,cubitus uel mẽſura,ſeu populus quis, aut gens quomodo.
Ammanitæ,cubitati uel menſurati, ſeu gentes quæ,aut populi quomodo.
Amanſame,cubitus fulciens, uel menſura erectionis,ſiue populus dono adiutus, aut populus gratificatione confirmatus.

Amaraphal, dicto cadens, uel dixit ut caderet, seu populus curatus Deo, aut populus medicamentum Dei.
Amaran, temulentus, uel rubricatus, sordidus, siue populus laudatus tritico, aut populus coaceruatus.
Amarias, dicens Domino, uel uerbum Domini, seu gens suscitans Dominum, aut populus uigilans Domino.
Amaritæ, dicentes Domino, uel uerba Domini, seu populi Dominũ suscitantes, aut populi Domino uigilantes.
Amas, furor uel indignatio, seu populũ tollens, aut populus plasmationis.
Amasa, furor eius, uel indignãs ei, seu sustollẽs gentem, aut popularis plasmatio.
Amasai, furor eius meus, uel indignatio eius mihi, seu gentem sustollens mihi, aut populi plasmatio mea.
Amasi, furor meus, uel indignatio mea, siue populũ tollẽs mihi, aut plasmatio populi mea.
Amasia, indignãs Dñs, uel furor Dñi, seu gentẽ sustollens Dño, aut populi plasmator Dñs.
Amath, uter, uel indignatio, siue populus donatus, aut populus consummatus.
Amatha, ueritas eius, uel indignatio bilis eius, siue populus declinãs eum, aut populus peccans ei.
Amatheus, populus peccans, uel indignator rigidus.
Amathi, ueritas mea, uel indignatio bilis meæ, seu populus peccãs mihi, aut populus declinãs. Iste Amathi est Ionas propheta, Sareptanæ uiduæ filius, quẽ resuscitauit Helias, matre postea dicẽte ad eũ: Nũc in isto cognoui, quia uir Dei es tu, & uerbum Dei uerum est in ore tuo.
Amathia, ueritas mea Domino, uel fidelitas mea Domini, siue populus peccans Domino, aut populus declinans Dominum.
Amathim, ueritas, uel indignatio bilis eorum, siue populus peccans eis, aut populus declinans eos.
Amathitis, ueritas uiri, uel indignatio bilis assumptæ, seu populus peccans uiro, uel populus declinans assumptionem.
Amadan, cõcupiscibilis, uel cõcupiscẽs, siue populus iudicãs eos, aut populus iudex eorum.
Amaũ, populũ abijciẽs, uel populi abiectio.
Amaus, populus abiectus, uel populi abiectio.
Amen, uere uel ueritas, seu fiat, aut fideliter.
Amessa, populum tollens, uel populi ablatio.
Amesia, populum leuans Domini, uel populi subleuatio.
Amesech, populus timẽs, uel populus prolõgatus, seu populi germẽ, aut populi resurrectio.
Ametha, luctus uel indignatio, siue populi donum, aut populi perfectio.
Amethẽ, populus ascẽdẽs, uel populi fortitudo.
Amethi, luctus meus, uel indignatio mea, siue populus mecũ, aut populus obstupefactus.
Amphibolis, populus corruens, uel populus ore corruens.
Ameia, populus Dñi, uel populi dominatio.
Amiel, populus meus dei, uel populi mei Dei.
Amin, gens mea, uel populus meus.
Aminadab, populus meus sponte, uel populus meus spontaneus, siue populi mei uota, aut populus meus urbanus.
Aminod, populus meus inclytus, uel populus meus gloriosus.
Amisaddai, populus meus sufficiens, uel populi mei sufficientia.
Amithal, calefactus ros, uel calefactio roris, siue populus meus irroratus, aut populi mei irroratio.
Amiuth, populus meus inclytus, uel populi mei gloriatio.
Amizadab, populi mei fluens torris, uel populo meo torris fluitio.
Amnes, robustus, uel fortis, siue populus fugitiuus, aut populi tentatio.
Amob, parcens uel sustinens, siue populus dilectus, aut populi amplexatio.
Amoch, populus tenẽs, uel populi apprehẽsio.
Amolum, flos farinæ, uel deflorata farina.
Amon, onerans uel onustus, siue nutriens, aut fidelis.
Amon, populus dolẽs, uel populus murmurãs: siue populus iniquus, aut populus inutilis.
Amon, populus parcẽs, uel populus mœroris, siue filius generis mei, aut filius populi mei.
Ammona, populus parcẽs ei, uel populus mœroris eius, siue filius generis eius, aut filius populi eius.
Ammoni, populus parcens mihi, uel populus mœroris mei, siue filius generis mei, aut filius populi mei.
Ammonitæ, populi parcentes mihi, uel populus dolorum meorum, seu filij generis mei, aut filij populorum meorum.
Ammora, loquens uel amaricans, siue populi scitus, aut populi illuminatio.
Ammorræi, amari uel loquentes, seu populi sciti, aut populi illuminati.
Amos, fortis uel potens, siue onerosus, aut uir robustus.
Amos, onerauit, uel fortitudo, seu populũ, aut populi diuulsio.
Amesa, fortis ei, uel potens ei, siue onerans eũ, aut fortitudo eius.
Amosa, uir robustus ei, uel onerauit eũ, seu populũ: uel auellens ei, aut diuisio populi eius.
Amoth, calefactio uel calefaciens.
Amothdor, calefactio generationis, uel calefaciens generationem.
Ampliatus, populi malleum, uel populus malleator, siue populus ore contendens.
Amraphel, dicto cadens, uel dixit ut caderet, siue populus curatus Deo, aut populi medicamentum Deus.
Amrã, populus excelsus, uel populi celsitudo, siue populus exaltatus, aut populi exaltatio.
Amramitæ, populi excelsi, uel populi exaltati.
Amri, amaricans, uel lacescẽs, siue populus magister, aut populi magisterium.

Amsi,

Amsi, populus indigẽs, uel populi dormitatio.
Amthar, populus patẽs, uel populus ambigẽs, siue populus explorator odoris, aut populus explorator ascensionis.
Amuhel, populus calefactus Deo, uel populus cum quo est Deus.
Amul, populus dolens, uel populus parturiẽs.
Amula, populus dolens ei, uel populus parturientium.
Amulitę, populi dolẽtes, uel populi parturiẽtes.
Amuthal, calefactus ros, uel calefactio roris, siue populus irroratus, aut populi irroratio.
Ana, donatus, uel gratificatus, seu donum aut gratificatio.
Anna, gratia, uel respondens, siue donans aut donatio.
Anab, uua uel humilitas, siue donum patris, aut grata paternitas.
Anaba, uua eius, uel humilitas eius, siue donum patris eius, aut grata paternitas eius.
Anacham, humilis, uel exurgẽs, seu donum calidum, aut gratificata caliditas.
Anaceb, cognomentum, uel cognominatio.
Anachim, nõ est innocẽs humilitas renuẽs, siue monile collo sublimi, aut humilitatis renuitio.
Anae, nũquid cõmot⁹ est, uel nũquid cõmotio.
Anaphalim, cadentes, uel uiolenti, siue gigãtes, aut gratiam declinantes.
Anahe, nunquid cõmotus est ipse, uel nunquid est commotio ista, siue donatus uitæ, aut gratificatus susceptioni.
Anam, nubes uel obumbratio, siue donum populi, aut gratificatio eorum.
Annamalech, donũ regni, uel responsio regis, siue donans regnator, aut gratificatio regia.
Anamin, respondentes aquæ, uel gratificationes aquarum.
Anan, donũ gratiæ, uel donata gratificatio.
Ananeel, gratus Deo, uel responsio dei, siue cui donauit Deus, aut qui est donatus Deo.
Ananeth, dono uiuens, uel gratia pauidus.
Anani, respondẽs mihi, uel gratificatio mea.
Ananias, donum gratię Domini, uel donata gratificatio Domino.
Ananim, respondens aquæ, uel donationes aquarum.
Anas, donãs uel donatus, seu gratiam tollens, aut respondens.
Anath, gratia uel respondẽs, seu gratiæ peccãs, aut responsio temporis.
Anatha, respondens ei, uel gratificans eum: seu gratiæ peccãs eius, aut respõsio tẽporis eius.
Anathim, humilitas uana, uel responsio uana: seu monile colli, aut humiles consurgentes.
Anathot, responsio, uel obedientia, aut respondens signo, aut gratificatio designantis.
Anathothia, responsio Domini, uel obediens Domino, siue respondens signo Domini, aut gratificans designantem Dominum.
Anathothite, respondẽtes, uel obediẽtes, siue respõdẽtes signo, aut gratificãtes designatorẽ.
Andreas, respõdens pabulo, uel decorus in statione, siue decus; aut secundum Græcam etymologiam, ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, id est, à uiro uirilis.
Andronicus, respondens pabulo, aut decorus ad standum, siue cogitans passionem, aut responsio passionis.
Anebgaba, sollicitauit, uel humiliauit, siue sollicitans ualles, aut humilians colles.
Anegeb, auster uel meridies, siue australis, aut meridianus.
Anei, nunquid commotus est mihi, uel nũquid commotio mea.
Aneliab, donum Dei patris, uel gratificãs Deũ patrem.
Aneni, circuli uel coronæ, seu præcinens, aut præconator.
Aneni, donum meum, uel gratificatio mea.
Aner, lumen uel illuminatio, seu dono uigilãs, aut gratificatione consurgens.
Ange, donũ præruptũ, uel gratificatio pectoris.
Anad, gratia uel responsio, siue respondens tẽstibus, aut gratificatio seruitutis.
Ani, pauper uel egenus, siue donum meum, aut gratificatio mea.
Ania, donum Dei, uel gratificans Dominum.
Anian, donum populi, uel gratia eorum.
Anihel, donatus Deo, uel gratificans Deum, siue gratificans eos, uel paupertas eorum.
Ano, donans eis, uel gratificans eos, siue dolor eorum, aut labor eorum.
Anob, dono seruiens, uel gratificatio seruiẽtis.
Anon, donator mœrens, uel gratis iniquus, seu gratiæ inutilis, aut gratificationi murmurãs.
Antiphas, dans transitum, uel dantis transitio.
Antiochus, pauper silens, uel pauperis silentiũ.
Antiochia, paupertas silens, uel paupertatis silentium.
Antiocheni, pauperum silentia, uel paupertate silentes.
Antipater, dans laudem, uel dantis laudatio.
Antipatridem, donum laudatũ, uel dantis laudationem.
Anisula, dolens uel parturiens.
Aniũ, donũ unicũ, uel gratificatio sempiterni.
Aocen, nidus uel cubiculum.
Aod, inclytus, uel gloriosus.
Aohi, spina, uel compunctio.
Aohitæ, spinosi uel compungentes.
Aohiaban, spina sapientiæ, uel compunctio intelligentis.
Aohiman, perturbatus, uel perturbatio, seu pũgens quis, aut pungens quomodo.
Aoth, nobilitas uel gloriatio.
Appaim, humus eorum, uel uolatus eorum.
Apparam, liber onager, uel continens feritatẽ.
Appaiana, libertas populi Domini, uel continens populum Domino.
Appelles, congregans eos, uel congregatio eorum.
Appia, libera uel libertas, siue continens, aut cõtinentia.
Appiforum, libera, uel fortis libertas.
Apollo, mirabilis, aut admirandus.
Apollophanes, mirandus facie, uel admirabilis contemplator.

Apolo,

Apolonia,disciplina uel synagoga eorum.
Apolonius,miraculum uel admirabilis.
Apollos,cõgregans eos,uel congregatio eorũ.
Apostolus,missus uel legatio.
Apses,liber egrediẽs,uel cõtinentia egressiõis.
Apsiba,continens rectitudinem,uel libertas cõ uersationis.
Aquila,dolens uel parturiẽs, seu dolor aut parturitio.
Ar,suscitatio uel uigiliæ.
Ara,electus uel electio,seu uigilans ei,aut suscitans eum.
Arab,insidiæ, uel caliditas, seu uigilans patri, aut suscitans patrem.
Araba,insidiæ eius,uel caliditas eius,siue suscitans patrem,aut uigilia patris eius.
Araba,multa uel uespera,siue occidens,aut inhabitabilis.
Arabath,deserta tempore,uel planicies peccatorum,siue suscitans patrem peccati,aut uigilans patri declinanti.
Arabathitæ,deserti tempore, uel planicies peccatorum,siue suscitantes patrem peccati,aut uigilantes patri declinanti.
Arabes,humiles uel occidentales, siue callidi, aut insidiatores.
Arabathane,humile robur, uel deserta fortitudo,siue suscitans patrem robustum, aut uigilans patri fortitudinis.
Arabia,callida,uel insidiatrix,siue humilis, aut occidentalis.
Araboth,plana uel humilia,siue campestria aut æqualia.
Arach,longitudo uel longanimitas, siue suscitans fratrem,aut uigilia fratris.
Aracheus,longitudo consulens,uel longanimitas,siue festinans,aut uigilans fratri consilij, aut suscitans fratrem festinantem.
Arachi,longitudo mea,uel longanimitas mea, seu fratri meo uigilãs,aut suscitãs fratrẽ meũ.
Arachites,lõgus uel longanimitas, seu uigilãs fratri cõuerso,aut suscitans fratrẽ captiuum.
Arad,descendit,uel descensio, siue suscitauit descendentes, aut suscitauit descensionem.
Arad, descendens uel descensio, siue suscitans seruum,aut uigilans testimonio.
Arada,miraculũ,uel admiratio, siue obstupuit, aut admiratus est.
Aradã,descendens ei,uel descensio eius, seu uigilans seruituti,aut suscitans testimonium.
Aradi,deponẽtes uel depositiones, siue uigilãs seruituti meæ,aut suscitans testimoniũ meũ.
Aradius,deponens consilium, uel descendens festinanter, seu uigilans seruituti festinanti, aut festinans testificationem consilij.
Aradius,admirans uel obstupescens, seu uindemiator meus sufficiẽs,aut uindemiatoris mei sufficientia.
Arado,miraculum,uel depositio, seu suscitans seruum,aut uigilia testificationis.
Arapha,suscitans terrã, uel uigilanter fodiens.
Araphitæ,suscitatores terræ, uel uigilanter fodientes.
Arahath,negociator, uel negociatio, seu uigilans uitæ,aut suscitans pauorem.
Araa, eligens Dominum, uel electio Domini, seu uigilans Domino,aut suscitatio domini.
Aral,suscitans infirmum, uel uigilanter conscẽdens,siue suscitans contemnentem, aut uigilia despectionis.
Aram,suscitãs excelsum, uel uigilãs exaltatiõi.
Aram,res cum arca,uel res cum capsa, siue arcens,aut indignatio.
Aram, excelsus,uel iracundus, seu decor aut electio eorum.
Arama,suscitãs gentẽ ei,uel uigilia populi eius.
Arama, excelsa uel irascens,seu decorans eum, aut delectio eius.
Aramathi,desiciens,aut delectio eius,seu decore pauidus,aut excelse consummans.
Aramelech, suscitans gentem regi, uel uigilia populi regni.
Aramelech,excelsum regnum,uel erectus rex, seu decor regni,aut iracundia regis.
Aran,res cum arca,uel res cum capsa,siue suscitans excelsum,aut uigilans exaltationi.
Aran,aceruus tritici,uel laus frumenti, seu suscitans donum,aut uigilans gratiæ.
Aranon,laus frumẽti,uel aceruus tristitiæ, seu suscitãs donũ iniquũ,aut uigilãs gratię inutili.
Ararath,mons uulsus, uel mons uellicatus, seu suscitans consurrectionem descendentẽ, aut uigilans testimonio descendenti.
Arari, mons uel sublimitas, seu uigilans uigili meo,aut suscitans suscitantem me.
Araritæ,montani uel sublimes, seu uigilãtes uigili meo,aut suscitatores suscitatoris mei.
Aras,elatio uel superbia,siue suscitans sustollentem,aut uigilans plasmationi.
Arasth,artifex uel artificium.
Arath,testimonium descendens, uel consurrectio descensionis,siue suscitãs peccatum, aut uigilans temporaliter.
Arbath,bruchus uel locusta, seu bruchus peccati,aut locusta temporalis.
Arbathitæ,locustæ uel bruchi, siue bruchi peccantes,aut locustæ temporales.
Arbathis, locusta uiri, uel bruchus assumptus, siue hamus pauidus,aut humilitas superiorũ.
Arbee,quarta uel quatuor.
Arbella, suscitans uerustatem auri, uel uigilia, siue assumptione.
Arbi,locusta uel bruchus,siue hamus meus,aut humilitas eius.
Arbo,hamus,uel usq; huc,siue humilis, aut humilitas mea.
Arboth,humilis uel campestris,siue hamus tenens,aut hami retentio.
Arbona,locusta iniqua,uel bruchꝰ inutilis,siue humilitas mœrẽs eũ,aut retẽtio doloris eius.
Archab,insidiæ uel insidians. (nio.
Archad,insidiator seruus, uel insidiãs testimo-
Archelaus,agnoscens leo,uel agnitio leonis.
Archiaharioth, mora coronæ, uel longitudo circuli.
Archippus, insidiæ oris, uel longitudo operis, siue

siue insidiæ dilatati,aut insidiarum dilatatio.
Ardor, suscitãs iudices,uel uigilia iudicãdorũ.
Area,eligens eum,uel electio eius: seu suscitãs descendentem,aut uigilia descensionis.
Areba,plana uel campestris,seu deserta,uel inhabitabilis.
Arebia,humilis Domino,uel retẽtio Domini.
Arebea, insidians uel insidiatio.
Arepna,humilis pulcher,uel insidians pulchritudo.
Arech,longitudo,uel longanimitas.
Arechon, longanimitas mœrens, uel longitudo iniqua,siue admiratio possessionis,aut descensio negociationis.
Ared, descendens uel descensio: siue ascensus montium,aut ascensus saltuum.
Areph, suscitator mensuræ, uel uigilia dissolutionis.
Areli,declinans me,uel declinatio mea:siue suscitans Deum meum,aut uigilia Dei mei.
Arelitæ,declinati mihi,uel declinationes meæ: siue suscitãtes Deum meum, aut uigilantes Deo meo.
Aren,aceruí lapidum,uel lapides aceruati.
Aren,filius meus,uel filiatio mea:siue suscitans fontem,aut uigilia oculi.
Ares,electus uel electio,seu suscitans facturam, uel uigilia plasmationis.
Areth,stupor,uel descensio:siue suscitans pauorem ei, aut uigilia uitæ.
Areuna,arca,uel repositio.
Arphasa,suscitans transitum, uel uigilia transgressionis.
Arphasri,suscitatores transeuntium, uel uigilia transgressionum. (tio.
Arphat, sanãs uel saluãs, siue sanitas uel salua-
Arphaxad,saluans uel sanans depopulationẽ.
Arga,mensura,uel mensurator.
Argob,maledicẽs excelsum, uel maledicta sublimitas.
Aridai, suscitans dilectum meum, uel uigilia amabilis mei.
Aridatha,leo donatꝰ,uel leonis donũ sufficiẽs.
Ariel,leo Deus,uel leo Dei.
Arieli,leo Deus meus,uel leo Dei mei.
Ariph,uigilia germinis floridi,uel suscitatio uisionis buccellæ.
Arim,aceruus lapidum,uel lapides aceruati.
Arimatheus,altitudo eius, uel ipse exaltatꝰ est.
Arimathia,suscitans donum Domino, uel uigilia donationis Domini.
Arioth,ebrietas,uel adsolicitudinem dirigens.
Ariopagita,primitiuæ solennis, uel primitiua solennitas.
Ariopagus, primitiua solẽnitas, uel primitię solẽnitatis:sed hoc uiolentũ est, cũ Atheniẽsis curię nomẽ sit, quæ à Marte nomen accepit.
Arisai,leo tentans,uel leonis tentatio.
Aristarchus,suscitãs coronam, uel mons factuæ superfluæ.
Aristobolus, suscitans dolorem, uel suscitatio germinis.
Arina,sublimis,uel consurgẽs, siue sublimitas, aut consurrectio.
Arinageddon, mons est latrunculis, uel mons globosus:siue consurrectio tecti, aut consurrectio in propria ara.
Arimathaim,sublimitas duorum, uel altitudo eorũ,siue sublimes duo,aut cõsurgẽtes bini.
Armenia,mons uulsus,uel mons uellicatus,seu montis auulsio,aut montis uellicatio.
Armenij,montes uulsi,uel mõtes uellicati, seu montiũ uulsiones,aut montiũ uellicationes.
Armõ,anathema mœroris, uel imago tristitię.
Armon,domus uel cellarium, siue illuminans, aut anathema.
Armon,anathema mœroris mei, uel imago tristitiæ meæ.
Armoni,domus mea,uel cellarium meum, siue illuminans me,aut anathema meum.
Arnaphet,uigilia conuertens,uel suscitatio cõuersionis.
Arman,uigilia doni,uel suscitatio gratię,seu arca mœroris,aut maledictio eorum,
Armon,arca mœroris, uel maledictio, siue lumen eorum,aut maledictio eorum.
Arod,maledictio sufficiens, aut maledicta sufficienter.
Arodi,maledictus sufficienter, uel maledictio sufficiens mihi.
Arodite,maledictus sufficiẽter,uel maledictionum sufficientia.
Aroedi, uindemiator sufficiens, uel uindemiæ sufficientia.
Aroer,suffosio uigiliæ,uel uacuefactio uigilis.
Aroer, myrica,uel exurgẽs,siue subleuans,aut suffossa.
Aroelitę,uacuefactiones uigilum,uel suffosiones uigiliarum.
Aroeritæ,myricæ, uel subleuantes, siue suffosi aut exurgentes.
Arom,nequam uel uersipellis.
Aromath,nequã tẽpus uel uersipellis peccator.
Aroris,mons uel sublimitas.
Arorites,sublimis uel montanus.
Arosęth,nequã semen,uel iniqua positio, seu uigilans germen, aut suscitatio resurrectionis.
Arsa,sol eius,uel illuminatio.
Arsaces,solis duritia, uel illuminatio uomitus.
Arselem,silens circuncisio,uel silentium circuncisionis,seu suscitans nomen Domini, aut uigilans auditioni diuinæ.
Arth, mora,uel immorans.
Arthaba,mora patris,uel morans patrem.
Artaxerxes,lumen silentio tentans,uel lumine silentio tentatus.
Arthemã,anathematizãtẽ,uel cõturbãtẽ eos.
Arthemis,id est, Diana conturbans,uel anathematizans,siue suscitans ægrotationes,aut ægrotationum suscitatio.
Aruces,circũrodens me, uel circumrosio mea.
Arum,aceruus tritici,uel laus frumenti.
Arunas,illuminans,uel illuminatio.
Arur,suscitans ignem,uel uigilia luminis.
Arus incisa,uel aurea,seu uigilans consilio, aut suscitans festinationem.

Asa,tollens,uel factura,siue sustollens,aut plasmatio.
Asaba, eius captiuitas, uel eius conuersio, siue sustollens patrem,aut plasmatio patris.
Asabias,colligens Dominum,uel congregatus Domino, siue sustollens patrem Dominum, aut plasmatio patris Domini.
Asach,factura prærupta,uel plasmationis umbraculum,siue sustollens fratrem,aut tollens fraternitatem.
Asadias,factura seruiens Domino,uel sustollēs testimonium Domini.
Asaël,sustollens Deum,aut plasmatio Dei.
Asaph,colligens uel cōgregans, siue collectio, aut congregatio.
Asaia,facit Dominus,uel faciente Domino, siue sustollens Dominum, aut plasmatio Dñi.
Asaias,idem.
Asam,delictū,uel fumus, siue sustollens populum,aut plasmatio eorum.
Asama,delictū eius,uel fumigans eum,siue sustollens populi eius, aut plasmatio eorum.
Asan,tollens donum,uel plasmatio gratiæ.
Asana,tollēs donū ei,uel plasmatio gratię eius.
Asar,carcer uel carceratus, seu facturam suscitans,aut sustollens uigilantes.
Asaradam,uincens uel exacutus, siue sustollēs uigiles iudices, aut plasmationem suscitans iudicio.
Asarel,carcer Dei, uel carceratus Deo, seu factura suscitās Deū aut sustollēs uigiles Dei.
Asarela,factura suscitans maledictum, uel plasmatio tollens uigiliam maledictionis.
Asaronthamar,beatitudo palmę,uel beatitudo commutās,siue atrium amaritudinis,aut uestibulum commutationis.
Asarsualim, diuites uulpes, uel atrium uulpiū: seu factura suscitans salutem, aut plasmatio uigilans saluationi.
Asarlusim,diuites obtinēs, uel beatè reuertēs: seu factura suscitās equum,aut plasmatio uigilans reuersioni.
Asasonthamar,os amarum, uel silentium commutatum,seu factura faciens iniquitatē commutationis, aut plasmatio tollens dolorem amaritudinis.
Asaar,diluculum,uel manè diluculo:seu facturam æstimans,aut plasmationis æstimatio.
Asaradon,uictor uel exacutus, seu factura suscitans seruos iniquos, aut plasmatio uigilans testimonio mœrentium.
Asarael, beatus Deus, uel beatitudo Dei, seu factura uigilans Deo, aut plasmatio suscitans Deum.
Asaramel,sustollens excelsum Deum, uel plasmatio excelsi Dei.
Asbaal,plasmans uirum, uel tollens uetustatē.
Asbel,captiuus Dei,uel atrium uetustatis.
Asbehel,captiuus Dei,uel factura uetusta.
Ascalon,appensa uel impensa, siue ignis infamis,aut ignis ignobilis.
Ascalonitæ, appensi uel impensi,siue ignes infames,aut ignes ignobiles.
Ascenen,tollens possessorem cōtemptibiliter, uel sustollens contemptibilem possessorem.
Ascenen,ignis aspersio,uel ignis sic aspersus.
Ascod,dissolutio uel effusio,siue incendens,aut incendium.
Ase,tollens uel factura,siue sustollens,aut plasmatio.
Aseban,sustollēs semper excelsum,uel plasmatio semper excelsa.
Asebias, sustollens Dominum, uel plasmatio Domini.
Asebin,factura statio,uel plasmatio stationis.
Asebonias,tollens pollicem Domini, uel factura in medio dominatoris.
Asech,factura prærupta,uel plasmationis umbraculum,siue sustollens fratrem,aut tollens fraternitatem.
Asedech, testa uel sol, siue ariditas aut siccitas ardoris.
Asedin,siccitas ardoris,uel suburbana eorum.
Asedemoth,arua uel suburbana.
Asedoch phasgā,abscisio,uel os delicti,siue tollens abscissum,aut plasmationis donatio.
Asedoch, factura pabuli, uel plasmatio uiriditatis.
Asedochphasga,donatio facturæ uiridis, uel faciens pabulum abscisionis.
Aseph,atrium uel uestibulum, seu colligēs aut congregatio.
Asen,sustollens eos,uel plasmator eorum.
Asemona,festinās,uel os eius:ab osse nō ab ore.
Asen,sustollens fontem,uel plasmatio oculi.
Asena,ignis aspersus,uel ignis aspersio, siue sustollens fontē eius, aut plasmatio oculi eius.
Asenna,ruina eius,uel præcipitatio.
Asennaa,ruina eius,uel præcipitans eum.
Asennaphar,ruēs onager,uel precipitās feritas.
Asenech,ruina uel precipitatio,seu factura dedicans,aut plasmationem ædificans.
Asennes,eleuans me,uel subleuatio mea.
Asenech,ruens uel precipitans,siue ignis aspersus,aut ignis aspersio.
Aser,atriū uel diuitiæ,seu beatitudo,aut beatę.
Aseritæ,atria uel diuitiæ, seu beatitudines, aut beati erunt.
Asera,atrium uulturis,uel diuitiæ deuoratoris.
Aserai,beatitudo mea,uel beatus erit mihi,siue atrium meum,aut diuitiæ meæ.
Aserdam,exacutus,uel uinculum cutis,seu beatum iudicium,aut diuitiæ iudicandæ.
Aserim, atrium uel uestibulum, seu diuitiæ aut beatitudo eorum.
Asermachimat,beatitudo doni,uel quæ est beata donatio.
Asermoth,atrium mortis,uel diuitię mortales.
Aseroth,atriū angustiæ, uel diuitiæ tēporales.
Aseroth,atria uel uestibula,siue uillæ, aut beatitudines.
Aserual,beata salus,aut diuitiæ salutis.
Aserua,atrium gaudij,uel beatitudo lætitiæ.
Asen, nominatus, uel faciens nomen, siue sustollens auditum, aut plasmatio famosæ auditionis,

Asema,

Asema,os ab osse,non ab ore,uel sustollens nomen eius, aut faciens famosam auditionem.
Asen,fractura dentiū, uel plasmatio super uulnus,seu tollens nomen,aut sustollēs amphoram tentationis.
Aseremoth,suburbana, uel suburbibus: seu atrium indignationis rigidæ, aut beatitudo formidationis eorum.
Asergadai,atrium accincti uulturis,uel diuitiæ tentationis deuorantis.
Aspha,tollens subitò,uel factura eructans.
Asphanar, equorum domitor, uel factura apprehendens.
Asphanes, equorum domitor, uel factura conuersionem apprehendens.
Asphar, tollens onagrum, uel plasmatio ferocitatis.
Asia,sustollēs Dominū,uel plasmatio Domini.
Asia,gradiēs,uel eleuās,seu auferēs,aut elatio.
Asiani, facturæ Domini, uel sustollentes Dominum.
Asiani, elati, uel auferentes: seu gradientes, aut eleuati.
Asias,sustollens Dominum, uel plasmatio Domini.
Asidia, miluus, uel herodius: seu factura dilecta,aut plasmatio amabilis.
Asia,sustollens Deum,uel plasmatio Dei.
Asiel,gradiens Deo,uel eleuatio Dei.
Asim,sustollens eos,uel plasmatio eorum.
Asima,sustollēs eos ei,uel plasmatio eorū eius.
Asinchritus, dirigens thuribulum, uel directo thuribuli.
Asiongaber, lingua uiri, uel dolatio hominis, seu faciens mœrētes colles sublimes, aut sustollens dolores collium sublimium.
Asir,uinculum,uel uinculatus:seu factura uigilans,aut sustollens uigilantes.
Asisdei, milui,uel herodij: seu facturæ dilectæ, aut plasmationes amabiles.
Assyria,factura uigilans Domino, aut sustollēs uigilias Domini.
Assyria,diligens, uel dilecta: siue dirigens,aut dilectio.
Assyrij,facturæ uigilantes Domino,uel sustollentes uigilias Domini.
Assyrij,directi,uel dirigentes:seu dilecti,aut diligentes.
Asia,factura laborans,aut sustollens laborātes.
Asmo,nouissimum eius, uel factura parturiēs.
Asmodeus,facturæ iudicium,uel plasmatio iudicantis.
Asmona,festinans, uel celeriter numerans.
Asnaa,tollens serpentē,uel plasmatio colubri.
Asop,collectio,uel uestibulum.
Aseu,festinans,uel festinatio.
Ason,silens,uel os ab ore,non ab osse.
Asometh,os uiuax(ab osse nō ab ore)uel silentium uitæ,aut festinatio uaporis.
Ason,factura pupillę,uel plasmatio coccinea.
Asor,atrium, uel sagitta luminis:seu tollens foramen,aut plasmatio iracundiæ.
Asoradō,uictor, uel exacutus:seu atrium serui iniqui, aut tollēs foramē testimonij inutilis.
Asoram, atrium excelsum, uel sagitta luminis exaltati:seu extollens foramē excelsum, aut plasmatio iracundiæ exaltatæ.
Asoth, sustollens signum, aut plasmatio temporalis.
Asothitę,tollentes signa,uel facturę tēporales.
Asra,diminutio,uel diminutus:seu tollens magisterium,aut plasmatio magisterij.
Asrael,diminutus Deo, uel sustollens magisterium Dei.
Asrai,beatum faciens,uel beata commotio:seu diminutus ipse, aut diminutioni patens.
Asrahel,beatus Deo,uel beatitudo dei:siue tollens magistrum Deum,aut plasmatio magisterij Dei.
Asrahelitæ,beati Deo, uel beatificātes Deum, aut plasmati magisterio Dei.
Astaol,ignis gementiū,uel ignis parturientiū.
Astali,caula mea,uel præsepe meum.
Astali,ouile meum, uel cubiculum meum: siue atrium meū, aut factura explorationis meæ.
Astaroth,ouile, uel factura exploratorum.
Astoroth,atrium,uel cubiculum:seu caulæ,aut præsepia.
Astarothites, caula, uel atrium: seu caulæ, aut præsepia.
Astarothites,ouile, uel factura.
Astaroth,atrium,uel cubiculum: seu præsepia, aut cubiculum.
Astarthem, factura superflua,uel plasmationis superfluitas.
Astrages, uoluntas festiua, consilium festiuitatis.
Asub, factura incendij, uel plasmatio conuersionis.
Aspha,tollens subitò,uel factura eructans.
Assuerus,beatitudo,uel atrium eius.
Assum,os eorum,uel fumigans eos.
Assum, factura coccinea, uel tollens pupillam eorum.
Assus, dies, uel beatus: siue factura luminis, aut tollens incendium.
Assuri, dies mihi,uel atrium meum: seu factura luminis mei, aut tollens incendium meū.
Assurim,diuitiæ eorum, uel beatitudo eorum: siue factura illuminans eos,aut tollens incendium eorum.
Assur,tollens robustum,uel tollens acerbitatē.
Assur,sustollens murum, uel tollens angustiā, seu factura continens, aut plasmatio directionis.
Assur, negociator, uel negociatio:siue nemus, aut ignis illuminatio.
Assur, dirigens, uel diligens: siue beatus, aut gradiens.
Assurim, sustolens murum eius, uel tollens acerbitatem.
Assurim,faciens robustos eos, uel plasmatio directa eius: siue tollens angustias eorum, aut sustollens continentiam eorum.
Assurim, nemora, uel ignium illuminationes: seu negociatores,aut negociationes.

Assurim, dirigentes, uel diligentes: seu beati, aut gradientes.
Ata, tempus, uel peccatum: seu delinquēs, aut temporalis.
Athach, peccator humilis, uel peccati retētiō: seu delinquens fratri, aut temporalis frater.
Athad, rhamnus, uel testimonium.
Athaia, peccans Domino, uel temporalis Domini.
Athalia, tempus Domini, uel tempus eius: seu peccans Domino, aut declinatio Domini.
Athania, concupiscentia, uel desiderium.
Athanael, tempus meum Dei, uel peccatum meum Deo.
Athanai, tempus fluctuans, uel peccator commotus: seu corona donati mei, aut exploratio gratificationis meæ.
Athar, peccator suscitans, uel tēporalis uigilia.
Athara, peccatum suscitans ei, uel peccatoris uigilia eius.
Atharim, explorator, uel exploratio.
Atharoth, coronæ, uel circuli.
Athath, peccatum temporis, uel tempus peccatoris.
Athenæ, dispersæ, uel dissipatæ.
Athenienses, dissipati, uel dispergentes.
Athenobius, peccator latrans, uel temporalis latratio.
Ather, ipse consurgens contrarius, uel peccator effundens aduersa.
Athicon, tempus medium, uel peccatoris dimidiatio: siue tempus congregatæ iniquitatis, aut peccatum congregationis inutilis.
Athipha, tempus subitū, uel peccatum eructās.
Athil, peccati germen, uel tempus inueterans.
Athitha, tempus quærens, uel delicti silentium.
Atholus, tempus cōsilij, uel peccati cōmixtio.
Athoniel, respondens Deo, uel tempus eius Dei.
Athupha, tēpus subitū, uel peccati infirmitas.
Athul, tempus consilij, uel peccator festinans.
Aua, iniquus, uel iniquitas.
Auan, fons, uel motus: siue mouens eos, aut subuersio eorum.
Aui, ferox, uel ferocitas: siue iniquus mihi, aut iniquitas mea.
Auil, incipiens, uel stultitia.
Auim, aceruus lapidum, uel iniquitas eorum.
Auisa, uoluntas mea, uel iniquitatis meæ saluatio.
Auith, iniqua, uel iniquitas.
Auoth, sedes, uel commoratio, seu uinculum.
Auoth, uita, uel gloria: seu uillæ, aut ciuitates.
Auothiair, uinculum uigilis, uel sedes uigiliæ: seu commorans illuminatio, aut incunabula illuminationis.
Auothiair, gloria luminis, uel uita illuminans: seu uillæ uigilantium, aut oppida illuminatorum.
Auphraton, frugifera, uel puluerulenta: siue ubertas, aut de cinere ueniens.
Auphratonitæ, frugiferi, uel puluerulenti; seu uberes, aut de cinere uenientes.
Augusti, solenniter stantes, uel solennitas addita.
Aulon, uallis grandis, uel uallis campestris.
Aunam, mœror eorum, uel labores eorum.
Aunam, non est, uel inutile.
Auram, iracundia, uel iracundus.
Auaran, irascens, uel iracundia.
Ausitidis, consilium, uel consiliatrix.
Axa, furor, uel furibunda.
Axan, claudicans, uel irascens.
Axath, medicina, uel medicamentum.
Aza, uidens, uel combustus: seu fortis Domini, aut fortitudo eius.
Azabias, uidens patrem Dominum, uel fortitudo patris Domini.
Azahel, uidens Deum, uel fortitudo Dei.
Azam, uidens eos, uel fortitudo eorum.
Azanoe, fortitudo commotionis, uel uisio requietionis.
Azara, dorsum, uel crepido.
Azaria, auxilium Domini, uel auxiliator est Dominus.
Azarias, idem.
Azaram, adiuuans populum, uel auxilium populi: siue dorsum eorum, aut crepido eorum.
Azas, continens, uel apprehendens: seu uidēs fortiter, aut uisio fortis.
Azazias, continens Dominum, uel apprehensio Domini: seu uidens fortiter Dominū, aut robusta uisio Domini.
Azbel, uidens uetera, uel robustus uetustate.
Azbelitæ, uidentes uetera, uel robusti uetustatibus.
Azboth, uidens uomentem, uel uidens in uomitu: seu fortis uetustas, aut fortitudo lugentium.
Azcad, uidens mare, uel fortitudo maris.
Azcad, uidens dolentem, uel uidens componentem: seu fortis dens molaris, aut fortitudo pœnitentiæ.
Azæ, pergens, uel ambigens: seu uallis deuorans, aut uallis rapacitatis.
Azecha, fortitudo, aut decipula: siue robusta, aut clausa pessulo.
Azer, auxilium, uel sanctificatio: seu fortis consurgens, aut uidens uigilias.
Azagad, fortis tentatio, uel uidens accinctum latrunculum.
Azi, fortis meus, uel uisio mea.
Aziam, uidens populum, uel fortitudo eorum.
Azias, uidēs Domium, uel fortitudo Domini.
Aziel, pergens, uel proficiscens: seu uidens Deum, aut fortitudo Dei.
Azia, fortis uisio, uel uidens uisionem.
Aziel, pergens, uel abiens: seu uidens Deus, aut fortitudo Dei.
Azir, fortiter uigilans, seu uidens uigilias.
Aziza, fortis iste, uel uisio ista.
Azimath, uidens mortem, uel fortis mortuus.
Azimaueth, idem.
Azmoth, fortis morte, uel apprehēdēs mortē.
Azmoth, fortis inclusio, uel apprehendens decorem.

Azor, adiutus, uel auxiliator: seu uidens lumē, aut fortiter iracundus.
Azozi, incendens Domino: uel incendiū Dñi.
Azotus, incendium, uel incendens: siue ignis patruelis, aut ignis patrui mei.
Azotij, incendentes, uel incēdia: siue ignes patruelis, aut ignes patrui mei.
Azodite, incēdium, aut ignis patruelis.
Azarael, adiuuans Deum, uel fortitudo Dei.
Azuba, relicta, uel deserta: siue relictio, aut desertio.
Azur, adiutor lucidus, uel auxilium igneū: siue uidens lumen, aut robustum incendium.

B

Baabana, uenit respōdēs, uel uenit respōsio.
Baal, uir, uel uetustas: siue hians, ut deuorator.
Baala, uenit hæc, uel habens eam: seu uir eius, aut deuorans eum.
Baalaanan, uenit hoc donum, uel habens eum gratiam: seu uir gratus ei, aut deuorator gratificationis.
Baalasor, uetustas deuorans atrium, uel uir habens sagittam luminis: seu uetustas tollens foramen, aut uir plasmator iracundiæ.
Baalath, uir ascendens, uel habens ascensionem: seu uetustas temporis, aut deuoratio peccatoris.
Baalberith, uir habens pactum, uel uetustas deuorans fœdus.
Baalpharasim, uiros deuorātes diuidēs, uel habentium uetustatem diuisio.
Baalpheor, uir habens hiatum, uel uetustas deuorans os pellis superius.
Baalgad, uir fortunatus, uel habens tentationem: siue uir accinctus latrunculis, aut uir deuorator.
Baalia, uir habens Dominum, uel uetustas deuorans dominationem.
Baalim, ascendentes, uel superiores.
Baalim, uiri, uel habētes: siue in superioribus, aut deuoratores.
Baalis, uetustas uiri, uel habēs assumptionem: seu deuorans uirū, aut uetustatis assumptio.
Baalmon, descendens humilis, uel descensio humilitatis: seu uir humilis habens domiciliū, aut uetustas deuorans habitaculum.
Baalmeon, descensio humilis, uel descensus humilitatis.
Baalmesar, habens eam, uel uir ex principe: seu uetustas eius, aut deuoratio principis.
Baaloth, ascendēs, uel in ascensionibus: seu uir habens tempus, aut uetustas deuorans responsionem.
Baalsalisa, habens uitulam conternantem, uel habens uitulam conternatam: seu uetustas deuorans tertium, aut uir habens uitulam triennalem.
Baalthamar, uir habens palmam, uel uir habens amaritudinem: seu uetustas deuorans commutatos, aut uetustas deuorans com-

mutationem.
Baana, uenit donatus, uel uenit gratificatus.
Baanam, filius eius, uel ueniens ei: seu uenit respondens, aut uenit responsio.
Baani, uenit donatus mihi, uel uenit gratificatio mea.
Baani, ueniens mihi, uel filius meus: seu uenit respondens mihi, aut uenit responsio mea.
Baara, uenit respondens, uel uenit responsio.
Baari, uenit respondens mihi, uel uenit responsio mea.
Baari, fontes, uel putei: siue in uentre, aut in commutando.
Baarias, uenit respondens Dominus, uel uenit responsum Domini.
Baasa, uenit tollens, uel ueniente factura.
Babatha, translatus tempore, uel confusus peccator: seu translatio temporalis, aut confusio peccatoris.
Babel, confundens, uel confusio: seu transferens, aut translatio.
Babylon, idem.
Babylonij, confusi, uel translati: seu confundentes, aut transferentes.
Bachar, in sagmate, uel ingressus est.
Bachachar, uetustas in sagmate, uel lugens ingressus est agnus.
Bachenor, lucens lucerna, uel in gressus est agnus lucernæ.
Bachi, uetus, uel luctus: siue lugens, aut in uomitu.
Bachides, luctus fortis, uel uetustas in uomitu.
Badachar, uenit compungi, uel uenit tumultus: siue uenit mœrens, aut uenit turbatio.
Badab, maximus, uel excellentissimus: siue uenit testis, aut uenit sufficiens.
Badadi, maximus mihi, uel excellentissimus meus: seu robur meum, aut sufficientia mea.
Badaias, præcipuus Domino, uel in iudicio Domini: seu uenit Dñs, aut uenit dominator.
Badal, præcipuus, uel sublimis: seu uenit conscendens, aut uenit infirmitas.
Badan, solus in iudicio: seu uenit populus aduentus eorum.
Badan, præcipuus, uel in iudicio: seu uenit donum, aut uenit gratificatio.
Badazer, maximum auxilium, uel excellentissimus sanctificator: seu uenit fortis, aut uenit separatio.
Badseba, filia septem, uel filia iuramenti: seu uenit eloquens, aut uenit conuersio.
Badsuba, filia deprecationis, uel filia satietatis: seu uenit conuertens, aut uenit incendium. Ista enim Badsuba, uel badseba ipsa est Bethsabee mater Salomonis.
Baen, locus uitæ meæ, uel locus suscipiēs mihi.
Baen, iniquus oculus, uel iniquitas fontis: seu uenit fons, aut uenit oculus.
Bagad, uenit accinctus, uel uenit in fortuna: seu uenit latrunculus, aut uenit tentatio.
Bagal, onus, uel iugum: seu uenit aceruus, aut uenit inuolutio. (toris.
Bagaba, excelsus tēpore, uel sublimitas pecca-

Bagathan, uenit tactus ridentis, uel uenit risus tangentium.
Bagazim, in excelso contemptus, uel uenit fortitudo.
Bagoaim, sublimitas deuorans eos, uel iugum uulturis eorum.
Bahen, locus, uel in eis: seu uenit locus, aut locus eorum.
Bai, filius meus, uel ueniens mihi.
Bala, absorpta, uel inueterata: seu absorbēs, uel inueterans.
Baala, absorbens eum, uel inueteratio eius.
Balaach, deuorans, uel præcipitans: siue absorbens fratrem, aut inueterans eos.
Balaã, uanus populus, uel sine populo: siue in eis, aut præcipitans fraternitatem.
Balam, turbans gentem, uel deuorans populum: siue absorbens eos, aut absque substantia eorum.
Baalam, turbans donum, uel deuorator doni: siue absorbens gratos, aut inueteratio gratiæ.
Balaanam, habens gratiam, uel inueterans responsionem: siue absorbens donum, aut præcipitatio gratiæ.
Balach, lingens, uel ludens: siue inuoluens, aut elisio.
Balada, absorbens testes, uel inueterans fraternitatem: siue ueniens eam iudicare, aut præcipitatio testimonij.
Baladad, uetustas sola, uel deuorans testimonium: siue absorbens præcipuos, aut præcipitans patrueles.
Baladã, uenit sibimet iudicans, uel uanitas pro semetipso: seu absorbens iudices, aut inueterator iudicij.
Balagad, absorbens latrunculos, uel præcipitans tentationem.
Balagad, uir accinctus, uel habuit accinctum: seu uir fortunatus, aut uir pirata.
Balam, turbatio, uel præcipitium.
Balamam, turbator populi, uel præcipitator eorum.
Balanam, turbans domum, uel præcipitans gratiam.
Balasor, accendens domum, uel habens fagitam luminis: siue absorbens fortes, aut inueterator angustiæ.
Balad, absorbens peccatum, uel inueteratus tempore.
Balad, lugens, uel inuoluens: seu lingens, aut elisio.
Baldad, uetustas sola, uel uetustatis solitudo.
Baldan, uenit sibimet iudicans, uel uanitas pro semetipso: seu absorbens iudices, aut inueterator iudicij.
Bale, præcipitans, uel deuorator.
Baleitæ, deuoratores, ut præcipitatores.
Bales, absorbens, uel præcipitans.
Balaida, uarietates cognouit, uel uariatorum cognitio: siue absorbens testimonium, aut inueterator seruitutis.
Baloth, ascendens, uel in ascensionibus: siue absorbens, aut inueterati responsione.
Balsalisa, habens uitulam conternantem, uel habens uitulam conternatam: seu uetustas deuorans tertium, aut uir habens uitulam triennalem.
Balthasar, capillus capitis, uel absorbens, diuitias.
Balsthus, habens luctum, uel habens præmium.
Bama, in quo, uel quis: siue in quibus, aut semper excelsa.
Bamoth, in morte, uel excelsa: siue mors aduenies, aut mortis aduentus.
Bamothal, excelsa in morte uiri habentis, uel mors aduenientis uetustati deuoranti.
Bana, uenit respondens, uel uenit responsio.
Baana, uenit respondens ei, uel uenit responsio eius.
Banai, uenit respondens mihi, uel uenit responsio mea.
Bannai, idem.
Bananias, ædificans Domino, uel cœmētarius Domini: seu respondens Domino, aut respō sio Domini.
Banaza, filius uidens, uel fortitudinis filius.
Banea, uenit respondens ei, uel uenit responsio eius.
Baneas, uenit responsum tollens, uel uenit responsio plasmationis.
Banebarach, filius fulminis, uel filius fulguris: seu filius fulgurantis, aut filius percutientis.
Banebarach, uenit respondens fulmini, uel uenit respondens fulguranti, aut uenit respondens percutienti.
Banaiacham, filius stridoris, uel filius necessitudinis: seu uenit firmitas, aut uenit præpara (tio.
Bani, filius meus, uel ueniens mihi.
Bani, pollex meus, uel in medio mei.
Bannimi, filius meus unicus, uel filius meus sempiternus.
Baon, in iniquitate, uel in iniquitatibus.
Baon, uenit dolor, uel uenit iniquitas: seu uenit murmurans, uel uenit inutilis.
Baor, in pelle, uel in pellibus.
Baor, uenit lumen, uel uenit foramen: seu uenit pellis, aut uenit iracundia.
Bar, filius uel filiatio. Syrum est non Hebræū.
Bara, lectus, uel creatura: siue filius eius, aut malitia.
Barrabas, filius patris, uel filius magistri: Syrum est pariter, & Hebræum.
Barach, fulmen, uel fulgur: siue fulgurans, aut percutiens.
Barachel, fulgur Dei, uel fulmē Dei: siue fulgurans Deum, aut percussio Dei.
Baracheminum, tribuli, uel creatura Iudæorū.
Barachias, benedictus Domino, uel benedictus Domini.
Barachias, fulgur Domini, uel fulgurans Dominus: siue fulgurans Domino, aut percussio Domini.
Barachiel, benedictus Deo, uel benedictus Dei.
Barachiel, fulgur Dei mei, uel fulmen Dei mei: siue fulgurās deo meo, aut percussio dei mei.

Barada, filius decoris, uel filius decorus: seu filij seruus, aut filius testimonij.
Barahel, benedicit Deum, uel benedictio Dei: siue luctus Deo, aut creatura Dei.
Barasa, haurientes, uel in egestate: seu ueniens ad faciendum, aut filius sustollens plasmationem.
Barath, grando, uel tempestas: seu filius peccati, aut filius temporalis.
Baraza, filius uidens, uel filius fortitudinis.
Barech, grando, uel tempestas: seu filius uiuax, aut filius pauidus.
Baremij, fugit eum quispiam, uel quopiam fuga eius.
Baria, filius in malis, uel filius Domini: siue in clamore eius, aut in commotione ipsius.
Barien, filius in malo, uel filius maleficij: quem & ipsum nonnulli Barieſu corruptè nominant.
Barihem, filius ipse, uel filius parcens: seu filius commotus, aut filius faciens.
Bariona, filius columbę, aut filius simplicitatis. Syrum est, pariter & Hebræum.
Bar quippe, sicut prædictum est, Syriacè filius, & Iona columba dicitur.
Baritha, phitonissa, uel subitanea: siue os abyssi, aut os profundum.
Barnabas, filius concludens, uel filius prophetæ: seu filius uenientis, aut filius consolationis.
Barne, filius motionis, uel filius mutationis.
Barnee, electa commotio, uel filius electæ mutationis.
Barsabas, filius reuertens, uel filius quietis, ex Syro & Hebræo sermone compositum: seu filius iuramenti, aut filius consolationis.
Barsemia, filius cæcus, uel filius cæcitatis, quē corruptè quidam Barthimeen legunt.
Barthimeus, filius pinguedinis, uel filius ruminantis.
Bartholomeus, filius suspendentis me, uel filius suspendentis aquas. Syrum est, non Hebræum.
Baruch, benedictus, uel benedictio.
Barzaith, filius oliuæ eius, uel filius fornicationis eorum.
Basan, bruchus, uel pinguedo: seu siccitas, aut confusio.
Basar, infantia, uel in angustia: seu infans, aut angustiatus.
Basara, infans, uel in infantia eius: siue angustians eum, aut in angustia eius.
Baschama, confusio caloris, uel angustia caliditatis eius.
Baschat, adeps, uel defecatio.
Bascat, adipem, uel defecationem.
Basechat, adeps, uni defecatio: seu defecans, aut defecatio.
Basemath, deposita, uel delinquens: seu uenię: aut delictio.
Basemoth, ueniens aut delinquens: siue in omnibus, aut in nominibus.
Basias, adeps Domini, uel defecatus Domino.

Basmath, deposita, uel delinquens, aut derelinquens, aut derelictio.
Bathamin, domus respondentium, aut domus humilitatis eorum.
Bathuel, uirgo Dei, uel castus Deo.
Baurim, electi, uel electorum: siue iuuenes, aut robusti.
Bauronites, fortis, uel electus: seu iuuenis, aut robustus.
Bazatha, contemnens tempus, uel despectus peccator.
Bazeotha, contemnens eum, uel despectio eius.
Bazothia, contemnens Dominum, uel despectio Domini.
Beat, iniquus testis, uel ædificator præcipuus gratiæ.
Bean, iniquus gratiæ, uel iniquitas donationis.
Beban, os uulturis, uel confusio deuoratoris.
Bechechias, inclytus Deo, uel primogenitus Dei.
Becher, inclytus, uel primogenitus.
Becheritæ, inclyti, uel primogeniti.
Becherias, inclytus Domino, uel primogenitus Domini.
Bechor, primogenitus, uel unigenitus.
Bechori, primogenitus meus, uel primogenitus mihi.
Bechoreti, primogenitus fortis, uel primogenitus timidus.
Bechuch, inclytus grauis, uel primogeniti condemnatio.
Beb, filia, uel mensura.
Beded, instauratio, uel instauratus: seu mensura diuitiarum, aut filia uoluptuosa.
Bethsabe, filia septima, uel filia iuramenti: seu mensura saturitatis, aut filia satietatis.
Bedsan, filia dura, uel mensura iniqua: seu filia iniquitatis, aut ipsa iniquitas.
Beddellium, lapis, uel carbunculus.
Beel, uetustus Deus, uel uir deuorator: siue Dominus uetustatis, aut uir habens uetustatem.
Beelphegor, uir habens hiatum, uel uetustus Deus hians: siue Dominus uetustatis hiantis, aut uetustas deuorans os pellis superioris. Ipse est priapus, uel simulachrum ignominiæ.
Beelsephon, uir habens arcana, uel Dominus aquilonis: seu uetustus Deus habens speculum, aut uetustas deuorans ascensionem speculi.
Beelzebub, uir muscarum, uel princeps muscarum: siue uetustus Deus habens muscas, aut uestus deuorans muscas.
Beemoth, animal, uel animalis: seu bestialis, aut bestia.
Beera, fons eius, uel puteus eius: siue in lumine, aut putei eius.
Beerri, fons, uel puteus meus: siue in lumine, aut putei mei.
Bega, sublimis, uel excelsa: siue sublimitas, aut celsitudo.

Begoai, fugum uulturis, uel ſublimitas deuoratoris.
Beguai, excelſus meus, uel ſublimitas mea: ſiue fabrica uulturis, aut fabrica deuoratrix.
Begui, excelſus meus, uel ſublimitas mea.
Beguinin, fabrica cæmentarij, uel fabrica cæmentariorum.
Bethelmon, uetuſti Deus habitaculi, uel Dominus habens domicilium uetuſtatis.
Beel, uetuſtas, uel abſq;
Bela, habitus, uel indumentum: ſeu uetuſtas eius, uel abſq; eo.
Belath, habens, uel habitus: ab habendo, non ab habitu.
Belath, uetuſtas peccati, uel abſq; tempore.
Belathala, habens, uel habita genere fœmineo: ab habendo participium eſt, non uerbum imperatiuum.
Bethala, habitum apprehendens, uel indumentum irroratum.
Belbecia, uetuſtas primogeniti Domini, uel abſq; nobilitate Dominus.
Belga, abſq; motu, uel uetuſta commotio.
Belge, idem.
Belguai, abſq; ualle, uel abſque prærupto: ſeu uetuſtas uoraginis, aut uetuſtas deuorationis.
Belia, uetuſtus Dominus, uel abſq; Domino.
Belia puteus eius, uel in clamore eius: ſiue in malis, aut commutatio ipſius.
Belial, abſq; iugo, uel abſq; Domino.
Beliar, cæcum lumen, aut cæca anguſtia: ſeu uetuſtas deficiens, uel abſq; continentia.
Belmeleth, Deus meus rex, uel uetuſtas mea regnans.
Belma, habens deſiderium, uel abſque domicilio.
Belmeula, habens domicilium, uel abſque inhabitatione.
Belſan, uetuſtas dura, uel ipſius uetuſtatis iniquitas.
Belſar, abſq; principe, uel abſq; carbone: ſeu uetuſtum uelamen, uel uetuſtatis anguſtia.
Balſathim, abſq; germine, uel abſq; poſitione: ſeu uetuſtas ſpinarum, aut uetuſtas reſurrectionis eorum.
Ben, filius, uel filiatio.
Benadinadab, filius patris mei uotiuus, uel filius patris mei ſpontaneus.
Benadab, filius uotiuus, uel filius ſpontaneus.
Benahel, ædificatus Deo, uel ædificatio Dei: ſeu filius eius Deo, aut filius eius Dei.
Benail, filius doloris, uel filius parturientis.
Bendagar, cæcum lumen, uel filius præuaricationis.
Benebarach, filius fulminis, uel filius fulguris, uel filius fulgurans, aut filiorum percuſsio.
Benecham, filius callidus, uel filius ſurgens: ſiue filius neceſſarius, aut filius neceſsitatis.
Benennam, filius in eis, uel filius in medio eorum.
Benennon, filij ecce ſunt, uel filij ecce hic ſunt.
Benereem, filij tonantis, uel filij tonitrui, quod corrupte Boanerges uſus obtinuit.
Beneſed, filius mittens, uel filius confirmationis.
Bengaber, filius uiri fortis, uel filius iuuenis uirilis.
Benhur, filius lucis, uel filius igneus.
Beni, filius meus, uel filiatio mea.
Benni, filius requieſcens, uel filius requietionis.
Beniamin, filius dierum, uel filius uirtutum: ſiue filius amaritudinis, uel filius amarorum.
Beniamin, filius dextræ, uel filius uirtutis: ſiue filius aſininus, aut filius aſinorum.
Beniar, cæcum lumen, uel cæca anguſtia: ſeu filius dificiens, aut filius præuaricationis.
Bennoi, filius commotus, uel filius requietionis.
Bennon, filius mœrens, uel filius doloris: ſeu filius murmurans, aut filius inutilis.
Bennoni, filius mœrens, uel filius inutilis mihi: ſiue filius doloris mei, aut filius iniquitatis meæ.
Benui, filius meus, uel filiatio mea.
Benhui, filius requieſcens, uel filius requietionis.
Bennum, filius ſeruus, uel filius piſcis: ſiue filius unicus, aut filius ſempiternus.
Benir, filius incedens, uel filius lucidus: ſeu filius luminis, aut filius igneus.
Benzoeth, filius huius pauidi, uel filius huius uiuacis.
Beon, pollex; uel in medio: ſiue iniquus murmurans, aut iniquitate dolens.
Beor, impellens, ſiue impulſio: uel iniquus luminis, aut iniquitas iracundiæ.
Ber, fons, uel puteus.
Bera, fons eius, uel puteus eius.
Berameth, fons exaltatus uitæ, uel puteus alti pauoris.
Berchos, fontis calix, uel putei potus.
Berdam, puteus iudicans, uel fons iudicij.
Berea, puteus eius, uel filia eius: Hebræum eſt, pariter atq; Syrum.
Beri, puteus meus, uel putei pluraliter.
Beria, fons Domini, uel puteus Domino.
Berith, fœdus, uel pactum.
Bernice, puteus innocens, uel filia eleganter commota.
Beronice, idem eſt. Vtrunq; hoc nomen ex Hebræo Syroq; compoſitum eſt.
Beroea, puteus eius, uel filia eius.
Beroenſes, filij eius, uel putei eius.
Beroni, filia quæ, uel puteus quis. Et hæc tria nomina ex Hebræo pariter Syroq; compoſita ſunt.
Beroth, fontes, uel putei: ſeu fons reſpondens, aut puteus temperans.
Berotha, fontes eius, uel putei eius: ſeu fons reſpondens ei, aut puteus temperans eum.
Berothai, fontes mei, uel putei mei; ſeu fontes uultu-

uulturum, aut putei deuorantes.
Berothi, fontes uel putei mei, ſeu fons reſpondens mihi, aut puteus temperans me.
Berothitæ, fontales ſeu puteales, ſeu fontes reſpondentes mihi, aut putei temperantes me.
Berſa, puteus fœderis, uel fons iuramenti.
Berſabee, fons ſeptimus, uel fons iuramenti, ſiue puteus ſatians, aut puteus ſaturitatis.
Bereſchit, in capite, uel in capitulo, id eſt, Geneſis, quæ in capite omnium librorum poſita eſt.
Berthan, fons altus, uel puteus altiſsimus.
Berzelai, ferrum meum, uel fortitudo mea.
Beſai, pinguedo mea, uel ignominioſus mihi.
Beſaia, pinguis Domino, uel ignominioſus Domino.
Beſamath, derelinquens, uel derelictio: ſeu pingue donum, aut confuſio donatoris.
Beſamath, adeps uel defecatio.
Beſee, pinguis uel ignominioſus.
Beſellam, obumbrans eos, uel obumbraculum eorum.
Beſeleel, umbra Dei, uel umbraculum diuinũ.
Beſodia, anguſtia menſuræ Domini, uel tribulans menſuram Dominicam.
Besloth, pinguis ligatus, uel ignominiæ declinatio.
Beſor, tribulatio, uel anguſtia: ſeu carnalis, aut pelliceus.
Beth, domus uel habitaculum.
Betha, requies, uel requietio: ſiue domus eius, aut habitaculum ei.
Bethacarẽ, domus ſterilis, uel domus eruditionis triſtitiæ.
Bethaphaleth, domus ſalutis, uel domus uiuificans, ſiue domus excludens, aut domus mirabilis.
Bethaphe, domus erroris, uel domus mali: non à malitia, ſed ab arbore.
Bethaphe, domus oris, uel domus decipulæ, ſiue domus laquei, aut domus diſcipulæ.
Bethaphua, domus induens eos, uel domus declinans os eorum, ſeu requies labiorum eius, aut requietio induitionis eorum.
Bethagan, domus orti, uel domus elationis.
Bethagla, domus uitulæ, uel domus feſtiuitatis eius, uel domus defectionis, aut domus plangentium.
Bethaglam, domus planctus, uel domus feſtiuitatis eorum.
Bethiam, domus idoli, uel domus idololatriæ: ſiue domus deuorans eos, aut domus uulturis eorum.
Bethaiſimoth, domus deſerta, uel domus adducens mortem.
Bethaloth, domus cãpeſtris, uel domus in campeſtribus, ſeu requiei uacans, aut requietionum declinans.
Bethamoth, domus mortua, uel domus mortalium, ſeu requies mortis, aut requieſcens mortuus.
Bethanara, domus pardorum, uel domus amaritudinis, ſeu requies amaricans, aut requietio pardi.
Bethaniam, domus doni, uel domus gratiæ, ſeu requies donatoris, aut requietio gratificationis.
Bethanath, domus reſpondentis, uel humilitatis: ſiue domus, ubi eſt reſpondẽs Dominus, aut domus, ubi eſt gratia Dei.
Bethania, domus obedientiæ, uel domus affictionis eius, ſiue domus doni Domini, aut domus gratificata Domino.
Bethanoth, domus gratiæ, uel domus reſponſionis, ſeu domus præcinens, uel domus præcinentium.
Bethara, domus aquæ, uel domus putei.
Bethara, domus electionis, uel domus electa, ſiue domus ſuſcitans eum, aut domus uigilarum eius.
Betharam, domus montium, uel domus ſublimitatis eorũ, ſiue domus ſuſcitans gentem, aut domus uigilans populo.
Betharaba, domus ſuſcitans patres, uel domus uigilans patribus.
Betharaba, domus grandis, uel domus multa, ſiue domus humilis, aut domus ueſpertina.
Betharapha, domus ſanans, uel domus medicinæ, ſeu requies medici, aut requietio ſanitatis.
Betharam, domus iræ, uel domus ſublimium.
Betharam, domus decora, uel domus electa, ſiue domus ſuſcitans gentem, aut domus uigilans populo.
Betharan, domus uigilans dono, uel domus ſuſcitans gratificationem.
Betharan, domus iræ, uel domus arcæ, ſeu domus montium, aut domus aſcenſus humilium.
Bethaſan, domus fumi, uel domus delicti, ſiue domus tollens donum, aut domus plaſmata gratiæ.
Bethaſan, domus deponens, uel domus depoſita, ſiue domus deponẽs domum, aut domus depoſita gratiæ.
Bethauen, domus idololatriæ, uel domus inutilis.
Bethara, domus fontis eius, uel domus putei eius.
Bethberai, domus putei, uel domus in lumine meo.
Bethbeſſe, domus confuſa, uel domus pinguedinis.
Betheacon, domus ſculpta, uel domus ſculpturæ.
Bethear, domus agni, uel domus cognitionis.
Betheur, domus frigida, uel lapis adiutorij.
Bethdagari, domus tritici, uel domus frumenti.
Bethdagon, domus piſcis triſtis, uel domus piſcium triſtitiæ.
Bethe, domus eius, uel habitaculum.

Bethel,domus eius,uel habitaculum.
Bethemelech,domus uallis,uel domus profunditatis,siue uterus uultus,aut uentris sustentaculum.
Bethen,uĕter uel uterus, seu domus fontis, aut domus oculi.
Bethesimoth,domus deserta,uel domus adducens mortem.
Bethphagé,domus oris,uel domus buccæ, siue domus oris uallium,aut domus maxillæ,uel labij.Syrum est,non Hebræum.
Bethphalech,domus saluans,uel domus excludens,seu domus uiuificans,aut domus admirabilis.
Bethphases, domus transcendens, uel domus transitionis.
Bethpheor, domus hians, uel domus hiatus, seu domus hians pellicij,aut domus oris pellium.
Bethphese,domus transiens, uel domus transcendens,siue domus oris, aut domus odoris florentis.
Bethgadar, domus muri, uel domus maceriæ.
Bethgamul, domus retribuens, uel domus retributionis.
Bethiesemoth,domus desiderij dulcis, uel domus desideratæ dulcedinis.
Bethim,domibus,uel domus pluraliter.
Bethia, domus Domini, uel domus illuminationis.
Bethlabaoth,domus uenientium,uel domus ingredientium.
Bethleem, domus panis, uel domus refectionis.
Bethleemitæ, domus panum, uel domus refectionum.
Bethleenaboth,domus uenientium,uel domus ædificantium.
Bethmacha,domus mollis,uel domus confracta,siue domus percutiens,aut domus ingeniosa.
Bethmaon,domus habitaculi,uel domus inhabitationis.
Bethmarchabeth,domus curruum, uel domus quadrigarum.
Bethmarchaloth,domus quadrigarum,uel domus quadrigantium.
Bethmatha, domus tributi, uel domus humilis fori.
Bethmoreth, domus arcani, uel domus consilij, siue domus arcanorum, aut domus consiliorum.
Bethnemra,domus pardorum,aut domus amaricans.
Bethorabo, domus humilis, uel domus uespertina,siue domus eremi,aut domus locorum, quæ sunt iuxta inhabitabilem.
Bethoro,domus iræ, uel domus magistri.
Bethoron, domus iræ, uel domus arcæ, siue domus montium, aut domus ascensus humilium.
Betholat, domus coccinea, uel domus uermiculata.
Bethroob,domus platearum, siue domus latitudinis.
Bethsabee, domus septem, uel domus iuramẽti, seu domus abundantiæ,aut domus saturitatis.
Bethsachar,domus curuantium, uel domus singulorum.
Bethsaida, domus frugum, uel domus pecudum, seu domus peculialis, aut domus uenatorum.
Bethsamis,domus solis,uel illuminationis.
Bethsamitæ,domus solis pluraliter, uel domus illuminatæ.
Bethsan,domus dormientis, uel domus securitatis, siue domus abundantiæ,siue domus egressionis.
Bethsemes, domus solis, uel domus illuminãs.
Bethsimon,domus obediens, uel domus obedientiæ,seu domus audiens mœrorem, aut domus deponens tristitiam.
Bethsimuth, domus loci, uel domus locorum, siue domus mortificans, aut domus mortificationis.
Bethsur, domus acerba, uel domus angustiæ, siue domus continens, aut domus fortitudinis.
Bethsur, domus fortis, uel domus directa, siue domus muralis, aut domus continentiæ.
Bethsura, domus muri eius,uel domus dirigẽs eum.
Bethsura,domus acerba ei, uel domus angustię eius,siue domus continens eum, aut domus fortitudinis eius.
Bethsuram,domus dirigens eos,uel domus muri eorum.
Bethsuram, domus robusti populi, uel domus angustians populum: siue domus continens eos, aut domus acerbitatis eorum.
Bethula,uirgo,uel casta,siue domus dolens ei, uel domus parturiens eum.
Bethula,uirgo Domini,uel casta Domino, siue domus dolẽs Domino, aut domus parturiẽs Dominum.
Bethurlarina,domus ignis sublimis, uel incendij consurgentis.
Bethzacharam, domus memoriæ, uel domus memoratorum.
Bezech,fulgur,uel egestas,seu micans, aut contemptus uanus.
Bezecha, micans ei, uel egestas eius,siue fulgurans eum, aut contemnens uanitatem eius.
Biblij,librarij,uel literati.
Bithalassum,filios commiscens,uel filiorũ commixtio.
Bithia, filia Domini, uel filia dominans. Ipsa est filia Pharaonis, quæ adoptauit Moysen.
Bithynia, filia inutilis,uel filia speciosa.
Brie,sobrius uel moderatus.
Brierte,sobrij uel moderati.

Boaner-

Boanerges, filij tonantes,uel filij tonitrui.
Boaneries,idem.
Bocci,uetustas uel uetus.
Bocci, lugens, uel luctus, seu uomens, uel in uomitu.
Bochian,luctus Domini est, uel lugens Dominum est,seu uomens Domino est, aut in uomitu Domini est.
Bochor,ingressus est angelus, uel primogenitus mihi.
Bochorath, inclytus peccato, uel primogenitus tempore.
Bochri,dilectus mihi,uel primogenitus meus.
Bochur,primogenitus uel dilectus.
Boem,pollex eorum,uel in medio eorum.
Bon,pollex,uel in medio.
Boni,pollex meus,uel in medio mei.
Boni,digitus,uel in medio.
Booz,in quo robur,uel in quo uirtus,siue in ipso fortitudo,aut ipse in fortitudine.
Borith,fœdus,uel pactum.
Bofes,abscisus,uel abscisio, aut ipse florens, aut in ipso floruit.
Bosphor, angustia succrescens, uel tribulatio feritatis.
Bosori,tribulatio uel angustia, siue carneus uel pelliceus.
Bosora,tribulans eum,uel in angustia eius:siue caro eius,aut annuncians ei.
Bosor,caro,uel annunciatio,siue tribulans me, aut in angustia mea.
Bosora,in angustia,uel in tribulatione.
Bubastus, os exprimens, uel labium exprimentis.
Bugatus, excelsus, uel sublimitas:uel germen, uel germinans.
Buna,uenit respondens,uel uenit responsio.
Bunas, uenit respondens, uel collis præputiorum.
Busa,confusio,uel ignominia.
Buz,despiciens,uel contemnens.
Buzi, contemptus uel despectus, seu despexit me,aut contemptibilis mihi.
Buzites,despectus uel contemptibilis.

C

CAalaha,uoces,uel ueloces, subauditur uenerunt: seu ecclesia uenit, aut ecclesiæ aduentus.
Caath,pœnitentia,uel patientia.
Caath,dolens uel dolans,seu componens.
Caathitæ, dolentes, uel patientes, aut dentes molares.
Caathitæ,dolentes, uel dolantes, siue componentes,aut dentes molares.
Cabaalam,præceps uel præcipitium, seu præcipitauit,aut præcipitabit.
Cabaroth,memoria,uel sepulchrum.
Cabarothi,memoria mea,uel sepulchrum meum,aut sepultura mea,uel memoriæ, plurali numero.
Cabarothi athanai, memoriæ desiderij, uel sepulchra concupiscentiæ.
Cabasan,congregans eos,uel ecclesia eorum.
Cabratha,quasi graue,uel quasi elicitum.
Cad,mare uel principium.
Cademoth, mare mortuum, uel principium mortis.
Cades,translata,uel fons iudicij.
Cades,sancta, uel mutata,seu mare tollens, aut principium plasmationis.
Cadesa, transferens eam,uel fons iudicij eius.
Cadesa,scortum uel sanctitas eius, siue mutata ei,aut principium plasmationis eius.
Cadesbarne,sanctitas motionis, uel sanctitatis electæ mutationis.
Cadesim,commutati uel exterminati.
Cadumin, mare rubrum, uel mare antiquorum, propter antiqua quæ facta sunt in eo miracula.
Cadrantes,caligo uel tenebræ, quod nos per literam q & u quadrantes dicimus.
Caph,incuruans uel incuruatio.
Caphuola, uel palma, seu manus.
Capharnaum,ager pinguedinis, uel uilla consolationis.
Capharsamala,manus suscitans uestimentum, uel operatio uigilans retributionis.
Capheretha,manus robusta, uel operatio perfectionis.
Caphira,expiatio,uel manus dissipata.
Caiphas,sagax uel inuestigator: siue uomẽs ore,aut uomitus oris.
Cain, possessio uel lamentatio, siue acquisitus, uel acquisitio.
Cainan, posidens populum, uel lamentatio populi, siue acquirens eos, uel acquisitio eorum.
Cainam,posidens donum, uel lamentatio gratiæ, siue acquirens gratiam,aut acquisitio donationis.
Caleb,canis,uel quasi uiride, siue quasi cor, aut quasi omne cor.
Caleph,idem.
Calitha,quasi uiridis,aut quasi omne cor.
Calisthenes,miseria humilium, uel consummatio responsionis.
Calubi, canis meus, uel quasi uiridis meus, siue quasi cor meum, aut quasi omne cor meum.
Claudius, spes tranquilla, uel spes tranquillitatis.
Claudia,idem.
Clauthomon,locus fletus,uel locus fletuum.
Camua,statio uel resurrectio.
Camuel,stans Deo,uel resurrectio Dei.
Camuelitæ, stantes Deo, uel resurrectiones Dei.
Camon, statio in aqua,uel resurrectio inutilis.
Canna,fundum uel calamus,seu præparans,uel præparatio.
Notandum itaq; quòd nostrum Latinũ canna de lingua Hebræa sumptum sit.
Canaan,commutatus uel commutatio.
Chananæus,idem.

Canda-

Candacis,commutans uel commutatio.
Canden,clangor uel recursus,seu retinens, aut retentio.
Cappadocia, manus tortoris, uel manus exploratoris:seu manus Domino redimẽs, aut manus redempta Domino.
Cappadoces,manus tortorum, uel manus exploratorum: siue manus redempti Domino, aut manu Domino redimentes.
Capparis,manus redempta,uel manus redemptio, siue manus tortoris, aut manus exploratoris.
Caseb,ecclesia uel congregatio.
Capseel,congregans Deo,uel ecclesia Dei.
Captor, Cappadox uel Cappadocia, siue manus tortoris,aut manus exploratoris.
Capturim,Cappadoces manu torquẽs,siue manus tortorum,aut manus exploratorum.
Charchamis,urbs attrectans,uel ciuitas congregatorum.
Carchã,ciuitas gratiæ, uel oppidũ donationis.
Charchar,inuestigator uel inuestigãtes,siue oppidum uigilans.
Carce,caluus uel caluities, siue occurrẽs ignis, aut occursus igneus.
Careim,decaluans eos, aut decaluatio eorum.
Cariath,urbs murata,uel ciuitas, seu oppidum uel uilla.
Cariathaim,perfectè uocata, uel perfecta uocatio,seu uilla eorum,aut oppidum eorum.
Cariathma,uilla eorum,uel ciuitas populosa.
Cariatharbe, uilla quatuor, uel ciuitas quatuor:id est, Adam,Abraam,Isaac & Iacob, qui ibi sepulti sunt.
Cariathbaal,urbs uirorum, uel ciuitas habens, seu uilla deuorans,aut oppidum uetustum.
Cariathdenna,uilla silens,uel uilla silentij.
Cariathari, uilla deficiens, uel oppidum defectionis.
Cariathiarim,uilla syluarum,uel ciuitas saltuũ, seu uilla deficiens eis, aut uilla defectionis eorum.
Cariathim,ciuitas maris, uel oppidum mariũ.
Cariathsepher,uilla pulchritudinis, uel ciuitas literarum.
Cariarchãa,ciuitas pœnitentiæ, uel oppidũ patiẽtię,seu uilla dolẽtiũ,aut ciuitas desolatorũ.
Carie,caluus uel caluitiũ,siue occurrens ignis, aut occursus igneus.
Carioth,occurrens igneũ,uel occursus igneus, siue caluus respondẽs,aut caluitiũ tẽporale.
Carith,occurrens ignis,uel occursus igneus.
Carmelus, mollis uel tenellus, siue cognoscẽs circunciſionem, aut scientia circunciſionis.
Carmelitæ,molles uel tenelli, seu scientes circunciſionem,aut cogniti circuncidentibus.
Carmi,uinea mea,uel cognitio mea, siue aqua cognoscens,aut cognitio aquæ.
Carmitæ,uineæ meę,uel cogniti mei,siue agnoscentes aquas,aut cognitiones aquarum.
Carnaim, cornua, uel descensiones, seu concidens fluctum,aut diuisio commotionis.
Carmo,cornua uel defensio.
Carmon, cornu iniquum, uel defensio inutilis, seu concidens mœrentes,aut diuisio murmurantium.
Caromel,mollicies uel teneritudo, seu cognoscens circunciſionem, aut scientia circunciſionis.
Caromelitæ,molles uel teneri,seu scientes circunciſionem,aut cogniti circuncidentibus.
Carpum,scientem clarè,uel cognoscentem per spicue.
Carthago,scrutatio uel consummatio,seu urbs meditans,aut ciuitas solennis.
Carthaginenses, scrutantes, uel consummati, seu ciues solennes,aut urbanè meditantes.
Carchan,perfecta uocatio,uel uocationem perfecit:siue urbs populi,uel ciuitas eorum.
Carthus, perfectè uocatus, uel perfecta uocatio: quod apud nos melius efficitur per q literam,ut dicatur quartus.
Casaia,summus Dominus, uel principium Domini.
Caseon, durè fortes, uel duri fortitudine, seu summitas inutilis, aut principium murmurationis.
Caphia,summitas liberans Dominũ, uel principium liberationis Domini.
Casphore,summitas liberans montes, uel principium liberalis iracundiæ.
Casia, summus Domini, uel principium Domini.
Casim, summitas, uel principium: siue summitas eorum,aut principium eorum.
Casim,messis, uel mensis, seu summè uigilans, aut principium uigiliæ.
Casis, summitas uiri, uel principium assumptionis.
Cathat, morsus peccati, uel congregans tempore.
Cathet, mordens uitam, uel congregans paùidè.
Cauda,clangor robustus,uel patientia fortis.
Cauere,clangor tubæ,aut clangens tenore.
Caue,pœnitentia,uel patientia,seu buccina.
Ex isto Hebræo, uidetur esse tractum nostrũ Latinum.
Cedar,mœror uel tenebræ,seu mœrens,aut tenebrosus.
Cedemoth,antecedens,uel prius, siue orientalis,aut oriens.
Ceden,oriens uel orientalis.
Cedes,antecedens uel orientalis.
Cedma,antiquorum,uel antecedens,siue orientalis aut oriens.
Cedmonei, antecedentes, uel antiqua tristitia, seu priores aut orientales.
Cedmihel,oriens Deo,uel antecesio Dei.
Cedron,tristis mœror,uel inutilis dolor.
Celatha,congregatio,uel ecclesia uenit.
Cephas, Petrus uel firmitas: Syrum est, non Hebræum.
Cephira,expiatio,uel manus dissipata.
Cephiara,expians uigilem eius,uel manũ dissipatam suscitans.

Ceila,

Ceila, ad fundam iaciens, uel suscitans eam: siue tollens sibimet, aut sustollens semet ipsum.
Celaia, uox Domini, uel extollens sibimet Dominum.
Celastithan, uallis gigantium, uel humilitas fortium.
Celeab,uindicans patrẽ,uel uindicatio patris.
Celeia, uallis Domini, uel congregatus Domino: seu uindicans Dominum,aut uindicatio Domini.
Celeon,uindicans dolorem,uel uindicatio iniquitatis.
Celessiria,uindicans aram,uel uindicatio sublimitatis.
Celethei,occidentes uel exterminatores.
Celeuma,antecedens,uel orientale.
Celita,quasi uiridis,uel ecclesia ueniens.
Celino,uallis robusta, uel congregatio fortitudinis.
Clemens,ecclesiastes uel concionator.
Cleophas, concionem transcendens, uel congregatio transeuntis.
Cleopatra,congregans agnitos, uel concionẽ dissoluens.
Cemhel,iens Deo,uel antecesio Dei.
Cenna,zelotes uel zelotypus.
Cenereas, possidens sectatores, uel possessio sectatorum.
Cendebeus,zelotes,sufficiẽs ad intellectũ: uel zelotypus abundanter intelligens.
Cenereth,signum citharæ,uel quasi lucerna.
Ceneroth, quasi lucernæ,uel cithararum signa.
Cenen, zelotypus, uel zelotes: siue possessor contemptus,aut possessio contemptibilis.
Cenes, zelotypi, uel zelotes: siue possessores contempti,aut possessiones cõtemptibiles.
Ceni,ęs meũ,uel gratius meus:siue nidus meus aut possessio mea.
Cepsam,ecclesia uel congregatio.
Cepsam,congregans eos,uel uenatores.
Cereas, occidens facturam, uel exterminator plasmationis.
Cerethi,occidentes,uel exterminatores.
Cereceus,tenebrosus,uel tenebrescens.
Creta, uocata, uel uocatio consummata: inter Syrum & Hebræum mixtum est.
Cretes,uocati,uel uocatione consummati.
Cretenses, idem.
Cæsar,possidens princeps, uel possessor principatus.
Cæsarea,possessio principis, uel possessio principalis.
Ceselethaor,possessa principi lucis, uel possessio luminis aduenientis.
Cesion, durus fortitudine, uel duritia fortitudinis.
Cetheus,fixus uel abscissus:siue confractus, aut mentis excelsio.
Cethim, fixi,uel abscisi,uel confracti, aut mẽte excedentes.
Cethimoth, figens tempus, uel abscindens responsionem,seu contracta tempore,aut insania, nia responsionis.
Cethron,tenebræ uel thymiama.
Cethron,tenebrans eos,uel thymiama eorum.
Cethura,iuncta uel copulata,siue thymiama oferens,aut mente excedens lumini.
Cilicia,cæcus,uel luctus:siue assumptio, uel uomitus eius.
Cina,lugens,uel luctus:uel posidens,aut possessio.
Cinam,lugens eos,uel posidẽs eos, siue luctus eorum,aut possessio eorum.
Cineus,luctus uel possessio.
Cinei,lugentes uel posidentes.
Cinoth, lamentatio,uel lamentationes,seu lugens tempore.
Cintus, luctus uel possessio, quod apud nos melius offertur per Q literam, ut dicatur Quintus.
Ciprus,mœror uel tristitia.
Cipríus,mœrens uel tristis.
Cipriarches, mœrens princeps, uel tristitia principis: inter Hebræum & Græcum mixtum est.
Circus,hæreditas,uel hæreditator.
Cirínus, hæres, uel hæreditas: quod apud nos melius offertur per Q literam, ut dicatur Quirinus.
Ciríne,hæreditas uel hæreditatio.
Cirenæi,hæredes uel hæreditantes.
Cirenenses,hæreditans uel hæreditantes.
Crispus,sciens uel cognitio.
Cis,uir uouens,uel durus.
Cison, durus, iniquus, uel uir mouens dolorem.
Cison, lætificans eos, uel duritia eorum, siue impegerunt in eos uomitus murmurationis.
Cisij,amentes, uel stupentes: seu mirantes,aut admiratio.
Cithij,conscisi,uel plagæ consummationis.
Coph, uocatio,uel conclusio,siue auis, aut executio.
Cohath,mordentes,uel congregati, siue morsus,aut congregatio.
Cohila,inueterans aut inueteratio.
Cohilaam,inueterans populum, aut inueteratio populi.
Coho,excusio uel præstolatio,siue præstolans aut excutiens.
Colaia,uox facta,siue uocis factio: aut uox Domini,aut uox Dominica.
Colaza,uox uidentis,uel uox fortitudinis.
Colonia,uox eorum,uel reuelatio eorum.
Colonienses, uoces eorum, uel reuelationes eorum.
Colossis, uocis factæ obediens, uel uocis factæ obedientia.
Colossenses,uocis factæ obedientes, uel uoces factæ obedientiæ.
Colozai,uox fornicaria, uel fictio dictionis.
Coloẽs,omnes,uel conclusio: siue inuestigantes aut consummatio.
Condimeus,scyphus uel phiala.

Corban,

Corban, donum uel oblatio.
Corbana, donum eius, uel oblatio eius.
Corbanam, donum gratiæ, uel oblatio gratificationis.
Cornelius, intelligēs circuncisionem, uel intelligentia circuncisionis.
Cosam, diuinans, uel diuinatio, siue diuinans eis, aut diuinatio eorum.
Cozbi, calix immensus, uel immola mihi.
Cur, gelu uel frigus.
Cus, durus uel uomens uir.
Cutha, biuium uel duplicitas.
Cuthei, duplices, uel in biuio.
Cuba, canis, uel latrator.
Cubai, canis meus, uel latrans mihi.

Hucusq; per simplicem c literam, id est, sine aspiratione, lecta sunt principia nominum. Ex hinc quæ sequuntur, aspiratione addita, id est, per ch Græcum legenda sunt. Sciendum tamen est, quòd Hebræus sermo non habet ch literam: sed nomina quæ apud nos per hanc leguntur, apud eos scribuntur per heth, quæ duplici aspiratione profertur.

Chabol, quasi germen, uel quasi germinans.
Chabon, quasi intelligēs, uel quasi intelligētia.
Chabonim, liba uel crustula, seu quasi intelligens eos, aut quasi intelligentia eorum.
Chabonim, manus spinarum, uel aceruus spinarum: siue præparantes, aut præparationes.
Chabor, coniungens, uel incantator: seu cōiunctio aut incantatio.
Chabul, displicitum, uel indignatio.
Chabri, quasi grauitas, aut quasi elatio.
Chachon, sculpens, uel sculptura.
Charsaar, fortis uir, uel robusta uiri suscitatio.
Chalaal, contexta regio commixtionis, uel cōtectio regionis fermentatæ.
Chalachat, pascens uel nutriens, seu pabulum aut nutrimentum.
Chalad, pascens martyrem, uel consummatio testimonij.
Chalamach, omnem fortitudinem habens, uel omnis fortitudinis habitudo.
Chalamar, omne amarum, uel omnis amaritudo.
Chalamath, mensus est, uel consummauit: siue consummatus, aut consummatio.
Chalimæ, omnes uel omnis: seu omnes nos, aut consummatio futura.
Chalchal, pascens uel nutriens, seu pabulū aut nutrimentum.
Chaldæa, quasi fera, uel quasi feritas: seu quasi dæmonium, aut quasi mamilla.
Chaldæi, quasi feræ, uel quasi feroces: siue quasi dæmones, aut quasi mamillæ.
Chale, contecta regio, uel contectio regionis.
Chaleph, canis, uel quasi uiride: siue quasi cor, aut quasi omne cor.
Chalech, idem.
Chaleseum, contegens regio eos, uel contecta regio eorum.
Calphi, contegens regionem erroris, uel contectio regionis illaqueatæ.
Cham, calidus uel callidus: siue calor uel calliditas.
Cham, surgens, uel resurrectio: seu necessitas, aut necessarius.
Chamaal, fidelis commixtio, uel similitudo despectionis.
Chaman, fidelis, uel fidelitas: seu fidelis populo, aut fidelitas populi.
Chaman, similis uel fidelis dono, aut similitudo gratificationis.
Chamaan, fidelis populo, aut similitudo eorū.
Chamo, surgens dolor, uel calidus mœror: seu calida iniquitas, aut necessitas murmurationis.
Chamos, cōgregans, uel cōgregatus: siue quasi attrectans, aut quasi attrectatio.
Chamuel, calens Deo, uel calidus Dei: seu Dei necessitas, aut Dei resurrectio.
Chamuelitæ, calentes Deo, uel calidi Dei: siue Deo necessarij, aut Deo resurgentes.
Chamul, calefactus ros, uel calefactio roris.
Chamul, surgēs dolor, uel necessarie parturiēs: seu calens dolore, aut caliditas parturientis.
Chana, zelus uel æmulatio: seu possedit eos, aut possessio eorum.
Chanaan, suspirans, uel motus eorum: siue humilis, aut negociator.
Chanaan, zelus populi, uel æmulans populū: siue posidens populos, aut possessio populorum.
Chanaan, posidēs donū, uel æmulator gratiæ.
Chanaan, erubescēs, uel reuersus est: siue quasi monentes, aut quasi respondentes.
Chanaan, pauperculus uel negociator: siue posidens donum, aut æmulator gratiæ.
Chanana, humilians eum, uel negocians ei: seu posidēs donū eius, aut æmulator gratię eius.
Chananæus, posidens uel possessio.
Chananæus, æmulator uel zelotes: siue præparatus, aut negociator.
Chananæi, possidentes, uel possessiones.
Chananæi, zelotypi, uel æmulatores: seu præparati, aut negociatores.
Chanaan, humilitas, uel ipse pauperculus: siue mutabilis.
Chanaan, pauperculus meus, uel negocians mihi: siue posidens donum meum, aut æmulator gratiæ meæ.
Chananæi, humiles uel posidentes: seu zelotypi aut æmulatores.
Capsaël, congregans Deo uel ecclesia Dei.
Characha, ira furens, uel foramen irascibile.
Charada, exercitus, uel castra filiorum Israël.
Charalla, ciuitas laudis, uel oppidum laudationis.
Chara, lyra uel foramen, siue furibundus, aut irascibilis.
Charram, fodiens eos, uel effossio eorum.
Charram, lyra uel ira, siue furor, aut foramina.
Charcath, inuestigans peccatum, uel inuestigatio temporis.

Charith,

Charith, diuisio, uel consisio: siue cognitus, aut cognitio.
Charmamos, agnus congregatus, uel agnitio quasi armentum.
Charnum, uinea grata, aut cognitio aquæ.
Charsena, furor abūdās, uł occursus angustię.
Charcha, pfecta uocatio, uel pfecit uocationē.
Charcham, perfecta uocatio doni, uel perfecit uocationem gratiæ.
Chasaloth, spes eorum, uel quasi populantes.
Chasbi, calix in me, uel immola mihi: siue calix meus, aut immolatio mea.
Chasbon, calix mœroris, uel immolatio iniquitatis: siue calix murmurans, aut immolatio inutilis.
Chased, quasi copulantes, uel quasi populātes, sunt uerò ipsi Chaldæi, mutato nomine.
Chaselon, fortis duricia, uel fortitudine durus.
Chaseth, messor, uel messio: siue durus fortis, aut durus fortitudine.
Chasphim, immolans ori, uel calici innuens.
Chasleu, spes eius, uel sperans in eum.
Chasloim, consummatio, uel omnis dolor: siue cædens, aut incendium.
Chaslon, scelus, uel tristitia: siue protectus, aut protectio.
Chazbi, mendacium, uel iniquitas.
Chasib, fictio, uel mendacium.
Chebron, coniugium, uel incantatio: seu uidēs sempiternæ, aut uisio sempiterna.
Chedel, signum pauperis, uel scientia tabularū.
Chelbon, lactei, uel albentes.
Chelcia, pars Domini, uel partiens Dominus.
Chelciam, pars Domini est, uel partiens Dominus est.
Chelian, incendium Domini est, uel consummatio Domini est.
Chelion, incendium, uel consummatio.
Chelimath, pars doni, uel donatio partita.
Chelon, ab initio, uel consummatio: siue omnis dolor, aut reuelatio eorum.
Chelud, signum destinans, uel scientia.
Chenne, quasi cithara, uel quasi lucernæ.
Chenereth, signum citharæ, uel quasi lucerna.
Chennereth, idem.
Chēneroth, quasi lucernæ, uel signa citharārū.
Chennereth, idem.
Chennor, canticum, uel cithara: seu agnitū lumen, aut agnitio luminis.
Chereloth, uisio signi, uel uidisti signum.
Cherethim, disponentes, uel dispositiones eorum.
Cherethoro, cognitæ auferens, uel cognita oblatio.
Chermel, molle, uel tenerum: siue agnus teneri, aut cognitio circuncisionis.
Cheros, glacies, uel solitudo.
Cherub, scientia multiplicata, uel scientiæ plenitudo.
Cherubin, immaculata pictura, uel sciētia multiplicata: seu scientiæ plenitudo, aut quasi plures scientiæ, & intellectus.
Cherubin, idem.

Cheslon, protegens, uel protectio: seu scelus, aut tristitia.
Cheslion, consummatio, uel omnis dolor: siue incendens eos, aut incendium eorum.
Cheth, percutiens, uel percussio.
Chethealud, signum insaniæ, uel fortitudo iniquitatis.
Chetlis, percussa generatio, uel percutiens generationem.
Chetim, signati, uel metum: seu formidantes, aut insanientes.
Chidon, scutum, uel clypeus.
Chisara, expiās, uel expiatio: seu catulus eius, aut manus dissipati. Quod autem diximus catulum, leonem significat, quem Græci σκύμνον uocant.
Chilaab, uindicans patrem, aut uindicatio patris.
Chisil, robustus, uel fortitudo.
Chisloth, stulti signū, uel stultitiæ significatio.
Chium, uindicans eos, uel uindicatio eorum.
Choa, ecclesia, uel congregatio.
Choadad, maximum, uel præcipuum.
Chobal, condemnans, uel condemnatio.
Chobar, gratitudo, uel iuxta electum.
Chodchod, Carthago, uel Carthaginenses.
Chodonaser, capiens plasma uiuum, uel captura uiui plasmatis.
Chodorlagomar, quasi generatio manipuli, uł quasi habens decorum manipulum.
Chodorlaomor, idem.
Choeleth, ecclesiastes Græcè, concionator Latine.
Chomarim, æditui, uel ianitores.
Chomor, lacessens, uel prouocans: siue lacessiones, uel prouocationes.
Chonenias, percussus Domino, uel percussio Domini.
Chobar, decaluans partem, uel caluaria partis.
Chore, clamans, uel caluus: siue glacies, aut caluitium.
Choreb, ardor, uel siccitas: siue coruus, aut solitudo.
Choreb, mēsa, uel massa: siue tētans, aut tētatio.
Choreus, iracundus, uel liber: siue farinatus, aut de foramine.
Chorrei, liberi, uel iracundi: siue farinati, aut de foraminibus.
Chorrethi, dispersio, uel dispersio: seu dissipans, aut dissipatio.
Chori, caluus meus, uel clamans mihi: siue caluitium meum, aut glacies mea.
Choritæ, glacioſi mei, uel clamantes mihi: siue caluí mei, aut caluities mea.
Chorei, farina, uel farinatus: seu post me, aut foramina mea.
Corinthus, urbanus, uel oritur ipse: seu conuersatio eorū, aut administratio reipublicæ.
Corinthij, ciues, uel conuersantes sibi: seu decuriones eorū, aut publici administratores.
Chorographia, regiones descriptæ, uel regionum descriptio.
Chorozai hoc secretum mihi, uel hoc ministerium meum.

Chorozaim idem.
Chos,calix,potatio.
Choſi,calix meus,uel potatio mea.
Choſam,calix donatus,uel potũ gratificatiõis.
Choum,congregans eos uel cõgregatio eorũ.
Chozbi,iniquitas,uel mendacium.
Chozabeth, iniqua domus, uel mendacij habitaculum.
Chub,grauitas,uel condemnatio.
Chun,percutiens,uel percuſsio.
Chus,Aethiops,uel tenebroſus. (rans.
Chuſai,niger,uel tenebroſus uultur,uel deuo-
Chuſans,tenebrans eos,uel nigredo eorum.
Chuſan, tenebrans donum, uel nigredo gratificationis.
Chuſama ſathaam, tenebroſa iniquitas,uel nigredo impietatis.
Chuſi,niger mihi,uel tenebrans me.
Chuſi, ſecretum, uel ſilentium: ſiue arcanum, aut profunditas.
Chuſa,duricia iſta,uel tenebroſus iſte.

D

DAba, cliuus,uel procliuium.
Dabai, cliuus meus, uel procliuiũ meum.
Dabath,cliuus,uel procliuium.
Dabrath,oraculum,uel loquela.
Dabereth,oraculũ fontiũ,uel locutio puteorũ.
Dabreſamin,Paralipomenon Græce,uerba dierum Latine.
Dabir,loquens,uel loquela: ſiue loquens Deo, aut oraculum Dei.
Dabira,loquens ei,uel eloquentia eius:ſiue loquitur ei Deus,aut ciuitas literarum.
Dabri,loquens,uel locutio: ſiue oraculum,uel eloquentia.
Dachar,compungens,uel compunctio: ſiue cõpungentes,aut compunctiones.
Dadan, iudicans, uel iudicium: ſiue ſolitarius, aut fratruelis eorum.
Daea,fortis malitia,uel iudiciũ maledictionis.
Daeei,fortes malignè,uel iudices maledicti.
Dapheea,adhæſio,uel remiſsio:ſiue adhærens, aut pulſatio.
Daphenem,pulſans oculus,ſiue adheſio fontis.
Daphnim,ſignum operum, uel ſigni operatio.
Dagan,triticum,uel frumentum:ſeu piſcis donatus,aut piſcis gratificatus.
Dagon,piſcis mœroris, uel piſcis triſtitiæ: ſeu piſcis iniquus,aut piſcis inutilis.
Daias,fortis domino uel pauperculus domini.
Dalaias,hauriens Dño, uel pauperculus Dñi.
Dalaian, hauriens Domino eſt, uel pauperculus Domini eſt.
Dalani,egens pauper,uel egena paupertas.
Damula,ſitula,uel paupercula.
Dalmatia, grandis egeſtas,uel magnitudo egeſtatis.
Dalmatica, grandis egeſtas, uel magnitudo paupertatis.
Dalmanuta,ſitula quomodo pauper, uel paupertas requieſcens ſuperius.
Dalmain,ſanguis, uel ſanguines:ſeu ſanguinũ, aut ſanguineus.
Damaris, ſilens caput,uel ſilentium capitis.
Damaſcus,ſanguis ſacci,uel ſanguineus ſaccus.
Damaſcus, ſanguinem bibens, uel ſanguinem propinans:ſiue ſanguinis potus,aut ſanguinis oſculum.
Damaſceni, ſanguinum ſacci, uel ſanguinum oſcula.
Damaſceni,ſanguinem bibentes, uel ſanguinẽ propinantes:ſiue ſanguinum potatores, aut ſanguineæ potationes.
Danna, cauſa,uel iudicium: ſeu ſilens, uel ſilentium.
Dan, cauſa,uel iudicium.
Danna,cauſa eius,uel iudicium eius.
Danitæ,iudices,uel cauſatores.
Daniel,cauſa Dei, uel iudicium Dei: ſiue iudicans Deo,aut iudicauit me Deus.
Daran, Auſtralis,uel Africanus.
Dardabę,generatio cognita,uel generatio cognitionis.
Darius,fertilis,aut augmentatus.
Daron,Africa,uel plaga auſtralis.
Daſem, frenum, uel retinaculum.
Dathan, donum eorum,uel donum ſufficiens.
Datheman,donum formidoloſo, uel doni ſufficientiam accipiens.
Dauid,fortis manu,uel uultu deſiderabilis.
Debalam, delectans ſeculo, uel delectatio ſecularis.
Debehaſeth, apes defecans,uel eloquentia defecata.
Deblata, palatha, uel opprobrium:Græco autem ſermone Deblata Iouis ciuitas interpretatur.
Deblathaim,palathæ,uel opprobria:ſeu palathæ eorum,aut opprobria eorum.
Debela,delectãs ſeculo,uſ delectatioſecularis.
Debelathaim, lateres, uel maſſæ,quas ſolent compingere de recentibus ficis, quas Hebræi Debelath nuncupant.
Debera,locutio,uel urſum timens.
Debir,loquens,uel loquela:ſiue urſum timens, aut urſi timor.
Debon,ſufficiens ad intellectum,uel abundanter intelligens.
Debogad, ſufficiens ad intellectum tentationis,uel abundanter intelligens accinctum latrunculum.
Delbora,apis, uel loquax:ſiue eloquens,aut eloquentia.
Deda,adhęrens,uel pulſans:ſeu remittens, aut remiſsio.
Deda,plantata,uel plaſmata:ſiue ſubtilitas, aut plaſmatio.
Dedan,hoc iudicium,uel tale iudicium.
Dedana, generatio eius, uel generatio eorum.
Dephea, pulſans, uel adhærens: ſiue pulſatio, aut remiſsio.
Delaia, hauriẽs Dominũ,uſ pauperculus Dñi.
Delean,egens,uel egeſtas.
Delethan,egens,uel egeſtas eorum.

Deleth,tabulæ,aut tabularum: ſeu pauper,aut ianua.
Delphõ,pauper facie,uel egenus cõtemplator.
Delo,ianua,uel paupertas.
Delthi, pauper egens, uel paupertatis egeſtas.
Demas, ſilens, uel terrenus: ſiue ſilentium,aut ſanguineus.
Demetrius,nimium perſequens,uel uehementer incedens:ſeu fortis ad perſequendũ, aut robuſtus uirga deijcere.
Dẽna,cauſa,uel iudiciũ:ſiue ſilens, aut ſilentiũ.
Demophon, ſilentium ſubiti mœroris, uel ſanguineus eructans.
Dæmon,ſanguineus mœror,uel ſufficiens iniquitas.
Dæmonium, ſanguineus mœror eis, uel ſufficiens iniquitas eorum.
Denaba,iudicium ferens, uel iudicium afferẽs.
Dennaba,idem.
Dennahaba, cauſa patris, uel ſilentium fraternitatis.
Derben,loquens,uel filius generationis.
Derbens,loquax,uel generatus.
Derthon,loquela percutiẽs,uel generatio percuſsionis.
Deſan, fortis elephantus, uel fortitudo elephantis.
Deſſan,fortis dignitas,uſ pinguedo eleuatiõis
Deſeth, murus, uel micatio: ſeu pariens, aut calcatio.
Deſen,fortis pupilla, uel calcauit eam,Syro ſermone:Hebraico autem pinguedo interpretatur,aut cinis,id eſt,fauilla holocauſtorum.
Denhel, agnoſcã Deum, uel agnoſcitur Deus.
Diabolus,defluens, uel deorſum:Græcè autem dicitur criminator, aut clauſus in ergaſtulo.
Diaphanes,illuminans,uel dilucidum.
Diana, ægritudines ſuſcitans, uel ægrotationum ſuſcitatio.
Diapſalma,percantatio,uel ſpiritus ſancti ceſſatio, ſiue amen,aut fiat:Græco autem ſermone interpretatur uocum diſiunctio.
Dibon,ſufficiens ad intellectum,uel abundanter intelligens.
Dibongad, ſufficiens ad intellectum tentationis, uel abundanter intelligens accinctum latrunculum.
Damaon, ſufficit eis dolor, uel ſufficit eis mœror: ſiue ſufficientia murmurationis eorum, aut ſufficientia iniquitatis eorum.
Dimona,ſublimitas,uel ſatis numerans.
Dina,cauſa hæc,uel iudicium iſtud.
Dinei,iudices hi, uel cauſidici iſti.
Dionyſius,dijudicatus,uel uehementer fugiẽs.
Dioſcorę,pulchri ad tegendum,uel pulchre cõtegentes ſunt, aut gemini Caſtores.
Dioſcorus, pulchrè contegens,uel pulchrè ad tegendum.
Dioſpolis, abnuens, uel abrenuncio.
Diotrephes, ſpecioſus inſulſus, uel decor inſaniens.
Diſan, fortis elephantus, uel fortitudo elephantis.

Diſon, cinis, aut pinguedo: ſeu fortis pupilla, aut calcatio eius.
Diſine,ad occidentem,uel occidentalis.
Diſir,quercus,uel ilex.
Dochus,cõmotus,ſiue ſolicitus, aut ſolicitudo.
Dodan,patruus Domino eſt,uel patruelis Domini.
Dodanim,patruus,uel patruelis.
Dohec, motus, uel mortuus: ſiue ſolicitus, aut ſolicitudo.
Domin,rubra,uel aſcenſus ruforum.
Donna,ſilens,uel ſilentium.
Don,iudicium,uel iudicator.
Dor,natiuitas,uel generatio.
Doram, generans populos, uel generatio populorum.
Dorcas, caprea,uel damula.
Dorda, natiuitas fortis, uel generatio deſiderabilis.
Dormin, generatus excelſe, uel generatio exaltata.
Dormin, generationes excelſæ,uel generationum exaltatio.
Dorix, genitus furor, uel generationis medicamentum.
Doracaphet, natiuitas aduentus humilis, uel generatio paruuli uenientis.
Doſitheus,calcatio ſtipida, uel unctionem formidans.
Dothaim,pabulum,uel uiride eorum:ſiue ſufficiens defectio,aut ſufficientia defectionis.
Dudi,ſolitarius,uel fratruelis.
Dui,Deus,uel pulchritudo.
Duel, decorans Dominum, uel pulchritudo Dei.
Duma, tacens, uel ſilentium: ſiue gaudium & lætitia.
Durach, loquax, uel locutio: ſeu loquens frater,uel locutio fratris.
Druſilla, generis pacifica, uel generationẽ pacificans.
Duram, pulchritudo, uel loquela: ſeu loquens populo,aut pulchritudo eorum.

E

EBal,uallis uetus, uel uetus uorago:ſeu uallis deficiens,aut aceruus lapidum.
Ebrona, tranſiens, uel tranſitio: ſiue tranſcendens,aut tranſgreſsio.
Ebrona,incantator, uel incantatio:ſiue coniugium,aut uiſio ſempiterna.
Ebroni, tranſiens mihi, uel tranſitio mea: ſiue tranſcendens,aut tranſgreſsio mea.
Ebroni, tranſiens mihi, uel tranſitio mea: ſiue coniugium meum,aut uiſio ſempiterna.
Ebronitæ,tranſeuntes me, uel mihi:ſeu tranſitus mei,aut tranſgreſsiones meæ.
Ebronites, incantatores mei, uel incantationes meæ: ſeu coniugati mihi, aut uidentes ſuper me.
Edada,ornata,uel uoluptuoſa.
Edema,uoluptas eius,uel delicioſe ornata.

Edemium, uoluptates delicioſæ, uel ornata diuitioſe.
Eden, uoluptas, uel ornatus: ſeu diuitiæ, aut deliciæ.
Edenna, uoluptas pulchra, uel deliciæ pulchre: ſiue ornatus pulchri, aut diuitiæ pulchritudinis.
Edes, uoluptas uigiliæ, uel ornatus conſurgẽs: ſeu diuitiæ effuſæ, aut delicię reſurgentes.
Edes, delicias tollẽs, uel uoluptuoſa plaſmatio.
Ediſſa, delicata mulier, uel uoluptuoſa aſſumptio.
Edna, uoluptuoſa pulchra, uel ornamentum pulchritudinis.
Ednas, ornatum tollens, uel diuitioſa plaſmatio: ſiue delicatus ſerpens, aut uoluptuoſus coluber.
Edom, ruſus, uel fuluus: ſiue terrenus, aut ſanguineus.
Edoma, ruſa, uel terrena: ſiue rubens, aut ſanguinea.
Edrax, inundatio paſtus mei, uel inundatio paſcit me.
Edraim, inundatio malorum, uel natiuitas peſſimorum: ſiue deſcenſio paſtorum, aut inundatio pabulorum meorum.
Effraim, creſcens, uel auctus: ſiue augmentum, aut fertilitas.
Effraemitæ, augentes, uel aucti: ſiue fertiles, aut creſcentes.
Effra, uidens, uel frugifera: ſeu fertilis, aut puluerulenta.
Effrata, idem.
Effratei, fertiles, aut frugiferi: ſiue uidentes, aut puluerulenti.
Effrem, auctus, uel creſcens: ſeu fertilis, aut fœcundus.
Effron, puluis mœroris, uel puluis inutilis: ſiue puluis eorum, aut ultio iniquitatum.
Effeta: ad aperire, uel apertus ſis.
Effa, menſura, uel effundens: ſiue reſolutus, aut reſolutio.
Effai, menſura mea, uel defectio mea: ſiue effundens me, aut diſſolutus mihi.
Effarath, diſſolutio umbraculi, uel effuſio uiſionis conſummatæ.
Effenerus, effundens decorem, uel diſſoluens imagines.
Effer, menſura conſurgens, uel effuſus uigilijs: ſiue diſſolutus pelliceus, aut reſolutio.
Efferitæ, effuſi uigilijs, uel menſuræ conſurgentes: ſiue diſſoluti pellicei, aut reſoluentes cõſurrectionem.
Effermeſtha, menſura effundens uarium, uel cõſurrectio diſſoluens uarietatem.
Epheſum, cõſilium meum, uel anima mea: ſeu finis eorum, aut uoluntas mea in ea.
Epheſij, uolũtas mea, uel anima mea in eis: ſeu fines eorum, aut conſiliatores mei.
Effree, fœcunditas aut augmentatio.
Effi, menſura trium modiorum, uel tres modij menſurati.
Ephod, ſuperindumentũ, uel ſuperhumerale.
Epheſiba, menſura rectitudinis, uel uoluntas mea in ea.
Egbathan, ſolenne mandatum humile, uel læta domus reſponſionis.
Egbathanis, ſolenne mandatũ humilis uiri, uel læta domus reſponſionis aſſumptæ.
Egeus, lætus, uel ſolennis.
Aegyptus, tenebræ, uel angũſtię: ſiue tribulatio coangũſtans, aut coãgũſtatio tribulationis.
Aegyptiacus, tenebroſus, uel coãgũſtatus: ſiue tribulatione coangũſtatus, aut coãgũſtatione tribulatus.
Egla, uitula, uel iuuenca: ſiue ſolennis, aut feſtiuitas eius. Ipſa eſt Michol uxor Dauid, quæ genuit ei Iethram, in cuius partu occubuit.
Eglaim, uitulæ, uel iuuenculę: ſiue ſolennes eis, aut feſtiuitates eorum.
Eglon, uitulus mœroris, uel iuuenculus iniquitatis: ſiue ſolenne murmur, aut feſtiuitas inutilis.
Ela, maledicta, uel ipſi: ſiue terebinthus, aut arbuſtula.
Elaath, ad ſolum, uel ad ſolitarium: ſiue ad unũ, aut maledictio peccati.
Elada, Dei ſeruus, uel Dei teſtimonium: ſeu maledictio fortis, aut terebinthus deſiderabilis.
Ellada, ad ſcientiam, uel ſenſum: ſeu laus ſeruitutis, aut Dei ſcientia. Syro autem ſermone interpretatur, ſuper hanc.
Elade, aſcenſio, uel ad aſcenſum: ſiue Domini ſeruitus, aut maledictio teſtimonij.
Elam, orbis, uel ſeculum, aut poſtis, aut ſuper liminare.
Elam, ueſtibulum, ſiue comparatio: ſeu deſpiciens, aut oppoſitio.
Elamitę, orbes, uel ſecula: ſeu poſtes aut ſuperliminaria.
Elamitę, ueſtibula, uel comparati: ſeu deſpicientes, aut oppoſiti.
Elas, maledictus ipſe, uel faciens operationes.
Elaſa, operatio ad faciendum: ſeu laudem faciens, aut laudabilis plaſmatio.
Ellaſa, operatio ad faciendum: ſiue Deum ſuſtollens, aut Dei plaſmatio.
Ellaſar, hanc ſeparans, uel hæc ſeparatio: ſiue Deum declinans, aut Dei declinatio.
Ellaſar, laudans carcerem, uel laus ſuſtollentiũ uigilãtes, aut laudãs plaſmationẽ ſuſcitãtes.
Elath, unũ, uel unitas: ſiue ſolitari⁹, aut ſolitudo.
Elath, aulones, uel terebinthus: ſiue Deo peccans, aut maledictus ipſe peccator.
Ellane, applicans, uel perſecutio: ſiue applicabitur, aut perſequetur.
Elbon, Deo fortis, uel robuſtus fortitudine.
Elcham, pars eorum, uel teſtimonium eorum: ſiue Deo ſurgens, aut Dei neceſſarius.
Elcham, pars eorum, uel teſtimonium eorum: ſeu Dei portio aut Dei poſſeſsio.
Elchar, portio, uel portiuncula: ſeu portio tenoris, aut portiuncula peccatoris.
Elcheſe, aduocatio, uel aduocata.
Elcheſeus, aduocans, uel aduocatus.
Elcheſi, aduocatus meus, uel aduocatio mea.

Eldea, ad ſcientiam, uel de ſcientia.
Eleale, conſcenſio, uel ad conſcenſionem.
Eleaman, Dei mei decus, uel Dei mei pulchritudo.
Eleazar, Deus meus adiutor, uel Dei mei adiutorium.
Eleazarus, Deus meus adiutor cõſilij, uel Deus meus adiuuans feſtinanter.
Eleb, Deus pater, uel Dei paternitas.
Eleth, portio, uel portiuncula.
Elechitæ, particulæ, uel portiones.
Electæ, aſcendentes, uel aſcenſiones: ſiue aſcendens, uel aſcenſio.
Ellel, laudans, uel laudatio.
Elem, poſtes, uel ſecula: ſiue ueſtibulum, aut ſuperliminare eorum.
Elama, poſtis eorum, uel ſeculum eius: uel Deũ accipiens, ſiue Deum colens.
Elemon, ſcientia Dei, uel aſcenſio.
Ellenon, Græci, uel Græcorum.
Eleon, diuinitas, uel allaborantes. ipſe eſt mõs Oliueti, de quo Dominus coram diſcipulis aſcendit in cœlum.
Eleſa, ad inſulam, uel ad faciendum: ſiue Deum ſuſtollens, aut Dei plaſmatio.
Eleutherus, ſeculum honorãs, uel exercituum cohabitatio.
Eliab, deus meus pater, uel dei mei paternitas.
Eliab, uana abſconſio, uel nequaquam abſconditus: ſiue Deus meus pater eius, aut dei mei paternitas ei.
Eliachim, Deus meus reſuſcitabit, uel Deus meus frater eorum.
Eliada, Deus meus cognouit, uel Deus meus audiet: ſeu Dei mei ſeruus, aut Dei mei teſtimonium
Eliade, idem.
Eliadan, Deus meus cognouit eos, uel Deus meus audiet eos: ſiue Deus meus ſeruiet eis, aut Deus meus teſtificator eorum.
Elian, Deus meus populus, uel Dei mei populo: ſiue Deus meus mirabilis eis, aut Deus meus miraculum eorum.
Eliaſub, Deus meus iacturam incendens, aut Deus meus plaſmationem conuertens.
Eliatha, Deus meus tu, uel Deus meus ueni: ſiue Deo meo peccans, aut Deo meo tempus.
Eliathan, Deo meo cadens, uel Dei mei calidus, uel Deo meo ſurgẽs, aut dei mei neceſſarius.
Elicu, ueſtibula, uel maledicti: ſeu poſtes, aut ſuperliminaria.
Eliada, Deus meus nouit, aut ſcientia Dei mei.
Elidad, dei mei patru⁹, uel deus meus patruelis
Elidahe, Deus meus ſcit ipſum eſſe, uel Deus meus ſcit ipſum uiuere: ſiue deus meus nouit ſuſceptos, aut deus meus nouit ſuſcipiẽdos.
Elidelach, aceruus emiſſus germinis, uel emiſſio germinis aceruati: ſiue Deus meus ſcit portionem, aut Deus meus nouit particulã.
Eliezer, Deus meus fortis, uel Deus meus adiutor: ſiue Deo meo ſeparatus, aut Dei mei ſanctificatio.
Eliphal, Deus meus mirabilis, uel Dei mei miraculum.
Eliphaleth, Deus meus diuidens, uel Dei mei diuiſio: ſiue Deus meus mirabiliter ſaluans uiuentes, aut Deus meus mirabiliter liberans pauidos.
Eliã, Dei mei populus, uel dei mei cõgregatio.
Eliaman, Deus meus donans, uel Deus meus dominans, ſiue Deo meo donatæ.
Elimas, tranſgrediſ faciens, uel ad tranſgreſsionem ingrediens.
Elimelech, ad regem uel ad principẽ: ſiue Dei mei regnum, aut Deus meus regnator.
Elion, excelſus, uel ſublimitas: ſiue Dei dolor, aut Deo inutilis.
Elionai, ſublimis uulẽ, uel excelſus deuorator.
Elioreb, Dei mei hyems, aut Dei mei tẽpeſtas.
Eliſa, ad inſulam, aut Dei mei ſaluatio.
Eliſabeth, Dei mei ſeptima, uel Deus meus cognouit: ſiue Dei mei iuramentum, aut Dei mei ſaturitas.
Eliſaph, Dei mei ſpecula, uel Deus meus ſpeculator: ſiue Deus meus abſcondẽs, aut Dei mei abſconſio.
Eliſaph, Dei mei labium, uel Dei mei uinculũ, uel Dei mei ſpeculum, aut Dei mei angũſtia.
Eliſaphau, Dei mei lepus, uel dei mei erĭcius: ſiue dei mei ſpeculator, aut dei mei uinculũ.
Eliſahe, Dei mei ſalus, uel Deus meus defendit me.
Eliſama, Deus meus audiuit, uel Deus meus exaudiuit.
Eliſar, Dei mei princeps, uel Dei mei uelamẽ: ſiue pater meus fortis, aut pater meus coangũſtans.
Eliſe, Dei mei ſalus, uel Dei mei protectio.
Eliſeth, Dei mei ſalus, uel Deus meus hic eſt: ſiue Deus meus ſaluans uitam, aut Deus ſaluans pauidos.
Eliſua, Dei mei ſalus, uel Dei mei protectio.
Eliſue, idem.
Eliſuer, Dei mei murus, uel Deo meo continẽs: ſiue pater meus fortis, aut pater meus coangũſtans me.
Eliud, Deus meus dominus, uel deus meus iſte.
Elmadan, Dei mei menſura, uel Dei mei enumeratio.
Elmelech, Dei mei regnũ, uel Deus regnator.
Elmodab, Dei regnatio, uel Dei natiuitas.
Elmodab, Dei menſura, uel ad matrem eius præcipuam.
Elmon, contemnens, uel contemptus.
Elmõ, locus, uel ille: ſiue hic, aut contẽnens me.
Elmondablataim, contemnẽs palathas, aut contemptus opprobriorum.
Elnathan, addens, uel adiectio: ſiue addantem, aut Dei donatio.
Elnatham, Dei donatio, uel Deo donatus.
Elo, Deus, uel deitas: ſiue exercitus eius, aut exercitus eorum.
Elocuporia, turmæ militum, uel opes eorum.
Eloi, Deus meus, uel deitas mea.
Eloim, Deus eis, uel deitas eorum.
Elom, exercitum fortitudinis, uel exercitatus fortitudine.

Elon, quercus, uel roboreus: seu regio campestris, aut exercitus fortitudinis.
Eloth, arietatio, uel arietis signum: siue Deo respondens, aut deitas temporalis.
Elathaba, uana absconsio, uel nequaquam absconditus.
Elthaci, uanus uomitus, uel nequaquam uomens.
Elthece, proferens, uel prolatio eorum.
Elthecen, protulit, uel prolatio.
Elthecen, proferēs fontem, uel prolatio oculi.
Eltholeth, natiuitas, uel ad natiuitatem.
Eluan, exaltatus, uel exaltatio.
Elud, gloriabundus, uel accipiens gloriam.
Elul, Deum dolens, uel Deum parturiens.
Emach, uallis, uel profunditas.
Emachim, ualles, uel profunditates eorum.
Emachuel, uallis diuina, uel profunditas eorū.
Eman, callidus, uel accipiēs: siue calor eorum, aut formido eorum.
Emath, formidās eos, uel acceptio eorum: siue indignans rigidè, aut indignator rigidus.
Ematheus, formido eorum, uel accipiens eos: siue indignans rigidè, aut indignatio rigida.
Emaus, mater festinans, uel desiderium cōsilij.
Emme, mater, uel desiderium.
Emmam, mater eorum, uel desiderans eos.
Emanuel, nobiscum Deus, uel nobiscum diuinitas.
Emathasis, uallis concidens, uel uallis concisionis.
Emmer, uerbum, uel sermo: siue sermocinans, aut sermocinatio.
Emin, gentes, uel populi: siue horrendi, aut terribiles.
Emona, calor eius, uel accipiens eum.
Emor, asinus, uel asineus: siue loquax, aut amaricans.
Emorim, asini, uel asinei: seu loquentes, aut amaricati.
Emorith, mater lux mea, uel desiderans desiderium.
Ena, fons, uel oculus.
Ena, ecce hic sunt, uel ecce oculus: siue fons ei, aut oculus eius.
Enach, fortis, uel potens: siue gigas, aut terribilis.
Enachim, fortes, uel potentes: seu gigantes, aut terribiles.
Enada, fons acutus, uel oculi exacutio: siue fons sufficiens, aut oculus testimonij.
Enadda, idem.
Enadab, fons spontaneus, uel oculus uoluntarius.
Enadan, oculus iudicans, uel oculus iudicij.
Enagallim, fons tristitiæ, uel oculus uitulorum.
Enai, fons meus, uel oculus meus.
Enaim, ecce hæc sunt, uel ecce sunt oculi: siue fontes eorum, aut oculi eorum.
Enan, nubes, uel ecce hæc sunt: siue fontes eorum, aut oculi eorum.
Enrath, ecce concipit, uel ecce conceptio.
Enathan, ad dantem, uel Deo dante; siue fons datus eis, aut oculus donationis eorum.
Enathon, dans gratiam, uel dantis gratia: siue fons datus iniquus, aut oculus datus responsioni.
Encœnia, renouata dedicatio, uel renouamina dedicationis.
Endad, fons solitarius, uel oculus subtilis.
Endor, fons generationis, uel oculus naturalis.
Eneam, ecce ista, uel eece hæc sunt.
Eneas, pauper, uel miser: siue respondens, aut responsio.
Engaddi, foris hœdi, uel oculus tentationis.
Engallim, fons inundans, uel oculus transmigrans: siue fons reuelationis, aut oculus trāsmigrationis.
Enganni, fons horti, uel oculus elationis.
Enganim, fons hortorum, uel oculus elationis eorum.
Eniel, gratia mea Deo, uel gratia mea Dei.
Enoch, dedicauit, uel dedicatio: siue ædificans, aut cum Deo ambulans.
Enochitæ, dedicātes, uel dedicauerunt: siue ædificantes, aut cum Deo ambulantes.
Enom, ecce sunt, uel ecce hæc sunt: seu fons robustus, aut oculus fortitudinis.
Enon, cursus mœroris, uel oculus mœroris: seu fons tristitiæ, aut fons murmurationis.
Ennon, cursus mœroris, uel oculus iniquus: seu fons tristitiæ, aut fons murmurationis.
Enos, homo desperatus, seu inuocans, aut uiolentus.
Enremon, fons congregās, aut oculus sublimis.
Ensames, fons solis, uel oculus mādās humilia.
Epafras, crescens, uel augmentum: siue frugifer, aut equidem uidens.
Epafroditon, fertile, uel frugiferum, aut fœcunditas.
Epafroditus, frugifer, uel fœcundus: seu fertilis, aut fœcunditas.
Epicina, supra luctum, uel supra lugentia.
Epicurei, supra cutem, uel supra curantes.
Eponechium, supra, uel superindumentum.
Eran, uacuefecit, uel uacuefactio.
Eraſtus, frater meus uidens, uel fratris mei uisio: satis absurdum uocabulum figuratum.
Ereth, uigil uita, uel effusus pauore.
Ergab, lapis, uel lapideus.
Erioth, ebrietas solitudo.
Erma, anathema mœroris, uel anathema tristitiæ.
Erman, auferens, uel ablatio, uel anathema nostrum, aut anathematizatio gratiæ.
Ermen, anathema tristitiæ, uel anathematizās mœrorem.
Eroon, dolor, uel dolorum: siue in facie eorum, aut in facie dolorum.
Esaam, confirmans, uel innitens: siue sustollens gratiam, aut plasmatio donationis.
Esahan, ignis in eo, uel ignis in eis.
Esaham, confirmo, uel innitor: seu innitens, aut confirmatus.
Esahim, uoluntas mœroris, uel uoluntas fortitudinis.

Esai, incensum, uel insulæ libatio.
Essai, idem.
Essaion, uoluntas mœroris, uel consilium tristitiæ.
Essaon, idem.
Essamma, innitens mihi, uel confirmatio mea.
Esaongaber, uoluntas, uel iuuenilis, seu fortis operatio, aut consilium confortatæ tristitiæ.
Esau, faciens uel factura.
Esau, uanus, uel frustra, siue rubens, aut aceruus lapidum.
Esbai, ignis maritus, uel ignea maritatio.
Esban, ignis in eo, uel ignis in eis,
Esben, uentus, uel flatus, siue ignis uanus, aut ignis uetus.
Esbon, flatus mœroris, uel cingulum tristitiæ.
Escha, contemnens uel habitans despectionē.
Eschani, contemnentes, uel habitantes despectionem.
Escaboth, uæ gloriæ, uel cecidit gloria, seu uæ glorioso, aut gloriatio habet occasum.
Eschol, botrus, uel ignis omnis, seu totus ignis, aut totus igneus.
Esda, misericors, uel misericordia.
Esdod, effusio, uel incendium.
Esdon, incendia, uel incendentes, siue ignis patruelis, aut ignis patrui mei.
Esdras, adiutor uel auxilium, siue misericordia Domini, aut misericordia matutina.
Esdrelon, misericordia Dei, uel misericordia mea Deus meus.
Esdrin, adiuuans mœrentes, uel misericors iniquitatibus.
Esebō, cingulū tristitiæ, uel cogitatio mœroris.
Eser, uicinus, uel uicinitas.
Eseli, uicinus meus, uel uicinitas mea.
Eseliam, propè Dominus est, uel Domino propinquans est.
Esemel, gemma uel electrum.
Eser, plasma, uel electio.
Esphara, fracturam aperiens, uel plasmatio regionis.
Esli, uicinus meus, uel uicinitas mea, seu fractura laborans, aut plasmatio laboriosa.
Esmona, festinans, uel festinatio.
Esna, ignis, uel fœcundans, seu edisserens, aut edissertio.
Esrai, indigena, uel orientalis.
Esrihel, auxilium Dei, uel auxiliatus à Deo.
Esron, sagittam uidens, uel sagitta uisionis, siue irascens fortis iaculo gregum.
Esron, atrium eius, uel atrium eorum, siue atriū tristitiæ, aut atrium iudicantis iudicia.
Esronitæ, sagittam uidētes, uel sagittæ uisionū, siue irascentes, aut fortes iaculis gregum.
Esronitę, atria eius, uel atria eorum, seu atria tristitiæ, aut atria iudicantis iudicia.
Estha, ignis, uel cogitatio.
Esthama, ignis manens, uel cogitatio doloris.
Esthamo, idem.
Esthamos, ignis manēs, uel cogitatio dolorum.
Esthahol, ignis gementium, uel ignis parturientium.
Esthaholitæ, igneæ gementes, uel igneæ parturientes.
Esthahome, cogitans dolorem, uel cogitatio doloris.
Esthahul, ignis dolentium, uel ignis parturientium.
Esthomma, cogitans, uel cogitatio, siue concitans, aut contignatio.
Esthemo, ignis manens, uel cogitatio doloris.
Esthemon, idem.
Esthemoë, fœmina, uel uenter muliebris.
Esthon, ignis mœroris, uel cogitatio iniqtatis.
Ethai, robustus meus, uel protectio mea.
Ethaia, fortis Dominus, uel protectio Domini.
Ethalon, incunabula mœroris, uel repositio tristitiæ.
Etham, fortis, uel robustus, siue fortis eorū, aut protectio eorum.
Etham, ascendens, uel ascensio, seu fortis dono, aut robustus gratiæ.
Ethani, robusti, uel robustorum, seu fortes dono, aut fortes gratia.
Ethehel, robustus Deo, uel protectio Dei.
Ethema, mœrens, uel lugens, siue mœror, aut luctus.
Ether, formido, uel incunabulum.
Etheus, stupens, uel formidans, siue stupidus, aut formido.
Ethi, metum, uel timuerunt, seu stupor, aut obstupuerunt.
Ethei, metum, uel timuerunt, seu stupidi, aut obstupuerunt.
Ethim, perfectio, uel fortitudo, seu fortes eis, aut perfectio eorum.
Ethiopia, caligo, uel tenebræ.
Ethiopes, tenebrosi, uel caliginosi.
Ethnici, pagani, uel gentiles.
Ethuel, robustus Deo, uel fortitudo Dei.
Eua, uæ, uel uita, seu calamitas, aut mater uiuentium.
Eubolus, cohabitator, uel cohabitatio.
Euchodia, apprehendens Dominū, uel apprehensio Domini.
Eud, gloriabundus, uel accipiens gloriam.
Eudoma, apprehendens Dominum, uel apprehensio Domini.
Euech, est, uel desiderat, seu desiderans, aut desiderauit.
Euergēs, torcular pessimū, uel uera oppressio.
Eueus, ferus, uel pessimus, siue ferox, aut lapides colligens.
Eufrata, frugifera uel puluerulenta, seu equidē uidens, aut de cinere ueniens.
Eufratites, crescēs, uel frugifer, siue humus, aut puluerulentus.
Eufrates, idem.
Eui, uæ mihi, aut calamitas mea.
Euith ferales, uel feroces, siue desiderāt, aut desiderium meum.
Euil, stultus, uel insipiens.
Euila, dolens, uel parturiens, siue stolidus, aut in principio.
Euilath, idem.

Euilmerodach,ſtultè amarus, uel inſipienter amaricans.
Euim,iniqui,uel iniquitates,ſeu uæ eis,aut calamitas eorum.
Eumenis,orans uiſcera uiri,uel commiſcens ex ipſis aſſumptum.
Eunice,honorans,uel honoramentum.
Eupater,honoratos ſeparans, uel commiſcens ſeparatores.
Eupolemus,honorans ore,contuſus.
Eulis,commiſcens ora malleatorum.
Eurichon,ducens inferius,uel commiſcens deorſum.
Eutyches,amens uel inſulſus:Græcè autem dicitur fortunatus.
Eutychus,idem.
Ecbathanis,ſolenne mandatum humile,uel lecta domus reſponſionis.
Ecſtaſis,mente excedens,uel mentis exceſsio.
Ezaba,hyſopus uel humilitas.
Ezabi,hyſopus meus,uel humilitas mea.
Ezabo,uidens,uel uiſio.
Ezazon,uidens ſurſum,uel uidens in ſuperioribus.
Ezead,uidens ſeruitutẽ,uel fortis teſtificator.
Ezeca,auxilium uel confortatio.
Ezechias,auxilium Domini,uel cõfortauit me Dominus.
Ezal,uidens Deum,uel fortitudo Dei.
Ezer,auxilium,uel fortitudo,ſiue ſeparatus,aut ſanctificatus.
Ezia,uidens Dominum,uel fortitudo Domini.
Eziel,uidens Deum,uel fortitudo Dei.
Ezion,uidens dolorem,uel uidens iniquitatẽ.
Ezir,ſanctificans uigilem,uel fortitudo uigilię.
Ezraël,ſemen Dei,uel atrium,ſiue auxiliũ Dei, aut auxiliatus à Deo.
Ezrai,ſeminans mihi,uel atrium meum.
Ezraites,atrium meum,uel ſeminator meus.
Ezras,auxilium uel ſeminator.
Ezri,ſemen meum,uel auxiliator meus.
Eztricham,ſemen meum,uel auxiliator meus neceſſarius.
Ezriel,ſemen meum Deo,uel auxiliator meus Deus.
Ezro,ſemen eius,uel atrium eius,ſiue auxiliãs eum,aut auxiliatus ab eo.

F

FAce,aperiens,uel oris aſſumptio.
Faceia,aperiens Domino,uel aſſumens Deum.
Facia,aperiente Domino,uel os aſſumens ei.
Fachud,uiſitans,uel uiſitatio.
Fada,redemptus,uel redemptio.
Fadai,redemptus meus,uel redemptio mea.
Fadaia,redemptus Domino,uel redemptio domini.
Fadaſſur,uallatus,uel redemptio fortis,ſeu redimens anguſtiatos,aut redemptio acerbitatis.
Fadaſſuritæ,uallati,uel redempti fortiter,ſeu redimentes anguſtias,aut redemptiones acerbitatum.
Fadath,redimens tempus,uel redemptio peccatoris.
Fadias,redemptus Domino,uel redemptio Domini.
Fado,redimens eum,uel redemptio eius.
Faddon,redimens mœrentes,uel redemptio iniquitatum.
Fagiel,occurſio Dei,uel occurit mihi Deus.
Fagur,hiatus,uel os pelliceum,ſiue occurrens lumini,aut occurrens incendio.
Fahad,euidens teſtis,uel operarius uitæ.
Fahel,idem.
Falathi,ſaluator meus,uel ſaluatio mea.
Falaia,cadens Domino,uel occaſus Domini.
Falaſar,cadens princeps,uel occaſus Domini.
Faldas,cadens germen,uel ruina paupertatis.
Falean,cadens populus,uel occaſus eorum.
Falech,diuidens,uel diuiſus,ſeu diuiſit me,aut diuiſio mea.
Fallel,cadens Domino,uel occaſus Dei.
Faleſar,cadẽte principe,uel occaſus carbonis.
Faleth,ſaluans,uel ſaluatio,ſiue occaſus uitæ, aut cadens pauore.
Falethi,ſaluans me,uel ſaluatio mea,ſeu occaſus uitæ meæ,aut cadens pauore mei.
Falnaſar,cadens princeps,uel occaſus inutilis.
Falon,cadens mœrore,uel occaſus iniquitatis.
Falonites,cadens murmurans,uel caſus inutilis.
Falthei,euadens,uel liberatus,ſiue Saluatori meo,aut ſaluationi meæ.
Falthias,euadens à Domino,uel liberatus Domini,ſeu ſaluat me Dominus,aut ſalus mea Domino.
Falthiel,euadens à Domino,uel liberatus Dei, ſeu ſaluat me Deus,aut ſalus mea Deo.
Fallu,mirabilis,aut admiratio.
Falluitę,mirabiles,aut admirantes.
Famuel,contemplans Deum,aut facies Dei.
Fara,ferox,uel ferus,ſiue onager,aut ferocitas.
Farri,gluto,uel inſatiabilis,ſiue onager meus, aut ferocitas mea.
Farao,nudauit uirum,aut diſsipauit eum,ſeu denegans uirum,aut diſcooperiens eum.
Faraonechao,denudans percuſſus,uel diſsipãs preparatus,ſeu denegans percuſsionem,aut diſcooperiens præparationem.
Faras,auctus,uel ſuccreſcens,ſeu diuidens,aut diuiſio.
Faraſim,ſuccreſcens eis,uel augmentum eorũ, ſeu diuidens eos,aut diuiſio eorum.
Farati,hiatus,uel hiauit,ſeu hiante me,aut hiatio mea.
Faraton,hiatus iniquus,uel auolatus triſtitiæ.
Farenath,diſceſsio mea,uel uitulus faginatus.
Fares,diuidens,uel diuiſus,ſeu diſsipans,aut uiolentus.
Fareſitæ,diuiſi,uel diuidentes,ſeu uiolenti,aut diſsipantes.

Farſar,

Farſar,talpa,uel fodiens,ſeu diſsipans,aut diſsipatio.
Fariſęi,diuiſi,uel diuidẽtes,ſeu uiolenti,aut diſsipantes.
Farnath,diſcedẽs ad me,uel uitulus faginatus.
Faros,uiolentia uel diſsipatio.
Farſandatha,onager abundans donis,uel ferítas egreſſa ſufficiens.
Farſath,onager cerarius,uel ferocitas præuaricationis.
Farſathęi,onagri cõtrarij,uel ferí pũaricatores.
Farſin,ſermocinans,uel ſermocinatio.
Faruda,ferocitas iudicis,uel conſilio iudicãtis.
Farue,ferocitas uel conciſio.
Faruirin,feroces,uel conciſi.
Faſae,tranſcendens,uel tranſcenſio,ſiue tranſgrediens,aut tranſgreſsio.
Faſe,tranſcenſio,uel tranſitus.Pro iſto Faſe,noſtri Paſcha legunt.
Faſia,tranſiens eum,uel tranſcenſio eius.
Faſee,tranſgrediens eũ,uel tranſgreſsio eius.
Faſeth,tranſgreſſor,uel tranſgreſſus,ſiue tranſgrediens augures,aut tranſgreſsio augurũ.
Faſelida,tranſgreſsio utilis,uel tranſgrediens ædificatos.
Faſeron,tranſgrediens montes mœroris,uel tranſgreſsio iracundiæ iniquæ.
Faſpha,aperiens ſubitò,uel dolatio aſſumptionis.
Faſga,dolatus uel excíſus,ſiue abſciſio.
Faſor,tranſiens montes,uel tranſitio iracũdiæ.
Faſta,tranſitus ueniẽs,uel tranſcenſio ueniẽtis.
Faſſur,paſtor undiq;,uel aperiens acerbitatem.
Fath,clima uel plaga,uelut cum dicimus,Septẽtrionalis plaga,uel meridiana regio.
Fathaia,clima Domini,uel plaga Domino,ſiue aperiens Dominus,aut apertio Domini.
Fathmoab,aperiens ex patre genitos,aut apertio de patre genitorum.
Fathiel,euadens à Deo,uel latitudo Dei,ſeu aperiens Deus,aut apertio Dei.
Fatuel,idem.
Fatures,decepti calcatus,aut calcati deceptio, ſiue buccellam confirmans.
Fau,mihi uel ſubitò,ſeu eructãs,aut eructatio.
Fe,diſciplina,uel os,ab ore,ſiue error,aut decipula.
Febee,ore ædificans,uel decipulæ filia.
Fedahel,redemptus Deo,uel redemptio Dei.
Fegor,hiauit,uel oris pelli,ſiue os pelliceũ,aut oris hiatus.
Felda,excludens frenum,uel excluſio retinaculi.
Felech,ſaluatus Domino,uel uiuificatio Domini.
Feleias,ruina uel deiectio.
Feleth,excludens,uel mirabilis,ſeu uiuificans, aut ſaluatio.
Felethe,excludens eum,uel mirabilis ei.
Felethi,ſaluans me,uel mirabilis mihi,ſeu excludentes,aut uiuificantes.
Felethia,ſaluatus Dño,uel ſaluatio Dñi,ſeu excludens Dominum,aut mirabilis Dominus.
Felethitæ,excludentes,uel ſaluati,ſeu mirabiles,aut uiuificati.
Felix,excludens,uel ſaluatus,ſeu mirabilis,aut uiuificatus.
Felichem,ruinam facturæ,uel timorẽ eius:non eſt Latinum,ſed Hebræum.
Felmonialinõ,ille uel iſte locus,ſiue neſcio qs, aut neſcio qualis.
Fellon,cadens mœrore,uel caſus iniquitatis.
Fellonites,cadens murmurãs,uel caſus inutilis.
Fellonem,faciem Dei,uel faciem meam.
Felthi,euadẽs,uel liberatus,ſeu ſaluatori meo, aut ſaluationi meæ.
Felthias,euadens à Domino,uel liberatus Domini,ſeu ſaluat me Dominus,aut ſalus mea Domino.
Felgon,diuidens,uel diuiſio,ſeu diſſecans,aut diſſectio.
Fenach,motus uel minuens.
Fendagar,conuerſa generatio,uel conuerſio generationis.
Fenenna,conuerſa uel conuerſio.
Fœnicis,nutus,uel annuerunt.
Fenidum,diſciplina aſcendentium,uel diſciplina aſcenſionis eorum.
Feor,os iracundum,uel diſciplina luminis,ſeu erroris foramen,aut diſciplina montium.
Fereſeus,ſeparatio,uel diſſeminatio,ſiue ſeparatus,aut diſſeminatus.
Fereſei,ſeparati,uel diſſeminati: ſiue ſeparãtes, aut diſſeminatores.
Feros,diſsipans,uel uiolentus,ſiue diſsipatio, aut uiolentia.
Ferſur,uiolentia anguſtiæ,uel diſsipatio acerbitatis.
Feſe,tranſiens,uel tranſcendens,ſiue os aut odor florens.
Feſſe,idem.
Feſga,dolatio,uel præciſio,ſiue oris muti,aut oris multi.
Feſor,os nigrum,uel error factur̃,ſiue laqueus fortis,aut diſciplina anguſtiæ.
Feſtus,ore multorum,uel os multitudinis. Et hoc Latinum nomen uiolenter Hebraicè figuratum eſt.
Feſur,os acerbum,uel laqueus,ſiue errans robuſtus,aut diſciplina diſcretionis.
Feth,aperiens,uel apertio.
Fetha,aperi,uel aperite,ſiue aperiens eum,aut apertio eius.
Fetheſte,diuidens,uel diſcooperiens,ſiue os inclinans,aut Libycus uitulus.
Fetheia,aperiens Dominum,uel apertio Domini.
Fethmoab,aperiens ex patre genitos,uel apertio de patre genitorum.
Fethora,os turturis,uel ore explorans,ſeu buccella luminis,aut oris exploratio.
Fethros,diſſoluens menſuram,uel diſſolutio menſuræ.
Fethroſim,diſſoluens menſuram eis,uel diſſolutio menſuræ eorum.
Fethruſim,idem.

Fethuel,

Fethuel,aperiens Deo,uel latitudo Dei.
Fethusim,aperiens eis,uel latitudo eorum.
Feziel,os meum Dei,uel os meũ Deus,siue os germinans Deo,aut os disciplinæ Dei.
Fezielitæ,ora mea Dei,uel ora mea Deus,siue ora germinantia Deo,aut ora disciplinarũ.
Fiabiroth,cor nobilium,uel cor nobilitatis.
Fichol,os omne,uel os omnium.
Fiennon,ori ficto,uel ori eorũ,siue cõiunctio, aut os alligatum.
Figelus,contrarius uel occurrens.
Figulus,os principis,uel os principum.
Filadelphia,saluans hęrentem Domino,uel saluans adhæsionem Domini.
Filarches,declinans principem,uel declinatio principis.
Filemonem,mirè donatus,uel mira donatio,siue os panis eorum,aut panis oris eorum.
Filetus,declinans,uel declinatio,siue os meũ, aut caro mea.
Filippus,os lampadis,uel os manuum.
Filippis,os manuum,uel os lampadarum.
Filippenses,ora manuum,uel ora lampadarũ.
Filistæa,cecidit,uel cadens potione,seu ruina duplex,aut ruina poculi.
Filistim,ceciderũt,uel cadentes portione,seu ruina duplex,aut ruina poculi.
Filogolus,ore præcipuus,uel os meum ei mortuum.
Filethor,cadens uirga,uel casus lecticuli.
Finees,ori parcens,siue os requieuit,aut ori pepercit.
Finees,os mutum,uel os silens,siue os augurãs, aut oris augurium.
Finõ,os meum inutile,uel os meum ineptum: ab ore,non ab osse.
Fisidia,os sonãs,uel oris sonitus,seu cognoscẽs Dominum,aut cognitio Domini.
Fison,caterua,uel os pupillæ,siue os mutatum, aut oris mutatio.
Fithon,subitò,uel subitaneus,siue os abyssi, aut ore profundus.
Fithonia,subita,uel subitanea,siue os abyssi,aut oris profunditas.
Fithonissa,idem.
Frygia,scindens pecora,uel scissio pecorum.
Frygenses,scindentes pecora,uel scissiones pecorum.
Focereth,euidenter occidẽs,uel operarius exterminator.
Focerethi,euidenter occidẽs me,uel operarius exterminator mei.
Fodasur,uallatio,uel fortis redemptio.
Foëden,ore ædificans,uel disciplinæ filius.
Fogor,hians,uel hiatus,siue os pellium,aut os pelliceum.
Foha,hic,aduerbium loci:uel rubrum,siue sonitus,aut apparebo.
Fobij,euidens,uel operarius.
Foratha,ferus tempore,uel ferocitas peccatoris.
Fothomim,diuisio perfectæ gloriæ populi,uel diuisio populi glorioſi.
Fortunatus,diuidens perfectè,uel diuisio perfectionis.
Fosech,dolatio uitæ,uel abscisio pauoris.
Fosga,dolatio uel abscisio,siue os mutum,uel os multum.
Fothiel,hic declinans Deum.
Fohel,hic declinatio Dei.Hic aduerbium, non pronomen.
Fua,labia eius,uel induite eũ,seu induitio eius, aut declinatio oris eorum.
Fuhabitæ,labia eorum,uel induite eos,siue indumenta eorum,aut declinãtes ora eorum.
Ful,addens,uel adiectio,siue cadens,aut ruina.
Funi,os meum,uel os mihi:ab ore,non ab osse.
Funiel,os meum Deo,uel os meum Dei.
Fur,fors uel urna.
Fura,frugifer,uel laguncula:siue fors eius,aut urna eius.
Furim,fortium,uel urnarum,seu fors eorũ,aut urna eorum.
Futh,labia,uel induite,siue indumentum,aut declinatio oris.
Futhisar,oris inclinatio,uel os inclinans ad desiccandum.

G

GAa,uallis æstus,uel uallis æstuans.
Gaad,abijciens seruitutem,uel reuelata testificatio.
Gaal,abiectio uel reuelatio.
Gaala,abijciens eum,uel reuelatio eius.
Gaam,abijciens populum,uel reuelatio populi,seu uallis æstus eorũ,aut uallis æstuans eis.
Gaas,commotus uel commotio.
Gaasar,commota tempestas,uel commotio.
Gaba,uallis uel procliuium.
Gabaa,uallis eius uel procliuium eius.
Gabaad,uallis patrui,uel collis patruelis,seu uallis testificans,aut procliuium seruiens.
Gabaath,uallis peccati,uel procliuiũ tẽporale.
Gabai,uallis mea,uel procliuium meum.
Gabao,uallis alta,uel procliuium sublime.
Gabaon,uallis mœstitiæ,uel procliuium iniquitatis.
Gabaonithæ,ualles mœstitiæ,uel procliues iniquitatis.
Gabath,sepes,uel coloniæ,siue in sepibus,aut in colonijs.
Gabatha,collis altus,uel procliuium sublime.
Gabathitæ,colles alti,uel procliuia sublimia.
Gabathon,collis mœstitię,uel sublimitas eorũ.
Gabee,collis sublimis,uel collis sublimium.
Gabellus,uallis Deo festinans,uel collis diuini consilij.
Gaber,uir,uel iuuenis,uel fortis.
Gabis,altitudo confusionis,uel alta confusio.
Gabli,terra allophylorum,uel terra incircuncisorum.
Gabriel,uirtus mea Deus,uel fortitudo dei,seu cõfortauit me deus,aut cõfortatio mea deus.
Gabuam,sublimitas,uel altitudo.
Gad,succinctus latro,uel succinctus latrũculus.

Gadi,

Gadi,tentatio,uel in euentu,seu feliciter,aut in fortuna.
Gaditæ,succincti latrones,uel accincti latrunculi.
Gaditæ,tentati,uel fortunati,seu felices,aut in euentibus.
Gadda,tentatio uel accinctio.
Gaddan,tẽtatus populus,uel accinctio populi.
Gaddel,hœdus Dei,uel tentatus Deus.
Gader,murus uel sepes.
Gadera,murus ei,uel sepes eius.
Gaderitæ,muri,uel macerię.
Gaderoth,sepes respondens,uel macería temporalis.
Gadad,concisio uel accinctio,siue nuncius,aut expeditus.
Gaddi,hœdus meus,uel accinctio mea,siue accinctus meus,aut tentatio mea.
Gaddítæ,hœdi mei,uel accinctiones meæ,siue accincti mei,aut tentationes meæ.
Gudihel,tentauit me Deus,uel accinctio mea Deo.
Gaddihelitæ,tentati Deo,uel accincti Dei.
Gaddis,accinctus uir,uel rentationẽ assumens.
Gador,accinctio luminis,uel tẽtatio iracũdiæ.
Gaer,uoragoconsurgens,uel deuoratio resurrectionis.
Gai,uallis,uel præruptum,seu deuorans,aut uorago.
Gail,exultans,uel exultatio.
Gair,uallis uel collis,seu deuoratio.
Gailath,exultans tempore,uel exultatio responsionis.
Gailoth,ualles uel colles,seu uoragines,aut deuorationes.
Gaius,mobilis,uel commotus,seu uallẽsis,aut defensibilis.
Gal,aceruus,uel inuolutio.
Galaad,tumulus testis,uel aceruus testimonij,siue transmigrãtes testes,aut transmigratio testium.
Galaaditæ,tumuli testium,uel acerui testimoniorum,siue testes transmigrantes,aut testiũ transmigrationes.
Galadad,uetus homo,uel uetustas sola.
Galadithim,uetustæ aquæ,uel possessiones aquarum.
Galal,uolutabrum,uel uolutatio.
Galali,uolutabra,uel uolutationes,seu uolutabrum meum,uel uolutatio mea.
Galalai,uolutabrum uulturis,uel uolutatio deuoratoris.
Galatamaim,aqua possessa,uel aquę possessio.
Galathia,magnifica uel translata,siue transmigratio,aut transmeatio.
Galatæ,magnifici uel translati,seu transmeantes,aut transmigrati.
Galatenses,idem.
Galgal,rota,uel reuolutio.
Galgala,collis præputiorum,uel collis circuncisionis.
Galgala,rota eius,uel reuolutio eius,siue uolutabrum,aut inuolutatio.
Galgalis,rota uiri,uel reuolutio assumptionis.
Galgalis,uolutabris,uel reuolutionibus,seu rotis,aut inuolutationibus.
Galilæa,rota,uel uolubilis,siue transmeãs,aut transmigratio facta.
Galilæi,uolubiles,uel rotati,siue transmeãtes, aut in transmigratione facti.
Galim,acerui lapidum,uel loca palustria.
Galiloth,reuolutiones,aut transmigrationes: seu reuolutio temporis,aut transmigratio respondentis.
Gallia,transferens,uel translata,seu transferens transferentes,aut translatio transmeantium.
Gallim,inundatio,uel reuolutio,siue transferẽtes eos,aut transmigratio eorum.
Gallion,transferens iniquitatem,uel translatio inutilis.
Gamalias,redditio Domini,uel retribuet mihi Deus.
Gamaliel,redditio dei,uel retribuet mihi deus.
Gamarias,retributio Domini,uel retribuet mihi Dominus.
Gamal,retribuens uel retributio.
Gamuel,retribuens Deo,uel retributio Dei.
Gan,ortus uel elatio.
Ganges,ortus complutus,uel elatio irrigata.
Gani,ortus meus,uel elatio mea.
Ganin,orti uel elationes.
Gaom,uallis æstus,uel uallis commota,seu uallis æstuans,aut uallis commotio.
Gara,ruminans,uel peregrinus.
Garab,scabies uel scabiosus,siue incolatus multus,aut incolatus multorum.
Gareb,idem.
Gareth,alienus descendẽs,uel aliena descẽsio.
Garizim,diuisio uel abscisio.
Garis,accola,uel aduena eius,seu diuidens eos, aut præcisio eorum.
Garim,alienus,directus,uel incolatus humilitatis.
Gaspha,uallis eructans,uel commotio subita.
Gasan,tangens risit,uel tangentis risus,siue tactus ridentis,aut risus tangentium.
Gather,torcular uidẽs,uel accola exploratiõis.
Gatheron,torcular uidens dolorem,uel accola explorans iniquos.
Gatheron,torcular uidens tempore,uel accola explorans responsionem.
Gatherothitæ,torcular uidentes tempore,uel accolæ explorantes responsionem.
Gaulõ,uolutabrum,uel uolutatio,siue inuoluẽs eum,aut inuolutatio eius.
Gaza,robusta Domini,uel fortitudo eius. Sciẽdum tamen quòd hoc nomen apud Hebręos g literam in principio non habet,sed incipit à uocali ain,& dicitur Aza,nõ Gaza,subtracta g litera.
Gazabar,robustus filius,uel fortitudo filij.Mixtum est ex Hebræo & Syro.
Gazan,nux,uel amygdalum,seu robustus dono,aut fortitudo gratiæ.
Gazara,diuidens eum,aut præcisio eius.

Gazai

Gazarius,diuidens uirum, uel præcisio assumptionis.
Gazee,arca Dei,uel fortitudo eius.
Gazei,robusti Domino,uel fortes eius.
Gazenses,idem.
Gazem,roborans eos,uel fortitudo eorum.
Gazer,robustè consurgens,uel fortiter uigilãs.
Gazera, robustè consurgens ei, uel fortis uigilia eius.
Gazer,precisus,uel diuisus,siue præcisio,aut ordinatio.
Gazera,diuidens eum,aut præcisio eius,siue ordinans eum,aut ordinatio eius.
Gazer,tonsor,uel tonsio.Ipse est Nabal Carmeli,cuius uxorem accepit Dauid.
Geba,uallis,uel procliuium.
Gebal,præruptum,uel deficiens, siue uallis uetus,aut uorago exterminans.
Gebar,fodiens filios,uel effossio filiorum.
Gebeeth,uallis fortitudinis,uel collis testimoniorum.
Gebethon,uallis mœstitiæ, uel collis mœrentium.
Gebin,fossa uel effossio.
Gebin,fossæ uel effossiones.
Geboth,lucta uel arena,siue puluis,aut inutilis.
Gedel,accinctus Deo,uel macería Dei.
Geddel,tentatus Deo,uel accinctio Dei.
Gedelías, magnificus Domini, uel magnificatus Domino.
Gedeon,circumiens in utero,uel experimentũ iniquitatis,siue tẽtatio humilitatis meæ,aut tentatio iniquitatis eorum.
Gedera,sepes uel macería.
Geddi,tentatus uel accinctio.
Gedmihel, accinctio Dei, uel fortunatus Deo.
Geddo accinctio uel tentatio.
Gedor accedens,uel applicans,siue sepium aut macerìarum.
Gedorí,accessus meus,uel applicatio mea:siue sepes meæ,aut macerìarum mearum.
Gedud,latrunculus,uel expeditus: siue accinctio,aut latronum cuneus.
Gedur,sepes ígnea,uel macería incendens.
Gehenna,uallis Ennon, uel uallis gratuita, seu de ualle sunt,aut uallis tristitiæ.
Gelbe,uolutatio,uel decursus,siue aceruus pluens,aut aceruus pluuiarum.
Gelon,migrans,uel migratio.
Gelonites,transmigrans,uel transmigratio.
Gemallus,uallis falsa,uel uallis salis, seu mare, aut amaritudo.
Gemalli,idem.
Gemalitæ,ualles falsæ, uel ualles salis, seu maría,aut amaritudines.
Gemella,uallis falsa,uel uallis salis.
Gemuel,mare Dei,uel amaricans Domini.
Gennasar,ortus principium, uel natiuitatis initium.
Genebath,ortus filius,uel principium filiorũ.
Genesar,ortus,uel principium,siue inita natiuitas,aut initium natiuitatis.
Genesareth,idem.
Genneus,ortus germinis, uel principium motionis.
Genthon,ortus responsionis,uel principiũ humilitatis.
Geon,pectus,uel præruptum.
Gera,incola,uel peregrinus: siue ruminãs, aut incolatus.
Gerra,incolatus,uel peregrinatio.
Gerara,incolatus uisio,uel ruminatione uidit.
Geraris,aduenæ propinquantes.
Geraseni,suburbani,uel coloni ibidem, seu incolæ mei,aut peregrinationis meæ.
Gerreni,incolæ,uel peregrini.
Gergeseus,propinquans aduena, uel colonum ejiciens, siue colonum applicans,aut coloni applicatio.
Gerian,ruminans Domino est, uel peregrinus Domini est.
Gériel,ruminans Deo,uel peregrinus Dei.
Gerímoth,timens mortem, uel metuens altitudinem mortis.
Germanus,ruminans quid consilij,uel peregrinus complens numerum.
Geron,accola inutilis, uel ruminãs iniquitatẽ.
Gersan,aduena, uel alienus,siue profugus, aut eorum ejectio.
Gersanithæ,aduenæ uel alieni,siue profugi, aut eorum ejecti.
Gersi,aduena Domini,uel alienus Domino.
Gerson,aduena ibi,uel ejectio eorum.
Gersoni,aduena meus ibi,uel ejectio eorum.
Gersonitæ,aduenæ ibi,uel ejecti eorum.
Geruſa, peregrinatio, uel incolatus, seu ruminans,aut ruminatio.
Græcía,incolatus,uel ruminatio.
Græci,incolæ,uel ruminantes.
Gregorius Græcè,Latinè uigilantius.
Gesbaam, defluens, uel sedens in populo: siue populus despiciens, aut populus sedens in tenebris.
Gessen,terra compluta,uel imber uicinus, siue appropinquans plantationi, aut appropinquans plantationi eorum.
Gessemani, uallis pinguis, uel uallis pinguedinum.
Gessori,applicans lumen mihi, uel applicãs diligentem me.
Gessur, applicans lumen, uel applicans diligentem.
Gessuri,applicans lumẽ mihi,uel applicans diligentem me.
Gessuri,iuxta lumen,uel uicina lumini.
Gessurim,iuxta lumen meum, uel applicantes è lumine meo.
Geth,torcular,uel opprimens.
Getheus,torcular uel opprimens, siue oppressus,aut oppresio.
Gethaan,defluens gens,uel despiciẽs populus.
Gethasar,humi, uel fossum, siue torcular eius, aut effossio eius.
Gethai,opprimens signum, uel torcularis consummatio.
Gethaim,torcular populi,uel opprimens populum,

lũ,siue applicuerũt eos,aut applicatio eorũ.
Gethedelti, torcular egenum, uel oppresio paupertatis.
Gethepher, torcular separans, uel oppresio dissemínationis.
Gethei,opprimentes,uel torcularia.
Gethma,torcular frangens,uel oppresio congregationis.
Gether, murale,uel sepes: siue murus, aut circundatio.
Gethera,murus eius,uel circundans eum.
Getheremon,torcular excelsum,uel oppresio sublimitatis.
Gethremõ,opprimẽs,uł torcular mali punici.
Gethsemani,uallis pinguis, uel uallis pinguedinum:siue opprimens nomen humile,aut torcular famosæ auditionis.
Gethson,opprimẽs pupillam,uel torcular coccineum.
Gezaber,est iter,uel est fluxus sanguinis.
Gezabel,fluxus uanus, uel fluens sanguine:siue cohabitatrix.
Gezem,uicinus palpationi, uel appropinquãs plantationi.
Gezphe, robustus laqueus, uel fortitudo disciplinæ.
Gezon, fluxus doloris, uel cohabitatio iniquitatis. (lis.
Gezonites,fluẽs mœrore, uł cohabitator inuti
Gideroth, sepes,uel macería.
Giderothaim,sepes duorum, uel macerìæ binę.
Giezí,uallis uisio,uel præruptum uidens.
Gigaal,redemptio,uel redemptus.
Gilon,migra,uel migrans.
Gilonites,transmigrans,uel transmigratus.
Gimel,plenitudo,uel retributio.
Gimeth,ortus uitæ,uel principium pauoris.
Gio,luctatio,uel luctare.
Gion,luctatio,uel arena.
Gir,diuisio,uel præcisio.
Gisai,sacrificans,uel sacrificium.
Gidum,inflatio,uel ascensio.
Goatha,gẽs peccatrix,uel populus peccatorũ.
Gob,locus,uel locusta.
Godolías,magnificans Dominum, uel magnificus Domini.
Godoliati, magnificentia peccati mei,uel magnificus in tempore meo.
Gog, σκέπασμα, uel tectum.
Gohel,propinquus Deo,uel redemptio Dei.
Goim,gens,uel populi.
Golan, transmigrans eos, uel uoluptatio eorũ.
Golgotha, locus calui, uel locus caluariæ. Syrum est,non Hebræum.
Golías,transmigrans,uel transmigratio: seu re uelans eos,aut robustus eorum.
Goliath,idem est.
Golím,aceruí,uel loca palustria.
Gom,fouea,uel decipiens:siue laqueus, aut decipula.
Gomer,assumptio, uel profectio: siue consummatus,aut consummatio.
Gomor,perfectio,siue consolatio:uel perficiẽs,

aut uenundatio. Mensura est antiquorum, quæ mensura est decima pars ephi.
Gomorra,cæcitas,uel seditio:seu timens populum,aut timor popularis.Et sciendum quòd hoc nomen in Hebræo non habet g literam: sed scribitur per uocalem ain,& dicitur,Aomora.
Gonath, ortus peccati, uel arrogantia temporalis.
Goneabath,furtum filiæ,uel furans filiam.
Gomi,orti mei,uel arrogantiæ meæ.
Gorgías,diuidens luctum, uel præcisio luctantium.
Gortinam,præscindens dona, uel diuidens castra eorum.
Gosam,applicans eos, uel appropinquans plãtationi eorum.
Gosen,applicans,uel applicatio:siue appropinquãs palpationi,aut appropinquãs plãtatiõi.
Gosnam,applicata,uel iuxta ea:siue applicans, aut applicatio.
Gosoi,appropinquans palpationi,uel appropinquans plantationi.
Gothomel, torcular respondens Deo, uel oppresio applicans signo.
Gothor,murus,uel circundatio.
Gozar, amygdalum,uel nux eorum:siue tõsio, aut fortitudo eorum.
Guhel,propinquus Deo, uel redemptio Dei.
Guchelite, redẽptio Dei, uel propinqui Deo.
Gulías, propinquus Domino, uel redemptio Domini.
Gun,ortus meus,uel arrogantia mea.
Gunitę,orti mei,uel arrogantiæ meæ.
Gubaal,diuidens uiros,uel præcisio uetustatis.

H

HAben,in filio,uel in principio.
Haber,particeps,uel participatio: siue cõmisit,aut certamen initij.
Haberitæ, participes, uel participationes: seu commiserunt,aut certamen inierunt.
Habi,pater meus,uel frater meus iste.
Habiel,pater meus Deus, uel frater meus Dominus.
Hachan,necessitas,uel necessarium.
Hacharon,turba,uel turbatio.
Hachin,retinens eos,uel retentio eorum.
Hachor,excelsum,uel sublimitas.
Hadada,testis,uel usq; ad testimonium.
Haditum, inundans pessimos, uel inundatio pessimorum.
Hadrehel,greges Dei,uel aggregati Deo.
Hadrin, testis mensuræ, uel inundans mensuratio.
Hafar, terra, uel puluis: siue humens, aut fodiens.
Hafara,taurus, uel uitulus: siue puluis eius,aut fodiens eum.
Hafarim,mare effodiens,uel maris effossio.
Haga,loquens, uel meditans: siue locutio, aut meditatio.

Hagegath,annuncia,uel annunciatio: siue accinctus,aut latrunculus.
Hagiel,aduena meus,uel incola Dei.
Hailon, uita uallium quercum, uel quæstio uitæ roboreæ.
Hahul,iste dolens,uel uitam parturiens.
Hai,uita uallium,uel quæstio uitæ.
Haiam,uita uallium eius,uel quæstio uitæ eius.
Haiam,uita uallīū eorū, uel quæstio uitæ eorū.
Hailon,ubi erant ursi,uel ubi ursi sunt.
Haiman, uita uallium mirādarum, uel quæstio uitæ mirabilis.
Hain,fons,uel oculus.
Haio,uita uallium eius,uel quæstio uitæ eius.
Halla,fermentum eius,uel consternans eum.
Halac, portio, uel pars mea: siue lubricum,aut impeditio.
Halaza, triplex, uel consternata:siue consternans,aut consternatio.
Halda, deprecans Dominum, aut deprecatio Domini.
Halus,fermentum,uel consternatio.
Hamas, indignans, uel furens: siue furor, aut indignatio.
Hamiel,populus meus Deo,uel populus meus Dei.
Hamora,populus scitus,uł populus illuminās
Hamul, calefactus ros,uel calefactio roris: siue populus dolens,aut populus parturiens.
Hamulitę,calefacti rores,uel calefactiones irrorationum: seu populi dolentes, aut populi parturientes.
Hanan,respondens populo, uel responsio populi.
Hān,reddens donum,uel responsio gratiæ.
Hanath,reddens, uel respondens:seu reddidit, aut respondit.
Hambegaba,solicitans,uel humilians: siue solicitauit,aut humiliauit.
Hāniel,pauper Dei,uel respondens Deo.
Hanon, respondens mœrori, uel reddens iniquitatem:seu reddens dolorem, aut responsio inutilis.
Haoi,spinæ,uel compunctiones.
Haoites,spina,uel compunctio.
Haphron,puluis mœroris,uel terra inutilis.
Harada,miraculum,uel admiratio.
Harem,filius meus,uel filiatio mea.
Hares,testatio mea,uel testamentum.
Harim,exaltatio,uel exaltatus.
Hasarmoth,atrium mortis, uel atriū angustiæ.
Haseroth,atria,uel uestibula:seu uillæ,aut beatitudines.
Hason,festinatio,uel festinantes.
Harath, ramus, uel dissipatio: siue testimoniū, aut dissipator.
Harharoth,circuli uel coronæ.
Hathoniel,respōdēs Deo,uel respōdit ei Deus.
Hauna, ipsa iniquitas, uel susceptio iniquorū.
Hauan,fons,uel motio:siue subuertens eos,aut subuersio eorum.
Hauil,stultitia, uel insipientia: siue stultus, aut insipiens.
Hauoth,sedens, uel commoratio:siue uinculū, aut incunabula.
Haxan, claudus, uel irascens: siue claudicans, aut claudicatio.
Haxat,medicus,uel medicamentum.
Haxia,uidens,uel prouisio.
Hazas,continentia,uel apprehensio: siue continens, aut apprehendens.
Hazbi,mendacium,uel iniquitas.
Hazeb,pergens, uel abiens: siue perfectio,aut proficiscens.
Hazuba, deserta, uel relicta: siue desertio, aut relictio.
He,esse,uel uiuere.
He,ipsa,uel ista:siue susciens,aut susceptio.
Heber,uictor, uel transiens: siue transitus, aut transitio.
Hebræus, uincens, uel transitor:siue transiens, aut transitorius.
Hebion,pauperculus, uel pauper sensu.
Hebionitę,pauperculi,uel pauperes sensu.
Hebri,uictor meus,uel transitio mea.
Hebrehon,incantans, uel incantatio:siue coniugium,aut uisio sempiterna.
Hebronitę,coniugati, uel incantatores:siue incantationes,aut uisiones sempiternæ.
Hezethan,ipse mente excedens, uel iste susciens humilitatem.
Hedai,ornatus mihi,uel uoluptuosus meus.
Heddo,pauidus seruus,uel testificatio uitæ.
Hefer,fouea,uel præcipitium.
Heie,qui est,uel qui existit.
Hela,uallis quercus,uel maledictio.
Helai,uallis quercus meæ,uel maledicta mihi.
Helam,abiectio,uel superliminare.
Helam,oppositi,uel compositi.
Helon,Deo gratus,uel Deo donatus:seu uallis quercus,aut roboratus gratia.
Helbid,Dei filius,uel Dei excelsus.
Helchal,portio,uel particula.
Helchana,Dei zelus,uel Dei possessio.
Helcheia,pars Domino,uel uendicatus Dño.
Helchese,aduocata,uel aduocatio.
Helcheseus,aduocans,uel aduocatus.
Helchi,partitus mihi,uel uendicatio mea.
Helchian,pars Domini est,uel uendicatio Domini est.
Helchias,pars Domini, uel uēdicatus domino.
Heldaa,atrium eius,uel exacuens eum.
Heldath,atrium,uel exacuens.
Heldai,atrium meum,uel acutio mea.
Heleanan,Dei mei donum,uel Dei mei gratia.
Heled,acceptio gloriæ, uel accipiens gloriam.
Helem, postes, uel secula: seu uestibulum, aut superliminare.
Helesa,consternatio,uel consternatus.
Helles,exiens,uel exitio.
Hellesmoth, Græce Exodus:Latinè autem exitus mortis.
Helleth,accipiēs uitam, uel susceptio pauoris.
Helphaal, Deo excelsus, uel Dei mutatio pauoris.
Heli,Deus meus,uel deitas mea.

Helia,Deus Dominus,uel Dei dominatio.
Helab, Deus meus pater, uel Dei mei paternitas.
Helias,Deus Dominus,uel Dei dominatio: siue ascendens Dominus, aut robustus, aut dominator.
Heliasaph, Dei mei collectio,uel Dei mei congregatio.
Heliasaphan,Dei mei facies, uel Dei mei conuersio.
Heliatha, Deo meo peccans, uel Dei mei temporalis.
Heliathi,Deū meum uidens,uel Dei mei uisio: siue Dei mei auxiliū, uel Dei mei fortitudo.
Helizel, Deo meo partitus, uel Dei mei particula.
Helihel,Deus meus Deus, uel Dei mei deitas.
Heliphal,Deus meus cadēs, uel Dei mei casus.
Heliphales, Deus meus diuidens, uel Dei mei diuisio.
Heliphalu, Deus meus mirabilis, uel Dei mei miraculum.
Heliphalech, Dei mei ruina, uel Dei mei dereictio.
Heliphas,Deus meus mirabilis,uel Dei mei miraculum.
Helial,Deus meus Dei,uel Dei mei Deus.
Helim,deficiens,uel fortis eorum: siue arietes, aut robusti.
Helimaidis,Dei mei contradictio, uel Dei mei mensura sufficiens.
Heliodorus, Deo meo generans, uel Dei mei generatio.
Helicœnai, Dei mei fons meus,uel Dei mei oculus meus.
Heliopolis,sol ciuium,uel solis ciuitas.
Helioreb,Dei mei coruus,uel dei mei solitudo: siue Dei mei ardor,aut Dei mei tentatio.
Helisa,ad insulam, uel Deus saluator.
Helisabe,Dei mei salus,uel Dei mei defensio:siue Dei mei iuramētū, aut Dei mei abūdātia.
Helisæus, Deus meus saluator, uel Dei mei salutare.
Helisu, Dei mei salus,uel Dei mei protectio.
Heliu, Deus Dominus, uel Deus dominator:siue Deus meus iste,aut Deus meus ipse.
Heliezer,dei mei auxiliū,uł dei mei fortitudo.
Helmodam,Deo natus,uel Dei natiuitas.
Helnatham,Deo datus, uel Dei donatio.
Helnaem,Deo fidelis,uel Dei requietio.
Heloe,Deus,uel deitas.
Helom,commotus fortiter, uel exercitatus fortitudine.
Helon,exercitus fortitudo,uel exercitatus fortitudine.
Helonite,exercitium fortitudinis,uel exercitati fortitudinibus.
Helsaphan,Deo uictus, uel Dei uinculum: siue Deum speculans,uel speculator Dei.
Heltheche,proferens,uel prolatio.
Helthechem,idem.
Heltholath,atrium coccineum,uel acumen ruboris.

Heman, perturbans,uel perturbatio:siue suscipiens,aut formido eorum.
Hemech,uallis,uel abyssus:siue profundus, aut profunditas.
Hen,ecce fontem,uel ecce oculum.
Henach, gigas, uel fortis: siue humilis consurgens,aut humilis consurrectio.
Henachim,gigantes,uel robusti:siue potentes, aut humiles consurgentes.
Henam,cursus mœroris,uel fons tristitiæ.
Hennō,uallis tristitiæ,uel uallis interfectionis.
Her, uigilans pelliceus, siue consurgens, aut effusio.
Heran,uacuefactus,uel uacuefaciens: siue uacuefacit,aut uacuefactio.
Heronitæ, uacuefacti,uel uacuefaciētes:siue uacuefecerunt,aut uacuefactiones.
Herastus,uigilans, uel effusus: siue frater meus uidens,aut fratris mei uisio.
Herchusa, consurgens mendacium, uel uigilia fictionis.
Herchusei, consurgentes mendacio, uel uigilantes fictionibus.
Hered,uigil uitæ,uel consurgens pauore.
Hereditæ,uigilantes uitæ, uel consurgentes pauoribus.
Herem,uigilans eis,uel resurrectio eorum.
Heri,uigilans mihi,uel resurrectio mea.
Herias, uigilans Domino, uel resurrectio Domini.
Heritæ,effusi, uel uigiles: siue pellicei,aut consurgentes.
Heritophet,uacuefaciens os protectum,uel uacuefactio oris protegentis.
Hermagedon, consurgens tentatio,uel uigilia inhabitationis.
Hermā,anathema mœroris eorum, uel anathematizatio tristitiæ eorum.
Hermes, anathema mœroris; uel anathema tristitiæ.
Hermogenes, mons scrutatus,uel uomens eos in ualle.
Hermon, anathema mœroris, uel anathema tristitiæ.
Herodes, pellibus glorians, uel pelliceus gloriosus.
Herodiani,pellibus gloriantes,uel pellicei gloriosi.
Herodías,pellibus gloriās,uel pellicea gloria.
Herodion,formido,uel pauor.
Hesdrelon,misericordia Dei,uel auxilium meū Deus meus.
Helli,uicinus meus,uel uicinitas mea.
Herson,atrium,uel amplitudo.
Hester,abscondita,uel absconderis:seu eleuata in populis,aut præparata in tempore.
Heth,uita,uel pauor.
Hetham, fons, uel ascensus: siue pauidus domino,aut uiuens gratiæ.
Hethan,consummatio, uel consummatus: siue auis eorum,aut suscipiens nauigationem.
Hetheus, uiuax, uel pauidus; seu formidans, aut stupidus.

Hethnas,pauor colubri,uel uita ſerpentis.
Hethi,uita mea,uel pauor meus.
Hia,ſublimis,uel exaltatus.
Hiarites,ſublimes,uel exaltati.
Hichutinel, ipſe eſt duplex Deo, uel ipſe ſperans in Deum.
Hielon,ipſe eſt parcens,uel ipſe eſt faciens:ſiue ipſe eſt commouens fortiter, aut ipſe eſt excitatus fortitudine.
Hiemla, parcens maledictio, uel commouens accipientem.
Hiercon, ipſa poſſeſsio, uel uigilantia negociationis.
Hieſana, ipſe faciens dona, uel ipſe parcens gratificato.
Hieu,ipſe,uel eſt.
Hieu,parcens, uel faciens:ſiue commotus,aut commotio.
Hieus, commotus, aut commotio: ſeu ipſe eſt parcens, aut ipſe eſt faciens.
Hiezer,ipſe eſt fortis,uel ipſe eſt auxiliator:ſiue ipſe ſeparatus,aut ipſe eſt ſanctificatus.
Hiezeritæ,ipſi ſunt fortes,uel ipſi ſunt auxiliatores:ſiue ipſi ſunt ſeparati, aut ipſi ſunt ſanctificati.
Higal,aceruatio exaltata, uel exaltationis inuoluțio.
Hiel,faciens Deo,uel commotio Dei.
Hila,exaltatus,uel exaltatio.
Hilai,exaltatus mihi,uel exaltatio mea.
Himeneus,ipſe numerans feſtinantes,uel ſuſcipiens ad impletionem conſilij.
Hin,menſura,uel menſuratio loquentis materiæ:ſiue fuit,aut erit.
Hir,uigilans,aut uigilatus ei.
Hira,fratris uiſio,uel uigilans.
Hiram,uigilans populo,uel uigiliæ populi:ſeu uiuit excelſus,aut uiuens eſt excelſe.
Hiras, fratrem meum uidit, uel fratris mei uiſio: ſeu uigilantem ſuſtollens, aut uigilans plaſmationem.
Hircanus, conſurgens poſſeſsio, uel uigilia æmulationis.
Hisbaal,ipſe uir uetuſtus,uł ipſe uir deuorator
Hiſimiel, ipſe nominatus Dei, uel ipſe poſtulatus à Deo.
Hiſimoth, ipſe mortem adducens, uel ipſe eſt mortis adductio.
Hiſpania,accinctio,uel expeditio.
Hiſpanienſes,accincti,uel expediti.
Hithai,commouens bina,uel parcens duobus.
Hizadab,ipſe fluēs torris,uł ipſa torris fluitio.
Hiziel,ipſe fortis Deus,uel ipſe fortitudo Dei.
Hiſmael,uir auditus à Deo,uel aſſumens auditionem Dei.
Hoba,incantator,uel incantatio: ſiue dilectus, aut amplexatio.
Holda, deſtruens, uel diſcernens mihi: ſiue diuerticulū meū,ſeu diſcretio,aut diuerticulū.
Holdai,deſtruens me,uel diſcernens mihi: ſiue diuerticulum meum.
Holofernes, infirmitas diſceſsionis, uel infirmans uitulum ſaginatum.
Homer, populum amaricans, uel populi amaricatio.
Homor,criſpans,uel manipulus.
Hoon,labor,uel dolor:ſiue laborans,aut dolēs.
Horeb,mēſa,uel maſſa:ſiue tētatio,aut tētatus.
Horeb, ardor, uel ſiccitas: ſiue coruus, aut ſolitudo.
Horrei,liberi,uel iracūdi: ſiue de foraminibus, aut farinacij.
Horrim, dolor, uel ira: ſeu uæ excelſa,aut uæ iracundiæ.
Horri,farina,uel farinatus: ſeu poſt me,aut foramen meum.
Horrin, fortes, uel excelſi: ſiue gigantes, aut robuſti.
Horodi, maledictio ſufficiens: uel maledicta ſufficienter.
Horthoſiada,recte indigens teſtimonio, uel lumen poſitum teſtificationi.
Hoſa,ſpes,uel ſaluatio.
Huchach, ſculpens, uel ſculpſit: ſiue ſculptor, aut ſculptura.
Huphin,penetralis,uel thalamus.
Huma,feſtinans ſibi,uel manipulus.
Huri,longitudo mea,uel illuminator meus.
Hus,feſtinans,uel conciliator.
Huſam, feſtinans populo, uel conciliator populi.
Huſathi,feſtinante me,uel feſtinatio mea.
Huſi feſtinans mihi,uel conciliator meus.

I

IA,Dominus,uel dominator.
Ialehel,incipiens laudare Deum,uel expectatio laudis Dei.
Iaaſon,lex,uel quercus.
Iaamena,extremus in coitu calor,uel extrema coeuntis delectatio.
Iaan,reſpondēs, uel reſponſum:ſiue reſponſio.
Iaare,ſaltus,uel ſylua.
Iaas,ſuit,uel dimidium:ſiue dimidians, aut dimidiator.
Iaaſel,dimidiauit Deus,uel dimidiatio Dei.
Iaath, expectans tempus, uel expectatio peccatoris.
Iaazrahel,auxilium,uel auxiliabitur.
Iaaziam, auxilium Domini, uel auxiliabitur Dominus.
Iaba,luctatio,uel intelligentia.
Iabes,dolor,uel dolēs:ſeu ſiccitas,aut exiccata.
Iabin,ſapiens,uel ſapientia:ſiue intelligens,aut intelligentia.
Iabina,ſapiens Domino, uel intelligentia Domini.
Iabin,ciuitas doctrinæ,uel ciuitas literarum.
Iabob,puluis, uel lucta:ſiue luctās,aut luctatio.
Iaboc,idem.
Iachabed,gloria Domini, uel ubi eſt gloria:ſeu eſt grauis,aut eſt grauitudo.
Iachala,fortis eius,uel confortans eum.
Iachalia, fortis Dominus, uel fortitudo Domini.

Iacham,tribulatio,uel tribulatus.
Iachan,tribulator,uel tribulatio.
Iachanem,præparans firmitatem,uel præparatio firmitatis.
Iachim,præparans,uel præparator: ſiue præparatus,aut præparatio.
Iachim,firmus,uel firmitas.
Iachin,idem.
Iachinitæ,firmi,uel firmitates.
Iacob,ſupplantator,uel ſupplantatio.
Iacoba,ſupplantans eum, uel ſupplātatio eius.
Iacobus,ſupplantans feſtinantem,uel ſupplantatio conſilij.
Iachon,præparans,uel præparatio.
Iachoma, populi ultio, uel populum ulciſcetur:ſiue præparans Domino,aut præparatio Domini.
Iadae, ſciens, uel ſcientia: ſiue cognoſcens,aut cognitio.
Iadaia,ſciens me,uel cognitio mea.
Iadai,ſciens Dominum,uel cognitio Domini.
Iadaſan, ſciens egreſſum,uel cognoſcens abundantiam.
Iadaias,cognitus Domino,uel ſciētia Domini.
Iadiel,ſciēs Dominum, uel cognitus Domini.
Iado,ſciens teſtimoniū,uel expectatio ſeruitus.
Iadom,ſciēs dolorem, uel cognitio iniquitatis.
Iaphe, expectans laqueum, uel expectatio diſciplinæ.
Iaphe,eligens,uel electio:ſiue oſtendens,aut illuminatio.
Iaphet,latitudo,uel dilatatio.
Iaphia, oſtendens, uel oſtenſio: ſeu aperiens, aut apertio.
Iaphie, oſtendens, uel aperiens:ſeu expectans eos,aut ſuperficies.
Iagaal,propinquitas,uel propinquus.
Iagur, aduena, uel colonus.
Iael, expectans Deum, uel expectatio Dei:aut incipiens,ſeu carnale coniugium.
Iahel,aſcendens, uel aſcēſio:ſeu aſcendit Deus, aut aſcenſio Dei.
Iahelitæ,expectātes Deum, uel expectationes Dei:ſiue incipientes, aut carnalia coniugia.
Iahelitæ,aſcendētes,uel aſcenſiones:ſiue aſcendentes Deo,aut aſcenſiones Dei.
Iahelel,uiuēs Deo,uel expectatio Dei:ſiue poſtulans Deum,aut requieſcens in Deo.
Iair, uigilans, uel illuminans: ſeu illuminauit, aut illuminatio.
Iairus,illuminans,uel illuminatio:ſiue uigiles, aut uigilantes.
Ialan, expectans humilia, uel expectator percuſsionis.
Ialelel, expectans Deum, uel expectatio Dei.
Ialech,expectās pauorem,uel expectatio uitæ.
Ialon, expectans dolorem, uel expectatio iniquitatis.
Iam,mare,uel dies.
Iambri, mare laceſſens,uel dies amaricans.
Iamim,dies plurali numero:uł amara:ſeu amaritudines,aut amaricationes.
Iamin,uirtus,uel dextera:ſiue aſini,aut aſinei.
Iāinitę,dexterę,uł uirtutes: ſeu aſini,aut aſinei.
Iamna,mare, uel dextera: ſiue marinus, aut ubi eſt ſignum.
Iamne,idem.
Iamnes marinus,uel ubi eſt ſignum.
Iamnia,dextera Domini,uel ubi eſt ſignum.
Iāinitę,uirtutes Domini,uel in quibus eſt ſignū.
Iamnor,amaricans lumē,uel dextera iracūdię.
Iamram, mare eorum pelliceum, uel mare eorum in capite.
Iamres,mare pelliceum,uel mare in capite.
Iamſuph,mare rubrum,uel dies in capite.
Iamuel,dies eius Deus,uel dies eius Dei.
Iamuelitæ, dies eorū Deus, uel dies eorū Dei.
Ianai,gubernator meus,uel gubernatio mea.
Iamin,præparator meus,uel præparatio mea.
Ianoa,gubernator,uel gubernatio.
Ianoe,expectans commotionem, uel expectatio requietionis.
Ianoe,gubernatio,uel gubernaculum.
Ianon,dormitans mœrore, uel gubernatio doloris.
Ianua,requies,uel requietio.
Ianum, dormitans, uel dormitatio.
Iaod,confitens,uel glorificans:ſiue cuius eſt frater,aut cuius eſt fraternitas.
Iaoe, factura fratris, uel frater Domini:ſiue ubi eſt frater,aut ubi eſt fraternitas.
Iara,deficiens,uel defectio.
Iaraia,timens dominum, uel timor domini:ſeu deficiens domino,aut deficiens dominus.
Iaramoth,timens mortem,uel defectio mortis.
Iare,luna,uel defectio.
Iarre,idem.
Iared,roborans,uel roboratus:ſiue deſcendens, aut continentia.
Iareden,deſcenſio eorum,uel uiſio iudicis.
Iaree,ſylua,uel ſaltus.
Iarphael,dimiſit deus,uel dimiſsio dei.
Iarphel,idem.
Iarib, ultio, uel dijudicans: ſiue ulciſcens, aut dijudicatio.
Iaran,ſaltuum,uel ſyluarum: ſiue mons ſaltuū, aut mons ſyluarum.
Ias,dominus,uel dominator.
Iaſa,factura mandati,uel factus in mādato, aut factum mandatum,aut inhabitatio eius.
Iaſſa,dimidium,uel dimidiatio:ſeu factum mādatum,aut factum in mandato.
Iaſaph, habitator, uel habitatio: ſiue ſedens, aut confidentia.
Iaſabel,dimidium dei,uel dimidiauit deus.
Iaſen,domitor,uel domatio.
Iaſi,æqualitas,uel deſiderium.
Iaſiel,æqualis deo,uel deſiderium dei.
Iaſo,factura mandati,uel factus in mandato.
Iaſon,deſiderans,uel qui mandatum fecerit.
Iaſu,conuertens,uel conuerſio.
Iaſub,reuertens,uel reuerſio:ſiue reuocans,aut reuocatio.
Iaſubitæ, reuertentes, uel reuerſi:ſeu reuocantes,aut reuocati.
Iathaha,peccantes in ea,uel peccatum in eis,

Iathan, Domini perfectus, uel Domino cõsummatus: siue Domini perfectio, aut Domini consummatio.
Iathan, Dominus humilis, uel Dei responsio: seu expectans humilitatem, aut expectatio responsionis.
Iathanael, expectans humilem Deum, uel respondens humilitati Dei.
Iauadiath, columba defluens tempore, uel columbaris deficiens peccato.
Iauathi, columba, uel est. Syrũ est, non Hebræũ.
Iaur, expectãs incẽdiũ, uel expectatio luminis.
Iaus, expectans concilium, uel expectatio festinantis.
Iazer, adiutus, uel adiutorium: siue auxilians, aut auxiliator.
Iazias, audiens Dominum, uel auscultatio Domini.
Iaziel, audiens Deum, uel auscultatio Dei.
Ibaar, mons fortis, uel uir suscitator.
Ichaiman, uæ requiescenti, uel translata est requietio.
Ichaboth, cecidit gloria, uel translata est gloriatio.
Ichainaan, durum habitaculum, uel consolatio inhabitantis.
Ichonium, dura, uel uocata: siue ubi est thalamus, aut præparatio consolationis.
Ichutiel, spes Dei, uel sperans in Deum.
Idaia, dilectus Domini, uel amabilis.
Idaias, dilectus Domini, uel amabilis Domino.
Idida, dilectus Domini propter Dominum, uel amabilis Domino propter Dominum. Ipse est Salomõ, qui dilectus Domini propter dominum, uel amabilis Domino propter Dominum dicitur, propter suam misericordiã, scilicet, gratuitam qua eum diligere dignatus est, cum utiq; dilectione & misericordia indignus existeret, quem constabat manzer esse, & quem reprehendit scriptura diuina pro peccato idololatriæ, & immoderato amore mulierum.
Ididia, dilectio Domini, uel amabilitas eius.
Idithum, saliens, uel transiliens eos.
Idox, dilectus uoluntarie, uel amabilis uiolẽtia.
Idumæa, rufa, uel rubea: seu terrena, aut sanguinea.
Idumei, rufi, uł rubea, siue terreni, aut sãguinei.
Ieabarim, lapides transeuntes, uel acerui lapidum transeuntium.
Iebaar, mons fortis, uel electio suscitata.
Iebanias, sapiens Domino, uel intelligentia Domini.
Iebee, præsepium, uel exiccatio.
Iebar, imitans fontem, uel expectatio putei.
Iebethon, uallis mœstitiq; uel collis mœrentiũ.
Iebgar, eligens, uel electio.
Ieblaan, absorptus, uel absorptio: seu absorbẽs populum, aut populus despiscens.
Iebnael, ædificans Deo, uel ædificatio Dei.
Ieboch, arena, uel luctatio.
Iebus, præsepe, uel calcata; siue conculcans, aut conculcatio.
Iebusæi, præsepe meum, uel conculcatio mea.
Iebusei, præsepia, uel conculcata.
Iecha, torcular, uel oppressio: siue opprimens, aut oppressa.
Iechau, torcular eius, uel opprimens eum.
Iechbaa, luctans ei, uel arena eius.
Iecda, magnificus, uel magnificentia.
Iecdaliam, magnificus Domino est, uel magnificentia Domini est.
Iechdon, incubans populus, uel incubatio populi.
Iechelia, torcular laboris, uel oppressio laboriosa.
Iechenias, præparans Domino, uel præparatio Domini.
Iechiman, possedit populum, uel possessio populi.
Iechiman, uindicans populum, uel uindicatio populi.
Iechiman, acquirens populum, uel acquisitio populi.
Iechinaam, possidens populum, uel uindicatio populi.
Iechinam, possidens populum, uel præparatio populi.
Iechoniam, idem.
Iechonias, sic factus, uel præparator: seu præparans Dominus, aut præparatio Domini.
Iechan, extensio, uel inclinatio: seu mercès, aut mercimonium.
Iechel, cœtus Dei, uel auxilians Deum.
Iechze, torcular lupi, uel opprimens lupum.
Iedala, manus maledicta, uel manus maledictionis.
Iedebos, manus maledicta tribulãs, uel manus maledictionis angustiantis.
Iedeia, sciens Dominum, uel cognitio Domini.
Iedi, sciens me, uel cognitio mea.
Iediel, sciens Deum, uel magnificus Deo.
Iediap, manum tollens, uel manum ad os: seu manus subleuans, aut manuum subleuatio.
Ieddoa, sciens eum, uel cognitio eius.
Iedchan, paruulus, uel minoratio.
Iedri, accidens, uel applicans: siue accessus, aut applicatio.
Ieddu, accinctus, uel tentatio.
Ieddua, tentans eum, aut accinctio eius.
Iedula, manus maledicta, uel manus maledictionis.
Iephadaia, innuens Domino, uel apertio Domini.
Iephehel, apertio Dei, uel aperiet Deus.
Iephad, exclusio peccati, uł apertio deiectiõis.
Iepheti, excludens peccatum meum, uel apertio deiectionis meæ.
Iephon, Dominus mirabilis, uel Dominus uiuificatorum.
Iephone, nutus, uel innuens.
Iephone, annuens, uel innuitio.
Iegal, propinquus, uel redimẽs: seu propinquitas, aut redemptio.
Iegali, propinquus mihi, uel redemptio mea.
Ieglã, despiciens, uel despectus, siue contẽptus.

Iehel,

Iehel, uiuens Deo, uel postulatio Dei: siue mutatus Deo, aut expectatio Dei.
Iheli, uiuens Deo meo, uel postulatio Dei mei: siue mutatus Deo meo, aut expectatio Dei mei.
Iehi, uita, uel exordium: siue requies, aut postulatio mea.
Iehiel, uita Dei, uel exordium Dei: siue requiescens Deo, aut postulatio Dei.
Ielada, cognoscens Dominum, uel cognitio domini.
Ieleph, manũ tollens, uel manum ad os: siue manus subleuans, aut manuum subleuatio.
Iemda, plenitudo, uel circumcisio.
Iemei, Deus meus, uel robur meum.
Iemias, numerus Domini, uel numerabilis Domino.
Iemim, robur meum, uel dextera mea.
Iemla, parcens maledictio, uel commouens accipientem.
Iemlech, numerus uitę, uel amaritudo pauoris.
Iemua, mare, uel amara: siue numerus, aut numerabilis.
Iemuatę, maria, uel amari: siue numerabiles, aut marini.
Iemuhel, dies eius Dei, uel dies eius Deus.
Iepsem, apertum nomen, uel aperta auditio.
Iepta, aperiens, uel apertio.
Iepthahel, aperiens Deo, uel apertio Dei.
Iepte, aperiens, uel apertus: siue aperuit, aut apertio.
Ieptho, aperiens dolorem.
Iera, timens, uel timor: siue misericors, aut misericordia.
Ieraa, timens eum, uel misericordia eius.
Ieracho, aurugo, uel demolitio.
Ierameleth, timens Deũ, uel misericordia Dei.
Ieramehel, idem.
Ieramiel, idem.
Ierameli, timens Deum meum, uel misericordia Dei mei.
Ieramieli, idem.
Ieraon, timores, uel timebũt: seu timens iniquitatem, aut misericors mœrentibus.
Ierapolis, iudicium superius, uel sine timore misericors ciuitas.
Ierehaan, aurugo populi, uel demolitẽs populũ.
Ierebehel, iudiciũ dei, uel dijudicãs superiora.
Ieremiam, excelsus Domino est, uel sublimitas Domini est.
Ieremias, excelsus Domino, uel sublimitas Domini.
Ieremiel, excelsus domino deo, uel sublimitas domini dei.
Ierian, timens inutile, uel timor domini est.
Ierias, timens dominum, uel timor domini.
Ierib, odor, uel luna.
Ieribai, odor uulturis, uel defectio deuoratoris.
Iericho, luna, uel odor eius.
Ierichontini, odorantes eũ, uel deficientes ei.
Ieriel, timens deum, uel timor dei.
Ierimoth, timens mortem, uel metuens altitudinem mortis.
Ierimuth, idem.
Ierioth, iurgium signi, uel iudicij designatio.
Iernai, dominus excelsus, uel domini celsitudo.
Ieroan, timens populum, uel iudicium populi.
Ierobaal, iurgium habens, uel iudicium habentis, aut iudicium superioris.
Ieroboal, timor uiri, uel timor uetustatis: siue timens habentem, aut timens deuorationem.
Ieroboam, causa populi, uel diuisio populi: siue discerhens populum, aut superius dijudicãs.
Ieroboseth, iudicans ignominiam, uel dijudicans confusionem.
Ieron, timor, uel peregrinatio: siue timidus, aut peregrinus.
Ieronymus, uisio pulchritudinis, uel dijudicans locutiones.
Ierosolyma, pacifica, uel uisio pacis.
Ierosolymitæ, pacifici, uel pacem uidentes.
Iersia, aduena Domini, uel alienus Domino.
Ieruel, collis Domini, uel uallis benedictionis.
Ieruſa, ruminans, uel ruminatio: siue incolatus, aut peregrinatio.
Ieruſalẽ, pacifica, uel pacis uisio, siue timor perfectus, aut timebit perfectè.
Iesa, uetustas, uel planicies: siue saluatio, aut desiderium meum.
Iessa, incensum, uel sacrificium: seu insulę sacrificium, aut insulæ holocaustum.
Iessaar, incensum suscitans, uel holocausti uigilia.
Iessaaritæ, incensa suscitantes, uel holocaustorum uigiliæ.
Iessai, incensum meũ, uel sacrificium meũ: siue insulæ sacrificium, aut insulæ holocaustum.
Iesamari, uetustas amara, uel desiderij amaritudo.
Iesan, uetustas, uel ueterans.
Iesana, uetustas eius, uel inueterans eum.
Iesar, figmentum, uel tribulatio: siue insulæ sacrificium, aut insulæ oblatio.
Iessar, meridies, uel unctio mea: siue meridianus, aut metaphoricõs oleum.
Iesba, collaudans, uel collaudatio.
Iesbaan, collaudans populum, uel collaudatio populi.
Iesbachasa, collaudans summum, uel collaudatio principij.
Iesbi, est in me, uel coæquatus mihi.
Iesbinedob, est in me spontaneus, uel coæquatus mihi spontanee.
Iesboch, est cinis, uel est tactus.
Iescha, tabernaculum, uel unctio eius.
Iesse, incendens, uel incendium: siue insulæ libamen, aut insulæ holocaustum.
Iesema, salus desiderij, uel saluatio requiescentis.
Ieser, finxit, uel plasmauit: siue fictio, aut plasmatio.
Ieserithæ, fictores, uel plasmatores.
Iesesi, æqualis saluator, uel desiderium saluationis.
Iesem, desiderium, uel desiderauí.
Iesu, æqualis meus, uel æqualitas mea.

Ieſpha,unctio uel tabernaculum.
Ieſphan,idem.
Ieſie,æqualitas,uel tabernaculum.
Ieſsi,incenſum mihi ſacrificium meum.
Ieſias,æqualis Domino,uel ſalutaris Domini.
Ieſiel,incenſus Deo,uel ſacrificium Dei.
Ieſielitæ,incenſi Deo,uel ſacrificia Dei.
Ieſimuth,deſiderium dulce, uel deſiderata dulcedo.
Ieſmathias,uetuſtas percutiens Dominum,uel figmentum percuſsionis Domini.
Ieſmaras,ſalus deſiderantis Dominum,uel ſaluatio requietionis Domini.
Ieſrael,ſacrificans Deo,uel liberatio Dei.
Ieſua,planicies,uel eſt deſiderium meum ſalus.
Ieſue,ſaluatio uel deſiderium.
Ieſui,æqualis mihi,uel æqualitas mea.
Ieſſui,deſiderauit,uel deſiderium.
Ieſſuitæ,deſiderantes,uel deſideria.
Ieſſur,dolor,uel eſt in dolore:ſiue ſalus luminis, aut æqualitas ignea.
Ieſuri,ſalus doloris mei, uel ſaluatio in dolore meo: ſiue ſalus illuminans me, aut æqualitas mea.
Ieſus,ſaluator, uel ſalutaris: ſiue ſalus, aut ſalutare.
Ietha,extenſio,uel inclinatio: ſiue ſuperfluens, aut ſuperfluitio.
Iethaan,ſuperfluus populus,aut ſuperfluitas populi: ſiue inclinans populum, aut extenſio eorum.
Iethaba,bonitas,uel declinatio.
Iethabatha,bonitas,uel bonitates: ſeu declinauit ut ueniat,aut declinatio peruentionis.
Ietham,merces,uel mercimonium: ſeu inclinãs eos,aut extenſio eorum.
Ietheba,bonitas uel declinatio uenientis.
Iethebata,bonitas,uel bonitates: ſiue declinauit ut ueniat,aut declinatio peruentionis.
Iethebeth,bona dom⁹,uel declinatio ueniẽtis.
Iethela,inclinatio palmæ,uel extẽſio iniqtatis.
Iether,modicũ reſiduũ,uel modica reſiduitas.
Ietheth,donans,uel donatio.
Iethnaan,poſsidens populũ,uel fluens populo.
Iethra,ſuperfluens,uel honorabilis.
Iethraan,honor populi,uel ſuperfluẽs populo.
Iethrahel,honor Dei,uel ſuperfluens Deo.
Iethrai,honor meus,uel ſuperfluens mihi.
Iethram,honorans eos,uel ſuperfluus eorum.
Iethran,honor Dei,uel ſuperfluitas gratiæ.
Iethri,ſuperfluum,uel honorabiles.
Iethrites,ſuperfluus,uel honorabilis.
Iethro,ſuperfluens,uel honorabilis.
Iethur,uſus, uel ordo:ſiue ordinatus, aut ordinatio.
Iethus,extenſio,uel ſublimitas.
Ieu,parcens,uel commotio: ſeu maleficus, aut maleficium.
Ieus,idem.
Ieuſa,ipſa parcens ei,uel ipſa commotio eius.
Ieuhel,ipſe parcens Deus, uel ipſa commotio eius.
Iezan,durus,uel duricies.
Iezabel,eſt iter,uel eſt fluxus ſanguinis.
Iezabel,fluxus uanus,uel fluens ſanguine: ſiue cohabitatrix,aut ſterquilinium.
Iezanias,uires eius,uel aures eius: ſiue audiens Dominum,aut auſcultatio Domini.
Iezar,fortitudo,uel adiutorium.
Iezaritæ,fortes,uel auxiliarij.
Iezechel, fortis Dei,uel apprehendens Deum.
Iezechias,fortis Domini,uel apprehendens dominum: ſiue confortauit eum Dominus,aut Dominus confortatio eius.
Iezechiel,fortis Dei,uel apprehendens Deum: ſiue Deus confortauit eum, aut Deus confortatio eius.
Iezer,fortitudo,uel adiutorium.
Iezeritæ,fortes,uel auxiliarij.
Ieziel,audiens Deum,uel auſcultatio Dei.
Iezilia, fortis labor,uel adiutorium laborantis.
Iezonias,uires eius,uel aures eius: ſiue audiens Dominum,aut auſcultatio Domini.
Iezra,ſemen,uel ſeminator.
Iezrael,ſemen Dei,uel ſeminauit Deus.
Iezraelitæ, ſeminantes Deo, uel ſeminatores Dei.
Iezaria,ſemen Domini,uel ſeminans domino.
Igaal,uir abijciens,uel uir reuelationis.
Igar,aceruus,uel inuolutio. Syrum eſt,non Hebræum.
Igarſedutha,aceruus teſtimonij, uel inuolutio teſtimoniorum.hoc Syrum eſt.
Igbathanis,ſolenne mandatum humile, uel læta domus reſponſionis.
Illyricus, aduena, uel elementum:ſiue ſubuerſus,aut ſecunda ſubuerſio.
Indi,nutus dilucidus, uel conceſsiones illuminationum.
India,nutus dilucidus,uel conceſsio illuminãs.
Infamie,nutus,uel innuit:ſiue innuens, aut conceſsio.
Ioa,retinens,uel retentio.
Ioaa,retinens eum,uel retentio eius.
Ioaan,retinens fortitudinem, uel ubi eſt retinere: ſiue Dominum uidens, aut Domini fortitudo.
Ioab,inimicus,uel inimicitiæ:ſiue eſt pater,aut paternitas.
Ioacham,fortis,uel robuſtus, ſeu Domino fortis,aut Domini fortitudo.
Ioachim,ubi eſt præparatio,uel cuius eſt præparatio:ſiue Domino præparatus, aut Domini reſurrectio.
Ioacham,retinens fortitudinem,uel ubi eſt retinere:ſiue Dominum uidens, aut Domini fortitudo.
Ioahe,ipſe cognoſcens, uel Domini cognitio: ſiue cognoſcens ſcientiam, aut cognoſcens principium.
Ioanã,Domini decus,uel domini pulchritudo.
Ioarib,dominus ſuſcitãs montes, uel dominus uigilans fortitudine.
Ioarim,domino exaltatus,uel dñi exaltatio.
Ioas,ſperans,uel temporalis:ſiue dominum ſuſtollens,aut domini plaſmatio.

Ioa-

Ioatham,perfectus,uel perfectio: ſiue conſummatus,aut conſummatio.
Ioathan,idem.
Ioathas, perfecte ſuſtollens, uel conſummata plaſmatio.
Ioam,Dominum uidens, uel Domini fortitudo:ſiue ubi eſt retinere eũ, aut ubi eſt reprehenſio eius.
Iob,dolor,uel ocioſitas.
Iob, magus, uel magnus: ſiue dolens, aut ululans.
Ioba,diſtillans,uel mago patre:ſeu magnus pater,aut doloris uel ululationis diſtillatio.
Iobal, delatus, uel delatio: ſiue dimittens, aut dimiſsio.
Iobama,magus donatus Domini, uel dolor gratiæ Dei.
Iobel,magnus Dei,uel dolens Deo.
Iochabed,Domini germen,uel Domini præparatio:ſiue Domini libamen, aut Domini intelligentia.
Iochel,germen diuinum,uel præparatio Dei.
Iocelã,comprimens eos,uel oppreſsio eorum.
Iod,ſcientia,uel principiũ:ſeu dominatio Dei.
Ioade,ipſe cognoſcens, uel Domini cognitio: ſiue cognoſcens ſcientiam, aut cognoſcens principium.
Ioed, Domino ſeruiens, uel Dominum teſtificans.
Ioezer,Domini fortis, uel Domino ſeparatus.
Iophe,Domini os, uel Domini diſciplina: ſiue Dominus elegit,aut Dominus illuminauit.
Iogli,contemptus,uel deſpiciens.
Ioha,Domino reſpondens,uel Domini reſponſio:ſiue dominans ei,aut dominatio eius.
Iohana,Domini donum,uel Domini gratia.
Iohanna,Dominus miſericors,ſiue Domini miſericordia:ſeu Domino gratus, aut Dominus gratia eius.
Iohannam, Dominus gratus eis, uel Dominus miſericordia eorum.
Iohanna,erat donans,uel Domini donum.
Iohannam,cuius eſt donũ,uel Domini gratia.
Iohannen,Domino donatus, uel Domino gratificatus.
Iohannes,Domini gratia,uel in quo eſt gratia: ſiue cui donatum eſt, aut cui donatio à Domino facta eſt.
Iohel,dimittens,uel mutatus, ſeu defluens, aut decipiens.
Iohel,fuit Dei,uel incipienti Deo:ſiue eſt deus, aut eſt Dominus Deus.
Ioachim,qui eſt conſurgens,uel Domini reſurrectio:ſiue Dominus ſuſcitans, aut Domino ſuſcitante.
Ioiada,Dominum cognoſcens, aut Domini cognitio.
Ioiadae,Domini cognitio, uel ipſo Domino cognoſcente.
Ioiaden,Dominus cognoſcens fontem, uel Dominus cognoſcens oculum.
Ioiarib,Domini ultio,uel Domini iudicium.
Ioarim,Dominum exaltans,uel Domini exaltatio,ſiue Dominus ſaltuum.
Iomna,matutina,uel dextera eius.
Iona, columba,uel donãs: ſiue ubi eſt donatus, aut ubi eſt donatio.
Ionadab,Domino obediens,uel Domini ſpontaneus.
Ionadab, columba præcipua, uel donatio paruelis.
Ionas,donans uel donatus:ſiue cui eſt donatio, aut qui donatus eſt Deo.
Ionathan, columba ueniens, uel columbæ donum: ſiue columba dans, aut Domini donatio.
Ioni,columba mea,uel donans mihi: ſiue donũ meum,aut donatio mea.
Ioppe,pulchra,uel pulchritudo.
Ioppitæ,pulchri uel decori.
Ior,riuus,uel fluuius.
Iora,riuus eius,uel fluuius eius: ſeu manus ſublimium,aut Domini celſitudo.
Iorabeth,domus excelſa,uel domus ſublimiũ.
Iorarei, riuus ſpinarum, uel fluuius compunctionis.
Ioram,qui eſt excelſus,uel ubi eſt excelſus: ſiue Dominus excelſus,aut Domini ſublimitas.
Ioram,riuus doni,uel fluuius gratiæ.
Iordanis,riuus iudicij,uel fluuius iudicantis: ſiue deſcenſio eorum,aut apprehenſio eorũ.
Iore,riuus excelſus,uel fluuij exaltatio.
Iorim,riuus eorum,uel fluuius eorum: ſiue excelſus riuus,aut fluuius exaltatus.
Iora,factura mandati,uel Domini ſaluatio.
Ioſabeſeth, ubi eſt ſaturitas germinis, uel ubi eſt ſaturitas reſurrectionis.
Ioſabeth, Domini ſaturitas, uel Domini iuramentum.
Ioſabia,ubi eſt incenſum Domini, uel in quo eſt iuramentum.
Ioſaph,Domini ſpeculum,uel Domino uinculatus: ſiue Domini labium, aut Domino anguſtiatus.
Ioſaphat,ipſe iudicans,uel ipſe iudicat:ſiue Domini iudicium,aut Dominus iudicabit.
Ioſeph,Domini iuſtus, uel domini iuſtificatus.
Ioſedech,idem.
Ioſeph,augmentum,uel appoſitio.
Ioſephus,augens conſilio, uel apponens feſtinationem.
Ioſphias, ipſe liber Domino, uel ipſa libertas Domini.
Ioſias,ubi eſt incenſum Domini, uel in quo eſt ſacrificium.
Ioſophonias,Domino abſconditus,uel Domini ſpeculator.
Ioſoias,ubi eſt ſalus Domini, uel in quo eſt ſaluator Dominus.
Ioſue, ſalus, uel ſaluatio :ſiue ſaluator, aut ſaluaturus.
Ioth,ſcientia, uel principium: ſiue dominator, aut dominatio.
Iotha,eſt perfectus,uel eſt perfectio: ſiue eſt Domini perfectus,aut eſt Domini perfectio.
Iothan, Domini perfectio, uel Domini conſumma-

ſummatio,ſiue perfectio eorum, aut conſummatio eorum.
Iotham,ſcientia Domini, uel principiũ gratiæ.
Iouis,inimicus hic,uel Dominus ille.
Iozabaad, Domino dotatus, uel Domini dotatio.
Iozbad,Domini fluens torris,uel Domino torris fluitio.
Iozabad,Domini dotatus,uel qui eſt dotatus à Domino.
Iozabeth,Domini dos,uel quæ eſt dotata à Domino.
Iozachar,Domini ultio, uel Domini iudicium.
Ioſaded,Domini fortis ſeruus,uel Dominũ fortem teſtificans.
Iozarib, Domini ultio, uel Domini dijudicatio.
Iozian, Domini ductio eſt, uel Domini olim ua eſt.
Irad,ciuitas deſcendens,uel ciuitatis deſcenſio, ſeu uigilans ſeruus, aut ſuſcitans teſtimonium.
Iras, frater meus uidens, uel fratris mei uiſio, ſeu uigilantem ſuſtollens, aut uigilans plaſmationi.
Is,uir,uel aſſumptus.
Iſſa,mulier,uel aſſumptio.
Iſaac,uiſus,uel gaudium.
Iſar,uir uigilans,uel uir ſuſcitator.
Iſaaritæ,uiri uigilantes,uel uiri ſuſcitatores.
Iſachar,qui eſt memor, uel Dominũ memoras, ſeu uir mercedis,aut eſt merces mea.
Iſacharitæ, qui ſunt memores,uel Dominũ memorantes,ſeu uiri mercedum,aut ſunt mercedes meæ.
Iſai,ſalus mea,uel Domini ſalutare: ſeu uir deuorator,aut uir aſſumens.
Iſaias,Domini ſalus,uel Domini ſalutare.
Iſar,uir paruulus,uel uir imminutus: ſeu uir uigilans,aut uir ſuſcitator.
Iſari, uir paruulus mihi, uel uir minorationis meæ:ſeu uir ſuſcitans me,aut uir uigiliarum mearum.
Isbaal,uir uetuſtus,uel uir deuorator.
Isboan, uir deuorans populum, uel aſſumptus in fortitudine populi.
Isboſeth,uir confuſionis, uel aſſumpta cõfuſio.
Iſcarioth,uir memoriæ, uel eſt merces eius: ſeu memoria mortis eius,aut memoriale Dñi.
Iſimuth,deſertus,uel aſſumens diſſipationem.
Iſmaël,uir auditus Dei,uel aſſumens exauditionem Dei.
Iſmaelitæ,uiri auditi Deo,uel aſſumentes exauditiones Dei.
Iſrael,mens uidens Deum, uel eſt uidere Deũ.
Iſrael,uir uidẽs Deum, uel princeps cum Deo: ſiue Dei uiſio eſt,aut fortis directus Dei.
Iſraela,mens uidens Deum ſuum, uel princeps cum Deo ſuo:ſiue eſt uidere Deum eius, aut directio Domini ſui.
Iſraelitæ,uiri uidentes Deũ, uel aſſumpti principes cum Deo.
Iſuar,uir paruulus,uel uir imminutus:ſiue uir ſalutis,aut aſſumptio ſalutaris.
Iſui,uir loquens,uel aſſumptio ſalutis meæ.
Iſtob,uir bonus,uel aſſumptio bonitatis.
Italia,mens excedens,uel mentis exceſſus.
Italica,mente excedens,uel mentis exceſsio.
Italici,mentiũ exceſſus, uel mente excedẽtes.
Ithamar,inſulæ palma,uel inſulę amaritudo,ſiue ubi eſt amarus,aut ubi eſt commotio.
Iturea, montana uel ſublimis. Syrum eſt, non Hebræum.
Iturei,montani uel ſublimes.
Ithus,mons excelſus,uel mons ſublimitatis.
Iubileus, annus remiſſus, uel annus remiſſionis.
Iuchal,potentia uel fortitudo.
Iuchadam, poteſtas opprimens eos, uel fortis oppreſsio eorum.
Iudaia, confitens Dominum, uel glorificatio Domini.
Iudaiſmus,laus uel confeſsio.
Iudaitæ,confitentes uel glorificantes.
Iudas,confitens uel glorificans.
Iudæa,confeſsio,uel glorificatio.
Iudæi,laudantes uel confitentes.
Iudi,laudans uel confitens.
Iudich, confitens uel glorificans.
Iulius,incipiens,uel principium.
Iulia,idem.
Iunius,incipiens,uel principium.
Iunia,idem.
Iupiter,inimicus ſeparans, uel Dominus ſeparator.
Iuſtus,elatus, uel elatio, ſiue parcens, aut ipſe elatus.
Iuth,principium,uel dominatio.

L

Laabadon,apolyon Græcè, exterminans uel exterminator Latinè.
Laabin, deuſti, uel inflammantes: ſeu deuſtio, aut inflammatio.
Laada,flamma iudicij,uel deuſtio iudicantis.
Laadon,perdens uel interficiens.
Laamas,iniquitas,uel ad iniquitatem.
Labadon,perdens uel interficiẽs: ſiue ſolitarius,aut ſolitudo eorum.
Laban,album,uel albedo:ſiue candidus,uel candidatio.
Labana,dealbans eum,uel candidatio eius.
Labaoth,uenientes,uel egredientes.
Labeth,acceptans,uel acceptabilis.
Laben, candor, uel candidum, ſiue cor eorum, aut cor filio meo.
Labum,deuſti,uel inflammantes: ſiue deuſtio, aut inflammatio.
Labor, ingreſſus, uel ingreſsio: ſeu uenientes, aut ingredientes.
Laboth,idem.
Lacedæmonia,conſurgens ſilentio,uel conſurrectio ſanguinea.
Lacedæmones,conſurgentes ſilentio, uel conſurgentes ſanguini.

Lachis,

Lachis,intereſt,uel ſibimet uir.
Lacho,conſurgens uel conſurrectio.
Lachum,conſurrectio,uel ad conſurgendum.
Laed,ipſe ſibimet uir,uel ipſemet uir ſuus.
Laphidoth, lampas, ſiue quaſi os cultri: ab ore, non ab oſſe.
Lahel,in Deo,uel in Deum.
Lais, leo, uel filius leonis, ſiue ipſe ſibimet uir, aut ſibimet uir ſuus.
Laiſa, leæna, uel in ſalutem, ſeu filia leonis, aut filia leænæ.
Lamathara,ſignum uel conditio, ſiue ad ſignũ, aut conditum.
Lamaazabathani, ut quid dereliquiſti me, uel ut quid,derelictio mea.
Lamazaphathani,idem.
Lamech,quando eſt nomen literæ, ſultura, uel adiutorium,ſiue erectio,aut firmamentum.
Lamech,quando eſt nomẽ hominis, percutiẽs, uel percuſsio:ſiue humilis,aut humiliatus.
Lamuel,cum quo eſt Deus,uel in quo eſt benedictio.
Laodicia, fuit in uomitu, uel natiuitas expectata,ſiue tribus amata à domino, aut tribus amabilis Domini.
Laodicenſes,ſunt in uomitibus,uel natiuitates expectatæ,ſiue tribus amatæ à Domino, aut tribus amabiles Domini.
Laonimim,tribus,uel matres,ſeu phil archi multarum tribuum,aut principes multorum populorum.
Lapidoth,fulgor,uel fulgur, ſiue fulgurans, aut fulguratio.
Larma,ſublimitas,uel conſurrectio.
Laſa, ſalus, uel ſalutatio, ſiue in ſalutem, aut in ſaluationem.
Laſabi,ſperauit in me,uel in domino ſpes eius.
Laſthenis,ſalus donata,uel ſaluator à Domino.
Lathuſim,fabri,uel malleatores.
Lazarus,adiutus Domini,uel auxiliatus à Domino.
Leda,albedo,uel candidatio.
Leben,candidum,uel cœndidatio.
Lebeus,corculum,uel quaſi cor.
Lebna, later uel cæmentum.
Lebni,lateres uel cæmenta.
Lebniticij,latericij uel cæmentarij.
Lebona,albedo,uel candidatio.
Lecha,gena eius,uel maxilla eius.
Lechi,gena mea,uel maxilla mea.
Lechis,gena uiri,uel maxilla aſſumpta.
Lechum,conſurgens,uel conſurrectio.
Ledam,flamma iudicans,uel exurgens.
Ledihel,flamma iudicans Deo,uel exurgens iudicium Dei.
Leedam,flammam iudicans, uel exurgens iudicium.
Leenas,iniquitas,uel ad iniquitatem.
Leeth,flamma uitæ,uel exuſtio pauoris.
Legbata,ignis,uel incendium.
Leem,panis,uel refectio.
Lem,additio,uel frequens bona operatio.
Leſem,ad nomen iudicij,uel ad auditionem.
Leeſa,ſalus,uel ſaluatio,ſiue in ſalutem, aut in ſaluationem.
Leſemdam,ad nomen iudicij, uel ad auditionẽ iudicantis.
Leuaboth,uenientes,uel ædificantes.
Leui,additus,uel appoſitus,ſiue aſſumptus,aut applicatus.
Leuitæ, additi, uel appoſiti, ſiue aſſumpti, aut applicati.
Leuites,adiectio uel appoſitio, ſiue applicatio, aut proſecutio.
Leuiathan,proſequens eos, uel additamentum eorum.
Lia,laborans,uel laborioſa.
Libanus, albus uel candidus, ſiue candor, aut candidatio.
Libertini,factura paleæ,uel facientes paleas.
Libya,ueniens,uel introiens.
Licaonia,ſuſcitans, uel ſuſcitatio: ſiue ad ſuſcitandum,uel ad ſuſcitationem.
Licaonij,ſuſcitantes,uel ad ſuſcitandum.
Lici,conſurgens,uel lachrymas fundens.
Licia, lachrymas fundens ei, uel conſurrectio eius.
Licius,conſurgens,uel ipſe ſuſcitãs, ſiue lachrymas fundens, aut lachrymarum effuſio.
Licij,conſurgentes,uel ipſi ſuſcitantes, ſiue lachrymas fundentes, aut lachrymarum effuſiones.
Liconia,ſuſcitans,uel ſuſcitatio.
Liconienſes,ſuſcitantes,uel ſuſcitati.
Lidi,geniti,uel ædificati.
Lidia,nati ei,uel ædificatio eius.
Lidij,nati,uel ædificantes.
Lida,utilis,uel ædificata.
Linus,tibicen,uel candidatus.
Liſama,nata tentatio, uel natiuitas tẽtationis.
Liſias,generans,uel generatus.
Liſimachus,generans percuſsionem,uel generationis percuſsio.
Liſtra,genus decorum, uel generans decorem.
Liſtris,utilitas anguſtiæ,uel utilis tribulatio.
Licoſtratos,ſublimitas,uel procliuum, ſeu generans latitudinem,aut utilitas ſeruitutis.
Lobna, alba, uel candida, ſiue albor, aut candidatio.
Lobeni,albus uel candidatus,ſiue cor mihi,aut cor filij mei.
Lobni, albus, uel candidus, ſeu albor, aut candidatio.
Lobnitici, albi uel candidi, ſiue albedines, aut candidatores.
Loboni,albus,uel cãdidatus,ſiue cor mihi, aut cor filio meo.
Lod,uinculum,uel declinatio.
Lodabar,ipſi uerbum,uel ipſi ſermocinatio.
Lodadid,ipſi ſeruitus,uel ipſi teſtificatio.
Lodadin,ipſi cauſa,uel ipſi iudicium.
Loide,conſecutio utilitatis,uel quæ conſecuta eſt utilitatem.
Lomna,lateres candidati, uel laterũ cãdidatio.
Loomnum, philarchi multarum tribuum, uel princeps multorum populorum.

Loth,

Loth,uacans,uel declinans,ſeu uinctus,aut ipſe concluſus.
Lothan, ipſe concludens eos, uel ipſi uinculum eorum.
Lothen,uinculum,uel concluſio, ſeu declinans donum,aut uacans gratiæ.
Lothe,uinculum eius,uel ipſa concluſio.
Lucas,ipſe eleuans,uel ipſe conſurgens.
Lucius,idem.
Lud,uinctus,uel declinans, ſiue utinam natus, aut utinam utilis.
Ludin, uinculati, uel declinantes: ſiue fortiter proſunt,aut utinam proficientes.
Luith,genæ uel maxillæ.
Luza,nux uel amygdalum.

M

MAabeel,congregauit Deus,uel congregatio Dei.
Maacha,mollicies uel confractio.
Maachati,fracta eſt mihi,uel confracti ſunt mihi:ſeu uenter cæſus,aut uentris percuſsio.
Maadi, menſura ſerui mei, uel quàm ſufficiens teſtimonium meum.
Maahi,cõgregatus mihi, uel cõgregatio mea.
Maala,chorus uel infirmitas.
Maalaph,de mille,uel de doctrina.
Maalath, chorus peccatorum, uel infirmitas temporalis.
Maalehel,laudans Deum,uel laudatio Dei.
Maalmeon,de habitatione, uel habuerunt habitationem.
Maalon,de feneſtra,uel à principio, ſeu cõſummatus,aut ſecuritas.
Maama,congregatus populus ei, uel congregatio populi eius.
Maamitæ,congregati populi ei,uel congregationes populorum eius.
Maamad,deſiderium,uel deſiderabilis.
Maanath,requieſcens,uel requietio.
Maaria,amara,uel domus mea:ſiue ex uiſione, aut ex iuſsione.
Maaroth,foueæ uel ſpeluncæ.
Maaſias,onus Domino,uel aſſumptio domini.
Maath,deſiderium uel deſiderabilis.
Mabar,munitum ſuſcitãs,uel munimẽ uigiliæ.
Mabdihel,munitus Deo,uel munitio Dei.
Mabdihelitæ,muniti Deo,uel munitiones dei.
Mabſan,munitus,uel protegens,ſiue munimẽ, aut protectio.
Mabſar,muniens uel munitio.
Macha,ingenium uel percuſsio.
Machabæus,protegens,uel protectio,ſiue percutiens,aut ingenioſus.
Machabæi,protegentes,uel protectiones, ſiue percutientes,aut ingenioſi.
Machati,ſubactus mihi,uel mollicies mea.
Maceda,exuſtio, uel orientalis, ſiue prius, aut in anteceſſum.
Macedan,exurens,uel exuſtio,ſiue oriens, aut antecedens.
Macedonia,combuſta,uel combuſtio, ſiue antecedens, aut orientalis.
Macedones,comburentes,uel cõbuſti, ſiue antecedentes,aut orientales.
Maceloth,cœtus,uel eccleſiæ:ſiue congregati, aut congregationes.
Macelloth,idem.
Macema, exurgens Dominus, uel orientalis Domini.
Maces,finis uel definitio.
Maceth,oriens uita,uel antecedens.
Machi,quid eſt, uel quia eſt, ſiue rex meus, aut regnum meum.
Machiel, rex meus Deus, uel regnum meum Dei.
Machimath, quid eſt donum, uel quid eſt donatio.
Machir,uenundabit,uel reſtituet, ſiue uidens, aut de infirmitate.
Machiritæ,uenundabunt,uel reſtituent,ſeu uidentes,aut de infirmitatibus.
Machinas,humilitas uel attrectatio.
Machinatha,humilis, uel attrectata: ſiue tangens,aut uilitas tributorum.
Macholis,concupiſcentia,uel concupiſcibilis.
Mada,menſura,uel quàm ſufficienter.
Madabas,menſuram uenientem ſuſtollens,uel ſufficientiæ uenientis plaſmatio.
Madabena,à ſaltu eius,uel à nemore eius, ſiue ſaltus eorum,aut nemus eorum.
Madai,mẽſura mea, uel quàm ſufficiẽter mihi.
Madaliel, turris mea Deus, uel defenſio mea Deus meus.
Madan,contradictio,uel habitaculum: ſeu mẽſura doni,aut ſufficientia gratiæ.
Madbares,eremus,uel ſolitudo.
Madia,menſura Domini,uel ſufficiens Dño.
Madian,de cauſa,uel de iudicio,ſiue in cauſam, aut in iudicium.
Madian,reſpondens,uel dijudicans:ſiue iniquitas,aut contradictio.
Madiani,reſpondentes,uel dijudicãtes,ſeu iniqui,aut contradicentes.
Madianitæ,idem.
Madid,turris teſtium,uel menſura ſeruitutis.
Madim,iudicium,uel dijudicatio.
Madmena,menſura uiſcerum, uel quàm ſufficienter ex ipſis.
Madon,contradictio,uel habitaculum:ſiue inhabitatio,aut inhabitantes.
Mapha,ſpeculator,uel ſpeculatio:ſiue deſpeculo,aut de ſpeculatione.
Magal,colonia,uel tranſmigratio.
Magala,tranſmigrans eum,uel colonia eius.
Magalim,coloniæ,uel tranſmigrationes.
Magbena, defendens filium ſibi, uel defenſio filij eius.
Magdal,magnitudo,uel turris,ſeu præmuniẽs, aut præmunitio.
Magdael,turris dei,uel magnificauit me deus.
Magdalũ, magnitudo, uel turris: ſeu defendẽs eos,aut præmunitio eorum.
Magdalene,magnifica,uel præmunita, ſiue turrenſis,aut defenſibilis.

Magdael,turris Dei, uel magnificans Deum:ſiue multum accepit à Deo, aut magnificauit me Deus.
Magdalgad,turris piratæ,uel defendens accinctum latrunculum.
Magdol,turris,uel magnitudo.
Magdola,turris eius,uel magnificans eum.
Magdola,quis grandis,uel quæ turris:ſiue quę eſt magnitudo,aut quæ eſt magnificentia.
Magedda,annuncians,uel annunciatio.
Magedan,fructus doni,uel annunciatio gratię, ſiue poma eius.
Mageddo,tentatio, uel de tentatione: ſiue pomorum eius,aut fructuum cœnæ eius.
Mageddon,tentans,uel tentatio:ſiue cœnaculum,aut inhabitatio.
Mageth,cœna pauoris,uel tentatio uitæ.
Magmas, tangens,uel de tactu: ſiue uile tributum,aut uilitas tributorum.
Magog, Ἀνάβασις, uel tectum, uel de tecto, aut de domate.
Mago,guttur,uel de fauce.
Magron, guttur mœroris, uel de fauce iniquitatis.
Machari,domus uiſionis, uel amaritudo mea.
Mahelchirã,ex Dei parte,uel ex uita excelſa.
Mahuhihael, ex uita Deus, uel quis eſt Dominus Deus.
Maida,contradictio,uel menſura ſufficiens.
Maiman,deſideratus eis, uel deſiderium eorũ.
Malach,angelus,uel nuncius.
Malachi, angelus meus, uel annunciatio mea.
Malachias, angelus Domini, uel annuncians Dominum eorum.
Malachim,liber regum.
Malachim,nuncians eis,uel angelus eorum.
Malachoth,liber regnorum.
Malachoth,angelus tempore, uel annuncians reſponſionem.
Malalai,laudatur meus,uel laudatio Dei.
Malalehel,laudans Deum,uel laudatio Dei.
Malaleheth,angeli,uel annunciatores.
Malaſar,laudator principis, uel deſpector auguſtiarum.
Malathra, uiſio, uel de uiſione: ſiue deſpiciens, aut deſpectio.
Malcha,regnum,uel principatus.
Malchi,rex meus,uel principans mihi.
Malchia, regnator Dominus, uel principatus Domini.
Malchõ,rex mœſtitię,uł princeps iniquitatis.
Malchus,rex conſilij,uel princeps feſtinator.
Malet,nuncians,uel regnator.
Maleloth,angelus uinctus,uel annuncians declinationem.
Maloth,princeps,uel annunciator.
Malohoth,angeli,uel annunciatores.
Mallothæ,plenitudines,uel adimpleti.
Mambre, diuidens, uel diuiſio: ſiue claritudo, aut perſpicuitas.
Mambres,mare in capite, uel mare pelliceum.
Mamoazer,de longè, uel delongatus:ſeu alienatus,aut alienatio.

Mammon, lucrum pecuniæ, uel cupiditas diuitiarum.
Mammõna,diuitiæ,uel cupiditates. Vtrunque hoc nomen Syrum eſt pariter,& Hebræum utrinq; mixtum.
Mamucha, elongans calorem, uel alienatio præſtolationis.
Mamuchan,idem.
Man,quid,uel quomodo.
Manna,quid eſt hoc,uel quomodo eſt iſtud.
Mana,donans,uel requieſcens.
Manaa,munus, uel conſolatio:ſeu ſacrificium, aut holocauſtum.
Manaath,munera, uel conſolationes: ſeu numerans uitam,aut pauoris completio.
Manad, ſepulchrum,uel monumentum.
Manaem,conſolans,uel conſolatio.
Manaem, caſtrum, uel tabernaculum: ſiue requies,aut conſolatio.
Manat,requies,uel ſepulchrum.
Manaim,caſtra, uel tabernacula:ſeu requietiones,aut conſolationes.
Manaſſes,neceſsitas, uel obſtupeſcens:ſiue obliuioſus,aut qui oblitus eſt.
Mane,numerus, uel numeratum:ſiue complet, aut completio.
Maneeth,numerus uitæ, uel numerans uitam: ſeu complens pauorẽ, aut pauoris cõpletio.
Manhu,quid'nã hoc eſt, uel quomodo eſt iſtud.
Manzameroth,tridentes,uel fuſcinulæ,ſeu cõplens pauorem.
Manlius, quid laboras, uel quomodo laborioſus es.
Manne,requieſcens,uel requieuit.
Maoth,curatus,uel curatio.
Maol,chorus,uel plenitudo.
Maon,habitaculum,uel habitatio.
Maozim,inhabitationem uidens,uel habitaculum fortitudinis eorum.
Mapſa,munimen,uel protectio.
Mapſam,muniens eos,uel protectio eorum.
Mara,amaricans,uel amaritudo.
Maradath, amara continentia, uel amara iactantia: ſeu amare continens,aut amarus arroganter.
Marai,amaricans mei,aut amaritudo mea.
Maraioth, amara ſcientia, aut amaricans dominatio.
Marala,amara conceſsio,uel amaricanter concedens.
Maranatha,in Domini noſtri aduentu,uel quãdo Dominus noſter aduenier. Syrum eſt, non Hebræum.
Marath, amarũ tẽpus, uel amaritudo peccati.
Marcaloth,quadrigæ,uel quadrigantes.
Marchus,attritus,uel defricatus.
Marcus,amarus,uł declinatus:ſiue certus, aut ſublimis mandatio.
Mardath,amara contritio,uel impudenter cõtritus.
Mardochai,amarè conterens uulturem, uel amara contritio deuoratoris.
Mardochæus,amarè conterens impudentem,

uel amara contritio impudentis.
Mares,amarè tollens,uel amara plasmatio.
Maresa,à capite,uel à principio.
Mareth,amara uita,uel amaritudo pauoris.
Maria,illuminata,uel illuminatrix.
Maria,smyrna maris,uel stella maris:siue illuminans,aut mare amarum. Syro autem sermone domina interpretatur.
Mariboth,lites,uł iurgia:siue dissensiones,aut contradictiones.
Marimuth,litigans,uel contradicens:siue amara mors,uel amaritudo mortis.
Marisa,à capite,uel à principio:seu amarè tollens,aut amara plasmatio.
Marina,amarum onus,uel amara retentio.
Marodath, amara procacitas, aut amara contritio.
Maroioth, amara scientia, uel amaricans dominatio.
Maron,sublimis,uel de excelso: seu amarè tristis,aut amara tristitia.
Marsana, amarè abundãs, aut amara egressio.
Martha,prouocans,uel irritans.Syro autẽ sermone dominans,aut dominatrix.
Masa,onus,uel assumptio.
Masaa onerans eam,uel assumptio eius.
Massa,pondus,uel eleuatio.
Massada,retinens,uel requirens:siue assumens seruitutem,aut onerans testimonium.
Masaphot, rostra incendentia, uel de tribulatione rostrorum.
Masai,onus meum,uel assumptio mea.
Masaia,onus Domino,uel assumptio Domini.
Masal,parabola,uel prouerbium.
Masan, iocunditates, uel iocunditatibus: siue onus doni,aut assumptio gratiæ.
Masech,pincerna,uel propinatio.
Masepha,speculator,uel de speculatione.
Masephat,speculatio uel contemplatio.
Maseia,onus Domino,uel assumptio Domini.
Masena,prospera,uel secunda: seu secundans, aut secundatio.
Masera,eruditio,uel disciplina.
Maserai,eruditi,uel disciplinati.
Maserecha, libans, uel attrahens: siue libatio, aut uectigal uanum.
Maserephot,speculans superindumentum,uel contemplator superhumeralis.
Maserath,specula,uł refugia, siue munitiones, uel protectiones.
Maspha, speculatio, uel contemplatio:siue de speculatione,aut de contemplatione.
Masphat,contemplans tempus,uel speculator peccati.
Masphe,speculatio,uel contemplatio.
Masia,onus Domino,uel assumptio Domini,
Maslot,prouerbia,uel parabolę.
Masma, exaudiens, uel exauditio.
Masmana,auditor Dñi, uel exaudiẽs gratiam.
Masob,onus seruí,uel assumptio seruitutis.
Masobia, speculans Dominum, uel assumptio Domini.
Masrecha,uectigal uanum,uel attracta libatio.
Masrephot, speculans superindumentum, uel contemplator superhumeralis.
Masresa, onus impium, uel assumptio iniquitatis.
Matha,donans,uel donatio:siue tributum, aut humile forum.
Mathalã,consummans eos, uel perfectio eorũ.
Mathama,manus,uel donatio.
Mathan,donans, uel donatus:seu donator dati,aut donatio gratiæ.
Mathana,donans ei,uel donatio eius.
Mathanai, donum eius mihi, uel donatio eius mea.
Mathania, donans Domino, uel donatio Domini.
Mathaniam, donatus Dominus eis, uel donatio Domini eorum.
Mathanitæ,donatores,uel donati:seu donatores donorum, aut donatores gratiarum.
Matharis,compluta,uel complutio: seu complutus,aut complutio mea.
Mathat,donãs peccatũ, uel donatio temporis.
Matha tha, donans peccatum ei, uel donatio temporis eius.
Mathathias,donatus à Domino,uel donũ Domini aliquando.
Matheha, dulcis saturitas, uel dulcedo saturitatis.
Mathetha, donans ei,uel donatio eius.
Matthæus, donator consilij, uel donum festinationis.
Mathiama,donator gratiæ Domini, uel donãs donationem Domini.
Mathias,donatus Domino,uel donatio Domini pro Iuda,scilicet,in cuius loco positus est.
Mathimum, donum Domini est, uel donatio Domini est.
Mathlam,consummans eos.
Mathrabith,persecutio, uel uirga descendens.
Mathreth, œconomus,uel dispensator.
Mathras,dono indigẽs,uel donator dormitãs.
Mathusalam,mortẽ misit,uel mortis amissio:siue mortuus interrogator, aut mortuus est, & interrogauit.
Mathusalem,idem.
Mauthel,uiuens Deo,uel uiuens Deus: seu exuita Dei, aut quis est sicut Dominus Deus.
Mauman, quis est de longè, uel ex uita alienatus.
Maza,ex hoc,uel ex istis.
Mazarathzodion, id est signa horoscopi per duodecim horas.
Mazarothzodiacõ,quæ Mathematici duodecim signa appellant.
Mazia,ex hoc Dominus uel ex isto donatio.
Maziae,ex hoc Dominus est,uel ex isto donatio est.
Maioth,ex hoc tempus,uel ex istis responsio.
Mazuroth, uincula, uel disciplinæ:seu successiones,aut exclusiones.
Mechedem, ab exordio,uel contra orientem.
Mechia,percussus Domino,uel percussio Dñi.
Mechmas,humilitas,uel attrectatio.

Mechme,basis quiescens,uel uenundatus commotioni.
Mechomoth,futuræ,uel suppositiones.
Mechorath, uenundatus mihi, uel uenundatio mea.
Mechurath,uenundatus,uel uenundatio.
Mechurathitæ,uenundati,uel uenundatores.
Medab,fames antiqua,uel fames antiquarum.
Medaba,fames antiqua ei, uel fames antiquarum eius.
Medabena, onus,uel pondera: siue de onere, aut de ponderibus.
Medad,mensus est,uel acquieuit:siue metiens, aut mensuratio.
Medala, aquæ sublimes, uel mensura in aqua.
Medam,mentiens,uel respondens:siue mendacium,aut responsio.
Medana, aquæ eminentes, uel aquarum eminentia.
Mede,mensura,uel aquæ eminentes.
Medemena, mensura uiscerum eius, uel aquæ eminentes ex ipsis.
Medena,aquę sublimes,uł aquarũ sublimitas.
Medi, adæquati,uel mensuratores.
Media,mensura,uel adæquatio.
Medi,mensurãs causam, uel adæquatio iudicij.
Medon,mensurans dolorem, uel adęquãs murmurationem.
Medro,mensura,uel mensuratio.
Meeber,de qua,uel ulterior.
Meethehal,benigna Dei,uel benignitas Dñi.
Meezahel,benigna Dei,uel bonitas Dei.
Mephaat,impetus aquæ, uel impetus aquarũ.
Mephat,speculum,uel speculatio.
Mephet,speculũ uitæ,uel speculatio pauoris.
Megia,despiciens,uel despectio.
Megbis,despiciẽs confusionem, uel despectio ignominiæ.
Meida,contradictio,uel mensura sufficiens.
Meizahel,benigna Dei,uel benignitas Dñi.
Mela,uallis salis,uel uallis salsa.
Melcha,regina,uel regnatrix.
Melcham,regens eos,uel rex eorum.
Melchi,rex meus,uel regnans mihi.
Melchias,rex Dominus,uel regnum Domini.
Melchiel,rex meus Deus, uel regnũ meũ Dei.
Melchielitæ,reges mei deo,uel regna mea dei.
Melchisedech,rex iustus,uel rex pacificus:siue rex pacis,aut rex iustitiæ.
Melchisua,rex saluator,uel regnum salutis.
Melchisue,rex loquax,uel regnum cãtilenæ:siue rex meus tyrãnus,aut rex meus perditio.
Melchon,rex eorum,uel principans eis.
Melchõ,rex mœroris,uł princeps iniquitatis.
Melchonoth,fulcra,uel regna:siue reges induti,aut regum cubicula.
Melia,uallis salis,uel uallis salsa.
Melech,chorus,uel à principio.
Melech,regnum,uel regnator.
Melechi,chorus meus,uel à principio meo.
Melechias,chorus Domini,uel à principio Domini.
Melithme,infirmitas,uł de infirmitatibus:seu

mandatũ humile, aut mandatũ humilitatis.
Mello, plenus, uel plenitudo:siue adimpletus, aut adimpletio.
Meloth,pleni,aut impleti,siue plenitudines.
Melothi,pleni mei,aut adimpletiones meæ.
Melloth,pleni,uł adimpleti:seu plenitudines, aut adimpletiones.
Mellothi,pleni mei,uel adimpletiones meæ.
Melsa, rixa, uel in azymis.
Melloth, uallis salsa ignis mordentis,uel uallis salis dolorem præstolantium.
Mellucharem, uallis salsa mordẽtium lapides, uel uallis ignea lapidum aceruatorum.
Meluth,plenitudines,uel adimpletiones.
Mem,à quo,uel ex ipsis.
Membrana,aperta,uel manifesta: seu apertio, uel manifestatio.
Memphis, os uel ab ore: siue os eius, aut os ex ipsis.
Memphiboseth, os cõfusum,uel os cõfusionis: siue os ignominiæ,aut de ore ignominia.
Memphon,os mœroris,uel de ore iniquitatis.
Mephius,quo quis,uel ex ipsis iste.
Memim,aquæ meæ,uel uiscera mea ex ipsis.
Merath,ex quo decus,uel uiscera cõmotionis.
Men,uiscera,uel ex ipsis.
Mẽnar,uiscera mea, uel ex ipsis intimis meis.
Menelaus, uiscera maledicta, uel ex ipsis maledictus.
Mer, apertus, uel manifestus,siue illuminans, aut illuminatio.
Merab, multitudo, uel de multitudine:siue manifestans patrem,aut illuminatio patris.
Merari,amaricans, uel amaritudo:siue aperiẽs uigilias,aut illuminans suscitationem.
Meraritæ,amaricantes,uel amaricati:siue aperientes uigilias,aut illuminãtes suscitationẽ.
Mercurius,aperiens ciuitatibus,uel illuminãs occursum signi.
Mere,apertus,uel manifestus: siue illuminans eum,aut illuminatio eius.
Mered, rebellis, uel apertio: siue illuminans, aut manifestatio.
Merepheth, fouens, uel cubans:siue cubabat, aut confouebat.
Meremuth, aperiens mortem, uel illuminans mortuos.
Meribaal,litigans cum marito, uel litigans cũ altissimo: siue litigans in maritum, aut litigans contra altissimum.
Merimuth, aperiens mortem, uel illuminans mortuos.
Merob,multitudo,uel multitudine.
Merodach, amara procacitas, uel amaritudinem immittens: seu amarè contritus, aut amara contritio.
Meron,aquæ,uel profunditates.
Meron, illuminans mœrentes, uel manifestãs iniquos.
Meronath,illuminans mœrentes tempore,uel manifestans iniquitatem peccati.
Meronathites,illuminans mœrentes tempore, uel manifestans iniquitatem.

Meroz,aperiẽs uisionem,uel immundatio fortitudinis.
Meroz,consulens,uel cõsilium: siue arcanum, aut aquæ sacramentorum.
Mes, hospes, uel hostis: siue mensurator, aut mensuratio.
Mesa,euado,uel aqua rara.
Mesa,hospes eius, uel hostis eius: siue mensurans eum,aut mensuratio eius.
Messa,hospes saluans,uel mensura salutis.
Mesara,aqua rara, uel propinatio:siue dans potum,aut propinator.
Mesach,propinãs, uel potum dans:siue hospes fratris,aut hospes fraternitatis.
Messalem,hospes missus, uel reddens redditionem:seu mensurans pacẽ,aut hospes iustitię.
Messaloth, euadens uinculum, uel aquæ raræ declinatio.
Messameth, potum dans choro,uel propinans à principio.
Mesech, amens, uel trahens:siue compressus, aut compresio.
Mesech,deficiens, uel prolongãs:seu defectio, aut prolongatio.
Mesepha,speculator,uel contemplator:seu speculatio,aut contemplatio.
Meselima, capiens eos Domino, uel palpatio eorum Deus.
Meseroth,uincula,uel disciplinæ:seu successiones,aut exclusiones.
Mesezabel,benignus Deo,uel mẽsurator Domini.
Mesphar,speculatorem,suscitantes,uel contẽplationis uigilia.
Mesphareth,hospes hians, uel hospitis hiatus.
Mesphe, hospitis laqueus, uel hospitis disciplinæ.
Messias, chrisma, uel unctio: siue Christus,aut unctus.
Messolã,hospes seculi,uel mensura æternitatis.
Messolam,capiens eos,uel palpatio eorum.
Mesopotamia, eleuata uoce quadam, uel eleuatio cuiusdam uocationis.
Mesraim,hospitans eos,uel mensura eorũm.
Sciẽdum uerò,quòd Mesraim Aegyptus appellatur.
Mesthi,uarius,uel uarietas.
Messullam,mẽsura doloris,uel hostis anterior.
Metheha,dulcis,uel dulcedo.
Methiha,uirga,uel lectulus.
Methabaal,benignus uir habens,uel quàm bona deuoratio uetustatis.
Methael, quàm bonus Deus, uel quàm bona diuinitas.
Mathabehel,idem.
Methri,dulcedo uidens,uel dulcis uisio.
Meusim,saluans eos,uel attrectatio eorum.
Meza,ex hoc,uel ex isto.
Mezaab,eleuata, uel supra eam: siue aqua fluens,aut aquæ fluitio.
Miamin,quis matris fœtus,uel cui donatus.
Mibaar, electus, uel electio: siue de electis,aut de electione.
Micha, quis hic (aduerbium loci) uel quis est iste.
Michael, quis ut Deus, uel quis est sicut iste dominator.
Michaia,quis ut Deus,uel quis ut deitas.
Micharob, quis hic dilatans, uel quæ est hæc latitudo.
Michas, quis est hic(aduerbium loci) uel quis est iste.
Micheas,quis est iste,uel quis est in loco.
Michol,aqua omnis,uel aqua ex omnibus.
Mido,metiens,uel mensuratio.
Miphaat, aquæ impetus, uel aquarũ impulsio.
Miphibaal,os deuorans,uel os uetustatis.
Miphiboseth,os confusum, uel os uerecundũ: siue os confusionis,aut ignominiæ.
Michael,domus Dei,uel domus exercitus.
Milethene,generans castra, uel generatio dominantium.
Miletum,generans,uel generatio:seu generare,aut onus eius est.
Milicho,regnator,uel regnum.
Minamin, quis matris fœtus, uel cui donatus est.
Myrrha,amara,uel amaricans:seu amaritudo, aut amaricatio.
Miribaal,litigans cum marito, uel litigãs cum altissimo: siue litigans in maritum, aut litigans contra altissimum.
Misaal, tactus Dei, uel quis interrogauit Deum.
Misaam, trahens populum, uel interrogatio eorum.
Misaach, quis ut risus, uel quis ut frater: siue quis ut risus,aut quis de gaudio.
Misahel, populus Dei, uel quis est ut saluans Deus.
Missia,quæ indigentia, uel quæ est dormitatio.
Misor,humilitas,uel tribulatio:seu de humilitate,aut de tribulatione.
Misor,plana,uel directa:siue humilis,aut campestris.
Mitylene,transmigrans, uel declinans:seu declinatio, aut transmigratio.
Mithridates, declinans donum sufficiens, uel transmigratio doni sufficientis.
Misaab, quis ut aurum obryzum,uel quis est sicut aurum,purissimum.
Moab,de patre,uel ex patre.
Moabitæ, de patre geniti, uel ex patre generati.
Moaida, mensura Domini, uel sufficiens Domino.
Moam,fortis, uel robustus: siue robur,aut fortitudo.
Moaziam, de adiutorio Domini, uel Dominus auxiliator est.
Mobomia,ædificium,uel ædificator.
Mobomiar,ædificans mihi,uel ædificatio mea.
Mobumia,ædificium,uel ædificator.
Mobumiar,ædificans,uel ædificatio mea.
Mochebor,uulnerans patrem luminis,uel paternæ iracundiæ.

Mochonai,

Mochonai,suppositio,uel sustentaculum.
Mochori, uenundator meus, uel uenundatio mea.
Mochoth,plagæ,uel uulnera.
Mochotha,plaga eius,uel uulnerans eum.
Modab,natiuitas,uel generatio.
Modaba,nascens patri,uel generatio eius.
Modim,iudicium,uel iudicatio.
Modin,iudicans eos,uel iudicium eorum.
Modollã, generationem testificans,uel natiuitatis testificatio.
Moelath,dolens,uel parturiens: siue ab adolescente, aut parturiente.
Moelati,dolor meus,uel parturiens mihi.
Mosei,palpatio,uel attrectatio.
Moseia,palpans eum,uel attrectatio eius.
Moyses,aquaticus, uel assumptus de aqua.
Moyses,urgens,uel leniens:siue attrectans,aut palpans.
Molada, princeps piscium, uel dolor parturientis.
Molath, regnans, uel principans: seu dolens, aut parturiens.
Molathi,rex meus,uel princeps meus:siue dolor meus,aut parturitio mea.
Molatithæ, regnantes, uel principantes: siue dolentes,aut parturientes.
Molchon,regens eos,uel princeps eorum.
Molid,infirmitas,uel à principio.
Moloch, rex, uel princeps:siue rex noster,uel princeps noster.
Mool,infirmitas,uel ad infirmitatem:siue chorus,aut à principio.
Moola,chorus eius,uel ab initio eius:siue infirmans eum,aut infirmitas eius.
Mooli,infirmitas mea, uel de infirmitate mea: siue chorus meus,aut à principio meo.
Mooli,chorus laboris, uel à principio laborioso:siue infirmus laborans, aut de infirmitate laboriosa.
Moolitæ,chori mei,uel à principio meo:siue firmitates meæ,aut de infirmitatibus meis.
Moos,infirmitas,uel habitaculum.
Moosa,infirmans eum,uel habitaculum eius.
Moosia, infirmus Dominus, uel habitaculum Domini.
Moroth,hæres,uel hæreditas.
Morathi,hæres meus,uel hæreditas mea.
Morathitæ,hæres meus iste,uel hæreditas mea ista.
Morasthim,hæres eorum iste,uel hæreditas eorum ista.
Morasthitæ,hæredes mei istę,uel istæ sunt hereditates meæ.
Moria,uisio,uel uisionis:siue illuminans, aut dilucidans.iste est locus, in quo Abraæ dictum est, Vade in terram uisionis.
Morithi,hæres meus,uel hæreditas mea.
Morome,sublimitas,uel celsitudo.
Mosa,salus,uel eruditio.
Mosee saluator, uel saluificator: siue à saluatore,aut à saluificatore.
Mosellamoth, capiens eos morti, uel palpatio mortis eorum.
Mosera,eruditio,uel disciplina.
Moseroth,uincula,uel disciplinæ.
Mophetaim, fortes, uel uiciniæ: seu fortium, aut uiciniarum.
Mosi,palpator,uel attrectator.
Mosoch, captura, uel capiens: siue capientes, aut capturæ.
Mosollon,capientes eos,uel palpatio eorum.
Mosollamia,capiens eos Domino,uel palpatio eorum Dominus.
Mosollamoth,capiens eos morti, uel palpatio mortis eorum.
Mosollam,capiens eos,uel palpatio eorum.
Mosura,uinculum,uel disciplina.
Mosel,eruditus Deo,uel disciplina Dei.
Mumin,consolans eos,uel uiscera eorum.
Musa, palpans, uel attrectans: siue palpatio, aut attrectatio.
Musach,palpãs fratrem, uel attrectatio fratris.
Museroth,uincula,uel disciplinæ.
Musitæ,palpantes,uel contrectantes.

N

Naa,pulchra,uel pulchritudo.
Naab,absconditus,uel requiescens.
Naabi,absconditus mihi,uel requietio mea.
Naad, pulchra seruitus, uel pulchrum testimonium.
Naalal,laudant,uel laudabunt: siue torrẽs,aut laudatio.
Naalia,torrens Dei,uel laudans Deum.
Naaliel,torrens Dei,uel laudatio Domini.
Naalon,Deus cãdoris, uel pulchritudo laterũ.
Naama,decora,uel pulcherrima:siue commouens eos,aut commotio eorum.
Naaman,decorus,uel pulcherrimus:siue commouens eos,aut commotio eorum.
Naamath,mouens mortem, uel decor peccati.
Naamathitæ, mouentes mortem, uel decori peccato.
Naamin,pulcherrimus, uel commotio eorum.
Naar,puer,uel infantulus.
Naara,puer ei,uel infantulus eius.
Naarath, pueritia temporis, uel infantia peccatoris.
Naari,puer mihi,uel infantulus meus.
Naarias,puer Domino,uel infantulus domini.
Naas, serpens, uel coluber: siue augurans, aut augurium.
Naarõ,requies sonãs, uel requietionis sonitus.
Naasõn,coluber murmurans, uel serpens inutilis: siue augurans dolorem, aut augurium iniquitatis.
Naath, decor temporis, uel pulchritudo peccati: siue abscondens peccatum, aut requiescens tempore.
Naazab,extũc propheta, aut prophetauit tũc: siue pulchrum auxilium,aut cessionis initiũ.
Nabai,conspicuus,uel requiescens.
Nabaioth, sedens, uel excludens: siue requiescens tempore, aut conspicuus responsione.

Nabal,ſtultus,uel inſipiens.
Nabao,prophetæ,uel uenientes.
Nabaoth, ſedens, uel excludens: ſiue conſpicuus,aut requieſcens.
Nabath,ſcandalum,uel ſcandalizans:ſiue inſipiens,aut inſipientia.
Nabathei,inſipientes,aut ſcandalizantes.
Naban, ueniens, uel includens: ſeu uenimus, aut incluſimus.
Nabdael,uiſus Dei,uel ſeruiens Deo.
Nabeoth,prophetans,uel prophetatio.
Nablath, organum,uel laudatorium.
Nablion,pſalterium Græcè,laudatoriũ Latinè.
Nablum,organum,uel laudatorium.
Nabo, ſeſsio, uel prophetia:ſiue concluſio, aut ſuperueniens.
Nabohe,propheta,uel prophetia.
Naboth,ſeſsio, uel prophetia:ſiue concludens, aut ſuperueniens.
Nabu,ueniens,uel includens.
Nabuchodonoſor, ſedens in anguſtia agnita, uel ſeſsio in agnitione anguſtiæ:ſiue prophetans iſtiuſmodi ſignum,aut prophetia lagunculæ anguſtæ.
Nabuſabari, calcãs tẽpus,uel calcatio tẽporis.
Nabuzarachim, calcator fratrum, uel calcatio fraternitatis.
Nabuthei,prophetæ,uel prophetantes.
Nabuſardam,prophetauit paleas,uel prophetia alieni iudicij.
Nachem, præparans eos,uel præparatio eorũ.
Nachon, præparans dolorem, uel præparatio iniquitatis.
Nachor,requieſcente luce, uel obſcuratio noctiſsima: ſiue requies luminis, aut præparatio iracundiæ.
Nad,aſcendens,uel aſcenſio.
Nadad,uotiuus,uel ſpontaneus.
Nadabias, uouens Domino, uel ſpontaneus Domini.
Naeman,fidelis,uel fidelitas:ſiue mouens eos, aut motus eorum.
Naeth,requieſcens,uel requietio.
Naphador, diſperſa generatio, uel diſperſio generationis.
Naphec,marina,uel maritima.
Naphedor, conuerſa generatio, uel conuerſio generationis.
Naphec,marinus,uel maritimus.
Naphei,maritimi,uł animarũ refrigerationes.
Naphes anima,uel refrigerium.
Naphis idem.
Nage,meridies,uel meridianus.
Nageb,idem.
Nahaim,puer meus,uel infantia mea.
Nahelel,hymnus,uel laus:ſiue laudans Deum, aut Dei laudatio.
Naid,ſalum, uel mare:ſiue fluctuans, aut inſtabilis & ſedis incertę.
Naim,fluctus,uel motus:ſiue fluctuãs:aut commotio.
Naioth,conſpicuus,uel excludens.
Nalol,torrens,uel laudatio.
Nama,Deus,uel commotio.
Namoel,dormiuit Deus, uł dormitio Dei:ſiue hi q̃ ſunt Dei, aut quos dormire facit Deus.
Namra,pardus,uel amaritudo:ſiue amaritudines,aut amaricationes.
Namrim,pardi,uel apoſtatæ: ſiue profugi, aut tranſgreſſiones eorum.
Namſi, palpans, uel tangens: ſiue attrectans, aut attrectatio.
Namuhel, loquens cum Deo, uel cum quo loquitur Deus.
Namuelitæ,loquentes cum Deo, uel cum quibus loquitur Deus.
Nanee,piſcis:uel fœtus:ſiue germen pulchritudinis,aut paſcua eorum.
Narciſſus,colligens,uel collectio: ſiue lucerna ſcindens,aut accenſus lætitiæ.
Naſab,exiccans,uel exiccatio,aut germinatio eorum.
Naſaram,germen molle,uel germen tenerum, ſiue germinans eis.
Naſia,coluber Domini, uel ſerpẽs dominator.
Naſi,titulus,uel ſtatio.
Naſim,dux,uel princeps,ſiue principans eis.
Naſon, conſolans, uel quieſcens: ſiue augurãs, aut augurium.
Naſor, pulchritudo luminis,uel conſolans anguſtiatum.
Nathan,donatus eis,uel donatio eorum.
Nathamelech,donatus regno, uel donatio regnatoris.
Natha,donans donum,uel donatus gratiæ.
Nathanael,donũ Dei,uel donauit eum Deus.
Nathinnei,donantes,uel donati:ſiue hypodiacones Græcè,aut ſubminiſtri Latinè.
Nathõ,donat⁹ mœrori,uł donatio iniquitatis.
Natta,ſemen,uel germen:ſiue latratus,aut pulchritudo.
Natue,idem.
Naum,germinans,uel conſolator.
Naum,germinans eis,uel conſolatio eorum.
Nazareth,flos uel uirgultum:ſiue ſanctitas,aut conſecratio.
Nazareth,unctio, uel mundicia: ſeu cuſtodiẽs, aut ſeparatio.
Nazarẽus,uirgultum,uel floridus:ſiue cuſtodiens,aut ſeparatus.
Nazarẽus,mundus,uel ſanctus:ſiue unctus,aut conſecratus. Vtrunq; hoc nomen apud Hebræos, non ſcribitur per z literam, ſed per Hebræum Zade, quod nec S, nec Z, literam ſonat.
Nazarei,uirgulta, uel floridi:ſiue cuſtodientes, aut ſeparati. (crati.
Nazaræi,mundi, uel uncti:ſiue ſancti, aut cõſe-
Nazaræni,idem.
Neapolis,mirè commota,uel mira commotio.
Nebaaz,latratus apprehenſus, uel latrantis apprehenſio.
Nebalal,latrans laxus, uel latrans laxatus: ſeu latrantis leuitas,aut latrantis latitudo.
Nebalath,latratus temporis,uel inſipiẽtia peccatoris.

Nebe,

Nebe,latrans,uel latratus: ſiue pſalterium,aut menſura.
Nebal,latrans Deo,uel latratus Dei: ſiue menſura,aut Dei pſalterium.
Nebo,latrans,uel latratus.
Nebuł,latrator meus,uel pſalterium meum.
Nechoo,paratus iſte,uel paratio iſta.
Neceb,ſtatio,uel attrectatio.
Necho,percutiens,uel percuſsio.
Nechoda,includens iudicio.
Nechophati,excludens,uel excluſio: ſiue incluſum aperiens,aut percuſsionem euadens.
Nechota,aroma, uel thymiama: ſiue ſtorax eius,aut aromatizatio eius.
Neele,ſcala,uel torrens.
Neelamitæ,cuiuſdam hæredes,uel cuiuſdã hæreditates.
Neellæ,cuiuſdam hæredes,uel cuiuſdam hæreditas.
Neellamitæ,ſcalæ,uel torrentes.
Neeleſcol,torrens botri,uel botrus torrentis.
Neema,conſolans,uel conſolatio.
Neemias,conſolatus à Domino,uel conſolatio Domini.
Neeſta,æs,uel metallum.
Nephahel, ſpirans deo, uel applicans ori dei.
Nephe, ſpirans, uel ſufflans: ſiue ſpiritus, aut ſufflatio.
Nephee,applicãs ori,uł lyncurius,quod eſt nomen lapidis.
Nephee,pruna,uel carbo: ſiue ſeducens,aut ſeductio.
Nepheg,idem.
Nephendo,marina,uel maritima.
Nephi,purificans,uel purificatio.
Nephiſa,purificans aggrauatũm, uel purificatio aggrauati.
Nephoa,deceptio,uel diſſolutio.
Nephuſim,apertũ nomẽ, uel diſſoluta auditio.
Neger,florens,uel floridus.
Nehoda,includẽs iudicio,uel percuſsio iudicij.
Nehiel,ſtans Deus,uel ſtatio Dei.
Nehiſoth,ſtans,uel ſtatio,ſiue ſtatus temporis.
Neman,pulchritudo,uel conſolatio.
Nembra,profugium,uel apoſtaſium: ſiue apoſtata,aut apoſtaſia.
Nemra,profugium,uel tranſgreſsio: ſiue pardus,aut amaricatio.
Nemrim,pardi,uel apoſtatæ: ſiue amaricantes eos,aut profugia eorum: ſeu pardorum, aut apoſtatarum.
Nemri,pardi,uel apoſtatæ.
Nemroth,tyrãnus,uel profugus:ſiue tranſgreſſor,aut apoſtata.
Nemſi,palpans, uel tangens: ſiue attrectãs, aut attrectatio.
Nemſib,ſtans,uel attrectans: ſiue ſtatio, aut attrectatio.
Neptad,deceptio,uel diſſolutio.
Neptali,latitudo mea,uel conuerſio eius.
Neptali,diſcretus,uel ſeiunctus: ſeu conuoluit me,aut conuolutio mea.
Neptalim,habitatio,uel comparatio:ſiue conuertens eos,aut latitudo eorum.
Neptalim,implicatio,uel conuerſatio:ſiue dilatauit me,aut dilatatio mea.
Neptalimitæ,conuertentes eos,uel latitudines eorum.
Neptalitæ,habitacula,uel comparationes: ſeu dilatati mei,aut implicationes eorum.
Neptar,purificans,uel purificatio.
Nepte,decipiens,uel diſſoluens: ſiue deceptio, aut diſſolutio.
Nepteæ,decepti,uel diſſoluti:ſiue deceptio,aut diſſolutio.
Neptoim,ſculpentes,uel aperientes, ſiue decipientes eos,aut diſſolutiones eorum.
Nepthupha,deceptio uitæ remiſſæ, uel diſſolutione claudicans.
Nepthuim,ſculpentes,uel aperientes:ſiue decipientes eos,aut diſſolutiones eorum.
Neptuſim, opertũ nomẽ, uel diſſoluta auditio.
Ner,lucidus,uel lucerna.
Neregel,lucis aceruus, uel lucernæ aceruatio.
Nereus,lucis conſilium,uel lucerna feſtinans.
Nereth,cithara,uel quaſi lucerna: ſeu lux uitæ, aut lucerna pauoris.
Nergal,lucis aceruus,uel lucerna aceruata.
Nergel,lucerna aceruata,uł lucernę aceruatio.
Nergel,lucerna inuoluta,uł lucernę inuolutio.
Neri,lucens mihi,uel lucerna mea.
Neria,lucens Domino,uel lucerna Domini.
Neſia,coluber domini, uel ſerpens dominicus.
Neſibi,titulus meus,uel ſtatio mea.
Neſon,augurans,uel augurium: ſiue augur fortis,aut auguris fortitudo.
Neſtruth,tentatio tenera,uel fugitiuus tener.
Neſteus,ærarius,uel metallarius.
Nethmam,decus, uel motio: ſiue commouens eos,aut commotio eorum.
Nethua,imago,uel imaginatio.
Netophati,includens me,uel incluſio mea.
Netophatitæ, includentes, uel incluſores mei.
Nicanor,ſtans lucerna,uel ſtatura lucida.
Nicodemus, includens iudicio, uel effuſio terrenitatis.
Nicolaus,effluẽs,uel effluxio: ſiue ſtultus eccleſiæ languẽtis, aut ſtultitia lãguoris eccleſiæ.
Nicolaitæ,effluentes,uel effluxiones: ſiue ſtulti eccleſiæ languentis,aut ſtultitia languoris eccleſiæ.
Nicopolis,germen protectionis meæ, uel protectio germinis mei.
Niger,aſcendens,uel aſcenſio.
Nympha,os applicatum,uel oris applicatio.
Niniue,fœta,uel ſpecioſa:ſeu germen pulchritudinis,aut natiuitas pulchra.
Niniuitæ, fœti, uel ſpecioſi: ſeu germina pulchritudinis, aut natiuitas pulchræ.
Niſam,augurãs gratiã,uel augurii donationis.
Noa,mouens,uel commotio.
Noadaida,mouens ſeruitutem Domino,uel cõmotus teſtimonio Dei.
Noadiae,mouens diluculum, uel commotio illuminati.
Nobaa,mouens eos,uel commotio eorum.

Noratha,mouens imperium, uel commotio cõ
summationis uisionum.
Nob,latrans,uel latratus.
Nodab,uter,uel inflatio.
Noe,requiescens,uel requieuit:siue commotus
aut commotio.
Noema,decor,uel fides:uel uoluptas,aut dele-
ctatio.
Noeman,pulchritudo,uel pulchræ:seu consola
tus,aut consolatio.
Noemanitæ,pulchri,uel consolati: seu consola
tores,aut consolationes.
Noemi,pulchra,uel consolata.
Noesta,metallum,uel æs eius.
Noestan,æs eorum,uel metallum eorum.
Noephet,motus apertus,uel commotio latitu-
dinis.
Noga,meridies,uel meridianus.
Noge,idem.
Noom,decus,uel consolatio.
Noorai,decorans magistrum meum, uel conso
latio magistri mei.
Noorari, decorans currentem magistrum, aut
consolatio consummati magistri.
Norã,requiescẽs excelse, uel cõmotio exaltati.
Nuath,pulcher,uel pulchritudo.
Num,pascens eos,uel pascua eorum.
Nun,fœtus, uel piscis: siue unicus, aut sempi-
ternitas.
Numenius,decorus,uel fidelis.

O

OAd,unitas,uel laudatio.
Oal,tabernaculum,uel inhabitatio.
Oali, tabernaculum meũ,uel inhabitatio mea.
Oam,uæ populo,uel insaniens.
Obab,sperans,uel amplexãs: siue dilectus,aut
dilectio.
Obadia,seruus Domini, uel seruiens Domino.
Obag, magus,uel pythonissa: siue incantator,
aut incantatio.
Obdarẽ, seruus australis, uel seruus Africanus.
Obdias,seruiens Domino,uel seruitus Dñi.
Obed,seruitus,uel seruitor.
Obededõ,seruiens rufo,uel seruiens fuluo: seu
seruiens terræ,aut seruus sanguineus.
Obedia,seruus Domini,uel seruiens Domino.
Obediel,seruus Dei,uel seruiens Deo.
Obia,seruus Domini,uel seruiens Domino.
Oboth,pythones,uel magi:siue lagenę grãdes,
aut lagenarum granditas.
Ochet, diligens, uel perscrutans: siue dilectio,
aut perscrutatio.
Ocol,tenens habitationem,uel apprehendens
tabernaculum.
Ochoza, tenens magistrum, uel retentio ma-
gistri.
Ochosath,retentio,uel apprehensio.
Ochozias,retinens Dominum, uel apprehen-
sio Domini.
Ochran,tenens,uel apprehendens: siue reten-
tio,aut apprehensio.
Odaita,mensurans,uel mensuratio.
Odema, seruus Domini, uel testificans Do-
minum.
Odia,idem.
Odoia,idem.
Odoliam, testimonium eorum, uel testimonij
approbatio.
Odollamites,contestans aliquem, uel testimo-
nium in aqua.
Oddor,contestans generationem, uel testifica
tio generationis.
Odoma,seruus Domini,uel testificans Dñm.
Odsi,mensis meus,uel mensura mea.
Oddura, mensura magistri, uel testificans ma-
gistrum.
Oepha, mensura, uel effundens: siue æstus, aut
æstuatio.
Oephi,mensura trium modiorum,uel tres mo-
dij mensurati.
Oeph, diligens, uel perscrutans: siue dilectio,
aut perscrutatio.
Og,congregans,uel aceruãs: seu absconditus,
aut coaceruatio.
Oga,nobilis,uel glorioſus:siue absconden eũ,
aut coaceruans ei.
Ohia,ipse cognouit,uel cognouit Dominus.
Ohiada, ipse cognouit seruitutem, uel cogno-
uit Dominus testimonium.
Oholi,tabernaculum,uel inhabitatio.
Oia,infirmans eum,uel infirmitas eius.
Oiam,infirmans eos,uel infirmitas eorum.
Oiam,seculum, uel æternitas: siue annus iubi-
leus,aut annus remissionis.
Olda,destruens,uel discernens:siue destructio,
aut diuerticulum.
Oldai,destruens me,uel discernẽs mihi: siue di
uerticulum meum,aut discretio mea.
Oldã,discernens donũ, uel diuerticulũ gratiæ.
Oli,infirmitas,uel protectio.
Oliab,infirmans patrẽ,uel protectio patris.
Olympa,dolens,uel parturiens.
Olympiadis,dolor tristium,uel parturiens ser-
uitutem.
Olofernes,infirmitas discessionis, uel infirmãs
uitulum saginatum.
Omar,populum amaricans,aut populus ama-
ricatus.
Omer,crispans,uel manipulus.
Omri,crispans me,uel manipulus meus.
Omroi,crispans magistrum meum, uel mani-
pulus magistri mei.
On,dolor,uel mœror.
On,iniquitas,uel inutilitas mea.
On,mussitatio,uel murmuratio.
Ona,mœrens eum,uel dolor eius.
Ona,inutilis ei,uel iniquitas eius.
Ona,murmurans ei,uel murmuratio eius.
Onam,mœror populi,uel mœror eorum.
Onam,inutilis populo,uel iniquitas eorum.
Onam,murmur populi, uel mussitatio eorum.
Onam,mœror doni,uel dolor gratiæ.
Onam, iniquitas doni, uel inutilitas gratiæ.
Onam,murmurans dono,uel mussitãs gratiæ.

Onesi-

Onesimus,decorus,uel respondens: siue decus,
aut responsio.
Onesiphorus,respondens literis, uel decore ad
hærens.
Oni,mœrens mihi,uel dolor meus.
Oni,inutilis mihi,uel iniquitas mea.
Oni,murmur meum,uel mussitatio mea.
Onni,dolore cõmotus,uel mœrore requiescẽs.
Onni,inutilis requies,uel iniqua commotio.
Onni,murmure motus,uel mussitatiõe quiescẽs.
Onias,mœrens Domino,uel dolor Domini.
Onias,iniquus Domino,uel inutilis Dominus.
Onias,murmurans Domino,uel mussitatio do
mini.
Onno, mœrens eum, uel dolor eius.
Ono,inutilis eius,uel iniquitas eius.
Ono,murmurans ei,uel mussitatio eius.
Onon, murmure mussitans, uel mussitatione
murmurans: siue dolor inutilis, aut mœrẽs
iniquitate.
Oola,tabernaculum,uel inhabitatio.
Oolla,idem.
Oolli,tabernaculum meũ,uel inhabitatio mea.
Ooliab,tabernaculum meum pater,uel inhabi-
tatio mea patris.
Ooliba,tabernaculum meum in ea, uel ipsa est
tabernaculum meum.
Oolibama,tabernaculi altitudo, uel habitacu-
lum meum in aliquo.
Oon, labor, uel dolor: siue dolens, aut labo-
riosus.
Oozam,uidens eos,uel fortitudo eorum.
Oozias,uidens Dominum, uel fortitudo Do-
mini.
Opha,effusio,uel æstuatio.
Opha, nebula, uel obscuratio: siue obscurans,
aut nebulosus.
Opha,thalamus eorum,uel maritima eorum.
Ophar, uolans, uel uolatus: siue uolantes, aut
uolationes.
Ophat, aurum obryzum,uel aurũ purissimũ.
Opham,idem.
Ophel,nebula,uel obscuratio:siue obscuratus,
aut nebulosus.
Opher,ignominia,uel ignominiosus.
Ophi,infirmus,uel ignominiosus.
Ophim,tabernacula,uel habitationes.
Ophimi,tabernacula mea,uł habitatiões meę.
Ophir,infirmans,uel infirmitas:siue irritũ, aut
ebriosum.
Ophin,discalciatus,uel insana conuersio.
Ophra,uolans,uel thalamus.
Or,foramen,uel iracundia.
Or,mons,uel lumen:siue pellis,aut iracundus.
Oraim,concipiens,uel cõprehendens:siue con
ceptio,aut comprehensio.
Oram,irati,uel ne excelso:seu ne iracundię,aut
ne iracundo.
Oram,mons populi,uel lumen eorum.
Oram,pellis populi,uel lumen eorum.
Oram,iracundus populus, uel iracundia eorũ.
Orchach,æstimans,uel æstimatio.
Orchathi,æstimans mihi,uel æstimatio mea.
Orchiataroth,longa corona, uel longitudo co-
ronæ.
Oreb, ardor, uel siccitas, siue coruus, aut soli-
tudo.
Oreb, mensa, uel massa: siue tentans, aut ten-
tatio.
Orem,dolor,uel iracundia.
Oreth,longanimis,uel diuturnus,seu longani-
mitas,aut diuturnitas.
Orpha,ceruix eius,uel superbiens ei.
Ori,lux mea,uel mons meus.
Ori,pellis mea,uel foramen meum.
Ori,irascens mihi,uel iracundia mea.
Ori,gigas,uel excelsus.
Ori,coquens,uel excludens.
Ori,apprehendens me,uel apprehensio mea.
Orim,gigantes,uel excelsi.
Orim, apprehendẽtes me, uel apprehensiones
meæ.
Orim,loquentes,uel excludentes.
Orma,anathema,uel anathematizatio.
Ornam,lumen nobis,uel illuminatio nostra.
Ornã,lumẽ gratiæ,uel illuminatio donationis.
Oron,mons inutilis,uel foramen tristitiæ.
Oron,pellis iniqua,uel ira murmurantium.
Oron, lumen mœroris,uel dolor mussitantiũ.
Oronitæ, montes inutiles, uel foramina tristi-
tiarum.
Oronitæ,pelles iniquæ,uel dolores mussitãtiũ.
Oronitæ,lumina mœroris, uel iracundia mur-
murantium.
Oronim,lumen mœroris eorum,uel iracundia
iniquitatis eorum.
Oronom,mons inutilis eis, uel foramen tristi-
tiæ eorum.
Oronaim,lumen mœroris eorum, uel iracũdia
iniquitatis eorum.
Orthosiada, recte indigens testimonio, uel lu-
men positum testificationi.
Osa,spes,uel saluatio.
Osai,spes mea,uel saluatio mea.
Osaias,sperans in Domino,uel saluatio Dñi.
Osanna, salua, uel uiuifica: siue saluifica nos,
aut saluificatio nostra.
Ose,spes, uel saluator.
Osee,sperans in eo,uel saluatio eius.
Osia,sperans in Domino,uel saluatio eius.
Otam,tempus eis,uel designatio eorum.
Othei,signum meum,uel temporalitas mea.
Othio,dolor eius,uel contristans eum.
Othir,peccato uigilans,uel signum temporale.
Othin,stans peccato,uel statio temporalis.
Othoiia, signum laboris, uel designatio tem-
poralis.
Othoniel,signum Dei,uel respondens Deo.
Othotam,signans eos,uel signatio eorum.
Ox,uiolenter,uel uoluntarie.
Oza,uidẽs uel robustus,seu uisio aut fortitudo.
Ozai,fortis meus,uel robur meum, siue uidens
me,aut fortitudo mea.
Ozam,uidens eos,uel fortitudo eorum.
Ozam,uidens donum,uel fortitudo gratiæ.
Ozamoth,quasi signum,uel fortis designatio.

Ozazim.

Ozazim, fortis ductor uidens oliuam.
Ozen, uidens fortem, uel fortis oculus.
Ozensara, uidens fortem principis, uel fortis oculus anguſtiati.
Ozgi, uidens luctam, uel robuſtus luctator.
Ozi, uidēs, uel robuſtus, ſeu uiſio, aut fortitudo.
Ozias, uidens Dominum, uel fortitudo Domini.
Oziam, uidens Domini eſt, uel fortitudo Domini eſt.
Oziph, germinans, uel germinatio.
Oziel, uidens Deum, uel fortitudo Dei.
Ozielitæ, uidentes Deum, uel fortitudines dei.
Ozim, auris mea, uel auditus meus.
Ozimitæ, aures meæ, uel auditores mei.

P

PAphum, redimēs cadentem, uel redemptio cadentis.
Paleſtina, ore contuſa, uel ore contundens: ſiue os malleatoris, aut oris contuſio.
Palæſtini, ore contuſi, uel ore contundentes: ſiue ora malleatorum, aut oris contuſiones.
Palmiram, ore contundens, uel os malleatoris.
Pamphilia, conuerſio à ruina, uel diuiſio cadentium.
Pamphilienſes, conuerſi à ruina, uel diuiſione cadentes.
Panaretos, liber eccleſiæ, uel liber eccleſiaſtic⁹.
Paraphraſtes, garrulus, uel coniectator.
Paraſceue, cœna pura, uel præparatio.
Parion, diſcoopertus, uel diſcooperiens.
Parmena, diuidens plenitudinem, uel diuiſio plenitudinis.
Parthia, perfectè diuidens, uel perfecta diuiſio.
Parthi, perfectè diuidentes, uel perfectio diuidentium.
Paſcha, tranſcenſus, uel tranſgreſsio.
Parhma, ſeparatio, uel ſeparatrix.
Pathmos, ſeparatio hoſtis, uel ſeparatio palpantium.
Patroba, uidens eum, uel diſſolutio eius.
Patrodus, ſeparans, uel diſſoluens.
Patura, ſeparatrix, uel ſeparatio.
Paulus, os tubæ, uel os eorum, ſeu electum mirabile, aut electionis miraculum.
Pedno, tentatio mouens, uel diſſectio commotionis.
Pelluſium, os malleans, uel os malleatoris.
Pentateuchum, quinq; libri Moyſi, uel quinq; libri Moſaici.
Pergamum, diſſecans ualles, uel diuidens cornua eorum.
Pergen, deuorans, uel uorago.
Peribolus, ſaccus abſorptus, uel repoſitio inueterata.
Perida, tētatus dilectus, uel tentatio amabilis.
Pericopen, inciſus, uel inciſio.
Perone, ſacculus, uel repoſitio.
Perſida, tentans, uel latera ſua diſſluens.
Perſæ, tentati, uel latera ſua diſſuentes.
Perſipolis, tentatio ciuitatum, uel diſſluens latera ciuitatibus.
Petrus, agnoſcens, uel diſcalcians: ſiue cognitus, aut diſſoluens.
Pigmæi, cogniti Domino, uel Dominum cognoſcentes.
Pila, os malleans, uel oris contuſio.
Pilatus, ore contundens, uel os malleatoris.
Pyrrhus, diſſoluens, uel diſſolutus.
Piſida, cognita Domino, uel cognitio Domini.
Piſticum, fidele, uel fidelitas.
Priſca, cognita, uel cognoſcens.
Priſcilla, cognoſcens Dominum, uel cognitio Domini.
Priſcus, agnitus, uel agnoſcens.
Poblius, tabernaculum, uel inhabitatio.
Pollati, ore contundens, uel os malleatoris.
Pontus, inclinans, uel inclinatio.
Pontici, inclinantes, uel inclinationes.
Pontius, declinans conſilium, uel declinans feſtinationem.
Portius, dura diuiſio, uel diuidens duriciam eorum.
Poſsidonius, cognoſcens uenationem, uel cognitio commotionis.
Probus, fructus confuſus, uel fructuum ignominia.
Procorus, fructus congregans, uel fructuum cōgregatio.
Ptolomæus, ad menſuram deducens, uel ad mēſuram reductus.
Ptolomai, ad menſuram deducens, uel ad menſuram deductio.
Ptolomaida, ad menſurā deducens, uel ad menſuram reducta.
Ptolomais, idem.
Ptolomaidenſes, ad menſuram deducti, uel ad menſuram reducentes.
Publius, tabernaculum, uel inhabitatio.
Pudens, indutus conſilio, uel indumentum conſilij.
Puteolis, declinans, uel declinatio.
Putiphares, os inclinans, uel oris inclinatio: ſiue os inclinans ad diſſecandum, aut diſſecās ad os inclinandum. Hæc omnia nomina Græca uel Latina, ſecundum linguam Hebraicā uiolenter interpretata ſunt.
Sciendum nanque eſt, quòd apud Hebræos Q litera non habetur, nec ullum nomen eſt apud eos, quod hoc elementum ſonat, abuſiue igitur accipienda ſunt.

R

RAab, fames, uel impetus.
Raab, lata, uel dilatata: ſiue latitudo, aut dilatatio. Si enim Raab per a in mediam literam ſcribatur, famem ſignificat, ſiue impetum: ſi uerò per heth, latitudinem, uel dilatationem. Hoc autem euenit ſecundum accentuum & literarum diuerſitatem, ut in tam uarias & contrarias ſignificationes nomina commutentur, & in tam diuerſa uertantur.

Raaba,

Raada, fames eius, uel impetus eius: ſiue dilatans eum, aut dilatatio eius.
Raabia, impetus Domini, uel famelicus Domino: ſiue diſjudicans Dominum, aut diſjudicati Domino.
Raabath, bucca, uel maxilla: ſiue buccæ, aut maxillæ.
Raam, multum, uel uiſio: ſiue tonitruum, aut multitudo.
Raama, uidens, uel tonitruum eius: ſiue multū ei, aut multitudo eius.
Raamas, multū Domino, uel uiſio Domini, ſeu uidens Dominum, aut tonitruum Domini.
Raamſes, malitia tineæ, uel malitia de tinea: ſiue intonuit lætus, aut intonantis lætitia.
Raaſon, curſus, uel placentia: ſiue contemplatio, aut conſummatio.
Raatha, magiſter peccati, uel magiſtratio temporalis.
Raba, multa, uel magna: ſiue iudicans, aut iudicium.
Rabaam, multitudo populi, uel magnitudo eorum: ſiue iudicans populos, aut iudicium populorum.
Rabai, multum mihi, uel magnitudo mea: ſiue iudicans me, aut iudicium meum.
Rabad, multum temporis, uel grande peccatum: ſiue iudicans tempus, aut iudicium peccatorum.
Rabbi, doctor, uel magiſter: ſeu docens me, aut magiſter meus.
Rabiuth, doctrina multitudinis, uel magiſterii iudicantis.
Rabai, multa hæc, uel multitudo iſta.
Rablath, multum hæc, uel multa: ſiue multitudo, aut multitudines.
Rabmag, princeps cibi, uel dominator edētiū.
Raboni, doctor, uel magiſter: ſeu docēs me, aut magiſter meus.
Raboth, grande ſignum, uel multū reſpondēs: ſiue iudicans reſpondentes, aut iudicium reſpondentium.
Rabſaces, multus oſculo, uel princeps deoſculans.
Rabſaris, princeps eunuchus, uel magiſter eunuchorum.
Rabſares, multū alienus, uel grādis de aſcenſo.
Racha, uanus, uel uanitas: ſiue abſq; cerebro, aut ſignum ſubſannationis.
Rachab, concita, uel quadriga: ſeu uiſio, aut aſcenſio.
Rachal, triſtis, uel deorſum ferens, ſiue res, aut negociatio.
Rachel, ouis, uel uiſio: ſeu uidens Deum: aut uidens principium.
Rachus, ſubſtantia, uel pecunia.
Radai, uidens me, aut fortitudo mea.
Rapha, ſanitas, uel medicina Dei.
Raphael, ſanus Deo, uel medicina Dei.
Raphaia, ſanans Domino, uel medicina Domini.
Raphaim, gigantes, uel medici: ſiue facturæ noſtræ, aut laxati eorum.
Raphao, ſanans eum, uel medicina eius.
Raphaxa, ſanans uiſio, uel medicina fortitudinis.
Raphes, defluēs, uel medicus: ſiue uolucris, aut curſus oris.
Raphidim, tentatio, uel laxæ manus, ſeu uiſio oris, aut uidit os ſufficiens eis.
Raphidim, ſanitas fortium, uel ſanitas iudicij: ſeu uiſionis fortis, aut diſſolutio fortiū. Iuxta proprietatem uerò linguæ Syræ, interpretatur remiſſæ manus, uel remiſsio manuum.
Raphion, medicina doloris, uel tentatio iniquitatis.
Raphu, tentatio, uel diſſolutio: ſiue ſanitas, aut medicina.
Ragal, res, uel negociatio: ſeu triſtis, aut deorſum ferens.
Ragau, paſcens, uel ægrotans.
Rages, pabulum, uel ægrotatio.
Ragon, hyems, uel pabulum, ſiue multum delectans, aut multum delictum.
Raguel, paſtor Dei, uel ægrotans Deo: ſiue paſcens Deum, aut pabulum eius Deus.
Rahuel, idem.
Rahaia, paſtor Domini, uel ęgrotans Domino, ſiue paſcens Dominum, aut pabulum eius Dominus.
Rahelaia, idem.
Ram, excelſus, uel exaltatus: ſiue tonitruum, aut exaltatio.
Rama, excelſa uel exaltata: ſiue tonitruum, aut exaltatio.
Ramale, ſublimitas, aut exaltatio: ſiue tonitruum, aut exaltabitur.
Ramalia, excelſus Domino, uel tonitruum Domini: ſiue excelſe laborans, aut exaltatio laborantis.
Ramaſſe, pabulum uel tinea; ſiue malitia tineę, aut malitia de tinea.
Ramath excelſum ſignum, ſiue exaltata peccato: ſeu mortem uidit, aut mortis uiſio.
Ramatha, idem.
Ramathā, excelſum ſignum populi, uel exaltatio peccati eorum: ſeu mortem uidit eis, aut uiſio mortis eorum.
Ramathaim, excelſa duo, uel excelſa bina: ſeu duo ſublimes, aut duo exaltati. Hæc duo excelſa, uel duo ſublimia, ſunt duę tribus, regia ſcilicet, ac ſacerdotalis. Vnde Helcana fuiſſe legitur de Ramathaim, quia pater eius de tribu Leui fuit, & mater eius de tribu Iuda: qđ notatur in eo, quòd Effrateus dicitur, ab Effrata uxore, ſcilicet Caleb, quam conſtat extitiſſe de tribu illa.
Ramathiechi, excelſum ſignum genæ, uel eleuatio maxillæ.
Ramathitæ, excelſa ſigna, uel morte uidentes.
Ramalech, excelſa portio, uel exaltata particula.
Rameſſe, amaricans, uel cōmotio turbulenta: ſiue corroſio tineæ, aut tonitruum gaudij.
Ramech, mortis uiſio, uel excelſum ſignum: ſiue celſitudo pauoris, aut exaltatio uitæ.

Ramoth,

Ramoth,excelſum ſignũ,uel exaltata reſpõſio.
Raron, curſus magiſtri, uel conſummatio magiſterij.
Raronites,currẽs magiſter, uel conſummatus magiſterio.
Raronitæ,currentes magiſtri,uel conſummati magiſterij.
Raſaia, impius dominus,uel uarietas domini.
Raſathaim,uarietas bina,uel iniquitas duorũ.
Raſim,uarians,uel iniquitas eorum.
Raſim, impius, uel iniquus: ſeu uarietas, aut pictura.
Rathanim,ſonitus,uel iuniperus,ſiue uiſio conſummata,aut uiſionis conſummatio. Ferunt hoc lignum iuniperi multo tempore ignem cõſeruare,ita ut ſi pruna ex eius cinere operta fuerit,uſq; ad annum ignita perduret.
Razia,ſacratus domino,uel myſticus domini.
Raſom,myſticus,uel ſacratus.
Raſon,idem.
Reaias, magiſter dominus, uel dilatatio domini.
Reba,multa, uel magna: ſiue iudicans, aut iudicium.
Rebai, multum mihi,uel magnitudo mea: ſiue iudex meus,aut iudicium meum.
Rebe,quartus,uel quatuor: ſiue ordinatus, aut ordinatio.
Rebee,idem.
Rebecca,patientia,uel multũ accepit: ſiue multa patientia,aut qui multum accepit.
Reblata, multa hæc, uel multum iſte, ſiue multum commiſit hic, aut multum commiſſum huius.
Rebmag,quartus,uel ingenioſus, uel ordinata percuſsio.
Recha,mollis,uel delicatus: ſiue mollicies, aut teneritudo.
Rechab,concedens,uel excelſus: ſeu mollis pater,aut teneritudo patris.
Rechabitæ,concedentes,uel excelſi: ſiue teneri patribus,aut deliciæ patrum.
Rechat,mollicies,uel ſublimitas.
Recen,pictura,uel uarietas:ſeu uacuefecit, aut uacuefactio.
Rechma,tentatio,uel militia quæpiam.
Reeſa, camus, uel frenum: ſiue retinaculum, aut cohibitio.
Rephan,factura, uel requies, ſeu noſtra requies,aut noſtra factura.
Regalim, pedes, uel ambulatio: ſiue iter, aut itinera.
Regmen, cibus, uel refectio: ſiue paſcens eos, aut paſcua eorum.
Regma,tentatio,uel malitia quæpiam.
Regom,iter uel ambulatio.
Rechi,paſtor meus,uel pabulum meum.
Remma,excelſa,uel uidens aliquid.
Rempha,excelſa eructans,uel exaltatio nihili.
Remmi,excelſa commotio, uel uidens aliquid requiei.
Remia,excelſus dominus,uel exaltatio dñi.
Remõ, excelſũ murmur, uel exaltatio inutilis.
Remono, excelſe mœrens, uel exaltatio iniquitatis.
Remmon,eccleſia,uel congregatio.
Remmon,ſublimis,uel exaltata,ſeu malum punicum,aut malum granatum.
Remmomphares,diuidens eccleſiam,uel diſsipans congregationem.
Remmomphares,ſublimitas uiolenta, uel exaltatio diſsipata:ſeu diuiſio mali punici, aut diuiſio mali granati.
Remoth,uidens mortem,uel uiſio mortis.
Rena,magiſter abſconditus,uel magiſteriũ pulchritudinis.
Res,caput,uel patientia.
Reſa,caput eius,uel patiens eum.
Reſſa,camus,uel frenum: ſiue ſtadium, aut retinaculum.
Reſatha,impius eius,uel iniquitas.
Reſathaim,impietas,uel iniquitas eorum.
Reſeph,iniquitas menſuræ,uel caput.
Reſem,caput fontis,uel patientia oculi.
Reſeth,impietas,uel iniquitas: ſeu caput uitæ, aut patientia pauoris.
Reſpha,currens,uel ferox: ſeu curſus,aut uelocitas.
Reſia,caput Domini,uel patiens Dominus.
Rethma,ſonitus,uel iuniperus: ſeu uidens conſummatè,aut uiſio conſummata.
Reu,paſcens,uel paſtus eſt: ſeu pauit me, aut paſtio mea.
Reum,paſcens eum,uel pabulum eorum.
Rezẽr,magiſtri uiſcera fortia,uel magiſtro uiſcera ſanctificata.
Ribai,multo,uel magna: ſiue iudicans, aut iudicium.
Ribai,multum mihi,uel magnitudo mea:ſeu iudex meus,aut iudicium meum.
Ripha,uidens bona,uel uidens buccellam.
Riphat,uidens bona temporis,uel uidens buccellam uitæ.
Riphet,uidens bona pauoris, uel uidens buccellam uitæ.
Rithus,quærens,uel bonus: ſeu lumen, aut inquiſitio bonitatis.
Ro,magiſter,uel magiſterium.
Roaga, magiſter meditans, uel magiſtri locutio,aut fortis ſuſceptio.
Robaim,impetus,uel latitudo.
Roboam,dilatans populum, uel diſsipans populos:ſeu impetus populi,aut inclinatio populorum.
Robooth,plateæ,uel latitudines:ſeu plateæ inclinatæ,aut platearum inclinationes.
Rode,uidens,uel fortis: ſeu uiſionis fortitudo, aut uiſio fortitudinis.
Rodie,uidens uitam,uel uidens eſſentiam, ſeu uidens iudicium.
Rodim, patruus iudicans, uel uiſio iudicij paruelis.
Rodum,uiſio,uel deſcenſio: ſeu diſſentiens,aut diſsidium.
Rodij,uidentes,uel deſcendentes:ſeu diſſentientes,aut diſsidia.

Rodochus,fortiter durus, uel uidẽs nigredinẽ.
Roegal,deorſum ferens, uel magiſter triſtitiæ.
Rogel,deorſum ferens,uel negociatio triſtitię.
Rogelim, deorſum ferens eos, uel negociatio triſtitiæ eorum.
Rogomelech,magiſter foueæ patris,uel magiſtrans decipulas portionis.
Roma, magiſterium frangens, uel magiſterij confractio.
Roma, tonans,uel ſublimis:ſiue tonitruum,aut ſublimitas.
Romani,tonantes,uel ſublimes: ſiue tonantes ſublimiter,aut tonitrua excelſa.
Romelia,magiſter frangẽs laborantes,aut ſublimẽ tonitruum laborantium.
Roob,plateæ,uel latitudines.
Roobia,plateæ Domini,uel latitudines dominantium.
Robooth, plateæ inclinatæ, uel platearum inclinationes.
Roos,turris,uel propugnacula.
Roos,caput,uel initium.
Roſmophim, caput fortium, uel initium uicinarum.
Roth,uiſio,uel feſtinatio: ſeu deficiens,aut defectio.
Ruben,uidens filium,uel filius uiſionis: ſeu uidens in medio,aut uidens per medium.
Rubeni,uidens filium meum, uel filij mei uiſio: ſeu uidete inter me, aut uidete per medium mei.
Rubenitæ,uidẽtes filios, uel uiſiones filiorum: ſeu uidentes per medium.
Rufus,ſanans,uel reficiens:ſiue nos ſanans,aut refectio noſtra.
Ruma, excelſa,uel uidens aliquid.
Ruth, uidens, uel feſtinans: ſeu deficiens, aut defectio.

S

SAaph,ſpeculum,uel anguſtiatus.
Saal,reddens,uel aggrauans.
Saal, uola, uel pugil: ſeu uulpes, aut ortus aquarum.
Saalabim,aggrauans intellectum, uel aggrauatio intelligentiæ.
Saalim,uolæ, uel pugiles:ſeu uulpes,aut ortus aquarum.
Saalum,reddens,uel redditor:ſiue redditio,aut reddidit eis.
Saar,æſtimans, uel æſtimatio.
Saaritæ,æſtimantes,uel æſtimatores.
Saarim,æſtimantes eos, uel æſtimatores eorũ.
Saaſim, incubuit egrediens, uel incubatio egreſsionis.
Saba, capta, uel captiua: ſiue captiuitas, aut conuerſio.
Saba,clamans,uel conuertens:ſiue clamor,aut eloquentia.
Sabacha,rete,uel retinaculum:ſiue loquens ei, aut eloquentia eius.
Sabaias,captus Domino,uel conuerſio Dei.

Sabaim,clamantes,uel eloquẽtes:ſiue captiui, aut conuertentes.
Sabama,lęua,uel ſiniſtra.
Sabama,excelſa,uel conuerſio quędam:ſiue tollens altitudinem,aut tollens excelſum.
Saban,tollens altitudinẽ,uł tollens excelſum.
Sabana,leua in eis, uel conuerſio quæpiã: ſeu tollens altitudinem,aut tollens excelſum.
Sabaoth,uirtutes,uel exercitus:ſiue uirtutum, aut exercituum.
Sabarim,montes circumiens, uel montium circumitio.
Sabath, ſceptrum, uel uirga: ſiue baculus,aut principatus.
Sabatha, gyrans,uel circumiens: ſiue circumitus,aut circuncidens.
Sabathaca,ſedes tua, uel circumiens te:ſiue circumitus tuus,aut circumciſio tua.
Sabathai,circumitus meus, uel circũciſio mea.
Sabbatum,requies,uel requietio.
Sabatiſmus,requietio,uel requies.
Sabę,agnæ,uel oues:ſiue ſeptẽ,aut iuramentũ.
Sabe,ſepties,uel abundans,ſiue ſaturitas.
Sabee,ſeptem,uel abundans:ſiue ſaturitas,aut abundantia.
Sabei,captiui,uel clamantes:ſiue conuerſi, aut eloquentes.
Saber, captiuus uigilans, uel conuerſus reſurgens.
Saber,uirgultum, uel iurans: ſiue ouis, aut ſatietas.
Sabeth, ouis, uel ſatietas: ſiue uirgultum, aut adiuratio.
Sabeth,captiuus pauidus,uel conuerſio uitæ.
Sabia, dama, uel caprea: ſiue iurans Domino, aut ſatietas Domini.
Sablath,requies,uel intermiſsio.
Sablathaim,requies in eis,uł intermiſsio eorũ
Saboim, damæ, uel capreæ: ſiue ſtantes, aut ſtatio.
Saboim, tollens altitudinem, uel tollens excelſum.
Sachar, cilicium,uel pœnitentia.
Sachat,ſinguli,uel curuantes.
Sada,arcanũ,uel latus:à latere, nõ à latitudine.
Sadada,lateri adhęrens,uel arcanum eius.
Sadaia,latus iniquum,uł arcanum iniquitatis.
Sadai,omnipotens,uel omnipotentia.
Sade,regio,uel iuſtitia:ſiue conſolatio, aut ueneratio. Notandum eſt in hac litera, S, quòd ſicut quædam uocales, cum apud nos ſint eędem,apud Hebræos diuerſis caracteribus annotantur,diuerſoſq; ſonos habent, ideoq; diuerſas ſignificationes continent: ita etiam ipſa eadem s, cum una apud nos ſit,apud illos diuerſa ſortitur nomina, diuerſasq; figuras poſsidet,ac diuerſos ſonos: & idcirco nemo mirum exiſtimet, ſi ipſa eadem in uariis interpretationibus cõmutetur. Tres ſunt enim apud Hebræos literæ:una quæ uocatur Samech, & ſimpliciter legitur, quaſi pers noſtrã literam proferatur:altera Schin, uel ſin dicitur,in qua ſtridor quidam non no-

ſtri ſermonis interſtrepit: tertia Zade nomi
natur, quã noſtræ aures penitus reformidãt.
Sademoth, regiones, uel larua: ſiue iuſtitiæ, aut
conſolationes.
Saderoth, porticus publica, uel conuentio po-
pulorum.
Sadeſor, uberum lumen, uel lux uberũ meorũ.
Sadith, arcanum iuſtitiæ, uel conſolatio teſtifi-
cationis.
Sadoch, iuſtitiæ, uel iuſtificatio.
Saducæi, iuſti, uel iuſtificati: ſiue iuſtitiæ, aut iu
ſtificationes.
Saeſdema, peſtilens aer, uel peſtilentia aeris.
Saph, uinculum, uel labium: ſiue ſpeculum, aut
anguſtia.
Sapha, uinciens eum, uel labium eius: ſiue ſpe-
culans eum, aut anguſtia eius.
Saphai, uinciens, uel ſpeculans me: ſiue labium
meum, aut anguſtia mea.
Sapham, uinciens populum, uel labium popu-
li: ſiue anguſtians eos, aut ſpeculum eorum.
Saphan, abiconditus, uel proficiſcens.
Saphan, lepus, uel hericius: ſiue anguſtians, aut
cherogryllus.
Saphan, ſpeculans donum, uel labium gratiæ:
ſeu uinculum ſuperius, aut barba ſuperio-
ris iudicij.
Saphane, uinculum gratiæ, uel ſpeculator do-
nationis.
Saphane, labium eius, uel labium ſuperius: ſeu
barba eius, aut barba ſuperioris iudicij.
Saphanetphane, ſaluator mundi, uel abſcon-
ditorum repertor: ipſe eſt Ioſeph, qui & Ae-
gyptum ſaluauit, & abſcondita reuelauit
Pharaoni.
Saphama, abſcondit Dominus, uel profectio
Domini: ſeu ſpeculans donantem Dominũ,
aut labium gratiæ Domini.
Saphat, iudicans, uel iudicauit: ſiue iudicium,
aut dijudicatio.
Saphata, iudicans populum, uel populũ iudica
uit: ſiue iudicans eum, aut dijudicatio eius.
Saphatias, iudicat Dominus, uel iudicatio Do-
mini.
Saphathmoth, iudicans mortem, uel iudicatio
mortuorum.
Sapher, decus, uel pulchritudo: ſeu ſpeculans
uigiles, aut labium reſurgentium.
Sapphirus, narrans, uel literatus: ſiue librarius,
aut egregie ſpecioſus.
Sapphira, literata uel libraria: ſiue narrans, aut
egregiè ſpecioſa. Iuxta uerò proprietatem
Syri ſermonis interpretatur formoſa, ſiue
formoſitas.
Saphon, labium murmurans, uel ſpeculum in-
utile: ſeu uinculum mœroris, aut anguſtia
iniquitatis.
Saphtia, iudicat Dominus, uel iudiciũ Domini.
Saga, locutio, uel minoratio.
Sahis tentans, uel tentatio.
Sairath, dama, uel caprea.
Sala, læua, uel miſſa: ſiue tollens, aut miſsio.
Salabin, pacis gratuitas, uel ueſtimentum gra-
ue: ſiue aggrauans intellectum, aut aggraua
tio intelligentiæ.
Salabon, tollens mœrorem, aut aggrauatio ini
quitatis.
Salabonitæ, tollentes mœrorem, uel aggraua-
ti iniquitatibus.
Salacha, læua uenit, uel tollens uenit: ſiue tulit
ſibimet, aut tentatio itinerantium.
Salai, tollens me, uel miſsio mea.
Salabum, ſalus cordis, uel ſanitas cordiũ eorũ.
Salama, ueſtimentum, uel pacificans: ſiue ueſtis
pacis, aut tribulatio eius.
Salamiel, pax mea Deus, uel retribuet mihi
Deus: ſiue Deus ueſtimentum meum, aut re-
tributio mea, uel retributio Dei.
Salamin, perfecti, uel cõſummati: ſeu perfectio,
aut conſummatio.
Salamina, fluctus, uel commotio: ſeu umbra cõ
motionis, aut ſaluatio iudicij.
Salati frutex, uel petitio.
Salathiel, petens Deum, uel frutex Dei.
Sale, egrediens, uel egreſsio.
Salebin, pacis grauitas, uel ueſtimentum gra-
ue: ſiue aggrauans intellectum, aut aggraua-
tio intelligentiæ.
Salech, egrediens, uel egreſsio.
Salech, egrediens, uel emiſsio.
Saleph, miſſus, uel redditus: ſiue conſummatus
perfectè, aut conſummatè perfectus.
Salem, pax, uel iuſtitia: ſeu miſit, aut miſsio.
Salem, reddens, uel reddita: ſiue conſummata
perfectè, aut conſummatio perfectionis.
Salemoth, egredièns mortuus, uel egreſsio mor
tui: ſiue tollẽs mortem, aut egreſsio mortis.
Saphaat, umbra pariter, uel umbra fortitudi-
nis: ſeu umbra formidans, aut umbra in id-
ipſum.
Sali, miſſa, uel læua: ſeu tollens, aut miſsio.
Salim, læua, uel uulpes: ſiue tollens eos, aut miſ-
ſio eorum.
Saliſa, uitula tertia, uel uitula triennalis: ſeu ui-
tula conſternans, aut uitula conſternata.
Saliſa, idem.
Salma, perfecta, uel pacificans: ſeu ſentiens,
aut ſenſibilis.
Salma, ſentiens, uel ſenſibilis: ſeu pacificus, aut
conſummatio.
Salmana, perfectus, uel conſummatus: ſiue pa-
cificans eum, aut ſenſibilitas eius.
Salmanaſar, perfectus uinculo, uel conſumma-
tus ad uinciendum: ſiue ſentiens carcerem,
aut pacificans anguſtiatos.
Salmane, pacificans eum, aut conſummatio e-
ius: ſiue umbra prohibendi, aut umbra com-
motionis.
Salmanoe, ſenſus uitæ, uel pacificans ſuſce-
ptos: ſiue umbra offendiculi, aut imago for-
titudinis.
Salmas, ſentiens Dominum, uel pacificus Do-
mini.
Salmon, ſenſibilis, uel pacificus: ſiue umbra uir
tutis, aut imago fortitudinis.
Salmona, imaguncula eius, uel imago fortitudi
nis

nis eius: ſiue umbra portionis, aut umbra mu
nerationis.
Salmonem, nomẽ habitaculi, uel umbratio mu
neris: ſeu umbra uirtutis eorum, aut imago
fortitudinis eorum.
Salo, tollens, uel commiſsio eorum.
Saloim, tollens eos, uel emiſsio eorum
Salon, retribuens, uel pacificus: ſiue retributio,
aut pacificatio.
Salome, pacificans eum, uel retributio eius.
Salomi, retribuens mihi, uel pacificatio mea.
Solomin, pax mea eis, uel retributio mea eorũ.
Salomith, tentatio reſpiciens tranſmigratio-
nem, uel tranſmigratio reſpiciẽs tentationẽ.
Salomon, pacificus, uel retributor: ſeu pacifi-
cans mœrentes, aut retribuens iniquis.
Saltus, frutex, uel petitio.
Salu, tentatio reſpiciens, uel reſpectus tentatio
nis: iuxta etymologiam uerò Græci ſermo-
nis, interpretatur uegetatus, aut fortunatus.
Salumit, tentatio reſpiciens trãſmigrationem,
uel tranſmigratio reſpiciens tentationem.
Saluſa, uita conſternata, uel tentatio reſpici-
ens eum.
Sama, ibidem, uel perditio: ſiue exauditus, aut
exaudibilis.
Samaa, ibidem, perditio eius, uel ibidem exau-
ditio eius.
Samacha, cœli tui, uel cœlos tuos.
Samachias, cœli tui Domine, uel cœlos tuos
Domine.
Samath, nomen inclytum, uel auditio teſti-
monij.
Samagar, nomen aduenæ, uel exauditio ad-
uenarum.
Samai, exaudiens me, uel ibidem exauditio
mea.
Samai, cœleſtis, uel humilis: ſeu uæ mihi, aut ibi
dem perditio mea.
Samaia, humilis Domino, uel audiens Domi-
num: ſiue ibidem auditor Dominus, aut ibi-
dem exauditio Domini.
Samaoth, audiens ſignum, aut ibidem perditio
reſponſionis.
Samarari, lana mea, uel cuſtodia mihi.
Samarath, nomen amarum, uel exauditio ama
ritudinis.
Samaræus, lana, uel coniunctio: ſiue cuſtos, aut
cuſtodia.
Samari, lana mea, aut coniunctus mihi: ſiue cu-
ſtos meus, aut cuſtodia mea.
Samaria, lana Domini, uel cõiuncta Domino:
ſiue cuſtos Domini, aut cuſtodiens Dominũ.
Samaritanus, lana, uel coniunctio: ſeu cuſtos,
aut cuſtodiens.
Samaritani, lanæ, uel coniuncti: ſeu cuſtodes,
aut cuſtoditi.
Samaritæ, idem.
Samaron, ibidem mœror, uel ibidem perditio
iniquitatis.
Sambucæa, ſol, uel lumen: ſiue illuminans, aut
illuminatio.
Samech, fultura, uel erectio: ſiue adiutorium,
aut firmamentum.
Samel, cuſtodiens, uel cuſtoditus: ſiue cuſtos,
aut cuſtodia.
Sames, ſol, uel fons ſolis, aut mandatum humi-
le, aut mandatum humilitatis.
Samgar, nominatus incola, uel nominatio ad-
uenarum.
Samias, ſuſtollens nomen Domini, uel audiens
Dominum plaſmatorem.
Samir, uepres, uel incultum: ſiue nomen uigi-
liæ, aut exaudiens uigilantes.
Samith, nomen temporale, uel auditio peccati.
Samodi, nomina, uel nominationes.
Samoe, nomen uitæ, uel exaudiẽs ſuſceptionẽ.
Samothracia, audiens reſponſionem, uel au-
diens reuelationem: ſeu auditio reſpõſionis,
aut auditio reuelationis.
Samothraces, audientes reſponſionem, uel au-
dientes reuelationem: ſeu auditores reſpon
ſionum, uel auditores reuelationum.
Samſari, nominatus princeps, uel exauditor an
guſtiæ.
Samri, nomen laceſſens, uel exauditio ama-
ritudinis.
Sanſame, nomen auditum, uel famoſa auditio.
Samſon, ſol fortis, uel ſolis fortitudo: ſeu ſol eo-
rum, aut illuminans eos.
Samu, audiens, uel exaudibilis: ſeu ibidem per
ditio, aut ibidem exauditio.
Samua, audiens eum, uel exaudibilis ei: ſiue ibi
dem perditio eius, aut ibidẽ exauditio eius.
Samuel, nominatus Deo, uel poſtulatus à Deo:
ſiue audiens Deum, aut exauditio Dei.
Samum, audiens eos, uel nominatio eorum.
Samus, nominatus, uel exaudibilis.
Samuſathã, nominatus eis, uel exauditio eorũ.
Samuſathim, nominatus mihi, uel exauditio
mea.
San, dormiens, uel ſecurus: ſeu abundans, aut
egrediens.
Sanaballat, abundans uir tempore, uel egreſ-
ſa deuoratio peccatoris.
Sanabia, dormiens Domino, uel egreſsio Do-
mini, uel abundans Domino, aut ſecuritas
Domini.
Sanan, dormiens populus, uel ſecuritas popu-
li: ſeu abundans eos, aut egreſsio eorum.
Sana, dormiens Domino, uel egrediens gratia:
ſeu abundanter donatus, aut ſecuritas gra-
tificata.
Sanamin, dormiens Domino, uel egredièn gra-
tia eorum, aut abundanter donans eos, aut
ſecuritas gratificationis eorum.
Sandicus, abundans compunctio, uel egreſsio
compunctionis.
Sanir, Deus luminis, uel Deus lucernæ: ſeu le-
uans nouitatem, aut nouitatem attollens.
Sapam, ſpeculator, uel labium eius: ſiue iudi-
cium ſuperius, aut barba ſuperioris iudicij.
Sara, princeps, uel carbo: ſeu uelamen, aut an-
guſtia.
Sarra, idem.
Saraa, princeps eius, uel carbo eius: ſeu eius ue
lamen,

lamen,aut angustia malorum eius.
Saraballa,principatum habentia, uel carbonũ deuorationes.
Sarabías,princeps patrum Domini,uel principans Domini patruus.
Sara,descendens,uel descensio: siue descendit, aut ut descenderet.
Saraphat,incendens,uel incendium.
Sarahe,princeps fratrum, uel uelamen fraternum:siue carbo suscipiens,aut angustia uitę.
Sarai,princeps mea, uel carbo meus: seu uelamen meum,aut angustia mea.
Saraia,princeps fuit, uel principãs Dominus: seu uinctus Domino, aut angustia Domini.
Saraías,princeps Domini,uel principans Dominus: aut uelamen dominans,seu angustia Domini.
Saraitæ, principes, seu angustiati: siue carbones,aut uelamina.
Sarar,porta,uel candor:seu cantilena,aut cantor introiens.
Sararim, portæ eorum, uel cantantes eis: seu cantilenæ eorum, aut cantatores introeuntes ad eos.
Sarasa,princeps tribulator,uel princeps tribulatus,uel princeps tribulationis, aut principatus tribulatio.
Sarasar, princeps fuit, uel elatio angustiæ: seu princeps tribulationis, aut principans tribulationibus.
Sarath, uincens, uel lepra: seu tribulatio, aut morbus insanabilis.
Sarach,uincens uenit,uel lepra eius:seu tribulans eum,aut morbus insanabilis ei.
Sarathan,lepra donata,uel uictoria gratiæ: seu tribulans eos,aut morbus eorum adueniens.
Sarathasar, uincens diuitem, uel lepra diuitiarum:seu morbum insanabilem tollens,aut tribulatio facturam suscitans.
Sarathim,lepra mea, uel tribulans me: siue uictor meus,aut morbus insanabilis mihi.
Sarba,lepra,uel morbus insanabilis.
Sardis, princeps pulchritudinis, uel principatus pulchritudo.
Sareas, princeps tollens, uel carbo sustollens: seu uelamen facturæ, aut angustia plasmationis.
Sarebias,princeps Domini,uel angustians Dominus.
Sared, descendens,uel descensio:siue descendit, aut ut descenderet.
Saredetæ,descendentes, uel descensiones: siue descenderunt,aut ut descenderent.
Sareda,descensio eius,aut descendens ei.
Saredatha, descendens tempore, uel descensio peccatoris.
Sarema, princeps sibilans, uel princeps litigiosus.
Sareon, princeps mœrens, uel carbo inutilis: seu uelamen tristitiæ, aut angustia iniquitatis.
Sarepha,incensa,uel incendium:seu tribulatio panis,aut panis angustia:nomen ex Hebræo Syroq; compositum.
Saresai,princeps,uel angustiatus.
Sares, princeps uigilans, uel princeps suscitans elationem angustiæ.
Sareth,uincens,uel lepra:seu tribulatio,aut reliquiæ principatus.
Sarphan, princeps incendens, uel carbo incendij.
Sargan,princeps horti,uel princeps uirgulti.
Sargon,idem.
Sarigaur,rami,uel propagines:seu princeps ramorum,aut princeps propaginum.
Sarias, princeps Domini, uel principans Dominus.
Sarim, hordeum, uel cibarium: seu principans eis,aut angustia eorum.
Sarion, princeps mœrens, uel carbo inutilis: seu uelamẽ tristitiæ,aut angustia iniquitatis.
Sarid,reliquiæ,uel princeps reliquiarum.
Saro ne, princeps mœroris eorum, uel cantans ei canticum tristitiæ.
Saron,princeps mœroris,uel cantans tristitiã.
Saróna, princeps tristitiæ, uel cantans tristitiam:seu princeps mœroris eius,aut cantilena tristitiæ eius.
Saronitæ, principes mœrentes, uel cantantes tristitiam.
Saror,indutus, uel indumentum: siue coangustans,aut coangustatio.
Sarorum, princeps montium, uel principans lumini: seu angustans pelles, aut uelamen iracundiæ.
Sarsathim, princeps cadaueris, uel princeps ruinæ: seu princeps ruentium, aut princeps cadentium.
Sarthan,princeps demolitorum eius,uel princeps coangustatorum eius.
Saruch,lorum,uel corrigia:seu dependens, aut perfectio.
Saruia, uincta, uel uinculum: seu angustians, aut angustia.
Sasa,senarius,uel longæuus.
Sasabasar, senarius insans, uel longæuitas angustiata.
Sasagac,senarius robustus, uel longæuitas fortitudinis.
Sasai,senarius meus,uel longæuitas mea.
Sason,ciuitas,uel oppidum.
Sasonthamar, urbs palmarum,uel ciuitas amaritudinis:seu urbs commutantium,aut oppidum commutatorum.
Sathain,libri,uel librarij: siue historici eorum, aut historiæ eorum.
Sathan,contrarius, uel aduersarius: seu transgressor,aut præuaricator.
Sathanas, transgressor, uel præuaricator: seu contrarius facturæ,aut aduersarius plasmationis.
Sau, digna, uel eleuata: seu dignitas, aut eleuatio.
Sauce,cantationes,uel cantilenæ.
Saue, digna, uel eleuata: seu dignitas eius,aut eleuatio eius.

Saupha, speculator,uel speculatio:seu superefundens,aut superefusio.
Saul,petitio,uel expeditus:seu abutens, aut abusiuum eorum.
Saulitæ,petentes, uel expediti:siue abutentes, aut abusiui eorum.
Saulus,tentatio respicientis,uel tentationis securitas: siue abutens consilio, aut expetitio festinationis.
Saura, dignitas magistri, uel eleuatio magistri eius.
Schacha,propago,uel tabernaculum.
Scharioth,merces,uel mercedem accepit.
Spania, accinctio, uel expeditio.
Spani,accincti,uel expediti.
Spartia, accinctio bona, uel expeditio illuminationis. (ti.
Spartiatæ,accincti bene,uł expediti illumina
Stachim, faciens cantilenas, uel factor cantilenarum.
Stachim,faciens cantilenas eis, uel factor cantilenarum eorum.
Starbuzanai, iudex contemptor gratiæ meæ, uel speculator despiciens gratiam meam.
Seba,statio,uel eloquentia.
Sebaste,uallans,uel gyrans
Sebastianus,uallans,uel circumiens.
Sebe,statio,uel eloquentia.
Sebedia,stat testans Dominum, uel statio serui Domini.
Sebeia, stans iniquus Dominus, uel statio iniqui Domini.
Sebemas,stat iniquus Dominus, uel statio iniqui Domini.
Sebeon,stãs mœrens, uel statio dolens:seu stat iniquitas,aut eloquentia inutilis.
Sebethai,stans superior, uel eloquẽtia pauida.
Sebea,stans Dominus, uel stans Domino: seu sectans Dominum,aut sectator Domini.
Sebihel,stans Deus, uel stans Deo: seu sectans Deum,aut sectator Dei.
Sebna, stans pulchrè,uel statio pulchritudinis.
Sebin, statio maris,uel sectatio eius mare.
Seboin, dama, uel caprea: seu caprea eorum, aut damula eorum.
Sebolet,spica,uel germinatio.
Sebon,dama,uel caprea:seu statio maris,aut sectatio eius mare.
Sebuhel,reuertens ad Deum, uel reuertitur ad eum Deus.
Sechar,byssus,uel cilicium.
Sechath,ramus,uel propago.
Sechech,speculum,uel speculatio.
Sechem,laborans,uel humerosus.
Sechemitæ,laborioſi,uel humerosi.
Sechemas, uarius Dominus, uel uarietas Domini.
Sechim,uarius,uel uarietas.
Sechías,uarius Dominus, uł uarietas domini.
Sechiel,uarius Deo,uel uarietas Dei.
Sechimas, uarius Dominus, uel uarietas Dñi.
Sechothanoth,tabernacula filiarum,uel obumbrans filias.
Sechri,ebrietas,uel tabernaculum.
Sechrona,ebrietas mœrens, uel tabernaculum doloris eius.
Secha,spinæ,uel cardi:seu tribuli,aut pũctiões.
Sechim,fatuus,uel fatuitas:siue insulsus,aut infatuatus.
Secundus,eleuans,uel eleuatus: seu elatio, aut eleuatio.
Seda,cibaria,uel ex latere.
Sedada,cibaria testiũ,uel ex latere seruitutis.
Sedecha,iustitia,uel iustificatio.
Sedeche,iustificans eum,uel iustificatio eius.
Sedechías,iustitia Domini, uel iustificãs Dñm.
Sedeur,cibaria ignis,uel ex latere luminis.
Sedi,cibarium meum,uel ex latere meo.
Sedij, cibarium meum mihi, uel ex latere meo meus.
Sedim, saliuæ, uel amaritudines: seu nemus amœnum,uel amœnitas nemoris.
Sedeius,cibarium festinantis,uel ex latere consiliatoris.
Sedimihel, ex latere Dei, uel cibarium quod est à Deo.
Seddo,cibariũ testium,uel ex latere seruientis.
Sedrac,decor,uel decorus.
Sedrachi,decus meum,uel decorus mihi.
Seducha,testimonium,uel testificatio.
Sephana, humilis,uel campestris: seu atterens eos,aut attritio eorum.
Sephamoth, atterens mortem, uel humilians mortuos: seu labium mortis, aut iudicium mortuorum.
Sephon,speculatio,uel aquilonaris.
Sephar,liber, uel litera: seu librarius, aut literatus.
Sepharthalim, liber psalmorum, uel uolumen hymnorum.
Sepharuaim,libri ipsi,uel literæ ipsæ:seu librarij eorum,aut ipsi literati eorum.
Sephat,iudicans,uel iudicatio.
Sephata,iudicans eum,uel iudicatio eius.
Sephatías, iudicans Dominus, uel iudicatio Domini.
Sephala,humilis,uel campestris:siue uallis,aut planicies.
Sepher, libri, uel literæ: siue decus, aut pulchritudo.
Sephei,iudicium,uel dijudicatio.
Sepheus,speculatus,uel egrediens.
Sephi,spiculatus,uel unipes.
Sephina, aquilo, uel aquilonaris: seu tentans eos,aut tentatio eorum.
Sephion,egrediens, uel abditus: seu egredere os mœroris,aut egrediens os tristitiæ.
Sepho,spiculator,uel bipes.
Sephon,specula,uel aquilo: seu speculum, aut arcanum.
Sephonitæ, specula, uel arcanum:seu aquilonares,aut speculatores.
Sephor, auis, uel spiculum: seu adhærens, aut placens.
Sephora,auis eius, uel speculans eum:seu placens adhæsit,aut adhæsio placuit.

Sephraí, placens ſignum, uel adhærens ſubterius.
Sephtan, ſpeculator humilis, uel arcanum reſponſionis.
Sephu, ſpiculum, uel ſpeculator: ſeu bipes, aut unipes.
Sephutan, atterens naues, uel attritio nauium: ſeu adumbrans iuſtitiam, aut umbraculum iuſtitiæ.
Segar, calidus, uel minoratus.
Segim, ſpinæ, uel tribuli: ſeu pungens eos, aut punctiones eorum.
Segon, locutio murmurãs, uel loquela inutilis.
Segor, iunior, uel paruula: ſeu calens, aut meridiana.
Segur, ſpina paruula, uel loquela inutilis.
Segur, iunior, uel paruulus: ſeu calens, aut meridianus.
Sephin, exitus, uel exeuntes.
Seir, hircus, uel hirſutus: ſeu hiſpidus, aut piloſus.
Seira, hiſpida, uel hirſuta: ſiue horribilis, aut piloſa.
Seirath, idem.
Sella, petitio, uel umbraculum: ſeu dimittens eum, aut dimiſsio eius.
Sella, ſemper, uel in finem: ſiue ſempiternus, aut in ſempiternum.
Selachi, tollens ſibimet, uel tẽtatio ambulãtis.
Sella, petitio, uel umbra eius.
Sellai, petitio mea, uel umbraculum meum.
Sellaia, petens Dominum, uel umbraculum Domini.
Sellaitæ, petentes, uel ſempiterni: ſeu dimittentes eos, aut obumbracula eorum.
Selã, miſſus, uel latus: à latere, non à latitudine.
Selã, petitio, uel ſempiternitas: ſeu obumbrãs eos, aut dimiſsio eorum.
Selcha, ramus, uel propago: ſeu paci ſuſpirans, aut pacificus erubeſcens.
Selebin, petens filios, uel umbraculum filiorũ.
Selech, petens, uel dimittẽs: ſeu umbraculum, aut ſempiternitas.
Selecha, tentatio itineris, uel tentatio ambulantis: ſeu obumbrans eos, aut ſempiternitas eius.
Sellem, pacificus, uel pacatus: ſeu pacificans, aut pacificatio.
Sellemitæ, pacifici, uel pacati: ſeu pacificantes, aut pacificationes.
Seleman, redditus Domino eſt.
Selemias, redditus Domino, uel redditio Domini.
Selemi, tentatio reſpiciens tranſmigrationem, uel tranſmigratio reſpiciens tentationem.
Selles, petitio, uel pacificans.
Selethai, frutex uulturis, uel petitio deuorãtis.
Seleucus, exiens aduocatus, uel exiens aduocatio: ſeu tollens ſemetipſos, aut itineris experimentum.
Seleucia, exiens aduocatio, uel exitus aduocationis: ſeu tollens ſemetipſam, aut itineris experimentum.
Selim, uulpes, uel tollens: ſeu auulſio, aut dimiſsio.
Selma, ſenſus, uel perfectio.
Selmai, ſenſus meus, uel perfectio mea.
Selmon, pax, uel ſenſus: ſeu fortis imago, aut uirtutis umbraculum.
Selo, uæ ei, uel dimiſsio eius, ſeu petens eum.
Selon, euulſio, uel dimiſsio: ſiue translatus, aut reſtituens.
Sellum, pacificus, uel pacatus: ſeu pacificans, aut pacificatio.
Sem, audiens, uel nominatus: ſiue famoſus, aut famoſa auditio.
Sema, nomen auditum, uel famoſa auditio.
Semma, idem.
Semma, nomen auditum ei, uel famoſa exauditio eius.
Semmaia, nomen auditum Domino, uel famoſa exauditio Domini.
Semanoth, nomen humile, uel nomen humilitatis: ſeu nomen auditum, aut nominata auditio.
Semarith, nomẽ quæſitũ, uel auditio bonitatis.
Semath, nomen temporale, uel exauditio peccatoris.
Semathæi, nominati peccato, uel exauditi temporaliter.
Semadehe, nomen ſcitum, uel nomẽ auditum: ſeu nominis auditio, aut nominis ſcientia.
Seme, audiens, uel auditio: ſeu nomen, aut nominatio.
Semeber, nomen fontis, uel exauditio putei.
Semedab, nomen perditionis, uel ibi perditio: ſeu nomẽ auditionis, aut ibidẽ exauditio.
Semegar, ibi aduena, uel ibi colonus: ſeu auditio aduenæ, aut nomen aduenarum.
Semei, audi mihi, uel audi me: ſeu nomen meũ, aut auditio mea.
Semeia, audiens Dominum, uel nominatus Domino.
Semeitici, nominati mihi, uel exauditores mei.
Semel, ſol, uel idolum. Et notandum quòd hoc nomen in Hebræis uoluminibus quaſi ſermo Latinus fit à ſimilitudine: unde & ſimulachra dicuntur ipſa idola, quaſi ſimulata.
Semelias, idolum Domini, uel ſol dominicus.
Semer, nomen amarum, uel exauditio amaricationis.
Semerias, coniunctus Domino, uel cuſtodia Domini.
Semeron, uepres doloris, uel terra inculta mœrentium: ſeu nomen magiſtri dolentis, aut audiens magiſtrum inutilem.
Semel, ſol, uel fons ſolis: ſeu mandatum humile, aut mandatum humilitatis.
Semi, nomen auditum mihi, uel famoſa exauditio mea.
Semida, nomen meum ſcitum, uel nomen meũ auditum: ſeu nominis mei auditio, aut nomen meum ſcientia.
Semidabe, nomen meum ſcitum, uel nomen meum auditum: ſeu nomen meum auditio, aut nomen meum ſcientia.

Semida-

Semidatæ, nomina mea ſcita, uel nomina mea audita: ſeu nominum meorũ auditiones, aut nominum meorum ſcientiæ.
Semir, uepres, uel incultum: ſeu terra ſpinoſa, aut terra inculta.
Semiramoth, nomen meum uidens mortẽ, uel auditio mea uiſio mortis.
Semoth, nomen mortuum, aut auditio mortis.
Semua, nominatus, uel exaudibilis.
Senneſer, blaſphemus, uel blaſphemia.
Sennoth, nomina, uel auditiones: ſeu nomen ſigni, aut exaudita reſponſio.
Semram, audiens nomen excelſum, uel famoſa auditio exaltationis.
Senramitæ, audientes nomina excelſa, uel famoſæ auditiones exaltationum.
Semri, nomen laceſſens, uel auditus amarus.
Semron, nomen eius, uel exauditio eius: ſeu cuſtos uidit, aut uiſionis cuſtodia.
Semromaron, nomen amaræ triſtitiæ, uel audiens amarum mœrorẽ: ſeu cuſtos amari mœroris, aut cuſtodiens mœrorẽ amaritudinis.
Semſai, audiens nomen ſalutis, uel famoſa auditio ſaluatoris.
Semshi, ſol meus, uel illuminatio mea.
Sen, dentes, uel abundantia: ſeu ſuper uulnus, aut amphora tentationis.
Senna, uoluntas, uel mandatum: ſeu uoluntas mandati, aut mandatum uoluntatis eius.
Sena, tollens eum, uel anguſtia eius: ſiue Deus eius, aut abundantia eius.
Senaa, tollens eum, uel anguſtia eius: aut ſuper uulnus eius, ſeu amphora tentationis eius.
Sennaab, uoluntas patris, uel mandatũ paternum: ſeu uoluntas mandati paterni, aut mandatum uoluntatis paternæ.
Sẽnaar, fertilis, uel fœtor eorum: ſiue excuſsio dentium, aut dentium uacuefactio.
Sennacherib, tollens deſerta, uel alleuans deſertionem.
Senam, Deus populi, uel anguſtians populum: ſeu tollens eos, aut abundantia eorum.
Sennaſar, uoluntas diuitiarum, uel mandatum beatitudinis.
Sene, Deus eius, uel anguſtans eum: ſeu tollens eum, aut abundantia eius.
Senech, cymbalum, uel tinnitus.
Seneſarma, tollens rubrum, uel tentationes tollens.
Semin, uoluntas mandati eorum, uel mandatũ uoluntatis eorum.
Senron, nomen uidens, uel cuſtos nominis.
Senshi, ſol meus, uel illuminatio mea.
Sennua, dentes mouens, uel amphora tentationis commotæ.
Seon, calor, uel calidus: ſiue germen quod non eſt, aut germen inutile.
Seon, tentatio laceſſens, uel allocutio inutilis: ſeu germen tentatum, aut germinatio tentationis.
Seor, calens, uel paruulus: ſeu minor, aut meridianus.
Seorim, minorans eos, uel calliditas eorum.
Sephi, ſpiculatus, uel unipes mollis.
Sephima, ſpiculum fractum.
Seraphim, ardor, uel incendium: ſeu ardentes, uel incendentes.
Seraia, princeps Domini, uel anguſtians Dominum.
Serabias, idem.
Sereſer, princeps principum, uel anguſtians principes.
Sereth, princeps, uel lepra: ſeu tribulatio, aut reliquiæ principatus.
Sergius, princeps uallis, uel princeps hortuli: ſeu princeps horti humiliati, aut anguſtians hortum humiliatum.
Serin, principans eis, aut anguſtia eorum.
Seron, princeps mœroris, uel cantans triſtitiã.
Ser, carbo murmurantium, aut anguſtia inutilium.
Serua, uinculum, uel anguſtia.
Seruch, lorum, uel corrigia: ſiue dependens, aut perfectio.
Seruſa, uinctus, uel uinctio: ſeu anguſtians, aut anguſtiatus.
Seſa, tentatio, uel farinatus: ſiue longæuus, aut egrediens.
Seſach, manus, uel byſſus: ſeu manus ſacci, aut ſaccus byſſinus.
Seſai, egrediens mihi, uel longæuitas mea: ſeu farinatus meus, aut tentatio mea.
Seſamor, tentatio urgẽs, uel egreſsio attrectãs.
Seſan, tentatio doni, uel egreſsio gratiæ.
Sesban, tribulatio ueniens, uel tribulator ædificationis.
Sesbaſar, tribulator, uel tribulatus: ſeu tribulãs, aut egrediens.
Seſima, egreſsio mortificationis, uel egreſſum eſt os triſtitiæ.
Seſion, egreſsio triſtis oris, uel egreſſum eſt os triſtitiæ.
Seth, ponens, uel poſitus: ſeu poſuit, aut reſurrectio.
Seth, ſemen, uel germen: ſeu generatio, aut poculum.
Sethar, poculum ſuſcitans, uel germen uigiliæ.
Sethim, ſpinæ, uel germina, ſeu poſitiones.
Sethri, exactor meus, uel abundantia mea: ſeu diuertens mihi, aut diuerticulum meum.
Sethrai, ſeminãs magiſter meus, uel reſurrectio magiſtri mei.
Sethin, ſpinæ, uel germina, ſeu poſitiones.
Seema, loquens, uel tentorium: ſeu uulpecula clamans, aut tabernaculum.
Senæ, loquentes, uel tentoria: ſeu uulpeculę clamantes, aut tabernacula.
Scenopegia, tentoriorum occurſio, uel tabernaculorum ſolennitas.
Scena, uulpecula hęc, uel tabernaculum ipſum.
Stephanus, corona, uel norma noſtra: ſeu iudicans nos, aut ſpeculator noſter.
Stephanus, regula, uel coronatus: ſeu ſpeculãs, aut iaculatio.
Stephana, corona, uel norma noſtra: ſeu iudicans nos, aut ſpeculatrix noſtra.

Stephana,regula,uel corona:ſeu ſpeculans,aut iaculatio.
Sia,dormitatio,uel indigentia: ſeu dormitantes,aut indigentes.
Siaa,dormitans ei,uel indigentia eius.
Siaba,indigens patre,uel dormitatio patris.
Siai,dormitans mihi,uel indigentia mea.
Siam,ſitis,uel ſitiens:ſeu dormitans,aut indigẽtia eorum.
Siba,rectè,uel cõuerſio: ſeu uenit egreſſus,aut uenit egreſsio.
Siban,rectitudo doni,uel conuerſio gratiæ.
Siboin,rectus,uel conuerſus:ſeu egrediens eis, aut conuerſio eorum.
Sicha,inſania,uel ebrietas.
Sicharij,ebrij,uel inſani.
Sichar,pœnitens,uel pœnitentia.
Sicher,ramus,uel concluſio: ſeu byſſus,aut cilicium.
Sicelech, defæcatio uocis adductæ, uel adductio uocis defæcatæ: ſeu effundẽs ſextarium, aut effuſio ſextarij.
Sichem,humerus,uel humeri:ſeu labor,aut laborantes.
Sicer,ebrius,uel ebrietas.
Sicera,ebrius ei,uel ebrietas eius.
Siccileg,effundẽs ſextariũ, uel effuſio ſextarij: ſiue defæcatio uocis adductæ, aut adductio uocis defæcatæ.
Sicilia,ponderoſa,uel laborioſa.
Sicilienſes,ponderoſi,uel laborioſi.
Sichima,humeroſa,uel laborioſa. Ipſa eſt quæ & Sichem, ſed in Latinum & Græcum ſonũ uertitur,ut Sichima pronuncietur.
Sichim,humeroſi,uel laborioſi.
Sicione,pondus doloris, uel laborioſa iniqtas.
Siculus, pondus cõſilij,uel labor feſtinationis.
Sichen,coniunctus,uel uenatio fontis : uel taciturnitas.
Sidon,ſalus,uel tacens,ſeu ſaluans.
Sidonij,ſaluí, uel tacentes:ſeu ſaluantes,uel taciturnitas.
Sidon,uenatio,uel commotio:ſeu uenatio triſtitiæ,aut commotio iniquitatis.
Sidama,commouens eum,uel uenatio eius:ſeu commouens triſtitiam ei,aut uenatio iniquitatis eius.
Sidoma,uenatio,uel cõmotio: ſeu uenatio mœroris,aut uenatio inutilis.
Sidonij,uenantes,uel commouentes:ſeu uenatores mœroris, aut uenantes inutile.
Sidrac,decor,uel decorus:ſeu decus meum,aut decorus mihi.
Syene,ſitis,uel ſitiens:ſeu dormitatio,aut indigentia.
Syenenſes,dormientes,uel ſitientes:ſeu indigẽtes,aut indigentiæ.
Sibab,ſuperattollens,uel ſuperattollere.
Sila,miſſus,uel miſsio.
Silam,miſsio eius,uel miſsio eorum.
Silas,miſſa plaſmatio, uel miſsionem ſuſtollẽs.
Sillem,recens,uel nouus ; ſeu recenter, aut nuperrimè.
Silliti,miſſus mihi,uel miſsio mea.
Silo,auulſio,uel ubi eſt ipſa.
Silo,auulſio,uel translata : ſeu dimiſsio, aut reſtitutio.
Silonitæ,auulſi,uel ubi ſunt ipſi.
Silonitæ,transferentes, uel auellentes : ſeu dimittentes,aut reſtituti.
Siloa,miſſus,uel miſsio : ſeu miſſus ei , aut miſsio eius.
Siloe,idem.
Siloan,miſſus eis,uel miſsio eorum.
Siloni,tranſiens,uel auellens : ſeu dimiſsio,aut reſtitutio.
Silonitæ, transferentes, uel auellentes : ſeu dimiſsi,aut reſtituti.
Syluanus, miſſus frater,uel emiſsio ad fraternitatem.
Simaa,exauditio,uel exaudibilis.
Simachus,exauditus,uel exaudibilis.
Simaith,mortificans,uel mortificatio: ſeu mortificatus,aut quicunq; morietur.
Simeon, auditus, uel exaudibilis : ſeu audiens mœrorem,aut nomen habitaculi.
Simeonitæ,auditi,uel exaudibiles:ſeu audientes triſtitiam,aut nomina habitaculorum.
Simon, obediens,uel obedientia:ſeu ponẽs triſtitiam,aut auditor mœroris.
Sympſalma,uocum copulatio,uel uocum conuenientia.
Simuth,locus,uel loca.
Sin, tentatio egrediẽs, uel egreſsio tẽtationis.
Sin,dentes,uel dentoſi:ſeu ſupra paruulos, aut amphora tentationis.
Sin, rubus , uel odium, ſeu mandatum , aut egrediens.
Sina,dentes eius,uel dentiũ eius:ſeu ſuper uulnus eius,aut amphora tentationis eius.
Sina , menſura , uel mandatum: ſeu rubus eius, aut audiens eum.
Sina,tentatio egrediens mihi,uel egreſsio tentationis meæ.
Sinai,menſura mea, uel mandatum meum : ſeu rubi,aut odia,plurali numero.
Sinai,dentes mei,uel dentium meorũ:ſeu ſuper uulnus meũ,aut amphora tentationis meæ.
Sincus,egrediens,uel odioſus: ſeu leuans me, aut alleuatio mea.
Syntagma , doctrina, uel inſtitutio.
Sinichion, victori Deo palma , uel uictans Dei triumphus.
Sinchichẽ,loquens,uel loquela,ſeu charitas.
Sion,ſpecula,uel ſemen eius.
Sion,mandatum,uel numen:ſeu ſpeculum,aut ſpeculatio.
Sior,paruulus , uel turbulentus : ſeu turbidus, aut firmamentum nouum.
Sior labanath,paruulus candidatus,uel firmamentum nouæ albedinis.
Sir,aula,uel lebes, quam uulgò ollam uocant, id eſt,caldariam.
Sira,aula eius,uel lebes eius.
Sirath,murus,uel maceria.
Syracuſa,murus gladij,uel maceria lætitiæ.

Sir-

Sirhaſsirim, cantica canticorum.
Syria,ara, uel humecta : ſeu ſublimis,aut ſublimitas.
Syrij, araæ, uel humecti:ſeu ſublimes aut excelſi.
Syrophœniſſa, alta cõuerſa mulier, uel ſublimitas conuerſionis aſſumptæ.
Syrtes,tribulationes,uł angustię: ſeu potiones aut tractationes. Syrtes enim à tractu Saluſtius dicit appellari.
Sis,tentatio,uel farina:ſiue egrediens ei,aut longæuitas eius.
Siſai,tentans me,uel farina mea : ſeu egrediens mihi,uel longæuitas mea.
Siſan,tentans eos,uel farina eorum:ſeu egrediens eis,aut longæuitas eorum.
Siſara,equi uiſio,uel excluſio gaudij : ſeu tollẽs cedentem,aut excludens gaudentem.
Siſiriel,timens Deum,uel benedictus Dei.
Siuran,dignitas,uel elatio.
Sicilia,ponderoſa,uel laborioſa.
Sicilienſes,ponderoſi,uel laborioſi.
Scythia,uulpes illuminata,uł tentorium illuminatum.
Scythæ, uulpeculæ illuminatæ,uel tabernacula illuminata.
Scytopolis,uulpes illuminata ciuibus, uel uulpeculis illuminata ciuitas.
Scytopolitæ,uulpeculæ illuminatæ ciuibus,uel uulpibus illuminati ciues.
Smyrna,conſummatio amaritudinis, uel amaricatio conſummata.
Smyrnæi,conſummati in amaritudine, uel amaricati in conſummatione.
Smyrne ,cantans canticũ,uel cantatio eorum.
Smyrnenſes , cantantes cantica , uel cantationes eorum.
Soa,ſaluans eum,uel locutio eius.
Soar , puſillus , uel puſillanimis : ſeu puſillitas, aut puſillanimitas.
Soba,ſerra ſecans in ea,uel mandatum in ea.
Sobab,conuertens,aut conuerſio.
Sobaba,conuertens eum,aut conuerſio eius.
Sobach,ſimplex,uel columbaris: ſeu conuertẽs te,aut conuerſio tua.
Sobai, ſerra mea ſecans, uel mandatum meum in ea.
Sobal,ſpica,uel uectes ad portandum:ſeu uana uetuſtas,aut uanitas uetuſtatis.
Sobi,ſerra ſecans me,uel mandatum in me.
Sobnas,ſedens,uel ſedes:ſeu diuertens, aut diuerticulum.
Soboch,irretinens conuerſio.
Sobochai,conuerſio mea , uel incendium meũ: uel irretinens uulturem,aut conuertens deuoratorem.
Socha,ramus,uel propago.
Sochat,rami,uel propagines.
Socho, ramus, uel humilitas,ſeu umbraculum.
Socco,idem.
Sochot,tentoria,uel tabernacula : ſeu rami,aut humilitates.
Soccothbenoth,tentoria filij reſpondentis, uel tabernacula filij temporalis.
Sodac, excludẽs , uel latus (à latere, non à latitudine) ſeu arcanum,aut excluſio.
Sodada,latus eius,uel excludens eum, ſeu arcanum eius,aut excluſio eius.
Sodi,latus meum , uel arcanum meum , ſeu excluſio mea.
Soddi,idem.
Sodoma,paſtio ſilens,uel declinatio eorum.
Sodoma,ſulua,uel ſterilis : ſeu cæcitas , aut pecus ſilens.
Sodomiæ , paſtiones ſilentij , uel declinationes eorum.
Sodomitæ,ſului,uel ſteriles:ſeu cæci,aut pecora ſilentia.
Soem,gyrus,uel expectatio eorum.
Soen,gyrus,uel expectatio.
Soene, gyrus eius, uel expectatio eorum , ſiue expectans eos.
Soer,expectans,uel expectatio: ſeu gyrans,aut circundatio.
Sophat,irretitus, uel euiſceratus : ſeu irretitio, aut euiſceratio.
Sophai,ſpeculum meum, aut ſpeculator meus.
Sophan,atterens,uel attritio:ſeu umbraculum, aut umbratio.
Sophar,ſpeculans eum, uel ſpeculæ diſsipatio: ſiue diſsipans ſpeculatorem , aut ſpeculatorem uidebo.
Sophech,iudicans,uel dijudicatio.
Sopher,liber,uel narratio.
Sophera,narrans eum,uel liber eius.
Spherech,liber uitæ,uel narratio pauoris.
Sophim,ſpeculans eos,uel ſpeculator eorum.
Sophonias,ſpeculum Domini,uel cognitor arcanorum Dei.
Sophonias,abſcondens Dominum, uel abſconditus Domino:ſeu ſpeculans Dominum,aut ſpeculator Domini.
Solentes, auellens, uel dimittens : ſeu auulſio, aut dimiſsio.
Solomuth, tẽtatio reſpiciens tranſmigrationẽ.
Somer,cuſtos, uel cuſtodia : ſeu cuſtodiens, aut cuſtoditus.
Somorias , cuſtos Domini,uel cuſtodiens Dominum.
Sompthophanec,ſaluator mundi,uel abſconditorum redemptor.
Son,pecus eorum,uel dentes eorum.
Son, pupilla eorum, uel ſecundus eis : ſeu coccus eorum,aut coccinum eorum.
Sonar, coccinea, uel ſubſiſtens eis; ſeu pecora eorum,aut pecora rubea.
Soni,pecus,uel dentes.
Soni,pupilla mea, uel dentes mihi : ſeu coccus meus,aut coccinum meum.
Sonum,pupilla eorũ, uel ſecundus eis:ſeu coccus eorum,aut coccinum eorum.
Soon,ciuitas,uel oppidum.
Soonthanis,ciuitas Aegypti,uel oppidum mandantis humilia.
Soor , petra puſilla , uel fortis puſillanimis : ſeu mane plaſmatus,aut anguſtiatus fortiter.
Sooria,petra puſilla,uel Domini plaſmatio.

Sophtim,

Sophtim, liber Iudicum, uel liber iudicantium.
Sor, plasmatus, uel angustiatus.
Soor, petra, uel fortis: seu Tyrius, aut meridianus.
Sorarath, hostes tui uel hostium tuorum: seu inimicorum tuorum, aut bellantium contra te.
Soreth, bona uel optima: seu electio, aut eligēs dona optima.
Soreth, bona uitis, uel optima uinea: seu electa uitis, aut uinea electionis.
Sori, petra mea, uel robur meum: seu plasmatus mihi, aut angustia mea.
Sorim, horreum, uel cibariū: seu roborans eos, aut plasmatio eorum.
Sosipater, saluans dispersos, uel narrans dispersionem.
Sosthene, saluans eos, uel saluans in tempore: siue gaudij dator, aut da mihi gaudium.
Sostratus, saluans dispersos, uel saluans in tempore.
Sotha, arcanum, uel exclusio.
Sothai, arcanum meum, uel exclusio mea.
Sotelrei, radicans signum, uel radix subterior.
Sothites, arcanus, uel excludens.
Sothici, facientes cantilenas, uel in porticibus disputantes.
Su, salus, uel saluator.
Sua, salus eius, uel saluans eum.
Sua, saluans eum, uel saluator eius.
Sual, reddens, uel saluās: seu salus, aut redditio.
Suar, saluator suscitans, uel saluationis uigilia.
Suba, incendens, uel incendium, seu conuertēs, aut conuersio.
Subach, frutetum, uel condensum.
Subachai, frutetum meum, uel condensio mea.
Subahel, conuersus Deo, uel incendium Dei.
Subochai, irretiens, uel irretitus: seu incendiū meum, aut conuersio mea.
Subba, excelsus, uel sublimitas.
Subna, sedens, uel reuertens: seu sedes, aut reuersio.
Subnam, sedens eis, uel reuersio eorum.
Subnel, conuersus Deo, uel incendium Dei.
Suchna, obumbrās eū, uel tabernaculum eius.
Subdi, arcanum meum, uel de latere meo.
Sue, loquens, uel locutio: seu cantans, aut cantilena.
Suph, rubrum, uel scirpus: seu speculum, aut effusio.
Supha, scirpus eius, uel rubrum ei: seu effundēs eum, aut speculatio eius.
Supham, atterens, uel attritio, seu umbraculū, aut umbratio.
Suphamitæ, atterentes, uel obumbrantes: seu attritiones, aut obumbracula.
Suphan, atterens, uel effusio gratiæ: seu umbraculum, aut obumbratio.
Suphaphin, atterēs naues, uel adumbraculum rostrorum.
Supheret, uanitas uitæ, uel irritum pauoris.
Suphin, unctus, uel unctio: seu effundēs eos, aut speculum eorum.
Suphir, uanitas, uel irritum.
Suham, saluans eos, uel saluatio eorum.
Sahamitæ, saluantes eos, uel saluationes eorū.
Sui, loquens, uel locutio.
Suites, idem.
Sun, petra, uel lapis durus, aut duricies.
Sunā, lapideus populus, uel duricia populi.
Sunamitæ, lapidei populi, uel duricia populorum.
Sunamith, mortificata, uel mortificatio: seu mortificans, aut quicunq; morietur.
Sunamitis, misera, uel captiua: seu mortificans, aut mortificata.
Sunā, coccinum, uel coccineum: seu dentes, aut eleuatio dentium.
Sunē, lapideus oculus, uel duritia frontis.
Suni, petra mea, uel lapis meus: seu durus mihi, aut duritia mea.
Sunitæ, petræ meæ, uel lapides mei: seu duri mihi, aut duritiæ meæ.
Sur, murus, uel robustus: seu continens, aut directus.
Sur, angustia, uel acerbitas: seu directio, aut cōtinentia.
Suri, angustia mea, uel acerbans me: seu murus meus directus, aut continentia mea robusta.
Suriel, acerbans Deum, uel angustia Dei.
Suriel, murus Dei, uel robustus Deo: seu continens Deum, aut directio Dei.
Suriheli, fortis meus Deus, uel angustians me Deus: seu Deus continens me, aut Deus directio mea.
Surisadde, fortis Dominus, uel continens mea ubera: seu murus acerbus, aut directio angustiarum.
Surisaddai, fortis Dominus meus, uel continentia uberum meorum: siue murus acerbitatis meæ, aut directio angustiarum mearum.
Sus, gaudium, uel lætitia.
Susa, læta, uel gaudens: siue gaudiū, aut lætitia.
Susach, lætus, uel gaudens cilicio: seu gaudium, aut lætitia cilicij.
Susachim, lætus, uel gaudens cilicio eorum: seu gaudium, aut lætitia cilicij eorum.
Susan, gaudium doni, uel lætitia gratiæ.
Susanna, gaudium gratiæ, uel lætitia responsionis.
Susanna, lilium, uel gratia: seu obtētus lilij, aut obtinuit gratiam.
Susannathanai, liliū possidētes, uel gratiæ æmulatores: seu gaudium doni humilis, aut lętitia gratæ æmulationis.
Susi, gaudium meum, uel lætitia mea: siue obtinuit equum, aut obtinuit equitationem.
Susis, gaudium uiri, uel lætitia assumpta: seu reuertens mihi, aut reuersio mea.
Susis, gaudiū consilij, uel lætitiæ æstimantis: seu obtinuit equū, aut obtinuit equitationem.
Suthala, radix, uel radicatus.
Suthalam, radicatus eis, uel radicatio eorum.
Suthalaithæ, radicantes, uel radicati.
Suthale, poculū mixtū, uel spina madida, seu spina uiridis, aut spinarum madidatio.
Suir, faciens ignem, uel augens incendium.

T

TAaph, pauor, uel super: seu pauidus, aut superior.
Tabath, bona, uel bonitas.
Tabeth, occidens, uel interficiens: seu occisio, aut interfectio.
Tabehel, bonus Deus, uel bonitas Dei.
Tabenensiothæ, occidentes, uel interficientes: seu occisores, aut interfectores.
Tabita, dama, uel caprea.
Tachos, silens, uel silentium.
Thadeus, apprehendens principem, uel apprehensio principis.
Taphat, aduētus paruuli, uel paruulus ueniet.
Taphia, claudicans, uel claudicatio: seu uita remittens, aut remissio uitæ.
Taphne, malū (ab arbore, nō à malitia) uel tympanum apertū, seu tympani apertio, aut tympanum adaperiens.
Tala, ros, uel irroratio.
Talam, irrorans eos, uel irroratio eorum.
Tala, ager, uel appensio eorum.
Talam, appendens eos, uel ager eorum.
Tamath, pars perfecta, uel perfectio partis, seu datum consummatū, aut cōsummatio data.
Tanameth, consolator, uel consolatus: aut consolans, aut consolatio.
Tapsophs, specula, uel speculum: seu speculator, aut speculatio.
Tarela, uidens terebinthū, uel uisio arbusculæ.
Targal, explorator, uel exploratio: seu scīēs iugum, aut scientiæ iugi.
Tarthan, superfluus, uel elongans: siue turturē dedit, aut turturis datio.
Tau, signū, uel subter: seu signat°, aut subterior.
Tarchonitidis, cogitans tristitiam, uel cogitatio tristitiæ.
Tertius, adiungēs, uel adiunctio: seu applicās, aut applicatio.
Tertulius, ager eorum, uel placens stercore.
Tiberius, uidens, uel bonus: seu uidens eum, aut bonitas eius.
Tiberiadis, uisio, uel bonitas: seu uidens testimonium, aut bonitas testificationum.
Tiphonius, gehennalis dolor, uel latitudo iniquitatis.
Tigris, uelox, uel uelocitas.
Timon, ruminans, uel pinguedo: seu pinguis, aut ruminatio.
Timotheus, beneficus, uel beneficium: seu benefaciens, aut beneficentia.
Tyrannus, cōtinens eos, uel confortatio eorū.
Tyrāni, cōtinētes eos, uel cōfortationes eorū.
Tyrus, angustia, uel tribulatio: seu plasmatio, aut fortitudo.
Tyrij, plasmati, uel tribulati: seu fortes, aut angustiati.
Tythicus, tacens, uel taciturnus: seu silentium, aut taciturnitas eius.
Titus, quærēs, uel bonus: siue lutū, aut lutatus.
Triphena, innuens, uel reuertēs: seu nutus, aut reuersio.
Triphosa, clara, uel perspicua: seu clarè uidēs, aut perspicuè attendens.
Tob, bonus, uel bonitas.
Tobias, bonus Dño, uel bonitas domini: seu ductus ad luctum, aut conuersus ad uniuersa.
Tobis, bonus uir, uel bona assumptio.
Tophel, ruina, uel cadens: seu tractans, aut irruens.
Topasion, bonum testamentum, uel bonitas testamenti.
Troade, seruiens, uel seruitium: seu requies, aut latitudo.
Trophimus, dissoluēs, uel dissolutus: seu dissoluens thalamos, aut dissolutio thalamorum.
Tubal, ductus ad luctum, uel conuersus ad uniuersa.
Tubal, deserens, uel desertus: seu deserens, aut delatus.
Tubalchaim, ductus ad luctum lamentationis, uel conuersus ad uniuersa acquisitionis.
Tubalchaim, deserens possessionē, uel deserēs lamentationem: seu delatus possessioni, aut desertus acquisitioni. Hucusq; per simplicē t literā, id est, sine aspiratione lecta sunt principia nominum: exinde quæ sequuntur, aspiratione addita, legenda sunt.
Thamaath, dator indignationis, aut bilis: uel dedit indignationem, aut bilem: seu data est bilis ei, aut data est ei indignatio.
Thaan, dies dono, uel pauidus gratia.
Thaas, super, uel pauidus: seu dies, aut superior.
Thaasar, dies, uel diuitiæ: seu pauorem suscitans, aut superius uigilans.
Thabee, bonus occisor, uel bene occidens: seu bene occisus, aut bona occisio.
Thabelias bonus Deus Dominus, uel bonitas Dei Domini.
Taberne, bona uisio, uel bonæ uisiones.
Thabiana, bona donatio, uel bonitas gratificationis.
Thabianei, bene donantes, uel bene gratificantes.
Thabor, ueniat lux, uel ueniat lumen: seu aduentus luminis, aut lucis accessio.
Thabrēmon, bene sublimis, uel bona congregatio: seu bonus ad uidendum, aut bonitas uisionis eorum.
Thachasim, stateræ appensio, uel silentiū eorū.
Thadal, princeps appendens, uel principis appensor: seu princeps appensus, aut principis appensio.
Thaphiphu, claudicans labilis, uel tympanum aperiens.
Taphnas, signum opertū, uel signi opertio: seu stupens os serpentis, aut insanum os serpentium: ab ore intelligendum est, non ab osse.
Thaphnes, idem.
Thaphnathsare, numerans operimentum nouum, uel numerus operimenti noui.
Thaphua, tympanum aperiens, uel tympani apertio.
Thai, pauor meus, uel superior mihi.
Thaim, duo, uel bini: siue duo, aut bina.

Thala, appensio, uel appendens: seu irrorans, aut irroratio.
Thalamis, ex ipso, uel pro semetipso: seu ipsemet respondit sibi, aut sibimet responsio eius.
Thalasa, appendens facturã, uel appensio plasmationis: seu irrorans facturam, aut irrorãs plasmationem.
Thalasar, appendit principẽ, uel appensio principis: seu irrorans principem, aut principis irroratio.
Thale, appensio, uel appendens: siue irrorans, aut irroratio.
Thalim, psalmi, uel hymni: seu laudes, aut laudationes.
Thabitacumi, puella, tibi dico surge. Syrũ est, non Hebræum.
Thalme, sulcus, uel sulci: seu dependens, aut suspensio.
Thalmai, sulcus meus, uel sulci mei: siue appendens me, aut suspensio mea.
Thamar, palma, uel amara: seu commutans, aut commutata.
Thamum, consummantes, uel contemnentes: siue contemptus, aut consummatio.
Thanna, numerus, uel fidelitas: seu fidelis eis, aut consummatio eorum.
Thannas, numerus, uel deficiens: seu uectans sacturam, aut consummatio plasmationis.
Thannatha, uectans exploratores odoris, uel uectans exploratores ascensionis.
Thannathæi, uectantes exploratores odoris, uel uectantes exploratores ascensionis.
Thannathsara, numerans operimentum nouũ, uel numerus operimenti noui.
Thannes, numerus seu deficiens, aut fidelis ei, aut consummatio eorum.
Thanni, numerans mihi, aut cõsummatio mea.
Thana, humilis, uel respondens; seu responsio, aut humilitas.
Thanaa, humilis eis, uel responsio eius.
Thanath, respõdit tibi, uel humilitas ad te: seu humilis tibi, aut responsio tua.
Thanais, humilians uirum, uel respondens assumptioni.
Thanath, humilis, uel respondens: seu humilitas, aut responsio, aut consolatio petitionis.
Thanathselo, humilitas dimissionis, uel consolatio petitionis.
Thanis, mandans humilia, uel mandans humilitatem: seu mandatum humile, aut mandatum humilitatis.
Thanthannei, responsio fidelis mihi, uel humilis explorator ascensionis meæ.
Tapsa, speculum, uel indignatio.
Tapsar, speculum uigiliæ, uel indignationem suscitans.
Tapse, indignans, uel indignatio, seu sedes offendens, aut sessio offendiculi.
Thara, pascens, uel pastio: seu explorator odoris, aut exploratio ascensionis.
Tharacha, superfluus eius, uel elongans ab eo: aut superfluens eius, aut elongatio eius.
Tharasim, idola, uel imagines: seu figuræ, aut imaginationes.
Tharana, nequam in dono, uel abigens gratiã.
Tharthat, superfluus, uel elongans: seu superfluitas, aut elongatio.
Tardema, grauis, aut profundus sopor: uel grauitas, aut profunditas soporis.
Thare, abactor, uel depulsor: seu nequam, aut nequitia.
Tharei, nequam, aut nequitiæ: seu abigentes, aut depellentes.
Tharei, pascens me, aut pastio mea: seu explorator odoris mei, aut exploratio ascensionis meæ.
Thareasra, liber duodecim prophetarum.
Thares, explorator gaudij, uel explorator lætitiæ: seu gaudium abigens, aut lætitiam.
Tharsis, explorans gaudium, uel explorans lætitiam: seu dissipans speculum, aut dissipatio speculæ.
Tharsenses, explorantes gaudium, uel explorantes lætitiam: seu dissipates speculum, aut dissipatores speculæ.
Tharsum, exploratio gaudij, uel dissipatio speculæ.
Thasi, positus mihi, uel positio mea.
Thau, consummans, uel consummatus: seu consummator, aut consummatio.
Thracia, requies, uel latitudo.
Thraces, lati, uel requiescentes.
Thramate, seruiens dono, uel dissolutio donationis.
Thrasee, dissoluens thalamos, uel dissolutio thalamorum.
Thebaida, conuersa, uel conuersio.
Thebaoth, conuertens tempus, uel conuersio peccatoris.
Thebath, bonum, uel bonitas: siue conuertens delinquentem, aut conuersio peccatoris.
Thebel, insulsus, uel insipiens.
Thebes, facta mea, uel mea fuerunt.
Thebeth, bonus pauor, uel bonitas uitæ.
Thebin, palea mea, uel oua feri.
Thebin, bonus mihi, uel palea mea.
Theboleth, spica paleæ, uel insulsitas germinationis.
Thebon, paleæ, uel insulsitas.
Thechel, stateræ appensio, uel appensum est in statera.
Thecue, tuba canens, uel buccinator.
Thecua, tuba, uel buccina: seu sonitus, aut percussio.
Thecuam, tubæ, uel buccinæ: seu sonantes, aut percutientes.
Thecuem, idem.
Thecuitæ, idem.
Thecuath, buccina delinquens, uel percussio peccatoris.
Thecuam, patiens, uel patientia: seu percutiẽs eos, aut buccina eorum.
Thedor, paxillus, uel infixio.
Theem, meridianus, uel statura mensuræ.
Theglath, transmigrans, uel transmigrator: a cliua significatione intelligendum est: id est, alios

alios faciens transmigrare.
Theglatphalassar, transmigrans cadentẽ principem, uel transmigratio cadẽtis principis.
Theglatphalisar, idem.
Thehen, statera mensuræ, uel statera mẽsurata.
Thehenitæ, statera mensurata, uel statera mensurationis.
Thelabin, dispersi, uel disperdentes: seu dispersio, aut dispersiones.
Thelame, ager aquarum, uel riui fluuiorum.
Thelassar, appendens principem, uel appensio principis.
Thelem, ros eorum, uel ager aquarum.
Thelmelathelarsa, ager aquarum dispergentiũ solem, uel riui fluuiorum dispergentes illuminatos.
Thelmon, ros doni, uel irroratio requiescẽtis.
Thelmon, ros doni, uel irroratio requiescentiũ.
Thema, auster, uel Africus: seu australis, aut meridianus.
Theman, auster, uel Africus.
Themana, auster eius, uel Africus eius.
Themani, auster meus, uel Africus mihi.
Themanites, australis, uel Africanus: ab Africo, non ab Africa.
Themna, uectans, uel defectio.
Themor, smyrna, uel consummatio amaritudinis.
Themora, smyrna eius, uel consummatio amaritudinis eius.
Themorites, Smyrnensis, uel consummatus in amaritudine.
Thena, castra, uel donata: seu donationes, aut dona eorum.
Thenath, castra fratris, uel dona fletuum.
Themath, ficus, uel amygdalum.
Thenoemeth, consolatus, uel consolatio.
Theodas, laudans, uel laudatio: seu signum capiens, aut captura signaculi.
Theodatus, laudans, uel laudatio.
Theophilus, conuertens, uel conuersus: seu sursum ferens, aut sursum portatus.
Therath, procul, uel elongatus.
Theraphin, idola, uel incendia: siue figuræ, aut imaginationes.
Tercath, subuertens, uel subuersio.
Therphala, subuersione cadens, uel explorata diuisio.
Therphalei, exploratores diuisi, uel subuersione cadentes.
Themath, explorata redemptio, uel exploratio redemptionis.
Thersa, pulchra, uel placens: seu complacitio, aut complacens sibi.
Thesan, posuit donum, uel depositio gratiæ.
Thesis, posita, uel depositio.
Thesbi, captiuans, uel conuertens: seu captiuitas, aut conuersio.
Thesbites, conuertens, uel captiuator: seu festinus ad intelligendum, aut intelligentia festinata.
Thesbon, festinata intelligentia, uel festinatio ad intelligendum.
Thesbues, captiuans, uel captiuator: seu captiuus, aut captiuitas.
Thessalonica, festinans umbram statuere, uel festinatis umbram firmare.
Thessalonicenses, festinantes umbram statuere, uel festinantes umbram firmare.
Theth, subter, uel infra: seu bonũ, aut exclusio.
Thetim, boni, uel exclusi: seu inferiores, aut subteriores.
Theudas, laudans, uel laudatio: seu signum capiens, aut captura signaculi.
Thezez, ager horribilis, uel tuba terribilis.
Thiathira, illuminata, uel illuminatrix: seu illuminans, aut illuminatio.
Thiathireni, illuminantes, uel illuminati.
Thiabath, forum, uel macellum.
Thicon, medium, uel dimidiatio.
Thiconium, idem.
Thicna, spes, uel desperatio.
Thina, humilia, ual respondentia.
Thicon dispergens mœrorem, uel dispersio iniquitatis.
Thimæus, pinguis, uel ruminans.
Thiras, timor, uel redditus: seu timens, aut superfluus.
Thiria, timens Dominum, uel rediẽs Domino.
Thriphon, dissoluens dolorem, uel seruiens iniquitati.
Thrimoth, dissoluẽs mortẽ, uel requietio mortis.
Thob, ablatio, uel uniuersitas.
Thobel, uanitas, uel ablatio: seu ductus ad lucum, aut conuersus ad uniuersa.
Thochaath, stridens, uel stridor.
Thocem, stridor fortis, uel stridens oculus.
Thooth, gehenna, uel stultitia: seu latitudo, aut pœna ampla stultorum.
Thophec, oris operculum, uel oris protectio: seu os protegens, aut os protectum.
Thophel, os Dei protegens, uel Dei protectũ: seu oris Dei operculũ, aut oris Dei protectio.
Thopheth, gehenna pauoris, uel ampla pœna uitæ stultorum.
Thogorma, auellens, uel interpres: seu quispiã incolatus, aut incolatus auulsio.
Thola, coccinum, uel uermiculus.
Tholad, coccineus seruus, uel rubens color testium.
Tholaitæ, coccinei, uel rubicundi.
Thole, coccineum, uel rubens color.
Tholmai, ad mensuram deducens, uel ad mensuram reductio: seu sulcus meus, aut suspensio mea.
Tholomai, idem.
Tholomaida, ad mensuram deducens, uel ad mensuram reducta.
Tholomais, idem.
Tholomaidenses, ad mensuram deducti, uel ad mensuram deducentes.
Tholomeus, ad mensurã deducens, uel ad mẽsuram reductus.
Tholus, rotundus, uel rotunditas.
Thomas, abyssus, uel geminus: unde & Græcè Didymus appellatur.

Thopo, manentia, uel latitudo.
Thorath, lex, uel pentatheucus.
Thoſe, captiuitas, uel feſtinatio.
Thoſaites, captiuus, uel feſtinator.
Thot, error, uel amentia.
Thoti, error meus, uel amentia mea.
Thau, amens, uel errans: ſeu error eorum, aut amentia eorum.
Thorchade, requieſcens, uel requietio.
Thorgaditæ, ſerui ſuccincti, uel requieſcentes latrunculi.
Thubal, ductus ad luctum, uel conuerſus ad uniuerſa.
Thubal, deſerens, uel deſertus: ſeu deſerens, aut delatus.
Thubalchaim, ductus ad luctum lamẽtationis, uel conuerſus ad uniuerſa acquiſitionis.
Tubalchaim, deſerens paſsionem, uel deſerẽs lamentationem: ſeu delatus poſſeſsioni, aut deſertus acquiſitioni.
Thubin, deſerens, uel deſertio: ſeu bene metiens, aut bona menſura.

V

VGil, feſtinans germen, uel conſilium tuſtatis.
Vchocha, ignis mordens, uel dolor præſtolationis.
Vchocha, infirmus, uel debilis: ſeu infirmans eos, aut infirmitas eorum.
Vphanitæ, infirmi, uel debiles: ſeu infirmantes eos, aut infirmitates eorum.
Vphir, infirmus, uel infirmitas: ſeu irritum, aut herboſum.
Vl, dolens, aut parturiens: ſeu dolor, aut parturitio.
Vlai, cœnum, uel palus (à palude nõ à palo) ſeu dolor femoris, aut dolor umbraculi.
Vlaim, prius, uel antè: ſeu prior, aut anterior.
Vr, lumen, uel ignis: ſeu incendiũ, aut feneſtra.
Vraí, lumen meum, uel ignis meus, uel incendium meum.
Vram, Deus excelſus, uel lumen excelſum: ſeu ignis eorum, aut feneſtra eorum.
Vram, lucens populo, uel igneus populus: ſeu incendens populum, aut incendium populorum.
Vratha, ignis peccati, uel incendens peccatũ: ſeu lumẽ temporale, aut aperiens peccatori.
Vrbanus, lucegaudens, uel lucis gaudium: ſeu gaudens igne, aut gaudens incendio.
Vrei, lõgitudo mea, uel illuminator meus: ſeu ignis meus, aut incendium meum.
Vri, lux mea, uel ignis meus: ſeu incendens me, aut apertio mea.
Vrias, lux mea Dei, uel lumen meum Domini: ſeu Dominus ignis meus, aut Dominus incendium meum.
Vriel lucens Deo, uel ignis Dei: ſeu aperiens Deo, aut incendium Dei.
Vs, conſilium, uel conſiliator: aut feſtinans, ſeu feſtinatio.
Vſam, conſulens populo, uel cõſilium populi: ſeu feſtinans eos, aut feſtinatio eorum.
Vſathi, feſtinante me, uel conſiliante mihi: ſeu conſilium meum, aut feſtinatio mea.
Vſathites, feſtinans, uel conſiliator.
Vſi, conſulens mihi, uel conſilium meum: ſeu feſtinans me, aut feſtinatio mea.
Vſim, feſtinans eos, uel conſilium eorum.
Vſim, conſilium, uel feſtinatio: ſeu feſtinus conſilio, aut feſtinator conſilij.
Vthai, dolor ſigni, uel conſilium errans.
Vzai, conſilium, uel conſiliator.
Vzal, conſilium eius, uel conſiliator eorum.
Vaph, finis, uel definitio.
Vaphſi, finis meus, uel definitio mea.
Vaphiſus, finis conſilij, uel definiens æſtimationem.
Vaphſi, finis conſilij mei, uel definiens feſtinationem meam.
Vagao, ipſa uallis æſtuans, uel ipſa uallis æſtuatio.
Vaiecra, liber Leuitarum, uel liber Leuiticus.
Vaiedabder, liber numerans, uel liber numeri.
Vaizatha, ipſe dueens huc, uel ipſe fornicator.
Vaſem, finis dentium, uel deſtinatus anguſtiæ.
Vaſthi, finis ſignatus, uel definitio cõſummata.
Vahu, hæc, uel ipſa: ſeu ipſe, aut ille.
Veluth, finis utilis, uel definitio declinationis.
Vur, uires, uel uirium: ſeu prouocatio iræ, aut iracundia prouocationis.

Z

ZAab, aurum obryzum, uel aurũ puriſsimũ.
Zaba, mouens, uel motus: ſeu fluctuans, aut fluctuatio.
Zabad, fluens torris, uel torris fluitio, quem uulgò titionem uocant.
Zabadan, fluens torris inutilis, uel fluens torris idololatriæ.
Zabadei, fluxus torris, uel torrium fluitio.
Zabadia, fluens torris Domini, uel torris fluens Domino.
Zabai, motus meus, uel fluctuatio mea.
Zabbaon, mouens dolorem, uel fluctuatio iniquitatis.
Zabat, mouens delictum, uel torris fluens peccato.
Zabam, mouens eos, uel fluctuatio eorum.
Zabel, iſta confuſio, uel iſte ignominioſus.
Zaber, mouens puteum, uel fluctuatio fontis.
Zabdi, fluxus uehemens, uel fluxus abundans, uel fluens abundanter.
Zabdias, fluxus uehemens Dei, uel fluens abundanter Deo.
Zabdiel, idem.
Zabina, iſte uenit reſpondens, uel iſta uenit reſponſio.
Zabuth, fluens torrens, uel torris fluitio.
Zabulon, fluxus noctis, uel iuſiurandum eius.
Zabulon, habitaculi ſubſtantia, uel habitaculũ eorum: ſeu habitaculum fortitudinis, aut habitaculum pulchritudinis.

Zabu-

Zabulonitæ, fluxus noctium, uel iuraiuranda eorum.
Zabulonitæ, habitaculorum ſubſtantiæ, uel habitacula eorum: ſeu habitacula fortitudinũ, aut habitacula pulchritudinum.
Zachai, iuſtus meus, uel iuſtificatio mea.
Zacharias, memorans Dominum, uel auxiliũ Domini.
Zacher, memoria, uel adiutoriũ, ſeu iuſtus, uel uigilans, aut iuſtificatus conſurgens.
Zachæus, iuſtitia, uel iuſtificatio: ſeu iuſtus cõſilio, aut iuſtificatus feſtinans.
Zachur, memoria, uel adiutorium: ſeu iuſtus igneus, aut iuſtificatus illuminans.
Zadab, iſte pater, uel iſta paternitas.
Zadabia, iſte pater Dominus, uel iſta paternitas Domino.
Zaph, illuminare, uel illuminatio.
Zaphi, lumen meum, uel illuminatio mea.
Zaphin, illuminans eos, uel illuminatio eorũ.
Zai, ductæ, uel huc: ſeu oliua, aut fornicatio.
Zaim, iſta, uel hæc.
Zaith, ducte huc, uel fornicarius tibi: ſeu oliua eius, aut fornicatio eorum.
Zalmon, ſub umbra, uel obumbrãs: ſeu ſubumbratus, aut obumbratio.
Zamma, iſte fluens, uel fluxus eius.
Zambri, iſte laceſſens, uel iſte amaricans.
Zandi, fluxus uehemens, uel fluxus abundans.
Zamira, iſte apertus, uel iſte illuminans.
Zemra, pſallens ei, uel canticum eius.
Zamran, pſallens eis, uel canticum eorum.
Zamre, pſallens mihi, uel cantatio mea.
Zamrim, pſallens eis, uel cantatio eorum.
Zamro, pſallens magiſtro, uel canticum magiſtri.
Zanoa, iſta requies, uel iſta commotio: ſeu iſte repulit, aut iſte requieuit.
Zanoe, idem.
Zara, oriens, uel orientalis.
Zarad, deſcendens, uel alienus: ſeu deſcenſio, uel alienatio.
Zaradaim, deſcenſio inutilis, uel alienus idololatra.
Zarai, oriens mihi, uel orientalis meus.
Zaraias, oriens Domino, uel oriẽtalis Domini.
Zarath, ortus peccati, uel orientalis delinquẽs.
Zarda, alienatus ualde, uel alienatus ab eo.
Zare, ortus eſt, uel orientalis eſt iſte.
Zared, deſcendens, uel abalienatus.
Zaraidæ, deſcendentes, uel orientales ſunt iſti.
Zares, ortus facturæ, uel orientalis plaſmatio.
Zareth, oriens pauor, uel orientalis uita.
Zarias, oriens Domino, uel orientalis Domini.
Zatham, iſte humilis, uel reſponſio iſta.
Zaua, iniquus, uel iniquitas.
Zauath, donatus, uel donatio.
Zauadia, dos Domini, uel dos Domino.
Zazi, horridus, uel terrendus.
Zazim, horror, uel terror: ſeu horrendi, aut terribiles.
Zazomin, quæ eſt hæc aqua, uel preparati in acie: ſeu aciẽ præparãtes, aut aciei preparatio.
Zeb, lupus, uel rapax: ſeu deuorans, aut deuorator.
Zebad, fluens torris, uel torris fluitio.
Zebadia, fluens torris Domini, uel torris fluẽs Domino.
Zebee, uictima, uel rapina: ſeu hoſtiæ, aut deuoratio.
Zebedæus, donatus, uel dotatus: ſeu fluens iſte, aut fluitio iſta.
Zeber, lupus uigilans, uel deuoratio reſurrectionis.
Zebi, lupus meus, uel deuoratio mea.
Zebida, dotis meæ fortitudo, uel donatio mea deſiderabilis.
Zebub, muſca, uel muſcæ pluraliter.
Zebul, habitatio, uel tabernaculum.
Zebulonites, tabernaculum mœroris, uel inhabitatio iniquitatis.
Zeci, memor mei, uel memoratio mea.
Zechri, idem.
Zechrin, memorans eos, uel memoratio eorũ.
Zechur, memoria luminis, uel memoratio ignea.
Zephernua, hoc os uidiſti, uel huius oris uiſio.
Zephrona, os hoc uidit, uel oris huius uiſio.
Zei, iſte meus, uel iſte mihi.
Zelpha, os hians, uel os fluens: ſeu os ambulãs, uel oris fluitio.
Zemma, iſte fluens, uel iſte fluxus eius.
Zemeri, iſte amaricans, uel iſte exacerbans.
Zemram, cantans ei, uel canticum eorum: ſeu tempus eorum oſtendens, aut temporis eorum oſtenſio.
Zemri, pſallens mihi, uel canticum meum: ſeu iſte laceſſens, aut iſte amaricans.
Zena, commouens, uel commotio: ſeu ipſe requieſcens, aut ipſa requietio.
Zenam, commouens eos, uel commotio eorum: ſeu ipſe requieſcens eis, aut ipſa requietio eorum.
Zerihel, iſte magiſter Deus, uel iſta eſt magiſtratio Dei.
Zerimoth, iſte timens mortem, uel iſte metuens altitudinem mortis.
Zeſum, iſte lapis, uel iſta duricies.
Zethaa, iſte pauidus, uel iſte ſuperior.
Zethan, iſte amarus, uel iſta commutatio.
Zethea, iſte amens, uel iſte erroneus.
Zethua, iſte errans ei, uel iſta amentia eius.
Zehu, iniquus, uel iniquitas.
Zeuan, iniquus eis, uel iniquitas eorum.
Zeuoth, gentilis, uel ſparſio.
Ziph, florens, uel germinans.
Ziphei, florentes, uel germinantes.
Zipha, germen, uel illuminare.
Ziphai, germen meum, uel illuminatio mea.
Zio, ductio, uel oliua.
Ziza, horrendus, uel terribilis.
Zo, iſte, uel iſta.
Zoara, minor, uel paruula: ſeu uitula conſternans, aut uitula conſternata.
Zobadomas, fluens, uel torris iniquus Dominus,

minus,aut fluens torris mœrenti Domino.
Zocho,prophetia,uel prophetacio.
Zoe,attrahens,uel attractio.
Zoheleth,tractans,uel protrahēs:seu tractum, aut protractio.
Zoheth,iste pauidus,uel iste uiuax.
Zolomin,p̄parātes aciē, uel præparati in acie.
Zomin,aciē præparātes, uel in acie præparati.
Zoob,aurum,uel diuitiæ.
Zoon,iste iniquus,uel iste inutilis.
Zoor,plasma,uel plasmator: seu iste apprehendens,aut iste iracundus.
Zoori,plasma meum, uel plasmator meus:seu iste apprehendēs me, aut iste iracūdus mihi.
Zorobabel, aliena translatio, uel ortus in Babylone: seu iste princeps translationis, aut iste magister conuersionis.
Zozomin, quæ hæc est aqua, uel quæ sunt hæ cogitationes: seu præparantes aciem, aut in acie præparati.
Zusitidis,consilium,uel consiliatrix.
Zuzim, consiliātes eos, uel consiliatores eorū.

INTERPRETATIONVM HEBRAICORVM NOMINVM, FINIS.

Excerptiones patrū, collectanea, Flores ex diuersis, quæstiones & parabolæ.

DIC mihi quæso,quæ est illa mulier, quæ innumeris filijs ubera porrigit,quæ quantum fucta fuerit,tantum inundat? Mulier ista est sapientia. Dic mihi ubi sit anima hominis, quando dormiunt homines? In tribus locis: aut in corde, aut in sanguine, aut in cerebro. Dic mihi quis primus finxit literam? Mercurius Gigas. Quid primùm à Deo processit? Verbum hoc, Fiat lux. Qui sunt nati, & non sunt mortui? Enoch & Elias. Dic mihi quis primus obtulit holocaustum Deo? Abel agnum. Dic mihi quæ primùm fuit alma? Maria, soror Aaron: uel quæ prima uidua? Dina, filia Iacob. Dic mihi quis primus excogitauit aratrum? Cham, filius Noë: uel quis plantauit uineam? idem Noë, & ipse primus ebrius fuit. Dic mihi quis primus sacerdos in ueteri testamēto fuit? Melchisedech: in Nouo? Petrus, & Iacobus frater Domini. Quis primus fuit diaconus? Stephanus. Dic mihi,qui sunt filij,qui uindicauerunt patrem suum in utero matris suæ? filij uiperæ. Dic mihi quæ est terra,quam nō uidit sol neq; uentus, nisi una hora diei: nec antea, nec postea? Terra per quam exijt populus Israel in mari rubro. Dic mihi quis primus propheta uitq; Adam quando dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis,& caro de carne mea.

Omnis homo,qui in dolore positus est, memor sit illius sententiæ,Ne quid nimis. Vidi filium cum matre manducantem, cuius pellis pēdebat in pariete. Sedeo super equum non natum,cuius matrem in manu teneo. Quæro barbarum,quem inuenire non possum. In Aquilonali parte ciuitatis, ubi aqua attingit parietē: tolle saxum quadratum,ibi inuenies barbarū.

Dic mihi quæ est illa res, quæ cum augetur, minor erit:& dum minuitur, augmentum accipit. Nemo in ecclesia amplius nocet, quàm qui nomen & opinionem sanctitatis habet. Cui plus creditur, plus ab eo exigitur. Potentes potenter tormenta pātiuntur, sicut per prophetā dicitur:Ducunt in bonis dies suos,& in puncto ad inferna descendunt. Quatuor claues sunt:sapientia uel industria legendi,assiduitas interrogandi, honor doctoris,cōtemptio facultatum. Dic quot annos uixit primus parens Adam? Noningentos triginta. Qui sunt tres amici & inimici,sine quibus uiuere nemo potest? Ignis, aqua & ferrum.

Melius est ire ad domum luctus,quàm ad domum conuiuij:in illa enim cunctorum finis admonetur hominum,& uiuens cogitat quid futurus sit. Melius est à sapiēte corripi,quàm stultorū adulatione decipi. Quodcunq; potest manus tua facere,instanter operare,quia nec opus necratio, nec scientia, nec sapientia erūt apud inferos,quò tu properas. Melior est patiens uiro forti:& qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Et qui iustificat impium, & qui cōdemnat iustum,abominabilis uterq; apud Dominum. Sicut urbs patens, & absq; murorum ambitu, ita uir qui non potest in loquendo cohibere spiritū suum. Dicit piger, Leæna in uia, leo in itineribus. Sicut ostium uertitur in cardine suo,ita piger in lectulo suo. Abscondit piger manus sub ascella sua, & laborat si ad os suum eas cōuerterit. Tria sunt insaturabilia,& quartum quod nunquam dicit, Sufficit: infernus & os uuluæ,& terra. Aqua non saturatur aqua: ignis uerò nūquam dicit, Sufficit. Altos quippe gurgites fluminū paruæ,sed innumeræ replent guttæ pluuiarum. Imperiti sicut loqui nesciunt, ita tacere non possunt. Mos enim qui usu longo confirmatus fuerit, non paruo labore uitatur. Valde enim durum est in ueteri testāmento noua meditari. Si non uendis quod amas, nō emes quod desideras. Sæpe enim in uili sæculo fulget aurum. Sit omnis homo uelox ad audiēdum,tardus ad loquendum. Arena maris, pluuiarum guttæ,dies sæculi, altitudo cœli, multitudo stellarum,profunditas terræ,& imum abyssi,& capilli capitis, siue plebs hominum uel iumentum: hæ non nisi à Deo tantum numerāda sunt. Per tria ordinatur anima: per cogitationem bonam, per sermonē rectum, per opus iustitiæ. Paulus plantauit,Apollo rigauit,Dominus incrementum dedit. Habete Christum in cordibus, & signum eius in frontibus. Multos

tos inimicos habemus, qui cursum nostrum impedire festinant. Armate uos semper signaculo crucis Christi, quia hoc est quod timent ac fugiunt dæmones,signo territi Saluatoris Domini nostri Iesu Christi. Magi sunt, qui munera Domino dederunt: primus fuisse dicitur Melchior,senex & canus,barbā prolixa & capillis: tunica hyacinthina, sagoq; mileno, & calceamentis hyacinthino & albo mixto opere, pro mitrario uariq; compositionis indutus:aurū obtulit regi Domino. Secundus nomine Caspar, iuuenis imberbis, rubicundus, milenica tunica,sago rubeo,calceamentis hyacinthinis uestitus:thure quasi Deo oblatione digna, Deū honorabat. Tertius fuscus,integrè barbatus, Balthasar nomine: habens tunicam rubeam, albo uario,calceamētis milenicis amictus:per myrrham filium hominis moriturum professus est. Omnia autem uestimenta eorum Syriaca sunt. mundorum nanq; est munda contingere,& sanctorum sancta cognoscere. In maleuolam animam non intrabit sapientia, neq; in corpus subditum peccatis.

Quid est malum? Corruptio boni. Quid est mors? Absentia uitæ. Est enim uita, carnis anima:uita animę dominus. Despicit Deus,si quis exultet in malis alterius. nam posuit Deus ordinem,ut terra seruiret corpori, corpus animę, anima menti, mens Deo. Veteris Testamenti sunt libri quinquagintaquinque, Noui autem uigintiseptem. Est auis quædam in Indię partibus, prope solis ortum, uiginti alas habens, cuius uoce audita, omnes somno & sopore sopiuntur: cuius uox per mille passus auditur. huius auis magnę uocabulum est Goballus. Est enim lapis in mari oceano tam miri decoris, qui aliquoties apparet, aliquoties uerò arenis præoperitur. Hæc autem auis cum auiculam genuit nimis pulchram ac sonoram, uidens lapidem in mari sereno die radiantem, illius desiderio rapitur, & uolat ut capiat eum, quæ dū adhuc alas extendit,lapis arenis tegitur. Est autē cetus in mari magnus ualde, qui cum uiderit Goballum ad lapidem uolantem, statim occurrit ad nidum huius,& auiculas auferens deuorat: & ueniens Goballus in æstu nimis recurrit ad nidum, quoddam solatium sui laboris putās reperturum: & inueniens nidum uacuum, sæpties clamat:ita ut non solùm ingentes lachrymas fundat,sed & omnes qui eam audiunt,se à lachrymis cohibere nō possint. Tunc seipsum in profundum mergit, & moritur. Et tu homo Goballus habēs naturam decoram nimis, quæ generat sapientiam uenustam. Lapis autem in mari,amor diuitiarum est, qui seducit hominē: & relicta sapientia,uolat ad diuitias congregādas:cetus autem in mari stultitia est, qui aufert sapiētiam simul cum diuitijs. Stultitia nascitur, & homo perdit sapientiam, perdit diuitias, & infeliciter rapitur mortę. Vnde Gelflidius ait, Melior est sapientia auro, & consilium preciosius argento,& præclarius omni lapide precioso: at disciplina præeminentior omni uestitu gemmato. Sapientia, quæ de fontis aurei liquidissima uena prorumpit,gemmis omnibus,uarijsq; margaritarum generibus, & cunctis preciosior inuenitur gazis,quę suos sectatores ad aulā cœlestis paradisi deducit. Melius est una hora uiuere cum sapientibus, quàm uinum bibere cum insipientibus.

Tres principales mansiones cōstituit Deus: cœlum & terram,& infernum: & in illis tribus tres principales res. In cœlo constituit pacē & æternitatem:in terra autem constituit fidem & pœnitentiam,& remissionem peccatorum: in inferno constituit timorem, & æternam pœnā, & nullam remissionem. De terra autem quę in medio posita est,replebitur cœlum & infernus. Tria remedia sunt:baptismus,pœnitentia, martyrium. Melior est in malefactis humilis confusio,quàm in bonis superbis gloriatio. Fides intellectū aperit,infidelitas claudit. Sicut stellas cœli non extinguit nox,sic fideli adhærētes firmamento sanctæ scripturæ non obscurat mūdana iniquitas.

Dic mihi nomina duorum latronum, qui cū Iesu simul crucifixi sunt: Matha & Ioca. Matha credidit,Ioca negauit uitam,mortē elegit. Dic mihi nomen illius diuitis, qui loquitur ad Abraham ex profunditate inferni? Dico tibi, Tantalus est. Dic mihi nomen illius militis,qui pūxit latus Domini nostri Iesu Christi? Dico tibi, Legorrius dictus est. Dic mihi quot patres sunt in hoc seculo? Dico tibi,tres: pater cœlestis,pater terrenus,pater in doctrina. Dic mihi quot sensus hominis sunt? Dico tibi,decem: uisus,auditus,gustus,tactus,odor, sapor,amor, tremor,mutatio & locutio. Dic mihi quot uitæ sanctis leguntur? Tres:uita præsens,uita in bonis operibus,& uita æterna futura. Dic mihi quot mortes peccatoribus reputātur? Mors in peccato, & separatio animæ & corporis, & mors pœnæ. Dic mihi quot genera sunt baptismi? Tria:primum, baptismus est, quo sordes peccatorum per regenerationis lauacrum abluuntur: secundum, quo quisq; sanguine suo per martyrium baptizatur:tertium, baptismus lachrymarum. Dic mihi, quæ est illa res quæ cœlum totamq; terram repleuit, syluas & surculos confringit, omnia'que fundamenta concutit: sed nec oculis uideri, aut manibus tangi potest. Dic mihi tres uictorias ignis. Prima uictoria,in qua apparuit spiritus sanctus: secunda,quæ eleuauit Heliam: tertia,quæ comburit peccatores,& terram in die iudicij. Dic mihi tres uictorias uenti. Prima uictoria inflat,& nō uidetur:secunda sanctificauit mundum post diluuium: tertia non comburetur in die iudicij. Dic mihi,utrum altius cœlum quàm terra? Altior terra,qui in cœlo est,Elias & Enoch. Multi apud homines sunt reprobi, apud Deum autem electi. Melior est qui minuitur sensu,& in timore Dei est,cū qui abundat sensu,& trāsgreditur legem. Peccator dominatur in hoc seculo,iustus autem in regno Dei. Sunt nonnulli, qui aliorum causas cernere solent,& suas negligunt,

gunt, semetipsos non aspiciunt in pessima con uersatione. Dic mihi quę prima interrogatio fuit: in corpore ne, an in spiritu, uel in quo loco? In callida suggestione serpentis ad mulierem, quando dixit in paradiso, Quare præcepit uobis Deus, ut nō comederetis de ligno hoc? Sapientia sine eloquentia prodire potest, stultitia sine eloquentia destruit multos. Dic mihi, unde fugit dies, ante noctē, & nox ubi currit, & in quo loco uterq; requiescit? In sole requiescit dies, & in nube nox. Dic mihi, ubi sedit Deus, quando creauit cœlum & terram? Super pēnas uentorū. Dum cadit equus, sub quo sunt quatuor pedes: quanto magis homo, qui una lingua loquitur, potest cadere, neq; suam reiterare sententiā, dum cecidit? Valde ignominiosum est, si tunc quærat discere, cum quæstionem debet enodare. Modica fuisti Roma, quando me erexisti: sed minor eris, quando me deiicies. Quàmdiu stat colysæus, stat & Roma: quādo cadet colysæus, cadet & Roma. Quādo cadet Roma, cadet & mundus. Quid stas, quid stupes bos Britannice? Sto, stupeo, stimulum quæro, ut pungam bouem Gallicum. Cogitationes meas stylo alligo, ne obliuione fugiāt: scriptor quasi non reputatus essem, quia memoriæ lingua labitur. Tres infelices in lege leguntur. Qui scit, & non docet: qui docet, & non facit: qui nescit, & non interrogat. Tribus modis fit rex: eo quòd frangit inimicos, & quòd armat exercitum, & quòd exigit tributum. Pauperem superbum, & diuitem fallacem, & senē fatuum odit anima mea. Carpere & detrahere etiam imperiti possunt.

De summo planus, sed non ego planus in imo
Verso utrunq; manu, diuerso & munere fungor:
Altera pars reuocat, quicquid pars altera fecit.
Sunt mihi sunt lachrymæ, sed non est causa doloris.
Est iter ad cœlum, sed me grauis impedit aër.
Et qui me genuit, sine me non nascitur ipse.
Versicolor fugiens cœlum, terramq; relinquo:
Non tellure locus mihi, non in parte polorum est:
Exilium nullus modò tam crudele ueretur:
Sed madidis mundum faciam frondescere guttis.

Sexaginta reginæ, ac octuaginta concubinę & adolescentularum, quarum non erat numerus. Surge Aquilo, & ueni Auster, perfla hortū meum, & fluent aromata illius. Susurro & bilinguis, maledicti sunt à Deo: multum enim turbabunt pacem habētes. Verus qui uiuit in ueritate regnans, potens in populo, pius est in solo, mitis in mundo, magnus ubiq;. Amico fideli nulla est cōparatio. Amicus diu quæritur, uix fidelis inuenitur, difficile seruatur.

Quot sunt flumina paradisi? Quatuor: Phison, Geon, Tigris, Euphrates: lac, mel, uinum & oleum. Aquæ mundi quot sunt? Duæ: sal & aqua. Vbi est memoria? in sensu. ubi est sensus? in cerebro. Cui non datur sensus, non datur & cerebrum. Dic tres dies inuestigabiles. Lex in utero Moysi, & Ioannes in utero Elizabeth, & Christus in utero Mariæ. Quis lapis pulchrior & durior sole? Lapis quem reprobauerunt ædificantes, id est, Christus.

Quatuor uitia sunt lectionis: Canon diuinus, in quo narratur & prædicatur uita futura: historia, in qua narrantur gesta rerum: numerus, in quo intelliguntur signa futura, & solennitates diuinæ: grammatica, in qua intelligitur scientia uerborum. Ecce quantum iustitia regis in seculo ualeat, intuentibus perspicue patet. Pax populi est tutamentum patriæ: immunitas plebis, munimentum regis: cura languorū, gaudium hominum: temperies aëris, serenitas maris: terræ fœcunditas, solatium pauperum: hæreditas filiorum, sibimetipsi spes futuræ beatitudinis. Quid enim stolidius fieri potest, si mēs ad perfectionem festinare contendat, quando totius corporis habitus senectute confectus ad interitum properat? Dum oculi caligant, auris grauiter audit, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus insuauiter odorat, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, & homo interior qui nō senescit, his omnibus aggrauatur: & hæc omnia iamq; ruituram domum corporis citò pronunciant. Quid enim superest, nisi dum huius uitæ defectus appropiat, nihil aliud cogitare, quàm quomodo futuræ uitæ aditus prospere comprehendatur. Frequens lectio, & quotidiana meditatio plus laborare solet, quàm labor corporis. Duo prophetæ, quorum alter prophetauit post mortem: alter uero ante natiuitatem, sunt Samuel & Ioannes.

Quid est quòd mater me genuit, & mox eadem gignetur à me? Dic mihi quis homo, qui non natus est, & mortuus est, atq; in utero matris suæ post mortem baptizatus? Est Adam. Quis uir mortuus bis, & semel natus? Est Lazarus, quem suscitauit Iesus. Quis bis natus, & bis mortuus? Quis homo qui mortuus est, nec sepultus, nec putredinem habuit carnis? Quot filios habuit Adam? Triginta filios, & triginta filias. Aliter. Filiorum Adam computatio, ut alij dicunt, sexagintaduo: & filiarum computatio, quinquaginta tres sunt. Quot annos uixit Abraham? Centum octogintaquinq;. Quis primus mortuum suscitauit? Helias: ubi eum suscitauit in Galgala. Quot genera uolucrum pennata sunt? Trigintaseptem. Quot sunt genera serpentium? Trigintasex. Quis primus princeps factus fuit? Ninus, filius Beli. Quæ prima ciuitas? Ninive. Quis eam ædificauit? Ninus. Quis primus imperator factus est? Saul. Quot sunt prouinciæ? Centum & triginta. Quot linguæ? Septuagintaduæ.

Videte quæso ordinem humanæ uitæ miseræ. de terra enim creatus es, terram calcas, in terram ibis, à terra resurges, in igne probaberis, iudicium expectabis æternum: post hæc aut supplicium aut regnum possidebis. Vnusquisque utrum possideat, incertus est. Duo sunt eleemosynarum genera: unum, ut esurientibus porrigatur buccella: aliud, ut ignoranti submi-

lorum, propter singulorum merita, mansiones. diuersitas enim operum diuersitatem facit præmiorum. Vir sapiens non putat se mori, sed migrare: nec amicos relinquere, sed mutare. Deberi ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat. Philosophia est amor quidam, ac intentio sapientiæ, quæ fons & nutrix est omnis artis ac disciplinæ. Bene per Salomonem dicitur, Ne des honorem tuum alienis, & annos tuos crudeli: ne forte impleantur extranei uiribus tuis, & labores tui sint in domo aliena: & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum. Lucerna Domini spiraculum hominis est, quæ inuestigat omnia secreta uentris. Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui uictimat filium suum in conspectu patris sui. humanum enim iudicium multis corrumpitur: amore, odio, timore: auaritia sæpe iudicum integritas uiolatur, & contra iustitiæ regulam misericordia declinatur.

Dic quid est aurum? Mancipiū mortis. Quid est argentum? Inuidiæ locus. Quid est ferrum? Omnis artis instrumentum. Qui sunt qui sani ægrotant? Qui aliena negocia curant. Dic qua ratione homo lassus non sit? Lucrum faciendo. Dic quid est longissimum? Spes, uel cogitatio. Quid est regi & misero cōmune? Nasci & mori. Quid est optimum & pessimum? Verbum. Quid est quod alij placet, alij displicet? Vita. Non omnes episcopi, episcopi sunt. Attende Petrum, sed & Iudam considera: Stephanum & Nicolaū respice. *ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία*, oriens, occidens, aquilo, meridies.

Artificis labor est, fallaces fingere formas:
Condere uiuaces tu potes omnipotens.

Multis mortuus est mundus, sed illi mortui non sunt mundo. Bona diligunt seculi, sed mini mè consequuntur. In utraque uacui, qui futura perdunt, & præsentia non acquirunt. Scito quòd in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa. Sunt homines se amantes, non Dei gloriam, sed suam quærentes. Homo hominire seruat iram, & à Deo quærit medelam: & in hominem similem sibi non habet misericordiam. Si non habet misericordiam, quis exorabit pro delictis illius?

Dic mihi, quot modis dicitur omne quod dicitur? Quatuor: aut bonum bene, aut malū male: aut bonum male, aut malum bene. Sex diebus rerum creaturam formauit Deus. Prima die condidit lucem: secunda, firmamentum cœli: tertia, speciem maris & terræ: quarta, sidera cœli: quinta, pisces & uolucres: sexta, bestias, ac iumenta: nouissima, ad similitudinem suam primum hominem Adam. Cur homo nouissimè factus est? Quia maioris honoris est. Ordinatis omnibus atq; bene cōpositis, oportebat more sponsi, formari hominē. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes ueloces ad currendum in malum, proferentem mendacia testem fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordias. Apostoli Christi, prædicatores fidei, & doctores gentium, certis locis in mundo ad prædicandum sortes proprias acceperunt. Petrus nanq; Romam accipit, Andreas Achaiam, Iacobus Hispaniam, Thomas Indiā, Ioannes Asiam, Matthæus Macedoniam, Philippus Galliam, Bartholomæus Lycaoniam, Simon Zelotes Aegyptū, Matthias Iudæam, Iacobus frater Domini, Ierosolymā. Paulo cum cæteris apostolis nulla sors propria traditur: quia in omnibus gentibus magister & prædicator eligitur.

Octo sunt principalia uitia, quæ humanum genus infestant: primum gula, secundum fornicatio, tertium auaritia, quartum ira, quintū tristitia, sextum acedia, id est, ocium uel tædium cordis, septimum, uana gloria, octauum superbia. Non amittas antiquum amicum, nouus enim non erit ei similis. Monstro similis est auaritia senilis. Quæ sunt tria muta, quæ docent sapientiam in corde hominis? Est mens, oculus & litera. Duodecim abusiua in hoc seculo sunt: hoc est, sapiens sine operibus, senex sine religione, adolescens sine obedientia, diues sine eleemosyna, fœmina sine pudicitia, domus sine uirtute, Christianus contentiosus, pauper superbus, rex iniquus, episcopus negligens, plebs sine disciplina, populus sine lege. Per hæc suffugatur iustitia Dei. Septem sunt quæ nō inueniuntur in hoc mundo: uita sine morte, iuuentus sine senectute, lux sine tenebris, gaudiū sine tristitia, pax sine discordia, uoluntas sine iniuria, regnum sine commutatione. Septem uerò hæc inueniuntur in regno cœlorum. Noli esse desidiosus & piger, sed labora manibus tuis, ut habeas unde tribuas indigenti & pauperibus: tantum enim expetitur à te, quantum tibi fuerit creditum.

Quæritur, qua hora Dominus surrexerit, cū quadraginta horis in morte fuisset? Iuxta Augustinum describitur: Id est de die, qua crucifixus est Dominus, quatuor remanent horę: duodecim horę noctis sabbati, duodecim ipsius sabbati, duodecim noctis Dominicæ: in sepulchro uerò triginta horis fuit. Quatuor sunt principales uirtutes: prudentia, iustitia, fortitudo, tēperantia. Ante omnem creaturam mundi creati sunt angeli, & ante omnem creationem angelorum diabolus formatus est: sicut scriptum est, Ipse principium uiarum Dei. Bene ambuletis, & sic Deus in itinere uestro, & angelus eius comitetur uos. Dic mihi gradus uel differentiæ rerum quot sunt? Sex: nō uiuentia uiuentia, irrationabilia rationabilia, mortalia immortalia. Nouissimus super omnia Deus. Sed hæc omnia ut gradibus crescunt, ita sibi qualitate naturæ præcellunt. nam arbor præfertur lapidi, & pecus arbori, & homo pecori, & angelus homini, & Deus præponitur angelis. Semper uirtutes sequitur inuidia. Feriunt fulgura summos montes. Nec mirandum est hoc de hominibus, cum ipse Dominus zelo & inuidia phariseorū

sit crucifixus. Sola miseria caret inuidia, quia nemo inuidet misero. Inuidiæ siquidem maculam de sese non abluit, qui alteri conferre denegat, quòd cum dederit, non amittit. Obsequiũ amicos, ueritas odium parit.

Cui rei sacerdotes mali similes dicendi sunt, nisi aquæ baptismatis, quæ baptizatorum peccata diluit, alios ad regna cœlorum mittit, & ipsa in cloacam descendit. Qui obturat aures suas ad clamorem pauperum, ipse clamabit, & non exaudietur. Amicitia quæ desinere potest, nunquam uera fuit. In hoc quippe mundo humana anima quasi nauis est, contra ictum fluminis conscendentis. uno loco nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa admittatur. Maior est culpa manifestè cũ occultè peccare: dupliciter enim reus est, qui agit & docet. de talibus Esaias ait, Et peccata sua sicut Sodoma prædicauerũt. Quid peius est domo, ubi fœmina imperium habet in uirum. Vidi filium inter quatuor fontes nutritum: si uiuus fuit, disrupit montes: si mortuus fuit, alligauit uiuos. Vidi bipedem super tripodem sedẽtem, cecidit bipes, corruit tripes. Vidi filiũ non natum, sed ex tribus personis suscitatũ, & eum nutritum, donec uiuus uocaretur. Vidi mortuum super uiuum sedentem, & ex risu mortui moriebatur uiuus. Vidi uirginem flentem & murmurantem, uiæ eius sunt semitæ uitæ. Vidi mulierem cum sex oculis, cum sexaginta digitis, cũ tribus linguis, cum uno ore loquentẽ.

Sunt mihi sex oculi, totidem simul auribus hausi:
Sed digitos decies, senos in corpore gesto,
Ex quibus en quatuor, denis de carne reuulsis,
Quinquies at tantum uideor retinere quaternos.

Quod tacitũ uelis esse, nemini dixeris: à quo enim alio silentium exigis, quod tibi ipse non imperasti. Qui uult corpus suum dedicare cõtinentiæ, habitare cum fœminis non præsumat. Mulierum frequens usus mollificat mentem, & hebetat sensum, & sapientem esse non patitur. Mulierem sapientem quis inueniet? mos enim mulierum est, ut neminem de longinquo diligant: sed propè debet esse, qui uult fœminis se reconciliare. Sapiens uir cunctam mulierem respuit, stultus uerò concupiscit eam, miserabiliterq; decipitur ab ea. Cauete filioli mei fœminarum species, per quas mors ingreditur, & non parua pernicies. Dilectio enim fortis est ut mors. ea enim comparatur igni. Charitas omnia suffert. Perfecta charitas foras mittit timorem. De timore Domini nascitur dilectio, sicut Apostolus ait: Si linguis hominum loquar, & angelorum, & si nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatẽ autem non habeam, nihil mihi prodest. Quam uis corpore quis & spiritu uirgo sit, si manibus, aut oculis, aut auribus, aut lingua peccet, quomodo sanctus dicendus est corpore? Neq; enim tibi sufficit à malis ociosum esse, si ociosus fueris à bonis. Noli attendere in faciem mulieris, ne te scandalizet uultus eius. Nunquid alligauit quis ignem in sinu suo, & uestimenta eius non ardeãt: aut ambulare super prunas potest, & non comburentur plantæ eius? hoc enim Salomon de familiaritate mulierum dixit. Contemnenda est auaritia, quæ nobis ideo iniqua lucra procurat, ut nos suos faciat: nostri enim esse mus, si illa nostra non esset. Contemnenda est, inquam, auaritia, quæ uelut ignis, quanto plus accipit, tanto amplius quærit. Auarus enim inferno similis est, quia infernus nunquam dicit, Sufficit: ita auarus nunquam satiabitur auro. Sacerdos ergo, si prædicationis est nescius, quã clamoris uocem daturus est præco mutus? Nõ plus sapere, quàm oportet sapere ad sobrietatẽ. Secularia igitur iudicia si habueritis, cõtempti biles qui sunt in ecclesia, illos cõstituite ad iudicandum: ut ipsi uidelicet dispensationibus terrenis inseruiant, quos dona spiritalia non exornant. Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.

Amicum secretò admone, & palàm lauda. Citò per aduersa fraudulentus patet amicus. nam in prosperitate incerta est amicitia: sæpè per simulationem amicitia colitur, ut qui non potuit apertè decipere, decipiat fraudulenter. Amicitia certa nulla ui excluditur, nullo tẽpore aboletur: ubicunq; se uerterit tempus, illa firmata est. Rari sunt qui usque in finem existant chari. Nam multos à charitate aut aduersitas temporis, aut contentio quælibet actionis auertet: sæpè etiam per honorem quorundam mutantur & mores: & quos antè glutinatos charitate habuerunt, postquam ad culmen honoris ueniunt, amicos habere despiciunt. Memento quod dictum est, Melius est amicos probatos bene seruare, quàm frequenter ignotos quærere, & notos amittere. Stultus si tacuerit, sapiens putabitur. Laudet te os alienũ, & non tuũ. Omnis piger propheta est. Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere, cras dabo tibi: cũ satis possis dare. Occasiones quærit, qui uult recedere ab amico suo. Os iusti, uena uitæ. Stultitia colligata est in corde pueri, & uirga disciplinæ fugabit eam. Inficiuntur enim membrana colore purpureo, aurum lucescit: literis, gemmis uestiuntur codices, & eorum Christus ante fores moritur. Qui amat uina, non execratur crateras: qui nucleos, non putamina: qui segetes, nõ boues: qui lac, non uaccas: qui Deum, non proximum: & qui amat scientiam, non abhorreat à grammatica, sine qua nemo eruditus aut sapiẽs esse poterit. Qua causa scribitur, In die illa magna tribulationis nemo liberabitur, nisi Noe, Daniel & Iob. In his tribus sanctis tria genera hominum significari uidentur, quæ liberanda in die tribulationis à periculis promittuntur. In Noe, gubernatores ecclesiæ præfigurantur: in Daniele, sancti continentiam sectantes: in Iob, coniugati & iustitiam diligentes.

Adam

Adam uixit annos quindecim in paradiso, Eua quatuordecim: alij dicunt septem, sine uxore quadraginta dies. Die sexto mãducauit Adam de ligno scientiæ boni & mali, decimoquinto anno ætatis suæ. Tria uasa sunt linguarũ: Ebræum, Græcum, Latinum. Tres enim hæ linguę in titulo crucis Christi consecratæ sunt. Prima Ebræa propter legem, secunda Greca propter sapientiam Græcorum, tertia Latina propter regnum Romanorum: & ideo hæ tres linguæ primatum in omnibus linguis obtinent: nam erat scriptum Ebraicè, Græcè, Latinè, Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Prima die septem opera fecit: id est, materiam informem, angelos, lucem, cœlos superiores, terram, aquam atq; aerem: secunda die firmamentum solum, tertia die quatuor: maria, semina, sationes atq; plantas. Quarta die tria: solem, lunam & stellas. Quinta die tria: pisces aquarũ, reptilia & uolatilia. Sexta die quatuor: bestias, pecudes, reptilia terræ, & hominẽ. Et facta sunt omnia uiginti duæ generationes in diebus sex: & uiginti duę generationes sunt ab Adam usq; ad Iacob, ex cuius semine nascũtur omnes gentes Israel, & uiginti duo libri ueteris Testamẽti usq; ad Esther: & uiginti duo literarum sunt elementa, quibus constat diuinæ legis doctrina.

Virtutes magnas de uiribus adfero paruis:
Pando domus clausas, iterum recludo patentes:
Seruo domum domino, sed rursus seruor ab ipso.
Est domus in terris clara quæ uoce resultat:
Ipsa domus resonat tacitus, sed non sonat hospes:
Ambo tamen currunt, hospes simul & domus unà.
Vnda fui quondam, quòd me citò credo futuram,
Nunc rigidi cœli duris connexa catenis:
Nec calcata pati possum, nec nuda teneri.
Cernere me nulli possunt, nec prendere palmis,
Argutum crepitum uocis citò pando per orbem,
Viribus horrisonis ualeo confringere quercus.
Nam superos ego pulso polos, & rura peragro.
Crede mihi, res nulla manet sine me moderante,
Et frontem faciemq; meam lux nulla uidebit.
Quis nescit ditione mea conuexa rotari
Alta poli, solisq; iubar, lunæq; meatus.
En ego non uereor rigidi discrimina ferri,
Flammarum neu torre cremor: sed sanguine capri
Virtus edomiti mollescit dura rigoris.
Sic cruor exuperat, quem ferrea massa pauescit.

Primus baptizauit Moses in nube & in mari, & in typo, & in figura. Habuit enim mare formam baptismi, nubes uerò spiritus sancti, manna panis uitæ. Christus nanq; in spiritu sancto baptizauit. Vidi unum hospitem stantem super pedẽ, corpus eius de terra, sanguis eius de ceruisia. Memento semper quòd paradisi colonum mulier de possessione sua iecit. Tres sunt filiæ mentis: fides, spes, charitas. Ab Adam usq; ad Christum tria ista latuerunt dæmones: quod Christus ex uirgine natus, passus in cruce, sepultus in terra, uel qui descẽdit ad inferos. Tribus locis in Euangelio legitur Dominum iratum nocuisse corporaliter. Prima uice totũ gregẽ misit in mare, secũda uice ficulneam maledixit, tertia uice quòd eiecit uendentes & emẽtes è templo. Quis primus dixit Alleluia, aut in quo loco, uel pro qua re dictum est? Inter Thabor & Hermon dictum est. Dauid prophe ta dixit Alleluia, hoc est, laus Dei. Augustinus dixit, Alle, seculum: lu, me fac: ia, Domine. Hieronymus dixit Alle, lau: lu, date: ia, Dominum. Gregorius Alle, pater: lu, filius: ia, spiritus sanctus. Ambrosius dixit, Alle, lux: lu, uita: ia, salus summi Dei. Sobrietas seruat memoriam, acuit sensum, sincerat mentem, dirigit uultum, integrat pudorem, mitigat uitia, figurat aciem: elinit aures, exonerat cerebrum, exprimit linguam, explicat sermonem, nutrit medullam, confirmat sanguinem, procurat uenas, cõstringit neruos, contemnit libidinem, recreat somnum, propagat senectutem, perhibet mysteriũ, & hominem constabilit.

Ebrietas est imbecillitas prima, obuoluit memoriam, euacuat sensum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, impedit sermonem, corrumpit sanguinem, obtundit uisum, perturbat uenas, obturat auditũ, infirmat neruos, subuertit sensum, resoluit uiscera, onerat cerebrum, debilitat memoriam, aufert fortitudinẽ, flagitat somnum, impedit mẽstrua, obturat animum, maculat corpus, & hominem suo uitio coinquinat, & sine honore facit.

Omne uitæ huius tribulationes aquis cõparãtur prætereũtibus: propterea quia si quid tribulationis in hac uita accesserit, non stat, sed celeriter transit:

Laus uera in Dominum depromitur ore precantis,
Si quæ uoce fluunt, intima cordis habent.

De occultis cordis alieni timere, iudicare peccatum est:

Ex operum specie clarebunt intima mentis,
Quis ue hominis mentem spiritus intus alit.
Semper enim sanctis superest quod crescere possint,
At perfectorum gloria principium est.

Omnes qui in Christo pie uolunt uiuere, ne cesse est ut ab impijs atq; dissimilibus patiãtur opprobria, illisq; displiceant. Omnia uitia in malefactis tantummodo ualent, sola superbia etiam in rectè factis cauenda est. nam bonus tẽporalibus bonis nec extollitur, neque malis frangitur:

Terræ autem & fœni breuiter florentis amator,
Seu caret optatis, seu fruitur, miser est.
Magnum peccatum est amor immoderatus habendi.
Et plus quàm uitæ sufficiat, cupiens.

Nulla enim laus est contemnere, quòd adipisci dignè non ualeas. & nos Ecclesiastes iubet dare partem septimam, partem octauam: id est, credere utroq; testamento. Neminem beatum dicas ante mortem. hoc ideo debet: quia quandiu uiuimus, in certamine sumus: & quandiu in certamine sumus, nulla est uictoria.

Omnis enim quicunq; Deo nil fertile nutrit,
Ceu sterilis truncus lignis æquabitur ustis.

Iustus ut palma florebit.

Frondes semper habent, & tanquam Libana cedrus

Multiplicandi sunt, & uertice sidera tangent.

Nam sunt qui suos errores emẽdare nõ possunt, & alios reprehendere conantur. Sicut mẽtiri nõ potest, qui non loquitur: sic peierare nõ potest, qui iurare non appetit. Non est contra Dei præceptum iurare, sed dum usum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus. Istis fomitibus quasi quibusdã gradibus coalescit omne peccatum. Cogitatio nanq; praui delectationẽ parit, delectatio consensionem, consensio actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Dum unusquisq; diuina illuminatione preuenitur, statim molestijs turpium cogitationum pulsatur. Qui aut nullius aut rari conscij sunt delicti, aut nunquam aut raro terroribus fatigantur nocturnis. Alta etenim quæq; debent multis audientibus contegi, & uix paucis aperiri. Cum graui enim dolore amittuntur, quæ cum magno amore habẽtur: minus autem carendo dolemus, quæ minus possidendo diligimus. Dum quisq; donum aliquod accipit, nõ appetat amplius quàm quòd meruit: ne dum alterius membri officiũ arripere tẽtat, id quod meruit, perdat. Carnis curam ne feceritis in desiderijs: quæ ergo in desiderijs fieri prohibentur, procul dubio in necessitate conceduntur. Cum uerò linguę derogantium corrigi nequeunt, æquanimiter sunt per omnia tolerandi. Sæpè uerò cum de uita proximorũ conquerimur, mutare locum conamur, secretum uitæ remotioris eligere, uidelicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuet locus. Tolerandi sunt ergo ubiq; proximi, quia Abel fieri nõ ualet, quẽ Cain malitia non exercet. Vides scripturam sacram sæpius de æterno loqui, quę de præsenti solent intelligi. Testamẽtũ ideo dicitur, quia idoneis testibus utrinq; præfectis scriptum est atq; signatum. Si talia sunt peccata, quæ quasi mortuum ab altari remouent, prius agenda pœnitentia est, ac sic deinde hoc salutiferum medicamentum suscipiendum. Qui enim peccare desinit, communicare non desinat. Coniugatis autẽ abstinendum est à coitu plurimis diebus, orationi uacare, ac sic deinde ad corpus Christi accedere. Matutina enim luce radiãte Dominus & saluator ab inferis resurrexit, quando cœpit fidelibus oriri lux, quæ moriente Christo occiderat peccatoribus: siquidem & eo tempore cũctis spes futuræ resurrectionis creditur. Valde necessarium est iustum in hac uita & uitijs tentari, & uerberari flagello, ut dũ uitijs pulsatur, de uirtutibus non superbiat. Tentari autem oportet iustũ, sed tentatione plagę, non tentatione luxuriæ. Alij datur per spiritum sermo sapiẽtiæ in eodem spiritu: sunt enim quidam qui per donum gratiæ & ipsa intelligunt, quæ exponi à doctoribus non audierunt: hi uidelicet sermonem sapientiæ perceperũt. Et sunt quidam qui per semetipsos intelligere audita nequeũt, sed ea quæ in expositionibus legerũt, retinẽt: adq; scientias quas didicerunt, peruenĩunt. Vnde itaq; isti nisi sermone scientiæ pleni sunt? Sicut præsciuit Deus hominem peccaturũ, ita & præsciuit qualiter illum per suam gratiam repararet, qui suo arbitrio deperire potuisset. Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Omnipotenti in quantum se amore coniũxerat, qui sibi uitam tantummodo Christum, & mori lucrum esse deputabat. Diuinæ autem uirtutis mysteria quæ comprehendi non possunt, non intellectu discutienda sunt, sed fide ueneranda. Dic ergo si nosti gyros cœli, terræ cardines, aquarũ abyssos, ubi finiuntur, ubi suspensi sunt? Scimus autem, quòd ex nihilo factum sit, pendeat in nihilo. Sed si est aliquid, quod dicitur nihilum, iam nihil non est: si hoc nihil est nihilum, nusquam mundi moles depẽdet, nec est ubi sit, quod creatum est ut sit: quomodo ergo nusquã est, quod nouimus quia est? Perpende ergo si uales, quomodo rubrum mare uirga diuisum est, quomodo ex petræ duritia percussione uirgę unda emanauit, quomodo Aaronis uirga sicca floruit, quomodo ex eius genere ueniẽs uirgo cõcepit, quomodo & in partu uirgo permãsit, quomodo quatriduanus mortuus iussione suscitatus, ligatis manibus & pedibus de sepulchro exijt, quem post mortem solui Dominus per discipulos iussit: quomodo idem redemptor in uera carne atq; ossibus resurgens clausis ostijs ad discipulos intrauit: unde & in tabernaculo per legem duo altaria fieri iubentur, unum uidelicet exterius, aliud uerò interius: unum in atrio, aliud ante arcam: unum quod aere coopertum est, aliud quod auro uestitum. atqui in altari aureo cremantur carnes, & in altari aureo incendũtur etiã aromata. Quare hoc fratres charissimi, qđ foris cõcrematur, & carnes sunt & aromata. Hæc quotidie uidemus: quæ duo sunt cõpũctionis genera, cum alij adhuc per timorem plangũt, alij uerò iam se per amorem lamentis afficiunt. Spirituales quippe illi patres omnes in Deo trinitatem esse crediderunt, licet de eadem trinitate patres nunquam aperte loquuti sunt. Esaias nanq; audiuit angelica illa agmina in cœlo clamãtia, Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Zebaoth: ut enim personarum trinitas monstraretur, tertiò sanctus dicitur: sed ut una esse substantia trinitatis appareat, non Domini Zebaoth, sed Dominus Zebaoth esse perhibetur. Quod Dauid quoq; similiter sentiens ait, Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus: qui cum tertiò dixisset Dominũ, ut unum hunc esse ostenderet, subdidit, Et metuant eum omnes fines terræ. Paulus quoq; loquitur, dicẽs, Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso, uidelicet ex patre: per ipsum, per filium: in ipso autem, in spiritu sancto. Cum ergo ipsum tertiò dixisset, adiũxit, Ipsi gloria in secula seculorum. Qui enim non dixit ipsis, sed ipsi, dicẽdo ter, ipsum distraxit, & personas: & subiungendo ipsi gloria, nõ diuisit substantiam. Scio humiliari, scio & abundare (ubiq; & in omnibus institutus sum) & satiari & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Nunquid nam fratres ars est aliqua, humiliari & abundare, satiari & esurire, abundare & penuriã pati: ut, p magno se habere ista tãtus prędicator insinuet? Ars omnino, & mira disciplinæ scientia, quæ toto nobis cordis est annisu discenda. Quem enim penuria sua non frangit, à gratiarum actione non retrahit, in rerum temporaliũ desiderio nõ accendit, scit humiliari: hoc enim loco Apostolus humiliari dicit, penuriam pati. Nam statim è contrario subiunxit, Scio abũdare. Qui enim acceptis rebus non extollitur, qui eas ad usum uanæ gloriæ nõ intorquet, qui solus non possidet quod accipit, sed hoc cum indigentibus misericorditer diuidit: qui acceptis alimentis non ad ingurgitationem uentris utitur, sed ad reparationem uirtutis: nec plus carni tribuit, quàm necessitas patitur, scit abundare. Scit satiari, qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat: & qui non necessitate uictus agit aliquid, unde anima peccati laqueum incurrat, scit esurire. Quem ergo nec in abundantia superbia eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriã pati. Qui cum statim subderet, Omnia possum: ne elationis uerba esse crederemus, adiunxit, In eo qui me confortat. Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit: unde recte quippe per centenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur, Omnis qui relinquit domũ uel fratres, uel sorores, aut patrẽ & matrem, aut filios & agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Neq; etenim sanctus quisq; ideo terrena deserit, ut hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit: qa quisquis terreno studio terram relinquit, terrã non relinquit, sed appetit: nec qui unam uxorẽ deserit, centum accepturus est. Sed per centenarium numerum perfectio designatur, postquam etiam uita æterna promittitur: quòd aliquis Dei nomine temporalia atq; terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, ut iam ea non appetat, quæ cõtemnit, & in sequẽti seculo ad æternæ uitæ gloriam peruenit. Cẽties itaque recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indigens, etiãsi hæc non habet. Ille enim pauper est, qui eget eo quod non habet. nam qui non habens, habere non appetit, diues est. paupertas quippe ino pia mentis est, non in quantitate possessionis: nam cui cum paupertate bene conuenit, non est pauper. Languor animæ, id est, peccatorum infirmitas, pernicioſus est: de qua etiam Apostolus ait, Quis infirmatur, & ego non uror. nam infirmitatem carnis utilem esse, idẽ Apostolus approbat, dicens, Quando infirmor, tunc potens sum. Contentiosorum studium nõ pro ueritate, sed pro appetitu laudis certat. Omnes penè uirtutes corporis mutantur in senibus, & crescente sola sapientia, decrescunt cæteræ.

Matthæus mel, Marcus lac, Lucas uinum, Ioannes oleum, ecclesia paradisum. Matthæus arat, Marcus seminat, Lucas irrigat, Ioannes incrementum dat. Matthęus homo, Marcus leo,

Lucas uitulus, Ioannes aquila. Multæ mansiones sunt in domo patris mei pro diuersitate laborum. Matthæus in Iudæa, Marcus Romæ, Lucas in India, Ioannes in Asia. Sicut impossibile uenatori iugulare aliquod animal trans montem, ita impossibile est diabolo iugulare animas sanctorum per orationes multas. Non te redimere potest aliquis post obitum tuum, si tu ipse te redimere nõ uis. Nec aliud dicat imperitus, Nõ laboriosum est opus scribendi, tres digiti scribunt, totum corpus laborat.

DE DVODECIM LAPIDIBVS.

Chrysolithus, quem lapidem lux & dies celat, ita ut nocte igneus sit, in die autem pallidus. Sapphirus similis gemmis, sed non est sex angulus: in mari rubro inuenitur, radijs percussus solis ardentem fulgorem ex se emittit. Sardius lapis purpureus colore, quem timent serpentes præ fulgore, ut ferunt. Asbestus ex ipso sole sanguineo colore tingitur, quem accẽsum dicunt extingui non posse. Hyacinthus, quem ferunt quòd sentiat auras & serenitas tempestatum. Carbunculus colore rufeo, quem oculi amant: à longè splendorem spirat, & propè non uidetur. Cerdamios, qui habet fulgorem sub diuo. nam in domo ceruleo colore est. Chrysopra sus ex auro & purpura ceu mixtam lucem trahens, quem amant aquilę. Beryllus, nube aurea tegitur: & sex angulos habet, tenentem manu adurere dicitur. Smaragdus, quem colore purpureo, hyacintho similem potestate esse dicũt, & ex eo lunares motus excitari putant. Sardonyx utilis lapis, nigri coloris est, aquis profundis alitur. Achates lapis micans guttis aureis, resistens scorpionibus: quiq; intra os receptus sitim sedat.

DE LVMINARIBVS ECCLESIAE.

Vis nunc acriter mi frater Desideri, ut tibi quasi de luminaribus firmamenti, quę toto mundo refulgẽt, pauca de scriptoribus, qui nobis multa de obscuritatibus, quæ propter carnalem mentem intelligentiã impediunt, ad splẽdorem considerationis spiritalem proferre potuerunt, manifestissimè dicam: At uereor Susannę Helciæ filiæ in me sententia iniquo iudicio presbyterorum dicentis, ne impleatur, Angustię mihi sunt undiq;: & mihi similiter sunt angustiæ. Si enim uoluero aliquem ex his reprehendere, aduersarios atq; inimicitias mihi ubiq; concitabo: si autem noluero quod postulasti, nũquam inuenies: sed unius tamen uoluntatem cõdemnare, quàm multorum concilium trãsire uel despicere melius esse uidetur. Quia unusquisq; in scripturis sanctis diligẽter laudari meruit: sed omnes leniter leuiterq; cum omni amore tangam, ut utrunq; pacificè impleam.

Augustinus episcopus uolans, per mõtium culmi-

culmina quasi aquila, ea quæ in montium radicibus fiunt, non considerans, multa cœlorum spacia terrarumq; situs, & aquarum circulum claro sermone pronũciat. Qui enim in lignum fructuosum conscendere uult, paulatim ad superiora, & ibi maiora poma carpere festinat, ramos is proximos paruulis relinquit: nos autem paruuli sumus infirmiq; ac minores, si inferiora congregare ualuerimus, nobiscũ bene agitur.

Hilarius episcopus Romanorum, lucifer ecclesiarũ, quæ lucerna & preciosus lapis, ad quẽ mortalia ascendunt, pulchro sermone aureoq; ore uniuersa loquitur. Si enim aliqua secus uiã cecidisse potuissent, tamen ab eo in scripturis messis magna exorta est.

Origenes Adamantius altiora ac maiora cogitans, propriumq; ingenium non sufficiens, aliud per aliud subnectit: & cum hęc nimio mẽtis ardore cogitasset, oneribus maioribus carricabat se: & cum sic incedere non potuisset, ruina magna illuc deuolutus est, & ruina eius parfuit doctrinæ: & quæ per aliquas seductiones in eptas multos de uia recta in aliam uiam perduxit, & uenenum eius quasi tinnulis uocibus Syrenarum, quæ cantícis pluribus nocere potuit: melior omnibus in bonis, peior in malis. Alia enim huius dogmata pulchra & utilia, alia uerò secus uiam seminata sunt: multi tamen alij eius pessimi discipuli multa uenenosa sub nomine huius edidisse uidentur.

Eusebius Cæsariensis, clauis scripturarum, custosq; noui testamenti multis maior in conscriptione esse à Græcis commendatur. Tria sunt præclara quæ hoc in operibus eius uere testatur: Canones quatuor Euãgeliorum, & decẽ historiæ Ecclesiasticæ, quæ nouum Testamentum narrant atq; custodiũt: & chronicon, id est temporum breuiarium, & per omnia eius uestigia, quod iterare potuisset, nunquã reperimus.

Heliodorus pater domum amplissimam per modicum foramen respiciens, tentãs quæ ostia conclusa: clauemq; non habens, uix pauca in lucem prodere ualuit: sed quę potuit narrare, fideliter narrauit.

Ambrosius frater profundorum, pinnæ raptus & aeris uolucer, quamdiu in profundum ingreditur, fructum de alto capere uidetur, & omnes eius sententiæ fidei & ecclesię & omniũ uirtutum firmæ sunt columnæ.

Dardanus quoq; multas quæstiones arripiens, per mentis astutiam, nucemq; citra nucleũ non confringens, multã impossibilia in scripturis cum fiducia loquitur.

Paulino uisum est magister fieri, & non erat ante discipulus, & fructum sine radice oriri existimat facereq; tentauit. Ideo eius conscriptiones scriptore & charta non indigent.

Pelagius apud fideles sermo est, de quo etiã & mihi grauis causa deputationes uerborũ pene in toto orbe annunciata est, quæ omnes ecclesiæ quasi lupum de sylua declinarent, aureũ colorẽ super nigrũ uenenũ cõponẽs, fontẽ dulcẽ primi mellis amaritudini malitiæ cõmiscuit.

Iouinianus læta facie, & corde aspero, potu dulcissimo felle commixto, multos potauit, cõtrarias sentẽtias per odij occasionem Christianis proferens composuit: & Hieronymũ quoq; maximè in omnibus laboriosum assidue quæstionibus infinitis afficit & uexat.

Iulius Africanus, cuius uestigiũ omnes Australes orientales diligenter unanimiterq; in Danielis hebdomadibus inuestigant, uniuersa temporum spacia cum omni peritia rigidoq; sermone construxit, & nulla omnium quæ scripta sunt per eum, in toto orbe unquam data est contradictio.

Famonius à multis culpabilis dura sentẽtia, fortiterq; uniuersa difficilia in genere conatus est: & quasi tunc undas maris nauigare non potest, uel tunc impetum torrentis natare non potest: ita cuncta quæ scripsit cõtra scripturas sanctas constare non poterant. Ita quasi umbra secus hominem sunt.

DE SEPTEM DONIS SPIRITVS SANCTI.

SEptem dona spiritus sancti, quæ enumerat Esaias. Spiritus sapientiæ, quæ fuit cum Adam, qui primus prophetauit, & nomẽ omnis creaturæ nominauit, quæ est sub cœlo. Spiritus intellectus, qui fuit cũ Nöe, q intellexit bonũ facere, usquequo meruit audire uerbum Dñi, Fac arcam de lignis. Spiritus consilij, qui fuit cum Abraham, qui nihil fecit prẽter consilium, quod dedit Dominus, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & ueni in terram quã tibi demõstrauero. Spiritus fortitudinis, qui fuit cum Isaac, qui sustinuit iniurias gentium, cum quibus habitauit: qui scit quod dictũ est Abrahæ, Tibi dabo terrã hanc. Spiritus sciẽtiæ, qui fuit cũ Iacob, cui apparuit Deus in uisione, in loco qui dicitur Bethel, quãdo fuit apud Laban: & apparuit ei, quando reuersus à Laban, & congressus est cum illo Deus, & dein de Israel uocatus est. Spiritus pietatis, qui fuit cum Moyse, qui dixit, Si non dimittis populo huic peccatum hoc, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Spiritus timoris, qui fuit cum Dauid qui dixit, Non contingat mihi, ut mittã manũ meã in Christũ dominũ, cũ persecutus est Saul.

DE SEPTEM ORDINIBVS.

CLeros sors, id est, pars dicitur. Inde dicitur clericus, quia pars Domini est, uel Dominus pars eius. Caput nostrum mentẽ significat. Capilli cogitationes. Superior pars capitis rasa, mentem Dominũ contemplãtem significat. Superiorem partem radimus, cum temporalẽ cogitationem ab animo resecamus: inferiorem in corona æquamus, cum tẽporalia necessariò cogitantes, cõcorditer cũ corona disponimus. Capilli oculis uel auribus non supercrescant: id est, cogitationes temporales auditum uel uisum

sum mẽtis nõ impediant. Non multũ est curandum, actores cõsuetudinem nos exquirere, sed possumus cõsuetudines ex corona ministrare. Hostiarij in ueteri Testamento ianuas templi custodiebant, suscipientes sanos, eijcientes infirmos. Modò in ecclesiam recipiunt fideles, eijciunt infideles. Lectores in ueteri Testamento apertè & distinctè docebãt populũ uerba legis: modò spiritualiter lectores sunt, q de moribus tractãt. Exorcista, id est, adiurator in ueteri Testamento, habebat potestatẽ imponẽdi manus, expellere dæmonẽ ab homine, modò uicia per orationem debet effugare ab anima. Acoluthi & ceroferarij, in ueteri Testamento lumen præparabant: modò in ecclesia lumen ueritatis debent præparare mentibus fidelium. Subdiaconi, sicut in ueteri Testamẽto, ita nunc oblationes à presbyteris suscipiunt in domo Domini, & ipsa uasa corporis & sanguinis Domini diaconis offerunt. Diaconus super altare ponit, & inde recipit. Leuitæ in ueteri Testamẽto excubabant custodientes uniuersa, quæ pertinebant ad cultum tabernaculi, seruientes in ministerio: in nouo Testamento prouidebant uniuersa, quæ necessaria erant multitudini, cor unum & animam unam habenti. Igitur modò custodientes ministerium sibi commissum, quæ cunq; necessaria sunt ad cœleste conuiuium, disponunt super mensam Domini, & signant manu. Per manus & discretiones digitorũ, discreta opera spiritus sancti significantur. Ipsi exordium sumpserunt ab ipso Aaron: qui tunc sacerdotes, nunc presbyteri nominantur: qui tũc principes sacerdotum, nunc episcopi nuncupãtur. Presbyteri consortes sunt cum episcopis in pluribus, in paucis uerò dissimiles. Baculum habet episcopus, ut subditos regat, infirmos sustineat: annulum, ut sacramenta Dei non omnibus aperiat. Primum uestimẽtum habet ephod lineum, quod interpretatur superhumerale, significans uocis custodiam, & mundiciam bonorum operum, sub quibus oportet unumquẽque ordinari ad ministerium Dei, ut ex his cordis eius, & fidei sinceritas comprobetur. Secundum est tunica linea, quæ Græcè poderis, Latinè talaris dicitur, eo quòd usq; ad talos descendat. Hanc Iosephus byssinam uocat. Constat uerò ex byssо & lino, & significat continentiam. Vnde & alibi dicit, Estote fideles usq; ad mortem. Tertium est cingulum, ne tunica ipsa defluat, & gressum impediat. Hoc nimirum custodiam significat, quæ necessaria est sacerdoti: ne castitas per tunicam significata, fiat remissa, & uento elationis, & frigore iniquitatis patefacta, cursum bonorum impediat, & ad ultimum sordibus concupiscẽtiæ polluta uilescat. Quartum est mappula, id est, amapha, quæ ut nomen ipsius indicat, manibus tergendis præbebatur. Oportebat sacerdotem mappulas tenere manibus, ut cum emendatione mentis opus spontaneum concordet, & dignè exerceatur officiũ, quod pie est diuino munere collatum. Vel sudarium dicitur, unde tergitur sudor, & omne superfluum corporis, in sinistra portetur parte. Significat autem studium mũdanæ cogitationis, quo in hac uita delectationes, tædia, & alia superflua mentis extinguimus. Quintum est orarium, quod quidam stolam uocant, quod est cõcessum. Bene etiam orationibus conuenit orarium, conueniens uestimentum officio. Apertè etenim collum simul & pectus tegit sacerdotis, ut spiritu ipsius fruatur, quicquid ore proferat, tractatũ summę rationis attẽdat, ut psallens spiritu psallat & mente: quia cor sapientis erudiet os eius, ne improuise loquatur. Sextum est Dalmatica, à prouincia Græcię dicta, id est, Dalmatia, ipsa habet duas lineas retrò, & duas antè: quas uetus & nouum Testamentum rutilãt dilectione Dei & proximi: hoc est, immaculatum esse ad Dominũ, fratrem uisitare, pertinet ad proximũ. Triginta fimbrias habet retrò, quadraginta antè. Singulæ lineæ altrinsecus quindecim, quòd linea charitatis, in ueteri Testamento & nouo in prosperis & aduersis quindecim ex seramos producit: quia charitas ex Deo est, paciens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua non sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, cõ gaudet autẽ ueritati: omnia credit, omnia suffert, omnia sperat, omnia sustinet. Sinistra pars habet fimbrias, quia actualis uita solicita est, & turbatur erga plurima. Dextera non habet: cõtemplatiua uita quieta est. Largitas manicarũ, largum dispensatorem Euangelij significat. Casula circundatus aliquando Euangelium legit diaconus, ut expeditus ad Euangelium possit accedere, uel mensam Domini præparare. Casula aperta est in dextera parte, unde emittitur brachium: quia auctor Euangelij, quem debet diaconus imitari, in dextro latere lancea perfossus est. Septimum est, quod casulam uocant, hanc Græci planetam dicũt: quia suprema omnium uestimentorum, & suo munimine alia tegit. Hanc ergo uestem possumus intelligere caritatem, de qua enumeratis uirtutum uestimẽtis Apostolus ait, Super autem omnia hæc charitatem habentes, quod est uinculum perfectionis. Similiter casula opera iustitiæ significat, ut illud, Sacerdotes tui induãtur iustitia. Suppar est post tergum, inter humeros & ante pectus. Post humerum pondus boni operis significat, ubi duplex uestimentum: quia sic bona opera debent foris ostendi, ut intus coram Deo intergra sint in pectore. Duplex, quia in eis utrunq; debet esse doctrina ad homines, & ueritas interius. Oportet duo duplicia coniuncta sint, quia tunc bene ministratur, cum bonum opus, & uera doctrina conueniunt. Induant quoq; sacerdotes pedes sandalijs, Euangelica auctoritate cõcessum: quo calceamẽto nec pes tectus est, nec nudus ad terram: dans intelligi, ut nec Euangelium occultetur, nec terrenis commodis inniatur: & partim Euãgeliũ debet operiri, partim manifestari, ut fideles inueniant doctrinam, & contẽptores nõ inueniãt materiã blasphemãdi.

DE QVINDECIM SIGNIS.

QVindecim signa, quindecim dierum ante diem iudicij, inuenit Hieronymus in annalibus Hebræorum. Prima die eriget se mare in altum quadraginta cubitis, super altitudines montium, & erit quasi murus, & omnes similiter. Secunda die descendent usq; ad ima, ita ut summitas eorum uix conspici possit. Tertia die erunt in æqualitate, sicut ab exordio. Quarta die pisces & omnes beluæ marinæ, & congregabuntur super aquas, & dabunt uoces & gemitus, quarũ significationẽ nemo scit nisi Deus. Quinta die ardebunt ipsæ aquæ ab ortu suo usq; ad occasum. Sexta die omnes herbæ, & arbores sanguineum rorem dabũt. Septima die omnia ædificia destruentur. Octaua die debellabunt petræ adinuicem, & unaquæq; in tres partes se diuidet, & unaquæq; pars collidet aduersus alteram. Nona die erit terræmotus, qualis non fuit ab initio mũdi. Decima die omnes colles & ualles in planiciẽ conuertentur, & erit æqualitas terræ. Vndecima die homines exibũt de cauernis suis, & current quasi amentes, nec poterit alter respondere alteri. Duodecima die cadẽt stellæ & signa de cœlo. Decimatertia die congregabuntur ossa defunctorum, & exurgẽt usq; ad sepulchrum. Decimaquarta die omnes homines morientur, ut simul resurgant cũ mortuis. Decimaquinta die ardebit terra usq; ad inferni nouissima, & pòst erit dies iudicij.

DE CRVCE DOMINI.

CRux Domini de quatuor lignis facta est, quæ uocantur cypressus, cedrus, pinus, & buxus. Sed buxus non fuit in cruce, nisi tabula de illo ligno supra frontem Christi fuit, in qua conscripserunt Iudæi titulũ, Hic est rex Iudæorum. Cypressus fuit in terra usq; ad tabulam, cedrus in transuersum, pinus sursum. Septem sunt gradus, in quibus Christus affuit. Ostiarius fuit, quando destruxit ostia inferni, & ligauit diabolum: lector fuit, quando aperuit librum Isaiæ prophetæ, in quo inuenit, Spiritus Domini super me, euãgelizare pauperibus misit me: exorcista fuit, quando eiecit septem dæmonia de Maria Magdalene: acoluthus fuit, &c. subdiaconus fuit, quando lauit pedes discipulorũ suorum: diaconus fuit, quando fecit de aqua uinum: presbyter fuit, quando fregit panem discipulis suis, dicens, Accipite & comedite, hoc est corpus meum.

DE SEPTEM PECCATIS.

HAec sunt peccata Adæ, quæ & originalia sunt. Primum peccatum fuit superbia, quia dilexit eam in sua potestate plusquam Dei: secundum sacrilegium, quia Deo non credidit: tertium homicidium, quia semetipsum peccando occidit: quartum fornicationem spiritaliter habuit, quia integritatem mentis corrupit: quintum furtum, quia cibum prohibitum attigit: sextum auaritia, quia plusquam debuit, appetiuit: septimum gula, quia uetitum fructum comedit. Hæc sunt quoq; uindictæ septem. Prima, maledictio eius terræ: secunda, eiectio de paradiso: tertia, aduentus in terram uilem: quarta, mors filij: quinta, labor: sexta, mors corporis: septima, descensio eius ad infernum: & quia septies peccauit, septem uindictas accepit. Hęc sunt septem peccata Cain. De septem peccatis Cain alij uaria suspicantur: & primum asserunt fuisse peccatum, quòd non recte diuiserit: secundum, quòd inuiderit fratri suo: tertium, quòd dixerit, Egrediamur foras: quartum, quòd interfecerit eum: quintum, quòd procaciter negauerit, Nescio: sextum, quòd se ipsum damnauerit, Maior est iniquitas mea, quàm ut ueniã merear: septimum quòd nec damnatus egerit pœnitentiam. Sex sunt ætates mundi: prima ab Adam usq; ad Noë: secũda, à Noë usq; ad Abraham: tertia, ab Abraham usq; ad Moysem: quarta, à Moyse usq; ad Dauid: quinta à Dauid usq; ad Ioannem baptistam, & aduentum Domini: sexta, à resurrectione Domini usq; ad finem seculi. & sic tradunt seniores, quòd sex milia annis mundus à Deo omnipotẽti censitus fuisset. Sex ætates hominis sunt. Prima infantia, septẽ annos tenet: secunda pueritia, alios septem annos tenet: tertia adolescentia, quæ quatuordecim annos tenet: quarta iuuentus, quæ uiginti unum annũ tenet: quinta senectus, quæ uiginti octo annos tenet: sexta dicitur senium, ultima ætas, uel decrepitus, quæ nullum certum tenet numerum annorum.

DE QVATVOR ORDINIBVS.

CEciderunt columnæ sustinentes aulam, & ideo obruitur aula. Dominus noster Iesus Christus fecit unam aulam, id est, mundum: & hanc aulam fecit de quatuor rebus, id est, de quatuor elementis, quę sunt, ignis, aër, terra, aqua: & in hac aula fecit quatuor angulos, id est, quatuor partes mundi, orientem, meridiem, occidentem, & septentrionem. Ad istam aulam sustinendam constituit Dominus quatuor columnas, quæ sustinuerunt aulam illam, id est, quatuor ordines hominum: scilicet oratores, defensores, mercatores, laboratores. Oratores autem constituit Dominus in mundo ad hoc, ut pro alijs ordinibus orarent, & lucerent eis per noctem, qui sunt in tenebris ignorãtiæ, hoc est in peccato, & illos ad lumen reducerẽt, bonum eis exemplum monstrando, & bonã prędicationem. Ipsi uerò nec bene uiuunt, nec docẽt, sed suo malo exemplo populum Dei occidunt: de

de his dicitur, Stellæ non luxerũt, & ideo de cœlo ceciderunt, & sic cecidit ista columna. Defensores, id est milites cõstituit ad hoc, ut alios tres ordines defenderẽt: ipsi uerò cũ debuissent defendere, facti sunt raptores de rapina: & inde se uestiunt, & inde putãt facere eleemosynas, quæ nihil prosunt eis. & de his dicitur, Defecerũt in uanitate dies eorum, & anni eorũ cum festinatione, & ideo ira Dei ascendit super eos, & sic cecidit ista columna. Mercatores constituit, ut alios tres ordines ab inopia defenderent, ut de orientali abundantia replerent occidentalem inopiam: & è contrario, de meridionali abundãtia replerent septentrionalem inopiam: ipsi uerò populum derident, quia fraudibus & periurijs omne quod habent, lucrantur. de his dicitur, Qui confidunt in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur, omnes in inferno ponentur, & ibi mors depascet eos: & sic cecidit ista columna. Laboratores constituit, ut de labore eorum alij tres ordines pascerentur. Isti uerò faciunt bene hoc, ad quod constituti sunt. sicut dicitur in Psalmo, Labores manuum tuarum, &c. quem qui manducant, beati sunt. Sed ipsi cũ sic possent uiuere iustè, de proprio labore & sudore, & inde populum Dei pascere, & sic sustinere aulam, ne omnino caderet, & sic peruenirent ad regnum Dei: ipsi uerò deuiando cadunt, quia in primis auferunt Domino suo Iesu Christo & patri, & suæ matri ecclesiæ, sua iura, decimas & primitias: & est mirum quomodo audent quærere panem ab eo, cui suũ auferunt, cum dicitur, Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie. Iterũ inuident uicinis suis de honoribus, de cãpis, de uineis: & si possunt, subtrahunt illi unam metam, aut mutant terminum: & sic cadit ista columna, & sic perijt pene totus mũdus, nisi ille succurrat, qui ipsum creauit. Fratres, quia nos non possumus agere hoc, & nos regem precemur, Dominum nostrum Iesum Christum, ut ipse qui fecit & mundum, regat nos & mundum: sic ut possimus peruenire ad regna cœlorum, ipso adiuuante, qui uiuit & regnat cum patre & spiritu sancto, per omnia secula seculorum, Amen.

DE EVCHARISTIA SVMENDA.

IN miraculis Bonifacij papæ legimus, quòd Dominica die cantabat missam, post missam benedixit panem, & dum communicabat populum, uenit unus filius Iudęi, & introiuit in ecclesiam, & accepit panem de manu sancti Bonifacij, & manducauit: & statim cœpit ardere, & clamare, Sancte Bonifaci, festina me baptizare. nã panis, quem indignè accepi, me cõfundit: & uenit clamor usq; ad Iudęos. Venit pater eius per iudicium Iudæorum, & compleuit de lignis & spinis unam domum, & accendit ignem, & filium suum intus iactauit, & cœpit ire sanus per medias flammas, & mater aspiciens, per flammas non potuit filium suum uidere: & cum magno clamore cœpisset uocare sanctam Mariã, ut filium suum sanaret, & iactauerunt eam Iudæi in medium ignem. Cum hoc audiuit beatus Bonifacius, uenit indutus quasi ad missam, & cũ multis Christianis in ignẽ introiuit, & inde puerũ cum matre sanos extraxit. Deprecemur Deum, ut sic donet nobis suum corpus accipere, ut uitam æternam mereamur habere, per Christum Dominum nostrum, Amen.

HYMNI DE DIE IVDICII.

A Prophetis inquisiui de die illa iudicij, aut si longè aut propè esset: hæc signa dedere mihi: In tremendo die.

Beatos martyres Deus fecit, quorum passionẽ suam dedit, ut pro illo paterentur, & pro nobis interuenirent: in tremendo die.

Cum erit dissolutio & magna tribulatio, cessabunt patrocinia, & erit consummatio: in tremendo die.

Deus ab austro apparebit, terribilis aduenietorbem ponere in desertum, & uindictam retribuere: in tremendo die.

Extinguetur sol & luna, stellæ cadent in terrã, cœlum mouebit se de loco, & plicabitur ut liber: in tremendo die.

Fundamenta orbis terræ corruent cum ira grãdi, montes liquescent, terra inarescet simul, & mare siccabitur: in tremendo die.

Gloriosus apparebit Christus, in throno sedebit iudicare suam plebem, cui legem ipse dedit: in tremendo die.

Hoc quod dixit, adimplebit, angelus tuba cantabit, in ictu oculi cum audierunt uocem: in tremendo die.

Ibi stabit seruus malus, expectans cum uenerit Dominus eius: hora qua nõ sperat, inquirentur acta eius: in tremendo die.

Kalumnia superborum, & rapina impiorum, ibi tũ ambo occurrent cum lachrymis miserorum: in tremendo die.

Libri dantur in medio, & erit memoratio: ab angelis recitãtur peccata nostra initio congregata: in tremendo die.

Miser ergo quid facio, aut quid respõdebo: hoc quod mihi occultũ est, meis auribus audiã: in tremendo die.

Non accipitur persona, cessabunt sacrificia: non se rediment diuites, qui congregauerũt peccata: in tremendo die.

O quales reges potentes, quibus obedierunt gentes, ibi stabunt ante thronum, cum magno fletu gementes: in tremendo die.

Principes sublimiores ibi anhelabunt pro ardore, non est qui faciat uentum illis, nec qui tergat sudorem: in tremendo die.

Quàm amarus dies ille, de quo loquitur prophetа, uelox nimis & timenda, peccatoribus tremenda: in tremendo die.

Rapidus patet infernus tenebrosus & horrendus, aperiet fauces suas nimium insatiandas: in tremendo die.

Semper sit solicitudo monente Deo nostro, nō grauentur corda nostra in crapula & uino: in tremendo die.

Tanta parentur tormenta, quanta non cupit mens nostra: sed ipse locus se demonstrat, ubi erit fletus frustra: in tremendo die.

Vnicus filius iudicans orbem, Christum qui non confitentur, ipsi peribunt in fine: in tremendo die.

χρισ̄ ut compleantur uerba, eius fiant præcepta, breuiantur dies illi, erunt ut una hora: in tremendo die.

Vιει erūt dies illi, quādo uenit Dominus in terrā, Deus tu libera nos ab illa æterna pœna: in tremendo die.

Zabulo immittēte Eua peccauit serpēte, Deus tu nos libera ab illa ira æterna: in tremendo die.

AVdax est uir iuuenis, dum feruet caro mobilis, audaciter agis, perpera tua membra coinquinas: attende homo quia puluis es, & in puluerem reuerteris.

Breue est tempus iuuenis, considera quòd morieris: uenitq; dies ultimus, & perdes florem optimum: attende homo.

Carni tuæ consentiens, animam tuam decipis, dum flecteris ad libidinē mali, deceptus remanes: attende homo.

Dentes tui fremitant, & labia exasperāt, & lingua mala generat, tua uita trepidat: attende homo.

Eleuans tuos oculos, ut uanitatem uideas, flectitur mens misera, membra ad malū erigis: attende homo.

Feciſti malum consilium, & offendiſti nimium, quia multum secutus es tumorem ad libidinem: attende homo.

Gloriam quæris in populo, laudem humanam diligis, placere Deo non cupis, qui te de cœlo respicit: attende homo.

Honorem transitorium præsumpsisti accipere, sed maior pœna sequitur, cui maiora credūtur: attende homo.

In terra semper aspicis, semper de terra cogitas, sed hic relinques omnia, unde superbus ambulas: attende homo.

Karo te traxit in foueā, uide ne malè pereas, festina te corrigere, antequam finis ueniat: attende homo.

Luge modò, dum tempus est, ne gemas in iudicio, ubi non ualet gemitus, nec ulla intercessio: attende homo.

Modò labora fortiter, dum es in isto corpore, emenda tuum uicium, ne gemas in perpetuum: attende homo.

Non te frangat cupiditas, nec te flectat fragilitas, & noli cum diabolo participare amplius: attende homo.

O si ex corde intelligas, quæ præcepta legis sunt, ut ille qui adulterat, lapidibus subiacet: attende homo.

Per Saluatorem iterum uenit magna redēptio, ut cuncta quæ cōmitturtur, pœnitendo remittantur: attende homo.

Quare non uis iuuenis recurrere ad Dominū: roga eius clementiam, ut donet indulgentiam: attende homo.

Rumpe cordis duritiam, mentis tui malitiam, reuertere ad Dominum, antequam finis ueniat: attende homo.

Suscipit Christus pœnitentiam, & donat indulgentiam, ab illa uera anima, quæ carnem suam macerat: attende homo.

Terribilis Christus uenit ad iudicandum seculum, at ipse reddet singulis secundum suam operam: attende homo.

Veniet dies iudicij, erit fortis districtio, ubi nō adiuuat pater filium, nec filius defendit patrem: attende homo.

χρισὸς uenit cum angelis, & ipse reddet unicuique, singulis secundum sua operā: attende homo.

Vιὸ adquirit gratiam, delet peccati maculas: humilitas & charitas ducit ad cœlos in patriam: attende homo.

Zelum habet bonum ac optimum qui Deum amat ac proximum, lætabitur in seculum, & gaudet in perpetuum: attende homo, quia de terra factus es, & in terrā reuerteris.

ORATIVNCVLAE.

REctorem mundi Christū regem ex uirgine natum, Dominum precibus peculiariter et apostolos rogemus. Petrus mihi apostolus aperiat ianuam uitæ, & Paulus prædicator gentiū introducat in cœlū. Andreas uirtutem tribuat ante tribunal Christi. Iacobus atro prostrato agmine, angelorum me finibus tradat. Iohannes cum gratia me potet ab omnipotentis pectore. Philippus me lampadibus ornatū, lætum ad regem perducat. Thomas mihi organorū laudibus in æuum cantet triumphalia merita. Bartholomæus me mellifluis mandet alloquijs, ubi angelorū amator agmina delectat secum. Iacobus mihi Alphæus auream reddat coronam, uarijsq; floribus gemmarū in fulgido splendescat lumine. Simō mihi monilia tribuat zelotes sancta, unde angelica celsitudo admirabilis uidebitur omnibus. Iudas me cōfessis uocib. ad ineffabilem patientiam uehat, ubi trinitas diuina ternis adoratur uocibus: patrem & filium, & spiritum uno ore omnes collaudant Dominum.

ALIA ORATIO.

O Iesu Nazarene, fili Marię, reus tibi sum regū regi, cuius regnū est sine fine. Deus Domine meus, tibi sum reus mortis, esto mihi nūc patiens, qui es fortis & potens. Adiuro Dominum uerum, unum semper & trinum, ut adire tantum possim sanctum Martinum. Rogo nūc regem regum, qui est lumen diuinum, ut ualeā sanctū uisitare Martinum. Christe Deus deorū, cuius

cuius est numen mirum, fac me lugere sanum, iuxta sanctum Martinum. Viam dirige plane ò Iesu Nazarene, ut ualeam pure, ibi peccata flere. Mihi adiutorium erit per naufragium, Christi militis miri suffragium Martini. Volo te uisitare, fac me ad te uenire, qui es uirtutis tantæ ò mi sancte Martine. O sancte Martine, nunc intercede quæso pro me dolente, male labe culparum presso. O mi sancte Martine, pro me nunc intercede, ne me cōtingant comæ flammæ perennis pœnæ. O mi sancte Martine, turbæ cœlorum chare, ne sim particeps pœnæ, mihi auxiliare. O sancte Martine, mihi auxiliare, ut fruar in fine uitæ perenni pane. Gloria tibi pater, qui es frater & mater.

ITEM ALIA.

DOminator Dominus deus omnipotēs, qui es trinitas una, pater in filio, & filius in patre, cū spiritu sancto, qui es semper in omnibus, & eras ante omnia, & eris per omnia Deus benedictus in secula. Commendo animam meam in manus potētiæ tuæ, ut custodias eam diebus ac noctibus, horis atq; momentis, miserere mei Deus angelorum. Dirige me rex archangelorum, custodi me per orationes patriarcharum, per merita prophetarum, per suffragia apostolorum, per uictorias martyrum, per fidem confessorum, qui placuerunt tibi ab initio mundi. Oret pro me sanctus Abel, qui primus coronatus est martyrio. Oret pro me sanctus Enoch, qui ambulauit cū Deo, & translatus est à mundo. Oret pro me sanctus Noë, quem Dominus seruauit in diluuio propter iustitiam. Roget fidelis Abraham, qui primus credidit Deo, cui reputata est fides ad iustitiam. Intercedat pro me sanctus Isaac, qui fuit obediēs patri usq; ad mortem, in exemplum Domini nostri Iesu Christi, qui oblatus est Deo patri pro salute mundi. Postulet pro me felix Iacob, qui uidit angelos Dei uenientes in auxilium sibi. Oret pro me sanctus Moyses, cum quo locutus est dominus facie ad faciem. Subueniat mihi sanctus Dauid, quē elegisti secundum cor tuum Domine. Deprecetur pro me sanctus Elias propheta, quem elegisti in curru igneo usq; ad cœlum. Oret pro me sanctus Heliseus, qui suscitauit mortuum post mortem. Oret pro me sanctus Esaias, cuius labia mū data sunt igni cœlesti. Adsit mihi beatus Hieremias, quē sanctificasti in utero matris. Oret pro me sanctus Ezechiel, qui uidit uisiones mirabiles Dei. Deprecetur pro me electus Daniel, desiderabilis Dei, qui soluit somnium regis, & interpretatus est, & bis liberatus est de lacu leonum: & tres pueri liberati ab igne: duodecim prophetæ, Oseas, Amos, Micheas, Ioel, Abdias, Abacuc, Ionas, Nahū. Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, Esdras. Hos omnes inuoco in auxilium meum. Adsistāt mihi omnes apostoli Dñi nostri Iesu Christi, Petrus & Paulus, Ioannes & Andreas: tres Iacobi, Philippus, Bartholomæus, Thomas & Matthæus. Barnabas & Matthias, & omnes martyres tui. Depelle à me Domine concupiscentiā gulæ, & da mihi uirtutem abstinentiæ: fuga à me spiritum fornicationis, & da mihi amorem charitatis: extingue cupiditatem, & da mihi uoluntariam paupertatem. Cohibe iracundiam meam, & accende in me nimiam suauitatem, & charitatē Dei & proximi. Abscinde à me Domine tristitiam seculi, & auge mihi gaudium spirituale. Depelle à me iactantiam mentis, & tribue mihi compunctionem cordis. Minue superbiam meam, & perfice in me humilitatem ueram. Indignus ego sum, & infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius peccati, nisi gratia Domini nostri Iesu Christi: quia peccator ego sum, & innumerabilia sunt delicta mea, & non sum dignus uocari seruus tuus. Suscita in me fletum, mollifica cor meum durum & lapideum, & accende in me ignem timoris tui: quia ego sum cinis mortuus. libera animam meā ab omnibus insidijs inimici, & conserua me in tua uoluntate: doce me facere uolūtatem tuam, quia Deus meus es tu, tibi honor & gloria, per omnia, &c.

ITEM ALIA.

DEus meus, & pater meus, rex meus, protector meus, munda me à peccatis meis, & ab iniquitate mea laua me Domine, & salua me: quoniā peccata multa feci coram te, & nō sum dignus uocari seruus tuus, propter iniquitates meas, quæ sunt innumeræ. dimitte Domine debita mea, quia deprecor cum omni diligentia, & intimo cordis amore: supplico tibi Domine, immitte ueram dilectionē in cor meum, & amorem cœlestem in sensum meum, & obumbrent me misericordiæ tuæ Domine Deus. reuoca mihi ad memoriam agonem, ut merear uidere in regno cœlesti, ubi pater regnat cum filio & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

ITEM ALIA.

INnomine patris, & filij, & spiritus sancti, Gabriel esto mihi lorica, Michael esto mihi baltheus, Raphael esto mihi scutum, Vriel esto mihi protector. Rumiel esto mihi defensor, Paniel esto mihi sanitas, & omnes sancti ac martyres: deprecor ut iuuent me apud iustum iudicem, ut dimittant mihi in die iudicij peccata mea, in nomine Domini nostri Iesu Christi. Oro uos & deprecor, ut me in orationibus uestris dignemini habere, ut nunquā inimicus uel aduersarius nocere possit. Peccaui Domine coram te, & coram angelis tuis, fac cū seruo tuo misericordiā tuā, tibi Dñe iustitia, tibi Dñe misericordia. Sana me Dñe, & sanabor, qm̄ salus mea tu es, & ueniat oratio mea ad templū sanctū tuū: tibi honor & gloria, per omnia secula seculorū, Amē.

ITEM ALIA.

APeri mihi pulsanti sanuā uitæ, princeps tenebrarū nō occurrat mihi, nec ueniat mihi pes superbiæ, & manus extranea à te nō cōtingat me: sed suscipe me secūdū uerbū tuū, & perduc me ad cōiuiū epularū tuarū, ubi epulātur tecū oēs amici tui. Tu es Christus filius dei uiui, qui cum patre tuo uiuis & regnas, in secula seculorum, Amen.

TERTII TOMI FINIS.